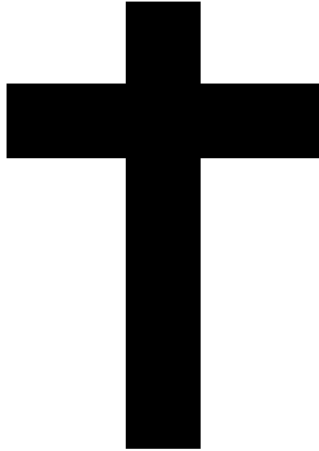

Zliya Yəwən kwəma
wəzə naa dzəkən
Yesəw Kəristəw

ana: Zliya Yəwən kwəma wəzə naa dzəkən Yesəw Kəristəw Ne
Testament

**Zliya Yəwən kwəma wəzə naa dzəkən Yesəw
Kəristəw**

**Bana: Zliya Yəwən kwəma wəzə naa dzəkən Yesəw Kəristəw
New Testament**

Le Nouveau Testament en langue Bana du Cameroun

copyright © 2005 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Bana

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

All rights reserved.

2020-11-16

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 21 Feb 2024 from source files dated 29 Jan 2022
ae014872-94cd-54bc-869e-601bde2245b3

Contents

Matiye	1
Markø	57
Løwka	90
Zhaŋ	148
Sləni ka kwal Yesəw	187
Rəm	238
1 Kwərintə	263
2 Kwərintə	287
Galatə	304
Efesə	313
Filipə	322
Kwələsə	328
1 Tesalənikə	334
2 Tesalənikə	339
1 Timəte	342
2 Timəte	349
Titə	354
Fələmən	358
Ebərə	360
Zhakə	378
1 Piyer	385
2 Piyer	392
1 Zhaŋ	397
2 Zhaŋ	403
3 Zhaŋ	404
Zhəwdə	405
Shi nashi Zhaŋ	407

**Zliya Yəwən kwəma wəzə
naa dzəkən
Yesəw Kəristəw njasa tsasli
Matiye
Kwəma dza ghwəmməə
gha sənataa dzəkən zliya
na**

Ma Matiye tsa tsasli zliya nay, ntsa ta səda Yesəw na. Ghala vəghwə tsa niy nza Matiye mbə ghəra sləni mbə ciki birəw dəwan niy harvə Yesəw, ta nəw ghəci (nza ghwəy nighə mbə vəh 9:9). Ma ləy hwəm shi va kiy, war njasa səəmə vici niy dza kar Yesəw ghəshi lə Matiye. Tshəwəti slən tsa Matiye dīfay, Levi na (nza ghwəy nighə mbə Markə 2:14).

Ma kə mbəzliy niy, kaa ka Zhəwifə tsasli Matiye zliya Yəwən kwəma wəzə na va, kə ghəshiy ni. Ava va tsəgha ka naa gəzə kwəmaa niy gəzəkə mənđi mbə zliya kwa taja jakəva tsa Hyala lə mbəzli. Sa gəzə na kwəma vay, ta mbə ka Zhəwifə sənay, kwəmaa gəzəkəvata na sa fə Yesəw vaa dzəghwa, kə ghəshi, mba'a ghəshi sənay, Yesəw na Kəristəw Ntsa tivə Hyala ta mbəli mbəzli, kə ghəshi.

Avanay njasa nəwva kwəma mbə zliya na:

Vəh 1 pa' tə vəh 4:1-11 Kwəmaa dzəkən ya Yesəw, lə dzəkən Zhan tsa mənı batəm kaa mbəzli, mba'a dzəkən hərə tsa dzəghəhwə ndə jaka tsa Hyala hərə Yesəw.

Vəh 4:12 pa' tə vəh 18:1-35 Sləni ghərahwə Yesəw tə hidı ka Galile ghəngən ghəngən. Mbəbay, ta kəsata kwəma dza ghwəmməə dzəkən kwəmaa niy bənəhwə Yesəw kaa mbəzli ta səda ci mə kəlan (vəh 5-7). Dīfay ta kasashi firhi bələhwə Yesəw dzəkən njasa dza Hyalaa sləkə mbəzli dza ghwəmməə mbəba (vəh 13). Mba'a kwəma gəzənshi na kaa mbəzli ta səda ciy dzəkən nzey tsa shi kwa jipə shi (vəh 18).

Vəh 19 pa' tə vəh 20 Njasa kafəy Yesəw tə hidı ka Galile ta dzəmbə məlmə Zherəwzalem.

Vəh 21 pa' tə vəh 25 Tsəhə tsa Yesəw mbə Zherəwzalem, mba'a kwa kərnı bəni kwəma ci kaa mbəzli.

Vəh 26 pa' tə vəh 28 Njasa basanakən mənđi ngwəvə kaa Yesəw, lə mətı ci, mba'a zhakati tsa ci mbə mətı, lə kwa kərnı kwəma gəzə na kaa mbəzli ta səda ci.

Hwəlfə jijihiy Yesəw pa' ti də'wə ghən tsa ci
(Lk 3:23-38)

¹ Avanay njasa nza hwəlfə jijihiy Yesəw *Kəristəw, ntsaa səvəri mbə kar *Davitə ghəshi lə *Abərahəm.

² Tə kwatanay, baw Abərahəm yakə *Izakə, mba'a Izakə yakə *Zhakwapə, mba'a Zhakwapə yayakə kar Zhəwda, ghəshi lə nihwəti ngwərməhiy gwa'a. ³ Mba'a Zhəwda yakə kar Peresə lə Zara. Tamar na mbəghəshi kar Peresə lə Zara. Mba'a Peresə yakə Esərəm, baw Esərəm yakə Ram, ⁴ baw Ram yakə Aminadabə, mba'a Aminadabə yakə Nashən, mba'a Nashən yakə Salmən. ⁵ Dzəghwa Salmən baw yakə Bəwazə. *Rahabə na mbəghəy Bəwazə tsa va. Dzəghwa Bəwazə baw yakə 'Wəbetə. Mbəghəy 'Wəbetə na Rətə. Mba'a 'Wəbetə yakə *Zhesə, ⁶ mba'a Zhesə yakə mazə *Davitə ki.

Dzəghwa baw mazə Davitə yakə *Saləmanjw. Mbəghəy Saləmanjw na mali 'Wəri va niy nza ki. ⁷ Mba'a Saləmanjw yakə Rəbəwam, baw Rəbəwam yakə Abiya, baw Abiya yakə Asafə, ⁸ baw Asafə yakə Zhəzafatə, baw Zhəzafatə yakə Zhəwram, baw Zhəwram yakə 'Waziyasə, ⁹ baw 'Waziyasə yakə Yətəm, baw Yətəm yakə Ahazə, baw Ahazə yakə Ezhekiasə. ¹⁰ Mba'a Ezhekiasə yakə Manasə, mba'a Manasə yakə Amanjw, baw Amanjw yakə Zhəshiyasə, ¹¹ baw Zhəshiyasə yakə Yekwəniya, ghəshi lə nihwəti ngwərməhiy, ge'i ghala pətsaa niy kəsəshwəshi mbəzli ka *Babilanjw dzətı hidı shi.

¹² Ma ləy hwəm sa kəsəshwə mənđi mbəzli ka *Izərayel dzətı hidı ka Babilanjw ki na, dzəghwa Yekwəniya mba'a yakə Salatiyel, baw Salatiyel yakə Zərəbəbəl, ¹³ baw Zərəbəbəl yakə Abiyədə, baw Abiyədə yakə Eliyakim, baw Eliyakim yakə Azər, ¹⁴ baw Azər yakə Sadəsə, baw Sadəsə yakə Ahim, mba'a Ahim yakə Eliyədə, ¹⁵ baw Eliyədə yakə Eli'azar, mba'a Eli'azar yakə Matan, baw Matan yakə Zhakwapə, ¹⁶ Dzəghwa ki baw Zhakwapə yakə *Zhezhefə, ntsaa mətı

Marøy, mbøghøy Yesøw tsa har mēndi vaa *Køristøw Ntsa tivø Hyala ki.

¹⁷ Ma mbøzli yakø mēndi va kwøtinj kwøtinj, ka 'wava tø Abøraham pa' tø Davitøy, møyj lø fadø na jijihì. Dzøghwa mbøzli yakø mēndi kwøtinj kwøtinj ka 'wava tø mazø Davitø pa' ghala vici køesøhwø ka Babilanjw ka Izørayel na, møyj lø fadø jijihì difa. Ge'i sækø tø tsava vøghwø ka sar pa' tø vøghwø tsa yakø mēndi Køristøw na, gar jijihì møyj lø fadø difa. Ava tsøgha na.

Njasa yakø mēndi Yesøw *Køristøw (Lk 2:1-7)

¹⁸ Avana y njasa yakø mēndi Yesøw Køristøw: A tsahwøti ndø niy nza tifa, *Zhezhefø, kø mēndi sløn tsa ciy, ghøci niy mø na Marøy, mbøghøy Yesøw. Ma ghøshi ghwøla tø bøvay, dza Marøy mba'a bøvø hwø lø børci *Safø tsa Hyala døwðew tsa. ¹⁹ Ma Zhezhefø, ghøci bazhata Marøy tsa va kiy, ntsa wøzø tsa ghøci, ka nøw kwøma Hyala tøønøw. Kala di ghøciy pøli kwøma hwø tsa Marøy vaa søvøriy dzøti ngwøla kaa nihwøti mbøzli. Dza na mba'a tarøkø ndaniy søvøri mbø, kala gar sønay mbøzli gwa'a. ²⁰ Ma ghøci ghwølay mbø tøkø kwøma va tsøgha na, dzøghwa varj ndø kwal tsa Ndø sløkøpø sækøy ngøci tsøgha kwa shiw. A kø ngøci na: «Å Zhezhefø jijiy mazø *Davitø, ka hazlønì gha va bø makwa gha Marøy ta nza ghønøzø ka mali gha ma, sa nzana, ma hwø tsa bøvø na vay, Hyala mēnti na dzar kwa børci Safø tsa nzø døwðew tsa. ²¹ Ava ta yakø zøghwøzø zal dza na, ma nza gha fanati sløn Yesøw ngøci, sa nzanay, ghøci dza naa mbøli mbøzli mbø hwølfø ci søvøri mbø jikir tsa shi» kø.

²² Ma kwømaa mēnta va gwanata tsøghay, war ta mbø kwøma gøzøkø Ndø sløkøpø va lø miy tsa *ndø gøzø kwøma Hyalaa dzøghwata kwa na, a kø niy niy:

²³ Ava ta bøvø hwø dza zha kwa cikita, mba'a dzaa yakø zøghwøzø zal.

Mba'a mēndi dzaa fanati sløn Emanøwel ngøci, kø niy ni.

Ma sløn Emanøwel tsa va kiy, lø ghwømmø na Hyala, di naa gøzø.

²⁴ Dzøghwa Zhezhefø sa førgøy na ki na, mba'a dzaa bøvø makwa ci ka mali ci, njasa gøzanakø ndø kwal tsa Ndø sløkøpø va ki. ²⁵ Ma sa bøtøvashi ghøshi ki na, mba'a ghøshi nzøysyi kala hønì ma pa' va vøghwø tsa yakø Marøy va zøghwø nzø. Mba'a Zhezhefø fanati sløn Yesøw ki.

2

Gøzø kwømaa dzøkøn sækø tsa mbøzliy sønata kwøma ta nighø Yesøw

¹ Mbø mēlmø Betølehem tø hidì ka Zhøwde niy yakø mēndi Yesøw ki. Ghala vøghwø tsa vay, *Erødø niy nza mazø tsaa sløkø hidì va. Ma løy hwø sa yakø mēndiy, mba'a mbøzliy nighø sasørkwø ta sønashi shiy dzaa møniva tø hidì sækøshi kwa ghwømø, ta dzømbø mēlmø Zherøwzalem. ² Ma sa tsøhøshi ghøshi na, tapø ghøshi ta døw, a kø ghøshi na: «Å ghøy nata yøwøn sasørkwø tsahwøta kwa ghwømø, ghønøzø citønøy na a mazø tsa *ka Zhøwifø yay, kø. Va tsøgha sækø ghøy ta tsøfakwø kwa kwøma ci lø ta pøra'wanci dividivi. Citønøyø m nda dzøghwa tima na mēlmø yay zøghwø va va mbø» kø ghøshi.

³ Ma sa favø mazø Erødø nava kwøma tsøgha na, mba'a her ci dzashi tøønøw tøønøw. Mbøzli mbø mēlmø Zherøwzalem na, tøønøw her shi dzashi kwørakwø.

⁴ Nza'jøw Erødø basøti mbøzli dikø dikø ni mbø *ka ta Hyala, ghøshi lø *mbøzliy bønipø kwøma pøhøti Hyala gwa'a gwa'a. Tapø ghøci ta døw vø shi, a kø na: «Kwøma niy dza mēndiy ya *Ntsa tivø Hyala va ta mbøli mbøzli shama?» kø.

⁵ Ma kø ghøshi ngøci na: «Waa mbø mēlmø Betølehem tø hidì ka Zhøwde dza mēndiy ya. Sa nzanay, vanta kwøma tsasliiti *ndø gøzø kwøma Hyalaa dzøkøn, ma køy:

⁶ Ma ghay mēlmø Betølehemøy, mønija ghaa mēlmø gømta na mbø mēlmøhi tø hidì ka Zhøwde teepøw! Sa nzanay, mbø Betølehem dza mēndiy ya mazø tsaa dzaa sløkø hwølfø mbøzlee ka *Izørayel, kø» kø ghøshi.

⁷ Dzøghwa sa favø Erødø kwøma va tsøgha ki na, da' harvø mbøzliy sønata kwøma va tsøgha tø mbø. A kø ngøshi na: «Hwø m gha ghwøy nata yøwøn sasørkwø vaa?» kø. ⁸ Ma sa gazanci ghøshi vøghwø tsa va, a kø na: «Ma pø ghwøy mēntiy, mbalam dzømbø mēlmø Betølehem, a ghwøy pøla zøghwø va mbøba lø møhørlì. Sa ka ghwøy kəsayøy nza ghwøy sækø gøzara. Nzee mbø dza ta pøra'wanci nee døvø ngøci kwørakwø» kø.

⁹⁻¹⁰ Ma sa favø mbøzli va kwøma gøzanakøshi mazø va tsøgha na, kafø ghøshi kaføshi ka dzashi. Ma ghøshi mbø dzashi, tsa' kø ghøshi na, sasørkwø citøvata va ngøshi sækø kwa ghwømø

mbê 'wanshi kwêma, mba'a ghêshi vêshishi têrêjw ki. Ka nêw ghêshi. Ma sa tsêhêta na ge'i ge'i lê pêtasa nza zêghwê va dzêghwa ti na, mba'a garêta. ¹¹ Dzêghwa ghêshi îrêtsê ghêshi dzashiy dzêmbê ciki tsa va. Mba'a ghêshi kêsay zêghwê va, lê mbêghêy Marêy. Dza gêgêlêbê, ghêshi gêlêbêshi, ka pàra'wanci dividivi shi. Tapê ghêshi mbê pêeli mbêledemer shi, ka bêbê shi dza ghêshi ta wêlanci ngêci sêemê kwa shi, ka banci tsahi mbêzê, lê 'wârdi, mba'a dimê fêê zên wêzê, *Mirê, kê mândi kaa slên tsa nêw.

¹² Ma lêy hwêam kwêma va ki na, mba'a ghêshi dzashi. Dza Hyala mba'a gêzanakashi kwa shiw: «Ëntaa ghwêy taa zhiniy dza zhar kwa mazê Erêdê ghala pêtasa ka ghwêy zhêghêva ta dzanjwêy ma» kê ngêshi. Ma sa gêzanshi Hyala tsêgha na, mba'a ghêshi bêvê tsahwêti kwal ta dzashiy jighi.

Gêzê kwêmaa dzêkên kafê tsa kar *Zhezhefê lê Marêy mba'a Yesêw dzêti hidî *Ezhipêtê

¹³ Ma lêy hwêam sa dzashi mbêzliy sênata kwêma va na, dzêghwa ndêas ndê kwal tsa Ndê slêkêpê sêakêy va Zhezhefê kwa shiw. A kê ngêci na: «A Zhezhefê, sati pêmê mali gha Marêy lê zêghwê nzê va, a ghwêy hwêjwêy dzêti hidî ka Ezhipêtê lê zêghwê va. Mbala nzêyja ti shi, pa' tê vici zêee zhiniy gêzaja zhêghêvaa sêakê. Sa nzanay, ta pala zêghwê va dza mazê *Erêdê ta paslamti» kê. ¹⁴ Ma sa favê Zhezhefê tsêgha na, dzêghwa na pêm, pêmêvê mali ci va tsêgha lê zêghwê nzê, war ka dzashiy dzêti hidî ka Ezhipêtê hêvir va. ¹⁵ Mba'a dzaa nzêyêy tê hidî va, ka dzar pa' ghala vêghwê tsa mêtîy Erêdê ki.

Ma shiy mênishi vay, war ta mbê kwêmaa gêzêkê Ndê slêkêpê va lê miy tsa *ndê gêzê kwêma Hyala tsa ciy dzêghwata mênishi ghêshi. Ma kê niy niy: «Ma yênay, e harkêvêri zêghwêe sêvêri mbê hidî ka Ezhipêtê» kê niy ni.

Njasa bêkwê mazê *Erêdê ndêrazhi

¹⁶ Ghala vêghwê tsaa niy gêzanci Hyala va hwêy dzêmbê *Ezhipêtê kaa Zhezhefê kiy, war mbê ndêghê sêakê tsa mbêzliy sênata kwêma va niy nza mazê Erêdê naci ki. Dzêghwa sa nay na kala tsahwê mbêzli va na, mba'a sênay dakêê dakêti ghêshi, kê, têrêjw nêfê tsa ci satiy. Dzêghwa na tsêgha ghwêni ghwênashi mbêzliy dzêmbê mêlmê Betêlehem lê nihwêti mêlmêhi dzar vêgha. A kê ngêshi na: «Mbalam dzêmbê mêlmêhi va a ghwêy dzaa bakwamti ndêrazhi

yakêam ndatsê pa' tê niy mêniti piya bakê ghala yakêshim» kê. Ma kwêma gêzêkê Erêdê va tsêghay, sa nzana 'wava na tê vêghwê tsaa nata mbêzliy sênata kwêma va sasêrkwê pa' tê vici ghwêni na va mbêzli ta bêkwê ndêrazhiy, niy mêniti piya bakêw. ¹⁷ Ma sa bakwamti Erêdê ndêrazhi ki na, mba'a kwêma va dzêghwataa dzêghwa kwêmaa niy gêzêkê *Zheremêy ndê gêzê kwêma Hyala va niy nê na:

¹⁸ Ava lalaa gakata mbê mêlmê Rama! Tihwênîy tihwênî mândi, war ka ndibê ghan têrêjw têrêjw.

*Rashal têhwênî na ta ndêrazhi nzê, zlêbati ya jêw nzê mândiy gêzanta kwêmaa dêpanta nêfê tsa nzê, sa nzana mba'a ndêrazhi nzê va bêkwêshiw! kê.

Zhêghêva tsa *Zhezhefêê dzêmbê hidî ka Izêrayel lê ghi tsa ci

¹⁹ Dzêghwa mba'a *Erêdê mêtîy ki. Ma sa mêtîy Erêdê ki na, dzêghwa ndêas ndê kwal tsa Ndê slêkêpê sêakêy kwa shiw kaa Zhezhefê, tê hidî ka *Ezhipêtê. ²⁰ A kê ngêci na: «Zhezhefê, sati madî, pêmê mali gha ghêshi lê zêghwê nzê, zhêghêvaa zhêti hidî ka *Izêrayel li shi. Sa nzanay, a mbêzliy niy pala kwal tsaa pêsli zêghwê va va bêkwêshi» kê. ²¹ Dzêghwa Zhezhefê tsêgha mba'a madîy, pêm pêmêvê kar zêghwê va ghêshi lê mbêghêy, ka zhikêshi zhêti hidî ka Izêrayel. ²² Ma tsêhê na na, mba'a favê, Arkilêwasê zêhwê na ghi ta mazê tsa Erêdê tê hidî ka Zhêwde, kê mândi. Dzêghwa na mba'a hazlêniy va nzêy tê hidî va ki, sa nzana zêghwê Erêdê Arkilêwasê tsa va niy nza. Dzêghwa Hyala mba'a cinti kwa shiw difa njasa ka na mênî. Lêy hwêam ki na, mba'a dzaa nzêyêy mbê nahwêti mêlmê tê hidî ka Galile, ²³ Nazaretê, kê mândi slên tsa nzê. Ma mbê kwêma va tsêgha kiy, mba'a kwêmaa gêzêkê *ndê gêzê kwêma Hyala va mbêradzê dzêghwata kwa. Ma kê niy ni na: «Ghêciy, ndê ka Nazaretê dza mândiy har» kê niy ni.

3

Gêzê kwêma Hyala Zhar ndê mênî *batem

(Mk 1:1-8; Lk 3:1-18; Zhj 1:19-28)

¹ Ma ghala vêghwê tsaa nza Yesêw mbê Nazaretê kiy, mba'a Zhar tsaa mênî batem kaa mbêzli tsahwêy kwamti, tê gamba ka Zhêwde ki. Dza na mba'a ghati gêzêpê kwêma Hyala, ² ma kê na: «Ghwêyêy, tsam titihwê kwa kwêma

Hjala, zhəghantim nzəy tsa ghwəy, sa nzanay, ndəkəwə ndəkəwə na vəghwə ta səəkə Hyala ta sləkə mbəzli» kə.

³ Ghala kwatanatay, a *Ezay ndə gəzə kwəma Hyala niy gəzəkə kwəmaa dzəkən Zhanj tsa va. Ma kə niy ni na:

Ava məli ndəə gaka mbə zlapə mbə gamba, ma kəy:

«Gwəmantim nefer ghwəy ta ka'wə Ndə sləkəpə,

njasa ka mēdi vaa zamti kwal wəzə wəzə ta ka'wə ntsa dikə tsa,

mba'a ghwəy ghwənanamti nefer ghwəy wəzə wəzə» kə,

kə niy ni.

⁴ Ma kwəbanj tsa dza Zhanj li kən ghən ci ghalaba ki na, lə shiti ngaləwba niy tsati mēdi, dzəghwa biyakə pəhətəvay lə kanda hwətəbə dzəvəri mbə hwər ci. Ni ci shi zəmə zəmə na na, war hayer lə mbəzəkəwə tsa kwamti. ⁵ Dzəghwa ki, ka basəva mbəzli mbə məlmə Zherəwzalem, lə mbəzli mbə nihwəti məlməhi təy hidfi ka Zhəwde, lə ni mbə məlməhi dzəy miy həl Zhərdenj gwanashiy dzəvəgha. ⁶ Sa tsəhəshi ghəshi na, mba'a ghəshi cिकेवरी kwəma shi jikir na mēnti ghəshi gwa'a gwa'a. Dza Zhanj ka mananshi batem kwa həl Zhərdenj ki.

⁷ Dzəghwa ki dānj *ka Farisahi, lə *ka Sadəshi səəkəshiy dzəvəgha Zhanj ta mananshi batem ghəci kwərakwə. Ma sa nashi Zhanj na, dza na ka gəzanshi, a kə na: «Ghwəy, nja shesher ndərəm ghwəy. Mbə təkə kwəma ghwəy, ta mbəlīnjəy dza ghəy va ngwəvə Hyala va dzaa səəkə sa ka mēdi mēntənjəy batem nə ghwəy. Wa ntsaa gəzanjwəy tsəgha na kəa? ⁸ Mba'a pə ghwəy dī mbəlīnjwəy, ə pə ghwəy mēni sləni wəzə na, gar sənay mēdi a ghwəy zhəghanti nzəy tsa ghwəy katanj katanj, kə mēdi. ⁹ Nəghətəa ghwəy taa zəzəti na: “A ghəy dzaa mbəlīnjəy, sa nza *Abəraham vaa jīnjəy” pə ghwəy ma. Ma na Hyala nanzə e gəzanjwəy, a bərci və ta zhəghəti va hərəzli nashi ghwəy ni ka ndərazhi Abəraham. ¹⁰ A gəzanjwəy ya, ndəkəwə na ngwəvə Hyala nanzə ki, njasa ka tsə'i vaa nza mbəzə mbəzə ta kəəsli fəhiy dzaa ya ma ya wəzə na gwanashi, ta ndəti ghwə ti shi.

¹¹ Ma yən na neyey, lə yam ngəri mənīnjwəy ya batem, ta mbə mēndiy sənay a ghwəy zhəghanti nzəy tsa ghwəy ka tsati titihwə, kə mēdi. A tsahwəti ndə dzaa səəkə ləy hwəm tsee kiy, a tanjətəra

tə dikə. Məniree gar gələbēe ta təfanci kwakwahə tsa mbə səfə ciw. Na na ciy, lə *Safə tsa Hyala, mba'a lə ghwə dza naa səəkə ta mənīnjwəy batem. ¹² Sa ka na səəkəy, ta mēni ngwəvə dza naa dzəkən mbəzli. Ngwəvə ci vay, njasa ka ndə vaa pəhə ha dza naa mēni, lə kwakwa gaga ta dəvə ci. Ma sa ka na pəhamti na, mba'a basaghwə ha ci kwa tamə, ma davəna na, mba'a ndamti mbə ghwə dzaa mēti ma ya pa' hwəmba» kə.

Njasa mēni Zhanj *batem kaa Yesəw (Mk 1:9-11; Lk 3:21-22)

¹³ Dzəghwa ki, mba'a Yesəw kafəy mbə hidfi ka Galile, mba'a səəkəy dzəməy həl Zhərdenj. Ma sa tsəhəy na miyba na, mba'a kətəghəvay dzəvəgha Zhanj ta manansi batem Zhanj. ¹⁴ Ma Zhanj na, kala dī zləba manansi batem. A kə ngəci na: «Tawa tsəgha nə gha kia? Avany sanay, gha niy təbə naa mənira batem, zhini ba na, ka səəkə vəya ta mənīnja batemee, pə gha shəkəna?» kə. ¹⁵ Ma kə Yesəw ngəci na: «A Zhanj, wa yanj pə gha na gha. Sa nzanay, war tsəgha dza ghwəm mēnti, nza ghwəm mbəə faghwa kwəma kwa kwəma dī Hyala» kə. Dza Zhanj tsəgha mba'a zləbati ki, mba'a mananati batem. ¹⁶ War sa mananamti Zhanj tsəgha ki na, mba'a Yesəw səəməy kwa yam. War ghwəla na, bənj ghwəmə ghwənita, nighə Yesəw na, *Safə tsa Hyalaa səəkə mə ghwəmə ndəba ghərpəpə, pə gha, ka pa'wəə dzəkən. ¹⁷ Ma fa na ba na, gaka məli ndəə gəzə kwəma səəkə məba, ma kə na: «Ava ghəci na Zəghwəe dee tərənjw, mbə vəshi nzee ti dalala» kə.

4

Kar Yesəw lə *ndə jaka tsa Hyala (Mk 1:12-13; Lk 4:1-13)

¹ Ma ləy hwəm ki na, mba'a *Safə tsa Hyala pəməghə Yesəw dzəmbə gamba, ta mbə ndə jaka tsa Hyalaa hərə. ² Dzəghwa na fadə mətsəkə ghəci mēnti vici mbə gamba va. Shanj ghəci ta ngəmīy ya wa'a havəghwə lə həvīr gwa'a. Mba'a ma 'wati ghəranci ləy hwəm. ³ 'Wakəvə ndə jaka tsa Hyala ki, kət kətikəvay dzəvəgha Yesəw. Ma kə kaa ngəci na: «Ndata Zəghwə Hyala nza ghay, gəzanshi kaa hərəzli ni a ghəshi zhəghəshi ka shi zəmə, a gha zəməshi» kə. ⁴ Ma kə Yesəw kaa zləbanci na: «Ma kə kwəma tsasli mēndi mbə Zliya Hyalay: “Ka nzəyey

3:3 3:3 Ezay 40:3 **3:4** 3:4 2Mezh 1:8 **3:7** 3:7 Ghwəy, nja shesher ndərəm ghwəy: 12:34; 23:33; ngwəvə Hyala: 24:15-25, 37-39 **3:9** 3:9 Lk 1:54-55; Zhj 8:39; Rm 2:28-29; 4:12 **3:10** 3:10 7:19 **3:11** 3:11 Lk 3:16 **3:12** 3:12 Zher 13:24; Mt 13:30 **3:15** 3:15 5:17; 28:19 **3:16** 3:16 ghwəmə ghwənita: Ezay 63:19; Ezhek 1:1-3; Zhj 1:51; SləniKY 7:56 **3:17** 3:17 Ezay 42:1; Cem 2:7; Mt 12:18; 17:5 **4:1** 4:1 Ebr 2:18; 4:15 **4:2** 4:2 Səvəri 34:28; Mt 6:16-17 **4:4** 4:4 Nəw 8:3

ndə tə hidfi kwataka lə shi zəmə gwa'a tsəghaw, kwəma gəzəkə Hyala lə miy tsa nzəy, ghənzə na saa dzaa kəsəti piy tsa ndə" kə» kə Yesəw.

⁵ Ma sa nay ndə jaka tsa Hyala shan ghəci ta mbay Yesəw dza kwa nava bəla na, dza na mba'a pəməghə dzəmbə məlmə Zherəwzalem dəwdew na, mba'a pəməghə dzəmə ghən *ciki Hyala. ⁶ Ma kə kaa ngəci na: «Ndata Zəghwə Hyala nza ghay, ndəbəvaa dzəghwaa dzəti hidfi, sa nzanay, a məndi tsasliiti kwa Zliya Hyala: "Ta ghwənəkə ka kwal nə dza Hyalaa dza ngəna, nza ghəshi ka'wətəna lə dividivi shi, va nəghətaa hakwə gwəlahantaa tə səfə gha" kə məndi» kə. ⁷ Ma kə Yesəw na: «A məndi tsasliiti kwa Zliya Hyala, ma kə məndiy: "Əntaa gha dzəghə nighə kwəma Hyala gha Sləkəna ma" kə məndi» kə.

⁸ Ma sa nay ndə jaka tsa Hyala shan ghəci ta mbay Yesəw dza kwa nava bəla difa na, mba'a bəghə dzəmə ghən dəlagwaa gwəramti yakəyakə. Garə ghəshi garəshi mə, mba'a canamti pətsa sləsəkəm tə hidfi gwa'a gwa'a, lə njasa nza difədifə tsa mbə shi gwa'a. ⁹ Ma kə ngəci na: «Nay gha tsəy, shi nashi gha va gwanashiy, ta ndanjashi dzee mbə dəvə gha, war tsəfəkəwəna ma gha kwa kwəmee gwa'a tsəgha, ka pəra'wəra dəvə gha» kə. ¹⁰ Ma kə Yesəw ngəci tə kwa kərnə kwəma va ki na: «Gha gha ndə jaka tsa Hyala tsa, bərvəna vəghee! A məndi tsasliiti kwa Zliya Hyala: "War kwa kwəma Hyala gha sləkəna, pə gha dzaa tsəfəkəwə, war kaa ngəta pə gha dzaa ghəra sləni kwətita ya hwəmbə" kə məndi» kə.

¹¹ Dza ndə jaka mba'a bərvay vəgha Yesəw ghaləba, mba'a zlay ka dzay ki. Mba'a *ka kwal Hyala səkəshi, tapə ghəshi mbə kəsəti ci ki.

Zhəghəva tsa Yesəw dzəti hidfi ka Galile (Mk 1:14-15; Lk 4:14-15)

¹² Dzəghwa mba'a məndi kəsəti Zhan tsa mənə *batem va kaa mbəzli, mba'am faghwa kwa fərshina. Ma sa favə Yesəw kwəma va na, dzəghwa na mba'a kafəy, ka dzay dzəti hidfi ka Galile. ¹³ Ma sa tsəhəy na na, kala nzəy ghəci mbə məlmə Nazaretə, mba'a dzaa nzəyəy mbə Kaper-nahwəm, məlmə lati məndi miy kwəfa ka Galile. Ma pətsa nzəyəy na va tiy, mbə tsa sləkə ka Zabəlanjw lə ka Nefətali pi na. ¹⁴ Ma mənta kwəma va tsəgha kiy, war ta mbə kwəmaa niy gəzəkə *Ezay ndə gəzə kwəma Hyala vaa dzəghwata kwa na. A kə niy niy:

¹⁵ A ghwəy ghwəy mbəzli tə hidfi ka Zabəlanjw lə shi ka Nefətali, hidfi kwa kwal tsa səkəkə dzəməy kwəfa, pəriba pəriba tə miy həl Zhərden, hidfi nzəyshi mbəzliy sənata ma Hyala kataj na

ti shi tə hidfi ka Galile,

¹⁶ ghwəy ghwəy mbəzli mbə kwəslinjwəy niy,

ta nay wan tsa dzaa məniva tərənjw tsa dza ghwəy.

Mba'a wan tsa va dzaa səkəkə dzəkən mbəzliy nzəyshi mbə zhəkəwətə, tə pətsa nza mətə,

kə niy ni.

¹⁷ Ma ghaləba ki na, mba'a Yesəw ghati gəzəpə kwəma Hyala, a kə na: «A pə ghwəy mənitiy, tsatim titihwə tsa ghwəy kaa Hyala, a ghwəy zlashi shiy niy mənə ghwəy kwatəna. Sa nzanay, ndəkəwə ndəkəwə na vəghwə ta səkəkə Hyala ta sləkə mbəzli» kə.

Kar Yesəw lə ka kəsə kərpi fadə (Mk 1:16-20; Lk 5:1-11)

¹⁸ Tə nahwəti vici Yesəw mbə dza dzar miy kwəfa Galile na, mba'a nashi mbəzli bakə, kar ndə lə zəmbəghəy, ghəshi mbə bazla zlekwer dzəti kwəfa ta kəsə kərpi, sa nza ghəshiy ka kəsə kərpi. Mbəzli vay, kar Shimanjw tsa nə məndi slən tsa ci Piyer, kə məndi, mba'a Andərə zəmbəghəy niy nza ghəshi. ¹⁹ Ma kə Yesəw ngəshi tsəgha ki na: «A mbəzli ni, nəwram, zlashim kəsə kərpi, e dzaa mənənjwəy ka mbəzliy haka mbəzliy səkəkə ta nəwra» kə. ²⁰ Ma sa favə ghəshi tsəgha na, nza'jəw mbərəkə mbəzli va zlashi zlekwer, mba'a ghəshi nəwhwə.

²¹ Zhini sa dzay na kwa kwəma bə na, mba'a kəsashi nihwəti mbəzli bakə, ngwərməmə ghəshi, kar Zhakə lə Zhan, ndərəzhi Zhebədə. Gwanashi ghəshi tifa kwa kwəmbəwal lə dəshi gwa'a, ghəshi mbə gwəma zlekwer shi. Dzəghwa sa nashi Yesəw na, mba'a harhwəshi. ²² Dza nza'jəw, mbərəkə ghəshi zlata kwəmbəwal tifa, lə dəshi Zhebədə gwa'a, mba'a ghəshi nəwhwə Yesəw.

Sləni Yesəw mbə Galile (Lk 6:17-19)

²³ Dza Yesəw mba'a kafəy təwramti təwərə mbə məlməhi tə hidfi ka Galile gwanashi. Mba'a bananavəshi shiy kaa mbəzli mbə *ciki bəsəva tsa ka Zhəwifə. Ka gəzə Yəwən kwəma wəzə naa dzəkən njasa dza Hyalaa sləkə mbəzli. Mba'a mbəlanti mbəzli gwərapə gwərapəshi ni,

læ vødevæder shi gwa'a. ²⁴ War sløn tsa ci mænashi gæzø gwa'a tæ hidfi ka Shiri ki. Ma sa favø mændi tsøgha na, dza mændi, basæ basæ mændi basanakæ mbæzli sanshi zæleghwer ghøngghøn ghøngghøn ngøra'wø gwanashi tsøgha ki, mbæzli ghøranshi gazlaka, ka bashakæ, læ mbæzli mæøti mæøti vøgha ni. Dza na mba'a mbælantishi. ²⁵ Ma ghøci mbø dza dza ci va kiy, tærønjw mbæzli sækøshi ta nøw tæ hidfi ghøngghøn ghøngghøn. Ka tsahwø tæ hidfi Galile, læ sækø tæ hidfi nø mændi, Hidfi Mølmøhi Møn, kø mændi, læ mbø mølmø Zherøwzalem, læ tæ hidfi ka Zhøwde, mba'a mbæzli mbø mølmøhi tæ hidfi pøriða pøriða tan hæl Zhørdøn gwa'a.

5

Kwøma bønipø Yesøw mø ghøn kølør Vøh 5-7

¹ Dzøghwa ki, sa nashi Yesøw mbæzli dfañ ni va mbø sækøø dzøvøgha tsøghay, dza na mba'a dzømøy mø ghøn kølør. Dza das nzøyøy, mba'a mbæzli ta sødæ ci sækøshiy dzøvøgha kwørakwø. ² Dzøghwa Yesøw mba'a ghati ðananshi kwøma ghøngghøn ghøngghøn kaa mbæzli.

Kwøma wahø tsaa gwøramti ta mbæzliy nøw Hyala (Lk 6:20-23)

³ A kø Yesøw na: «Vøshi na ta mbæzliy sønay daw nza ghøy, a ghøy mawti Hyala mbø nøfø ghøy ta kætøinjøy, kø ghøshi.

Sa nzanay, ghøshi na shiy dzaa nzøy mbø mbæzli sløkø Hyala.

⁴ Vøshi na ta mbæzliy wahø.

Sa nzanay, ghøshi na shi dza Hyala ta dæpanatishi nefer shi.

⁵ Vøshi na ta mbæzli nza nefer shi wøzø.

Sa nzanay, ghøshi na shi dza Hyala ta ðanshi hidfi,

njasa niy gøzanakøshi na va.

⁶ Vøshi na ta mbæzliy pøla møni war kwøma dfi Hyala læ nøfø tsa shi gwa'a gwa'a.

Sa nzanay, ghøshi na shi dza Hyala ta kætø læ møni kwøma dfi ghøshi va.

⁷ Vøshi na ta mbæzli zhanshi hwør tsa shi ta nihwøti mbæzli.

Sa nzanay, ghøshi na shi dza Hyala ta zhøhwør ti shi kwørakwø.

⁸ Vøshi na ta mbæzli nza nefer shi dæwðew kwa kwøma Hyala.

Sa nzanay, ghøshi na shiy dzaa nata Hyala læ møtsø shi.

⁹ Vøshi na ta mbæzliy mbøø sløkati nihwøti mbæzli kwa jipø shi.

Sa nzanay, ghøshi na shi dza Hyalaa har ka ndrørazi nzø.

¹⁰ Vøshi na ta mbæzli sanshi mændi ngøra'wø,

war tæ sa møni ghøshi kwøma dfi Hyala.

Sa nzanay, ghøshi na shiy dzaa nzøy mbø mbæzli sløkø Hyala.

¹¹ Ghwøyøy, vøshi na tæ ghwøy, kama na, war ø mændiy tsøtsøøønjwøy, ka sanjwøy ngøra'wø, ka slasla dzørvøø dzøkøn ghwøy tæ gøm, sa nza ghwøy mbæzli ta sødæe. ¹² Ghalabay, vøshi pø ghwøy taa vøshi tærønjw. Sa nzanay, ta ngavønjwøy zhømø ghwøy dza Hyala mø ghwømø. Ava war tsøgha niy sanshi ghøshi ngøra'wø kaa ka gøzø kwøma Hyalaa niy 'waa sækø» kø Yesøw.

Nja waj pi ghøshi læ pøser tsaa tærø mæzlr na *mbæzli ta sødæ Yesøw tikø tæ hidfi

(Mk 9:50; Lk 14:34-35)

¹³ Dzøghwa ma kø Yesøw na: «Ghwøy ghwøy mbæzli ta sødæe ni kiy, nzøy tsa ghwøy mbø mbæzli tæ hidfiy, nja mæzlr ta gwøma er na. Ma fæca ka ndezhekij kørøy mbø mæzlr kiy, njaa dza mændiy zhiniy zhanambø ndezhekø tsa va ghwøla kia? Ka gwømati er niva mæzlr ghwøla tæpøw. War ka shøkati pøser tsa va dzøy tæ ngwøla gwa'a tsøgha na kwøma ci. Ma nza mbæzli dza dzar ti.

¹⁴ Nzøy tsa ghwøy mbø mbæzli tæ hidfi difañ, njasa ka waj pi vaa nza na. Mba'a kø mændi ngati mølmø dikø na mø ghøn dæl piy, ka mbay mændiy mbøley kala nata ndø ghwølaw. ¹⁵ Zhini difañ, sækø mændiy tsøraghwa ghwø kwa gørkøwa ta dzøbakøn tasaw kønøw. War pøtsaa gwøramti dæl ka mændiy pøla ta fø ti mbø ciki, ta mbø ghønzøø mbøøø kaa mbæzli mbøða gwanashi. ¹⁶ Ava war tsøgha kø nzøy tsa ghwøy møniy, nja gørkøwaa møni waj pi va kaa mbæzli. Møni pø ghwøy møni na wøzø na kwøma ta mbø mændiy nata. Ma nza mændi fal sløn tsa Dønjwøy tsa mø ghwømø tsøgha ki» kø Yesøw.

Bønipø kwømaa dzøkøn *kwøma pøhøti Hyala

¹⁷ Dzøghwa ma kø Yesøw difa na: «Nøghøtaa ghwøy zøzøti ta sawavøri kwøma pøhøti Hyala læ kwømer gøzøkø

ka gəzə kwəma Hyala səkəe, pə ghwəy ma. Əhəj, səkəree ta sawa nzwə. Ma səkə tsee tsay, war ta mbəə faghwa kwəma kwemer va kwa, lə ta pəraslikəvəriŋwəyshi səkəree. ¹⁸ Favəm ə gəzanwəy ya, ta na navay, tsəgha na, ya war hwəmba dza naa nza, pa' ghala ka ghwəmə nata ghwəy na, lə hidfi nashi ghwəy ni kədfishi, shiy tifa ya ni jəw ni, mba'a ghəshi dzaa tamtəvashi səvəri mbə kwəma pəhəti Hyalaw. ¹⁹ Va tsəgha nzana kiy, ma ntsaa dī ma fəti va ta kwəma va, ya naa gwəranti jəw na mbə, mba'a bananavə kaa nihwəti mbəzli tsəgha a ghəshi dī ma fəti tiy, tsava ndə dza naa kəray tə shigə mbəzli sləkə Hyala. Ma ntsaa kəsəvə kwəma va va wəzə, ka dī fəti ti, dzəghwa tsəgha bananavə kaa nihwəti mbəzli a ghəshi dī fəti ta kwəma vay, ntsa dikə tsa mbə mbəzli sləkə Hyala dza tsava ndəə nza. ²⁰ Ə gəzanwəy ya sana, mba'a pə ghwəy dī dzəmbə mbəzli sləkə Hyalay, dī pə ghwəy dī fəti ta kwəma nzwə. Tərəjwəba ghwəy kə dī fəti kaa *ka bənipə kwəma, ghəshi lə *ka Farisahi» kə Yesəw.

Bənipə kwəmaa dzəkən bə nəfəə dzəkən ndə

²¹ Ma kə Yesəw dība na: «A ghwəy sənay, a *kwəma pəhəti Hyala kaa jijihimmə niy gəzəkə: «Ka pəəsli ndə gha ma! Ya wa ntsaa dzaa pəəsli ndəy, ta har dza mēndiy dzəti ngwəvə» kə niy ni. ²² Ma nə ya ngəjwəy ta na tsee ghən nee kiy, ya war nəfəə bəti ndəə dzəkən zəmbəghəy, ta har dza mēndiy dzəti ngwəvə ti. War mba'a kə ndə ni kaa tsahwəti ndə: «Ma ghay, ndə mbə ghaw» kəy, ta dzəti ngwəvə dza tsava ndə kwa kwəma ka sləkə mbəzli. Ma ntsaa ni kaa zəmbəghəy: «Hil tsa» kəy, dzəti ghwə Hyala kədi ma dza tsava ndə.

²³ Mba'a pə gha bəvə shiy ta dza ta vələntashi kaa Hyala, dzəghwa mba'a gha zəzəvə nahwəti kwəma mēnti gha kaa tsahwəti zəməjə tifa, ²⁴ ə pə gha zlashi shi tarəkə gha va bə kaa Hyala tifa kwa kwəma Hyala di. Mbala a ghwəy dzaa jakəjwəy sləkəmti kwəma kwa jipə ghwəy lə zəməjə tsa va. Ma nza gha zhəghəvəə səkə ta banta shi gha va kaa Hyala ghala.

²⁵ War mba'a kə ntsa hərəvə ghwəy liy harjəə dzəti ngwəvəy, ditəvəjə tanjan a ghwəy sləkəmtim kwəma va li ghala ghwəy ghwələjwəy kwa kwal ta tsəhə

vəgha ndə sla ngwəvə. Kala tsəghay, ta pəmanaghəjə dza na kaa ndə sla ngwəvə, ka ndə sla ngwəvə dza na, mba'a pəmanaghəjə kaa ka sawji, dzəghwa mba'a ka sawji dzaa kalayjə mbə ciki fərshina ki. ²⁶ E gəzanjəe, ta na navay, tsəgha na, ghalaəbaj ka dza mēndiy pələjə tēpə, kala war sa ka gha wamti kwəma gwa'a gwa'a, njasa dza mēndiy slavəjəw» kə Yesəw.

Bənipə kwəmaa dzəkən kwəma ghwərghwər

²⁷ Dzəghwa ma kə Yesəw dība na: «Zhini bay, a ghwəy favə njasa niy gəzəkə *kwəma pəhəti Hyala: «Əntaa gha mēni ghwərghwər ma!» kə niy ni. ²⁸ Ma nə ya ngəjwəy ta na tsee ghən nee kiy, ya war kwataka lə mətə nata ndə mali tsahwəti ndə, dza ka səkwa nzwəghə ci tiy, a tsava ndə manamti ghwərghwər gwa'a tsəgha lə mali va mbə nəfə tsa ci. ²⁹ Va tsəgha nzana ki, war mba'a kə nahwəti mətə ghaa ngədiŋəə dzəmbə mēni *kwəma jikir nay, lamti kwa ghən gha, a gha ndəghamti kərakə lə gha. Sa nzanay, wəzəba nza gha lə mətə kwətijta na, kən na dza vəgha gha gwanataa ndita mbə ghwə. ³⁰ Ya dəvə kwa bəzəmə gha fəjə naa dzəmbə mēni kwəma jikir nay, sla pə gha slanti, a gha ndəghamti kərakə. Sa nzanay, wəzəba nzwəjə gha lə dəvə kwətijta na, kən dzəmbə ghwə kədi ma lə vəgha gha gwanata» kə Yesəw.

Bənipə kwəmaa dzəkən kwəma təhəva tsa kar zal lə mali

(Mt 19:9; Mk 10:11-12; Lk 16:18)

³¹ Ma kə Yesəw dība na: «Zhini bay, a *kwəma pəhəti Hyala gəzəkə: «Mba'a kə ndə təhamti mali ciy, ə kə tsaslanavə zliyəə banavə, ta mbəə cipə kwəma təhə tsa təhamti na va» kə niy ni. ³² Ma nə ya ngəjwəy ta na tsee ghən nee kiy, ya wa ntsaa təhamti mali ci, kala mēnti ghwərghwər ghenzəy, tsava ndə fambə na mali va mbə mēni ghwərghwər, sa ka na dza mba'a dzaa bəhwə tsahwəti zal. Dzəghwa ma zal tsaa dzaa bə mali təhəvəriəvay tsahwəti zal li kwərakwə ba na, aa mēnti ghwərghwər» kə Yesəw.

Bənipə kwəmaa dzəkən kwəma zəmə fəla

³³ Dzəghwa ma kə Yesəw dība na: «A ghwəy favə njasa gəzanəkə *kwəma pəhəti Hyala kaa jijihimmə niy nza dība: «Mba'a pə gha zəmənti fəla ta mēni

kwōmay, ka zhini miy gha ti ma. Mēnti kwōma zōmanti gha va fēla ta mēni nzō kwa kwōma Ndē slākəpə” kə niy ni. ³⁴ Ma nē ya ngəjwəy ta na tsee ghən nee kiy, əntaa ghwəy zōmē fēla tēpə ma. Ka zōmē fēla ghwəy, yən lē pətsa mē ghwōmē, pə ghwəy ma. Sa nzanay, ghwōmē va na gəzli nzəy Hyala mbē Mazē tsa nzē kwa. ³⁵ Ka zōmē fēla ghwəy, ghəy lē hidī ni, pə ghwəy ma. Sa nzanay, hidī va na shi kēdī Hyala sēfa nzē ti shi. Ka zōmē fēla ghwəy, ghəy lē mēlmē Zherəwzalem, pə ghwəy ma. Sa nzanay, ghənzē na mēlmē Hyala, mazē tsa dikē tsa. ³⁶ Əntaa ghwəy dzaa zōmē fēla tēpə, ya ghəy lē ghən tsa ghəy, pə ghwəy ma. Sa nzanay, ka mbay ghwəy zhəghanti sēti mbē ghən ghwəy payta, ya ngəritaw. ³⁷ War ma kwōma ka ghwəy gəzəy: “Yi” ka ghwəy ni, kwōma kə tsəgha katan. Kala tsəgha kə na: “Awē” pə ghwəy. Sa nzana, mba'a pə gha mətəhakən zōmē fəlay, səkə va *ndē jaka tsa Hyala səkə nava kwōma tsəgha» kə Yesəw.

Bənipə kwōmaa dzəkən wa shiy tē ndē
(Lk 6:29-30)

³⁸ Dzəghwa ma kə Yesəw dīfa na: «Zhini bay, a ghwəy favə njasaa niy gəzəkə *kwōma pəhəti Hyala: “Mba'a kə ndē yahwamti mətə ghay, yahwamti naci kwərakwə. Bəkwə kə ndē tēfamti slini ghay, dza bəkwə gha tēfamti na ci kwərakwə” kə niy ni. ³⁹ Ma nē ya ngəjwəy ta na tsee ghən nee kiy, mba'a kə ndē mēntəjwəy *kwōma jikir nay, ka nē ghwəy war ghəy wati shi ghəy ti lē kwōma jikir na kwərakwə pə ghwəy ma. Mba'a kə ndē sləvantəjə wəgha ghən gha tar bəla kwa bəzəmə ghay, zhəghanavə na tarkə bəla tar kwa zlēbi, a ghəci zhiniy ləkantəjə wəgha nava bəla dīfa. ⁴⁰ Mba'a kə ndē pəla kəsəjə dzəti ngwəvə sa dī na zləghwəhwə kwəban dʒənkəci tsa kən ghən ghay, zlatanavə kwal a ghəci bə ya lē ləkwəsa kən ghata gwa'a fəlghən. ⁴¹ Mba'a kə ndē mbē mbəzli sləkē hidī ni kaa ngəjə, war gha bəghərə shi ya niy dzəti pi gar kiləwmetər kwətəj, kəy, ə pə gha zhiniy mətəhə bənci shi gar kiləwmetər bəkə. ⁴² Mba'a kə ndē dəw shiy va ghay, bə pə ghaa bənci shi. Mba'a kə ndē səkəy ta dəw tēm va ghay, ka ini gha ti ma, bənavə» kə Yesəw.

Dim ka jaka ghwəy
(Lk 6:27-28, 32-36)

⁴³ Dzəghwa ma kə Yesəw dīfa na: «A ghwəy favə njasa gəzəkə *kwōma pəhəti Hyala: “Dī pə ghaa dī tsa gha ndē, ka pa jaka lē ndē mbəz tsa gha” kə niy ni. ⁴⁴ Ma nē ya ngəjwəy ta na tsee ghən nee kiy, ə pə ghwəy dī kwōma ka jaka ghwəy, ka cəwə wəzə hwər tsa Hyala ta mbəzli sarjwəy ngərə'wə. ⁴⁵ Mba'a pə ghwəy mēni tsəghay, ndərazhi Dəjwəy Hyala mē ghwōmē nza ghwəy. Sa nzanay, war yəmyəm ka naa kēdī piy dzəkən ka ndərəm mbəzli, lē mbəzli wəzə hwər ni gwa'a. Ka nzōmə van dzəkən shi mbəzli mēni kwōma wəzə na, lē dzəkən ni mbəzli mēni *kwōma jikir na gwa'a. ⁴⁶ Mba'a pə ghwəy dī war mbəzli dī kwōma ghwəy gwa'a tsəgha, kala dī ma nihwətəy, ka dza Hyalaa ngavəjwəy zhōmē ghwəy ki na? Tībaw, ka ngavəjwəy, ya mbəzli nja ka *dəwan, ghəshi ka zləghwəy, kar ghəshiy dī kwōma mbəzli dī kwōma shi kwərakwə. ⁴⁷ Mba'a pə ghwəy səkə war ngwardəhijwəy ja' ja' kiy, wa na nahwəti kwōma ghakē ghwəy mbē pərtaa? Sənay ghwəy, ya mbəzli nəw ma Hyala na kar ghəshiy səkə ngwardəshi kwərakwə, pə ghwəy sa? ⁴⁸ Ava va tsəgha, ghwəy mbəzli ta sēdē ni kiy, a pə ghwəy mēni kwōma wəzə na kaa mbəzli gwa'a, nza ghwəy nza ka mbəzli kama fəti tar kabaka shi ya jəw nzē, njasa nza Dəjwəy Hyala va mē ghwōmē, kala kama fəti və» kə Yesəw.

6

Bənipə kwōmaa dzəkən nga shiy kaa ka cicikwə

¹ Dzəghwa ma kə Yesəw dīfa na: «Mba'a pə ghwəy dī ghərati sləni wəzə na kwa kwōma Hyalay, ka nē ghwəy, war mbəzli narjwəy gwa'a gwa'a ta faljwəy, pə ghwəy ma. War mba'a pə ghwəy mēni sləni ta faljwəy mbəzli, ka dza ghwəy kwəməvə zhōmē ghwəy va Dəjwəy Hyala mē ghwōmē tsəgha teepəw.

² Mba'a pə ghaa dī nga shiy kaa ndē cicikwə kiy, ka nē gha war gha zlanjata kwōma ta nganci shi va, njasa ka mbəzli dakə mbəzli va lē kwōma pərikə tē ngwəlaa mēni, pə gha ma. Na nashiy, war kwa kwōma mbəzli kala zlanjə kwōma dzar mbē *ciki bəsəva tsa ka Zhəwifə, lē kwa kwal ka ghəshiy dī nga ni shi shiy kaa ka cicikwə, war ta mbē mēndiy falshi. Ə gəzanjwəy ya, ta na navay, tsəgha na, na nashiy, a ghəshi kwəməvə na shi zhōmē

mbə fal tsa falshim va. ³ Na na gha, mba'a pə ghaa di nga shiy kaa ndə cिकwəy, tə mbə pə ghaa fāncishi. Kala sənivə ndə ya madigaŋa tsa gwəramti. ⁴ Mba'a pə ghaa mənī tsəghay, ta ngavəŋa zhəmə gha dza dəŋa tsa nashi shi ka gha vaa mənī tə mbə» kə Yesəw.

Bənipə kwəmaa dzəkən cə'wə Hyala (Lk 11:2-4)

⁵ Ma kə Yesəw difa na: «Mba'a pə ghwəy di cə'wə Hyala difay, əntaa ghwəy mənī nja mbəzliy dakə mbəzli va lə kwəma pərikə tə ngwəla ma. Na nashi mba'a kə shiy di cə'wəy, mbə *ciki basəva tsa ka Zhəwifə ka ghəshiy garəshi lə tə pətsa jakəshi kweler, ta mbə mbəzli gwa'aa nashi, ka falshi. Ə gəzanjwəy ya, ta na navay, tsəgha na, na nashiy, a ghəshi kwəməvə na shi zhəmə mbə fal tsa falshim va. ⁶ Na na gha mba'a pə ghaa di cə'wə Hyalay, dzəmbə ciki tsa gha pə gha dzaa dzəmbəŋa, dzəghwa disl gha kalakən ciki kən ghən gha. Ghalabə kiy nza gha cə'wə Dəŋa Hyala kwətəŋa, sa nzanay, mbəba na Hyala vəgha gha. Mba'a pə ghaa mənī tsəghay, Dəŋa tsa nashi shi ka gha vaa mənī tə mbə dza naa nŋa na gha zhəmə.

⁷ Mba'a pə ghwəy cə'wə Hyalay, əntaa ghwəy dzaa nzati nza ndimndim ka bala kwəma dāŋaŋ, njasa ka ka ta mbəri vaa mənī ma. Ma ka gəla niva mbəzliy bərkəti ta na nashiy, ta zləbavə cə'wə ghəy va dza Hyala sa ka ghəy balanakə kwəma dāŋaŋ, ka ghəshiy ni. ⁸ Əntaa ghwəy məmənī nja sa shi va na ghəwəy ma. Sa nzanay, ghala ghwəy ghwəla ta gha cə'wəy, cəke' sənāmti Dəŋwəy Hyala kwəmaa gaganjwəy, di ghwəy cə'wə ti gwa'a. ⁹ Mba'a pə ghwəy di cə'wə Hyalay, avanay njasa ka ghwəy cə'wə:

“A Dəŋəy tsa mə ghwəmə, ə cə'wəŋa ghəy nza mbəzli mbəə sənay Hyala dəwəfəw na nza gha, kə ghəshi, ka fal slən tsa gha.

¹⁰ Mazə nza gha, səəkə sləkəŋəy.

Njasa məniva kwəma di gha va mə ghwəməy,

tsəgha kəə məniva tikə tə hidī kwərakwə.

¹¹ Bəŋəy shi zəmə gar məkəŋəy ndatsə.

¹² Pəlatanəy kwəma ghəy jikir na mənī ghəy,

njasa pəlanishi ghəy va

na mbəzliy mənīŋəy *kwəma jikir na kwərakwə.

¹³ Ndəghwətəŋəy vantaa ndə jaka dzaa həgətəŋəy

ta mənī kwəma jikir na,

bəkəvəriŋəy mbə dəvə ci.

[Sa nzanay, gha na saa mənī mazə, lə bərci,

mba'a shəndəkə, ya pa hwəmba nza.

*Amin”]

pə ghwəy ta ni.

¹⁴ A gəzanjwəy yay, war mba'a pə ghwəy mbə pəlanishi kwəma jikir na mənīŋwəy nihwəti mbəzli mbə nəfə tsa ghwəyəy, war ta pəlatanwəy na ghwəy dza Dəŋwəy tsa mə ghwəməə dza mbə nəfə tsa ci ghalabə kwərakwə. ¹⁵ Kala pəlanishi kwəma mənəŋwəy mbəzli jikir na pə ghwəy mbə nəfə ghwəy kwərakwə, ka dza Dəŋwəy pəlatanwəy na ghwəy kwəma jikir na manānci ghwəy kwərakwə» kə Yesəw.

Bənipə kwəmaa dzəkən səwmay

¹⁶ Ma kə Yesəw difa na: «Mba'a pə ghwəy mbə səwmay ta cə'wə Hyalay, əntaa ghwəy mənīŋwəy war bərcəkəwə, njasa ka mbəzliy dakə mbəzli va lə kwəma pərikə tə ngwəlaa mənī ma. Ka ghəshiy dzay ni'wə ni'wə, ghəshi mənī pətsa mbə kwəma shi, ta mbə mənīdiy sənivəshi, ka mbəzli ka mənī səwmay. Ə gəzanjwəy ya, ta na navay, tsəgha na, ma gəla mbəzli vay, a ghəshi kwəməvə na shi va zhəmə pəla ghəshi tikəta gwa'a. ¹⁷ Na na gha mba'a pə ghaa mənī səwmayəy, pəshi pə gha pəshi pətsa mbə kwəma gha, dza mba'a gha vətəti shəti mbə ghən tsa gha wəzə lə in, ¹⁸ əntaa mənī sənay mbə mənī səwmay nza gha, kə mənīdi. War Dəŋa tsa mə ghwəmə saa dzaa sənay, ghəci saa nashi shi mənī gha mbə mbə ni gwa'a, ghəci dza naa wəŋa zhəmə gha ki» kə Yesəw.

Ti ghəra sləni, ta shi mə ghwəmə, lə shi tə hidī

(Lk 12:33-34)

¹⁹ Ma kə Yesəw kaa mbəzli ta sədā ci na: «Ka kəslimbə ghən ghwəy mbə ghəra sləni ta basə shiy tikə tə hidī ni, tə pətsa dza ləmaa nza gar ndəbəhwəshi, ya limir na, gar yədāmtishi, ya ka ghəli na, mba'a ghəshi pəladāmti cikiy pahwəshi lə ghəli ma. ²⁰ Wəzəba ta shiy gwəramti, basəti Hyala mə ghwəmə, pə ghwəy ghəra sləni, tə pətsa dza limir mbay ma yədāmtishi, kala ndəbāmtishi ya ləma nza. Ya ka ghəli na, kala dza ghəshiy mbay pəladāmti

6:8 6:8 6:32; Lk 12:30 6:9 6:9 Ezhek 36:23 6:10 6:10 4:17; 7:21; 12:50; 18:14; 21:31; 26:39-42; Mk 3:35; 14:36; Lk 22:42; Zhj 4:34; 6:38-40; SləniKY 21:14 6:11 6:11 6:24-34 6:12 6:12 6:15 6:13 6:13 10:16-25; 24:3-28; Zhk 1:12-15; Zhj 17:15; 2Tes 3:3; 2Tim 4:18 6:14 6:14-15 5:24; Lk 6:37; Ef 4:32 6:15 6:15 18:35 6:16 6:16-17 Ezay 58:5; Mt 4:2; 9:14-15; 17:21; Mk 2:18; 9:29; Lk 2:37; 4:2; 5:33; 18:12; SləniKY 13:2-3; 14:23; 2Kwər 6:5; 11:27 6:19 6:19 Zhk 5:2-3 6:20 6:20 19:21; Mk 10:21; Lk 12:33

cikiy ghələhwəshi. ²¹ Tawa gəzanjwəy ya kwəma va tsəghay, sa nzana tə pətsa nza shi gha nza bama ti shiy, war tifa ka məhərli ghaa nza kwərakwə» kə Yesəw.

(Lk 11:34-36)

²² Ma kə Yesəw difa na: «A ghwəy sənay, mətsəhi ghwəmmə na gərkəwa tə vəgha ghwəmmə. Mba'a kə mətsəhi ghaa nay pi diwəj diwəjəy, mbə wan pi dza vəgha ghaa nza gwanata ghalaba ki. ²³ Mba'a kə mətsəhi gha kala nay pi diwəj diwəjəy, mbə kwəsli na vəgha gha. Tsəgha na difa, ma wan pətsa katanj tsa va Hyalay, sa mbə nəfə tsa ndə ngəri na. Mba'a kə wan pətsa mbə gha va məniy zhəkwtəy, mbə kwəsli nza gha gwananə ghalaba ki» kə Yesəw.

(Lk 16:13)

²⁴ Zhini ma kə Yesəw difa na: «A ghwəy sənay, ndə tifa mba'a dzaa mbay ghərati sləni kaa mbəzli bakə yəmyəməw. Banj dza naa di kwəma tsahwəti, ka ndərə na tsahwəti. Ka na dza na, ka mananci sləni kaa tsahwəti lə kwal, ma kaa tsahwəti na, kala məni ma lə kwal. Ava tsəgha na kwərakwə ki, ka mbay ghwəy ghərati sləni bakə bakə, ka ghəra kaa Hyala, zhini mba'a ghwəy banavə məhərli ghwəy kaa gənanw» kə.

Ka zəzə nahwəti kwəma ghwəy ma, banavəm nefer ghwəy gwanashi kaa Hyala (Lk 12:22-32)

²⁵ A kə Yesəw difa na: «Ava va tsəgha nə ya ngənjwəy kiy, ka kəslimbə ghən ghwəy mbə zəzə kwəmaa dzəkən shi zəmə dzəghwa hwər ghwəy, ya dzəkən shiy dzəkən ghən ghwəy ma. A piy tsa ndə tanjəti shi zəmə, a vəgha ndə tanjəti shi pa naa dzəkən ghən ci difa, pən. Tsəgha ghənzə sa? ²⁶ Nighətim ya 'yegwer tə ghwəmə di. Ka za ghəshiw, ka məni shiy ghəshi səəkə kwantiw, ka basə shi zəmə ghəshi kwa taməw. Ya tsəgha nəzə kiy, Dənjwəy tsa mə ghwəmə zəmanshi na shiy. Njana nzana tsəgha kiy, a Hyala dzaa bənjwəy shi zəmə, sa nzana dimaba tə ghwəy kaa 'yegwer. ²⁷ Mba'a pə ghwəy kəslimbə ghən mbə zəzə kwəma tsəgha kiy, ka dza ghwəy mbay mətsahakən viciy dzəkən na slavənjwəy Hyala ya jəw nəzə na? Ka mbay ghwəy tēpəw.

²⁸ A nava nə ghwəy kəslimbə ghwəy ghən mbə təkə kwəma shiy dzəkən ghən ghwəy gəma? Nighətim njasa ka fəhi kwantiy mbərətə ghwə wəzə. Kar ghəshiy mənəhwə sləniw, ka cislivə kwəbərjər ghəshiw. ²⁹ Ya tsəgha nəzə, e gəzanjwəyəy,

ya ndə nja mazə *Saləmanjw ghəci saa niy nza vaa ndə shiy na, səəkə naa pakən kwəbanj ka təbə nja fəhiy mbərə ghwə va tə gambaw. ³⁰ A ghwəy sənay mbərə ghwə kiy, ka nzay nza naw. Ka ndə nata ndatse na, kwəma gagaw, ma tə həzlimə na, ghənzə shəkəta, mba'a ghwə dzaa ndamti. Kwa nzana tsəgha Hyalaa təbətə shi ka mbərə ghwə wəzə kiy. Kala ghwəy ghənzə dzaa gwəraa pakənjwəy niy gwəramti wəzə ni shiy, ghwəy mbəzli ki na. A gəzanjwəy yay, banavə nefer tsa ghwəy ghwəy kaa Hyala gwanashiw.

³¹ Ka təkə ghwəy, wa shi dza ghwəmmə zəmə? Wa shi dza ghwəmmə saa? Wa shi dza ghwəmmə paa dzəkən ghən ghwəmmə? pə ghwəy ma. ³² Ma mbəzliy tasəva lə pala niva shiyəy, mbəzliy nəw ma Hyala na ghəshi. Ma ghwəy ta na tsa ghwəy ghənəy, a Dənjwəy tsa mə ghwəmə sənashi niy kama va ghwəy shiy gwa'a. ³³ Wəzəba banavə ghwəy nefer ghwəy kaa Hyala na, nza ghənzə sləkənjwəy. Mənim naa təbanta kwəma. Ma nza Hyala ndənjwəy niva shiy gwanashi. ³⁴ Ka tsə tsəva ghwəy mbə təkə dzəkən vici həzlimə ma. A vici həzlimə va sənay tsəva ta tsa nəzə ghən kwərakwə. Ya namaba vici gwa'ay, war mək na ngəra'wə tsa sa na, ta tsa nəzə ghən» kə Yesəw.

7

Ka ndərə nihwəti mbəzli ghwəy ma (Lk 6:37-38, 41-42)

¹ A kə Yesəw difa na: «Ka ndərə nihwəti mbəzli ghwəy ma. Mba'a pə ghwəy ndərə nihwəti mbəzliy, a Hyala dzaa ndərənjwəy kwərakwə. ² Sa nzanay, war njasa ndərə ghwəy va nihwəti mbəzliy, tsəgha dza Hyalaa ndərənjwəy kwərakwə. Njasa ka ghwəy vaa mananshi kaa nihwəti mbəzliy, tsəgha dza Hyalaa bərkətə ta məniy wəy kwərakwə. ³ Sa wana nighə gha kwashefi məzadi jəw ni tə mətsə zəmənjə, kala nighəvə tsəm tsa dikə tsa va gha tə na gha mətsə? ⁴ Njaa njaa gha mbay ni: "A zəmə, kadiw di e bantənjə kwashefi məzadi jəw ni ni tə mətsə gha" pə gha, war zlanjəy tsəm tə na gha mətsə kia? ⁵ Ma gha gha ntsaa bəti ghən tsa gha tsa ka ntsa slar tsay, a pə gha banti pərba tsəm tsa dikə tsa va tə na gha va mətsə di na gha. Ma ghalaba kiy, nza gha mbay nay pi diwəj diwəj, ta bananti kwashefi məzadi tə na zəmənjə mətsə.

⁶ Ka bənsi shi wəzə ni dəwdəw ni ghwəy kaa kireketi ma. Vantaa ghəshi

dzaa zhiniy zhəghəkəvashi ta həcinyəwəy. Ka ndəghənəy ja'wa mbəzə ghəwəy ghəwəy kaa ngəreder ma, wantaa ghəshi dzaa kadambə mbə hidi lə shid'shid' shi» kə Yesəw.

Cə'wəm shiy va Hyala a ghəwəy dzaa kwəməvəshi

(Lk 11:9-13)

⁷ Ma kə Yesəw dība na: «Cə'wəm shiy va Hyala, ta ndənyəwəyshi dza na. Pələm shiy və, ta kwəməvəshi dza ghəwəy. A pə ghəwəy har, ta zləbanəwəy kwəma dza na. ⁸ Sa nzanay, ya wa ntsaa cə'wə shiyəy, ta banavəshi dza məndi. Ya wa ntsaa pəla shiyəy, ta kwəməvəshi dza na. Ya wa ntsaa tsa yashiy dzakə ghyi, ta zləbanaci kwəma dza məndi.

⁹ Ndə tība mbə ghəwəy, ka dəw dafa zəghwə ci və na, dza tsan, bəvə hakwə ka bānci na? ¹⁰ Naa ka dəw kəlipə zəghwə ci və na, dza hən, banavə shishi dība na? Tsava ndə tībaw. ¹¹ Ma ghəwəy ghəwəy mbəzli gəmgəm ni, mba'a ghəwəy sənay bānshi shi wəzə ni kaa ndərazhi ghəwəy na, hanabə Dənyəwəy Hyala mə ghəwəmə ki, pə ghəwəy, ka na mbay ma bānshi shiy gwəramti wəzə kaa mbəzli cə'wə shəkəna?

¹² Njasa dī ghəwəy va məndiy məninyəwəy kwəma wəzə nay, war tsəgha pə ghəwəy manānshi kaa mbəzli kwərakwə. Ava ghənzə na na gəzəkə *kwəma pəhəti Hyala, lə kwəma gəzəkə Zliya ka gəzə kwəma Hyala» kə Yesəw.

Gəzə kwəmaa dzəkən miy dəgha te'wə na lə na bəny na
(Lk 13:24)

¹³ Ma kə Yesəw dība na: «Ghwəy ghəwəy shiy nəw kwal tseyey, kwa na te'wə na miy dəgha pə ghəwəy dzakə ghi. Ma miy dəgha bəny nay, bəny na kwal tsa nəz. Mbəzli dān ka naa dza kwa kwal tsa va. Ma mbəzli dza kwa kwal tsa vay, ta zashi dza ghəshi. ¹⁴ Ma na miy dəgha te'wə na vay, kwal tsa dza mbəzliy mbay dzəvəgha Hyala ta kwəməvə piy tsaa kədi ma ghəshi na. Ma kwal tsa te'wə tsa vay, ngahə ngahə na dza kwa. Dān dza mbəzli kwa kwal tsa va kiw» kə Yesəw.

Njasa dza ndə mbay təhəvəri dəny fə wəzə na lə dəny fə gəmgəm na
(Lk 6:43-44)

¹⁵ Zhini ma kə Yesəw dība na: «Ə pə ghəwəy ya ghən tsa ghəwəy va ka gəzə kwəma Hyala ka dzərvə. Sa ka ghəshiy

səkəshi dzəvəgha ghəwəy, mba'a ghəshi zhəghəti ghən tsa shi war nja tənkesliy təvə ma kwəma. Mbalaa mbəbə mbəbə mbə nəfə tsa shi na, dəghwəva jezl tsa ghyanakə tsa ghəshi. ¹⁶ Mba'a kə ghəshi tsəhəshi vəgha ghəwəy, gwa'a dza ghəwəy mbay tihəvəri shi tə sləni dza ghəshiy ghəra. A ghəwəy sənay ki, ka mbay mbəzakwaa yati hikəniw, ka mbay gwəvidiy yati bəzakəw. Tsəgha na. ¹⁷ Ma fə wəzə nay, ya fə wəzə na ka naa ya. Fə gəmgəm na na, ya gəmgəm na ka naa yati kwərakwə bə. ¹⁸ Na navay, a ghəwəmmə sənay ka mbə dəny fə wəzə naa yati ya fə gəmgəm naw. Ka mbə tsa gəmgəm tsa dəny fə yati ya wəzə na kwərakwə baw, tsəgha. ¹⁹ Ma fə ya ma ya wəzə na va, ya nama fə na ki, a ka məndiy kəslamti, mba'am pəhamti ghəwə ti. ²⁰ Ava tsəgha pə ghəwəy sənay tihəvəri ka gəzə kwəma Hyala, tə sləni ghəra ghəshi, ta sənay ni nza ghəshiy ka gəzə kwəma Hyala katan ni, ya ka slasla dzərvə na ghəshi» kə Yesəw.

War mbəzli məniti kwəma dī Hyala, na shiy dzaa tsəhəshi, mbə mbəzli sləkə Hyala

(Lk 13:25-27)

²¹ Ma kə Yesəw dība na: «A gəzanəwəy ya, mbəzli harda: "A Ndə sləkənəy, a Ndə sləkənəy" kə ghəshiy, gwanashi dza ghəshiy tsəhəshi mbə mbəzli sləkə Hyalaw, war mbəzli dzaa məniti shi gəzəkə Dirə tsa mə ghəwəmə na shiy dzaa tsəhəshi. ²² Fəca vici dza Hyalaa bəşə ngəwəvə dzəkən mbəzli, dān dza mbəzli ni kaa ngəra, "A Ndə sləkənəy, a Ndə sləkənəy, ghəyəy tərəny gəzəhwə ghəy kwəma gəzanəy Hyala kaa mbəzli mbə slən tsa gha. A ghəy tātahamti hyeler mbə ghən tsa mbəzli mbə slən tsa gha. Zhəghwa dān ghəy mənəhwə shi madāna madāna ni mbə slən tsa gha dība" kə ghəshi. ²³ Ma dzee ni kaa mbəzli vay: "Sənənyəwəy yaw. Ghəwəy ghəwəy mbəzli məniti va war kwəma jikir jikir nay, satim, bərvənyəwəy vəghəe" dzee ni ngəshi» kə Yesəw.

Kwəmaa dzəkən ceker bakə
(Lk 6:47-49)

²⁴ Ma kə Yesəw ki na: «A gəzanəwəyee, ya wa ntsaa favə kwəmer gəzəkəe va, ka mənishi ghəci njasa favəshi na vay, yənyəm na ntsa va lə ndə məharli tsaa ngati ciki tsa ci tə kəlbə. ²⁵ Ma sa ngamti

7:7 7:7 Zher 29:12-14; Mt 18:19; 21:22; Mk 11:24; Zhj 14:13-14; 15:7; 16:24; Zhk 1:5; 1Zhj 5:14-15 7:11 7:11 Zhk 1:17 7:12 7:12 5:17; Rm 13:8-10; Gal 5:14 7:14 7:14 SləniKY 14:22 7:15 7:15 Nəw 13:2-4; Mt 24:11, 24; SləniKY 20:29; 2Kwar 11:13-15; 2Pi 2:1; 1Zhj 4:1 7:16 7:16-18 12:33 7:16 7:16 Zhk 3:12 7:17 7:17 Gal 5:19-23 7:19 7:19 3:10; Lk 3:9; Zhj 15:2, 6 7:21 7:21 6:10; 7:24-27; 21:28-31; Rm 2:13; Zhk 1:22-25; 2:14-26 7:23 7:23 25:12; 2Tim 2:19 7:24 7:24-27 7:21

na na, mba'a van ghati nzemə tərənɔw tərənɔw, dza paf həl təhəy va ghərakwəli, ka viy safə lə bərɔi ta ngəzlamti ciki tsa va na, shaj ghəci vəgha ngəzlamti, sa nzana tərənɔw səfa ciki tsa va fəəta səəkə kwəfa tə kəlfə. ²⁶ Ya wa ntsaa favə kwemer gəzəkee va, kala mənɔi kwəma favə na mbə shi ghəciy, yəmyəm na tsava ndə lə ntsa kama məhərli və ngati ciki tsa ci vəgha həl dzəy tə ndarghə. ²⁷ Ma sa ngamti na na, mba'a van ghati nzemə tərənɔw tərənɔw, paf həl təhəy va ghərakwəli, ka viy safə lə bərɔi ta ngəzlamti ciki tsa va, dzəghwa nza'jəw, gərip ciki tsa va ngəzlay gwanay ki» kə Yesəw.

²⁸ Ma sa kəfiy Yesəw lə gəzə kwəma va kaa mbəzli na, mba'a shi bənɔpə na va səwəri məhərli mbəzliy bəsəshi tə pətsa va, ²⁹ sa nzanay, niy mənɔta na ci va kwəma bənɔpə na, nja bənɔi kwəma *mbəzliy bənɔpə kwəma pəhəti Hyalaw, lə bama ti niy nza na ci va kwəma bənɔi na kaa mbəzli.

8

Kar Yesəw lə ndə dərna
(Mk 1:40-45; Lk 5:12-16)

¹ Ma sa səkway Yesəw mə ghən kəlanj ki na, mba'a mbəzli dən nəwvə. ² Dzəghwa tsahwəti ndə dərna mba'a səkəy dzəvəgha Yesəw, tsəfəkwə, tsəfəkwəy kwa kwəma ci. A kə ngəci na: «A Ndə sləkəpə, war mba'a pə ghaa dɔi sənznəvay, a ghaa mbələnɔra dəwdəw va dərna kənee na» kə.

³ 'Wakəvə Yesəw tsəgha kaf kafəti dəvə ci, mba'a dapay. A kə ngəci na: «E dɔi ghaa mbəlɔnja, mbəlɔnja kwəriŋ» kə. Nza'jəw dərna va kərəta mba'a mbəlɔi. ⁴ A kə Yesəw ngəci sa mbəlɔi na ki na: «Favə tə gha kwəma dzee na ta gəzanj wəzə. Əntaa gha dzaa gəzə kwəma mbəlɔi tsa mbəlɔnja gha tsa kaa mbəzli ma. A pə ghaa madɔi a gha dzaa canati ghən tsa gha njasa mbəlɔnja gha kaa ndə ta Hyala. Nza gha dzaa vəliti vəlɔi gha, njasa gəzəkə *Məyizə va. Nza mbəzli mbəə sənay gwanashi a gha mbəlɔnja va dərna tə gha, kə ghəshi» kə.

Kar Yesəw lə dikə tsa ka sawji ka *Rəm bələkəwə
(Lk 7:1-10)

⁵ Dza Yesəw ki, madɔi madɔi, ka dzay dzəmbə məlmə Kapernahwəm. Ma sa tsəhəy na na, dza tsahwəti ndə məlmə, dikə tsa ka sawji ka Rəm bələkəwə ghəci, kət kətikəvay, tapə ghəci ta cə'wə Yesəw, ⁶ a kə na: «A Ndə sləkəpə, ndə ghəra

sləni tsee gwərapəy. War mənəni ghəci kə ghi, mətɔi mətɔi vəgha ci kala mbay kafə. War ka sa ngəra'wə dalala» kə. ⁷ Ma kə Yesəw ngəci na: «Tsəgha na, ta dza dzee mbələnɔi» kə. ⁸⁻⁹ Ma kə dikə tsa ka sawji tsa va na: «A Ndə sləkəpə, yənəy, mənɔfem ndə gar dzakə ghi tsee gha də'wə ghən tsa ghaw. Avanaɔ sanay, a mbəzli dikə dikə ni tɔfa kənee, ka sləkəra. Dzəghwa yən kwərakwə na, lə ka sawji sləkəe tɔfa. Yən kəə dɔi, e ni: "Mbalaa dzətɔi pətsa tsa' tsa" pən kaa ndə sawji, ka dza ghəci. Aw na, "ndi" pən kaa tsahwəti, ka səkə ghəci. E ni: "Mənɔra sləni tsa' na" pən kaa ndə ghəra sləni tsee, ka mənɔi ghəci. Gha kwərakwə kiy, ntsa dikə tsa nza gha. A cə'wənəe, gəzəkə kwəma kwataka lə miy tsa gha kwətɔj, ta mbəlɔi dza ndə ghəra sləni tsee va va zəlghwə tsa ci, ka satɔi» kə.

¹⁰ Ma sa favə Yesəw kwəma gəzəkə ntsa va na, tapə ghəci mbə vəshiy dzəkən ntsa va, a kə kaa mbəzli kwasəbə va na: «Ə gəzanjwəyee, ta na navay, tsəgha na, va mbə ghwəy ghwəy mbəzli ka *Izərayeləy, səkəe kəsəy ntsaa banavə nəfə tsa ci kaa Hyala gwanay nja ndə ka məlmə tsa tepəw. ¹¹ A gəzanjwəy ya, dən dza mbəzliy səsəkəshi dzəghwa kwa ghwəmə, lə dzəghwa kwa mərkwi, ta nzəy ka zəmə shi zəmə ghəshi lə kar *Abərahəm, lə *Izakə mba'a *Zhakwəpə tə pətsa sləkə Hyala. ¹² Ma mbəzli nɔə va niy tərati Hyala niy nza, ta nza ghəshi mbə mbəzli sləkə nay, sa dɔi ma ghəshi fəti na, ka dza ghəshiy tsəhashiw. Ta kihwashɔ dza naa dzətɔi ngwəla, dzəmbə kwəsli. Ma nza ghəshi wahə, ka pəpərə sli'i shi ki» kə Yesəw.

¹³ Zhəghwa ma kə kaa dikə tsa ka sawji tsa va ki na: «Mbalaa jighi, ta mənɔtəna shi gəzəkə gha va dzee, sa nzana mba'a gha ndara nəfə tsa gha gwanay» kə. 'Wakəvə ndə ghəra sləni tsa ndə ka sawji tsa va va, pəlɔs mbəlɔi ghaləfa ki.

Kar Yesəw lə ka zəlghwə dən
(Mk 1:29-34; Lk 4:38-41)

¹⁴ Dza Yesəw pəkəw dzay dzakə ghi tsa Piyer. Ma dzakə na na, shiy Piyer mənəni, gwərapəta ghənəzə tərənɔw dalala, nja ghwə vəgha nɔə. ¹⁵ 'Wakəvə Yesəw sa nata na tsəgha na, dap dapətɔi tə dəvə nɔə. Dzəghwa nza'jəw rənɔiki vəgha mali va mənɔta ki. Dza na pəlɔhəm satita ka dza ta bənci shi zəmə.

¹⁶ Ma sa pəkəwəta vici ki na, mba'a mbəzli bənəkə mbəzli ghəranshi gəzlekiki dən, ta mbalamtishi ghəshi. Dza Yesəw

mba'a tahamti hyeler mbø vægha shi læ gøzø kwøma mbø miy tsa ci, mba'a mbalamti mbøzli va nihwøti zøleghwer ghøngghøn ghøngghøn gwa'a gwa'a ki. ¹⁷ Ma mønti Yesøw kwøma va tsøgha kiy, nza kwøma gøzøkø *Ezay ndø gøzø kwøma Hyala va niy nzaa dzøghwata kwa nø na. Saa ni va: «Mba'a bøhwø ngirghwø tsa køn ghwømmø, zhini mba'a bøhwø zølghwø tsa køn ghwømmøø dzøkøn ghøn ci» kø.

Kar Yesøw læ mbøzliy dī nøw ci
(Lk 9:57-62)

¹⁸ Dza Yesøw sa nashi na mbøzliy basøshi va dalala, dazlètsebø ghøshi tsøbay na, mba'a gøzanshi kaa mbøzli ta sødä ci, a ghøshi tanøghøvashi dzøvøri tø kwøfa, dzøti tsa pøriða hølbe. ¹⁹ Wakøvø ndø bønipø *kwøma pøhøti Hyala kæt, køtikøvay dzøvøgha, a kø ngøci na: «A Meter, ta nøwja dzee, ya pa' kwømaba dza ghaa dza» kø. ²⁰ Ma kø Yesøw na: «A pø gha zazøvø kwøma wøzø di, a gha sønay, ma kenkjidiy, a ghi tsa shi vø shi mbø hidfi. Yegwer ßa na, læ tsa shi ghi ghøshi mø fø. Ma na nee yøn Zøghwø yakø ndø ngøriy, tsee ghi tifa gar døkøtavaree mbø kiw» kø. ²¹ Zhøghwa ma kø tsahwøti ndø mbø mbøzliy nøwvø va ngøci ßa na: «A Ndø sløkøpø, ndara kwal e dzaa lamti dirø di, kee gha søkø ta nøwja» kø. ²² Dzøghwa, ma kø Yesøw ngøci na: «War nøw pø ghaa nøwra dzam. Zlashi mbøreketi tifa, a ghøshi lala ghøn tsa shi» kø.

A børci va Yesøw ta garøti kar safø tsa dikø tsa læ kwøfa

(Mk 4:35-41; Lk 8:22-25)

²³ Dza Yesøw mba'a dzay dzøghwa kwambøwal ki, ghøshi læ mbøzli ta sødä ci gwa'a, ka dzashi. ²⁴ Nza'jøw søpapøli 'yahøyahø na ghati viy tøønøw pa' ka di dzøghwa kwambøwal yam tøønøw va børci safø. Ma Yesøw ghaläfa naci ki na, ghøci tø hi. ²⁵ Dza mbøzli ta sødä ci va, mba'a ghøshi madishiy dzøvøgha, ka førghe, ma kø ghøshi ngøci na: «A Ntsaa sløkønjø, a Ntsaa sløkønjø, wa mbølitønø, gwa'a ghø» kø ghøshi. ²⁶ Nza'jøw Yesøw førghe. Ma kø kaa ngøshi na: «Tawa hazlønø ghwøyt tsøtsø nanzøa? Mbøzliy zløbävø ma Hyala læ nøfø tsa shi gwanay nza ghwø» kø. Dza na pølhøm kafø, dza naß naß nabøti kar safø tsa va ghøshi læ kwøfa, vantaa ghøshi kwøfoghø ghwøla. Dekødekø pi møniy. ²⁷ Ma sa nashi mbøzli ta sødä ci shi va na, mba'a nava kwøma mananatishi madäna.

Ma kø ghøshi na: «A ya, wa tsatsa ndø kia? Ya safø læ kwøfa na ka d'anci føti» kø ghøshi.

Kar Yesøw læ ka gezlekiki bakø
(Mk 5:1-20; Lk 8:26-39)

²⁸ Mba'a Yesøw tsøhøy pøri hølbe, tø hidfi ka Gadarene. Nza'jøw ka gezlekiki bakø tsahwøshi dzar mbø kwølihi tifa tsøgha, bam bam ghøshi kwømay læ Yesøw. Ka gezlekiki ghyanakø ni, ka hazlønø mändi vø shi dalala. Kala mbø møndiy dzar kwa kwal tsa va vø shi. ²⁹ War sa nay ghøshi Yesøw tsøgha na, tapø ghøshi ta ngwømø lala, a kø ghøshi na: «Gha gha Zøghwø Hyala tsa, ta njaa dī gha læ ghøya? Ø sækøna gha ta sanøy ngøra'wø ghwøla vici basø ngwøvø ghøyt sækø na?» kø ghøshi.

³⁰ Ma vøri, kørakø læ pøtsa va na, mba'a garøwa ngøreder tøønøw niy nza tifa mbø pala shi zømø shi. ³¹ Tapø hyeler mbø ghøn mbøzli va va ta cø'wø Yesøw, a kø ghøshi na: «Mba'a pø ghaa dī tahantønøy mbø ghøn mbøzli niy, ndanøy kwal a ghøyt dzømbønøy mbø garøwa ngøreder pøriða va» kø ghøshi. ³² Ma kø Yesøw ngøshi na: «Mbalam, cam, avee zlatavønøwøy kwal» kø. Shaa, ghøshi søvørihi mbø ghøn mbøzli bakø ni va, shøbøtø ghøshi dzashi gwanashiy dzømbø ghøn ngøreder va ki. Dzøghwa ki, gøgøgø, ngøreder va kaføshi søkø mø kølän tsa va, søkø ghøshi na'i shøkøtavashiy dzøti kwøfa. Bøtø ghøshi zashi kwaða.

³³ Ma sa nashi ka makø ngøreder shi va tsøgha na, mba'a ghøshi hwøshiy dzømbø mølmø. Mba'a ghøshi dzaa gøzanshi kaa mbøzli dzøkøn shiy mønishi va gwanashi læ ngøreder, læ kwøma mananatī Yesøw va kaa ka gezlekiki bakø ni va ki. ³⁴ Ma sa favø mbøzli mbø mølmø gwanashi na, mba'a ghøshi kaføshi ta dza ta nighø Yesøw. Ma sa nay ghøshi, a kø ghøshi na: «A cø'wøna ghøyt, ßarvøna tø hidfi ghøyt» kø ghøshi.

9

Kar Yesøw læ ntsa mætita nahwøti bølø vægha ci

(Mk 2:1-12; Lk 5:17-26)

¹ Dza Yesøw ki, ka dzay dzøghwa kwambøwal, mba'a tanøy søvøri tø kwøfa, ka zhøkøyt dzømbø mølmø ci. ² Dzøghwa nihwøti mbøzli mbø mølmø ci va, mba'a ghøshi ßanakø ntsa møti møti vægha tsa tø pi høni tsa ci kaa Yesøw. Ma sa sønay Yesøw, a mbøzli va ndara nefer shi

gwanashi, kə, ma kə kaa ntsa mətita bəla nihwəti ci va na: «A zəghwee, ka hazləni gha ma! A *kwəma gha jikir na pəlita!» kə.

³ Sa gəzəkə Yesəw tsəghay, ma kə nihwəti *ka bəniyə kwəma pəhəti Hyala, mbə təkə kwəma shi na: «Hyalaa sawa ntsa» kə ghəshi. ⁴ Mba'a Yesəw sənata kwəma təkə ghəshi va tsəgha na gwa'a. A kə ngəshi na: «Tawa nza ghwəy lə tətəkə kwemerəy kama ni wəzə ni mbə nefer ghwəy tsətsəa? ⁵ Nama kwəma gwəra na bəlan, ndə kə ni: «A kwəma gha jikir na pəlita» kə, lə ndə kə ni kaa ndə zəlgəwə: «Sati garəŋa a gha dzaŋa» kəa? ⁶ Ma kiy, e di ghwəy sənay, a bərci vəya yən Zəghwə yakə ndə ngəri tikə tə hidī ni, ta pəlanshi jikir tsa mbəzli, pə ghwəy» kə. Dza ma kə kaa ntsa mətita bəla vəgha ci va na: «A ntsa, avee gəzaŋa sənəzəna, sati madī, bə pi həni tsa gha, mbalaa jigħi!» kə. ⁷ Dzəghwa ntsa va mba'a satiy, ka dzay jigħi, sa mbəliy na kwəriŋ.

⁸ Ma sa nay mbəzliy bəsəshi tə pətsa va gəla nava kwəma tsəgha na, dzəghwa gwa'a gwa'a nefer shi hazlənishi va kwəma va. Kə ghəshi ka fal slən tsa Hyala sa bənavə na bərci kaa ndə ngəri ta məniti kwəma madəŋa madəŋa na va.

Kar Yesəw lə Matiye

(Mk 2:13-17; Lk 5:27-32)

⁹ Dzəghwa Yesəw mba'a bərvay tə tsava pi, ka dzay kwa kwəma. Ma ghəci mbə dza kwa kwal na, mba'a nay ndə mənəy mbə ciki *dəwan, Matiye, kə mənđi slən tsa ci. Ma kə Yesəw ngəci na: «Sati, nəwra dzam!» kə. Mba'a Matiye tsa va satiy ka nəw.

¹⁰ Ma ləy hwəm shi va kiy, mba'a kar Yesəw lə mbəzli ta səda ci bəsəshi ta zəmə shi zəmə kəghi tsa Matiye. Dzəghwa dəŋ nihwəti ka dəwan lə nihwəti mbəzliy mənī sləni jikir na səkəkəshi, jakə ghəshi ka zəmə shiy lə kar Yesəw lə mbəzli ta səda ci. ¹¹ Dza *ka Farisahi, mba'a ghəshi nashi ghəshi mbə zəmə shi zəmə jakəjakə tsəgha. Ma sa nay ghəshi na, dza ghəshi ka dəw va *mbəzli ta səda Yesəw, a kə ghəshi na: «Wa shiy mənishi zəmə ntsa ghwəy tsa dikə tsa shi zəmə jakəjakə lə ka dəwan mba'a mbəzliy mənī sləni jikir naa?» kə ghəshi. ¹² Dzəghwa mba'a Yesəw favə kwəma shi va, ma kə kaa ngəshi na: «A mbəzli ni, səkəkə nashi mbəzli kwəriŋ kwəriŋ vəgha ni mbə dza va dəkwətərwə, war ka zəlgəwə na shi kee nashiy dza və.

¹³ Ava va tsəgha na kiy, yən na neyey, ta pəla mbəzli wəzə ni səkəkə yaw, ta pəla mbəzliy mənī sləni jikir na səkəkəree. A pə ghwəy zəzətiy dzəkən kwəmaa niy gəzəkə Hyala va mbə Zliya nzwə. Ma kə niy niy: «Zhəhwər na sa dēe ghwəy mənī kaa mbəzli, kaa na ka ghwəy slaslara dəbəkə» kə Hyala niy ni» kə Yesəw.

Ka jakəva yəwən kwəma bəniyə Yesəw lə kwəma bəniyə *ka Zhəwifəw

(Mk 2:18-22; Lk 5:33-39)

¹⁴ Dzəghwa mbəzli ta səda Zhan tsaa mənī *batem kaa mbəzli, mba'a ghəshi kətəghəvashiy dzəvəgha Yesəw ta dəw kwəma və, ma kə ghəshi ngəci na: «Ma ghəy lə mbəzli ka Farisahi, kar ghəy titi nahwəti vici ta mənī səwmay, ka cə'wə Hyala. Ma mbəzli ta səda gha ni na, kala mənī ma ghəshi tsəgha kiy, a shiy mənishi?» kə ghəshi. ¹⁵ Ma kə Yesəw kaa ngəshi na: «A pə ghwəy favə kwəma dzee na ta gəzaŋwəy. Mba'a kə ndə harvə mbəzli ta zəmə gəzləbə mətəpa na ka dza mbəzli vaa nza tifəmmə ntsa va ghwəlay mbə shi di na? Ka mbə ghəshiy nzwəyshi, tifəmməw. A tsahwəti vəghwə dzaa səkəkəy, ma ghala pətsa dza mənđiy banti ndə mətəpa kwa jipə shiy, ava ghalaba dza ghəshiy mənī səwmay ki» kə.

¹⁶ Dza Yesəw ka zhiniy gəzanshi kwəma kwa fir bə, ma kə na: «Ndə tifaa bəvə yar 'war'war ni ta mbəghəshiy dzəti kwəban tsaa haliyəw. Sa nzanay, tələsə'wə dza tsa yəwən tsa vaa mbahəhwə tsaa haliy va. Mba'a kwal dzaa mətəshəy dzəti.

¹⁷ A ghwəy sənay, ndə tifə ka 'yaghwa tay tsa njəmŋəm tsaa dzəghwa ghwəlpə hali hali naw. Ma sa dza tay tsa vaa madiy ta pəsliy, ta wənəhəta dza ghwəlpə vaa dza. Mba'a tay dzaa shəkəkəy dzəti hidī gəm. Shi dza mənđiy mənivə lə ghwəlpə va tifə ghwəla kiw. A ghwəy sənay wəzə, dzəghwa yəwən ghwəlpə ka mənđiy 'yaghwa tay tsa njəmŋəm tsa. Ma tsəgha kiy, ka dza ghwəlpə vaa pəslita ta yidəmti tayəw» kə.*

Kar Yesəw lə tsahwəti ntsa dikə tsa mbə *ka Zhəwifə, mba'a nahwəti mali səkəwa miymiy kwa hwər nzwə

(Mk 5:21-43; Lk 8:40-56)

¹⁸ Ma Yesəw mbə gəzə kwəma va kaa mbəzli va ki na, dzəghwa ndəs tsahwəti ntsa dikə tsa mbə mbəzli ka Zhəwifə səkəkəy dzəvəgha. Mba'a na tsəfəkəwə,

9:6 9:6 Zhj 5:36 9:9 9:9 8:21-22 9:10 9:10 11:19; Mk 2:15; Lk 5:29; 7:34; 15:1-2; 19:7 9:13 9:13 'Wəzh 6:6; Mt 12:7; Lk 19:10 9:14 9:14 6:16-17; 11:18-19; Lk 7:33-34 9:15 9:15 22:2; 25:10; Zhj 2:1-12; 3:29; ShiZhnj 19:7 * 9:17 9:17 Ka Izərayələy, dzəghwa ghwəlpə yəwən na ka ghəshiy i tay tsa njəmŋəm tsa. Ni shi ghwəlpipi, tə hwətəbə niy mənishi ghəshi, va tsəgha ka ghəshiy slikwəshi ghəshi kə halishi, sa ka tay tsa njəmŋəm tsa madī ta pəslī kwa shi.

tsöfökwöy kwa kwöma ci. Ma kö ngöci na: «Këötitarä, zhee mëtitä na sönzönva, söökë a gha fanakën dövä gha, a ghönzë zhakatitë» kö. ¹⁹ «Öñkwa» kö Yesöw. Mba'a ghëshi madishi ghëshi lë mbözli ta söfä ci ka nëw.

²⁰⁻²¹ Dzëghwa, mba'a nahwëti mali tifa, gwërapëta ghönzë. Piya nzë mënj lë bakë war mbë sökwa miymiy kwa hwër nzë. Mba'a tækëti tsëgha mbë ghön tsa nzë: «War mërshi mee kwëfaghay, ya kwataka të kwëbanj tsa kën na, gwa'a, war ta mbëlira dzee» kö. Ma sa nza Yesöw mbë dza tsëgha na, dza na kët këtäghëvataa dzëvëgha, zhökë löy hwëm ci, kö dapë ghönzë dapay mëtsëni kwëbanj tsa ci.

²² 'Wakövë Yesöw tsëgha tërëf, zhëghëtövay një'wë kö kaa pëtsa lë hwëm ci na, mba'a nata. Dza, ma kö ngëta na: «A zhee, ka dza her gha ma. A gha mbëlina të sa ndara gha nëfë tsa gha» kö. Nza'jöv miymiy mali va va slashi tifaata.

²³ Dzëghwa Yesöw ki, ndës tsëhëy këghi tsa ntsa dikë tsa va mbë ka Zhëwifë. Ma dzakë na na, mba'a kësashi mbözli mbë tsa tsa shiy, ka härsli wahë härdzë nihwëti. ²⁴ Ma kö ngëshi na: «Bärëvanjwëyëm tikë, lëvërim përiä, mëtitä zha naw, hiy bëhwë na gwa'a tsëgha» kö.

Ma sa favë mbözli kwëma gëzökë na va tsëgha na, njasa pë'wë na kwëma ci ghëshiy nighë. ²⁵ Dza mbözli mba'a ghëshi sövërisi të ngwëla tsëgha. Ma sa sövërisi mëndi na, mba'a Yesöw dzëmbëy mbë ciki tsa nza mbëri zha va mbë. Dza na tasl kësövë të dövä nzë, mba'a zha va satita. ²⁶ Dzëghwa nava kwëma ki mba'a dzamtövata pa' të pëtsa këray ghala hidfi va gwa'a gwa'a.

Yesöw lë ghwëlefesli bakë

²⁷ Dza Yesöw ki mba'a madiy të tsava pi ta dzay. Ma ghëci kwa kwal mbë dza na, kö ghwëlefesli bakë ka nëw, ka zlanë kwëma, a kö ghëshi na: «A Yesöw, Jijiy mazë *Davitë, mënti zhëhwër të ghëy» kö ghëshi. Ka nëw pëkw këghi. ²⁸ Ma sa tsähëy Yesöw këghi na, mba'a ghëshi kësäy, dza ghëshi kët ghëshi këtäghävashiy dzëvëgha. A kö Yesöw ngëshi na: «A sënay ghwëy a bërci vëya gar mbëlitënjwëy, pë ghwëy na?» kö. Ma kö ghëshi na: «Yë ntsa ghëy dikë tsa, a ghëy sënay, a gha taa mbay» kö ghëshi.

²⁹ Dzëghwa Yesöw dapë dapë dapëti mëtsëhi shi. A kö na: «Sa nzana

mba'a ghwëy ndara nefër ghwëyëy, ta mbëlitënjwëy dzee» kö. ³⁰ War nza'jöv tsëgha na, dfiwënj dfiwënj mëtsëhi shi ghwënishi, ka nay pi ghëshi ki. Mba'a Yesöw damëtishi, a kö na: «Fävëm wëzë, ëntaa ghwëy dzaa gëzë shi mëntënjwëy ya ni kaa nihwëti mbözli ma» kö.

³¹ Ma sa dzashi ghëshi na, mbë ghëshiy zhiniy mbëlëy shi manamtishi Yesöw va ghwëlaw. Dza ghëshi ka gëzë nëwër tsa Yesöw dzar të hidfi va gwa'a gwa'a nashi.

Yesöw lë ntsa pëhëta ghani ci

³² Ma sa dzashi mbözli va na, mba'a nihwëti mbözli bëkë tsähwëti ndë kaa Yesöw. Kala mbay ma gëzë kwëma ghëci, sa pëhanti *hil ghani ci. ³³ Dzëghwa Yesöw ki mba'a tihëkëvëri hil tsa va mbë ntsa va. Nza'jöv ntsa va ghati gëzë kwëma. Ma mbözli daj ni va basëshi të pëtsa vay. Ka manashi madajä nava kwëma ki. A kö ghëshi na: «A nana kwëma kia! Kay, söökë ndëë nashi göla ni tsëtsë ni ni shiy mënishiy mbë ka *Izërayel ghala nza mëndi teepëw!» kö ghëshi. ³⁴ Ma kö *ka Farisahi na: «Waa, mazë tsa mbë hyeler bënci na bërci titihë na va nihwëti hyeler sövëri mbë ghön mbözli li shi» kö ghëshi.

Yesöw lë vërëm ndë ngëri tsaa basëy

³⁵ Dza Yesöw mba'a kafëy ka tëwrë dzar mbë mëlmëhi dikë dikë ni lë ni jöv jöv ni gwa'a gwa'a. Ka bëanashi shiy kaa mbözli mbë *ciki basëva tsa ka Zhëwifë. Ka gëzë Yëwën kwëma wëzë naa dzäkën njasa dza Hyalaa slökë mbözli. Mba'a mbëlanti mbözli gwërapë gwërapëshi ni lë vëdevëer gwa'a.

³⁶ Sa në na, nighë kö kaa mbözli basë basë ni va të pëtsa va daj ni na, tapë hwër tsa ci ta zhanci ta mbözli va ki. Sa nzana mba'a mbözli va niy dalishi gwa'a gwa'a, mba'a hazlëni kësësvëshi nja ténjkesli kama ntsaa ndëghwëshi tifa. ³⁷ Ma kö kwa fir kaa mbözli ta söfä ci na: «A mbözlee, daj shi zëmë nakamtëvashi kwamti ngar na, daw mbözli ta basëshi söökë të vëhëë jighi. ³⁸ Ghönzë tsëghay, cë'wë pë ghwëy cë'wë nihë tsa va va, a ghëci mëtsëhë ghwëni nihwëti mbözli dzëmti, ta mananci shi ci vaa söökë» kö.

10

Kar Yesöw lë mbözli ta söfä ci va mënj lë bakë ni, lë njasa ghwënanashi na
(Mk 3:13-19; 6:7-13; Lk 6:12-16; 9:1-6)

¹ Ma tē nahwēti viciy, mba'a Yesēw harvē mbēzli ta sēdā ci va mōj lē bakē ni. Dza na mba'a banavēshi bērci ta tihē hyeler sēvəri mbē ghēn mbēzli, lē ta mbēli mbēzli va nihwēti zōlēghwer, lē ta mbēli vōdēvōder gwa'a. ² Avānashi slōnēfemer *ka kwal Yesēw va mōj lē bakē ni: Kwatanjāy, Shimanjw, ntsa nē mēndi Piyer, kē mēndi slēn tsa ci, ghēshi lē Andēre, zōmbēghēy. Kar Zhakē ghēshi lē zōmbēghēy Zhanj, ndērāzhi Zhebēde ghēshi bakanashi. ³ Mba'a kar Fēlipē lē Bartelemi, Tēmasē lē Matiye ndē *dēwan. Zhakē zēghwē Alfe, lē Tade, ⁴ mba'a Shimanjw ndē pērslē ta hidī shi, ghēshi lē Zhēwdasē Isēkariyētē, ntsaa ngati dafa ta Yesēw.

⁵ Dzēghwa Yesēw mba'a ghwēnashi ka kwal ci va mōj lē bakē ni, ta dza va mbēzli ki. Ma kē kaa ngēshi ghēshi dzaa madī na: «Ōntaa ghwēy dzaa dzēti hidī *mbēzliy kamaa ka Zhēwifē ma. Ōntaa ghwēy dzaa dzōmbē mēlmēti tē hidī mbēzli ka *Samari bā ma. ⁶ Mbalam va ka *Izērayel, nja tēnkēsliy zashi na ghēshi. ⁷ Gazānshim kwa kwal ghwēy mbē dza: "Ndākēw ndākēw na Hyala ta sēkē ta slōkē mbēzli" pē ghwēy ngēshi. ⁸ Mbēlim ka zēlghwē, zhini mbēzliy bēkwēshi sati mbē mēti, mbēlim mbēzli nza dērna ti shi, ka titihē hyeler sēvəri mbē ghēn mbēzli. War njasa kwēmavē ghwēy va bērci mbēli mbēzli tē gēmōy, tsēgha pē ghwēy kēti mbēzli, ōntaa ghwēy dēw shiy ma. ⁹ Ma ghwēy madī ta dza vay, ōntaa ghwēy bē ya tsahi mbēzē, ya gēna nzē, ta faghwa kwa zlipa ghwēy ma. ¹⁰ Ōntaa ghwēy bē mbēl tsa ka ghwēy dza ta wē li ma, ōntaa ghwēy bē za kwēbējer bakē, ya kwakwahē tsa ghwēy, ya gēta ghwēy nzē ta dēvō ma. Va sa nzanay, mba'a kē ndēō ghēra slōni na, a tēbē mēndiy nganci shi zēmō mbē slōni ghēra na va.

¹¹ Mbalam, ma sa ka ghwēy tsēhōjwēy mbē mēlmē dikē na, ya mbē na jōw nay, pēlam ghi tsa ntsaa dzaa zlēbavē ka'wōjwēy bēkir dēvō kēghi tsa ci. Mba'a ghwēy nzōjwēy kēyba, pa' fēca ka ghwēy kafōjwēy ta dzanjwēy. ¹² Ma ghala pētsa ka ghwēy dzakē ghi tsa dzakē ghwēy gwa'ay, gēzē tē ghwēy kaa mbēzli kēyba: "Zērkē kē mēndi kēghi tsa!" pē ghwēy taa ni. ¹³ War mba'a kē mbēzli kē ghi tsa va va zlēbavē yashi tsa ghwēy va lē vōshiy, ka nza yashi tsa ghwēy va gēmōy

ti shiw. Ma kala zlēbati kē ghēshi na, ka dza zērkē tsa gēzānshiy ghwēy vaa nza kēn shi ghwēlaw. ¹⁴ Mba'a pē ghwēy dzanjwēy dzōmbē mēlmē, kala zlēbā ka'wōjwēy mēndi, kala fa ma kwēma gēzē ghwēyōy, sēvērījwēyōm mbē nava mēlmē, ka dzanjwēy, mba'a ghwēy batamti kwērci tē shid'šhid' ghwēy. Ma tsēgha kiy, a mbēzli mbē mēlmē va dzaa sēnata, njasa mēnti ghēshi *kwēma jikir na kaa ngōjwēy. ¹⁵ A gēzānjwēy ya, ta na navay, tsēgha na, fēca vici dza Hyalaa bāsē ngwōvōē dzēkēn mbēzliy, tērōjwēba ngwōvōē kēn mbēzliy zlēbā ma kwēma ghwēy va dza naa nza, kēn na mbēzli jikir ni va mbē mēlmēhi *Sēdēm lē *Gwēmōr» kē Yesēw.

Njasa dza mēndiy sa ngēra'wō kaa mbēzliy nōw Yesēw *Kēristōw
(Mk 13:9-13; Lk 21:12-17)

¹⁶ Zhini ma kē Yesēw kaa mbēzli ta sēdā ci bā na: «Favē tē ghwēy, avā ghwēniy ghwēniyjwēy ya ta dzaa dzōmbē mbēzli ghyanakē ni, nja tēnkēsli ka ndē vaa kambē mbē jipējipē dēghwava jēzli. Ma kiy, ka mbēzli tsēhwēli tsēhwēli ni pē ghwēy mōniyjwēy, nja shishi, kala pēla ma kwēma tē mbēzli, njasa ka ghērpēpē vaa nza. ¹⁷ Ndēghwēm ghēn tsa ghwēy wēzē, sa nzanay, ta kēkēsōjwēy dza mēndiy dzaa dzēti pi ngwōvō. Ka didi'wōjwēy taa nza lē kwērpē mbē *ciki bāsēva tsa ka Zhēwifē. ¹⁸ Ta kēkēsōjwēy dza mēndiy dzaa dzēghwa kwēma mbēzli dikē dikē ni, ghēshi lē mezhihē gwa'a sa zlēbavē ghwēy kwēmēe. Ghālabā kiy ta ndēgha fēti dza ghwēy dzaa dzēkēnēe kwa kwēma shi lē kwa kwēma *mbēzliy kamaa ka Zhēwifē. ¹⁹ Ghala pētsa dza mēndiy kasatōjwēy tē ngwōvō va kiy, ōntaa ghwēy dzaa tsētēvā, ka tōkē na: "Njaa dza ghēy ni kaa kwēma ka ghēy gēzē kia?" pē ghwēy ma. Ma fēcavay ta sēkētā dza kwēma dza ghwēy gēzānshiy dzēghwa miy tsa ghwēy. ²⁰ Sēkēō mbē zēzē kwēma ghwēy dza naa sēkēōw. Safē tsa Dōjwēy dza naa gēzē kwēma va mbē ghwēy.

²¹ Ghala vēghwē tsa vay, ka nihwēti mbēzli dza na, ka nga dafa ta ngwārmēghēshi ta mbē mēndiy bēkwēshi. Zhini tsēgha didihi dzaa mēni lē ndērāzhi shi kwērakwē bā. Ka ndērāzhi dza na, ka zhini ghēn kaa mbēzliy yakēshi difa ki, ka bēshi kaa nihwēti mbēzli ta bēkwēshi. ²² Mbēzli gwanashiy ka dza ghēshiy dī

10:2 10:2-4 Zhj 1:40-44; SlōniKY 1:13 **10:5** 10:5-15 Lk 10:4-12 **10:5** 10:5 Lk 10:33 **10:6** 10:6 Zher 50:6; Mt 15:24; SlōniKY 13:46 **10:7** 10:7 4:17 **10:10** 10:10 1Kwēr 9:14; 1Tim 5:18 **10:13** 10:13 Lk 2:14 **10:14** 10:14 SlōniKY 13:51 **10:15** 10:15 Ghava 18:20; 19:1-29; Mt 11:24 **10:16** 10:16 Lk 10:3 **10:17** 10:17-22 24:9-14; Mk 13:9-13; Lk 21:12-19; Zhj 16:1-4 **10:17** 10:17 SlōniKY 5:40; 2Kwēr 11:24 **10:18** 10:18 SlōniKY 24:1-26 **10:19** 10:19-20 Lk 12:11-12 **10:21** 10:21 Mishe 7:6; Mt 10:35; Lk 12:52-53 **10:22** 10:22 5:11; Zhj 15:18

mætse ghwøy, tæ sa nœwra ghwøyew. Ma ntsaa dzaa jihækøway kala zlay nœwra ghæci pa' tæ vici mæti ciy, ta mbælitit tsava ndæ dza Hyala. ²³ Mba'a kæ mændi ghati sanjwøy ngæra'wæ mbæ nahwæti mælmøy, hwøjwøyem sœværi mbæ nava mælmæ dzæmbæ nahwæti. A gøzanjwøy ya, ta na navay, tsægha na, ka dza ghwøy hati nœw mælmæhi tæ hidit ka *Izærayel gwanashi, dza ghwøy nayma, ndæs yæn sækæra, yæn Zæghwæ yakæ ndæ ngæriw.

²⁴ A ghwøy sœnay kiy, ka mbæ ndæ bœni shiy tanjæti ntsaa bananci shiy tæ sœnashi shiyew. Ka mbæ ndæ ghæra slœniy tanjæti ntsa ghærançi na slœni tæ dikæw. ²⁵ Æ ka ntsa bananci mændi shiy zlæbavæ sœ'wa kwœma, ma nza ghæci nza nja ntsaa bananci shiy. Tsægha ndæ ghæra slœni zlæbavæ sœ'wa kwœma, nza ghæci nza nja ntsa ghærançi na va slœni bæ. Æhœtim, yæn ndæ ghi sana kiy, a mœndi fatæra slœn tsa mazæ hyeler, Belzhebæl, kæ mændi. Tsægha kæ kiy, kala tœrœnjwæba ghwøy ghwøy mbæzli kæghi tsee mændi dzaa tsœræ shækæna?» kæ Yesew.

Ka hazlœni ghwøy va ndæ ngæri ma, va Hyala pæ ghwøy hazlœni
(Lk 12:2-9)

²⁶ Ma kæ Yesew difa na: «A gøzanjwøy ya, œntaa ghwøy hazlœni va mbæzli ma. Ya wa kwœma mbæmbæ na gwa'ay, ta dzæti ngwœla dza na. Ya wa kwœma dza mœndiy ghœlœhwæ gæzæ nzœy, ta sœnata dza mœndi. ²⁷ Ma kwœma ghœlavœnjwøy ya gæzæ nzæ mbæ kwœsliy, cikœvœrim kwœma va tœ ngwœla havœghwæ kaa mbæzli gwa'a. Ya dæhwæ dæhwæ gøzanjwøy ya kwœma mba'a ghwøy favøy, garœnjwøyem mæ dæl pi, a ghwøy zlapæ gæzæ kwœma va nza mbæzli mbœœ favøy. ²⁸ Ka hazlœni ghwøy va mbæzli dzaa mbay pœsliti vœgha ghwøy ma, ma na nashiy, ka mbæ ghæshiy pœsliti piy tsa ndœw. Hazlœnim va Hyala ghœnzæ sa dzaa mbay pœsliti vœgha ndæ, ka zamti læ piy tsa ndœta gwa'a, ka ndœghæmbæ mbæ ghwæ. ²⁹ A ghwøy sœnay, a ndæ mbœœ pavæ 'yegwer tiytihi bakæ tæ dala kwœtinj, va jœw jœw tsa shi bay. Ma ya tsægha ghæshi jœw jœwøy, ka tarœy dzæti hidit ya kwœtinj kala zlæbavæ dœnjwøy Hyalaw. ³⁰ Ma ghwøy kwœrakwæ kiy, ya shœti mbœa ghœn ghwøy gwanashi na, mbœra mbœra na ghœshi, kwœtinj kwœtinj tsa shi gwa'a va Hyala. ³¹ Njana nzana tsægha kiy, ka hazlœni ghwøy teepæ ma. A ghwøy nay,

ya njaa na 'yegwer dænj tsa shiy, ka zamti ghœn Hyala ti shi ya kwœtinjœw, hanæba ghwøy, ghwøy ke ngæri ki ka na zœzæ maa dzækæn ghwøy na» kæ Yesaw.

³² Ma kæ Yesew difa na: «A gøzanjwøy yay, ya wa ntsaa dzaa ni "Ndæ nœw Yesew nzee nee" kæ, kwa kwœma mbæzliy, yæn kwœrakwæ na, ta gæzæ dzee kwa kwœma Diræ mæ ghwœmæ: "Tsee ndæ na tsatsa" pœn. ³³ Ma ntsaa dza va ni: "Sœnay ndee Yesew neyew" kæ kwa kwœma mbæzliy, ava tsægha dzee ni: "Sœnay tsava ndæ yaw" pœn, ta nza kwa kwœma Diræ mæ ghwœmæ kwœrakwæ" kæ Yesew.

Hœrœva na sa bœkæ Yesew dzæghwa jipœ mbæzli

(Lk 12:51-53; 14:26-27)

³⁴ Ma kæ Yesew na: «Ma bœrkæ ghwøy sœkœ tsee tsaa dzæti hidit na, zœrkœ bœkœ nœ ghwøy na? Am awœ, sœkœree ta nza zœrkœ kwa jipœ mbæzliw. War pa jaka na sa bœkœ dzæghwa jipœ mbæzli. ³⁵ A sœkœree ta hœrœvœri kar zæghwæ ghœshi læ dœy, ta hœrœvœri zha ghœshi læ mbœghœta, ta hœrœvœri makwa ghœshi læ shœta kæghi. ³⁶ A gøzanjwøy ya, ma ntsaa nœw kwal tsa yay, ka jaka ci dza mbæzli kæghi tsa ciy nza.

³⁷ Ma ntsaa diti difa dœy læ mbœghœy kaa ngœray, mœniy na gar nœwraw. Ya ntsaa diti difa ndœrazhi ci kaa ngœray, mœniy na gar nœwraw. ³⁸ Kala kaføy kœ ndœ ta nœwra mba'a zlæbavæ læ mœtitay, ka nza na ka ntseyew. ³⁹ A gøzanjwøy ya, ma ntsaa di mbælitit piy tsa ci tikæ tœ hidit, ta zamti piy tsa ci dza na va Hyala. Ma ntsaa zamti piy tsa ci ta nœwray, ta kwœmavœ piy tsa ci dza na va Hyala» kæ Yesew.

Ta kwœmavœ zhœmæ dza gha va Hyala, tæ mbœrkæ slœni mænti gha

(Mk 9:41; Lk 10:16)

⁴⁰ Zhini ma kæ Yesew bæ na: «Ma ntsaa ka'wœtœnjwøy læ nœfœ kwœtinjœy, yæn na sa ka'wœti na va. Ntsaa ka'wœtœra va bæ na, Diræ tsaa ghwœnara va na sa ka'wœti na kwœrakwæ. ⁴¹ Ntsaa ka'wœti *ndæ gæzæ kwœma Hyala læ nœfœ kwœtinj, sa nza ntsa ka'wœti na va ka ndæ gæzæ kwœma Hyalay, ta kwœmavœ zhœmæ dza na, nja ndæ gæzæ kwœma Hyala tsa va kwœrakwæ. Ntsaa ka'wœti ntsa slar tsa kwa kwœma Hyala læ nœfœ kwœtinj, sa nzanaa ntsa slar tsa va Hyalay, ta kwœmavœ zhœmæ dza na nja ntsa slar tsa va ka'wœti na kwœrakwæ. ⁴² Ya wa ntsaa tivœ yam sa rœniki niy banavœshi kaa ntsa kwa tsa ci kwal tsa mbœ mbæzli

10:23 10:23 16:28; SlœniKY 8:1   **10:24** 10:24-25 Lk 6:40; Zhj 13:16; 15:20   **10:25** 10:25 9:34   **10:26** 10:26 Mk 4:22; Lk 8:17   **10:28** 10:28 Ebr 10:31   **10:30** 10:30 Lk 21:18   **10:32** 10:32 ShiZhj 3:5   **10:33** 10:33 Mk 8:38; Lk 9:26; 2Tim 2:12   **10:34** 10:34 Lk 2:14   **10:35** 10:35-36 Mishe 7:6   **10:35** 10:35 10:21; 24:10; Mk 13:12; Lk 21:16   **10:37** 10:37 Nœw 13:7-10; 33:9; Mt 19:29; Mk 10:29; Lk 18:29   **10:38** 10:38-39 16:24-25; Mk 8:34-35; Lk 9:23-24; Zhj 12:25-26   **10:40** 10:40 18:5; Mk 9:37; Lk 9:48; Zhj 13:20; Gal 4:14

ta sodee, sa nza ntsa tanavø na va yam ka ntsa ta sodee key, a gøzanwøy ya ta na navay, tsøgha na, ta kwømvavø zhømeø ci dza ntsa va» kø Yesøw.

11

¹ Dzøghwa Yesøw mba'a køranti ßananshi shiy kaa mbøzli ta søfa ci va møy lø bakø ni ki. Ma sa køfamtishi na na, mba'a kaføy tø tsava pi, ka dzay ta ßananshi shiy lø ta gøzø kwøma Hyala kaa mbøzli dzar mbø mølmøhi tø hidì va.

Gøzø kwømaa dzøkøn Zhanj tsaa mønipø *batem
(Lk 7:18-35)

² Ma ghala pøtsa va na, Zhanj tsaa mønipø batem køli køli kwa førshina. Dza na mba'a favø gaka sløni ghøra *Køristøw ki. 'Wakøvø na, ßøy ghwønashi nihwøti mbøzli mbø mbøzli ta søfa ci va Yesøw. ³ A kø ngøshi na: «Mbalam døwtøram kwøma va ntsa va, ma pø ghwøy ngøciy: "Waa gha na ntsa ndøghø ghøy va dzaa søkø ta naa? Naa a ghøy ndøghø tsahwøti ndø na? kø Zhanj" pø ghwøy ngøci» kø.

⁴ Mba'a mbøzli va dzaa døwti kwøma va va Yesøw tsøgha. Ma kø Yesøw kaa zløßanshi na: «Mbalam, a ghwøy gøzanci kwøma favø ghwøy sana, lø shi nashi ghwøy lø møtsøhi ghwøy gwa'a kaa Zhanj. ⁵ A ghwøy nay, a møtsøhi ghwølefesli ghwonishi, mbø nay pi ghøshi, vødevøder na, ka dza, mba'a ka dørna mbølishi. Dza mba'a slimim mødeñesli ghwønishi, mbø favø kwøma ghøshi. Mbøzli niy bøkwashì na, ka zhakatishi mbø møti, zhini mba'a Yøwøn kwøma wøzø na tsøhøta kwa slimim mbøzli ka cicikwø. ⁶ Vøshi na ta ntsaa zhøghavøra ma hwøm, sa søkøra mee dzøghwa ma ci» kø kaa ngøshi. Dzøghwa mbøzli ghwønike Zhanj va ki, ka dzashi.

⁷ Ma sa dzashi ghøshi ki na, tapø Yesøw mbø gøzø kwøma Zhanj kaa løkw ndø ngøri tsaa ßasøy va tifa ki, a kø na: «Sa dzañwøy ghwøy vaa dzøti gamba ta nighø Zhanjøy, a ntsaa niy dza ghwøy ta nighø tay? Ta nighø dzøvøti kwøføgø safø niy dza ghwøy nanzø ßa na? ⁸ Wa na ntsaa dza ghwøy va ta nighø kia? A ghøy dzaa nay ndø lø kwøbenjerøy gwøramti wøzø køn ghøn ci, niy nø ghwøy nanzø ßa na? Ta na mbøzli dza lø kwøbenjerøy gwøramtiy, war dzar køy mezhizhø ka gøla niva mbøzliy nzøy nzøy tsa shi. ⁹ Øy, war wa na ntsaa dza ghwøy va ta nighø kia? A ghøy dzaa nighøti *ndø gøzø kwøma Hyala

niy nø ghwøy nanzø ßay? Yanj tsøgha na, ndø gøzø kwøma Hyala na Zhanj katanj. Ghøciy, aa tanjøti nihwøti ka gøzø kwøma Hyala. ¹⁰ Sa nzanay, Zhanj na ntsaa niy dza vaa 'wara kwal, saa niy tsasliiti møndi va kwømaa dzøkøn kwa Zliya Hyala. Ma kø Hyala kaa kwøma gøzøkø naa dzøkønøy:

Avee taa ghwønøghø ndø kwal tsee,

a ghøci 'watøña kwal,

nza ghøci gwømantøña

kwal tsa dza ghaa dza kwa, kø.

¹¹ Ø gøzanwøy ya, ta na navay, tsøgha na, ndø tifa tø hidì mbø mbøzli yakøghwa møndi kwa hwør baw, ka yømøva lø Zhanj ndø møni batem tsa vaw. Ya tsøgha nzø kiy, ya wa ntsa gømyø tsa zløßavø kwømee ta sløkø yay, dikøßa ghøci na kaa Zhanj. ¹² Sa ghava na tø vøghwø tsaa gha Zhanj gøzøpø kwøma Hyala pa' tø vøghwø tsa ndatsø tsay, lø bærçi mbø tøronjw gøzøva kwøma sløkø tsa dza Hyala ta sløkø mbøzli. Dzøghwa tøronjw mbøzli jahambøvashi lø bærçi mbø pøla kwal, ta nza mbø mbøzli dza Hyala vaa sløkø. ¹³ Ka gøzø kwøma Hyala gwanashi, lø zliya

*kwøma pøhøti Hyala gwa'ay, a ghøshi gøzøkø kwømaa dzøkøn sløkø tsa dza Hyala vaa sløkø mbøzli, pa' tø vøghwø tsa tsahwø Zhanj ti. ¹⁴ E mbay gøzø sana, ghwøy gar dzaa zløßa kwøma yay, Zhanj tsay, ghøci na *Eli tsaa niy gøzøkø møndi va mbø Zliya Hyala, ta zhøkø dza na, kø møndi, pøn. ¹⁵ Fø tø ghwøy ghøn ta kwøma gøzanwøy ya na wøzø. Niy nza møhørliy fø ghøn ta kwøma va ghwøy. ¹⁶ Ø gøzanwøy yay, mbøzli mbø vøghwø tsa ndatsø tsay yømyøm na ghøshi lø ndørazhiy ßasøtvashi va tø bøghø ta tsabana, dzøghwa ka 'wanjanshi 'wanjøn nihwøti kaa nihwøti, ma kø ghøshi na: ¹⁷ "Tawa møni ghwøy tsøgha shøka? Mba'a ghwømmø ßasømmø ta tsø, tapø

ghøy ta viynwøy sherey a ghwøy tsø pø ghøy na, a tsø ghwøyøw. Ønkwa pø ghøy, zhini ka 'wanjwøy cøm civø ghøy na, a zløßa ghwøyøw!" kø ghøshi. ¹⁸ Tsøgha nza ghwøy nja ndørazhi va. Ndøs søkøy Zhanj, dzøghwa na mbø nzøy tsa ciy, kala zømø shi wøzø ni, kala sa ma tay ghøci. Dzøghwa ma pø ghwøy na: "A, waa ndø gazlaka na tsatsa ndø" pø ghwøy, kala zløßa kwøma ci ghwøy. ¹⁹ Ma sa søkøree yøn Zøghwø yakø ndø ngøri nee ki na, dzee ka zømø shi zømø, ka sa tay. Zhini ma pø ghwøy ßa na: "Wøyøw, ndø hwør na tsatsa ndø. War shi zømø lø tay na na ci kwøma sønata na gwa'a tsøgha. Ka

kəsə madigaa dzəti ka *dəwan, lə dzar tə ka badaway gəmgəm ni” pə ghwəy. Kala zləba ma kwəmee ghwəy fa. Əy ma ki ya tsəgha nzəy, war mbə civa na sənata kwəma Hyala səvəri mbə sləni ghəra ghəy lə Zhanj» kə Yesəw.

Ngəra'wə tsaə dzaa dzəkən mbəzliy zləba ma kwəma Yesəw
(Lk 10:13-15)

²⁰ Dzəghwa Yesəw tapə ta nafbə mbəzli mbə məlməhi gwəra naa mənəhwə sləni madaña madaña na mbə shi, sa nzana, kala dī zhəghanti nzəy tsa shi mbəzli dzar mbə məlməhi va kwa kwəma Hyala, ma kə na: ²¹ «Ghwəy ghwəy mbəzli mbə məlmə Kwəraziñ, lə ghwəy ghwəy mbəzli mbə məlmə Betəsayda, a ngəra'wə taa nza kən ghwəy. Sa nzana, mbə məlmə Tir lə mbə məlmə Shidanjw pən niy mənəhwə shi madaña madaña ni ni mənəhwee mbə ghwəy nzay, ci mbəzli mbəba tsəfəkwəshi, ka tsati titihwə, ka zhəghanti nzəy tsa shi kwa kwəma Hyala va kwəma shi jikir na nza. ²² Va tsəgha nə ya sanay: Fəca vici dza Hyalaa basə ngwəwə dzəkən mbəzli na, tərəjwəba na ghwəy ngwəwə dza naa nza kən na mbəzli mbə məlmə Tir lə mbəzli mbə məlmə Shidanjw, pən. ²³ Ghwəy ghwəy mbəzli mbə məlmə Kapernahwəm kiy, mbəzli dza məndiy kafashi dzəta ghwəmə nza ghəy na ghəy ki, nə ghwəy na. Nava tifa teepəw. Ta dzəghwa dza ghwəy pa' tə pətsa nza mbəreketi. Sa nzana, war mbə mbəzli mbə məlmə *Sədəm pən niy mənəhwə kwəma madaña mənəhwee na mbə ghwəy nzay, ci mbəzli va zhəghanti nzəy tsa shi kwa kwəma Hyala nza. Ka dza Hyalaa ndamti məlmə shi va nzaw, ci ghənzə ghwəlatə pa' ndatə nza. ²⁴ Va tsəgha nə yaa ni sana ngəjwəyəy: Ma fəca dza vici basə ngwəwə kədi tsa hidiy mənivay, tərəjwəba na ghwəy ngwəwə dza naa nza kaa na mbəzli mbə məlmə Sədəm pən» kə.

Səəkəm dzəvəghee e bəjwəy dəkəva
(Lk 10:21-22)

²⁵ Zhəghwa tapə Yesəw ta zhiniy gəzə kwəma difa, a kə na: «A Dirə tsaə sləkə ghwəmə lə hidī, 'wəsa nə ya ngəjə. Sa nzana, ma kwəmaa niy mbələy gha va mbəzliy sənata kwəma, ghəshi lə ka məhərliy, a gha canakəvərishi ka mbəzli daw daw ni tə sənata kwəma. ²⁶ A Di, a faljəe, sa nzana tsəgha gha dī» kə. ²⁷ Ma kə Yesəw kaa mbəzli ki na: «Mbə dəvee

fambə Dirə shiy gwanashi. Ndə tifa mba'a sənara kala war Dirəw. Ndə tifa mba'a sənay Dirə, kala war yən yən Zəghwə ci, mba'a ntsa nə ya, e dī canati Dirə pənəw.

²⁸ Səəkəm dzəvəghee gwanəjwəy, ghwəy mbəzliy dalinjwəy ni va shi shəndəkə ni, e bəbantəjwəyshi, nza ghwəy dəkəva vəghee. ²⁹ Zləbavəram, e nza ka Ndə sləkəjwəy, nzee bəniñwəy ni va shiy. Sa nzana, ntsa kwəd nəfə tsa nzee, ka kəli ghən tsee yaw. Mba'a pə ghwəy səəkəjwəy dzəvəgha yay, ta kwəməvə dəkəva dza ghwəy ta ghən tsa ghwəy. ³⁰ Sa dza naa nza, kwəma dzee gəzanjwəy mənə nzəy, kwəma bəlanj dza naa nza va ghwəy. Ma nə ya shi dzee bəniñwəy na, ka dza ghəshiy tanjətəjwəy bərciw» kə Yesəw.

12

Gəzə kwəmaa dzəkən *vici dəkəva ka Zhəwifə

(Mk 2:23-28; Lk 6:1-5)

¹ Ma tə nahwəti vici ləy hwəm kwəma va, ge'i lə *vici dəkəva ka Zhəwifə na, mba'a kar Yesəw madishi lə *mbəzli ta səda ci. Dza ghəshi ka tanjə dzar mbə vəh alkamari. Ka ghəranshi ma kaa mbəzli ta səda Yesəw. Dzəghwa tapə ghəshi dzəmbəshi mbə slərbə alkamari va tsəgha, ka mbəliy dzəghwa miy shi, ka pərə. ² Mba'a *ka Farisahi nashi. Ma kə ghəshi Kaa Yesəw ki na: «A nava dzəmbəshi mbəzli ta səda gha ni, mbə mənə shi makəmmə *kwəma pəhəti Hyala va mənishi fəca vici dəkəva kia?» kə ghəshi.

³ Ma kə Yesəw ngəshi na: «Waa səəkə ghwəy jangəhwə kwəmaa niy mənəti kar *Davitə va ghəshi lə mbəzli kwasəbə kwa Zliya Hyala bay sa? Tə nahwəti vici sa niy ghəratishi may, ⁴ təhwə, niy dzəmbəy naa dzəmbə *ciki Hyala, dza na, həj bəvə pəj tsa ka məndiy ta Hyala li, mba'a ghəshi zəməhwə lə mbəzliy niy nza kwasəbə. Ya tsəgha niy bənavəshi ma kwəma pəhəti Hyala kwal kaa kar Davitə lə mbəzli kwasəbə va ta zəmə pəj tsa va, war kwatəka *ka ta Hyala shiy niy nza kwal və shi ta zəməy, niy nabəti Davitə Hyalaw. ⁵ Naa kala səəkə ghwəy jangəhwə nahwəti kwəma mbə zliya kwəma pəhəti Hyalaa dzəkən gəla kwəma va difa na? Ya *ka ta Hyalay, mbə ghəra sləni mbə ciki Hyala ka ghəshiy nza, ya fəca vici dəkəva. Nəwti kwəma pəhəti Hyala dzar kwa vici dəkəva ghəshi tsəgha kiw. Ya tsəgha nə bə na,

ka bānshi fōti Hyalaw. ⁶ E gəzanwəy sana, yən tsa nay ghwəy tsay, e tanjanti ciki Hyala. ⁷ Fōti ghən ghwəy ta kwəma nē Hyala vaa ni:

Həhəni shiy ta taray, ka təbara niva zhiyəw.

Məni zhəhwər ta nihwəti mbəzli na kwəma dəe, kəw.

War mba'a pə ghwəy fōti ghən ti nzay, ka dza ghwəy bə fōti kaa mbəzli kama fōti və shi tsətsə nzaw. ⁸ Sənay tə ghwəy kiy, yən sləkə na vici dəkəva, yən Zəghwə yakə ndə ngəri» kə.

*Yesəw lə ntsa mōti mōti dəvə tsa
(Mk 3:1-6; Lk 6:11)*

⁹ Dza Yesəw mba'a madiy tə pətsa va, ka dzay dzəmbə *ciki basəva tsa ka Zhəwifə.

¹⁰ Ma sa dzəmbəy na na, mba'a kəsəy tsahwəti ndə mbəba, mōti mōti dəvə ci. 'Wakəvə *ka Farisahi va, tapə ta dəw kwəma va Yesəw, sa dī ghəshi ngali kwəmaa dzəkən ta mbə ghəshiy bānci fōti. Ma kə ghəshi ngəci na: «Ndammə kwal tsa mbəli ndə *kwəma pəhəti Hyala fəca vici dəkəva ta naa, naa njaa?» kə ghəshi.

¹¹ Ma kə Yesəw ngəshi na: «Mba'a kə təmbəkə va ndə mbə ghwəy kwətijəy, dza təmbəkə tsa ci va mba'a tərəy dzəghwa kə'wə fəca vici dəkəva na, ka dza ntsa vaa dza ta bəə səəmə sa? ¹² Hanaba ndə ngəri ki ka mōdi zlay nə ghwəy, mba'a ghwəy sənay, diməba tə ndə ngəri na tərənəw kən saa dza səda, pə ghwəy shəkəna. Ta na kwəma pəhəti Hyalay, ka damə ndə na ta mēni wəzə fəca vici dəkəvaw?» kə Yesəw.

¹³ Ma kə Yesəw kaa ntsa mōti mōti dəvə tsa va tsəgha ki na: «A ntsa, tədi dəvə gha va!» kə. Dzəghwa ntsa va, mba'a təditi sa ci, kwətij dəvə ci va mbəlita tsəgha, njasa nza nahwəti dəvə ci. ¹⁴ Ma sa nata ka Farisahi nava kwəma na, mba'a ghəshi səvərishiy basəti ghən tsa shi, ka sləkə kwəma kwa jipə shi, njasa dza ghəshiy mby pəəsli Yesəw.

Yesəw na Ntsa tivə Hyala ta ghəranta sləni

¹⁵ Ma ləy hwəm jəw ki na, mba'a Yesəw zləwanəvə kwəma sləkəhwə ghəshi vaa dzəkən. Sa zləwanəvə na, dza na kaf kafəy tə tsava pi, ka dzay. Dza mbəzli tərənəw, mba'a ghəshi kafəshi tə səəbə ci, ka nəw. Dzəghwa na mba'a mbalamti ni gwərapə gwərapəshi ni mbəzli mbə shi gwanashi. ¹⁶ Sa mbəlantishi na, ma kə kaa ngəshi na: «Ka gəzə kwəma kənee ghwəy ma. Əntaa mbəzli dzaa sənara» kə.

¹⁷ Ma mənishi shi va tsəghay, ta mbə kwəmaa niy gəzəkə *Ezay ndə gəzə kwəma Hyala va niy nzaa dzəghwata kwa. Ma kə niy niy:

¹⁸ A kə Hyalay: «Avanay tsee ndə ghərada sləni tsa tivee.

Tsee ntsa dəe, ka vəshee ti tərənəw.

Ta fanambə Safə tsee dzee mbə nəfə tsa ci, ma nza ghəci canshi njasa dzee sla ngwəvə lə kwal tsa nze

kaa hwəlfə mbəzli tə hidī gwanashi.

¹⁹ Ka dza naa va niy ghəshi lə ndəw,

ka dza naa ngwəmə lalaw,

ka dza naa gəzə kwemer dzar kwa kwaləw,

²⁰ ka dza naa kərnanti bəli dzəvətij gwərshitaw,

ka dza naa kərnī shirkwamti ghwəə dī mətita kwa gərkəwaw.

War tsəgha dza naa mēni pa' tē vici dza mēndiy gha sənay,

lə kwal tsa nze na kwəmaa niy mēni na va, kə mēndi.

²¹ Dzəghwa ya namafa hwəlfə

mbəzli tə hidī gwa'a taa nza ki na,

war ta kwəma ci ghəshi dzaa fə ghən» kə Hyala,

kə niy ni.

*Dza kwa pətsa səəkə bərqi tihə Yesəw
hyeler li shi*

(Mk 3:20-30; Lk 11:14-23)

²² Dzəghwa mēndi ki mba'am pəmanakə tsahwəti ndə kaa Yesəw tifa: Ghwəlfə ghəci, zhini bə na, kala mbə ghəcij gəzə kwəma, sa niy mananci *hil. Dzəghwa Yesəw kaa ntsa va, kwətij mbəlanti, ka gəzə kwəma ghəci, ka nighə pi wəzə.

²³ 'Wakəvə nava madana kwəma, mba'a səəvəri məhərli ləkəw ndə ngəri tsa basəy va tə pətsa va tsəgha ki. Dzəghwa ma kə ghəshi na: «Aya, jijiy mazə *Davite tsa va na sasa bərkee?» kə ghəshi. ²⁴ Ma kə *ka Farisahi nashi ki sa favə ghəshi gəzə kwəma va na: «A mbəzli ni, ma ntsa nay ghwəy tsay, Belzhebəl, mazə tsa mbə

hyeler bānci na bərqi va ta tihə nihwəti hyeler səvəri mbə ghən mbəzli li shi» kə ghəshi.

²⁵ Ma na Yesəw naci ki na, gwa'a gwa'a ghəci sənata kwəma mbə ghən shi. Dzəghwa ma kə kaa ngəshi na: «A mbəzli ni, tawa zəzə ghwəy gəla kwəma tsəgha na tay? A ghwəy sənay mba'a kə mbəzli dikə dikə ni zəmə hidī dzəmbəshi mbə pa jaka kwa jipə tsa shiy, ta zamti ghən tsa shi dza ghəshi. Mba'a kə mbəzli mbə məlmə kwətij na, ya mbəzli kəghi tsa kwətij tsa pa jaka kwa jipə tsa shiy, ta

ndaniverivashi dza ghëshi. ²⁶ Mba'a kə *ndə jaka tsa Hyala zhinyi dzəmbəy mbə bānci bərci kaa ndə, ta tihə nihwəti mbəzli ci hyeler sana kiy, jaka ghəci pa lə ghen tsa ci tsəgha bāsa. Ta ndaniverivay dza mbəz tsa ci va ghalaba ki. ²⁷ Mba'a pən tihə hyeler lə bərci ndara Belzhebəl kiy, ya nihwəti mbəzli ghwəy va tihə hyeler va na, wa ntsaa bānsi ni shi va bərci kia? Sləni ghəra mbəzli ghwəy vay, ti ghwəy sənata a fəti va ghwəy pə ghwəy, mbə kwəma gəzəkə ghwəy na. ²⁸ Ma na nee na katanəy, lə bərci *Safə tsa Hyala dēwdēw tsa tihee hyeler səvəri mbə mbəzli. Ma di kwəma nata ghwəy na ciñwəy, waa na Hyala ghati sləkəñwəy, di naa gəzə. ²⁹ Ya dzəkə ghi tsa ndə bərci kiy, ndə tifa mba'a dzaa dzakəy ta pa shi ci bəlanəw. War ndə pəhati na ndə bərci tsa va tə zə'wə kwatanata, dza ndəə mbay pa shi kəghi tsa ci.

³⁰ A na neyey, ma ntsaa ni, ghwəm na lə gha na yaw kəy, ndə mbəz tsee na tsava ndə. Ntsaa kəətira ma mbə sləni yay, slənee vaa lifi na. ³¹ Ava va tsəgha nə ya kaa ngəñwəy, ya namaba hwəlfə *kwəma jikir naa məniti ndə ngəri, ya njaa tsəərəti na Hyalay, a Hyala dzaa pələta kwəma ci va jikir na gwa'a mbə nəfə tsa nə. Ma na ntsaa gəzakən kwəma sawaa dzəkən Safə tsa Hyala dēwdēw tsay, ka pələta kwəma tsava ndə jikir na Hyala mbə nəfə tsa nə tēpəw! ³² Mba'a kə ndə gəzakən kwəma hwəvə hwəvə naa dzəkənee, yən Zəghwə yakə ndə ngəriy, ta pələy dza Hyala mbə nəfə tsa nə. War dza ndə mba'a gəzakən kwəma hwəvə hwəvə naa dzəkən Safə tsa Hyala dēwdēw tsa kiy, ka dza Hyalaa pələy jikir tsa tsava ndə mbə nəfə tsa nə ya pa' hwəmbaw, ya sənənvə, ya ka na nza ghwəla naci kiw!» kə Yesəw.

Tə kwəma gəzə na səvəri mbə miy tsa ci ka mändiy sənay ntsa wəzə tsa, lə ntsa jikir tsa

(Lk 6:43-45)

³³ Ma kə Yesəw kaa nahwəti kwəma kwa fir bə na: «Mba'a kə ndəə di ngəlivə ya fə wəzə nay, dəñw fə wəzə na dza ndəə ngwəbətə kwərakwə. Mba'a kə ndə ngwəbətə dəñw fə gəmgəm nay, ya fə gəmgəm na dza ndəə ngəli kwərakwə. Sa nzanay, tə ya nzə ka mändiy sənata dəñw fə wəzə na. ³⁴ Ghwəy ghwəy *ka Farisahiy, nja kwara jigəzlihi ndərəm ghwəy. Va tsəgha mbay ma ghwəy gəzə na wəzə na kwəma səvəri mbə miy tsa ghwəy. Sa nzanay, war kwəma təkəti

ndə mbə nəfə tsa ci na sa ka miy tsa ciy gəzəə səvəri. ³⁵ Ma ntsa wəzə tsay, shi mbə nəfə tsa ci va wəzə tsa ka naa gəzəə səvəri. Ma tsa gəmgəm tsa ndə na, shi mbə nəfə tsa ci va gəmgəm ni ghəciy gəzəə səvəri kwərakwə. ³⁶ Fəca vici dza Hyalaa bāsə ngwəvəə dzəkən mbəzli, e gəzəñwəy, ta dəw kwəma dza naa dza va mbəzli gwanashiy dzəkən kwemerəy niy gəgəzəhwə ghəshi gəmgəm ni ghalaa nza ghəshi tə hidī. ³⁷ War ge'i ge'i lə kwəma gəzəhwə gha dza Hyalaa sləña ngwəvə gha. Ta gəzəña dza na nda fəti va gha, nda kala fəti va gha» kə Yesəw.

*Ka Farisahi lə ka bənipə shiy dəw a Yesəw mananatishi shi madəña madəña ni (Mk 8:11-12; Lk 11:29-32)

³⁸ Dza nihwəti *ka bənipə kwəma pəhəti Hyala, ghəshi lə nihwəti ka Farisahi, tapə ta dəw kwəma va Yesəw, a kə ghəshi na: «A Metər, a ghəy di ghaa məniti shi madəña madəña ni kwətəñ kwa kwəma ghəy» kə ghəshi.

³⁹ A kə Yesəw ki na: «Ma ghwəy ghwəy mbəzli mbə vəghwə tsa ndatsə tsay, mbəzli jikirkir ni nza ghwəy, ka di fəti ghwəy va Hyalaw. «Mənti shi madəña madəña ni» pə ghwəy kaa ngəra. Na nee nee kiy, nihwəti shi madəña madəña ni dzeə mənəñwəy tibaw. Mək na shi madəña madəña ni va niy mənəhwə Hyala, lə *Zhəwnasə ndə gəzə kwəma Hyala. ⁴⁰ Sa nzanay, war njasa niy məniti Zhəwnasə va vici mahkan, lə vərđi mahkan kwa hwər tsa kəlipə dikə nay, war tsəgha dzeə mənəhwə vici lə vərđi yən Zəghwə yakə ndə ngəri kwa kwəli kwərakwə. ⁴¹ A gəzəñwəy yay, fəca vici dza Hyalaa məniti ngwəvəə dzəkən mbəzliy, ta səkəkə dza mbəzli mbə məlmə ka *Ninivə dzəti ngwəvə ghəshi lə mbəzli mbə vəghwə tsa ndatsə tsa. Ta kəsəyshi dza ghəshi tə ngwəvə. Ghəshi na nashi sa niy favə ghəshi gəzə kwəma Hyalaa dzəkən jikir tsa shi va Zhəwnasəy, a ghəshi niy tsati titihwə kaa Hyala, ka zhəghanti nzyə tsa shi. Dzəghwa ghwəy na ghwəy kiy, kala di fa kwamee ghwəy. Yən sa dikə tsa kən Zhəwnasə ngar ki. ⁴² Zhini bəy, ta səkəkə dza mazə maliy niy səkəkəta va tə hidī ka Sabaa dzəti ngwəvə, ghəshi lə mbəzli mbə vəghwə tsa ndatsə tsa. Ta kəsəyshi dza na tə ngwəvə sa nzana, mba'a niy səkəkəta tə hidiy gwərəmti kərakə, war ta favə kwəma gəzə mazə *Saləmanəy, sa nzana tərəñw ghəci sənata kwəma. Dzəghwa ghwəy na ghwəy

ki na, kala di zlebä kwömee ghwøy. Yën sa dikë tsa kën Salëmanjw ngar ki» kə Yesəw.

Njasa ka gazlakaa mətshəvəaa dzəmbə ndə

(Lk 11:24-26)

⁴³ Ma kə Yesəw ɓa na: «Mba'a kə gazlaka niy nza mbə ghən ndə, dza mba'a səvəritay, a ka naa dza dza, ka təwrə dzar mbə gamba ta pala pətsa dza naa mbay dəkətəvata ti. Ma sa ka na dza kala kwəməvə pi ghənzəy ⁴⁴ka na dza na: "Ma ghənzə tsəgha kiy, wəzəbä zharee naa zhəmbə ciki tsee va səvəridēe mbə" kə dzaa ni. Ma sa ka na zəghəkəvataa zhəmbə na, mba'a kəsəy ciki tsa va gwəma gwəma wəzə, papa dəwəfew, kala ndə mbə. ⁴⁵Sa ka gazlaka va nay pətsa mbəbä tsəgha kiy, mba'a dzaa hakakə nihwəti gezekikiy tənəti tə mənī ndərəm, mbərfən, ta nzyə mbə ciki tsa va kwəsəbə. Sa ka ghəshi səəkə ki na shirbitə dza-shiy dzəmbə ntsa va gwanashi. Dzəghwa tərənəw gazlaka dzaa mətshəhəta va ntsa va, tənə na kwatənə va. Ava war tsəgha dza kwəma kən ghwøy nza ghwøy mbəzli ndatəni ni jikirkir kwəma ni kwərakwə ki» kə.

Mbəzli nəw kwəma Hyalay, niva mbəzli na ngwarməhiy, lə mbəghəy Yesəw (Mk 3:31-35; Lk 8:19-21)

⁴⁶ Ma Yesəw mbə gəzə kwəma kaa lək w ndə ngəri tsaə ɓəzəy tə pətsa va ki na, mba'a kar mbəghəy ghəshi lə ngwarməhiy səəkəshiy garəshi tə ngwəla. Ka di gəzanci kwəma ghəshi kaa Yesəw. ⁴⁷Ma sa nashi mənđi na, mba'a tsahwəti ndə dzaa gəzanci kaa Yesəw, ma kə na: «A Metər, ava kar mənə, lə ngwarməhiy pəriɓa tə ngwəla mbə dəwənə, ta gəzənə kwəma» kə. ⁴⁸Dzəghwa ma kə Yesəw kaa zləbanci na: «Kadiw e citənə nee mərə, lə ngwarməhira» kə. ⁴⁹Dzəghwa na ci cati dəvə tə *mbəzli ta səɓa ci. A kə na: «Avanashi mbəzli niy, ghəshi na nee mərə, lə ni ya ngwarməhira. ⁵⁰Sa nzanay: Ya wa ntsaa mənī kwəma di Dirə tsa mə ghwəməy, ghəci na tsee zəmərə lə nee zhamərə, lə mərə, gwa'a tsəgha» kə.

13

Bəli fir lə kwəma ndə sləka ha (Mk 4:1-9; Lk 8:4-8)

¹ Ma fəcava ki na, mba'a Yesəw səvəriy kəghi, mba'a dzaa nzyəy miy kwəfa kwa həl Galile. ²Dza mbəzli mba'a ghəshi ɓəsəkəvashiy dzəvəgha dalala. Ma sa nashi na mbəzli ɗənshi tsəgha na, dza na mba'a dzay dzəghwa kwambəwal

nzyəy. Dzəghwa mbəzliy ɓəsəshi va, mba'a ghəshi gagarəshi miy kwəfa va ki.

³Dza na ka gazanshi kwemer ghəngən ghəngən kaa mbəzli dzar kwa fir kwa fir, ma kə na: «Tə nahwəti viciy, mba'a tsahwəti ndə za niy madiy ta dza ta sləka ha ci. ⁴Ma ghəci mbə kihwə ha va ki na, dzəghwa pəriy, nahwəti ha pəpəriyətəa dzəghwa kwal. Dza 'yegwer mba'a ghəshi səəkə iməhwə nava. ⁵Dza nahwəti mba'a pəpəriyətəa dzəti kwərhe, war ghwəla na, nza'jəw ghənzə pəsəta, sa nzana, kala hidfi kən ɗən. ⁶Ma war sa satita vici ka ndipə na, nza'jəw ha va ghwəlita ki. Sa kama hidfi kən ɗən gar tsəhəvə hililinyə ghənzə. ⁷Dza nahwəti diba mba'a pəpəriyətəa dzəghwa mbə tekesli. Ma sa pəsəta na na, mba'a tekesli kəlīshiy dzəkən. Kala bərđi və gar kəli ghwəla. ⁸Ma dzəghwa nahwəti nanzə ki na, mba'a mətə tə hidfi wəzə ni, dza na mba'a pəsəta, ka kəlita wəzə. Sa madi na ta fə ghən na, dikə dikə nahwəti fəti, ɓahwə ɓahwə nahwəti, nahwəti ɓa na ge'i ge'i» kə. ⁹Zhini ma kə ɓa na: «Ma ntsa nza sləmə vøy, fə tə ghəci ghən ta kwəma va wəzə» kə.

Sa wana gəzə Yesəw kwəma kaa mbəzli kwa fira?

(Mk 4:8-12; Lk 8:9-10)

¹⁰ Dzəghwa *mbəzli ta səɓa Yesəw mba'a ghəshi kətəghəvashiy dzəvəgha, tapə ghəshi ta dəw kwəma və, a kə ghəshi na: «A nava nzana war kwa fir kwa fir ghaa di gəzanshi kwəmaa?» kə ghəshi. ¹¹Ma kə Yesəw ngəshi na: «Na na ghwəyəy, a Hyala ndənəwəy məhərli ta sənay njasa dza naa sləkə mbəzli nza. Ma na mbəzli kiy, kwəməvə kwal tsa va ghəshiy. ¹²Sa nzanay, ntsa nza nihwəti shiy və na, ta mətshəhəvə nihwəti shiy dzam, nza ghəshi mbəə mətshəhəvə və ɗən tərənəw. Ma na ntsa kama shiy vøy, ta zhini dza mənđiy tsaləhwə ya niy nza va jəw ni shiy və. ¹³Ava va tsəgha nza na war dzar kwa fir yən di gəzanshi kwəma. Sa nzanay, mba'a mətshəhi və shi ta nay pi na, a ka nay pi ghəshiy. Mbə favə kwəma slimim shi na, zhini ka favə kwəma fa ghəshi va ghəshiy, tsəgha. ¹⁴Ma mbə kwəma shi va tsəgha na kiy, kwəmaa niy gəzəkə *Ezay ndə gəzə kwəma Hyala va mbəradzə na sava faghwa ghəshi gərə'i kwa. Sa niy nə na va:

Ma ghwəyəy,

mbə favə kwəma ghwəy dzaa nza lə slimim ghwəy ngar na, a ka dza ghwəy favə shi di kwəma vaa gəzəw.

Mbø nighø pi ghwøy dzaa nza læ mætsøhi ghwøy ngar na,

a ka dza ghwøy nashi shiyøw.

¹⁵ Sa nzanay, kwømaa tsø'wø mbø nefer mbøzli ni tifa ya jøwøw.

Nø'wø næ'wø na na'way ghøshi slimim shi, vantaa ghøshi dzaa zløwanjøvø kwøma.

Dzøghwa, disl disl disl ghøshi kakalay mætsøhi shi

vantaa ghøshi dzaa nashi shiy.

Mba'a ghøshi mænti nefer shi caslakø caslakø

vantaa kwømee tsø'wø mbø nefer shi.

Ma mænti ghøshi kwøma va tsøghay,

va naghøtaa ghøshi zhøghøvaa zhikøø zhøvøghee,

ta mbalamtishee, næ ghøshi, kø Hyala,

kø niy ni.

¹⁶ Ma na na ghwøy ghwøy mbøzli ta søðee kiy, vøshi na tø ghwøy. Sa nzana, mbø nay pi ghwøy læ mætsøhi ghwøy, dzøghwa mbø favø kwøma ghwøy læ slimim ghwøy na ghwøy. ¹⁷ E gøzanjøyee, ta na navay, tsøgha na, ka gøzø kwøma Hyala ðan,

mba'a mbøzliy næw Hyala ðan sækø na mbø maw nashi shi nashi mætsøhi ghwøy ni sana. Kalaa niy kwømavø nashi ghøshi, mbø maw fa kwøma favø ghwøy na sønønva ghøshi niy nza na, a kwømavø fa nzø ghøshiw» kø.

Njasa ka kwøma Hyalaa dzømbø nefer mbøzli

(Mk 4:13-20; Lk 8:11-15)

¹⁸ Zhini ma kø Yesøw ðifa na: «Øy ma kiy, favøw bazhø tsa kwøma ði fir tsa ðølee va læ ndø sløkø haa gøzø. ¹⁹ Avanay, fa' dza nihwøti mbøzliy favø gøzø kwømaa dzøkøn njasa dza Hyalaa sløkø mbøzli, dzøghwa kala dza ghøshiy favø sløkar tsa kwøma va. Ka *ndø jaka tsa Hyala sækøy, zækwø jøw ðanti kwøma va mbø næfø shi.

Niva mbøzliy, yømyøw ghøshi læ kwal tsa pøriñøta hwølfø ha vaa dzøghwa. ²⁰ Nøfø tsa nihwøti mbøzli ða na, yømyøw na læ kwørhø tsa pøriñøta nahwøti ha vaa dzøti. Sa ka ghøshiy favø kwøma Hyala na, zækwø jøw ghøshiy zløbavø læ vøshi.

²¹ Zhini ðifa na, ka nzay nza ghøshi læ kwøma va mbø næfø tsa shi, sa mbay na kwøma vaa tsøhø hililijø wøzø wøzø mbø shiw. War næ na ngøra'wø ndøs kø køsashi, ya ø ghøzlishi mændi tø mbørkø kwøma Hyala na, ka ghøshi dza nza'jøw, mbørkø ghøshi zlata næw kwøma Hyala tsøgha ki. ²² Nøfø tsa nihwøti mbøzli ðifa na, yømyøw na læ pøtsa nza tekesli va ti dzøghwata nahwøti ha va mbø.

Gøla niva mbøzli ðay, sa ka ghøshiy favø kwøma Hyala na, mba'a ghøshi zløbavø.

Ka ghøshi dza ðifa na, mba'a ghøshi dzømbøshi mbø zøzø kwøma tø hidí, ka mæni mætsø ta shi tø hidí ni ngøðipø. Ma sa ka shi va tøhay næfø tsa shi ki na, ka ghøshi dza mba'a ghøshi makøti kwøma Hyala va køli, læ va ghøra sløni mbø nefer mbøzli va. ²³ Ma næfø tsa nihwøti mbøzli nashi kiy, yømyøw na læ hidí wøzø ni va dzømbøta nahwøti ha mbø shi. Ma na gøla niva mbøzli nashi kiy, sa ka ghøshiy favø kwøma Hyala na, kar ghøshiy føti ghøn ti wøzø. Ka ghøshi dza na, ka ghøra sløni Hyala wøzø. Nihwøti mbø shi na tøriñw ghøshi jahambøvashi mbø, nihwøti na, børkø, ma nihwøti ða na ge'i ge'i. Tsøgha» kø.

Bøli fir dzøkøn hwølfø ha wøzø na, læ ka girfi

²⁴ Zhøghwa Yesøw ðifa, mba'a ðølanakøshi tsahwøti fir, ma kø na: «Ma sløkø tsa sløkø Hyala mbøzliy, ghala mbø læ kwøma dzee na ta gøzanjøyøw: Tsøriñw niy tsøriñwøti tsahwøti ndø hwølfø ha wøzø naa dzøti za ci. ²⁵ Ma tø nahwøti vørdí, mbøzli tø hi na, mba'a ndø jaka tsa ci sækøø tsøriñwanambø ka girfiy dzømbø ha ci va, ka dzay. ²⁶ Mba'a ka girfi va pøpøsøshi kwasøbø ha va, ka køli yømyøw li. Ma sa madíta ha ta pasø na, dza ka girfi ka pasø kwørakwø. ²⁷ Ma sa sækø gwølaa gharanci sløni kaa ntsa va vaa nashi tsøgha na, dza ghøshi mba'a ghøshi dzaa gøzanci kaa ndø za tsa va, a kø ghøshi ngøci na: "A ntsa ghøy dikø tsa, wa hwølfø ha sa niy tsøriñwøti gha va tø za gha va sham tsøy? Øy, war njaa zhøkø na, zhini ka girfiy tølilishi dzar mbø shiki?" kø ghøshi.

²⁸ Ma kø ndø za tsa va na: "Waa ntsaa ði ma mætsee tsøriñwambøshi na" kø. Ma kø gwøla va na: "Ghønzø tsøgha na, zløbati gha, a ghøy dza ta taðamtishi tsønø?" kø ghøshi. ²⁹ Ma kø ndø za tsa va na: "Øhøj, sana sønønva, war mba'a pø ghwøy tidfishiy, a ghwøy dzaa karøhwø læ ha ta.

³⁰ Va tsøgha kiy, wøzøða zlashi ghwøy na, a ghøshi nakø gwanashi pa' tø vøghwø tsa dza mændiy sla ha ti. Ma ghalaba ki na, ma nzee gøzanshi kaa mbøzliy dzaa sla ha. Ma pøn ta ni ngøshi na: Slantim ka girfi, a ghwøy pøhatishi, nza ghwøy ndamtishi læ ghwø. Ma na ha yay, paghøram jighiy dzøghwa tamø, pøn dzaa ni" kø» kø Yesøw.

Bøli fir læ kwøma cizlø gwøbiri

(Mk 4:30-32; Lk 13:18-19)

³¹ Zhøghwa Yesøw ðifa mba'a ðølanakøshi tsahwøti fir, ma kø na: «Ma na sløkø tsa sløkø Hyala mbøzli ðifay, yøw na læ kwøma cizlø gwøbiri ka ndø

^{13:17} 13:17 1Pi 1:10-12 ^{13:22} 13:22 1Tim 6:9-10

^{13:30} 13:30 3:12; ShiZhy 14:14-15 ^{13:31} 13:31 17:20;

Lk 17:6 ^{13:32} 13:32 Ezhek 17:23

vaa bæwə, mba'a ndə tsənjwətishi kwa tsa ci. ³² Ghəshi na cizləy gwəramti jəw jəw mbə hwəlfə shi ka ndə ngəriy tsənjwə gwa'a gwa'a. Ma sa ka ghəshi pəsəshi kiy, ka ghəshi dza na, ka kəli dikə tərənjw, tan fəhi gwanashi ni. Pa' ka səkə 'yegwer ghəngən ghəngən lala ghyeghyer shi mə» kə.

Bəli fir lə kwəma *is
(Lk 13:20-21)

³³ Dza Yesəw mba'a bəlanakəshi tsahwəti fir difa, ma kə na: «Sləkə tsa sləkə Hyala mbəzli nəzə difay, yəmyəmə na lə is tsa ka mali vaa tivə jəwə, mba'a tambə mbə ghwəpə gar kiləw bakə mətəkə cifəti, ka gha nighə na, pipirif ghənzə pəkəməvata gwanata» kə.

Sa wana gəzə Yesəw kwəma war lə fir?

(Mk 4:33-34)

³⁴ Ava tsəgha gəzanamti Yesəw kwemer va kaa mbəzliy bəsəshi va gwanashi, war dzar kwa fir. Nahwəti kwəma tifa mba'a gəzanakəshi kala dzar kwa fir.

³⁵ Ma gəzə na kwəma va tsəghay, war ta mbə ghənzə dzəghwata kwa kwəmaa niy gəzəkə ndə Hyala va niy nza. Ma kə niy niy: «Ma kə Hyalay:

Yənyə, kwa fir dzee gəzanshi kwəma kaa mbəzli.

Ta canatishi shiy niy nza mbəmbə ni ghala ngatee ghwəmə lə hidfi dzee, kə» kə niy ni.

Bazhə tsa kwəma dī Yesəw gəzə lə fir tsa bəli na va lə ka girfi

³⁶ Dzəghwa Yesəw ki, mba'a zlashi mbəzliy bəsəshi va tərənjw ni, mba'a dzay dzakə ghi ghəshi lə mbəzli ta səda ci. Dza mbəzli ta səda ci va kət ghəshi kətəghəvashiy dzəvəgha, a kə ghəshi ngəci na: «A Metər, citənjəy bazhə tsa kwəma dī ghaa gəzə lə fir tsa bəlikə gha va lə ka girfi təzlishi mbə ha shi» kə ghəshi.

³⁷ Ma kə Yesəw ngəshi na: «A dī naa gəzəy: Ma ndə za tsaa tsanjwati hwəlfə ha wəzə na va tə za ciy, ghəci nzee, yən yən Zəghwə yakə ndə ngəri. ³⁸ Ma zay, ghəshi na hidfi nza ghwəmə ni ti shi. Hwəlfə ha wəzə na va na, mbəzli sləkə Hyala ghəshi. Ma ka girfi nashi ki na, mbəzli mbə dəwə *ndə jaka tsa Hyala niva. ³⁹ Ma ntsaa dī ma mətsee va səkəkə tsanjwambəra ka girfi mbə hee na, ghəci na ndə jaka tsa Hyala. Vici dza məndiy sla ha ti kiy, ghənzə na vici bəsə ngwəvə fəca dza hidfiy kədi. Ma gwəla ka sla ha va ki na, ghəshi na ka kwal Hyala ki. ⁴⁰ War njasa ka

məndi vaa təranti ka girfi səvəri mbə ha, mba'am ndamtiishi lə ghwə məndi mbə sla hay, war tsəgha dza məndiy məni fəca dza hidfiy kədi. ⁴¹ Mba'a dzee ghwədashi ka kwalee, yən yən Zəghwə yakə ndə ngəri. Ka ghəshi dzay, mba'a ghəshi iməkəvəri hwəlfə mbəzliy shikə nihwəti mbəzli vaa dzəmbə məni *kwəma jikir na, ghəshi lə mbəzliy məni shi jikirkir ni gwanashi səvəri mbə mbəzli sləkə Hyala. ⁴² Ka ghəshi dza na mba'a ghəshi shakambəshi mbə ghwə ngad ngad ngad na, nza ghəshi tihwəni mbə, ka pəpərə sli'i shi. ⁴³ Ma na mbəzliy dī fəti ta məni na dī Hyala kwəma nashi kiy, war mbərə dza ghəshi mbərə ghalafa, ghay ghəy ghəy ndəba vici, tə pətsa sləkə dəshi tsa mə ghwəmə. Fə tə ghwəy ghən ta kwəma gəzee va wəzə, niy nza məhərli va ghwəy» kə.

Bəli fir dzəkən shi mbəmbə ni nza dimə ti shi, mba'a dzəkən tsahi mbəzə

⁴⁴ Zhini ma kə Yesəw bə na: «Ma sləkə tsa sləkə Hyala mbəzliy nəzəy, ghala mbə lə kwəma shiy nza va mbəmbə ni mbə vəh, tərənjw dimə ti shiw. Mba'a tsahwəti ndə səkəkə kəsashi. Ma sa nashi na na, tərənjw ghəci vəshiy, mba'a zhiniy gwəmati mbəliy shi va wəzə. Dza na mba'a dzaa dəlamti shi və gwanashi, ta səkəkə ta pahwə vəh tsa va, va ndə vəh tsa va.

⁴⁵ Ma sləkə tsa sləkə Hyala mbəzli nəzə difay, ghala mbə lə kwəma ndə zhəghə dəvə tsaa nza va, ka pala tsahi mbəzə ta pa shiw. ⁴⁶ Ma sa kwəməvə na niy gwəramti na, dza na mba'a dəlamti shi və gwanashi, ta səkəkə ta pahwə tsahi mbəzə va» kə Yesəw.

Bəli fir lə kwəma zləkwə

⁴⁷ Zhini ma kə Yesəw bə na: «Ma sləkə tsa sləkə Hyala mbəzli difay, ghala mbə lə kwəma zləkwə tsa ka mbəzliy kəəsə kərpi vaa bəzlaghwa kwa kwəfa, ta ka ya niməba kərpi liw. Mba'a kərpi dzəghwashi ghəngən ghəngən dānj tərənjw. ⁴⁸ Dzəghwa ghəshi sa təhəy na na, mba'a ghəshi mbahəkəmə dətəi həlbə. Mba'a ghəshi shəkəkəmə kərpi kwa zləkwə, dza tas ghəshi nəzəyshi, ka tərashi. Dza ghəshi kaa ni wəzə wəzə ni kərpi, fəyik fəyik ghəshi bazlaghwashi kwa ghwanan shi. Dzəghwa kaa niy kama wəzə ni, mba'a ghəshi shashakamtishi. ⁴⁹ Ava tsəgha dza naa məniva fəca dza hidfiy kədi ki. Təhwə dza ka kwal Hyalaa səkəkəshi. Sa ghəshi səkəkə na, mba'a ghəshi tihəvəri mbəzliy məni

kwōma wəzə na, lə niy mōni *kwōma jikir na. ⁵⁰ Ka ghēshi dza na, mba'a ghēshi shakambə ni jikirkir ni va mbəzliy dzəmbə ghwəwə tsə ngad' ngad' ngad' na. Ma nza ghēshi titihwēni, ka pəpərə sli'i shi mbə ghwəwə va ghalaba ki» kə.

Kwa kərni kwōma Yesəw dzəkən sləkəpə tsa Hyala

⁵¹ Ma kə Yesəw kaa mbəzli ta səda ci ki na: «Favə kwemər gəzəkeke va ghwəwə gwanashi na?» kə. Ma kə ghēshi ngəci na: «Yə, a ghəy favəshi» kə ghēshi.

⁵² Ma kə Yesəw ngəshi ki na: «Va tsəgha na kiy, ya wa ndə bənīpə kwōma tsaa zləbavə Hyalaa sləkəy, ta mbay dza naa bənīpə *kwōma pəhəti Hyala mbəradsə, mba'a yəwən kwōma bənīnjwəy ya na sana» kə.

Kar Yesəw lə mbəzli mbə məlmə Nazaretə

(Mk 6:1-6; Lk 4:16-30)

⁵³ Dza Yesəw sa kədiy na lə bəli firhi va kaa mbəzli gwa'a, mba'a fərvay tə tsava pi, ⁵⁴ ka dzay dzəmbə məlmə Nazaretə kəli na va mbə. Dza na təhwə dzəmbəy mbə *ciki basəva tsa ka Zhəwifə. Sa dzəmbəy na na, dza na ka bənānshi shiy kaa mbəzli mbəba. Ma mbəzli tə pətsa va gwanashi ki na, war hahashi ghēshi hashishi va gəla nava kwōma. Tapə ghēshi dzəmbəshi mbə gəzə kwōma, ma kə ghēshi na: «A mbəzli ni, səkəkə kwōma kwəmvə na gəla na ci na sənata kwōma tsətsə? Kwōma kwəmakə na nīci ni bərēci ta mōni shi madanja madanja ni ni tsətsə?» ⁵⁵ Ghəci zəghwə ndə fədi shəghwə tsa va, Marəy mbəghəyəy yakə nanzə sa. Kar Zhakə lə *Zhezhefə mba'a Shimanjw mba'a Zhəwdə ngwarməhiy yakə mēndi li shi sham sa. ⁵⁶ Ya ngwarməhiyəy mi'i nzə na, tikə ghēshi mbə ghwəmmə sana nanzə sa. War kwōma kwəmvə na nīci ni bərēci mōni na shini li shia?» kə ghēshi.

⁵⁷ 'Wakəvə gəla təkə kwōma tsəgha na va, mba'a makətishi ta zləba kwōma Yesəw. Ma kə Yesəw ngəshi naci ki na: «A katanjəy, a mēndiy fə bamaa dzəti *ndə gəzə kwōma Hyala, ya pa' kwōmaba. Ma mbə məlmə yakə mēndi lə kəghi tsa yakə mēndiy, ka fə bama mēndiy dzətiw» kə.

⁵⁸ Ma sa nzana kala dī bənāvə nēfer shi mbəzli mbə məlmə Nazaretə ki na, kəray jəwə tsətsə Yesəw mənəhwə kwōma madanja madanja na mbə məlmə va gwa'a tsəgha.

14

Məti Zhanj tsaa mənīpə *batem
(Mk 6:14-29; Lk 9:7-9)

¹ Ma ghala pətsa va ki na, mba'a *Erədə mazə tsa tə hidī ka Galile favə ghəpə tsa kwōma Yesəw. ² Ma sa favə na, ma kə kaa ka ghəra sləni ci na: «Ma Yesəw tsa gəzə mēndi va kwōma ciy, Zhanj tsaa mənīpə batem va na, ə zhəkəməy na kwa kwəli, va tsəgha nza bərēci və ta mōni shi madanja madanja ni va tsəgha» kə. ³⁻⁴ Ma gəzə Erədə kwōma va tsəghay, sa zəzəvə na shiy niy mōnta na lə Zhanj na. Ghala pətsa vay, ə niy bələhwə na mali Fəlipə, zədəy. Erədiyadə, kə mēndi kaa slən tsa mali va. Sa niy bələhwə nay, ma kə Zhanj niy ni kaa ngəci na: «Kwal va gha kwa kwōma Hyala ta bəli mali zədəja va bələhwə ghaw» kə niy ni kaa ngəci. Ma sa niy gəzanakə Zhanj kwōma va tsəgha na, dza Erədə mba'a niy tsaghwa kwa dənjw, mba'a faghwa kwa fərshina. ⁵ Mbə dī paslamti Zhanj ghəci niy nza na, ka ghərānci hazləni niy nza va mbəzli. Sa nzana mba'a mbəzli gwanashi niy bəti Zhanj ka *ndə gəzə kwōma Hyala.

⁶ Ma sa niy bərəkəta viciy niy yakə mēndi mazə Erədə ti na, dza na mba'a niy tati shiy. Kə mba'a niy hakakə mbəzli ta zəmə shiy fəcava ki. Mba'a zha Erədiyadə niy səkəkə tsəti tsə kwa kwōma mbəzliy niy nza va tifa harkə na gwanashi. Mba'a tsə va təbanati kaa mazə Erədə tərənjw. ⁷ Dzəghwa na tə mberkə ta tsə va, hwa' hwa', zəmanakə fəla kaa zha va. Ma kə niy ni ngəta na: «Ya wa shi dəw gha vəyay, ta ndanashi dzee» kə niy ni. ⁸ Sa niy gəzəkə na tsəgha na, dza zha va del niy dzata, mba'a niy dzaa kəsata mbəghəta. Ma kə niy ni kaa ngəta na: «Wa shi kee dəw va mazə mə?» kə niy ni kaa ngəta. Ma kə mbəghəta niy ni ngəta na: «Mbala, ma pə gha kaa ngəciy: Slaghwara ghən tsa Zhanj ndə mənīpə batem kwa tasaw, pə gha ngəci» kə niy ni. Dzəghwa zha va mba'a niy səkəkətaa dəwhwə tsəgha va mazə ki.

⁹ Ma sa niy dəw zha va shi va tsəgha na, kwəshay vəgha mazə niy mōnta va nava kwōma. Ka zhānci ghənəz niy nza mbə nəfə tsa ci tərənjw ngar na, a niy mbay naa zhiniy bashamti, sa nzana mba'a niy mbəlitiy zəmanakə fəla kwa kwōma mbəzliy niy basəshi va kiw. Dza na niy nza tsəgha ki na, bənī niy ghwəwəy ndə sawji ta mananta kwōma dəw na va. ¹⁰ A kə niy ni ngəci na: «Mbalaa dzəghwa fərshina a gha dzaa kəsəvə Zhanj tsaa mənīpə batem va, nza gha slanakəvə ghən

tsa ci kaa zha na» kɛ niy ni. ¹¹ Mba'a ntsa va niy dzaa kɛsɔvɛ Zhanj, piyɛnj slahwɛ ghɛn ti. Mba'a niy faghwa ghɛn tsa va kwa tasaw, mba'a niy sɛɔkɛɔ banavɛ kaa zha va, mba'a zha va niy bɔvɛvɛ, mba'a niy dzaa banavɛ kaa mbɛghɛta. ¹² Dzɛghwa mba'a mbɛzli ta sɛɔɔa Zhanj niy favɛ bar tsa va ki. Ma sa favɛ ghɛshi na, mba'a ghɛshi niy sɛɔkɛɔ bɔvɛ mbɛri tsa Zhanj, mba'a ghɛshi dzaa lamti. Sa niy lamti ghɛshi na, mba'a ghɛshi niy dzaa slanati kwɛmaa niy mɛnta va gwa'a kaa Yesɔw. Ava tsɛgha niy mɛtiy Zhanj ndɛ mɛni batem.

Yesɔw lɛ mbɛzli bɛlɛkwɛ bɛlɛkwɛ cifɛ mɛtsɛkɛ

(Mk 6:30-44; Lk 9:10, 17; Zhj 6:1-14)

¹³ Ma sa favɛ Yesɔw kwɛma gɛzɛkɛ *Erɛdɛ va ki na, dza na mba'a ɔarvay tɛ pɛtsa va, ka dzay dzɛghwa kwambɔwal ta dzay dzɛmbɛ gamba, ta dzaa nzɔyɔy kwɛtiy vɛgha bɛla. Dzɛghwa nza'jɔw mbɛzli favɛ kwɛma dza ci va. Mba'a mbɛzli madishi sɛɔkɛ dzar mbɛ mɛlmɛhi ghɛnghɛn ghɛnghɛn, war ka nɔw dzɔy vɛgha hɛlbɛ vɛgha hɛlbɛ lɛ shidshid shi. ¹⁴ Ma sa tsɛhɔy Yesɔw tɛ pɛtsa bɛrkɛti na va ki na, mba'a sɛɔmɔy kwa kwambɔwal. Sa nɛ na tsa' kɛ na, mbɛzli basɛ basɛ tɛ pɛtsa va ɔan. Tapɛ hwɛr tsa ci ta zhanci ta mbɛzli va ki, mba'a mbalamti ni gwɛrapɛ gwɛrapɛshi ni va zɛleghwer mbɛ shi.

¹⁵ Ma sa mɛnta tihwer na, mba'a *mbɛzli ta sɛɔɔa Yesɔw kɛtɛghɛvashiy dzɛvɛgha. Ma kɛ ghɛshi ngɛci na: «A Metɛr, sana sɛnzɔnva kiy, a vici dzata, mbɛ gamba pɛtsa. Va tsɛgha nɛ ghɛy wɛzɛba ɔanavɛ gha kwal kaa mbɛzli ni, a ghɛshi dzashi ta papa shi zɛmɛ shi dzar mbɛ mɛlmɛhi, pɛ ghɛy» kɛ ghɛshi. ¹⁶ Ma kɛ Yesɔw ngɛshi na: «Sa wana ka mɛndi gɛzanshi dzashia? Banshim shi zɛmɛ dɛ'wɛ ghɛn tsa ghwɛy, a ghɛshi zɛmɛshi» kɛ. ¹⁷ Ma kɛ ghɛshi ngɛci na: «Sana sɛnzɔnvay, kwataka pɛnj cifɛ dɛvɛ, mba'a kɛrpi bakɛshi na shi tikɛ va ghɛy gwa'a tsɛgha» kɛ ghɛshi. ¹⁸ Ma kɛ Yesɔw na: «Ndakashim tikɛ na ghwɛy» kɛ. Dzɛghwa mba'a mɛndi banakɛvashi.

¹⁹ Ma sa banakɛvashi mɛndi na, dza na mba'a gɛzanshi kaa mbɛzli va, a ghɛshi nzɔyshi mɛnzɔy. Dza na hɛnj bɔvɛ pɛnj tsa cifɛ tsa va, mba'a kɛrpi bakɛ ni va ta dɛvɛ ci, mba'a kafata kwɛma ciy dzɛta ghwɛmɛ, ka mananta 'wɛsa kaa Hyala ta shi zɛmɛ va. Ma sa mananati na 'wɛsa kaa Hyala na, dza na mba'a ngangavɛri pɛnj tsa va, mba'a ɔanavɛ kaa mbɛzli ta sɛɔɔa ci, a ghɛshi tahanshi kaa mbɛzli ɔan ni va. ²⁰ Mba'a mbɛzli va zɛmɛhwɛ shi

va gwanashi, bɛhɛ, bɛhɛ, bɛhɛ ghɛshi, mba'a mbɛvɛli tɛrɛ. Dza mbɛzli ta sɛɔɔa ci va, basɛ, basɛ, ghɛshi basɛti mbɛvɛli va, gyadɛ gyadɛ ghwani mɛnj lɛ bakɛ. ²¹ Mbɛ mbɛzliy zɛmɛhwɛ shiy va bɛhɛ bɛhɛ ghɛshiy, a zhɛr mɛnti gar bɛlɛkwɛ bɛlɛkwɛ cifɛ mɛtsɛkɛ, mbɛrɛkɛshi mi'i lɛ ndrɛzhi.

Njasa dza Yesɔw lɛ sɛɔɔa ci dzar tɛ ghɛn yam

(Mk 6:45-52; Zhj 6:15-21)

²² War ghwɛla, lɔy hwɛm kwɛma va ki, ma kɛ Yesɔw kaa *mbɛzli ta sɛɔɔa ci na: «Lɛghwam dzɛghwa kwambɔwal, a ghwɛy 'wati kwal dzɛvɛriy dzɛti hɛlbɛ. Kala kɛrnee sɛkwɛti mbɛzli ghɛshiy dzashi» kɛ. Mba'a mbɛzli ta sɛɔɔa ci va dzɛghwashi, ka dzashi. ²³ Ma sa sɛkwamti Yesɔw mbɛzli ka dzashi ghɛshi ki na, dza na mba'a dzɛmɔy mɛ kɛlanj kwɛtiy, ta cɛ'wɛ. Pa' ka mɛnta vɛrdi war ghɛci mɛba kwɛtiy. ²⁴ Ma ghalaba ki na, mbɛzli ta sɛɔɔa ci kɛtivɛ dzaa dzashi kɛrakɛ lɛ hɛlbɛ. Dza safɛ ka viy sɛɔkɛɔ dzɛmbɛ kwɛma shi, ka gwanɛzɛ kwambɔwal yam. ²⁵ Ma tɛ kwa baka wa ngɛlakɛ na, mba'a Yesɔw dzɛtiy tɛ ghɛn yam, ka dza dzar ti shi lɛ sɛɔɔa ci ta kɛsashi mbɛzli ta sɛɔɔa ci. ²⁶ Ma sa nay mbɛzli ta sɛɔɔa ci va ghɛciy dza dzar tɛ ghɛn yam lɛ sɛɔɔa na, mba'a a her shi dzashi tɛrɛnj. Ma kɛ ghɛshi na: «Aya, anay *hil ɔanjɛmmɛ» kɛ ghɛshi. Ka ngwɛmɛ lala ghɛshi va hazlɛni. ²⁷ War ghwɛla tsɛgha ki na, mba'a Yesɔw ghati gɛzanshi kwama, a kɛ na: «Waa yɛn na, ɛ kɛ her ghwɛy dzɛghwashi, ka hazlɛni ghwɛy ma!» kɛ.

²⁸ Ma sa gɛzɛkɛ Yesɔw tsɛgha, ma kɛ Piyer ngɛci na: «A Ndɛ slɛkɛpɛ, ndata gha na katanɔy, gɛzara e dzar lɛ sɛɔɔa tɛ yam vaa dzɛvɛgha gha kwɛrakwɛ» kɛ. ²⁹ Ma kɛ Yesɔw ngɛci na: «Sar» kɛ. Dza Piyer fakatsa'wɛ madiy sɛmɛ kwa kwambɔwal, ka dza ghɛci tɛ ghɛn yam va lɛ sɛɔɔa ciy dzar dzɛvɛgha Yesɔw ki. ³⁰ Zhini sa nay na safɛ mbɛ viy na, mba'a hazlɛni ghati ghɛranci tifa. War ghwɛla tsɛgha na, sɛɔɔakwɛ Piyer ghati yipavaa dzɛghwa kwɛfa. Dzɛghwa na tapɛ ta ngwɛmɛ lala, a kɛ na «A Ndɛ slɛkɛpɛ, mbɛlilitɛra» kɛ. ³¹ Dzɛghwa nza'jɔw Yesɔw vɛlanavɛ dɛvɛ ciy ka'wɛti. Ma kɛ kaa ngɛci sa ka'wɛkɛmmɛ na na: «A Piyer ndara nɛfɛ tsa gha gha gwanayɔw. Tawa mɛnti gha ghɛn tsa gha bakɛ bakɛ?» kɛ. ³² Lɔy hwɛm ki na, mba'a ghɛshi dzashiy dzɛghwa kwambɔwal bakanashi. Dzɛghwa gar safɛ tsa va garɛti viy. ³³ Dzɛghwa niy nza kwa

kwambəwal shi ni mbəzli ta səda Yesəw gwanashi, tsəfəkwə tsəfəkwə tsəfəkwə ghəshi tsəfəkwəshi, ka pəra'wanci dividivi shi kaa Yesəw. Ma kə ghəshi na: «Wa Zəghwə Hyala nza gha katanj» kə ghəshi.

Yesəw lə ka zəghwə tə hidī ka *Zhenezaretə

(Mk 6:53-56)

³⁴ Ma sa tanjanti ghəshi kwəfa va na, mba'a ghəshi tsəhəshi tə hidī ka Zhenezaretə. ³⁵ War sa tsəhəshi ghəshi na, mba'a mbəzli tə hidī va sənivə Yesəw. Nza'jəw, zləj məlmə, ghəshi gəzanti səkəkə tsa Yesəw kaa mbəzli tə hidī va. Mba'a ghəshi basanakə ka zəghwə ngəci ki. ³⁶ Tapə ghəshi ta cə'wə Yesəw, a ghəci banavəshi kwal tsaə dapəvə ya kwataka mətəni kwəbanj tsa kən ghən ci. Ya tsamaba ndə zəghwə tsaə ndəjway ki na, mba'a mbəlyi kwərinj.

15

Kwəma jiji *ka Zhəwifə

(Mk 7:1-13)

¹ Dza *ka Farisahi ghəshi lə *mbəzliy bənipə kwəma pəhəti Hyala, mba'a ghəshi səkəkəshi mbə məlmə Zherəwzalem dzəvəgha Yesəw. Dza ghəshi ka dəw kwəma və, ² a kə ghəshi na: «A Metər, a kwəma jiji ghwəmmə gəzəkə, ka ndə gha zəmə shiyəy, mba'a ndə pishanti dəvə ci, kə. Ava ghaa nashi mbəzli ta səda gha ni mbə zəmə shiy kala pi ma dəvə. Tawa nəw ma ghəshi kwəma jiji va kia?» kə ghəshi. ³ Ma kə Yesəw zləbanshi na: «Wa shiy mənishi dī ma ghwəy fəti ta kwəma pəhəti Hyala, dzanjwəy ghwəy ta nəw war kwəma jijihinjwəy na ghwəy shəka?» ⁴ Njasa nzana va sənzənvə, mba'a Hyala gəzəkəkə: «Ə pə ghaa ha'wə tə kər dəjə lə mənə» kə. Zhini ma kə bə na: «Ya wa ntsaa tsəərəti dəy ya mbəghəyəy, mba'a mənđi paslamti tsava ndə» kə dība. ⁵ Ma pə ghwəy na ghwəy ki, mbə kwəma bənipə ghwəy na: «War nə ma ndə kaa dəy, ya kaa mbəghəy: A di, a mə, ma shiy niy nza vəya gar bənjwayshee ta kəətijnwəyəy, kaa Hyala bəhwəshee, kəy, ya kala zhini tsava ndəvə kəəti kər dəy lə mbəghəy na, gwa'a tsəgha» pə ghwəy. ⁶ War tsəgha pəəsli ti ghwəy na Hyala va kwəma pəhəti na, ta mbəvə nəw na ghwəy va kwəma jiji! ⁷ Ma kwəma ghwəy ghwəy ka dakə mbəzli lə kwəma pərikə tə ngwəla niy, katanj na kwəmaa niy gəzəkəkə *Ezay ndə gəzəkəkə kwəma Hyala vaa dzəkən ghwəy. A kə niy niy:

⁸ A kə Hyalay: «Ma mbəzli niy,

war kwataka lə miy gəzəkəkə ghəshi ha'wə tsa ha'wə ghəshi tə ya gwa'a tsəgha. Ma mbə nefer shi na, kərakə kərakə ghəshi lə ya.

⁹ Gəmta na tsəfəkwə tsəfəkwə ghəshi va kwa kwəmee,

sa nzanay, war kwəma jiji shi gwa'a tsəgha na shi bananshi ghəshi kaa mbəzli, njasa nzanaa kwəmee ghəshi zhəghəti» kə Hyala,

kə Ezay niy ni» kə Yesəw.

Shiy dzaa yadanti ndə kwa kwəma Hyala

(Mk 7:14-23)

¹⁰ Dzəghwa Yesəw mba'a harvə mbəzliy basəshi va. Ma kə kaa ngəshi na: «Fam kwəma dee na gəzəkəkə, nza ghwəy fə ghən ti. ¹¹ Ma na shi zəməhwə ndəvə dzəghwa hwər ciy, ka mbay ghəshiy yadanti ndə kwa kwəma Hyalaw. Naa səvəri kwəma mbə miy tsa ci na saa yidi ndə kwa kwəma Hyala» kə.

¹² Dzəghwa mbəzli ta səda ci kət ghəshi kətəghəvashiy dzəvəgha Yesəw. A kə ghəshi ngəci na: «Sənay gha tərənjwə satiy nəfə tsa *ka Farisahi va kwəma gəzəkəkə gha va tsəgha na, pə gha tsəna?» kə ghəshi. ¹³ Ma kə Yesəw kaa zləbanshi na: «Nay ghwəy tsəy, ya tsamaba dəjwə fə na, kala Dirə tsa mə ghwəmə kə ngwəbətij, war tədi tədi dza naa nza.

¹⁴ Zlachim lə kwəma shi. Ghwəlefesliy canshi kwal kaa nihwəti ghwəlefesli na ghəshi. A ghwəy sənay, war mba'a kə ghwəlfəwə kəsə tsahwəti ghwəlfə tə dəvə ci, ta canci kwaləy, ta shikəshi dza ghəshiy dzəghwa kə'wə bakanavashi» kə Yesəw.

¹⁵ Dzəghwa ma kə Piyer ngəci na: «A Metər, citənjəy bazhə tsa kwəma dī fir tsa vaa gəzəkəkə» kə. ¹⁶ Ma kə Yesəw ngəci na: «Waa lə ghwəynjwəyshi mbə ma naa favə kwəma kwərakwə bə na?» ¹⁷ Ə sənay ma ghwəy, ma na shi zəməhwə ndəy, dzəghwa hwər tsa ci ka niva shiy dza, ka ndə dza na, mba'a təhəkəghwəshi, pə ghwəy shəkəna?» ¹⁸ Əy ma na kwəmaa səvəri mbə miy ndə nanzə kiy, səkəkə mbə nəfə tsa ndə ka navaa səkəkə. Ava niva shiy na shiy dzaa ladanti ndə kwa kwəma Hyala. ¹⁹ Sa nzanay, war səkəkə mbə nəfə tsa ndə səkəkə təkəkə *kwəma jikir na. Ma ka gha nighə na, vbəpə təkəkə kwəma va fambə ndə mbə pəəsli ndə, ka pəəsli mi'i mbəzli, ka məməni ghwərghwər, ka ghəli, ka təbə dzərvəvə dzəkən mbəzli, ka gəzəkəkə kwəma jikir naa dzəkən mbəzli. ²⁰ Ava shiy mənđi ndə ka ntsa lidi lidi tsa kwa kwəma Hyala. Ma na nə jijihimmə va,

mba'a kə ndə zəməhwə shiy kala pishə dəwə na, ntsa lidī lidī tsa na kwa kwəma Hyala, kə ghəshiy, tsəgha naw. Ka mbay niva shiy ladāmti ndəw» kə Yesəw.

Kar Yesəw lə maliy səəkə tə hidī ka *Kanana

(Mk 7:24-30)

²¹ Dza Yesəw mba'a bərvay tə tsava pi, ka dzay dzəti hidī vəgha məlmə Tir lə məlmə Shidanjw. ²² Ma sa tsəhəy na na, dzəghwa nahwəti mali mbə hwəlfə ka Kanana, tə hidī va, ndəs səəkətaa dzəvəgha Yesəw. A kə ngəci na: «A Ndə sləkəpə, jijiy mazə *Davita, titihwə mənti zhəhwər tə ya. Gazlaka kəsəvə na zhee, war ə ghənzəə sa ngəra'wə tərənjw tərənjw və» kə. ²³ Dzəghwa Yesəw tərəm, nzəyəy kala zləbanta kwəma, ya kwətiŋ nə. Mba'a mbəzli ta səfə ci səəkəshiy dzəvəgha, ma kə ghəshi ngəci na: «A Metər, mananati kwəma dəw na va, a ghənzə zləmməə dzata. Sa nzanay, ka dza naa zlay nəwəmmə war tsəgha lə lala nze vaw» kə ghəshi. ²⁴ Ma kə Yesəw zləbanshi na: «Yənəy, war kwataka ta hwəlfə ka *Izərayel, ghəshi shiy mənishi nja tənkesli zaza ni ghwənəkəra Hyala» kə.

²⁵ Ma sa favə mali va tsəgha na, səəkə na gələbə gələbətə tə shinin nə kwa kwəma ci. Ma kə ngəci na: «A Ndə sləkəpə, titihwə kəətitərə na gha» kə.

²⁶ Dzəghwa ma kə Yesəw ngəta na: «A mali na, waa wəzə na ndə bəvə shi zəmə nderazhi, ka ndəghashi kaa kireketiw» kə.

* ²⁷ Ma kə mali va na: «Yanj, tsəgha na nava nanə katanj Ndə sləkəpə. Ma nanə va tsəgha nzəy, ya kireketi na, kar ghəshiy kwəməvə imə memiriŋ shikə səkwa tə tabəl tsa ndə shiy, ghəci mbə zəmə shiy» kə. ²⁸ Ma kə Yesəw kaa ngəta na: «A mali na, a gha ndara nəfə tsa gha gwanay. Nana kiy, ta məntəŋa kwəma gha va dzee njasa dī nəfə tsa gha va» kə. 'Wakəvə tsəgha, nza'jəw, pəlis zha mali va va mbəlita va gazlaka va ghala pətsa gəzə Yesəw va kwəma va.

Kar Yesəw lə ka zəghwə d'anj

²⁹ Dzəghwa Yesəw mba'a madiy tifa, ka dzay dzəməy kwəfa har məndiy kwəfa Galile. Dza na mba'a dzəməy mə tsahwəti kəlanj tifa, mba'a nzəyəy mə. ³⁰ Dzəghwa mbəzli d'anj, mba'a ghəshi basəkəvashiy dzəvəgha, lə mbəzli gwərapə gwərapəshī ni: Vədevəder, lə ghwəlefesli, mba'a mbəzli məti məti vəgha ni, mba'a mbəzli pəhətə ghani shi mbay ma gəzə kwəma, mba'a nihwəti

mbəzli mananshi zəleghwer ghəngən ghəngən ni d'anj. Basə ghəshi basəyshi kwa kwəma Yesəw. Dza na mba'a mbalantishi gwa'a. ³¹ Ma sa mbalantishi na na, mba'a nava kwəma mananatishi mad'anj kaa mbəzli. Ma kə ghəshi na: «Kay, 'yahə'yahəy na tsatsa ndə» kə ghəshi. Sa nata ghəshi hwəlfə nava mad'anj kwəma. Sa nzana mbə mbata gəzə kwəma mbəzliy niy pəhətə ghani shi va, mbəli mbəli mbəzli məti məti vəgha ni, mbə dza dzashi vədevəder, mbə nay pi ghwəlefesli dīwəŋ dīwəŋ. Dzəghwa ghəshi ki tapə ghəshi dzəmbəshī mbə fal Hyala ka *Izərayel.

Kar Yesəw lə mbəzli bələkwə bələkwə fadə mətsəkə

(Mk 8:1-10)

³² Dzəghwa Yesəw ki da' harvə mbəzli ta səfə ci, ma kə ngəshi na: «Ma mbəzli niy, dalalay zhəra hwər tsee ti shi. Sa nzanay, kwa mahkana vici shi na sana, war ghəshi tikə vəghee, shi zəmə tifaw. Sana kiy, ka dee ghəshiy dzashi kala nganavəshi shi zəmə yaw, va nəghətə ghəshi dzaa shikəshi, kwa kwal va ma» kə. ³³ Ma kə mbəzli ta səfə ci kaa ngəci na: «Əy, kwəma ka ghwəmmə pələkə shi zəmə sana kwamti na gar məkanshi kaa gəla mbəzli d'anj ni ni tsətsə kia?» kə ghəshi. ³⁴ Ma kə Yesəw ngəshi na: «Hwəm na pəŋ va ghwəya?» kə. Ma kə ghəshi na: «Mbərəfəŋ na pəŋ va ghəy, mba'a kərpi jəw jəw ni, jəwə» kə ghəshi. «Ndakashim tikə» kə.

³⁵ Dza na mba'a gəzanshi kaa mbəzliy basəshi va, a ghəshi nzəyshi mənzəy.

³⁶ Ma sa nzəyshi ghəshi na, dza na həŋ bəvə pəŋ tsa mbərəfəŋ tsa va, lə kərpi va ta dəvə ci. Kə ka məni 'wəsa kaa Hyala. Ma sa manamti na 'wəsa na, dza na nga' nga' ngangavəri shi va gwanashi, mba'a banavəshi kaa mbəzli ta səfə ci. Dza mbəzli ta səfə ci va mba'a ghəshi bəvə shi vaa tahananəshi kaa mbəzli va ki.

³⁷ Dzəghwa mbəzli tə pətsa va gwanashi, zəmə zəmə ghəshi zəməhwə shi zəmə va ki, bəhə bəhə ghəshi. Dzəghwa mba'a mənđi basəti naa tərmbə mbəvəli, gvadə gvadə ghwanī mberəfəŋ. ³⁸ Mbə mbəzliy zəməhwə shi va vaa bəhəshiy, a zhər mənti bələkwə bələkwə fadə mətsəkə. Mbərəkəshī kar mi'i ghəshi lə ndərazhi. ³⁹ Ma ləy hwəm ki na, dzəghwa Yesəw mba'a banavə kwəl kaa mbəzli va, ka dzashi ghəshi. Ma sa dzashi ghəshi na, mba'a dzay dzəghwa kwambəwal ka dzay dzəti hidī ka Magadan.

16

**Ka Farisahi lə *ka Sadəsehi mbə d'əw
kwəma madanja madanja na va Yesəw
(Mk 8:11-13; Lk 12:54-56)*

¹ Ma tə nahwəti vici na, mba'a ka Farisahi lə ka Sadəsehi səkəshi va Yesəw. Ma kə ghəshi kaa Yesəw sa di ghəshi ngali ci na: «Mənti shi madanja madanja ni kwa kwəma ghəy. Ti dza ghəy sənay səkə va Hyala səkə kwəma gha na katanj, pə ghəy» kə ghəshi. ² Ma kə Yesəw ngəshi na: «A mbəzli ni, nata ma ghwəy ghwəmə ghəmmə vici mbə pəkəwəy, cəke' ka ghwəy sənay diwəj dza piy nza həzlimə, pə ghwəy. ³ Dzəghwa mekəshi ba, sa ka ghwəy nata ghwəmə ləvətə ngerəjəkəjəkə va kwələbi na, cəke' ka ghwəy sənay, ta nzəmə dza van ndatsə, pə ghwəy, tsəgha ghənzə. A ghwəy sənay tihəvəri shiy dzaa məniva lə nighə pətsa mə ghwəmə. Ma niy məniva shiy sənəznva mbə ghwəy na, kala sənay tihəvəri shi ghwəy. ⁴ Ma ghwəy ghwəy mbəzli mbə vəghwə tsa ndatsə tsay, mbəzli jikirki ni nza ghwəy, ka di fəti ghwəy va Hyalaw. "Mənti shi madanja madanja ni" pə ghwəy kaa ngəra. Na nee nee kiy, nihwəti shi madanja madanja ni dzee məntəjwəy tībaw. Mək na shi madanja madanja ni va niy mənəhwə Hyala lə *Zhəwnasə» kə. Sa gəzanakəshi na tsəgha na, dza na mba'a zlashi tība ka dzay.

*Yesəw yəmə shi bənipə *ka Farisahi
ghəshi lə *ka Sadəsehi lə *is
(Mk 8:14-21)*

⁵ Dza kar Yesəw ghəshi lə mbəzli ta səfa ci, mba'a ghəshi kafəshiy tanəshi dzəvəri təkəfa vaa dzəti tsahwəti həlbə. Mba'a mbəzli ta səfa ci va niy zamti ghən ta bə pej. ⁶ Dzəghwa Yesəw mba'a madiy ta gəzanshi kwəma, ma kə na: «Favə ghwəy na, ndəghwə təkə ghwəy ghən tsa ghwəy, va is tsa ka Farisahi va lə sa ka Sadəsehi» kə.

⁷ Ma sa favə mbəzli ta səfa ci va kwəma va tsəgha na, kə ghəshi ka gəzə kwəma kwa jipə shiy, ma kə ghəshi na: «Va sa zay ghən tsa ghwəmmə va ta bə pej gəzəmmə na kwəma va tsəgha bay?» kə ghəshi. ⁸ Dza Yesəw mba'a fəti ghən ta kwəma gəzə ghəshi va. Ma kə kaa ngəshi na: «A navam kia? Tawa gəzə ghwəy kwəma kwa jipə ghwəy: "Va sa bəvə ma ghwəmmə pej" pə ghwəy? Ndara nefer ghwəy ghwəy gwanashiw. ⁹ Wa ka təkə kwəma ghwəy mbə ghən ghwəy sa? Ə zay ghən tsa ghwəy, ta

mbəzli bahay va va gar bələkwə bələkwə cifə mətəkə ni təkə nahwəti vici lə pej cifəy na? Ləy hwəm sa niy ngəslishi ghəshiy, ghwani hwəm niy təkəy ghwəy lə kwa tərəmbəa? ¹⁰ Zhini tsəghəe ngaslay mbəzli gar bələkwə bələkwə fadə mətəkə, lə pej mbərfəj dəvə, ghwani hwəm niy nza kwa tərmbə tsa niy basəti ghwəy? ¹¹ Ghala pətsa nə ya va ngəjwəy, ndəghwəm ghən tsa ghwəy va is tsa ka Farisahi lə sa ka Sadəsehi pənəy, njaa sənay ma ghwəy, kwəma pej na sa dēe va gəzanjwəy, pə ghwəy?» kə.

¹² Ma sa gəzəkə na tsəgha na, mba'a mbəzli ta səfa ci madiy fəti ghən ta kwəma va ki. «Ma kwəma gəzə Yesəw vay, dzəkən is tsaə pəsli shiy di naə gəzəw. Ndəghwəm ghən tsa ghwəy va shi bənipə ka Farisahi lə ka Sadəsehi, di naə gəzə» kə ghəshi.

*Piyer gəzə: «Yesəw na *Kəristəw» kə
(Mk 8:27-30; Lk 9:18-21)*

¹³ Dzəghwa Yesəw ghəshi lə mbəzli ta səfa ci, mba'a ghəshi madishiy dzəti nihwəti hidī, ndəkəwə vəgha hidī Shezare Filipə. Ma sa tsəhəshi ghəshi na, mba'a madiy ta d'əw kwəma va *mbəzli ta səfa ci, ma kə na: «A ndə nzee ka mbəzli ni yən Zəghwə yakə ndə ngəri baya?» kə. ¹⁴ Ma kə mbəzli ta səfa ci na: «Zhanj tsaə mənipə *batəm nza gha, ka nihwəti mbəzli ni. Nihwəti na: *Eli nza gha, kə ghəshi. Ma nihwəti ba na: Kala *Zhereməy pə ghay, tsahwəti ndə mbə ka gəzə kwəma Hyala nza gha, kə shi» kə ghəshi.

¹⁵ Ma kə Yesəw ngəshi na: «Ya ghwəy na ghwəy kiy, wa ndə nzee ka ghwəy nia?» kə. ¹⁶ Ma kə Shimanj Piyer na: «Ghay, Kəristəw nza gha, Ntə tivə Hyala ta mbəli mbəzli, zhini gha Zəghwə Hyala kwa bəpə piy» kə. ¹⁷ Ma sa gəzəkə Piyer tsəgha, ma kə Yesəw ngəci na: «A Piyer, zəghwə Zhanj, vəshi pə ghaa vəshi. Sa nzanay, ma kwəma katanj na na gəzəkəvəri ghay, kwəmaa səkə va ndə ngəri naw. Dirə tsa mə ghwəmə citənə na kwəma va. ¹⁸ Ma nə ya ngəjə kiy: Piyer nza gha. Ma Piyer tsa vay, kəlbə di naə gəzə. Təkə kəlbə va dzee basəy mbəzli nəwra. Ka dza bərciy nza va məti gar mbashiw. ¹⁹ Avee taa ndanja shiy ghwəni miy dəgha ta dzəti pətsa sləkə Hyala mbə dəvə gha. Ma shi dza ghaa pəhəti, ta mənishi mbəzli tikə təkə hidīy, tsəgha dza ghəshiy nza va Hyala mə ghwəmə kwerakwə. Ma ni dza ghaa pəhəti shiy, ka mənishi mənidiw, pə gha

difa na, war tsøgha dza ghøshiy nza va Hyala mø ghwømø kwøarakwø» kə.

²⁰ Sa gøzamtı na kwøma va tsøgha na, dza na mba'a makøti mbøzli ta søfa ci, vantaa ghøshi dzaa gøzø kaa nihwøti mbøzli, ghøci na Køristøw Ntsa tivø Hyala ta mbøli mbøzli, kə ghøshi.

Yesøw gøzø kwømaa dzøkən møti ci, lø zhakati tsa ci mbø møti

(Mk 8:31-9:1; Lk 9:22-27)

²¹ Ma ge'i ghala vøghwø tsa va ki na, mba'a Yesøw ghati gøzanshi bazhø bazhø kaa mbøzli ta søfa ci, a kə kaa ngøshi na: «A nana ki, ya njaabay, ta dza dzee dzømbø mølmø Zherøwzalem. Ma sa kee tsøhøray, ta sara ngøra'wø dalala dza møtikwøkwø mba *ka Zhøwifø ghøshi lø mbøzli dikø dikø ni mbø *ka ta Hyala, mba'a *ka bønipø kwøma pøhøti Hyala. Ta paslantøra dza møndi. Ma sa kee møtiray, ta satira dzee mbø møti tø kwa mahkana vicee kwa kwøli» kə. ²² Ma sa favø Piyer nava kwøma na, mba'a harvø Yesøw dzøvøgha bøla. Ma kə kaa ngøci na: «A Ndø sløkøpø, øhøj, ka ðee nava kwømaa kəsajaw. Makøti gøla na tsøgha na va kwøma Hyala va dzøkən ghø» kə.

²³ 'Wakøvø Yesøw tsøgha, tərøð' zhøghøghøvay dzar kwa Piyer. Ma kə ngøci na: «Kørakø pø gha lø ya, *ndø jaka tsa Hyala tsa. Ø ði gha hærøða, ta tərømbøraa dzømbø *kwøma jikir na. Sa nzanay, na gha na hwølfø tøkø kwømay, kwømaa søkø va Hyala na teepøw. Tøkø kwømaa søkø va ndø ngøri na» kə.

²⁴ Dzøghwa ma kə kaa mbøzli ta søfa ci na: «Mba'a kə ndøø ði nøwray, ø kə tsava ndø zlay zøzøø dzøkən tsa ci ghøn, mba'a zløbavø sa ngøra'wø, lø møtita gwa'a, ma nza ghøci nøwra. ²⁵ Sa nzana, ya wa ntsaa ði mbøli piy tsa ci tikø tø hidiy, ta zamti tsa mø ghwømø piy tsa ci dza na. Ma ntsaa dzaa zamti piy tsa ci tikø tø hidiy tø mbørkø kwøma yay, ta mbøli tsa mø ghwømø piy tsa ci dza na. ²⁶ Nay ghwøw na, ya shi tø hidiy gwa'a gwa'aa kwømavø ndø, mba'a piy tsa ci mø ghwømø zayøw, shiy tifa ndøø 'wøw ti mbø kwøma va tsøghaw. Tsahwøti sø tifa teepø gar dza ndøø mbøerøti piy tsa ci ti mø ghwømø va Hyalaw. ²⁷ E gøzanwøw yay, ta søkø dzee yøn Zøghwø yakø ndø ngøri lø shøndøkø tsa Dirø, ghøw lø ka kwal Hyala ci. Sa kee søkøray, kee dza na mba'ee wanati zhømø ndø, ya tsamaba ci gwa'a, war ge'i ge'i lø na ci sløni ghørahwø na mbø nzøw

tsa ci tikø tø hidiy. ²⁸ Ø gøzanwøwøe, na navay tsøgha na, a nihwøti mbø ghwøw ghwøw mbøzli tikø niy, ka ghøshi gha bøkøw na ta nara dza ghøshi, yøn Zøghwø yakø ndø ngøri, yøn mbø søkø tsa møni mazø tsee» kə.

17

Yesøw mø kəlan lø nihwøti mbøzli ta søfa ci

(Mk 9:2-13; Lk 9:28-36)

¹ Dzøghwa sa mønta vici kwan løy hwøm shi va na, dza Yesøw kaa kar Piyer lø Zhakø, mba'a Zhan zømbøghøw Zhakø, pøm pømøvøshi kwasøbø ci, ka dzashiy dzømø ghøn kəlan tsa bitı tsa, ta nza kwøtishi møba. ² Ma sa tsøhøshi ghøshi møba na, dzøghwa Yesøw mba'a zhøghanakøshi nahwøti pa kaa mbøzli ta søfa ci va mahkan ni. Ka mbøerø pøtsa mbø kwøma ci ghøw ghøw ghøw, ndøba vici pø gha. Ma kwøbenøer køn ghøn ci na, mba'a ghøshi zhøghøshi tezzlezlezl, war ka bamøpø. ³ Ma zhini ghøshiy nighø fa na, kar *Møyizø lø *Eli tifa mbø gøzø kwøma li. ⁴ Ma kə Piyer kaa Yesøw tsøgha ki na: «A Ndø sløkøpø, jøw na wøzø ghwømømø nzøyømømø tø pøtsaw. Mba'a pø gha zløbatiy, kadiw e danøti ceker mahkan, kwøtiñ tsa gha, mba'a tsa Møyizø, mba'a tsa Eli» kə.

⁵ Ma war ghøci ghwølay mbø kørni gøzø kwøma gøzø na va søkwa tsøgha na, dzøghwa zlølahø, kwølebi søkøshi tø ghwøma, ka mbøerø, søkø zhømakø møkøkwø va kæløhwøshi. Fa ghøshi na, møli Hyala mbø gøzanshi kwømaa dzøkən Yesøw søkø mbø kwølebi va, ma kə na: «Favø tø ghwøw, ava ghøci na Zhøghwøe ðee, tərøjw yøn vøshi ti, fam kwøma vø» kə.

⁶ Ma sa favø *mbøzli ta søfa Yesøw va mahkan ni møli va tsøgha na, mba'a ghøshi hazlønishi tərøjw. Tsøføkøw tsøføkøw ghøshi tsøføkøwshi, nzøw nzøw kwøma shi mbø hidiy. ⁷ Dza Yesøw, kət kətøghøvay dzøvøgha shi, mba'a dapashi. Ma kə ngøshi na: «Satiñwøwøm møgarø, ka dza her ghwøw ma» kə. ⁸ Dzøghwa mbøzli ta søfa ci va kafø, ghøshi kafata kwøma shi. Ma sa nø ghøshi njø'wø kə ghøshi na, nay ndø ghøshi tifa ghwølaw. War Yesøw kwøtiy. Mba'a ghøshi madishi ta søkwashı mø kəlan ki.

⁹ Ma kə Yesøw ngøshi ghøshi mbø søkwa søkø mø kəlan tsa va na: «Ma shi nashi ghwøw ni mønishiy, øntaa ghwøw

taa gəzəshi ya kaa tsamaba ndə di ma. Ndəghətim, pa' tə vici dzee zhakatira mbə məti, yən Zəghwə yakə ndə ngəri» kə. ¹⁰ Dzəghwa mbəzli ta səfa ci va ka dəw kwəma və, a kə ghəshi na: «A Metə; sa wana niy nə *mbəzliy bənipə kwəma pəhəti Hyala na: "Pərba Eli dza naa səkəy, ka *Kəristəw gha səkə" kə ghəshia?» kə ghəshi. ¹¹ Ma kə Yesəw zləbanshi na: «Yan tsəgha na nava nanzə, katarj na. Eli dza naa 'wa kwal səkə, ta gəzanshi zhəghə nefer shi kaa mbəzli ta nəw kwəma Hyala. ¹² Ma ki e gəzanjəwəy, a Eli 'wakə kwal səkəy ghalə mbəradzəy. Dzəghwa mbəzli na, kala sənivə ghəshi. Mba'a ghəshi mənti *kwəma jikir na li njasa di ghəshi. Njasa sanamiy ghəshi va ngəra'wəy, tsəgha dza ghəshi ta samiyra, yən Zəghwə yakə ndə ngəri kwərakwə» kə. ¹³ Ma sa gəzəkə na kwəma va tsəgha na, mba'a mbəzli ta səfa ci va fəti ghən tsəgha, dzəkən Zhanj tsaa mənipə *batem gəzə na kwəma va, kə ghəshi.

*Yesəw lə zəghwə nza bashakə və
(Mk 9:14-29; Lk 9:37-43)*

¹⁴ Dzəghwa kar Yesəw lə *mbəzli ta səfa ci ki mba'a ghəshi tsəhəshi vəgha mbəzli daj ni. Dza tsahwəti ndə mba'a madiy, ka səkəkə dzəvəgha Yesəw. Səkəkə na gələbə gələbəy tə shinin ci kwa səfa Yesəw. ¹⁵ Ma kə na: «A Ndə sləkəpə, mənti zhəhwər ta zəghwə ghəci gwərapəy va zəghwə bashakə, war mbə sa ngəra'wə ghəci və tərənəw. Daj səfa ci səkəkə zəghwə tsa va mbə ndəghaa dzəti ghwə, lə dzəmbə yam. ¹⁶ Dzəghwa mba'ee niy pəmanakəshi kaa mbəzli ta səfa gha na, shanj ghəshi shanj mbəli ci» kə. ¹⁷ Ma sa gəzəkə ntsa va tsəgha, ma kə Yesəw kaa mbəzli na: «Mata ghwəy ghwəy mbəzli mbə vəghwə tsa ndatə tsa gəmgəm niy, banavə nefer ghwəy ghwəy kaa Hyalaw. Pa' hwəm di ghwəy yən nzəyra lə ghwəy kia? Pa' hwəm dzee nza mbə sə'wa kwəma ghwəy difa kia? Bəram zəghwə vaa sar tikə» kə. ¹⁸ Dza mba'a məndi banakə zəghwə va. Sa bəkəm na, mba'a gəzanakə kwəma lə bərci kaa bashakə tsa va tərənəw tərənəw a ghəci səvəriy mbə zəghwə va. Dzəghwa nza'jəw bashakə tsa vaa səvəriy mbə zəghwə va ki. Pəlis ghəci mbəliy tibatə kwərij.

¹⁹ Ma sa nata *mbəzli ta səfa Yesəw kwəma va mənta tsəgha na, dza ghəshi, kət ghəshi kətəghəvashiy dzəvəgha Yesəw. Ma kə ghəshi ngəci na: «Wa shiy mənishi niy mbə ma ghəy təhəkəvəri bashakə tsa va na ghəya?» kə ghəshi.

²⁰ Ma kə Yesəw ngəshi na: «Waa banavə nefer ghwəy ghwəy gwanashi kaa Hyalaw, va tsəgha mbay ma ghwəy təhəkəvəri. Ə gəzanjəwəy ya, ta na navay, tsəgha na, war mba'a pə ghwəy banavə nəfə tsa ghwəy kaa Hyala ya jəwə tsətə nja cizlə gwəbiriy, ta mbay dza ghwəy ni, ya kaa dələgwa na sana: "Tədəmtəvanjə tikə, mbalaa dzarba!" pə ghwəy, ka na dza na, mba'a barvata. Ma tsəgha kiy, nihwəti shiy tifa mba'a dzaa zhəntənəwəy ghən tərəw. [²¹ Ma gəla bashakə tsay, ka mbay məndiy təhəkəvəri mbə ndə, kala lə mənī səwmay mba'a cə'wə Hyalaw» kə.]

*Yesəw zhiniy gəzəpə kwəmaa dzəkən
məti ci, lə zhakati tsa ci mbə məti ba
(Mk 9:30-32; Lk 9:43-45)*

²² Ma tə nahwəti vici sa basəshi kar Yesəw ghəshi lə mbəzli ta səfa ci gwanashi tə hidi ka Galile na, dza na tapə ta gəzanshi kwəma, a kə na: «Ma yən yən Zəghwə yakə ndə ngəriy, ta kəsəvəra dza məndi mba'am fambərə mbə dəvə mbəzli.

²³ Ka mbəzli va dza na, mba'a ghəshi paslantəra. Ma sa kee mətiray, tə kwa mahkana vicee kwa kwəli na ta zhakatira dzee mbə məti» kə. Ma sa favə mbəzli ta səfa ci gəla nava kwəma tsəgha na, gwa'a, kwəshay vəgha shi mənta tsəgha.

*Gəzə kwəmaa dzəkən tsəhə ghən mbə
ciki Hyala

²⁴ Dza kar Yesəw lə mbəzli ta səfa ci mba'a ghəshi səkəkəshiy dzəmbə məlmə Kapernahwəm. Ma sa səkəkəshi ghəshi na, mba'a mbəzliy tsəhə ghən va mbəzli mbə ciki Hyala səkəkəshiy dzəvəgha Piyer. Ma kə ghəshi ngəci na: «A Piyer, kar ntsa ghwəy tsa dikə tsaa tsəhə ghən tsa mbə ciki Hyala sa?» kə ghəshi. ²⁵ Ma kə Piyer na: «Yan, kar naa tsəhə» kə. Ma Piyer mbə dzəkə ghi na, mba'a Yesəw 'wati dəw kwəma və pərba ghəci, ma kə ngəci na: «A Piyer, njaa na va gha tay? Va nima mbəzli ka mezhizhə tə hidiy tsəhə ghən tay? Va ka səkəkə səkəkə ta naa, naa va ka ya ya?» kə. ²⁶ Ma kə Piyer na: «Va ka səkəkə səkəkə ka ghəshiy tsəhə» kə. Ma kə Yesəw na: «Ghənəz tsəgha na, ka tsəhə ghən ka ya ya na nashi ba na? ²⁷ Əy, ma ki ya tsəgha nza, vantaa nefer ka tsəhə ghən va taa satiy, mbala bəvə gwəvberj, a gha dzaa dzəməy kwəfa, ta kəsəpə kərci. Ma kəlipə dza ghaa 'wa kəsəvəy, nza gha bəvə ghəvənənti miy tsa nza. Sa ka gha ghəvənəntiy, ta kəsəy səlay dza gha mbəba. Nza gha bəvə, nza gha dzaa banavəshi. Mək dza naa nzaa dzəti tsee ghən lə dzəti tsa gha gwa'a» kə.

18

Tsama ndø gwøra na dikø mbø mbøzli sløkø Hyalaa?

(Mk 9:33-37; Lk 9:46-48)

¹ Ghala pøtsa va ki na, dza *mbøzli ta søða Yesøw mba'a ghøshi kætøghøvashiy dzøvøgha Yesøw. Ka døw kwøma ghøshi vø, ma kø ghøshi na: «A Metø, tsama ndø na ntsaa gwøra dikø mbø mbøzli sløkø Hyala tay?» kø ghøshi. ² Dzøghwa Yesøw da' haray zøghwø jøwø tifa, mba'a garøy kwa kwøma shi. ³ A kø ngøshi na: «A gøzanjwøy ya, ta na navay, tsøgha na, kala zhøghøti ghøn tsa ghwøy pø ghwøy nja ndørazhi jøw jøw niy, ka dza ghwøy mbøø tsøhøjwøy mbø mbøzli sløkø Hyalaw. ⁴ Ntsaa dzaa zhøghøti ghøn tsa ci jøwø nja zøghwø nay, ghøci dza naa gwøra dikø mbø mbøzli sløkø Hyala. ⁵ Ya wa ntsaa dzaa ka'wøti zøghwø jøwø nja sasa tø mbørkø kwøma yay, yøn dø'wø ghøn tsee na sa ka'wøti na va tsøgha» kø.

Gøzø kwømaa dzøkøn shiy høøø ndø, ta møni *kwøma jikir na

(Mk 9:42-48; Lk 17:1-2)

⁶ Ma kø Yesøw ða na: «Ya wa ntsaa dzaa mønti shiy ngødi mbøzliy tøhøshi ma ni ndara nefer shi, dza mba'a ghøshi shikøshiy dzømbø møni kwøma jikir nay, a ngøra'wø taa nza køn tsava ndø. Wøzøða pøhanaghwa møndi vøna kwa wøri ci, mba'am tsøkwati tø hwørwøfa, mba'a møtiy dza naa favø køn kwømaa dzaa nza køn. ⁷ Katanj nanzø kiy mbøzliyay, mbø kwøma na mbøzli tø hidfi. Va sa nzanay, ya hwømba nzø na, war lø shiy høøøpø dzømbø møni kwøma jikir na na tifa. Ta na niva shiyøy, ka bashi nza ghøshi tifa ya hwømbaw. Ma nanzø kiy, a ngøra'wø dzaa nza tøønjw køn ntsaa dza va titøvøy ta møni shiy ngødi mbøzliy dzømbø kwøma jikir na» kø.

⁸ Ma kø kwa fir na: «War mba'a kø døvø gha, ya nahwøti søða ghaa føyaa dzømbø møni kwøma jikir nay, sla pø gha slanti, a gha ndøghamti kørakø. Sa nzanay, wøzøða kwømavø gha piy tsa slar tsa va Hyala, lø døvø gha kwøtiy na, ya lø søða kwøtiy na, køn na dza møndiy ndøghambønja mbø ghwøø kødi ma, lø shi gha bakanashi. ⁹ Mba'a kø nahwøti møtsø ghaa ngødiñaa dzømbø møni kwøma jikir nay, lamti kwa ghøn gha, a gha ndøghamti kørakø. Sa nzanay, wøzøða kwømavø gha piy tsa slar tsa va Hyala, lø møtsø kwøtiy na, køn na dza møndiy ndøghanjaa

dzømbø ghwøø kødi ma, lø møtsøhi gha bakanashi» kø Yesøw.

Bøli fir lø tømbøkø tsaa niy zay, mba'a ndø pølavø sa ci

(Lk 15:3-7)

¹⁰ Ma kø Yesøw kaa mbøzli ta søða ci difa na: «Møni tø ghwøy møherli, vantaa ghwøy dzaa fø ndøøø dzøti tsahwøti ya kwøtiy mbø mbøzli daw daw børci ni. A gøzanjwøyee, mbø ndøghwøshi na ka kwal Hyalahi shi kwa kwøma Dirø tsa mø ghwømø ya hwømba nzø. ¹¹ [Sa nzana, yøn yøn Zøghwø yakø ndø ngøriy, ta mbøli niy zashi mbøzli søøkøree tikø tø hidfi.]

¹² A nø yay, njaa na va ghwøya? Ya ndø nza mba'a tenkesli ci vø bøøkøwø, dza tsahwøti mba'a zay kwøtiy mbø shi na, nza zlashi ni møslidø møtsøkø møslidøti ni va tifashi ni mø dal pi, ka dzay ta pala tsaa zay va kwøtiy tsa sa? ¹³ E gøzanjwøy ya, ta na navay, tsøgha na, ma sa ka na dza, mba'a køsay sa ciy, tøønjw dza naa vøshiy, ta tømbøkø tsa ci va kwøtiy tsa. Tøønjwøfa ti kaa ni ðanj ni va niy zashi ma. ¹⁴ Ava tsøgha di ma Dønjwøy Hyala mø ghwømø tsahwøtiy zay va kwøtiy ta mbøzli daw daw børci ni va nøwvø kwøma ci ki» kø.

Kwøma ka ndø møni, ghøci kø nay zømbøghøy mbø møni *kwøma jikir na

¹⁵ Zhini ma kø difa na: «Mba'a kø zømønja tsa mbø nøw Yesøw møntønja *kwøma jikir nay, mbala harvø a gha gøzanciy dzøkøn kwøma va, ghwøy bakø bakønjwøy li. Ma sa ka na dza mba'a yivø, "Tsøgha na katanj, vøya na føti" køy, a gha zhøghøkøø dzøghwa kwal Hyala tsøgha. ¹⁶ Ma mba'a kø kala di føti ta kwøma gøzanci gha vay, mbala harvø, ya ndø kwøtiy, ya mbøzli bakø kwasøbø gha. Nza ghwøy zhiniy gøzanci kwøma li shi. A ghønzø mbøø nza nja kwøma gøzøkø Zliya Hyala va. Sa nø na va: "Mba'a kø kwøma dzøtitaa dzøti ngwøvøy, mbøzli bakø, ya mahkan kø dzaa ndøghakø føti kwøtiy naa dzøkøn kwøma va, ka møndi gha zløba" kø. ¹⁷ Ma sa ka na di ma føti ta na dza niva va mbøzliy gøzø kwøma ðay, ðasønjwøym lø mbøzliy nøw Yesøw, a ghwøy gøzanci. Kala dza køø di føti ta kwøma dza ðasøva tsa mbøzliy nøw Yesøw gøzanci difa kiy, mba'a gha zlay, ka nighø war lø møtsø. Njasa nza naa ndø ta mbøri lø nja ndø *døwan gha bøti ghalaba. ¹⁸ E gøzanjwøy na katanj nay, mba'a pø ghwøy pøhøti shiy, ta mønishi mbøzli tikø tø hidfi, tsøgha dza ghøshiy nza va Hyala mø ghwømø kwørakø. Ma

ni pøhøti ghwøy, ka mønishi møndiw, pø ghwøy dība na, tsøgha dza ghøshiy nza va Hyala mø ghwømø kwørakwø.

¹⁹ Zhini ßa, e gøzanjwøy, war dzøghwa mbøzli bakø mbø ghwøy tø hidfi, mba'a ghøshi yemøti miy tsa shi kwøtiñ ta kwøma dfi ghøshi døw mbø cø'wøy, ta ßanavøshi shi døw ghøshi va dza Dirø tsa mø ghwømø. ²⁰ Va sa nzanay, war tø pøtsa ßasøshi mbøzli va gar bakø, ya mahkan mbø sløn tseyey, war tifa nzee mbø shi» kø.

Bøli fir læ kwøma tsahwøti ndø ghøra sløni tsa dfi ma pøli ndø mbø næfø ci

²¹ 'Wakøvø Piyer mba'a køtøghøvay dzøvøgha Yesøw, ka døw kwøma vø, ma kø na: «A Ndø sløkøpø, ya zømørø dza, mba'a ßøliiti mønira *kwøma jikir na, war ka mønira, war ka mønira, gar ßañ søðay, gar hwøm søðee tøbø na yan pølanay kwøma jikir na mønira na va mbø næfø tsee tay? Gar mbørføn søðee ta naa, naa njaa?» kø. ²² Ma kø Yesøw kaa zløbanci na: «Øñ, øhøñ, gar mbørføn søða dza naa nza gwa'a tsøghaw, mbørføn mætsøkø, gar mbørføn søða ghaa pølay mbø næfø gha. ²³ Vanda taa gøzaja kwøma va njasa møniva na mbø mbøzli sløkø Hyala. Yøm na læ kwøma tsahwøti mazø, læ ka ghøra sløni ci, mba'a niy ßanavøshi gøna kaa mbøzli va ta sløni. Dza na tø nahwøti vici na, mba'a harashi mbøzli va ta ßølanati gøna ci ghøra ghøshi sløni li. ²⁴ Dzøghwa sa ghati na ßøla gøna va na, mba'a møndi pømanakø tsahwøti ntsa nza gøna ci vø gar møleyanjw ßañ. ²⁵ Ma ntsa va na, shiy vø gar wati gøna vaw. Døghwa ma kø ntsa ghøranci na va sløni na: "Ma ghønzø tsøghay, wøzøða dza møndiy pamti søkøm na tø ntsa, ghøshi læ mali ci, læ ndrøzhi ci, mba'a ni ci shi vø gwanashi. Ghalabay, aa dzaa mbay watøra tøm tsee va" kø. ²⁶ Ma sa gøzøkø ntsa va tsøgha na, dza zal tsa va, gøløb gøløbøy tø shinin ci kwa søða ndø gøna tsa ghøranci na va sløni, ka cø'wø vø. Ma kø na: "A ntsee dikø tsa, titihwø, yan pø gha na gha, kadiw ndrøghøtøra. Ta wavøña sa gha dzee dza gwanata" kø. ²⁷ Dzøghwa ntsa ghøranci na va sløni mba'a zhøti hwøv ti, mba'a pølay mbø næfø ci, mbørukø zlatanavø gøna va gwanata.

²⁸ Ma dzøghwa ndø sløni tsa pølay møndi va sa søvøry na tø ngwøla na, bøgøm ghøshi læ tsahwøti ntsa ka ghøshiy ghøra sløni li. Ma ntsa va na mba'a niy ßøvø tøm vø, gar mbø bøløkø kwøtiñ. Dza na tasl køseti ntsa va ta na ci va gøna,

ka mætsørdfi ta wøri tsa ci. Ma kø ngøci na: "Ø pø gha wavøra gønee va sønznva" kø. ²⁹ Dzøghwa tsava ndø sløni kwørakwø ki, gøløbø gøløbøy tø shinin ci kwa kwøma ci. Ka cø'wø vø, a kø na: "A ntsee, titihwø yan pø gha na gha kadiw ndrøghøtøra. Ta wavøña gøna gha va dzee" kø. ³⁰ "Awø, war sønznva dæe ghaa wavøra see" kø. Dza na, na naci mba'a dzaa kalaghwa ntsa va kwa førshina, pa' føca vici dza naa wanavø gøna ci va.

³¹ Ma sa nata nihwøti mbøzli ka sløniy tømmbø kwømaa mønta va tsøgha na, mba'a næfø tsa shi sätiy tøryñw tøryñw dzøkøn ntsaa zhøhwøv ma va. Dza ghøshi cøkø ghøshi dzaa slanøkø kwøma va kaa ntsa ghøranci ghøshi va sløni. ³² Sa favø ndø gøna tsa ghøranci ghøshi va sløni ki na, dza na da' ghøci haray ndø ghøra sløni ndø ndrøem tsa va. A kø ngøci na: "A ta gha gha tsatsa ndøy, ndø ndrøem ndø nza gha. A gha nay, sa pøra'wøra gha døvøy, gwanata zlatanøe gønee va niy nza va gha. ³³ Sana kiy, a gha niy tøbø mønti zhøhwøv ta ntsa nza ghwøy tsa li kwa zøvø kwøtiñ na, njasa møntøñee va kwørakwø" kø kaa ngøci. ³⁴ Dza na tøryñw ghøci ßøti næfø dzøkøn ntsa va, tø mbørukø kwøma mønti na va. Mba'a køsaghwa kwa førshina, nza ghøci nza kwa kwørakwø, pa' føca vici dza naa wanamti na ci va gøna gwanata» kø Yesøw.

³⁵ Zhini ma kø Yesøw dība ki na: «Favø tø ghwøy! Kala dza pø ghwøy pøli mbøzli mbø næfø tsa ghwøy læ næfø kwøtiñ, ghøshi kø møntøñwøy kwøma jikir nay, ava war tsøgha dza Dirø tsa mø ghwømø mønijwøy kwørakwø ki, njasa mønti ndø gøna tsa va va kaa ndø ghøra sløni tsa ci va» kø.

19

Yesøw ßøniþø kwømaa dzøkøn tøhøva tsa kar zal læ mali ci

(Mk 10:1-12)

¹ Ma sa kødamti Yesøw ßøni shi va kaa mbøzli ki na, dza na mba'a ßarvay tø hidfi ka Galile, ka dzay dzøti hidfi ka Zhøwde, pøri na pøriða ßøla høl Zhørdøj.

² Mba'a mbøzli ßañ nøwvø. Dza na mba'a mbølamtishi gwanashi va zøleghwøv shi.

³ Dzøghwa *ka Farisahi, mba'a ghøshi søkøshiy dzøvøgha Yesøw ta døw kwøma vø, ta nighø kwøma ci, ma kø ghøshi ngøci na: «Banavø kwal *kwøma pøhøti *Møyizø kaa ndø ta tihø mali ci, ghønzø kø mananati kwøma ya namaða na?» kø ghøshi. ⁴ Ma kø Yesøw na: «Njaa na

18:19 18:19 7:7

18:20 18:20 28:20

18:22 18:22 Ghava 4:24

18:23 18:23 25:19

18:27 18:27 Lk 7:42

18:33 18:33 5:7

18:34 18:34 5:26

18:35 18:35 6:12, 15; Ef 4:32; Kwøl 3:13; Zhk 2:13

19:1 19:1 7:28; Lk

kwøma gøzøkø møndi mbø zliya dzøkø
kwøma vaa, søøkø ghwøý jangøhwø sa?
Ma køy: "Kwa tarj tarjøy, nga' ngati Hyala
zal ghøshi læ mali" kø. ⁵ Dzøghwa, a kø
difa na: "Ava va tsøgha dza zal ðarvay
vøgha kar døy læ mbøghøy, nza ghøshi
dzaa jakøshi læ mali ci. Ma nza ghøshi
bakanashi mønishi ka vøgha kwøtiñ" kø.
⁶ Mba'a kø tsøgha kiy, mbøzli bakø na
ghøshi ghwøla kiw, vøgha kwøtiñ na sa
shi. Ghønzø tsøgha kiy, øntaa ndø ngøri
tøhøveri shi jakøti Hyala ma» kø Yesøw.

⁷ Ma sa favø ka Farisahi tsøgha, ma kø
ghøshi na: «Yarj, ya sa nzana tsøghay, tawa
nø Møyizø, mba'a kø ndøø ði tihø mali
ciy, a kwal va ndø, tsaslanavø ma ndø
zliya kaa ngøta ta døvø nzø, kø shiki?»
kø ghøshi. ⁸ Ma kø Yesøw na: «Wa ma
kwøma ðønñwøý Møyizø kwal ti ta tihø
mi'i ghwøý ghwøý læ zliyay, sa nzana
caslakø ghøn tsa ghwøý, kala zløba ði
føti ghwøý ta nøy kwømaa gøzøkøvata
na. Ma ghala kwatanatay, niy nza gøla
nava kwøma tifa tøvø. ⁹ Na nee nee e
gøzanñwøý: War mba'a kø ndø tøhamti
mali ci, kala mønti ghwørghwø ghønzø,
dza mba'a bøvø nahwøti maliy, a ntsa va
mønti ghwørghwø» kø Yesøw.

¹⁰ Ma sa favø mbøzli ta søða ci kwøma va
tsøgha, ma kø ghøshi na: «Øy, ma ghønzø
tsøgha, war tsøgha kø kwøma køn nzøy
tsa kar zal læ mali na, wøzøba maw ma
møndiy ðøva na» kø ghøshi.

¹¹ Ma kø Yesøw na: «Ma gøla nana
kwømay, mbøzli gwa'a dza naa mbay
favøw. War mbøzli ghwønanamtishi
Hyala møherli shi, na shiy dzaa mbay
favø. ¹² Ta na nava e gøzanñwøý, shiy
ghøghøn ghøghøn na shiy makø zhø
va bø mi'i. Nihwøti zhørey, ghala yakøshi
møndi na møti møti kwala shi, va tsøgha
bø ma ghøshi mi'i. Nihwøti na, va sa nzana
mba'a møndi tsa'wamtishi, nihwøti ða na,
kala ði ðøva ghøshi, sa ði ghøshi ghøra
sløni kaa Hyala læ nafø tsa shi kwøtiñ, nza
Hyala sløkø mbøzli tikø tø hidfi. Ma ntsaa
ði zløbavø kwøma vay, nza ghøci zløba»
kø Yesøw.

Yesøw læ ndørazhi jøv jøv ni
(Mk 10:13-16; Lk 18:15-17)

¹³ Dzøghwa nihwøti mbøzli mba'a
ghøshi ðanakø ndørazhi kaa Yesøw, a
ghøci fakøn dividivi ci køn shi, ta cøwø
Hyala ti shi, dza *mbøzli ta søða Yesøw, ka
makø mbøzli va. ¹⁴ Ma kø Yesøw sa nashi
na ghøshiy makøshi na: «Ka makøshi
ghwøý ma, zlashim ndørazhi jøv jøv ni

va, a ghøshi sar dzøvøghøe. Sa nzanay,
gøla mbøzli nja ghøshi na shi sløkø Hyala»
kø.

¹⁵ Dza na mba'a fanakønshi dividivi ci,
ta tøvanshi miy. Løy hwøm ki na mba'a
ðarvay tø tsava pi, ka dzay.

Kwømaa dzøkøen ndø shiy tsa tøvøñw
tsa

(Mk 10:17-31; Lk 18:18-30)

¹⁶ Ma tø nahwøti vici na, ndøs tsahwøti
ndø søøkøý dzøvøgha Yesøw. A kø ngøci
na: «A Metøw, wa shi dzøe mønti wøzø ni
kee kwømay piy tsa køði ma tay?» kø.
¹⁷ Ma kø Yesøw ngøci na: «A nava ðøvø gha
kwøma wøzø na, ta møni vøya? Ma ntsa
wøzø tsay war Hyala na kwøtita. Mba'a
pø ghaa ði kwømay piy tsa køði may,
nøy pø ghaa nøy kwøma gøzøkø *kwøma
pøhøti Hyala» kø Yesøw. ¹⁸ Ma kø ntsa va
kaa Yesøw na: «Gøla nama hwølfø kwøma
pøhøti Hyala kee nøy kia?» kø. Ma kø
Yesøw ngøci na: «Saa ni vay, ka pøesli
ndø gha ma, ka pøla mali ndø gha ma, ka
ghøli gha ma, ka tøbø dzørvø ghaa dzøkøen
ndø ma, ¹⁹ ø pø ghaa ha'wø tø kar ðøña
læ mønja, ka ði nihwøti mbøzli gwanashi
njasa ði gha va ghøn tsa gha kwørakwø,
kø» kø Yesøw.

²⁰ Ma sa favø mægøla ndø shiy tsa va
kwøma va, ma kø na: «A Metøw shi ðølakø
gha niy, gwanashi nøywamtishe. Nana kiy
wa shi kee zhiniy møni difa kia?» kø.
²¹ «Mba'a pø ghaa ði mønijnja ka ntsaa
kørkamti kwømay, mbala pamti søkøm tø
shi va gha, a gha tahanavøshi gøna va kaa
ka ndøрма, nza gha søøkø ta nøyra. Ma
ghalaba kiy, ta kwømay shiy gwøramti
dza gha mø ghwømø» kø Yesøw ngøci.
²² War sa favø ntsa va kwøma gøzøkø
Yesøw va tsøgha na, ka zhanci nøfø tsa ci
tøvøñw. Dza na ka dzay læ nøfø læ nøfø, sa
nzana ndø shiy tsa tøvøñw tsa ghøci.

²³ Dzøghwa ma kø Yesøw kaa mbøzli
ta søða ci ki na: «E gøzanñwøý ya,
ta na navay, tsøgha na, ngahø na
va ndø shiy ta tsøhø ghøci tø pøtsa
sløkø Hyala. ²⁴ Vanta nahwøti kwøma
gøzanñwøýee difa: Bølanña ngaløwba dza
naa dzøvørita kwa kwal batal cislis shiy,
køn dzøti pøtsa sløkø Hyala va ndø shiy»
kø.

²⁵ Ma sa favø mbøzli ta søða ci nava
kwøma na, mba'a søøvøri møherli shi.
Tapø ghøshi dzømbøshi mbø ðøðøvø kwa
jipø shi, a kø ghøshi na: «Øy war tsøgha
kø kiy, wa ntsaa dza vaa mbøliy kia?»
kø ghøshi. ²⁶ Dzøghwa Yesøw naci, tsa'

nighëtishi. A kə kaa ngəshi na: «Kwəma vay, ka mbay mbəzliy məntiy, ma na Hyala nanzə kiy, aa mənti. Sa nzanay, shiy tifa a tanjanati bərci kaa Hyalaw» kə.

²⁷ A kə Piyer ngəci na: «A Ndə sləkəpə, ghəy sana kiy, avanay gwa'a ghəy a zlashi ghəy shi ghəy mba'a ghəy nəwvəna. Ya sa nzana tsəgha kiy, zhəmə njaa na dza ghəy kwəməvə na ghəy kia?» kə. ²⁸ Ma kə Yesəw ngəshi na: «Ə gəzanwəy ya, ta na navay, tsəgha na, fəca vici dza Hyalaa mənti yəwən hidiy, ta nzəy dzee, yən Zəghwə yakə ndə ngəri kwa gəzli mazə difədidə na. Ma fəca vay, ghəy ghəwəy mbəzli mən lə bakə ni ni nəwvəra na, ta nzəy dza ghəwəy dza kwərakwə kwa gəzli gəzli mezhizhə mən lə bakə. Nza ghəwəy sla ngəwəhə dzəkən mbəzli mbə takəhi mən lə bakə ni va mbə hwəlfə ka *Izərayel. ²⁹ E gəzanwəyəy, ya wa ntsaa zlay ghi tsa ci, ya ngwarməhiyəy zhər lə ghyehi gwa'a, ya kar dəy lə mbəghəy, ya ndərazhi yakə na, mba'a veher ci gwa'a, war ta ghəradə sləniy, kwa kwəma jəw na ta kwəməvə shi ci va dza na tsəgha, gar bələkwə səda. Zhini mba'a dzaa kwəməvə piy tsaa kədi ma difa. ³⁰ Mbəzli dən mbə ka 'wa kwəma kaa mbəzli sanay, ka mbəzli ləy hwəm dza ghəshiy zhəghəshi. Ma ni ləy hwəm mbəzli sana na, mba'a ghəshi zhəghəshi ka mbəzliy 'wa kwəma kaa mbəzli» kə Yesəw.

20

Bəli fir lə kwəma mbəzli ka sləni harvə ndə ta ghəra sləni mbə za ci

¹ Dzəghwa ma kə Yesəw bə na: «Avee dzaa gəzanwəy shi yəməva sləkə tsa sləkə Hyala mbəzli li shi» kə. Ma kə na: «Yəmyəm na lə kwəma tsahwəti ndə za niy madiy na mekəshi mekəshi, ta pala ka sləni ta ghəran ci sləni mbə za ci. ² Dza na mba'a kwəməvə mbəzli. Ma sa kwəməvəshi na na, "Mbəl mbəl dza ghaa wəjəy mbə vəghwə, njasa ka məndi vaa wa ndimndim kaa ka sləni" kə mbəzli va ngəci, "tsəgha na, e zləbavə wəjəy tsəgha" kə kaa ngəshi. Sa sləkamti ghəshi na, dza na mba'a pəməshiy dzəmbə za ci ta ghəra sləni ghəshi ki. ³ Zhini ndə za tsa va bə, mba'a zhəkəvəriy ta pala nihwəti mbəzli ge'i lə tsahi məslidə. Ma dza na na, nihwəti mbəzli garə garə dzar tə ləwma gəmshi, kala shi məni ghəshi tifa. ⁴ Ma sa nashi na, a kə kaa ngəshi na: "A mbəzli ni, ndim dzamməm, a ghəwəy dzaa ghəradə sləni mbə zee kwərakwə. E taa wəwəjəy

zhəmə ghəwəy njasa dza naa təbə" kə. ⁵ Tsəgha na, kə mbəzli va, ka madfi tsəgha ta ghəran ci sləni ci va. Zhini na difa, mba'a zhəkəvəriy ge'i ge'i vici kwa ghən. Səvəri na na, mba'a kəsashi nihwəti mbəzli gəm shi difa. Dza na mba'a zhiniy pəməshiy dzəmbə za ci va. Zhini na difa, mba'a zhəkəvəriy ge'i ge'i lə tsahi mahkan, mba'a zhiniy kəsashi nihwəti mbəzli bə, mba'a pəməshiy dzəmbə za ci va. ⁶ Zhəghwa na difa ki, mba'a zhəkəvəriy ge'i lə tsahi cifə. Dza na mba'a kəsashi nihwəti mbəzli garə garə tə ləwma difa, war gəmshi kala shi məni ghəshi tifa. Ma sa nashi na na, dza na tapə ta dəw kwəma və shi, ma kə na: "Wa navam, vəghwə ghəwəy tikə gəmghəy kala sləni ghəra ghəwəy tifa shəka?" kə ngəshi. ⁷ Ma kə mbəzli va na: "Waa ndə tifa a dəwhwəjəy ta sləniw, va tsəgha vəghwə ghəy tifa tsəgha" kə ghəshi. Ma kə ndə za tsa va na: "Ndim dzamməm a ghəwəy dzaa ghəradə sləni mbə zee" kə. Mba'a mbəzli va nəwvə ta ghəran ci sləni ci va.

⁸ Dzəghwa vici ki mba'a pəkəwəta. Sa pəkəwəta vici na, dza ndə za tsa va, da' harvə ntsaa ghəran ci sləni kəghi tsa ci. A kə kaa ngəci na: "Harkə mbəzliy ghəra sləni va, a gha wəshiy gəna tə sləni shi. Kaa mbəzliy kəray vaa dza ta sləni pə gha taa gha wa shiy, nza gha kəray tə niy 'wa vaa ghəra sləni va" kə. ⁹ Dzəghwa ka sləni va mba'a ghəshi bəsəshi ki. Tapə məndi mbə wəshiy gəna shi. Dza niy kəray va mbəzliy dza ta sləni ge'i ge'i lə tsahi cifə, təhwə ghəshi səəkəshi, mba'a məndi wanatishi gəna shi. Ya wa ndə mbə shi na, mbəl mbəl məndi wanavə. ¹⁰ Dzəghwa niy 'wa vaa dza ta sləni mbəzli ghala mekəshi, ndəs ghəshi səəkəshi. Ma kə ghən tsa shi na: "Dən dza ghəy kwəməvə shiy ka tanjəti mbəzli ni ghəy niy vəghwə mbə sləni bəsa" kə. Ma dzəghwa məndi na, mbəl mbəl məndi wanavəshi kwərakwə. ¹¹ Ma sa bəvə ghəshi gəna va mba'a ghəshi nata na, tapə ghəshi ta ngəwəlimə dzəkən ndə za tsa va, ¹² a kə ghəshi na: "Shi ka wa na gəla ni məntəjəy gha ni shiy shəkaa ntsa ghəy dikə tsa? Mbəzli niy, ghəshi kəray naa səəkə ta sləni, war lə kwətinjəshiy ghərahwə ghəshi sləni gwa'a tsəgha. Na na ghəy kiy, ghala mekəshi 'wəti ghəy sləni, vəghwəwəti ghəy mbə vici vici vici, war ə viciy ndindinjəy, kwəp kwəp ghəy dalantəwəjəy. Njaa njaa ka gha wəjəy gəna yəmyəm li shi kia?" kə ghəshi. ¹³ Dzəghwa ma kə ndə za tsa va kaa zləbanci kaa tsahwəti ndə mbə shi kwətinjə na: "A madiga, a madiga, na na

yay, ngødītōṇa yaw. Niy 'wa ghaa ghērāda slōniy, a ghwam niy slōkamti kwōma, mba'a gha niy zlēbavē yēn bōṇa mbēl tē vōghwē tsa gha mbē slōni. ¹⁴ Njanaa niy slōkati ghwēm tsēghay, ē pē ghaa bē zham gha, a gha dzaa jighi. Wa yēn dī na wanavē shiy tsēgha kaa ntsaa kōray vaa sōkē ta slōni yōmyōm lē gha. ¹⁵ Ə nzana kala kwal vōya ta mōni shi dēe lē gōnee ki shōkōna? Naa ē ghōraṇa hēr hō sa mōnee wōzē hwēr na pōn?" kē kō Yesōw.

¹⁶ Zhaghwa, ma kē Yesōw ki na: «Ava war tsēgha dza naa nza kwōrakwē ki, ni lōy hwēm shi ni mbēzliy, ka mbēzli tē kwōma dza ghēshiy zhēghēshi. Ma ni tē kwōma mbēzli na, ka mbēzli lōy hwēm ghēshi taa zhēghēshi» kē Yesōw.

Yesōw zhiniy gēzē kwōmaa dzōkōn mēti ci, lē dzōkōn zhakati tsa ci mbē mēti kwa mahkana sōda

(Mk 10:32-34; Lk 18:31-34)

¹⁷ Dzēghwa Yesōw mba'a kafōy ka dzay dzōmbē mōlmē Zherōwzalem. Ma ghēci mbē kwal na, dza na mba'a harvē mbēzli ta sōda ci va mōṇ lē bakē ni ja' ja' vōgha bōla. Kē ka gōzanshi kwōma, ghēci mbē dza li shi, a kē na: ¹⁸ «Favē tē ghwōy, ē gōzāṇwōy kwōma: Avāmmē mbē kwal sana ta dzōmē mōlmē Zherōwzalemōy, mbēba dza mbēzli ta fambōra, yēn yēn Zēghwē yakē ndē ngōriy dzōmbē dōvē mbēzli dikē dikē ni mbē *ka ta Hyala, ghēshi lē *mbēzliy bōnipō kwōma pōhōti Hyala. Ka ghēshi dza na mba'a ghēshi basakōnda ngwōvōē pōēslira. ¹⁹ Mba'a ghēshi dzaa fambōra mbē dōvē *mbēzliy kamaa ka Zhōwifō. Ka ghēshi dza na, ka tsōērōda, ka dō'wōra lē kwōrpō. Ma lōy hwēm ki na, ka ghēshi dza danjwē danjavōghara vōgha tsōm, mba'ēē dzaa mōtira. Ma sa kee mōtiray, ta zhakatira dzeē dza mbē mēti tē kwa mahkana vici» kē.

Yesōw ghēshi lē mbēghēshi kar Zhakē lē Zhanj

(Mk 10:35-45)

²⁰ Dza mali Zhebēdē kōt kōtikōvataa dzōvōgha Yesōw ghēshi lē ndērāzhi nō, kar Zhakē lē Zhanj. Dza na tsōfōkwē tsōfōkwōta kwa kwōma Yesōw, ta cō'wō kwōma vō. ²¹ Ma kē Yesōw ngōta na: «A shi dī gha vōya?» kē. Ma kē mali va na: «Ghala vōghwē tsa dza ghaa nza mbē slōkē mbēzliy, nza gha bōvē ndērāzhee ni, ta nzōy vōgha gha, mba'a tsahwōti tē kwa bōzōmē gha, mba'a tsahwōti tē kwa

zlēbi gha. Ghēnzō na kwōma dēe ghaa zlēbavē» kē. ²² Ma kē Yesōw ngōshi na: «Ma ghwōyōy, sōnashi shi dōw ghwōy ni ghwōyōw. A pōnōy, ka dza ghwōy mbay sō'wati ngōra'wō tsa dzeē tsa ta sa na?» kē. «Ta mbay dza ghōy sō'wati» kē ghēshi. ²³ Ma kē Yesōw na: «Yan, tsēghaa nava nanzē katanj. Ta sa ngōra'wō tsa dzeē va ta sa dza ghwōy kwōrakwē. Ə na na nzana kiy, yēn dza naa bōrkē na, tsatsa ndē dza naa nza tē kwa bōzōmē, tsatsa tē kwa zlēbēē pōnōw. War mbēzli gwōmanatishi Dirē va pōtsa va kaa ngōshiy, ghēshi dza naa nzōy ti» kē.

²⁴ Ma sa favē niy tōrmbē va mōṇ ni *mbēzli ta sōda Yesōw kwōma va na, gha ghēshi ghāti bē nōfōē dzōkōn kar Zhakē ghēshi lē Zhanj. ²⁵ Dzēghwa Yesōw ki mba'a basayshi gwanashi. Ma kē ngōshi na: «A mbēzlee, a ghwōy sōnay, mezhizhō tē hidiy, lē gwōlanj slōkē ghēshi mbēzli. Mbēzli dikē dikē ni kōn shi kwōrakwē bō na, ka mōni kwōma lē bōrciy dzōkōn shi. ²⁶ Ghwōy ta na tsa ghwōy ghōn na ghwōy kiy, ōntaa ghwōy dzaa kōli ghōn tsa ghwōy nja mbēzli va ma. [Ə gōzāṇwōy ya, mba'a kē ndōē dī mōniy ka ntsa dikē tsa mbē ghwōyōy, ē kē zhēghōti ghōn tsa ci ka ndē ghōraṇwōy slōni tsa mbē ghwōy]. ²⁷ Mba'a kē ndōē dī mōniy ka ntsaa 'wa kwōma ngōṇwōyōy, ē kē zhēghōti ghōn tsa ci ka mava tsa mbē ghwōy. ²⁸ Ava tsēgha nzeē, yēn Zēghwō yakē ndē ngōri sana. Sa sōkōrēē na, nza mbēzli ghōrāda slōni sōkōrēē yaw. Ta ghōranshi slōni kaa mbēzli sōkōrēē. Kee dza na, mba'ēē zlay piy tsee, ka mōtira, ta mbōrōē mbēzli danj, nza ghēshi kwōmavō piy tsa kōdī ma» kē Yesōw.

Yesōw lē ghwōlēfēsti bakō

(Mk 10:46-52; Lk 18:35-43)

²⁹ Dzēghwa kar Yesōw lē *mbēzli ta sōda ci, mba'a ghēshi madfishi ta sōvērishi mbē mōlmē Zherikwō. Ma ghēshi mbē sōvōri na, dza mbēzli danj ka nōw Yesōw. ³⁰ Ghalaṇa na, mba'a nihwōti ghwōlēfēsti niy nza tifa bakē, mōnzōy vōgha kwal. Dzēghwa mba'a ghēshi favē gaka. Ma sa favē ghēshi gaka na, dza ghēshi ka dōw kwōmaa mōnta. Ma kē mōndi ngōshi na: «Wa Yesōw na saa dzar» kē mōndi. Dza ghēshi tsēgha ki, ka zlapanci kwōma, a kē ghēshi na: «A Ndē slōkōpō, Jijiy mazē *Davitē, mōnti zhōhwōr tē ghōy» kē ghēshi.

20:16 20:16 19:30 **20:17** 20:17-19 16:21; 27:26-31 **20:22** 20:22 26:39; Mk 14:36; Lk 22:42; Zhj 18:11 **20:23** 20:23 SlōniKY 12:2 **20:26** 20:26-27 23:11; Mk 9:35; Lk 9:48 **20:28** 20:28 Ezay 53:12; 1Kwōr 6:20; 7:23; Gal 1:4; 1Tim 2:5-6; 1Pi 1:18-19 **20:29** 20:29-34 9:27-30 **20:30** 20:30-31 1:1; 9:27; 12:23; 15:22; 21:9, 15; 22:41-46; Mk 10:47-48; 11:10; Lk 1:32, 69; 2:11; 18:38-39; Zhj 7:42

³¹ Dzəghwa mbəzliy bəsəshi va, ka nabəshi, a kə ghəshi na: «A ghwəlefesli ni, kalayəm miy tsa ghwəy va» kə ghəshi. Zhəghwa ghwəlefesli nashi ki, mətəshə ghəshi zhiniy mətəshata zlapə kwəma: «A Ndə sləkəpə, Jijiy mazə Davitə, mənti zhəhwər tə ghəy na gha» kə ghəshi. ³² 'Wakəvə Yesəw tsəgha gar garəy, dza na da' harashi, mba'a ghəshi səkəshi. Sa səkəshi ghəshi, ma kə Yesəw ngəshi na: «A shi dī ghwəy yən məntənjwəya?» kə. ³³ Ma kə ghwəlefesli na: «A Ndə sləkəpə, war mərshi ma ghaa dīwəntənjəy mətəshi ghəy, nza ghəy nay pi, na sa dī ghəy» kə ghəshi. ³⁴ Dza Yesəw mba'a mərshi li shi, kə dapə dapə dadapashi mətəshi shi. Dzəghwa nza'jəw mətəshi zhər bakə ni va dīwənjəshi tsəgha, ka mbə ghəshiy nay pi ki. Dza ghəshi ka nəw Yesəw.

21

Yesəw mbə dzəmbə məlmə Zherəwzalem

(Mk 11:1-11; Lk 19:28-40; Zhj 12:12-19)

¹ Ma kar Yesəw lə mbəzli ta səfa ci ndəkəwə ndəkəwə lə məlmə Zherəwzalem na, mba'a ghəshi tsəhəshi ndəkəwə lə nahwəti məlmə, Betəfazhe slən tsa nəw. Ndəkəwə ghənzə wəgha kəlanj tsa har məndiy kəlanj *'Wəlivə. Dza Yesəw mba'a ghəwəzəshiy mbəzli bakə mbə mbəzli ta səfa ci. ² A kə ngəshi na: «Mbalam dzəmbə məlmə tarfa va kwa kwəma ghwəy. Sa ka ghwəy tsəhənjwəy mbəy, ta kəsata kwantəmca dza ghwəy dza pəhəpəhə tə zə'wə, ghəshi lə zəghwə nəw. Sa ghwəy dzay, nza ghwəy pəlikəvərashi. ³ Mba'a kə ndəwə dəw va ghwəy: "Tawa pəlishiy ghwəya?" kəy, "waa Ndə sləkəpə dəwshi na" pə ghwəy dzaa ni. Nza'jəw dza naa zlatəvənjwəyshi» kə.

⁴ Ma mənishi shi va tsəghay, war ta mbə kwəmaa niy gəzəkə ndə Hyala va mbəradzəwə dzəghwata kwa. Ma kə niy niy:

⁵ Gəzanəshim kaa mbəzli mbə məlmə *Shiyənjw:

Ava Mazə tsa ghwəy səkə, jəwə zhəghəti ghən tsa ci, d'alle mə kwantəmca, ma dī naa gəzəy, zəghwə kwantəmca, kə niy ni.

⁶ Ma sa gəzanəkə Yesəw kwəma va kaa mbəzli ta səfa ci va ki na, mba'a ghəshi dzashi. Mba'a ghəshi dzaa mənti war njasa gəzanəkəshi na va. ⁷ Mba'a ghəshi pəlanəkəwə kwantəmca va lə zəghwə nəw

va. Sa pəlikəshi ghəshi na, dza ghəshi pəli' pəli' ghəshi palati kwəbənər kən ghən shi tə hwəm kwantəmci va. Dzəghwa Yesəw mba'a dzəməwə nəzəy ti shi. ⁸ Mba'a mbəzli niy nza tifa tərənjw. Dzəghwa ghəshi, pəli' pəli' ghəshi pə pələnjwə kwəbənər shi kwa kwal. Ka bəbəli kəslifi nihwəti, ka sləkəshiy dzəghwa kwal, a ghəci dza ti shi. Ta fal, nja mazə tsa dikə tsa mənti mbəzli va shi va tsəgha. ⁹ Dzəghwa mbəzli mbə nəw Yesəw va lə niy 'wa kwal ngəci gwanashi, tapə ghəshi dzəmbəshi mbə ngwəmə lala, a kə ghəshi na:

«'Wəsa kaa Hyala,

ntsa dikə tsa na jijiy mazə *Davitə.

Təfanati miy tsa nəw Hyalaa sləkəpə

kaa ntsaa səkəy tsa mbə slən tsa nəw.

'Wəsa kaa Hyala dikə na mə ghwəmə» kə ghəshi.

¹⁰ Ma Yesəw mbə dzəmbə məlmə Zherəwzaleməy, pəlanj pəlanj pəlanj niy səvərishi mbəzli dzəti ngwəla. Dza ghəshi ka gəgəzə kwəmer, a kə ghəshi na: «Wa slən tsa tsatsa ndə kia?» kə ghəshi. ¹¹ Ma kə məndi ngəshi na: «Waa *ndə gəzə kwəma Hyala tsa har məndi vaa Yesəw na. Səkə mbə məlmə Nazaretə, tə hidī ka Galile səkə na» kə məndi.

Kwəma Yesəw lə mbəzliy d'əl shiy mbə *ciki Hyala

(Mk 11:15-19; Lk 19:45-48; Zhj 2:13-22)

¹² Dza Yesəw ka dzay dzəmbə ciki Hyala. Dzəmbə na na, mba'a kəsashi ka d'əl shiy, lə ka pa shiy mbəbə. Dza na cəkə' tihəkəvərishiy dzəti ngwəla, kə dzəpə dzəpə dzədzəpənti tēbelerhi mbəzliy mbəərə gəna, mba'a gəzli gəzli nəzəy mbəzliy d'əl kwəkəwər palayhi gwa'a gwa'a. ¹³ Ma kə kaa ngəshi na: «Ma kə məndi mbə Zliya Hyalay: "Ciki tseyey, ciki tsa dza mbəzliy cə'wəra mbə na" kə məndi. Ma dza ghwəy na ghwəy ki na, mba'a ghwəy zhəghəti ka ləgwə ka ka ghəliy nəzəy mbə» kə.

¹⁴ Dzəghwa ghwəlefesli lə vədəvəder mba'a ghəshi kətəghəvəshiy dzəvəgha Yesəw mbə ciki Hyala. Dza na mba'a mbəlamtishi. ¹⁵ Ma sa nata mbəzli dikə dikə ni mbə *ka ta Hyala lə *ka bənipə kwəma pəhəti Hyala kwəma mənti Yesəw va madəna madəna na na, mba'a nəfə tsa shi satiy. Dzəghwa ndərazhi ka gəzə kwəma mbəbə zlanjlanj difa, ma kə ghəshi na: «Jijiy mazə *Davitə na ntsa dikə tsa, jijiy mazə Davitə na ntsa dikə tsa» kə ghəshi. Mba'a nəfə tsa mbəzli va zhiniy satiy difa. ¹⁶ Ma kə ghəshi kaa

Yesew ki na: «Ca ki, favø gøla shi pø'wø ghøshi va gha tsøna?» kø ghøshi. Ma kø Yesew ngøshi na: «Yø, gwa'a gwa'a favøshee. Ø søøkø ma ghwøy jangøhwø kwøma gøzøkø Hyala va mbø zliya nø shøkøna? Ma køy: "Ma ghøy, gwa'a gwa'a bananavøshi gha fal sløn tsa gha kaa ndørazhi, lø kaa vørenje'werta gwa'a" kø Yesew. ¹⁷ Sa gøzæmti na kwøma va na, dza na mba'a zlashi, ka søvøriy mbø ciki tsa va. Søvøri tsa søvøri na na, mba'a ðarvay mbø mælmø Zherøwzalem, ka dzay dzømbø mælmø Betani, hi na mbøba.

Yesew lø døyw bæzakø

(Mk 11:12-14, 20-24)

¹⁸ Ma way pi tø mekøshi na, mba'a Yesew madiy ta zhøghøvaa zhømbø mælmø Zherøwzalem. Ma ghøci mbø kwal na, ka ghørancu ma. ¹⁹ Dza na mba'a nay døyw bæzakø. Sa nay na na, kø ka køviva dzøvøgha, ta ngøli ya ti, ta zømø. Tsøhø na na, kwataka køslifi ghøci køshashi gwa'a tsøgha, kala ya fø møba. Sa nata na tsøgha, ma kø kaa fø va na: «Gha na na ghøy fø nay, gwa'a na na gha kwøma, ka zhini ghaa yahwø ya ghwøla ka gha nzaw!» kø. War sa gøzøkø na tsøgha na, hyan døyw bæzakø tsa va ghwøliy. ²⁰ Ma sa nata *mbøzli ta søða Yesew nava kwøma na, ka mananshi madanja ghønzø. Ma kø ghøshi na: «njaa na nana kwøma tsøtsø, ghwøliy døyw bæzakø tsa war nza'jøw tsøghaa?» kø ghøshi.

²¹ Ma kø Yesew ngøshi na: «Ø gøzanjwøy ya, ta na navay, tsøgha na, war mba'a pø ghwøy banavø nøfø tsa ghwøy kaa Hyala, kala mønti ghøn tsa ghwøy ghwøy bakø bakøy, a ghwøy dzaa mbay mønti njasa møntee tsa lø fø na. Ya pa' ka tanøti na møntee nay, ta mbay dza ghwøy. Ta mbay dza ghwøy gøzø ya kaa dølaga: "Barvanja tø pøtsa va mbalaa dzøghwa kwøfa!" pø ghwøy, ka ghwøy nighø na, dølaga va mønti war tsøgha. ²² War banavø ma ghwøy nefer ghwøy kaa Hyalay, ya wa shi cø'wø ghwøy na, ta kwømavøshi dza ghwøy gwa'a» kø Yesew.

Søøkø kwøma søøkø børci ghøra Yesew va sløni li shia?

(Mk 11:27-33; Lk 20:1-8)

²³ Dzøghwa Yesew ka dzay dzømbø *ciki Hyala. Sa dzømbøy na na, dza na ka bananshi shiy kaa mbøzli. Dzøghwa mbøzli dikø dikø ni mbø *ka ta Hyala, lø møtikwøkwør *ka Zhøwifø, køt ghøshi køtøghøvashiy dzøvøgha. Dza ghøshi ka døw kwøma vø, ma kø ghøshi kaa ngøci na: «A Metø, gøzanjy, kwøma søøkø ni

gha ni børci ghøra gha sløni gha na li shi tay? Wa ntsaa ndanja kwal ta ghøra gøla sløni naa?» kø ghøshi. ²⁴ Ma kø Yesew ngøshi na: «Yøn kwørakwøy, ta døw kwøma dzee va ghwøy kwøtøj. Mba'a pø ghwøy zløbakøra kwømee vay, ma nzee gøzanjwøy søøkø tø pøtsa søøkø børci ghøree va slønee na li shi. ²⁵ A nø ya kwørakwø kiy: Wa ntsaa ghwønay Zhanj ta mønipø *batema? Hyala shøkønaa, naa mbøzli?» kø.

Ma sa gøzøkø Yesew tsøgha na, dzøghwa ghøshi ka sløka kwøma kwa jipø shi, ma kø ghøshi na: «Njaa dza ghwømmø ni kaa nana kwøma sana kia? Mba'a pø ghwømmø ni: "Hyala ghwønay na Zhanj" pø ghwømmøy, "ya sa nzana Hyala ghwønay na, tawa niy zløba ma ghwøy kwøma ci shiki?" dza naa ni ngømmø. ²⁶ Mba'a pø ghwømmø ni: "Mbøzli ghwønay na" pø ghwømmø difa na, a hazløni ghwømmø va ni gwa'a ni mbøzli. Sa nzanay, mbøzli gwanashi sønay na, Zhanj ka *ndø gøzø kwøma Hyala» kø ghøshi.

²⁷ Ma kø ghøshi kaa zløbanci ki na: «Sønay ntsaa ghwønay ghøyøw» kø ghøshi. Ma kø Yesew ki na: «Ghønzø tsøghay, yøn kwørakwø na, ka gøzanjwøyyee nda kwøma søøkø børci ghøree ni sløni li shiw» kø.

Bøli fir lø kwøma ndørazhi ndø bakø

²⁸ Dza Yesew ka nøw lø gøzø kwøma ci naci ki, ma kø na: «Avee taa bøløkøjwøy fir, nza ghwøy tøkø dzøkøn: A tsahwøti ndø tifa, bakø ndørazhi vø. Ma kø kaa tsa dikø tsa zøghwø ci na: "A zøghwee, dzømti dza gha ta za ndatø" kø. ²⁹ Ma kø zøghwø va na: "A di, ka tsøhøree kwamtüw" kø. Zhini na løy hwøm mba'a zhøghanti zøzø kwøma, pølhøm madiy, mba'a dzay dzømti va, ta za. ³⁰ Dzøghwa didi tsa va mba'a dzaa gøzanci kaa tsa jøw tsa zøghwø ci, war njasa gøzanakø na va kaa tsa dikø tsa va. Ma kø tsava na: "Wa yikwa, tsøgha na, ta dza dzee di" kø. Dzøghwa na dighevø nzøyøy, kala dza. ³¹ Sana sønznøva yøn køw døw va ghwøyøy, mbø ndørazhi bakø ni va na, tsama zøghwø na tsaa gharanati sløni di døshia?» kø Yesew. «Tsa kwa tanja va kia» kø ghøshi. Ma kø Yesew ki na: «Ghøci na katanj. Ø gøzanjwøy ya ki, ta na navay, tsøgha na: Pørbø ka *døwan, lø mi'i mbø ghi ka ghwørgwør nashi ghwøy va dza naa tsøhøshi mbø mbøzli sløkø Hyala køn ghwøy. ³² Sa wanay: Ndøs niy søøkøy Zhanj tsaa mønipø *batem ta cinjwøy kwal

Hjala, dzəghwa ghwəy na, kala di ghwəy zləba na ci va kwəma. Ma ka dəwan, ghəshi lə mi'i mbə ghi ka ghwərghwər va nashi ki na, mba'a ghəshi zləbavə, ka nəw kwəma ci va. Ya tsəgha niy nashi ghwəy mbəzli va zləbavə, mba'a ghəshi tsati titihwə tsa shi kwa kwəma Hyala na, kalaa niy di zhəghanti nefer ghwəy ghwəy na na ghwəy, ta zləba kwəma ci va» kə.

Bəli fir lə kwəma ka sləni ka ndərəm (Mk 12:1-12; Lk 20:9-19)

³³ Zhini ma kə dība na: «Fam tsahwəti fir dība, a tsahwəti ndə ghi niy nza tibay, dza na ngwəbə ngwəbə ngwəbati fəhiy zəmə tə vəh tsa ci. Dza na dəzlətsəbə hayshi. Kə kaa kə'wə kwaɓa la' lati, ta bəsə məəli ya fəhi va kwa. Dza na mba'a ngati pi madzək tsa dza məndiy nzəy ta ndəghwə fəhi va mə. Dza na ki, mba'a pəlavə mbəzli ta ndəghwə tsa va, mba'a zlata mbə dəwə shi, mba'a dzay ta wə. ³⁴ Ma sa mənəy vəghwə tsaa ngəli ya fəhi ki na, dza ndə tsa tsa va, bəj ghwənashi mbəzli mbə ka sləni ci, ta dza ghəshi va mbəzliy ndəghwə tsa ci va, nza ghəshi ɓanakə na ci bəla ya fə. ³⁵ Ma sa tsəhəshi mbəzli va na, dza mbəzliy ndəghwə tsa va nashi ki, mba'a ghəshi pəslishi ti shi, tasl ghəshi kəsəwə tsahwəti mbə shi, də'wə də'wə ghəshi də'wəti, mbəh ghəshi paslamti tsahwəti. Ma kwa mahkana ndə na, mba'a ghəshi pə'wəy lə hərəzi ka mbəri. ³⁶ Dza ndə tsa tsa va kaa nihwəti mbəzli ɗaŋ tərəŋw, ka tanəti ni kwa taja va, mba'a ghwəwəghəshi ngəshi dība. Zhəghwa war tsəgha mbəzli ka sləni kwa tsa va zhiniy sanamiy shi ngəra'wə kaa niva mbəzli dība, njasa niy sanamiy ghəshi va kaa ni kwa taja va mbəzli.

³⁷ Dza ndə tsa tsa va tə kwa kəni, mba'a ghwənanaghəshi zəghwə ci də'wə ghən tsa ci. Ma kə mbə ghən ci na: "Sa ka ghəshi nay zəghwə yay, a ghəshi dzaa ha'wə ti" kə. ³⁸ Dza zəghwə va mba'a tsəhəy və shi ki. Ma kə mbəzliy ndəghwə tsa va kwa jipə shi, sa nay ghəshi zəghwə va na: "Yawaa, avanay ndə zəmə ghi səkəkəy də'wə ghən tsa ci ki. Dzammə ta kəsəwə, a ghwəmmə paslamti, nza ghwəmmə mbəərəhwə tsa ka sa ghwəmmə!" kə ghəshi. ³⁹ Dzəghwa ghəshi tasl, ghəshi dzaa kəsəti, ka mbahə səəmə kwa tsa va dzəti ngwəla. Sa mbahəkəmə ghəshi na, mba'a ghəshi pəsliti» kə Yesəw.

⁴⁰ Ma sa kəfamti Yesəw fir ki, ma kə kaa mbəzli va na: «Njaa dza ndə tsa tsa vaa mənə lə gəla mbəzliy ndəghwə tsa va

tsəgha ni sa ka na səkəkəy?» kə. ⁴¹ Ma kə ghəshi ngəci na: «Sa ka na səkəkəy, rapə dza naa bakwamti ka ndərəm va, kala mənə ma zhəhwər ti shi ya jəw nzə. Ka na dza na mba'a fanambəshi tsa ci va mbə dəwə nihwəti ka ndəghwə tsaa dzaa mbay ɓanavə na ci bəla shiy, mbə shi dza ghəshiy ngəli, sa ka na ɗawshi, ghala pətsa dza vəghwə tsaa ngəli fəhiy mənəy» kə ghəshi.

⁴² Ma kə Yesəw ki na: «Səkəkə ghwəy jangəhwə kwəma gəzəkə Hyala va mbə zliya nzə sa? Ma kəy:

Ma hakwə tsaa niy ndəghamti ka ndəbə shiy vay

ghəci zhini naa zhəghəy ka hakwə tsaa gwəraa jihəti ciki.

Hyala kwa Sləkəpə təravə na hakwə tsa vaa mənəti

ka saa gwəra tsəgha nanzə ki.

Dzəghwa mbər ka kwəma maɗaŋa maɗaŋa na

ghənzə mənəta kwa mətse ghwəmmə, kə Zliya Hyala» kə Yesəw.

⁴³⁻⁴⁴ Ma kə Yesəw dība na: «Ntsaa dzaa ɓati tərəwə dzəti hakwə tsa vay, ta bəəlivərivay dza ntsa va. Ghəci kə tərəkənvay kən ndə ɓa na, mba'a zləravəri ndə. Ava va tsəgha zhinee gəzanwəy, ka dza ghwəy nza mbə mbəzli sləkə Hyala ghwəlaw, hwəlfə nihwəti mbəzli dza naa sləkə. Niva mbəzliy, ta ɗi fəti dza ghəshi ta kwəma nzə» kə Yesəw.

⁴⁵ Dzəghwa mbəzli dikə dikə ni mbə *ka ta Hyala ghəshi lə *ka Farisahi, pəŋw ghəshi famti fir tsa bəli Yesəw va. Mba'a ghəshi fəti ghən: «Dzəkən ghəy bəli Yesəw fir tsa va» kə ghəshi. ⁴⁶ Tapə ghəshi mbə pəla kwal tsaa kəsə Yesəw na, ka hazləni ghəshi va nihwəti mbəzliy ɓəsəshi va. Sa nzana ka *ndə gəzə kwəma Hyala mbəzli va ɓəti Yesəw.

22

Bəli fir lə kwəma har mbəzli ta zəmə shiy mbə bə mali

(Lk 14:15-24)

¹ Dzəghwa Yesəw dība, ka ɓəlanshi tsahwəti fir kaa mbəzli, ma kə na: ² «Ma sləkə tsa sləkə Hyala mbəzli dībay, ghala mbə lə kwəma dzee na ta gəzanwəyəw: A tsahwəti mazə niy nza tība, dza na mba'a tati shi zəmə tərəŋw, ta zəməshi, mbə pəhə mali kaa zəghwə ci. ³ Ma sa gwəmantəvay na na, mba'a ghwənashi nihwəti ka sləni ci, ta haka mbəzliy niy gəzanshi na səkəkə ta zəmə shi va. Ma dza mbəzli haka na va nashi ki na, kala

di sөөkө ghөshi. ⁴ Zhini na da' harvө nihwөti ka slөni ci, ta ghwөnishishi ba. A kө kaa ngөshi na: "Mbalam va mbөzliy niy gөzanshee va sөөkө, a ghwөy harashi. E hanamti slay, lө gemim kөli kөli ni, mba'am tamti shi zөmө gwa'a, tөрө na war zөmөshi, sөөkөm, kө, pө ghwөy kaa ngөshi" kө. ⁵ Tsөgha na, kө mbөzli va, ka dzashi. Mba'a ghөshi dzaa gөzanshi kaa mbөzli va war tsөgha. Ma mbөzli haka mazө tsa va va nashi ki na, kwөmaa shashanshi tifa mbө niva shiy ya jөwөw. Mba'a ghөshi dzadzashi ta slөni shi. Ka dzay tsaa dza ta za za ci, ka dzay tsahwөti ta pala shi zhөghө dөvө ci. ⁶ Dza nihwөti niy tөрmbө mbөzli, mba'a ghөshi kөөsөti ka slөni mazө va, sa' sa' ghөshi sanamiy shi ngөрa'wө, mba'a ghөshi bakwamtishi. ⁷ Ma sa favө mazө tsa va kwөma va na, mba'a nөfө tsa ci satiy tөрөjw. Dza na mba'a ghwөнashi ka sawji ci, ta dza ghөshiy bakwamti mbөzliy bakwamti ka slөni ci va, ka ndamti lө mөlmө shi ta gwa'a.

⁸ Zhini lөy hwөm ki, ma kө kaa nihwөti ka slөni ci na: "A mbөzlee, avanay sөnzөnvа kiy, gwa'a gwa'a niy mbөlitee tamti shi zөmө ta zөmөshi mbө pөhө makwa zөghwee na. Sana kiy, mbөzliy niy haree va na, ka dza ghөshiy 'wati shi zөmө ni ghwөlaw. Sa nzanay, a ghөshi dzadzashi ta na shi slөni. ⁹ Ghөnzө tsөgha kiy, lөvөrim dzөti ngwөla, a ghwөy dzaa tөwrө dzar mbө mөlmө. Ya wa ntsa dza ghwөy kasayөy, nza ghwөy har sөөkө, ta zөmө shi zөmө ni" kө mazө tsa va. ¹⁰ Dza ka slөni ci va, mba'a ghөshi sөvөrishishi, ka dzashiy dzөghwa kweler. Mba'a ghөshi haharashi ni kөsashishi ghөshi mbөzli dzar mbө mөlmө, ta zөmө shi zөmө va. Mbөzli jikir kwөma ni, lө ni wөzө ni gwanashi. Dzөghwa ki, paf ciki tөhөy va mbөzli.

¹¹ Ma sa basөshi mөndi gwa'a tsөgha na, dza mazө dө'wө ghөn tsa ci mba'a dzөmbөy ta nighө mbөzli harashi na ta zөmө shiy gwa'a ki. Ma dzөmbө na, sa nө na nighө kө na, kar mөtsө ci tө tsahwөti ndө. Ntsa va na, kala kwөban tsө kөн ghөn ci. ¹² Dza ma kө kaa ntsa va na: "A madiga, njaa 'wa ghaa sөmbөnjaa dzөmbө ciki tsa kala kwөban tsө kөн ghөn ghaa?" Kө. Hash ntsa va hashiy, kala mbөө zlөbancim kwөma kaa mazө. ¹³ Ma kө mazө tsa va kaa ka slөni ci na: "Satim, kөsөm a ghwөy pahati tө zө'wө, kwa shidshid' ci, lө kwa dividivi ci gwa'a. Nza ghwөy dzaa ndөghөy pөriфа tө ngwөla mbө kwөsli va. A ghөci wawahө, ka pөрө sli'i ci pөriфа" kө" kө Yesөw. ¹⁴ Ma sa bөlamti Yesөw

fir tsa va, ma kө ba na: «Sa nzanay, daj tөрөjw na mbөzli harashi Hyala, ө na na nzanay, daj na ni tөрavө na mbөzli mbө shiw» kө.

Tsөhө ghөn kaa mazө tsaa slөkө hidfi ka *Rөm gwanashi
(Mk 12:13-17; Lk 20:20-26)

¹⁵ Dza *ka Farisahi, mba'a ghөshi dza-shi, mba'a ghөshi dzaa slөkati kwөma tsөhwөli, ta mbөө ngalivө Yesөw, ta kөsөti, tө kwөma dza naa zlөbakө. ¹⁶ Ma sa slөkamti ghөshi kwөma ki na, dza ghөshi, mba'a ghөshi ghwөнashi nihwөti mbөzli mbө mbөzli kwasөbө shi, ghөshi lө nihwөti mbөzli mazө *Erөdө ta gөzө kwөma kaa Yesөw. Ma sa tsөhөshi ghөshi vөgha Yesөw ki, ma kө ghөshi ngөci na «A Metөр, a ghөy sөnay kwөma katarj na ka ghaa gөzө. War kwөma Hyala na sa ka ghaa bananshi kaa mbөzli lө kwal tsa nzө. Ka hazlөni gha va kwemөр gөzө mbөzliw. Sa nzanay, ka nө gha, kar ntsa dikө tsa na tsatsa ndө, tsa jөw tsa na tsatsa ndө, pө gha, ka tөra ghalaa dzөmbө mbөzliw. ¹⁷ Ma kwөma di ghөy sanay, ө di ghөy ghaa gөzanjөy kwөma tөkө ghaa dzөkөн kwөma dza ghөy na ta gөzanjа: Kwal va ghwөmmө ta tsөhancim ghөn ghwөmmө kaa mazө tsaa slөkө hidfi ka *Rөm gwanashi ta naa, na njaa?» kө ghөshi.

¹⁸ Ma Yesөw naci ki na, cөkө' ghөci sөнata kwөma shi va gөmgөm na tөkөti ghөshi. Ma kө kaa zlөbanshi na: «Ghwөy ghwөy mbөzliy dakө mbөzli ni lө kwөma pөrikө tө ngwөlay, tawa di ghwөy ngalira kia? ¹⁹ Citөрam gona tsөhө mөndi va ghөn tsa va li di» kө. Dzөghwa ghөshi mba'a ghөshi bөvө dalaa cinti. ²⁰ Ma kө Yesөw ngөshi na: «Fөөtө tө dala na na sanay, fөөtө wa naa? Ya slөн tsa tsaslati mөndi tsa tiy, slөн tsa wa naa?» kө. ²¹ Ma kө ghөshi ngөci na: «Fөөtө mazө tsaa slөkө hidfi ka Rөm gwanashi na, slөн tsa ci sa va difa» kө ghөshi. Dzөghwa, ma kө Yesөw ki na: «Ghөnzө tsөgha kiy, tsөhancim ghөn tsa ci kaa mazө tsa va njasa tөbө na. Ma ni Hyala shiy na, mba'a ghwөy banavө shi Hyala njasa tөbө ghөshi kwөрakwө» kө Yesөw.

²² Ma sa favө ghөshi kwөma zlөbakө na va na, mba'a sөөti mөhөрli shi, mbөрөkө ghөshi zlay, ka dzashi.

Ta zhakati dza mbөzliy bөkwөshishi mbө mөti
(Mk 12:18-27; Lk 20:27-40)

²³ A nihwөti mbөzli tifa, *ka Sadөsөhi, kө mөndi kaa ngөshi. Ma kө mbөzli vaa

nij: «Ka zhakati mbözliy böküşhi mböz mätiw» kö shiy ni. Dzögħwa föcavata ki na, ndös ghöshi tsöhöshi va Yesöw. Dza ghöshi ka döw kwöma vä, ²⁴ a kö ghöshi na: «A Metör, ma kö *Möyizöy nij nij: «Mba'a kö ndö mätüy kala yavö zögħwö ghäci kwa mali ciy, zömbögħöy dza naa bö mali mböri tē mali ci va, ta mböz ghäciy yanakö hwölfö kaa zömbögħöy tsaa mätüy va» kö nij ni. ²⁵ A nihwöti mbözli nij nza tifa va ghöyöy, mbörfön ghöshi ka ndöräzhi ndö kwötinj. Dzögħwa Cikwa tsa mböz shi, mba'a bövö mali ci. Dza na mba'a mätüy kala yakö zögħwö ghöshi li. ²⁶ Sa mätüy na na, dza Zöra hön böhwö mali mböri ti. Zhini Zöra mba'a mätüy kala yakö zögħwö ghöshi lē mali va fa. Dzögħwa Takwa mba'a mbööröhwö difa. Sar na kwörakwö mba'a mätüy, dzögħwa ndöräzhi va mbörfanavashi, mböörövö tsava, mätüy, mböörövö tsava, mätüy, war tsögħa. Cöke' ghöshi hati mali va, nökö tsaa yavö zögħwö kwa mböz shi. ²⁷ Ma löy hwöm shi gwanashi ki na, dza mali va kwörakwö mba'a mätita. ²⁸ Sana sönzöna kiy, avanay gwanashi böhwö mbözli va mali va. Föca vici dza mbözliy zhakati mböz mätü kiy, mali tsama ndö dza naa nza mböz shi kwötinj kia?» kö ghöshi.

²⁹ Ma kö Yesöw kaa zlöbanshi na: «Ma ghwöyöy, ka favö kwöma di kwöma vaa gözökö ghwöyöw. Sa nzanay, sönata kwöma gözökö Hyala mböz zliya nöz ghwöyöw. Zhini difay, sönata börci Hyala ghwöyöw. ³⁰ A na mbözliy böküşhi, sa ka ghöshi zhakatishi mböz mätü e gözanwöyöy, ka bö mi'i zhöröw, ka bö zhör mi'i'iw dza ghöshiy nza. Ghalabay, nja ka kwal Hyala va mö ghwömö dza ghöshiy nza. ³¹ Ghönzö nja na kwöma zhakati tsa mbözli mböz mätü kiy, ö söökö ma ghwöy jangöhwö kwöma gözanwöy Hyala shökön na. Ma köy: ³² «Yönöy Hyala kar *Aböräham, lē *Izakö mba'a *Zhakwapö nze» kö. Di naa gözöy, tē ghwömöshi na mbözliy böküşhi va. Sa nzanay, na na Hyala na, Hyala mbözli böküw böküw ni naw. Hyala mbözli tē ghwömö mböz piy na, na nanzö» kö Yesöw. ³³ Ma sa favö mbözliy basöshi va kwöma gözökö Yesöw va na, ka mananshi madanja ghönzö.

Kwömaa gwörämti dikö mböz kwöma pöhöti Hyala
(Mk 12:28-34; Lk 10:25-28)

³⁴ Dzögħwa mba'a *ka Farisahi favö, a Yesöw kösöy *ka Sadöshi lē gözökö kwöma, kö möndi. Ma sa favö ghöshi

na, dza ghöshi basö ghöshi basayvashi. ³⁵ Dzögħwa tsahwöti *ndö bönipö kwöma pöhöti Hyala mböz shi, ka döw kwöma va Yesöw, sa di na ngali ci, a kö ngöci na: ³⁶ «A Metör, nama *kwöma pöhöti Hyala gwörämti na dikö mböz Zliya nöz tay?» kö.

³⁷ Ma kö Yesöw ngöci na: «Saa ni va: «Di pö għaa di Hyala għa slököna, lē nöz tsa għa gwanay, lē möherli għa gwanata, mba'a għa banavö ghön tsa għa gwanay» köy, ³⁸ ghönzö na kwöma gözökö Hyala ta möni gwörämti tē difädifö, lē dikö gwa'a. ³⁹ Vanta nahwöti kwa baka kwöma pöhöti Hyala difädifö na: Saa ni va: «Di nihwöti mbözli gwanashi, njasa di għa va ghön tsa għa kwörakwö» kö. ⁴⁰ Mböz kwöma gözökö na va bakö na sövörishi kar zliya kwöma pöhöti Hyala ghöshi lē zliya ka gözökö kwöma Hyala gwa'a gwa'a» kö Yesöw.

Diköba *Köristöw na kaa mazö *Davitö
(Mk 12:35-37; Lk 20:41-44)

⁴¹ Dzögħwa Yesöw tapö ta döw kwöma va *ka Farisahi basöshi va tē pötsa va. Ma kö na: ⁴² «A mbözli ni, njaa ka ghwöy tükökö dzökön Köristöw Ntsa tivö Hyala tay? Zögħwö wa na ka ghwöy nia?» kö. Ma kö ghöshi ngöci na: «Jijiy mazö Davitö na, ka ghöy ni» kö ghöshi. ⁴³ Ma kö Yesöw ngöshi na: «Ndata tsögħa na kiy, njaa zhökö na nij zhini mazö Davitö har Köristöw: «Ndö slököra» kö, sa cinti *Safö tsa Hyalaa? A mazö Davitö nij gözökö, ma kö nij nij:

⁴⁴ A kö Hyala kwa slököpö kaa Ndö slököray:

«Ndi nöznyä tē kwa bözömee, pa' föca dzee mönti ka mböz għa ka mbözli tē dövä għa!» kö, kö nij ni. ⁴⁵ Ya sa nzana, Ndö slököra, kö mazö Davitö kaa har Köristöw kiy, zhökö dza njaa ka Köristöw zhiniy nza ka jijiy mazö Davitö nö ghwöy kia?» kö.

⁴⁶ Ma sa gözanaköshi Yesöw tsögħa na, töröh ntsaa zhiniy mbay zlöbanakö kwöma mböz shi. Dzögħwa ghala föcava ki na, ndö tifa mba'a zhiniy tükökö döw nahwöti kwöma vä ghwölöw.

23

Ndögħwö tē ghwöy ghön tsa ghwöy va yömö kwöma möni *ka bönipö kwöma pöhöti Hyala, ghöshi lē *ka Farisahi
(Mk 12:38-39; Lk 11:43-46; 20:45-46)

¹ Dzögħwa, ma kö Yesöw kaa mbözliy basöshi tē pötsa va ghöshi lē mbözli ta söda ci gwa'a na: ² «Kwöma pöhanavö Hyala va kaa *Möyizöy, a ghwömmö söny,

sløni *ka bønipe kwøma pøhøti Hyala, ghøshi lø ka Farisahi na bøni nzø kaa mbøzli. ³Njana nzana tsøghay, ø pø ghwøw dī føti vø shi, ka møni kwøma bøninqwøw ghøshi va gwa'a. Nanzø kiy, øntaa ghwøw dzæa møni kwøma njasa møni ghøshi tøkø ma. Sa nzanay, na nashi na, ka møni shi bønipe ghøshi va ghøshiw. ⁴Ghøshi na nashiy, shiy tarjanatishi børci kaa mbøzli ka ghøshiy gøzanshi møni. Njasa ka møndi vaa fanaghwa shi shøndøkø ni kwa ghøn ndø. Ma ghøshi døkø ghøn tsa shi na, kala dī ma kanshi døkø kaa mbøzli ya jøw tsø tsø. ⁵Na shi kwøma ka ghøshiy møni gwanatay, war ta mbø mbøzliy falshi gwa'a tsøgha, ka ghøshiy møni. Hwøpør tsa jøw jøw tsa va ka møndiy fø kwøma Hyala kway, dikø dikø ka ghøshi mønivø tsa shi. Ka ghøshi dza dība na, ka pøhø shiy tøkøw tøkøw dzar ta møtsøni kwøberjer shi. ⁶Ya tøkø pøtsa basøshi møndi ta zømø shiy tsøhøshi ghøshiy, war pøtsa nzøy mbøzli tøkø sløn va ti ka ghøshiy pala ta nzøy. Ya mbø *ciki basøva tsa ka Zhøwifø dība na, war tøkø kwøma ka ghøshiy dī nzøy. ⁷Jøw dī ghøshi møndiy tsøfækwø mbø sækwøshi, dzar tøkø løwmaw, jøw dī ghøshi møndiy harshiy mbøzli dikø dikø niw. ⁸Na na ghwøw ghwøw mbøzli ta sødøe kiy, øntaa ghwøw zløba møndiy hakanwøw, mbøzli dikø dikø ni ma. Sa nzanay, ghwøw gwananwøw na, ngwarmømø mbø nøwraa gø ghwøw. Kwøtinqøw na tsa ghwøw ntsa dikø tsa. ⁹Ka har ndø ghwøw "Didi" tikø tøkø hidī ni ya tsamaða ma. Sa nzanay, Hyala møkø ghwøwø kwøtita na tsa ghwøw Didi. ¹⁰Ka zløba ghwøw møndiy hakanwøw mezhizhø ma. Sa nzanay, kwøtinqøw na mazø tsa ghwøw. Ghøci na *Køristøw Ntsa tivø Hyala. ¹¹Tsaa gwøra dikø ndø mbø ghwøwøw, ghøci køkø dzaa nza ka ndø gharanwøw sløni. ¹²Ø gøzanwøwee: Ntsaa dzaa køli ghøn tsa ciy, ta zhøghøti dza Hyala jøwø tsøtsø. Tsaa dzaa zhøghøti ghøn tsa ci ndø, nja ntsa jøw tsay, tsava ndø na saa dzaa mønøy ka ntsa dikø tsa va Hyala» køkø Yesøw.

Yesøw løkø *mbøzliy bønipe kwøma pøhøti Hyala, mba'a *ka Farisahi (Mk 12:40; Lk 11:39-42, 44, 52; 20:47)

¹³Dzøghwa ma køkø Yesøw kaa mbøzliy bønipe kwøma pøhøti Hyala, ghøshi løkø ka Farisahi na: «Ghwøw ghwøw mbøzliy bønipe kwøma pøhøti Hyala ni, mba'a ghwøw ghwøw ka Farisahiy, mbø søkøkø na ngøra'wøw dzøkøn ghwøw. Ghwøw mbøzliy dakø mbøzli ni løkø kwøma pørikø

tøkø ngwøla. Dza ghwøw disl ghwøw kalay miy kwal tsaa dzøti pøtsa sløkø Hyala va nihwøti mbøzli. A dī ghwøw dzømbøkø døkø ghøn tsa ghwøwøw, a zlanay kwal ghwøw kaa niy dī dzømbøkø mbøzli, a ghøshi dzømbøkø faw. [¹⁴Ghwøw ghwøw mbøzliy bønipe kwøma pøhøti Hyala ni, mba'a ghwøw ghwøw ka Farisahi niy, mbø søkøkø na ngøra'wøw dzøkøn ghwøw. Ghwøw ghwøw mbøzliy dakø mbøzli ni løkø kwøma pørikø tøkø ngwøla. Ka ghwøw dza, me' me' ghwøw pamti shiy va mi'i mbøreketi gwa'a gwa'a na, zhini ka garø, pøkø ghwøw ni ta cøkøw Hyala. Ka ghwøw dza na, nza' nza' nza' ghwøw nzati nza tøkø cøkøw va. Tøkø mbøkøkø kwøma vay, ta møni ngwøwøw dza Hyalaa dzøkøn ghwøw, tarj na nihwøti mbøzli.]

¹⁵Ghwøw ghwøw mbøzliy bønipe kwøma pøhøti Hyala ni, mba'a ghwøw ghwøw ka Farisahi niy, mbø søkøkø na ngøra'wøw dzøkøn ghwøw. Ghwøw ghwøw mbøzliy dakø mbøzli ni løkø kwøma pørikø tøkø ngwøla. Ka ghwøw dzay, ka dzanwøw ta tøkøw røkøkø, løkø shidshid ghwøw, ka dzøw tøkø yam, løkø kwambøwal. War ta dzaa pølavø ntsaa dzaa nøw kwøma ghwøw. Ma sa ka ghwøw kwømavø na, ka ghwøw dza mba'a ghwøw bananavashi ghwøw va. Ka shi dza ghwøw vaa bananaghøw dza na, mba'a ghøshi mønøti ka ntsaa dzaa dzømbøkø ghwøw, sa ka ghøshi zhøghanti møkøhørlci ta møni *kwøma jikir na tarj kaa na ghwøw va.

¹⁶Ghwøw ghwøw mbøzliy bønipe kwøma pøhøti Hyala ni, mba'a ghwøw ghwøw ka Farisahi, mbø søkøkø na ngøra'wøw dzøkøn ghwøw. Ghwøwøw, ghala mbø ghwøw løkø ghwølefesliy ci kwal va kaa mbøzliy. Ma pøkø ghwøw niy: "Mba'a køkø ndøkø zømøkøkø føla løkø *ciki Hyalay, shiy tībaa mananciw. Ma mba'a køkø zømøkøkø føla løkø tsahi mbøkøkø mbøkø ciki tsa vay, ta køkø dza føla va" pøkø ghwøw ni. ¹⁷Hyeler ni, ghwølefesli ni. Pørbø nima shiy na mbøkø shi bakøkø ni va nøkø møndi ngønqwøya? Pørbø tsahi mbøkøkø shøkønaa, naa pørbø *ciki Hyala, ghøci tsa mønøti tsahi va ka shi døkøwøw ni kwa kwøma Hyala? Pørbø ciki Hyala na, ø gøzanwøw nee ki. ¹⁸Ma pøkø ghwøw ni dībay: "Mba'a køkø ndøkø zømøkøkø føla løkø pøtsa ka møndiy føkø shiy ti ta ta Hyalay, shiy tībaa mananciw. Ma mba'a køkø ndøkø zømøkøkø føla løkø shi fanøti møndi va tøkø pøtsa va kaa Hyalay, ta køkø dza føla va" pøkø ghwøw ni. ¹⁹Ghwølefesli ni. Pørbø nima shiy na ta shi bakøkø ni va nøkø møndi ngønqwøya? Pørbø shi bøkø møndi va kaa Hyala shøkønaa, naa pørbø

pötsa fanta mändi va shi va ti ghöci saa zhəghəti shi va ka shi dēwdew ni kwa kwəma Hyala? Pərfə pötsa fəmə va shi va ti na e gəzanjwəy nēe ki ²⁰ Favə tə ghwəy e gəzanjwəy: Mba'a kə ndə zəməkə fəla lə pötsa fə mändi shiy ti ta ta Hyalay, lə shi fati mändi va tə pötsa va ta gwa'a zəməkə ntsa va fəla, dī naa gəzə. ²¹ Mba'a kə ndə zəməkə fəla lə ciki Hyalay, lə Hyalaa nzəy va mbə ciki tsa va ta gwa'a zəməkə ndə fəla li, dī naa gəzə. ²² Mba'a kə ndə zəməkə fəla lə pötsa mə ghwəməy, lə gəzli Mazə Hyala ta gwa'a, mba'a lə Hyalaa nzəy va kwa gəzli va ta gwa'a zəməkə ndə fəla li, dī naa gəzə.

²³ Ghwəy ghwəy mbəzliy bənipə kwəma pəhəti Hyala ni, mba'a ghwəy ghwəy ka Farisahi niy, mbə səkəkə na ngəra'wəə dzəkən ghwəy. Ghwəy ghwəy mbəzliy dakə mbəzli ni lə kwəma pərikə tə ngwəla. Ghwəy kiy, kar ghwəy bə shiy kwətij mbə shiy mənə ta bəshi kaa Hyala. Tsəgha ka ghwəy ti nihwəti kəslifi jəw jəw ni wəzə ni ka ghwəy ta. Ma shi gwəramti Hyalaa dī ghwəy mənə mbə kwəma pəhəti na na, kala dī mənə niva ghwəy. Shi dī ma ghwəy va mənə gwəramti Hyalaa dīy, avanashi: Mənə zhəhwər ta mbəzli, mba'a mənə kwəma lə kwal tsa nzə, mba'a nəw Hyala lə nəfə kwətij. Tsəgha na shi ka ghwəy mənə nza ki, kala za ma ghən ta bə shiy kwətij kaa Hyala, səvəri mbə shiy mənə dīfə. ²⁴ Ma ghwəy, ghwələfəsliy ci kwal kaa nihwəti mbəzli nza ghwəy. Ka ghwəy dzay, nashi ma ghwəy məcenekwesli tə shi sa ghwəy na, mba'a ghwəy nzəlamtishi. Ma mba'a kə ngaləwba dzətitaaz dzəti shi na, kip ghwəy sahəwə nava.*

²⁵ Ghwəy ghwəy mbəzliy bənipə kwəma pəhəti Hyala ni, mba'a ghwəy ghwəy ka Farisahi niy, mbə səkəkə na ngəra'wəə dzəkən ghwəy. Ghwəy ghwəy mbəzliy dakə mbəzli ni lə kwəma pərikə tə ngwəla, mbalaa paf paf na nefer ghwəy va ghəli, lə va maw mənə kwəma jikir na. Gwəy, mbəzliy gwəramti yabə devəre sa shiy tsa shi va lə kwakwa tsa shi dēwdew pərikə tə hwəm shi, mbalaa ngərəkəkəkəkə na ghəshi va rəda kwa hwər kwa hwər shi nza ghwəy. ²⁶ A ka Farisahi, ghwələfəsli ni. Ma pə ghwəy mənəti e gəzanjwəy, pərfə pötsa kwa hwər devərehi ghwəy lə kwəkwer ghwəy pə ghwəy yabanti. Ma ghalaḃay, dēwdew dza

ghəshiy nza pa' pərikə tə hwəm shi.

²⁷ Ghwəy ghwəy mbəzliy bənipə kwəma pəhəti Hyala ni, mba'a ghwəy ghwəy ka Farisahi niy, mbə səkəkə na ngəra'wəə dzəkən ghwəy, ghwəy ghwəy mbəzliy dakə mbəzli ni lə kwəma pərikə tə ngwəla. Ghala mbə ghwəy lə kwəli ka mändi vaa hwəti tezlezl na, ka mbərə kwa kwəma mbəzliw. Mbalaa ma kwəba kwəba nzə ki na, paf təhəta va 'yesler lə va shi ghwəbə ghwəbə ni. ²⁸ Ghwəy kwərakwə kiy, war tsəgha nza ghwəy sana sənzanva. Nja mbəzli wəzə wəzə ni ghwəy pəzli kwa kwəma mbəzli na, mbalaa paf təhəy pötsa mbə nefer ghwəy va dakə mbəzli, lə va ndərəm gwa'a» kə Yesəw.

*Yesəw gəzə ngwəvə Hyala
(Lk 11:47-51)*

²⁹ Zhini ma kə Yesəw bə na: «Ghwəy ghwəy *mbəzliy bənipə kwəma pəhəti Hyala ni, mba'a ghwəy ghwəy *ka Farisahi, mbə səkəkə na ngəra'wəə dzəkən ghwəy. Ghwəy ghwəy mbəzliy dakə mbəzli ni lə kwəma pərikə tə ngwəla. A ghwəy ngangamti kwəlihi ka gəzə kwəma Hyalaa niy bakwamti jijihijwəy mbəradzə wəzə wəzə. Mba'a ghwəy ghaslamti ni mbəzliy niy mənəti kwəma dī Hyala. ³⁰ Zhini ma pə ghwəy na: "Mba'a pə ghwəmmə niy nza tifa ghala vəghwə tsa niy nza jijihimmə va tə ghwəmmə nzay, ka dza ghwəmmə zləḃa jakə miy tsa ghwəmmə li shi, ta bəkwə ka gəzə kwəma Hyala va nzaw" pə ghwəy bə! ³¹ Ma dī kwəma va gəzəy, mbə gəzə kwəma ghwəy va tsəgha nay, a ghwəy sənay də'wə ghən tsa ghwəy, jijihijwəy niy bakwaməti na ka gəzə kwəma Hyala, pə ghwəy, dī naa gəzə. ³² Ghənzə tsəghay, war nəw pə ghwəy nəw mənə kwəmaa niy 'watənjwəy jijihijwəy kwal tsa mənə nzə gwa'a tsəgha, nza ghwəy kərnamti sləni shi. ³³ Ghwəy ghwəy mbəzliy ndərəm ni nja kwara jigəzlihi niy, njaa njaa dza ghwəy mbay waslamti ghən tsa ghwəy va ngwəvə dzəti ghwə kia?

³⁴ Ava va tsəgha, kadiwəm, favəm: Ta ghəwənjwəy ka gəzə kwəma Hyala, lə ka sənata kwəma, mba'a mbəzliy bəni kwəma kaa mbəzli dze. Sa ka ghəshi səkəkəshiy, ka ghwəy dza na, mba'a ghəy bakwaməti nihwəti, dzəghwa kaa nihwəti danjwə danjwə dzəvəgha tsəm. Ka didi'wə nihwəti lə kwərpə dzar mbə ceker

23:21 23:21 1Mezh 8:13   **23:23** 23:23 SləniTaH 27:30; Mishe 6:8; Lk 18:12   **23:24** 23:24 15:14   * **23:24** 23:24

Di kwəma vaa gəzəy: Mbəzliy bənipə kwəma pəhəti Hyala ghəshi lə ka Farisahi, ə ka ghəshiy dzashi ta cimsli nəw na jəw jəw na kwəma mbə kwəma pəhəti Hyala. Ma na dīḃədiḃə na kwəma gwəramti Hyalaa dī na, kala dī ghəshiy nəw. **23:25** 23:25 Mk 7:4   **23:26** 23:26 Zhj 9:40   **23:28** 23:28 Lk 16:15   **23:30** 23:30 5:12; SləniKY 7:52

23:33 23:33 3:7   **23:34** 23:34 1Tes 2:15   **23:35** 23:35 Ghava 4:8-10

basəvahi ghwəy. Ka nəwshi ta titihəshi dzar mbə məlməhi, mbə məlməhi. ³⁵ Va tsəgha ki, ma ngwəvə dza Hyala vaa slaa dzəkən mbəzli tə sa bakwaməti ghəshi mbəzli nžə va slar slar ni kwatanəy, dzəkən ghwəy dza naa dza. Mbəzli ghəngħən ghəngħən bakwamti ghəshi, tə *Abel, ntsa slar tsa va Hyala gha mēndiy pəəsli ndə, ka sar lə bəkwəshi pa' tə Zakari, zəghwə Barashi. Dzar kwa jipə pətsa ka mēndiy fə shiy ti, ta ta Hyala, lə *ciki Hyala niy pəəsli ghwəy tsava. ³⁶ A gəzanəy ya, ta na navay, tsəgha na, ngwəvə dza Hyalaa slaa dzəkən mbəzli tə sa bakwaməti ghəshi mbəzli va gwanashiy, dzəkən ghwəy ghwəy mbəzli mbə vəghwə tsa ndatsə ni dza ngwəvə vaa dza» kə Yesəw.

Hwər tsa Yesəw mbə zhanci ta mbəzli mbə məlmə Zherəwzalem

(Lk 13:34-35)

³⁷ Dzəghwa ma kə Yesəw dzəkən mbəzli mbə məlmə Zherəwzalem na: «A mbəzli mbə məlmə Zherəwzalem, ghwəy bakwamti na ka gəzə kwəma Hyala, mba'a ghwəy pa'wamti mbəzli Hyala ghəwəshashi na lə hərəzli ka bakwamtishi. Dəŋ səfəe mbə pəla basətəŋwəy ta ndəghwəŋwəy, njasa ka kwəkəwəla vaa basambə kwərtiti nžə mbə bəkəbəkə nžəy, kala zləba ghwəy. ³⁸ Ə gəzanəy ya, nana kiy, ta banti dəvə nžə dza Hyala tə məlmə ghwəy, war ka kwəfi dza naa mbəerəta. ³⁹ Ə gəzanəy ya, ka zhiniy ghwəy nara ghəwəla tēpəw, pa' fəca dza ghwəy gəzə dzəkən: "Təfanati miy tsa nžə Hyala kaa ntsaa səkə mbə slən tsa nžə, ghənzə kwa sləkəpə" pə ghwəy» kə Yesəw.

24

Ngəra'wə tsa ghəngħən ghəngħən tsa dzaa səkə, ka hidfi gha kərə

(Mk 13:1-23; Lk 21:5-24)

¹ Dzəghwa Yesəw mba'a madiy mbə *ciki Hyala kaa səvəriy dzay. Ma ghəci mbə dzay na, mba'a mbəzli ta səfa ci səkə kəsay. Ma kə ghəshi kaa ngəci na: «Nighətima njasa ngay ciki Hyala tsa va wəzə tsa ci» kə ghəshi. ² Ma kə Yesəw kaa ngəshi na: «Yə, e nay. Ə gəzanəy ya, ta na navay, tsəgha na, va tsəgha nay ghwəy ciki tsa vay, ta ba'wamti dza mēndi. Ka dza ghwəy nashi hərəzli tsəŋəzli tsəŋəzli, ya kwətiŋ ghəwəlaw» kə Yesəw.

³ Ləy hwəm jəw ki na, dza Yesəw mba'a dzaa nžəyəy mə ghən kəlan tsa

har mēndiy «Kəlan *'Wəlivə». Dza mbəzli ta səfa ci, mba'a ghəshi basəkəvashi kwətishiy dzəvəgha. Mba'a ghəshi nžəyshi ja'ja' məba. Dzəghwa mba'a ghəshi ghakə dəw kwəma və, a kə ghəshi na: «A Ntsa ghəy dikə tsa, ge'i lə tsama vəghwə dza shi gəzə gha niy məniva tay? Tə wa dza mēndiy sənay ndal tərə gha ta səkəw, ndal tərəmbə hidfi ta kəfiw, kə mēndi tay? Gəzanəy di» kə ghəshi.

⁴ Ma kə Yesəw ngəshi na: «Məni tə ghwəy məhərli wəzə, əntaa ghwəy dzaa zləba mēndiy ngəfiŋwəy ma. ⁵ Sa nzanay, dəŋ dza nihwəti mbəzli səkə lə slən tsee. Ka ndə dzay: "Yən na *Kəristaw tsa tivə Hyala va" kə, ka tsahwəti dza difa na "yən na" kə. Gəla mbəzli vay, mbəzli dəŋ tərəŋw dza ghəshiy ngəfi. ⁶ Ta fa favə gaka mbəz dza ghwəy dza mbə məlməhi ndəkəwə ndəkəwə ni lə ghwəy. Zhini difay, ta fa favə nəwər tsa mbəz dza ghwəy mbə məlməhi kərakə kərakə ni lə ghwəy. Ya ə dza ghwəy favə shi va tsəghay, əntaa her ghwəy taa dza ma. Ya njaay ta məniva dza gəla niva shiy tsəgha. Ya tsəgha dza shi vaa mənishiy, ka dza hidfi kəfi diw. ⁷ Ka hwəhwə tsa nihwəti mbəzli dzay, ka mbəz lə hwəhwə tsa nihwəti. Ka tsahwəti mazə dza na, mba'a pəlati miy tə tsahwəti, tapə ghəshi mbə mbəz taa nza. Dzar tə nihwəti hidfi ghəngħən ghəngħənəy, ta mənta dza ma, ka gərgərəva hidfi dzar tə tsahwəti pi ghəngħən ghəngħən. ⁸ Shi va gwanashiy, ngəra'wə tsa dzaa gha səkə na ghəshi, njasa ka mali vaa 'wa kəmahə ta ya zəghwə na niva shiy.

⁹ Ka mēndi dza na, ka kəkəsəŋwəy kaa nihwəti mbəzli, ta saŋwəy ngəra'wə ghəshi, ka bəkəwəŋwəy. Hwəlfəhi mbəzli gwanashiy, ka dza ghəshiy di mətsə ghwəy tə sa nəwra ghwəyəw. ¹⁰ Ghala vəghwə tsa va kiy, dəŋ dza mbəzli nəwraa zlay nəwra. Ka ghəshi dza na, ka nga dəfa ta nihwəti, ghəshi ka ghən tsa shi, ka ndərəva kwa jipə shi. ¹¹ Dəŋ dza ka gəzə kwəma Hyala ka dzərvə tsahwəshi. Ka ghəshi səkə na mba'a ghəshi ngəfəhwə nihwəti mbəzli dəŋ ta nəwshi. ¹² Tərəŋw dza məni *kwəma jikir naa vəŋəta tə hidfi. Ka gha nighə war va kwəma vay, mbəzli dəŋ zlay dīva kwa jipə shi. ¹³ Ma ntsaa dzaa jihəkəvay kala zlay nəwra ghəci pa' tə vici məti ciy, ta mbəliti tsava ndə dza Hyala. ¹⁴ Ma sa ka mēndi gəzanti Yəwən kwəma wəzə naa dzəkən sləkə tsa dza Hyala ta sləkə mbəzli kaa mbəzli tə hidfi gwanashi, ta mbə hwəlfəhi

tə hidfi gwanashiy favøy, ma nza hidfi macdi ta kədfi ki.

¹⁵ Ta nashi shi rəfa rəfa ni va jikirkir ni, niy gəzəkə Daniyal *ndə gəzə kwəma Hyala kwəmaa dzəkən shi kwa zliya dza ghwəy garəshi mbə *ciki Hyala, (ntsaa jangəti kwəma vay, favə tə ghəci wəzə).

* ¹⁶ Ghalaba kiy, mbəzli tə hidfi ka Zhəwde na, hwəshi tə ghəshiy dzəmbə kəlanj ta mbəə mbəlishi. ¹⁷ Mba'a kə ndə mə jəba mbə tifərøy, əntaa ghəci dzaa ni na: "Kadiw, e dzaa basəvə shi ya mbə ciki tsee" kə ma. Ə kə dzaa hwəy gwa'a tsəgha. ¹⁸ Ya kwamti dza ndəə nza mbə zay, əntaa ghəci dzaa ni: "Kadiw, e zhəghəvaa jigħi ta bəvə kwəbənəree" kə ma. Ə kə dzaa hwəy gwa'a tsəgha. ¹⁹ Ngəra'wə tərənjw dza savaa nza fəcava kən mi'i lə hwər lə mi'i ka ndərəzhi tə hwəm. ²⁰ Cə'wə pə ghwəy cə'wə Hyala əntaa bali va taa məniva ge'i ge'i lə tir tasli, lə nəghətəaa dzaa nza fəca *vici dəkəva. ²¹ Sa dza naa nzaay, ma ngəra'wə tsaa dza vaa nza tə hidfi ge'i lə vici va na, dikəy tərənjw dza naa nza. Səəkə gəla hwəlfə ngəra'wə tsa tsəgha tsa vaa kəsashi mbəzli ghala ngati Hyala hidfi, ka sar pa' tə vəghwə tsa ndatsəw. Ka dza naa zhiniy səəkə kən mbəzli difa ka məndi nzaw. ²² Kala sa nzana mba'a Hyala tamti dənj tsa vici ngəra'wə tsa va tə mbərkə mbəzli nzə tərəvə nay, ka dza ndəə tərmbə tə ghwəməy nzaw. Əy ma dza na ki na, mba'a tamti dənj tsa vici va tə mbərkə mbəzli nzə tərəvə na.

*Səəkə tsa Zəghwə yakə ndə ngəri
(Mk 13:24-31; Lk 21:25-33)*

²³ Ma sa ka vəghwə tsa va mənivyəy, mba'a kə ndə taa ni ngənyəy: "A mbəzli ni, anay *Kəristəw Ntsa tivə Hyala tikə" kə, ya "avaci tarba" nə nay, əntaa ghwəy zləba kwəma ci va tēpə ma. ²⁴ Sa dza naa nza ghala vəghwə tsa vay, dənj dza Kəristəwhi ka dzərvə lə ka gəzə kwəma Hyala ka dzərvəə tsahwəshi tə hidfi. Ka ghəshi dza na, ka məmənə shi macəna macəna ni tərənjw, lə shi dimədime ni, ta mbəə ngədfi mbəzli. Mba'a kə ghəshi dzaa mbatay, ta dzəghə ngədfi dza ghəshi ya mbəzli tərəvə Hyala. ²⁵ Ə gəzəmtənjwəy ya kwəma va kwaghəwətsata, ta mbə ghwəy sənashi shiy dzaa məniva. ²⁶ Mba'a kə məndi taa ni ngənyəy: "Avam Kəristəw

pəriəba tə gamba" kə məndiy, əntaa ghwəy dzəvəri ma. Ya: "Anay tikə mbəy na" nə məndiy, əntaa ghwəy taa zləba ma. ²⁷ Sa kee səəkə, yən Zəghwə yakə ndə ngəriy, mbəzli gwanashi dza naa nara. War njasa ka wampidfi van vaa dzəy tə ghəwəmə, ka səəkə kwa ghwəmə pa' kwa mərkwiy, tsəgha dza naa nza. ²⁸ A ghwəy sənay, dzəghwa tə pətsa mətəshiy shiyəy, tifa ka zlinjnj basəva» kə Yesəw.

²⁹ «Ləy hwəm ngəra'wə tsa va kiy, nza'jəw shərkwə dza viciy shərkwəta, ka tir dza na, mba'a zlay mbəə, ka sasərkwəhi tə ghwəmə dza na, ka shikəvaa səkwa, ka shi nza bərci vəshi mə ghwəmə 'wakəvə na, ka kwəfaghə. ³⁰ Ghalaba kiy, a shiy dzaa tsahwəshi səəkə mə ghwəmə, shiy dzaa ci səəkə tsa Zəghwə yakə ndə ngəri. Ma hwehwer mbəzli tə hidfi gwanashi ta nza ghala pətsa va ki na, war ə dza ghəshiy ngəngəlvə, ka tihwəni. Ka Zəghwə yakə ndə ngəri dza na, tsahwə tsahwəy war ka nay mbəzli lə mətəshiy shi səəkə mbə kwəlefi tə ghwəmə, lə bərci və tərənjw, mba'a shəndəkə ti difa. ³¹ Ka məndi dzay, mba'am viyata təlimə dikə na tərənjw tərənjw. Sa ka məndi viyata na, ma nza ghəwəshiy ka kwal ci, ta dza ghəshiy basəkə mbəzli tərəvə na tə bəlahi tə hidfi fəfanavashi səəkə tə pətsa kəray ghala hidfi gwa'a.

³² Avee taa bəlinjwəy fir lə kwəma daskway, favə tə ghwəy shi dfi na bəninjwəy. A ghwəy sənay, mba'a kə kəslifi daskwa shikəshi, dza na mba'a dəkə nihwətiy, a vəghwə tsaa dzəmti kətikəvay, pə ghwəy. ³³ Ava tsəgha na ki, war nashi ma ghwəy gəla shi bəlakənjwəy ya va gwanashi ghəti mənivay, sənay tə ghwəy ndal tərmbə Zəghwə yakə ndə ngəri ta səəkəw, miy dəgha na ki, pə ghwəy. ³⁴ A gəzənjwəy ya, ta na navay, tsəgha na, ka dza mbəzli mbə vəghwə tsa ndatə tsaa bəkwəshi ka shi gəzənjwəy ya ni gwanashi mənivaw. ³⁵ Nay ghwəy na, kar ghwəmə nata ghwəy na, ghəshi lə hidfi gwa'ay, kərvəp dza ghəshiy zashi. Ma na kwəmee na nanzə kiy, ka kərvə naw» kə Yesəw.

*War Hyala kwətita na saa sənata vici
dza Yesəw zhəkə ti*

(Mk 13:32-37; Lk 17:26-30, 34-36)

³⁶ Ma kə Yesəw difa na: «Ndə tifa ya kwətinj mba'a sənata vici dza shi vaa

24:15 24:15 Dani 9:27; 11:31; 12:11 * **24:15** 24:15 Kwəma dzəghwa tikə nay, Matiye də'wə ghən tsa ci gəzə na kaa mbəzliy dzaa jangə zliya ci na. **24:17** 24:17-18 Lk 17:31 **24:21** 24:21 Dani 12:1; ShiZhhj 7:14 **24:23** 24:23-25 Lk 17:23-24 **24:24** 24:24 24:5; 7:15; ShiZhhj 13:13-14 **24:27** 24:27 24:30, 37; 25:31; 1Kwər 15:23; 1Tes 3:13; 4:15; 2Tes 2:1, 8; Zhk 5:7-8; 2Pi 3:4; 1Zhhj 2:28 **24:28** 24:28 Zhəwbə 39:30; ShiZhhj 19:17-18 **24:29** 24:29 Ezay 13:10; 34:4; Azh 2:6, 21; 2Pi 3:10, 12; ShiZhhj 6:12-14 **24:30** 24:30 Zak 12:10-14; Dani 7:13-14; Mt 24:27; 26:64; Mk 14:62; ShiZhhj 1:7 **24:31** 24:31 13:41; təlimə: 1Kwər 15:52; 1Tes 4:16 **24:34** 24:34 16:28 **24:36** 24:36 SləniKY 1:7

møniva tiw. Ya ka kwal Hyala, va Zøghwø Hyala dæwæ ghøn tsa ciy, sønata ghøshiw. War Didi Hyala mæ ghwømæ kwætita na saa sønata vici læ ler va gwa'a. ³⁷ War njasaa niy mæniva shiy va ge'i ghala vøghwø tsa *Nøwey, tsøgha dza shiy zhiniy mæniva, sa ka vici dzee sækæ ti yøn Zøghwø yakæ ndø ngøri kætikøvata. ³⁸ Ma niy nza kwatana, ghala vøghwø tsa Nøwe va, Hyala ghwæla ta za mbæzli læ yamøy, ø niy zømæ mbæzli shi zømæ, ka sa sa shiy, ka bæ bæ mi'i. Mbæzli nza ghyehi vø shi na, ka bæshi kaa zhøer, war tsøgha. Pa' fæca vici dzæmbø Nøwe dzæmbø kwæmbøwal ti na, war mbø mæmæni shi va ghøshi niy nza tsøgha. ³⁹ Ghalaða nashi kiy, niy shashanshi shiy va jøwøw. War sa nigth ghøshi na, van ghati nzømæ kala kørø ma. Ray pøtsa tø hidfi va yam. Dza yam va kørøp ghøshi zamti mbæzli gwanashi. Njasa niy shashanshi ma shiy va kaa mbæzli vay, war tsøgha dza shiy shashanshi ma kaa mbæzli sa ka vøghwø tsa dzee sækæ ti, yøn Zøghwø yakæ ndø ngøri kætikøvay kwørakwø ki. ⁴⁰ Ma sa kee sækæ ghala pøtsa va kiy, mbæzli bakø dza naa nza tø za, ka mændi dza na mba'am bæhwæ tsahwæti, mbørækø zlay tsahwæti tifa. ⁴¹ Ta kəsashi mi'i dza mændi bakø kwa vøna mbø hæ, ka mændi dza na mba'am bæhwæ nahwæti, mbørækø zlata nahwæti. ⁴² Ava va tsøgha, ø pø ghwøy mænti mæhørlfi, sa nzanay, sønata vici dzee sækæ ti yøn Ndø sløkønjøw ghwøyøw. ⁴³ Favø tø ghwøy kwøma dæe na gøzanjwøy wøzø, a ghwøy sønay, mba'a kø ndø ghi sønay nza, fæca vici tsa' nay, ta sækæ dza ndø ghøliy dzakø ghi tsee køy, ka dza naa bæ hi fæcavaw, war tsømtømme dza naa nzøøy, ka dza naa zlay kwal kaa ndø ghøli ta dzakøw. ⁴⁴ Va tsøgha, ma ghwøy kwørakwø kiy, gwømatøvanjwøyøw ya hwømba nzø, ta ndøghø vici va. Sa nzanay, ge'i læ vøghwø tsa tækøti ma ghwøy dzee sækæ yøn Zøghwø yakæ ndø ngøri» kø Yesøw.

Ndø ghøra sløni tsa nza mæhørlfi vø, læ tsa kama mæhørlfi vø

(Lk 12:41-48)

⁴⁵ Ma kø Yesøw difa na: «Favøm e gøzanjwøy kwømaa dzækøn ndø ghøra sløni tsa fø ghøn ta sløni ci, ka ghøra læ mæhørlfi. Kaa ngæci dza ndø ghi tsa ghøranc na va sløniy zlatanavø ndøghwø pøtsa køghi tsa ci, nza ghæci bænsi shi zømæ kaa nihwæti ka sløni køyfa sa ka vici zømæ shiy mænta. ⁴⁶ Ghala vøghwø tsa dza ndø ghi tsa vaa sækæ, mba'a kø

kəsay ndø sløni tsa ci va ghæci mbø tsøva læ sløni gøzanci na va wøzø wøzøy, vøshi na ta tsava ndø ghøra sløni. ⁴⁷ A gøzanjwøy ya, ta na navay, tsøgha na, ta fanambø shi vø gwanashi dza ntsa va mbø døvø ndø sløni tsa ci va. ⁴⁸ Ma mba'a kø ndø sløni tsa vaa ntsa gømgøw tsay, vanta kwøma dza naa tækøti mbø næfø tsa ci: "Ka dza ntsee tsa dikø tsa zhikø bælanjwøw" dza naa ni, ⁴⁹ ka na dza na, tapø dzæmbøy mbø di di'wø nihwæti mbæzli ghøra ghøshi sløni li shi, ka zøzømæ shi zømæ ci, ka sa sa shiy, ghøshi læ mbæzli nza war ghi ghi ni. ⁵⁰ War ghæci mbø mæni shi ci va tsøgha ki na, ka ntsa ghøranc na va sløni dza vøtøghø sækøy, fæca viciy niy bærkøti ma ndø sløni tsa va sækø tsa ci, ge'i læ leri niy bærkøti ma na difa. ⁵¹ Sa naa sækø na, sa' sa' sanamiy ngøra'wø kaa ndø sløni tsa va tøranjw, mba'a dzaa jakayshi tø na shi kwøma læ mbæzliy dakø mbøzli va læ kwøma pørikø tø ngwøla. Nza ghæci wahø war wahø, ka pøre sli'i ci tø pøtsa va» kø Yesøw.

25

Bæli fir læ kwøma degheghir møj

¹ Zhini ma kø Yesøw fa na: «Ma kwøma sløkø tsa sløkø Hyala mbæzliy, yøm dza naa nza læ kwøma degheghir møj ni ni dzee ta gøzanjwøy kwøma shi: Sa dza ghøshiy, mba'a ghøshi bæbøvø gørkøwahi shi, ka dzashiy dzøti pøtsa nza zal mali ti. ² Nihwæti cifø mbø degheghir vay, niy tsøhwølishi ghøshiw. Ma nihwæti cifø nashi ki na, tsøhwøli tsøhwøli niva. ³ Dzøghwa niy tsøhwølishi ma va cifø ni, mba'a ghøshi madfishi, war sa bævø ghøshi gørkøwahi shi tsøgha, tøreh tsa bævø hwøpøer tsa ciy tivø in gørkøwa kwa mbø shi. ⁴ Ma ni tsøhwøli tsøhwøli ni va degheghir cifø ni na, lanj lanj ghøshi bæbøvø gørkøwahi shi, mba'a hwøpøhwøpøer. Ya wa ndø na, mba'a tivø in kwa tsa ci hwøpøer ghæciy kafø. ⁵ Ma sa tsøhøshi ghøshi na, dza ghøshi ka ndøghø sækø tsa zal mali. Ndøghø ndøghø, kø ghøshi na, shanj, kala tsahwøy ghæci. Dzøghwa hi mba'a dønävø degheghir møj ni va gwanashi, førij førij ghøshi bæbøhwø hi ki.

⁶ Ma mbø danjala vørfi ki na, dzam ka førgøshi læ zlapø, ma kø mændi na: "Waa, a zal mali tsahwøy naci, søvørim a ghwøy dza ta ka'wø" kø mændi. ⁷ Dzøghwa degheghir møj ni va ki, mba'a ghøshi sasatishi gwanashi. Tapø ghøshi mbø gwømava, ka tsøtsøre

ghwə dzəghwa gərkəwahi shi. ⁸ Ma kə niy tsəhwəlishi ma va degheghir cifə ni kaa ni tsəhwəli tsəhwəli ni va na: “A ya, tihwətihwəm jadaghwanjəyəm in tsa ghwəy vaa dzəghwa ni ghəy ni gərkəwahi, ghwə ka shishirkwə kwa shi di” kə ghəshi. ⁹ Ma kə degheghir tsəhwəli tsəhwəli ni va kaa ngəshi na: “Am, awə, ka dza naa mənti mək kaa ngəmmə gwanamməw. Wəzəba dza ghwəy dzaa pavə tsa ghwəy va mbəzliy dəl in na” kə ghəshi. ¹⁰ Ma sa gəzanakəshi məndi tsəgha na, dza niy tsəhwəlishi ma va degheghir ka dzashi ta pala in ta pa ki. Mə ghəla pətsa dzashi ghəshi va ta pala in ki na, ndəs zal mali səkəy. Dza niy niy gwəmantəvashi va degheghir lə in tsa shi nashi ki, mba'a ghəshi dzashiy dzakə ghi kwasəbə zal mali. Disl məndi kalay dəgha. ¹¹ Ma ləy hwəm ki na, ndəs nihwəti degheghir va səkəshi. Səkə ghəshi na, ka zlapə kwəma zlanjlan: “A Ndə sləkəpə, a Ndə sləkəpə, ndi ghwənamtəjəy dəgha” kə ghəshi. ¹² Ma kə zal mali kaa zləbanshi na: “A gəzanjwəy ya, ta na navay, tsəgha na, sənəjwəy ya təpəw” kə Yesəw.

¹³ Ma sa kərəy Yesəw lə bəli fir tsa va, ma kə na: «Va tsəgha kiy, ə pə ghwəy fə ghən, sa nzana, kala sənəy vəghwə, ya vici dza kwəma vaa məniva ti ghwəy» kə Yesəw.

Ka ghəra sləni banavəshi məndi gəna ta zhəghə dəvə li
(Lk 19:11-27)

¹⁴ Ma kə Yesəw bə na: «Kwəma sləkə tsa sləkə Hyala mbəzliy, yəm dza naa nza lə kwəma tsahwəti ntsaa niy di vaa dzay ta wə. Ma fəca dza na ta kafə na, mba'a harvə ka sləni ci mahkan ta tahanshi gəna ci ngəshi ghəci taa dzay, nza ghəshi zhəghə dəvə li. ¹⁵ Ma sa basəshi ghəshi na, dza na mba'a tahanavəshi. Ya wa ndə na ge'i lə bərci ci ghəci banaghə gəna. Mbəl bələkwə cifə ghəci banavə kaa tsahwəti. Ma kaa tsahwəti na, mbəl bələkwə bakə. Kaa kwa mahkana ndə na, mbəl bələkwə. Sa tahanavəshi na gəna ki na, dza na pək w dzay.

¹⁶ Dza ntsa banavə məndi va mbəl bələkwə cifə, nza'jəw dzay ta zhəghə dəvə lə gəna va. Dza na mba'a zhəghəvə dəvə, mba'a zəməvə tsahwəti mbəl bələkwə cifə zhəkən tsaa niy banavə məndi va. ¹⁷ Dza ntsa banavə məndi va mbəl bələkwə bakə, mba'a dzay ta zhəghə dəvə kwərakwə. Mba'a zəməvə tsahwəti mbəl bələkwə bakə dzəkən tsa banavə məndi va. ¹⁸ Ma dza tsa banavə məndi va mbəl

bələkwə naci ki na, la' lati kə'wə, dza slif mbəliy na ci va gəna banavə Ntsa ci va dikə tsa kwa kə'wə. Dza na das nzəyəy.

¹⁹ Ma ləy hwəm sa nzay ntsa shi va dikə tsa nza ki na, dza na mba'a zhəghəkəvay mbə wə ci va. Sa səkəy na na, dza na har harashi ka sləni ci va, ta dəw njasa mənti ghəshi lə gəna ci va. ²⁰ Ma sa basəshi ghəshi ki na, kə ntsa banavə məndi va mbəl bələkwə cifə kət kətəghəvay dzəvəgha dikə tsa ci va. Ma kə kaa ngəci na: “A Ntsee dikə tsa, anay mbəl bələkwə cifə tsaa niy ndara gha va. Avana tsahwəti mbəl bələkwə cifə dība, sa zəməvə mbə zhəghə dəvə lə gəna ndara gha va” kə. ²¹ Ma kə dikə tsa ci va na: “Wəzə mənti gha, ndə sləni tsa wəzə tsa nza gha, lə nəfə kwətij ghəratī gha sləni gha. Wəzə ghəratī gha sləni jəw na na ndanəe. Nana kiy, ta ndanə na dikə na sləni dzee mbə dəvə gha, na nza bama ti, a gha ghəra. Səkə a gha nzəyənə, ka vəshi lə ya” kə. ²² Dza ntsa banavə məndi va mbəl bələkwə bakə, kət kətəkəvay kwərakwə. Ma kə na: “A ntsee dikə tsa, anay mbəl bələkwə bakə tsaa niy ndara gha va. Avana tsahwəti mbəl bələkwə bakə dība, sa zəməvə, mbə zhəghə dəvə lə gəna ndara gha va” kə. ²³ Ma kə ndə gəna tsa va ngəci na: “Wəzə mənti gha, ndə sləni tsa wəzə tsa nza gha, lə nəfə kwətij ghəratī gha sləni gha. Wəzə ghəratī gha sləni jəw na na ndanəe. Nana kiy, ta ndanə na dikə na sləni dzee mbə dəvə gha, na nza bama ti, a gha ghəra. Səkə a gha nzəyənə, ka vəshi lə ya” kə.

²⁴ Dza ntsa banavə məndi va mbəl bələkwə kət kətəkəvay kwərakwə ki. Ma kə na: “A Ntsee dikə tsa, ta na tsee ghənəy, e sənənə, ntsa ghyanakə tsa nza gha. Ghay, ya kala tsənəwəhwə hwəlfə gha tə za na, kar ghaa slahwə shiy tə za va, ya kala ghərahwə sləni gha na, mbə pəla kwəməvə shiy ghaa nza. ²⁵ Ava va tsəgha ghəratəra hazlənī nēe. Ma dzee na mba'ee lati kə'wə, pən slif yən mbələyənə gəna gha va kwəba. Avanta, ava sa gha” kə. ²⁶ Ma kə dikə tsa ci va ngəci na: “Ndə mar tsa kwamətsəni tsa, ndə ghəra sləni tsa gəmgəm tsa nza gha. A gha sənəy, mbə sla shiy kee nza, ya tə za tsənəwəti mee hwəlfə, ka pəla kwəməvə shiy, ya kala ghərahwə slənēe, pə gha. ²⁷ Ghənəzə tsəgha kiy, mba'a pə gha niy sənəy nza, ka zhəghə dəvəe liw pə ghay, ə ka gha banavə gənēe va kaa tsahwəti ndə nza, ma nza ghəci zhəghə dəvə li. Sa kee səkə na, nzee basə see və, lə yam ti nza” kə

kaa ntsa va. ²⁸ A kə kaa mbəzli na: “A mbəzli ni, bantim mbəl tsa bələkwə tsa va və ta dəvə ci, a ghəwəy zhiniy banavə kaa ntsaa zəməvə mbəl bələkwə cifə vaa dzəkən tsa ci. ²⁹ Sa nzanay, ma ntsaa kwəməvə shiy, dza na ka ghəra sləni ghəci li shiy, ta mətəšanavə shiy dza mēndiy dzəkən shi. Ghalabā kiy, tərənw dza shiy nza və. Ma ntsaa kwəməvə shiy va, kala zhəghə dəvə ghəci li shiy, ə dza mēndi zhiniy bəhwə ya ni jəw ni va shiy və. ³⁰ Ta na ndə sləni tsaa mbata ma tsa ya namabā kwəmay, bəvəm a ghəwəy bəzlakəvəriy dzəti ngwəla dzəmbə kwəslī, a ghəci sa ngəra'wə, ka wawahə, ka pəpərə sli'i ci pəriβa” kə” kə Yesəw.

Mba'a pə gha mananati kwəma wəzə na kaa ndə tikə tə hidīy, kaa Yesəw mēnti gha kwəma va kwərakwə

³¹ Dzəghwa ma kə Yesəw difa na: «Ma fəca dzee səkəkə yən Zəghwə yakə ndə ngəri mbə shəndəkə tsee, lə ka kwal Hyala kwasəbee gwanashiy, ta nzyra dzee kwa gəzli mazə. ³² Ka hwəlfəhi mbəzli tē hidī gwanashi dzay, bəsə bəsə ghəshi bəsəshi kwa kwəmee. Kee dza ki na, ka təra nihwəti mbəzli səvəri mbə nihwəti, njasa ka ndə makə shiy vaa təra tənkesli səvəri mbə kwəy. ³³ Sa kee dzay, mba'ee tərəghə mbəzli slar slar ni kwa kwəma Hyalaa dzar bəla kwa bəzəmee. Ma niy dzaa tərə na, tə kwa zlebee niva. ³⁴ Ma pən dzaa ni yən mazə kaa ni tərəghee va mbəzli dzar bəla kwa bəzəmee ki na: “Na na ghəwəy ghəwəy mbəzli dərnti Dirə niy, səkəkəm a ghəwəy dzəmbə pətsa sləkə Hyala tsa gwəmatənwəy mēndi mbərədzəy, ghala ngati na hidī! ³⁵ Sa nzanay, niy nza na, e niy nza lə mara, dza ghəwəy mba'a ghəwəy niy ngəvəra shi zəmə, ka ghəradā ndir niy nza, mba'a ghəwəy niy samiyra yam. Ghala saa niy nzee ndə məlməy, a ghəwəy niy ka'wətəra wəzə wəzə. ³⁶ Sa niy nzee dirinḡay, a ghəwəy niy ndara kwəbənər dzəkən ghən tsee. Sa niy nzee gwərapəray, a ghəwəy niy tsəva kənee. Sa niy kəsəghwara mēndi kwa fərshinay, a ghəwəy niy səkəkə mbə nighəra” pən taa ni ngəshi. ³⁷ Ma kə mbəzli slar slar ni va kwa kwəma Hyala dzaa ni ngəra ki na: “A Ndə sləkəpə, hwəm niy səkəkə ghəy nanja, gha lə manja, mba'a ghəy ngəvəra shi zəmə? Hwəm niy səkəkə ghəy nanja, gha lə ndir, mba'a ghəy niy samiyra yama? ³⁸ Hwəm niy səkəkə ghaa kəsənay ghaa ndə məlmə, mba'a ghəy ka'wətəna? Hwəm niy səkəkə ghəy nanja, gha dirinḡ nja, mba'a

ghəy niy ndanja kwəbənər dzəkən ghən ghaa? ³⁹ Hwəm niy səkəkə ghəy nanja, gha gwərapəna, ya gha kwa fərshina, mba'a ghəy niy dzaa nighətənaa?” kə ghəshi dzaa ni ngəra. ⁴⁰ Ma pən dzaa ni yən mazə kaa ngəshi ki na: “A gəzanwəy ya, ta na navay, tsəgha na. Ya hwəm niy mananati ghəwəy kwəma wəzə na kaa ya tsamabā ndə ta ngwərməhira daw daw bərce ni niy, kaa ngəra də'wə ghən tsee mēnti ghəwəy kwəma va tsəgha” kə.

⁴¹ Dzəghwa, ma pən dzaa ni yən mazə kaa niy dzar kwa bəla kwa zlebee va mbəzli ki na: “Ghwəy na na ghəwəy, katantəwanwəyəm kərəkə vəghee. Ghəwəy ghəwəy mbəzli bazlamti Hyala ni. Mbalam dzəti ghəwə ngad ngad na mēti ma. Ghəwə vay, tə fə *ndə jaka tsa Hyala ghəshi lə ni ci ka kwal dzəmbə gwəmati mēndi ghala kwatənata. ⁴² Sa wana gəzanwəy ya tsəghay, sa nzana mba'ee niy nza lə mara kala niy ngəra shi zəmə ghəwəy. Ka ghəradā ndir niy nza na, kalaa niy tira yam ghəwəy. ⁴³ Mba'ee niy tsəhəra ka ndə məlmə va ghəwəy na, kalaa niy ka'wəra ghəwəy, dirinḡee niy nza na, kalaa niy bəra shiy ghəwəy dzəkən ghən tsee. Mba'ee niy nza gwərapəra, zhini mba'am niy kalaghwara kwa fərshina na, kalaa niy tsəva ghəwəy kənee” pən taa ni ngəshi na nashi. ⁴⁴ Dzəghwa ma kə ghəshi dzaa ni ngəra na: “A Ndə sləkəpə, hwəm niy səkəkə ghəy nanja, gha ya lə manja, ya gha lə ndir, ya ghaa ndə məlmə, ya gha dirinḡaa, ya gha gwərapəna, ya gha kəəli kəəli kwa fərshina na, dzəghwa mbə shi va gwanashi na, kalaa niy kəətinja ghəya?” kə ghəshi dzaa ni. ⁴⁵ Ma pən dzaa ni yən mazə kaa ngəshi na: “A gəzanwəy ya, ta na navay tsəgha na: Ya hwəmbā niy mēni ma ghəwəy kwəma wəzə na kaa ndə ya kwətinḡ mbə mbəzli daw daw bərce ni ni mbə nəwray, kaa ngəra də'wə ghən tsee niy mēni ma ghəwəy kwəma va tsəgha kwərakwə” pən dzaa ni ngəshi. ⁴⁶ Ma gəla niva mbəzli nashi kiy, dzəti pi tsa nza ngəra'wə kala kədi ma, pa' kwa ndimndim dza ghəshiy dza. Ma na mbəzli slar slar ni kwa kwəma Hyala nashi ki na, ta kwəməvə piy tsaa kədi ma dza ghəshi” kə Yesəw.

26

Mēndi mbə pəla kwal tsaa kəsə Yesəw (Mk 14:1-2; Lk 22:1-2; Zhj 11:45-53)

¹ Ma sa kədiy Yesəw lə bəni shi va gwanashi kaa mbəzli ki na, dza na ka gəzə

kwøma kaa *mbøzli ta søfa ci, a kø na: ² «A ghwøw sønay kiy, vici bakø tørø na ta møni makwaghwa *Pakø. Ghala tsø vay, ta køsøra dza møndi yøn Zøghwø yakø ndø ngøri. Sa ka møndi køsøvøra na, ka møndi dza mba'a møndi ßanavøra kaa nihwøti mbøzli, nza ghøshi ðanwøraa dzøvøgha tsøm» kø.

³ Dzøghwa mbøzli dikø dikø ni mbø *ka ta Hyala ghøshi lø møtikwøkwøw mbø *ka Zhøwifø ki, mba'a ghøshi ßasøtøvashi køghi tsa Kayifø, dikø tsa ka ta Hyala. ⁴ Dza ghøshi, mba'a ghøshi sløkati kwøma kwa jipø shi, ta køsø Yesøw nja dzar kwa tsøhwøli, ta paslamti. ⁵ Ma kø ghøshi na: «Ma nanzø kiy, øntaa ghwømmø dzaa køsø føca vici Pakø ma. Vantaa mbøzli dzaa pøslishi tø ghwømmø» kø ghøshi.

Nahwøti mali ghøshi lø Yesøw
(Mk 14:3-9; Zhj 12:1-8)

⁶ Ghala vøghwø tsa va kiy, mbø mølmø Betani niy nza Yesøw køghi tsa tsahwøti ndø, Shimanjw kø møndi kaa sløn tsa ci. Ntsa vay, ndø ðørna niy nza na kwatøna. ⁷ Ma Yesøw mbø zømø shiy køyba ki na, mba'a nahwøti mali køtaghøvataa dzøvøgha, lø tøløimø paf 'wørdi kwa ta ðøvø nzø. Gøna ðan møndiy pa 'wørdi va. Dza na mba'a shøkambø mbø ghøn tsa Yesøw. ⁸ Ma sa nata *mbøzli ta søfa Yesøw nava kwøma na, mba'a nøfø tsa shi satiy tørønjw. Ma kø ghøshi na: «Tawa lifi mali na 'wørdi na kia? ⁹ Ø ka na zlata lifi nzø nza, nza ghwømmø ðølami tø gøna ðanj. Ma nza ghwømmø tahanavøshi gøna va kaa ka ndørma nza» kø ghøshi.

¹⁰ Dzøghwa mba'a Yesøw føti ghøn ta kwøma gøzø ghøshi va tsøgha na. Ma kø ngøshi na: «A mbøzli ni, tawø søsø ghwøw møhørlø mali na tay? Kwøw wøzø na na sa møni na va tø ya! ¹¹ Sa nzanay, ka ndørma gøzø ghwøw va na tifa dza ghwøw nza li shi va hwømfø. Ma na nee kiy, ka dza ghwømmø nza lø ghwøw tikø ndimndim kiw. ¹² Ma 'wørdi ßaslatøra na nay, mbari tsee na sa gwømanti na vaa varamti, ta dza ta lara! ¹³ A gøzanjwøw ya ta na navay, tsøgha na, ya pa' kwømafø dza møndiy gøzø Yøwøn kwøma wøzø na kaa mbøzli tø hidi gwa'a gwa'ay, ta gøzø kwøma mønti na va dza møndi, ka zøzø dzøkøn mali va» kø Yesøw.

Zhøwdasø mbø ði nga ðafa ta Yesøw
(Mk 14:10-11; Lk 22:3-6)

¹⁴ Dzøghwa Zhøwdasø Isøkariyøtø tsahwøti ntsa mbø *mbøzli ta søfa Yesøw møj lø bakø ni, mba'a dzaa køsashi

mbøzli dikø dikø ni mbø *ka ta Hyala. ¹⁵ Ma kø kaa ngøshi na: «Ya yøn ngati ðafa ta køsønjwøw Yesøw na, wanta shi dza ghwøw ngavøraa?» kø. Ma sa favø mbøzli va tsøgha na, dza ghøshi mba'a ghøshi gøzøti kwa jipø shi, mba'a ghøshi mberanavø mbøl mahkan møtsøkø ngøci. ¹⁶ War sa kwømavø Zhøwdasø gøna va tsøgha ki na, mba'a 'wati pøla kwal tsaø nga ðafa ta køsø Yesøw ghøshi.

Yesøw mbø zømø shiy mbø *makwaghwa Pakø ghøshi lø mbøzli ta søfa ci
(Mk 14:12-26; Lk 22:7-23; Zhj 13:21-30; 1Kwø 11:23-25)

¹⁷ Dzøghwa kwa tønø vici ka møndiy zømø pøj tsa kama *is ti mbø, mba'a sækøta. Dza *mbøzli ta søfa Yesøw mba'a ghøshi tsøhøshi vø, a kø ghøshi ngøci na: «A Møtø, kwøma ði gha ghøw tøtøna shi zømø dza ghaa zømø mbø makwaghwa Pakaa?» kø ghøshi. ¹⁸ Ma kø Yesøw ngøshi na: «Mbalam dzømbø mølmø, dzækø ghi tsa zana. A pø ghwøw taa ni ngøci sa ghwøw tsøhønjwøw køybay: "Møtø tsa ghøw ghwønøkønjøw na va gha. A køy: Waa vøghwø tsee mønny na, ma ðee dzækø ghi tsa gha, ta zømø shi Pakø, ghøw lø mbøzli ta søfæ, kø" pø ghwøw taa ni ngøci» kø Yesøw. ¹⁹ Dzøghwa mbøzli ta søfa Yesøw mba'a ghøshi dzaa mønti njasa gøzanakøshi Yesøw va, mba'a ghøshi tati shi zømø dza ghøshiy zømø mbø makwaghwa Pakø.

²⁰ Ma sa pøkøwøta vici ki na, mba'a kar Yesøw ghøshi lø mbøzli ta søfa ci va møj lø bakø ni nzøyshi ta zømø shi zømø ki. ²¹ Ma kø Yesøw ngøshi ghøshi mbø zømø shiy na: «Nay ghwøw na, a gøzanjwøw ya, ta na navay, tsøgha na, a tsahwøti ndø mbø ghwøw kwøtøjøw, ta nga ðafa dza na tø ya, ta køsøra møndi» kø.

²² Ma sa favø mbøzli ta søfa Yesøw tsøgha na, ka zhanshi kwøma va tørønjw, gwanashi. Ya wa ndø na, tapø dzømbøw mbø ðøw kwøma va Yesøw: «A Ntsaa sløkønjøw, yøn na nanzø bærkee ßa na?» kø tsava, tsøgha tsahwøti ðøw ðifa, war tsøgha ghøshiy ðøføw.

²³ Ma kø Yesøw ngøshi na: «Ntsa zømø ghøw shiy li kwa kwakwa tsa kwøtøj tsay, ghøci na saa dza va ta nga ðafa tø ya, ta køsøra møndi. ²⁴ Na nee yøn Zøghwø yakø ndø ngøri, ta møтира dzee njasa tsaslitø møndi vaa dzøkønee mbø Zliya Hyala. Ma nanzø kiy, tørønjw dza ngøra'wøw nza køn ndø nga ðafa tø ya tsa va. Wøzøbaa niy maw ma møndiy yakø dza naa nza vø» kø.

²⁵ Ma kə Zhəwdasə ntsaa nga dafa va ta Yesəw na: «A Metər, yən na nanzə bərkee bə na?» kə. Ma kə Yesəw ngəci na: «Wa gha na» kə.

²⁶ Ma ghəshi mbə zəmə shi zəmə va ki na, dza Yesəw həj bəvə pej. Dza na mba'a mananati 'wəsa ti kaa Hyala. Ma sa manamti na 'wəsa na, dza na mba'a ngangavəri pej tsa vaa banavə kaa mbəzli ta səda ci. Ma kə ngəshi na: «Ava ghənzə na vəghee, bəm zəməm» kə.

²⁷ Ma ləy hwəm na, dza na həj bəvə hwəpər tsa nza shi sa kwa, dza na mba'a mananati 'wəsa kaa Hyala. Ma sa manamti na 'wəsa na, dza na həj banavəshi. A kə na: «Sashim gwanəjwəy!» ²⁸ Sa nzanay, ghəshi na miymiy ya, li shi sla Hyala kiri kwa jipə nɛ lə mbəzli. Ta shəkəshi dza ghəshi ta mbəzli daf, ta mbə Hyalaa pələta kwəma shi jikir na mbə nəfə nɛ. ²⁹ Ə gəzanjwəy ya: Ghava na tə ndatəw, ka zhinee sahwe shi sa ni kala war fəca vici dza ghwəmməə zhiniy sashi ka yəwən jakəjakə lə ghwəy, tə pətsa sləkə Dirə mə ghwəməw» kə.

³⁰ Dza ghəshi ka ha cemer, ka fal Hyala. Ma ləy hwəm ki na, mba'a ghəshi səvərishi, ka dzashiy dzəmə kəlan *Wəliwə.

Yesəw gəzə vərəslə tsa dza Piyer ta vərəslə

(Mk 14:27-31; Lk 22:31-34; Zhj 13:36-38)

³¹ Ma kə Yesəw kaa mbəzli ta səda ci ki na: «Nay ghwəy na, mbə vərđi ndatsə nay, ta zlara dza ghwəy kwətiraa hwənjwəy gwanəjwəy. Sa nzanay, a Hyala gəzəkə mbə Zliya nɛ, a kəy:

Ta paslamti ndə ndəghwə shiy dzee, ka tənkesli ci dzəy, mba'a ghəshi zləzljəjərəshi ka dza kwaɓa, ka dza kwaɓa, kə.

³² Ləy hwəm sa kee zhakatira mbə mətī kiy, ta 'watənjwəy kwal dzee dzaa dzəti hidī ka Galile, ma nza ghwəy kəsara mbəɓa» kə.

³³ Ma kə Piyer kaa zləbanci na: «A Ndə sləkəpə, na nee neyey, ya gwa'a gwa'a zlanj mbəzliy, ka dzee zlanj tepəw» kə.

³⁴ Ma kə Yesəw ngəci na: «A Piyer, a gəzanjəe ta na navay, mbə vərđi ndatsə na, ka ngələkə gha way, gha zhinti gəzə mahkan səda gha: "Sənay tsava ndə yaw, sənay tsava ndə yaw" pə gha» kə Yesəw.

³⁵ Ma kə Piyer na: «Ya ta mətī dzee kwasəbə ghay, ka dzee gəzə, sənanjə yaw,

pən tepəw» kə. Dza nihwəti *mbəzli ta səda Yesəw va tərmbə, tsəgha ghəshi gəzəkə kwərəkəwə ki.

Njasa cə'wə Yesəw Hyala kwa Getəseməne

(Mk 14:32-42; Lk 22:39-46)

³⁶ Dzəghwa kar Yesəw ghəshi lə mbəzli ta səda ci, mba'a ghəshi səəkəshiy dzəti tsahwəti pi. «Getəseməne» kə məndi kaa slən tsa pətsa va. Dzəghwa ma kə kaa ngəshi na: «Nzəyijwəyəm tikə, e katayvaraa dzarba, ta cə'wə Hyala» kə.

³⁷ Dza na mba'a pəməvə kar Piyer ghəshi lə ndərazhi Zhebədə va bakə ni kwasəbə ci. Ma ghəshi mbə dza tsəgha na, mba'a her Yesəw ghati dza, ka sla nəfə tsa ci difa.

³⁸ Ma kə kaa ngəshi ki na: «Tərənjwəy slay nəfə tsee, ka dī pəəslira. Nzəyijwəyəm tikə kwasəbə, əntaa ghwəy bə hi ma» kə.

³⁹ Dza na mba'a kətivə dza bələkə jəw. 'Wakəvə na, mba'a 'yambə kwəma ci mbə hidī. Dza na ka cə'wə, a kə na: «A Di, War mba'a kə tsahwəti kwal tifay, bashamti ngəra'wə tsa va səəkəwə dzəkənee. Nanzə kiy, əntaa gha mənī war tə sa dēe ma, war njasa təbanjə na ka gha mənī» kə.

⁴⁰ Dza na tərəf zhəghəkəyav dzəvəgha mbəzli ta səda ci va mahkan ni. Səəkə na na, ghəshi banti hi. Ma kə kaa Piyer ki na: «A nava mbə ma ghwəy nzaynza ləməcijwəy kwasəbēe ya gar tsahi kwətijaa. ⁴¹ Ə pə ghwəy nzəyijwəy ləməcijwəy, ka cə'wə Hyala ta mbə ghənzəə ndəghwənjwəy, vantaa *ndə jaka tsa nɛə ngadambənjwəy mbə mənī *kwəma jikir na. Ka dī mənī kwəma wəzə na ndə ngəri kwa kwəma Hyala mbə nəfə tsa ci ngar ki na, daw bərđi vəgha ci ta mənī nɛ» kə.

⁴² Zhini na, mba'a katantəvay difa kwa baka səda ci, ka cə'wə Hyala ghəci, a kə na: «A Di, kala tsahwəti kwal tifə gar banti ngəra'wə tsa kən yay, war ta sə'wa dzee. War njasa təbanjə na kə məniva» kə. ⁴³ Ma sa kədij na lə cə'wə Hyala na, zhini na mba'a zhəkəy zhəvəgha mbəzli ta səda ci va. Zhəkə na fa na, ghəshi tə hi, shanj ghəshi ta mbay nzəyishiy ləməcishi. ⁴⁴ Zhini na mbərəkə zlashi, mba'a katamtəvay difa. Dza na mba'a zhiniy cə'wəti Hyala kwa mahkana səda, war njasa məcana va.

⁴⁵ Dzəghwa mba'a zhəkəy zhəvəgha mbəzli ta səda ci ki. Ma kə kaa ngəshi na: «A mbəzli ni, him hi tsa ghwəy, ka dəkə vəgha ghwəy na ghwəy. Ava ghwəy nay

26:26 26:26-28 1Kwər 10:16   **26:28** 26:28 Səvəri 24:8; Zher 31:31; Ebr 7:22; 9:15-20   **26:30** 26:30 Lk 22:39; Zhj 18:1   **26:31** 26:31 Zak 13:7; Mt 26:56; Zhj 16:32   **26:32** 26:32 28:7, 16   **26:34** 26:34-35 Lk 22:33-34; Zhj 13:36-38   **26:34** 26:34 26:75   **26:36** 26:36-46 Lk 5:16; Ebr 5:7-8   **26:39** 26:39 6:10; 20:22; Zhj 18:11; Ebr 10:9
26:41 26:41 Ef 6:18; Ebr 2:18   **26:44** 26:44 2Kwər 12:8   **26:45** 26:45 Zhj 12:23; 13:1; 17:1

vəghwə tsee kətikəvay, ta kəsəra mēndiy dzəmbə dividiyi ka mēni kwəma jikir na, yən Zəghwə yakə ndə ngəri. ⁴⁶ Ava ghwəy nay ntsaa ngati dafa va tə ya səkəy, satim a ghwəmmə dzar dzəvəgha» kə.

Njasa kəsə mēndi Yesəw

(Mk 14:43-50; Lk 22:47-53; Zhj 18:3-12)

⁴⁷ Ma Yesəw mbə kərni gəzə kwəma vaa səkwa na, ndəs Zhəwdasə, tsahwəti ntsa mbə mbəzli ta səda ci va mən lə bakə ni səkəy. Mba'a mbəzli dan tərənəw kwasəbə, lə kafa'ihī nihwəti, lə ghədemesli nihwəti. Mbəzli vay, mbəzli dikə dikə ni mbə *ka ta Hyala ghəshi lə mətikwəkwər mbə *ka Zhəwifə niy ghwənashi na ta kəsə Yesəw. ⁴⁸ Ma kə Zhəwdasə tsaa ngati dafa va ta Yesəw niy ni kaa mbəzli va ghəshi dzaa kafə ki na: «Sa ka ghwəmmə tsəhəmməy, ntsa dza ghwəy vaa nara mbə səkwe njasa ka ndə səkwe madigayəy, ghəci na. Nza ghwəy kəsə ki» kə niy ni kaa ngəshi. ⁴⁹ Tsəhə tsa tsəhə ghəshi ki na, karə Zhəwdasə dzay dzəvəgha Yesəw. Ma kə kaa ngəci na: «'Wəsa Metər» kə, mba'a səkwe ti njasa ka ndə vaa səkwe madigay. ⁵⁰ Ma kə Yesəw ngəci na: «A madiga, ə pə ghaa mēni kwəma səkə gha ta mēni di» kə. War ghwəla ki na, dza mbəzli va bəsə basakənvashiy dzəkən Yesəw, tasl ghəshi kəsəti tsəgha. ⁵¹ 'Wakəvə tsahwəti ntsa tə səkəbə Yesəw fəkəwə tədfikəvəri kafa'i ci, pətse kəsəkəghwa sləmə vəgha ghən ndə ghəra sləni kaa dikə tsa ka ta Hyala. ⁵² Ma kə Yesəw ngəci na: «A ntsee, zhanambə kafa'i tsa gha mbə kwəbək tsa ci. Sa nzanay, ma mbəzli nashi ghwəy va mbə dza lə kafa'ihī ta dividiyi shiy, War kafa'i dza naa zamtishi kwərakwə. ⁵³ Favə gha na, yən kə niy di mēni tsəgha nzay, e haray Dirə ta kəətira ghəci nza. Ka na dza tibatə nza na, mba'a ghwənəkəra ka kwal ci dan tərənəw ta kəətira. ⁵⁴ Kwəma nata ghwəy naa məniva sanay, kwəma tsasli ti mēndi kwa Zliya Hyalaa dzəkənee na. Mba'a pən niy ni e har Dirə ta kəətira ghəci pən nzay, ka dza kwəma tsasli ti mēndi vaa məntə nazw» kə.

⁵⁵ Zhini ma kə kaa mbəzliy kəsə va na: «A mbəzli ni, tawa səkə ghwəy ta kəsəra lə kafa'ihī mba'a ghədemesli njasa nzee ndə ghəli kia? Vici va vici va ghwəmmə niy nza lə ghwəy mbə *ciki Hyala, ka bəni shiyee kaa mbəzli, kalaa niy kəsəra ghwəy ghalaba nanzə sa? ⁵⁶ Ma kwəma nata ghwəy na məntay, ta mbəə dzəghwata

kwa kwəmaa niy tsasli ti ka gəzə kwəma Hyala va mbə zliya, məntə na tsəgha» kə.

Ləy hwəm sa gəzəkə Yesəw kwəma va ki na, 'wakəvə mbəzli ta səda ci kwərec ghəshi hwəshi gwanashi, mbərəkə ghəshi zlay tiba kwətiy.

Yesəw kwa kwəma ka sləka kwəma mbə *ka Zhəwifə

(Mk 14:53-65; Lk 22:54-55, 63-71; Zhj 18:13-14, 19-24)

⁵⁷ Dzəghwa mbəzliy kəsəvə Yesəw va mba'a ghəshi bəghə Yesəw dzəkə ghi tsa Kayifə, dikə tsa *ka ta Hyala. Ghalabay, kəghi tsa va niy nza *ka bənipə kwəma pəhəti Hyala ghəshi lə mətikwəkwər mbə ka Zhəwifə. ⁵⁸ Ma mēndi mbə dza lə Yesəw dzəkə ghi tsa va na, dza Piyer ka nəwshi kərakə kərakə, pa' kwa tipə dikə tsa ka ta Hyala tsa dikə tsa va. Ma sa tsəhəy na kwa tipə va na, dza na mba'a nzəyəy mbə mbəzliy ndəghwə ghi tsa va, ta mbə ghəciy nashi shi dza mēndi ta mēni lə Yesəw.

⁵⁹ Ma kəyba ki na, dza mbəzli dikə dikə ni mbə ka ta Hyala, ghəshi lə *mbəzliy sləka ka Zhəwifə gwanashi mba'a ghəshi dzəmbəshi mbə pala kwəma dza ghəshiy banavə fəti ti kaa Yesəw, ya dzərvə dza ghəshiy təbanakən, ta mbə ghəshiy paslamti. ⁶⁰ Dan tərənəw mbəzli tətəbanakən dzərvə na, shən ghəshi ta kwəməvə kwəma ka ghəshi banavə fəti kaa Yesəw li. Ma ləy hwəm jəw ki na, 'wakəvə nihwəti mbəzli tiba bakə, mba'a ghəshi kafəshi. ⁶¹ A kə ghəshi na: «Aya, a kə ntsa niy niy: "Ma yənəy, e mbay ngəzlamti *ciki Hyala tsa, mba'ee zhiniy ngakati mbə vici mahkan" kə niy ni» kə ghəshi.

⁶² Ma sa gəzəkə mbəzli va tsəgha na, dza dikə tsa ka ta Hyala pəlhəm satiy, ma kə kaa Yesəw na: «Na ntsa, a shiy mənishi zləba ma gha kwemər gəzəvə mēndi niy dzəkən gha shəka?» kə. ⁶³ Dzəghwa Yesəw naci dighevə catavay, zhini ma kə dikə tsa ka ta Hyala tsa va ngəci na: «Avee dzaa dəw kwəma va gha, nza gha zləbakənyəy. Lə slən tsa Hyalaa bəka piy dəwee va gha, mba'a pə ghaa *Kəristəw Ntsa tivə Hyala, Zəghwə Hyalay, mba'a gha gəzanəy» kə.

⁶⁴ Ma kə Yesəw na: «Yə, tsəgha na njasa gəzə gha va. Ə gəzanəwəy va, ghala ndatsəy, tə dəvə kwa bəzəmə Hyala kwa bərciy sləkə shiy gwa'a dza ghwəy nara mənəy, yən Zəghwə yakə ndə ngəri.

Zhini difay, ta nara dza ghwøy yøn mbø sæøkè mbø kwølebi mæ ghwømæ» kə.

⁶⁵ Ma sa favø dikə tsa ka ta Hyala tsøgha na, dza na kwøbanj tsa kən ghən ci, kwøyah kwøyah ghəci slakwanti, sa satiy nəfə tsa ci. A kə na: «Ava ntsa va sawanti Hyala. Wəkə na nava tsøgha, ka dī mbözli ghwømmə ta ndəgha fəti ta kwøma mēnti na ghwəlaw. A ghwøy favø njasa sawa na Hyala də'wə ghən tsa ghwøy. ⁶⁶ Naa njaa na na təkə ghwøy dzəkən baya?» kə. Ma kə ghəshi ngəci na: «A gəzəkə *kwøma jikir na, gar pəesli na» kə ghəshi.

⁶⁷ Dza ghəshi ka titifə ndighwər dzəmbə kwøma ci, ka ndəkəwə lə dəvə. Ma nihwəti na, ka sləva dəvəə dzəvəgha ghən ci. ⁶⁸ Ma kə ghəshi na: «Gha na Kəristəw, ca a Hyala dətəŋa, a gha gəzanəy sana di, nda wa ntsaa ləkəŋa va» kə ghəshi.

Vəraslə tsa Piyer

(Mk 14:66-72; Lk 22:56-62; Zhj 18:15-18, 25-27)

⁶⁹ Ma Piyer mənəy kwa tipə tifa kəghi tsa dikə tsa *ka ta Hyala tsa va ki na, dzəghwa nahwəti maliy ghəra sləni kəyba, kət kətəghəvataa dzəvəgha. A kə kaa Piyer na: «Ghay ntsay, tsahwəti ntsa kwasəbə Yesəw ndə ka Galile tsa va nza gha» kə. ⁷⁰ Dzəghwa Piyer ka vərəslə kwa kwøma mbözli gwanashi ki, a kə na: «Sənata gəla kwøma dī gha na gəzee sana nee kiw» kə. ⁷¹ Dza na mba'a kafəy dzaa nzyəy vəgha miy dəgha. Dzəghwa nahwəti mali kwa ghəra sləni ba mba'a nighəvə. Ma kə kaa mbözli tə pətsa va na: «Ma ntsa nanəy, ntsaa niy nza kwasəbə Yesəw ndə ka Nazaretə na» kə. ⁷² Ma sa favø Piyer tsəgha na, ka zhini ghəciy vərəslə, ma kə na: «Yən na neyey, e zəməkə ya fəla, sənay ntsa vee tēpəw» kə.

⁷³ Dza war ghwəla jaw dība na, kət mbözli tifa kətəghəvashiy dzəvəgha Piyer. A kə ghəshi ngəci na: «A ntsa, na katanj katanj nay, tsahwəti ntsa mbø mbözli ntsa ni nza gha. Ghala mbø gəzə kwøma gha liw» kə ghəshi. ⁷⁴ Dzəghwa Piyer tapə ta zəmə lə fəlati ki, a kə na: «Tifa tēpəw, tsamtəra Hyala yøn kəə slə dzərvə, sənay ntsavee na yaw!» kə.

War sa gəzəkə Piyer tsəgha ki na, 'wakəvə ngələkə tsəgha, mba'a way tīfata ki. ⁷⁵ Ma sa favø Piyer wa ngələkə tsa va na, nza'jaw ghəci zəzəvə kwømaa niy gəzanəkə Yesəw va. Ma kə Yesəw niy ni ngəciy: «Ka ngələkə gha way, gha zhinti gəzə mahkan səfə gha: "Sənay tsava ndə yaw, sənay tsava ndə yaw" pə gha» kə Yesəw niy ni ngəci. Ma sa zəzəti Piyer

kwøma mēnti na va na, dza na pəlhəm satiy, mba'a səvəriy tə ngwəla, ka wahə ghəci tərəŋw tərəŋw.

27

¹ Ma pəətə mekəshi mekəshi ki na, dza mbözli dikə dikə ni mbø *ka ta Hyala ghəshi lə mətikwəkwər mbø ka Zhəwifə, mba'a ghəshi basətəvashi, mba'a ghəshi sləkati basanakən ngwəvə kaa Yesəw ta paslamti. ² Dza pəhə ghəshi pəhəti, mba'a ghəshi pəməghə kaa ngwəmna Pilatə, ta basə ngwəvəə dzəkən.

Məti Zhəwdasə Isəkariyətə
(SləniKY 1:18-19)

³ Dzəghwa ki, mba'a Zhəwdasə tsaa dələnəvə Yesəw va kaa mbözli favø: «A mēndi basanakən ngwəvə dza ta pəesli ci kaa Yesəw» kə mēndi. Ma sa favø na na: «Yən sənay nza» kə. Dza na həj bəvə mbəl tsa mahkan mətəkə tsa va niy banəvə mēndi tə Yesəw. Kə mba'a zhananakəvə sa mbözli dikə dikə ni mbø *ka ta Hyala ghəshi lə mətikwəkwər mbø *ka Zhəwifə. ⁴ A kə ngəshi na: «A ya, avam gəna ghwøy va. Kwəma jikir naa sava mənTEE, sa nzana, mba'ee ngati dafa ta ntsaa təvəti ma kwøma, ta pəesli mēndi» kə. Ma kə mbözli va ngəci nashi ki na: «Əh, əndaw shiy, war gha sənay nay, wa kwøma ghəy mbø na na ghəya?» kə ghəshi. ⁵ Ma sa favø Zhəwdasə tsəgha na, dza kihwə, kihwøy gəna va mbø *ciki Hyala. Kə war ka səvəriy tsəgha, mba'a dzaa bərtamti ghən tsa ci lə zə'wə.

⁶ Dzəghwa mbözli dikə dikə ni mbø ka ta Hyala mba'a ghəshi pati gəna va. Ma sa pati ghəshi, a kə ghəshi kwa jipə shi na: «A ghwømmə sənay, kwal va ghwømmə ta jakə gəna tsətsə naa dzəmbə gəna fə ghwømmə ta sləni Hyalaw. Sa wanay, sa nzana gəna kwəməvə mēndi tə miymiy ndə ghənzə» kə ghəshi. ⁷ Ma sa gəzəkə ghəshi tsəgha na, dza ghəshi ka sləka kwøma kwa jipə shi ki, a kə ghəshi na: «Pavə za ghwømmə tə gəna va, ta la ka məlməə dza bəkwəshi» kə ghəshi. Sa sləkati ghəshi tsəgha na, mba'a ghəshi pavə za, va tsahwəti ndə nga ghəəni. ⁸ Va tsəgha nzana, ya pa' sana na «za miymiy» mēndiy har slən tsa za va. ⁹ Shi vay, war njasa niy gəzəkə *Zhereməy ndə gəzə kwøma Hyala va mənishi ghəshi. Ma kə niy niy:

Mbəl tsa mahkan mətəkə tsa vay, tsəgha niy zləbavə ka *Izərayel waa dzəti ntsa va.

Sa dza ghəshiy, mba'a ghəshi bəvə gəna va,

¹⁰ mba'a ghəshi dzaa pavə za ti va ndə nga ghəəni,

war njasa niy gəzəkəra Ndə sləkəpə vay, tsəgha mənti ghəshi, kə niy ni.

Yesəw tə ngwəvə kwa kwəma ngwəmma Pilatə

(Mk 15:2-15; Lk 23:3-5, 13-23; Zhj 18:33-40; 19:1-16)

¹¹ Ma sa pəməghə məndi Yesəw dzəghwa kwəma ngwəmma Pilatə ki na, dza məndi mba'am garəy kwa kwəma ci, tapə ngwəmma ta dəw kwəma və, a kə na: «Mazə tsa *ka Zhəwifə nza gha na ntsa?» kə.

Ma kə Yesəw ngəci na: «Njasa gəzə gha va na» kə. ¹² Dza mbəzli dikə dikə ni mbə *ka ta Hyala, ghəshi lə mətikwəkwər mbə ka Zhəwifə, mba'a ghəshi kafəshi ta bə fəti kaa Yesəw. Tərəm Yesəw nzəyəy kala zləba ma kwəma. ¹³ Ma kə ngwəmma ngəci ki na: «A favə ma gha fəti bəbənə ghəshi va ghəngən ghəngən na shəkəna?» kə ¹⁴ Ma Yesəw naci ki na dighevə catavay ghaləba, kala zhiniy zləba kwəma ya kwətiŋ nə. Tərənəw nava kwəma mananati madənə kaa ngwəmma ki.

¹⁵ Njasa sənəbəy ngwəmma mbə məni nzəy, ya hwəmbə war səkətə ma vici *makwaghwa Pakəy, kar naa pəlanayshi tsa di mbəzli ndə kwətiŋ, mbə mbəzli kwa fərshina. ¹⁶ Ma ghala pətsa kəsə məndi va Yesəw ki na, mba'a tsahwəti ndə niy nza tifa kəəli kəəli kwa fərshina. «Yesəw Barabasə» kə məndi kaa slən tsa ci. Ndə rəda tsa tərənəw tsa ghəci niy nza. ¹⁷ Dzəghwa ngwəmma Pilatə ki, ka dəw va mbəzliy basəshi va tə pətsa va, a kə na: «A nə ya ngərywəy kiy, wəzəba tsama ndə di ghwəy yən pəlayŋwəy mbə mbəzli bakə ni nia? Yesəw Barabasə shəkənaa, naa wəzəba Yesəw tsa har məndiy *Kəristəw?» kə. ¹⁸ Na na Pilatəy, aa niy sənay, ə hərəhə mbəzli dikə dikə ni mbə ka ta Hyala ghəshi lə mətikwəkwər mbə ka Zhəwifə va Yesəw, va tsəgha kəsəngəhə ghəshi, kə.

¹⁹ Ma ngwəmma Pilatə mənzəy tə pətsa ka məndiy sla ngwəvə ki na, ndəs tsahwəti ndə səkəy sa ghwənəkə mali ci. Ma kə ntsa va ngəci na: «A kə mali ghay ngwəmənyay: "Ntsa vay, əntaa gha dzaa mananci *kwəma jikir na ma. Fəti vəw, ntsa slar tsa na. Ndatse həvirəy tərənəw

shiwəhwee shiw li ka dza heree" kə» kə ntsa va.

²⁰ Dza mbəzli dikə dikə ni mbə ka ta Hyala, ghəshi lə mətikwəkwər mbə ka Zhəwifə, cəkə' ghəshi həərəvəri mbəzli. «Pəlayŋəy Barabasə, mba'am pəsliti Yesəw, pə ghwəy taa ni ngəci» kə ghəshi. ²¹ Zhini ngwəmma ki, ka dəw və shi, a kə na: «A nə yay, tsama ndə na sa di ghwəy mbə mbəzli bakə ni ni yən pəlayŋwəy? Gəzaram» kə. Ma kə ghəshi ngəci na: «Pəlayŋəy Barabasə» kə ghəshi. ²² Dzəghwa ma kə ngəshi na: «Ya Yesəw tsa har məndiy Kəristəw naci kiy, njaa kee mənti lia?» kə. Ma kə ghəshi ngəci gwanashi na: «Na naci, war danjəw pə gha danjavəgha vəgha tsəm» kə ghəshi. ²³ Zhini ma kə ngwəmma Pilatə ngəshi ba na: «Əy, wa na kwəma təvəti ntsa gar danjəw məndiy dzəvəgha tsəm kia?» kə. Zhini ghəshi mətsəhə, ghəshi mətsəhəti zlapə gəzə nzə zlanzlan difa: «War danjəw pə gha danjavəgha vəgha tsəm» kə ghəshi.

²⁴ Dzəghwa mba'a Pilatə nighəti, shi dzeə mənti tifa lə gəzə kwəmee naw, kə. Sa nzana, war 'warə saa mətsəhəva. Sa nighəti na tsəgha na, dza na ti tivə yam, kə pi' peməti dəvə ci tifa kwa kwəma mbəzli gwanashi. A kə na: «Avam ghwəy nata dəvee. Yən mbə kwəma pəsliti ntsa na na yaw, war kən ghən tsa ghwəy kə sa ghwəy taa nza» kə. ²⁵ Ma kə mbəzli va gwanashi na: «Tsəgha na, a ghəy zləbavə. War va ghəy, lə va ndərazhi ghəy gwa'a kə Hyala dzaa dəw kəsli kərhiy dzəghwa ntsa va» kə ghəshi. ²⁶ Dzəghwa Pilatə wərət pəlanayshi Barabasə, mba'a gəzənsi kaa mbəzli, a ghəshi də'wəvə Yesəw lə kwərpə, ləy hwəm na, nza ghəshi banavəshi mbə dəvə shi, nza ghəshi dzaa danjəwə dzəvəgha tsəm.

Ka sawji lə Yesəw

(Mk 15:6-20; Zhj 19:2-3)

²⁷ Dza ka sawji ki, mba'a ghəshi pəməghə Yesəw dzakə ghi, dzəti pi sla ngwəvə tsa ngwəmma. Sa dzakə ghəshi na, mba'a ghəshi basəkənvashiy dzəkən lə nihwəti ka sawjiy tərmbə gwanashi.

²⁸ Dza ghəshi kwərat kwərat ghəshi saramti naci kwəbənər kən ghən ci, kwəp ghəshi panəkən kwəban tsa ghəm tsa, nja sa mazə. ²⁹ Mba'a ghəshi mbərəti tekesli nja məgapa pəəgə ghən mazə, sərə ghəshi sərənambəshi mbə ghən tsa ci. Dza ghəshi mba'a ghəshi bəvə gətaa fanambə mbə dəvə kwa bəzəmə ci. Dzəghwa

27:11 27:11 2:2; 27:29, 37, 42; Mk 15:2, 9, 12, 18, 26, 32; Lk 23:3, 37-38; Zhj 1:49; 12:13; 18:33, 39; 19:3, 15, 19, 21

27:12 27:12-14 Zhj 19:9; Mt 26:63 **27:19** 27:19 Lk 23:47 **27:20** 27:20-23 SləniKY 3:13-14 **27:24** 27:24

Nəw 21:6-9; Cem 26:6 **27:25** 27:25 SləniKY 5:28 **27:26** 27:26-31 20:19 **27:28** 27:28 Lk 23:11 **27:29**

27:29 27:11

ghæshi ki tsætsefækwæ ghæshi tsæfækwæshi kwa kwæma ci, ka sawa sa shi. Ma kə ghæshi ngæci na: «A mazə *ka Zhəwifə, ava ghəy səkwtəŋa» kə ghæshi. ³⁰ Dza ghæshi ka titifə ndighwər dzəti, dzəghwa lan, ghæshi bəhwə gata ta dəwə ci va, ta dəwə li kwa ghən ci. War tsəgha ghæshiy mæni. ³¹ Dzəghwa sa kədishi ghæshi lə sawa ci tsəgha ki na, mba'a ghæshi səranti kwəban tsa kən va, mba'a ghæshi zhananakən kwəbənər ci. Dza ghæshi pəm ghæshi pəmavə ta dza ta danjwə dzəvəgha tsəm ki.

Yesəw vəgha tsəm

(Mk 15:21-32; Lk 23:26-43; Zhj 19:17-27)

³² Ma ghæshi mbə səvəri mbə mælmə na, bəgəm ghæshi kwəmay lə tsahwəti ndə ka Shiren, Shimanjw, kə mændi kaa slən tsa ci. Dza mba'a ghæshi mbaranavə bə tsəm tsa dza mændi va ta danjwə Yesəw dzəvəgha kaa ntsa va. ³³ Dza Shimanjw hən ghæci bəwə tsəm tsa va. Dza ndəs ghæshi tsəhəshi tə pətsa har mændiy «Gwalgwata». Gwalgwata vay, pi nja pa ghən ndə ngəri di naa gəzə. ³⁴ Ma sa tsəhəshi ghæshi tə pətsa va ki na, mba'a ghæshi bəwə tay tsa dzavədi dzavədi tsa lə shi 'yaghwakəghwak ni. Hən ghæshi banavə kaa Yesəw, ta sa ghæci. Ma sa nə Yesəw gwərətə kə dzəghəti na, kala di ghæci.

³⁵ Dza ghæshi ki danjwə ghæshi danjwəvəgha vəgha tsəm. Mba'a ghæshi tihəhwə kwəbənər kən ghən ci kwa jipə shi lə ti dandərdə. ³⁶ Sa tihəhwə ghæshi kwəbənər ci va ki na, dza ghæshi mba'a ghæshi nzəyshi tifa vəgha, ta ndəghwə ci. ³⁷ Dzəghwa mba'a ghæshi bəwə shiy tsaslati kwəma banavə mændi fəti ti. Ma kə ghæshi kaa kwəma va na: «Ntsay, ghæci na Yesəw, mazə tsa *ka Zhəwifə» kə ghæshi. Dza mba'a ghæshi sərəy shi tə ghən tsa ci. ³⁸ Mba'a mændi danjwəvəgha nihwəti mbəzli ka ghərəpə bakə tə ni shi shəghwə tifa vəgha Yesəw. Ya wa ndə na, tə tsa ci tsəm, tar bəla kwa bəzəmə tsahwəti, mba'a tsahwəti tar kwa zlebi ci mændi fəyshi vəgha Yesəw.

³⁹ Dzəghwa mbəzliy dza dzashi dzar vəgha pətsa va, ka sawa Yesəw, ka tsəərə, ⁴⁰ a kə ghæshi na: «Awə pə gha bay, gha gha saa niy di tsaa ngəzlamti *ciki Hyala, zhini ka ngakati mbə vici mahkanta pə gha niy niy, ca mbəlanti ghən tsa gha dəwə ghən tsa gha sana di. Ndata Zəghwə Hyala nza gha katanjəy, səkwanja

tə tsəm tsa di!» kə ghæshi. ⁴¹ Zhini tsəgha mbəzli dikə dikə ni mbə *ka ta Hyala, ghæshi lə *mbəzliy bənipə kwəma pəhəti Hyala, mba'a mətikwəkwər mbə ka Zhəwifə sawa difa, a kə ghæshi na: ⁴² «Ma nihwəti mbəzli mba'a ghæci mbalantishi na, kala dza ghæci mbəə mbəlanti tsa ci ghən kwərakwə shəkəna. Mazə ka *Izərayel gee kə bay, səkwa kə səkway tə tsəm tsa va sənənva di. War mba'a kə səkwayəy, ta banavə nefer ghwəmmə dza ghwəmmə. ⁴³ War kaa Hyala banavə na nəfə tsa ci, "Zəghwə Hyala nzee" kə. Eh yanj, wəzə tsəgha, war nighə pə ghwəmmə nighə di na ghwəy, nda nza Hyalaa di va mbəlanti sənənva di» kə ghæshi. ⁴⁴ Mbəzli ka ghərəpə bakə ni va danjwə mændi vəgha Yesəw na, tsəgha ghæshi zhiniy sawa kwərakwə difa.

Məti Yesəw

(Mk 15:33-41; Lk 23:44-49; Zhj 19:28-30)

⁴⁵ Ma sa manta vici tarə kwa ghən ki na, dzəghwa tərkwəsl pi mənuy, va pa' kwəmafa tə hidi gwa'a gwa'a, pa' tsahi mahkan hetihwer na war tsəgha pi. ⁴⁶ Ma ge'i lə tsahi mahkan ni va ki na, dza Yesəw ka zlapə kwəma zlanjlan, a kə na: «Eli, Eli, lama sabakətani?» kə. Ma di kwəma vaa gəzəy: «A Hyalee, a Hyalee, wa shiy mənishi ndəghamtəra gha kia?» di naa gəzə.

⁴⁷ Mba'a nihwəti mbəzli mbə mbəzliy nza tə pətsa va favə kwəma gəzəkə na va, a kə ghæshi na: «Aya, wa avacim haka *Eli» kə ghæshi. ⁴⁸ Ghavə tsahwəti ndə tifa kwətunj mba'a kəsəghə bali, mba'a dzaa bəwə shiy nja səwsə, kə yəkwə yəkwəmbəshi mbə tay tsa ndalakwəlakwə tsa, səəkə na pəərə tə gəta ka banci, a ghæci sa. ⁴⁹ Dzəghwa ma kə nihwəti mbəzli tifa kaa ntsa va na: «Zlay, a ghwəmmə nighə di, nda katanj dza Eli tsa vaa səəkəə mbəlanti» kə ghæshi.

⁵⁰ Zhini Yesəw difa mba'a ngwəmata lala zlanjlan, mba'a mətuy ki. ⁵¹ Ghala pətsa məti na va na, 'wakəwə kwəmtə tsa pəhəy mændi ta təhəvəri pətsa mbə *ciki Hyala, bakə mbə sləkwəvəyivay, ghala səəkə mə ghən tsa ci pa' kwəkə tə mətəni. Dza hidi ka gərgəvə, ka wəwəredci kələbahi. ⁵² Dzəghwa kwəlilhi mba'a ghæshi ghwəghwənishi. Mbəzliy niy bəbəkəwəshi mbə mbəzliy nəw kwəma Hyala na, danj ghæshi satishi mbə məti. ⁵³ Sa satishi ghæshi mbə məti na, mba'a ghæshi səsəəməshi kwa

kwëli. Ma løy hwöm sa sati Yesöw mbë mätï ci na, mba'a ghashi dzashiy dzëmbë Zherëwzalem mëlmë Hyala. Ma mbë mëlmë va ki na, mbëzli ðanj tërënjw niy nashi.

⁵⁴ Ghala pëtsa gërgërëshi hidï va kiy, tïfa niy nza dikë tsa ka sawji bëlëkwë, ghashi lë ka sawjiy niy nza kwasëbë mbë ndëghwë Yesöw, ya namaba kwëmaa mënta gwa'a na, cëke' ghashi nata. Sa nata ghashi tsëgha na, tërënjw ghashi hazlënishï. A kë ghashi na: «Na katanj nay, Zëghwë Hyala na ntsa» kë ghashi.

⁵⁵ Ghala vëghwë tsa va ki na, mba'a mi'i niy nza të pëtsa va ðanj, nja vëri kërakëshi, ka nighë kwëmaa mëniva lë Yesöw. Mi'i vay, sëäkë mbë hidï ka Galile niy nëwvw ghashi Yesöw, ta këti. ⁵⁶ Ma mbë mi'i va ki na, mbë shi niy nza kar Marëy mbë mëlmë Magadala, lë Marëy mbëghashi kar Zhakë lë *Zhezhefë, mba'a mbëghashi ndëräzhi Zhebede.

*Zhezhefë ndë ka Arimate mbë la Yesöw
(Mk 15:42-47; Lk 23:50-56; Zhj 19:38-42)

⁵⁷ Ma hetihwer ki na, mba'a tsahwëti ndë ka Arimate sëäkëy, Zhezhefë kë mëndi kaa slën tsa ci. Ntsa nza gëna vë tërënjw ghëci. Ghëci kwërakwë ki na, ntsaa nëw Yesöw ghëci. ⁵⁸ Ma sa mëtiy Yesöw na, dza na mba'a dzaa kësäy ngwëmna Pilatë ta cë'wë kwal tsaa dza ta bë mbëri tsa Yesöw ta dza ta lamti. Dza Pilatë mba'a gëzanci kaa ndë sawji ta ðanci. ⁵⁹ Ma sa ðanavë Pilatë ki na, dza Zhezhefë ki, mba'a dzaa bëwë mbëri tsa Yesöw, mba'a dzaa harambë mbë bahëta wëzë na. ⁶⁰ Ma sa harëti na na, mba'a faghwa kwa kwëli ci niy lati na kaa ghën tsa ci. Kwëli vay 'war la niy nza na, mbë hakwë niy lati na. Ma sa faghwa na mbëri tsa Yesöw va ki na, dza na mba'a tsëkwëkë hërambëzli dikë naa kalamiy miy kwëli va, ka dzay. ⁶¹ Mëniva shi va gwanashiy, tïfa niy nza kar Marëy ka Magëdala ghashi lë nahwëti Marëy va mënzëy vëgha kwëli.

Ka sawji mbë ndëghwë kwëli Yesöw

⁶² Ma way pi të hëzlimë, fëca *vici dëkëva ka Zhëwifë ki na, mba'a mbëzli dikë dikë ni mbë *ka ta Hyala, ghashi lë *ka Farisahi madishi, ka dza va ngwëmna Pilatë. ⁶³ Ma sa tsöhëshi ghashi, a kë ghashi ngëci na: «A ngwëmna tsa ghëy dikë tsa. Yanj pë gha na gha, a ghëy zëzëvë nahwëti kwëmaa niy gëgëzë Yesöw, ghala pëtsaa niy nza na të ghwëmëy. A kë

ndë dzërvë tsa va niy niy: “Të kwa mahkana vicee kwa kwëliy, ta zhakatira dzëe mbë mätï” kë niy ni. ⁶⁴ Va tsëgha, wëzëba gëzanshi gha na kaa mbëzli, a ghashi ndëghwë kwëli ci va wëzë, ka vici mahkan na va gëzë na dzar. Kala tsëghay, ta sëäkë dza mbëzli ta sëða ciy ghëlëhwë mbëri tsa ci kwa kwëli va. Ka ghashi gwëravë kaa mbëzli na: “Aa zhakatiy mbë mätï, të ghwëmëy na” kë ghashi taa ni. Ghälaba kiy tërënjw dza dzërvë shi vaa kwëmavë bërci tanj kaa na kwa tanja» kë ghashi. ⁶⁵ Ma sa favë Pilatë kwëma va tsëgha, ma kë ngëshi na: «Avam ka sawji va, pëmëshim a ghashi dza ta ndëghwë kwëli va gë'i njasa dza ghwëy mbay ndëghwë wëzë wëzë» kë. ⁶⁶ Dzëghwa ghashi pëm ghashi pëmëvëshi ka dzashi. Ma sa tsöhëshi ghashi na, dza ghashi zlërbë ghashi zlërbäkën shiy kën hërambëzli miy kwëli va va, ka nahay wëzë. Sa zlërbay ghashi na, mba'a ghashi garëy ka sawji tïfa kën, ta ndëghwë nze ki.

28

Zhakati tsa Yesöw mbë mätï

(Mk 16:1-10; Lk 24:1-12; Zhj 20:1-10)

¹ Ma të way pi løy hwöm *vici dëkëva, mëkëshi mëkëshi të këdi pi, fëca lëwma Dëmasë ki na, mba'a kar Marëy ka Magëdala ghashi lë nahwëti Marëy va kafëshi, mba'a ghashi tsöhëshi vëgha kwëli Yesöw, ta nighëti. ² Ghavë hidï tsëgha ka gërgërë tërënjw tërënjw. Dzëghwa *ndë kwal tsa Hyala kwa Slëkëpë mba'a tsahwëy sëäkë më ghwëmë. Sëäkë na tsëkwë tsëkwamti hërambëzliy niy kalamiy mëndi va miy kwëli Yesöw. Mba'a fëy vëgha bëla tsarakë, dzëghwa das nze'yëy ti. ³ Ndëba wampidi van, pë gha ghëciy mbëwë. Ma kwëbënjër kën ghën ci ða na ndëba ghwëpë mëgapa pë gha tezlezl tsa shi. ⁴ Ma sa nata ka sawjiy ndëghwë kwëli va va gëla nava kwëmaa mënta va na, kwëp ghashi tashi va hazlëni, war ë ghëshiy gwërgwërë tsëgha, war ndëba mbëzli bëkwë bëkwë ni pë gha ghashi zhëghëshi. ⁵ Ma kë ndë kwal tsa Hyala tsa va kaa mi'i nashi ki na: «A mi'i, ma ghwëy na na ghwëpëy, ka hazlëni ghwëy ma. E sonay, Yesöw tsa ðanjwavëgha mëndi va vëgha tsëm na sa pëla ghwëy. ⁶ Ghëci tikë kwa kwëli naw. Aa zhakatiy mbë mätï, njasa niy gëzëkë na va. Ndim a ghwëy nighëti pëtsaa niy nza na va kwa mëhëni lë mëtsë ghwëy! ⁷ Mbalam tantanj, a ghwëy dzaa gëzanshi kaa mbëzli ta sëða ci, a pë ghwëy

kaa ngøshiy: “A Ndø sløkømmø zhakatiy mbø møti. Pørfø ghøci dza naa 'waa tsøhøy køn ghwøyt tø hidfi ka Galile. Tifø dza ghwøyt dzaa nay” pø ghwøyt. Ghønzø na kwøma gøzanjwøyt ya» kø.

⁸ Ma sa favø mi'i va kwøma va na, tøønjw ghøshi hazlønishi, tøønjw ghøshi vøshishi difø. Dza ghøshi, kyanjwkyanjw ghøshi madfishi, ka køsli bali ta dza ta gøzanshi kwømaa mønta va kaa *mbøzli ta sødfa Yesøw. ⁹ Ma ghøshi mbø bali va tsøgha na, vøtøghø Yesøw tsahwøyt kwa kwøma shi. A kø ngøshi na: «A mi'i, e sækwøtønjwøyt» kø. Dzøghwa mi'i va køt køtøghøvashiy dzøvøgha, mba'a ghøshi tsøfækwøshi ka fal, tasl tasl, ghøshi køsøvø dzar mbø ngeler ci. ¹⁰ A kø Yesøw ngøshi ki na: «A mi'i, ka hazlønø ghwøyt ma. Divam, mbalam a ghwøyt dzaa gøzanshi kaa ngwarmøhira, a ghøshi madfiy dzøti hidfi ka Galile. Tifø dza ghøyt kwømø li shi» kø.

Kwømaa dzøkøn ka sawjiy ndøghwø kwøli Yesøw

¹¹ Ma mi'i va kwa kwal ghwølashi mbø dza ki na, mba'a nihwøti mbøzli mbø ka sawjiy ndøghwø kwøli Yesøw va sækøshiy dzømbø mølmø. Dza ghøshi mba'a ghøshi slanøkø kwømaa mønta va gwa'a gwa'a kaa mbøzli dikø dikø ni mbø *ka ta Hyala. ¹² Ma sa favø mbøzli dikø dikø ni mbø ka ta Hyala kwøma va tsøgha na, dza ghøshi mba'a ghøshi basøtøvashi ghøshi lø møtikwøkwrø mbø *ka Zhøwifø. Sa basøshi ghøshi na, mba'a ghøshi sløkahwø kwømaa dzøkøn shiy mønishi va. Ma sa sløkati ghøshi na, mba'a ghøshi banavøshi gøna tøønjw kaa ka sawji. ¹³ A kø ghøshi ngøshi na: «Ava ghøyt ndanjwøyt gøna. A pø ghwøyt taa ni kaa mbøzliy: “Wa mbøzli ta sødfa ci sækø naa ghøløhwø høvir va ghøyt, ghøyt tø hi” ka ghwøyt ni gwa'a tsøgha. ¹⁴ Ya ø dza ngwømnøa favø, mba'a kø dzaa gøzanjwøyt kwømay, war a ghøyt taa sønay njasa dza ghøyt zhiniy døpøti lø kwøma bø, ta mbø mbølantønjwøyt mbø kwøma va» kø ghøshi.

¹⁵ Dzøghwa ka sawjiy niy ndøghwø kwøli Yesøw va, høn ghøshi bøvø gøna va. Mba'a ghøshi nøwti gøzø kwømer va war njasa gøzanshi mbøzli dikø dikø ni va ki. 'Wøkøvø nava dzørvø mba'a zlølivørivata dzar mbø mbøzli ka Zhøwifø. 'Wava na ghalabø, ka sar pa' ndatø.

Yesøw canshi ghøn tsa ci kaa *mbøzli ta sødfa ci

(Mk 16:14-18; Lk 24:36-49; Zhj 20:19-23; SløniKY 1:6-8)

¹⁶ Dza mbøzli ta sødfa Yesøw va møn lø tanj ni ki, mba'a ghøshi madfishi, ka dzashiy dzøti hidfi ka Galile. Sa tsøhøshi ghøshi na, mba'a ghøshi dzashiy, dzømø bahwaa niy gøzanshi Yesøw va. ¹⁷ Ma sa tsøhøshi ghøshi møbø na, mba'a ghøshi nay ki. War sa nay ghøshi na, dza ghøshi tsøfækwø tsøfækwø, ghøshi tsøfækwøshi. Tapø ghøshi ka pøra'wanci dividivi shi, ta fal. Ma nihwøti mbøzli mbø shi na lø kø ghøn. ¹⁸ Dza Yesøw ki, køt køtøghøvay dzøvøgha shi. Ma kø ngøshi na: «A Hyala ndara børciy mønø mazøø dzøkøn shiy gwa'a gwa'a. Shi mø ghwømø, lø shi tø hidfi gwa'a. ¹⁹ Ava va tsøgha, mbalam a ghwøyt dzar mbø hwølfø mbøzli tø hidfi gwanashi ta gøzanshi kwømaa dzøkønee, nza ghøshi mønishi ka mbøzliy nøwra! Nza ghwøyt mananshi *batem lø sløn tsa Didi, mba'a lø sløn tsa Zøghwø nzø, mba'a lø sløn tsa Safø tsa nzø deward tsa. ²⁰ Bananshim di føti ta kwømee gwanata, njasa gøzanjwøyt ya va gwa'a! Ø gøzanjwøyt ya, sønay tø ghwøyt, war kwasøbø ghwøyt dzee nza, njasa søømø vici va gwa'a, pa' føca dza hidfiy kødfishi» kø Yesøw.

Ava tsøgha na Yøwøn kwøma wøzø naa dzøkøn Yesøw *Køristøw, njasa tsasliiti Matiye ki.

Zliya Yøwøn kwøma wøzø naa dzøkøn Yesøw Køristøw njasa tsasliiti

Markø Kwøma dza ghwømmøø gha sønataa dzøkøn zliya na

Markø tsaa tsasliiti zliya na tsay, tsasliiti sløn tsa ci na mbøw. Ya tsøgha nzø kiy, mbø gøzø na nihwøti mbøzli, dzøkøn Markø tsa va: «Ghøci na mægøla tsaa niy pølatanavøshi gwødawri tsa ci va kaa mbøzli fæcaa niy køøø møndi va Yesøw kwa Getøsemane» kø ghøshi (vøh 14:51-51). Ma kø nihwøti mbøzli difa na: «Ghøci na Zhanj Markø tsaa niy tøwrø va ghøshi lø Pøl mba'a Barnabasø» kø ghøshi (Sløni ka kwal Yesøw 12:25; 13:5, 13; 15:37-39; Kwøløø 4:10; 2 Timøte 4:11). A Piyer ntsa ta sädä Yesøw niy sønay ghi tsa Markø wøzø wøzø (Sløni ka kwal Yesøw 12:12). Difa na mba'a kar Markø nzayøhwø nzøy lø Piyer (1 Piyer 5:13). Zhini ma kø nihwøti difa na: «Kwøma tsasliiti Markø na mbø zliya nay, Piyer slanakø na» kø ghøshi.

Ma kø nihwøti mbøzli fa na: «Pørfä Markø tsa tsasliiti na Yøwøn kwøma wøzø naa dzøkøn Yesøw kaa kar Matiye lø Løwka mba'a Zhanj» kø ghøshi. «Kaa mbøzli Køristøw kamaa ka Zhøwifø tsasliiti na, mbøzli sa ngøra'wø tø sa nøw ghøshi Yesøw tø hidi ka Røm» kø ghøshi. A fi Markø canshi kaa mbøzli va njasa nza børci va Yesøw, sa nzana Zøghwø Hyala, nza mbøzli va mbøø sø'wa kwøma, kala hazløn ma. Mba'a ghøshi sønay, a børci vø ta mbøli mbøzli gwørapø gwørapøshi ni, lø ta tahamti hyeler mbø vøgha mbøzli, lø ta pøli kwøma mbøzli jikir na gwa'a, zhini ka fananshi shiy kaa mbøzli lø børci, kø ghøshi.

Avanay njasa nøwva kwøma mbø zliya na:

- Vøh 1 pa' tø vøh 9 Nzøy tsa Yesøw tø hidi ka Galile, lø sløni ci ghørahwø na mbø.
Vøh 10 Yesøw mbø kwal ta dzømbø mølmø Zherøwzalem.
Vøh 11 pa' tø vøh 16:1-8 Nzøy tsa Yesøw mbø Zherøwzalem pa' tø vici mæti ci, lø søømø tsa ci kwa kwøli.
Vøh 16:9-20 Njasa citi Yesøw ghøn tsa ci kaa mbøzli ci, sa satiy na mbø mæti, lø njasa dzay naa dzøømø ghwømø ta nzøy vøgha Døy. Ma kø mbøzli:

«Markø tsasli na niva kwøshalahiw» kø ghøshi.

Zhanj ndø møni *batem mbø gøzø kwøma Hyala kaa mbøzli

(Mt 3:1-12; Lk 3:1-18; Zhj 1:19-28)

¹⁻² Ma kwøma mbø zliya nay, Yøwøn kwøma wøzø naa dzøkøn Yesøw *Køristøw, Zøghwø Hyala na. Njasa tsasliiti *Ezay ndø gøzø kwøma Hyala vay, tsøgha ghatøvata na. Ma kø Hyalaa dzøkøn zøghwø nzøy: «Avee taa ghwønøghø ndø kwal tsee a ghøci 'watøja kwal, ta gwømantøja kwal tsa dza ghaa dza kwa, kø Hyala» kø Ezay. ³ Zhini ma kø Ezay difay: «Ava møli ntsa vaa gaka mbø zlapø mbø gamba, ma køy: "Gwømantim nefer ghwøy ta ka'wø Ndø sløkøpø, njasa ka møndi vaa zamti kwal wøzø wøzø ta ka'wø ntsa dikø tsa, mba'a ghwøy ghwønønamti nefer ghwøy wøzø wøzø" kø møli va» kø Ezay.

⁴ Njasa gøzøkø Ezay va kiy, tsøgha sækøy Zhanj tsaa møni batem mbø gamba. Dza na ka gøzø kwøma Hyala kaa mbøzli, a kø na: «Tsam titihwø kwa kwøma Hyala, zhøghantim nzøy tsa ghwøy, ma nza møndi møntøjwøy batem, nza Hyala pølaynwøy jikir tsa ghwøy mbø nøfø tsa nzø» kø.

⁵ Dza mbøzli mbø mølmø Zherøwzalem lø nihwøti mbøzli tø hidi ka Zhøwde gwanashi mba'a ghøshi sækøshiy dzøvøgha. Ma sa favø ghøshi kwøma ci va na, mba'a ghøshi cicikøvøri kwøma shi jikir na mønti ghøshi gwa'a gwa'a. Dza Zhanj ka mananshi batem kwa høl Zhørdøn ki.

⁶ Zhanj tsa vay, kwøbanj tsa tsati møndi tø shøti ngaløwba niy nza na køn ghøn ci, mba'a pøhøtøvay søvøri mbø hwørci lø kanda hwøtøbø. War kar hayer lø mbøzøkøwø tsa kwamti ni ci shi zømø na.

⁷ Ma kø kaa mbøzli mbø gøzø kwøma ci va na: «A tsahwøti ndø taa sækø løy hwømee, tsava ndøy, aa tanjøtera tø dikø. Møniiree gar gøløbø kwa sädä ci ta pøli yidi mbø kwakwahø tsa mbø sädä ciw. ⁸ Yøn na neyey, lø yam ngøri mønijnwøy ya batem. Na naciye, lø *Safø tsa Hyala dza naa mønijnwøy batem» kø.

Njasa mønim *batem kaa Yesøw lø njasa hærøø *ndø jaka tsa Hyala

(Mt 3:13-4:11; Lk 3:21-22; 4:1-13)

⁹ Ghala vici va ki na, mba'a Yesøw kaføy mbø mølmø Nazaretø tø hidi Galile ta dzaa dzøvøgha Zhanj, dza Zhanj mba'a mananati batem kwa høl Zhørdøn. ¹⁰ Ma

sa sæmøy Yesøw kwa yam na, nza'jəw ghwəmə ghwənita, ka səkwa Safə tsa Hyalaa dzəkən ndəba ghərpəpə pə gha. ¹¹ Ma fa na na, mēli ndəə gaka, ka gəzanci kwəma səkə mē ghwəma, a kə ngəci na: «Gha na Zəghwee, tərənɲ dɲɲee, mbə vəshi nzee dalala tə gha!» kə.

¹² War ghwəla tsəgha ləy hwəm batem tsa mananati Zhanɲ va na, mbahə Safə tsa Hyala mbahəghə dzəmbə gamba. ¹³ Dzəghwa vici fadə mətəkə ghəci mēnti tə gamba va. War mbə həərə ndə jaka tsa Hyala ka nighə kwəma ci. War ghəshi lə shəkwadeshi ka naa nza gwa'a tsəgha, Ka kəti ka kwal Hyala.

*Kar Yesøw lə ka kəəsə kərpi fadə
(Mt 4:12-22; Lk 4:14-15; 5:1-11)*

¹⁴ Dza mēndi ki, mba'a mēndi kalambə Zhanɲ tsaə mēni *batem mbə ciki fərshina. Ma ləy hwəm sa kalay mēndi Zhanɲ na, mba'a Yesøw səkəy dzəti hidi ka Galile, ka gəzəpə Yəwən kwəma Hyala wəzə na. ¹⁵ A kə kaa mbəzli na: «A vəghwə bərkəy nana, ndəkəw ndəkəw na vəghwə ta səkə Hyala ta sləkə mbəzli. Tsam titihwə kaa Hyala a ghəwəy zhəghanti nəy tsa ghəwəy kwatana, mba'a ghəwəy zləbavə Yəwən kwəma wəzə na» kə.

¹⁶ Dza madf Yesøw madiy, ka dza dzəy miy kwəfa Galile. Ma dza na na, mba'a kəsashi kar Shimanɲw ghəshi lə zəmbəghəy Andərə, ghəshi mbə bazla zlekwer dzəti kwəfa ta kəəsə kərpi, sa nza ghəshiy ka kəəsə kərpi. ¹⁷ Ma kə Yesøw ngəshi sa kəsashi na na: «A mbəzli ni, nəwram, zlashim kəəsə kərpi, e dzaa mənəɲwəy ka mbəzliy haka mbəzliy səkə ta nəwra» kə. ¹⁸ Dza nza'jəw mbəəkəkə mbəzli va zlashi zlekwer, mba'a ghəshi nəwhwə.

¹⁹ Ma sa nə na kət, kə kaa dza kwa kwəma jəw na, mba'a kəsashi kar tsahwəti ndə lə zəmbəghəy, kar Zhakə lə Zhanɲ, ndərəzhi Zhebədə ghəshi kwa kwambəwal, ka gwama zlekwer shi. ²⁰ Da' Yesøw harhwəshi ba, mba'a ghəshi zlay dəshi ghəshi lə mbəzli ka ghəra sləni ci tifa kwa kwambəwal, mba'a ghəshi nəwhwə Yesøw.

*Kar Yesøw ghəshi lə ndə gazlaka
(Lk 4:31-37)*

²¹ 'Wakəvə Yesøw ghəshi lə mbəzli ta sadə ci va ki, mba'a ghəshi madfishi ka dza-shiy dzəmbə mēlmə Kapernahwəm. Ma ghəshi mbəba, sa mənəta *vici dəkəva na, mba'a Yesøw dzəmbəy mbə *ciki basəva tsa ka Zhəwifə, tapə ghəci ta bananshi kwəma. ²² Ma mbəzli tifa ki na, mba'a shi

bananavəshi na va səwəri məhərli shi. Sa nzanay, niy mənəta na ci va kwəma bənipə na, nja bəni kwəma *mbəzliy bənipə kwəma pəhəti Hyalaw, lə bama ti niy nza na ci va kwəma bəni na kaa mbəzli.

²³ Ma ge'i ghala pətsa va ki na, mba'a tsahwəti ndə niy nza tifa mbə ciki basəva tsa va, lə gazlaka ghəci niy nza və.

²⁴ Ka 'wanə, a kə na: «A Yesøw, ndə ka Nazaretə, ta njaa dī gha lə ghəya? Ta zamtəɲəy səkə gha shəkəna? Ma na neyey, e sənana wəzə. Ghay, ntsa d'ewd'ew tsa ghəwənay Hyala nza gha!» kə.

²⁵ Dza Yesøw mba'a 'yamanakə cihə kaa gazlaka mbə ghən ntsa va va, ma kə na: «Dəkədəkə pə gha. Ə pə ghaa səwəri mbə ghən zal tsa, mbala kərakə!» kə.

²⁶ Dza gazlaka va mba'a kəsəy ntsa vaa gwanzəti lə bərçi tərənɲw, mba'a səwərta lə 'wanə zlanɲlanɲ zlay ntsa va. ²⁷ Mba'a mbəzliy nza tifa gwanashi hashishi va nava kwəma, ka d'ədəw kwəma kwa jipə shi, a kə ghəshi na: «A na tsətsə na na kwəma kia? Kwəmaa bənipə nahwəti yəwən kwəma ki naa, njaa? Gwəravə, mba'a gəzanakə kwəma lə bərçi kaa gazlaka na, ka dī fəti ghənzə və!» kə ghəshi.

²⁸ War ghwəla tsəgha na, nza'jəw kwəma Yesøw pəlita, war ka sla mēndi gwa'a gwa'a dzar mbə mēlməhi tə hidi ka Galile.

*Kar Yesøw lə ka zəlghwə d'anj
(Mt 8:14-17; Lk 4:38-41)*

²⁹ Dzəghwa Yesøw ki mba'a səwəriy mbə ciki basəva tsa va, mba'a ghəshi dzashiy dzakə ghi tsa kar Shimanɲw lə Andərə. Mba'a kar Zhakə ghəshi lə Zhanɲ nəwəv.

³⁰ Ma ghala pətsa va na, mba'a shiy Shimanɲw məhəni ndəba ghwə, pə gha vəgha nzo. War sa tsəhəshi kar Yesøw na, mba'a mēndi gəzanci kwəma zəlghwə tsa mali va va. ³¹ Dza Yesøw mba'a dzəvəghay, dza na tasl kəsəvə dəvə nzo, kafə kafakati tə pi həni. Nza'jəw rəniki vəgha mali va mənəta ki. Dza na ka dza ta bənsi shi zəmə.

³² Ma sa pəkəwəta vici ki na, mba'a mbəzli basanakə nihwəti ka zəlgəhwer ghəngəhən ghəngəhən, mba'a ka gezləkiki kaa Yesøw. ³³ Te' te' te' mbəzli mbə mēlmə va gwanashi basəshi kwa dəgha va. ³⁴ Dzəghwa Yesøw mba'a mbalamti ka zəlgəhwə d'anj ni va va zəlgəhwə tsa shi va ghəngəhən ghəngəhən tsa gwa'a. Mba'a tahamti lə gezləkiki shi d'anj tərənɲw. Kala banavəshi kwal Yesøw kaa gezləkiki va ta gəzə kwəma. Sa nzana, mba'a ghəshi niy sənay Yesøw.

Yesəw tə hidī ka Galile
(Lk 4:42-44)

³⁵ Ma tə həzlimə va mekəshi pəətə, pi ghwəlay həvir ki na, dza Yesəw mba'a kafəy kəghi, mba'a səvəriy mbə məlmə, ka dzay dzəti gamba. Dza na ka cə'wə Hyala tə gamba va ki. ³⁶ Dzəghwa kar Shimanjw lə nihwəti mbəzli ka ghəshiy nza li shi ka pala ki. ³⁷ Dza ghəshi ndəs ghəshi kəsay. A kə ghəshi ngəci sa kəsay ghəshi na: «Ava mbəzli mbə pəlanə gwa'a gwa'a» kə ghəshi. ³⁸ Ma kə Yesəw kaa zləbənshi na: «Dzammə ghwəmməə dzəti tsahwəti pi, dzar mbə məlməhi jəw jəw ni ni ndəkwə ndəkwə ni, ta mbee gəzanshi kwəma Hyala kaa ni mbə shi mbəzli kwərakwə. Sa nzanay ghənzə na kwəma səəkee ta mənī» kə.

³⁹ Dza na ki, ka dzay dzar mbə məlməhi tə hidī ka Galile gwanashi, ka gazanshi kwəma Hyala kaa mbəzli mbə ciki basəva tsa shi, ka titihə hyeler.

Kar Yesəw lə ndə dərna
(Mt 8:1-4; Lk 5:12-16)

⁴⁰ Dzəghwa tsahwəti ndə dərna tifa, mba'a səəkəy dzəvəgha Yesəw. 'Wakəvə na tsəfəkwə tsəfəkwəy kwa kwəma ci, ka cə'wə kwəma və, a kə na: «A Ndə sləkəpə, war mba'a pə ghaa dī sənznəy a ghaa mbələnərə dəwdəw va dərna kənee na» kə. ⁴¹ Dza tapə hwər tsa Yesəw ta zhanci ti tsəgha, kaf kafəti dəvə ci mba'a dəpay. A kə ngəci na: «E dī ghaa mbəlīnə, mbəlīnə kwərīn!» kə. ⁴² Nza'jəw dərna va sərəbətə ti, mba'a mbəlīy kwərīn. ⁴³ Dzəghwa Yesəw mba'a nābətī ki, mba'a gəzanci dzay jighi kyanjwkyanw. ⁴⁴ A kə kaa ngəci na: «Favə tə gha kwəma dzee na ta gəzanə wəzə. Əntaa gha dzaa gəzə kwəma mbəli tsa mbəlīnə gha tsa kaa mbəzli va jəw nzə ma. A pə ghaa madī, a gha dzaa canamti ghən tsa gha, njasa mbəlīnə gha kaa ndə ta Hyala. Nza gha dzaa vəliti vəli gha kaa Hyala njasa gəzəkə *Məyizə va, nza mbəzli mbəə sənay gwanashi, a gha mbəlīnə va dərna tə gha, kə ghəshi» kə.

⁴⁵ Ma ghəci naci ki, war sa dzay na na, mba'a ghati gəzə bar tsa va kaa mbəzli ya pa' kwəmafa. Kala zhini Yesəw mbəə dzavə dza ghwazhə ghwazhə dzar mbə məlmə ghwəla. Ma sa nzana tsəgha ki na, 'wakəvə na mba'a dza nznəy kwamti mbə gamba kama mbəzli ti. Zhini mbəzli war ka səəkə və ya dza kwəmafa difa.

2

Kar Yesəw lə ntsa mətita nahwəti bəla vəgha ci

(Mt 9:1-8; Lk 5:17-26)

¹ Dzəghwa ləy hwəm hi jəw ki, mba'a Yesəw zhəghəkəvay səəkə mbə məlmə Kapernahwəm, mba'a nznəy kəghi. Ma sa favə mənđi: «Kəghi na Yesəw» kə mənđi na, ² 'wakəvə mbəzli mba'a ghəshi basəshi dən tərənəw, kala tərə ma ngwəla gar nznəy ya kwa dəgha nznə gwa'a. Tapə Yesəw ta gəzanshi kwəma Hyala kaa mbəzli va.

³ Ma ghəci mbə gəzanshi kwəma Hyala va tsəgha, mba'a nihwəti mbəzli fadə səəkəshi lə ntsa mətita bəla vəgha ci, bəbə kwa ghən shi. ⁴ Dzəghwa ki na, mbə ghəshiy tsəhəshi li vəgha Yesəw va dən tsa ntsa tībaw. 'Wakəvə ghəshi taram, dzəməshi mə ghən ciki tsa va li mba'a ghəshi ghwənivə kwal ge'i ge'i dzəghwa tə pətsa nza Yesəw va. Dza mba'a ghəshi vələghə ntsa va dzəghwa kwa kwal tsa va lə pi hənī tsa ci vay gwa'a dzəghwa kwəma Yesəw ki.

⁵ Ma sa sənay Yesəw, a mbəzli va ndara nefer shi gwanashi, kə, ma kə kaa ntsa mətita bəla vəgha ci va na: «A zəghwee, a *kwəma gha jikir na pəlita!» kə.

⁶ Ma ghalaba ki na, mba'a nihwəti *mbəzliy bənīpə kwəma pəhəti Hyala niy nza tifa mənznəy. Tapə ghəshi ta zəzə kwəma mbə nefer shi, a kə ghəshi na: ⁷ «Njaa ka ntsa va gəzə gəla kwəma tsəgha naa, Hyalay sawa na. A tsava ntsaa dza va mbə pəlatanay kwəma ndə jikir na tifa kala war Hyala kwətītaa?» kə ghəshi. ⁸ Gwa'a gwa'a Yesəw sənata kwəma zəzə ghəshi va tsəgha na mbə nefer shi. Dza na ka dəw kwəma və shi, a kə na: «A mbəzli ni, sa wana tətəkə ghwəy kwemer tsətsə ni mbə nefer ghwəy?» ⁹ Nama kwəma gwəra na bələn, ndə kə ni: «A kwəma gha jikir na pəlita» kə, lə ndə ni kaa ndə zəlgəwə: «Sati garəna, bə pi hənī tsa gha, a gha dzanə» kaa? ¹⁰ Ma kiy, e dī ghwəy sənay, a bərci vəya, yən Zəghwə yakə ndə ngəri ta pəlanshi jikir tsa mbəzli tə hidī pə ghwəy» kə. Dza ma kə kaa ntsa mətita bəla vəgha ci va na: ¹¹ «A ntsa, avee gəzanə, sati madī bə pi hənī tsa gha, mbalay jighi!» kə. ¹² War nza'jəw tsəgha, tsər kwətīn, ntsa va kafəy, sati na kaa pi hənī tsa ci va cimbənj bəkən, ka dzay tifa kwa mətsə mbəzli gwanashi. War nja madanə nava kwəmaa mananshi kaa mbəzli tə pətsa va gwanashi. Tapə ghəshi mbə fal Hyala, a kə ghəshi na: «Ghala nza ghwəmməy, səəkə

ghwəmməə nata gəla nana kwəmwaw!» kə ghəshi.

*Kar Yesəw lə Levi
(Mt 9:9-13; Lk 5:27-32)*

¹³ Zhini Yesəw mba'a zəghəghəvay njasaa dzəy kwəfa Galile. Dzəghwa dān mbəzli səkəshiy dzəvəgha, mba'a ghəci bananavəshi shiy. ¹⁴ Dza na ki, ka dzay. Ma ghəci mbə dza kwa kwal na, mba'a nay tsahwəti ndə, Levi, zəghwə Alfe, ghəci mənzyay mbə ciki *dəwan. Ma kə Yesəw ngəci na: «Sati, nəwra dzam» kə. Mba'a Levi tsa va satiy ka nəw.

¹⁵ Ma ləy hwəm shi va ki na, mba'a Yesəw tsəhəy kəghi tsa Levi ta zəmə shiy. Dān nihwəti ka dəwan lə nihwəti mbəzliyi məni sləni jikir na nza tifa mbə nəw Yesəw. Dza ghəshi gwanashi mba'a ghəshi basəshi, ka zəmə shiy tə pətsa kwətiŋ tsa lə kar Yesəw ghəshi lə mbəzli ta səda ci ki. ¹⁶ Dzəghwa nihwəti *ka bənipə kwəma pəhəti Hyala lə *ka Farisahi mba'a ghəshi nay Yesəw lə mbəzli ta səda ci, ghəshi mbə zəmə shi zəmə va jakə lə mbəzli jikir kwəma ni va. Dza ghəshi ka dəw va *mbəzli ta səda Yesəw, a kə ghəshi na: «A mbəzli ni, tawa zəmə na shiy jakə lə ka dəwan mba'a nihwəti mbəzliyi məni sləni jikir naa?» kə ghəshi. ¹⁷ Dza mba'a Yesəw favə kwəma shi va, ma kə kaa ngəshi sa favə na tsəgha na: «A mbəzli ni, səkəee nashi mbəzli kwəriŋ kwəriŋ vəgha ni mbə dza va dəkwətəwəw, ka zəlghwə na shi kee nashiy dza və. Va tsəgha na kiy, yən na nee na, ta pəla mbəzli wəzə ni səkəe yaw, ta pəla mbəzliyi məni *kwəma jikir na səkəree» kə.

*Ka jakəva yəwən kwəma bənipə Yesəw lə kwəma bənipə *ka Zhəwifəw
(Mt 9:14-17; Lk 5:33-39)*

¹⁸ Ma ghalabəy, ka məni səwmay mbəzli ta səda Zhan lə *ka Farisahi niy nza. Ma ni ta səda Yesəw na, kala məni ma. Dza nihwəti mbəzli mba'a ghəshi səkəshi ta dəw kwəma va Yesəw dzəkən kwəma va ki, a kə ghəshi na: «Tawa tivə ma ni gha ni mbəzli ta səda gha vici səwmay kwərakwə, njasa məni ni ta səda Zhan va lə ni ka Farisahi va mbəzliia?» kə ghəshi. ¹⁹ Ma kə Yesəw kaa zləbanshi na: «Favə tə ghwəy kwəma dzee na ta gəzanwəy. Mba'a kə ndə harvə mbəzli ta zəmə gəzləbə mətəpa kiy, nza mbəzli va zhiniyi tivə vici va ka viciyi məni səwmay

shəkəna? Ka dza ghəshiy məni səwmay kama na war ghwəlay zal mali tsa va mbə shiw. ²⁰ A vəghwə tsa va dzaa səkəy, sa dza məndiy banti ndə mətəpa kwa jipə shiy, ava ghalabə dza ghəshiy məni səwmay ki» kə Yesəw.

²¹ Ma kə ngəshi kwa fir bə na: «Ndə tifa bəvə yar 'war'war ni ta mbəghəshiy dzəti kwəban tsa haliyəw. Sa nzana, mba'a kə ndə mənti tsəghay, ta sləkwakar ghən tsa shi dza ni 'war'war ni va yar, mba'a kwal dzaa mətəhəy dzəti pəhal kwəban tsa va.

²² Ava tsəgha na difa, ndə tifa ka 'yaghwa tay tsa njəmnyəm tsa dzəghwa ghwəlpə halihali naw. Sa nzana, mba'a kə ndə mənti tsəghay, sa ka tay tsa va madiy ta pəsli na, ta wənəhəta dza pəhal ghwəlpə va, ka tay dza na, na'i shəkəy dzəti hidī gəm. Shi dza məndiy mənivə lə ghwəlpə va tifa ghwəla kiw. Dzəghwa yəwən ghwəlpə təbə na məndiy i tay tsa njəmnyəm tsa kwərakwə ki» kə. *

Gəzə kwəmaa dzəkən *vici dəkəva ka Zhəwifə

(Mt 12:1-8; Lk 6:1-5)

²³ Ma tə nahwəti *vici dəkəva ka Zhəwifə na, mba'a kar Yesəw lə mbəzli ta səda ci madiishi ka dza dzəvəri mbə vəh alkamari. Ma ghəshi mbə dza dza va tsəgha na, dza mbəzli ta səda ci va ka slərbə alkamari. ²⁴ Dza *ka Farisahi ki, ka dəw kwəma va Yesəw, a kə ghəshi na: «Nighə dia Yesəw, tawa məni mbəzli ta səda gha ni shi makəmmə Zliya Hyala va mənishi fəca vici dəkəva kia?» kə ghəshi. ²⁵⁻²⁶ Ma kə Yesəw kaa zləbanshi na: «Səkəe ghwəy jəngəhwə mbə Zliya Hyalaa dzəkən kwəmaa niy mənti *Davitə va, ghala vəghwə tsa niy nza Abiyatar vaa dikə tsa *ka ta Hyala bay sa? Saa niy kəsəvə ma kar Davitə lə mbəzli kwasəbə, ka dī zəmə shiy ghəshiy, dza na təhwə dzəmbəy dzəmbə *ciki Hyala mba'a bəhwə pen tsa ka məndiy ta Hyala li, mba'a zəməhwə. Ya tsəgha niy nə *kwəma pəhəti Hyala ka zəmə pen tsa va məndi, kala war ka ta Hyalaw kəy, a Davitə niy dzaa bəvə, mba'a zəhwə, mba'a tahanavəshi kaa mbəzli kwasəbə va kwərakwə. Niy nabəti Davitə Hyalaw» kə Yesəw.

²⁷ Zhini ma kə ngəshi na: «Talay, ta wəzə tsa ndə ngəri mənta vici dəkəva.

2:14 2:14 Mt 8:21-22   2:15 2:15 Mt 9:10   2:17 2:17 Lk 19:10   2:18 2:18 Mt 6:16-17; 11:18-19; Lk 7:33-34

2:19 2:19 Mt 9:15   * 2:22 2:22 Ka Izərayələy, dzəghwa ghwəlpə yəwən na ka ghəshiy i tay tsa njəmnyəm tsa. Ni shi ghwəpipiy, tə hwətəbə niy mənishi ghəshi, va tsəgha ka ghəshiy slikwəshi ghəshi kə halishi, sa ka tay tsa njəmnyəm tsa madi ta pəsli kwa shi.   2:23 2:23 Nəw 23:25-26   2:24 2:24 Səvəri 20:8-10   2:25-26 2:25-26 1Sam 21:2-7; 22:20; SləniTaH 24:5-9   2:27 2:27 Nəw 5:14   2:27 2:27-28 Mt 12:1-14; Lk 13:10-17; 14:1-6; Zhŋ 5:1-18; 7:21-24; 9:1-16

Mənəy ndə ngəri ta nzaa mava tsa vici dəkəvaw. ²⁸ Sa nzana va tsəgha kiy, yən yən Zəghwə yakə ndə ngəri sləkə na vici dəkəva» kə.

3

*Kar Yesəw lə ntsa məti məti dəvə tsa
(Mt 12:9-14; Lk 6:6-11)*

¹ Dza Yesəw mba'a dzəmbəy dzəmbə *ciki basəva tsa ka Zhəwifə difa. Dzəmbə na na, tsahwəti ndə mbəba məti məti dəvə ci. ² War sa dzəmbəy Yesəw na, dzəghwa nihwəti mbəzli tifa, ka fə ghən ti, nda nza naa mbəli ntsa va fəca *vici dəkəva va, sa dī ghəshi ngali kwəmaa dzəkən ta mbə ghəshiy fanci fəti. ³ 'Wakəvə Yesəw tsəgha kaa ntsa məti məti dəvə tsa va: «A ntsa, sati a gha garəna tifa tē jipə mbəzli!» kə. ⁴ Zhini na tapə, ta dəw kwəma va mbəzli tifa va, a kə na: «Njaa nə kwəma mbə Zliya Hyalaa? Mənim kwəma wəzə na kaa ndə fəca vici dəkəva nə na shəkənaa? Naa mənim kwəma gəmgəm na nə na? Kwal tsaa mbəlanti piy tsa ndə na sa ndammə na ta naa? Naa tsaa zamti piy tsa ci na?» kə. Dzəghwa dighevəshi ghəshi kala zləbanci.

⁵ Dzəghwa Yesəw mba'a fati mətsə ci ti shi, ka nighəshi lə nəfə lə nəfə, va kwəma caslakə ghən tsa məni ghəshi va tsəgha tsa. Ma kə kaa ntsa məti məti dəvə tsa va ki na: «A ntsa, tədfi dəvə gha va!» kə. Dza ntsa va mba'a tədfiti sa ci, dza dəvə ci mba'a mbəlita kwərinj tsəgha.

⁶ 'Wakəvə *ka Farisahi tē pətsa va, ka dzashi, nza'jəw ghəshi dzaa basəshi lə nihwəti mbəzli mbə mbəzli *Erədə, mba'a ghəshi sləkəti kwəma kwa jipə shi njasa dza ghəshiy mbay pəəsliti Yesəw ki.

*Mbəzli vəgha Yesəw miy kwəfa Galile
(Mt 4:23-25; 12:15-21; Lk 6:17-19)*

⁷ Dza Yesəw kaf kafəy lə mbəzli ta səfa ci, ka dzay dzəy vəgha kwəfa Galile. Mba'a vərəm tsa mbəzli tē hidfi ghəngən ghəngən gwa'a nəwvəshi. Mbəzliy səəkə tē hidfi ka Galile, lə tē hidfi Zhəwde, ⁸ lə mbəzli mbə məlmə Zherəwzale, lə ni tē hidfi Idəme, lə niy səəkə pəriəba tē miy həl Zhərdej, lə səəkə tē hidfi Tir lə Shidənjw. Gwa'a gwa'a mbəzli va səəkəshiy dzəvəgha, sa nzana mba'a ghəshi favə sləni ghərati na.

⁹ Dza Yesəw ki mba'a gəzanshi kaa mbəzli ta səfa ci a ghəshi katanakə kwəmbəwal, vantaa mbəzli dənj ni va 'yapamti mbə tsəəkəwəva. ¹⁰ Ma sa nzana mbə mbəli mbəzli dənj ki na, dzəghwa ka zəlghwə gwa'a gwa'a ka zlighwəva ta

səəkə dzəvəgha, ta dəpə. ¹¹ Ma mbəzli nza gazlaka mbə ghən shi kwərakwə ki, war sa nay ghəshi Yesəw na, dza ghəshi ka ndifəvəaa dzəti pi tifa kwa kwəma ci. Ka ngwəmə lala, a kə ghəshi na: «A Yesəw, waa gha na Zəghwə Hyala!» kə ghəshi. ¹² Dza Yesəw mba'a nafətishi, a kə kaa ngəshi lə bərci na: «Ka gəzə kwəma kənee ghwəy ma, əntaa mbəzli dzaa sənara» kə.

*Kar Yesəw lə mbəzli ta səfa ci məj lə
bake*

(Mt 10:1-4; Lk 6:12-16)

¹³ Dzəghwa Yesəw mba'a dzəməy mə kəlanj, tapə ghəci ta haka mbəzli dī naa dzəmə dzəvəgha. Dza mbəzli va mba'a ghəshi dzəməshiy dzəvəgha ki. ¹⁴ Mba'a təravə mbəzli məj lə bakə tsəgha ki. Ma kə ngəshi na: «Ghwəyəy ka kwəlee nza ghwəy. Ə təravənjwəy ya, ta nza ghwəy kwasəbee, nzee ghwəniənjwəy ta dza ghwəy gəzə kwəma kaa mbəzli. ¹⁵ Ta ndənjwəy bərci dzee dzəkən hyeler ta tihəshi ghwəy» kə. ¹⁶ Avənashi slənədəmer mbəzli məj lə bakə ni va təravə na: Shimanjw, zhini mba'a Yesəw fanati slən Piyer, ¹⁷ mba'a kar Zhəkə ghəshi lə zəmbəghəy Zhanj, ndərəzhi Zhebədə. Dza Yesəw mba'a fanatishi slən Bəwanergezə, ma dī slən tsa va gəzəy «ndərəzhi dərəzli van» dī na gəzə. ¹⁸ Mba'a Andərə, mba'a Fəlipə, mba'a Bartelemi, mba'a Matiye, mba'a Təmasə, mba'a Zhəkə tsa Alfe, mba'a Tade, mba'a Shimanjw ndə pərslə ta hidfi ci, ¹⁹ mba'a Zhəwdasə Isəkariyətə, ntsaa ngati dəfa va ta Yesəw.

*Kwal tsaa jakəti *ndə jaka tsa Hyala lə
Yesəw tifa*

(Mt 12:22-32; Lk 11:14-23; 12:10)

²⁰ Dza Yesəw mba'a dzay dzəkə ghi ki. Zhini mbəzli difa ngwərfə ghəshi ngwərfəkəvəshi. Pa' lə shi zəməshi ta kar Yesəw lə mbəzli ta səfa ci kala kwəməvə kwal zəməhwəshi. ²¹ Ma sa favə manhiy kwəma va na, mba'a ghəshi səəkəshi ta pəməhwə. Sa nə ghəshi: «Ndə gazlaka na» kə ghəshi mbə gəzə kwəma shi.

²² Ma kə *mbəzliy bənipə kwəma pəhəti Hyala, shiy səəkəshi səəkə mbə məlmə Zherəwzale na: «A mbəzli ni, waa na Belzhebəl, ndə jaka tsa Hyala mbə ghən tsa ntsa va. Belzhebəl tsa va ghəci mazə tsa mbə hyeler fanci na bərci tihə na va nihwəti hyeler səvəri mbə ghən mbəzli li shi!» kə ghəshi. ²³ Dzəghwa Yesəw mba'a harashi mbəzli ka gəzanshi kwəma kwa fir ta mbə ghəshiy favə, a kə na: «Njaa njaa ka ndə jaka tsa Hyala gay tahamti

ghən tsa cia? ²⁴ Mba'a kə mbəzli dikə dikə ni zəmə hidī dzəmbəshi mbə pa jaka kwa jipə tsa shiy, ta ndanishi dza hidī shi. ²⁵ Mba'a kə mbəzli kəghi tsa kwətiŋ tsa pa jaka kwa jipə shiy, ta ndaniy dza tsava ghi. ²⁶ Tsəgha na lə ndə jaka tsa Hyala kwərakwə ki. Mba'a kə təhəvərivay bakə mbə, ka pa jaka kwa jipə ci lə nahwəti bəla ciy, ta ndaniy dza tsa ci va mazə, gwa'a kwəma ci kərkəta mbə tsəgha. ²⁷ A ghwəy sənay, ka mbay ndəə pahwə shiy kəghi tsa ndə bərci bəlanəw. War ndə pəhəti na ndə bərci tsa va lə zə'wə kwatanəta dza ndəə mbay pahwə shi kəghi tsa ci. ²⁸ Ə gəzanwəyee, na navay tsəgha na, ma kwəma mən̄ti mbəzli jikir na gwanata, lə kwəma sawa gəzəkə ghəshi gwa'ay, a Hyala dzaa pəlashi mbə nəfə n̄zə. ²⁹ Ma na ntsaa gəzakən kwəma sawaa dzəkən *Safə tsa Hyala dəwdəw tsay, ka dza Hyalaa pəlata nava kwəma mbə nəfə tsa n̄zə ya hwəmbaw, *kwəma jikir n̄zə dzaa kəfi ma na nava ya pa hwəmba» kə Yesəw. ³⁰ Ma gəzə Yesəw kwəma va tsəghay, va sa niy gəzə nihwəti mbəzli: «A *hil mbə ghən ci!» kə ghəshi.

Mbəzliy nəw kwəma Hyalay, niva mbəzli na ngwarməhiy lə mbəghəy Yesəw (Mt 12:46-50; Lk 8:19-21)

³¹ 'Wakəvə kar ngwarməhiy Yesəw mba'a mbəghəy ndəs tsəhəshi ki. Dza ghəshi mba'a ghəshi gagarəshi kwa dəgha, dza bəŋ ghəshi ghwənəghə ndə ta dzaa haranayshi Yesəw. ³² Ma ghalaba ki na, vərəm ndə ngəri tsaə basəy va tifa, dəzlətsəbə mən̄di tsəbay Yesəw mən̄zəy. Ma kə mən̄di kaa Yesəw ki na: «A Metər, ava kar mən̄ja ghəshi lə ngwarməhiya pəriba tə ngwəla ka dəwŋa» kə mən̄di. ³³ Ma kə Yesəw kaa zləbanshi na: «Kadiw e citəŋwəy nee mərə lə ngwarməhira» kə. ³⁴ Dza na kaa mbəzliy dəzlay va tifa njə'wə nighəti shi, a kə na: «Avanashi mbəzli niy, ghəshi na nee mərə lə ni ya ngwarməhira! ³⁵ Sa nzanay, ya wa ntsaa mən̄i kwəma dī Hyalay, ghəci na tsee zəmərə lə nee zhamərə, lə mərə. Gwa'a tsəgha» kə.

4

Bəli fir lə kwəma Ndə sləka ha (Mt 13:1-9; Lk 8:4-8)

¹ Zhini Yesəw difa, mba'a ghati bəni kwəma kaa mbəzli miy kwəfa Galile. Dzəghwa tərəŋw vərəm ndə ngəri basəy vəgha. Ma sa nashi na mbəzli dāŋshi tsəgha na, mba'a dzay dzəghwa kwambəwal n̄zəyəy tə kwəfa va. Mba'a

mbəzliy basəshi va məkə tə həlbə. ² Dza na mba'a bənanavə kwemer kaa ngəshi dāŋ ghəngən ghəngən dzar kwa fir. Ma kə mbə kwəma ci va bənipə na na: ³ «Favə ta ghwəy, ma tə nahwəti viciy, mba'a tsahwəti ndə za madiy ta dza ta sləka ha ci. ⁴ Ma ghəci mbə kihwə ha va ki na, pəriŋ nahwəti ha pəpəriŋətaa dzəghwa kwal. Mba'a 'yegwer səkəkə iməhwə nava. ⁵ Dza nahwəti mba'a pəpəriŋətaa dzəti kwərə. War ghwəla na nza'jəw ghənzə pəsəta, sa nzana kala hidī kən dāŋ. ⁶ War sa satita vici ka ndipə na, nza'jəw ha va ghwəlita ki, sa kama hidī kən dāŋ gar tsəhəvə hililiŋə ghənzə. ⁷ Dza nahwəti hwəlfə difa mba'a pəpəriŋətaa dzəmbə tekesli. Ma sa pəsəta na na, mba'a tekesli kəlishi dyəkən, kala mbə ghənzə fə ya ghən n̄zə. ⁸ Ma dza nahwəti nanzə ki na, mba'a dzataa dzəmbə hidī wəzə ni. Dza na mba'a pəsəta, ka kəli, mba'a bəvə hwər pasəta, mba'a fəti ghən, nahwəti na dikə dikə fəti ghən, bahwə bahwə nahwəti, nahwəti na ge'i ge'i» kə Yesəw. ⁹ Dza ma kə ngəshi ki na: «Ma ntsa nza sləmə və ta fa kwəmay, fə tə ghəci ghən ta kwəma va!» kə.

Sa wana gəzə Yesəw kwəma kaa mbəzli kwa fira?

(Mt 13:10-17; Lk 8:9-10)

¹⁰ Ma sa tərəmbəshi kar Yesəw kwətishi lə nihwəti mbəzli kwasəbə mba'a mbəzli ta səda ci ki na, mba'a ghəshi madishi ka dəw sləkar tsa kwəma fir tsa bəlilkə Yesəw va və. ¹¹ Dza na mba'a zləbanakəshi, a kə na: «Ta na na ghwəyəy, a Hyala ndāŋwəy məhərli ta sənashi shiy dzəkən sləkə tsa dza na ta sləkə mbəzli. Ma na nihwəti niy tərmbə mbəzli nashi kiy, war kwa fir dza mən̄diy gəzanshi kwəma. ¹² Ta mbəə nza: Mbə nay pi ghəshi lə mətəshi shi na, kala nashi shi nighə ghəshi va ghəshi. Mbə favə kwəma ghəshi lə slimim shi na, kala sənashi shi dī kwəma fa ghəshi vaa gəzə ghəshi.

Kala tsəgha n̄zay, a ghəshi taa pəla zhəghəvaa dzəvəgha Hyala nza.

Ma nza Hyala pəlanayshi jikir tsa shi mbə nəfə n̄zə ghalaba nza» kə.

Yesəw ci bazhə tsa fir tsa bəlilkə na va lə sləka ha

(Mt 13:18-23; Lk 8:11-15)

¹³ A kə Yesəw ngəshi na: «Ya sa favə ma ghwəy kwəma dī fir tsa bəlilkee tsa gəzə kiy, njaa dza ghwəy favə tsa gwanay tsa fir kia? ¹⁴ Avanay bazhə tsa kwəma va ki:

Ma ndø za tsaa kihwø ha vay, ntsaa gøzø kwøma Hyala kaa mbøzli na.

¹⁵ Nøfø tsa nihwøti mbøzliy, nja kwal tsa pørinjøta nahwøti hwølfø ha vaa dzøti na. War sa favø ghøshi gøzø kwøma Hyala na, mba'a ghøshi zløbavø, war ghwøla na nza'jøw, *ndø jaka tsa Hyala søøkøy banti kwøma va mbø nøfø tsa shi.

¹⁶ Nøfø tsa nihwøti mbøzli ßa na, nja kwørhø tsa pørinjøta nahwøti hwølfø ha vaa dzøti na. Sa ka ghøshiy favø kwøma Hyala na, nza'jøw, ghøshiy zløbavø lø vøshi. ¹⁷ Zhini difa na, ka nzay nza ghøshi lø kwøma va mbø nøfø tsa shi sa mbay ma kwøma vaa tsøhø hililinjø wøzø wøzø mbø shiw. War nø ma ngøra'wø ndøzø kø kəsashi, ya ø ghøzlishi møndi tø mbørkø kwøma Hyala na, ka ghøshiy dza, nza'jøw, mbørekø ghøshi zlata nøw kwøma Hyala.

¹⁸ Ma nøfø tsa nihwøti difa na, nja pi ndø tekesli tsa dzøghwata nahwøti ha va mbø ghøci. Gøla niva mbøzli ßay, sa ka ghøshiy favø kwøma Hyala na, mba'a ghøshi zløbavø. ¹⁹ Ka ghøshi dza difa na mba'a ghøshi dzømbøshi mbø zøzø kwøma tø hidfi, ka møni møtsø ta shi tø hidfi ni ngødifø lø nihwøti shi maw vøgha gwa'a. Ma sa ka shi va tøhay nefer shi ki na, ka ghøshi dza mba'a ghøshi makøti kwøma Hyala va køli, lø va ghøra sløni mbø nefer shi.

²⁰ Ma nøfø tsa nihwøti mbøzli nashi kiy, nja hidfi wøzø ni va dzømbøta nahwøti ha mbø shi na. Ma na gøla niva mbøzli nashi kiy, sa ka ghøshiy favø kwøma Hyala na kar ghøshiy zløbavø, ka ghøshiy dza na, ka ghøra sløni Hyala wøzø. Nihwøti mbø shi na tøønøw ghøshi jahambøvashi mbø, nihwøti na bøkø, ma nihwøti na ge'i ge'i, tsøgha» kø.

Bøli fir lø kwøma gørkøwa dzøbay møndi

(Lk 8:16-18)

²¹ Dza Yesøw ka nøw lø gøzø kwøma ci va, a kø na: «Kar ndøzø tsø'wø ghwøzø dzøghwa gørkøwa ta dzøbakøn tasaw køn, ya ta mbølay ta pi høni na? A ghwøzø sønay, tø pøtsa ðal tsa ka møndiy fø. ²² Ya nimaba shi mbømbø niy, ta søvøri shi dza ghøshiy dzøti ngwøla. Ya wa kwøma ghøløhwø møndi gøzø nzøy, cøke' dza møndiy sønata zløj mølmø. ²³ Fø tø ghwøzø ghøn ta kwøma va, niy nza slømø va ghwøzø ta fa kwøma!» kø. ²⁴ Zhini ma kø Yesøw ngøshi ßa na: «Mønti tø ghwøzø møhørlø wøzø mbø fa kwøma fa ghwøzø. Va sa nzanay, njasa dza ghwøzø møni kwømay, tsøgha dza Hyalaa møninjwøy kwørakwø.

Pa' ka møtsahata na ghwøzø bøla. ²⁵ Sa nzanay, ma ntsa nza nihwøti shiy vøzø, ta møtsahanavø nihwøti shiy dza møndi. Ma na ntsa kama shiy vøzø, ta zhini dza møndiy tsaløhwø ya niy nza va jøw ni shiy vø» kø.

Fir dzøkøn kwøma hwølfø shiy njasa ghøshiy pøzø, ka køli ghøn tsa shi

²⁶ Zhini ma kø Yesøw kaa tsahwøti fir difa na: «Yømyøm na sløkø tsa sløkø Hyala mbøzli lø kwøma ntsaa søvøriy dzay dzømti, mba'a tsønøwøti za ci. ²⁷ Sa tsønøwøti na za ci na, ka hi, ka vøghwø, ka hi, ka vøghwø ghøci, mba'a ha ci pøzøta ka køli, kala nahwøti sløni møni na mbø. ²⁸ War ø haa køli kwøtita ka møni døghøslø, ka ßø hwøzø, dza pas pasøta, mba'a føøti møtsø. ²⁹ Dzøghwa sa ka ha nakøta ki na, ma ka nza ndø ha madiy dzømbø sløni, ka ßø mbetø ta køslø ha ki. Sa mønij vøghwø køslø nzø» kø.

Bøli fir lø kwøma cizlø gwøbiri

(Mt 13:31-34; Lk 13:18-19)

³⁰ Zhini ma kø Yesøw ßa na: «A shiy tifa gar yømøti sløkø tsa sløkø Hyala mbøzli ghwømmø li shi. A shiy tifa gar ßøli fir ghwømmø li shiy dzøkøn. ³¹ Lø cizlø gwøbiri dza naa yømøva. Ghøshi gwøramti na tø jøw mbø cizlø shiy gwa'a gwa'a. Tsønøwøtishi na møndi mba'a ghøshi pøzøshiy, ³² ka naa dza mba'a køliy dikø, ka tanjøti føhi tø hidfi gwa'a difa. Sa ka na hati dividivi na, dikø dikø dikø, pa' ka lala ghyeghyer shi 'yegwer tø dividivi ci» kø.

³³ Ava tsøgha gazanshi Yesøw kwøma ßananshi na kaa mbøzli, war dzar kwa fir kwa fir ðanj, ge'i ge'i lø kwal tsa dza ghøshiy mbay favø. ³⁴ Nahwøti kwøma gøzanshi na tifa ngøshi, kala dzar kwa firiw. Dzøghwa sa ka ghøshiy nza kwøtishi lø mbøzli ta søða ci ki na. Ka naa dza mba'a gøzanakøvøri shi kwøma gøzø na va kwa fir bazhø bazhø.

A børci va Yesøw dzøkøn kar safø tsa dikø tsa, lø kwøfa

(Mt 8:23-27; Lk 8:22-25)

³⁵ Ma føkava hetihwer na, dza Yesøw ka gøzø kwøma kaa mbøzli ta søða ci, a kø na: «A mbøzli ni, tanjømø ghwømmø dzøvøri tsa pøriða pøriða hølbø» kø. ³⁶ Mba'a ghøshi zlashi mbøzli ðanj ni va tifa, ka dzashiy dzøghwa kwambøwal nza Yesøw va kwa. Ma nihwøti kwambøwalerøy niy nza tifa vøgha na, ka dzashi kwasøbø ki. ³⁷ Ma ghøshi mbø tanjøzø dzøvøri na, mba'a safø tsa dikø tsa kaføy ta viy. Ka banzla'wø

kwøfa va dalala, ka dzøghwa kwambøwal va yam, pa' ka di tøhay. ³⁸ Ma ghalaba na Yesøw møhøni løyfa løy møtsøni kwambøwal tø hi cinj cinj cinj, mba'a saa fø ghøn ta ghøn tsa ci. Dza mbøzli ta søða ci ki, førghe ghøshi førghakati. A kø ghøshi ngøci na: «A Metør, gwa'a ghøy! A nava tøkø ma ghaa dzøkøn shøkø?» kø ghøshi. ³⁹ Dza Yesøw pølhøm satiy, nab nab nabøti safø, døkødekø pø gha, kø kaa kwøfa va. Mba'a safø garøti viy, mba'a kwøfa døkøta, døkødekø pi møniy. ⁴⁰ Ma kø Yesøw ngøshi ki na: «Tawa hazlønijwøy ghwøy tsøghaa? Ka mbø ghwøy ðanavø nefer ghwøy kaa Hyala sa?» kø. ⁴¹ Ma na mbøzli ta søða ci na nashi ki na. Tøørnjw hazløni ghøratishi. A kø ghøshi kwa jipø shi na: «Kay, kwøtiy gøla tsatsa ndø ki! Ya safø læ kwøfa na ka ðanci føti!» kø ghøshi.

5

*Yesøw læ ndø gazlaka
(Mt 8:28-34; Lk 8:26-39)*

¹ Dza Yesøw ghøshi læ mbøzli ta søða ci ki ndøs ghøshi tsøhøshi pøriða tø hølbe kwøfa tø hidfi ka Gerazeni. ² Ma sa tsøhøshi ghøshi, war sa sømøy Yesøw kwa kwambøwal tsøgha na, wøf tsahwøti ndø gazlaka tsahwøy dzar mbø kwølihi tifa tsøgha. ³ Ntsa vay, mbø kwølihi niy nza nzøy tsa ci. Ndø tifa niy mbay zhiniy køsøvø ta tsaghwa ya kwa døjw tsahiw. ⁴ Ðanj søða niy søkøkm tsaghwa kwa døjw tsahi, mba'a niy ghwaghwanamti døjw tsahi tsa va kwa dividivi ci, mba'a ðalamti tsa kwa shidshid ci gwa'a. Mba'a tarjanati børci kaa mbøzli gwanashi. ⁵ War kwa kwølihi læ dzar mbø dølegwigwi gwa'a tsøgha tsa ci pøtsaa niy nzøy na ti, havøghwø læ hævør gwa'a. Ka ngwømə lala, ka nzanzarø vøgha ci gwa'a gwa'a læ hørezli kwacaklasa.

⁶ War sa nay na Yesøw ghøci kørakøy ki na, bøvøpø ghavø bali, søkø tsøføkøwø tsøføkøwøy kwa kwøma Yesøw. ⁷ Ka ngwømə lala ghøci zlanzlan, a kø na: «A Yesøw, Zøghwø Hyala ta ghwømə, ta njaa di gha læ ya? ð cø'wøjje, ka pøra'wøjja døvø læ sløn tsa Hyala, ka sara ngøra'wø gha ma» kø. ⁸ Kwøma gøzø na va tsøghay, sa nzana mba'a Yesøw nabøti gazlaka va: «Søvørija mbø ghøn tsa ntsa, gha gha gazlaka na!» kø niy ni kaa ngøta. ⁹ Dzøghwa ma kø Yesøw kaa ngøci ki na: «A sløn tsa ghaa?» kø. Ma kø ntsa va na: «Mbøzli ðanj, na sløn tsee. Sa nzanay, ðanj nza ghøy» kø. ¹⁰ Dzøghwa ghøshi ka cø'wø Yesøw, øntaa dzaa tahashiy dzøti nihwøti hidfi.

¹¹ Tø pøtsa va ki na, mba'a garøwa ngøreder tøørnjw niy nza tifa dzar mbø køløj mbø pala shi zømø shi. ¹² 'Wakøvø hyeler va tapø mbø cø'wø Yesøw, a kø ghøshi na: «Ndanøy kwal a ghøy dzømbønjøy mbø ghøn ngøreder va» kø ghøshi. ¹³ Dza Yesøw mba'a zlatanavøshi kwal. Dza ghøshi mba'a ghøshi søvørihi gwanashi mbø ghøn zal tsa va. Shøbøtø, ghøshi shøbøtambøvøshi mbø ghøn ngøreder va. Dza ngøreder va gøgøgøgø ghøshi kaføshi mbø køløj tsa va, søkø na'i shøkatøvøshiy dzøti kwøfa, bøtø ghøshi zashi kwøfa. Ngøreder gar bøløkwø bøløkwø bakø møtsøkø ðanj tsa shi.

¹⁴ Dzøghwa kwørec mbøzliy makø ngøreder va hwøshiy dzømbø mølmø, læ dzar mbø giwahi vøgha mølmø. Mba'a ghøshi dzaa gøzanshi tsava bar kaa mbøzli. Dzøghwa mbøzli ðanj tøørnjw ki, mba'a ghøshi ðasøkøvøshi ta nashi niva gøla shiy mønishi va. ¹⁵ Ma søkø mbøzli va, ndøs tsa shi vøgha Yesøw na, mba'a ghøshi køsøy ntsaa niy nza hyeler va ðanj mbø ghøn ci mønzyø tifa vøgha Yesøw. Mba'a pakøn kwøbanj køn ghøn ci, læ møherli ci wøzø. Ma sa nay ghøshi tsøgha na, ka ghøranshi hazløni. ¹⁶ Dza niy nata kwøma va va mbøzli læ møtsø shi, mba'a ghøshi slanakøshi kwømaa mønta læ ndø gazlaka tsa va, mba'a ngøreder va. ¹⁷ Dza mbøzli mbø mølmø va ka cø'wø va Yesøw, a ghøci ðarvay dzay tø hidfi shi.

¹⁸ Ma sa dzay Yesøw dzøghwa kwambøwal ta madfiy dzay na, tapø ntsaa niy ghøransi gazlaka va mbø cø'wø kwal va Yesøw, a ghøci nøwhwø ta dzashi li. ¹⁹ Kala zløbati Yesøw, ma kø kaa ngøci na: «Awø, mbalaa jighi a gha dzaa gøzanshi kaa mbøzli ghaa dzøkøn kwøma møntøjja Ndø sløkøpø na, læ zhøhwø tsa møntøjja na gwa'a!» kø. ²⁰ Madfi ntsa va madfiy tsøgha naci ki, ka tøwrø dzar tø hidfi nø møndi «Hidfi Mølmøhi Møj» kø møndi. Tapø ghøci mbø gøzø kwøma mananati Yesøw va kaa mbøzli. Ya wa ntsaa favø nava hwølfø kwøma ki na, war ka mananci madfija ghønzø.

*Kar Yesøw læ Zhayrøø, mba'a nahwøti mali søkwa miymiy kwa hwør nzø
(Mt 9:18-26; Lk 8:40-56)*

²¹ Dza Yesøw ki, mba'a zhøghøkøvay zhøkø pøri tsa va hølbe kwa kwambøwal zhøvøri tsahwøti. Ma sa tsøhøy na na, dza mbøzli ðanj tøørnjw mba'a ghøshi ðasøshi vøgha tifa, tø miy kwøfa. ²² Dzøghwa tsahwøti ndø kwøtin ta mbøzli dikø dikø ni mbø *ciki ðasø va tsa ka Zhøwifø, Zhayrøø, kø møndi sløn tsa ci, ndøs

səəkəy tifa kwərakwə. Ma sa nay na Yesəw na, dza na tsəfəkwə kwa səfa Yesəw, ²³ ka pəra'wanci dividivi, ka cə'wə, a kə na: «Zhee nza na gwərapəta, ka di mətita ghənzə. Ndi fanakən dividivi, a ghənzə mbəlita, əntaa mətita» kə. ²⁴ «Tsəgha na» kə Yesəw, mba'a mađiy kwasəbə. Takwəs mbəzli d'anj mađishi kwasəbə ki, war ə ghəshiy dzədzərdi Yesəw.

²⁵ Ghalaba na, mba'a nahwəti mali niy nza tə pətsa va, gwərapəta ghənzə gar piya nza mən lə bakə, war mbə səkwa miymiy kwa hwər nza. ²⁶ Tərənjw ghənzə sahwə ngəra'wə mbə dzadzaa dzəti shibiti. Pənjw ghənzə ladamti gəna ta dəvə nza, shañ ghənzə ta kwəməvə mbəlita. War mətəhə na mətəhə zəlghwə naci. ²⁷⁻²⁸ Ma sa favə na məndiy gəzə kwəma Yesəw na, mba'a təkəti mbə ghən tsa nza: «War mərshi mee dapay tə kwəban tsa kən ghən ciy, war gwa'a, ta mbəlira dzee» kə. Səəkə na mba'a dzəmbəta mbə mbəzliy basəshi va. Dza na kət kətəghəvataa dzəvəgha Yesəw zhəkə ləy hwəm ci, dapə dapay kwəban tsa ci. ²⁹ War sa dapay na tsəgha ki na, nza'jəw hatsə miymiyəy səkwa va kwa hwər nza slashi lə səkwa. Dza na mba'a favə mbə vəgha nza: «Ma nana kiy, gwa'a nee mbəlira!» kə.

³⁰ Ghala pətsa va kwərakwə ki na, mba'a Yesəw sənay a bərci səvərishi mbə vəghee, kə. 'Wakəvə na, tərəf zhəghətəvay zhəy ləy hwəm ci, tə jipəjipə mbəzli kwasəbə va. Dza na ka dəw və shi: «A ntsaa dapay kwəban tsee ya mbəzli ni?» kə. ³¹ Ma kə mbəzli ta səfa ci kaa zləbanci na: «Əy, njaa ghaa ni: "Wa ntsaa daparaa?" pə gha, kala nashi mbəzli ghaa dzərdiña ya dza kwamaba kia?» kə ghəshi. ³² Ma na Yesəw naci ki na, war ə ghəciy pəla ntsaa dapay va lə mətə. ³³ Dza mali va ki mba'a mađita, kala gwərgwərə va hazləni. Sa sənata na kwəmaa mənta li, səəkə na tsəfəkwə tsəfəkwəta kwa səfa Yesəw. Dza na mba'a gəzanakəvəri kwəmaa mənta li gwanata, kala mbələy ma ya kwətiñ. ³⁴ Ma kə Yesəw ngəta na: «A zhee, a gha mbəlīña tə sa ndara gha nəfə tsa gha. Mbəli mbəli pə gha va kwəma ngəra'wə tsaa nza kən gha. Mbala lə zərkə mbə nəfə tsa gha» kə.

³⁵ War Yesəw mbə gəzə kwəma va kaa mali va tsəgha na, ndəs nihwəti mbəzli səəkəshi səəkə kəghi tsa Zhayrəsə, ntsa dikə tsa va. Ma kə ghəshi kaa Zhayrəsə na: «Ka maw ghaa tasə ghən tsa gha lə har Metər səəkə gəm ma, a zha gha va

mətita» kə ghəshi. ³⁶ Ma na Yesəw naci ki na, kala shashanci kwəma gəzə ghəshi va. Ma kə kaa Zhayrəsə na: «A Zhayrəsə, ka dza her gha ma, banavə nəfə tsa gha kaa Hyala gwa'a tsəgha!» kə. ³⁷ Dza Yesəw kaf kafəy, mba'a harvə Piyer ghəshi lə Zhəkə mba'a Zhan, zəmbəghəy Zhəkə, kwasəbə ci gwa'a tsəgha. Kala di ghəci nihwəti mbəzliy nəw.

³⁸ Ma sa tsəhəy na vəgha ghi tsa Zhayrəsə na, mba'a kəsashi mbəzli gədi gədi gədi ka wahə, ka həhərsli wahə nihwəti tərənjw tərənjw. ³⁹ Dza Yesəw mba'a dzakəy dzakə ghi tsa va. Tapə ghəci ta dəw kwəma va mbəzli tifa: «A mbəzli ni, tawa wahə ghwəy gədi gədi shəka? Wa mətita zha naw, hiy bəhwə na gwa'a tsəgha» kə. ⁴⁰ Ma sa favə mbəzli kwəma gəzəkə na va tsəgha na, njasa pə'wə na kwəma ka gazlaka ghəshiy niğhə. 'Wakəvə Yesəw mba'a tihəkəvərishi gwanashiy dzəti ngwəla. Tərə ghəshi kəyba lə mbəzliy yakə zha va mba'a mbəzli ta səfa ci va mahkan ni niy nəwvə gwa'a tsəgha. Dza ghəshi irətsə ghəshi dzəmbəshi mbə ciki tsa nza zha va va tsəgha ki. ⁴¹ Dza na, tasl kəsəvə zha va tə dəvə nza, a kə ngəta na: «*Talita kwəma!*» kə. Ma di kwəma gəzəkə na va gəzəy «A zha na, satīña, yən gəzanə na!» di naa gəzə. ⁴² Nza'jəw pəlhəm, zha va satita tsəgha, ka dza ghənzə. Zha vay, mən lə bakə niy nza piya nza. Mba'a gəla nava kwəma mananatishi mađaña kaa mbəzli tifa tərənjw ki.

⁴³ Dzəghwa Yesəw mba'a damətishi lə gəzə kwəma tərənjw, vantaa ghəshi dzaa gəzə kwəma va kaa tsahwəti ndə pəmta pəmta. Zhini ma kə ngəshi na: «Divam mbalam bantam shi zəmə kaa zha na, a ghənzə zəməshi!» kə.

6

Kar Yesəw lə mbəzli mbə məlmə Nazaretə

(Mt 13:53-58; Lk 4:16-30)

¹ Dza Yesəw mba'a zhəghəkəvay tsa svava pi ki, səəkəə dzəmbə məlmə Nazaretə, na ci məlmə kəli na mbə. Mba'a mbəzli ta səfa ci kwasəbə. ² Dzəghwa *vici dəkəva mba'a səəkəta. Dza Yesəw ka bananshi shiy kaa mbəzli mbə *ciki basəva tsa ka Zhəwifə. Ma sa favə mbəzliy basəshi va d'anj ni tifa shi bananshi na va na, hahashi ghəshi hashishi va gəla nava kwəma. Tapə ghəshi mbə gəgəzə kwəma kwa jipə shiy dzəkən, a kə ghəshi na: «A mbəzli ni, kwəma səəkə na ci na kwəma gəzəpə ntsa na tay? A ntsaa banavə məhərli tsətsə

ta bəni shi nia? Wa ntsaa banavə bərci ta məni gəla kwəma maɗaŋa maɗaŋa na na tsətsə na naci baya? ³ Ghəci ndə fədi shəghwə tsa va, zəghwə Marəy va, lə ngwarməhiy tifa, ndərazhiy zhər, kar Zhakə lə Zhezhesə, lə Zhəwdə, mba'a Shimanjw sa? Ya ngwarməhiyəy mi'i nze na, tikə ghəshi mbə ghwəmmə sana nanzə sa?» kə ghəshi. 'Wakəvə gəla təkə kwəma tsəgha na va, mba'a makətishi ta bə nefer shi kaa Yesəw.

⁴ Ma kə Yesəw ngəshi na: «A katanəy, a məndiy fə bamaa dzəti *ndə gəzə kwəma Hyala ya pa' kwəmafa. Ma mbə məlmə yakə məndi lə mbə ni ci mbəzli, lə kəghi tsa yakə məndiy, ka fə bama məndiy dzətiw» kə.

⁵ Dzəghwa kala mbə Yesəw zhiniy mənti nahwəti kwəma maɗaŋa maɗaŋa na tifa. War kəray dividivi shi fanakən na kaa nihwəti mbəzli gwərapə gwərapəshi ni, mba'a mbəzli va mbəlishi. ⁶ War hash Yesəw hashiy va kwəma mbəzli va, sa dī ma ghəshi bānci nefer shi.

Njasa ghwəni Yesəw *mbəzli ta səda ci mən lə bakə ni

(Mt 10:5-15; Lk 9:1-6)

Ləy hwəm kwəma va ki na, mba'a Yesəw dza dzamti dza dzar mbə məlməhi tə hidfi va. Mba'a bananavə kwəma ci kaa mbəzli. ⁷ Dza na kaa mbəzli ta səda ci va mən lə bakə ni mba'a basətishi. Dza na mba'a banavəshi bərci ta tihə hyeler səvəri mbə ghen mbəzli. Mba'a ghwənashi bakə bakə kwa zəərə shi, ta dza ghəshiy gəzə kwəma ci kaa mbəzli. ⁸ Dza ma kə ngəshi ki na: «Mbalam, ghwəy kafəy, əntaa ghwəy dzaa bə ya waba ta dəvə ghwəy ma. Ya shi zəmə nze, ya mbəl ta bə shiy, ya gəna kwa zlipa ghwəy, əntaa ghwəy bə ma. War gəta ka ghwəy bəvə ta dəvə ghwəy gwa'a tsəgha. ⁹ Pambə tə ghwəy kwəkweher mbə səda ghwəy, dībay əntaa ghwəy dzaa sarakən kwəbənər bakə bakə kən ghen ghwəy ghwəy dza ma!» kə. ¹⁰ Zhini ma kə ngəshi fa na: «Ma sa ka ghwəy tsəhənjwəy mbə məlmə ya namaɓay, mba'a kə ndə ka'wətənjwəy mbə na, kəy ntsa va pə ghwəy taa nzəyŋwəy, pa' fəca dza ghwəy barva mbə məlmə va. ¹¹ Mba'a pə ghwəy tsəhənjwəy mbə məlmə, kala zləba ka'wənjwəy məndi, kala fa ma kwəma gəzə ghwəy məndiy, barvanjwəy tə ghwəy mbə nava məlmə, mba'a ghwəy batamti kwərbi tə shidshid ghwəy. War tsəgha pə ghwəy dzaa məni ta mbə ghəshiy sənay, a ghəshi mənti *kwəma jikir na, kə ghəshi» kə Yesəw. ¹² Ma sa gəzanakəshi Yesəw

tsəgha ki na, mba'a mbəzli ta səda ci va maɗishi, ta dzaa gəzanshi kwəma Hyala kaa mbəzli nza ghəshi tsa titihwə tsa shi kaa Hyala, ka zhəghanti nzəy tsa shi ki. ¹³ Dza mba'a ghəshi tahamti hyeler səvəri mbə ghen mbəzli dən. Mba'a ghəshi vavarənati in kaa nihwəti mbəzli gwərapə gwərapəshi ni dən dība, mba'a mbəzli va mbəlishi.

Məti Zhan ndə mənipə *batem

(Mt 14:1-12; Lk 9:7-9)

¹⁴⁻¹⁵ Dzəghwa gwa'a gwa'a slən tsa Yesəw dzay ya pa' kwəmafa ki, ka gəzə məndi: «Waa Zhan tsa niy mənipə batem va na sava zhəkəməy na kwa kwəli! Va tsəgha nza bərci və ta məni shi maɗaŋa maɗaŋa ni va tsəgha» kə məndi. Ma kə nihwəti na: «*Eli ndə gəzə kwəma Hyala na» kə ghəshi. Ma kə nihwəti fa na: «*Ndə gəzə kwəma Hyala na, nja ka gəzə kwəma Hyalaa niy nza va tifa mbəradzə» kə ghəshi.

Dzəghwa mba'a mazə *Erədə favə ghəpə tsa kwəma Yesəw va. ¹⁶ Ma sa favə na tsəgha ki na: «Waa Zhan tsa mənipə batem va niy slantee ghen ti na sava zhəkəməy na kwa kwəli» kə. ¹⁷⁻¹⁸ Sa nzanay, ə niy bələhwə na mali zədəy Fəlipə ghəci ghəci mazə Erədə tsa va. Erədiyadə, kə məndi kaa slən tsa mali va. Ma kə Zhan niy ni kaa ngəci na: «Kwal va gha kwa kwəma Hyala ta bəli mali zədəy va bələhwə ghaw» kə. Sa niy gəzəkə na tsəgha ki na, dza Erədə mba'a niy kəsəvə tsaghwa kwa dənjw, mba'a niy faghwa kwa fərshina. ¹⁹ Mba'a nəfə tsa Erədiyadə niy satiy dzəkən Zhan tərənəy va kwəma va. Mbə dī pəəsli ghənzə niy nza na, niy mbay na va mazə Erədəw. ²⁰ Sa nzanay, mbə ghəranci niy nza hazləni kaa Erədə va kwəma Zhan, sa nzana mba'a niy sənay ndə gəzə kwəma katan naa Zhan, dəwdəw nəfə tsa ci kwa kwəma Hyala, kə. Dza na ka ndəghwə Zhan niy nza wəzə wəzə, war fa kwəma ka Zhan gəzə ghəci niy maw. Ma sa ka naa favə ki na, ka səvə məhərli ci.

²¹ Dzəghwa vəghwə tsa wəzə wəzə tsa va Erədiyadə nanzə ki, ndəs səəkəy. Sa niy mənəta viciy niy yakə məndi mazə Erədə ti na, dza na mba'a niy tati shi zəmə tərənəy, ta makwaghwa mbə zəzə vici ya məndi va ti. Mba'a niy haharashi mbəzli dikə dikə ni tə hidfi ka Galile, lə mbəzli dikə dikə ni mbə ka sawji shi gwa'a. ²² Dzəghwa zha Erədiyadə irətə niy dzəmbəta mbə pətsaa niy basashi kar mazə Erədə va lə mbəzliy niy harkə na va ta zəmə shiy. Mba'a niy tsəti tsə ka

tøbanshi kaa kar Erødø læ mbøzliy niy nza va tifa gwanashi. Ma kə mazø niy ni ki na: «A zhee, ya wa shi dī gha yøn ndanjay, dəwshi, ta ndanjashi dzeel!» kə niy ni. ²³ Dzəghwa mazø hwa' hwa' niy zøməkø fəla: «Yøn kala dzaa ndanja shi dza ghaa dəw vøya, ya war təhøvəri hidī sləkø gha ni bakø mbø, a gha ndara nahwəti bəla dza ghaa ni!» kə niy ni. ²⁴ Dza zha va tsəgha del niy søvərīta, ndəw niy dzaa kəsata mbəghəta. A kə niy ni ngəta na: «A mə, a kə mazø ngəray: “Dəw ya wa shi dī gha vøya” kə. A shi kee dəw vøa?» kə niy ni. Ma kə mbəghəta va niy ni ngəta na: «Mbala, ma pø gha kaa ngəciy: “Slavəra ghøn tsa Zhanj ndø mənīpə batem!” pø gha ngəci» kə niy ni. ²⁵ Nza'jəw zha va niy zhəghəkəvata læ diva, ta dəw va mazø ki, a kə niy ni kaa mazø na: «Ə dēe gha slaghwara ghøn tsa Zhanj ndø mənīpə batem kwa tasaw!» kə niy ni. ²⁶ War sa niy gəzəkø zha va kwəma va tsəgha na, kwəshay vøgha mazø niy mən̄ta va nava kwəma, sa niy dī ma na tsəgha, niy mbay naa zhīniy bashamti ghwəla, sa nzana, mba'a niy mbəlītiy zəmanakø fəla tifa kwa kwəma mbøzliy basəshi va kiw.

²⁷ Dzəghwa nza'jəw niy gəzanci kaa tsahwəti ndø sawji kwətīnj mbø ka sawjiy ndəghwə, a ghəci dzaa slakøvə ghøn tsa Zhanj ndø mənīpə batem tan̄tan̄. Dza ndø sawji tsa va, mba'a niy dzay dzəghwa fərshina, mba'a niy dzaa slavə ghøn tsa Zhanj faghwa kwa tasaw ki, ²⁸ mba'a niy dzaa banavə kaa zha va, mba'a zha va niy bəvə bənavə kaa mbəghəta kwərakwø ki.

²⁹ Ma sa niy favø mbøzli ta səda Zhanj, a mən̄di paslamti Zhanj, kə mən̄di na, mba'a ghəshi niy səkəkø bəvø mbəri tsa Zhanj. Mba'a ghəshi dzaa laghwa kwa kwəli. Tsəgha niy mətīy Zhanj ki.

Yesəw læ mbøzli bələkəw bələkəw cifø mətəkø

(Mt 14:13-21; Lk 9:10-17; Zhnj 6:1-14)

³⁰ Dzəghwa *ka kwal Yesəw va niy ghwənashi Yesəw, mba'a ghəshi zhəghəkəvashi mbø dza shi va ki. Səkəkø ghəshi basø ghəshi basəshi, ka ndanci kwəma mənəhwø ghəshi gwa'a, læ shi bananavə ghəshi kaa mbøzli gwa'a. ³¹ Ma ghala pətsa basəshi mbøzli va tø pətsa nza Yesəw va ki na, ka dzashi niy dzashi, ka zhəkø nihwəti, war tsəgha. Shanj kar Yesəw læ mbøzli ta səda ci ta kwəmavə ya kwal tsaa zəhwø shiy nžø. Va tsəgha ki, ma kə Yesəw kaa mbøzli ta səda ci na: «A mbøzli ni, dzammø

ghwəmmø ta pəlavø pətsa kama ndø ti di, a ghwəmmø dzaa dəkayvammø ti ya jəw nžø» kə. ³² Dzəghwa mba'a ghəshi dzashiy dzəghwa kwambəwal ta dzashiy dzəmbø gamba ta nzəyshi kwətishi vøgha bəla.

³³ Ma ghəshi mbø dzashi ki na, mbalaa na mbøzli dānj nīghəvəshi, mba'a mən̄di sənashi, kar Yesəw læ mbøzli ta səda ci na shi va, kə mən̄di. Mba'a mbøzli madishi ya mbø namaba məlmə, mba'a ghəshi kəsləghə bali læ sədaa tsəhəshi tø pətsa va pərfa ghəshi kaa kar Yesəw. ³⁴ Ma sa tsəhəy Yesəw tø pətsa va ki na, mba'a səməy kwa kwambəwal, sa nø na tsa' kə na, mbøzli basø basø tø pətsa va dānj. Tapø hwər tsa ci ta zhanci ta mbøzli va ki. Sa nashi na mbøzli va nja tən̄kesli kama ntsaa ndəghwəshi tifa. Dza na mba'a bananavəshi shiy tərən̄w.

³⁵ Ma sa mən̄iy tihwər, ma kə mbøzli ta səda ci kaa Yesəw na: «A Metər, avanay sən̄zənvay, a vici dzata, dzəghwa tø gambay pətsa. ³⁶ Wəzəba banavø gha kwal kaa mbøzli ni, a ghəshi dzashi ta papa shi zømø shi dzar mbø məlməhi læ mbø nihwəti giwahi ndəkəw ndəkəw ni» kə ghəshi. ³⁷ Ma kə Yesəw kaa ngəshi na: «Banshim shi zømø də'wə ghøn tsa ghwəy a ghəshi zøməshi» kə. Ma kə ghəshi ngəci na: «Zləbati gha, a ghəy dzaa bəvø mbəl bələkəw bakø ta dza ta pəlanshi shi zømø na?» kə ghəshi. ³⁸ Ma kə Yesəw ngəshi na: «Pən̄j hwər na sa va ghwəy tifa sana nanzəy? Mbalam nīghətim dī» kə. Dza ghəshi mba'a ghəshi dzaa nīghəti. Ma kə ghəshi ngəci na: «Wa ciføy na pən̄j tikø, mba'a kərpi bakø» kə ghəshi. ³⁹ Dza na mba'a gəzanshi kaa mbøzli ta səda ci va, a ghəshi gəzanshi kaa mbøzli tifa va gwanashi, a ghəshi tihəvərīvashiy nzəyshi dzar tø gwəzən tsa nēbəkø tsa. ⁴⁰ Dza mbøzli va mba'a ghəshi nzəyshi ki, bələkəw bələkəw nihwəti, ma nihwəti na cifø mətəkø cifø mətəkø. ⁴¹ Ma sa nzəyshi mbøzli ki na, dza Yesəw hən̄j bəvø pən̄j tsa cifø tsa va mba'a kərpi bakø ni va ta dəvø ci, mba'a kafata kwəma ciy dzəta ghwəmə, ka mananta 'wəsa kaa Hyala ta shi zømø va. Ma sa mananati na 'wəsa kaa Hyala na, dza na mba'a ngangavəri pən̄j tsa va, mba'a banavø kaa mbøzli ta səda ci, a ghəshi tahananishi kaa mbøzli dānj ni va. Zhīni tsəgha ghəci tahananəvəshi kərpi bakø ni va gwanashi dīfa. ⁴² Mba'a mbøzli va gwanashi zøməhwø shi va, bəhø bəhø ghəshi, mba'a mbəvəli tərø. ⁴³ Dza mən̄di basø basəti naa tərmbø va mbəvəli pən̄j tsa va læ kərīpə va, paf paf ghwani mən̄j

lə bakə. ⁴⁴ Ma dən tsa mbəzliy zəhwə shi zəmə va va na, zhər bələkwə bələkwə cifə mətəkə ghəshi.

Njasa dza Yesəw lə səda ci dzəy tə ghən yam

(Mt 14:22-33; Zhj 6:15-21)

⁴⁵ War ghwəla ləy hwəm kwəma va ki, ma kə Yesəw kaa *mbəzli ta səda ci na: «Ləghwam dzəghwa kwambəwal, a ghwəy 'wati kwal dzəvəriy dzəti həlbə pəriəba pəri məlmə Betəsayda, kala kərnee səkwəti mbəzli ghəshiy dzashi» kə. Mba'a mbəzli ta səda ci va dzəghwashi ka dzashi. ⁴⁶ Ləy hwəm sa təhəvəriy na lə mbəzli ki na, mba'a kafəy dzay dzəmə kəlan tsa cə'wə.

⁴⁷ Ma hetihwer sa pəkəwəta vici na na, ava mbəzli ta səda ci kətivə dza ka tsəhəshi tə jipəjipə kwəfa, mba'ay ghəci pəriəkəy tə həlbə kwətüy naci ki. ⁴⁸ Dzəghwa mba'a nashi mbəzli ta səda ci war mbə təməva lə kabə kwambəwal ngahə ngahə ngahə, sa nzana səəkəə dzəmbə kwəma shi safə niy viy. Ma tə kwa baka wa ngələkə na, mba'a Yesəw dzətiy tə ghən yam, ka dza dzar ti shi lə səda ci, ta kəsashi mbəzli ta səda ci. Ma sa tsəhəy na ndəkəwə vəgha shi na, njasa dī na tənəshi ghəci mənti. ⁴⁹ Ma sa nay mbəzli ta səda ci va ghəcüy dza dzar tə ghən yam lə səda na, ndəba *hil, kə ghən tsa shi. Ka ngwəmə lala ghəshi. ⁵⁰ Sa nzana, ghəshi njasa nza ghəshi va gwanashi na, mba'a ghəshi nay ghəci mbə dza dzəy tə ghən yam va, mba'a her shi dzashi. War ghwəla tsəgha ki na, mba'a Yesəw ghati gəzanshi kwəma, a kə na: «Waa yən na, ə kə her ghwəy dzəghwashi, ka hazləni ghwəy ma!» kə. ⁵¹ Dza na kwərəhw dzəghway kwa kwambəwal va kwasəbə shi ki, gar safə garəti viy kwərəkəwə. Dzəghwa tərənəw məhərli *mbəzli ta səda Yesəw səəta va nava kwəma. ⁵² Sa nzana, kalaa niy favə ghən tsa kwəma madaŋa madaŋa na va niy mənti Yesəw lə pən ghəshi. War caslakəy nəfə tsa shi niy mənüy.

Kar Yesəw lə ka zəghwə tə hidī ka *Zhenezaretə

(Mt 14:34-36)

⁵³ Ma sa tanamti ghəshi kwəfa va na, mba'a ghəshi tsəhəshi tə hidī ka Zhenezaretə ki. Dza ghəshi kaa kwambəwal shi mba'a ghəshi pəhəy vəgha həlbə tsa va. ⁵⁴ Sa pəhay ghəshi na, mba'a ghəshi səəməshi kwa ki, nza'jəw məndi nighəvə Yesəw mba'am sənay.

⁵⁵ Dza məndi ki ka kəkəsli bali ta dzaa gəzə kaa mbəzli tə hidī va gwanashi. Ya kwəma favə məndi a səəkəy, kə məndi na, war ə məndiy bənci ka zəghwə səəkə tə pi həni tsa shi. ⁵⁶ Ya kwamaba dza na, va dzar mbə məlmə dikə na, va dzar mbə giwa, va dzar mbə ni bəla bəla ni ghyeghyer na, war ə məndiy bənci ka zəghwə dzəti ləwma. Ka cə'wə, a ghəci banavəshi kwal tsaə dapəvə ya kwataka mətəni kwəban tsa kən ghən ci. Ya tsamaba ndə zəghwə tsaə ndənəy na, mba'a mbəliy.

7

Kwəma jiji *ka Zhəwifə

(Mt 15:1-9)

¹ Dzəghwa *ka Farisahi ghəshi lə nihwəti mbəzli mbə *ka bənipə kwəma pəhəti Hyala, shiy səəkəshi mbə məlmə Zherəwzalem, mba'a ghəshi bəsəkəvashiy dzəvəgha Yesəw. ² Nighə ghəshi na, nihwəti mbəzli mbə *mbəzli ta səda Yesəw mbə zəmə shi zəmə lə rəda tə dividivi shi. Di naa gəzəy, yabanti dividivi shi ghəshi ta zəmə shiy njasa ka ka Zhəwifə mənü mbə kwəma jiji shiw. ³ Na na ka Farisahi lə ka Zhəwifəy, tərənəw ka ghəshiy mənü məhərli ta mənü kwəma jijihishi. Ka ghəshiy gha zəmə shi zəməy, ghəshi yabanti dividivi shi wəzə wəzə. ⁴ Sa ka ghəshiy səəkəshi mbə ləwmay, ka zəmə shiy ghəshi kala pəshamtəvashi ghəshiw. Zhini dən nihwəti shi gazanakəshi jijihishi ta mənishi ghəshi tsəgha. Ya dzəkən njasa ka ndə yabə shi sa ndə shiy kwa shi, lə yabə tsəghwa, lə shekiki vasəti məndi tə mbəzə, ya pətsa həni ndə ti gwa'a. ⁵ Sa zəmə mbəzli ta səda Yesəw va shiy kala yabanti dividivi shi kiy, va tsəgha dəw ka Farisahi, lə *ka bənipə kwəma pəhəti Hyala va Yesəw: «Tawa dī ma mbəzli ta səda gha ni fəti ta kwəma banavəka jijihishi, zəmə ghəshi shi zəmə lə rəda tə dividivi shia?» kə ghəshi. ⁶ Ma kə Yesəw ngəshi na: «Mbalaa kataŋ na kwəmaa niy gəzəkə *Ezay ndə gəzə kwəma Hyala vaa dzəkən ghwəy! Ghwəy ghwəy ka dakə mbəzli lə kwəma pəriəkə tə ngwəla ni. A kə niy niy: "A kə Hyalay:

Ma mbəzli niy,

war kwataka lə miy gəzə ghəshi ha'wə tsa ha'wə ghəshi tə ya gwa'a tsəgha. Ma mbə nefer shi na, kərəkə kərəkə ghəshi lə ya.

⁷ Gəmta na tsəfəkəwə tsəfəkəwə ghəshi kwa kwəmee.

Sa nzanay, war kwəma jiji shi

na shi bananshi ghəshi kaa mbəzli, njasa nzanaa kwəmee ghəshi zhəghəti, kə Hyala”
kə Ezay niy ni.

⁸ Dza ghwəy na, mba'a ghwəy zlata nəw kwəma pəhəti Hyala, ka dzanjwəy ta nəw war kwəma jiji ke ngəri» kə Yesəw. ⁹ Zhini ma kə ba na: «Kay, tsəghaa nava katanj, a ghwəy zlata *kwəma pəhəti Hyala ta nəw, mba'a ghwəy dzanjwəy ta bənipə na ghwəy va kwəma jijihinjwəy. ¹⁰ A *Məyizə niy gəzəkə nahwəti kwəma, a kə niy niy: “Ə pə ghaa ha'wə tə kar dənja lə mənja” kə niy ni. Zhini ma kə ba na: “Ya wa ntsaa tsəərəti dəy, ya mbəghəyəy, mba'a məndi paslamti tsava ndə” kə. ¹¹ Ma pə ghwəy na ghwəy ki mbə kwəma bənipə ghwəy na, mba'a kə shiy va ndə ta kəəti kar dəy lə mbəghəyəy, a ndəə mbay gəzə: “A di, a mə, ma shiy niy nza vəya gar bənjwəyshee ta kəətinjwəyəy, kwərban na ghəshi” kə, (ma di kwərban gəzəy, shi banavə məndi kaa Hyala), ¹² gwa'a, ka zhini tsava ndəə kəəti kar dəy lə mbəghəy ghwəla ma, pə ghwəy. War ə ghwəy makə mbəzliy tsəgha va kəəti mbəzli shi. ¹³ Tsəgha pəəsliti ghwəy na Hyala va *kwəma pəhəti na, war ta mbəə nəw na ghwəy va kwəma jiji pəhəti ghwəy. Zhini lə nihwəti shi məməni ghwəy tifa dən war tsəgha tsəgha difa» kə Yesəw.

Shiy dzaa ladamti ndə kwa kwəma Hyala

(Mt 15:10-20)

¹⁴ Dzəghwa Yesəw mba'a zhiniy harvə mbəzliy basəshi va. Ma kə ngəshi na: «Fam kwəma deə na gəzə gwananjwəy, fə tə ghwəy ghən ti. ¹⁵ Ma na shi bəvə ndəə zəhwəshiy dzəghwa hwər ciy, ka yidamti ndə ghəshi kwa kwəma Hyalaw. Shiy səvəri mbə nəfə tsa ndə na shiy dzaa yadamtı ndə kwa kwəma Hyala. ¹⁶ Fə tə ghwəy ghən ta kwəma va, niy nza sləmə va ghwəy ta fa kwəma!» kə.

¹⁷ Ma sa təhəvəriyav Yesəw lə mbəzliy niy basəshi va na, mba'a dzay dzəmbə ciki. Ma mbəba na, mad mbəzli ta səfa ci madishi ta dəw bazhə tsa fir tsa bəlikə na va tsəgha tsa. ¹⁸ Ma kə ngəshi na: «Wa ə favə ma ghwəy kwəma di kwəma vaa gəzə lə ghwəyənəyshi kwərakwə ba na? Ə sənay ma ghwəy, shi bəvə ndəə zəməhwəshiy dzəghwa hwər tsa ci na ka yadamtı ndə ghəshiy pə ghwəy shəkəna? ¹⁹ Sa nzanay, dzəmbə nəfə tsa ndə ka ghəshiy dzaw, dzəghwa hwər ka ghəshiy dza, ka ndə dza na mba'a təhəkəghwashi» kə Yesəw. Ma di Yesəw gəzə mbə kwəma

ci va gəzəkə na tsəghay, ya war nimaba shi zəmə gwa'ay, a məndiy mbay zəməshi, nə na. ²⁰ Zhini ma kə difa na: «Njasa gəzəe vay, war kwəmaa səəkə mbə nəfə tsa ndə na saa dzaa mbay ladamtı ndə kwa kwəma Hyala. ²¹ Sa nzanay, səəkə mbə nəfə tsa ndə ka təkə *kwəma jikir naa səəkə, lə ghwərghwər, lə ghəli, lə bəkwə mbəzli, ²² lə pəəslı mi'i mbəzli, lə di gəna, lə zliy, lə dakə mbəzli, lə məni kwəma rəda rəda na, lə səl va ndə, lə gəzə kwəma jikir naa dzəkən mbəzli, lə kəli ghən, mba'a gəzə kwəma kama ghən ti. ²³ Niva shi jikir ni gwanashiy, səəkə mbə nəfə tsa ndə səəkə ghəshi. Ghəshi na shiy dzaa ladamtı ndə kwa kwəma Hyala» kə Yesəw.

Kar Yesəw lə mali ka Shirəfiniki
(Mt 15:21-28)

²⁴ Dzəghwa Yesəw mba'a madiy barvay tə pətsa va, ka dzay dzəti hidı ndəkəwə ndəkəwə ni vəgha məlmə Tir tə hidı ka Shirəfiniki. Dza na mba'a dzakəy dzakə tsahwəti ndə tifa, kala di ma ghəci məndiy sənay, tifa na, kə məndi. Ya tsəgha nəzə ki na, shanj ghəci ta mbay mbələy ghən tsa ci. ²⁵ A nahwəti mali niy nza tifa gwərapəta zha nəzə va zəlghwə gazlaka tərənəw, mba'a favə tifa na Yesəw, kə məndi. Ma sa favə na tsəgha na, nza'jəw ghənəz madita, səəkə na tsəfəkəwə tsəfəkəwəta kwa kwəma Yesəw. ²⁶ Dza na ka cə'wə Yesəw, a ghəci tahanamti gazlaka səvəri mbə ghən tsa zha nəzə va. Mali vay, mali *ka Zhəwifə niy nza naw, zha mbəzli ka Shirəfiniki niy nza na. ²⁷ Ma kə Yesəw ngəta na: «A mali na, waa wəzə na ndə bəvə shi zəmə ndərəzhi ka ndəghashi kaa kireketiw» kə.

* ²⁸ A kə mali va ki na: «Tsəgha na nava nanzə katanj Ndə sləkəpə. Ya tsəgha na nanzə kiy, ya kireketi na kar ghəshiy dzar ta tabəl, ka imə shiy shikə va ndərəzhi» kə. ²⁹ Ma kə Yesəw ngəta ki na: «A mali, ya kwataka tə kwəma gha na zləbakə ghay, gwa'a! Mbala, a gazlaka va səvərita mbə ghən zha gha va» kə. ³⁰ Dzəghwa mali va mba'a dzata. Ma tsəhə na katanj na, zha nəzə va məhəni tə pi həni tsa nəzə lə məhərli nəzə wəzə, səvəri səvəri gazlaka mbə ghən nəzə.

Kar Yesəw ghəshi lə mədən tsa pəhəta ghani ci, kala mbay ma gəzə kwəma

³¹ Dza Yesəw ki mba'a barvay tə hidı ka Tir ka dzar tə hidı ka Shidanəw, ka dzar tə hidı har məndiy hidı Məlməhi Mən, ta zhəghəkəvay zhəməy kwəfa Galile. ³² Ma sa tsəhəy na na, mba'a məndi pəmanəkə

tsahwæti ndø tifa, mødøŋ ghæci, pøhøpøhø ghani ci, kala mbay ma gøzø kwøma. Dza mændi ka cøwø a ghæci fanakøn døvø ci ta mbølant. ³³ Dza Yesøw ki, pøm pømøkøvøri ntsa va søvøri mbø mbøzli. Mba'a ghøshi garøshi tsarakø, bakøshi li. Dza na mba'a 'yaghwa dividiviy dzøghwa slømø ci, mba'a tæfati ndighwør tø døvø ciy dapata ghani ci va li shi. ³⁴ Dza na kaa kwøma ci, kafø kafataa dzøta ghwømø, mba'a piyaghwa piy lø bærçi. A kø kaa ntsa va na: «Efata!» kø. Di kwøma vaa gøzøy: «Ghwønija!». ³⁵ Dzøghwa nza'jøw pan, slimim ci ghwanishi, mba'a ghani ci va niy pøhøta pølita, mba'a ghæci ghati gøzø kwøma wøzø wøzø ki.

³⁶ Dzøghwa Yesøw mba'a gøzanshi kaa mbøzli tifa gwanashi, øntaa ghøshi gøzø kwøma mænti na va. Ya war tsøgha gøzanshi na kaa mbøzli, øntaa ghøshi gøzø kwøma køn ki na, war ø mbøzliy mætsøhø gøzø kwøma ci tørøŋw tørøŋw. ³⁷ Ma kø mbøzli ki na: «Kay, sløni wøzø na sa ci gwanata! Ya mædøesliy favø ma kwømay, aa mbølantishi, mbø favø kwøma ghøshi, mbøzli pøhøta ghani shi na, mba'a pølamti, ka gøzø kwøma ghøshi!» kø shi. Tørøŋw nava kwøma mananatishi madanja.

8

Kar Yesøw lø mbøzli bøløkwø bøløkwø fadø mætsøkø

(Mt 15:32-39)

¹ Zhini mbøzli dfaŋ tørøŋw mba'a ghøshi basøshi ghala pøtsa va vøgha Yesøw difa. Kala shi zømø vø shi. Ma sa nay Yesøw kala shi zømø vø shi na, dza na da' harashi *mbøzli ta sødä ci. Ma kø ngøshi na: ² «Mbøzli niy, dalalay zhøra hwør tsee ti shi. Sa nzanay, kwa mahkana vici shi na sana, war ghøshi tikø ghøee, kala shi zømø tifa!» ³ Mba'a pøn ni sana: «Mbalam jigghi» pøn ngøshi, kala nganavøshi shi zømø pønøy, ta shikøshi dza ghøshi kwa kwal va ma. Sa nzanay, kørakø søkø nihwøti mbøzli mbø shi sana» kø. ⁴ Ma kø mbøzli ta sødä ci ngøci na: «Øy, kwøma ka ndø palakø shi zømø sana tikø mbø gamba na gar zøhwøshi mbøzli ni nø gha kia?» kø ghøshi. ⁵ Ma kø Yesøw na: «Hwøm na penj va ghwøya?» kø. Ma kø ghøshi na: «Mbørføŋøy na penj va ghøy» kø ghøshi. «Ndakam tikø» kø. ⁶ Dza Yesøw mba'a gøzanshi kaa mbøzliy basøshi va, a ghøshi nzøyshi mønøzøy. Ma sa nzøyshi ghøshi na, dza na høn bøvø penj tsa mbørføn

tsa va ta døvø ci, mba'a mananati 'wøsa kaa Hyala. Ma sa manamti na 'wøsa na, dza na nga' nga' nga ngavøri, mba'a banavø kaa mbøzli ta sødä ci, a ghøshi tahanshi kaa mbøzli va. Dzøghwa mbøzli ta sødä ci va mba'a ghøshi tahaanavøshi ki. ⁷ Zhini mba'a kørpi vø shi tifa jøw tsøtsø difa. Dza Yesøw mba'a zhiniy mænti 'wøsa ti shi kaa Hyala difa, mba'a banavøshi mbøzli ta sødä ci, a ghøshi tahanshi kaa mbøzli va. ⁸⁻⁹ Dzøghwa mbøzli tø pøtsa va va, zømø zømø ghøshi zømøhwø shi zømø va ki, bøhø bøhø ghøshi. Mbøzli bøløkwø bøløkwø fadø mætsøkø na ghøshi dfaŋ tsa shi. Dzøghwa mba'a mænti basøti naa tømøbø mbøvøli gyadø gyadø ghvani mbørføn. Løy hwøm ki na, mba'a Yesøw søkøwæmtøvay lø mbøzli va, mba'a banavøshi kwal a ghøshi dzashi ki.

¹⁰ Dza ghøshi nza'jøw tsøgha, mba'a ghøshi dzashi dzøghwa kwambøwal, ghøshi lø mbøzli ta sødä ci, war ka dzashiy dzøti hidfi Dalmanøta.

*Ka Farisahiy døw a Yesøw mananatishi shi madanja madanja ni

(Mt 16:1-4)

¹¹ Dza nihwøti *ka Farisahi mba'a ghøshi dzømbøshi mbø kanci ghøpø kaa Yesøw, a kø ghøshi na: «Mænti shi madanja madanja ni tø pøtsa va, ti dza ghøy sønay, søkø va Hyala søkø kwøma gha na katan, pø ghøy» kø ghøshi, sa difi ghøshi ngali ta mbø ghøshiy kæsøti. ¹² Dza Yesøw mba'a piyaghwa piy tørøŋw. Ma kø ngøshi na: «A shiy ghøranashi ni kaa mbøzli mbø vøghwø tsa ndatse, nzana war shi madanja madanja ni ghøshiy pala tay? Ø gøzøŋwøy ya, ta na navay, tsøgha na, na nee nee kiy, shi madanja madanja ni dzee møntøŋwøy tifa» kø Yesøw. ¹³ Dza na mba'a zhay zhøghwa kwambøwal, mbørukø zlashi tø pøtsa va, mba'a tanjøn dzay zhøvøri tsahwøti hølbe tsa høl tsa va.

Yesøw yømø *is lø shi bønipø *ka Farisahi mba'a *Erødø

(Mt 16:5-12)

¹⁴ Dzøghwa *mbøzli ta sødä Yesøw va ghøshiy madiy dzashi, mba'a ghøshi zamti ghøn ta mætsøhø penj, war kørøy penj kwøtønøy gwa'a tsøgha sa vø shi kwa kwambøwal. ¹⁵ Ma ghøshi mbø dza na, tapø Yesøw ta canshi nahwøti kwøma, a kø ngøshi na: «Favø ghwøy na, mænti tø ghwøy møhørlø, ka ndøghwø ghøn tsa ghwøy va is tsa ka Farisahi lø is tsa Erødø!» kø. ¹⁶ Sa gøzøkø na tsøgha na, dza mbøzli ta sødä ci ka gøzø kwøma kwa jipø shi

tsøgha ki, a kə ghøshi na: «Wa sa zay ghøn tsa ghwømmə va ta bə peŋ, va tsøgha gøzəmmə na kwəma va tsøgha» kə ghøshi. ¹⁷ Dza Yesəw mba'a fəti ghøn ta kwəma gøzə ghøshi va. Ma kə ngøshi na: «A mbəzli ni, ta waa nə ghwøy ni, sa bəvə ma ghwømmə peŋ, ma gøzəmmə na kwəma va, pə ghwøya? Ə sənata ma ghwøy kwəma shəkəna? Ka təkə kwəma ghwøy mbə ghøn ghwøy sa? War ghwəlay na ghøn tsa ghwøy caslakə slakə pa' sana na? ¹⁸ Mba'a mətəshi kwa ghøn ghwøy nanzə ki na, ka nay pi ghwøy li shiw? Lə slimim vøgha ghøn ghwøy na, ka favə kwəma ghwøy li shiw? Ə zay ghøn tsa ghwøy ¹⁹ ta peŋ tsa cifə tsa va niy ngangavaree ta təhə kaa mbəzli bələkwə bələkwə cifə mətəskə shəkəna? Gambal hwəm niy tahay ghwøy lə kwa tərmbə peŋa?» kə. Ma kə ghøshi na: «Məŋ lə bakə» kə ghøshi. ²⁰ A kə difa na: «Ya ghala pətsaa ndarjwøyeə va ta tahanshi kaa mbəzli bələkwə bələkwə fadə mətəskə bay, ghwani hwəm niy tahay ghwøy lə tsaa niy taraa?» kə. Ma kə ghøshi na: «Gambal mbərfəŋ» kə ghøshi. ²¹ Ma kə Yesəw ki na: «Ya sa nzana tsøgha kiy, wa shiy mənishi mbə ma ghwøy favə kwəmaa?» kə.

Kar Yesəw lə ghwəlfə mbə məlmə Betəsayda

²² Dzəghwa mba'a ghøshi dzashiy dzəmbə məlmə Betəsayda ki, mba'a məndi pəmanakə ghwəlfə tifa. Dza məndi ka cə'wə Yesəw a ghəci mbəə dapay ntsa va lə dəvə ci ta mbəliti. ²³ Dzəghwa Yesəw kaa ghwəlfə tsa va tasl kəsəvə tə dəvə ci, mba'a kəsəkəvəri səvəri mbə məlmə. Dza na kaa ndighwər, pe' pe' tafanatishi tə mətəshi ci, kə mba'a fakən dəvə ci kən. Dza na ka dəw va ghwəlfə tsa va, a kə na: «Ka nay pi gha na?» kə. ²⁴ Dza ghwəlfə tsa va ka nighə pi. A kə na: «Yə mbə nashi mbəzli nzee, ma yən nighəshiy nja fəhi mbə dza» kə. ²⁵ Zhini Yesəw difa mba'a fanati dəvə tə mətəshi ci. Ma sa nə ghwəlfə vərəghə kə na, dīweŋ ghəciy nay pi. ²⁶ Ma kə Yesəw ngəci ki na: «Mbalaa jighi karə ki, əntaa gha zhiniy dzar mbə məlmə ma!» kə.

Piyer gəzə «Yesəw na *Kəristəw» kə (Mt 16:13-20; Lk 9:18-21)

²⁷ Ma ləy hwəm kwəma va ki na, mba'a kar Yesəw lə *mbəzli ta səfa ci madishi ta dzashiy dzəmbə məlməhi ndəkəwə ndəkəwə ni vøgha məlmə Shezare Filipə. Ma ghəshi mbə kwal na, dza Yesəw ka dəw kwəma və shi, a kə na: «A ndə

nzee ka mbəzli ni baya?» kə. ²⁸ Ma kə mbəzli ta səfa ci kaa zləbanci na: «Zhaŋ tsaa mənipə batem nza gha, ka nihwəti mbəzliy ni. Nihwəti na: *Eli nza gha, kə ghøshi. Ma nihwəti ba na: Tsa hwəti ndə mbə ka gəzə kwəma Hyala nza gha, kə shi» kə ghøshi. ²⁹ Ma kə Yesəw ki na: «Ya ghwøy na ghwøy kiy, wa ndə nzee ka ghwøy nia?» kə. Ma kə Piyer na: «Ghay, Kəristəw nza gha, Ntsa tivə Hyala» kə. ³⁰ Ma sa gəzəkə Piyer tsøgha na, dza Yesəw mba'a makətishi vantaa ghøshi taa gəzə kwəma kən ya kaa waba.

Yesəw gəzəpə kwəmaa dzəkən məti ci, lə zhakati tsa ci mbə məti (Mt 16:21-28; Lk 9:22-27)

³¹ Dzəghwa Yesəw ka gəzanshi kwəma kaa *mbəzli ta səfa ci ki, a kə na: «Yən yən Zəghwə yakə ndə ngəriy, ta sahwe ngera'wə dzee dalala. Mətikwəkwər mbə *ka Zhəwifə, ghøshi lə mbəzli dikə dikə ni mbə *ka ta Hyala, mba'a *ka bənipə kwəma pəhəti Hyalay, ka dza ghəshiy dī mətəə yaw. Ta paslantəra dza məndi, ma sa kee mətiray, ta zhakatira dzee mbə məti tə kwa mahkana vicee kwa kwəli» kə. ³² Dzəghwa na mba'a gəzanakəshi kwəma va, pa'i pa'i gwanata tsa nzə. Ma sa favə Piyer tsøgha na, dza na mba'a harvə Yesəw dzəvəgha bəla: «Wəzə na nava kwəmaa kəsəŋaw» kə ngəci. ³³ 'Wakəvə Yesəw tsøgha, tərəf zhəghətəvay zhar kwa mbəzli ta səfa ci gwanashi, ka nighəshi. Dza na ka na bə Piyer, a kə na: «Kərakə pə gha lə ya, *ndə jaka tsa Hyala tsa. Na gha na hwəlfə təkə kwəmay, kwəmaa səəkə va Hyala na teepəw. Təkə kwəmaa səəkə va ndə ngəri na» kə.

³⁴ Dza Yesəw kaa mbəzliy basəshi va tifa, da' harashi ghøshi lə mbəzli ta səfa ci gwa'a, ma kə ngøshi na: «Mba'a kə ndəə dī nəwray, ə kə tsava ndə zlay zəzəə dzəkən tsa ci ghøn, mba'a zləbavə sa ngəra'wə lə mətita gwa'a, ma nza ghəci nəwra. ³⁵ Sa nzana ya wa ntsaa dī mbəliti piy tsa ci tikə tə hidiy, ta zamti tsa mə ghwəmə piy tsa ci dza na. Ma ntsaa dzaa zamti piy tsa ci tikə tə hidiy tə mbərəkə kwəmee lə Yəwən kwəma wəzə nay, ta mbəliti tsa mə ghwəmə piy tsa ci dza na. ³⁶ Nay ghwøy na, ya shi tə hidiy ni gwa'a gwa'aa kwəmavə ndə, mba'a piy tsa ci mə ghwəmə zayəy, shiy tifa ndəə 'wəy ti mbə kwəma va tsøghaw. ³⁷ Sa nzanay, tsahwəti sə tifa tepə gar dza ndəə mbəərəti piy tsa ci ti mə ghwəmə va Hyalaw.

³⁸ Mba'a kə ndøe ha'wə va ndøgha fətiy dzəkənee, ya va gəzə kwəmee kaa mbəzli mbə vøghwə tsa ndatsə tsa fa ma kwəma Hyala, ka məməni war *kwəyə jikir nay, ta ha'wə dzee, yən Zəghwə yakə ndə ngəri va ndøgha fətiy dzəkən kwərakwə, ghala vøghwə tsa dzee zhəkə mbə shəndəkə tsa Dirə, ghəy lə ka kwal Hyala dēwdēw ni» kə Yesəw.

9

¹ Zhini ma kə Yesəw ɓa na: «Ə gəzanjwəy ya, ta na navay, tsəgha na, a nihwəti mbəzli mbə ghwəy ghwəy mbəzli tükə niy, ka ghəshi gha bəkəwə na ta nay dza ghəshi njasa dza Hyalaa səkəkə ta sləkə mbəzli lə ɓərɓi nzə» kə.

Yesəw mə kəlanj lə nihwəti mbəzli ta səda ci

(Mt 17:1-13; Lk 9:28-36)

² Dzəghwa sa mənta vici kwanj ləy hwəm shi va na, dza Yesəw kaa kar Piyer lə Zhakə mba'a Zhanj, pəm pəməvəshi kwasəbə. Ka dzashiy dzəmə ghən kəlanj tsa biti tsa, ta nza ghəshi li məɓa kwətishi. Ma sa tsəhəshi ghəshi məɓa na, mba'a Yesəw zhəghanəkəshi nahwəti pa. ³ Tsa' pə gha kaa kwəbejer kən ghən ci na, ka mbərə tezlezlezlezl, kala shiy tifa gar mənti payshi tsəgha tə hidfi. ⁴ Nighə ghəshi difa na, kar *Eli lə *Məyizə tsahwəshi. Dza ghəshi ka gəzə kwəma lə Yesəw. ⁵ Ma kə Piyer kaa Yesəw tsəgha na: «A Metər, jəw na wəzə ghwəmmə nzəyəmmə tə pətsaw. Kadiw a ghəy danəti ceker mahkan, kwətinj tsa gha, mba'a tsa Məyizə, mba'a tsa Eli» kə. ⁶ Kwəma gəzə na va tsəghay, ə sənata ma na kwəma ka na gəzə, ə səəta məhərli ci. Sa nzana tərənəwshi her shi dzashi va hazləni mahkanashi. ⁷ Ghavə kwələfi zlələhə ghəshi səkəkə pələkənvashi kən shi tsəgha. Ma fa ghəshi ki na, məli Hyalaa gəzanishi kwəmaa dzəkən Yesəw səkəkə mbə kwələfi va, a kə na: «Ava ghəci na Zəghwee dfee tərənəw, fam kwəma vəl» kə. ⁸ War ghwəla ki, njə'wə kə ghəshi dzar tifa na, nay ndə ghəshi tifa ghwəlaw. War Yesəw sa tifa vəgha shi kwətij. Mba'a ghəshi madishi ta səkəwashi mə kəlanj ki.

⁹ Ma kə Yesəw kaa ngəshi ghəshi mbə səkəwa səkəkə mə kəlanj tsa va na: «Əntaa ghwəy dzaa gəzə shi nashi ghwəy va ya kaa tsamaba ndə ma! War gwənjənjwəy pə ghwəy taa nza, pa' ghala pətsa ka Zəghwə yakə ndə ngəri mətij, zhini mba'a zhakatiy mbə mətij» kə. ¹⁰ Mba'a ghəshi dīvə fəti ta kwəma gəzanəkəshi Yesəw va nanzə ngar na, war mbə dədəw kwəma

ghəshi kwa jipə shi, a kə ghəshi na: «A na gala na zhini na naa gəzəmmə kwəma, nə na "Pa' ghala pətsa kee mətira mba'ee zhakatira mbə mətij" kə kia?» kə ghəshi.

¹¹ Dza ghəshi ka dəw kwəma va Yesəw, a kə ghəshi na: «A Metər, sa wana niy nə *mbəzliy ɓəniyə kwəma pəhəti Hyala na, "Pərɓa Eli dza naa səkəkəy ka *Kəristəw gha səkəkə" kə ghəshia?» kə ghəshi. ¹² Ma kə kaa zləɓanshi na: «Yanj tsəghaa nava nanzə, na katarj nay Eli dza naa 'wa kwal səkəkə ta gəzanishi zhəghə nefer shi kaa mbəzli, ta nəw kwəma Hyala. A zliyahj Hyala niy gəzəkə kwərakwə: "War ta sahwə ngərə'wə dza Zəghwə yakə ndə ngəri tərənəw. Ka ghəzliiti məndi, ka zhəghəti nja sa kama viri ti" kə ghəshi. ¹³ Ma ki e gəzanjwəy, a Eli səkəkəy. Dza mbəzli mba'a ghəshi mənti *kwəma jikir na li njasa dī ghəshi, njasa niy gəzəkə zliyahj Hyalaa dzəkən kwərakwə» kə.

Yesəw ghəshi lə zəghwə ghəra bashakə
(Mt 17:14-21; Lk 9:37-43)

¹⁴ Ma kar Yesəw lə mbəzli mahkan ni vaa dza ta tsəhə vəgha niy niy tərmbə va tifa mbəzli ta səda ci na, mba'a ghəshi nashi mbəzli tifa danj, mba'a mbəzli ta səda ci va tə jipə shi. War ka ngərə ghəpə nihwəti mbəzli mbə *mbəzliy ɓəniyə kwəma pəhəti Hyala li shi. ¹⁵ War sa nay mbəzli tifa va Yesəw na, kwəma vətəghə ghənəzə mənta və shi tsəgha. Dza ghəshi ka kəsli baliy dzəvəgha ta səkəwə. ¹⁶ Dzəghwa Yesəw ka dəw kwəma va mbəzli ta səda ci ki, a kə na: «Dzəkən wa ngərə ghwəy ghəpə li shi shaka?» kə. ¹⁷ Ma kə tsahwəti ndə kwətij mbə mbəzliy ɓəsəshi va na: «A Metər, wa zəghwee niy pəməkəe ngəna, nala na gwərəpəy va zəlghwə bashakə, kaza mbə ghəciy gəzə kwəma. ¹⁸ War nə mə zəlghwə tsa va, kafə kə ti ya kwəmaɓay, ka naa dza ɓəriyə fati tə hidfi. War gwifgwif ghaa nighəmaa nza ta miy ci, ka pərə sli'i ci. Tsa' pə gha kaa vəgha ciy nza na, hyanj hyanj hyanj mətita. Naa niy səkəkəre ka cə'wə *mbəzli ta səda gha ni, a ghəshi tahantərə bashakə tsa va mbə ghən zəghwee va pən na. Kala mbay ghəshiy tahamti» kə.

¹⁹ Ma sa gəzəkə ntsa va tsəgha, ma kə Yesəw kaa mbəzli na: «Mata ghwəy ghwəy mbəzli mbə vøghwə tsa ndatsə tsa dī ma ɓanavə nefer ghwəy kaa Hyalay! Pa' hwəm dī ghwəy yən nzəyra lə ghwəy kia? Pa' hwəm dzee nza mbə sə'wa kwəma ghwəy difa kia? Pəmərəm zəghwə vaa səkəkə!» kə. ²⁰ Dza pəm məndi pəmanakə zəghwə va. War sa nay zəghwə va Yesəw tsəgha na, dza

zølghwø tsa va mba'a gwanjəzay, bəripə ghəci məy tə pi. War ka mərməra tsəgha. War gwifgwifi ghaa nighəma sar kwa miy ci. ²¹ Ma kə Yesəw ka dəy na: «A ntsa, gar hwəm na piya zəghwə na lə zəlghwə tsa tsətsə ghalə kəsəvə naa?» kə. Ma kə dəy zəghwə va na: «Ghala ghəci jəwəy ghati na tsəgha. ²² Dəj sədā səəkə zəlghwə tsa va mbə pəla paslamti. Ndəghambə dzəmbə ghəwə fəcahwəti, ndəghati tə kwəfa fəcahwəti, war tsəgha. Mərshi lə ghəy na gha, a gha mbəlitiŋəy zəghwə ghəy na, gha gar mbay mbəliti» kə. ²³ Ma kə Yesəw ngəci na: «“Gha gar mbay mbəliti”, pə gha. Ə sənay ma gha tsahwəti sə tifa kala mbay məniva kaa ntsaa banavə nəfə tsa ci kaa Hyalaw, pə gha na?» kə. ²⁴ War sa gəzəkə Yesəw tsəgha na, ghavə ntsa va zlanjlanj: «Wa nēe banavə nəfə tsee kaa Hyala, ə pə ghaa kəətira ta mbee banavə nəfə tsee wəzəl» kə.

²⁵ Tsa' kə Yesəw na, mbəzli dəj mbə basəvaa səəkə dzəvəgha shi lə bali. Dza na ka gəzə kwəma lə barci tərəjwəy kaa zəlghwə bashakə tsa va. Ma kə na: «A bashakə tsaa pəhə ghani ndə tsa, ka zhəghə ndə ka mədəj, yən gəzəna na, səvəri mbə ghən zəghwə na sənənva! Əntaa gha zhiniy zhəmbə ghən ci ghwəla ya hwəmba ma!» kə. ²⁶ 'Wakəwə zəlghwə bashakə tsa va kaa lala zlanjlanj, kyak ngwəmaghwa ghəciy səvəriy mbə ghən ci. Tsa' pə gha kaa zəghwə va tifa na, war nja ntsaa mətiy. Pa' ka gəzə nihwəti mbəzli: «Aa mətiy» kə ghəshi. ²⁷ Dza Yesəw, tasl kəsəvə tə dəvə ci, zəj kafakati zəghwə va, mba'a zəghwə va garəy məgarə.

²⁸ Dzəghwa Yesəw mba'a dzay dzəmbə ciki. Ma sa dzəmbəy na mbə ciki tsa va kwətishi ghəshi mbəfa lə mbəzli ta sədā ci na, tapə mbəzli ta sədā ci va ta dəw və, a kə ghəshi na: «Tawa niy mbay ma ghəy tihəkəvəri bashakə tsa va na ghəya?» kə ghəshi. ²⁹ A kə Yesəw ngəshi na: «Gəla hwəlfə bashakə tsa vay, ka təhəva na səvəri mbə ndə kala war lə cə'wəw» kə.

Yesəw zhiniy gəzəpə kwəmaa dzəkən məti ci lə zhakati tsa ci mbə məti ba
(Mt 17:22-23; Lk 9:43-45)

³⁰ Dza ghəshi mba'a ghəshi barvashi tə pətsa va, mba'a ghəshi dzarshi tə hidfi ka Galile ki. Niy dī Yesəw mēndiy sənay pətsa nza na tiw. ³¹ Sa nzanay, mbə dī bananshi shiy niy nza na kaa mbəzli ta sədā ci. A kə na: «Yən yən Zəghwə yakə ndə ngəriy, ta kəsəvəra dza mēndi mba'am fəbərə mbə dəvə mbəzli. Ka mbəzli va

dza na, mba'a ghəshi paslantəra. Ma sa kee mətiray, tə kwa mahkana vicee kwa kwəli na, ta zhakatira dzee mbə məti» kə. ³² Ma mbəzli ta sədā ci nashi ki na, favə shi dī Yesəw gəzə ghəshiw, zhini fa na, ka ghəranshi hazləni va dəw shi va va Yesəw.

Tsama ndə na ntsa dikə tsaa?

(Mt 18:1-5; Lk 9:46-48)

³³ Dza ghəshi ndəs ghəshi tsəhəshi mbə məlmə Kapernahwəm, mba'a ghəshi dzəmbəshi mbə ciki. Dza Yesəw ka dəw kwəma və shi, a kə na: «Dzəkən wa ngərə ghwəy ghəpə ghwəy kwa kwal baya?» kə. ³⁴ Gwəjəshi ghəshi nzəyshi kala zləfa, sa sənay ghəshi dzəkən kwəma ntsaa gwəra dikə tsa mbə shi ngərəhwə ghəshi ghəpə kwa kwal, kə ghəshi. ³⁵ Dzəghwa Yesəw ki, das nzəyəy mənəy, dza na kaa mbəzli ta sədā ci va mən lə bakə ni, mba'a harashi. A kə kaa ngəshi na: «War mba'a kə ndə dī ghəciy məniy ka ntsaa 'wa kwəma kaa nihwəti mbəzli mbə ghwəyəy, ə kə ndə zhəghəti ghən tsa ci ka ntsaa kəray löykə tə mətsəni, ka ndə ghəranshi sləni kaa niy tərmbə va mbəzli» kə.

³⁶ Dzəghwa na kaa zəghwə jəwə tə pətsa va pəm pəməkə, mba'a garəy kwa kwəma shi tifa. Dza na mba'a hwətəməvə, a kə ngəshi na: ³⁷ «Ya wa ntsaa ka'wəti zəghwə jəwə nja sasa, war tə mbərəkə kwəma yay, yən də'wə ghən tsee na sa ka'wəti na va tsəgha. Mba'a kə ndə ka'wətəray, kwataka yən ka'wəti na gwa'a tsəghaw, aa ka'wəti ntsaa ghwənəkəra va kwərakwə» kə.

Tsa ghwəmmə ndə na ntsaa pa ma jaka lə ghwəmmə

(Lk 9:49-50)

³⁸ Dzəghwa Zhanj mba'a səəkə gəzanci ka Yesəw, a kə na: «A Metə; a ghəy nay tsahwəti ndə ghəci mbə tihə gazlaka lə slən tsa gha. Mba'a ghəy makəti na ghəy, sa kama na kwasəbə ghwəmmə» kə. ³⁹ Ma kə Yesəw ngəci na: «Zlayəm ka makə ghwəy ma, sa nzanay, ndə tifa mba'a dzaa məniti shi madəna madəna ni lə slən tsee, zhini war ghwəla na, ka gəzə kwəma gəmgəm na ghəciy dzəkən yaw. ⁴⁰ Ntsaa kama mbə jaka lə ghwəmməy, tsa ghwəmmə ndə na tsava. ⁴¹ Ntsaa dza vaa tavəjwəy ya yam jəwə, sa nza ghwəy mbəzliy nəwra, yən *Kəristəwəy, ə gəzəjwəy ya, ta na navay, tsəgha na, ta kwəməvə zhəmə ci dza ntsa va» kə Yesəw.

Gəzə kwəmaa dzəkən shiy hərəpəpə dzəmbə *kwəma jikir na

(Mt 18:6-9; Lk 17:1-2)

⁴² Ma kə Yesəw fa na: «Ya wa ntsaa dzaa məniti shiy ngədī mbəzliy təhəshi

ma ndara nefer shi, dza mba'a ghøshi shikøshiy dzømbø møni kwøma jikir nay, a ngøra' wø taa nza køn tsava ndø. Wøzøba pøhanaghwa møndi vøna kwa wøri ci, mba'am ndøghaghwa kwa hwør kwøfa mba'a møyiy dza naa favø køn kwømaa dzaa nza køn. ⁴³ Ava va tsøgha nzana ki, war mba'a kø sø, ya nja døvø ghaa fønja dzømbø møni kwøma jikir nay, sla pø gha slanti, wøzøba kwømvø gha piy tsa gha slar tsa va Hyala lø døvø kwøtinj na, køn na dza ghaa dzanaa dzømbø ghwøø kødi ma lø dividivi gha bakanashi. [⁴⁴ Tø tsava piy, ka møti løhwøø zømvø vøgha ndø ngøriw, ka møti ghwøw, kø Zliya Hyala.] ⁴⁵ Ya søfa gha fønja naa dzømbø møni kwøma jikir nay, sla pø gha slakaghwa tø gha! Wøzøba kwømvø gha piy tsa gha slar tsa va Hyala, ya kwøtinjta na søfa va gha na, køn na dza ghaa nza lø shidshid' gha bakanashi mba'am bøzlambønjaa dzømbø ghwøø kødi ma, [⁴⁶ ta nza gha tø pøtsa gøzø Zliya Hyala va, ka møti løhwøø tibaw, ka møti ghwøø tibaw, kø.] ⁴⁷ Tsøgha na difa, mba'a kø nahwøti møtsø ghaa ngødinjaa dzømbø møni kwøma jikir nay, ø pø gha lamti kwa ghøn gha! Wøzøba tsøhønja gha tø pøtsa sløkø Hyala ya kwøtinjta na møtsø va gha na, køn na dza ghaa nza lø møtsøhi gha bakanashi, mba'am bøzlambønjaa dzømbø ghwøø kødi ma, [⁴⁸ ta nza gha tø pøtsa gøzø Zliya Hyala va, ka møti løhwøø tibaw, ka møti ghwøø tibaw, kø.]

⁴⁹ Ya wa ntsaa dza ta sla shiy kaa Hyalay, a dza naa manati ghwøni tø shi va, ta mbø ghøshiy nza wøzø kwa kwøma Hyala. Ma ghwøy kwørakwøy, ta sa ngøra' wø dza ghwøy, ta nza ghwøy wøzø kwa kwøma Hyala. * ⁵⁰ A ghwøy sønay kiy, shiy wøzø na ghwøni. Ma mba'a kø ghwønghwøn tsa mbø kødiyøy, lø wa ka ndø mbøø zhiniy zhanambø ghwønghwøn tsa vaa? Va tsøgha kiy, ø pø ghwøy møninywøy ka mbøzli wøzø ni nja ghwøni, lø zørkø pø ghwøy mbø nzøy tsa ghwøy kwa jipø ghwøy» kø.

10

Yesøw bønipy kwømaa dzøkøn tøhøva tsa kar zal lø mali ci

(Mt 19:1-12; Lk 16:18)

¹ Dza Yesøw ki, mba'a madiy Æarvay tø tsa va pi, ka dzay dzøti hid'i ka Zhøwde, pøri na pøriða bøla høl Zhørdey. Zhini mbøzli difa ngwørfø ghøshi zhiniy

basøkøvashiy dzøvøgha. Dza na mba'a ghati Æananshi kwøma ki, njasa ka na vaa møni ndimndim.

² Dzøghwa *ka Farisahi, mba'a ghøshi kætøghøvashiy dzøvøgha ta døvø kwøma vø, ta nighø kwøma ci, ma kø ghøshi ngøci na: «A Metøt, Æanavø kwal kwøma pøhøti *Møyizø kaa ndø ta tihø mali ci ta na?» kø ghøshi. ³ Dza Yesøw ka zløbanshi lø døvø kwøma, a kø na: «A pønøy, njaa niy nø Møyizø ngønnywøy baya?» kø. ⁴ A kø ghøshi na: «A Møyizø niy Æanavø kwal kaa zal ta tihø mali ci, tsasl kaa Zliya kwasøbø, kø» kø ghøshi. ⁵ Ma kø Yesøw na: «Sa nza ghøn tsa ghwøy caslakøy, va tsøgha niy gøzanwøy Møyizø kwøma va tsøgha. ⁶ Ø gøzanwøyee nee ki, ta na na kwatønja sa niy nganti Hyala shiy gwanashiy, dzøghwa na mba'a ngati zal ghøshi lø mali, kø Zliya Hyala. ⁷ Ma kø difa na: "Ava va tsøgha dza zal Æarvay vøgha kar døy lø mbøghøy, nza ghøshi dzaa jakøshi lø mali ci. ⁸ Ma nza ghøshi bakanashi mønishi ka vøgha kwøtinj" kø. Mba'a kø tsøgha kiy, mbøzli bakø na ghøshi ghwøla kiw, vøgha kwøtinj na sa shi. ⁹ Ghønzø tsøgha kiy, øntaa ndø ngøri tøhøvøri shi jakøti Hyala ma» kø Yesøw. ¹⁰ Dza kar Yesøw mba'a ghøshi dzakøshiy dzakø ghi.

Ma ghøshi køghi tsa va na, dza mbøzli ta søfa ci ka zhiniy døvø kwøma va vø difa. ¹¹ Ma kø Yesøw ngøshi na: «War mba'a kø ndø tøhamti mali ci, dza mba'a bøvø nahwøti maliy, a ntsa va mønti ghwørghwør va na kwa tønja va mali. ¹² Tsøgha na lø mali kwørakwø Æa, mba'a kø mali Æarvata va zata, mba'a dzaa bøhwø tsahwøti zaløy, aa mønti ghwørghwør» kø Yesøw.

Kar Yesøw lø ndørazhi jøw jøw ni
(Mt 19:13-15; Lk 18:15-17)

¹³ Dza nihwøti mbøzli mba'a ghøshi Æanakø ndørazhi kaa Yesøw, a ghøci fakøn dividivi ci køn shi ta tøfanshi miy. Kala di *mbøzli ta søfa ci tsøgha, dza ghøshi ka makø mbøzli va. ¹⁴ Ma sa nashi Yesøw ghøshi mbø makø mbøzli va na, mba'a nøfø tsa ci satiy dzøkøn mbøzli ta søfa ci. A kø ngøshi na: «Zlashim ndørazhi jøw jøw ni va, a ghøshi sar dzøvøghøe, ka makøshi ghwøy ma. Sa nzanay, gøla mbøzli nja ghøshi na shi sløkø Hyala. ¹⁵ Ø gøzanwøy ya, ta na navay, tsøgha na, kala zløbavø kø ndø Hyalaa sløkø mbø nøfø tsa ci nja zøghwø jøw nay, ka

kwəməvə tsəhəy ndə tə pətsa sləkə na tərəw» kə. ¹⁶ Ma sa gəzəkə na tsəgha na, dza na hwətəm hwətəm, hwəhwətəməvə ndərazhi va, mba'a fafanakənshi dividivi ciy təfanatishi miy.

*Kar Yesəw lə ndə shiy tsa tərəjw tsa
(Mt 19:16-30; Lk 18:18-30)*

¹⁷ Dza Yesəw mba'a madfiy ka dzay. Ma ghəci mbə kwal na, dza tsahwəti ndə mba'a səkəy lə bali. Səkə na tsəfəkwə tsəfəkwəy kwa kwəma ci. A kə na: «A Metər tsa wəzə tsa! Wa shi dzee mənti kee kwəməvə piy tsa kədi ma tay?» kə. ¹⁸ Ma kə Yesəw ngəci na: «Sa wana nə gha, ntsa wəzə tsa, pə gha kaa ngəraa? Ndə tiba wəzə ghəci kala war Hyala kwətinjaw. ¹⁹ Talay, a gha sənata kwəma gəzəkə *kwəma pəhəti Hyala basa. Ma key: "Ka pəəslī ndə gha ma, ka pəla mali ndə gha ma, ka ghəli gha ma, ka təbə dzərvə ghaa dzəkən ndə ma, ka məni tsəhwəli gha ta shi ndə ma, ə pə ghaa ha'wə tə kar dəja lə mənə" kə» kə Yesəw. ²⁰ Ma sa favə ntsa va tsəgha, ma kə na: «A Metər, shi bəlakə gha niy, gwanashi nəwamtishee ghala yən zəghwəra» kə. ²¹ Dzəghwa Yesəw ka nighə, mba'a diti ntsa va mbə nəfə ci. A kə ngəci ki na: «Ma ghənzə tsəghay, shiy kwətinj tərə na va gha nana, ta mənishi gha. Mbala pamti səkəm tə shi va gha, a gha tahananəvəshi gəna va kaa ka ndərma, nza gha səkəkə ta nəwra. Ma ghalabə kiy, ta kwəməvə shiy gwəramti dza gha mə ghwəmə» kə Yesəw. ²² War sa favə ntsa va Yesəw gəzanakə kwəma va tsəgha na, ka zhanci nəfə tsa ci tərəjw. Dza na ka dzay lə nəfə lə nəfə, sa nzana ndə shiy tsa tərəjw tsa ghəci.

²³ Dzəghwa Yesəw njə'wə nighəti *mbəzli ta səfa ci. Ma kə kaa ngəshi na: «Nay ghwəy na, ngahə na tsəhə tə pətsa sləkə Hyala va ka shiy» kə. ²⁴ Dza kwəma va mba'a səəvəri məhərli mbəzli ta səfa ci tərəjw, kala sənata kwəma ka ghəshi gəzə. Zhini ma kə Yesəw ba na: «A ndərazhee, ngahə na tsəhə tə pətsa sləkə Hyala. ²⁵ Bəlanbə ngələwba dza naa dzəvərta kwa kwal batal cislī shiy, kən dzəti pətsa sləkə Hyala va ndə shiy» kə. ²⁶ Dzəghwa kwəma va, mba'a zhiniy səəvəri məhərli shi, tapə ghəshi mbə dəfəw kwəma kwa jipə shi, a kə ghəshi na: «Əy, war tsəgha kə kiy, wa ntsaa dza vaa mbəliy kia?» kə ghəshi. ²⁷ Dza Yesəw njə'wə nighəti shi. A kə na: «Ma kwəma vay, ka mbay mbəzliy məntiw. Ma na Hyala nanzə kiy, aa mənti. Sa nzanay,

shiy tibiaa tanjanati bərçi kaa Hyalaw!» kə.

²⁸ Ma kə Piyer ngəci na: «A Metər, ghəy sana kiy, avanay gwa'a gwa'a zlashi ghəy shiy, mba'a ghəy nəwvəna» kə. ²⁹ Ma kə Yesəw ngəci na: «Ə gəzanjəy ya, ta na navay, tsəgha na, ya wa ntsaa zlay ghi tsa ci, ya ngwarməhiyəy zhər lə ghəyehi gwa'a, ya kar dəy lə mbəghəy, ya ndərazhi yakə dza, mbə'a veher ci gwa'a war tə mbərəkə kwəmee, lə Yəwən kwəma wəzə nay, ³⁰ kwa kwəma jəw na ta kwəməvə shi ci va dza na tsəgha gar bələkwə səfa tikə tə hidī nza ghwəmmə ni, ya ghi na, ya ngwarməmə, ya didi, ya məmə, ya ndərazhi, ya veher, zhini ta sahwe ngəra'wə ghəci dza. Ma ghala vəghwə tsa dzaa zhikə diba na, ta kwəməvə piy tsa kədi ma ghəci dza. ³¹ Mbəzli dəj mbə ka 'wa kwəma kaa mbəzli sanay, ka mbəzli ləy hwəm dza ghəshiy zhəghəshi. Ma ni ləy hwəm mbəzli sana na, mba'a ghəshi zhəghəshi ka mbəzliy 'wa kwəma kaa mbəzli» kə Yesəw.

Yesəw zhiniy gəzəpə kwəmaa dzəkən məti ci lə dzəkən zhakati tsa ci mbə məti, kwa mahkana səfa

(Mt 20:17-19; Lk 18:31-34)

³² Dzəghwa Yesəw mba'a madfiy ta dzəmə məlmə Zherəwzalem lə *mbəzli ta səfa ci, ka 'wanshi kwal ghəci. Mbəzli ta səfa ci va na mbə gharanshi hazləni tərəjw. Zhini tsəgha nihwəti mbəzli kwasəbəshi va hazlənishi kwərəkəw. Zhəghwa Yesəw diba da' harashi mbəzli ta səfa ci va mən lə bakə niy dzəvəgha. Dza na mba'a ghati gəzanishi shiy dzaa məniva li kwa kwəma jəw, ³³ a kə kaa ngəshi na: «Avanammə mbə kwal sana ta dzəmə məlmə Zherəwzaleməy, mbəba dza mbəzli ta fambərə, yən Zəghwə yakə ndə ngəriy dzəmbə dəvə mbəzli dikə dikə ni mbə *ka ta Hyala, ghəshi lə *mbəzliy bənipə kwəma pəhəti Hyala. Ka ghəshi dza na mba'a ghəshi basakənda ngwəvə pəəslira. Mba'a ghəshi dzaa fambərə mbə dəvə *mbəzliy kamaa ka Zhəwifə. ³⁴ Sa ka mbəzli va dza kwərəkəw ki na, ka tsəərəfa, ka tifə ndighwər dzəkənee, ka də'wəra lə kwərəpə. Ma ləy hwəm ki na, ka ghəshi dza mbəh paslantəra. Mətira mee, sa kee mənti vici bakə kwa kwəliy, tə kwa mahkana vici na, ta zhikəməra dzee kwa kwəli» kə.

Kar Yesəw lə Zhakə mba'a Zhanj

(Mt 20:20-28)

³⁵ Ma ləy hwəm kwəma va ki na, mba'a kar Zhakə lə Zhanj, ndərazhi Zhebədə

kætøghøvashiy dzøvøgha Yesøw, ta døw kwøma wø, a kø ghøshi ngøci na: «A Metø, ø di ghøy gha møntønøy kwøma dza ghøy na ta døw va gha!» kø ghøshi. ³⁶ Ma kø Yesøw na: «Wa na di ghwøy va kwøma yøn møntønøy kia?» kø. ³⁷ A kø ghøshi na: «Ma di ghøyøy, ghala pøtsa dza ghaa nzøy kwa gøzli mazø tsa gha dikø tsay, nza gha ndanøy kwal ta dza ghøy nzøyøy wøgha gha, mba'a tsahwøti tø kwa bözømø gha, mba'a tsahwøti tø kwa zlebfi gha» kø ghøshi. ³⁸ Ma kø Yesøw na: «Ma ghwøyøy, sønashi shi døw ghwøy ni ghwøyøw. A pønøy, ka dza ghwøy mbyay sø'wati ngøra'wø tsa dzee va ta sa na? Nza ghwøy zlebavø *batem tsa dza møndi va ta mønira na?» kø. ³⁹ Ma kø ghøshi na: «Ta mbyay dza ghøy sø'wati» kø ghøshi. Ma kø Yesøw ngøshi na: «Yan, tsøgha na nava nanzø katan, ta sa ngøra'wø tsa dzee va ta sa dza ghwøy kwørakwø, ta møninyøw batem tsa dza møndi va ta mønira dza møndi. ⁴⁰ Ø na na nzana kiy, yøn dza naa bøkø na, tsatsa ndø dza naa nza tø kwa bözømee, tsatsa tø kwa zlebøe pønøy. War mbøzli gwømanatishi Hyala va pøtsa va kaa ngøshiy, ghøshi dza naa nzøy ti» kø Yesøw.

⁴¹ Ma sa favø niy tørmbo møy ni *mbøzli ta søfa Yesøw kwøma va na, mba'a ghøshi ghati bø nøføø dzøkøn kar Zhakø lø Zhan tsøgha. ⁴² Wakøvø Yesøw ki mba'a basayshi gwanashi. Ma kø ngøshi na: «A mbøzlee, a ghwøy sønay, mbøzli nø møndi ka mazø, kø møndi tø hidfiy, lø gwølan sløkø ghøshi mbøzli. Mbøzli dikø dikø ni køn shi kwørakwø ßa na, ka møni kwøma lø børciy dzøkøn shi. ⁴³ Ghwøy ta na tsa ghwøy ghøn na ghwøy kiy, øntaa ghwøy dzaa køli ghøn tsa ghwøy nja mbøzli va ma. Ø gøzanøywø ya, mba'a kø ndøø di møy niy ka ntsa dikø tsa mbø ghwøyøy, ø kø zhøghøti ghøn tsa ci ka ndø ghøranøywø sløni tsa mbø ghwøy. ⁴⁴ Mba'a kø ndøø di møy niy ka ntsaa 'wa kwøma ngønøywøyøy, ø kø zhøghøti ghøn tsa ci ka mava tsa mbø ghwøy. ⁴⁵ Va sa nzana, yøn yøn Zøghwø yakø ndø ngøri sanay, sa søkøree na, nza mbøzli ghøradfa sløni søkøe yaw. Ta gharanshi sløni kaa mbøzli søkøree. Kee dza na, mba'ee zlay piy tsee ka møtira, ta mbøøø mbøzli ðan, nza ghøshi kwømavø piy tsa kødi ma» kø Yesøw.

Yesøw ghøshi lø ghwølfø, Bartime, kø møndi sløn tsa ci

(Mt 20:29-34; Lk 18:35-43)

⁴⁶ Dza kar Yesøw lø *mbøzli ta søfa ci ndø s tshøshi mbø mølmø Zherikwø ki,

zhini mba'a ghøshi madishi ta søvøri shi. Ma ghøshi mbø søvøri na, mba'a vørm mbøzli ðan nøwvøshi. Mba'a ghøshi køsay tsahwøti ghwølfø mønzyø wøgha kwal ka cø'wø cø'wø ci. Bartime, kø møndi sløn tsa ci, zøghwø Time ghøci. ⁴⁷ Ma fa ghwølfø tsa va na, møndiy gaka. Dza na tapø ta døw shiy mønishi: «Waa Yesøw, ndø ka Nazaretø na saa dzar» kø møndi ngøci. Dza na ka zlapanci kwøma, a kø na: «A Yesøw, Jijiy mazø *Davite, mønti zhøhwø tø ya!» kø. ⁴⁸ Dza mbøzli ðan ni va ka nabø, a kø ghøshi na: «A ghwølfø tsa, kalay miy tsa gha va» kø ghøshi. Dzøghwa na, na naci ki na, møtsøhø zhiniy møtsahata zlapø kwøma: «A Jijiy mazø Davite, mønti zhøhwø tø ya na gha!» kø. ⁴⁹ Dza Yesøw garø garøy, a kø na: «Harayøm a ghøci sar!» kø. Dza møndi mba'am dzaa haray ghwølfø tsa va, a kø møndi ngøci na: «Ca ki, sati, ndahwø nøfø tsa gha! Avaci mbø harña!» kø møndi ngøci. ⁵⁰ Kø, fakatsa'wø satiy tø pøtsa va, dza na fiyøkø ndøghamti kwømtø tsa køn ghøn ci, ka søkøkø dzøvøgha Yesøw. ⁵¹ Ma sa tsøhøy na na, dza Yesøw ka døw kwøma wø, a kø na: «A shi di gha yøn møntønøa?» kø. Ma kø ghwølfø tsa va na: «A Metø, møtsøhee ni dee ghaa ghwønantøra ta mbee nay pi!» kø. ⁵² Ma kø Yesøw ngøci ki na: «Sati mbala, a møtsøhi gha ghwønishi, sa ndara gha nøfø tsa gha» kø. Dzøghwa nza'jøw møtsøhi ci va ghwønishi tsøgha, ka mbø ghøci nay pi ki. Dza na ka nøyw Yesøw kwa kwal tsa dza na tsøgha.

11

Yesøw mbø dzømbø mølmø Zherøwzalem

(Mt 21:1-11; Lk 19:28-40; Zhy 12:12-19)

¹ Ma sa tsøhøshi ghøshi ndøkwa ndøkwa lø mølmø Zherøwzalem, njasaa dzøvøgha bøla mølmø Betøfazhe lø Betani na, ndø s ghøshi tsøhøshi wøgha køløy tsa har møndi vaa køløy *Wølivø. Dza Yesøw bøy ghwønashi mbøzli bakø mbø *mbøzli ta søfa ci. ² A kø kaa ngøshi na: «Mbalam dzømbø mølmø tarða va kwa kwøma ghwøy. Sa ka ghwøy tsøhønyøw mbyø, ta køsay zøghwø kwantømca dza ghwøy pøhøpøhø kala søkøkø ndøø nza mø, nza ghwøy pølikøvøra. ³ Mba'a kø ndøø døw va ghwøy: "Wa shi dza ghwøy ta møni li pøli ghwøya?" køy, "waa Ndø sløkøpø døw na" pø ghwøy dzaa ni ngøci. Nza'jøw dza naa zlatavønøywø» kø.

⁴ Dza mbøzli bakø ni va mba'a ghøshi dzashi. Dza ghøshi na, mba'a ghøshi

kəsay zəghwə kwantəmca tifa vəgha kwal pəhəpəhə tə zə'wə miy tsahwəti ciki. Tapə ghəshi mbə pəli ci. Ma ghəshi mbə pəli ki na, ⁵ dza nihwəti mbəzli tifa məgarə ka dəw və shi, a kə ghəshi na: «A shi mənə ghwəy vaa mbəzli ni? Tawa pəli ghwəy zəghwə kwantəmca tsa vaa?» kə ghəshi. ⁶ Dzəghwa mbəzli va mba'a ghəshi zləbakə kwəma va njasa niy gəzanakəshi Yesəw va ki. Əhkwa, kə mbəzli va mba'a ghəshi zlatanavəshi. ⁷ Mba'a mbəzli bakə ni va kəsəghə zəghwə kwantəmca tsa va kaa Yesəw ki. Dza pəli ghəshi pəlati kwəbejer shi tə hwəm kwantəmca va. Dza Yesəw ki däl dzəməy. ⁸ Gar dənə nihwəti mbəzli pəpələnəy kwəbejer shi dzar kwa kwal, ka dza nihwəti ka bəəli kəslifi dzar kwamti ka səkəkə pəlancishiy dzəghwa kwal. ⁹ Dzəghwa tapə mbəzli gwanashi, shiy 'wanci kwal, lə ni ləy hwəm ci dzəmbəshi mbə ngwəmə lala, a kə ghəshi na:

«'Wəsa kaa Hyala!

Təfanati miy tsa nzə Hyalaa sləkəpə kaa ntsaa səkəkəy tsa mbə slən tsa nzə!

¹⁰ Təfanati miy tsa nzə Hyala kaa ntsaa dzaa mənə mazə

dzəghwa sa jijimmə *Davitə!

'Wəsa kaa Hyala dikə na mə ghwəmə!» kə ghəshi.

¹¹ Dzəghwa ndəs Yesəw tsəhəy mbə məlmə Zherəwzalem ki. Dza na mba'a dzəmbəy mbə *ciki Hyala. Dzəmbə na njə'wə njə'wə naghanti pətsa mbəba gwa'a gwa'a. Ma sa nzana ki mba'a vərđi mənə ta, dza ghəshi mba'a ghəshi dzashi lə mbəzli ta səda ci va mənə lə bakə niy dzəmbə məlmə Betani.

Yesəw lə dənəw bəzakə
(Mt 21:18-19)

¹² Ma way pi tə həzlimə va ki, sa səvərishi ghəshi mbə məlmə Betani na, dza ma ka ghəranci kaa Yesəw. ¹³ Sa nə na tsa' kə na, ka pəzli dənəw bəzakə kərakə, zləngwəvə kəslifi ti. Dza Yesəw mba'a madiy ka dzaa dzəta dənəw bəzakə tsa va, nda kee dzaa ngəliviə ya ti, kə. Ma sa tsəhəy na, tsa' kə na, war kəslifi zləngwəvə bəzakə va, kala ya ti, sa nzana ghwəla vəghwə tsa ka bəzakəy ya ti. ¹⁴ Dzəghwa ma kə Yesəw kaa bəzakə va na: «Gha gha bəzakə nay, ka dza ndəə zhiniy zəhwə ya tə gha ghwəla na gha ka gha nzaw!» kə. Mba'a mbəzli ta səda ci va favə kwəma va.

Kwəma Yesəw lə mbəzliy dəl shiy mbə *ciki Hyala

(Mt 21:12-17; Lk 19:45-48; Zhj 2:13-22)

¹⁵ Dza ghəshi ndəs tsəhəshi mbə məlmə Zherəwzalem, mba'a Yesəw dzay dzəmbə ciki Hyala. Dzəmbə na na ka tihə mbəzli ka dəl shiy, lə niy pashi gwa'a səvəri mbəba. Dza na dzəpə dzəpə dzədzəpanti tebelerhi mbəzliy mbəərə gəna, mba'a gəzli gəzli ghəy mbəzliy dədəl kwəkər palayhi. ¹⁶ Zləbavə na ndəə bə shiy ta tənə dzar mbə ciki Hyala tsa va ya kwətiñəw. ¹⁷ Dza na ki, ka bananishi kwəma, a kə na: «Favə tə ghwəy, ma kə mənə mbə Zliya Hyalay: "Ciki tseyey, ciki tsa dza hwəlfə mbəzli tə hid'i gwanashiy cə'wəra mbə na" kə mənə. Ma dza ghwəy na na ghwəy ki na, mba'a ghwəy zhəghəti ka ləgwə ka ka ghəliy nzəy mbə» kə.

¹⁸ Dza mbəzli dikə dikə ni mbə *ka ta Hyala ghəshi lə *mbəzliy bənipə kwəma pəhəti Hyala, gwa'a ghəshi favə kwəma gəzəkə na va. Dza ghəshi tapə ta pəla kwal tsa paslamti. Zhini kala hazləni ghəshi va kwəma tifa, sa nzana mba'a kwəma bananishi Yesəw va kaa mbəzli tsə'wəta mbə nefer shi gwanashi.

¹⁹ Dzəghwa kar Yesəw lə mbəzli ta səda ci sa mənə tihwer, mba'a ghəshi səvərishi mbə məlmə va.

Yesəw pəghə kwəma lə dənəw bəzakə
(Mt 21:20-22)

²⁰ Ma həzlimə mekəshi ghəshi mbə zhəghəva zhar kwa kwal tsa va difa, tsa' kə ghəshi na, bəzakəy niy nata ghəshi va lə kəslifi ti tərənəw ghwəlita lə hililinəy nzə ta gwa'a. ²¹ Dza Piyer mba'a zəzəvə kwəma niy gəzəhwə Yesəw va. Ma kə kaa ngəci ki na: «A Metər, eh, avə ghaa nata bəzakəy niy bazlamti gha va ghwəlita katanəy!» kə. ²² Ma kə Yesəw ngəshi na: «A pə ghwəy banavə nefer ghwəy kaa Hyala! ²³ Ə gəzənəy ya, ta na navay, tsəgha na, war mba'a pə ghwəy banavə nefer ghwəy kaa Hyala, kala mənəti ghən ghwəy bakə bakə, kwəma gəzəkə ghəy vay, ta mənəta dza na katanə, pə ghwəyəy; ta mbay dza ghwəy gəzə va kaa dəlagwa na: "Barvanə tə pətsa va mbalaa dzəghwa kwəfal!" pə ghwəy, ka na dza na mba'a bərvata katanə. ²⁴ Va tsəgha nə ya ki, ya wa shi dī ghwəy cə'wə va Hyala gwa'ay, banavəm nefer ghwəy kaa Hyala njasa nzana mba'a ghwəy kwəməvə shi cə'wə ghwəy va. Ma ghalaba kiy, a ghwəy dzaa kwəməvəshi.

²⁵ Ya hwəmba garənəwəy ghwəy ta cə'wə Hyala, mba'a kə tsahwəti ndə

niy mënterjwøy kwøma, mba'a ghwøy kəsəti mbə nəfə tsa ghwøyəy, palatam kwøma ci va mbə nəfə tsa ghwøy, ta mbə Dənjwøy Hyala mə ghwəməə pəlatanjwøy na ghwøy *kwøma jikir na kwərakwə.²⁶ [Kala pələnsi kwøma mënterjwøy mbəzli jikir na, pə ghwøy mbə nefer ghwøy kwərakwøy, ka dza Dənjwøy Hyala mə ghwəməə pəlatanjwøy na ghwøy kwøma jikir na mananta ghwøy kwərakwəw]» kə Yesəw.

Səəkə kwøma səəkə bərci ghəra Yesəw sləni li shia?

(Mt 21:23-27; Lk 20:1-8)

²⁷ Dza kar Yesəw mba'a ghəshi zhəkəshiy zhəmbə məlmə Zherəwzalem difa. Dza na mba'a dzəmbəy mbə *ciki Hyala, ka təwrə ghəci mbəfa. Dzəghwa mbəzli dikə dikə ni mbə *ka ta Hyala, lə *mbəzliy bənipə kwøma pəhəti Hyala mba'a mətikwəkwər *ka Zhəwifə, mba'a ghəshi səəkəshiy dzəvəgha.²⁸ Tapə ghəshi ta dəw kwøma və, ma kə ghəshi na: «A Metər, gəzanjəy nda kwøma səəkə ni gha ni bərci ghəra gha sləni ghəra gha na li shi di, wa ntsaa ndanə kwal ta ghəra gəla sləni naa?» kə ghəshi.²⁹ Ma kə Yesəw ngəshi na: «Yən kwərakwəy, ta dəw kwøma dzee va ghwøy kwətij. Ma sa ka ghwøy zləbəkəray, nzee gəzanjwəy səəkə tə pətsa səəkə bərci ghəree va slənee na li shi.³⁰ Ma nə ya kwərakwə kiy, Hyala ghwənay na Zhan ta mənəi *batem ta naa, naa mbəzli? Cam zləbəkəram di!» kə.³¹ Ma sa gəzəkə Yesəw tsəgha na, dzəghwa ghəshi ka sləka kwøma kwa jipə shi. Ma kə ghəshi na: «Njaa dza ghwəmməə ni kaa nana kwøma sana kia? Mba'a pə ghwəmməə ni: "Hyala ghwənay na Zhan" pə ghwəmməəy, "za sa nzana Hyala ghwənay na, tawa niy zləba ma ghwəy kwøma ci shiki?" dza naa ni.³² Mba'a pə ghwəmməə ni difa: "Mbəzli ghwənay na" pə ghwəmməə na, əndaw» kə ghəshi. Sa nzana mbə hazləni ghəshi va mbəzli, sa sənay mənədi Zhan gwa'a gwa'a ka *ndə gəzə kwøma Hyala ghəci slar slar.³³ Ma kə ghəshi kaa zləbəcanci ki na: «Sənay ntsaa ghwənay ghəyəw» kə ghəshi. Ma kə Yesəw ki na: «Ghənzə tsəghay, yən kwərakwə na, ka gəzanjwəyee nda kwøma səəkə bərci ghəree ni sləni li shiw» kə.

12

Bəli fir lə kwøma ka sləni ka ndərəm
(Mt 21:33-46; Lk 20:9-19)

¹ Dza Yesəw tapə ta gəzanshi kwøma dzar kwa fir, a kə na: «A tsahwəti ndə niy nza tibay, dza na ngwəbə ngwəbati

fəhiy zəmə tə za ci. Dza na dəzlətəbə hayshi, kə kaa kə'wə kwəfa la' la' lati ta bəsə məəli ya fəhi va kwa. Dza na mba'a ngati pi madzək tsa dza mənədiy nzəy ta ndəghwə fəhi va mə. Dza na ki mba'a pələvə mbəzli ta ndəghwə tsa va, mba'a zlata mbə dəvə shi, mba'a dzay ta wə.² Ma sa mənəta vici ngəli ya fəhi ki na, mba'a ndə tsa tsa va ghwənay ndə sləni tsa ci va ka ndəghwə tsa va, ta mbə ghəshiy banakəvə na ci bəla ya fə dza ghəshiy bānci kwərakwə ki.³ Ma sa tsəhəy ndə sləni tsa va na, dzəghwa mbəzliy ndəghwə tsa va tasl kəsəti ntsa ghwənəkə mənədi va, də'wə də'wə ghəshi də'wəti, mba'a ghəshi pəlay dzay tsəghay.⁴ Ənkwa kə ndə tsa tsa va, kə kaa tsahwəti ndə sləni tsa ci, bənj ghwənanaghəshi kaa ka ndəghwə tsa va difa. 'Wakəvə ghəshi kaa tsava ndə difa tasl kəsəti, mba'a ghəshi də'wəti mbə ghən tsa ci. Dza ghəshi tsəərə tsəərə ghəshi tsəərəti.⁵ War yan, kə ndə tsa tsa va, dza bənj ghwənanaghəshi tsahwəti ndə sləni tsa ci difa. Dza ka ndəghwə tsa va kaa tsava ndə nana ki, mbəh ghəshi paslamti. War tsəgha, war tsəgha ghəshi məmənti lə nihwəti mbəzli ghwənanaghəshi mənədi, ka didi'wə nihwəti, ka bəbəkəwə nihwəti.

⁶ War zəghwə ci kwətij gwa'a tsəgha, saa niy tərmbə va ndə tsa tsa va. Dza na kaa zəghwə ci va di na tərənəw, bənj ghwənanaghəshi tsəgha kaa mbəzliy ndəghwə tsa ci va. Ma kwəmaa niy zəzəti nay: "Sa ka ghəshi nay zəghwə yay, a ghəshi dzaa ha'wə ti" niy nə na.⁷ Dza zəghwə va mba'a tsəhəy və shi ki, ma kə mbəzliy ndəghwə tsa va kwa jipə shi, sa nay ghəshi zəghwə va na: "Yawaa, avanay ndə zəmə ghi səəkəy də'wə ghən tsa ci ki. Dzammə ta kəsəvə, a ghwəmmə paslamti, nza tsa na mbəə nza ka sa ghwəmməə kwa vələm ki!" kə ghəshi.⁸ Dza tasl, ghəshi kəsəti zəghwə ntsa va va, mba'a ghəshi paslamti, fəyik ghəshi bəzłəkəmə mbəri tsa ci səəmə kwa tsa vaa dzəti ngwəla.

⁹ Ya sa dza ndə tsa tsa vaa tsəhəy kiy, njaa dza naa mənəi lə mbəzli vaa? Ta səəkə dza naa bakwamti ka ndəghwə tsa va, ka na dza na mba'a banavə tsa ci va kaa nihwəti ka ndəghwə tsa mbə dəvə shi.¹⁰ Shi va gwanashiy, war nja shiy tsaslishi va mbə Zliya Hyala mənishi ghəshi. E sənay a ghwəy səəkəə jangəhwə kwøma va. A kəy:

Ma hakwə tsaa niy ndəghamti ka ndəbə shiy vay,

ghəci zhini naa zhəghəy ka hakwə tsaa gwəraa jihəti ciki.

¹¹ Hyala kwa sləkəpə təravə na hakwə tsa vaa mēnti

ka saa gwəra tsəgha nanzə ki.

Dzəghwa mbər ka kwəma maɗaŋa maɗaŋa na

ghənzə mēnta kwa mət̥sə ghwəmmə, kə Zliya Hyala» kə Yesəw.

¹² Ma sa gəzəkə Yesəw kwəma va tsəgha na, cəke' *ka bənīpə kwəma pəhəti Hyala lə mbəzli dikə dikə ni mbə *ka ta Hyala lə fəti ghən, dzəkən ghəy bəli Yesəw fir tsa va, kə ghəshi. Dza ghəshi ka pəla kwal tsa kəsə ci. Zhini dīfa na, ka hazlənī ghəshi va mbəzli ɗaŋ ni va. Dzəghwa mbərəkə ghəshi zlay tīfa, ka dzashi.

Tsəhə ghən kaa mazə tsa sləkə hidī ka *Rəm gwanashi

(Mt 22:15-22; Lk 20:20-26)

¹³ Dzəghwa mbəzli dikə dikə ni mbə *ka Zhəwifə mba'a ghəshi ghwənashi nihwəti mbəzli mbə *ka Farisahi, ghəshi lə mbəzli *Erədə ta dza ghəshiy ngali Yesəw lə ɗəw kwəma. Ma nza ghəshi mbəə kəsəti tə kwəma dza naa zləbakə. ¹⁴ A kə ghəshi ngəci sa tsəhəshi ghəshi na: «A Metər, a ghəy sənay kwəma katan na ka ghaa gəzə, ka hazlənī gha va kwemər gəzə mbəzliw. Sa nzanay, ka nə gha, kar ntsa dikə tsa na tsatsa ndə, tsa jəw tsa na tsatsa ndə, pə gha, ka tərə ghalaa dzəmbə mbəzliw. Na na ghay kwəma Hyala na sa ka ghaa bananshi kaa mbəzli lə kwal tsa nzə. Ava va tsəgha dī ghəy ghaa gəzanəy nda kwal va ghwəmmə ta tsəhanci ghən kaa mazə tsa sləkə hidī ka Rəm gwanashi, nda kala kwal va ghwəmmə? A ghwəmmə tsəhanci shəkənaa, naa a ghwəmmə nzəyəmmə na?» kə ghəshi. ¹⁵ Mbalaa ma Yesəw naci ki na, gwa'a gwa'a sənata na kwəma mbələy ghəshi mbə nefer shi. A kə ngəshi na: «A mbəzli ni, tawa dī ghəwəy ngalira kia? Taram dala va ghəwəy tə pətsa va e nighəti di» kə. ¹⁶ Dzəghwa hən mēndi banakə. A kə na: «Fəətə tə dala na na sanay, fəətə wa naa? Ya slən tsa tsaslati mēndi tsa tiy, slən tsa wa naa?» kə. Ma kə ghəshi na: «Fəətə mazə tsa sləkə hidī ka Rəm gwanashi na, slən tsa ci sava dīfa» kə ghəshi. ¹⁷ Ma kə Yesəw ngəshi ki na: «Ghənzə tsəgha kiy, tsəhancim ghən tsa ci kaa mazə tsa va njasa təbə na. Ma ni Hyala shiy na, mba'a ghəwəy banavə shi Hyala njasa təbə ghəshi kwarakwə» kə Yesəw. Ma sa favə mbəzli va kwəma zləbakə na va na, mba'a səti məhərli shi.

Ta zhakati dza mbəzliy bəkwəshi mbə məti

(Mt 22:23-33; Lk 20:27-40)

¹⁸ *Ka Sadəsehi, kə mēndi kaa nihwəti mbəzliy: «Ka zhakati mbəzliy bəkwəshi mbə mət̥iw» kə ghəshiy ni. Dza ghəshi ndəs ghəshi səkəshiy dzəvəgha Yesəw, ta ɗəw kwəma və, ma kə ghəshi kaa ngəci na: ¹⁹ «A Metər, a kə *Məyizə niy ni kaa kwəma tsaslītənəy na ta mēni ghəyəy: “Mba'a kə ndə bəvə mali, dza na mba'a mət̥iy zlata mali ci va, kala yakə zəghwə ghəshi liy, ə kə zəmbəghəy dzaa bə mali mbəri tə mali ci va, ta mbə ghəciy yanakə hwəlfə kaa zəmbəghəy tsa mət̥iy va” kə niy ni. ²⁰ Dzəghwa ki na, mba'a nihwəti mbəzliy niy nza va ghəy, mbərən ghəshi ka ndərazhi ndə kwət̥inj. Dzəghwa Cikwa tsa mbə shi mba'a bəvə mali. Dza na mba'a mət̥iy, kala yakə zəghwə ghəshi li. ²¹ Dza Zəra mba'a bəvə mali mbəri tə mali va. Dza na kwərakwə bəlahə mət̥iy, nək ghəci ta yakə zəghwə kwa mali va. Zhini tsəgha lə Takwa kwərakwə dīfa. ²² War tsəgha, war tsəgha, pəjw ndərazhi mbərən ni va hati bə mali mbəri tə mali va. Cəke' ghəshi bəkwəshi mbərəfanavashi, nək tsa yakə zəghwə kwa. Dza mali va kwərakwə ləy hwəm shi gwanashi, mba'a mət̥ita. ²³ Sana sənənva kiy, avanay gwanashi bəhwə mbəzli va mali va. Fəca vici dza mbəzliy zhakati mbə mət̥i kiy, mali tsama ndə dza naa mbə shi kwət̥inj kia?» kə ghəshi.

²⁴ Ma kə Yesəw kaa ngəshi na: «Ma ghəwəyəy, ka favə kwəma dī kwəma vaa gəzə ghəwəyəw. Sa nzanay, sənata kwəma gəzəkə Hyala mbə zliya nzə ghəwəyəw. Zhini dīfay, sənata bər̥ci Hyala ghəwəyəw. ²⁵ A na mbəzliy bəkwəshi, sa ka ghəshi zhakati shi mbə mət̥i e gəzanəyəy, ka bə mi'i zhərəw, ka bə zhər mi'iw dza ghəshiy nza. Ghalabay, nja ka kwal Hyala va mə ghwəmə dza ghəshiy nza.

²⁶ Ghənzə nja na kwəma zhakati tsa mbəzli mbə mət̥i kiy, ə səkəkə ma ghəwəy jangəhwə kwəma gəzəkə Hyala mbə zliya Məyizə ghalə vəghwə tsa gəzə na va kwəmaa dzəkən ghəwə mbə zhəghwə shəkəna? A kə Hyala niy niy: “Yənəy, Hyala kar *Abəraham lə *Izakə mba'a *Zhakwapə nzee” kə niy ni. ²⁷ Dī naa gəzəy, tə ghwəməshi na mbəzliy bəkwəshi va. Sa nzanay, na na Hyala na, Hyala mbəzli bəkwə bəkwə ni naw, Hyala mbəzli tə ghwəmə mbə piy na, na nanzə. Ava va tsəgha nə ya, a ghəwəy sənəy mbə kwəma zhakati tsa mbəzli mbə mət̥i, pən» kə Yesəw.

Kwəmaa gwəramti dikə mbə *kwəma pəhəti Hyala

(Mt 22:34-40; Lk 10:25-28)

²⁸ Ghala vøghwə tsaə niy kəhwə kar Yesəw va ghəpə lə ka Sadəsehiy, a tsahwəti ntsaa bənipə kwəma pəhəti Hyala niy nza tifa, mba'a niy favə ghəpə tsa shi va. Wəzə ghəci niy nay Yesəw zləbanakəshi kwəma kaa mbəzli va. Dza na ki mba'a səkəy ta dəw kwəma va Yesəw, a kə na: «A Metər, nama kwəma pəhəti Hyala gwəramti na dibədifə tay?» kə. ²⁹ Ma kə Yesəw ngəci na: «Avanta kwəma pəhəti Hyala gwəramti tə dibədifə, saa ni va: "A hwəlfə mbəzli ka *Izərayel, favə tə ghwəy! War Hyala ghwəmmə va sləkəmmə na Ndə sləkəpə kwətinj! ³⁰ Di pə ghaa dī Hyala gha sləkəŋa, lə nəfə tsa gha gwanay, lə məhərli gha gwanata, lə bərçi gha gwanashi, mba'a gha bənwə ghən tsa gha gwanay" kə. ³¹ Zhini ma kə kwa baka kwəmaa dzəkən fa na: "Di nihwəti mbəzli gwanashi njasa dī gha va ghən tsa gha kwərakwə" kə. Nahwəti kwəma pəhəti Hyala tifa mba'a tanjamti sa bakə na va tə dikəw» kə Yesəw.

³² Ma kə ndə bənipə kwəma tsa va kaa Yesəw na: «Tsəgha na Metər, kwəma gəzə gha vay, katanj na. Kwətinjtaa Hyala, nahwəti Hyala tifa ghwəla dzəghwakənəw. ³³ War dī kə ndə dī Hyala lə nəfə tsa ci gwanay, lə məhərli ci gwanata, mba'a lə bərçi ci gwanashi. Zhini ka dī nihwəti mbəzli njasa dī na ghən tsa ci kwərakwə. Mba'a kə ndə dī fəti ta kwəma pəhəti Hyala bakə na vay, aa tanjəti shiy dza səfə ka məndi vaa slasla kaa Hyala lə nihwəti shi ka məndiy banta gwanashi» kə. ³⁴ Mba'a Yesəw nihəti, a ntsa va fəti ghən ta kwəma va, mba'a zləbakə wəzə, kə. Ma kə ngəci ki na: «A ntsa, ma ghay, dikə tərə na gha taa tsəhə tə pətsa məni Hyala mazəw» kə. Ləy hwəm shi va ki na, ndə tifa mba'a zhiniy kwəməvə bərçi ta dəw nahwəti kwəma və ghwəlaw.

Dikəba *Kəristəw na kaa mazə *Davitə (Mt 22:41-46; Lk 20:41-44)

³⁵ Ma Yesəw mbə bənipə shiy mbə *ciki Hyala na, dza na ka dəw kwəma, a kə na: «A pənəy, njaa njaa ka *mbəzliy bənipə kwəma pəhəti Hyala ni: "Jijiy mazə Davitə na Kəristəw Ntsa tivə Hyala" kə ghəshiy?» ³⁶ Mazə Davitə də'wə ghən tsa ciy, aa gəzəkə lə bərçi *Safə tsa Hyala, a kəy: Ma kə Hyala kwa sləkəpə kaa Ndə sləkəray:

“Ndi nzəyŋa tə kwa bəzəmee, pa' fəca dzee mənti ka mbəz gha,

ka mbəzli tə dəwə gha!” kə.

³⁷ Davitə də'wə ghən tsa ci kiy: “Ndə sləkəra” kə kaa har slən tsa Kəristəw, njaa njaa ka na mbəw nza ka jijiy Davitə difa kia?» kə Yesəw.

Ndəghwə tə ghwəy ghən tsa ghwəy va yəmə kwəma məni *ka bənipə kwəma pəhəti Hyala

(Mt 23:1-36; Lk 20:45-47)

Dzəghwa mbəzliy basəshi va tə pətsa va dāŋ ni ki, war ka fa kwəma gəzə Yesəw va lə vəshi. ³⁸ Ma kə kaa mbəzli mbə kwəma bənwəti na va na: «Favə ghwəy na, ndəghwə tə ghwəy ghən tsa ghwəy va yəmə kwəma məni ka bənipə kwəma pəhəti Hyala! Na nashiy, war lə kwəbənjer dikə dikə ni ka ghəshiy dī dza kən ghən, ta ci dikə tsa shi. Jəw dī ghəshi məndiy səkwəshi mətəsəfəkwə dzar tə ləwmaw. ³⁹ War tə kwəma ka ghəshiy dī nzəy mbə *ciki basəva tsa ka Zhəwifə. Mba'a kə məndi harvəshi ta zəmə shiyəy, war pətsa nzəy mbəzli tə slən va ti ka ghəshiy pala ta nzəy ti. ⁴⁰ Ghəshi dibay, me' me' ka ghəshiy pamti shiy va mī' mbərekəti, zhini ka garə kə ghəshiy ni ta cə'wə Hyala. Ka ghəshi dza na nza' nza' ghəshi nzati nza tə cə'wə va, ta mbə məndiy ni: “Ka nəw Hyala tərəŋw ni ghəshi” kə məndi. Na nashiy, ta bənsi fəti dza Hyala tanj na nihwəti mbəzli» kə Yesəw.

Mali mbəri kwa ndərma (Lk 21:1-4)

⁴¹ Dza Yesəw mba'a nzəyəy vəgha sərndəkə tsa shikə məndi gəna vəli məndi kaa Hyala kwa mbə *ciki Hyala. Dza na mba'a mənti məhərli ta nihə njasa səkə məndi ta shikə gənaa dzəghwa sərndəkə tsa va ki. Dzəghwa dāŋ mbəzli nza gəna və shi tərəŋw səsəkəshiy shakaghwa gəna kwa sərndəkə tsa va, dāŋ, dāŋ, dāŋ. ⁴² Dzəghwa nahwəti mali mbəri, kwa ndərma ghənzə tərəŋw, mba'a faghwa dala bakəta kwa sərndəkə tsa va. ⁴³ Kə Yesəw kaa mbəzli ta səfə ci ki, da' harashi, a kə kaa ngəshi na: «Ə gəzanwəy ya, ta na navay, tsəgha na, mali mbəri kwa ndərma nata ghwəy nay, tərəŋwba ghənzə faghwa na gəna kwa sərndəkə tsa kaa mbəzliy fəhwə gəna va gwanashi. ⁴⁴ Sa nzanay, ma na nihwəti mbəzli vay, war jəwə tsətsə tivə ghəshi gəna bəkə ghəshi dāŋ na, səvəri mbə nahwəti na dāŋ na tərmbə və shi. Ma na mali na nanzə kiy, ya tsəgha na mbə ndərma na, dza na mba'a bəsanavə gənaa niy nza və gwanata kaa

Hjala, gwanata tsa nzê njasa niy nza na vø ta pa shiy dzêghwa hwêr nzê» kê Yesew.

13

«Ta ngazlamti *ciki Hyala dza mendi» kê Yesew

(Mt 24:1-2; Lk 21:5-6)

¹ Ma sa sêvêriy Yesew mbê ciki Hyala ki na, dza tsahwêti ndê kwêtiŋ mbê mbêzli ta sêda ci ka gèzanci kwêma, ma kê na: «A Metêr, nashi niva hêrezli njasa têbê ghêshi, nay tsava ciki njasa ngatim li shi, ka têbê» kê. ² Ma kê Yesew ngêci na: «Njasa nay gha va ciki tsa va dikê tsa ci sênzênvay, tê nahwêti vici na, ka dza ghaa nayêw, ta ba'wamti dza mendi, ka dza ghaa nashi hêrezli tsêŋzli tsêŋzli ni ni ya kwêtiŋêw» kê Yesew.

Ngêra'wê tsa dza sêkê ghêŋghên ghêŋghên dzêti hidî, ka ghêshi gha kêrê
(Mt 24:3-14; Lk 21:7-19)

³ Dza Yesew mba'a nzêyêw mê kôlanj *Wêlivê, mba'a zhêghanavê kwêma ci kaa ciki Hyala, ghêshi kwêtishi lê kar Piyer, Zhakê, Zhanj mba'a Andêrê. Dzêghwa tapê ghêshi ta dêw kwêma vê, a kê ghêshi na: ⁴ «A Metêr, ge'i lê tsama vêghwê dza shi gèzê gha niy mêniva tay? Tê wa dza mendi sênay ndal têrê shi va gwanashi ta kêrkêvaw, kê mendi? Gèzanjêy di» kê ghêshi. ⁵ Dza Yesew ka gèzanshi ki, a kê na: «Mêni tê ghwêy mêhêrli wêzê, êntaa ghwêy dzaa zlêba mendi ngêdiŋwêy ma. ⁶ Sa nzanay, djanj dza nihwêti mbêzliy sêkê lê slên tsee. Ka ndê dza na: "Yên na *Kêristêw!" kê. Gêla mbêzli vay, mbêzli djanj têrêŋw dza ghêshiy ngêditi. ⁷ Ta favê gaka mbêz dza ghwêy dzar mbê mêlmêhi ndêkwê ndêkwê ni lê ghwêy, zhini ka favê nêwêr mbêz mbê mêlmêhi kêrakê kêrakê ni lê ghwêy. Ya ê dza ghwêy favê shi va tsêghay, êntaa her ghwêy taa dza ma. Sa nzana, ya njaabay, ta mêniva dza gêla niva shiy tsêgha. Ya tsêgha dza shi vaa mênishiy, ka dza hidiy kêrê diw. ⁸ Ka hwêhwê tsa nihwêti mbêzli dzay, ka mbêz lê hwêhwê tsa nihwêti. Ka tsahwêti mazê dza na, mba'a pèlati miy tê tsahwêti, tapê ghêshi mbê mbêz taa nza. Ka gêrgêrava hidî dzar tê tsahwêti pi ghêŋghên ghêŋghên, zhini mba'a ma dzaa nza tê hidî. Shi vay, ngêra'wê tsa dzaa gha sêkê na ghêshi, njasa ka mali vaa 'wa kemahê ta ya zêghwê na niva shiy.

⁹ Ma ghwêy na na ghwêy kiy, mêhêrli pê ghwêy dzaa mênî ta ghên tsa ghwêy.

Sa nzanay, ta kêesêŋwêy dza mendi dzaa dzêti pi ngwêwê, ka didi'wêŋwêy dzar mbê ceker ka *ka Zhêwifêwê bêsêva. Ta kêesêŋwêy dza mendi dzêghwa kwêma mbêzli dikê dikê ni, ghêshi lê mezhihê gwa'a, sa zlêbavê ghwêy kwêmee. Ghalaba kiy, ta ndêgha fêti dza ghwêy dzaa dzêkênee kwa kwêma shi. ¹⁰ Ava tsêgha dza naa nza, war pêrba Yêwên kwêma wêzê na dza mendi gèzanshi kaa hwêlfê mbêzli tê hidî gwanashi. ¹¹ Ghala pètsa dza mendi vaa kêesêvêŋwêy, ka bêghêŋwêy dzêti ngwêwêy, êntaa ghwêy tsatsêva lê tikê kwêmer na: "Njaa dza ghêy ni kaa kwêma ka ghêy gèzê kia?" pê ghwêy ma. War naa dzaa kaghwavata kwêma kwa miy ghwêy tê zèzê ghwêy ghalabay, ghênzê pê ghwêy dzaa gèzê. Sa dza naa nzay, sêkê mbê zèzê kwêma ghwêy dza naa sêkêw, sêkê va *Safê tsa Hyala dèfwêw tsa dza naa sêkê. ¹² Ghala vêghwê tsa vay, ka nihwêti mbêzli dza na, ka nga dfa ta ngwarmbêghêshi, ta mbê mendi bêkwêshi. Zhini tsêgha didihi dzaa mênî lê ndêrazhi shi kwarakwê bî. Ka ndêrazhi dza na, ka zhini ghên kaa mbêzliy yakêshi difa ki, ka bêshi kaa nihwêti mbêzli ta bêkwêshi. ¹³ Mbêzli gwanashiy, ka dza ghêshiy dî mêtê ghwêy tê sa nêwra ghwêyêw. Ma ntsaa dzaa jihêkêvay kala zlay nêwra ghêci pa' tê vici mêtî ciy, ta mbêliti tsava ndê dza Hyala» kê Yesew.

Kwêmaa dzêkên ngêra'wê tsa dzaa sêkêw dzêkên mbêzli

(Mt 24:15-28; Lk 21:20-24)

¹⁴ Zhini ma kê Yesew bî na: «Ta nashi shi rêda rêda ni va jirkirki ni dza ghwêy garêshi tê pètsaa niy têbê ma ghêshiy garê, (ntsaajangêti kwêma vay, favê tê ghêci wêzê), ghalaba kiy, mbêzli tê hidî ka Zhêwêde na, hwêshi tê ghêshiy dzêmbê kôlanj ta mbêwê mbêlishi. ¹⁵ Mba'a kê ndê mê jêba mbê tiferêy, êntaa ghêci dzaa ni na: "Kadiw, e dzêghwaraa dzêmbê ciki tsee, ta bôvê ya nimaba shiy" kê ma. ¹⁶ Ya kwamti dza ndêw nza mbêz zay, êntaa ghêci dzaa ni: "Kadiw e zhêghêvava jighi ta bôvê kwêbêjêrêe" kê ma. Ê kê dzaa hwêy gwa'a tsêgha. ¹⁷ Ngêra'wê têrêŋw dza savaa nza fêcava kên mi'i lê hwêr, lê mi'i ka ndêrazhi tê hwêw. ¹⁸ Cê'wê pê ghwêy cê'wê va Hyala, êntaa bali va taa mênivê ge'i ge'i lê tir tasli. ¹⁹ Va sa dza naa nza fêcavay, ngêra'wê têrêŋwêy dza naa nza tê hidî. Gêla hwêlfê ngêra'wê tsa sêkê ma mendi favê gaka ci ghala ghava hidî

lə ghala ngati Hyala shiy gwa'a, ka sar pa' tə vəghwə tsa ndatsə. Ka dza naa zhiniy səkə kən mbəzli dība ka məndi nzaw. ²⁰ Kala sa nzana, mba'a Ndə sləkəpə Hyala tamti daŋ tsa vici ngəra'wə tsa vay, ka dza ndəə tərmbə tə ghwəməy nzw. Ma dza na ki na, mba'a tamti daŋ tsa vici va tə mbərkə mbəzli nzw təravə na. ²¹ Ma sa ka vəghwə tsa va mənīyəy, mba'a kə ndə taa ni ngəjwəy: "A mbəzli ni, anay *Kəristəw Ntsa tivə Hyala tikə" kə, ya "avaci tarfa" nə nay, əntaa ghwəy zləba kwəma ci va tepə ma. ²² Sa dza naa nza ghala vəghwə tsa vay, daŋ dza Kəristəwhi ka dzərvə lə ka gəzə kwəma Hyala ka dzərvə tsahwəshi tə hidfi. Ka għəshi dza na, ka mənī shi maŋaŋa maŋaŋa ni, lə shi dimədīmə ni, ta mbəə ngədī mbəzli təravə Hyala, għəshi gar dzaa mbay. ²³ Əy ma ki, avee gəzamtəjwəy kwəma va nee ki kwaghwətsata gwa'a gwa'a, nza ghwəy mbəə mənī məhərli wəzəl!" kə.

Səkə tsa Zəghwə yakə ndə ngəri
(Mt 24:29-31; Lk 21:25-28)

²⁴ Ma kə Yesəw dība na: «Ghala vəghwə tsa va ki, ləy hwəm ngəra'wə tsa vay, shərkwə dza viciy shərkwəta, ka tir dza na, mba'a zlay mbərə. ²⁵ Ka sasarkwəhi tə ghwəmə dza na, ka shikəvaa səkwa, ka shi nza bərci və shi mə ghwəmə dza na, ka kwəfəghə. ²⁶ Ghalaŋa kiy, nza Zəghwə yakə ndə ngəri tsahwə, ka nay mbəzli lə mətə shi səkə mbə kwələbi tə ghwəmə lə bərci və tərəjw, tsəgha shəndəkə dība. ²⁷ Sa ka na dzay mba'a ghwənashi ka kwal Hyala ta dza ta basanci mbəzli ci tərati na, tə bəla hidfi fadanashi, səkə tə pətsa kəray ghala hidfi gwa'a» kə.

Yesəw bəli fir lə daskwa
(Mt 24:32-35; Lk 21:29-33)

²⁸ Ma kə Yesəw dība na «Avee taa bəliŋwəy fir lə kwəma daskway, favə tə ghwəy shi dī na bənīŋwəy. A ghwəy sənay, mba'a kə kəslifi daskwa shikəshi, dza na mba'a dəkə nihwətiy, a vəghwə tsaa dzəmti kətikəvay, pə ghwəy. ²⁹ Ava tsəgha na ki, nashi ma ghwəy gəla shi bəlakəŋwəy ya va għati mənīvay, sənay tə għwəy ndal tərmbə Zəghwə yakə ndə ngəri ta səkəw, miy dəgha na ki, pə ghwəy. ³⁰ Ə gəzəŋwəy ya, ta na navay, tsəgha na, ka dza mbəzli mbə vəghwə tsa ndatsə tsaa bəkəwəshi ka shi gəzəŋwəy ya ni gwanashi mənīvaw. ³¹ Nay ghwəy na, kar ghwəmə nata ghwəy na għəshi lə hidfi gwa'ay, kərəp dza għəshiy zashi. Ma na

kwəmee na nanzə kiy, ka kərə naw» kə Yesəw.

War Hyala kwətita na saa sənata vici dza Yesəw zhəkə ti
(Mt 24:36-44)

³² Ma kə Yesəw dība na: «Ndə tība ya kwətīŋ, mba'a sənata vici dza shi vaa mənīva tiw. Ya ka kwal Hyala, ya Zəghwə Hyala də'wə għən tsa ciy, ndə tība sənataw. War Didi Hyala mə ghwəmə kwətita na saa sənata vici va lə lər va gwa'a. ³³ Ə pə ghwəy mənī məhərli tərəŋw, ka ndəghə vici va kala bə ma hi. Sa nzana, kala sənay ma vəghwə tsa dza na vaa səkə ti ghwəy. ³⁴ Ma kwəma vay, njasa ka ndə vaa mənī għəciy dzay ta wə dza naa nza. Mba'a zlay ghi tsa ci, bəm fanambə mbə dəvə ka sləni ci nza għəshi nighə dəkən. Ka na dza na, mba'a tahanavəshi sləni kəyba, mba'a gəzanci kaa ntsaa nzəy miy dəgha, a għəci fə għən tə ndəghwə ghi tsa va. ³⁵ Ghwəy kwərakwə kiy, ə pə ghwəy fə għən ta ndəghə vici va. Sa nzanay, sənata vici dza ndə ghi tsa vaa zhəghəvaa səkə ti ghwəy, nda hetihwər ka na səkə, nda mbə danjala vərđi, nda tə kwa taja wa ngələkə, nda mekəshi, sənay ghwəyəw. ³⁶ Ya ə dza naa səkə vətəghəy, ka na səkə na mba'a kəsanwəy ləməcīŋwəy. ³⁷ Kwəma gəzəŋwəy ya nay, għənzə na sa gəzee kaa mbəzli gwanashi, ə pə ghwəy fə għən» kə Yesəw.

14

Məndi mbə pəla kwal tsaa kəsə Yesəw
(Mt 26:1-5; Lk 22:1-2; Zhj 11:45-53)

¹ Tərəmbə vici bakə, mənī dzaa madfi ta *makwaghwa Pakə ki. Mbə makwaghwa vay, kar mənīdiy zəmə pəŋ tsa nza *is mbəw. Dzəghwa mbəzli dikə dikə ni mbə *ka ta Hyala għəshi lə *ka bənīpə kwəma pəhəti Hyala, mba'a għəshi madfi shi ta pəla kwal tsaa kəsə Yesəw nja dzar kwa tsəhwəli, ta dza għəshiy paslamti. ² Ma kə għəshi na: «Nanzə kiy, əntaa ghwəmmə dzaa kəsə fəca vici makwaghwa Pakə ma. Vantaa mbəzli dzaa pəslishi tə ghwəmmə» kə għəshi.

Nahwəti mali għəshi lə Yesəw
(Mt 26:6-13; Zhj 12:1-8)

³ Ghala vəghwə tsa va kiy, mbə məlmə Betani niy nza Yesəw mbə zəmə shiy kəghi tsa tsahwəti ndə, Shimanjw, kə mənī slən tsa ci. Ntsa vay ndə dərna niy nza na kwatanja.

Dza nahwéti mali mba'a sækéta lè təlímə paf 'wərdi kwa, «*Nardə» kə mēndi kaa 'wərdi va, gəna dafə mēndiy pa. Dza na mba'a bəlami təlímə 'wərdi va, mba'a shəkambə mbə ghən tsa Yesəw.⁴ Dza nihwéti mbəzli tifa, kala di ma kwəma mēnti mali va va ghəshi, war ə ghəshiy gəzə kwəma kwa jipə shi, a kə ghəshi na: «A ni mēnti mali na ni shiy kia? Tawa gwəravə naa laclamti 'wərdi na gəmta kia?»⁵ A shiy ti mēndi dəlami 'wərdi vaa kwəmavə gəna gar mbəl bələkwə mahkan, mba'a mēndi tahaNAVəshi gəna va kaa ka ndərma nzaa» kə ghəshi, ka ngwəzlimə dzəkən mali va tərəjw.⁶ Ma kə Yesəw ngəshi na: «A mbəzli ni, zlatam mali va! Ka sə mēhərli nzə ghwəy ma! Kwəma wəzə na na sa mēni na va tə ya.⁷ Sa nzanay, ka ndərma gəzə ghwəy va na tifa dza ghwəy nza li shi ya hwəmba, gar dza ghwəy mbay mananatishi kwəma wəzə na ya hwəmba di ghwəy. Ma na nee kiy, ka dza ghwəmmə nza lə ghwəy tikə ndimndim kiw.⁸ Nanzə kwəma dza naa nza gar mēnti fəca dza mēndiy lara na sa mananti na va, baslakənra na 'wərdi ghala vici va ghwəlaa səkə.⁹ Ə gəzəjwəy ya, ta na navay, tsəgha na, ya war pa' kwəmafa dza mēndiy gəzə Yəwən kwəma wəzə na kaa mbəzli tə hidī gwa'a gwa'ay, ta gəzə kwəma mēnti na va dza mēndi, ka zəzə dzəkən mali va» kə Yesəw.

Zhəwdasə mbə nga dafa ta Yesəw

(Mt 26:14-16; Lk 22:3-6)

¹⁰ Dzəghwa Zhəwdasə Isəkariyətə, tsahwəti ndə mbə *mbəzli ta səfa Yesəw va mən lə bakə ni, mba'a dzaa gəzanshi kaa mbəzli dikə dikə ni mbə *ka ta Hyala: «Ta ngətəjwəy dafa dzee ta Yesəw» kə.¹¹ Ma sa favə ghəshi tsəgha na, mba'a ghəshi vəshishi. Mba'a ghəshi gəzanci njasa dza ghəshiy nganci səfa ci. Ava ghala vəghwə tsa va gha Zhəwdasə pəla kwal tsa nga dafa ta kəsə Yesəw ki.

Yesəw mbə zəmə shiy mbə *makwaghwa Pakə ghəshi lə mbəzli ta səfa ci

(Mt 26:17-30; Lk 22:7-23; Zhj 13:21-30; 1Kwər 11:23-25)

¹² Dzəghwa kwa taja vici ka mēndiy zəmə penj tsa kama is mbə, mba'a sækéta. Vici vay, fəcava ka mēndiy hənəni gemim jəw jəw ni ta makwaghwa Pakə. Ma fəcava ki na, dza *mbəzli ta səfa Yesəw ka dəw kwəma və, a kə ghəshi na: «A Metar, kwəma di gha ghəy dza ta tatəja shi zəmə dza ghaa zəmə mbə makwaghwa Pakə?» kə ghəshi.¹³ Dza Yesəw ki mba'a

ghwənashi mbəzli bakə mbə shi, a kə ngəshi na: «Mbalam dzəmbə məlmə. War tsəhəjwəy ma ghwəyəy, ta kwəmay dza ghwəy lə ndə, lə tsəghwa yam və. Nza ghwəy nəw.¹⁴ Dzəkə ghi tsa dza naa dzay, nza ghwəy gəzanci kaa ndə ghi tsa va, a pə ghwəy taa niy: "Ma kə Metərəy, ndara ciki tsa dza ghəy səkə ta zəmə shiy lə mbəzli ta səfəe mbə, mbə Pakə, kə" pə ghwəy taa ni.¹⁵ Gəzanakə ma ghwəy tsəghay, ta citəjwəy ciki dza na dikə, mə ghən tsahwəti ciki, cəkə' mēndi gwəmanti, mba'a shiy nzəy mbəfa. Ava mbəfa ka ghwəy dzaa tatəmmə shi dza ghwəmmə zəmə mbə Pakə ki» kə Yesəw.

¹⁶ Dza mbəzli ta səfa ci va bakə ni mba'a ghəshi madishi, ka dzaa dzəmbə məlmə ki. Ma dzəmbə ghəshi na, mba'a ghəshi kəsashi shi va gwanashi njasa gəzanakəshi Yesəw va. Mba'a ghəshi tati shi zəmə dza ghəshiy zəmə mbə Pakə.

¹⁷ Ma sa pəkəwəta vici ki na, mba'a kar Yesəw səkəkəshi, ghəshi lə mbəzli ta səfa ci va mən lə bakə ni.¹⁸ Ma kə Yesəw kaa ngəshi, ghəshi mbə zəmə shiy na: «Nay ghwəy na, a gəzəjwəy ya, ta na navay, tsəgha na, a tsahwəti ndə mbə ghwəy kwətəj, ntsa zəmə ghəy shiy liy, ta nga dafa dza na tə ya, ta kəsəra mēndi» kə.¹⁹ Dza kwəma va ka zhanshi kaa mbəzli ta səfa ci tərəjw tərəjw. Ga' ghəshi ta dəfəw kwəma və, a kə ghəshi na: «Yən na nanzə fa naa Ndə sləkəpə? Yən na fa na? Yən na fa na?» kə ghəshi.²⁰ Ma kə Yesəw ngəshi na: «Waa ndə tə ghwəy, ghwəy mbəzli ta səfəe va mən lə bakə ni na, ntsa zəmə ghəy shiy li kwa kwakwa tsa kwətəj tsa.²¹ Na nee yən Zəghwə yakə ndə ngəriy, ta mətira dzee njasa tsasliiti mēndi vaa dzəkənəe mbə Zliya Hyala. Ma nanzə kiy, tərəjw dza ngəra'wəw nza kən ndə nga dafa tə ya tsa va. Wəzəbaa niy maw ma mēndiy yakə dza naa nza və» kə.²² Ma ghəshi mbə zəmə shi zəmə va ki na, dza Yesəw hən bəvə penj, mba'a mananati 'wəsa kaa Hyala. Sa mananati na 'wəsa na, dza na mba'a ngangavəri penj tsa vaa banavəshi. Ma kə ngəshi na: «Vəghee na sana, bəm zəməm!» kə²³ Ma ləy hwəm na, dza na hən bəvə hwəpər tsa nza shi sa kwa, kə mba'a mananati 'wəsa kaa Hyala. Sa mananati na 'wəsa na, dza na hən banavəshi. Dzəghwa mbəzli va gwanashi mba'a ghəshi sasahwə shi sa va.²⁴ Ma kə Yesəw kaa ngəshi ki na: «Miymiy ya na shi ni, li shi sla Hyala kiri kwa jipə nzə lə mbəzli, ta shəkəshi dza ghəshi ta mbəzli dafə.²⁵ Ə gəzəjwəy ya, ta na navay, tsəgha na, ka dzee zhiniy sahwe shi sa ni, kala

war fəca vici dzee zhiniy sashi tə pətsa sləkə Hyalaw» kə.

²⁶ Dza ghəshi ka ha cemer, ka fal Hyala. Ləy hwəm ki na, mba'a ghəshi səvərishi ka dzashiy dzəmə kəlanj *Wəlivə.

Yesəw mbə gəzə vərəslə tsa dza Piyer ta vərəslə

(Mt 26:31-35; Lk 22:31-34; Zhj 13:36-38)

²⁷ Ma kə Yesəw kaa *mbəzli ta səfa ci na: «Nay ghwəy na, ta zlara dza ghwəy kwətiraa hwəjwəy gwanəjwəy. Sa nzanay, a Hyala gəzəkə mbə Zliya nza, a kəy: "Ta paslanti ndə ndəghwə shiy dzee, ka tenkesli ci dzay, mba'a ghəshi zləzləjərəshi ka dza kwaba, ka dza kwaba" kə. ²⁸ Ləy hwəm sa kee zhakatira mbə mətī kiy, ta 'watəjwəy kwal dzee dzaa dzəti hidī ka Galile, ma nza ghwəy kəsara mbəba» kə.

²⁹ Ma kə Piyer ki na: «A Ndə sləkəpə, na nee, ya mbəzli gwanashi dza naa zlanay, ka dzee zlanə na neyew» kə. ³⁰ Ma kə Yesəw ngəci na: «A Piyer, ə gəzənjee, ta na navay, mbə vərđi ndatsə na, ka ngələkə gha wa kwa bakay, gha zhənti gəzə mahkan səfa gha: "Sənay tsava ndə yaw, sənay tsava ndə yaw" pə gha» kə Yesəw. ³¹ Dzəghwa ma kə Piyer lə bərci na: «Ya ta mətī dzee kwasəbə ghay, ka dzee gəzə, sənanə yaw, pən tēpəw» kə. Tsəgha nihwəti niy tərmbə va gəzəkə gwanashi kwərakwə ki.

Yesəw cə'wə Hyala kwa Getəseməne
(Mt 26:36-46; Lk 22:39-46)

³² Dzəghwa kar Yesəw lə mbəzli ta səfa ci mba'a ghəshi tsəhəshi, tə pətsa nə məndi va Getəseməne, kə məndi. Ma kə Yesəw kaa mbəzli ta səfa ci tifa na: «Nzəyijwəyəm tikə, e dza ta cə'wə Hyala» kə. ³³ Dza na kaa kar Piyer, ghəshi lə Zhakə, mba'a Zhanj, pəm pəməvəshi kwasəbə ci. Dzəghwa her ci mba'a ghəshi ghati dza, mba'a nəfə tsa ci slay. ³⁴ Ma kə kaa ngəshi na: «Tərəjwə slay nəfə tsee ka dī pəəslira. Nzəyijwəyəm tikə, əntaa ghwəy bə hi ma!» kə. ³⁵ Dza na mba'a kətivə dza bələkə jəw. Kə tsəfəkəwə tsəfəkəwə tə hidī ka cə'wə Hyala, a ngəra'wə tsa dza na va ta sa bashamti səəkəə dzəkən tə nava vici, ghənzə gar mənta. ³⁶ Ma kə mbə cə'wə ci va na: «A Di, gha kiy Didiy, nihwəti shiy tifa kala mbay ghaa məntiw! Va tsəgha cə'wənjee, bashamti ngəra'wə tsa va səəkəə dzəkənee. Nanzə kiy, əntaa gha

məni war tə sa dēe ma, war njasa təbanə na ka gha məni» kə Yesəw.

³⁷ Dza na tərəf zhəghəkəvay dzəvəgha mbəzli ta səfa ci va mahkan ni. Səəkə na na, ghəshi banti hi. Ma kə kaa Piyer ki na: «A Shimanjwə Piyer, wa hiy hi gha na? A shiy mənishi mbə ma ghaa nzaynza ləməcija ya ta tsahi kwətij nza?» ³⁸ Ə pə ghwəy nzəyijwəy ləməcijwəy, ka cə'wə Hyala ta mbə ghənzəə ndəghwəjwəy, vantaa *ndə jaka tsa nze ngadambəjwəy mbə məni *kwəma jikir na. Ka dī məni kwəma wəzə na ndə ngəri kwa kwəma Hyala mbə nəfə tsa ci ngar ki na, daw bərci vəgha ci ta məni nze» kə.

³⁹ Zhini na mba'a katantəvay vəgha shi difa, mba'a zhaa cə'wəti Hyala war njasa kwa tanə va. ⁴⁰ Ma sa kədiy na lə cə'wə Hyala na, mba'a zhikəy zhəvəgha shi. Zhəkə na bə na, ghəshi tə hi, shañ ghəshi ta mbay nzəyishi ləməcishi. Kala sənata kwəma ka ghəshi zləbanci ghəshi. ⁴¹ Zhini na ndəs zhəkəy dzəvəgha shi kwa mahkan səfa difa ki. A kə kaa ngəshi na: «A mbəzli ni, him hi tsa ghwəy, ka dəkə vəgha ghwəy na ghwəy. Gwa'aa kwəma, a vəghwə məniy. Ava məndi dzaa kəsəraa dzəmbə dividivi ka məni kwəma jikir na, yən Zəghwə yakə ndə ngəri. ⁴² Ava ghwəy nay ntsaa ngati dafa va tə ya səəkəy, satim a ghwəmmə dzaa dzəvəgha!» kə Yesəw.

Njasa kəsə məndi Yesəw

(Mt 26:47-56; Lk 22:47-53; Zhj 18:3-12)

⁴³ War ghwəla tsəgha ki, Yesəw mbə kəni gəzə kwəma vaa səkwa na, ndəs Zhəwdasə, tsahwəti ntsa mbə mbəzli ta səfa ci va mən lə bakə ni tsahwəy. Mba'a mbəzli dən kwasəbə, lə kafa'ihī nihwəti, lə ghədemesli nihwəti. Mbəzli vay, mbəzli dikə dikə ni mbə *ka ta Hyala, lə *mbəzliy bənipə kwəma pəhəti Hyala, lə mətikwəkəwə mbə *ka Zhəwifə niy ghwənashi na ta kəsə Yesəw. ⁴⁴ Ma kə Zhəwdasə tsaa ngati dafa va ta Yesəw niy ni kaa mbəzli va ghəshi dzaa kafə ki na: «Sa ka ghwəmmə tsəhəmməy, ntsa dza ghwəy vaa nara mbə səkwə njasa ka ndə səkwə madigayəy, ghəci na. Nza ghwəy kəsə, ka ndəghwə wəzə va mbəliy ki» kə niy ni ngəshi. ⁴⁵ Dza Zhəwdasə war sa tsəhəy na tsəgha ki, karə dzay dzəvəgha Yesəw, a kə ngəci na: «A Metər» kə, mba'a səkwəti njasa ka ndə vaa səkwə madigay. ⁴⁶ Gwa'a, kahə mbəzli va sənay Yesəw tsəgha ki, basə ghəshi basəkənvashi kən, tasl ghəshi kəsəti.

⁴⁷ 'Wakəvə tsahwəti ndə tifa mbə mbəzliy nza lə Yesəw, fat tədikəvəri kafa'i

tsa ci, dza na pòtsə kəsləkəghwa sləmə vəgha ghən ndə ghəra sləni kaa dikə tsa *ka ta Hyala. ⁴⁸ Ma kə Yesəw kaa vərəm mbəzliy basəkəvashi va tsəgha ni na: «A mbəzli ni, tawa səkəkə ghwəy ta kəsəra lə kafa'i mba'a ghədəmesli njasa nzee ndə ghəli kia? ⁴⁹ Vici va vici va ghwəmmə niy nza lə ghwəy mbə *ciki Hyala, ka bəni shiyee kaa mbəzli, kalaa niy kəsəra ghwəy ghalaba nanzə sa? Ma kwəma nata ghwəy na məntay, ta mbə kwəmaa niy tsaslitim va mbə Zliya Hyalaa dzəghwata kwa na» kə Yesəw.

⁵⁰ Dzəghwa *mbəzli ta səda Yesəw gwanashi kwərec ghəshi hwəshi, mba'a ghəshi zlay Yesəw tifa ki. ⁵¹ Dza tsahwəti məgəla kwətiŋ, ka nəw kar mbəzli va lə Yesəw tə səəbə tə səəbə. War gwədəwri sa kən ghən ci gwa'a tsəgha zlabə zlabə. Dza məndi ka di kəsə. ⁵² Sa nə məndi, a məndi kəsə, kə məndi na, dza na mba'a pəlatanavashi gwədəwri tsa va tsəgha kaa mbəli va, ka hwəy dirəŋəy.

Yesəw kwa kwəma mbəzli *ka Zhəwifə dikə dikə ni

(Mt 26:57-68; Lk 22:54-55, 63-71; Zhj 18:13-14, 19-24)

⁵³ Dzəghwa mbəzli va mba'a ghəshi pəmanaghə Yesəw kaa dikə tsa *ka ta Hyala ki. Ghala pətsa va na, dza mbətik dikə dikə ni mbə ka ta Hyala, lə mətikwəkwər ka Zhəwifə, mba'a *mbəzliy bəniŋə kwəma pəhəti Hyala ka basəvaa səkəkə dzakə ghi tsa va.

⁵⁴ Dza Piyer, ka nəwshi kərəkə kərəkə, pa' kəghi tsa dikə tsa ka ta Hyala tsa va. Dzakə na das nzoəy vəgha gwəlaa ndəghwə ghi tsa ntsa va, ka bəghəzli ghwə kwasəbə shi. ⁵⁵ Dza mbəzli dikə dikə ni mbə ka ta Hyala ghəshi lə *mbəzliy sləka ka Zhəwifə gwanashi, tapə dzəmbəshi mbə pala kwəma dza ghəshiy banavə fəti ti kaa Yesəw ta mbə ghəshiy paslamti. Shan ghəshi ta kwəmavə kwəma ka ghəshi banavə fəti ti kaa Yesəw. ⁵⁶ Mbəzli dan tərəŋw səkəkəshi, ka təbanci dzərvə kaa Yesəw na, kala jakəshi kwemer shi va gəzə ghəshiy dzəkən, gar nə məndi: «Tsəgha na katanj» kə məndi.

⁵⁷ Dza nihwəti mbəzli mba'a ghəshi satishi ta təbanci na shi kwəma dzərvə, ma kə ghəshi na: ⁵⁸ «Wa ma kə niy ni mbə kwəma ciy: "Yənəy, ta ngəzlamti *ciki Hyala tsa ngati ndə ngəri tsa lə dəvə ci dzee. Ma mbə vici mahkanəy, mba'ee zhiniy ngakati, kala səkəkə dəvə ndə mbə" kə niy ni» kə ghəshi. ⁵⁹ Ya

tsəgha təbanaghə ghəshi dzərvə tsəgha na va kaa Yesəw ki na, dzatəvata kwa kwal tsa kwətiŋ tsaw.

⁶⁰ Wakəvə dikə tsa ka ta Hyala tsa va tsəgha fakatsa'wə satiy, gar garəy mbə mbəzli tifa va. A kə kaa Yesəw na: «Na ntsa, a shiy mənishi zlabə ma gha kwemer gəzə məndi niy dzəkən gha shəka?» kə. ⁶¹ Dzəghwa Yesəw dighevə catavay, kala maw zlabə kwəma ya jəw nzo. Zhini dikə tsa ka ta Hyala tsa va, ka zhiniy dəw kwəma və, a kə ngəci na: «Gha na *Keristəw Ntsa tivə Hyala, Zəghwə Hyala ka məndi vaa fal na pən?» kə. ⁶² Ma kə Yesəw ngəci na: «Yə, yən na! Ghwəy gwanəwəy sanay, tə dəvə kwa bəzəmə Hyala kwa bərciy sləkə shiy gwanashi dza ghəwəy nara mənəy, yən Zəghwə yakə ndə ngəri. Zhini dibay, ta nara dza ghwəy yən mbə səkəkə mbə kwəlefi mə ghwəmə» kə. ⁶³ Ma sa favə dikə tsa ka ta Hyala tsəgha na, dza na kaa kwəbanj tsa kən ghən ci, kwəyah kwəyah slakwanti, sa satiy nəfə tsa ci. A kə na: «Wəkə na nava tsəgha, ka di mbəzli ghwəmmə ta ndəgha fəti ta kwəma məniti na ghwəlaw. ⁶⁴ A ghwəy favə njasa sawa na Hyala də'wə ghən tsa ghwəy. Njaa na kwəma təkə ghwəy?» kə. Ma kə ghəshi gwanashi ki na: «Aa gəzəkə *kwəma jikri na, gar pəəsli na!» kə ghəshi.

⁶⁵ Dzəghwa nihwəti mbəzli mbə shi mba'a ghəshi mafishi, ka tifə ndighwər dzəkən Yesəw. Ka ghəshiy dza mbəkəwə mbəkəwəti kwəma ci na, ka ghəni dəvə ndəkəwə li, ma kə ghəshiy ni ngəci sa ka ghəshi ndəkəwəti na: «Ca a Hyala cətəŋa, a gha gəzəŋəy, nda tsama ndə ndəkəwəna na?» kə ghəshiy ni. Dza dəwgerhi pəm ghəshi pəməvə Yesəw, war ka tsatsanci dividivi dzəghwa slimim ci.

Vəraslə tsa Piyer

(Mt 26:69-75; Lk 22:56-62; Zhj 18:15-18, 25-27)

⁶⁶ Ma Piyer war ghwəlay kwa tipə kəghi tsa va ki na, dzəghwa mali kwa ghəra sləni kəghi tsa dikə tsa *ka ta Hyala ndəs səkəkəta. ⁶⁷ Ma sa səkəkə na, tsa' kə na, Piyer ta ghwə tifa mbə bəghəzli, dza na vərəghə vərəghəti. A kə kaa Piyer na: «A ntsa, ghay ntsa kwasəbə Yesəw ndə ka Nazaretə nza gha kwərəkəwə» kə. ⁶⁸ Tapə Piyer dzəmbəy mbə vərəslə, a ka na: «Am, sənay ya na neyew, sənata gəla kwəma di gha na gəzee sana nee kiw» kə. Dza na mba'a barvay tifa kwa tipə va ka dzay dzəmbə jəwler. [Wakəvə kwa tanj

ngølekø mba'a way ki.]⁶⁹ Zhini maliy ghæra slæni va kæyba mba'a nay ghæci mbø jøwler tsa va difa, ma kø kaa mbøzli mbøba war sa nay na na: «A mbøzlia, ntsay, tsahwøti ntsa mbøzli va na» kø.⁷⁰ Zhini Piyer ka vraslø difa. War ghwøla na, dza mbøzliy nza va tifa ka gøzanci kwøma kaa Piyer, a kø ghøshi na: «A ntsa, na katanj nay, tsahwøti ntsa mbø mbøzli ntsa ni nza gha. Sa nzana, ghay, ndø ka Galile nza gha» kø ghøshi.⁷¹ Dzøghwa Piyer tapø ta zømø lø fælata ki, a kø na: «Tifa tepøw, tsamtøra Hyala yøn køø sla dzøvø! Sønay ntsa gøzø ghwøw vee, ya søni søni na neyew!» kø.⁷² 'Wakøvø ngølekø kwa bakø søfa ki, mba'a zhiniy way. Dza Piyer nza'jæw zøzøvø kwømaa niy gøzanakø Yesøw va. Sa niy nø na va: «Ka ngølekø gha wa kwa bakø søfay, gha zhønti gøzø mahkan søfa gha: "Sønay tsava ndø yaw, sønay tsava ndø yaw" pø gha» kø niy ni ngøci. Mba'a søøkøta mbø ghøn ci. Dzøghwa ki tapø dzømbøy mbø wahø tsøgha.

15

Yesøw tø ngwøvø kwa kwøma ngwømna Pilatø

(Mt 27:1-2, 11-14; Lk 23:1-5; Zhj 18:28-38)

¹ Pøøtø mekøshi na, mba'a mbøzli dikø ni mbø *ka ta Hyala ghati sløka kwømaa dzøkøn Yesøw kwa jipø shi, lø møtikwøkør *ka Zhøwifø, lø *ka bønipø kwøma pøhøti Hyala, mba'a *mbøzliy sløka ka Zhøwifø. Dza pøhø ghøshi pøhøti Yesøw, mba'a ghøshi pømøghø kaa ngwømna Pilatø ta basø ngwøvøø dzøkøn.² Dza Pilatø ki, tapø ta døw kwøma va Yesøw, a kø na: «Mazø tsa ka Zhøwifø nza gha na ntsa?» kø. Ma kø Yesøw ngøci na: «Njasa gøzø gha va na» kø.

³ Dzøghwa mbøzli dikø ni mbø ka ta Hyala ka gøzø kwemø daj dzøkøn Yesøw, ta mbøø fænci føti. ⁴ Zhini Pilatø ka døw kwøma va Yesøw difa: «A ntsa, ka zløba kwøma gha sa? Favø gha njasa gøzøkø ghøshi kwømaa bønja føti daj tsa nzø sa?» kø. ⁵ Dighevø Yesøw nzøyøy kala zløba kwøma difa. Dza nava kwøma, mba'a søøvøri møhørlø Pilatø.

Ngwøvø mæti kæn Yesøw

(Mt 27:15-26; Lk 23:13-25; Zhj 18:38-19:16)

⁶ Njasa søøkø vici *makwaghwa Pakø vay, tsøgha ka ngwømna Pilatø pølanayshi tsa dfi *ka Zhøwifø ndø kwøtiñ mbø mbøzli kwa førhøshina. ⁷ Dzøghwa

ghala pøtsa va ki na, mba'a ntsa nø møndi Barabasø, kø møndi sløn tsa ci kwa førhøshina. Ghøshi lø nihwøti mbøzli ka zhini ghøn, pøkøw ka pøøsliti ndø ghøshi mbø zhini ghøn tsa shi va.

⁸ Dza vøvøm tsa mbøzli va tsøgha, takwøw ghøshi madfishi ta døw va ngwømna Pilatø a ghøci møni kwøma sønabøy na va mbø mananshi ndimndim. ⁹ Ma kø Pilatø ngøshi na: «Wa ntsa dfi ghwøy yøn pølayñwøya? E pølavøñwøy mazø ka Zhøwifø na?» kø. ¹⁰ Tawa gøzø ngwømna tsøghay, sa sønay na lø katanj, sa hørhø mbøzli dikø dikø ni mbø *ka ta Hyala va Yesøw, va tsøgha køsana ghø ghøshi, kø. ¹¹ Dza mbøzli dikø dikø ni mbø ka ta Hyala va, tapø dzømbøshi mbø høerø ni tifa mbøzli, nza ghøshi mbøø døw va Pilatø, a ghøci pølanayshi Barabasø. Dza mbøzli va ka døw tsøgha. ¹² Zhini ma kø Pilatø kaa mbøzli tifa va gwanashi na: «Ya tsa nø ghwøy tsa ndø mazø tsa ka Zhøwifø na, pø ghwøy naci kiy, njaa kee mønti lia?» kø. ¹³ Ma kø ghøshi gwanashi zlanjlanj na: «Na nacy, ø pø gha danjavøgha vøgha tsøm!» kø ghøshi. ¹⁴ Ma kø Pilatø kaa ngøshi na: «Øy, wa kwøma tøvøti na gar danjavø møndiy dzøvøgha tsøm shøka?» kø. Zhini ghøshi møtsøhø ghøshi møtsøhøti zlanj kwøma difa: «War ø pø gha danjavøgha vøgha tsøm!» kø ghøshi. ¹⁵ Dzøghwa Pilatø, sa dfi na nøw møni naa dzaa tøbanshi kwøma kaa mbøzliy basøshi va tifa ki, mba'a pølanayshi Barabasø. Dza na mba'a gøzanshi kaa ka sawji a ghøshi dø'wøvø Yesøw lø kwørpø, nza ghøshi dzaa danjavøgha vøgha tsøm ki.

Njasa sawa ka sawji Yesøw

(Mt 27:27-31; Zhj 19:2-3)

¹⁶ Dza ka sawji ki mba'a ghøshi pømøghø Yesøw dzakø ghi dzøghwa hwøw tipø, tø pi sla ngwøvø tsa ngwømna Pilatø. Mba'a ghøshi dzaa basøkø nihwøti ka sawjiy tømrbø gwa'aa dzakø. ¹⁷ Dzøghwa ghøshi ki, mba'a ghøshi panakøn løkøwøsa ghømta nja sa mazø kaa Yesøw. Mba'a ghøshi mbøvøti tekesli nja møgapa pøerø ghøn mazø, sørø ghøshi søranambøshi mbø ghøn tsa ci. ¹⁸ Dza ghøshi ka søkøw kwa kwøma sawa ki: «A mazø *ka Zhøwifø, ava ghøy søkøwøtøja» kø ghøshi. ¹⁹ Dza ghøshi ka dø'wø dzøghwa mbø ghøn ci lø gøta, ka tifø ndighwøw dzøkøn, ka gøløbø kwa kwøma ci. ²⁰ Ma sa kødfishi ghøshi lø sawa ci tsøgha ki na, mba'a ghøshi søramti løkøwøsa ghøn na va kæn, mba'a ghøshi zhananakøn kwøbøñer ci. Dza ghøshi mba'a ghøshi pømøkøvøri søvøri

mbə məlməə dzəti ngwəla, ta dza ta danjwəə dzəvəgha tsəm ki.

Yesəw vəgha tsəm

(Mt 27:32-44; Lk 23:26-43; Zhj 19:17-27)

²¹ Ma ka sawji pəmə Yesəw va mbə dza kwa kwal na, mba'a tsahwəti ndə ka Shiren səkəy kwamti tifa, Shimarijw, kə məndi kaa slən tsa ci. Dəshi kar Alekəsandərə lə Rəfəsə. Dza ka sawji va mba'a ghəshi tsəkwbəmə lə gwəlanj mbə bə tsəm tsa dza məndi va ta danjwə Yesəw dzəvəgha.

²² Kə ghəshi ki, mba'a ghəshi bəghə Yesəw dzəti pətsa nə məndi «Gwalgwata» kə məndi. Gwalgwata vay, pi nja pa ghən ndə ngəri, di naa gəzə. ²³ Ma sa tsəhəshi ghəshi na, dza ghəshi ka di sancı tay dzavəfə lə nihwəti shi har məndiy *Mirə kaa Yesəw. Kala zləba sa ci Yesəw. ²⁴ Dza ghəshi ki danjwə ghəshi danjwəvəgha vəgha tsəm. Mba'a ghəshi tihəwə kwəbənər kən ghən ci kwa jipə shi lə ti dandərdə. ²⁵ Ma vici ghala pətsa danjwə məndi va Yesəw dzəti tsəm ki na, ge'i lə tsahi məslidə.

²⁶ Dza ghəshi mba'a ghəshi tsaslıti shi bənavə məndi fəti ti. Ma shi tsaslıti ghəshi vay: «Mazə tsa *ka Zhəwifə» kə məndi. ²⁷ Dza ghəshi mba'a ghəshi danjwəvəgha ka ghərapə bakə vəgha shəghwə kwasəbə Yesəw ki. Mba'a ghəshi garəyshi, ya wa ndə na, tə tsa ci tsəm, mba'a tsahwəti tar kwa bəzəm ci, mba'a tsahwəti tar kwa zləbi ci. [²⁸ Kwəmaa niy gəzəkə məndi va mbə Zliya Hyala, niy nə məndi: «Ta mbərəmbə dza məndi mbə ka mənı jikir» kə məndiy, mba'a dzəghwata kwa tsəgha ki.]

²⁹ Dzəghwa mbəzliy dza dzashi dzar vəgha pətsa va ka sawa Yesəw, ka tsəərə. A kə ghəshi na: «Awə pə gha bay, gha saa niy ni va, e ngəzlamti *ciki Hyala, zhini ka ngakati mbə vici mahkanta, pə gha sa?

³⁰ Ə ka gha mbəlanti ghən tsa gha də'wə ghən tsa gha sana bay! Səkwəna tə tsəm tsa di!» kə ghəshi. ³¹ Zhini tsəgha mbəzli dikə dikə ni mbə *ka ta Hyala, ghəshi lə *mbəzliy bənıpə kwəma pəhəti Hyala gəzancı kwəma sawa kwa jipə shi dıba, a kə ghəshi na: «Ma nihwəti mbəzli mba'a ghəci mbalamtishi na, kala dza ghəci mbəə mbəlanti tsa ci ghən kwərakwə shəkəna! ³² *Kəristəw Ntsa tivə Hyala, mazə tsa ka *Izərayel gee kə bay, səkwa kə səkway tə tsəm tsa va sənənva di! Ma sa ka ghwəmmə nay ghəci səkway kiy, ta

bənavə nefer ghwəmmə dza ghwəmmə» kə ghəshi. Tsəgha mbəzli danjwəy məndi va vəgha sawa kwərakwə.

Njasa mətiy Yesəw

(Mt 27:45-56; Lk 23:44-49; Zhj 19:28-30)

³³ Ma sa mənta vici tarə kwa ghən ki na, dzəghwa tərkwəsl pi mənıy, ya pa' kwəmaba tə hidı gwa'a gwa'a, pa' tsahi mahkan hetihwer na war tsəgha pi. ³⁴ Ma ge'i lə tsahi mahkan ni va ki na, dza Yesəw ka zlapə kwəma zlanjlan, a kə na: «*Eləwy Eləwy lama sabakətani?*» kə. Ma di kwəma vaa gəzəy «A Hyalee, a Hyalee, wa shiy mənıshi ndəghamtəra gha kia?» di naa gəzə. ³⁵ Ma kə nihwəti mbəzli mbə mbəzliy nza tə pətsa va, sa favə ghəshi kwəma gəzə Yesəw va na: «Aya, avacı mbə haka *Eli» kə ghəshi. ³⁶ Dzəghwa tsahwəti ndə mbə shi bəvəpə ta bali. Dza na tsan bəvə shiy nja səwsə, kə yəkwə yəkwəmbəshi mbə tay tsa ndalakwə tsa, səəkə na mba'a haslıvəshi lə gəta, ka bancı, a ghəci sa. A kə na: «Zlayəm, a ghwəmmə nıghə di, nda katanj dza Eli tsa vaa səəkəə pəlamti səkwa tə tsəm tsa va!» kə.

³⁷ Dzəghwa Yesəw mba'a ngwəmata lala zlanjlan, mba'a mətiy. ³⁸ Dzəghwa kwəmtə tsa pəhəy məndi ta təhəvəri pətsa mbə *ciki Hyala, mba'a sləkəwəy bakə mbə, sa 'wava na səəkə mə ghən tsa ci pa' kwəkə tə mətsəni.

³⁹ Ma kə dikə tsa ka sawji bələkəwə, sa nata na məti Yesəw va, ghəci tıba ki na: «Ma ntsa katanjəy, Zəghwə Hyala na!» kə.

⁴⁰ Ma ghala pətsaa məti Yesəw va ki na, tıba niy nza nihwəti mi'i ka nıghə kwəma va vəri kərakə. Mbə mi'i va kar Marəy ka Magədala, lə Marəy mbəghəy kar Zhəkə tsa jəw tsa, lə Zhəzesə, mba'a Saləməy niy nza. ⁴¹ Sa niy nəw ghəshi Yesəw ghala ghəci ghwəlay tə hidı ka Galile, ka kəəkəti ghəshiy nza lə shiy ghəngən ghəngən. Danj tərənəy nihwəti mi'i tıba dıba, sa səəkəshi ghəshi kwasəbə Yesəw dzəmbə məlmə Zherəwzalem.

Njasa lamti məndi Yesəw

(Mt 27:57-61; Lk 23:50-56; Zhj 19:38-42)

⁴² Ma vici məti Yesəw va ti kiy, fəca vici ka məndiy gwəməva ta ndəghə *vici dəkəva tə həzlımə niy nza na. Ma sa mənıy pi hetihwer na, ⁴³ dza *Zhezəfə, ntsa mbə məlmə Arimate mba'a səəkəy. [Ghəciy, ntsa fa məndi kwəma və mbə

mbøzliy sløka *ka Zhøwifø niy nza na. Mbø ndøghø vici dza Hyalaa søøkø ta sløkø mbøzli ti ghøci niy nza kwørakwø.] Dza na kaa nøfø tsa ci, mba'a ndahwø, mba'a tsøhay vøgha ngwømma Pilatø ta cøwø kwal tsa dza ta bø mbøri tsa Yesøw ta dzaa ta lamti. ⁴⁴ War sa favø Pilatø a Yesøw møtiy, kø møndi na, mba'a møhørlø ci søøta, sa møtiy Yesøw va kyanwkyanjw. Dza na da' harvø dikø tsa ka sawji bøløkwø ka døw vø, a kø na: «A Yesøw møtiy kø møndiy, nzay nza na ghala møtiy na na?» kø. ⁴⁵ Ma sa gøzanci ndø sawji tsa va kwøma døw na va vø gwa'a kaa Pilatø ki na, mba'a ðanavø kwal kaa Zhezhefø ta bø mbøri tsa Yesøw.

⁴⁶ Dza Zhezhefø kaa bahta wøzø na, mba'a pavø ta harø Yesøw mbø. Dza na mba'a dzaa bøkøghwa mbøri tsa Yesøw sækwa vøgha tsøm tsa va, mba'a dzaa harambø mbø. Mba'a dzaa faghwa kwa kwøli lati møndi mbø hakwø. Dza na mba'a tsøkwøkø hørambøzliy kalamiy miy kwøli va.

⁴⁷ Kar Marøy ka Magødala ghøshi lø Marøy mbøghøy Zhwøzesø ki na, mba'a ghøshi niy nay dzøghwa tø pøtsa løy møndi Yesøw.

16

Zhakati tsa Yesøw mbø møti

(Mt 28:1-8; Lk 24:1-12; Zhj 20:1-10)

¹ Ma sa dzøvørita *vici døkøva ki na, dza kar Marøy ka Magødala, lø Marøy mbøghøy Zhakø, mba'a Salømø, pa' ghøshi pavø 'wørdi, ta dza ta møniy dzøti mbøri tsa Yesøw kwa kwøli va. ² Dza ghøshi føca lømwa Dømasø mekøshi, pøøtø ghøshi madøshi, dza ndøb ghøshi tsøhøshi tø kwøli viciy søømø. ³ Ma kø ghøshi kwa jipø shi sa tsøhøshi ghøshi na: «A ntsaa dzaa tsøkwantømmø hørambøzli møy kwøli va va nanzø kia?» kø ghøshi. ⁴ Va sa nzana, hørambøzli dikø sa va tøønjw gøzø ghøshi tsøgha. Sa nø ghøshi njø'wø, kø ghøshi kaa pøtsa møy kwøli na, bønjøta kwøli, mba'a hørambøzli tsarakø dzar kwa tsa nzø pi. ⁵ Dza ghøshi tøhwø dzømbøshi mbø kwøli va. Ma dzømbø ghøshi na, tsahwøti mægøla ndø mønzyø mbøfa, ge'i tar bøla kwa bøzømkø kwøli va, lø kwøbanj tsa tezezlø tsa køn ghøn ci. Mba'a mi'i va hazlønishi dalala. ⁶ Ma kø kaa mi'i va na: «A mi'i, ka hazlønø ghwøy ma! E sønay Yesøw ndø ka Nazaretø tsa danjwawøgha møndi va vøgha tsøm na sa pala ghwøy. Ghøci tikø kwa kwøli naw. Aa zhakatiy mbø møti. Vanay pøtsaa niy føy møndi ti. ⁷ Madim gøzanshim bar tsa

kwøma va kaa mbøzli ta søfa ci, lø kaa Piyer gwa'a. A pø ghwøy ngøshiy: "Pøfba ghøci dza naa 'waa tsøhøy køn ghwøy tø hidø ka Galile. Tifba dza ghwøy dzaa nay, nja kwømaa niy gøzanjwøy na va" pø ghwøy ngøshi» kø.

⁸ 'Wakøvø mi'i va mba'a ghøshi søømøshi kwa kwøli va, kwøsha' ghøshi ta bali, ka hwøshiy dzashi kørakø vøgha kwøli va, kala gwørgwøø, sa søøta møhørlø shi. Dza ghøshi kala maw gøzø kwøma va ya kaa tsamaða ndø va hazlønø.

Yesøw ghøshi lø Marøy ka Magødala

(Mt 28:9-10; Zhj 20:11-18)

[⁹ Ma sa zhakatiy Yesøw mbø møti mekøshi mekøshi føca lømwa dømæsø na, dza na mba'a canati ghøn tsa ci pøfba kaa Marøy ka Magødala. Marøy ka Magødalaa niy tihøkøvøri Yesøw va hyeler mbørføj mbø ghøn nzø. ¹⁰ Dza Marøy mba'a dzaa gøzanshi bar tsa kwøma va kaa mbøzliy niy nza lø Yesøw. Ma ghøshi ghala pøtsa va na, war cøcølikwø, lø wahø kwa møtsø shi. ¹¹ A kø Marøy ngøshi na: «Mbø piy na Yesøw sønzønva! E nay lø møtsee!» kø Marøy. Ma mbøzli va na kala zløbati ma kwøma nzø va ghøshi.

Yesøw ghøshi lø mbøzli ta søfa ci

(Mt 28:16-20; Lk 24:13-49; Zhj 20:19-23; SløniKY 1:6-8)

¹² Zhini mba'a Yesøw zhøghøvø nahwøti pa ta canati ghøn tsa ci kaa nihwøti mbøzli ci bakø, mbøzli va kwa kwal mbø dza ta dzøti nahwøti giwa. ¹³ Mba'a ghøshi zhøghøkøvøshiy dzøvøgha nihwøti mbøzli ci va, mba'a ghøshi gøzanshi kwømaa mønta. Dza ni va kwørakwø ða na, kala zløba ma kwøma va ghøshi.

¹⁴ Dzøghwa, løy hwøm kiy, mba'a Yesøw canati ghøn tsa ci kaa mbøzli ta søfa ci va møj lø tanj ni gwanashi, ghøshi mbø zømø shi zømø ghala vøghwø tsa va. Dza na nabø nabø nabøtishi, sa di ma ghøshi zløba kwøma gøzøkø Hyala lø sa nza nefer shi caslakøslakø, mba'a tø sa di ma ghøshi va yi kwømaa gøzanakashi mbøzliy niy nay va ghøci zhakatiy mbø møti.

¹⁵ A kø kaa ngøshi difa ki na: «Mbalam ya pa' kwømaba tø pøtsa kørkø hidø, a ghwøy dzaa gøzanshi Yøwøn kwøma wøzø na kaa mbøzli gwanashi. ¹⁶ Ma ntsaa dzaa zløbavø kwøma dza ghwøy vaa gøzø, dzøghwa mba'a møndi mananati *batemøy, ta mbøliy dza tsava ndø. Ma ntsaa dzaa zløbati may, ta slanakøn ngwøvø dza Hyala.

¹⁷ Mbøzliy dzaa zløbavø kwøma vay, avanta kwøma madanja madanja na dza

ghəshiy məni: Ta tihə hyeler dza ghəshiy dza mbə mbəzli, lə slən tsee. Ta gəzə kwəma dza ghəshi lə ghani səəkə ma ghəshiy gəzəhwə. ¹⁸ Ya shishiy kəsəvə ghəshi lə dəvə shi, ya ghwə'iy pəəsli ndəə sahwə ghəshiy, kwəmaa dzaa mananshi tifa tēpəw. Ka ghəshi dzay ka fə didivi shiy dzəkən mbəzli shaw shaw ni, fanakənsi ma ghəshi na, mba'a mbəzli va mbəli shi» kə Yesəw.

Njasa dzay Yesəw dzəvəgha Hyala mə ghwəmə

(Lk 24:50-53; SləniKY 1:9-11)

¹⁹ Ma ləy hwəm sa kədiy Ndə sləkəpə Yesəw lə gəzə kwəma va kaa mbəzli ta səda ci ki na, dza Hyala mba'a bəhwəə dzəmə ghwəmə, mba'a dzaa nzəyəy tə kwa bəzəmə Hyala məba.

²⁰ Dzəghwa mbəzli ta səda ci mba'a ghəshi madishi ta dza ta gəzə Yəwən kwəma wəzə na va, ya pa' kwəmafa tə hidī gwa'a. Dzəghwa Ndə sləkəpə mba'a kəətishi. Təənjw ghəshi mənti kwəma madanə madanə na. Ma sa nata mbəzli kwəma va na, mba'a ghəshi sənay, kwəma katarə naa sa gəzə ghəshi va, kə ghəshi.]

Ava tsəgha na Yəwən kwəma wəzə naa dzəkən Yesəw *Kəristəw njasa tsasliki Markə ki.

**Zliya Yəwən kwəma wəzə
naa dzəkən Yesəw Kəristəw
njasa tsasliiti
Løwka
Kwəma dza ghwəmmə
gha sənataa dzəkən zliya
na**

Ma Løwka tsaa tsasliiti zliya na tsay, ghəshi lə Pəl niy tərəy na ghala vəghwə tsaa niy wə Pəl dzar mbə məlməhi ghəngən ghəngən, mba'a ghəshi niy nzyəhwə nzyə li tə hidī ka Rəm. Ghəci dībay, dəkwətər tsaa mbəzli ka zəlgwə niy nza na. (Nza ghwəy nighə mbə Kwələsə 4:14). A dəwhwə nzyə tsa Yesəw va mbəzli ghəngən ghəngən madi na ta tsasli zliya na. Va Marəy mbəghəy Yesəw dəwvə na kwəmaa dzəkən ya Yesəw, kə mēndi. A kə mēndi dībay, ghala pətsa tsasli na zliya nay, Pəl kwa fərshina tə hidī ka Shezare na, kə mēndi.

Kaa madigay Tiyəwfiləsə tsasliiti Løwka zliya na. Ma ntsa vay, ntsa mbə hwəlfə ka Zhəwifə naw. Zhini Løwka də'wə ghan tsa ci dībay, hwəlfə ka Zhəwifə naw. Løwkay, ntsa slanci hwər tsa ci ta mbəzli na. Tərəjw ka naa gəzə kwəmaa dzəkən mbəzli kwa tsa shi kwal ni, lə dzəkən ka ndrəma, lə mbəzli gwərəpə gwərəpəshi ni, lə ndrəzhi, mba'a mi'i. Bazhə bazhə gəzə na kwəmaa dzəkən səəkə tsa Yesəw dzəti hidī ta mbəzli nja ghəshi ni.

Avanay njasa nəwva kwəma mbə zliya na:

Vəh 1 pa' tə vəh 2 Nəwər tsaa dzəkən shiy mənishi ghəngən ghəngən Yesəw ghwəla ta ya, mba'a dzəkən ya Yesəw.

Vəh 3 pa' vəh 4:1-13 Kwəmaa dzəkən Zhanj tsaa mēni batem kaa mbəzli, mba'a dzəkən hərəp tsa hərərhwə ndə jakə tsa Hyala Yesəw.

Vəh 4:14 pa' vəh 9:1-50 Njasa 'wa Yesəw sləni ci mbə hidī ka Galile. Sa ghanay, mba'a dzəmbəy mbə ciki basəva tsa ka Zhəwifə, dza na mba'a jangəti kwəma mbə Zliya Hyala, dzəkən sləni dza na ta mēni, njasa dza na ta canshi Yəwən kwəma wəzə na kaa mbəzli kwa tsa shi kwal ni, lə kaa mbəzli mbə dəvə ndə jaka, lə njasa dza na ta mbəli mbəzli nza ngərə'wə kən shi (4:17-19). Dza Yesəw ki, war tsəgha ghəci mēnti njasa jangəti na va.

Vəh 9:51 pa' tə vəh 19:1-27 Yesəw kafəy tə hidī ka Galile ta dzaa dzəmbə

məlmə Zherəwzalem. Ghəci mbə dza kwa kwal na, mba'a bananavə shiy kaa mbəzli ghəngən ghəngən.

Vəh 19:28 pa' tə vəh 23:1-56 Nəwər dzəkən shiy dzaa səəkə dzəkən Yesəw ghala vəghwə tsa nzana mbə məlmə Zherəwzalem, pa' va mēti ci.

Vəh 24 Nəwər dzəkən səəmə tsa Yesəw kwa kwəli, lə njasa cinti Yesəw ghən tsa ci kaa mbəzli ghəngən ghəngən, lə njasa dzay naa dzəmə ghwəmə ta dzaa nzyəy vəgha dəy.

Kwəma gəzə Løwka kaa Tiyəwfiləsə

¹⁻² A Tiyəwfiləsə ntsa dikə tsa, a gha sənay ghəngən ghəngən mənəhwə Hyala shiy mbə ghəy. A nihwəti mbəzli tībay, mba'a ghəshi nashi shi mənəhwə Hyala va lə mətse shi ghala ghava ghəshi. Dzəghwa Hyala ki mba'a ghəwənashi mbəzli va, ta dza ta gəzə kwəma nzyə va kaa mbəzli. Ma sa dza nihwəti mbəzli ki na, mba'a ghəshi tsatsaslati shi va tə zliya, war njasa slakashi mbəzli nashi va. ³ Sa dzee kwərakwə kiy, mba'ee njədīvə shi va wəzə va mbəzli, njasa ghava ghəshi gwanashi. Ma sa njədīvəshee ki na, wəzə na yən tsasləghəjashi, gha ntsee dikə tsa njasa ghakəvashi ghəshi lə njasa nəwva ghəshi, pən na sana nay gha. ⁴ Ma kwəma tsaslijeə va shi va tiy, ta mbə ghaa sənay katanj na shi banavəjə mēndi va, pə gha, nə ya.

*Ndə kwal tsa Hyalaa gəzəpə ya tsa Zhanj ndə mənipə *batem

⁵ Ghala vəghwə tsaa nza *Erədə mbə mēni mazə tə hidī ka Zhawdəy, a tsahwəti ndə ta Hyala niy nza tība, Zakari, kə mēndi kaa slən tsa ci. Zakari tsa vay, ndə ta Hyala tsa kwa zərəpə *ka ta Hyala sləkə Abiya niy nzana. Ma mali ci na, mbə hwəhwə tsa *Aranjw, ntsa dikə tsa mbə ka ta Hyala, Elizabetə, kə mēndi kaa slən tsa nzyə. ⁶ Kar Zakari ghəshi lə mali ci va bakanashiy, mbəzliy mēni kwəma dī Hyala niy nza ghəshi, ka dī fəti ta *kwəma pəhəti Hyala lə nəfə tsa shi gwanay. ⁷ Niy nza ndrəzhi və shiw. Sa nzanay, jəjə niy nza Elizabetə. Zhini dība ghala vəghwə tsa va na, tərəjwshi ghəshi niy halishi bakanashi.

⁸⁻⁹ Dzəghwa vəghwə tsa dza kar Zakari kwa zərəpə shi, ta ghəra sləni mbə *ciki Hyala ti, mba'a səəkəy. Dza ghəshi, ta'wə ta'wə ta'wə ghəshi slaslati dandərdə, njasa sənabəshi ghəshi mbə mēni, ta ti ntsa dza Hyalaa tsəhavə ta mēni sləni mbə ciki tsa nzyə, ge'i lə tsava vəghwə. Ma sa ti ghəshi dandərdə tsa va ki na, mba'a

tivē Zakari ta dza ta ndi shiy zən wəzə mbə ciki Hyala. Sa sonata Zakari tē ya na ghəra sləni va kə ki na, mba'a dzay dzəmbə ciki Hyala ta ghəra sləni va. ¹⁰ Ma ghəci mbə ndi shiy zən va wəzə mbəba na, ka cə'wə Hyala mbəzli gwanashi ni pəriko tē ngwəla.

¹¹ War Zakari mbəba ki na, vətəghə ndə kwal tsa Hyala tsahwəy kwa kwəma ci. Dza gar garəy vəgha bəla kwa bəzəmə pətsa ka mēndi vaa, ndi shiy zən wəzə ni kaa Hyala ti. ¹² War sa nay Zakari tsəgha na, mba'a məhərli ci sətəta, ka gwərgwəwə ghəci va hazləni. ¹³ Ma kə ndə kwal tsa Hyala tsa va kaa ngəci na: «A Zakari, ka hazləni gha ma. A Hyala zləbati cə'wə gha. Avānay, ta bə hwər dza mali gha Elizabetə, ta yanə zəghwə. Sa ka na yakə zəghwə vay, Zhan pə gha taa ni kaa slən tsa ci. ¹⁴ Ta vəshinə dza gha dalala ta kwəma ci. Mbəzli d'anj dza naa nza mbə vəshi, sa ka mēndi yakə. ¹⁵ Zəghwə vay, ntsa dikə tsa dza naa nza mbə sləni Hyala. Ka dza naa sa ya mbezli, ya nimaba shi saa ghipəw. Ghala ghəci kwa hwərəy dza *Safə tsa Hyala dewdew tsaə təhay nəfə tsa ci. ¹⁶ D'anj dza naa zhəghəkə məhərli ka *Izərayel, lə kwəma dza naa gəzanshi, ta zhini ghəshiy nəw Hyala kwa sləkəshi. ¹⁷ Ndə kwal tsa Ndə sləkəpə dza naa nza. Məhərli ci lə bərçi ni gwa'ay, war nja sa *ndə gəzə kwəma Hyala *Eli va mbəradzə dza naa nza. Sa ka na dzay, mba'a sləkamti kwəma kwa jipə kar didihi lə ndərazihi shi, mba'a jakətishi. Sa ka na dza kaa mbəzliy zhini ghən kaa Hyalay, mba'a zhəghanti məhərli shi, nza ghəshi nza ka mbəzliy mēni kwəma dī Hyala. Ava tsəgha dza naa gwəmanti nefer mbəzli wəzə wəzə ta zləba Ndə sləkəpə ghəshi sa naa səkəy» kə ndə kwal tsa Hyala tsa va kaa Zakari.

¹⁸ Ma sa favə Zakari kwəma va tsəgha, ma kə kaa ndə kwal tsa Hyala tsa va na: «Kay, njaa njaa dzee gha sənay katarj na kwəma va pən kia? Ava ghaa nay sənənzəvay, pəhal nzee dalala, zhini tsəgha malee kwarakwə ba» kə. ¹⁹ Ma kə ndə kwal tsa Hyala tsa va na: «Yənəy, yən na ndə kwal tsa Hyala tsa har mēndiy Gabəriyel. Kwa kwəma Hyala kee nza, ka ghəranta sləni. Sanay, Hyala ghwənikərə na ta gəzanə kwəma, lə ta gəzanə Yəwən nəwər tsa wəzə tsa tsa. ²⁰ Ma kwəma gəzanəe vay, ta məniva dza na, sa ka vəghwə tsa va səkəy. Ma nja na zləbati ma gha kwəma vay, ta pəhəta dza ghani

gha. Kala mbata ma gəzə kwəma gha, pa' fəca vici dza mēndi vaa yakə zəghwə gəzanəe na» kə ndə kwal tsa Hyala tsa va kaa Zakari.

²¹ Ma ghala pətsa va ki na, war mbə ndəghə Zakari mbəzliy basəshi va, ta cə'wə Hyala pəriko. «Wa shiy mənishi nzəyəy Zakari rikərik mbə ciki tsa tsətə shəka?» kə ghəshi. ²² Dza Zakari ki, mba'a səvəriy. Ma sa səvəriy na, dzəghə kə kaa gəzanshi kwəma na, kala mbay ghəciy gəzanshi. Dza na ka paghanshi kwəma lə dividivi. Ma sa paghanshi na kwəma lə dəwə na, mba'a ghəshi sənay tsəgha, shi mađanə mađanə ni səkə va Hyalaa nashi na, kə ghəshi.

²³ Ma sa kədīy vəghwə tsa slanəvə mēndi kaa Zakari ta ghəra sləni mbə ciki Hyala ki na, mba'a dzay jighi.

²⁴ Ləy hwəm hi jəw ki na, mba'a mali ci Elizabetə bəvə hwər. Ma sa nay na ghanzə bəvə hwər na, mba'a nzəyta kəghi tsa nzə mbə tir cifə, kala dzəti ma ngwəla. Ma kə kaa kwəma gəzə na na: ²⁵ «Hyala mēntəfa na tsava wəzə hwər. Aa banti ha'wə tsa tē ya, va kwəma jinə kənee na» kə.

*Ndə kwal tsa Hyalaa gəzəpə ya tsa Yesəw

²⁶ Ma tə kwa kwəna tir tsa Elizabetə lə hwər na, dza Hyala tə nahwəti vici, mba'a ghwənay ndə kwal tsa nzə Gabəriyel dzəmbə məlmə Nazaretə tə hidī ka Galilə. ²⁷ Ndə kwal tsa vay, kaa nahwəti zha ghwənəghə na, Marəy, kə mēndi kaa slən tsa nza n. Makwa tsahwəti ndə ghanzə, *Zhezhefə, kə mēndi kaa slən tsa ci, ntsa yakə mēndi mbə hwəhwə tsa mazə *Davitə ghəci. ²⁸ Ma sa tsəhəy ndə kwal tsa Hyala tsa va kəghi tsa kar Marəy ki, ma kə kaa ngəta na: «Avee səkəwətənjə kwajin, vəshi pə ghaa vəshi, sa nzanay, a Hyala dərnitənjə. Kwasəbə gha na Ndə sləkəpə» kə. ²⁹ Sa favə Marəy kwəma va na, mba'a məhərli nzə sətəta. Ma kə mbə ghən tsa nza n: «Njaa dī gala tsatsa səkəwəpə gəzə kia mbəzli!» kə. ³⁰ Ma ghənzə mbə təkə tsəgha, ma kə ndə kwal tsa Hyala tsa va ngəta na: «A Marəy, ka hazləni gha ma! Hyala mēntənjə na wəzə hwər tsa nza. ³¹ Avānay, ta dzəghwa hwər dza gha, ta ya zəghwəwə zal. Sa ka gha yakəy, Yesəw pə gha taa ni kaa slən tsa ci. ³² Ma zəghwə vay, ntsa dikə tsa dza naa nza, Zəghwə Hyala ta ghwəmə dza mēndiy har. Ta fəy dza Hyala kwa sləkəpə ka mazə, njasaa niy nza jijiy Davitə va niy nza. ³³ Ghəci

dza naa sləkə hwəlfə ka *Izərayel pa' kwa ndimndim. Ka dza sləkəpə tsa ciy kəfi ka na nzaw» kə. ³⁴ Ma sa favə Marəy tsəgha, ma kə kaa ndə kwal tsa Hyala tsa va na: «njaa kee mbay bəvə tsava hwər ki, kala səkə ghəy nza lə zal ghalā nzee kia?» kə. ³⁵ Ma kə ndə kwal tsa Hyala tsa va kaa ngəta na: «*Safə tsa Hyala dəwdew tsa dza naa səkəy dzəkən gha, mba'a bərci nzə dzaa səkəə ləma'wakənvashi kən gha nja məcakwə. Ava tsəgha dza ghaa bəvə hwər. Ma zəghwə dza gha va ta yay, ntsa dəwdew tsa dza naa nza, Zəghwə Hyala dza mēndi har. ³⁶ Avānāy sanāy, zhādəŋa Elizabetə ghənzə sa niy nə mēndi va, jija na, ka yakə zəghwə naw, kə mēndiy, lə hwər na sənzənva. Kwa kwanja tir tsa nzə na, ya tsəgha naa pəhal. ³⁷ A gəzanjəe, na na Hyalay, shiy tifa kala mbay ghənzəə mēntishiy» kə. ³⁸ Ma sa favə Marəy tsəgha, ma kə na: «Yənəy, sa kwa sləkəpə nzee. Məniva kwəma nzə vaa dzəkənee lə kwal tsa bərkəti na va, njasa gəzə gha va» kə. Ma sa zləbəkə Marəy tsəgha ki na, dza ndə kwal tsa Hyala tsa va, mba'a dzay, zlata.

Kar Marəy lə Elizabetə

³⁹ Ma ləy hwəm sa gəzəkə *ndə kwal tsa Hyala va kwəma kaa Marəy ki na, dza na mba'a madita kyanwkyanjw ta wə vəgha Elizabetə, mbə məlmə nza kar Zakari mbə. Məlmə vay, dzar mbə kəlejər tə hidī ka Zhəwde niy nza na. ⁴⁰ Ma sa tsəhəta na mbəba na, mba'a dzəkətaa dzəkə ghi tsa Zakari, dza na ka səkəwə Elizabetə ghənzə. ⁴¹ War sa səkəwəti Marəy Elizabetə na, mba'a zəghwə nzə kafəy ta kwəfəghə kwa hwər nzə. Dzəghwə *Safə tsa Hyala dəwdew tsa paf təhay nəfə tsa Elizabetə tsəgha. ⁴² Dza na ka gəzanta kwəma kaa Marəy zlanzlan, ma kə na: «A Hyala dərnitəŋa na gha ki Marəy. Tərəŋwəba ghaa dərnitə na kaa nihwəti mi'i gwanashi. Zəghwə dza gha va ta ya bay, a Hyala təfanati miy. ⁴³ Wa slən tsee mbə mbəzli kwarakwə kia mbəzlee səkəkəta mbəghəy Ntsaa sləkəra ta wəra wə? ⁴⁴ Sənay gha na Marəy, ghala pətsa səkəwəra gha vay, madf, zəghwə madiy ta kwəfəghə va vəshi tsəgha kwa hwər tsee. ⁴⁵ A Marəy, vəshi na tə gha, sa nzana, mba'a gha zləbavə kwəma gəzəkəŋa Ndə sləkəpə, mba'a gha sənay, ta məniva dza na, pə gha» kə.

Marəy fal Hyala kwa cəm

1:35 1:35 Mt 1:18; Lk 4:18   **1:37** 1:37 Ghava 18:14; Mt 19:26; Mk 10:27; Lk 18:27   **1:46** 1:46-55 1Sam 2:1-10
1:50 1:50 Cem 103:13, 17   **1:51** 1:51 Nəw 5:15; 26:8   **1:52** 1:52 Cem 75:8; Mt 23:12; Zhk 4:6, 10   **1:53** 1:53
 Cem 107:9; 34:11   **1:54** 1:54-55 Mishe 7:20; Cem 98:3; Ghava 17:7; 22:17   **1:59** 1:59 Ghava 17:12-13   **1:60**
 1:60, 63 1:13

⁴⁶ Ləy hwəm sa gəzəkə Elizabetə tsəgha na, dza Marəy ka fal Hyala kwa cəm, ma kə na:

«A falee dikə tsa Hyala kwa sləkəpə.

⁴⁷ Paf təhay nəfə tsee va vəshi, tə mbərkə Hyalaa mbəlira.

⁴⁸ Sa nyanay, aa fakən məhərli nzə kənee, yən yən kwa ghəranta sləniy zhəghəti ghən tsee jəwə.

Va tsəgha kiy, ghava na sana, pa' kwa ndimndiməy,

mali dərnitə Hyala dza mēndiy harda.

⁴⁹ Sa nzanay, a Hyalaa gwərəmti tə bərci dəwdew na

məntəra shi wəzə ni tərəŋw.

Ntsa dəwdew tsa, na slən tsa nzə.

⁵⁰ Ya hwəmbay, war mbə mēni wəzə hwər na

kaa mbəzliy danta fəti.

⁵¹ Aa mēnti sləni dikə na tərəŋw lə bərci mbə dəvə nzə,

mba'a ndanivəri zəzə kwəma mbəzli nza kəli ghən mbə nefer shi,

⁵² mba'a tsəkəkəghwə mezhizhə kwa gəzli mazə shi,

mba'a parambə mbəzliy zhəghəti ghən tsa shi jəw jəw

mbə mazə tə pətsa shi.

⁵³ Aa ngangaslay mbəzli mbə mashi ni paf paf lə shi wəzə ni.

Mba'a tihəti ka shiy paw dividivi shi.

⁵⁴ Aa kəətītəmmə ghwəmmə hwəlfə ka *Izərayel,

ghwəmmə ka sləni nzə.

Zamti ghən na ta mēni wəzə hwər tsa nzə

⁵⁵ kaa *Abəraham, lə kaa ngəmmə ghwəmmə jijihiy ya hwəmbaw.

Njasa niy gəzəkə na va mēni kaa jiji-himməy,

tsəgha mənimmə na wəzə hwər tsa va»

kə Marəy kaa cəm tsa nzə va.

⁵⁶ Dza Marəy mba'a nzəyta kəghi tsa kar Elizabetə, mba'a mēnti tir gar mahkan kəyba. Ləy hwəm ki na, mba'a zhataa jighi.

*Ya Zhan tsa mənipə *batem*

⁵⁷ Dzəghwə ki, mba'a tir tsa dza Elizabetə ta ya ti səkəy. Dza na baw yakə zəghwəə zal. ⁵⁸ Ma sa yata na na, mba'a ka ghalahita, lə manhita gwa'a favə: «A Hyala mananati wəzə hwər tsa nzə kaa Elizabetə, mba'a banavə zəghwə» kə mēndi, dza mba'a ghəshi vəshishi tərəŋw li.

⁵⁹ Ma sa mēnti zəghwə ləwma kwətiŋ ghala yakə mēndi ki na, mba'a mēndi basəshi ta *slanci fə'yasa lə ta fanci slən.

Dza mēndi ka dī fanci slēn Zakari, nja døy kwērakwə. ⁶⁰ Ma kə mbəghəy na: «Awə, tsəgha dza slēn tsa ciy nzaw, Zhanj ka mēndi har» a kə. ⁶¹ Ma kə mbəzliy basəshi va kaa ngəta na: «Səəkə slēn tsa tsəgha tsaa nza tə tsahwəti ndə mbə takə tsa ghwəy ya kwətīnjəw Elizabetəw» kə ghəshi. ⁶² Dzəghwa ghəshi ka paghanci kwəma lə dəvə kaa Zakari, døy zəghwə va ta mbəə sənay slēn tsa dī na mēndiy fanci kaa zəghwə ci. ⁶³ Dza Zakari, mba'a d'əwvə tsəm tsa fəditi mēndi ta tsasli shiy dzəti və shi. Sa banavə mēndi na, dza na mba'a tsaslati slēn tsa zəghwə va ti. «Zhanj na slēn tsa ci» kə. Sa jangəvə mbəzli va shi tsaslati na va na, mba'a məhərli shi səəta va nava kwəma. ⁶⁴ War ghwəla ki na, wərət ghani Zakari va niy pəhəta pəlita, nighəm na, ghəciy mbata gəzə kwəma wəzə. Dza na ka fal Hyala zlanjlanj. ⁶⁵ Ma sa nata ka ghalahiy Zakari nava kwəma tsəgha na, mba'a her shi dzashi. War ə mēndiy slasla kwəma zəghwə va dzar mbə məlməhi mbə kəlejer tə hidī ka Zhəwde. ⁶⁶ Ya wa ntsaa favə nava kwəma na, mba'a banavə təkə kwəma mbə nəfə tsa ci. A kə ndəə ni na: «Ta njaa dza kwəma tsava zəghwəə nza kia?» kəə ni. Ta na nava katanəy, a Hyala fakən dəvə nzə kən zəghwə va.

Zakariy fal Hyala kwa cəm

⁶⁷ Dzəghwa Hyala lə Safə tsa nzə d'əwdeu tsa paf təhay nəfə tsa Zakari, døy Zhanj, tapə ghəci ta gəzə kwəmaa səkə va Hyala, ⁶⁸ ma kə na:

«'Wəsa nə ya kaa Hyalaa sləkəra, kaa Hyala ka *Izərayel,

sa nzana mba'a fakən məhərli nzə kən shi, ghəshi mbəzli nzə, dza na mba'a mbəlītishi.

⁶⁹ Aa ghwənīkəmmə ndə mbəlīmmə lə bərēci və tərənjw.

Ndə mbəlīmmə tsa vay, jījy mazə *Davītə, ndə ghəra slēni tsa Hyala mbəradzə na.

⁷⁰ Kwəma mēnti Hyala vay, aa niy gəzəkə lə niy tsa ka gəzə kwəma nzə d'əwdeu ni mbəradzə.

⁷¹ Aa niy gəzəkə: “Ta mbəlītənjwəy dzee mbə dəvə ka mbəz ghwəy, lə mbə dəvə mbəzliy dī ma kwəma ghwəy gwanashi” kə niy ni.

⁷² Zhini dība, mba'a niy gəzəkə: “Ta mēntənjwəy wəzə hwər dzee”

kə niy ni kaa jījīhimmə niy nza. “Ka dzee zamti ghən ta kiri tsa slati ghwəmmə tsaw”

kə niy ni kaa ngəshi.

⁷³ Gəzee kwəma va tsəghay, sa nzana, mba'a Hyala niy zəmanakə fəla kaa jījīhimmə *Abərahām,

⁷⁴ ta mbəlīkəvərīmmə mbə dəvə ka mbəz ghwəmmə,

lə ta ndammə kwal tsa ghəranta slēni nzə,

kala hazlēni mbə nəfə ghwəmmə.

⁷⁵ Mba'a ta mbə ghwəmməə nza ka mbəzli d'əwdeu ni,

ka nəw kwəma lə kwal tsa nzə, d'əwdeu ghwəmmə

kwa kwəma nzə ya pa' hwəmba.

⁷⁶ Ta na na gha ki, zəghwə yay,

*Ndə gəzə kwəma Hyala ta ghwəmə dza ghaa nza,

kwa kwəma Ndə sləkəpə dza ghaa dza, ta gwəmanēci kwal tsa dza naa səkəkə kwa.

⁷⁷ Gha dza naa gəzanshi kaa mbəzli ci:

“Ta pəlaynjwəy jīkir tsa ghwəy dza Hyala mbə nəfə tsa nzə,

ta mbə ghwəy mbəlītənjwəy” pə gha.

⁷⁸ Sa nzanay, tərənjw na wəzə hwər va Hyala ghwəmmə,

tərənjw hwər tsa nzə zhanta ta mbəzli dība.

Ava va tsəgha dza wanj pi tsa nzəə səkəkə mə ghwəmmə kaa ngəmmə, nja wanj tsa ka vici vaa mēni ghənzə mbə səəmə.

⁷⁹ Wanj pi tsa vay, ghəci dza naa mbərə kaa mbəzli mbə kwəli,

lə kaa mbəzliy hazlēni va mēti.

Ghəci dza naa cimmə kwal tsa dzəvəgha Hyala,

ta mbə zərkəkə nza kwa jīpə ghwəmmə li» kə Zakari kaa cəm tsa ci va.

⁸⁰ Mə Zhanj naci ki na, war mbə kəli ghəci, ka mətəsəhəva məhərli ci. Dza na mba'a dzaa nzəyəy mbə gamba, kərakə lə mbəzli, pa' fəca vici gha naa səkəkə ta ci ghən tsa ci kaa ka Izərayel ta 'wa slēni ci.

2

Ya tsa Yesəw

(Mt 1:18-25)

1-2 Ghalə vəghwə tsa vay, a tsahwəti ndə niy nza tība, Agwəstə kə mēndi kaa slēn tsa ci. Ghəci niy nza naa mazə tsaa sləkə hidī ka *Rəm gwanashi. Dzəghwa na mba'a fəy Kiriniyəsə ka ngwəmma tə hidī ka Shirī. Ghalə vəghwə tsaa nza Kiriniyəsə vaa ngwəmma ki na, dza mazə Agwəstə tə nahwəti vici, mba'a gəzanshi tsasli slēn tsa mbəzli tə hidī ka Rəm

gwanashi kaa mezhizhø. Ghenzø na kwa taŋa tsasli 'wa møndiy tsasli tø hidfi va. ³ Ma sa gøzøkø mazø Agwøstø tsøgha ki na, dza mbøzli gwanashi ka dzashi ta tsasli sløn tsa shi ki. Ya tsamaba ndø na, ka dzaa dzømbø mølmø jijihiy.

⁴⁻⁵ A tsahwøti ndø niy nza tifay, *Zhezhefø, kø møndi kaa sløn tsa ci. Dza na kwørakwø ki, ghøshi lø makwa ci Marøy, mba'a ghøshi kaføshi mbø mølmø Nazaretø tø hidfi ka Galile, ta dzømbø mølmø Betølehem tø hidfi ka Zhøwde. Mølmø vay, mbø niy yakø møndi mazø *Davitø mberadzø. Sa nzana jijiy Davitø Zhezhefø ki na, na dza ghøshi ta tsasli tsa shi sløn mbøfa. Ma Marøy ghala vici va ki na, lø hwør ghenzø niy nza.

⁶ Ma sa tsøhøshi ghøshi mbø mølmø Betølehem va ki na, mba'a vici ya Marøy mønta. ⁷ Dzøghwa baw yakø zøghwøø zal, Cikwa tsa nzø. Sa yakø na na, dza na mba'a parambø mbø kadibøl faghwa kwa pøtsa ngati møndi ta shøkø gwøzøn kaa gødøw. Ma kwøma faghwa na kwa pøtsa va tiy, sa kama ngwøla møk mbø ciki tsa ka ka mølmø nza mbø.

Hjala ghwønikø ndø kwal tsa nzø ta gøzø kwøma kaa ka garøwa mbø makø shiy

⁸ Ma ghala vici va ki na, mba'a ka garøwa niy nza kwamti vøgha mølmø Betølehem va mbø makø shiy høvir. ⁹ Dza *ndø kwal tsa Hjalaa sløkøpø, vøtghe sækøy dzøghwa kwøma shi. Dza shøndøkø tsa Ndø sløkøpø mba'a sækøy dzøkøn shi, ka mbøø waj pi tsa nzøø dzøkøn shi. Ma sa nay ghøshi tsøgha na, mba'a hazløni kəsøvashi tøørøw tøørøw. ¹⁰ Dzøghwa ma kø ndø kwal tsa Hjala tsa va ngøshi na: «Ka hazløni ghwøw ma, sa nzanay, nøwø tsa wøzø tsa na sa bøkøwøw ya. Nøwø tsa vay, saa dzaa banavøshi vøshi tøørøw kaa hwølfø mbøzli tø hidfi gwa'a na. ¹¹ Favø tø ghwøw, ndatø tø vørdi nay, a ndø mbølipø yay tø ghwøw mbø mølmø Betølehem, mølmø mazø Davitø. Ghøci na Ndø sløkøpø, ghøci *Køristøw, ntsa tøravø Hjala va ta mbøli mbøzli. ¹² Mbalam, a ghwøw dzaa nighøti. War kəsøy ma ghwøw vørnjø'wø pøøø pøøø mbø kadibøl, møhøni ghøci kwa pøtsa ka gødøw pøø gwøzønøw, ghøci na ki» kø.

¹³ War sa gøzøkø ndø kwal tsa Hjala tsa va tsøgha na, nza'jøw vøøø ka kwal Hjala mø ghwømø møtsøhøkøvashiy dzøvøgha tsava ndø kwal tsa Hjala. Ka fal Hjala ghøshi, ma kø ghøshi na:

¹⁴ «Hjala shøndøkø na na Hjala ta ghwømø, fal ghwømmø, aa banakøshi zørkø kaa mbøzli dfi na tiko tø hidfi» kø ghøshi.

Ka garøwa

¹⁵ Sa falamti ka kwal Hjala va Hjala ki na, dza ghøshi, mba'a ghøshi kaføshi vøgha ka garøwa va, ka zhashiy zhime ghwømø. Ma sa zhashi ghøshi na, dza ka garøwa va, ka gøzø kwøma kwa jipø shi, a kø ghøshi na: «Ndata tsøgha na kwøma vay, dzømmø dzømbø mølmø Betølehem va, a ghwømmø dzaa nashi shiy mønishi va gøzømmø Ndø sløkøpø lø møtsø ghwømmø» kø ghøshi. ¹⁶ Dza ghøshi tsøgha, kafø ghøshi kaføshi, ka dza, lø diva lø diva. Dza mba'a ghøshi tsøhøshi mbø mølmø Betølehem. Sa tsøhøshi ghøshi na, mba'a ghøshi kəsøshi kar Marøy lø Zhezhefø mba'a vørnjø'wø tsa va, møhøni ghøci kwa pøtsa ka gødøw pøø gwøzøn. ¹⁷ Ma sa nay ghøshi vørnjø'wø tsa va na, tapø ghøshi ta slanshi kwøma gøzanakøshi *ndø kwal tsa Hjala vaa dzøkøn zøghwø va. ¹⁸ Ya wa ntsaa favø kwøma gøzøkø ka garøwa va va na, nja madøŋa ghøci nata nava kwøma. ¹⁹ Ma Marøy nanzø ki na, war ka fø kwøma va gwanataa dzømbø ghøn nzø, ka tøkø kwømaa dzøkøn wøzø. ²⁰ Ghavø ka garøwa va, mba'a ghøshi kaføshi, ka zhashiy jighi. Ma ghøshi mbø kwal na, war ø ghøshiy fal dikø tsa Hjala ta shi favø ghøshi va lø shi nashi ghøshi va. Sa nzana tsøgha møtsø shi nashi shi va, njasaa niy gøzanakøshi ndø kwal tsa Hjala va.

Kar *Zhezhefø lø Marøy mba'a Yesøw mbø *ciki Hjala

²¹ Ma sa mønta løwma kwøtiŋ ghala yata Marøy ki na, mba'a vici *slanci føyasa kaa zøghwø nzø mønta. Sa slamti møndi na, mba'a møndi fanati sløn Yesøw. Sløn tsa vay, ghøci na saa niy gøzanci *ndø kwal tsa Hjala kaa mbøghøw ta fanci ghala ghenzø ghwøla ta bø hwør.

²² Dza Marøy mba'a mønti vici fadø møtsøkø mbø pi yam ghwø møwti, njasa gøzøkø kwøma pøhøti *Møyizø kaa ka *Izørayel. Ma sa køfamti na pi yam ghwø ki na, mba'a ghøshi bøvø zøghwø shi va, ka dzashiy dzømbø ciki Hjala mbø mølmø Zherøwzalem ta føø dzøghwa kwøma Hjala. ²³ Sa tsøhøshi ghøshi na, mba'a ghøshi føy kwa kwøma Hjala, sa nzana tsøgha møndi tsasli mbø *kwøma pøhøti Hjala. Ma kø møndi na: «Yakø ma mali kwa taŋa zøghwø nzø, zøghwøø

zal kəy, tsa Hyalaa sləkəpə dza tsavaa nza» kə məndi. ²⁴ Dza ghəshi mba'a ghəshi bəvə shiy vəlanavəshi kaa Hyala, sa nzana tsəgha kwəma pəhəti Məyizə gəzəkə: «Mba'a kə mali kəfita lə pi yam ghwə məwtiy, nza ghənzə dzaa fanavə ya għərpəpəhi bakə, ya kwəkwr palayhi bakə kaa Hyala» kə.

Shimeyanjw gəzə kwəmaa səəkə va Hyalaa dzəkən Yesəw

²⁵ Ma ghala vəghwə tsa va ki na, mba'a tsahwəti ndə niy nza tifa mbə məlmə Zherəwzalem, Shimeyanjw, kə məndi kaa slən tsa ci. Ndə wəzə ghəci niy nza, ntsa slar tsa, ka nəw kwal Hyala lə nəfə kwətiŋ. War mbə ndəghə səəkə tsa ntsaa dzaa mbəli ka *Izərayel ghəci. Lə *Safə tsa Hyala d'əwdew tsa mbə nəfə ci. ²⁶ Mba'a Safə tsa Hyala va niy gəzanci, ka dza għaa mətija kala dza mətse għaa nay *Kəristəw Ntsa tivə Hyalaw, kə niy ni ngəci. ²⁷ Dza Safə tsa Hyala va, mba'a kakə Shimeyanjw dzəmbə *ciki Hyala. Ma ghala vəghwə tsa va na, mba'a kar dəy lə mbəghəy bəkə Yesəw dzəmbə ciki Hyala, ta fəə dzəghwa kwəma Hyala, njasa gəzəkə kwəma pəhəti *Məyizə. ²⁸ Sa nay Shimeyanjw zəghwə va ki na, mba'a bəvə vəgha hwər tsa ci. Dza na ka məni 'wəsa kaa Hyala, ma kə na:

²⁹⁻³⁰ «A Ndə sləkəpə, 'wəsa dalala, nana kiy,

a kwəmaa niy gəzəkə miy tsa għa va niy nza mənta,

a mətsee nay ndə mbəlipə tsa ghwənikə għa.

Nana kiy, a għaa mbəə zlay ndə sləni tsa għa

a ghəci mətuy lə wəzə.

³¹ *Ndə mbəlipə tsa va na sa garəy għa ta mbəzli tə hidfi gwanashi.

³² Ghəci na wanj pi tsaa dzaa canshi kwal tsaa nəwŋa kaa hwəlfə mbəzli tə hidfi gwanashi.

Ghəci dza naa fə shəndəkəə dzəti ka *Izərayel

ghəshi mbəzli għa» kə.

³³ Ma sa favə kar dəy Yesəw ghəshi lə mbəghəy kwəma gəzə Shimeyanjw va na, nja madəŋa ghəshiy nata nava kwəma.

³⁴ Dzəghwa Shimeyanjw mba'a təfanatishi miy. Zhini ma kə kaa Marəy mbəghəy Yesəw na: «Avanay zəghwə nay, Hyala təravə na ta sənay nəfə tsa ka Izərayel ghənzə. Nihwəti mbəzliy zəghwə va dza naa mbəlitishi, nihwətiy difa na, ra'i ghəshi dzaa zashi, sa ka ghəshi zləba ma nəw ci. Zəghwə va dza naa ci shi di Hyala mbəzliy məni. Ə na na nzanay,

ka dza mbəzliy zləbaw. ³⁵ Ghəciy, ta cikəvəri kwəma mbəmbə na dzar tsəbə nfer mbəzli dafj dza naa dzəti ngwəla. Ma għa na na ghay Marəyəy, ta sa ngəra'wə dza għaa dza tə kwəma zəghwə għa na. Njasa dzəramtəŋa məndi miy nəfə tsa għa lə gwapa dza ngəra'wə tsa tə għaa zhəŋa» kə.

Anaa gəzə kwəmaa səəkə va Hyalaa dzəkən Yesəw

³⁶ Ma għalaba difa ki na, mba'a nahwəti mali niy nza tifa mbə məlmə Zherəwzalem. Kwa gəzə kwəmaa səəkə va Hyala ghənzə. Ana slən tsa mali va, zha Penəwel mbə hwəlfə kar Aser ghənzə. Təŋəy ghənzə niy halita. Ghənzə kiy, piya mbərfəŋ niy mənəhwə ghəshi lə zal tsaa niy bəvə na, ghənzəə zha. Dzəghwa mba'a zata tsa va mətuy. ³⁷ Ma sa mətuy zata na, dza na mba'a nzəyta ka məgwəmba. Ghala vəghwə tsa vay, piya dəghəsə mətseəkə fadəti niy nza sa nə. Kalaa niy səvəri ghənzə mbə *ciki Hyala, war sləni Hyala ghənzə məni havəghwə lə həvir gwa'a. Ka məni səwmay, ka cə'wə Hyala.

³⁸ Dza na ki ndəs səəkəta tifa dzəvəgha kar Marəy lə zata ge'i lə vəghwə tsa va. Sa səəkəta na na, tapə ghənzə ta mananta 'wəsa kaa Hyala kwərakwə, dza na ka gəzanshi kwəmaa dzəkən Yesəw kaa mbəzliy ndəghə vici dza Hyalaa mbəli mbəzli mbə Zherəwzalem ti.

Kar *Zhezhefə lə zəghwə shi mbə məlmə Nazaretə

³⁹ Dza kar Zhezhefə ghəshi lə Marəy ki, mba'a ghəshi kədamti məni *kwəma pəhəti Hyalaa dzəkən zəghwə shi. Ma sa kədamti ghəshi məni nəzə na, dza ghəshi ka zhashi lə zəghwə shiy jighi, zhimbə məlmə Nazaretə tə hidfi ka Galile. ⁴⁰ Ma zəghwə shi va naci ki na, war mbə mətseəhə kəli dikə, kwəriŋ kwəriŋ vəgha ci. Mba'a Hyala fanambə məhərliy sənata kwəma tərəŋy dzəmbə ghən tsa ci. Bəm Hyala fakən dəvə nəzə kən.

Yesəw mbə *ciki Hyala, ghəci lə piya məŋ lə bakə

⁴¹ Njasa səəkə piya vay, mbə dza niy nza kar dəy lə mbəghəy Yesəw dzəmbə məlmə Zherəwzalem ta *makwaghwa Pakə. ⁴² Ma sa mənti Yesəw piya məŋ lə bakə ki na, dza ghəshi pəm ghəshi pəməvə, ka dza ta makwaghwa va li njasa sənabəshi ghəshi mbə məni. ⁴³ Sa tsəhəshi ghəshi mbə Zherəwzalem na, ka məni makwaghwa Pakə ghəshi. Dza ki mba'a Pakə

kədfita. Ma sa kədfita Pakə na, mba'a kar *Zhezhefə lə Marəy kafəshi ka zhashiy jighi nashi ki. Mbalaa mba'ay na Yesəw ləy hwəməy mbə məlmə Zherəwzalem. Kalaa niy fəti ghən ghəshi ta nava kwəma. ⁴⁴ War dza ghəshiy dza. Ma kə ghən tsa shi na: «Dzar mbə nihwəti mbəzli nza ghəy mbə dza li shi kwa zəərə kwətij na na zəghwə» kə ghəshi nashi ki. Vəghwamti ghəshi mbə dza. Ma hetihwer ki na, mba'a ghəshi madīshi ta pala dzar mbə manhiy, lə dzar mbə madigahishi. ⁴⁵ Pəla' pəla' kə ghəshi na, shəy ghəshi ta nay. Ma sa nay ma ghəshi na, dza ghəshi ka zhəghəvaa zhimbə Zherəwzalem ta pəla mbəba. ⁴⁶ Vəghwamti ghəshi mbə pəla ci. Ma tə kwa mahkana vici na, zhini ndəsh ghəshi tsəhəshi mbə Zherəwzalem. Dza ghəshi na, Yesəw mənəy mbə ciki Hyala, tə jipəjipə *ka bənipə kwəma pəhəti Hyala mbə *ka Zhəwifə. Ka fa kwemer bənipə ghəshi va, ka dəfəw nahwəti kwəma mbə və shi ghəci. ⁴⁷ Ya wa ntsaa favə gəla kwemer gəzə na va na, ka mananci madəna va na ci va hwəlfə məhərli, lə va gəla kwəma ka naa zləbəkə gwa'a.

⁴⁸ Ma sa səkəkə kar Zhezhefə lə Marəy nay na, ka manansi madəna nava kwəma. Ma kə mbəghəy ngəci na: «A zəghwee, tawa məntəjəy gha nana kwəma tsətsəa, tawa gwəravə ghaa dzamətəjəy her ghəy lə dəna, kwəp kwəp kwəp ghəy mbə pəlanə kia?» kə. ⁴⁹ Ma kə Yesəw kaa zləbanta na: «Wa shi pəlara ghwəy ti tsəghaa? Ə sənay ma ghwəy mbə ciki tsa Dirə dzee nza ta ghəranə sləni ci pə ghwəy shəkəna?» kə. ⁵⁰ Kwəma gəzəkə na va ki na, mba'a sətəti məhərli kar dəy ghəshi lə mbəghəy.

⁵¹ Dzəghwa Yesəw ki, mba'a nəwvəshi, ka zhashi ghəshiy zhimbə məlmə Nazaretə kwa zəərə shi. Ka yə fəti ghəci kaa mbəzliy yakə va, njasa dī ghəshi. Ma na mbəghəy nanzə ki na, war mbə fə ghən ghənzə ta shiy məniva va gwanashi. ⁵² Yesəw ki na ka mətsəhə kəli vəgha ci, ka mətsəhəva məhərliy sənata kwəmaa dzəmbə ghən tsa ci gwa'a. Ka təbanta kwəma ci kaa Hyala, tsəgha kaa mbəzli kwərakwə.

3

Zhan ndə mənəi *batem mbə gəzə kwəma Hyala kaa mbəzli
(Mt 3:1-12; Mk 1:1-8; Zhj 1:19-28)

¹ Ləy hwəm sa mətiy Agwəstə, mazə tsaa sləkə hidī ka *Rəm gwanashi na,

mba'a mənədi pəərətəi tsahwəti ndəə dzəghwa pətsa ci. Tiber, kə mənədi kaa slən tsa ci. Ma Tiber mbə mənəi kwa mənəy lə cifə piya ci mbə mazəy, Panwəsə Pilatə niy nza naa ngwəmna tə hidī ka Zhəwde. Ma *Erədə na, ka mənəi ngwəmna tə hidī ka Galile. Fəlipə, zədəy Erədə na, tə hidī ka Itərə lə ni ka Terakwanitə, mba'a Lizaniyasə ka mənəi tə ni ka Abilen. ² Ghala vici vay, bakə niy nza mbəzli dikə dikə ni mbə *ka ta Hyala mbə ka *Izərayel. Anə, kə mənədi kaa slən tsa tsahwəti, Kayifə tsahwəti.

Ge'i ge'i lə vəghwə tsa va ki na, dza Hyala mba'a gəzanta kwəma nza kaa Zhan zəghwə Zakari ghəci ghwəlay mbə gamba. ³ Ma sa favə Zhan kwəma gəzanakə Hyala va na, dza na mba'a madīy ka dza dzar mbə məlməhi dzar miy həl Zhərden gwanashi ka gəzanshi kwəma Hyala kaa mbəzli, ma kə na: «Tsam titihwə kwa kwəma Hyala, zhəghantim nzyə tsa ghwəy, ma nza mənədi məntəjəwəy batem, nza Hyala pəlayjəwəy jikir tsa ghwəy mbə nəfə tsa nza» kə. ⁴ Kwəma gəzə na va, kərasl dzəghwata na kwa kwəmaa niy tsaslii *Ezay ndə gəzə kwəma Hyala va niy nza mbə zliya ciy dzəkən Zhan. Ma kə niy niy:

Ava məli ndəə gaka mbə zlapə mbə gamba. Ma kəy:

«Gwəmantim nefer ghwəy ta ka'wə Ndə sləkəpə,

njasa ka mənədi vaa zamti kwal wəzə wəzə ta ka'wə ntsa dikə tsa,

mba'a ghwəy ghwənanamti nefer ghwəy wəzə wəzə.

⁵ Pətsa dəban dəban tsa gwa'ay, ta yəməy dza na,

cəke' dza mənədiy həlbanti kar dəlegwigwi lə hwəmer pi gwa'a.

Tə pətsa nza kwelər hwəfanəy hwəfanəy, tidid dza mənədiy gəjətishi.

Kweleriy yidishi gwa'ay, ta yəmantishi dza mənədi.

⁶ Ya wa ndə ghalaba kiy, ta nay ntsa ghwənikə

Hyala ta mbəlipə dza na» kə mali va, kə niy ni.

⁷ Ma Zhan mbə gəzə kwəma ci va tsəgha ki na, dza mbəzli mba'a ghəshi bəsəkəvashi dalala ta mbə ghəciy mananshi batem. Ma kə Zhan kaa ngəshi na: «Ghwəyəy, nja shesher ndəram ghwəy. Mbə təkə kwəma ghwəyəy, ta mbəlinəy dza ghəy va ngwəvə Hyala va dzaa səkəkə, sa ka mənədi məntəjəy batem, nə ghwəy. A ntsaa gəzanəwəy tsəgha na kə kia?»

⁸ Mba'a pə ghwəy dī mbəlinəwəyəy, ə pə

ghwøy mæni slæni wözë na gar sönay mændi a ghwøy zhëghanti nzøy tsa ghwøy katarj katarj, kë mændi. Nëghëtaa ghwøy taa zözëti na: «A ghay dzaa mbëlinjøy sa nza *Abëraham vaa jijinjøy» pë ghwøy ma. Ma na Hyala nanzë e gëzanjwøyay, a bërci vë ta zhëghëti ya hërezli nashi ghwøy ni ka ndëräzhi Abëraham. ⁹ ð gëzanjwøy ya, ndëkwë na ngwövë Hyala nanzë ki, njasa ka tsë'i vaa nza mbözë mbözë ta kësëli fëhiy dzaa ya ma ya wözë na gwanashi, ta ndëti ghwë ti shi» kë. ¹⁰ Ma sa gëzökë Zhanj tsëgha, ma kë mbözëliy basëkëvashi va kaa ngëci na: «Njaa dza ghëy mæni sana kia Zhanj?» kë ghëshi. ¹¹ Ma kë Zhanj ngëshi na: «Ma pë ghwøy mëntiy, ntsa nza kwëbënjër vë bakëy, ë kë tanavë tsahwëti kwëtiñj kaa ntsa kama na vë. Ntsa nza shi zëmë vë bë na, ka tëhëshi ghëci lë mbözëli kama ghëshi vë shi» kë.

¹² Dzëghwa ka *dëwan kwërakwë mba'a ghëshi sækëshi ta mbë Zhanj mananshi batem. Sa sækëshi ghëshi na, dza ghëshi ka dëw kwëma va Zhanj, ma kë ghëshi na: «A Metër, njaa ka ghëy mæni na ghëy kia?» kë ghëshi. ¹³ Ma kë Zhanj kaa ngëshi na: «Ghwøy mbë slëni ghwëyëy, ëntaa ghwøy papa shiy va mbözëli ma, war njasa gëzanjwøy ngwëmna tsëhë shiy va mbözëli pë ghwøy dzaa tsëhëshi» kë kaa ngëshi.

¹⁴ Dza ka sawji kwërakwë, mba'a ghëshi sækëshi, ka dëw vë tsëgha bë, ma kë ghëshi na: «Njaa dza ghëy mæni na ghëy kia?» kë ghëshi. Ma kë Zhanj ngëshi na: «Ëntaa ghwøy zlighwë gëna va mbözëli lë bërci ma, ëntaa ghwøy dzaa slasla dzërvëë dzëkën mbözëli ma. Ta na ghwøy va zhëmë wanjwøy mëndi pë ghwøy vëshi» kë.

¹⁵ Ya va ndëy, mbë ndëghë sækë tsä *Këristëw Ntsa tivë Hyala niy nzana. Ma sa nata mëndi kwëma mæni Zhanj ki na, ghëci dza Këristëw tsa vaa nza bërkëe, kë mbözëli kaa kwëma tëkë ghëshi mbë ghën shi. ¹⁶ Ma kë Zhanj kaa ngëshi gwanashi ki na: «Yën na neyey, lë yam ngëri mëniñwøy ya batem. A tsahwëti ntsaa tanjëtëra të dikë tifa dzaa sækë. Ntsa vay, mëniiree gar gëlëbë ta pëli yidi mbë kwakwahë tsa mbë sëda ciw. Na naciy, lë *Safë tsa Hyala, mba'a lë ghwë dza naa sækë ta mëniñwøy batem. ¹⁷ Sa ka na sækëyëy, ta mëni ngwövë dza naa dzëkën mbözëli. Ngwövë ci vay, njasa ka ndë vaa pëhë ha lë kwakwa gaga ta dëvë ci dza naa mëni. Ma sa ka na pëhamti na, mba'a basaghwa ha ci kwa tamë, ma davëna na mba'a ndamti mbë ghwëë dzaa mëti ma ya pa' hwëmëba» kë Zhanj.

¹⁸ Ava tsëgha niy gëzanshi Zhanj Yëwën kwëma wözë na kaa mbözëli, ka tsëhanshi sëëtiy dzëghwa slëmë shi lë kwëma ghënghën ghënghën ta mbë ghëshiy zhëghanti nzøy tsa shi. ¹⁹ Dza Zhanj të nahwëti vici mba'a gëzanakë kwëma kaa ngwëmna Erëdëë dzëkën kwëma mënti na gëmgëm na. ð niy bëhwë Erëdëë mali zëdëy, Erëdiyadë, kë mëndi kaa slën tsa mali va. Zhini mba'a niy mënti nihwëti shi gëmgëm ni dëñj difa. Va tsëgha niy në Zhanj, shi wözë ni na shi mënti gha vaw, kë kaa ngëci. ²⁰ Ma sa gëzanakë Zhanj kwëma va kaa Erädeë tsëgha na, mba'a nëfë tsa ci satiy, dza na mba'a faghwa Zhanj kwa fërshina. Zhini mëtsëhë mëtsëhëti lifdi kwëma tsëgha ki.

*Zhanj mbë mæni *batem kaa Yesëw
(Mt 3:13-17; Mk 1:9-11)*

²¹ Zhanj ghwëla ta dzëghwa fërshinay, mbözëli dëñj niy sækë na vë, ka mananshi batem ghëci. Ma të nahwëti vici na, dza Yesëw mba'a sækëy va Zhanj, mba'a Zhanj mananati batem kwërakwë. Ma Yesëw mbë cëwë na, gwëravë ghwëmë tsëgha bëñj ghwëniita. ²² Dza *Safë tsa Hyala dëwdëw tsa ka sækë më ghwëmëë dzëkën, njëwë pë gha na, ndëba vëgha ghërpëpë, pë gha. Fa mëndi na, mëli ndëë gëzë kwëma sækë më ghwëmë, a kë na: «Gha na Zëghwëe, tërëñjw dëñjëe, mbë vëshi nzee dalala të gha» kë.

*Jijihiy Yesëw
(Mt 1:1-17)*

²³ Ma gha Yesëw gha slëni Hyalay, mahkan mëtsëkë niy nza piya ci. Ma dëy të bërkë nzøy, *Zhezhefë na, ma Zhezhefë na, zëghwë Eli, ²⁴ Eli na, zëghwë Matatë, Matatë na, zëghwë Levi, Levi na, zëghwë Melëki, Melëki na, zëghwë Zhanay, Zhanay na, zëghwë *Zhezhefë, ²⁵ Zhezhefë na, zëghwë Matatiyasë, Matatiyasë na, zëghwë Amësë, Amësë na, zëghwë Nahwëm, Nahwëm na, zëghwë Ezëli, Ezëli na, zëghwë Nagay. ²⁶ Nagay na, zëghwë Matë, Matë na, zëghwë Matatiyasë, Matatiyasë na, zëghwë Shëmëñ, Shëmëñ na, zëghwë Zhësökë, Zhësökë na, zëghwë Zhëda, ²⁷ Zhëda na, zëghwë Zhëwanan, Zhëwanan na, zëghwë Resa, Resa na, zëghwë Zhërëbäbel, Zhërëbäbel na, zëghwë Salatiyel, Salatiyel na, zëghwë Neri, Neri na, zëghwë Melëki, ²⁸ Melëki na, zëghwë Adi, Adi na, zëghwë Kwasam, Kwasam na, zëghwë Elëmadam, Elëmadam na, zëghwë Er, ²⁹ Er na, zëghwë Yesëw, Yesëw na, zëghwë

Eliyezer, Eliyezer na, zəghwə Zhewrim, Zhewrim na, zəghwə Matatə, Matatə na, zəghwə Levi, ³⁰ Levi na, zəghwə Shimeyanjw, Shimeyanjw na, zəghwə Zhəwda, Zhəwda na, zəghwə *Zhezhefə, Zhezhefə na, zəghwə Zhənam, Zhənam na, zəghwə Eliyakim, ³¹ Eliyakim na, zəghwə Meleya, Meleya na, zəghwə Mena, Mena na, zəghwə Matata, Matata na, zəghwə Natan, Natan na, zəghwə *Davitə, ³² Davitə na, zəghwə *Zhese, Zhese na, zəghwə 'Wəbetə, 'Wəbetə na, zəghwə Bəwazə, Bəwazə na, zəghwə Sala, Sala na, zəghwə Nashən, ³³ Nashən na, zəghwə Aminadabə, Aminadabə na, zəghwə Adəmin, Adəmin na, zəghwə Arni, Arni na, zəghwə Esərəm, Esərəm na, zəghwə Peresə, Peresə na, zəghwə Zhəwda, ³⁴ Zhəwda na, zəghwə *Zhakwapə, Zhakwapə na, zəghwə *Izakə, Izakə na, zəghwə *Abəraham, Abəraham na, zəghwə Tera, Tera na, zəghwə Nahwər, ³⁵ Nahwər na, zəghwə Serəgwə, Serəgwə na, zəghwə Rewə, Rewə na, zəghwə Pelegə, Pelegə na, zəghwə Eber, Eber na, zəghwə Shela, ³⁶ Shela na, zəghwə Kaynan, Kaynan na, zəghwə Arfakasada, Arfakasada na, zəghwə Shem, Shem na, zəghwə *Nəwe, Nəwe na, zəghwə Lamekə, ³⁷ Lamekə na, zəghwə Matəsale, Matəsale na, zəghwə Henəkəwə, Henəkəwə na, zəghwə Zharet, Zharet na, zəghwə Malelelə, Malelelə na, zəghwə Kaynan, ³⁸ Kaynan na, zəghwə Enəsə, Enəsə na, zəghwə Setə, Setə na, zəghwə *Adam, Adam na, Zəghwə Hyala. Ava tsəgha na jijihiy Yesəw njasa nza ghəshi.

4

Yesəw lə ndə jaka tsa Hyalaa
(Mt 4:1-11; Mk 1:12-13)

¹ Ma løy hwəm sa mananati mändi *batem kaa Yesəw kwa həl Zhərdenj ki na, mba'a zhəghəkəvay, paf nəfə tsa ci təhøy va *Safə tsa Hyala dēwdew tsa. Dza Safə tsa va, mba'a pəməghə dzəmbə gamba. ² Hi fadə mətsekə ghəci mənti mbə gamba va, war mbə hərəə *ndə jaka tsa Hyala. Səəkə shi zəmə kwa miy ci nehem mbə hi tsa va gwanayəw. Ma lə hwəm sa kərətə vici fadə mətsekə na va ki na, mba'a ma 'wati gheranci. ³ Ma kə ndə jaka tsa Hyala kaa ngəci na: «Ndata Zəghwə Hyala nza ghay, gəzanci kaa hakwə tsa, a ghəci zhəghəy ka shi zəmə, a gha zəməshi» kə. ⁴ Ma kə Yesəw kaa zləbanci na: «Ma kə

kwəma tsaslitli mändi mbə Zliya Hyalay: "Ka nzəyəy ndə tə hidfi kwataka lə shi zəmə gwa'a tsəghaw" kə» kə Yesəw.

⁵ Sa nay ndə jaka tsa Hyala shanj ghəci ta mbay Yesəw dza kwa nava bəla na, dza na pəm pəməghə dzəmə pətəsa gwaranti yakəyəkə. Sa pəməghə na na dza na nza'jəw, canamti məlməhi tə hidfi gwa'a gwa'a lə mezhezəy sləkəshi. ⁶⁻⁷ Ma kə ngəci na: «War mba'a pə gha tsəfəkəwəna kwa kwəma yay, ta ndəna kwal tsa sləkə məlməhi va, lə shi mbə shi va dzee, mbə dəvə gha dza ghəshiy nza gwa'a gwa'a. Sa nzana na va gwanashiy, kaa ngərə ndarashi mändi mbə dəvee. Yən kwərakwəy, e mbay banavəshi kaa ntsa dēe banci shi» kə. ⁸ Ma kə Yesəw kaa ngəci na: «Ma kə kwəma tsaslitli mändi kwa Zliya Hyalay: "War kwa kwəma Hyala gha sləkəna, pə gha dzaa tsəfəkəwə, war kaa ngəta pə ghaa ghərə sləni kwətita ya hwəmba" kə mändi kə Yesəw.

⁹ Ma sa nay ndə jaka tsa Hyala shanj ghəci ta mbay Yesəw dza kwa nava bəla dība na, dza na mba'a pəməghə Yesəw dzəmbə məlmə Zherəwzalem, mba'a pəməghə dzəmə ghən *ciki Hyala. Ma kə kaa Yesəw na: «Ndata Zəghwə Hyala nza ghay, ndəbəvəna dzəghwaa dzətə hidfi. ¹⁰ Sa nzanay a mändi tsaslitli kwa Zliya Hyala: "Ta ghwənikə ka kwal nzo dza Hyala ta səkə tə ndəghwəna" kə mändi. ¹¹ Ma kə mändi dibay: "Ma nza ghəshi ka'wəna lə dividivi shi va nəghətəa hakwə gwələhantaa tə səda gha" kə mändi» kə. ¹² Ma kə Yesəw ngəci na: «A Zliya Hyala gəzəkə dība, a kəy: "Əntaa gha dzəghə nighə kwəma Hyala gha sləkəna ma" kə mändi» kə Yesəw.

¹³ Ma sa kədamti ndə jaka tsa Hyala dzəghə hərəə Yesəw lə tsəhwəli ghəngəhən ghəngəhən d'anj tsəgha ki na, dza na, mba'a dzay tə nava vici di, ta ndəghə nahwəti vici.

Yesəw gha sləni ci tə hidfi ka Galile
(Mt 4:12-17; Mk 1:14-15)

¹⁴ Ma løy hwəm kwəma va ki na, dzəghwa Yesəw mba'a zhəghəghəvay zhiiti hidfi ka Galile. Paf nəfə tsa ci təhøy lə bərcki banavə *Safə tsa Hyala dēwdew tsa. Dzəghwa zlənj məlmə slən tsa ci dzay. ¹⁵ War ə ghəciy bəni kwəma Hyala kaa mbəzli dzar mbə ceker basəva *ka Zhəwifə, ka fal mbəzli gwanashi.

Zləbati kwəma Yesəw mbəzli ka Nazaretəw
(Mt 13:53-58; Mk 6:1-6)

¹⁶ Dzøghwa Yesøw mba'a dzay dzømbø mølmø Nazaretø, mølmø køli na mbø. Ma sa søøkøta *vici døkøva ka Zhøwifø na, dza na mba'a dzømbø dzømbø *ciki basøva tsa shi va, njasa sønabøya na mbø dzømbø. Ma sa tsøhøya na, mba'a garøya ta jangø Zliya Hyala. ¹⁷ Dzøghwa mba'a møndi vølanavø zliya tsasliiti *Ezay ndø gøzø kwøma Hyala. Ma sa bøvø na na, mba'a palamti, dza na mba'a kəsata kwøma mbøba tsasli tsasli naa dzøkøn ghøn tsa ci. Kø ka jangø kwøma va, ma kø na:

¹⁸ «A *Safø tsa Hyala kønee, ø tsøhavøra na ta gøzanshi

Yøwøn kwøma wøzø na kaa ka ndøрма.

Ø ghwønara na ta gøzanshi pøli tsa shi kaa mbøzli kwa førshina,

lø ta ghwønanaanti møtsøhi ghwølefesli.

Zhini mba'a ghwønara ta mbalamti mbøzli sanshim ngøra'wø.

¹⁹ Mba'a ta gøzanshi kaa mbøzli, nza ghøshi mbøø sønaya,

a vøghwø tsa dza Hyalaa mbølishi ti søøkøya» kø.

²⁰ Ma sa jangamti Yesøw kwøma va tsøgha na, dza na mba'a zhiniy paray zliya va. Mba'a banavø kaa ntsaa ghøra sløni mbø ciki basøva tsa va. Ma sa banavø na na, daz nøyøya mønøzøya ta bananshi shiy. Mbøzli tifa ghalaba mbø ciki basøva tsa va gwanashi na issø, ghøshi fati møtsø tø Yesøw, ka nighø. Ka ndøghø kwøma dza na ta gøzanshi. ²¹ Dzøghwa ki, ma kø Yesøw ngøshi na: «Kwøshala tø zliya na na jangøhwee sønzønva, a nava kwøma mønta ndatø. Ghala pøtsaa fa ghwøya va yøn mbø jangø møniva na» kø. ²² Ma sa favø ghøshi kwøma gøzøkø Yesøw va na, tøryøw ghønøzø tøbanatishi gwanashi. Ma kø ghøshi na: «Kay, kwøma gagaa nava kwøma wøzø tsa nzøw, zøghwø *Zhezhefø va sasa tsøy?» kø ghøshi.

²³ Ma kø Yesøw ngøshi na: «Ka dza ghwøya bashøhwø gøzøkøra kwøma nja kwa fir taa nzaw. Ma dza ghwøya niy: "A ndø mbølipø, ca mbøliiti ghøn tsa gha kwørakwø køshi" dza ghwøya ni. Zhini a pø ghwøya taa ni ngøra difa na: "Ya gøla shiy mønøhwø gha va tø hidfi ka Kapernahwø, favø ghøya, møntishi tsøgha tikø mbø na gha na mølmø kwørakwø di" dza ghwøya ni» a kø Yesøw. ²⁴ Zhøghwa, ma kø ngøshi difa na: «Ø gøzønwyøya, ta na navay, tsøgha na, ndø tifa ya kwøtiy mbø ka gøzø kwøma Hyala mba'a møndi zløbati kwøma ci, ka fø bamaa dzøti

mbø mølmø yakø møndiw. ²⁵ Zhini difa e gøzønwyø kwagwa'ay, mbøradzø ghala vøghwø tsa *Eli ndø gøzø kwøma Hyalay, ðan niy nza mi'i mbøreketi tø hidfi ka *Izørayel. Ghalabay, tøryøw niy nza ma tø hidfi va, sa niy nzømyø ma van mbø piya mahkan mba'a tir kwanj. ²⁶ Ya tsøgha niy nza mi'i mbøreketi tø hidfi ci va ðan mbø may, niy ghwønøghø Eli Hyalaa dzakø ghi tsa nahwøti ya kwøtiy ti shi, ta køti ghøciw. War dzakø ghi tsa nahwøti mali mbøriy kama tø hidfi shi, niy ghwønøghø na Eli. Mali vay, mbø mølmø Sarepøta niy nza na, tø hidfi ka Shidanw. ²⁷ Ya ghala vøghwø tsa ndø Hyala Elizhe kiy, ðan niy nza ka ðørna tø hidfi ka Izørayel ghøshi ni ci hidfi. Ya tsøgha niy nza ka ðørna ðan tø hidfi ci vay, niy mbølant tsahwøti Elizhe ti shi ya kwøtiyøw. War *Naaman, tsahwøti ndø ðørna tsa søøkø tø hidfi Shiri na saa niy mbølant na» kø.

²⁸ Ma sa favø mbøzliy basøshi va mbø ciki basøva tsa va kwøma gøzø Yesøw va tsøgha na, mba'a nefer shi satishi gwanashi mbøba. ²⁹ Dza ghøshi røryø ghøshi satishi, tasl ghøshi kəsøvø Yesøw, ka mbahøø søvøri mbø mølmø, sa mbahøkøvøri ghøshi na, mba'a ghøshi dzømøshi liy dzøti ðal pøtsa løy ghøshi va mølmø shi va ti. Ta mbø ghøshiy tsøkway søøkø mø pøtsa vaa dzøti ngwøla, ta møti ghøci. ³⁰ Ma dza Yesøw naci ki na, liwøf søvøriy mbø shi, ka dzay.

Yesøw ghøshi lø ntsa sanci gazlaka ngøra'wø

(Mk 1:21-28)

³¹ Dzøghwa Yesøw mba'a dzay dzømbø mølmø Kapernahwø, tø hidfi ka Galile. Sa tsøhøya na mbøba na, dza na ka bøni shiy ghøci kaa mbøzli mbø *ciki basøva tsa ka Zhøwifø føca *vici døkøva. ³² Ma mbøzli tifa ki na, mba'a shi bananshi na va søvøri møhørlø shi. Sa nzana lø bama ti ghøci gøzø kwøma kaa mbøzli.

³³ Mba'a tsahwøti ndø niy nza tifa mbø ciki basøva tsa va, lø gazlaka 'yahøyahø na mbø ghøn ci. 'Wakøvø ntsa va tsøgha tapø ta 'wanj, zlanjlan, ma kø na: ³⁴ «A Yesøw, ndø ka Nazaretø tsa, ta njaa ði gha lø ghøya? Ta zantønyø søøkø gha shøkøna? Ma na neyey, e sønanja wøzø. Ghay, ntsa ðewðew tsa ghwønay Hyala nza gha!» kø. ³⁵ Dza Yesøw mba'a 'yamanakø cihø kaa gazlaka mbø ghøn ntsa va va, ma kø na: «Døkøðøkø pø gha. Ø pø gha søvøri mbø ghøn zal tsa, mbala kørakø» kø. Ma sa gøzøkø Yesøw kwøma

4:18 4:18-21 1:68 4:18 4:18-19 Ezay 61:1-2; Mt 11:5; Lk 7:22 4:18 4:18 1:35; 3:16, 22; 4:1, 14; 10:21; 24:49; Mt 1:18, 20; 3:11, 16; 4:1; 12:18, 28, 31-32; 28:19; Mk 1:8, 10, 12; 3:29; SløniKY 1:2, 5, 8; 2:4, 17, 18 4:19 4:19 SløniTAH 25:10 4:22 4:22 Zhj 6:42 4:24 4:24 Zhj 4:44 4:25 4:25 1Mezh 17:1, 8-16 4:27 4:27 2Mezh 5:1-14 4:32 4:32 Mt 7:28-29 4:34 4:34 Mk 3:11

va tsəgha na, 'wakəvə gazlaka va tsəgha, mbəriv fati zal tsa va tə pi tifa kwa kwəma mbəzli gwa'a. Mba'a səvərta mbə ghən ntsa va. Shanj ta mananati shiy kaa ntsa va gar zhanci ghənzə mbə səvəri mbə ghən ci.

³⁶ Ma sa nata mbəzliy nza tifa gwanashi nava kwəma ki na, mba'a mananatishi madanja. Dza ghəshi ka gəgəzə kwəma kwa jipə shi, ma kə ghəshi na: «Wa slən tsa na tsətsə na na kwəma kia? Njaa mbay tsatsa ndəə gəzanakə kwəma kaa gazlaka lə gwəlanj, dza mba'a hwəta səvəri mbə ghən ndəə zlyaa?» kə ghəshi. ³⁷ Dzəghwa ki war kwəma Yesəw məndiy sla tə hidī va gwa'a gwa'a.

Kar Yesəw lə ka zəlgəhwə danj
(Mt 8:14-17; Mk 1:29-34)

³⁸ Ma sa dza Yesəw na, mba'a səvəriy ghalaba mbə ciki basəva tsa va, mba'a dzay dzakə ghi tsa Shimanjw. Dzakə na na, shiy Shimanjw tifa gwərapəta dalala məhəni, ndəba ghwə, pə gha vəgha nza. Dza mbəzli ka cə'wə Yesəw a ghəci mbəlanti. ³⁹ 'Wakəvə Yesəw ki, gəlanj gəlanjəy kən mali va. Dza na ka gəzanci kwəma ghəci kaa zəlgəhwə tsa va lə gwəlanj, a ghəci səvəriy mbə vəgha mali va. Sa gəzanakə Yesəw kwəma tsəgha na, dza zəlgəhwə tsa va mba'a səvəriy mbə vəgha mali va. War ghwəla tsəgha na, nza'jəw ghənzə kafəta ka dza ta fanshi shi zəmə.

⁴⁰ Ma sa pəkəwəta vici ki na, dzəghwa məndi basə basə məndi basanakə nihwəti ka zəleghwer ghəngəhən ghəngəhən. Dzəghwa Yesəw, mba'a fafanakənsi dividivi ci kwətij kwətij tsa shi gwa'a. Dza ghəshi, kwəriñ kwəriñ ghəshi mbəlishi gwanashi. ⁴¹ Danj gezlekiki səvərişhi mbə ghən ka gezlekiki danj mbə mbəzli va, kala ngwəmə lala ghəshi mbə səvəri. Ma kə ghəşhiy ni na: «Gha na Zəghwə Hyala. Gha na Zəghwə Hyala» kə ghəşhiy ni. Ka Yesəw dza na, ka naβəshi lə gwəlanj. A ghəshi catavashi kala gəzə ma kwəma. Sa nzana, ma gezlekiki va na nashiy, a ghəshi sənay ghəci na *Kəristəw Ntsa tivə Hyala, kə ghəshi.

Yesəw tə hidī ka Zhəwde
(Mk 1:35-39)

⁴² Ma tə way pi mekəşhi na, mba'a Yesəw kafəy səvəriy mbə məlmə Kapernahwəm, ka dzay dzəti gamba kərakə lə mbəzli. Dza mbəzli danj, mba'a ghəshi kafəşhi, ka papala, dza ghəshi ndəs ghəshi kəşay. Ma sa kəşay ghəshi tsəgha na, kala zhini ghəşhiy dī ghəciy zlashi ta dzay ghwəla. ⁴³ Ma kə Yesəw kaa ngəşhi naci ki

na: «Wəzəba dzee na ta gəzanshi Yəwən kwəma wəzə naa dzəkən sləkə tsa dza Hyala ta sləkə mbəzli, kaa mbəzli mbə nihwəti məlməhi kwərakwə. Sa nzanay, ghənzə na kwəma ghwənəkəra Hyala ti» kə.

⁴⁴ Dza na mba'a dzay, ka gəzanshi kwəma Hyala kaa mbəzli dzar mbə ceker ka *ka Zhəwifəwə basəva tə hidī ka Zhəwde.

5

Kwa tana *mbəzli ta səda Yesəw
(Mt 4:18-22; Mk 1:16-20)

¹ Ma tə nahwəti vici na, mba'a Yesəw səvəriy garəy tə həlbə tsa miy kwəfa *Zhənezaretə. Dza mbəzli, danj ghəshi basəkəvashiy dzəvəgha. Dza ghəshi ka tsətsəkəwəta ta nza ndəkəwə vəgha, ta fa kwəma Hyala gəzə na va. ² Tsa' kə Yesəw na, mba'a nashi kwambəwaler bakə tə pətsa va vəgha həlbə. Ə niy səməşhi ka kəəsə kəripi kwa shi, mba'a ghəshi niy dzashi ta yaβə zlekwer shi. ³ Dza Yesəw ki, mba'a dzay dzəghwa nahwəti kwambəwal va, sa Shimanjw ghənzə. Ma kə ngəci na: «A Shimanjw, katata kwambəwal gha naa jəw dzar dzəti yam di» kə kaa ngəci. Dza Shimanjw mba'a dzəghwaa katata. Mba'a Yesəw nzəyəy kwa, dza na mba'a ghati gəzanshi kwəma kaa mbəzli ki.

⁴ Ma lə hwəm sa kədiy na lə gəzə kwəma kaa mbəzli ki, ma kə kaa Shimanjw na: «Ca mbala, kətəghə kwambəwal gha naa dzar dzəti hwər kwəfa, nza ghwəy pəəli zlekwer ghwəy, a ghwəy ndaghəşhiy dzəghwa kwəfa, ta ka kəripi njasa nza ghwəy va kwa zəərə ghwəy» kə. ⁵ Ma kə Shimanjw ngəci na: «A Metər, ava ghaa nay mbə ka kəripi hi ghəy virvirvir, kəsəvə sə ghəy ya wabaw. E ma njana nzana gha gəzəkəray, kadiw a ghəy zhiniy pəli zlekwer ghəy zhimbə kwəfa» kə. ⁶ Dza ghəshi ki mba'a ghəshi katatavashiy dzəti hwər, ka pəpəli zlekwer shiy dzəmbə kwəfa, ka ka kəripi. Dzəghwa tərənəw ghəshi kavə kəripi, pa' ka dī slikwə zlekwer shi va danj tsa kəripi. ⁷ Sa nashi ghəshi tsəgha na, dza ghəshi mba'a ghəshi təhwadashi nihwəti madigahishi kwa nahwəti kwambəwal ta kəətishi. Ndəs niva mbəzli səəkəşhi. Dza ghəshi tifa ki ka pa kəripiy dzəghwa kwambəwaler bakə ni va. Paf paf ghəshi tahayshi lə kəripi bakanashi, pa' ka dī ndava kwambəwaler vaa dzəmbə yam, va shəndəkə tsa kəripi, gwa'a tsəgha.

⁸ Ma sa nay Shimanjw Piyer tsəgha na, dza na gələβ gələβəy shinin ci mbə hidī kwa kwəma Yesəw. Ma kə kaa ghəci na: «A Ntsaa sləkəra, katantəvanja vəghəe,

sa nzanay, ndə mənī *kwəma jikir na nzee» kə. ⁹ Ma Shimanjw kiy, tərənjw niy dzashi her ci, lə mbəzli va ta gwa'a, va kwəma kərpi kəəsəwə ghəshi va d'anj ni tsəgha. ¹⁰ Nderazhi Zhebede, kar Zhakə lə Zhanj kwərakwə na, tsəgha her shi dzashi. Mbəzli bakə ni vay, ghəshi lə kar Shimanjw niy nza na mbə sləni shi kwa zəərə kwətij na. Ma kə Yesəw kaa Shimanjw ki na: «A Shimanjw, ka dza her gha ma. Ghala ndatsə e gəzanay, ka zhini ghaa nzaa ndə kəəsə kərpiw. Ndə dza ta haka mbəzli səkəkə ta nəwra dza ghaa nza» kə. ¹¹ Ma sa favə ghəshi tsəgha ki na, dza ghəshi mba'a ghəshi pakəmə kwambəwaler shiy dzəti həlbə. Mbərəkə ghəshi zlashi tifa, lə shi və shi gwa'a. Mba'a ghəshi nəwhwə Yesəw.

Kar Yesəw lə ndə dərna
(Mt 8:1-4; Mk 1:40-45)

¹² Ma tə nahwəti vici na, mba'a Yesəw tsəhəy mbə nahwəti məlmə. 'Wakəwə tsahwəti ndə tifa mba'a tsahwəy, war dərna wəgha ci. Dza na mba'a nay Yesəw. Ma sa nay na Yesəw tsəgha na, dza na, mba'a səkəkə tsəfəkəwəy kwa kwəma ci, lə kwəma ci mbə hidī, ka pəra'wanci dəwə. Ma kə na: «A Ndə sləkəpə, war mba'a pə ghaa dī sənənvay, a ghaa mbəlantəra d'ewdew va dərna kənee na» kə. ¹³ Ma sa gəzəkə na tsəgha na, dza Yesəw, kaf kafəti dəwə ci, mbəlija dabay. A kə ngəci na: «E dī ghaa mbəlīnja, mbəlīnja kwərīnj» kə. Nza'jəw dərna va sərəbətə ti. ¹⁴ A kə Yesəw kaa ngəci sa mbəlīy na na: «Əntaa gha gəzəkə kwəma məntənəe na ya kaa wa ma. Mbala tsərə, a gha dzaa canati ghən tsa gha njasa mbəlīnja gha kaa ndə ta Hyala. Nza gha dzaa vəliti vəli gha kaa Hyala njasa gəzəkə *Məyizə va, nza mbəzli mbəwə sənay gwanashi, a gha mbəlīnja va dərna tə gha, kə ghəshi» kə.

¹⁵ Ma ghalaba ki na, war ə mbəzliy mətəhə sla kwəma Yesəw dza kwa kwəma kwa kwəma dzar mbə mbəzli gwa'a. Ka mbəzliy dza na, ka basəvaa səkəkə d'anj, ta fa kwəma bənipə na, lə ta mbə ghəciy mbəlītishi va zəleghwer shi. ¹⁶ Ka Yesəw dza na, mba'a səvəriy mbə məlmə, ka dzay dzəti gamba kərəkə wəgha mbəzli, ta cə'wə Hyala.

Kar Yesəw lə ntsa mətita nahwəti bəla wəgha ci

(Mt 9:1-8; Mk 2:1-12)

¹⁷ Ma tə nahwəti vici na, dza Yesəw ka bənanshi kwəma Hyala kaa mbəzli mbə tsahwəti ciki. Dza *ka Farisahi lə

*ka bənipə kwəma pəhəti Hyala mbə *ka Zhəwifə, mba'a ghəshi basəkəvashi səkəkə dzar mbə məlməhi ghəngghən ghəngghən tə hidī ka Galile, lə tə hidī ka Zhəwde, mba'a səkəkə mbə məlmə Zherəwzalem gwa'a. Sa səkəkəshi ghəshi na, mba'a ghəshi nzəyshi wəgha Yesəw. Bərce Hyala ki na kwasəbə Yesəw ghənzə niy nza, ka mbəli ka zəlghwə ghəci lə bərce va. ¹⁸ Ma ləy hwəm jəw na mba'a nihwəti mbəzli bəkə tsahwəti ndə tə pi hənī tsa ci, sa nza nahwəti bəla wəgha ci mətī mətī. Dza ghəshi ka pəla kwal tsaa bəghə dzəmbə ciki tsa va ta mbay ghəshiy fəy kwa kwəma Yesəw. ¹⁹ Shanj ghəshi ta kwəmavə kwal gar dzəmbəshi ghəshi li, va d'anj tsa mbəzliy basəshi tə pətsa va. 'Wakəwə ghəshi tsəgha tsanj ghəshi bəwə, dza taram ghəshi dzəməshi li mə ghən ciki tsa va, sa tsəti məndi nja beela. Dza ghəshi mba'a ghəshi tsahwəti kwal ti. Sa tsahwəti ghəshi kwal na, mba'a ghəshi vəleghə ntsa va tə pi hənī tsa ci dzəghwa tə jipəjipə mbəzli dzəghwa səda Yesəw. ²⁰ Ma sa sənay Yesəw a mbəzli va ndara nifer shi gwanashi, kə, ma kə kaa ntsa shaw tsa va ki na: «A madiga, a kwəma gha jikir na pəlita!» kə.

²¹ War sa favə *ka bənipə kwəma pəhəti Hyala lə ka Farisahi nava kwəma tsəgha na, mba'a ghəshi dzəmbəshi mbə təkə kwəma, ma kə ghəshi mbə ghən shi na «A tsatsa ntsaa sawa Hyala tsa shəkə? Wa tsava ntsaa dza vaa mbay pəlatanay kwəma ndə jikir na tifa kala war Hyala kwətita?» kə ghəshi. ²² Ma Yesəw naci ki na, gwa'a gwa'a ghəci sənata təkə kwəma mbə ghən shi. Ma kə kaa ngəshi na: «A mbəzli ni, tawa tətəkə ghwəy kwemər tsətsə ni mbə nifer ghwəya?» ²³ Nama kwəma gwəra na bəlanj, ta ndə kə ni: «A kwəma gha jikir na pəlita» kə, lə ndə ni kaa ndə zəlghwə: «Sati garəna a gha dza?» kə? ²⁴ Ma kiy, e dī ghwəy sənay, a bərce vəya yən Zəghwə yakə ndə ngəri tikə tə hidī ni, ta pəlanishi jikir tsa mbəzli, pə ghwəy» kə. Dza ma kə kaa ntsa mətita bəla wəgha ci va na: «A Ntsa, avee gəzəna sənənvə, sati, madī bə pi hənī tsa gha, mbalaa jighi» kə. ²⁵ War sa gəzəkə Yesəw kwəma va na, dza ntsa va tsəgha, nza'jəw sati y tətī tifa, kwa kwəma mbəzli va gwa'a. Tsanj bəwə pi hənī tsa ci, ka dzay jighi. War ə ghəciy fal Hyala ghəci mbə dzay. ²⁶ Ma sa nata mbəzli tifa va gwanashi nava kwəma na, ka mananishi mad'əna ghənzə. Dza ghəshi ka fal Hyala, mba'a hazlənī təhay nifer

shi. Ma kə ghəshi mbə gəzə kwəma shi na: «Ndatsəy, a ghwəmmə nata kwəma mađanja mađanja na, nanzə» kə ghəshi.

*Kar Yesəw lə Levi
(Mt 9:9-13; Mk 2:13-17)*

²⁷ Ma ləy hwəm shi va ki na, dza Yesəw mba'a kafəy ta dzay. Ma ghəci mbə dzay na, mba'a nay ndə *dəwan mənəzəy mbə ciki sləni tsa ci. Levi, kə mənđi kaa slən tsa ntsa va. Ma sa nay Yesəw ki, ma kə kaa ngəci na: «Sati, nəwra dzam» kə. ²⁸ War sa gəzanakə Yesəw tsəgha na, dza Levi pəlhəm satiy, mbərəkə zlashi shiy tifa gwa'a, ka nəw Yesəw.

²⁹ Dzəghwa Levi mba'a pəməghə Yesəw dzakə ghi tsa ci, mba'a tanati shiy tərəjw. Daŋ nihwəti ka dəwan lə nihwəti mbəzli niy səkəkəshi ta zəmə shi va. Ka zəmə shiy ghəshi jakə lə kar Yesəw ki. ³⁰ Ma *ka Farisahi lə mbəzliy bananshi *kwəma pəhəti Hyala mbə shi ki na, tsarakə ghəshi niy nza tə na shi bəla. Ma sa nashi ghəshi kar Yesəw tsəgha mbə zəmə shiy lə mbəzli va na, mba'a zhanatishi kwa hwər shi. Ma kə ghəshi kaa *mbəzli ta səđa Yesəw na: «Tawa zəmə ghwəy shiy ka sa shiy jakə lə ka dəwan mba'a nihwəti mbəzliy mənı sləni jikir naa?» kə ghəshi. ³¹ Ma kə Yesəw kaa zləbanshi na: «A mbəzli ni, səkəkə nashi mbəzli kwərıŋ kwərıŋ vəgha ni mbə dza va dəkwətərəw, war ka zəlghwə na shi kee nashiy dza və. ³² Ava va tsəgha na kiy, yən neyey, ta pəla mbəzli wəzə ni səkəkə yaw, ta pəla mbəzliy mənı sləni jikir na səkəkəree, ta mbay ghəshiy tsa titihwə kaa Hyala, ka zhəghə nzəy tsa shi» kə.

*Ka jakəva yəwən kwəma bənipə Yesəw lə kwəma bənipə *ka Zhəwifəw
(Mt 9:14-17; Mk 2:18-22)*

³³ Ma ləy hwəm sa gəzəkə Yesəw tsəgha ki, ma kə nihwəti mbəzli mbə shi kaa Yesəw na: «Mbəzli ta səđa Zhan ghəshi lə mbəzli ta səđa *ka Farisahiy, kar ghəshiy tivə vici, ka mənı səwmay ka cə'wə Hyala. Ya ni gha ni *mbəzli ta səđa gha kiy, wa shiy mənishi mənı ma ghəshi tsəgha, nza na war shiy ghəshiy zəmə, ka sa shiy ya hwəmbaa?» kə ghəshi. ³⁴ Ma kə Yesəw kaa zləbanshi na: «A pə ghwəy favə kwəma dzeə na ta gəzanəwəy. Mba'a kə ndə harvə mbəzli ta zəmə gəzləbə mətəpa na, mba'a mbəzli va dzaa tivə vici va ka vici mənı səwmay shəkəna? Ka dza ghwəy mbay makətishi va zəmə shiy, kama zal mali tsa va ghwəlay mbə shiw. ³⁵ Ma kiy, a

tsahwəti vəghwə dzaa səkəkəy, ghalə pətsa dza mənđi vaa banti ndə mətəpa kwa jipə shiy, ghalaba dza ghəshiy mənı səwmay ki» kə.

³⁶ Dza Yesəw mba'a bəlanakəshi tsahwəti fir diβα, ma kə na: «Ndə tifa sləkəwə kwəbanj tsa yəwən tsa, ta dza ta mbəghəə dzəti tsa haliyəw. Sa nzana, mba'a kə ndə mənđi tsəghay, lidiy lađamti ndə tsa yəwən tsa va kwəbanj gəməy. Zhini diβα na, ka dza kəjer tsa yəwən tsa jakəshi, lə tsa halihali tsaw, ta slikwəshi dza ni halihali ni shiy.

³⁷ Ava tsəgha na diβα, ndə tifa ka 'yaghwa tay tsa njəm njəm tsa dzəghwa ghwəlpə halihali naw. Sa nzana, mba'a kə ndə mənđi tsəghay, sa ka tay tsa va mađiy ta pəslı na, ta wənəhəta dza pəhal ghwəlpə va, ka tay dza na, na'i shəkəy dzəti hidfi gəm. Shi dza mənđiy mənıvə lə ghwəlpə va tifa ghwəla kiw. ³⁸ Va tsəgha, ma təbə na kiy, dzəghwa yəwən ghwəlpə təbə na mənđiy i tay tsa njəm njəm tsa kwərakwə ki. * ³⁹ Ndə tifa dzaa zləβα sa tay tsa njəm njəm tsa, sahəwə ma na tsa pəslıpəslı tsaw. Ta na navay, kar mənđiy gəzə: «Wəzəba tay tsa pəslıpəslı tsa na kaa tsa njəm njəm tsa» kə mənđiy ni» kə.

6

*Gəzə kwəmaa dzəkən *vici dəkəva ka Zhəwifə
(Mt 12:1-8; Mk 2:23-28)*

¹ Ma tə nahwəti vici, fəca vici dəkəva ka Zhəwifə na, ka tanj kar Yesəw lə mbəzli ta səđa ci dzəvəri mbə vəh alkamari. Ma ghəshi mbə dza va na, dza mbəzli ta səđa ci va ka slərəbə alkamari va, ka zəmə. ² Ma sa nashi nihwəti mbəzli mbə *ka Farisahi mbə mənı tsəgha, ma kə ghəshi kaa ngəshi na: «Tawa dzəmbəjwəy ghwəy mbə mənı shi makəmmə *kwəma pəhəti Hyala va mənı ghwəmmə fəca vici dəkəva kia?» kə ghəshi. ³ Ma kə Yesəw kaa ngəshi na: «Wa səkəkə ghwəy jangəhwə mbə Zliya Hyalaa dzəkən kwəmaa niy mənđi kar *Davitə va ghəshi lə mbəzli kwasəbə bay sa? Tə nahwəti vici sa niy ghərətishi may, ⁴ təhwə niy dzəmbəy Davitə mbə *ciki Hyala, dza həj bəvə pəj tsa ka mənđi ta Hyala li, mba'a zəməhwə, mba'a tatahanavəshi kaa mbəzli kwasəbə va, mba'a ghəshi zəməhwə kwərakwə. Ya tsəgha niy nə kwəma pəhəti Hyala, ka zəmə pəj tsa va mənđi kala war *ka ta Hyalaw kəy, niy naβəti Davitə Hyalaw» kə. ⁵ Zhini ma kə

5:28 5:28 Mt 8:21-22 5:29 5:29 Mt 9:10 5:32 5:32 19:10 5:33 5:33 Mt 6:16-17; 11:18-19; Lk 7:33-34

5:34 5:34 Mt 9:15 * 5:38 5:38 Ka *Izərayəlay, dzəghwa ghwəlpə yəwən na ka ghəshiy i tay tsa njəm njəm tsa. Ni shi ghwəlpıpiy, tə hwətəbə niy mənishi ghəshi, va tsəgha ka ghəshiy slikwəshi ghəshi kə halishi, sa ka tay tsa njəm njəm tsa mađi ta pəslı kwa shi. 6:1 6:1 Nəw 23:25 6:2 6:2 Səvəri 20:8-10 6:3 6:3-4 1Sam 21:2-7; SləniTaH 24:5-9

Yesøw ngøshi ßa na: «Yøn sløkø na vici døkøva, yøn Zøghwø yakø ndø ngøri» kø.

*Kar Yesøw læ ntsa mæti mæti døvø tsa
(Mt 12:9-14; Mk 3:1-6)*

⁶ Ma føca nahwæti *vici døkøva difa na, mba'a Yesøw kaføy, dzay dzømbø *ciki basøva tsa ka Zhøwifø. Sa dzømbøy na na, dza na ka ßananshi kwøma Hyala kaa mbøzli. Mba'a tsahwæti ndø niy nza tifa mbø mbøzli va mæti mæti døvø kwa bözømə ci. ⁷ Dza *ka ßønipø kwøma pøhæti Hyala læ *ka Farisahi ki, war ka fø ghøn ta Yesøw, ta nighø nda nza naa mbøli ntsa va føca vici døkøva, sa ßi ghøshi ngali kwømaa dzøkøn ta mbø ghøshiy ßanci føti. ⁸ Mbalaa ma Yesøw naci ki na, gwa'a sønata na kwøma tøkø ghøshi. Dza na ki, ma kø kaa ntsa mæti mæti døvø tsa va tsøgha na: «Satiña, a gha garøña tifa tø jipø mbøzli» kø. Pølhøm ntsa va satiy, mba'a garøy møgarøy tifa. ⁹ Ma sa garøy ntsa va ki, ma kø Yesøw kaa mbøzli tø pøtsa va na: «A pønøy, njaa nø *kwøma pøhæti Hyalaa? Mønim kwøma wözø na kaa ndø føca vici døkøva nø na shøkøna? Naa mønim kwøma gømgøm na nø na? Kwal tsaa mbølantiy piy tsa ndø na sa ndammø na ta naa? Naa tsaa zamti piy tsa ci na?» kø. ¹⁰ Sa gözøkø na tsøgha na, dza na mba'a fati mætsø ci ti shi gwanashi ka nighøshi. Dzøghwa ma kø kaa ntsa mæti mæti døvø tsa va ki na: «A ntsa tæfi døvø gha va» kø. Dzøghwa ntsa va mba'a tødafa, war sa tødafa na na, dza døvø ci mba'a mbølita kwøriñ tsøgha. ¹¹ Ma sa nata nihwæti mbøzli kwøma va tsøgha na, mba'a nøfø tsa shi satiy tøriñwøy. Dza ghøshi ka sløka kwøma kwa jipø shiy dzøkøn shi dza ghøshiy møni læ Yesøw.

Kar Yesøw læ mbøzli ta sødä ci møy læ bakø ni

(Mt 10:1-4; Mk 3:13-19)

¹² Dza Yesøw ge'i ghala vøghwø tsa va, mba'a dzømøy mø kølän ta cø'wø. Dzøghwa na virvirvir key pi ghøci hyamti mbø cø'wø Hyala. ¹³ Ma sa kørøy pi na, dza na da' harvø *mbøzli ta sødä ci. Dzøghwa na tøra', tøra' tøra' ghøci tøvø mbøzli møy læ bakø mbø shi. Ma kø kaa ni tøvø na va na: «Ghwøyøy ka kwalee nza ghwøy na ghwøy» kø kaa ngøshi. ¹⁴ Avanashi slønøfemø mbøzli va: Shimanjw tsa fanati na sløn Piyer ghøshi læ Andøre zømbøghøy, Zhakø, Zhanj, Følipø ghøshi læ Bartelemi, ¹⁵ Matiye,

Tømasø, Zhakø zøghwø Alfe mba'a Shimanjw tsa har møndi: «Ndø pørslø ta hidfi ci» ¹⁶ Zhøwdø zøghwø Zhakø, mba'a Zhøwdasø Isøkariyøtø, ntsaa dzaa nga dafa ta Yesøw. Ava tsøgha ghøshi.

*Yesøw læ mbøzli d'arj, mba'a ka zølghwø
(Mt 4:23-25)*

¹⁷ Dzøghwa Yesøw ki, mba'a søkway læ mbøzli tøvø na va søkø mø kølän tsa va, mba'a ghøshi søkwa garøshi tø ngwøla. Tø pøtsa va, mbøzliy nøwvø kwøma ci niy nza d'arj. Tifa nihwæti mbøzli niy ßasøshi difa. Mbøzliy søkø tø hidfi ka Zhøwdø, læ mbø mølmø Zherøwzalem, læ mbø mølmøhi tø møy høl, læ ni tø hidfi ka Tir læ Shidanjw. ¹⁸ Gwa'a niy søkø ghøshi. Ta fa kwøma ßønipø Yesøw, mba'a ta mbø kwømavø mbølishi va zøleghwer shi niy ßasøtvashi mbøzli va gwanashi. Lø mbøzli mananshi gazlakata niy søkøshi na, mba'a ghøshi mbølishi kwørakwø. ¹⁹ Dzøghwa ya tsamaßa ndø mbø mbøzliy ßasøshi va na, war ka pøla kwal tsaä dapa, sa nzana, mbø søvøri børci niy nza mbø vøgha ci ka mbølishi gwanashi.

*Mbøzli mbø vøshi, læ ni tø ngøra'wø
(Mt 5:1-12)*

²⁰ Dzøghwa Yesøw njø'wø nighøti *mbøzli ta sødä ci. Ma kø kaa ngøshi na: «Vøshi na tø ghwøy, ghwøy ka ndøma.

Sa nzanay, ghøy na shiy dzaa nzøy mbø mbøzli sløkø Hyala

tø pi kwøti mbø mazø tsa nzø.

²¹ Vøshi na tø ghwøy, ghwøy mbøzli mbø ma sønzønva.

Sa nzanay, ghwøy na shiy dzaa ngøslinwøy tøriñw.

Vøshi na tø ghwøy, ghwøy mbøzli nza wahø

kwa mætsøhi ghwøy sønzønva.

Sa nzanay, ghwøy na shiy dzaa 'wøshi.

²² Mba'a kø mbøzli kala ßi mætsø ghwøy, mba'am ndøghamtøriñwøy, ka tsøøriñwøy, ka ndøriñwøy, war tø sa nøwra ghwøy yøn Zøghwø yakø Ndø ngøriy, vøshi na tø ghwøy. ²³ War mba'a pø ghwøy nata nava kwøma mønata tsøghay, ø pø ghwøy taa vøshi ghalaßa, ka børmøø dzøta ghwømə va nava vøshi. Sa nzanay, ta ngävøriñwøy zhømə ghwøy dza Hyala mø ghwømə. War tsøgha niy sanshi jijihishi ngøra'wø kaa ka gözø kwøma Hyala mbøradzø kwørakwø.

²⁴ Ta søkø dza ngøra'wøø dzøkøn ghwøy, ghwøy ka shiy.

6:6 6:6-11 Mk 2:27-28 6:11 6:11 Zhnj 5:16, 18 6:12 6:12 5:16 6:14 6:14-16 SløniKY 1:13; Zhnj 1:40-44

6:19 6:19 Mt 9:20 6:20 6:20-49 Mt 5:2 6:20 6:20 Zhk 2:5 6:21 6:21 ShiZhnj 7:16-17; Zher 31:25; Cem 126:5;

Ezay 61:3 6:22 6:22 Mt 5:11; Zhnj 16:2; SløniKY 5:41; 1Pi 4:14 6:23 6:23 Mt 5:12 6:24 6:24 Mt 19:23-24;

Zhk 5:1 6:25 6:25 1Kwø 4:8

Sa nzanay a ghwøy kwömavø tsa ghwøy wahø tikø tø hidfi.

²⁵ A ngøra'wø køn ghwøy, ghwøy mbözli böhøböhø ni sänzenva.

Sa nzanay, ta dzøkøn ghwøy dza maa dza. A ngøra'wø køn ghwøy, ghwøy mbözliy 'wøshi sänzenva.

Sa nzanay, barcicøkwø dza ghwøy nza, war læ wahø kwa møtsø ghwøy.

²⁶ Ngøra'wø dza naa nza køn ghwøy, mbözli køø gøzø war kwøma wøzø wøzø naa dzar kabaka ghwøy. Sa nzanay, war tsøgha niy gøzø jijihishi kwøma wøzø wøzø na dzar kwa kabaka ka Hyala ka dzørvø mberadzø kwørakwø» kø.

*Dim ka jaka ghwøy
(Mt 5:38-48; 7:12)*

²⁷ Zhini ma kø Yesøw difa na: «Na na ghwøy, ghwøy mbözliy fa kwøma gøzee nay, ø pø ghwøy di kwøma ka jaka ghwøy, mananshim kwøma wøzø na kaa mbözliy di ma møtsø ghwøy. ²⁸ Mba'a kø mbözliy bazlanwøyø, ø pø ghwøy tøfanshi miy tsa wøzø tsa na na ghwøy. Mba'a kø mbözliy tsøøøøwøyø, ø pø ghwøy cø'wø wøzø hwøw tsa Hyalaa dzøkøn shi. ²⁹ Mba'a kø ndø lækavøghaŋa døvø vøgha ghøn ghay, ø pø gha zhøghanavø nahwøti bølää tørmø, a ghøci lækøŋa vøgha difa. Mba'a kø ndø sørøhwø lækwøsa køn ghøn tsa ghay, zlay a ghøci zhiniy sørøhwø læ ðankøci tsa køn ghay ta gwa'a. ³⁰ Ya tsamaba ndø ðøw na shiy va ghay, bø pø ghaa fancishi. Mba'a kø ndø böhwøŋa shi ghay, ka nø gha war gha zhanavøra shi ya, pø gha ngøci ma. ³¹ Njasa di ghwøy va møndiy mønijwøy kwøma wøzø nay, war tsøgha pø ghwøy mananshi kaa mbözli kwørakwø.

³² Ma kala tsøgha, mba'a pø ghwøy di war mbözliy di kwøma ghwøy gwa'a tsøghay, zhømø njaa naa ndøghø ghwøy va Hyalaa? A ghwøy sønay ya mbözliy møni *kwøma jikir nay, a ghøshiy di mbözliy di kwøma shi kwørakwø. ³³ Mba'a pø ghwøy mananshi kwøma wøzø na, war kwataka kaa mbözliy mønijwøy wøzø. Zhømø njaa naa ndøghø ghwøy va Hyala kia? A ghwøy sønay, ya mbözli jikir niy, tsøgha møni ghøshi kwørakwø. ³⁴ Mba'a pø ghwøy banshi tøm war kwataka kaa mbözli sønashi ghwøy a ghøshi dzaa wavøŋwøy sa ghwøy, pø ghwøyø. Zhømø njaa naa ndøghø ghwøy va Hyalaa? A ghwøy sønay, ya mbözliy møni kwøma jikir nay, war kaa nihwøti mbözliy møni kwøma jikir na nja ghøshi, ka ghøshiy bø tøm tsa shi, ta mbay mbözli vaa wanshi sa shi kwørakwø. ³⁵ Ma na na ghwøy,

ghwøy mbözliy nøwray, ø pø ghwøy di ka jaka ghwøy, mananshim kwøma wøzø na, banshim tøm kaa mbözli bøkøti ma ghwøy gar kwøma tøm vø shi. Ma ghalabay, ta kwøma zhømø dikø na dza ghwøy va Hyala ta ghwøma, ka mønijwøy nðørazi nza. Sa nzanay, Hyala na nanzø na, aa møni wøzø kaa mbözli gwanashi. Kaa ka nðøøm læ kaa ka vini'wø shiy gwa'a. ³⁶ Ø pø ghwøy møni wøzø hwøw kaa mbözli tøøøw, njasa nza Døŋwøy Hyala va mbø møni wøzø hwøw tøøøw kaa mbözli kwørakwø» kø.

*Ka nðøø nihwøti mbözli ghwøy ma
(Mt 7:1-5)*

³⁷ Zhøghwa ma kø Yesøw ngøshi ba na: «Ka nðøø nihwøti mbözli ghwøy ma, ghalabay, ka dza Hyalaa nðøøøøwøyø. Ka bø føti ghwøy kaa nihwøti mbözli ma, ghalabay, ka dza Hyalaa bønøwøy føtiw. Mba'a kø ndø møntøŋwøy *kwøma jikir nay, ø pø ghwøy pølay mbø nøfø tsa ghwøy, ghalabay, ta pølatøŋwøy kwøma ghwøy jikir na dza Hyala mbø nøfø nzø kwørakwø. ³⁸ Nganshim shiy kaa nihwøti mbözli, ghalabay ta nganwøy shiy dza Hyala kwørakwø. Mba'a pø ghwøy nga shiy kaa nihwøti mbözliy, tsøgha dza Hyala nganwøy shiy, paf, ka shikø bøøøøøø njasa ka ha vaa shikø ta ta-saw. Sa nzanay, war njasa ka ghwøy vaa mananshi kaa nihwøti mbözliy, tsøgha dza Hyalaa bøkøti ta mønijwøy kwørakwø» kø.

³⁹ Dza Yesøw difa, mba'a bølänakøshi fir, ma kø na: «Ya wa ndøy aa sønay, ka mbay ghwølføø køsøvø tsahwøti ghwølføø nja ghøci ta canci kwaløw. Mba'a kø køsøvø, bakanashi dza ghøshiy shakagh-wavashi kwa kø'wø. ⁴⁰ Ndø bøni shiy tifa mba'a tønøti ntsaa bananci shiy tø sønashi shiw. Nanzø ki, mba'a kø bønøhwø shi va wøzø gwa'ay, yømø dza naa nza læ ndø bananci shiy tsa va.

⁴¹ Sa wana nighø gha kwashebi møzadi jøw ni tø møtsø zømøŋa, kala nighøvø tsøm tsa dikø tsa va gha tø møtsø ghaa? ⁴² Njaa dza ghaa mbay ni kaa zømøŋa na: "A zømø, kadiw di e bantøŋa kwashebi møzadi tø møtsø gha ni jøw ni" pø gha, mba'a gha zlay tsøm tsa dikø tsa va tø møtsø ghaa? Ma gha gha ntsaa bøti ghøn tsa gha tsa ka ntsa slar tsay, a pø gha banti pøbø tsøm tsa dikø tsa va tø na gha va møtsø di na gha. Ma ghalaba kiy, nza gha mbay nay pi diwøŋ diwøŋ ta bananti kwashebi møzadi tø møtsø zømøŋa» kø.

Tø kwøma gøzø na søvøri mbø miy tsa ci ka møndiy sönay ntsa wözø tsa, læ ntsa jikir tsa

(Mt 7:16-20; 12:33-35)

⁴³ Ma kø Yesøw kaa tsahwøti fir ßa na: «Ka mbay døjw fø wözø naa yati ya gømgø maw. Ka mbay døjw fø gømgø maw naa yati ya wözø naw. ⁴⁴ Ya tsamaba døjw føy, war tø ya ci ka møndiy sönay sa wözø tsa na, kø mändi. Sønänvay, ka mbay møndiy ngølivø ya bözakø tø gwøvidiwi. Zhini ßay, ka mbay møndiy ngølivø ya shøkøn tø døjw mbözakwaw. ⁴⁵ Ava tsøgha na, ma ntsa wözø tsa, sløni wözø na ka naa møni, sa nzana shi wözø ni shi mbø nøfø tsa ci. Ma tsa gømgø maw tsa ndøy, sløni gømgø maw na ghøciy møni, sa nza shi mbø nøfø tsa ciy shi gømgø maw ni. Sönay tø ghwøy, kwømaa tøhay nøfø tsa ndø na sa ka ndøø gøzø sækwa tø miy ci» kø.

Kwømaa dzækøn ceker bakø

(Mt 7:24-27)

⁴⁶ Ma kø Yesøw kaa ngøshi ßa na: «Tawa harda ghwøy, "A Ndø sløkøjø, a Ndø sløkøjø" pø ghwøy, kala møni kwøma ghwøy, njasa gøzøjwø ya? ⁴⁷ Ya wa ntsaa sækøy dzøvøghøe mba'a favø kwøma gøzøkee, dzøghwa na ka møni njasa gøzøkee vay, avanashi shi yømøva na li shi: ⁴⁸ Yømyøm na læ ntsaa di nga ciki, la' la' la' lati pørba kø'wø tødø m, mba'a føti søda ciki tsa ci tø kølba sækø kwa hidfi. Ma sa ngamti na na, mba'a gherakwøli sækøta tø nahwøti vici, pøya' høl tøhøy ka døjlay ciki tsa ci va, shøj ghønzo ta ngøzlamti, sa ngay na wözø tø kølba. ⁴⁹ Ma na ntsaa favø kwøma gøzee, kala møni kwøma favø na vay, yømmyøm na læ ntsaa ghavø vaa føti søda ciki tsa ci dzøy tø hidfi gø mshì, kala lay ya kø'wø jøwø, mba'a ngati. Ma sa kørøy na læ ngaci, tø nahwøti viciy mba'a gherakwøli sækøta pøya' høl tøhøy, ka døjlay ciki tsa ci va, nza'jøw, gørip, ghøci ngøzlay. Kala zhiniy tørmøbø ya jøw tsøtsø» kø Yesøw.

7

Kar Yesøw læ dikø tsa ka sawji ka *Røm bøløkwo

(Mt 8:5-13)

¹ Sa kødamti Yesøw gøzø kwøma va gwanata tsøgha kaa mbøzli ki na, dza na mba'a madfiy ka dzay dzømbø mølmø Kapernahwø m. ² Ma mbø mølmø va na, mba'a tsahwøti dikø tsa ka sawji ka Røm bøløkwo niy nza tifa, mba'a ntsaa gheranci sløni tifa, tøøjw ghøci di. Dzøghwa mba'a zølghwø køsøwø ndø

gheranci sløni tsa va dalala, tørmøbø war miy nøfø ta møti.

³ Ma sa tsøhøy Yesøw mbø mølmø va na, mba'a dikø tsa ka sawji tsa va favø møndiy gøzø kwøma Yesøw. Dza na nza'jøw harvø møtikwøkwø mbo *ka Zhøwifø, mba'a ghwønøghøshi kaa Yesøw ta dza ghøshiy cø'wø, a ghøci sækø ta mbølanamti ndø ghøra sløni tsa ci va. ⁴ Dzøghwa møtikwøkwø va, mba'a ghøshi madishi, dza ndø ghøshi tsøhøshi va Yesøw. Sa tsøhøshi ghøshi na, dza ghøshi tapø ta cø'wø Yesøw dalala, ma kø ghøshi ngøci na: «Dikø tsa ka sawji ka Røm ghwønøkøjø na ta cø'wøja, a gha mbølanamti ndø ghøra sløni tsa ci. Ntsa vay, jøw na wözøw, aa tøbø ghaa køtiti. ⁵ Sa nzanay, tøøjw diti na hwølfø ghwømmø, ghwømmø ka Zhøwifø. Sanay, ghøci ngatømmø na ciki ßasøva tsa ghwømmø tsa» kø ghøshi.

⁶ Ma sa favø Yesøw kwøma va na, dza na kaf kaføy, mba'a nøwvøshi. Ma ghøshi kwa kwalshi, ghøshi ndøkwø læ ghi tsa ntsa va na, mba'a dikø tsa ka sawji tsa va ghwønøkø madigahiy kaa Yesøw. Bøgø m ghøshi mbø kwal læ mbøzli va. Ma kø ghøshi kaa Yesøw na: «A Ndø sløkøpø, ma kø dikø tsa ka sawjiy: Ka tasø ghøn tsa gha gha ma. Yønøy, møndøe ndø gar dzakø ghi tsee gha dø'wø ghøn tsa ghaw. ⁷⁻⁸ Sa kamee va møk, dimee tsøhø kwa kwøma gha dø'wø ghøn tsee. Avana sanay, a mbøzli dikø dikø ni tifa kønee ka sløkøra, yøn kwørakwø na, læ ka sawji sløkøe tifa. Yøn køø diy, e ni: "Mbalaa dzøti pøtsa tsa' tsa" pøn kaa ndø sawji, ka dza ghøci. Aw na: "Ndi" pøn kaa tsahwøti, ka sækø ghøci. E ni: "Møntøra sløni tsa' na" pøn kaa ndø ghøra sløni tsee, ka møni ghøci. Gha kwørakwø kiy, ntsa dikø tsa nza gha. Ø cø'wøjæe, gøzøkø kwøma læ miy tsa gha kwøtøj, ta mbøliy dza ndø ghøra sløni tsee va va zølghwø tsa ci, ka satiy, kø» kø ghøshi.

⁹ Ma sa favø Yesøw kwøma gøzøkø dikø tsa ka sawji tsa va va tsøgha na, tapø ghøci mbø vøshiy dzækøn tsa va. Dza na, tørdø zhøghøghøvay dza kwa vøøm tsa kwasøbø va. A kø kaa ngøshi na: «Ya mbø ghwøy, ghwøy mbøzli ka *Izørayeløy, sækøe køsøy ntsaa ßanavø nøfø tsa ci kaa Hyala gwanay nja ndø ka mølmø tsa tepøw» kø. ¹⁰ Ma løy hwø m ki na, mba'a mbøzli ghwønøghø dikø tsa ka sawji tsa va va zhøghøghøvashiy jighi ki. Dza ghøshi na, ndø ghøra sløni tsa ci va mbøliy kwørij.

Yesøw zhanakati zøghwø nahwøti mali mbøri mbø møti

¹¹ Ma løy hwøm shi va ki na, mba'a Yesew kaføy, ka dzay dzæmbæ nahwæti mælmæ, Nayin, kə mændi slæn tsa mælmæ va. Mba'a mbæzli ta sœða ci kwasæbæ, ghæshi lœ nihwæti mbæzli dænarj. ¹² Ma ghæci ndækwæ ta tsæhæ mbæ mælmæ va na, bægæm ghæshi lœ mbæri, mændiy dza ta la. Ntsaa mætiy vay, zæghwæ nahwæti mali mbæri niy nza na. War kwætinjøy niy yakə na. Dænj mbæzli mbæ mælmæ va niy nza kwasæbæ mali va mbæ bœ mbæri tsa va. ¹³ War sa nata Yesew mali va tsægha na, tapə hwør tsa ci ta zhanci ti. Ma kə kaa ngəta na: «A mali, ka wahə gha ma» kə. ¹⁴ Dzæghwa na, kət kætæghəvay dzævəgha mbæri tsa va, dapə dapashi shæghwæ bœ mændi mbæri tsa va ti shi. Sa dapətishi na na, dza ka bœ mbæri, gar ghæshi garæhi. A kə Yesew kaa mbæri tsa va na: «A mægəla, yøn gəzænja na, satinja» kə. ¹⁵ Pəlham, zæghwæ va satiy, das nzøyøy mænzyøy, dza na ka gha gəzə kwəma tsəgha. Dza Yesew ki, mba'a banavə kaa mbəghøy. ¹⁶ Ma sa nata mbæzli tifa va gwanashi nava kwəma na, mba'a her shi dzashi tərøjw. Dza ghæshi ka fal Hyala, ma kə ghæshi na: «Kəy, par nava kwəma ki. Avanay *ndə gəzə kwəma Hyala tsa dikə tsa tsahwøy dzæmbæ ghwəmmə ndatsə. Hyala sækəta na ta kəəti mbæzli nzə» kə ghæshi. ¹⁷ Dza kwəma mænti Yesew va tsəgha na, mba'a pəlivərivata gwa'a gwa'a tə hidī ka Zhəwde, lœ tə nihwæti hidī dzar vøgha shi gwa'a ki.

Kar Yesew lœ mbæzli ta sœða Zhanj tsaa mənipə *batem
(Mt 11:2-19)

¹⁸ Ma løy hwøm shi va ki na, mba'a mbæzli ta sœða Zhanj tsaa mənipə batem dzaa zhananavə shi mənəhwə Yesew va gwanashi kaa ngəci ghæci kwa fərshina. Ma sa favə Zhanj kwəma va tsəgha na, dza na da' harvə mbæzli bakə mbæ mbæzli ta sœða ci va. ¹⁹ Kə ka ghwənishi kaa Yesew Ndə sləkəpə, ma kə kaa ngəshi na: «Mbalam dæwtərəm kwəma va ntsa va. Ma pə ghwøy ngəciy: "Waa gha na ntsa ndəghə ghøy va dzaa sækə ta naa? Naa, a ghøy ndəghə tsahwæti ndə na? kə Zhanj" pə ghwøy ngəci» kə. ²⁰ Dza mbæzli va kaf ghæshi kafæshi, mba'a ghæshi dzaa kəsəy Yesew. Ma kə ghæshi kaa ngəci na: «Waa Zhanj, ndə mənipə batem ghwənikənjøy va va gha. Ma kəy: "Waa gha na ntsa ndəghə ghøy va dzaa sækə ta naa? Naa, a ghøy ndəghə tsahwæti na?" kə» kə ghæshi.

²¹ Ma ge'i ghala vøghwə tsa gəzə mbæzli va va kwəma na, dza Yesew mba'a mbalamti ka zəlgəhwə dænarj, mbæli' kaa vədəvəder, mbæli' kaa ka gezlekiki, zhini mba'a ghwənamtī mətəshi ghwəlefesli dænarj. ²² Dzæghwa, ma kə kaa mbæzli ghwənikə Zhanj va ki na: «Mbalam, a ghwøy dzaa gəzanci shi nashi ghwøy lœ mətəshi ghwøy, lœ kwəma favə ghwøy lœ slimim ghwøy kaa Zhanj. A ghwøy nay, aa mətəshi ghwəlefesli ghwənishi, mbæ nay pi ghæshi, vədəvəder na, ka dza, mba'a ka dərna mbəlishi, dza mba'a slimim mədənjesli ghwənishi, mbæ favə kwəma ghæshi. Mbæzliy niy bəkəwəshi na, ka zhakatishi mbæ mæti. Zhini, mba'a Yəwən kwəma wəzə na tsəhəta kwa slimim ka cicikwə. ²³ Vəshi na ta ntsaa zəghəvərə ma hwøm, sa sækərə mee dzæghwa ma ci» kə kaa ngəshi. Dzæghwa mbæzli ghwənikə Zhanj va ki, ka dzashi.

²⁴ Ma sa dzashi ghæshi na, tapə Yesew ta gəzanshi kwəma Zhanj kaa niy basəshi va mbæzli tə pətsa va, a kə kaa ngəshi na: «Sa dzanjwøy ghwøy vaa dzəti gamba ta nighə Zhanjəy, a ntsaa niy dza ghwøy ta nighə tay? Ta nighə dzəvəti kwəfəghə safə niy dza ghwøy nanzə bə na? ²⁵ Naa wa na ntsaa dza ghwøy va ta nighə kia? A ghøy dzaa nay ndə lœ kwəbənəryə gwəranti wəzə kən ghən ci, niy nə ghwøy nanzə dibaw? Ta na ka pa kwəbənəryə gwəranti wəzə lœ mbæzli tə wahøy, dzar kəy mezhizhə ka gəla niva mbæzliy nzøy nzøy tsa shi. ²⁶ War wa na ntsaa dza ghwøy va ta nighə kia? A ghøy dzaa nighəti *ndə gəzə kwəma Hyala niy nə ghwøy nanzə bay? Yanj tsəgha na, ndə gəzə kwəma Hyala na Zhanj katanj. Ghəciy aa tanjəti nihwæti ka gəzə kwəma Hyala. ²⁷ Sa nzanay, Zhanj na ntsaa niy dza vaa 'wara kwal, saa niy tsasliiti mændi va kwəmaa dzəkən kwa Zliya Hyala. Ma kə Hyala kaa kwəma gəzəkə naa dzəkənəy: Avee taa ghwənəghə ndə kwal tsee, a ghæci 'watənja kwal, nza ghæci gwəmantənja kwal tsa dza ghaa dza kwa, kə niy ni.

²⁸ Ə gəzanjwøy ya, ndə tifa tə hidī mændi yakə ka yəməva lœ Zhanj tə dikəw. Ya tsəgha nzə kiy, ya wa ntsa gəməy tsa zləbavə kwəmee, ta sləkə Hyalay, dikəbə ghæci na kaa Zhanj.

²⁹ A ghwøy na, ya tsaməbə ntsaa favə kwəma gəzəkə Zhanj ndə mənipə batem va, lœ ka dəwanshi gwa'ay, mba'a ghæshi zləbavə Hyalaa sləkəshi, sa nzana lœ kwal ghənzə mənī kwəma nzə. Mba'a Zhanj

mananatishi batem. ³⁰ Ma *ka Farisahi lə *ka ðenipə kwəma pəhəti Hyala nashi ki na, mba'a ghəshi ndəghamti kwəma taranakəshi Hyala, kala zləba məni batem va Zhanj kə Yesəw.

³¹ Zhini ma kə difa na: «Mbəzli mbə vəghwə tsa ndatə tsay, lə wa yəməva ghəshi tay? ³² Yəmyəm na ghəshi lə ndərazhiy basətəvashi va tə bəghə ta tsabana. Dzəghwa ka 'wanjanshi 'wanjə nihwəti kaa nihwəti, ma kə ghəshi na: "Tawa məni ghwəy tsəgha shəka? Mba'a ghwəmmə basəmmə ta tsə, tapə ghəy ta viyhəy sherey a ghwəy tsə, pə ghəy na, a tsə ghwəyəw. Ənkwa pə ghəy, zhini ka 'wanjəy cəm civə ghəy na, a zləba ghwəyəw!" kə ghəshi. ³³ Tsəgha nza ghwəy nja ndərazhiy səəvəri nihwəti va. Sa nzanay, ndəs səkəy Zhanj tsaa mənipə batem, ma mbə nzəy tsa ci na, kala zəmə ma shi wəzə ni, kala sa ma tay ghəci. Ma pə ghwəy na: "Waa ndə gazlaka na tsatsa ndə" pə ghwəy, kala zləba kwəma Zhanj ghwəy. ³⁴ Dzəghwa sa səkəree, yən Zəghwə yakə ndə ngəri nee ki na, dzee ka zəmə shi zəmə, ka sa tay. Zhini ma pə ghwəy ða na: "Wəyəw, ndə hwər na tsatsa ndə, war shi zəmə lə tay na na ci kwəma sənata na gwa'a tsəgha, ka kəsə madigaa dzəti ka *dəwan lə dzar tə ka badaway gəmgəm ni" pə ghwəy, kala zləba ma kwəmee ghwəy ða. ³⁵ Ya tsəgha nzə kiy, nihwəti mbəzliy zləbavə kwəmee na a ghəshi sənay, kwəma mənti Hyala va lə sənata kwəma nzəy, kwəma lə kwal na, kə ghəshi» kə Yesəw.

Yesəw ghəshi lə Shimanjw *ndə Farisa

³⁶ Ma tə nahwəti vici na, dza tsahwəti ndə Farisa, Shimanjw kə məndi kaa slən tsa ci, da' haray Yesəw dzakə ghi tsa ci ta zəmə shiy ghəshi li. Dza Yesəw mba'a dzakəy dzakə ghi tsa ntsa va, dza das nzəyəy ta zəmə shi zəmə.

³⁷ Ma mbə məlmə va na, mba'a nahwəti mali niy nza tifa, kwa məni *kwəma jikir na ghənzə tərənəw. Ma sa favə mali va kəghi tsa *ndə Farisa tsa va na Yesəw mbə zəmə shiy, kə məndi na, pəlhəm kafəta, kə lanj bəvə təlimə paf 'wərdi kwa, ka dzəta liy dzakə ghi tsa va. ³⁸ Tsəhə tsa tsəhə na na, mba'a nzəyta lə hwəm Yesəw ndəkəwə vəgha səfə ci. Dza na ka wahə tsəgha. Bəbəbəbəbə ghaa nighə ma wahə kwa mətsə nzə, ka səkwa dzəti səfə Yesəw, cəkə' baslamti shidshid Yesəw lə wahə. Kə difa ka sadishi lə shiti mbə ghən nzə. Sa sadamtishi na na, hwətəm

hwətəmövəshi. Ləy hwəm ki na, dza na na'i na'i baslati 'wərdi ti shi.

³⁹ Ma sa nata Shimanjw tsaa haray Yesəw va ta zəmə shiy kwəma va tsəgha na, dza na ka təkə kwəma mbə ghən ci kwətiy, a kə na: «Ntsay, *ndə gəzə kwəma Hyala naw. Sa nzana war mba'a kə niy nzaa ndə gəzə kwəma Hyala nza katanjəy, ka dza naa bashi sənata maliy dapə na nzaw. Cəkə' niy dza naa sənay, mali kwa məni kwəma jikir na na, kə nza» kə. ⁴⁰ Dzəghwa Yesəw tsəgha ki, mba'a madiy ta gəzanci kwəma, ma kə ngəci na: «A Shimanjw, e ði gəzanə nahwəti kwəma» kə. Ma kə Shimanjw na: «Gəzə shaa, Metər» kə.

⁴¹ Ma kə Yesəw na: «A tsahwəti ndə niy nza tifa kwatənə lə temer ci va mbəzli bakə. Mbəl bələkəwə bələkəwə cifə va tsahwəti. Ma va tsahwəti na, mbəl cifə mətsəkə. ⁴² Ma mbəzli va bakanashi na, daw bərçi shi ta wa təm tsa va. Sa nay ntsa va bərçi shi daw tsəgha na, mba'a zlatanavəshi gəna va, kala zhiniy dəw və shi bakanashi. Mbə mbəzli bakə ni va sanay, tsama ndə dza naa gwəraa ði kwəma ndə gəna tsa va məndi kəə dəw va ghaa?» kə Yesəw kaa ngəci. ⁴³ Ma kə Shimanjw kaa zləbanci na: «Difa ntsa zlatanavə na va gəna ðanjə ngəci dza naa ði kwəma ntsa va bərkekə nee» kə. Ma kə Yesəw ngəci na: «A gha sənata katanj» kə.

⁴⁴ Dzəghwa na dzar kwa bəla mali va, tərəf zhəghəghə kwəma ci. Ma kə kaa Shimanjw na: «A Shimanjw, nata mali na gha na. Avana sanay, ndəs səkəree dzakə ghi tsa gha, dza na nanzə ki, basl basl baslamti shidshidəe lə wahə kwa mətsə nzə, dza na mba'a sadamtishi lə shəti mbə ghən nzə. Ma gha na na ghay, tara gha ya yam ta pi shidshid yaw. ⁴⁵ Zhini difay hwətəməhwəra gha ghala səkəra yaw. Na nanzəy, ghala səkəree dzakə ghi tsa gha tsa na, war mbə hwətəmə shidshidəe na. ⁴⁶ Gha na na gha difay, varambərə in gha mbə ghən tsee ta ci ka'wə tsa ka'wətərə ghaw. Na nanzə, nanzə ki na, aa baslati 'wərdi tə shidshidəe. Nata kwəma va gha sa. ⁴⁷ Va tsəgha gəzanjəe, ma shi mənti mali na niy, aa ci ghəshi ði tsa ðitərə na tərənəw. Aa ci ghəshi pəli tsa pəlay Hyala jikir tsa nzə va tərənəw tsa difa. Ma na ntsa pəlanay Hyala jikir tsa ci jəwə tsətsəy, daw dza naa ðira kwərakwə» kə Yesəw.

⁴⁸ Sa gəzəkə na kwəma va tsəgha ki na, dza na ka gəzanta kwəma kaa mali va, ma kə na: «A mali, avee pəlaynə kwəma mənəhwə gha jikir na kwa hwər tsee»

kə. ⁴⁹ Sa gəzəkə Yesəw tsəgha na, dza mbəzli zəmə ghəshi va shiy li shi, tapə ghəshi ta təkə kwəma mbə ghən shi, ma kə ghəshi kwa jipə shi na: «Wa slən tsa gəla tsatsa ndə dza naa mbay pəlanay lə kwəma ndə jikir na taa?» kə ghəshi. ⁵⁰ Ma kə Yesəw kaa mali va naci ki na: «A mali, sa ndara gha tsa nəfə tsa gha gwanayəy, a gha mbəliŋa, mbala kwəriŋ» kə.

8

Nihwəti mi'i kwasəbə Yesəw

¹ Dzəghwa, ləy hwəm shi va ki na, mba'a Yesəw madiy ka dza dzar mbə məlməhi dikə dikə ni, lə dzar mbə ni jəw jəw ni gwa'a. Mba'a gəzanavəshi Yəwən kwəma wəzə naa dzəkən sləkə tsa dza Hyala ta sləkə mbəzli. Ma ghalaba na, kwasəbə mbəzli ta səfa ci va mən lə bakə ni niy nza, ² ghəshi lə nihwəti mi'iy niy mbəlanti na va gazlaka, mba'a va nihwəti zəleghwer ghəngəhən ghəngəhən gwa'a. Avany slən tsa mi'i va: Marəy ka Magədala, mbərfəŋ niy tihəkəvəri Yesəw hyeler mbə ghən nzə. ³ Mba'a Zhanə, mali Shəwza ndə ghəra sləni kaa mazə *Erədə, mba'a Səwzənə, mba'a nihwəti mi'i ghəngəhən ghəngəhən. Shi və shi niy bəvə ghəshi ta kəkəkəti kar Yesəw ghəshi lə mbəzli ta səfa ci. Tsəgha niy nza ghəshi.

Bəli fir lə kwəma ndə sləka ha

(Mt 13:1-9; Mk 4:1-9)

⁴ Dza mbəzli tə nahwəti vici fa, daf ghəshi basəkəvashi, səkəkə mbə məlməhi ghəngəhən ghəngəhən dzəvəgha Yesəw. Ma sa nashi na mbəzli basəshi tsəgha na, dza na tapə ta bəlanshi fir. ⁵ Ma kə na: «Tə nahwəti viciy mba'a tsahwəti ndə za madiy dzəmti ta sləka ha. Ma sa tsəhəy na na, dzəghwa na tapə ghəci ta kihwə ha va kihwə kihwə. Ma ghəci mbə kihwə ha va ki na, dzəghwa pəriŋ nahwəti ha pəpəriŋətəa dzəghwa kwal. Ma mbəzli mbə dza kwa kwal tsa va na, mba'a ghəshi kadamti, zhini 'yegwer fa, im im ghəshi səkəkə iməhwə. ⁶ Dzəghwa nahwəti fa, mba'a pəpəriŋətəa dzəti kwərhe. War sa pəsəta na na, nza'jəw ghənzə ghwə ghwəlita, sa nzəy ma yam mbə kwərhe. ⁷ Dza nahwəti dība mba'a pəpəriŋətəa dzəghwəmbə jipə tekesli. Ma sa pəsəta na na, tapə ghəshi ka kəli lə tekesli gwanashi, dzəghwa tekesli tisl ghəshi kəələhwə ha va kala mbə ghənzə zhiniy kəli. ⁸ Ma dzəghwa nahwəti nanzə ki na, mba'a dzataa dzəmbə hidī wəzə ni, dzəghwa na, mba'a pəsəta, ka kəli kəli

nzə. Ma sa kəlita na na, mba'a bəvə hwər, mba'a fəti mətə wəzə wəzə» kə Yesəw.

Ma sa kəfamti Yesəw gəzə kwəma va kaa mbəzli tsəgha, ma kə kaa ngəshi na: «Ma ntsa nza sləmə və ta fa kwəmay, fə tə ghəci ghən ta kwəma va!» kə.

Sa wana gəzə Yesəw kwəma kaa mbəzli kwa fira?

(Mt 13:10-17; Mk 4:10-12)

⁹ Dzəghwa *mbəzli ta səfa Yesəw tapə ghəshi ta dəw sləkar tsa fir tsa bəli na va kaa mbəzli. ¹⁰ Ma kə Yesəw kaa zləbanshi na: «Ta na na ghwəyəy, a Hyala ndarjəwəy məhərli ta sənashi shiy dzəkən sləkə tsa dza na ta sləkə mbəzli. Ma na kaa nihwəti mbəzli, kwa fir gəzənshee kwəma. Sa nzana, ghəshi na nashiy, lə mətəshi və shi ta nighə pi na, a ka nay pi ghəshiw. Mba'a slimim vəshi ta favə kwəma na, a ka favə kwəma ghəshiw, tsəgha» kə.

Yesəw ci sləkar tsa fir tsa bəli na va lə sləka ha

(Mt 13:18-23; Mk 4:13-20)

¹¹ Dzəghwa ma kə Yesəw ki na: «Avandə taa gəzanwəy kwəma dī fir tsee va gəzə: Ma hwəlfə vay, ghənzə na kwəma Hyala. ¹² Nefer nihwəti mbəzli, nja kwal tsa pəriŋətə nahwəti hwəlfə ha vaa dzəghwa na. Sa ka ghəshiy favə gəzə kwəma Hyalay, ka *ndə jaka tsa Hyala səkəkə mba'a banti kwəma va mbə nefer shi, va nəghətəa ghəshi dzaa mbəlishi, sa ka ghəshi banavə nefer shi kaa kwəma va. ¹³ Ma nefer nihwəti mbəzli bay, nja kwərhe tsa pəriŋətəvata nahwəti ha va ti na ghəshi. Gəla mbəzli vay, war favə ma ghəshi kwəma Hyala tsəgha na, nza'jəw ka ghəshiy banavə nefer shi lə vəshi. Ma ləy hwəm fa ki na, ka zlata kwəma va ghəshiy nza gar tsəhəvə hillinə ghənzə wəzə mbə nefer shiw, war ta vici jəwə ka ghəshiy zləbavə gwa'a tsəgha. War səkəkəy ma ngəra'wəwə dzəkən shiy, ka ghəshiy dza, mbərəkə ghəshi zlata kwəma niy zləbavə ghəshi va. ¹⁴ Ma nefer nihwəti mbəzli dība na, nja pi ndə tekesli tsa dzəghwata nahwəti ha va mbə. Niva mbəzli, sa ghəshiy favə kwəma Hyala na, mba'a ghəshi zləbavə, ka ghəshi dza dība na mba'a ghəshi ghati zəzə kwəma kən shi, lə kwəma shi tə hidī, mba'a wəzə tsa nzəy tsa tə hidī. Ka niva shiy dza ki na, mba'a ghəshi makəti kwəma Hyala kala zhini ghənzə ghəra sləni mbə nefer shi. ¹⁵ Ma nefer nihwəti mbəzli nashi kiy, nja hidī wəzə ni va dzəmbətə hwəlfə haa dzəmbə shi na. Sa

favø ghèshi kwøma Hyalay, mba'a ghèshi zløbavø, dza tasl, ghèshi kësøvø kwøma va mbø nefer shi wøzø wøzø. Ka nøw kwøma Hyala ghèshi læ kwal, ghèshi na shiy ghøra sløni wøzø na dī Hyala kala zlata» kø.

Bøli fir læ ghwø kwa gørkøwa
(Mk 4:21-25)

¹⁶ Zhøghwa ma kø Yesøw ða na: «A ghwømmø sønay, ndø tīfa, mba'a tsø'waghwa ghwø kwa gørkøwa na, zhini dzøðø dzøbakøn tasaw børkø shiy køn, awø kø bay na, mba'a mbølay dzøy ta pi høni tsa ciw. Mba'a kø møndi pøhaghwa ghwø kwa gørkøway, tø pøtsa dal tsa ka møndiy føy, ta mbø ghønzøø mbøø, ma nza mbøzliy dzømbø ciki nay pi wan. ¹⁷ Tsøgha na ki, ya wa shi mbømbø niy, ta søvørisshi dza ghøshiy dzøti ngwøla, ya wa kwøma ghøløhwø møndi gøzø nzøy, cøke' dza møndiy sønata, zljøj mølmø. ¹⁸ Va tsøgha ki, a nø ya ngøjwøyøy, mønīm møhørlīy dzøkøn kwøma fa ghwøy. Sa nzanay, ntsa nza nihwøti shiy vø na ta møtsahanavø nihwøti shiy dza møndi. Ma na ntsa kama shiy vøy, ta zhini dza møndiy tsaløhwø ya ni jøw ni va shiy niy fø na ghøn ti shi» kø.

Mbøzliy nøw kwøma Hyalay niva mbøzli na ngwarmøhiy Yesøw læ mbøghøy
(Mt 12:46-50; Mk 3:31-35)

¹⁹ Dza kar mbøghøy Yesøw læ ngwarmøhiy, mba'a ghèshi madishi ta dza ta nighø ci. Dza ghèshi ndøs tsøhøshi tø pøtsa nza na va. Ma sa tsøhøshi ghèshi na, kala mbø ghøshiy dzar dzøvøgha Yesøw sa nza mbøzli ðanishi. ²⁰ Ma sa nashi mbøzli na, mba'a ghèshi dzaa kəsay Yesøw. A kø møndi ngøci na: «Ava kar mønja læ ngwarmøhinja pørikø tø ngwøla ka ðøwnja ta nighøtønja, kø ghèshi» kø møndi ngøci. ²¹ Ma kø Yesøw kaa zløbanshi na: «Na neyey, mbøzliy fa kwøma Hyala va, ka nøw ghèshi njasa gøzøkø nay, ghèshi na ni ya ngwarmøhira, zhini ghèshi nee møøø» kø.

A børci va Yesøw dzøkøn kar safø tsa dikø tsa læ kwøfa
(Mt 8:23-27; Mk 4:35-41)

²² Ma tø nahwøti vici na, dza Yesøw mba'a dzay dzøghwa kwambøwal ghèshi læ *mbøzli ta søða ci. Ma sa dzøghwashi ghèshi, a kø kaa ngøshi na: «Tanjømmø ghwømmøø dzøvøri tsahwøti hølbø» kø. Sa gøzøkø na tsøgha na, dza ghèshi mba'a ghøshi kaføshi, ka dzashi. ²³ Ma ghèshi mbø dza kwa kwambøwal na, mba'a Yesøw bøhwø hi. War dzøghwa safø tsøgha vøtøghø ghava viy læ børci mbø

tøønjw tø yam va. Dza yam paf ghøshi tøhay kwambøwal, ka ndava ghønzøø dzømbø yam, jøw ghøshi tøørbø ta yøpøshi. ²⁴ Nza'jøw mbøzli ta søða Yesøw køtøghøvashiy dzøvøgha Yesøw. Mba'a ghøshi føøghay tø hi. Ma kø ghøshi ngøci naa: «A Metøø, a Metøø, gwa'a ghøy!» kø ghèshi. Dza Yesøw pølhøm satiy, sa satiy na na, nabø nabøti kar safø, læ legwøper dzøy tø ghøn yam va læ børci. Sa gøzanakøshi na kwøma na, mba'a safø tsa va zlay viy, mba'a yam va ðøkøshi, ðøkøðekø pi mønīy tsøgha. ²⁵ Ma kø Yesøw kaa mbøzli ta søða ci ki na: «Wa shiy ghøøranjwøya? Kwøma køøay ni ghwøy nefer ðanavø ghwøy kaa Hyalaa?» kø.

Sa nata mbøzli ta søða ci kwøma mønti Yesøw va nashi ki na, mba'a hazløni ghøøratishi. Ka mananshi madanja nava kwøma gwa'a tsøgha. Ma kø ghèshi kwa jipø shi na: «Kay, kwøtiy gøla tsatsa ndø ki! Ya kar safø læ yam na a ghøshi ðanatī føti sa gøzanakøshi na kwøma læ børci ni!» kø ghèshi.

Kar Yesøw læ ndø gazlaka
(Mt 8:28-34; Mk 5:1-20)

²⁶ Ma læy hwøm shi va ki na, dza kar Yesøw mba'a ghèshi kaføshi tø hidī ka Galilee tanjøshi dzøvøri tø kwøfa ka Galile. Mba'a ghèshi dzøtishi tø hidī ka Gerazeni. ²⁷⁻²⁹ Mbø mølmø vay, mba'a tsahwøti ndø gazlaka niy nza tīfa. Tøønjw ghøci niy hiy mbø gazlaka ci va. Kala dza ma ghøci læ kwøbøøer. Kala hi ma køghi, war dzar mbø kwølihi nzøy tsa ci gwa'a tsøgha. Ka sancī ngøøa'wø ghønzø. Sa ka møndiy dza, tsa møndi tsaghwa dividivi ci læ shid'shid' ci kwa ðønjw tsahi, ta mbay møndiy ndøghwøti na, ka na ghavø cøke' ngøølivøri niva shiy na naci. Sa ka gazlaka vaa dza na, zljøøø zljøøøøøghø dzar mbø gamba, war tsøgha.

Ma sa søkway Yesøw kwa kwambøwal na, mba'a ndø gazlaka tsa va nay. Dza na mba'a ngwømata lala, kø ka dzar dzømbø kwøma Yesøw. Dza na tsøføkøwø tsøføkøwøy, ka gøzø kwøma kaa Yesøw zlanjlan, a kø na: «A Yesøw Zøghwø Hyala ta ghwømø, ta njaa dī gha læ ya?» kø. Dza Yesøw ka gøzø kwøma kaa hyeler va læ børci, a kø na: «Søvøøinjwøyøm mbø ntsa» kø. Ma kø ndø gazlaka tsa va ki na: «A cø'wøøøø, ka sara ngøøa'wø gha na gha ma» kø. ³⁰ Sa gøzøkø ntsa va tsøgha, ma kø Yesøw kaa ngøci ki na: «A sløn tsa ghaa?» kø. Ma kø ntsa va na: «Mbøzli ðan» kø. ðanj tøønjw niy ðasambøvashi hyeler mbø ghøn ci, va tsøgha niy gøzø na kwøma va tsøgha. ³¹ Dzøghwa hyeler

va tapē ta cə'wə Yesəw, ma kə ghəshi na: «Titihwə ka tihənyəy gha səwəri mbə ghən ntsa, ta dza ta kalaghwanəy kwa cə'wə tsa hwərhwər tsa va ma» kə ghəshi.

³² Ge'i tē pətsa məniva shi va vay, a garəwa ngəreder tərənjw niy nza tifa. Mbə pala shi zəmə shi dzəghwa vəgha kəlanj. Dza hyeler va tapē ta cə'wə Yesəw difa, a kə ghəshi na: «Ndanəy kwal, a ghəy səwəriņəy dzanəy dzəmbə ngəreder ni» kə ghəshi. Dza Yesəw mba'a zlatanavashi kwal. ³³ Sa zlatanavashi Yesəw kwal ki na, dza hyeler va shaa ghəshi səwəriši mbə ghən ntsa va, shəbətə shəbətəmbəvashi mbə ghən ngəreder va. Dza ngəreder va gəgəgəgə ghəshi kafəshi səəkə mə kəlanj tsa va, səəkə ghəshi na'i ghəshi shakatəvashi tē kwəfa. Bətə ghəshi zashi kwəfa.

³⁴ Mbəzli niy makə ngəreder va na, tifa ghəshi niy nza ka nata kwəmaa məniva. Ma sa nata ghəshi na, bəvbəpə ghəshi hwəshiy dzəmbə məlmə, lə dzar mbə giwahi vəgha məlmə, mba'a ghəshi dzaa gəzanshi tsava bar kaa mbəzli. ³⁵ Sa favə mbəzli nava kwəma na, kəram ghəshi madishi, ta dzaa nata kwəmaa məniva va. Ndəs ghəshi tsəhəshi vəgha Yesəw. Mba'a ghəshi kəsəy zal tsa səwəri ta gazlaka va mbə ghən ci mənəzəy vəgha Yesəw. Mba'a pakən kwəbanj kən ghən ci, lə məhərli ci və wəzə. Ma sa nay ghəshi tsəgha na, ka ghəranshi hazlənī. ³⁶ Dzəghwa mbəzli niy nashi shi va va gwanashi njasa mənishi ghəshi, mba'a ghəshi slanəkəshi kaa mbəzli səəkəshi va, njasa gha gazlaka vaa səwəri ta mbə ghən ntsa va. ³⁷ Ma sa favə ghəshi kwəma va na, dza mbəzli mbə məlmə va gwanashi, ka cə'wə Yesəw a ghəci barvay tē hidī shi, sa nzana tərənjw ghəshi hazlənishi va nava kwəma. Mba'a Yesəw zhay zhəghwa kwəmbəwal, ka dzay.

³⁸⁻³⁹ Dza ntsa səwəri ta gazlaka va mbə ghən ci, tapē ta cə'wə Yesəw, ma kə na: «Yanj pə gha, e nəwvəna» kə. Ma kə Yesəw ngəci na: «Awə, mbalaa jigih, a gha dzaa gəzanshi kwəma mənətəna Hyala na gwanata kaa nihwəti mbəzli» kə. Sa gəzanakə Yesəw tsəgha ki na, dza ntsa va ka dzay jigih. Jigih na na, ka gəzanshi kwəma mananati Yesəw va kaa mbəzli mbə məlmə gwanashi.

Kar Yesəw lə Zhayrəsə mba'a nahwəti mali səkwa miymiy kwa hwər nzo
(Mt 9:18-26; Mk 5:21-43)

⁴⁰ Dzəghwa ki sa zhəghəkəvay Yesəw səəkə pəri tsahwəti həlbə na, mba'a mbəzli basəshi tərənjw, sa nzana mbə

ndəghə ghəshi niy nza gwanashi. Dza mba'a ghəshi ka'wəti ki. ⁴¹⁻⁴² Mba'a tsahwəti ndə niy nza tifa, ntsa dikə tsa ghəci mbə *ciki basəva tsa ka Zhəwifə. Zhayrəsə, kə mənīdi kaa slən tsa ci. Mba'a zha və kwətīnta, mən j lə bakə piya nzo.

Dza na mba'a tərətə gwərəpətə tərənjw, tərə na war miy nəfə. Dza ntsa va ndəs səəkəy dzəvəgha Yesəw. Dza na tsəfəkəwə tsəfəkəwə tē shinin ci kwa kwəma Yesəw ta cə'wə, a kə kaa ngəci na: «Titihwə dzam dzakə ghi tsee, a gha dzaa mbəlītəra zhee nza na gwərəpətə» kə. Dza Yesəw mba'a zləbavə. Kafə ghəci kafəy ta dzaa dzakə ghi tsa va. Ma ghəci mbə kwal na, war a mbəzli nəw dishi, rəf rəf rəf ghəshi kwasəbə.

⁴³ Mbə mbəzli va na, mba'a nahwəti mali niy nza tifa, gwərəpətə ghənəzə. Piya nzo mən j lə bakə, war mbə səkwa miymiy kwa hwər nzo. Pənjw pənjw ghənəzə danəramti shi ta dəwə nzo kaa ka ciki ghwə'i, ta pəla mbəli ghən tsa nzo. Tərəh ntsaa mbay mbəliti. ⁴⁴ Dza na ki, kət kətəghəvataa dzəvəgha Yesəw zhəkə ləy hwəm ci, kə dapə, ghənəzə dapay mətsəni kwəbanj tsa ci. War ghwəla tsəgha na, nza'jəw miymiy nzo va slashi lə səkwa, mba'a mbəlita. ⁴⁵ Ma sa ndənjway mali va Yesəw na, dza Yesəw ka dəw va mbəzli, ma kə na: «Wa ntsaa daparaa?» kə. Ya wa ndə mbə mbəzli kwasəbə va na: «Am, yən na na yaw, am, yən na na yaw, am, yən na na yaw» ghəshiy gəzə. Ma kə Piyer na: «A ntsa ghəy dikə tsa, a nava kia? Mba'a gha nashi mbəzli dishi rəf rəf rəf kwasəbə gha na, zhini gha ka dəw, wa ntsaa daparaa, pə gha shəkəna?» kə. ⁴⁶ Ma kə Yesəw na: «Yanj war a ndə dapara, sa nzanay, e favə bərēci tikəwəriwashi mbə ya» kə.

⁴⁷ Sa gəzəkə Yesəw tsəgha na, dzəghwa mali va mba'a sənay, a mənīdi sənara, ka mbələyvara yaw, kə. Dza na shələhwə shələhwə səəkətəa dzəvəgha Yesəw kala gwərgwərə. Kə tsəfəkəwə tsəfəkəwəta kwa səfa ci. Dza na cəkə' gəzanakə kwəma dapə na ti kaa Yesəw, tifa kwa kwəma mbəzli gwanashi. Mba'a gəzanakə njasa mbəlita na va zəlghwə tsa nzo ghala dapay na va. ⁴⁸ Ma sa gəzəkə na tsəgha, ma kə Yesəw ngəta na: «A zhee, a gha mbəlīnə tē sa ndara gha nəfə tsa gha. Mbala lə zərəkə mbə nəfə tsa gha» kə.

⁴⁹ Ma Yesəw mbə gəzə kwəma va kaa mali va tsəgha na, ndəs ntsa kəghi tsa Zhayrəsə səəkəy. A kə kaa Zhayrəsə na: «A zha gha va mətita, ka maw gha gagay Metər ma» kə. ⁵⁰ Mba'a Yesəw favə kwəma gəzə ntsa va va. Ma kə kaa

Zhayrəşə na: «A Zhayrəşə, ka dza her gha ma, fanavə nəfə tsa gha kaa Hyala gwa'a tsəgha, ta mbəli ta dza zha gha va» kə. War a ghəshiy nəw lə kwal tsa shi.

⁵¹ Dza ndəs ghəshi tsəhəshi miy dəgha Zhayrəşə ki. Dza Yesəw mba'a makəti mbəzli gwanashi ni va dzakə ghi tsa va kwasəbə. Kwataka Piyer, ghəshi lə kar Zhanj lə Zhakə, mba'a kar dəta zha va lə mbəghəta shi pəməvə na gwa'a tsəgha. ⁵² Ma sa dzakəshi ghəshi na, mba'a ghəshi kəsashi nihwəti mbəzli, war a ghəshiy wahə, ka tihwəniy dzəkən zha va. Ma kə Yesəw ngəshi na: «Kadiwəm, ka wahə ghwəy ma. Mətita zha naw, hiy bəhwə na gwa'a tsəgha» kə. ⁵³ Ma sa favə mbəzli kwəma gəzəkə na va tsəgha na, njasa pə'wə na kwəma ka gazlaka ghəshiy nigə. Sa sənay ghəshi a zha va məti ta, kə ghəshi. ⁵⁴ Dzəghwa Yesəw naci ki, tasl kəsəvə zha va tə dəvə nza. Ma kə kaa ngəta zlanjlanj na: «A zhee, satinja!» kə ⁵⁵ War sa gəzəkə Yesəw tsəgha na, nza'jəw piy tsa nza zhəkəy zhəmbə. Kə pəlhəm satita. Ma kə Yesəw kaa mbəzli, sa satita na na: «Bantam shi zəmə a ghənəz zəmə shi» kə. ⁵⁶ Dza nava kwəma, mba'a mananatishi madanə kaa kar dəta zha va, lə mbəghəta. Ma kə Yesəw kaa ngəshi ki na: «Əntaa ghwəy dzaa gəzə kwəma na ya kaa waba ma» kə.

9

Njasa ghwəni Yesəw *mbəzli ta səf'a ci va mənj lə bakə ni
(Mt 10:5-15; Mk 6:7-13)

¹ Ma tə nahwəti vici na, dza Yesəw mba'a basəti mbəzli ta səf'a ci va mənj lə bakə ni. Dza na mba'a fanavəshi bərci ta tihə hyeler gwanashi səvəri mbə ghen mbəzli, lə ta mbəli ka zəlghwə. ² Dzəghwa na ki, mba'a ghwənashi ta gəzə kwəmaa dzəkən sləkə tsa dza Hyalaa sləkə mbəzli, lə ta mbəli ka zəlghwə, ³ ma kə ngəshi na: «Mbalam, ghwəy kafəy, əntaa ghwəy dzaa bə ya waba ta dəvə ghwəy ma. Ya gəta, va mbəl ta bə shiy, va shi zəmə, ya gənay, əntaa ghwəy bə ma. Zhini bay, ya tsama ndə mbə ghwəy na, əntaa ghəci bə kwəbənjer bakə ta dza va ma. ⁴ Ya mbə namaba məlmə dza ghwəy tsəhəjwəy, mba'a kə ndə ka'wətəjwəy kəghi tsa ci na, əntaa ghwəy mbəərə ghi ma. War kəghi tsa kwətij tsa pə ghwəy taa nza pə' fəca dza ghwəy səvərijwəy mbə nava məlmə.

⁵ Mba'a pə ghwəy tsəhəjwəy mbə məlmə, kala zləba fəjwəy gwəci tsa ghwəy mbəzli mbəy, səvərijwəy tə ghwəy

mbə nava məlmə. Ghwəy səvəriy, nza ghwəy batamti kwərbi mbə məlmə shi tə shidshid ghwəy, ta mbə ghəshiy sənay a ghəshi mənti *kwəma jikir na, kə ghəshi» kə.

⁶ Ma sa gəzanakəshi Yesəw kwəma va tsəgha na, mba'a mbəzli ta səf'a ci va kafəshi. Dza ghəshi ka dzar mbə məlməhi gwanashi, ka gəzə Yəwən kwəma wəzə na kaa mbəzli, ka mbəmbəli ka zəlghwə ya kwəma kəsashi ghəshi gwa'a.

Njasa səy *Erədə

(Mt 14:1-12; Mk 6:14-29)

⁷ Ma ghala vəghwə tsa va ki na, cəke' ngwəmna Erədə favə kwəma məməni Yesəw va. Dzəghwa ra'i ghəci zay va nava kwəma tsəgha. Sa nzana, ma nihwəti mbəzli: «Wa Zhanj tsa niy mənipə *batem va na sava zhəkəməy na kwa kwəli» kə ghəshi niy ni. ⁸ Ma kə nihwəti na: «*Eli ndə gəzə kwəma Hyala na sava tsahwəy na» kə niva. Ma kə nihwəti bə na: «Waa ndə gəzə kwəma Hyala tsa mbəradzə na sava zhəkəməy na kwa kwəli» kə ghəshi. ⁹ Ma kə Erədə na naci ki na: «Ya gar nə ya Zhanj na sava pənəy, e niy slanti ghən tə Zhanj. Əy wa ndə na, tsatsa ntsa gəzə məndi tsa kwəmaa dzəkən tsətə diba kia?» kə. Dza tapə ghəci mbə pəla kwal tsa nay Yesəw də'wə ghen tsa ci ki.

Yesəw lə mbəzli bələkwə bələkwə cifə mətəskə

(Mt 14:13-21; Mk 6:30-44; Zhj 6:1-14)

¹⁰ Ma sa dza *ka kwal Yesəw mənəkə sləniy niy ghwənashi Yesəw va ti ki na, mba'a ghəshi zhəkəshi. Cəke' ghəshi gəzanakə shi məmənəhwə ghəshi kaa Yesəw. Dza Yesəw mba'a pəməvəshi ka dzay li shiy dzəti pətsa kama mbəzli ti, ta dza nzəyshi kwətishi. Pətsa dzashi ghəshi vaa dzəti na, ndəkəwə ghəci vəgha məlmə Betəsayda. ¹¹ Nza'jəw mbəzli dən sənivəshi, mba'a ghəshi nəwghəshi tə səbə. Dzəghwa sa tsəhəshi ghəshi vəgha Yesəw na, mba'a ka'wətishi lə nəfə kwətij. Dza na mba'a gəzanavəshi kwəma njasa dza Hyalaa sləkə mbəzli. Mba'a mbalamti niy səəkəshi ta mbəli ghen tsa shi va zəlghwə.

¹² Dzəghwa mba'a tihwə 'wati məniva, ma sa nata *mbəzli ta səf'a Yesəw va mənj lə bakə ni vici ndəkəwə ndəkəwə ta pəkəw na, dza ghəshi, kət ghəshi kətəghəvəshiy dzəvəgha Yesəw. Ma kə ghəshi ngəci na: «Wəzəba fanavə gha kwal kaa mbəzli ni, a ghəshi ndanivaa dzashi dzar mbə

mølmøhi læ mbø giwahi ndækwø ndækwø ni, ta pala shi zømø shi, læ pøtsa dza ghøshiy hi ti gwa'a. Sa nzanay, gamba na pøtsa nza ghwømmø tsa ti tikø» kø ghøshi. ¹³ Ma kø Yesøw ngøshi naci ki na: «Banshim shi zømø dæ'wø ghøn tsa ghwøw, a ghøshi zømøshi» kø. Ma kø ghøshi ngøci na: «Nihwøti shiy va ghøw tikø, kala war peñ ciføy mba'a kørpi bakøshiw. Mba'a pø ghaa dī ghøw dza ta pa shi zømø, ta fànshi kaa mbøzli tikø ni gwanashiy, mbø nava» kø ghøshi. ¹⁴ Zhøwøw niy nza tø pøtsa vay, a ghøshi mænti gar bølækwø bølækwø cifø mætsøkø. Ma kø Yesøw kaa mbøzli ta søfa ci na: «Tihøvørim mbøzli va, a ghøshi nzøyshi, cifø mætsøkø, cifø mætsøkø, cifø mætsøkø» kø. ¹⁵ Dza mbøzli ta søfa ci mba'a ghøshi tihøvørisi njasa gøzøkø na va, mba'a mbøzli va nzøyshi gwanashi.

¹⁶ Ma sa nzøyshi mbøzli ki na, dza Yesøw tsøgha, høn bøvø peñ tsa cifø tsa va mba'a kørpi bakø ni va ta døvø ci, mba'a kafata kwøma ciy dzøta ghwøwø, ka mananta 'wøsa kaa Hyala ta shi zømø va. Ma sa mananati na 'wøsa kaa Hyala na, dza na mba'a ngangavøri peñ tsa va, mba'a fanavø kaa mbøzli ta søfa ci, a ghøshi tahanshi kaa mbøzli ðañ ni va. Dza mbøzli ta søfa ci høn høn ghøshi bøvø, ka tahanshi kaa mbøzli. ¹⁷ Mba'a mbøzli va zømøhwø shi va gwanashi, bøhø bøhø bøhø ghøshi, mba'a mbøvøli tørø. Dza mændi kaa naa tømøbøta mbøvøli basø basø mændi basøti, gyadø gyadø ghwani mønø læ bakø.

*Piyer gøzø: «Yesøw na *Køristøw» kø
(Mt 16:13-19; Mk 8:27-30)*

¹⁸ Ma tø nahwøti vici ki na, mba'a Yesøw dzaa nzøywø kwøtiy ka cø'wø Hyala. Dza mbøzli ta søfa ci ndøs ghøshi sækøshiy dzøvøgha. Ma sa sækøshi ghøshi na, dza na ka ðøw kwøma vø shi, a kø na: «A ndø nzee ka mbøzliy ni baya?» kø.

¹⁹ Ma kø ghøshi ngøci na: «Zhañ tsa mønipø *batem nza gha, ka nihwøti mbøzliy ni. Nihwøti na: *Eli nza gha, kø ghøshi. Ma nihwøti ba na: Tsahwøti ndø mbø ka gøzø kwøma Hyala mbaradzø zhakatiy na mbø mæti nza gha, kø shi» kø mbøzli ta søfa ci. ²⁰ Ma kø Yesøw ngøshi na: «Ya ghwøw na ghwøw kiy, va ndø nzee ka ghwøw nia?» kø. Ma kø Piyer na: «Ghay Køristøw nza gha, Ntsa tivø Hyala ta mbøli mbøzli» kø.

²¹ Ma sa gøzøkø Piyer tsøgha na, dza Yesøw mba'a makøtishi vantaa ghøshi dzaa gøzø kwøma va, ya kaa wafø.

*Yesøw gøzø kwøma mæti ci læ zhakatī
tsa ci mbø mæti*

(Mt 16:20-28; Mk 8:30-9:1)

²² Ma kø Yesøw kaa *mbøzli ta søfa ci difa na: «Yøn yøn, Zøghwø yakø ndø ngøriy, ta sahwø ngøra'wø dzee dalala. Møtikwøkwøw mbø *ka Zhøwifø ghøshi læ mbøzli dikø dikø ni mbø *ka ta Hyala, mba'a *ka bønipø kwøma pøhøti Hyalay, ka dza ghøshiy dī mætsø yaw. Ta paslantøra dza mændi, ma sa kee møtiray, ta zhakatira dzee mbø mæti, tø kwa mahkana vicee kwa kwøli» kø. ²³ Dzøghwa ma kø kaa mbøzli gwanashi ki na: «Mba'a kø ndø dī nøwray, a kø tsava ndø zlay zøzø dzøkøn tsa ci ghøn, mba'a zløbavø sa ngøra'wø læ møtita gwa'a, njasa sømøw vici, ma nza ghøci nøwra. ²⁴ Sa nzana, ya wa ntsaa dī mbøliiti piy tsa ci tikø tø hidiy, ta zamti tsa læ ghwøwø piy tsa ci dza na. Ma ntsaa dzaa zamti piy tsa ci tikø tø hidiy tø mbørkø kwøma yay, ta mbøliiti tsa læ ghwøwø piy tsa ci dza tsava ndø. ²⁵ Nay ghwøw na, ya shi tø hidiy ni gwa'a gwa'a læ kwømavø ndø mba'a piy tsa ci læ ghwøwø zay, awø na mba'a yadæmti ghøn tsa ciy, shiy tifa ndøw 'wøw ti mbø kwøma va tsøghaw. ²⁶ Mba'a kø ndø ha'wø va ndøgha føtiy dzøkønøe, ya va gøzø kwømee kaa mbøzliy, ta ha'wø dzee, yøn Zøghwø yakø ndø ngøri va ndøgha føtiy dzøkøn kwørakwø, ghala vøghwø tsa dzee zhøkø mbø shøndøkø tsee læ mbø shøndøkø tsa Dirø, mba'a sa ka kwal ci ðøwðøw ni læ ghwøwø. ²⁷ A gøzøwøw ya, ta na navay, tsøgha na, a nihwøti mbøzli mbø ghwøwø ghwøwø mbøzli tikø niy, ka ghøshi gha bøkøwø na ta nay dza ghøshi njasa dza Hyalaa sløkø mbøzli» kø.

*Yesøw mæ kølaj læ nihwøti *mbøzli ta
søfa ci*

(Mt 17:1-8; Mk 9:2-8)

²⁸ Ma sa møniy hi gar døghøwø læ hwøm kwøma gøzøkø Yesøw va ki na, dza na mba'a pømøvø kar Piyer, læ Zhañ mba'a Zhakø. Mba'a dzay li shiy dzømø kølaj ta cø'wø Hyala. ²⁹ Sa tsøhøshi ghøshi ki na, mba'a 'wati cø'wø. Ma ghøci mbø cø'wø na, dza pøtsa mbø kwøma ci mba'a zhøghøkø nahwøti pa. Ma kwøbenjer køn ghøn ci na, tezløzøzøzø ghøshi zhøghøshi, ka mbøwø. ³⁰⁻³¹ Dzøghwa, vøtøghø zhøwø bakø tøløshiy tifa læ shøndøkø tsa læ

9:17 9:17 2Mehz 4:43-44 9:18 9:18 5:16 9:19 9:19 9:7-8; Lk 1:17; 7:16 9:20 9:20 Mt 16:16; Lk 22:67
9:21 9:21 9:36 9:22 9:22 9:43-45; 17:25; 18:31-34; 24:6-7 9:23 9:23-24 14:27; 17:33; Mt 10:38-39; Zhñ 12:25-26;
1Pi 2:21 9:26 9:26 12:9; Mt 10:33; 2Tim 1:8; 2:12 9:27 9:27 Mt 16:28 9:28 9:28-29 5:16 9:29 9:29-36
2Pi 1:16-18 9:30-31 9:31 9:22; 13:33 9:32 9:32 Zhñ 1:14

ghwömə kən shi. Dza ghəshi ka gəzə kwəma lə Yesəw dzəkən mətī dza na va ta mətī mbə məlmə Zherəwzalem, ta kərəkə sləni ci niy ghwənikə Hyala ti. Zhər vāy kar *Məyizə lə *Eli niy nza ghəshi. ³² Ma kar Piyer lə nihwəti mbəzli va ghalaba nashi ki na, ciŋ ciŋ ciŋ ghəshi fa banti hi. Dzəghwa mba'a ghəshi fərgħəshi. Sa fərgħəshi ghəshi na, mba'a ghəshi nay shəndəkə tsa Yesəw, lə zhər bakə ni va nza na li shi. ³³ Dza mbəzli bakə ni va ki, mba'a ghəshi kafəshi ta zhashi. Ma ghəshi mbə tihəva lə Yesəw ki, ma kə Piyer kaa Yesəw na: «A Metər, jəw na wəzə ghwəmmə nzəyəmmə tə pətsaw, kadiw a ghəy danəti ceker mahkan. Kwətiŋ tsa gha, mba'a tsa Məyizə, mba'a tsa Eli» kə. Ma na Piyerəy, niy sənay ghən tsa kwəma dī na va gəzə naw. ³⁴ Ma ghəci mbə gəzə kwəma va tsəgha na, 'wakəvə kwələbi tə ghwəmə zləlahə səkəkəshi, zhəmakə məkəkwə shi dzəkənshi kən kar Yesəw lə mbəzli bakə ni va. Ma sa nata *mbəzli ta səda Yesəw kwəma va tsəgha na, mba'a her shi dzashi. ³⁵ Fa ghəshi na, məli Hyalaa gəzənshi kwəmaa dzəkən Yesəw səkəkə mbə kwələbi va, ma kə na: «Favə tə ghwəy, ava ghəci na Zəghwee taravee, fam kwəma və» kə. ³⁶ War sa gəzamtī məli Hyala kwəma na, nay ndə ghəshi tifa ghwəlaw, war Yesəw kwətiy. Ləy hwəm kwəma va na, gwəŋəshi mbəzli ta səda Yesəw niy nzəyshi, kala gəzə ma kwəma nata ghəshi va, ya kaa waba nəz.

*Yesəw lə zəghwə nza bashakə və
(Mt 17:14-18; Mk 9:14-27)*

³⁷ Ma tə way pi həzlimə ki na, mba'a kar Yesəw lə *mbəzli ta səda ci va mahkan ni səkəwashi mə kəlan tsa va. Ma sa səkəwashi ghəshi na, dza mbəzli dān, mba'a ghəshi səkəkəshiy dzəghwa kwəma Yesəw. ³⁸ Dza tsahwəti ndə mbə mbəzliy basəshi va, ka zlanə kwəma, ma kə na: «A ntsa dikə tsa, ə cə'wəŋee, nighətima zəghwee na, war kwətiŋəy na tsəgha vəya. ³⁹ Sana kiy ndə bashakə na. Kafəy ma bashakə tsa va tiy, war ə ka naa ngwəmə lala, ka mərmərə lə bərçi. Ka gha nighə na tsəkəwəf kwəf kwəf gwifgwifi ta miy ci. Təŋəw ka naa sanamiy ngərə'wə. 'Yahə'yahə ka naa gha dəkə mbə ghən ci kafəy ma na ti. ⁴⁰ Naa niy səkəkəree, ka cə'wə mbəzli ta səda gha nee, a ghəshi təhamtəra bashakə tsa va mbə ghən ci, pən na, kala mbay ghəshiy tahamtī» kə.

⁴¹ Ma sa gəzəkə ntsa va tsəgha, ma kə Yesəw kaa mbəzli na: «Mata ghwəy ghwəy mbəzli mbə vəghwə tsa ndatsə tsa

gəmgəm niy, banavə nefer ghwəy ghwəy kaa Hyalaw. Pa' hwəm dī ghwəy yən nzəyra lə ghwəy kia? Hwəm dzee kərə lə sə'wa kwəma ghwəy kia?» kə. Sa gəzəkə na tsəgha, a kə kaa dəy zəghwə va na: «Pəmərə zəghwə gha vaa səkəkə tikə» kə. ⁴² Dza mənđi ka dza ta pəmə zəghwə va. Ma ghəci mbə səkəkə na, dza bashakə tsa va, mbəfə fati tə pi. War a ghəciy mərmərə lə bərçi. Dzəghwa Yesəw ki, mba'a gəzanakə kwəma lə bərçi kaa bashakə tsa va, mba'a tahamtī. Dza na kwəŋi mbəlanti zəghwə va, mba'a pəmanavə kaa dəy. ⁴³ Ma sa nashi mbəzli tifa gwanashi shi va na, ka mananshi mađanja, sa nata ghəshi bərçi Hyala.

*Yesəw zhiniy gəzəpə kwəmaa dzəkən
mətī ci lə zhakati tsa ci mbə mətī*

(Mt 17:22-23; Mk 9:30-32)

Ya wa ndə na, war mbə mananci mađanja kwəma mənđi Yesəw va ki. Ma kə kaa mbəzli ta səda ci na: ⁴⁴ «Kwəma dzee na ta gəzəŋwəy sanay, fə tə ghwəy ghən ti wəzə. Ma yən yən Zəghwə yakə ndə ngəriy, ta kəsəvəra dza mənđi, mba'am fambərə mbə dəvə mbəzli» kə. ⁴⁵ Ma mbəzli ta səda ci nashi ki na, favə shi dī Yesəw gəzə ghəshiy. Mbəmbə niy nza sləkər tsa kwəma va və shi, va nəghətəaa ghəshi favə shi dī naa gəzə. Mbə gheranshi hazləni niy nza ta dəw shi va va Yesəw.

Tsama ndə na ntsa dikə tsaa?

(Mt 18:1-5; Mk 9:33-37)

⁴⁶ Dzəghwa *mbəzli ta səda Yesəw, mba'a ghəshi dzəmbəshi mbə ngərə ghəpə kwa jipə shi, ta mbəwə sənay, nda a ntsaa gwəra dikə mbə shi. ⁴⁷ Mbəalaa cəkə' sənata Yesəw kwəma təkə ghəshi mbə nefer shi, naci ki. Dzəghwa na kaa zəghwə jəwə pəm pəməvə, dza na mba'a garəy kwa kwəma ci. ⁴⁸ Ma kə kaa ngəshi na: «Nay ghwəy na, a gəzəŋwəy ya, ya wa ntsaa ka'wəti zəghwə jəwə nja sasa tə mbərkə kwəma yay, yən də'wə ghən tsee na sa ka'wəti na tsəgha. Mba'a kə ndə ka'wətəray, aa ka'wəti ntsaa ghwənikərə va kwərakwə. Sa nzanay ntsaa dzaa zhəghəti ghən tsa ci jəwə mbə ghwəy gwanəŋwəyəy, ghəci na ntsa dikə tsa» kə.

*Tsa ghwəmmə ndə na ntsaa pa ma jaka
lə ghwəmmə*

(Mk 9:38-40)

⁴⁹ Ma sa gəzamtī Yesəw kwəma, ma kə Zhan kaa ngəci na: «A Metər, a ghəy nay tsahwəti ndə ghəci mbə tihə gazlaka lə slən tsa gha. Mba'a ghəy makəti na ghəy,

sa kama na kwasəbə ghwəmmə» kə. ⁵⁰ Ma kə Yesəw ngəci na: «Zlayəm, ka makə ghwəy ma. Sa nzana, ma ntsaa kama mbə jaka lə ghwəyəy, ntsa ghwəy na tsava ndə» kə.

Mbözli mbə nahwəti məlmə tə hidfi ka *Samarī kala zləba ma ka'wə Yesəw

⁵¹ Dzəghwa vici dza Yesəw ta dzay dzəmə ghwəmə ti, mba'a kətikəvata. Ghala vəghwə tsa vay, dza na mba'a pəhəti dzaa dzəmbə məlmə Zherəwzalem mbə nəfə tsa ci. ⁵² Sa pəhəti na tsəgha na, dza na, mba'a ghwənashi ka ghwəni miy tə kwəma ci. Dza mbözli va pəkw ghəshi dzashi, ndəs ghəshi tsəhəshi mbə nahwəti məlmə tə hidfi ka Samarī ta dzaa gwəmanati pi fə gwəci tsa Yesəw mbə. ⁵³ Ma mbözli mbə məlmə va na, kala zləba ka'wə ci ghəshi, sa nzana va dzəmbə məlmə Zherəwzalem ghəci dza. * ⁵⁴ Ma sa nata *mbözli ta səda Yesəw, kar Zhakə ghəshi lə Zhan nava kwəma tsəgha, ma kə ghəshi kaa Yesəw na: «A Ndə sləkənjəy, ka dfi gha ghəy cə'wə Hyala a ghənzə ghwənəkəghwa ghwə səkəkə mə ghwəmə ndamtishi na?» kə ghəshi. ⁵⁵ 'Wakəvə Yesəw tsəgha tərəd, zhəghətəvay, dza kwa shi, ka nəbəshi. Ma kə ngəshi na: «A ntsaa fambənjwəy gəla nana zəzə kwəma mbə ghən tsa ghwəya? Na nee yan Zəghwə yakə ndə ngəriy, ta zamti piy tsa mbözli səkəkə yaw, ta mbəlishi səkəkə» kə. ⁵⁶ Ma ləy hwəm kwəma va ki na, dza ghəshi mba'a ghəshi dzashiy dzəmbə nahwəti məlmə.

Kar Yesəw lə mbözliy dfi nəw ci (Mt 8:19-22)

⁵⁷ Ma kar Yesəw kwa kwal mbə dza ki na, dza tsahwəti ndə tifa, mba'a ghavə gezanci kwəma. Ma kə ngəci na: «A Ndə sləkəpə, ta nəwnja dzee, ya pa' kwəmaba dza ghaa dza» kə.

⁵⁸ Ma kə Yesəw kaa ngəci na: «A pə gha zəzəvə kwəma wəzə di, a gha sənay, ma kenjidfiy a ghi tsa shi və shi mbə hidfi. 'Yegwer ba na, lə tsa shi ghi ghəshi mə fə. Ma na nee yən Zəghwə yakə ndə ngəriy tsee ghi tifa gar dəkətəvaree mbə kiw» kə. ⁵⁹ Ma kə kaa tsahwəti ndə na: «Nəwra dzam» kə. Ma kə ntsa va na: «A Ndə sləkəpə, ndara kwal, e dzaa lamti dirə di, kee gha səkəkə ta nəwnja» kə. ⁶⁰ Ma kə Yesəw ngəci na: «Zlashi mbərəketi tifa a ghəshi lala ghən tsa shi. Na na ghay, mbala ta gəzə njasa sləkə Hyala mbözli» kə. ⁶¹ Ma kə tsahwəti ndə kaa Yesəw

ba na: «Yən neyey, ta nəwnja dzee Ntsee dikə tsa. Ma nanzə kiy, ndara kwal e dzaa səkəwamti mbözli kəghi tsee, ma nzee səkəkə ta nəwnja» kə. ⁶² Ma kə Yesəw ngəci na: «Mba'a kə ndə kəsəvə ngwər slay ta za, zhini mba'a dzay ta nighe pətsa zhəy ləy hwəməy, ta dzay dza ngwər tsa vaa dzəvəgha bala. Tsəgha na lə ntsaa dfi nəwra kwərakwə, mba'a kə zhiniy dzay ta zəzə shi dzəy lə hwəməy, dzəkəwətəvay tsava ndə ta gəzə sləkə tsa dza Hyalaa sləkə mbözliw» kə.

Yesəw mbə ghwəni mbözli mbərfəj mətəkə bakəti ta gəzə kwəma Hyala kaa mbözli

10

¹ Ma ləy hwəm kwəma va ki na, dza Yesəw Ntsaa sləkəpə mba'a təravə nihwəti mbözli mbərfəj mətəkə bakəti. Dza na mba'a ghwənashi, bakə bakə bakə kwa zəerə shi, a ghəshi dza kwa kwəma kwa kwəma ci, dzar mbə məlməhi gwa'a gwa'a lə dzəti pətsa dza naa dza də'wə ghən tsa ci. ² Dzəghwa, ma kə kaa ngəshi kwa fir na: «A mbözlee, dafj shi zəmə nakamtəvashi kwamti ngar na, daw mbözli ta basəshi səkəkə tə vəhəə jighi. Ghənzə tsəghay, cə'wə pə ghwəy cə'wə ndə za tsa va, a ghəci mətəkə ghwəni nihwəti mbözli dzəmti, ta mananci shi ci vaa səkəkə» kə. ³ Ma kə difa na: «Nana kiy satim, mbalam, aa ghwənijwəy ya, nja ndərazhi tənkesli ka məndi vaa kambə mbə jipəjipə dəghwava jezlihi. ⁴ Əntaa ghwəy dzaa bə ya mbəl pas tsa bə gəna kwa, ya mbəl ndə dza ta wə, ya kwəweher nzə ma. Ghwəy mbə kwaləy, əntaa ghwəy səkəkə mbözli ma.

⁵ Ya tsama ghi dza ghwəy dzakənjwəyəy: «Ndanjwəy zərkə Hyala mbə nzəy tsa ghwəy kəyəkə» pə ghwəy taa ni kaa mbözli kəyfa ghwəy dzakə. ⁶ Ma ghalaba, mba'a kə ntsa zərkə nəfə tsa kəghi tsa vay, ta dzəkən dza zərkə tsa bəghə ghwəy va. Ma kala gəla tsava ndə kəybay, ka dza zərkə tsa gəzanshi ghwəy vaa nza kən shi ghwəlaw. ⁷ Mba'a kə ndə ka'wətənjwəy kəghi tsa ciy, nzənjwəy tə ghwəy kəyfa. Ka zəmə shi zəmə bənjwəy məndi kəyfa, ka sa shi sa bənjwəy məndi kəyfa difa. Sa nzanay, mba'a kə ndə ghəra sləni na, aa təbə məndiy nganci shi zəmə ci. Əntaa ghwəy dzaa tədi ghi kəy pətsa gha ghwəy nzəy kəy, ta dzakə tsahwəti ghi, mbə məlmə kwətinj na ma.

9:51 9:51 24:50-51; Mt 19:1; Mk 10:1; SləniKY 1:9 9:52 9:52 10:33 * 9:53 9:53 Niy dzar ghən tsa *ka Zhəwifə lə ka Samariv. Va tsəgha niy ka'wə ma ka Samarī mbözliy dzar mbə hidfi shi ta dzəmbə məlmə Zherəwzalem. 9:54 9:54 2Mezh 1:10, 12 9:61 9:61 1Mezh 19:20 9:62 9:62 11:2; Flp 3:13 10:1 10:1-12 9:1-6 10:4 10:4 22:35; 2Mezh 4:29 10:5 10:5-6 2:14 10:7 10:7 1Tim 5:18; 1Kwər 9:6-14

⁸ Mba'a pø ghwøy tsøhønjwøy mbø mælmø, dza mba'a mendi ka'wøtønjwøy mbø, a pø ghwøy taa zømø shi dza mendi bønøywøy mbø. ⁹ Ka zølgwø dza ghwøy kəsashi mbø, ka mbølishi. A pø ghwøy taa ni kaa mbøzli mbø mælmø vay: "Ndøkøwø ndøkøwø na Hyala ta sækø ta sløkønjwøy" pø ghwøy taa ni ngøshi. ¹⁰ Ma mba'a pø ghwøy tsøhønjwøy mbø mælmø, kala zløba ka'wønjwøy mendi mbø. Søvøriwøy tø ghwøy dzøti pøtsa ka mendi basøva mbø. Tsa' pø ghwøy taa ni ngøshiy: ¹¹ "Ava ghøy batønjwøy lø kwøri mbø mælmø ghwøy ta niy dzøtishi tø shid'shid' ghøy, ta mbø ghwøy sønay a ghwøy mænti *kwøma jikir na, pø ghwøy. Nanzø kiy, sønay tø ghwøy wøzø, ndøkøwø ndøkøwø na Hyala ta sækø ta sløkønjwøy" pø ghwøy taa ni ngøshi. ¹² A gøzønjwøey, fæca dza Hyalaa mæni ngwøwø dzøkøn mbøzliy, tøriwøba ngøra'wø tsaa dzaa nza køn mbøzli mbø nava mælmø dza naa nza køn ngøra'wø tsaa dzaa nza køn mbøzli mbø mælmø *Sødøm» kø Yesøw.

Ngøra'wø tsaa dzaa dzøkøn mbøzliy di ma zløba kwøma Yesøw
(Mt 11:20-24)

¹³ Dzøghwa, ma kø Yesøw na: «Ghwøy ghwøy mbøzli mbø mælmø Kwøraziñ lø ghwøy ghwøy mbøzli mbø mælmø Betøsayda, a ngøra'wø taa nza køn ghwøy. Sa nzana mbø mælmø Tir lø mbø mælmø Shidanjw pøn niy mænøhwø shi madanja madanja ni ni mænøhwøe mbø ghwøy nzay, ci mbøzli mbøba tsøfækwøshi, ka tsati titihwø ka zhøghanti nzøy tsa shi kwa kwøma Hyala va kwøma shi jikir na nza. ¹⁴ Va tsøgha kiy, fæca dza Hyalaa mæni ngwøwø dzøkøn mbøzli na, tøriwøba na ghwøy ngwøwø dza naa nza køn na mbøzli mbø mælmø Tir lø mbøzli mbø mælmø Shidanjw. ¹⁵ Ghwøy ghwøy mbøzli mbø mælmø Kapernahwøm kiy, mbøzli dza mendi kafashiy dzøta ghwøwø nza ghøy na ghøy ki nø ghwøy na, nava tifa teepøw. Ta dzøghwa dza ghwøy pa' tø pøtsa nza mbøreketi» kø Yesøw.

¹⁶ Ma kø kaa mbøzli ta sødø ci difa ki na: «Ya wa ntsaa fa kwøma ghwøwøy, kwømee fa na kwørakwø. Ya wa ntsaa di ma fa kwøma ghwøwøy, kwømee di ma na fa kwørakwø. Ya wa ntsaa di ma fa kwømee kwørakwø difa na, kwøma ntsaa ghwønara na sa di ma na va fa tsøgha» kø.

Mbøzli ghwønashi Yesøw va mbørfønj mætsækø bakøti ni

¹⁷ Dzøghwa mbøzli mbørfønj mætsækø bakøti ni va niy ghwønashi Yesøw ki, mba'a ghøshi zhøghækøvashi mbø dzashi va lø wøshi. Ma kø ghøshi kaa Yesøw sa sækøshi ghøshi na: «A Ndø sløkøpø, lø hyløshi ditønjøy na føti. Sa ka ghøy tihøshi søvøri mbø ghøn mbøzli lø sløn tsa ghay, ka søvøri ghøshi» kø ghøshi. ¹⁸ Ma kø Yesøw ngøshi na: «Tsøgha na, mbø nay *ndø jaka tsa Hyala niy nzee ghøci mbø tøwø sækø mø ghwøwø, wampid, kø, nja wampid' van. ¹⁹ Favø tø ghwøy: Avee ndanjwøy børci ta dza ghwøy dzar tø shesher lø dzar tø yøthi, zhini ka tøfanakøn børci kaa ndø jaka tsa Hyala. Shiy tifa dzaa mbanwøwøw. ²⁰ Nanzø kiy, ka wøshi ghwøy war tø sa ditønjøy hyløer føti ma, tø sa nzana mba'a Hyala tsaslitit sløn tsa ghwøy mø ghwøwø pø ghwøy wøshi» kø Yesøw.

Yesøw wøshiy
(Mt 11:25-27; 13:16-17)

²¹ Ma ge'i ghala wøghwø tsa sækøshi mbøzli vaa gøzanci kwøma kaa Yesøw ki na, mba'a safø tsa Hyala dæwdew tsa tøhanay nøfø tsa Yesøw lø wøshi. Ma kø na: «A Dirø tsaa sløkø ghwøwø lø hidit, 'wøsa nø ya ngøja, sa nzana ma kwømaa niy mbøley gha na va mbøzliy sønata kwøma ghøshi lø ka mæhøriy, a gha canakøvøri shi kaa mbøzli daw daw ni tø sønata kwøma. A Di a faljæe, sa nzana tsøgha gha di» kø.

²² Ma kø Yesøw kaa mbøzli ki na: «Mbø døvee fambø Dirø shiy gwanashi. Ndø tifa mba'a sønata kwømee kala war Dirøw. Ndø tifa sønata kwøma Dirø kala war yøn yøn Zøghwø ci, mba'a ntsa nø ya e di canati Dirø pønøw» kø.

²³ Sa gøzøkø Yesøw tsøgha ki na, dza na, tøwø zhøghøghøvay dzar kwa mbøzli ta sødø ci. Ma kø kaa ngøshi kwøtishi na: «Wøshi na va ghwøy, sa kwømavø ghwøy nashi shi mænti Hyala lø mætsøhi ghwøy. ²⁴ Sa nzana e gøzønjwøwøy, ka gøzø kwøma Hyala daj, lø mezhizhø daj niy di na nashi shi nashi mætsøhi ghwøy ni sønøwva, kalaa niy kwømavø nashi ghøshi. Mbø di fa kwøma favø ghwøy na sønøwva ghøshi niy nza na, a kwømavø fa nø ghøshiw» kø.

Bøli fir dzøkøn ndø ka *Samarit tsaa mæni kwøma wøzø na

²⁵ Ma tē nahwēti vici na, dza tsahwēti *ndē bēnipē kwōma pēhēti Hyala, mba'a sēkēy dzēvōgha Yesēw ta ngali lē kwōma. Ma kē kaa Yesēw na: «A Metēr, wa shi dzee mēnti, kee kwēmavē piy tsaa kēdī maa?» kē. ²⁶ Ma kē Yesēw ngōci na: «Njaa nē mēndi kaa kwōma tsasliṭi mēndi mbē kwōma pēhētōmmē Hyala ta mēnia? Njaa na kwōma ka ghaa favē gha mbē jangē nzāa?» kē. ²⁷ Ma kē ntsa va na: «A kē mēndi mbē kwōma pēhēti Hyalay: “Di pē ghaa dī Hyala gha slōkēnja, lē nēfē tsa gha gwanay, lē bērci gha gwanashi, lē mēhērlī gha gwanata, mba'a gha bānavē ghēn tsa gha gwanay. Zhini dībay, dī nihwēti mbēzli gwanashi njasa dī gha va ghēn tsa gha kwērakwē” kē mēndi» kē.

²⁸ Ma sa zlēbakē ntsa va tsēgha ki, ma kē Yesēw kaa ngōci na: «Kay, wēzē zlēbati gha kwōma va. Mbala mēni war tsēgha, ta kwēmavē piy tsaa kēdī ma dza gha» kē.

²⁹ Ma ntsa va na, kala dī ghēci kwōma vaa koray vō. Ma kē kaa Yesēw ki na: «Yan, tsēgha na, sana kiy, wa na tsee ndē ghalaraa?» kē. ³⁰ Ma kē Yesēw kaa zlēbanci kwa fir na: «Tē nahwēti vici, mba'a kafēy tsahwēti ndē Zhēwifē mbē mēlmē Zherōwzalem ta dzaa dzēmbē mēlmē Zherikwē. Ma ghēci mbē kwal na, mba'a ka ghēli pēslishi ti. Dza dē'wē dē'wē ghēshi dē'wēti. Kwērat kwērat ghēshi sēsērōhwē shiy kēn ghēn ci. Mba'a ghēshi pahwē shi vō gwanashi, ka dzashi. Tērē na war miy nēfē ta mēti. ³¹ Ma kwa kwōma jōw na, dza tsahwēti ndē ta Hyala tsa mbē hwēlfē kwētīn na li mba'a dzakē dza ci kwa kwal tsa va. Mba'a kēsāy ntsa dē'wōvō ka ghēli va bēzhehē tība kwa kwal. Ma sa nay na na, dza na, wēsl wēslivē kwal tsa ci, mba'a zlay ntsa va tība, ka dzay. ³² Ma kwa kwōma jōw bā na, zhēghwa tsahwēti ndē mbē hwēlfē Levi bā, ntsa nza ghēshi mbē hwēlfē kwētīn na li, mba'a zhēkēy kwa kwal tsa va. Sēkē na na, mba'a kēsāy ntsa va war tē pōtsa va bēzhehē. Ma sa nay na kwērakwē na, dza na wēsl wēslivē kwal tsa ci. Mba'a zlay ntsa va tība, ka dzay. ³³ Ma kwa kwōma jōw dība kiy, dza tsahwēti ndē ka Samari, ndē mēlmē kala kama mbē hwēlfē ci, mba'a dzakē dza ci kwērakwē. Sēkē na ndēs tsōhēy vōgha ntsa va. War sa nay na naci ki na, mba'a hwēr tsa ci zhanati tērōnjw ti. ³⁴ Dzēghwa na kēt kētāghōvay dzēvōgha ntsa va. Dza na kaa zheher ti njē'wē njē'wē naghantishi, dza na mba'a mananati ghwē'i tē zheher va, kē ki pērē pērē pērētishi. Ma sa paramtishi na na,

dza na tsānj bōvō, dāl famē mē kwantēmca ci sēkē na li. Dza na mba'a dzaa fēy mbē ciki tsa ka ka mēlmē nzyō mbē tē gōna, ka zēlghwē ntsa va mbōbā. ³⁵ Ma tē way pi hēzlimē ki na, mba'a kafēy ta dzay. Dza na mba'a bōvō gōna gar mbāl bakē, mba'a bānavē kaa ndē ciki tsa va. Ma kē kaa ngōci na: “A dzaree ta dza, ndi gōna na, nza gha nighē dzēkēn ntsa va. Ya ē dza gōna dza ghaa zamti mbē kwōma ciy tanjēti nanay, sa kee zhēghēkōvara mbē dzee na e taa zhanavōnja sa gha” kē» kē Yesēw.

³⁶ Ma sa kēdamti Yesēw bēlanci fir tsa va kaa ndē bēnipē kwōma pēhēti Hyala va ki, ma kē kaa ngōci na: «Mbē mbēzli mahkan ni va sana kiy, tsama na ndē ghalay ntsa dē'wōvō ka ghēli vaa?» kē ngōci. ³⁷ Ma kē ntsa va na: «Vōya na neyey, ntsaa pērētī zheher ci va na» kē. Ma kē Yesēw ki na: «Tsēgha na, gha kwērakwē kiy, mbala, gha dzaa mēni tsēgha» kē.

Yesēw kēghi tsa kar Martē lē Marēy

³⁸ Dzēghwa kar Yesēw ghēshi lē *mbēzli ta sēda ci, mba'a ghēshi kafēshi ta dza. Ma ghēshi mbē kwal na, mba'a ghēshi kēsata nahwēti mēlmē. Mba'a nahwēti mali niy nza mbē mēlmē va, Martē, kē mēndi kaa slēn tsa nze. Dza na mba'a ka'wētishi kēghi tsa nze. ³⁹ Martē vay, a zhamōmmē niy nza vō, Marēy, kē mēndi kaa slēn tsa nze. Dza Marēy nanzē kiy, pa' pavē pōtsa nze vōgha Ndē slōkēpē. Dērāsē nzōyta war ka fa kwōma gōzē Yesēw. ⁴⁰ Ma Martē nanzē ki na, war a ghēnzē tsōva lē ghōra slēni ghēnghēn ghēnghēn kwētita. Dzēghwa na, kaf kafēta, dza ndēs tsēhōta vōgha Yesēw. Ma kē ngōci na: «A Ndē slōkēpē, kwōmaa shashānja tība mbē kwōma zhamōrē na, sa zlara na tsa mbē slēni, war e tsōva mbē kwētira tsōy? Gōzanta a ghēnzē kētira» kē. ⁴¹ Ma kē Yesēw kaa ngōta na: «A Martē, wa nava dzaña gha ta tēra kwōma tsēgha dāñāñāñ, ka tasē ghēn tsa gha tērōnjw tay? ⁴² Shiy kwētīn na shiy gwēranti e gōzāña nee ki. Na na Marēyēy, a tērāvō bēlaa gwēranti wōzē. Zlata a ghēnzē fa kwōmee» kē.

11

Njasa bēni Yesēw cō'wō Hyala kaa *mbēzli ta sēda ci
(Mt 6:9-13; 7:7-11)

¹ Ma tē nahwēti vici na, dza Yesēw ka cō'wō Hyala dzēghwa tē tsahwēti pi. Ma sa kēdīy na lē cō'wō na, dza tsahwēti ndē kwētīn mbē mbēzli ta sēda ci ka

gəzancı kwəma, ma kə ngəci na: «A Ntsaa sləkənjəy, banavənjəy cə'wə Hyala kwərakwə, njasa bananavə Zharj va kaa mbəzli ta səda ci» kə. ² Ma kə Yesəw ngəshi na: «Mba'a pə ghwəy cə'wə Hyalay. Vanta kwəma ka ghwəy gəzə:

A Dənjəy,

a cə'wənjəy ghəy nza mbəzli mbəə sənay Hyala dəwdəw na

nza gha, kə ghəshi, ka fal slən tsa gha.

Mazə nza gha, səəkə sləkənjəy.

³ Bənjəy shi zəmə gar məkənjəy vici va vici va.

⁴ Pələtanəy kwəma ghəy jikir na mənti ghəy.

Sa nzanay, kar ghəy pələta na mbəzliy məniəy *kwəma jikir na kwərakwə.

Ndəghwətənjəy vantaa *ndə jaka dzaa həərətənjəy

ta məni kwəma jikir na.

Ava tsəgha ka ghwəy ni» kə Yesəw.

⁵ Zhini ma kə kaa ngəshi fa na: «Sənzənvay ava ndə mbə ghwəy, mba'a madigay və, dzəghwa na mbə danjala vərđi pəkw dzay dzəkə ghi tsa madigay tsa va. Ma kə kaa ngəci sa tsəhəy na na: "A madiga, va gha səəkə, a gha ngavəra shi zəmə nzee watənjə shi gha.

⁶ A səəkəy tsahwəti madigara ta wə kəghi tsee, kala shi zəmə vəya ta ngancishi" kə.

⁷ A kə madigay tsa məhəni va kaa ngəci na: "Am, am, am! Kaa gagara gha ma! Kəli kəli na dəghee məcanata, məhəni ghəy lə ndərazhee gwanənjəy. Ka mbay ya satira tə pi həni sənzənvə ta ndənjə shi vaw" kə ⁸ Ya tsəgha gəzəkə na na, war ə madigay tsa vaa gagay lə cə'wə va ki. Mba'a madigay tsa va satiyə banavə shi dəw na va gwa'a, sa gagay na, kala kama tə sa nza ghəshiy madiga. ⁹ A gəzanwəy ya kiy, cə'wəm shiy va Hyala, ta ndənjəyshi dza na. Pələm shiy və, ta kwəməvəshi dza ghwəy. A pə ghwəy har, ta zləbanwəy kwəma dza na. ¹⁰ Sa nzana, ya wa ntsaa cə'wə shiyəy, ta banavəshi dza mənđi. Ya wa ntsaa pələ shiyəy, ta kwəməvəshi dza na. Ya wa ntsaa tsa yashiy dzəkə ghiy, ta zləbanci kwəma dza mənđi. ¹¹ Didi tifa mbə ghwəy, ka dəw dəfa zəghwə ci və na, dza tsənjə bəvə hakwə ka bənci na? Ka dəw kəlipə ghəci və na, nza naa banavə shishi ka məjə'a kəlipə va na? ¹² Ya zəghwə ciy cə'wə slisli kwəkwəla və na, nza naa bənci yiti na? ¹³ Ma ghwəy ghwəy mbəzli gəmgəmə ni mba'a ghwəy sənay bənsi shi wəzə ni kaa ndərazhi ghwəy na, hanaba Dənjəy tsa mə ghwəmə ka na

mbay ma banavə Safə tsa nzə dəwdəw tsa kaa mbəzliy cə'wə və shəkəna?» kə.

Dza kwa pətsa səəkə bərci tihə Yesəw hyeler li shi

(Mt 12:22-30; Mk 3:20-27)

¹⁴ A tsahwəti ndə niy nza tifa, mba'a *hil niy pəhəti ghəni ci, kala mbə ghəciy gəzə kwəma. Dzəghwa Yesəw tə nahwəti vici, mba'a tihəkəvəri hil tsa va mbə ntsa va. Ma sa səvəriy hil tsa va mbə na, ka gəzə kwəma ntsa va. Sa nata mbəzli dənjə ni va bəsəshi tə pətsa va nava kwəma na, ka manənsi madənjə ghanzə. ¹⁵ Ma kə nihwəti mbəzli nashi ki na: «Belzhebəl, mazə tsa mbə hyeler bənci na bərci tihə na va nihwəti hyeler səvəri mbə ghən mbəzli li shi» kə ghəshi.

¹⁶ Dza nihwəti fa, ka pələ ngali ci lə kwəma. Ma kə ghəshi kaa Yesəw na: «Mənti shi madənjə madənjə ni, ti dza ghəy gha sənay Hyala ghwənəkənjə na katanj, pə ghəy» kə ghəshi. ¹⁷ Na na Yesəw naci ki na, gwa'a gwa'a ghəci sənata kwəma mbə ghən shi. Ma kə ngəshi na: «Mba'a kə mbəzli dikə dikə ni zəmə hidə dzəmbəshi mbə pa jaka kwa jipə tsa shiy, ta zamti ghən tsa shi dza ghəshi. Ka cəkər shi dzay, ka ngangazlavaa dzəkən nihwəti.

¹⁸ Mba'a kə *ndə jaka tsa Hyala dzəmbəy mbə pa lə mbəzli ciy, ta ndənivəriyav dza mazə tsa ci va. Ma pə ghwəy mbə gəzə kwəma ghwəyəy, lə bərci ndara Belzhebəl tihee hyeler mbə ghən mbəzli, pə ghwəy. ¹⁹ Mba'a pən tihə hyeler lə bərci ndara Belzhebəl shi, ya nihwəti mbəzli ghwəy va tihə hyeler va na, wa ntsaa bənsi ni shi va bərci kia? Sləni ghəra mbəzli ghwəy vay, ti ghwəy sənay, a fəti va ghwəy, pə ghwəy mbə kwəma gəzəkə ghwəy na. ²⁰ Ma na nee na katanj nay, lə bərci Hyala tihee hyeler səvəri mbə mbəzli. Ma dī kwəma nata ghwəy na cinwəyəy: Wa na Hyala ghati sləkənjəy, dī naa gəzə» kə.

²¹ Zhini ma kə Yesəw fa na: «Mba'a kə ndə bərci pəhətəvay wəzə lə shi mbəzə ci, ka ndəghwə ghi tsa ciy, ndə tifa dzaa ndənjəwashi shi ciw. ²² Ma mba'a kə tsahwəti ntsaa tanəti tə bərci səəkəy dzəkən, mba'a tədanəkənjəy, ta pahwə shi mbəz ci va niy vəshi na ti shi dza ntsa va. Shi dza na vaa pahwə və na, mba'a tatahamtishi.

²³ A na neyey, ma ntsaa ni ghwəmə na lə gha na yaw, kəy, ndə mbəz tsee na tsava ndə. Ntsaa kəətira ma mbə sləni yay, slənee vaa lidī na» kə Yesəw.

Njasa ka gazlakaa zhəghəvaa zhəmbə ndə

(Mt 12:43-45)

²⁴ Zhini ma kə Yesəw ɓa na: «Mba'a kə gazlaka niy nza mbə ghən ndə, dza mba'a səvəritay, a ka naa dza dza, ka təwrə dzar mbə gamba, ta pəla pətsa dza naa mbay dəkətəvata ti. Ma sa ka na dza kala kwəməvə pi ghənzəy, ka na dza mbə zəzə kwəma nzəy: "Ma ghənzə tsəgha na, wəzəɓa zharee zhəmbə ciki tsee vaa səvəri d'ee mbə" dza naa ni. ²⁵ Ma sa ka na zhəghəkəvataa zhəmbə na, mba'a kəsəy ciki tsa va gwəma gwəma wəzə, papa d'ewd'ew. ²⁶ Ma sa ka gazlaka va nay pətsa mbəɓa tsəgha ki na, mba'a dzaa hakakə nihwəti gezlekikiy gwəramti mənī ndərəm kən mbərən, ta nzəy mbə ciki tsa va. Ma sa ka ghəshi səəkə ki na, shirbītə dzashiy dzəmbə ntsa va gwanashi. Dzəghwa tərənɗw gazlaka dzaa mətsəhəta va ntsa va, tan na kwatana va ki» kə.

Vəshi katan na

²⁷ Ma sa kəramti Yesəw gəzə kwəma va na, mba'a nahwəti mali madīta mbə jipə mbəzli tifa, ka gəzə kwəma zlanzlan. Ma kə na: «Vəshi na ta mali səkəna gha kwa hwər nze, mba'a gha sahwe 'wa tə hati nzə!» kə. ²⁸ Ma kə Yesəw kaa zləbanta na: «Aw kiw, mbəzliy fa kwəma Hyala va, dza ghəshi ka di fəti tiy, ghəshi na shi mbə vəshi» kə.

Məndiy d'əw shi madana madana ni va Yesəw

(Mt 12:38-42)

²⁹ Ma sa ɓasətəvashi mbəzli vəgha Yesəw, a kə na: «Ma ghwəy ghwəy mbəzli mbə vəghwə tsa ndatsə tsay, mbəzli jikirkir ni nza ghwəy. "Mənti shi madana madana ni" pə ghwəy kaa ngəra. Na nee nee kiy, nihwəti shi madana madana ni dzee məntənɗwəy tībaw. Mək na shi madana madana ni va niy mənhəwə Hyala lə *Zhəwnasə. ³⁰ A Hyala mənti shi madana madana ni lə Zhəwnasə, ta mbə ka *Ninivə sənay, Hyala ghwənikə na, kə ghəshi. Ta mənti shi madana madana ni dza Hyala lə va kwərakwə, ta mbə ghwəy ghwəy mbəzli mbə vəghwə tsa ndatsə tsaa sənay, Hyala ghwənikərə na, yən Zəghwə yakə ndə ngəri, pə ghwəy. ³¹ Nay ghwəy na, fəca dza Hyalaa mənī ngwəvə dəkəkən mbəzliy, ta dza dza maza maliy niy səəkəta va tə hidī ka Sabaa dzəti ngwəvə ghəshi lə mbəzli mbə vəghwə tsa ndatsə tsa. Ta kəsəyshi dza na tə ngwəvə,

sa nzana mba'a niy səəkəta tə hidiy gwəramti kərakə, war ta favə kwəma gəzə mazə *Saləmanɗw, sa nzana tərənɗw ghəci sənata kwəma. Dzəghwa ghwəy na ghwəy ki na, kala di zləba kwəmee ghwəy. Yən sa dikə tsa kən Saləmanɗw ngar ki. ³² Fəca vici dza Hyalaa mənī ngwəvə dəkəkən mbəzliy, ta səəkə dza mbəzli mbə məlmə ka Ninivə dzəti ngwəvə ghəshi lə mbəzli mbə vəghwə tsa ndatsə tsa, ta kəsəyshi dza ghəshi tə ngwəvə. Ghəshi na nashi sa niy favə ghəshi gəzə kwəma Hyalaa dəkəkən jikir tsa shi va Zhəwnasəy, a ghəshi niy tsati titihwə kaa Hyala, ka zhəghanti nzəy tsa shi. Dzəghwa ghwəy na ghwəy kiy, kala di fa kwəmee ghwəy, yən tsa dikə tsa kən Zhəwnasə ngar ki» kə Yesəw.

Nzəy tsa mbəzliy nəw Yesəw *Kəristəw mbə wan pi

(Mt 5:15; 6:22-23)

³³ Zhini ma kə Yesəw ɓa na: «Ndə tifa tsəraghwa ghwə kwa gərkəwa, sa tsəraghwa na na, mba'a mbələy, aw bay na, mba'a dzəɓakən tasaw kənəw. Mə pətsa d'al tsa ka məndiy fəy, ta mbə ghənzə mbərə, ma nza mbəzliy dzəmbə ciki nay pi wan. ³⁴ Məcihi ghay, nja gərkəwa tə vəgha gha na ghəshi. Mba'a kə mətsəhi ghaa nay pi diwən diwənəy, mbə wan pi dza vəgha ghaa nza gwanata ghalaba ki. Mba'a kə mətsəhi gha kala nay pi diwən diwənəy, mbə kwəsli na vəgha gha. ³⁵ Ghənzə tsəgha kiy, mənī tə gha məhərli, vantaa wan pi tsa mbə nəfə tsa gha dzaa nzaa kwəsli. ³⁶ Wan kə pətsa mbə vəgha gha gwanay, kala tərmbə nahwəti bəla nzə mbə kwəsli, ghalaba na, mbə wan pi dza naa nza gwanata, njasa ka gərkəwa vaa mbərəna wan tsa nzə kwərakwə» kə.

Yesəw lə *ka Farisahi mba'a *ka ɓənipə kwəma pəhəti Hyala

(Mt 23:1-36; Mk 12:38-40)

³⁷ Ma sa kədamti Yesəw gəzə kwəma ki na, dzəghwa tsahwəti ndə Farisa mba'a harvə ta zəmə shiy kəghi tsa ci. Dzəghwa Yesəw mba'a tsəhəy kəghi tsa ci va. Mba'a ghəshi ghati zəmə shiy kala yabə dəvə Yesəw. ³⁸ Ma sa nay ndə Farisa tsa va Yesəw ghati zəmə shiy, kala yabəhwə dəvə ghəci ta zəməshi na, mba'a məhərli ci səəta va nava kwəma. ³⁹ Ma kə Ndə sləkəpə kaa ngəci ki na: «Ghwəy ghwəy ka Farisahi, paf paf təhəshi nefer ghwəy va ndərəm lə va ghəli. Gwəyəy, mbəzliy gwəmantī yabə dəvəre sa shiy tsa shi va lə

kwakwa tsa shi d'ewdew p'arikē tē hwēm shi, mbalaa ng'orjəkəjəkə na ghēshi va rēfa kwa hwēr kwa hwēr shi nza ghwēy. ⁴⁰ Ghwēyōy, mbēzli kama mēhērli mbē ghōn shi nza ghwēy. Ma Hyalaa mēnti pētsa p'arikē va tē ngwēla na, kala ghēnzē mēnti tsa mbēba mbēba pi nē ghwēy kwērakwē shēkēna? ⁴¹ Wēzēba bānavē ghwēy shi kwa devēre sa yam tsa ghwēy lē shi kwa kwa zēndāfa tsa ghwēy kaa ka ndērma. Mba'a pē ghwēy mēnti tsēghay d'ewdew dza nefer ghwēy nza kwa kwēma Hyala.

⁴² A gēzanwēy ya, ghwēy ghwēy ka Farisahiy, mbē sēəkē na ngēra'wōē dzəkən ghwēy. Ghwēy kiy, kar ghwēy bē shiy kwētīj mbē shiy mēj ta bēshi kaa Hyala. Ka bē shiy kwētīj mbē shiy mēj, ya sēvəri mbē kēslifi er jōw jōw ni wēzē ni ka ghwēy ta ghēnghēn ghēnghēn ni. Ma na nza bama ti *kwēma pēhēti Hyala na, kala dī nēw ghwēy. Shi dī kwēma pēhēti Hyalay: Ka dī Hyala lē nēfē kwētīj, ka mēni kwēma lē kwal tsa nza, ava ghēnzē na kwēma nza bama ti va Hyala. Tsēgha na shi ka ghwēy mēni nza ci, kala za ma ghōn ta bē shiy kwētīj sēvəri mbē shiy mēj kaa Hyala dīfa. ⁴³ Ghwēy ghwēy ka Farisahiy, mbē sēəkē na ngēra'wōē dzəkən ghwēy. Sa nzanay, war tsa kwa kwēma pi nzēy ka ghwēy pēla ta nzēy mbē *ciki bāsēva tsa ka Zhēwifē nza mbēzli mbēwē narjwēy. Jōw dī ghwēy mēndiy sēkwānjwēy mētēfēkwē dzar tē lōwmaw. ⁴⁴ Ghwēy ghwēy ka Farisahiy, mbē sēəkē na ngēra'wōē dzəkən ghwēy. Sa nzanay, yōmyōm nza ghwēy lē kwēli mbē hidī, kala mbē mēndiy nata, war dza mēndiy dza dzar kēn kala sēnata mēndi» kē.

⁴⁵ Ma kē tsahwēti ndē mbē ka bēnipē kwēma pēhēti Hyala na: «A Mētēr, mbē kwēma gēzē gha va tsēgha nay, lē ghōyājōyta tsēārē gha mbē kwēma va» kē.

⁴⁶ Ma kē Yesēw kaa ngēci na: «Mbē sēəkē na ngēra'wōē dzəkən ghwēy kwērakwē, ghwēy ghwēy ka bēnipē kwēma pēhēti Hyala! Sa nzanay, kwēma shēndəkē na tanjēti bērci mbēzli ka ghwēy dī ghēshiy mēni. Ma ghwēy na, ka ka dēvē ghwēy kaa mbēzli va jōw mbē nēw kwēma ghwēy vaw. ⁴⁷ Ghwēy ghwēy shiy gwēmanti nga kwēlihi ni wēzēē dzəkən ka gēzē kwēma Hyala bakwamti jījīhīnjwēyōy, mbē sēəkē na ngēra'wōē dzəkən ghwēy. ⁴⁸ Sa gwēmanti ghwēy va kwēlihi vay, a ghwēy zlēbavē kwēma mēnti jījīhīnjwēy va dī na gēzē. Sa nzanay, bēkwē bakwamti jījīhīnjwēy ka gēzē

kwēma Hyala, sa dza ghwēy na ghwēy ki na, mba'a ghwēy gwēmanti kwēlihi ka gēzē kwēma Hyala va. ⁴⁹ Va tsēgha niy nē Hyala ghēnzē kwa sēnata kwēma: "Ta ghwēnanakēvēshi ka gēzē kwēmēē dzēē lē ka kwalēē, ka ghēshi dzay, mba'a ghēshi bakwamti nihwēti mbē shi, nihwēti na, mba'a ghēshi sanamiyshi ngēra'wōē" kē. ⁵⁰ Ka gēzē kwēma Hyala bakwamti mēndi ghala ghava hidī kiy, tē ghwēy ghwēy mbēzli mbē vēghwē tsa ndatsē tsa dza Hyalaa kēsli kērhi tsa shi. ⁵¹ Tē *Abel gha mēndiy pēōsli ndē, ka sar lē bēkwēshi pa' tē Zakari tsa pēōsli mēndi va kwa jīpē pētsa ka mēndi fē shiy ti ta ta Hyala lē ciki tsa nzē. Njasa gēzanwēy ya va na, ta sla ngwēvē dza Hyalaa dzəkən ghwēy, ghwēy mbēzli ndatsē ni, tē mbērkē mbēzli bakwamti mēndi va gwanashi.

⁵² Ghwēy ghwēy ka bēnipē kwēma pēhēti Hyalay, mbē sēəkē na ngēra'wōē dzəkən ghwēy, sa nzana mba'a ghwēy bēhwē sēnata kwēma Hyalaa dzēmbē dēvē ghwēy, mba'a ghwēy kalay kwal va mbēzli dī sēnata kwēma va, ya ghwēy dē'wōē ghōn tsa ghwēy na sēnata ghwēyōw» kē.

⁵³ Ma sa gēzamtī Yesēw kwēma va ki na, dza na mba'a bārway tīfa. Dza ka bēnipē kwēma pēhēti Hyala, ghēshi lē ka Farisahi ka ghwērēvēē dzəkən tēranjw, ka dēdēw nihwēti shiy vē ghēnghēn ghēnghēn, ⁵⁴ ka pēla ngali ci, nda nza naa mbēlikēvəri *kwēma jīkir na tē miy ci, ta mbē ghēshiy kwēmavē kwēma dza ghēshiy kēsē ti.

12

Yesēw yēmō shi bēnipē *ka Farisahi lē *is

(Mt 10:26-27)

¹ Ma ghala pētsa va ki na, mba'a mbēzli gar diwēy diwēy diwēy, bāsēshi, ka dza tē ndē tē ndē va dānshi. Dza Yesēw mba'a ghati gēzē kwēma pērbā kaa mbēzli ta sēfa ci, ma kē na: «Ndēghwē tē ghwēy ghōn tsa ghwēy va is tsa ka Farisahi va. Dī naa gēzēy, ndēghwē tē ghwēy ghōn tsa ghwēy va ngēdīpē tsa bēni ghēshi va kaa mbēzli. Sa ka ghēshiy dzay, mba'a ghēshi bēti ghōn tsa shi ka mbēzli slar slar ni, a tsēgha na ghēshiw. ² Ya wa kwēma mbēmbē na gwa'ay ta dzēti ngwēla dza na. Ya wa kwēma dza mēndiy ghēlēhwē gēzē nzēy, ta sēnata dza mēndi. ³ Va tsēgha, ya wa kwēma dza ghwēy gēzēhwē taa nza mbē kwēsliy, ta favē dza mēndi havēghwē tē ngwēla. Ya wa kwēma dza

ghwøy dāhwəhwə kaa ndə mbə ciki kəəli kəəli, ta zlapata kwəma va dza mēndi mə dāl pi pərikə tə ngwəla, ka favə mēndi kə.

Ka hazlani ghwøy va ndə ngəri ma, va Hyala pə ghwøy hazlani

(Mt 10:28-31)

⁴ Zhini ma kə Yesəw ɓa na: «Ma nə ya kaa ngəŋwəyəy madigahiray, ka hazlani ghwøy va mbəzli dzaa mbay pəəsliti wəgha ghwøy ma. Na niva mbəzli, nihwəti shiy tifa ghəshi dzaa mbay mēnti dzəghwakən shi vaw. ⁵ Kadiwəm, e citəŋwəy ntsa təbə na ghwøy hazlani və. Va Hyala pə ghwøy hazlani. Ghənzə na ntsaa dzaa mbay pəəsliti ndə, zhini mba'a bərçi və ta zhiniy ndəghambə ntsa va mbə ghwə difa. Ə gəzanjwəy ya, gala tsava ndə na sa təbə ghwøy hazlani və.

⁶ A ghwəmmə sənay, cifə ka mēndiy tanavə 'yegwer tiytiyi kaa ndə tə dala bakə. Ya tsəgha nzə kiy, ka zamti ghən Hyala ta tsəhwəti mbə shi ya kwətinjəw!⁷ Ghwəy kiy, ya shəti mbə ghən ghwøy gwanashi na mbəra mbəra na ghəshi, kwətinj kwətinj tsa shi gwa'a va Hyala. Njana nzana tsəgha kiy, ka hazlani ghwøy tepə ma. A ghwəy nay, ya njaa na 'yegwer dāŋ tsa shiy, ka zamti ghən Hyala ti shi ya kwətinjəw, hanaba ghwøy ghwəy ke ngəri ki ka na zəzə maa dzəkən ghwøy na» kə Yesəw.

Ka ha'wə ghwøy lə gəzə kwəma Yesəw kaa mbəzli ma

(Mt 10:32-33; 12:32)

⁸ Zhini ma kə Yesəw ɓa na: «Ə gəzanjwəyee, ya wa ntsaa dzaa ni: "Ndə nəw Yesəw nzeə nee" kə kwa kwəma mbəzli, ta gəzə dzeə yən Zəghwə yakə ndə ngəri, kwa kwəma ka kwal Hyala kwərakwə: "Tsee ndə na tsatsa" pən. ⁹ Ma ntsaa dza vaa ni: "Sənay ndee Yesəw na yaw" kə kwa kwəma mbəzli, tsəgha dzeə gəzə yən Zəghwə yakə ndə ngəri kwərakwə kwa kwəma ka kwal Hyala: "Sənay tsava ndə yaw" pən.

¹⁰ Ya wa ntsaa dzaa gəzəkə kwəma hwəwə hwəwə naa dzəkənee yən Zəghwə yakə ndə ngəri, ta pəlay dza Hyala mbə nəfə nzə. Ma na ntsaa gəzakən kwəma sawaa dzəkən *Safə tsa Hyala dəwdfew tsay, ka dza Hyalaa pəlay tsava ndə mbə nəfə tsa nzə teepəw.

¹¹ Mba'a kə mēndi dzaa kəəseghəŋwəy dzəti ngwəwə mbə *ciki ɓasəwa tsa ka Zhəwifə, ya dzəghwa kwəma mezhizhə, ya va nihwəti mbəzli dikə dikə ni ta slanjwəy ngwəwəy, sa ka ghwøy tsəhəŋwəy

na, əntaa ghwøy taa zəzə njasa dza ghwøy mēnti ta mbəliŋwəy, ya kwəma dza ghwøy gəzə ma. ¹² Sa nzanay, gwa'a dza Safə tsa Hyala dəwdfew tsa citəŋwəy kwəma dza ghwøy gəzə ghala vici va» kə.

Fir dzəkən ndə gəna tsa kama məhərli və

¹³ *Wakəwə tsəhwəti ndə mbə mbəzli ɓasəshi va, mba'a madiy, ma kə kaa Yesəw na: «A Metər, gəzanci kaa zədīrə a ghəci zləɓa ghəy təhə shi zəmə ghi tsa dəŋəy» kə. ¹⁴ Ma kə Yesəw ngəci na: «A madiga, wa ntsaa fəyra ta sləka kwəma kən ghwøy, ya ta təhəŋwəy shi ghwəya?» kə. ¹⁵ Dzəghwa ma kə kaa mbəzli gwanashi na: «Mənim məhərli, ndəghwə tə ghwøy ghən tsa ghwøy va nəghətəa ghwøy mənīŋwəy ka mbəzli ka dī gəna. Sa nzana, ya njaa na gəna dāŋ tsa nzə va ndəy, ka ɓanavə piy gəna va kaa ndəw» kə.

¹⁶ Sa gəzəkə na kwəma va ki na, dza na mba'a ɓəlanakəshi fir. Ma kə na: «A tsəhwəti ndə niy nza tifa, ndə gəna ghəci tərəŋw. Mba'a veher və. Ma sa zati na za ti shi na, tərəŋw shiy mənishi tə veher va. ¹⁷ Ma sa nashi na shiy mənishi və tsəgha ki na, dza na mba'a dzay dzəmbə təkə kwəma mbə ghən ci kwətiy, ma kə na: "Njaa dzeə mənī tay? Sənay, daw na pi vəya ta shikə shi zakee ni gwanashi" kə, war ka zəzə kwəma, war ka zəzə kwəma. Ma kə ki na: ¹⁸ "Yawa kadiw na gha ki. E sənay njasa dzeə mēnti nana ki. A dzeə bakwamti gəzhemer ya ni gwanashi, kee dza na mba'ee zhiniy nga ngati ni dikə dikə ni. Kee dza ki na ɓasə ɓasə ɓasaghwa shi zakee kwa shi, lə nihwəti shi vəya gwa'a. ¹⁹ Sa kee mēnti tsəgha ki, ma pən taa ni kaa ghən tsee na, a ghən tsee! A shiy mənishi va gha dalala nana ki, dāŋ gəna, lə shi zəmə paf paf paf, məkəŋa ta piya gar dāŋ. Nana kiy, a pə ghaa dəkəva, ka zəmə shiy, ka sa shi sa, ka vəshi" kə. ²⁰ Ma kə Hyala kaa ngəci na: "Gha niy ya, sa kama məhərli tsa ya jəw tsətsə mbə ghən ci! Avəny, ndatsə ndatsə, tə vərđi ndatsə nay, ta mətīŋa dza gha. Sa ka gha mətīŋa kiy, ya shi gha ni gwanashi ɓasəti gha kaa ghən tsa gha na, wa ntsaa dza zəməshia?" kə» kə Yesəw. ²¹ Ma sa kədamti Yesəw ɓəli fir tsa va, zhəghwa ma kə na: «Ava tsəgha dza naa nza lə ntsaa kəslimbə ghən va war mbə tsəni shiy kaa ghən tsa ci, ma dza kwa kwəma Hyala na, ndə ndərma ghəci» kə.

Ka zəzə nahwəti kwəma ghwøy ma, ɓanavəm nefer ghwøy gwanay kaa Hyala (Mt 6:25-34)

²² Ma løy hwøm kwøma va ki, ma kə Yesəw kaa *mbəzli ta səða ci na: «Ava va tsəgha nə ya ngəñwəy kiy, ka kəslimbə ghən ghwəy mbə zəzə kwømaa dzəkən shi zəməə dzəghwa hwər ghwəy, ya dzəkən shiy dzəkən ghən ghwəy ma. ²³ Sa nzanay, a piy tsa ndə tanəti shi zəməə ndə. A vəgha ndə tanəti shi pa naa dzəkən ghən ci dība, pən. ²⁴ Nashim ghaməkəhi, njasa ka ghəshiy zəməə shiy di. Ka za ghəshiw, ka mənī shiy ghəshi səkəkə kwamtiw, tamə və shiw, gəzəm və shiw. Ya tsəgha nʒə kiy, Hyala zəmanshi na shiy. Ghwəy kiy, diməba tə ghwəy na kwa kwøma Hyala kən 'yegwer. ²⁵ Mba'a pə ghwəy kəslimbə ghən mbə zəzə kwøma tsəgha kiy, ka dza ghwəy mbay mətəsakən viciy dzəkən na slavəñwəy Hyala ya jəw nʒə na? Ka mbay ghwəy tēpəw. ²⁶ Njana nzana kala mbay ghwəy məniti na jəw na kwøma kiy, wa shiy mənishi zəzə ghwəy kwøma tərəñw dzəkən niy tərmbə shiya? ²⁷ Nashim fəhiy mbərə ghwə tə gamba njasa ka ghəshiy tēbə kyasə tsa shi. Ghəshiy, kar ghəshiy mənəhwə sləniw, ka cislivə kwəbənjer ghəshiw. Ya tsəgha nʒə e gəzəñwəy, ya ndə nja mazə *Saləmanjw, ghəci saa niy nza vaa ndə shiy na, səkəkə naa pakən kwəbanj ka tēbə nja fəhiy mbərə ghwə va tə gambaw. ²⁸ A ghwəy sənay, mbərə ghwə kiy, ka nzay nza naw, ka ndə nata ndatsə na kwøma gagaw, həzliməy ghənzə shəkətə, mba'a ghwə dzaa ndamti. Ya tsəgha nʒə kiy, kar Hyalaa ghasləti, ka tēbə wəzə. Hanaba ghwəy ghwəy mbəzli dza naa pakəñwəy ma kwəbənjerəy gwərəmti wəzə ki na. Ma ghwəy bənavə nefer ghwəy kaa Hyala gwanashiw. ²⁹ Ka tasə ghən tsa ghwəy ghwəy lə papala shi dza ghwəy zəməə, lə shi dza ghwəy sa, ka zəzə, war ka zəzəə dzəkən shi ma. ³⁰ Ma na gəla niva shiyəy, mbəzliy nəw ma Hyala mənī shi tikə tə hidī na shiy tasəva lə pala niva shiy. Na na ghwəy, a Didi va ghwəy. Gwa'a sənashi na niy kama va ghwəy shiy. ³¹ Wəzəba bənavə ghwəy nefer ghwəy kaa Hyala na, nza ghənəzə sləkəñwəy. Ma nza Hyala ndəñwəy niva shiy» kə.

Ghəra sləni ta shi wəzə ni mə ghwəmə (Mt 6:19-21)

³² Ma kə Yesəw dība na: «A mbəzlee ni, ya kala dāñ nza ghwəy, ka hazləni ghwəy ma. Sa nzanay, a Dəñwəy tsa mə ghwəmə vəshiy ta bəñwəy dzəti pətsa dza naa sləkə mə ghwəmə. ³³ A gəzəñwəy ya, mbalam pamtim səkəm tə shi va ghwəy,

nza ghwəy tahananə gəna dza ghwəy kwəməvə ti shi kaa ka ndərma. Pavəm mbəl tsa hali ma. Di naa gəzəy, ghəra sləni ta shi mə ghwəmə. Sa nzana məbay, ka dza shi va kərəshiw, ka mbə ndə ghəliy kəthəghəy dzəvəgha shiw, ka mbə ləmaa ndəbəhwəshiw. ³⁴ Sa nzana tə pətsa nza shi gha nza bama ti shiy, war tība ka məhərli ghaa nza kwərakwə» kə.

Ka ghəra sləniy bə ma hi mbə ndəghə ntsa ghəranci ghəshi sləni

³⁵ Zhəghwa ma kə Yesəw bə na: «Pəhətəvəñwəy ta ghəra sləni ya hwəm̄ba, mba'a ghwəy tsə'waghwa ghwə kwa gərkəwahi ghwəy, kala hi ma ghwəy. ³⁶ Məñiñwəy nja ka ghəra sləniy ndəghə ntsa ghəranci ghəshi sləni, dzaa zhəkə mbə bə mali. Ya vici hwəm̄ səkəkə nay, war favə ma ghəshi har tsa ci na, ka ghwənananci dəgha. ³⁷ Sa dza ntsa ghəranci ghəshi va sləniy zhəghəkəvay kəsashiy, vəshi na va ka sləni va, sa nzana mbə ndəghə səkəkə tsa ci ghəshi niy nza, kala hi ma. A gəzəñwəy ya, ta na navay, tsəgha na, ta pakən kwəbənjer sləni ci dza ntsa va, mba'a pəhantəvay ta ghəra sləni. Ka na dza na, ka harshi a ghəshi nʒəyshi. Sa ghəshi nʒəyshi na, ka təhanshi shi zəməə ghəci. ³⁸ Mba'a kə ntsa va zhəghəkəvay ya mbə dāñkala vərđi, ya tə kwa taja ngələkə, səkəkə na ghəshi mbə ndəghə kala bəhwə ma hiy, vəshi na ta niva ka sləni. ³⁹ Favə tə ghwəy kwøma dēe na gəzəñwəy wəzə. A ghwəy sənay mba'a kə ndə ghi sənay vəghwə tsa dza ndə ghəliy səkəkə dzəkə ghi tsa ciy, ta fə ghən dza na ti. Ka dza naa zlay kwal kaa ndə ghəli ta dzəkəw. ⁴⁰ Va tsəgha, ma ghwəy kwərakwə kiy, gwəmatəvəñwəy ya hwəm̄ba. Sa nzanay, ge'i lə vəghwə tsa təkəti ma ghwəy dzee səkəkə yən Zəghwə yakə ndə ngəri» kə.

Ndə ghəra sləni tsa nza məhərli və, lə tsa kama məhərli və

(Mt 24:45-51)

⁴¹ Ma sa gəzəkə Yesəw tsəgha, ma kə Piyer ngəci na: «A Ndə sləkəpə, kwataka kaa ngəñy bəli gha fir tsa ta naa, naa kaa mbəzli gwanashi?» kə.

⁴² Ma kə Yesəw zləbanci na: «Favə tə ghwəy, e gəzəñwəy kwømaa dzəkən ntsa fəy mənđi ta niğhə dzəkən sləni nihwəti mbəzli. Ntsaa fə ghən ta sləni ci, ka ghəra lə məhərliy, kaa ngəci dza ndə ghi tsa ghəranci na va sləniy zlatanəvə ndəghwə pətsa kəghi tsa ci, nza ghəci bənsi shi zəməə kaa nihwəti ka sləni kayba sa ka

12:24 12:24 Cem 147:9   **12:27** 12:27 1Mezh 10   **12:28** 12:28 Mt 14:31   **12:32** 12:32 Ezay 41:14; Lk 22:29

12:33 12:33 Mt 6:19; 6:20; Lk 11:41; 18:22; SləniKY 2:45; 4:34-37; Kwəl 3:1-2   **12:35** 12:35-36 Mt 25:1   **12:36** 12:36 ShiZhj 3:20   **12:39** 12:39 Mt 24:43   **12:40** 12:40 Mt 24:42   **12:42** 12:42-44 19:17-19

vici zəmə shiy mənta. ⁴³ Ghala vəghwə tsa dza ndə ghi tsa vaa səkək, mba'a kə kəsəy ndə sləni tsa ci va, ghəci mbə tsəva lə sləni gəzanci na va wəzə wəzəy, vəshi na ta tsava ndə ghəra sləni. ⁴⁴ Ə gəzənjwəy ya, ta na navay, tsəgha na, ta fanamə shi və gwanashi dza ntsa va mbə dəvə ndə sləni tsa ci va. ⁴⁵ Ma mba'a kə ndə sləni tsa va ghavə təkə mbə nəfə tsa ci: "Ka dza ntsee tsa dikə tsaa zhikə bəlanəw" kə, dza na tapə, dzəmbəy mbə didi'wə nihwəti ka ghəra sləni tifa, shiy zhər lə mi'i gwa'a, war ka zəmə shi zəmə ci, ka sa shi sa, ka ghıy, ⁴⁶ war ghəci mbə mənı shi ci va tsəgha ki na, ka ntsa ghəranci na va sləni dza vətəghə səkəkəy, fəca viciy niy bərkəti ma ndə sləni tsa va səkəkə tsa ci, ge'i lə leri y niy bərkəti ma na difa. Sa naa səkəkə na, sa' sa' sanamiy ngəra'wə kaa ndə sləni tsa va tərənjw, mba'a dzaa jakays hi tə na shi kwəma lə mbəzli y kəsəvə ma sləni ci va bekir divi.

⁴⁷ Ma ndə sləni tsaa sənashi shi dı ntsa ghəranci na sləni, dza na kala gwəmava ghəci ta sləni va, kala mənı ma shi dı ntsa ghəranci na va sləni ghəciy, tərənjw dza mənıy də'wəti. ⁴⁸ Ma na ndə sləni tsaa sənashi ma shi dı ntsa ghəranci na sləni, dza na mba'a təvəti kwəma gar də'wə mənı tiy, jəwə dza mənıy də'wəvə. Ava tsəgha dza naa nza, ma ntsa banavə Hyala shiy dənəy, shiy dən dza naa dəw və. Ma ntsa zlanay na sləni dikə nay, tərənjwfa və dza naa dəw sləni» kə.

Tihəva na sa bəkə Yesəw dzəghwa jipə mbəzli

(Mt 10:34-36; 16:2-3)

⁴⁹ Zhəghwa ma kə Yesəw fa na: «Ma səkək tsee tsay, ghwə na sa bəkəkə dətı hidı. Ma tə dı tsee kə nza y, tsətsə na ghənzə pəhəpəhə. ⁵⁰ Ta sa ngəra'wə dzee ya njaa'a. Mbə hazlənı na nəfə tsee tərənjw, pa' fəca dza naa səkəkəy dzəkənəe. ⁵¹ Zərkəkə bəkəkə kaa mbəzli nə ghwəy bay na? Awə, a gəzənjwəy ya, waa tihə mbəzli na sa bəkəkə dətı hidı. ⁵² Ghala ndatsə, mba'a kə mbəzli kəghi tsa kwətənj tsa cifəy, ta tihəvərıvashi dza ghəshi. Mahkan nihwəti kwa na shi bəla, ka bə nəfə dzəkən ni bakə ni va, bakə nihwəti kwa na shi bəla, ka bə nəfə dzəkən ni mahkan ni va. ⁵³ Ka bə nəfə didiy dzəkən zəghwə ci, zəghwə kwərakwə na, ka bə nəfə dzəkən dəy. Məməy, ka bə nəfə dzəkən zha nəz, zha kwərakwə na, ka bə nəfə dzəkən mbəghəta. Ma mashiy mali na, ka bə nəfə dzəkən makwa nəz, makwa na, ka bə nəfə dzəkən shəta» kə.

⁵⁴ Dzəghwa, ma kə Yesəw kaa vərəm tsa tifa va kwərakwə na: «Sa ka ghwəy nashi kwələbi kwa ghwəməy, ta səkək dza van, pə ghwəy ni, war ghwəla ka gha nıghə na, van səkəkəy katan. ⁵⁵ Dzəghwa fa, mba'a pə ghwəy nay safə zhəghəkəy səkəkə ləykə ka viy dzatikəy, a fəghwə səkəkəta, pə ghwəy ni, ka gha nıghə na mənı mbə fəghwə katan. ⁵⁶ Ghwəy ki y, ka ngədi mbəzli lə kwəma pərıkə tə ngwəla nza ghwəy. Mba'a ghwəy sənay nıghə pətsa mə ghwəmə lə pətsa tə hidı ta gəzə shiy dzaa mənıva ki y, sa wana mbay ma ghwəy sənashi shi dı shiy mənıva ni sanaa gəzəa?» kə.

Sləkatim kwəma kwa jipə ghwəy lə ndə mbəz tsa gha

(Mt 5:25-26)

⁵⁷ Ma kə Yesəw fa na: «Wa slən tsa shiy mənıshı, mbay ma ghwəy tərə na təbə mənıy mənı kwəma də'wə ghən tsa ghwəya? ⁵⁸ Mba'a kə ntsa nza ghwəy mbə həərəva li y harıja dzətı ngwəvəy, dzəghə tə gha sləka kwəma va ghwəy li kwa kwalıjwəy, vantaa ghəci dzaa pəmanavəna kaa ka sla ngwəvə, vantaa ka sla ngwəvə dzaa pəmanavəna kaa ka sawji, vantaa ka sawji dzaa kalaghwanə kwa fərshına. ⁵⁹ Ghala fa ki y, ka dza mənıy pəlanə tərə, kala war sa ka gha wamti kwəma gwa'a gwa'a njasa dza mənıy slavənjaw» kə.

13

Kala zhəghanti nəzəy tsa ci kə ndəy, ta zamti piy tsa ci dza na

¹ Ghala vəghwə tsa va ki na, dzəghwa nihwəti mbəzli y nza tə pətsa va mba'a ghəshi gəzanci kwəma kaa Yesəw, ma kə ghəshi na: «A ghəy favə, a Pilatə niy bakwamti ka Galile ghəshi mbə hənı shiy kaa Hyala, dzavədə miymiy mbəzli va dzavədıshı lə miymiy shi hənı ghəshi va kaa Hyala, kə mənı» kə ghəshi. ² Ma kə Yesəw zləbanshi na: «Tərənjwfa ka Galile bakwamti mənı va mənı na rəda kən nihwəti ka Galile, va tsəgha bakwamtıshım, nə ghwəy sa bəkəkə ghwəy na? ³ Tıbaw, ghwəy kwərakwə ki, e gəzənjwəy, kala zhəghanti nəzəy tsa ghwəy pə ghwəy sana na, ta bəkəkə dza ghwəy gwanənjwəy nja ghəshi kwərakwə. ⁴ A ghwəy niy favə, a ciki Shıləwə niy ngəzlay dzəkən mbəzli mənı lə dəghəsə, mba'a ghəshi bəkəkəshı, kə mənı niy ni. Tərənjwfa ghəshi mənı *kwəma jikir na kən nihwəti mbəzli mbə məlmə Zherəwzalem

gwanashi, va tsøgha bækwøshi ghøshi, nø ghwøw sa bærkøti ghwøw na? ⁵ Tifaw, ghwøw kwørakwø ki, e gøzanwøwøw, kala zhøghanti nzøw tsa ghwøw pø ghwøw sana na, ta bækwø dza ghwøw gwananwøw nja ghøshi kwørakwø» kø.

Bøli fir læ bøkakø

⁶ Ma læw hwøm ki na, dza Yesøw mba'a bølanaøkøshi fir tsa, a kø na: «A tsahwøti ndø niy nza tifa, læ tsa vø. Dza na ngwøbø ngwøbøti bøkakø kwa tsa ci va. Ma sa kølita fø va na, dza na tønahwøti vici mba'a madfy ta ngøli nzø, tsøhø na na, kala kəsata ya ti. ⁷ Ma kø kaa ntsaa ghøra sløni sløni kwa tsa ci va na: "Nata fø na ghay, ndatsø manta na gar yaw. Kwa mahkana piyee na sana mbø søkø ta ngøli ya nzø, shan ghønzø ta yati ya. Ghønzø tsøghay bø tsø' i gha kølslamti. A nava ka na nzøyta war ka køli, ka makamti ngwøla tø za gømtaa?" kø. ⁸ Ma kø ndø ghøra sløni tsa va ngøci na: "A ntsee dikø tsa, kadiw, zlata tø piya na na gha difa, e lamti pøtsa dzar ta mətšøni nzø, ma nzee tñti mëlbfø. ⁹ Ghalabay aa ta yati ya mbø piya zhøkø va bærkee. Kala dza køw yay, nza gha kølslamti ghalafba ki"» kø.

Yesøw læ nahwøti mali fəca *vici dəkøva ka Zhøwifø

¹⁰ Ma tønahwøti vici dəkøva na, dza Yesøw mba'a dzømbøw mbø *ciki basøva tsa ka Zhøwifø. Dza na ka bananshi kwøma Hyala kaa mbøzli. ¹¹ Mba'a nahwøti mali niy nza tifa gwørapøta va *hil. Piya nzø møn læ døghøwø niy mñti na læ hil tsa va mbø vøgha nzø. Cøke' hil tsa va zhighevøri, war mø demøhwø ghønzø dza, kala mbay ma garø. ¹² Ma sa nata Yesøw mali va na, dza na mba'a harata, ma kø ngøta na: «A mali, a gha mbølija va zølghwø tsa zhøghøja gha tsa vø» kø. ¹³ Dza na bøm fati dividivi ci tø mali va, war ghwøla tsøgha na nza'jøw tidid', mali va garøta. Tapø ghønzø mbø fal Hyala.

¹⁴ Ma sa nata ntsaa sløwa ciki basøva tsa va nava kwøma tsøgha na, mba'a nøfø tsa ci satiy tørøn, sa mbøliiti Yesøw va mali va fəca vici dəkøva. Ma kø kaa mbøzliy basøshi va tø pøtsa va ki na: «Vici kwan na sa ka møndiy ghøra sløni ti mbø læwma kwøtiñ. Mba'a pø ghwøw dñ mbøliñwøw va zølghwø tsa ghwøwøw, mbø vici kwan na va ka ghwøw søkø. Ma na vici dəkøw, mbøli mbøzli tifa fəca nava viciw» kø.

¹⁵ Ma sa gøzøkø na tsøgha, ma kø Ndø sløkøpø ngøci na: «Ghwøwøw, mbøzliy

dakø mbøzli læ kwøma pørikø tø ngwøla nza ghwøw. Ya tsamafa ndø mbø ghwøw na, kar pøli məcər tsa ci, ya kwantəmca ci, ta dza ta santa yam fəca vici dəkøva sa? ¹⁶ Mali na kiy, jijiy *Abøraham na, kwa møn læ døghøwø na piya nzø ghalazhøghøvøri *ndø jaka tsa Hyala, shan ghønzø ta mbay garø. Ya sa nzana mbø pøli døkøw tsa ghwøw ghwøw fəca vici døkøva ta sancy yam kiy, hanafba mali na ka mñdi zlata mbøli nzø fəca vici døkøva nø ghwøw na?» kø. ¹⁷ Ma sa gøzøkø Yesøw kwøma va tsøgha na, mba'a ha'wø kəsøwø mbøzliy niy kanciy ghøpø va. Ma mbøzli gwanashi ni nashi ki na, tørøn ghøshi vøshishi ta slønhi wøzø wøzø ni va ghøraty Yesøw.

Bøli fir læ kwøma cizlæ gwøbiri

(Mt 13:31-32; Mk 4:30-32)

¹⁸ Zhøghwa ma kø Yesøw fəca na: «A shiy tifa, nja sløkø tsa sløkø Hyala mbøzli li shi ghøshi, ¹⁹ læ cizlæ gwøbiri dzee yømøti. A ghwøw sønay, mba'a kø ndø mønivø cizlæ gwøbiri, mba'a tsønawøyshi mbø za ciy, ta pøsøshi dza ghøshi, ka ghøshi dza na mba'a ghøshi kølishi ka fø dikø na. Ka 'yegwer søkø ki na, ka la ghyeghyer shi mø. Ava tsøgha na læ mazø tsa Hyala kwørakwø ki, jøwø ka naa 'way, ka køli» kø.

Bøli fir læ kwøma *is

(Mt 13:33)

²⁰ Zhini ma kø Yesøw kaa tsahwøti fir fəca na: «A shiy tifa dzee yømøti sløkø tsa sløkø Hyala mbøzli læ shi difa. ²¹ Yømyøm na læ is tsa ka mali vaa tivø jøwø, mba'a tambø mbø ghwøpø gar kilaw bakø mətšøkø ciføti, ka gha nighe na pipirif ghønzø pøkømøvata gwanata. Ava tsøgha na læ mazø tsa Hyala kwørakwø ki, jøwø ka naa 'way, ka køli» kø.

Gøzø kwømaa dzøkøn miy døgha te'wø na

(Mt 7:13-14, 21-23)

²² Ma læw hwøm ki na, mba'a Yesøw tarønhwø mølmehi ghøngøn ghøngøn, ta tsøhø mbø mølmø Zherøwzalem. Ghøci mbø dza dza ci vay, kala gøzø kwøma Hyala niy nza na kaa mbøzli.

²³ Ma tønahwøti vici na, dza tsahwøti ndø ka døw kwøma vø, a kø na: «A Metø, kwataka mbøzli jøwø na shiy dzaa mbølishi ta naa, njaa?» kø. Ma kø Yesøw ngøshi na: ²⁴ «Ø pø ghwøw jihøva ta dzakø kwa miy døgha te'wø na. Sa nzanay dñ na mbøzliy dzaa dzøghø dzakø kwa miy

13:6 13:6 Mt 21:19; Mk 11:13

13:8 13:8 2Pi 3:9, 15

13:10 13:10-17 Mk 2:27-28

13:14 13:14 Søvøri 20:9-10

13:15 13:15-16 14:5; Mt 12:11-12

13:16 13:16 jijiy Abøraham: 1:54-55, 73; 3:8; 19:9

13:19 13:19 Ezhek 17:23;

Mt 13:31 13:21 13:21 Mt 13:33

dægħa va, kala dza ghəshiy mbay dzakə, e gəzanjwəy nee ki.

²⁵ Kala dza pə ghwəy jihəva ta dzakə kwa miy dægħa vay, sa ka ndə ghi dza na, disl dza naa kalay dægħa ci, mba'a kwəbəlāy kəyba kəyba. Ma ghwəy na ghwəy ki na, pərikanjwəy ghwəy taa nza tə ngwəla. Ka ghwəy ghavə na, ka dəmdəmə gəzli miy dægħa. Ma pə ghwəy taa ni na: "A Metər, ghwənamtənjəy dægħa" pə ghwəy taa ni. Ma kə taa ni ngejwəy naci ki na: "Ka ghwəni yaw, sənay ya nda dza kwama tsahwə ghwəy" kə taa ni. ²⁶ Ma pə ghwəy dzaa ni ngəci ki na: "A ghəy niy zəməhwə shiy jakə lə għa, ka sa shiy lə għa. A għa niy bənəhwə shiy kaa mbəzli dzar kwa kweler mbə məlmə ghəy" pə ghwəy taa ni. ²⁷ Zhəghwa ma kə ndə ghi tsa va dzaa ni ngejwəy diβa na: "Waa sənay ya nda dza kwama tsahwə ghwəyəw, satim barvanjwəyəm vəgħee gwananjwəy, ghwəy mbəzli ka məni kwəma jikir na ni" kə dzaa ni. ²⁸ Sa ka ghwəy nashi kar Abərahām lə *Izakə, mba'a *Zhakwapə, mba'a ka gəzə kwəma Hyala gwanashi, ghəshi mbə Mazə tsa Hyala, ma ghwəy na, mbəzli bazlakəvəri məndiy dzəti ngwəla, e gəzanjwəyəy, war ə dza ghwəy wahə, ka pərə sli'i ghwəy. ²⁹ Ta səəkə dza mbəzliy dza ya pa' səəkə kwa ghwəmə lə njasaa dzəghwa məkwi, lə səəkə kwa həci, lə zhəkə dzati kwa məw, ta nżəy ka zəmə shiy tə pətsa sləkə Hyala. ³⁰ Ghalabā kiy, nihwəti mbəzli mbə mbəzliy 'wa kwəma nanay, ka mbəzli ləy hwəm dza ghəshiy zhəghəshi. Ma nihwəti mbə mbəzli ləy hwəm sana na, ka mbəzli kwa kwəma ghəshi taa zhəghəshi ghalabā» kə Yesəw.

Hwər tsa Yesəw mbə zhanci ta mbəzli mbə məlmə Zherəwzalem (Mt 23:37-39)

³¹ Ma ghala vəghwə tsa va ki na, dza nihwəti *ka Farisahi mba'a ghəshi səəkəshiy dzəvəgha Yesəw. Ma kə ghəshi ngəci na: «Barvanja tikə, a għa dzanjaa dzəti tsahwəti pi, sa nzanay, mbə pəla pəəslija na mazə *Erədə» kə ghəshi ngəci. ³² Ma kə Yesəw ngəshi na: «Mbalam, gəzancim kaa saa tsəhwəliy va tərənjw tsa. Ma pə ghwəy ngəciy: "Avanara mbə tihə hyeler səvəri mbə mbəzli, ka mbəli ka zəghwə, ndatsə lə həzlimə. Ma tə kwa mahkana viciy, gwa'a dza slənee nza, kə ntsa va" pə ghwəy kaa ngəci» kə. ³³ «Ya njaa nay, war ta nəw kwal tsee dzee, ndatsə, lə həzlimə, lə vəghwə tsa həzlimə gwa'a. Sa nzanay, ka təbə na məndiy

pəəsli *ndə gəzə kwəma Hyala tə tsahwəti pi kala war mbə məlmə Zherəwzaleməw» kə.

³⁴ Dzəghwa ma kə Yesəw na: «A mbəzli mbə məlmə Zherəwzalem, ghwəy bakwamti na ka gəzə kwəma Hyala, mba'a ghwəy pa'wamti mbəzli Hyala ghwənanashi na lə hərəzli, ka bakwamtishi. Daj na sədee mbə pəla basətənjwəy, ta ndəghwənjwəy, njasa ka kwəkwəla vaa basambə kwərtiti nżə mbə bəkəbəkə nżə. Dzəghwa kala zləβa ma ghwəy. ³⁵ Ə gəzanjwəy ya nana kiy, ta bənti dəvə nżə dza Hyala tə məlmə ghwəy. Ə gəzanjwəy ya, ka zhini ghwəy nara ghwəla təpəw, pa' fəca dza ghwəy gəzə dzəkənee: "Təfanati miy tsa nżə Hyala kaa ntsaa səəkə mbə slən tsa nżə ghənżə kwa sləkəpə" pə ghwəy» kə Yesəw.

14

Yesəw lə ndə zəghwə

¹⁻² Ma fəca nahwəti *vici dəkəva ka Zhəwifə na, mba'a Yesəw dzakəy dzakə ghi tsa tsahwəti ntsa dikə tsa mbə *ka Farisahi ta zəmə shiy. Dzəghwa tsahwəti ndə gwərapəy ghəci va zəghwə pəpə, mba'a səəkəy garəy vəgha. Ma mbəzli kəyba na, war ə ghəshiy fə ghən ta Yesəw, ta nighə shi dza naa məni fəcava. ³ Ma sa nay Yesəw tsəgha na, dza na ka dəw kwəma va *ka bənipə kwəma pəhəti Hyala, lə va ka Farisahi, ma kə ngəshi na: «Ndapə kwal kwəma pəhəti ghwəmmə ta mbəli mbəzli fəca vici dəkəva ta naa, na kala ndapə na?» kə ngəshi. ⁴ Dza mbəzli va shalal ghəshi nżəyshi, kala di ma zləβanci kwəma. Dza Yesəw ki mba'a fakən dividivi ci kən ghən zal tsa va, mba'a mbəlanti. Sa mbəlanti na na, mbalaa jighi, kə kaa ngəci, ka dzay ntsa va.

⁵ Zhəghwa ma kə Yesəw kaa mbəzli va ki na: «Mba'a kə ndə mbə ghwəy sana lə zəghwə və, ya məcar na sa və, dzəghwa na mba'a bagħwa tərə kwa wawərə fəca vici dəkəvay, nza ghwəy dza ta bəə səəmə tībata sa?» kə kaa ngəshi. ⁶ Ma sa favə mbəzli va tsəgha na, shəj ghəshi ta mbay zləβanakə kwəmaa dzəkən kwəma va, shalal, ghəshi nżəyshi.

Njasa ka għa har mbəzli ta zəmə shiy

⁷ Mbəzli harashim vaa dzakə ghi tsa va ta zəmə shiy na, war pətsa wəzə tsa ghəshiy təra ta nżəy ti, mbalaa na Yesəw fəti ghən ti shi. Dza na tapə dzəmbəy mbə bəlanshi fir ki, ma kə ngəshi na: ⁸ «Mba'a kə ndə harvənja ta zəmə shiy mbə bə maliy, əntaa għa dzaa nza, tsəhənja ma

gha na, ka nzøy tøy pøtsaa gwøra wøzø tsa ma. Sønay gha nda tsahwøti ndø tifa mbø mbøzli harashi ntsa va tøywøwfa ti bama kaa ngøjaw. ⁹ Ka gha nighø na ntsaa haranjwø va ta zømø shiy sækø kəsana, a kə taa ni ngøja na: "Satiņa zlanay tsava pi kaa ntsa" kə taa ni. Ghalaba ki na, lə ha'wə lə ha'wə dza ghaa dza ta zhiniy nzøy zhøkə løy hwøm mbøzli ki. ¹⁰ A ka gha mənı ndø kə harvøja ta zømø shiyøy, tsøhøja ma ghay, mba'a gha dzaa nzøyja tøy pøtsaa kəray. Ma sa ka ntsa haranjwøy va sækø ki, ma kə dzaa ni ngøja na: "A madıga, satiņa tikøø dzaghwa pi nzøy tsa wøzø tsa tsa" kə dzaa ni. Ma tsøgha ghalaba kiy, bama tøywøw dza naa nza tøy gha kwa kwøma mbøzli dza ghwøy zømø shiy li shi gwanashi. ¹¹ Sa nzanay, ya wa ntsaa kəlitı ghøn tsa ciy, ta zhøghøti dza Hyala ka ntsa jøw tsa. Ma ntsaa zhøghøti ghøn tsa ci ka ntsa jøw tsay, ta möntı dza Hyala ka ntsa dikø tsa" kə Yesøw.

¹² Dzøghwa, ma kə kaa *ndø Farisa tsaa harvø va ki na: «Mba'a pø gha tati shiy ta har mbøzliy, øntaa gha haka madıgahıja, lə ngwarmøhiņa, mba'a manhiņa, mba'a ka ghalahıņa nza shiy vø shi ma. Sa nzana, mba'a pø gha harvøshiy, ta harja dza ghøshiy dza ta zømø shiy fəcahwøti kwørakwø. Ghalabay shi gha va dza ghøshiy zhanavøja. ¹³ Mba'a pø gha tati shiy ta har mbøzli ta zømø shi mbø makwaghwa ghay, ka cicikwø, lə mbøzli møti møti vøgha ni, lə vøðevøder, mba'a ghwølefesli, pø gha dzaa har. ¹⁴ Ghalaba kiy, ta vøshi dza ghaa dza, sa nzana kala dza ghøshiy mbøzli zhanavøja shi gha va. Ma nza Hyala də'wə ghøn tsa nzø zhanavøjashi ge'i lə vici dza mbøzliy mənı kwøma dı Hyalaa zhikømə kwa kwøli» kə.

Bøli fir lə kwøma har mbøzli ta zømø shiy mbø makwaghwa
(Mt 22:1-10)

¹⁵ Ma sa favø mbøzli tifa va mbø zømø shiy kwøma gøzøkø Yesøw va tsøgha, ma kə tsahwøti ndø mbø shi kaa Yesøw na: «Vøshi na ta ntsaa dzaa zømø shi zømø tøy pøtsa sløkø Hyala sa» kə. ¹⁶ Ma kə Yesøw kaa zləbanci kwøma va lə fir na: «Favø tøy gha, a tsahwøti ndø niy nza tıfay, dza na mba'a tati shi zømø dıj tøywøw, ta haka mbøzli dıjıj tøywøw ta zømøshi. ¹⁷ Ma sa mønta vici zømø shi zømø va na, da' haray ntsaa ghørancı sløni, mba'a ghwønay kaa mbøzli har na va. Ma kə ngøci na: "Mbala, ma pø gha kaa mbøzli haree va ta zømø shiyøy: Sækømə, gwa'a gwa'a nakamtøvashi shi zømø, pø gha

ngøshi" kə. Tsøgha na, kə ndø sløni tsa va, mba'a dzaa gøzanshi tsøgha. ¹⁸ Ya wa ndø mbø shi gwanashi na, war kwal vøya na yaw, kwal vøya na yaw, kə ghøshi gwanashi. Ma kə kwa tarja ndø na: "Wa e pavø za, 'war'war tifa, ta dza ta nighøti za va dæe, ka dzee tsøhøra mbø zømø shi zømø vaw, titihwø ə cə'wøjæe, yarj pø gha na gha!" kə. ¹⁹ Ma kə tsahwøti bə na: "E pavø slay ka zee, ngwøw cıfə, ta dza ta dzøghøshi dæe, ka dzee tsøhøra mbø zømø shi zømø vaw, titihwø ə cə'wøjæe, yarj pø gha na gha!" kə. ²⁰ Ma kə tsahwøti bə na: "Yønøy, 'war bə mali nzee, va tsøghay, ka dzee tsøhøraw" kə.

²¹ Sa favø ndø sløni tsa va kwemer shi va gwanashi na, ønkwa kə. Dza na mba'a zhøghøkøvay dzøvøgha ntsa ci va dikø tsa. Sækø na cøke' zhanavøw kwemer gøgøzøkø mbøzli va va kaa ngøci. Ma sa favø ndø ghi tsa va kwøma gøzøkø mbøzli va va na, mba'a nøfə tsa ci sati y tøywøw. Ma kə kaa møgøla tsa ci va na: "Mbala dzar tøy ləwmahi, lə dzar kwa kweler dzar mbø malmø, a gha harashıda ka ndørama, lə mbøzli møti møti vøgha ni, lə ghwølefesli, mba'a vøðevøder" kə. ²² Tsøgha na, kə ndø sløni tsa va, mba'a dzaa möntı tsøgha. Dzøghwa na mba'a zhikøy. Ma kə kaa ntsa ci dikø tsa na: "A ntsee dikø tsa, e harashi mbøzli va njasa gøzøkøra gha va nee, dıj sækøshi mbøzli. Ya tsøgha nzøy, a tsahwøti pi nzøy tərmbø" kə. ²³ Ma kə ndø ghi tsa va kaa ndø sløni tsa ci va na: "Mbala dzøghwa kweleriy dzømtı, lə dzar kwa kweler sløhø sløhø ni, a gha dzaa cə'wə mbøzli kəsashi gha gwa'a, ta sækø ghøshi, ta mbø ghi tsee tøyhøy va mbøzli. ²⁴ A na mbøzliy niy ghøe vaa har, kala sækø ghøshi nashi, e gøzanay, ndø mbø shi ya kwøtiņ mba'a dzaa tsøhømøy shi zømøe vaw" kə» kə Yesøw.

Njasa dza ndø möntı ghøci kə dı mөнıy ka ntsa ta sødə Yesøw
(Mt 10:37-38)

²⁵ Ma tøy nahwøti vici na, mba'a Yesøw kaføy ta dza, lə mbøzli dıj kwasøbø. Ma ghøshi mbø kwal tsøgha na, 'wakøvø na, tøywøw zhøghøkøvay løy hwøm, ma kə kaa ngøshi na: ²⁶ «Mba'a kə ndø sækø ta nøywray, tøywøwfa yøn kə ndø dzaa dı kən kar døy, lə mbøghøy, lə mali ci, lə ndørazhi ci, mba'a ngwarmøhiy. Tøywøwfa yøn kə taa dı ya kaa ghøn tsa ci də'wə ghøn tsa ci. Kala tsøghay, ka mbay tsava ndø mөнıy ka ntsa ta sødə yaw. ²⁷ Kala kaføy kə ndø ta nøywra, mba'a zləbavø lə møtitay, ka

mbay tsava ndæ mæniy ka ntsa ta sœfa yaw.

²⁸ A ghwøy sœnay, mba'a kœ ndœ mbœ ghwøy ði nga ciki tsa ci sanay, a dza naa nzœyœy ði, ka na dza na, mba'a tœkamti gœna dza naa zamti ta nga ci. Ka na dza mba'a nighœti nda wœkœ na gœna vœ ta kœdamti slœni va. ²⁹ Vantaa dzaa nza, mba'a dzaa ghati fœ sœfa ciki na, dza walwal kwœma gœna mananati kala dzaa mbay kœrnamti. Ma sa ka mbœzli nashi niva shiy ki na, ka ghœshiy dza tapœ mbœ 'wœshi ci. Ma kœ ghœshi dzaa ni na: ³⁰ "Nayœm tsava ndœ ðia mbœzli ni, mba'a niy ghati fœ sœfa ciki ndœndœta na, dzœghwa kala mbay ghœciy kœrnamti!" kœ ghœshi dzaa ni.

³¹ A ghwøy sœnay tsœgha na lœ mazœ ðifa. Mba'a kœ tsahwœti mazœ ði dza ta mbœz lœ tsahwœti mazœ nja ghœci sanay, das dza naa nzœyœy ði, ka na dza mba'a tœkœti wœzœ, nda nza naa nza gar kafœy lœ ka sawji bœlœkwœ bœlœkwœ mœnj, ta dza ta mbœz lœ mazœ tsaa sœkœ va lœ ni ci ka sawji bœlœkwœ bœlœkwœ bakœ mœtsœkœ. ³² Ma sa ka na nighœti, kala gar mbay ghœciy dza ta mbœz lœ mazœ tsa vay, ta ghwœnœghœ mbœzli dza naa dza kaa mazœ tsa ði na va mbœz li ghœci kœrakœy, ta cœ'wœ zœrkœ vœ, ta dœpanti mbœz tsa va. ³³ Nay ghwøy kiy, tsœgha dza naa nza lœ ghwøy kwœrakwœ. Ya tsamaða ndœ mbœ ghwøy, kala zlashi shi vœ gwanashi kœy, ka dza naa mbay mæniy ka ntsa ta sœðeyew» kœ Yesœw.

Bœli fir lœ mœzli kama mœli mbœ shi (Mt 5:13; Mk 9:50)

³⁴ Ma kœ Yesœw ðifa na: «Mœzli nashi, wœzœ jœw na ghœshiy, ma mba'a kœ ndezhekœ kœray mbœ shiy, njaa dza mœndiy zhiniy zhanambœ ndezhekœ tsa va ghwœla kia? ³⁵ Naa tœrmbœ kiy, war a ka mœndiy shœkœy pœsœr tsa va dzœy tœ ngwœla. Sa nzanay, ka gwœmati er ghwœlaw, wœzœ na ta dzœrmbœ zaw. Zhini ðifa na, mæniy naa mœlbœw, tsœgha.

Ma ntsa nza slœmœ vœ ta fa kwœmay, fœ tœ ghœci ghœn ta kwœma va!» kœ Yesœw.

15

Bœli fir lœ tœmbœkœ tsaa niy zay mba'a ndœ pœlavœ sa ci (Mt 18:12-14)

¹ Dzœghwa ka *dœwan ghœshi lœ nihwœti mbœzliy mœni *kwœma jikir na, mba'a ghœshi kœtœghœvashiy dzœvœgha Yesœw ta fa kwœma gœzœ na va. ² Ma sa nashi *ka Farisahi lœ *ka bœnipœ kwœma pœhœti

Hyala na, tapœ ghœshi ta ngwœzlimœ kwa jipœ shi, ma kœ ghœshi na: «Ntsay, mbœ ka'wœ mbœzli jikir ni na, ka zœmœ shi zœmœ li shi» kœ ghœshi.

³ Dza Yesœw mba'a bœlanakœshi fir tsa ki, ma kœ na: ⁴ «Favœ tœ ghwøy kwœma dzœe na ta gœzœ. Sœnzœnvay, ya ndœ mbœ ghwøy lœ tenjesli vœ bœlœkwœ, dza tsahwœti mbœ shi kwœtiñ mba'a zay na, nza'jœw ghœci dzaa zlashi ni mœslidœ mœtsœkœ mœslidœti ni va tifa kaa ntsa makœ ghœshi shiy li, kaf kafœy ta pœla tsaa zay va kwœtiñ tsa, ka pœla, ka pœla, pa' sa ka na kœsœy sa ci sa. ⁵ Sa ka na kœsœy sa ci kiy, tœrœyñw dza naa vœshiy. Ka na dza tsarj bœvœ sa ci, bœm fati tœ wœri, ⁶ ka dzay jighi. Sa ka na tsœhœy kœghiy, ka na dza da' da' harashi madigahiy lœ ka ghalahiy. Ma kœ dzaa ni kaa ngœshi na: "A mbœzlee, vœshim kwasœbœe, sa nzanay, e kwœmavœ tœmbœkœ tsee va niy zay" kœ dzaa ni» kœ Yesœw.

⁷ Ma sa kœramti Yesœw bœli fir tsa va, ma kœ na: «War tsœgha dza mœndiy vœshi mœ ghwœmœ ta ntsa jikir tsa kwœtiñ, ghœci tsati titihwœ kwa kwœma Hyala. Tœrœyñwba ti dza mœndiy vœshishi kœn ni mœslidœ mœtsœkœ mœslidœti ni va tœrmbœ bœrkœti ghœn tsa shi ka mbœzli slar ni, kala tœkœ ma tsanta titihwœ ghœshi kaa Hyala» kœ Yesœw.

Bœli fir lœ kwœma gœnaa niy zata, zhini mba'a mœndi kwœmavœ

⁸ Zhini Yesœw ða, mba'a bœlanakœshi tsahwœti fir, ma kœ na: «A nahwœti mali niy nza lœ mbœl mœnj, dzœghwa tsahwœti kwœtiñ mba'a zay. Nza'jœw ghœnzœ tsœraghwa ghwœ kwa gœrkœwa, ta pœla pœtsa mbœ ciki tsa nzœ wœzœ, ka pœla, ka pœla, mba'a kœsœy sa nzœ. ⁹ Ma sa kœsœy nay, dza na da' da' harashi madigahita, lœ ka ghalahita. Ma kœ kaa ngœshi na: "A mbœzlee, vœshim kwasœbœe, sa nzanay, e kwœmavœ mbœl tsee va niy zay" kœ» kœ Yesœw. ¹⁰ Ma sa kœdamti Yesœw bœli fir tsa va, ma kœ ðifa na: «œ gœzarjwœy ya, ta vœshi dza ka kwal Hyala ta ntsa jikir tsa kwœtiñ, ghœci kœ tsati titihwœ kaa Hyala» kœ Yesœw.

Bœli fir dzœkœn zœghwœœ niy zay, mba'am kwœmavœ

¹¹ Zhœghwa ma kœ Yesœw kaa tsahwœti fir ða na: «A tsahwœti ndœ niy nza tifa, bakœ ndœrazhi vœ. ¹² Dzœghwa ma kœ tsa jœw tsa kaa dœy tsa va na: "A ði, ndara ni ya shi zœmœ ghuy niy dzœe zœmœ mbœ ghi tsa gha" kœ. "Tsœgha na" kœ didi tsa va, dza na mba'a tœhanavœrishi shi vœ kaa ndœrazhi ci va bakœ ni.

¹³ Ma løy hwøm hi jøw ki na, dza zøghwø jøw na va, mba'a papamti sækem tø ni ci shi zømø ghi gwanashi. Dza na pøkwar dzay læ gøna ci vaa dzæti nihwæti hidfi kørakø. Ma sa tsøhøy na tø pøtsa va na, dza na ka lidfi gøna va, war ka lidfi, war ka lidfi. Kø pøryw ladamti gøna va mbø møni badaway.

¹⁴ Ma sa kædfita gøna ci va gwa'a ki na, dzøghwa ma mba'a mønta tøryw tø hidfi nza na va. Mba'a ndørma ghati dzækøn ki. ¹⁵ Dzøghwa na, mba'a dzay dzakø tsahwæti ndø mbø mælmø va, ta dæw sløni vø. Mba'a ntsa va ghwønay ta makø ngøreder ci kwamti. ¹⁶ Ma ghæci mbø makøshi ki na, ka ghørançi maa nza tøryw. Ka dfi kwømavø ghæciy nza va føhi ka mændiy shakanshi kaa ngøreder va dzøghwa miy tsa ci na, a ka dfi banci shi mændiw.

¹⁷ Dza na tø nahwæti vici, mba'a dzømbøy mbø tøkø kwømæa dzækøn nzøy tsa ci, ma kø na: "Sønzønvey, ka ghøra sløni kæghi tsa dirøy, dånshi na shi zømø vø shi, ka mbay ghøshiy zømæntishiw. Ma yøn nee ki na, war ka mæti va ma tikø. ðm, awø. ¹⁸ Wøzøba zhøghævøe zhøvøgha dirø na. Ma pøn dzaa ni ngøci sa kee tsøhøra vøghay, a Di, e mananati *kwømæa jikir na kaa Hyala, læ kaa ngøna gwa'a. ¹⁹ Nanay, mændee gar zhini ghaa hardfa ka zøghwø gha ghwølaw. War mørshi na ghaa mæntøra, nja tsahwæti ndø ghørança sløni gwa'a tsøgha, pøn, dzaa ni" kø. ²⁰ Ma sa tøkamti na tsøgha na, dza na mba'a mædiy ta dzay dzøvøgha døy.

Ka dza, ka dza, ka dza ghæci. Ma ghwøla ghæci mbø kwal kørakø vøgha ghi na, mba'a døy tsa va nighøvø tsøgha. Dza hwør tsa ci ka zhanci ti. Kø ka kæslø bali ta dza ta kwømø li. Sa kwømæti ghøshi na, dza na hwøtøm hwøtømøvø zøghwø ci va. ²¹ Ma kø zøghwø va ngøci ki na: "A di, e mananati kwømæa jikir na kaa Hyala, læ kaa ngøna gwa'a. Mændee gar zhini ghaa hardfa ka zøghwø gha ghwølaw" kø. ²² Ma kø didi tsa va kaa ka sløni ci na: "Mbalam kyanwkyanw a ghwøy bøkø lækwøsa gwræmti wøzø, nza ghwøy panakøn, mba'a ghwøy pølakø shi kwa døvø sèranaghwashy kwa døvø ci, pøla' kaa kwekweher, pa' mbø sødfa ci. ²³ Mbalam kæøkømbø kæbø ghwømmø va kælitø ghwømmø, a ghwøy slanti, a ghwømmø ta, ta zømø ngøslø ngøslø ghwømmø, ka vøshi tøryw. ²⁴ Sa nzana, ma zaghwøe na nay ghwøyøy, nja ntsaa mætiy mba'a zhiniy zhakatiy mbø mæti na. Ra'i niy zay na, dzøghwa mba'ee zhiniy kwømavø see" kø. Sa gøzøkø na tsøgha na, mba'a ka sløni ci manamti kwømæa va

gwa'a. Dza tsø mba'a ghatøvata tøryw læ vøshi tsøgha ki.

²⁵ Møniva shi va gwanashiy, kwamti niy nza tsa dikø tsa va zøghwø. Ma ghæci mbø sækø, war sa kætikøvay na ndøkøw læ ghi tsa shi na, mba'a favø tsa shiy, læ cøm, ka tsø mændi. ²⁶ Ma sa tsøhøy na kæghi na, dza na da' harvø tsahwæti ndø mbø ka sløni døy va, ka dæw kwømæa vø: "A shiy mænishi shøka?" kø. ²⁷ Ma kø ntsa va ngøci na: "Waa zømønça zhøkøy na, ma slanti dønça kæbø kælitø ghwømmø va, sa nzana mba'a zhiniy kwømavø sa ci kwarin, va tsøgha tsø mændi, ka vøshi tøryw" kø.

²⁸ Ma sa favø tsa dikø tsa va zøghwø kwømæa va tsøgha na, mba'a næfø tsa ci satiy, kala zløba dzakø ghi ghæci. Dzøghwa døy mba'a søvøriy, kø ka cø'wø zøghwø ci va, a ghæci dzakø ghi. ²⁹ Ma kø kaa døy na: "A di, nighætøiy piya dån na ghala nza ghwøm, war mbø mønina slønee, sækøe tarjæti kwømæa gøzara gha ya namabaw. Ya tsøgha nzø kiy, sækø ghaa kæsavøra ya 'wøgø ta zømøhwø shi zømøe læ vøshi ghay læ madigahiraw. ³⁰ Ma war sa sækøy zøghwø gha na danøramtønça gøna gha mbø ghwørghwør na, mba'a gha kæsevø kæbø kælitø ghwømmø na, pøf gha hønønøy" kø.

³¹ Ma kø døy ngøci ki na: "A zøghwøe, gha na na ghay, ghwøm na læ gha ya hwømæa. Ya wa shi vøya gwa'ay, shi gha na ghøshi kwørakwø. ³² Nanzø kiy, aa tøbø ghwøm tsø, ka vøshi tøryw ta zømønça tsa. Sa nzanay, nja ntsaa mætiy va, zhini mba'a zhakatiy mbø mæti na. Sa nzanay, aa niy zay, dza mba'ee zhiniy kwømavø, sana" kø" kø Yesøw.

16

Fir dzækøn ndø fø shiy tsa tsøhwøli tsøhwøli tsa

¹ Dzøghwa ma kø Yesøw kaa *mbøzli ta sødfa ci na: «A tsahwæti ndø gøna niy nza tifa, læ ntsa ka naa fø shi ci vø ta ndøghwøshi tifa. Ma tø nahwæti vici na, ndøs mændi sækøshiy gøzanci, ma kø mændi ngøci na: "A ntsa fø gha va shi gha vø lili dfi shi gha va" kø mændi kaa ngøci. ² Ma sa favø na tsøgha na, dza na da' harvø ntsa va. Ma kø kaa ngøci na: "E favø mændiy gøgøzø kwømæa dzar kwa kabaka gha. Ca cikøvørida njasa mønøhwø gha sløni gha. Na neyey, ka zhini ghaa ndøghwøra shi ya ghwølaw" kø.

³ Ma sa favø ndø fø shiy tsa va kwømæa va tsøgha na, dza na ka zøzø kwømæa dza naa møni, ma kø na: "Vanay ta bantøra dfi

ntsee tsa dikē tsa mbē fē shi ci ni. Sana kiy, njaa dzee ta mēni kee ghaa kwemavē shi zēmē kia? E dza ta za, pēn na, bērci vōya gar zaw. E cē'wē shiy va mbēzli, pēn fā na, kwēma ha'wē ha'wē na na tērēnjw dīfā" kē. ⁴ Dza na mba'a tēkōwē nahwēti kwēma. Ma kē na: "E sēnay njasa dzee mēnti, madiga dzee mēni tē mbēzli, ma sa ka ntsee dikē tsa bāntēra mbē slēniy, nza mbēzli va kēsēvāra bekir dōwē taa nza kēghi tsa shi" kē. ⁵ Dzēghwa na, da' da' haharashi mbēzliy niy fē bēhwē temer va ntsa ghēranci na va slēni gwanashi. Sa sēkēshi ghēshi na, dza na ka harshi kwētīj kwētīj. Ma kē kaa kwa tājā ndē na: "A pēnōy, shiy hwēm na tēm tsa ntsee dikē tsa va ghaa?" kē. ⁶ Ma kē ntsa va ngēci na: "Tēm in gwanjwanj tsa dikē tsa diwōy na sa ci vōya" kē. Ma kē ndē fē shiy tsa va tsēgha ki na: "Vanta zliyaa niy tsaslati mēndi va tēm tsa va ti. Ca tanjānj nzōyja tsasliiti, gwanjwanj tsa dikē mētēsēkē na sa ci vōya pē gha" kē. ⁷ "Ya ghay tēm shiy hwēm nōwja ntsee dikē tsaa?" kē. Ma kē tsa va na: "Tēm bēhwē ha diwōy cifē na sa ci vōya" kē. Ma kē ndē fē shiy tsa va ngēci na: "Vanta zliyaa niy tsaslati mēndi va tēm tsa va ti. Ca tsasliiti bēhwē ha diwōy fādē na sa ci vōya pē gha" kē.

⁸ Ma sa favē ndē shiy tsa va kwēma mēnti ndē fē shiy tsa ci va gēmgēm tsay, mba'a falti, sa nzana mba'a mēnti tsēhwēli mbē slēni ci va» kē Yesēw. «E gēzanjwōyōy, a mbēzli tikē tē hidī tanjēti mbēzli mbē wanj pi tsa Hyala tē tsēhwēli mbē slēni kwa jipē shi» kē.

⁹ Ma kē Yesēw dīfā na: «E gēzanjwōy nee kiy, ma gēnay, shi tikē tē hidī na, ē pē ghwōy tahanavē gēna va ghwōy kaa mbēzli, ka mēni madiga ti shi. Ma sa ka gēna ghwōy kērētay, a Hyala dzaa zlēbavēnjwōy kwa kwēma nzē mē ghwōmē.

¹⁰ Ma ntsaa kēsēvā ghēra slēni jōw na bekir diviy, tsēgha dza naa mbay ghērati na dikē na slēni kwērakwē. Ma ntsa ghērati slēni jōw na lē gwōfōy, tsēgha dza naa ghēra na dikē na slēni kwērakwē.

¹¹ Kala mbay pē ghwōy ghērati slēni wēzē bekir divi lē gēna tikē tē hidī ni sēnzōnva kiy, njaa dza ghwōy mbay ghērati slēni lē naa gwēranti gēna dza Hyala bōnjwōy kia?

¹² Kala mbē pē ghwōy ghērati slēni wēzē bekir divi lē ni ndē shiy ndanjwōy na kiy, ka dza Hyalaa ndanjwōy ni dī na bōnjwōy shiy ka shi ghwōy ki na?

¹³ Ndē ghēra slēni tīfā, mba'a dzaa mbay ghērati slēni kaa mbēzli bakē yōmyōmōw. Baj dza naa dī kwēma

tsahwēti, ka ndērē na tsahwēti. Ka na dza na, ka mananci slēni kaa tsahwēti lē kwal, ma kaa tsahwēti na kala mēni ma lē kwal. Ava tsēgha na kwērakwē ki, ka mbay ghwōy ghērati slēni bakē bakē, ka ghēra kaa Hyala, zhini mba'a ghwōy bānavē mēhērli ghwōy kaa gēnaw» kē Yesēw.

Yesēw lē *ka Farisahi

(Mt 11:12-13; 5:31-32; Mk 10:11-12)

¹⁴ Ma Yesēw mbē gēzē kwēma va ki na, cōkē' ka Farisahi favē. Dza ghēshi ka 'wēshi Yesēw, sa nza ghēshiy ka dī gēna. ¹⁵ Ma kē Yesēw ngēshi na: «Ghwōyōy, a ka ghwōy kēli ghēn tsa ghwōy kwa kwēma mbēzli nzam mbēni, mbēzli slar slar ni nza ghwōy, kē mēndi. Na Hyalay, aa sēnashi nefer ghwōy njasa nza ghēshi. Sa nzana, shi ka ndē ngērīy nighēti nja shi dībēdībē niy, shi gēmgēm ni tērēnjw na ghēshi va Hyala.

¹⁶ Kwatanjāy a kwēma pēhēti *Mōyīzē, lē zliyahī ka gēzē kwēma Hyala mbērādzē niy nza tīfā, ghēnzē na sa niy nōw mbēzli, ka sar pa' tē vēghwē tsa sēkōy Zhanj tsaa mōnipē *batem. Ma sa sēkōy Zhanj kiy, mbē gēzē Yōwōn kwēma wēzē naa dzākōn njasa slōkē Hyala mbēzli nza mēndi pa' ndatsē. Ya wa ndē ki na, mbē jihōva ghēci lē bērci ta tsēhē mbē mbēzli slōkē Hyala va. ¹⁷ Ya tsēgha nzē e gēzanjwōyōy, tīfā na *kwēma pēhēti Hyala ghwōlata, tanjānjba ghwōmē nata ghwōy na lē hidī nashi ghwōy ni dza naa kēdīshi kēn tamti shiy gwēra jōw ni mbē kwēma pēhēti Hyala.

¹⁸ ē zhīnee gēzanjwōy dīfā, ya wa ntsaa tēhamti mali ci, dza na mba'a bōvē nahwēti maliy, a ntsa va mēnti ghwōrghwōr. Ma ntsaa dzaa bēhwē mali tēhamti zata va dīfay, a ntsa va mēnti ghwōrghwōr kwērakwē» kē Yesēw.

Kwēmaa dzākōn ndē shiy tsa tērēnjw tsa ghēshi lē Lazar

¹⁹ Ma kē Yesēw fā na: «A tsahwēti ndē niy nza tīfay, ndē shiy tsa tērēnjw tsa ghēci niy nza. Ka dza lēkwēsahi, mba'a nihwēti kwēbēner ka gēna tērēnjw tērēnjw ni kēn ghēn, ka zēmē shi zēmē gwēranti wēzē ni tē hidī. Ya hwēmfa na, war tē wahē nzōy tsa ci.

²⁰⁻²¹ Dzēghwa mba'a tsahwēti ndē ndērma niy nza tīfā, Lazar, kē mēndi kaa slēn tsa ci. Vēgha ciy, war zēher ghēnzē niy nza gwa' a gwa'. Ka kīrekētīy dza na, ka sēkōkē dērni zēher ci va, war tsēgha. Ka Lazar tsa vaa dza na, takwōl sēkōkē hēniy kwa dēgha ndē shiy tsa va, ta mbē

iməvə memir shi zəməə dzaa shikə ta miy ndə shiy tsa va.

²² Ma tə nahwəti vici ki na, dzəghwa Lazar bəlahə mətiiy. Ma sa mətiiy na na, səkəkə ka kwal Hyala, tsanj ghəshi bəhwə ka dzashi liy dzəməə ghwəməə dzəti pətsa nza *Abəraham. Ma tə nahwəti vici fa na, dza ndə shiy tsa va bəlahə mətiiy kwərakwə, mba'a məndi lamti. ²³ Ka sa ngəra'wə ghəci tərənɔw tə pətsa nza mbəzliy bəkwəshi. Sa nə na kafə kə kaa kwəma ci na, kar mətəsi ci tə kar Abəraham lə Lazar, kərəkə ghəci li shi. ²⁴ Ma sa nashi na na, dza na ka zlapə kwəma, a kə na: "A Didi Abəraham, mənti zhəhwər tə ya, ghwənay Lazar a ghəci tsaməvə yam tə zəghwə dəvə ci, nza ghəci səkəkə tekwatərashi tə ghane nda nza naa məntərə rəniki jəwə. Sa nzanay, tərənɔwə see ngəra'wə mbə ghwə na" kə. ²⁵ Ma kə Abəraham kaa ngəci na: "A zəghwee, təkəvə nzəy tsa gha ghalaa niy nza gha tə ghwəmənɔa di. Ghay, ndə gəna tsa tərənɔw tsa niy nza gha, ma Lazar na naci ghalaba na, war ngəra'wə ghəci niy sa. Nana kiy, a Hyala bəkəkə dzətikə ta dəkə nəfə tsa ci. Ma gha nana na gha ki na, mbə sa ngəra'wə gha. ²⁶ Ya kala na va talay, a zleha tədəm na kwa jipə ghəy lə ghwəy. Ya ə di ndə kafə tikə mbə ghəy ta dzaa dzəvəgha ghwəy sanay, ka mbay ndəə tanɔyəw. Ya mbə ghwəy di ndə səvəriy dzəmbə ghəy difa na, ka mbay naa tanɔyəw" kə. ²⁷ Zhəghwa ma kə ndə shiy tsa va na: "A Di, ghənzə tsəghay, titihwə ə cə'wənjee a gha ghwənay Lazar dzəkə ghi tsa dirə. ²⁸ Sa nzanay, a ngwarməhira tifa cifə tə ghwəməshi. Sa ka na tsəhəyəy, nza ghəci dzaa gəzanshi ngəra'wə tsa see tsa tikə, vantaa ghəshi dzaa zhikəkə dzəti pətsa nzee tsa mbə sa ngəra'wə kwərakwə" kə. ²⁹ Ma kə Abəraham ngəci na: "A na ngwarməhinɔy, a zliya kar *Məyizə lə ka gəzə kwəma Hyala məba ta itishi, ə kə ghəshiy jangəshi ka fa kwəma gəzə ghəshi" kə. ³⁰ Ma kə ndə shiy tsa va na: "Awə didi Abəraham, ka nza na wəkə tsəgha na ghaw. War mba'a kə ntsaa niy mətiiy zhəməy, mba'a dzaa gəzanshiy, ta zhəghəti nzəy tsa shi dza ghəshi" kə. ³¹ Ma kə Abəraham ngəci ki na: "Kala zləba kwəma gəzanshi kar Məyizə lə ka gəzə kwəma Hyala kə ghəshiy, va səkəkə kwa kwəli səkəkəy ndə ta gəzanshi na ka dza ghəshi zləbaw" kə» kə Yesəw.

17

Pəlay tə gha ntsaa məntənɔa *kwəma

jikir na mbə nəfə gha

(Mt 18:6-7, 21-22; Mk 9:42)

¹ Ma kə Yesəw kaa mbəzli ta səfa ci na: «Ya hwəmba nanzəy, a shiy dzaa ngəditi mbəzli ta məni kwəma jikir na tifa. Nanzə kiy, a ngəra'wə dzaa nza tərənɔw kən ntsaa ngəditi mbəzli ta məni kwəma jikir na. ² Ma ntsaa taa ngəditi tsahwəti kwətɔnɔ tə mbəzliy təhəshi ma ni ndara nefər shi ta məni kwəma jikir nay, wəzəba pəhanaghwa məndi vəna kwa wəri ci, mba'am ndəghaghwa kwa hwər kwəfa dza naa nza. Sa nzana, mba'a kə ngəditi ndə ta zlay kwal tseyey, ngəra'wə dza naa nza kən. ³ A gəzənɔwəy ya, məni tə ghwəy məhərliy dzəkən nzəy tsa ghwəy.

Mba'a kə zəmənɔa tsa mbə nəw Yesəw məntənɔa kwəma jikir nay, mbala harvə a ghaa gəzanci kwəma sahə lə məhərli. Mba'a kə ni: "Titihwə pəlara mbə nəfə tsa gha" kəy, pəlay tə gha mbə nəfə tsa gha. ⁴ Ya a mənɔnɔa na kwəma jikir na gar mbərɔfən səfa mbə vici kwətɔnɔ, kama na war mbə səkəkə ghəci gar mbərɔfən səfa, ka gəzənɔa: "Titihwə pəlara mbə nəfə tsa gha" kəy, war ə pə gha dzaa pəli mbə nəfə tsa gha» kə Yesəw.

Kwəmaa dzəkən ntsaa banavə nəfə tsa ci kaa Hyala

⁵ Ma kə *ka kwal ci kaa Yesəw na: «A Ndə sləkəpə, kətitənɔy, a ghəy mbəə banavə nefər ghəy gwanashi kaa Hyala shi» kə ghəshi. ⁶ Ma kə Ndə sləkəpə kaa ngəshi na: «War mba'a pə ghwəy banavə nefər ghwəy kaa Hyala ya jəw tsətsə nja cizlə gwəbiriy, ta mbay dza ghwəy gəzə kaa dənɔw kwəkəwə tsa: "Tədəmtəvənɔa tifa, a gha dzaa ngwəbəyvanɔa kwa kwəfa" pə ghwəy, ta yə fəti dza na ta kwəma ghwəy» kə.

Kwəmaa dzəkən ndə ghərə sləni kaa Hyala kala zhəmə tifa

⁷ Zhini ma kə Yesəw kaa *mbəzli ta səfa ci fa na: «Favə tə ghwəy, ya ndə mbə ghwəy sana, lə ndə ghərə sləni və kəghi tsa ci, ka zanci za ntsa va, ka ndəghwanci shiy kaa ntsa va. Sa ka ndə ghərə sləni tsa va səkəkəy kwamti kiy, ka dza ntsa gharanci na va sləniy ni ngəci na, sar tikə tanɔnɔ zəmə shi zəmə, kə na? ⁸ Awə, ka gəzanci na tsəgha tēpəw. Ma dza naa ni ngəciy: "Səramti ni kən gha ni kwəbənɔy, mbala tatəra shi zəmə, sa ghaa tatishiy, nza gha bəkərə shi. Ma sa kee zəhwə ni ya shi zəmə ki na na, nza gha zəmə shiy, ka sa ni gha shi sa" dza naa ni. ⁹ Sa ka ntsa va manamti sləni gəzanakə na va gwanata na, nza ntsa ci va dikə tsa mananci 'wəsa na? Tibaw.

¹⁰ Ava war tsəgha na lə ghwəy ghwəy mbəzli ta sədee kwərakwə ki. Mba'a pə ghwəy ghəramti sləni gəzəkəñwəy Hyala ta mənı nızə gwanatay, "Ka ghəra sləni gəmshı ni nza ghəy gwa'a tsəgha, sləniy niy dza ghəy ghəra na sa ghəratı ghəy va" pə ghwəy dzaa ni" kə Yesəw.

Yesəw ghəshi lə ka dərna məñ

¹¹ Mba'a Yesəw madiy ta dzaa dzəmbə məlmə Zherəwzalem. Ma tə nahwəti vici na, dza na ka dzar kwa ghala hidı ka *Samarı lə hidı ka Galile. ¹² Ma ghəci mbə dzəmbə nahwəti məlmə na, mba'a ka dərna məñ nay, ka səəkə ghəshi ta kwəmə li. Dzəghwa ghəshi mba'a ghəshi garəshi vəri kərəkə li, ¹³ ka zlapanci kwəma zlanzlan. Ma kə ghəshi na: «A Yesəw, a metar, mənı zhəhwər tə ghəy» kə ghəshi.

¹⁴ Ma sa nashi Yesəw, ma kə ngəshi na: «Mbalam, a ghwəy dzaa canati vəgha ghwəy kaa *ka ta Hyala» kə. Ma sa gəzanəkəshi Yesəw tsəgha na, dza ka dərna va kəram ghəshi madıshi ka dzashi. Ma ghəshi mbə kwalshi na, mba'a dərna shı va kərətə.

¹⁵ Ma sa nay tsahwəti mbə shı ghəci mbəliy na, kə ka fal Hyala zlanzlan, dza na tərəd' zhəghətəvay va Yesəw. ¹⁶ Səəkə na gələb gələbəy, lə kwəma ci mbə hidı kwa kwəma Yesəw, mba'a mananati 'wəsa. Ntsa vay, ndə məlmə na, mbə hwhəwə tsa ka Samarı ghəci. ¹⁷ Ma kə Yesəw ki na: «Gwanashi mbəzli məñ ni va mbəlishi nanzə sa? Əy, kwəma dzashi ni məslıfə ni va tərmbə shiki?» ¹⁸ Tərəh tsaa zəzəti səəkə ta mananta 'wəsa kaa Hyala mbə ghwəy war gha, gha ndə məlmə na?» kə. ¹⁹ «Sati mbala, a gha mbəlınə tə sa banavə gha nafə tsa gha kaa Hyala» kə.

*Shiy dzaa cipə səəkə tsa Yesəw
(Mt 24:23-28, 37-41)*

²⁰ Dza *ka Farisahi tapə ta dəw va Yesəw, ma kə ghəshi na: «Hwəm dza Hyalaa sləkə mbəzli?» kə ghəshi. Ma kə Yesəw ngəshi na: «Ma sləkə tsa dza Hyala ta sləkə mbəzliy, ka dza mənıy nay njasa dza naa səəkəw. ²¹ Ka dza naa nza gar gəzə mənı: "Avanayəm pətsa sləkə Hyala mbəzli ti tikə" aw na: "Avamcim tarba" kə mənıw. Awə, ə gəzanwəy ya, ya sana sənzanvay, mbə sləkə mbəzli na Hyala» kə.

²² Ma kə kaa *mbəzli ta səfa ci ki na: «A tsahwəti vəghwə dzaa səəkəy, ka dzee nza mbə ghwəyəw. Ghalabay, tərəñw dza

ghwəy mawti nara yən Zəghwə yakə ndə ngəri, ya ta vici kwətınj nza, ka dza ghwəy mbəə nara diw. ²³ Ma dza mənıy ni kaa ngəñwəy: "A mbəzli ni, anay *Kəristəw tikə, ya avaci tarba" dza mənıy ni, sa ka mənı gəzanwəy tsəghay, əntaa ghwəy dzaa kəsli bali, ka dza kwəkə, ka dza kwəkə ta nıghara ma. ²⁴ Sa kee səəkə yən Zəghwə yakə ndə ngəriy, mbəzli gwanashi dza naa nara. War njasa ka van vaa wampıdı dzəy tə ghwəmə, ka səəkə kwa ghwəmə pa' dzəghwa kwa mərkwıy, tsəgha dzee səəkə. ²⁵ Ma kiy, war pərba ngəra'wə dzee sahwa tərəñw di, ka shı va mənıva. Ka mbəzli ndatsə ni dza na, mba'a ghəshi ndərantəra.

²⁶ Njasa niy mənıshi shiy va ghala vəghwə tsa *Nəwəy, war tsəgha dza ghəshiy mənıva ge'i lə vəghwə tsa dzee səəkə ti yən Zəghwə yakə ndə ngəri kwərakwə. ²⁷ Ghala vəghwə tsa vay, shiy niy zəmə mbəzli, ka sa shı sa, ka bəbəlı mi'i, ka bə ghyehı shı kaa zhər, war tsəgha, pa' fəca vici dzəmbəy *Nəwə dzəmbə kwambəwal. Ma sa dzəmbəy na na, dza van mba'a ghati nzəmə, ka nzəmə, war ka nzəmə kala kərə ma. Ray pətsa tə hidı va yam. Dza yam va kərəp ghəshi zamı mbəzli gwanashi. War kar Nəwə lə mbəzli kəghi tsa ci gwa'a tsəgha shiy mbəlishi.

²⁸ War njasa niy mənıshi shiy va ghala vəghwə tsa *Ləwtə bay, tsəgha dza ghəshiy mənıva ghala vəghwə tsa dzee səəkə. Ghala vəghwə tsa vay, war shiy niy zəmə mbəzli, ka sa shiy, ka dəfəf shiy, ka papa nihwəti, ka za shiy, ka nganga ceker, war tsəgha. ²⁹ Ma tə nahwəti vici, fəca səvəri Ləwtə mbə məlmə *Sədəm ki na, dza ghwə lə barəwdəw, mba'a ghəshi nzəməkəvashi səəkə mə ghwəmə. Kərəp ghəshi zamı niy niy tərmbə mbəzli mbə məlmə va gwanashi. ³⁰ E gəzanwəy, ava war tsəgha dza shiy mənıva ghala vəghwə tsa dzee səəkə yən Zəghwə yakə ndə ngəri.

³¹ Ma fəcava, mba'a kə ndə mə jəba mbə tifər, mba'a shı ci mbə cikiy, əntaa ghəci dzəmbə ciki tsa va ta bəshi ma. War ə kə dzaa hwəy gwa'a tsəgha. Ya kwamı dza ndəə nza mbə zav, əntaa ghəci dzaa ni: "Kadiw e zhəghavaa jıghı ta bəvə shı ya kəghi" kə ma. War ə kə dzaa hwəy gwa'a tsəgha. ³² Zəzətım dzəkən kwəma mali Ləwtə va. Sa niy naghay na pətsa ləy hwəm na, mba'a niy mətıta.

³³ Va tsəgha nə ya ngəñwəy, ntsaa dı mbəlanti piy tsa ci tikə tə hidıy, ta zamı

tsa mə ghwəmə piy tsa ci dza na. Ma ntsaa dzaa zamti piy tsa ci tikə tə hidiy, ta kwəmavə tsa mə ghwəmə piy tsa ci dza na, pən. ³⁴ Ə gəzanwəy ya, tə vərđi dzee vaa səkəy, mbəzli bakə dza naa nza tə pi hənı tsa kwətiŋ tsa, ka mənđi dzay, mba'am səkəy bəhwə tsahwəti kwətiŋ ti shi, ma tsahwəti na, mbərəkə mənđi zlay. ³⁵ Mi'i bakə dza naa nza mbə hə tə vəna, ka mənđi dzay, mba'am səkəy bəhwə nahwəti kwətiŋ ti shi, ma nahwəti na mbərəkə mənđi zlata. ³⁶ [Mbəzli bakə dza naa nza mbə za kwamti na, ka mənđi dza na tsəŋ mənı səkəy bəhwə tsahwəti kwətiŋ ti shi, ma tsahwəti na mbərəkə mənđi zlay]» kə Yesəw.

³⁷ Ma sa favə mbəzli ta səđa ci kwəma gəzəkə Yesəw va, ma kə ghəshi kaa ngəci na: «Dzəghwa tima dza niva shiy mənıva kiā Ndə sləkəpə?» kə ghəshi. Ma kə Yesəw kaa ngəshi na: «Dzəghwa tə pətsa mətishi shiyəy tıba ka zliŋiŋ ɓasəva» kə.

18

Fir dzəkən mali mbəri ghəshi lə ndə sla ngwəwə

¹ Dzəghwa Yesəw mba'a bəlanakəshi fir tsa kaa *mbəzli ta səđa ci, ta mbə ghəshiy cə'wə Hyala war ka cə'wə, kala dali ma va cə'wə nżə. ² Ma kə kaa ngəshi na: «A tsahwəti ndə sla ngwəwə niy nza tıba mbə nahwəti məlməy, kala hazlənı ma ghəci va Hyala ya jəw nżə. Na nacyi, ka nıghə mbəzli na nja mbəzliw. ³ Dzəghwa, mba'a nahwəti mali mbəri niy nza mbə məlmə va kwərəkəw. War ka səkəy ghanzəw nza zhevi va ntsa va, a ghəci mananati ngwəwə nżə. Ma kəwə ni ngəci na: "Ndəghatəŋəy fəti kwa jıpə ghəy lə ndə jaka tsee tsa, nza gha mbəlıtərə va kwəma va" kəwə ni. ⁴ Ndimndim mali va war mbə səkəy tsəgha, gwəŋəy ndə sla ngwəwə tsa va kala kəti ma. Ma tə nahwəti vici na, dza na, mba'a ghavə təkə kwəma mbə ghən ci, ma kə na "Ya tsəgha, hazlənı mee va Hyala, kala nıghə mbəzlee nja mbəzliw, ⁵ ta mananati ngwəwə mali na na dzee. Sa nzanay, war ə gagara na. Kala dza pən kətiŋti, ta səsə məhərlee dza na" kəwə kə Yesəw.

⁶ Ma sa kəđamti Yesəw gəzanshi kwəma kwa fir ki, ma kə ngəshi ɓa na: «Favəm kwəma gəzəkə ndə sla ngwəwə ndə ndərəm tsa va di. Ya tsəghaa ntsa va kala nıghə ndə nja ndəy, sa nzana war mbə səkəy mali va, war ka səkəy, war ka səkəy na, nay ntsa va ghwəy kətiŋti sa. ⁷ Ma Hyala nanzə ki na, kala dzaa kətiŋti mbəzli

nżə tsəhavə na, ghəshi kəwə tsanta titihwə ka pəra'wanta dividivi, həvir lə havəghwə nə ghwəy shəkəna? Aa dzaa nżay nza ta kətiŋti nə ghwəy na? ⁸ Ə gəzanwəy ya, tanŋan dza naa zləbavə kətiŋti. Ghala vəghwə tsa dzee zhəkəy dzəti hidı, yən Zəghwə yakə ndə ngəriy, nza ya kəsashi mbəzliy ɓanavə nefer shi katanj kaa Hyala ki na?» kə.

Fir dzəkən *ndə Farisa ghəshi lə ndə *dəwan

⁹ Dzəghwa Yesəw ka ɓəli fir kaa mbəzliy ɓəti ghən tsa shi va ka mbəzli dewardew ni kwa kwəma Hyala. Kala nıghə ma nihwəti mbəzli nja mbəzli. ¹⁰ Ma kə na: «Tə nahwəti viciy, təhwə dzashi nihwəti mbəzli bakə dzəmbə *ciki Hyala ta cə'wə Hyala. Mbəzli vay, ndə Farisa tsahwəti, ndə dəwan tsahwəti. ¹¹ Ma sa dzəmbəshi ghəshi na, dza ndə Farisa gar garəy, ka cə'wə Hyala ki, ma kə na: "A Hyala, 'wəsa nə ya kaa ngəŋa, sa kamee nja nihwəti mbəzli gwanashi ni, mbəzli nja ka ghəli, ka vərəslə, lə ka ghwərəghwər; ya nja ndə dəwan tsa tikə tsa sənzanva. ¹² Yən na neyey, vici bakə kee tivə mbə ləwma kwətiŋ, ka mənı səwmay. Ya nimaba shi vəyay, mənı mbə kee təhəvəriŋi mba'ee ndəŋa nihwəti kwətiŋ" kə.

¹³ Ma ndə dəwan tsa va naci ki na, dza na gar garəy kərəkə, kala kafə kwəma ciy dzəta ghwəmə. Kə mbəkəw mbəkəwəti nəfə tsa ci, ma kə na: "A Hyalee, titihwə mənıti zhəhwər tə ya, yənəy, ntsa jıkir tsa nżee" kəwə kə Yesəw. ¹⁴ Ma sa kəđamti Yesəw ɓəli fir ki, ma kə na: «Nay ghwəy e gəzanwəyey, ma sa dzay naa jıghiy, a Hyala zləbavə cə'wə ci mba'a pələta kwəma ci jıkir na. Ma na ndə Farisa na nacyi, zləbati na ci va kwəma Hyalaw. Sa nzana, ya wa ntsaa kəliti ghən tsa ciy, ta zhəghəti dza Hyala jəwə tsə tsə. Ya wa ntsaa zhəghəti ghən tsa ci jəwə ɓay, ta kafakati dza Hyala» kə.

Kar Yesəw lə ndərəzhi jəw jəw ni (Mt 19:13-15; Mk 10:13-16)

¹⁵ Dza nihwəti mbəzli mba'a ghəshi ɓanəkə lə ndərəzhi jəw jəw ni ta kaa Yesəw ta mbə ghəcıy fakən dividivi ci kən shi ta təfanshi miy. Ma sa nashi *mbəzli ta səđa Yesəw tsəgha na, dza ghəshi ka makə mbəzli va. ¹⁶ Dzəghwa Yesəw naci ki na, mba'a harashi ndərəzhi vaa dzəmbə hwər ci, ma kə kaa mbəzli ta səđa ci na: «Zlashing ndərəzhi jəw jəw ni va, a ghəshi sar dzəvəghee, ka makəshi ghwəy ma. Sa nzanay, gəla mbəzli nja ghəshi

na shi sløkə Hyala. ¹⁷ Ə gəzanjwəy ya, ta na navay, tsəgha na, kala zləbavə kə ndə Hyalaa sløkə mbə nəfə tsa ci nja zəghwə jəw nay, ka kwəməvə tsəhəy ndə tə pətsa sløkə na tepəw» kə.

Kar Yesəw lə ndə shiy tsa tərəjw tsa (Mt 19:16-30; Mk 10:17-31)

¹⁸ Ləy hwəm kwəma va ki na, dza tsahwəti ntsa dikə tsa mbə *ka Zhəwifə ndəs səəkəy va Yesəw ta dəw kwəma və, ma kə na: «A Metər tsa wəzə tsa, wa shi dzee mənti kee kwəməvə piy tsa kədi ma tay?» kə.

¹⁹ Ma kə Yesəw kaa ngəci na: «Sa wana nə gha, ntsa wəzə tsa, pə gha kaa ngəraa? Ndə tifa wəzə ghəci kala war Hyala kwətəntaw. ²⁰ Talay, a gha sənata kwəma gəzəkə *kwəma pəhəti Hyala bəsa. Ma kəy: “Ka pəla mali ndə gha ma, ka pəəsli ndə gha ma, ka ghəli gha ma, ka təbə dzərvə ghaa dzəkən ndə ma, ə pə ghaa ha'wə tə kar dəna lə mənə” kə» kə Yesəw.

²¹ Ma sa favə ntsa va tsəgha, ma kə na: «A Metər, shi bəlakə gha niy, gwanashi nəwamtishee ghala yən zəghwəra» kə. ²² Ma sa favə Yesəw kwəma zləbakə na va, ma kə kaa ngəci na: «Ma ghənzə tsəghay, shiy kwətənt tərə na va gha nana ta mənishi gha. Mbala pamti səkəm tə shi va gha gwanashi, a gha tahaNAVƏshi gəna va kaa ka ndərma, nza gha səəkə ta nəwra. Ma ghalafə kiy, ta kwəməvə shiy gwərəmti dza gha mə ghwəmə» kə.

²³ War sa favə ntsa va kwəma gəzəkə Yesəw va tsəgha na, ka zhanci nəfə tsa ci tərəjw, sa nzana ndə shiy tsa tərəjw tsa ghəci. ²⁴ Dzəghwa mba'a Yesəw nay njasa zhanci nəfə tsa ci. Ma kə ki na: «Nay ghəwəy na, ngəhə na tsəhə tə pətsa sløkə Hyala va ka shiy. ²⁵ Bəlanbā ngaləwba dza naa dzəvərita kwa kwal batal cislī shiy, kən dzəti pətsa sløkə Hyala va ndə shiy» kə.

²⁶ Ma sa favə mbəzli kwəma ci va tsəgha, ma kə ghəshi na: «Əy, war tsəgha kə kiy, wa ntsaa dza vaa mbəliy kia?» kə ghəshi. ²⁷ Ma kə Yesəw na: «Ma shi mbashi ma mbəzli vaa məntiy, kar Hyala mbay məntishi na nanzə» kə.

²⁸ Ma kə Piyer na: «Ghəy sana kiy, avanay gwa'a gwa'a zlashi ghəy shi ghəy, mba'a ghəy nəwvəna» kə. ²⁹ Ma kə Yesəw ngəshi na: «Ə gəzanjwəy ya, ta na navay, tsəgha na, ya wa ntsaa zlay ghi tsa ci, ya mali ci, ya ngwərməhiy, ya mbəzliy yakə, ya ndərazhi yakə na, war ta sløkə Hyala njasa dza Hyala sløkə mbəzliy, ³⁰ ta kwəməvə shiy dza na tərəjwba ghəshi,

kaa shi zlashi na va, mbə vəghwə tsa sənznəva tsa. Ghala vəghwə tsa dzaa zhikə dibay, ta kwəməvə piy tsa kədi ma dza na» kə.

Yesəw mbə zhiniy gəzəpə kwəmaa dzəkən məti ci, lə dzəkən zhakati tsa ci mbə məti, kwa mahkana səda

(Mt 20:17-19; Mk 10:32-34)

³¹ Ma ləy hwəm kwəma va ki na, dzəghwa Yesəw mba'a harvə *mbəzli ta səda ci va məj lə bakə ni, ma kə kaa ngəshi na: «Avanammə mbə kwal sana ta dzəmə məlmə Zherəwzələməy, mbəba dza kwemərey niy tsasliiti ka Hyala mbəradzə gwanashiy dzəkənee, yən Zəghwə yakə ndə ngəriy məniya.

³² Ta fəmbəra dza məndi mbə dəvə *mbəzliy kamaa ka Zhəwifə, ka ghəshi dza na, ka 'wəshira, ka tsəərəda, ka tife ndighwər dzətee. ³³ Ka ghəshi dza dibay, ka dəwəra lə kwərapə. Ma ləy hwəm ki na, ka ghəshi dza mbəh paslamtəra. Mənti mee vici bakə dza kwəli, tə kwa mahkana viciy, ta zhikəməra dzee kwa kwəli» kə.

³⁴ Ma sa gəzəkə Yesəw kwəma va tsəghay, shaj mbəzli ta səda ci ta favə kwəma di naa gəzə, sa nzana mba'a mahəzladə tsa kwəma va niy mbələyvata və shi. Kala sənata ma ghəshi nda dzəkən wa gəzə Yesəw kwəma va.

Yesəw ghəshi lə ghwəlfə

(Mt 20:29-34; Mk 10:46-52)

³⁵ Ma tə nahwəti vici na, mba'a Yesəw madiy ta dzəmbə məlmə Zherikwə. Ma ghəci ndəkəwə ta tsəhə na, mba'a tsahwəti ghwəlfə niy nza mənzəy vəgha kwal mbə cə'wə shiy. ³⁶ Ka dzar mbəzli dan vəgha ghwəlfə tsa va. Ma sa favə na gaka səda mbəzli ghəshi mbə dza na, kə ka dəw kwəmaa mənta va mbəzli. ³⁷ Ma kə məndi ngəci na: «Waa Yesəw ndə ka Nazaretə na saa dzar» kə məndi. ³⁸ War sa favə na tsəgha na, dza na ka zlapanci kwəma, a kə na: «A Yesəw Jijiy mazə *Davitə, mənti zhəhwər tə ya» kə.

³⁹ Dzəghwa mbəzliy niy nza kwa kwəma na, ka nabə, a kə ghəshi na: «A ghwəlfə tsa, kalay miy tsa gha va» kə ghəshi. War ə ghəciy mətsəhə zlapə kwəma, a kə na: «A Jijiy mazə Davitə, mənti zhəhwər tə ya na gha» kə.

⁴⁰ Ma sa favə Yesəw tsəgha na, dza na gar garəy. Ma kə kaa mbəzli na: «Kəsəram ghwəlfə tsa vaa sar» kə. Dza mbəzli ka kəsə dzəvəgha Yesəw. Sa kəsəghəm na, dza Yesəw ka dəw kwəma və, ma kə ngəci na: ⁴¹ «A ntsa, a shi di gha yən məntəna?» kə. Ma kə ghwəlfə

tsa va na: «A Ndø sløkøpø, ø dee ghaa ghwönantæra mætsæhee ni, ta mbee nay pi» kø. ⁴² Ma kø Yesøw ngæci na: «A mætsæhi gha ghwönishi, sa ndara gha næfö tsa gha» kø. ⁴³ War sa gezøkø Yesøw tsøgha na, dza mætsæhi ghwölfö tsa va, mba'a ghæshi ghwönishi tífata ka nay pi ghæci ki. Dza na ka næw Yesøw, war fal ghæciy fal Hyala. Mbözliy basæshi va gwanashi na, mba'a ghæshi nata kwøma va. Dza ghæshi ka fal Hyala kwørakwø.

19

Kar Yesøw læ Zashe

¹ Mba'a Yesøw tsøhøy mbø mælmø Zherikwø, ka dza ghæci mbøfa. ² Mba'a tsahwæti ndø gøna niy nza tifa mbø mælmø va, Zashe, kø mændi kaa sløn tsa ci. Dikø tsa ka *døwan ghæci. ³ Dza na ka di pøla nay Yesøw ghæci ta mbøw sønay. Kaf kaføy ta nighe, shaj ghæci ta nay, sa nzana ðanshi mbözli, ðækwøy ghæci. ⁴ Dzøghwa na bøvøpø ghavø bali, ka dzay kwa kwøma. Dza na taram dzømøy mø fø dikø na ta mbø ghæciy nay Yesøw, sa dza na ta dzar ta fø va.

⁵ Ma sa tsøhøy Yesøw ta fø va na, dza na kafø kafata kwøma ci, mba'a nay Zashe møfa. Ma kø ngæci na: «A Zashe, mbata gha, sækwa mø fø va tanjan. Ndatsey køghi tsa gha dzee ta fø gwæci tsee» kø. ⁶ Dza Zashe ka sækwa kyanjkyanw mø fø va, mba'a pømøghø dzækø ghi tsa ci, mba'a ka'wøvø læ vøshi.

⁷ Ma sa nata mbözli tifa gwanashi nava kwøma tsøgha na, tapø ghæshi mbø ngwøzlimø, ma kø ghæshi na: «Ntsay, køghi tsa ndø møni *kwøma jikir na dza na ta hi» kø ghæshi. ⁸ Øy, ma na Zashe naci ki na, dza na gar garøy kwa kwøma Ndø sløkøpø, ma kø ngæci na: «A Ndø sløkøpø, ta tæhøvøri shi vøya dzee bakø mbø, nzee banavø nahwæti bøla kaa ka ndrøma. Ya ø niy ngøðæhwee shiy va ndø ghala pøtsaa mønee døwanøy, ta wanati gøna ci va niy bøhwee dzee fadø søfa» kø. ⁹ Ma kø Yesøw ngæci na: «Ndatsey a Hyala mbølitønja læ mbözli køghi tsa gha gwanashi. Sa nzana, mba'a gha banavø næfö tsa gha kaa Hyala nja *Abøraham, va tsøgha nza ghaa jijiy kwørakwø. ¹⁰ Na nee yøn Zøghwø yakø ndø ngøriy, ta pøla mbözliy zashi, ta mbølishi sækøree» kø.

Fir dzøkøn gønaa niy banavø ndø kaa ka sløni ci ta zhøghø dövø
(Mt 25:14-30)

¹¹ Ma mbø zøzø kwøma mbözliy, ndal tærmbø Hyala ta sækø ta sløkø mbözliy, niy nø ghæshi. Sa nzana ndøkøwø Yesøw niy nza ta tsøhø mbø mælmø Zherøwzalem. * Dzøghwa Yesøw ki na, mba'a bølanakøshi tsahwæti fir kaa mbözliy favø kwøma gezøkø na va, ¹² ma kø ngæshi na: «A tsahwæti ntsa dikø tsa niy nza tífay, dza na mba'a madfiy ta dzaa dzøti hidfi kørakø ni ta pøla mazø. Ma sa naa kwømavøy nza ghæci zhøkøy ta nza. ¹³ Dzøghwa na ghæci taa madfi, da' da' harashi mbözli møy mbø ka sløni ci. Sa basæshi ghæshi na, dza na kaa gøna, mbøl diwøy diwøy diwøy tahanavøshi gwanashi. Ma kø kaa ngøshi na: «Mbalam zhøghøm dövø læ gøna va pa' fæca vici dzee zhøkø ti» kø. Dza na pølhøm madfiy ka dzay. ¹⁴ Mbalaa niy di mætsø ci mbözli mbø mælmø ci vaw. Ma sa dzay na na, dza ghæshi, bøn ghæshi ghwönashi mbözli læy hwøm ci, ta dza ghæshiy gøzanshi kaa mbözli dza ntsa va va ta pøla mazø vø shi. Ma kø mbözli va taa ni na: «Ghøy na na ghøyøy, ka di ghøy ntsa vaa møni mazøwø dzøkøn ghøyøw» kø ghæshi taa ni.

¹⁵ Ya tsøgha nzø na, dza mændi mba'am banavø mazø tsa ci kaa ntsaa va naci. Mba'a zhøkøy dzøti hidfi ci ta møni mazø ki. Dza na mba'a basøkø ka sløni ci va tahanavøshi na gøna ghæciy dzay, ta sønashi shi mætsahækøn ghæshi køn gøna va ki. ¹⁶ Ma sa basæshi ghæshi na, dzøghwa kwa tana ndø, tæhwø sækøy, ma kø na: «A Ndø sløkøra, ma gøna ndara gha va ta zhøghø dövø liy, a mbøl diwøy diwøy møy mætsøhøy dzøkøn» kø. ¹⁷ Ma kø ntsa ci va dikø tsa ngæci na: «Wøzø tsøgha! Ndø sløni tsa wøzø tsa nza gha. Sa nzana, mba'a gha ghøratø sløni jøw na læ næfø kwøtin. Avee ndanja møni mazø dzøkøn mælmøhi møy» kø. ¹⁸ Dza kwa baka mba'a madfiy ta gezø kwøma, ma kø na: «A Ndø sløkøra, ma gøna ndara gha va ta zhøghø dövø liy, a mbøl diwøy diwøy cifø mætsøhøy dzøkøn» kø. ¹⁹ Ma kø kaa tsava fa na: «Gha kwørakwøy, avee ndanja møni mazøwø dzøkøn mælmøhi cifø» kø. ²⁰ Dza tsahwæti mba'a kaføy, ma kø na: «A Ndø sløkøra, avanay mbøl tsa gha diwøy tsa nee, mbø køjø niy parambee mbøloy. ²¹ Ø niy ghøratøra hazløni va gha tøronwø, sa

18:42 18:42 Mt 9:22 19:7 19:7 Mt 9:10 19:8 19:8 Søvøri 21:37; Ezhek 33:14-16 19:9 19:9 13:16; SløniKY

16:31 19:10 19:10 Ezhek 34:16; Mt 9:13; Mk 2:17; Lk 5:32; ITim 1:15 19:11 19:11 11:2; SløniKY 1:6 * 19:11 19:11 Ya tsama mazø tsaa sløkø ka zhøwiføy, mbø mælmø Zherøwzalem niy møni na mazø. Va tsøgha na ki, sa niy nza Yesøw va ndøkøwø ta dzambø mælmø vay, sa naa tsøhøy na ta møni mazø dza na niy nø ka zhøwifø. 19:12 19:12-13 Mk 13:34; SløniKY 1:11; 2:33-36 19:14 19:14 SløniKY 4:17; 5:28; 13:44-46; 28:25-28 19:17 19:17-19 12:42-44; 16:10

nzanay, ntsa ghyanakə tsa nza gha. Na na ghay, shiy kamaa shi gha na, tsan ka ghaa bəhwəshi. Shi zati ma gha na, mba'a ghaa lahwəshiy nza" kə. ²² Ma kə mazə ngəci na: "Ghay ndə sləni tsa gəmgəm tsa nza gha. Tə kwəma gəzəkə miy tsa gha dzee ta mənija ngwəwə sənzenva. Ya sa sənay gha ntsa ghyanakə tsa nzee, shiy kama ka shi ya na, tsan kee bəhwə shi, shi zati mee na karee lahwəshi, pə gha kiy, ²³ wa shiy mənishi niy banavə ma gha gənee va kaa tsahwəti ndə, a ghəci zhəghə dəwə li, ya ə dzee zhəghəkəvara tsətsə na, ma nzee bə see lə yam kən nzaa?" kə. ²⁴ Ma sa gəzəkə na tsəgha, ma kə kaa mbəzli tifa na: "Bantim mbəl tsa diwəy tsa va və, a ghwəy jakanakən kaa ntsa nza mbəl diwəy diwəy mən və!" kə. ²⁵ Ma kə məndi ngəci na: "A Ndə sləkəpə, lə tsahwəti mbəl diwəy diwəy mən və kiy, tawa lə tsava və difaa?" kə məndi. ²⁶ Ma kə ntsa dikə tsa va na: "Favə tə ghwəy, e gəzanwəy, ntsaa kwəmavə shiy, dza na ka ghəra sləni ghəci li shiy, ta mətəsanavə shiy dza məndiy dzəkən shi. Ma ntsaa kwəmavə shiy va, kala zhəghə dəwə ghəci li shiy, ə dza məndi zhiniy bəhwə ya ni jəw ni va shiy və. ²⁷ Ta na ka jakəe va niy dī ma yən mənī mazə dzəkən shiy, kəəsəkəshim a ghwəy bakwamtishi tikə kwa kwəmee" kə ntsa dikə tsa va» kə Yesəw.

Yesəw mbə dzəmbə məlmə Zherəwzalem

(Mt 21:1-11; Mk 11:1-11; Zhj 12:12-19)

²⁸ Ma sa gəzanti Yesəw kwəma va tsəgha ki na, dza na mba'a dzətiy tə kwəma mbəzli, ta dzəmbə məlmə Zherəwzalem. ²⁹ Dza na mba'a tsəhəy ndəkəwə vəgha məlmə Betəfazhe mba'a vəgha məlmə Betani, vəgha kəlan tsa har məndiy kəlan *Wəlivə. Kə tifa mba'a ghwənashi mbəzli bakə mbə mbəzli ta səda ci kwa kwəma. Ma kə ngəshi na: ³⁰ «Mbalam dzəmbə məlmə tarba va kwa kwəma ghwəy, sa ka ghwəy tsəhənjwəy mbəy, ta kəsəy zəghwə kwantəmca dza ghwəy pəhəpəhə kala səkə ndəwə nza mə, nza ghwəy pəlikəvə. ³¹ Mba'a kə ndəwə dəwə va ghwəy: "Tawa pəli ghwəya?" kəy, "Waa Ndə sləkəpə dəwə na" pə ghwəy taa ni ngəci» kə Yesəw.

³² Sa gəzanakəshi Yesəw tsəgha na, dza mbəzli va mba'a ghəshi dzashi. Sa tsəhəshi ghəshi na, mba'a ghəshi kəsata kwəma va njasa gəzanakəshi Yesəw va. ³³ Dza ghəshi ka pəli kwantəmca va ki. Ma ghəshi mbə pəli, ma kə ka kwantəmca va

ngəshi na: «Tawa pəli ghwəy kwantəmca va shika mbəzli ni?» kə ghəshi. ³⁴ Ma kə mbəzli va ngəshi na: «Waa Ndə sləkəpə dəwə na» kə ghəshi. Mba'a ka kwantəmca banavəshi kwal ta pəli nza.

³⁵ Dza mbəzli va ki, mba'a ghəshi kəsəghə zəghwə kwantəmca tsa va kaa Yesəw. Dza ghəshi mba'a ghəshi fafati kwəbənjer shi tə hwəm kwantəmca va. Kə ghəshi d'al ghəshi famə Yesəw mə, ³⁶ ka dza ghənzə liy dzəmbə Zherəwzalem. War ə mbəzli pəpəli kwəbənjer shi dzar kwa kwal, ta mbə ghəciy dza dzar ti shi. ³⁷ Ka səkəwa ghəci kwa kwal tsa səkə va mə kəlan *Wəlivə, mba'a tsəhəy ndəkəwə vəgha Zherəwzalem. Dza mbəzli kwasəbə va d'an ni gwanashi ki, ka vəshi, ka fal Hyala zlanjlanj, ta kwəma madanja madanja na va nata ghəshi d'an na. ³⁸ Ma kə ghəshi na:

«Təfanati miy tsa nza Hyalaa sləkəpə kaa ntsaa səkəy tsa,

Mazə mbə slən tsa nza!

A zərkə səkəy mə ghwəwə,

tə shəndəkə ghwəmmə dzəti Hyala dikə na!»

kə ghəshi.

³⁹ A nihwəti *ka Farisahi niy nza mbə mbəzli va. Ma sa favə ghəshi tsəgha, ma kə ghəshi ngəci na: «A Metər, gəzanshi kaa mbəzliy nəwəna ni, a ghəshi nzəyshi gwənjəshi!» kə ghəshi. ⁴⁰ Ma kə Yesəw na: «Nay ghwəy e gəzanwəy na, mba'a kə ghəshi nzəyshi gwənjəshi sənzenvay, ta ngwəmə lala dza hərəzliy dza ta faldala!» kə.

Yesəw gəzə njasa dza məndi ta zanti məlmə Zherəwzalem

⁴¹ Dza Yesəw mba'a tsəhəy vəgha məlmə Zherəwzalem. Ma sa nata na na, tapə ghəci mbə wahə dzəkən mbəzli mbəba.

⁴² Ma kə na: «A mbəzli ni, mba'a pə ghwəy taa nza gar zləba zərkə tsa dī Hyala bənjwəy ndatsəy, a ghwəy taa mbəlijwəy! Vanay sana kiy, mbəmbə na kwəma va va ghwəy, ka mbay ghwəy sənataw. ⁴³ A gəzanwəy ya, a nahwəti vici ngəra'wə tifa taa səkəwə dzəkən ghwəy, ta dəzlay məlmə ghwəy dza ka mbəz ghwəy, lə shi mbəz tərənəw ni və shi. Ka ghəshi dza na təpələ'wə basəkənvashiy dzəkən ghwəy, ka ghəranwəy gwananjwəy. ⁴⁴ Kərəp dza ghəshiy zantənjwəy, lə məlmə ghwəy ta gwa'a. Ka dza ghəshiy zlay ya hakwə tsa tsənjlaməm mə tsahwəti manəy mbə məlmə vaw. Dza kwəma vaa məniva tsəghay, sa nzana ghala vəghwə tsa niy

səəkəta Hyala ta mbəliŋwəy na, kalaa niy zləba ghwəy» kə Yesəw.

Yesəw lə mbəzliy d'əl shiy mbə *ciki Hyala

(Mt 21:12-17; Mk 11:15-19; Zhj 2:13-22)

⁴⁵ Dza Yesəw mba'a dzəmbəy mbə ciki Hyala. Ma sa nashi na ka zhəghə dəvə na, kə ka tihəshi səvəri mbəba. ⁴⁶ Ma kə kaa ngəshi na: «Ma kə məndi mbə Zliya Hyalay: "Ciki tseyey, ciki tsa dza mbəzliy cə'wəra mbə dza naa nza" kə məndi. Ma dza ghəwəy na ghəwəy ki na, mba'a ghəwəy zhəghəti ka ləgwə ka ka ghəliy nzəy mbə» kə.

⁴⁷ Njasa səəkə vici va na, war tsəgha Yesəw niy nza mbə gəzə kwəma Hyala kaa mbəzli mbə ciki tsa nza. Ma mbəzli dikə dikə ni mbə *ka ta Hyala, ghəshi lə *ka bəniyəpə kwəma pəhəti Hyala, mba'a mbəzli dikə dikə ni mbə *ka Zhəwifə na, war mbə pəla kwal tsa pəəsli ci ghəshi. ⁴⁸ Shan ghəshi ta sənay njasa ka ghəshi mbəwə kwəməvə kwal pəəsli ci. Va sa nzana, mbə fa kwəma bəniyəpə na va mbəzli niy nza lə nəfə kwətij.

20

Kwəma səəkə bərci ghəra Yesəw va sləni li shia?

(Mt 21:23-27; Mk 11:27-33)

¹ Tə nahwəti viciy, dza Yesəw ka bəni Yəwən kwəma wəzə na kaa mbəzli mbə *ciki Hyala. Dza mbəzli dikə dikə ni mbə *ka ta Hyala, ghəshi lə *ka bəniyəpə kwəma pəhəti Hyala, mba'a mətikwəkwər *ka Zhəwifə tsəgha, ndəs ghəshi səəkəshiy dzəvəgha Yesəw. ² Ka dəw kwəma ghəshi, ma kə ghəshi na: «A Metər, gəzanəy, kwəma səəkə ni gha ni bərci ghəra gha sləni ghəra gha na li shi tay? Wa ntsaa ndəna kwal ta ghəra gəla sləni naa?» kə ghəshi. ³ Ma kə Yesəw ngəshi na: «Yən kwərəkəwəy, ta dəw kwəma dzee va ghəwəy kwətij. E dī ghəwəy gəzara, ⁴ Hyala ghəwəy na Zhan ta mənipe *batem ta naa, naa mbəzli?» kə. ⁵ Ma sa gəzəkə Yesəw tsəgha na, dzəghwa ghəshi ka sləka kwa jipe shi, ma kə ghəshi na: «Njaa dza ghəwəmmə ni kaa nana kwəma sana kia? Mba'a pə ghəwəmmə ni: "Hyala ghəwəy na Zhan" pə ghəwəmməy, "Ya sa nzana Hyala ghəwəy na, tawa niy zləba ma ghəwəy kwəma ci shiki?" dza naa ni. ⁶ Mba'a pə ghəwəmmə ni dība: "Mbəzli ghəwəy na" pə ghəwəmmə na, ka mbəzli gwanashi dza ba na, ka pə'wəmmə lə hərəzli ta bəkwəmmə. Sa nzanay,

gwanashi sənay məndi Zhan ka *ndə gəzə kwəma Hyala» kə ghəshi. ⁷ Ma sa hashishi ghəshi ki na, 'wakəvə ghəshi tsəgha: «Sənay ntsaa ghəwəy ghəwəy» kə ghəshi. ⁸ Ma kə Yesəw ngəshi ki na: «Ghənzə tsəghay, yən kwərəkəwə na, ka gəzanəwəyee nda kwəma səəkə bərci ghəree ni sləni li shi» kə.

Bəli fir lə kwəma ka sləni ka ndəram
(Mt 21:33-46; Mk 12:1-12)

⁹ Dzəghwa Yesəw ləy hwəm kwəma va, mba'a madiy ta bəli fir lə kwəma na, ma kə kaa mbəzli tība va na: «A tsəhwəti ndə niy nza tībay, dza na ngwəbə, ngwəbə ngwəbə ngwəbəti fəhiy zəmə tə vəl tsa ci. Dza na ki, mba'a pəlavə mbəzli ta ndəghwə tsa va, mba'a zlatə mbə dəvə shi, mba'a dzay ta wə, kə dalala ghəci hiy mbə wə va. ¹⁰ Mba'a vici ngəli ya fəhi manta, dza na bəŋ ghəwəy ndə sləni tsa ci va mbəzliy ndəghwə tsa ci va, a ghəci dzaa banakə na ci bəla ya fə. Ma sa tsəhəy ndə sləni tsa va na, dza ghəshi də'wə də'wə ghəshi də'wəti ntsa va, mba'a ghəshi pəlay dzay jighi tsəghay. ¹¹ Ənkwa, kə ndə tsa tsa va, zhəghwa na bəŋ ghəwəy tsəhwəti ndə sləni tsa ci ba. 'Wakəvə ghəshi kaa tsava ndə ba tasl ghəshi kəsəti. Zhəghwa ghəshi də'wə də'wə ghəshi də'wəti tsava dība, tsəərə tsəərə ghəshi tsəərəti. Mba'a ghəshi təhay jighi tsəghay. ¹² Yan, kə ntsa va, zhini na dība bəŋ ghəwəy kwa mahkana ndə. Sa tsəhəy na na, dza ghəshi mba'a ghəshi paslanati zheher, mba'a ghəshi təhamti. ¹³ Ma sa nata ndə tsa tsa va kwəma va tsəgha, ma kə na: "Njaa dzee məniti tay? Kadiw, e ghəwəy zəghwee na dəe tərənəy. Sa ka ghəshi nayəy, a ghəshi dzaa ha'wə ti" kə. Dza na bəŋ ghəwəy. ¹⁴ Dza zəghwə va mba'a tsəhəy və shi ki, ma kə mbəzliy ndəghwə tsa va kwa jipe shi, sa nay ghəshi zəghwə va na: "Yawaa, avanay ndə zəmə ghi səəkəy də'wə ghən tsa ci ki! Dzəmmə ta kəsəvə, a ghəwəmmə paslamti! A tsa mbəwə nza ka sa ghəwəmmə kwəgwa'a ki" kə ghəshi. ¹⁵ Dza ghəshi tasl ghəshi kəsəvə, ka mbahə səəmə kwa tsa vaa dzəti ngwəla, mba'a ghəshi pəəsli» kə Yesəw.

Ma sa kəfamti Yesəw fir tsa va, ma kə dība na: «Sana kiy, njaa dza ndə tsa tsa vaa mənə lə mbəzli vaa? ¹⁶ Ə gəzanəwəy ya, ta səəkə dza naa bəkwəmmə ka ndəghwə tsa va, ka na dza na mba'a banavə tsa ci va kaa nihwəti ka ndəghwə tsa mbə dəvə shi» kə Yesəw.

Ma sa favə mbəzli va kwəma gəzəkə Yesəw va tsəgha, ma kə ghəshi na:

«Kay, ka məniva gəla nava kwəma tsəgha teepəw» kə ghəshi. ¹⁷ 'Wakəwə Yesəw nje'wə nighətishi, ma kə ngəshi na: «Kwəma tsasliiti məndi na mbə Zliya Hyalay, wa slən tsa shi di na gəzəa? Ma kə məndi kwəma vay:

Ma hakwə tsaa niy ndəghamti ka ndəbə shiy vay,

ghəci zhini naa zhəghəy ka hakwə tsaa gwəraa jihəti ciki,

kə məndi mbə zliya. ¹⁸ Ya wa ntsaa bəti tərəə dzəti hakwə tsa vay, ta bəəlivərivay dza ntsa va. Ghəci kə tərəkənvay kən ndə bə na, mba'a zlərəvəri ndə» kə Yesəw.

Tsəhə ghən kaa mazə tsaa sləkə hidfi ka *Rəm gwanashi

(Mt 22:15-22; Mk 12:13-17)

¹⁹ Ma sa gəzəkə Yesəw kwəma va tsəgha na, cəkə' *ka bənipə kwəma pəhəti Hyala lə mbəzli dikə dikə ni mbə *ka ta Hyala fəti ghən, dzəkən ghəy bəli Yesəw fir tsa va, kə ghəshi. Dza ghəshi ka pəla kwal tsaa kəsə Yesəw tibatə. Kala mbə ghəshiy kəsə, sa hazləni ghəshi va mbəzli. ²⁰ Ghaləbay dza ghəshi ki mba'a ghəshi ghati ndəghwə Yesəw ta kəsə. Kə ghəshi mba'a ghəshi ghwənashi mbəzliy taa məntəvashi nja mbəzli tərəjw tərəjw ni. Nza ghəshi dəfəw kwemər va Yesəw, ta mbə ghəshiy ngaliti, ta kəsəti mbə kwəma dza naa zləbəkə. Ə di ghəshi kwəmavə kwal tsaa kəsəti ta banaghə kaa ngwəmnə. ²¹ Ma sa tsəhəshi ghəshi vəgha Yesəw ki, ma kə ghəshi kaa dəw kwəma shi na: «A Metər, a ghəy sənay, shi bənipə gha ni lə kwəma gəzə gha gwanatay, war kwəma lə kwal na. Sa nzanay, ka nə gha kar ntsa dikə tsa na tsatsa ndə, ntsa jəw tsa na tsatsa ndə, pə gha, ka tərə ghalaa dzəmbə mbəzliw. Ma ghay, kwəma Hyala na sa ka ghaa bananashi kaa mbəzli lə kwal tsa nzə. ²² Va tsəgha di ghəy ghaa gəzanəy, kwal va ghwəmmə ta tsəhə ghən kaa mazə tsaa sləkə hidfi ka Rəm gwanashi ta naa njaa?» kə ghəshi.

²³ Ma Yesəw na naci ki na, mba'a sənəmti tsəhwəli shi va, ma kə ngəshi na: ²⁴ «Citərəm dala va ghwəy tə pətsa va di. Fəətə tə dala na na sanay, fəətə wa naa? Ya slən tsa tsaslati məndi tsa tiy, slən tsa wa naa?» kə. Ma kə ghəshi na: «Fəətə mazə tsaa sləkə hidfi ka Rəm gwanashi na, slən tsa ci sa va diba» kə ghəshi. ²⁵ Ma kə Yesəw ngəshi ki na: «Ma ghənəzə tsəgha kiy, tsəhəncim ghən tsa ci kaa mazə tsa va njasa təbə na. Ma ni Hyala shiy na, mba'a ghway banavə shi Hyala njasa təbə ghəshi kwərəkəwə» kə Yesəw.

²⁶ Ma sa gəzanəkəshi Yesəw tsəgha na, mba'a gəla nava kwəma səəti məhərli shi, mba'a ghəshi catavashi. Shan ghəshi ta favə, kwəma gəmgəm na gəzəkə na tifa kwa kwəma mbəzli gar kəsəti ghəshi ti.

Ta zhakati dza mbəzliy bəkwəshi mbə məti

(Mt 22:23-33; Mk 12:18-27)

²⁷ Dzəghwa nihwəti mbəzli mbə *ka Sadəsehi ndəs ghəshi səkəkə kəsəy Yesəw. Ka Sadəsehi vay, ka zhakati mbəzliy bəkwəshi mbə mətiv, ka ghəshiy ni na nashi. Sa səkəkəshi ghəshiy dzəvəgha Yesəw ki na, dza ghəshi ka dəw kwəma və, ²⁸ ma kə ghəshi na: «A Metər, a kə *Məyizə niy ni kaa kwəma tsaslitənjəy na ta mən ghəyəy: "Mba'a kə ndə bəvə mali, dza na mba'a mətivy zlatə mali ci va, kala yakə zəghwə ghəshi liy, ə kə zəmbəghəy dzaa bə mali mbəri tə mali ci va, ta mbə ghəshiy yanəkə hwəlfə kaa zəmbəghəy tsaa mətivy va" kə niy ni. ²⁹ A nihwəti mbəzli niy nza tifa, mbərfej ghəshi ka ndərazhi ndə kwətiñ. Dzəghwa Cikwa tsa mbə shi mba'a bəvə mali, dza na mba'a mətivy, kala yakə zəghwə ghəshi li. ³⁰ Dza Zəra mba'a bəvə mali mbəri tə mali va, kə mbə'a mətivy kala yakə zəghwə ghəshi li kwərəkəwə. Zhini Takwa bə tsəgha. ³¹ War tsəgha, war tsəgha, pəjw ndərazhi mbərfej ni va hati bə mali mbəri tə mali va. Cəkə' ghəshi bəkwəshi mbərfejanavashi, nək tsaa yakə zəghwə kwa. ³² Ma lay hwəm ki na, mba'a mali va mətita kwərəkəwə ki. ³³ Sana kiy, avanay gwanashi bəhwə mbəzli va mali va. Fəca vici dza mbəzliy zhakati mbə mətiv kiy, mali tsama ndə dza naa nza mbə shi kwətiñ kia?» kə ghəshi.

³⁴ Ma kə Yesəw kaa zləbanshi na: «Tikə tə hidfi sənənvay, mbə bəbəva na kar zhər lə mi'i. ³⁵ Ma na zhər lə mi'i dza Hyalaa ni, gar zhakati na nini mbəzli mbə mətiv ta piy mbə vəghwə tsaa dza səkəkə kwa kwəma, kəy, ka dza niva mbəzliy bəvə ghwəlaw. ³⁶ Ka dza ghəshiy zhiniy bəkwəw, yəmyəm dza ghəshiy nza lə ka kwal Hyala. Ndərazhi Hyala dza ghəshiy nza, sa nzanay, a ghəshi zhakatishi mbə mətiv.

³⁷ Ma na kwəmaa dzəkən zhakati tsa mbəzli mbə mətivy, a Məyizə niy gəzəkə, mbəzliy bəkwəshiy, ta zhakatishi dza ghəshi mbə mətiv, kə. Mbə zliya ciy, aa niy tsasliitivy dzəkən ghwə mbə zhəghwə, ma mbəbay: "Hyala kar *Abəraham, lə *Izakə, mba'a *Zhakwapə" kə niy ni kaa har Hyala. ³⁸ Di naa gəzəy, tə ghwəməshi

na mbözliy bəkwəshi va. Sa nzanay, na na Hyala na, Hyala mbözli bəkwə bəkwə ni naw, Hyala mbözli tə ghwəmə mbə piy na, na nanzə. Ti piy mbözli gwanashi» kə Yesəw.

³⁹ Ma sa favə ghəshi kwəma gəzəkə Yesəw va, ma kə nihwəti mbözli mbə *ka bənipə kwəma pəhəti Hyala na: «A Metər, a gha gəzəkə kwəma wəzə na» kə ghəshi. ⁴⁰ Dzəghwa mba'a ghəshi hazlənishi va zhiniy dəw nahwəti kwəma və.

Dikəba *Kəristəw na kaa mazə *Davitə (Mt 22:41-46; Mk 12:35-37)

⁴¹ Ma kə Yesəw ngəshi na: «Njaa njaa ka məndi ni “Kəristəw Ntsa tivə Hyala na, jijiy mazə Davitə na” kə məndia? ⁴² Ya Davitə də'wə ghən tsa ci kiy, aa gəzəkə mbə *zliya cəm tsa ci, ma kəy:

Ma kə Hyala kwa sləkəpə, kaa Ndə sləkəray:

“Ndi nzəyja tə kwa bəzəmeə,

⁴³ pa' fəca dzee mənti ka mbəz gha ka mbözli tə dəvə gha!” kə,

kə Davitə niy ni.

⁴⁴ Nighətim Davitə də'wə ghən tsa ci, “Ndə sləkəra” kə kaa har slən tsa Kəristəw kiy, njaa njaa ka na zhiniy nza ka jijiy kia?» kə Yesəw.

Ndəghwə tə ghwəy ghən tsa ghwəy va yəmə kwəma *ka bənipə kwəma pəhəti Hyala

(Mt 23:1-36; Mk 12:38-40)

⁴⁵ Dzəghwa Yesəw ka gəzə kwəma kaa mbözli ta səda ci kwa kwəma mbözli dən, ma kə kaa ngəshi na: ⁴⁶ «Aveə gəzənyəwəy, ya tə ghwəy ghən tsa ghwəy va yəmə kwəma məni *ka bənipə kwəma pəhəti Hyala! Na nashiy war lə kwəbenjer dikə dikə ni ka ghəshiy dī dza kən ghən, ta ci dikə tsa shi. Jəw dī ghəshi məndiy səkwəshi mətsəfəkwə dzar tə ləwmaw. War tə kwəma ka ghəshiy dī nzəy mbə *ciki bəsəwa tsa ka Zhəwifə. Mba'a kə məndi harvəshi ta zəmə shiyəy, war pətsa nzəy mbözli tə slən va ti ka ghəshiy pala ta nzəy ti. ⁴⁷ Ghəshi dibay, me' me' ka ghəshiy pamti shiy va mi' mbəreketi, zhini ka garə kə ghəshiy ni ta cə'wə Hyala, ka ghəshi dza na, nza' nza' nza' ghəshi nzati nza tə cə'wə va, ta mbə məndiy ni, ka nəw Hyala tərənyəw ni ghəshi, kə məndi. Na nashiy, ta məni ngwəvə dza Hyalaa dzəkən shi, tarj na nihwəti mbözli» kə Yesəw.

21

Mali mbəri kwa ndərma

(Mk 12:41-44)

¹ Ma Yesəw mbə *ciki Hyala na, dza na ka nighə njasa shəkə ka gəna shiy kaa Hyalaa dzəghwa sərndəkə. ² Mba'a nighəvə njasa səkəkəta nahwəti mali mbəri kwa ndərma kwərakwə, mba'a faghwa dala bakə kwa sərndəkə tsa va. ³ Ma sa naghamti Yesəw kwəma va tsəgha, ma kə ki na: «Ə gəzənyəwəy ya lə katarj, mali mbəri kwa ndərma nata ghwəy nay, tərənyəwəbə ghənəzə faghwa na gəna kaa mbözli tifa gwanashi. ⁴ Sa nzanay, nihwəti mbözli gwanashiy, war jəwə tsətsə tivə ghəshi gəna bəkə ghəshi səvəri mbə nahwəti na dən na tərmbə və shi. Ma na mali na nanzə kiy, ya tsəgha na mbə ndərma na, dza na mba'a basanavə shiy niy dza naa pa shiy dzəghwa hwər nəzə ti shi gwanashi kaa Hyala» kə.

Ngəra'wə tsaa dzaa səəkə ghəngəhən ghəngəhən dzəti hidī ka ghəshi gha kərə

(Mt 24:1-14; Mk 13:1-13)

⁵ Dzəghwa nihwəti mbözli ka gəzə kwəmaa dzəkən *ciki Hyala tsa mbə Zherəwzalem, ma kə ghəshi kaa Yesəw na: «Kay, jəw təbə hərəzli ndəbəti məndi ni ciki tsa li shiw, jəw ghaslamti məndi tsava cikiw, zhini mba'a shi wəzə wəzə ni mbəba, shi bəkə məndi kaa Hyala ta fanta shəndəkə» kə ghəshi. Ma sa favə Yesəw məndiy gəzə kwəma va tsəgha, ma kə na: ⁶ «Ə gəzənyəwəy ya, mbə səəkə na tsahwəti vəghwə, ya tsəgha nay ghwəy ciki tsa va ghaslə ghaslə tsəghay, ta ba'wamti dza məndi, ka dza ghwəy nashi hərəzli tsənyəzli tsənyəzli ya kwətij ghwəlaw» kə Yesəw.

⁷ Dza ghəshi ki, ka dəw va Yesəw, ma kə ghəshi na: «A Metər, ge'i lə tsama vəghwə dza shi gəzə gha niy məniva tay? Tə wa dza məndiy sənay, ndal tərə shi va ta mənivaw kə məndia? Gəzənyəwəy di» kə ghəshi. ⁸ Ma kə Yesəw na: «Məni tə ghwəy məhərli wəzə, əntaa ghwəy dzaa zləba məndiy ngədiŋwəy ma. Sa nzanay, dən dza nihwəti mbözliy səəkə lə slən tsee. Ka ndə dza na: “Yən na *Kəristəw, a vəghwə səəkəy” kə. Mba'a kə ndə gəzəkənyəwəy tsəghay, əntaa ghwəy dzaa zləba kwəma gəla tsava ndə ma.

⁹ Ma sa ka ghwəy favə gaka mbəz dzar mbə məlməhi, ka zhini ghən mbözli, kala dī ma fəti ta kwəma gəzə mbözli dikə dikə ni sləkə hidiy, əntaa ghwəy dzaa gwərgwərə ma. Ya njaay pərba niva

shiy dza naa gha manamtövashi di, ta na hidiy, ka dza gheshiy kereshi tantan löy hwem shi vaw. ¹⁰ Ə zhinee gəzanjwəy, ka hwəhwə tsa nihwəti mbəzli dzay, ka mbəz lə hwəhwə tsa nihwəti. Ka tsahwəti mazə dza na, mba'a pəlati miy tə tsahwəti, tapə ghəshi mbə mbəz ta nza. ¹¹ Ta gərgərə dza hidiy dza tərənjw, nza zəlgəhwə biyambə tsa dikə tsa shəəkəy mbəzli. Tərənjw ma dzaa nza tə nihwəti hidī ghəngəhən ghəngəhən. Ta məniva dza shiy, ka dza her mbəzli və shi tərənjw, zhini ka tsahwəva shiy cipə kwəma tərənjw dzəy tə ghwəmə. ¹² Ma ya tsəgha nza, ka shi va mənivay, ta kəkəsənjwəy dza məndiy dza, ta sanjwəy ngəra'wə. Ka məndi dzay həj banavənjwəy kaa mbəzli dikə dikə ni mbə *ciki basəva tsa ka Zhəwifə ta basə ngwəwəə dzəkən ghwəy. Ka məndi dza na, mba'am kalaghwanjwəy kwa fərshina. Ka məndi dza difay, ka kəkəsənjwəy dzəghwa kwəma mezhizhə, lə dzəghwa kwəma mbəzli dikə dikə ni tə hidī, ta məni ngwəwə. Sa wana dza məndiy sanjwəy ngəra'wə tsa va tsəghay, sa nəwra ghwəy. ¹³ Ma na na ghwəy ghalafəy, kwal na sava dza ghwəy kwəməvə ta mbə ghwəy ndəgha fəti dzəkənee. ¹⁴ Fambə tə ghwəy kwəma dzeə na ta gəzanjwəy wəzə mbə məhərli ghwəy. Əntaa ghwəy tatasə ghən tsa ghwəy lə tətəkə: "Njaa dza ghəy mənti dza ghəy mbəlinjəy?" pə ghwəy ma. ¹⁵ Sa nzanay, yən dza naa ndanjwəy kwəma dza ghwəy gəzə ghalafə, lə məhərli sənata kwəma gwa'a. Sa ka ghwəy bəkəvəri na ghwəy gəzə kwəmay, ka dza ka mbəz ghwəy mbay zləbakənjwəy kwəma gar mbanjwəy. ¹⁶ Ya mbəzliy yakənjwəy, ya ngwarməhinjwəy, ya madigahinjwəy ta kəkəsənjwəy dza mbəzli va gwanashi ta fambənjwəy mbə dəvə mbəzli dikə dikə ni, danj dza məndiy bakwamti nihwəti mbəzli mbə ghwəy. ¹⁷ Mbəzli gwanashiy, ka dza ghəshiy dī mətəsə ghwəy tə sa nəwra ghwəy. ¹⁸ Ya tsəgha nza kiy, əntaa ghwəy hazləni ma. Ya səəti mbə ghən ghwəy kwətinjəy, ka dza naa zataw. ¹⁹ Va tsəgha, jihəkəvanjwəyəm wəzə. Ma tsəghay, ta mbəlivə piy tsa ghwəy dza ghwəy» kə Yesəw.

Yesəw gəzə njasa dza məndiy nga-zlamti məlmə Zherəwzalem
(Mt 24:15-21; Mk 13:14-19)

²⁰ Zhəghwa ma kə Yesəw difa na: «Ma sa ka ghwəy nata məlmə Zherəwzalem dəzletsəbə mbəzli tsəbay lə shi mbəz və

shiy, sənay tə ghwəy ghalafə na, ndal tərə məndi ta ngazlamtiw, pə ghwəy. ²¹ Ghalafə kiy, ma mbəzli tə hidī ka Zhəwde na, hwəshi tə ghəshiy dzəmbə kəlanj ta mbəə mbəlishi. Mbəzli mbə məlmə Zherəwzaleməy, hwəshi tə ghəshi. Ni dzar kwamtiy, əntaa ghəshi dzaa zhimbə məlmə va ma. ²² Sa dza naa nza, ma vəghwə tsa vay, vəghwə tsa dza Hyalaa məni ngwəwəə dzəkən mbəzli ti na. Ghalafə dza shi tsaslitə məndi mbə zliya gwanashiy məniva. ²³ Ngəra'wə tərənjw dza savaa nza fəcava kən mi'i lə hwər lə mi'i ka ndərazhi tə hwəm. Sa nzanay, tərənjw dza ngəra'wə ta səəkəə dzəti hidī. Ta məni ngwəwə dza Hyalaa dzəkən mbəzli mbə məlmə va, sa satiy nəfə tsa nza. ²⁴ Ta bak-wamtishi dza *mbəzliy kamaa ka Zhəwifə lə kafa'i. Ka ghəshi dza na mba'a ghəshi kakasamtishi, ta nza ghəshi ka mevivi dzar mbə hwəlfəhi mbəzliy kamaa ka Zhəwifə. Ta zləghwəhwə məlmə Zherəwzalem dza ghəshi ka sa shi, pa' fəca vici dza Hyalaa bəhwə və shi, mba'a banavə kaa nihwəti mbəzli» kə Yesəw.

Səəkə tsa Zəghwə yakə ndə ngəri
(Mt 24:29-31; Mk 13:14-27)

²⁵ Ma kə Yesəw difa na: «Sa ka hidī nza ndəkəwə ta kərəy, ta məniva dza shiy cipə kwəma ka pəghəva tə vici, kə pəghəva tə tir, ka pəghəva tə sasərkwəhi gwa'a. Tərənjw dza her hwəlfəhi mbəzli tə hidiy dzashi, kala dza ghəshiy sənashi ma shi ka ghəshi məni va gaka yam kwa həl lə va kwəfəghə tsa shi. ²⁶ Ka shi nza bərçi və shi mə ghwəmə 'wakəvə na, ka kwəfəghə. Ka mbəzli dzay, ka hazləni, sa ka ghəshi zəzəti kwəmaa dzaa səəkəə dzəkən mbəzli tə hidī. ²⁷ Ghalafə kiy, nza Zəghwə yakə ndə ngəri tsahwə, war ka nay mbəzli lə mətəsə shi səəkə mbə kwələbi tə ghwəmə, lə bərçi və tərənjw, tsəgha shəndəkə difa. ²⁸ Ma sa ka ghwəy nashi gəla shi tsəgha ni va ghati mənivay, hedehefe kə nəfə tsa ghwəy taa nza, mba'a ghwəy jihətəvanjwəy. Sa nzanay, ndal tərə ghwəy ta mbəlinjwəy ghalafaw» kə Yesəw.

Yesəw bəli fir lə kwəma daskwa
(Mt 24:32-35; Mk 13:28-31)

²⁹ Ma löy hwəm kwəma va na, dzəghwa Yesəw difa ka bəlanshi fir. Ma kə na: «Nighəvə tə ghwəy daskwa, lə nihwəti fəhi gwa'a. ³⁰ War nashi ma ghwəy ghəshi ghati dəy. Gwa'a ka ghwəy sənay na, a

vəghwə tsaa dzəmti kətikəvay, pə ghwəy.
³¹ Ava tsəgha na ki, nashi ma ghwəy gəla shi bəlakəñwəy ya va ghati mənivay, sənay tə ghwəy ndal tərmbə Hyala ta səkə ta sləkə mbəzliw, pə ghwəy. ³² A gəzanwəy ya, ta na navay, tsəgha na, ka dza mbəzli mbə vəghwə tsa ndatsə tsaa bəkwəshi ka shi gəzanwəy ya ni gwanashi mənivaw. ³³ Nay ghwəy na, kar ghwəmə nata ghwəy na ghəshi lə hidfi gwa'ay, kərəp dza ghəshiy zashi. Ma na kwəmee na nanzə ki, ka kərə naw» kə Yesəw.

Mənim məhərli!

³⁴ Ma kə Yesəw bə na: «Məni tə ghwəy məhərli tərəñw. Əntaa ghwəy dzaa zlatanavə məhərli ghwəy kaa zəzəmə shiy lə kaa sasa shiy ghipə lə kaa məni mətə ta mbəə kwəməvə shi tə hidfi ma. Mba'a pə ghwəy dzaa kəslimbə ghən kən niva shiyəy, vətəghə dza vici dzee vaa səkə tiy kəsəñwəy. ³⁵ Njasa ka məndi vaa kaghwa kərpi vətəghə dzəghəwa zləkwəy, ava tsəgha dzee səkə vətəghəə dzəkən mbəzli tə hidfi gwanashi. ³⁶ Ghənzə tsəgha ki, əntaa ghwəy bə hi ma, ə pə ghwəy cə'wə Hyala ya hwəmbə. Ta mbə ghwəy kwəməvə bərçi ta mbəliñwəy va shiy dza vaa səkə gwanashi. Ma nza ghwəy mbə kwəməvə garəñwəy, kwa kwəmee, yən Zəghwə yakə ndə ngəri» kə.

³⁷ Ava tsəgha niy bəniyə Yesəw shiy havəghwə mbə *ciki Hyala. Ma hetihwer sa ka vərđiy mənta na, ka dzay ta hi mə kəlan tsa har məndiy kəlan *Wəlivə. ³⁸ Ka mbəzli gwanashiy dza ki na, ka səkə pəətə məkəshi məkəshi ta fa kwəma gəzə na va kaa mbəzli mbə ciki Hyala.

22

Mbəzli dikə dikə ni mbə pəla kwal tsaa kəsə Yesəw

(Mt 26:1-5; Mk 14:1-2; Zhj 11:45-53)

¹ Ma ghala pətsa va ki na, mba'a vici *makwaghwa Pakə kətikəvata. Mbə makwaghwa vay, kar məndiy zəmə pəñ tsa nza *is mbəw. ² Dzəghwa mbəzli dikə dikə ni mbə *ka ta Hyala ghəshi lə *ka bəniyə kwəma pəhəti Hyala, mba'a ghəshi madishi ta pəla kwal tsaa kəsə Yesəw, ta pəəsli ci. Mbə hazləni ghəshi va mbəzli, kala mbə ma ghəshiy kəsə ci.

Zhəwdasə mbə dī nga dafa ta Yesəw
(Mt 26:14-16; Mk 1:10-11)

³ Dzəghwa *ndə jaka tsa Hyala mba'a dzay dzəmbə nəfə tsa Zhəwdasə, tsa har məndiy Isəkariyətə. Ndə mbə *mbəzli ta səda Yesəw va mən lə bakə ni. ⁴ Dza

Zhəwdasə mba'a dzaa kəsashi mbəzli dikə dikə ni mbə ka ta Hyala, ghəshi lə mbəzli dikə dikə ni sləwa ka ndəghwə *ciki Hyala. Dza na mba'a gəzanshi kaa mbəzli va. Njasa dza naa mbay kwəməvə ngati dafa ta kəsə Yesəw. ⁵ Ma sa favə mbəzli va kwəma gəzanakəshi Zhəwdasə va na, mba'a ghəshi vəshishi. «Ta ngavəña səda gha dza ghəy gha kə kwəməvəñəy kwal tsaa kəsə ci» kə ghəshi. ⁶ Tsəgha na, e zləbavə, kə Zhəwdasə ka dzay. Dza na ka pəla kwal tsaa nga dafa ta kəsə Yesəw nja kwa mbəmbə kala dza nihwəti mbəzli gwanashi niy fəti ghən.

Yesəw mbə ghwəni *mbəzli ta səda ci ta ta shi dza naa zəmə mbə *makwaghwa Pakə

(Mt 26:17-25; Mk 14:12-21; Zhj 13:21-30)

⁷ Dzəghwa vici makwaghwa ka məndiy zəmə ma pəñ tsa nza *is mbə, mba'a mənta. Ma mbə vici vay, kar məndiy həni zəghwə təmbəkə ta tsə Pakə.

⁸ Dza Yesəw da' harvə kar Piyer lə Zhanj. Ma kə ngəshi na: «Mbalam a ghwəy dzaa tatəmmə shi dza ghwəmməə zəmə mbə makwaghwa Pakə» kə. ⁹ Ma kə kar Piyer ngəci na: «Kwəma dī gha ghəy dzaa tatəmmə shi zəmə vaa?» kə ghəshi. ¹⁰ Ma kə Yesəw ngəshi na: «Mbalam, ma sa ka ghwəy tsəhəñwəy mbə məlməy, ta kwəmay dza ghwəy lə ndə, lə tsaghwa yam və. Nza ghwəy nəw dzəkə ghi tsa dza naa dza. ¹¹ Ma sa ka ghwəy tsəhəñwəy kəybay, ma nza ghwəy gəzanci kaa ndə ghi tsa va, ma pə ghwəy taa niy: «Mətər tsa ghəy ghwənikəñəy na. A kəy, ndara ciki tsa dza ghəy səkə ta zəmə shiy lə mbəzli ta sədee mbə Pakə, kə» pə ghwəy taa ni ngəci. ¹² Gəzanakə ma ghwəy tsəghay, ta citəñwəy ciki dza na dikə mə ghən tsahwəti ciki, gwəma gwəma ghəci. Ava mbəba ka ghwəy dzaa tatəmmə shi dza ghwəmməə zəmə mbə Pakə ki» kə Yesəw.

¹³ Tsəgha na, kə kar Piyer, mba'a ghəshi madishi ka dzashi. Mba'a ghəshi kəsashi shi va gwanashi njasa gəzanakəshi Yesəw va. Mba'a ghəshi tati shi zəmə dza ghəshiy zəmə mbə Pakə.

Yesəw mbə zəmə shiy mbə *makwaghwa Pakə ghəshi lə *mbəzli ta səda ci
(Mt 26:26-30; Mk 14:22-26; 1Kwər 11:23-25)

¹⁴ Ma sa mənta tihwer ki na, dza kar Yesəw lə mbəzli ta səda ci mba'a ghəshi səkəshiy nzyəshi, ka zəmə shiy ghəshi. ¹⁵ Ma ghəshi mbə zəmə shi zəmə va, ma

kə kaa mbəzli ta səða ci va na: «Yən kiy, kwəma jəw səəkee mbə maw zəmə shi zəmə mbə Pakə ni lə ghwəy gwanəjwəy, ka mənði gha sara ngəra'wəw. ¹⁶ Sa gəzanjwəy ya va tsəghay, ka dzee zhiniy zəhwə shi zəmə mbə Pakə ghwəlaw. War shi dī Pakə vaa gəzə cikəwərivashi gwa'a gwa'a. Ma ghaləba kiy, ta zəmə shi zəmə va dzee dza tə pətsa sləkə Hyala» kə. ¹⁷ Ma sa gəzəkə na tsəgha na, dza na hən bəwə hwəpər tsa nza shi sa kwa, kə mba'a mananati 'wəsa kaa Hyala. Ma kə kaa mbəzli ta səða ci na: «Ndim shi sa ni a ghwəy sa shi. ¹⁸ Sa nzana, e gəzanjwəy, ka zhinee sahwə shiy ghwəla kala fəca dza Hyalaa səəkə tə sləkə mbəzliw» kə.

¹⁹ Zhini na ləy hwəm kwəma va, hən bəwə pən, dza na, mba'a mananati 'wəsa kaa Hyala. Ma sa mananati na 'wəsa na, mba'a ngangavəri pən tsa vaa banavəshi. Ma kə ngəshi na: «Ava ghənzə na wəghee va zlatee kaa mətī tə ghwəy. Tsəgha pə ghwəy taa mənī ta zəzəwə dzəkən mətēe» kə.

²⁰ Zhini na kaa hwəpər tsa nza shi sa kwa, tsəgha ghəci mənī li sa zəməhwə ghəshi shi zəmə. Ma kə na: «Avanashim shi sa niy, ghəshi na yəwən *sla kiri tsa slati Hyala, ta zhiniy jakəva lə mbəzli lə miymiy ya ni shəkəshi tə ghwəy. ²¹ Ə gəzanjwəy ya, avanayəm ntsaa ngati dafa tə ya mbə zəmə shiy kwa kwakwa tsa kwətīn tsa lə ya. ²² Ta na navay, yən yən Zəghwə ndə ngəri nee kiy, ta pəəslitəra dza mənī war njasa tarəkə Hyala vaa dzəkənee. Ə na na nzana nanzə kiy, tərəjw dza ngəra'wəw nza kən ndə nga dafa tə ya tsa va» kə. ²³ Ghaləba tsəgha ki na, dza mbəzli ta səða ci ka dəfəwə kwa jipə shi, ma kə ghəshi na: «Wa tsaa dza va ta mənī gəla nava kwəma mbə ghwəmmə kia? Tsama kia? Tsama kia?» kə ghəshi.

A ntsa dikə tsaa?

²⁴ Dza *mbəzli ta səða Yesəw, mba'a ghəshi ghavə ngərə ghəpə kwa jipə shi, ta mbəwə sənay ntsaa dzaa nza dikə tsa mbə shi. ²⁵ Mba'a Yesəw favə ghəpə tsa shi va. Ma kə kaa ngəshi na: «Favə ghwəy na, a ghwəmmə sənay mbə mənī mazə tsa shi na mezhizhəy dzəkən mbəzli tə hidī. Mbəzli dikə dikə niy, a ghəshiy dī mbəzli sləwa ghəshi vaa falshi: «Mbəzli wəzə ni nza ghwəy» kə ghəshi. ²⁶ Na na ghwəy na ghwəy kiy, tsəgha dza naa nzaw. Ntsa dikə tsa mbə ghwəwəy, nja ntsa jəw tsa kə taa zhəghəy. Ma ntsaa

sləkənjwəy na, mba'a zhəghəy nja ndə sləni tsa ghwəy. ²⁷ Tsama ndə gwəra na dikə mbə kar ntsaa nzəyəy dərəsə ka ndəghə shi zəmə, ghəshi lə tsaa bānci shiy ta zəməshi ghəcia? A ghwəmmə sənay, tsaa nzəyəy va ndə ta zəmə shiyəy, ghəci na sa dikə tsa. Avanay sana kiy, yən na ntsa dikə tsa mbə ghwəy. Ya tsəgha nzee ntsa dikə tsay, ndə ghəranjwəy sləni zhəghəree. Mən tə ghwəy tsəgha kwərakwə.

²⁸ Ghwəy kiy, war kwasəbee nza ghwəy ya hwəmba mbə ngəra'wə tsa see tsa. ²⁹ Yən kwərakwəy ta ndanjwəy mənī mazə dzee, njasa ndara Dirə va mənī ci. ³⁰ Ka zəmə shi zəmə, ka sa shi sa dza ghwəy nza kwasəbee tə pətsa kwətīn tsa, tə pətsa sləkəe. Ka ghwəy dza na das das nzəyənəy kwa gəzligəzli mezhizhə, ka sla ngwəvəwə dzəkən mbəzli mbə takəhi mən lə bakə ni va mbə hwəlfə ka *Izərayəl» kə Yesəw.

Yesəw mbə gəzə vərəslə tsa dza Piyer ta vərəslə

(Mt 26:31-35; Mk 14:27-31; Zhj 13:36-38)

³¹ Ləy hwəm kwəma va, ma kə Yesəw ka Shimanjw na: «A Shimanjw, a Shimanjw, a *ndə jaka tsa Hyala niy dəw kwal ta mbə tanəshamətənjwəy, njasa ka ndə vaa pəhəkəvəri davəna mbə ha. ³² Sa nighətēe tsəghay dzee, mba'ee cə'wəti Hyala tə gha əntaa gha zlay nəwra. E sənay, a gha taa zlay nəwra, ma sa ka gha zhakatīnjay, nza gha mətəshanshi bərci kaa nihwəti ngwərməhiņa mbə nəwra» kə. ³³ Ma kə Piyer na: «A Ndə sləkəpə, e pəhamtəvara ta zləba dza kwasəbə gha, ya pa' kwa fərshina, ya pa' ka mətī kwasəbə gha na nee» kə. ³⁴ Ma kə Yesəw kaa ngəci na: «A Piyer, ə gəzamtəjēe avanay ndatsə, ka ngələkə gha way, gha zhinti gəzəwə dzəkənee: «Sənay tsava ndə yaw, sənay tsava ndə yaw» pə gha mahkan səða» kə.

Kwəmaa dzəkən mbəl pas, lə mbəl tsaa dza ta wə mba'a kafa'i

³⁵ Zhəghwa ma kə Yesəw ngəshi na: «Ghala pətsaa niy ghwənanjwəy ya vay, e niy gəzanjwəy, əntaa ghwəy bə mbəl pas, lə mbəl wə, lə kwəkweher ma, pən, niy shanjashi shiy ghwəy na?» kə. Ma kə ghəshi na: «Awə, niy shanjashi shiy ghəyəw» kə ghəshi ngəci.

³⁶ Zhəghwa, ma kə ngəshi na: «Nana kiy, ntsa nza mbəl pas vay, bəwə tə ghəci sa ci ta dza li. Mba'a kə mbəl wə va ndə

na, ka dza ghœci li diba. Kala kafa'i va ndøy, œ kœ dzaa dœlamti kwœbanj tsa ci ta pa kafa'i. ³⁷ Sa nzana kwœmaa niy tsasliiti mœndi vaa dzœkœnee mbœ Zliya Hyala ghala mbœradzœy, war ghœnzœ mœnta na. Ma kœ mœndi niy niy: "Mbœ ka mœni rœda niy mbœrambœ mœndi" kœ mœndi niy ni. Tsœgha na, ta na navay, shi tsasliiti mœndi vaa dzœkœnee na ta mœniva dza ghœshi tsœgha» kœ Yesœw.

³⁸ Ma sa favœ mbœzli ta sœda ci va tsœgha, ma kœ ghœshi na: «A Ntsaa slœkœnjœy, avanashi kafa'ihî tikœ bakœ va ghœy» kœ ghœshi. Ma kœ Yesœw ngœshi na: «Gwa'a ki, wœkœ na tsœgha» kœ.

Njasa cœ'wœ Yesœw Hyala mœ kœlanj

*Wœlivœ

(Mt 26:36-46; Mk 14:32-42)

³⁹ Ma lœy hwœm kwœma va na, dza Yesœw mba'a madiy dzœmœ kœlanj 'Wœlivœ njasa sœnafœy na mbœ mœni ndimndim. Mba'a *mbœzli ta sœda ci madishi kwasœbœ kwœrakwœ. ⁴⁰ Ma sa tsœhœshi ghœshi mœ kœlanj ki, ma kœ Yesœw kaa mbœzli ta sœda ci va na: «Cœ'wœm Hyala a ghœnzœ ndœghwœnjwœy, vantaa *ndœ jaka tsa nzœ ngadambœnjwœy mbœ mœni *kwœma jikir na» kœ.

⁴¹ War sa gœzœkœ na tsœgha na, mba'a katantœvay vœgha shi ge'i ge'i gar bœzlaghœ hakwœ ndœœ dzœti pœtsa nza na va ti li shi. Dzœghwa na ki, tsœfœkwœ tsœfœkwœy tœ shinin ci, ka cœ'wœ Hyala ghœci, ma kœ na: ⁴² «A Di mba'a pœ gha zlœbatiy, bashamti ngœra'wœ tsa va sœkœœ dzœkœnee. Ma nanzœ kiy, a ghœnzœ mœniva war njasa deœ nœ yaw. War kwœmaa tœbanja mbœ nœfœ tsa gha kœ taa mœniva» kœ. [⁴³ Ghalaba tsœgha ki na, dzœghwa *ndœ kwal tsa Hyala mba'a sœkœy mœ ghwœmœ dzœvœgha ta mœtsahanci bœrci. ⁴⁴ Yesœw kiy, mba'a hazlœniy va ngœra'wœ tsa va ka gwœrgwœrœ, sa nzana tsœgha ki na, dza na ka zhiniy mœtsœhœ cœ'wœ Hyala tœhœnjw tœrœnjw. Capœ capœ capœ ghaa nay ma ghwœtœghwœtœ vœ, war ka njœremœœ dzœti hidî nja miy miy.]

⁴⁵ Ma sa kœramti na cœ'wœ Hyala ki na, dzœghwa na pœlhœm kafœy, mba'a sœkœy dzœvœgha mbœzli ta sœda ci. Sœkœ na na, ghœshi tœ hi va dali tœkœ ngœra'wœ. ⁴⁶ Sœkœ na, mba'a fœrghashi. Ma kœ ka ngœshi na: «Wa navam bœhwœ ghwœy hi kia? Sati njwœyœm, a ghwœy cœ'wœ Hyala a ghœnzœ ndœghwœnjwœy, vantaa ndœ jaka tsa nzœ ngadambœnjwœy mbœ mœni kwœma jikir na» kœ.

Njasa kœsœ mœndi Yesœw

(Mt 26:47-56; Mk 14:43-50; Zhj 18:3-11)

⁴⁷ War Yesœw mbœ kœrni gœzœ kwœma vaa sœkwa na, gidœdœ mbœzli sœkœshi. Mba'a Zhœwdasœ tsahwœti ndœ kwœtinj mbœ *mbœzli ta sœda Yesœw va mœnj lœ bakœ ni tœ kwœma shi, ka 'wanshi kwal. Ma sa sœkœy na na, karœ ka dzar dzœvœgha Yesœw, ta sœkwœ njasa ka ndœ vaa sœkwœ madigay. ⁴⁸ Ma kœ Yesœw kaa ngœci na: «A Zhœwdasœ, wa nava sœkwœra ghaa nja madigana sa di gha nga dafa tœ ya yœn Zœghwœ yakœ ndœ ngœri kia?» kœ. ⁴⁹ Ma sa nashi mbœzli kwasœbœ Yesœw shiy dzaa mœniva tsœgha, ma kœ ghœshi kaa ngœci na: «A Ntsaa slœkœnjœy, zlœbati gha a ghœy kœslivœrishi lœ kafa'ihî ghœy ni na?» kœ ghœshi. ⁵⁰ War ghwœla tsœgha na, dza tsahwœti kwœtinj mbœ shi pœtsœ kœslœkœghwa slœmœ kwa bœzœmœ vœgha ghœn ndœ ghœra slœni kaa dikœ tsa *ka ta Hyala. ⁵¹ Ma kœ Yesœw ngœshi ki na: «Ka mœni ghwœy tsœgha ma, zlashim» kœ. Dza na dap dapata slœmœ zal tsa va va, mba'a mbœlanamti sa ci.

⁵² Ma sa mbœliti Yesœw ntsa va, ma kœ kaa mbœzli dikœ dikœ ni va mbœ *ka ta Hyala, ghœshi lœ mbœzli dikœ dikœ ni ndœghwœ *ciki Hyala, mba'a mœtikwœkwœr na: «A mbœzli ni, tawa sœkœ ghwœy ta kœsœra lœ kafa'ihî mba'a ghœdemesli njasa nzee ndœ ghœli kia? ⁵³ Vici va vici va ghwœmmœ niy nza lœ ghwœy mbœ ciki Hyala na, a kar ghwœy kœsœra ghalabaw. Sœnay tœ ghwœy, tsatsa vœghwœy, tsa ghwœy na sœkœy na ta kœsœra, vœghwœ tsa dza ntsaa ghœra slœni mbœ kwœsliy ci ni ci bœrciy sœvœri na» kœ.

Vœraslœ tsa Piyer

(Mt 26:57-58, 69-75; Mk 14:53-54, 66-72; Zhj 18:12-18, 25-27)

⁵⁴ Ma sa gœzamti Yesœw kwœma va tsœgha na, dza ghœshi tasl ghœshi kœsœti. Ka pœmœœ dzakœ ghi tsa dikœ tsa *ka ta Hyala. Ghœshi mbœ pœmœ na, war œ Piyer nœwshi kœrakœ kœrakœ pa' kœghi tsa dikœ tsa ka ta Hyala va ghœci ngœwghœshi. ⁵⁵ Mba'a mœndi niy pœhœy ghœw kwa tije vœ, tazœl mbœzli ta ghwœ va ka bœghœzli. Dza Piyer kwœrakwœ ki, das nzœyœy mbœ shi.

⁵⁶ Dza nahwœti mali kwa ghœra slœni kœghi tsa va, mba'a fati mœtsœ tœ Piyer ghœci mœnzœy ta ghwœ va, war œ ghœnzœœ nighœ. Ma kœ kaa mbœzli tifa na: «Ma zal tsay, ntsaa nza kwasœbœ ntsa va na» kœ. ⁵⁷ Dzœghwa Piyer ka vœraslœ, a kœ na: «œm, sœnay tsava ndœœ na neyew mali naw» kœ. ⁵⁸ Ma lœy hwœm jœw ba

na, dza tsahwėti ndə mba'a nighəwə, ma kə ngəci ɓa na: «Gha kwərakwəy ntsay, ntsa kwasəbə mbəzli va nza gha» kə. Ma kə Piyer ɓa na: «Tibaw, na neyey dzar kwasəbə nzee neyew, pən ɓasa» kə. ⁵⁹ Ma ləy hwəm sa nza y məndi nza gar tsahi kwətɪŋ dɪɓa na, dza tsahwėti ndə ka gəzə kwəma dɪɓa, a kə na: «A ntsa nanzə na katan katan nay, kwasəbə ntsa va niy nza na. Sa nzanay, ndə ka Galile na kwərakwə» kə. ⁶⁰ Ma kə Piyer dɪɓa na: «A zal tsa, sənashi gəla ni dɪ gha ni gəzə shiyee na neyew» kə.

War ghwəla Piyer kəni gəzə kwəma va səvəri tə miy ci na, mba'a ngələkə way tsəgha ki. ⁶¹ Sa way ngələkə ki na, dza Ndə sləkəpə, tərəɗ zhəghəghə kwəma ci dzar kwa Piyer, ka nighə ghəci. Ghalaba ki na mba'a Piyer zəzəwə kwəmaa niy gəzanakə Ndə sləkəpə va, ma kə niy ni ngəciy: «Ka ngələkə gha wa ndatsəy gha zhinti gəzə mahkan səɗa gha: “Sənay tsava ndə yaw, sənay tsava ndə yaw” pə gha» kə niy ni kaa ngəci. ⁶² Sa zəzəti Piyer kwəma mən̄ti na va na, dza na pəlhəm satiy, mba'a səvəriy tə ngwəla, ka wahə ghəci tərəŋw tərəŋw.

Məndiy sawa Yesəw, ka də'wə
(Mt 26:67-68; Mk 14:65)

⁶³ Ma Yesəw kwa hwər tɪpə dikə tsa *ka ta Hyala ki na, dza mbəzliy ndəghwə va, ka sawa, ka də'wə. ⁶⁴ Ka ghəshiy dza, mbəkəwə mbəkəway kwəma ci, ka də'wə. Ka ghəshi dza na ka dəw və, ma kə ghəshiy ni na: «Ca gəzanəy ntsaa ləkənja dɪ?» kə ghəshiy ni. ⁶⁵ Dzəghwa ghəshi, war ə ghəshi gagay ka tsətsəərə tərəŋw tərəŋw.

Yesəw kwa kwəma ka sləkə kwəma mbə *ka Zhəwifə
(Mt 26:59-66; Mk 14:55-64; Zhj 18:19-24)

⁶⁶ Ma sa kərəy pi ki na, dzəghwa mətikwəkəwər mbə ka Zhəwifə ghəshi lə mbəzli dikə dikə ni mbə *ka ta Hyala, mba'a *ka ɓəniɓə kwəma pəhəti Hyala ɓasə ghəshi ɓasətəvashi. Mba'a ghəshi dzaa pəməkə Yesəw dzəkəwa kwəma mbəzliy sləkə ka Zhəwifə. ⁶⁷ Dza ghəshi ka dəw kwəma və, ma kə ghəshi ngəci na: «Ə dɪ ghəy gha gəzanəy, nda gha na *Kəristəw tsa tivə Hyala» kə ghəshi. Ma kə Yesəw ngəshi na: «Ya ə gəzanəy way ya sanay, ka dza ghəwəy ni katan na pə ghəwəyəw. ⁶⁸ Mba'a pən ni, kadiw e dəw kwəma va ghəwəy pən ɓa na, a ka zləɓara kwəma dəwee va ghəwəyəw. ⁶⁹ Ghava na

tə ndatsəy, ta nzəy dzee, yən Zəghwə yakə ndə ngəri tə dəwə kwa ɓəzəmə Hyalaa kwa ɓərciy sləkə shiy gwa'a» kə. ⁷⁰ Ma sa favə ghəshi Yesəw gəzəkə tsəgha, ma kə ghəshi gwanashi na: «Zəghwə Hyala nza gha tsəna?» kə ghəshi. Ma kə Yesəw na: «Njasa gəzanəy way va na, zəghwə nzə nzee» kə.

⁷¹ Ma kə ghəshi na: «Wəkə na nava tsəgha, ka dɪ mbəzli ghəwəmmə, ta ndəgha fəti ta kwəma mən̄ti na ghəwəlaw. A ghəwəmmə favə kwəma zləɓakəmmə na lə miy tsa ci, də'wə ghən tsa ghəwəmmə ɓasa. Mək na tsəgha» kə ghəshi.

23

Yesəw tə ngwəwə kwa kwəma ngwəmma Pilatə

(Mt 27:1-2, 11-14; Mk 15:1-5; Zhj 18:28-38)

¹ 'Wakəwə mbəzliy ɓasəshi va gwanashi, takwəs ghəshi satishi ka dzashi lə Yesəw, mba'a ghəshi dzaa pəmanaghə kaa ngwəmma Pilatə. ² Ma sa tsəhəshi ghəshi na, dza ghəshi ka pə'wə kwəma mən̄ti na ka Pilatə ki, ma kə ghəshi na: «Ma ntsay, a ngəɗi na mbəzli ghəy ta zhini ghən. A kə kaa ngəshiy, ka tsəhanci ghən ghəwəy kaa mazə tsaa sləkə hidɪ ka *Rəm gwanashi ma, kə. Ma kə mbə gəzə kwəma ci ɓa na: “Yən na *Kəristəw. Yən na mazə” kə» kə ghəshi. ³ Ma sa gəzəkə ghəshi tsəgha na, dza Pilatə ka dəw kwəma va Yesəw, ma kə na: «Mazə tsa *ka Zhəwifə nza gha na ntsa?» kə. Ma kə Yesəw ngəci na: «Njasa gəzə gha va na» kə. ⁴ Ma kə Pilatə kaa mbəzli dikə dikə ni mbə *ka ta Hyala lə mbəzliy ɓasəshi va tə pətsa va gwanashi na: «A mbəzli ni, a na na yay kəsata kwəma jikir nee va ntsa gar ɓanci fəti mən̄diw» kə. ⁵ Zhəghwa mbəzli va mətəshə, ghəshi mətəshata gəzə kwəma va lə ɓərci, ma kə ghəshi na: «Ə ɓananshi na zhini ghən kaa mbəzli lə shi ɓəniɓə na va, səəkə tə hidɪ ka Galile ghati na shi ci va, ka dzar mbə hidɪ ka Zhəwde gwanashi, avanay tsəhəy tikə sana» kə ghəshi.

Yesəw ta ngwəwə kwa kwəma mazə *Erədə

⁶ Ma sa favə Pilatə mbəzli va haməyəkə kwəma hidɪ ka Galile na, dza na ka dəw və shi, ma kə na: «Ndə ka Galile na ntsa na?» kə. ⁷ Ma kə mbəzli ngəci na: «Ndə ka Galile na» kə ghəshi. Ma sa favə Pilatə tsəgha na, dza na mba'a gəzanshi kaa mbəzli a ghəshi pəməghə kaa mazə Erədə. Sa nzanay, ghəci niy mən̄i na mazə tə hidɪ

ka Galile. Ghala væghwê tsa va ki na, tifa ghæci niy nza mbê mælmæ Zheræwzalem.

⁸ Ma sa tsêhæshi mændi læ Yesêw kwa kwêma Erêdê ki na, mba'a Erêdê væshiy tærêjw. Sa niy nzana mbærædzæy ghæci niy nza mbê pæla kwal tsaa nay Yesêw, sa ka naa favê kwêma ka mændi gæzæê dzækæn. Ma kwêmaa niy bærkæti na mbê ghæn ciy, nay Yesêw ghæci mbê mæni kwêma madanja madanja na, niy di na. ⁹ Dza na ki ka dæfdæw kwemær ghæci danj danj va Yesêw. Kala zlêba kwêma Yesêw ngæci ya kwætij. ¹⁰ Ma ghala pætsa va na, tifa mbæzli dikê dikê ni mbê *ka ta Hyala, ghæshi læ *ka bænipê kwêma pæhæti Hyala niy nza, war ka pæ'wæ kwêma ghæshi tærêjw kaa Yesêw. ¹¹ Dza kar Erêdê læ ka sawji ci tapê mbê sawa Yesêw, ka sawa, ka 'wæshiy dzækæn. Ghavê ghæshi mba'a ghæshi panakæn kwêbanj tsa tæ dimæ. Dza ghæshi mba'a ghæshi pæmæghê kaa Pilatê difa.

¹² Ma kwatanjay ka jaka niy nza kar Pilatê læ Erêdê. Ma fæcava na dza nava kwêma, mba'a jakayshi, mba'a ghæshi mænishi ka madigahi tærêjw ni.

Ngwævæ mæti kæn Yesêw

(Mt 27:15-26; Mk 15:6-15; Zhj 18:39-19:16)

¹³ Ma sa pæmanaghæm Yesêw kaa ngwævænna Pilatê ki na, dza na mba'a basæti mbæzli dikê dikê ni mbê *ka ta Hyala læ mbæzli dikê dikê ni, mba'a nihwæti mbæzli.

¹⁴ Ma kê ngæshi na: «A ghwøy kæsækê ntsa, ma pæ ghwøyøy: "a ngædi na mbæzli ta zhini ghæn" pæ ghwøy. Dzæghwæe kiy, mba'ee dæwhwæ kwêma va væ tifa kwa kwêma ghwøy. Kæsata fæteæ væ ya kwætij dzar kwa gæla shi gæzækê ghwøy vaa dzar kabaka ciw. ¹⁵ Zhini tsêgha *Erêdê ba, shanj ta kæsata fæti væ. Va tsêgha zhinikævê na tikæ, ma zal tsay, fæti væ gar pææslî mændiw. ¹⁶ Ghænza tsêghay, æ dzæe kækædfiti læ ghwædfa, nzæe pælay a ghæci dzay» kæ.

[¹⁷ Ndimndim tsa shiy nzay, sækæta ma tsê Pakê njasa nza ghæshi va mbê sanay, kwætij ka ngwævænna Pilatê pælanayshi ndæ mbê mbæzli kwa færhina.] ¹⁸ Sa gæzækê Pilatê tsêgha na, dza mba'a ghæshi dzæmbæshi mbê zlanj kwêma læ bærçi gwanashi gwanashi, ma kê ghæshi na: «Pææsliti ntsa va, a gha pælaynjøy Barabasê» kæ ghæshi. ¹⁹ Barabasê tsa di ghæshi va mændiy pælanayshiy, æ niy ngædfæmbæ na mbæzliy dzæmbæ zhini ghæn, mba'a niy pææsliti ndæ. Va tsêgha niy kæsaghwa mændi kwa færhina. ²⁰ Sa mawti Pilatê pælay Yesêw na, zhêghwa na

difa ka gæzanshi kwêma. ²¹ Ma mbæzli va nashi ki na, zlêba na Pilatê va kwêma ghæshiw. Kê ghæshi ka zlapê zlanjlanj, ma kê ghæshi na: «Wa danjwavægha, danjwavægha vægha tsæm, a ghæci mætiy» kæ ghæshi.

²² Ma kê Pilatê kaa ngæshi kwa mahkana gæzæ kwêma ci ba na: «Ïy wa na kwêma tævæti ntsa gar danj mændiy dzævægha tsæm kia? Nata kwêma yædfæmti næe ya jøy gar pææslî mændiw. Æ na na dzæe dæ'wævê læ ghwædfa næe, nzæe pælay a ghæci dzay» kæ. ²³ Ma sa favê ghæshi Pilatê zlêbanakæshi tsêgha na, zhêghwa ghæshi mætsæhæ, ghæshi mætsahata gæzæ kwêma zlanjlanj: «War danjwæ pæ gha danjwavægha Yesêw tsa va vægha tsæm» kæ ghæshi. Dzêghwa na shi va kwêma tsêgha, mba'a zæhwæ na ngwævænna Pilatê kwêma ki. ²⁴ Dza na mba'a zlêbæti mananshi njasa di ghæshi va. ²⁵ Mba'a bænævæshi Yesêw, a ghæshi mæni shi di ghæshi va li, kê mba'a pælanayshi ntsa va ki. Ntsaa niy kæsaghwa mændi va kwa færhina, sa niy ngædfæmbæ mbæzli mbê zhini ghæn læ sa pææsliti na ndæ.

Yesêw vægha tsæm

(Mt 27:32-44; Mk 15:21-32; Zhj 19:17-27)

²⁶ Ma sa bænævæshi mændi Yesêw ki na, dza ghæshi ka dzashi li ta danjwæ dzævægha tsæm. Ma ghæshi mbê kwal na, bægæm ghæshi kwævay læ tsahwæti ndæ, Shimanjw, kê mændi kaa slæn tsa ci, ndæ ka Shiren ghæci. Ntsa vay mbê za za ci niy sækê na kwæmti. Sa kwævay ghæshi li na, dza ka sawji, tasl ghæshi kæsævæ, bærædfæ ghæshi bærðanakæn tsæm tsa dza ghæshi va ta danjwæ Yesêw dzæti, a ghæci bæ ta nøy Yesêw li.

²⁷ Dzêghwa danj mbæzli basæshi, bælidin ghaa nashi ma kwasævê Yesêw. Mba'a mi'i kwasævê difa, war æ ghæshiy tihwæni, ka pææslî ghæn tsa shi læ wahæ. ²⁸ Dza Yesêw tærædf, zhêghæghê kwêma ci dzar kwa mi'i va, ma kê kaa ngæshi na: «A mi'i ka Zheræwzalem, ka wahê ghwøy tøy ya na zæe ma. Ta tsa ghwøy ghæn læ ta ndæræzhi ghwøy, pæ ghøy wahê! ²⁹ Sa nzanay, a tsahwæti væghwæ taa sækê, væghwæ tsa vay, tærêjw dza ngæra'wæ nza mbê. Ma dza mændiy ni ghala væghwæ tsa vay: "Wahê na kæn jinja maliy yakê ma zêghwæ, kala sækê zêghwæ sahwe 'wa tæ hati nzæ sa!" dza mændiy ni. ³⁰ Ma dza mbæzliy ni kaa dælagwigwi ghalaabay: "A dælagwa, ngæzlakevænja kæn ghøy" va tsatsa ngæra'wæ, dza ghæshiy ni. Ma kê ghæshi dzæa ni kaa hwæm pi ba na: "A

hwøm pi, mbølynyøw va tsatsa ngøra'wø shi" dza ghøshiy ni. ³¹ Nighætíamam kiy, kwa vøghwø tsa nzana yøn tsaa møni shi di Hyala ka sa ngøra'wee tsøtsø kiy, njaa dza naa nza køn mbøzliy zløba ma kwøma Hyala kia?» kø Yesøw. *

³² Ghala pøtsaa pømø møndi va Yesøw ta pøsliy, a møndi niy pømøvø nihwøti zhør bakø ta bøkøwøshi kwasøbø Yesøw, sa hwøti niva mbøzli røda tøryw na. ³³ Ma sa tsøhøshi møndi li shi tø pøtsa har møndiy «Gwølgwata», pi nja pa ghøn ndø ngøri na, dza ghøshi mba'a ghøshi danwawøgha Yesøw vøgha tsøm tifa ki. Dzøghwa danwø ghøshi danwawøgha ka hwø røda bakø ni va, ya wa ndø na tø tsa ci tsøm kwørakwø. Tsahwøti na, tø kwa bøzømø Yesøw, tsahwøti na, tø kwa zløbi ci.

³⁴ Dzøghwa Yesøw ghøci vøgha tsøm tsa va, tapø ta cø'wø Hyala ta mbøzliy sanamiy ngøra'wø va: «A Di, yan pø gha na gha, pølashi mbø nøfø tsa gha. Sa nzanay, sønashi shi møni ghøshi ni ghøshiw» kø. Ma sa danwamti mbøzli va nashi ki na, mba'a ghøshi tihøhwø kwøbønyer køn ghøn ci kwa jipø shi lø ti dandørdø.

³⁵ Mbøzliy basøkøvashiy nashi kiy, war tifa ghøshi ka nighø kwømaa møniva. Mbøzli dikø dikø ni mbø *ka Zhøwifø na, war kwøma sønna ghøshiy gøzanci. Ma kø ghøshi na: «Ndata *Køristøw tsa, tivø Hyala na katanøj, ø kø mbølitit tsa ci ghøn njasa mbølantit na va nihwøti mbøzli ki!» kø ghøshi. ³⁶ Zhini tsøgha ka sawji gøzanci kwøma sønna kwørakwø ßa, ka sawa. Dza ghøshi kæt ghøshi kætøghøvashiy dzøvøgha Yesøw, mba'a ghøshi ßanavø shi sa ndalakwø niy dzøta niy ci. Ma kø ghøshi na: ³⁷ «Ndata mazø ka Zhøwifø nza gha katanøj, ca mbølantit ghøn tsa gha dø'wø ghøn tsa gha sana di» kø ghøshi.

³⁸ Dzøghwa ghøshi mba'a ghøshi tsaslitit shiy tø tsøm tø ghøn Yesøw. Ma shi tsaslitit ghøshi vay: «Ntsay mazø ka Zhøwifø na» kø ghøshi.

³⁹ Dzøghwa tsahwøti ndø mbø ka røda bakø ni va danwøw møndi vøgha Yesøw mba'a ghavø sawa ci kwørakwø ßa. Ma kø na: «Ø kama ghaa Køristøw Ntsa tivø Hyala shøkøna? Ca mbølantit ghøn tsa gha, nza gha mbølantønyøw kwørakwø» kø.

⁴⁰ Ma sa gøzøkø tsahwøti ndø røda tsa va kwøma tsøgha, ma kø tsahwøti tsa va kaa ngøci na: «Tawa gøzø gha kwøma tsøgha tay. Ø hazløni ma gha va Hyala ta na. Ghwøm na na ghwøm sønzenway, ka røda nza ghwøm. Sanay føti kwøtiñ naa ndammø møndi lø ntsa. ⁴¹ Ta na na ghwømøw, kwaakwa na ngøra'wø tsa ghwøm tsa, sa nzanay, a ghwøm hwøti røda, va tsøgha sam møndi ngøra'wø. Na naci kiy, røda mønti na tifa ya jøwøw, war tøgøm tsøgha sa na ngøra'wø» kø. ⁴² Ma sa gøzamti na kwøma va tsøgha kaa ntsa va ki, ma kø kaa Yesøw na: «A Yesøw, ma na nee neyey, zøzø tø ghaa dzøkønee føca dza ghaa søkø ta sløkø mbøzli gha» kø. ⁴³ Ma kø Yesøw kaa ngøci na: «Nay gha na, kwa gwa'a gøzønyey, ndatsø ndatsø nay ghwøm dza naa nza lø gha tø pøtsa wøzø tsa mø ghwømø!» kø.

Njasa møti Yesøw

(Mt 27:45-56; Mk 15:33-41; Zhj 19:28-30)

⁴⁴⁻⁴⁵ Ma sa mønta vici tarø kwa ghøn ki na, dzøghwa tøkøwøsl pi møniy ya pa' kwømaba tø hidit gwa'a gwa'a, pa' tsahi mahkan hetihwer na war tsøgha pi. 'Wakøvø kwømtø tsa pøhøw møndi ta tøhøvøri pøtsa mbø *ciki Hyala, bakø mbø sløkøwørivay. ⁴⁶ Dzøghwa Yesøw ki, mba'a gøzøw kwøma zlanzlan, ma kø na: «A Didi, avee zlatavøña piy tsee mbø døvø gha» kø. Ma løy hwøm sa gøzøkø na tsøgha na, mba'a møtiy ki.

⁴⁷ Ghala pøtsa va na, tifa dikø tsa ka sawji bøkøkwø niy nza, gwa'a gwa'a nashi shiy mønishi va. Sa nashi na na mba'a dzømbøw mbø fal Hyala. Ma kø na: «Katan katan niy nza zal tsaa ntsa wøzø tsa» kø.

⁴⁸ Mbøzliy niy basøkøvashiy va dan ni gwanashi ta nighø kwøma dzaa møniva na, mba'a ghøshi nashi shiy mønishi va. Ma sa nashi ghøshi na, dza ghøshi ka dzashiy jigih, ya wa ndø mbø shi na, war lø døvø miy nøfø ci, sa zhanshi nøfø tsa shi va nava kwøma.

⁴⁹ Ghala vøghwø tsa møniva shi va vay, tifa niy nza madigahiy Yesøw gwanashiy, vøri kørakø, ghøshi lø mi'iy niy nøwøw va ghala madit na søkø mbø mølmø Galile. Mba'a ghøshi nashi shiy mønishi va gwanashi.

* **23:31** 23:31 Lø kwøma ka Gørekøw, vanay njasa gøzøti møndi kwøma va: Ya sa nzana tsøgha møndi møni lø fø neføkøta na kiy, njaa dza naa nza lø fø ghwøli ghwøli na kia? kø møndi. **23:33** 23:33 Ezay 53:12 **23:34** 23:34 Cem 22:19; Mt 5:44; Lk 6:28; SløniKY 7:60 **23:35** 23:35-39, 39 Cem 22:8; 109:35 **23:36** 23:36 Cem 69:22 **23:37** 23:37-38 Mt 27:11 **23:43** 23:43 2Kwø 12:3 **23:44-45** 23:44-45 Amø 8:9 **23:46** 23:46 Cem 31:6; SløniKY 7:59 **23:47** 23:47 ntsa wøzø tsa: Mt 27:19; SløniKY 3:14; 7:52; 22:14 **23:49** 23:49 8:2-3; Cem 38:12

Njasa lamti mēndi Yesəw
(Mt 27:57-61; Mk 15:42-47; Zhj 19:38-42)

⁵⁰⁻⁵¹ A tsahwəti ndə niy nza tifa ghala vici vay, Zhezhefə, kə mēndi kaa slən tsa ci. Ntsa mbə məlmə Arimate tə hidī *ka Zhəwifə ghəci niy nza. Ntsa vay ntsa wəzə tsa, ka nəw kwal Hyala wəzə, niy nza na, mbə ndəghə səkəkə tsa Hyala ta sləkə mbəzli ghəci niy nza. Ntsa va dibay, mbə ka sləkə ka Zhəwifə niy nza na. Ghala pətsaa sla mbəzli nza na va mbə shi ngwəwə dzəkən Yesəwəy, niy zləbavə kwəmaa niy garəti nihwəti ka sla ngwəwə va na na naciw. Niy zləbavə shi mēni ghəshi va na dibaw. ⁵² Ma sa mətīy Yesəw na, mba'a dzaa kəsay ngwəmma Pilatə ta cə'wə kwal tsa dza ta bə mbəri tsa Yesəw ta dza ta lamti. ⁵³ Mba'a Pilatə banavə kwal. Dza na mba'a dzaa bəkəghwa səkwa mə tsəm tsa danjwəvəgha mēndi va. Dza na, lanj bəvə, mba'a harambə mbə bahəta wəzə na, mba'a faghwa kwa kwəli niy lati mēndi mbə hakwə. Kwəli vay, niy səkəkə mēndiy lahwə ndə kwa va kwətīnjəw.

⁵⁴ Ma ghala vəghwə tsa la na va Yesəwəy, hetihwer fəca vici ka mēndiy, gwəmava ta ndəghə *vici dəkəva ka Zhəwifə niy nza na. ⁵⁵ Dza mi'iy niy səkəkəshi va kwasəbə Yesəw ghala səkəkə tə hidī ka Galile, mba'a ghəshi pəhay *Zhezhefə. Mba'a ghəshi nata kwəli Yesəw tə pətsa nza na, lə njasa laghwa Zhezhefə mbəri tsa va kwafa gwa'a. ⁵⁶ Ma sa lamtim mbəri ki na, dza mi'i va tərəf ghəshi zhəghəghəvashiy jigghi. Ma sa tsəhəshi ghəshi kəghi na, dza ghəshi mba'a ghəshi pəlati in mba'a wərdi, ta dza ta məsəə dzəti mbəri. Dzəghwa ghəshi fəca vici dəkəva ka Zhəwifə ki, das ghəshi nzəyshi, ka dəkəva njasa gəzəkə kwəma pəhəti *Məyizə.

24

Njasa zhakatīy Yesəw kwa kwəli
(Mt 28:1-10; Mk 16:1-8; Zhj 20:1-10)

¹ Ma fəca ləwmə dəmasə pəətə mekəshi mekəshi ki na, dza mi'i va pəlhəm ghəshi madishi, mba'a ghəshi bəvə shiy niy gwəmanti ghəshi va, 'wərdi, mba'a in, ta məsəə dzəti mbəri. Dza ghəshi pəkəw ghəshi dzashiy dzəti kwəli Yesəw va. ² Ma sa sa tsəhəshi ghəshi tsəgha, tsa' kə ghəshi na, kwəli ghwəni ghwəni, kərakə mēndi tsəkwəy hərəmbəzliy niy kalay mēndi va kwəli li. ³ Dza ghəshi təhwə ghəshi dzəmbəshiy dzəmbə kwəli va, njə'wə njə'wə kə ghəshi na, a nay mbəri tsa Yesəw Ndə sləkəpə ghəshiw. ⁴ Ra'i ghəshi

zashi va nava kwəma. War ghəshi hahashi tifa tsəgha na, ghəvə zhər bakə vətəghə ghəshi tsahwəshi vəgha shi tsəgha, lə kwəbərjər tezlezl tezlezl ni kən ghen shi, ka mbərə. ⁵ War sa nashi mi'i va mbəzli va tsəgha na, mba'a' hazləni kəəsəvəshi, nzənjw nzənjw nzənjw ghəshi nzənjwambə kwəma shi mbə hidī gwanashi. Ma kə zhər va ngəshi na: «A mi'i, tawa pala ghwəy ntsa tə ghwəməy tsa mbə mbəzli bəkəwə bəkəwə ni shəkə? ⁶ Ghəci tikə kwa kwəli naw. Aa zhakatīy mbə mətī. Zəzəvəm kwəmaa niy gəzanjwəy na va niy nza, ghəci ghwalay tə hidī ka Galile. ⁷ Ma kə niy niy: "Ta banavəra dza mēndi, yən Zəghwə yakə ndə ngəri kaa ka mēni *kwəma jikir na, ka ghəshi dza na mba'a ghəshi danjwəvəghara vəgha tsəm. Ta mətira dzee dza, ma tə kwa mahkana vicee kwa kwəli kiy, ma nzee zhakatira mbə mətī" kə niy ni» kə ghəshi.

⁸ Ma sa gəzanakəshi zhər va kwəma va tsəgha kaa mi'i va na, mba'a ghəshi zəzəvə kwəmaa niy gəzanakəshi Yesəw va. ⁹⁻¹⁰ Dzəghwa mba'a ghəshi bərvashi tə kwəli va, ka dzashi. Avəny slən tsa mi'i va, kar Marəy ka Magədala, Zhanə, mba'a Marəy mbəghəy Zhakə, mba'a nihwəti mi'iy nza kwasəbə shi, tsəgha niy nza ghəshi.

Ma sa bərvashi ghəshi tə kwəli va na, dza ghəshi mba'a ghəshi dzaa gəzənsi kwəmaa mənta va gwanata kaa *mbəzli ta səda Yesəw va tərmbə mən lə tanj ni, mba'a kaa nihwəti mbəzli gwa'a. ¹¹ Ma sa favə *ka kwal Yesəw va mən lə tanj ni kwəma va na, njasa gəzəkə mi'i va kwəma kama ghen ti ghəshi favə niya shiy. Kala yə kwəma mi'i va va ghəshi.

¹² Ya tsəgha nzə ki na, dza Piyer fakatsa'wə satiy də'wə ghen tsa ci, dza na bəvəghə bəvə bali, ka dzay dzəti kwəli va. Dzəghwa na ndəs tsəhəy miy kwəli, gələb gələbəy, njə'wə nighəti pətsa kwafa. War məgapaa niy gapəti mēndi mbəri li gwa'a tsəgha sa nata na kwafa tə hidī, kala nay mbəri ghəci. Sa nata na nava kwəma tsəgha na, 'wakəvə na tərəf zhəghətəvay, mba'a dzay jigghi. Tənjw nava kwəma mananati madəna kaa ngoci.

Kwəmaa mənta kwa kwal tsa dzəmbə məlmə Emawəsə
(Mk 16:12-13)

¹³ Ma fəcavata, fəca dəmasə na, mba'a nihwəti *mbəzli ta səda Yesəw bakə madishi ta dza ta wə mbə nahwəti məlmə, Emawəsə kə mēndi kaa slən tsa nza. Ma ngwəla kwa jipə məlmə va lə məlmə Zherəwzələməy, gar kiləwmetər mən lə

tarj na. ¹⁴ Ma ghëshi mbë kwal na, war ë ghëshiy sla kwëmaa mënta va gwanata. ¹⁵ Ma ghëshi mbë sla kwëmaa shi va tsëgha na, dzëghwa ndës Yesëw kësashi. Kë ka dza ghëci li shi kwa zëërë kwëtij na. ¹⁶ Mbë nay Yesëw ghëshi nanzë ki na, mba'a shiy makëtishi ta sënay ghëshi Yesëw na, kë ghëshi. ¹⁷ Ma kë Yesëw ngëshi na: «Wa kwëmaa sla ghwëy mbë kwal shëka?» kë. Sa gëzëkë Yesëw tsëgha na, 'wakëvë mbëzli va tsëgha, ghë'rëj ghëshi ghë'rëjëshi. ¹⁸ Ma kë ntsa har mëndiy Këleyëwpasë ta mbëzli bakë ni va kaa zëbanci na: «Kwëtija nza gha mbë Zherëwzalem, gha gha tsa sënashi ma shiy mënishli ni mbëba 'war'war na?» kë. ¹⁹ Ma kë Yesëw ngëshi na: «Wa shiy mënishli baya mbëzli?» kë. Ma kë ghëshi na: «Ë sënashi ma gha shi mananati mëndi va kaa Yesëw, ndë ka Nazaretë shëkëna? Ghëciy, *ndë gëzë kwëmaa Hyala lë bërci nza na, mba'a mënhwë shi dikë dikë ni ghëng'hën ghëng'hën. Kwëmaa wëzë na ghënzë tärëjw. Hyala lë mbëzli gwa'ay, a ghëshi sënata kwëmaa va. ²⁰⁻²¹ Ma sa niy nashi ghëy bërci ci va tsëghay, ghëci na sa ghwënikë Hyala va ta mbëli ka *Izërayel niy në ghëy. Ma dza *ka ta Hyala ghëy dikë dikë ni, ghëshi lë mbëzli ghëy dikë dikë ni na, mba'a ghëshi kësëghë dzëghwa kwëmaa ngwëmma, mba'a ghëshi slanakën ngwëwë mëti. Dza ghëshi danjwë ghëshi danjwëvëgha vëgha tsëm, mba'a ghëshi pëësliti. Avanta kwa mahkana vici na sana ndatsë ghala mënishli shi va. ²² Ma kwëmaa gwëramti vaa sëvërinëy kiy. A nihwëti mi'i ka ghëy nza li shi kwa zëërë kwëtij na li shi kafëshi ndatsë pëëtë mekëshi. Mba'a ghëshi tsëhëshi të kwëli Yesëw va ta nighë. ²³ Ma dza ghëshiy, kala kësay mbëri tsa Yesëw ghëshi kwa kwëli va. Mba'a ghëshi zhëghëkëvashi. Ma kë ghëshi kaa ngëjëy sa sëëkëshi ghëshi na: «A ka kwal Hyala tsahwëshi ghëy miy kwëli va mba'a ghëshi gëzënjëy, aa zhakatij mbë mëti, mbë piy na, kë ghëshi» kë mi'i va kaa ngëjëy. ²⁴ Ma sa favë ghëy tsëgha na, dza nihwëti mbëzli mbë ghëy, mba'a ghëshi dzaa nighëkë kwëli va. Ma dza ghëshi na, war njasa gëzëkë mi'i va va ghëshi kësata. Kala nay mbëri tsa Yesëw ghëshi kwaëba» kë ghëshi.

²⁵ Sa famti Yesëw kwëmaa shi gwanata ki, ma kë kaa ngëshi na: «Ghwëvëy mbëzli kama mëhërlï vë shi gar fë ghën ta kwëmaa nza ghwëy. Bakë bakë na nefer ghway ta kwëmaa gëzëkë ka gëzë kwëmaa

Hyala mbë zliya gwanata. ²⁶ Tsëgha kwëmaa va niy gëzëta nanzë sa? Ta sahwe ngëra'wë dza *Këristëw Ntsa tivë Hyala, ka shëndäkë gha dzëti, kë mëndi niy ni nanzë sa?» kë. ²⁷ Dzëghwa na tapë, ta canshi kwëmaa gëzëkëvataa dzäkën mbë Zliya Hyala gwanata. Sa ghati na të zliyahï *Mëyizë ka sar pa' të zliyahï nihwëti ka gëzë kwëmaa Hyala gwa'a.

²⁸ Ma sa tsëhëshi ghëshi ndëkwë vëgha mëlmë Emawësë na, dza ghëshi vaa dzëmbë na, dza Yesëw mba'a mënti njasa ci na dzay kërakë kë shi. ²⁹ Dzëghwa mbëzli va, mba'a ghëshi tëtë'wëvë, a ghëci hi. Ma kë ghëshi ngëci na: «Nzëyja lë ghëy, sa nzanay, a vici dzata, ndal tërmbë vërdi ta mënivaw» kë ghëshi. «Tsëgha na» kë Yesëw, mba'a dzäkëy dzäkë ghi ta nzëy lë shi. ³⁰ Dza ghëshi das ghëshi nzëyshi ta zëmë shiy, kë Yesëw mba'a bëvë penj, mba'a mënti 'wësä kaa Hyala. Dza na mba'a ngangavëri mba'a banavëshi. ³¹ War sa banavëshi na penj tsa va tsëgha na, mba'a mëhërlï shi ghwëni. Kar ghëshi sënay na, Yesëw na sasa, kë ghëshi. Dza Yesëw ki mba'a zanavëshi za tifa. ³² Tapë ghëshi ta gëgëzë kwëmaa kwa jipë shi, ma kë ghëshi na: «Ghala sa gëzam na va kwëmaa ka cim kwëmaa mbë zliya kwa kwal na, paf nefer ghwëw niy nza va vëshi sa?» kë ghëshi.

³³ Dza ghëshi nza'jëw ghëshi madishi tsëgha, ka zhëghëvaa zhëmbë Zherëwzalem. Dza ndës ghëshi tsëhëshi, mba'a ghëshi kësashi mbëzli ta sëfa Yesëw va mënj lë tarj ni basë basë lë nihwëti mbëzli kwasëbë shi. ³⁴ Ma kë mbëzliy basëshi va kaa mbëzli bakë ni va tsëhëshi vëgha shi na: «A mbëzli ghëy ni, katarj katarj zhakatij Ndë släkëpë mbë mëti. A Shimanjw nay lë mëtsë ci» kë ghëshi. ³⁵ Dzëghwa, ni bakë ni va mbëzli tapë ta gëzanshi shiy mënishli li shi, ma kë ghëshi na: «Ma ghëy mbë dzaa dzëmbë mëlmë Emawësëy, a ghëy kwëmäl lë Yesëw kwa kwalëy, kalaa niy sënay ghëy. Ma hetihwer sa tëhavënjëy na penjëy, mba'a ghëy sënay ghalaba ki» kë ghëshi.

Njasa cinti Yesëw ghën tsa ci kaa *mbëzli ta sëfa ci

(Mt 28:16-20; Mk 16:14-18; Zhj 20:19-23; SlëniKY 1:6-8)

³⁶ War ghwëla mbëzli bakë ni va mbë gëgëzë kwëmaa va tsëgha na, 'wakëvë Yesëw dë'wë ghën tsa ci tsëgha, tsahwë tsahwëy kwa jipë tsa shi. Ma kë kaa ngëshi na: «Nzëyëy zërkë lë ghway»

kə. ³⁷ Dzəghwa mbəzli gwanashi ka gwərgwəwə və hazleni, «Ndəba məcakwə ndə dzanakənshi na dza» a kə ghen tsa shi. ³⁸ Ma kə Yesəw kaa ngəshi ki na: «Wa shiy mənishi hazlənijwəy ghwəy shəka? Wa nava mənti ghəwəy nefer ghəwəy bakə bakə tsəgha nanzəa? ³⁹ Waa yən na, cam nighətımam dividivee lə shidshidee gwa'a. Cam daparam tə vəghee nza ghəwəy mbəə sənay məcakwə ndə nza yaw pə ghəwəy. Sa nzanay, ya 'yesler, ya sliv na ghəshi mbə məcakwəw. Na nee kij, a shi va mbə ya» kə. ⁴⁰ Ma ghəci mbə gəzanshi kwəma va na, dza na mba'a cintishi dividivi ci lə shidshid' ci. ⁴¹ Dza mbəzli va ka vəshi tərənjw tərənjw. Ka mananshi madəna nava kwəma tərənjw. Kala mbə ghəshiy zləbavə gəla nava kwəma di. Ma sa nighəti Yesəw tsəgha, ma kə ngəshi na: «Shi zəmə və ghəwəy tikə ta na?» kə. ⁴² Dza mbəzli va mba'a ghəshi banakə kəlipə səli səli na. ⁴³ Dza Yesəw laj bəvə, mba'a zəməhwə tifa kwa kwəma shi.

⁴⁴ Ma kə kaa ngəshi na: «Ghala vəghwə tsaa niy nzee kwa jipə ghəwəy diy, e niy gəzamtənjwəy, shi tsasli ti məndi vaa dzəkənee mbə zliya *Məyizə, lə mbə zliya ka gəzə kwəma Hyala, mba'a mbə zliya cəməy, ya njaabay, cəke' dza ghəshiy mənishi lə ya, pən niy ni ka ngənjwəy» kə Yesəw. ⁴⁵ Dza na ki, mba'a kəətiti shi nza məhərli shi mbəə ghəwənita ta mbə ghəshiy sənashi shiy tsasli shi mbə Zliya Hyala. ⁴⁶ Ma kə ngəshi na: «Avantam kwəma tsasli ti məndiy dzəkənee: Ya njaabay ta sa ngəra'wə dza *Kəristəw Ntsa tivə Hyala, ka mətiy. Ma tə kwa mahkana viciy, nza zhakatiy mbə məti.

⁴⁷ Difa kij, ta gəzə Yəwən kwəma wəzə na dza məndi kaa hwəlfə mbəzli ghəngən ghəngən gwa'a tikə tə hidfi. Tawa dza məndiy gəzanshiy, nza ghəshi mbəə zhəghanti nzyə tsa shi. Ma nza Hyala pəlatanashi kwəma shi jikir na mbə slən tsa ci. Ma nəwər tsa vay, mbə məlmə Zherəwzalem dza məndiy gha gəzə, ka nəw pa' tə pətsa kəray hidfi, kə məndi. ⁴⁸ Ava ghəwəy na ka ndəgha fətiy dzəkən shi va kaa mbəzli. ⁴⁹ Sa kee dzay, mba'ee ghəwənəkənjwəy *Safə tsa Hyala va niy gəzəkənjwəy Dirə bənjwəy. Ma nana diy, nzənjwəyəm mbə məlmə Zherəwzalem, pa' fəca dza Hyalaa ghəwənəkənjwəy Safə tsa nə, nza ghəwəy kwəməvə bər ci ta gəzə kwəmee kaa mbəzli» kə.

*Njasa kafə Yesəw dzəmə ghəwəmə
(Mk 16:19-20; SləniKY 1:9-11)*

⁵⁰ Ma sa gəzənamtishi Yesəw kwəma va tsəgha *kaa mbəzli ta səda ci va na, dza na pəm pəməkəvərishi mbə məlmə va, mba'a dzay li shi ndəkəwə dzəvəgha məlmə Betani. Ma sa tsəhəshi ghəshi tifa na, mba'a Yesəw kafashi dividivi ci mba'a təfanatishi miy. ⁵¹ Ma ghəci mbə təfanshi miy tsa va na, dza na mba'a təhəvərivay li shi, mba'a Hyala bəhwəwə dzəmə ghəwəmə.

⁵² Dzəghwa ghəshi nashi ki na, ka fal Hyala ghəshi mba'a ghəshi madishi ka zhəshiy zhəmbə məlmə Zherəwzalem lə vəshi mbə nefer shi tərənjw tərənjw. ⁵³ Ya hwəmba na, war ka bəsəva ghəshiy nza mbə *ciki Hyala, ka fal Hyala.

Ava tsəgha na Yəwən kwəma wəzə naa dzəkən Yesəw *Kəristəw njasa tsasli ti Ləwka ki.

24:41 24:41-43 Zhj 21:5, 10; SləniKY 10:41 **24:44** 24:44 24:27; Zhj 5:39; Məyizə: SləniKY 7:9-10, 25-27, 35, 37-39; Zhj 5:46; ka gəzə kwəma Hyala: Ezay 52:13-53:12; 'Wəzh 6:2; Cemer: Cem 22:69 **24:45** 24:45 24:25-27, 32; Zhj 20:9 **24:46** 24:46 9:21-22; Mt 26:56; Mk 14:49; 1Kwər 15:3-4; SləniKY 17:2-3; 28:23 **24:47** 24:47 3:3; SləniKY 1:8; 5:31; 11:18; 17:30-31; 20:21; Rm 15:19 **24:48** 24:48-49 SləniKY 5:32; Zhj 15:26-27 **24:48** 24:48 SləniKY 1:8, 22; 2:32; 3:15; 4:33; 10:39-41; 13:31 **24:49** 24:49 4:18 **24:50** 24:50-51 9:51; Mk 16:19; SləniKY 1:9; 3:21 **24:52** 24:52 SləniKY 1:12; Zhj 14:28; 16:22 **24:53** 24:53 SləniKY 2:46; 5:12

**Zliya Yəwən kwəma wəzə
naa dzəkən
Yesəw Kəristəw njasa tsasli
Zhaŋ
Kwəma dza ghwəmmə
gha sənataa dzəkən zliya
na**

Zhaŋ zəghwə Zhebēde tsasli na zliya na. Ghəciy, ntsa ta səfa Yesəw na. Ma kə mbəzliy, ghala vəghwə tsaa tsasli Zhaŋ zliya nay, ghəci haliy nza na. Piya ka taŋəti məslidə mətsəkə ləy hwəm ya tsa Yesəw tsasli na, kə ghəshi. Ma dī naa gəzəy, Matiye, Markə mba'a Ləwkay, pərba ghəshi tsasli na ni shi zliyahī kən Zhaŋ.

Mbə zliya nay, kar Zhaŋ gəzə kwəmaa dzəkən tsahwəti ntsa ta səfa Yesəw va niy dī Yesəw tərəŋw tsa. Ma dī naa gəzəy, dzəkən ghən tsa ci ka naa gəzə.

Ma kwəma tsasli Zhaŋ zliya na tiy, ta kəəti mbəzli nza ghəshi mbə sənay Yesəw ka Zəghwə Hyala, lə ta mbə ghəshiy sənay dība ghəci na ndə mbəlīpə, kə ghəshi. Ma ntsaa banavə nəfə tsa ci kaa Yesəw tsa vay, ka dzaa zayəw, ta kwəməvə piy tsaa kədi ma dza na (vəh 20:31).

Mba'a kə Zhaŋ tsasli kwəma mənəhwə Yesəw maɗaŋa maɗaŋa nay, kar naa tsasli kwəma bənīpə Yesəw dzəkən maɗaŋa mən̄ti na va. A ghwəmmə nighəwə ya tə sa ngaslay Yesəw va mbəzli bələkwə bələkwə cīfə mətsəkə lə pərj cīfə. Ləy hwəməy, dza na ka bananshi kaa mbəzli, ma kə ngəshi na: «Yən na pərj tsaa bə piy kaa mbəzli» kə (vəh 6). Dzəghwa na dībay mba'a zhinikəmə Lazar kwa kwəli, zhini na mba'a bananavəshi kaa mbəzli, a ka na: «Yən na ntsaa zhini mbəzli səəmə kwa kwəli, zhini ka bānsi piy dība» kə (vəh 11). Ma kə Yesəw dība na: «Yən na waŋ pi tsa mbəzli tikə tə hidī» kə (vəh 8:12). «Yən na miy ciki» kə (vəh 10:9). «Yən na ndə mbəli shiy tsa katan̄ tsa» kə (vəh 10:11). «Yən na kwal tsa tidid̄ tsa, zhini mba'a saa kwəma piy tsaa kədi ma» kə (vəh 14:6). Zhini «Yən dəŋw fə, ma dividiv̄ ti na, ghwəy» kə (vəh 15:5).

Ma sa ka Yesəw bananshi shiy kaa mbəzli tsəgha ki na, mbə zləbashi nihwəti mbəzliy nza, ma nihwəti na, kala zləbashi ma.

Avanay njasa nəwva kwəma mbə zliya na:

Vəh 1 pa' tə vəh 12 Nəwər dzəkən n̄zəy tsa Yesəw Kəristəw kwa jipə mbəzli, lə njasa bananavə na shiy kaa mbəzli, ta mbə mən̄di sənay, nda a ndə na.

Vəh 13 pa' tə vəh 17 Nəwər dzəkən shiy ghəŋghən ghəŋghən, shi bananavə Yesəw Kəristəw kaa mbəzli ta səfa ci, lə njasa dītishi na, mba'a dzəkən cə'wə tsa cə'wəhwə na dəy.

Vəh 18 pa' tə vəh 21 Nəwər tsaa dzəkən mən̄ti Yesəw Kəristəw lə zhakati tsa ci mbə mən̄ti, lə njasa zhini naa təzliy kwa kwəma mbəzli ci.

Ntsa har mən̄diy «Kwəma gəzə Hyala» na Yesəw Kəristəw

¹ Ghala kwatan̄jata,

Hyala ghwəla ta nga shi tə hidī lə shi mə ghwəmə gwa'ay, ntsa har mən̄diy «Kwəma gəzə Hyala» tība.

«Kwəma gəzə Hyala» vay, ghəshi niy nza na lə Hyala, niy təhəwərivashi ghəshiw.

«Kwəma gəzə Hyala» va na, Hyala va ghənzə.

² Ma «Kwəma gəzə Hyala» va kiy, ghəshi niy nza na lə Hyala ghala kwatan̄jata.

³ Ya wa shi ngati Hyala gwa'ay, war lə Kwəma va ngatishi na.

Tsahwəti sə tība ya kwətīŋ, mba'a mənəy kala lə Kwəma vaw.

⁴ «Kwəma gəzə Hyala» va kiy, səkəkə mbə səkəkə piy.

Dza piy tsa va, ka mbərə ka mənīpə waŋ pi, ta mbə mbəzli tə hidiy sənata kwəma katan̄ ja.

⁵ Ma waŋ pi tsa va ki na, ka mbərə, ka mənīpə waŋ pi mbə kwəsli, kala mbay kwəsliy shərkwamti ya jəw n̄zə.

⁶ Mba'a Hyala ghwənīkə tsahwəti ndə, Zhaŋ, kə mən̄di slən tsa ci, ta nza ghəciy ndə kwal tsa n̄zə. ⁷ Ghəci na ntsaa səkəkəy ta cipə kwəma kən kwəma waŋ pi tsa va. Ma nza mən̄di favə kwəma kən, nza mən̄di mbəwə zləbavə gwanashi ki. ⁸ Ma na Zhaŋ nacy, ghəci na waŋ pi tsa vaw. A səkəkəy na ta ndəgha fətīy dzəkən kwəma kən waŋ pi tsa va.

⁹ Ma ntsa nza slən tsa ci vaa «Kwəma gəzə Hyala» kiy, ghəci naa mbərə waŋ pi tsa katan̄ katan̄ tsa.

Mba'a səkəkəy dzətī hidī tikə, dzəghwa ka mbərə kaa nefər mbəzli gwa'a.

¹⁰ «Kwøma gøzø Hyala» vay, tifa niy nza na tø hidî, læ kwøma nzo va ngati Hyala shi ngati na tø hidî gwanashi.

Ma na ntsa tø hidî naci ki na, sönivø kwøma va naw.

¹¹ Mba'a «Kwøma gøzø Hyala» va sökwa mba'a nzøyta tø hidî nzo.

Ma dza mbözli nzo na, kala zløbati ka'wøvø ghøshi.

¹² Ma nihwøti mbözli na, mba'a ghøshi ka'wøvø, ka ßanavø nefer shi.

Dzøghwa na kaa niy ßanavø nefer shi va, mba'a ßanavøshi börci ta mbø ghøshiy mønishi ka ndørazhi Hyala.

¹³ Nza tsa nza ghøshi va ka ndørazhi Hyala ßa na, tø sa yakøshi møndi njasa ka møndi vaa yapø kwa hwør naw, tø sa dî ndø ngøri na ßaw, øhøj, sa nzana, mba'a Hyala ßanavøshi piy tsa 'war'war tsa na.

¹⁴ Ma dza «Kwøma gøzø Hyala» va kiy, mba'a zhøghøta ka ndø, læ vøgha ti, mba'a sökøtaa nzøyta mbø ghwømmø.

Mba'a ghøy nay dikø tsa møni na, ma dikø tsa nzo va na, nja dikø tsa ka Didi vaa

fanati kaa zøkwøti zøghwø ci ghøci kwøtiøjø vø.

Ava tø kwøma nzo va sønay ghwømmø nza tsa nza Hyala

ka ntsa wøzø hwør tsa, læ ka ntsa slar tsa ki.

¹⁵ Dzøghwa Zhanj tsa møni *batem ki, ka gøzøpø kwømaa dzøkøn ntsa va zlanzlan njasa nza na, ma kø na: «A ghwøy niy favø yøn gøzøjwøy kwømaa dzøkøn ndø ßay, ava ghøci na ntsa va ki, saa niy nø ya va: "A ndø tifa taa sökø læ hwøm yay, a ntsa va tanøtera tø dikø. Sa nzana, ghøci na nacyi, ghala møndi ghwøla ta yara na tifa" pøn niy ni» kø.

¹⁶ Ghwømmø gwanammø, a ghwømmø kwømavø böla mbø shi sløkø na gwanashi,

sa nzana, mbø tøfømmø miy tsa nzo ghønzø

ghønghøn ghønghøn høzlimø høzlimø.

¹⁷ Kwatanja kiy, a Hyala niy pøhøti kwøma ta nøw møndi, mba'a niy ßanavø kaa *Møyizø ta bömmø. Ma kwøma wøzø hwør tsa Hyala tø ghwømmø, læ kwøma nzo katanj na kiy, læ Yesøw *Køristøw kwømavø ghwømmø. ¹⁸ A ghwømmø sønay, tsahwøti ndø tifa mba'a sökøø

nata Hyala njasa nza na tepøw. Zøghwø nzo va, zøkwøti tsa va, saa niy nza va ka ntsa kwøtiøj tsa ghøshi læ Døy kiy, ghøci citømmø na njasa nza Hyala.

Zhanj ci tsa ci ghøn njasa nzana kaa mbözli

(Mt 3:1-12; Mk 1:1-8; Lk 3:1-18)

¹⁹ Ma dza mbözli dikø dikø ni mbø hwølfø *ka Zhøwifø mbø mølmø Zherøwzalem na, mba'a ghøshi ghwønashi mbözli mbø *ka ta Hyala ghøshi læ mbözli Levi, ta dzaa døw kwøma va Zhanj, a kø ghøshi taa ni na: «A Zhanj, a kø møndiy: "Wa ndø nza gha na ghaa?" kø møndi» kø ghøshi taa ni. ²⁰ Sa tsøhøshi ghøshi, mba'a ghøshi døwti kwøma va tsøgha ki, ma kø Zhanj naci kaa zløbanshi, kala mbø maa dzøkøn na: «Ma na nee yøn Zhanøj, yøn na *Køristøw Ntsa tivø Hyala na neyew» kø. ²¹ Ma kø ghøshi ngøci ki na: «Øy wa ndø nza gha na gha kia? *Eli na?» kø ghøshi. «Øm, øhøj, ghøci nzeyew» kø. «Ndø Hyala tsa ndøghø ghay va nza gha na?» kø ghøshi. «Wa awø ßaw» kø. ²² Ma kø ghøshi ki na: «War wa ndø nza gha nø gha nana kia? Gøzanøj, ta mbø ghøy dzaa zhananshi kaa mbözliy ghwønøjøy» kø ghøshi. ²³ Ma kø Zhanj ki na: «Favø tø ghwøy, yønøj, yøn na ntsaa gaka va mbø gamba, njasa niy gøzøkø ndø Hyala *Ezay va, niy nø na:

Ava møli ndøø gaka mbø zlapø mbø gamba,

a køy: "Zanamtim kwal tsa

dza Ndø sløkøpøø dza kwa bönjw wøzø wøzø,

ka gøjøti tidid" kø, kø niy ni» kø.

²⁴ Mba'a nihwøti *ka Farisahi mbø mbözli ghwønøkø møndi va ta døw kwøma va Zhanj ki. ²⁵ Ma kø ghøshi na: «Ya sa nzana, nza ghaa Køristøwøw, a nza ghaa Eliw, zhini nza gha ka Ndø Hyala tsa ndøghø ghøy ßa kiwøy, war njaa njaa mananshi gha *batem kaa mbözli?» kø ghøshi. ²⁶ Ma kø Zhanj kaa zløbanshi na: «Yøn ta na tsee ghønøj, batem tsa mønijwøyee tsa na, kwataka læ yam gwa'a tsøgha mønijwøyee. A tsahwøti ndø tifa, mbø ghwøy ghøci na, kala sønay ghwøy. ²⁷ Ma ghøci na naci kiy, læy hwømee dza naa sökø. Daw nee ta pøli ya kwataka yidi mbø kwakwahø tsa mbø søfa ci» kø.

²⁸ Ma shi va gwanashi kiy, pørißa tø miy høl Zhørdøn ge'i læ mølmø Betani, tø pøtsa møni Zhanj batem møniva ghøshi.

1:12 1:12 1Zhnj 3:1; Gal 3:26; 4:5   **1:13** 1:13 3:3, 5-6; 1Pi 1:23; 1Zhnj 3:9   **1:14** 1:14 Gal 4:4; Flp 2:7; 1Tim 3:16; Ebr 2:14; 1Zhnj 4:2; a ghwøy nay dikø tsa møni na: Mt 17:2; Zhnj 2:11; 1Zhnj 1:1-3   **1:15** 1:15 1:24-27, 30; 5:31-34, 36   **1:17** 1:17 7:19; Søveri 31:18   **1:18** 1:18 6:46; 14:8-9; Søveri 33:20; Mt 11:27; 1Tim 6:16; 1Zhnj 4:12   **1:19** 1:19-27 5:33   **1:20** 1:20 3:28   **1:21** 1:21 Mt 2:14; Zhnj 6:14   **1:23** 1:23 Ezay 40:3   **1:25** 1:25-26 1:33; Mt 21:25   **1:27** 1:27 1:15; SløniKY 13:25   **1:28** 1:28 10:40; Mt 3:13

Yesew na *Zøghwə təmbəkə tsa Hyala
²⁹ Ma way pi tē həzlimə ki na, mba'a Zhanj nay Yesew ghəci mbə səəkəə dzəvəgha. Ma kə war sa nay na tsəgha na: «Ava ghwəy nay *Zøghwə təmbəkə tsa Hyala, ghəci dza na ta banti kwəmashi jikir na kən mbəzli tē hidī. ³⁰ Ghəci na ntsaa niy gəzənjwəy ya va kwəma ci niy nə ya: “A ndə tifa taa səəkə ləy hwəm yay, aa dzaa taŋətəra tē dikə. Sa nzanay, ghəci na nacyi, ghala mēndi ghwəla ta yara na tifa” pən niy ni. ³¹ Yən yən Zhanjəy, niy sənay ya difaw. War a səəkəre ta mēni *batem lə yam kaa hwəlfə ka *Izərayel, ta mbə ghəshiy sənay ntsa va gwa'a tsəgha» kə.

³² A kə Zhanj difa na: «Mba'ee nay *Safə tsa Hyalaa səəkə mə ghwəmə nja ghərpəpə, ka səkwaa pa'wəə dzəkən ntsa va ki. ³³ Kwatanjəy, niy sənay yaw. Mba'a Hyala ghənzə saa ghwənara va ta mēni batem niy gəzara, a kə niy niy: “A Zhanj, ma ta nza, sa ka gha nay Safə tsee səkwa mə ghwəmə, ka səəkəə pa'wəə dzəkən tsahwəti ndəy, ava ntsa va dza naa mənijnwəy batem lə Safə tsee dəfwədə tsa” kə Hyala niy ni ngəra. ³⁴ Dzəghwa sa nay ya tsəgha ki na, mba'ee garəda tē kwəma va lə bərci katanj katanj, awa war ghəci na Zəghwə Hyala ki, pən» kə Zhanj.

Kwa tana *mbəzli ta səda Yesew

³⁵ Ma way pi tē həzlimə kiy, mba'a kar Zhanj ghəshi lə nihwəti mbəzli ta səda ci bakə tē pətsa va difa. ³⁶ Mba'a Yesew səəkəy kwərakwə ki, ka dzar ghəci vəgha shi. Ma sa nay Zhanj Yesew dzar vəgha shi ki, ma kə na: «Ava ghwəy nay *Zøghwə təmbəkə tsa Hyala va» kə. ³⁷ Sa favə mbəzli ta səda ci va bakə ni kwəma gəzəkə na va na, mba'a ghəshi kafəshi ka nəw Yesew tsəgha. ³⁸ Təraf kə Yesew na, mbəzli ta səda Zhanj va bakə ni mbə nəw. Tapə ghəci ta dəw kwəma və shi, a kə na: «A mbəzli ni, a shi pəla ghwəy shəka?» kə. Ma kə ghəshi na: «A Rabi, kwəma nza gha lə nzyə tsa ghaa?» kə ghəshi. (Ma dī slən Rabi tsa va gəzəy «Metar».) ³⁹ Ma kə ki na: «Ndim, səəkəm a ghwəy nay!» kə. Mba'a ghəshi kafəshi, mba'a ghəshi dzaa nay pətsa nza na ti. Ma ghala pətsa va na, vici ge'i ge'i lə səəkə tsa mbəzli kwamti. Pəkw va hetihwer ghəshi li.

⁴⁰ Tsahwəti mbə mbəzli bakə ni va favə kwəma gəzə Zhanj niy nəwəw Yesewəy, Andərə, zəmbəghəy Shimanjw Piyer niy nza na. ⁴¹ Ma sa dzashi ghəshi ki na, dza Andərə mba'a ghəshi 'wa kwəmay lə

zəmbəghəy Shimanjw Piyer di. A kə ngəci sa kwəmay ghəshi na: «A Shimanjw, a ghəy kəsay ntsa har mēndi vaa Meshi» kə. (Ma dī slən Meshi tsa va gəzəy *Kəristəw Ntsa tivə Hyala.) ⁴² Dza na pəm pəməghə zəmbəghəy tsa va kaa Yesew. Sa tsəhəshi ghəshi na, dza Yesew ka nighə Shimanjw, ma kə kaa ngəci na: «Shimanjw zəghwə Zhanj nza gha bay, dzaa nza kwa kwəmay, Kefasə, dza mēndiy ni kaa slən tsa gha» kə. (Ma dī slən Kefasə tsa va gəzəy, Kəlfə.)

Njasa harvə Yesew kar Fəlipə lə Natanayel

⁴³ Ma tē həzlimə ki na, mba'a Yesew madiy ta zhəghəvaa zhəti hidī ka Galile. Dza mba'a ghəshi kwəmay lə tsahwəti ndə, Fəlipə, kə mēndi slən tsa ci. Ma kə kaa ngəci na: «A Fəlipə, nəwra dzam!» kə. ⁴⁴ Ma Fəlipə tsa va kiy, ntsa mbə məlmə Betəsayda niy nza na, mbə məlmə kwətiŋ na ghəshi lə kar Andərə lə zəmbəghəy Piyer.

⁴⁵ Ləy hwəm jəw ki na, mba'a kar Fəlipə kwəmay ghəshi lə Natanayel kwərakwə. A kə ngəci na: «A Natanayel, a ghəy kəsay Ntsa gəzə *Məyizə va kwəmaa dzəkən kwəma ci mbə zliya *kwəma pəhəti Hyala, zhini tsəgha nihwəti mbəzli ka Hyala gəzəpə kwəmaa dzəkən kwəma ci difa. Ma ntsa vay, Yesew zəghwə *Zhezhefə, ndə ka Nazaretə na» kə. ⁴⁶ Ma kə Natanayel na: «Mbə məlmə ka Nazaretə na, ka nza shi wəzə ni tsahwəshi tsəgha kiy?» kə. Ma kə Fəlipə na: «E yan, ndi nighəti na gha bə shi!» kə. Əŋkwa kə, mba'a madiy ta dzaa nighəti.

⁴⁷ Ma sa nay Yesew Natanayel mbə sar dzəvəgha na, tapə ghəci ta gəzə kwəmaa dzəkən, a kə na: «Ava ndə ka *Izərayel tsa karkar tsaa sar. Mēni kwəma gwəfə gwəfə na mbə nəfə ciw» kə. ⁴⁸ Dza Natanayel ka dəw və, a kə na: «Njaa gha ghaa sənara shəkara ntsa?» kə. Ma kə Yesew na: «Ghala pətsaa nza gha va ta daskwa, Fəlipə ghwəla ta harnjəy, cəke' niy nanjəe» kə Yesew. ⁴⁹ Ma kə Natanayel ki na: «A Metər, waa ni yaw, gha na Zəghwə Hyala! Gha na mazə tsa hwəlfə ka *Izərayel!» kə. ⁵⁰ Ma kə Yesew na: «War tē sa nə ya ngəja: “Ya ghala pətsaa nza gha va ta daskway cəke' nanjəe” pən na, mba'a gha zləbavə kwəmee na. Ghwəla gha ta nashi niy dzaa taŋamti nini shiy tē dikə difa sa» kə. ⁵¹ Zhini ma kə bə na: «Nay ghwəy tsəy, ə gəzənjwəy ya, ta na navay, tsəgha na, ta nata ghwəmə dza ghwəy ghwənita, ka ghwəy nighəy, ka kwal Hyala ka dzəmə,

ka sækwa, ka dzëmë, ka sækwaa dzækënee, yën Zëghwë yakë ndë ngëri» kə.

2

Pəhə makwa tə hidī ka Kana

¹ Ma sa mēnta vici mahkan løy hwəm nava kwəma ki na, mba'a mēndi harashi mbəzli ta zəmə shiy mbə pəhə makwa mbə mēlmə Kana tə hidī ka Galile. Mba'a mbəghəy Yesəw tifa kwərakwə ki. ² Dza mba'a mēndi harashi kar Yesəw lə *mbəzli ta sēda ci ta zəmə shi va.

³ Ma ghəshi mbə sa shiy na, mba'a shi sa kədishi. Ma sa nay mbəghəy Yesəw shi sa va kədfishi tsəgha, a kə na: «A zəghwee, gwa'a na shi sa və shi» kə. ⁴ Ma kə Yesəw na: «A mə, wa kwəma gha na mbə kwəmee tay, səkəy tsee vəghwə nee diw» kə. ⁵ Ma kə mbəghəy kaa mbəzliy ghəra sləni va mbə zəmə shi va ki na: «A mbəzli ni, ya wa kwəma dza naa gəzanwəy gwa'ay, mēni tə ghwəy» kə.

⁶ Dzəghwa mba'a ce'wer niy nza tifa kwanj, nja tsəham nja tsəham, shi ka mbəzli *ka Zhəwifəə ga yam dzəti shi ta ga'wəva li shi, ta nza dəwdew njasa ka ghəshiy mēni mbə kwəma jiji shi ndimdim. Ma dikə dikə tsa ce'wer vay, kwətiñ tsa ci na, kar naa bəhwə yam gar ləyter dəghəsə mətəkə, tsahwəti na gar bələkwə bakə mətəkə ghən kən.

⁷ Ma kə Yesəw kaa mbəzliy ghəra sləni mbə zəmə shi va ki na: «A mbəzli ni, gatim yam pəya' pəya' tə deghwer va difiy» kə. Dza mba'a mēndi gatishi. ⁸ Ma kə sa gamtishi mēndi ki na: «Nana kiy tishim, a ghwəy bānshi kaa ntsaa nighəə dzəkən zəmə shiy ki» kə. Dza mba'a mēndi bānavəshi njasa gəzəkə na va. ⁹ Dzəghwa ntsa va ki, gwərətə, hwətəmiyshi. Fa na na, ka shi sa wəzə ni ghəshi, a sənəy tə pətsa səkəkə ghəshiw, war mbəzliy ghəra sləni va gati yam va shiy sənata kwəma va gwa'a tsəgha. 'Wakəvə ntsa va da' harvə zal makwa tsa va. ¹⁰ Ma kə ngəci na: «Ni wəzə ni shi saa gwəranti 'yaghwakə ni ka mēndiy 'wa bānshi kaa mbəzli harvə mēndi ta zəmə gəzləbə, dza sa ka ghəshiy ghyamtəvashi ki na, ma ka nza mēndi bānshi, ya ni ndalakwə ni nza. Mbalaa a gha mbələy shiy gwəranti 'yaghwakə ghala məcana pəkəw nana na gha ki na» kə.

¹¹ Ava tsəgha mēnta kwa tanja kwəma madanja gha Yesəw mēni, mbə mēlmə Kana tə hidī ka Galile. Mba'a cinti kaa

mbəzli ta sēda ci njasa nza dikə tsa mēni na tsəgha ki. Mba'a ghəshi zləbati kwəma ci.

¹² Dzəghwa ghəshi løy hwəm kwəma va, ghəshi lə kar mbəghəy lə ngwarməhiy, lə mbəzli ta sēda ci gwa'a, ka dzashiy dzəmbə mēlmə Kapernahwəm, mba'a ghəshi nzəyshi mbə gar vici jəwə.

Kwəma Yesəw lə mbəzliy dəl shiy mbə *ciki Hyala

(Mt 21:12-13; Mk 11:15-17; Lk 19:45-46)

¹³ Ma vici *makwaghwa Pakə ka Zhəwifə ndəkəw ndəkəw na, mba'a Yesəw madiy dzəmbə mēlmə Zherəwzalem. ¹⁴ Sa tsəhəy na na, mba'a dzəmbəy mbə ciki Hyala. Ma dzəmbə na na, mbəzliy dəfəl shiy mbəba. Ka dəl slay, lə tənkesli, lə kwəkəwər palayhi. Mba'a ka mbəərə gəna mbəba mənəy mənəy kwa kwəma tebeler shi difa. ¹⁵ 'Wakəvə na tsəgha kaa zhi'wəwə mba'a jakətishiy mbərətishi bəlbəl, nja kwərəpə. Mba'a dzəmbəy mbə shi, ka tihəshiy səvəri lə shi shi va gwa'a, kar tənkesli, lə slay shi, mba'a kikihwəvəri gəna shi va, ka dzədzəpati tebelerhi shi va tə hidī. ¹⁶ Ma kə kaa mbəzliy dəl kwəkəwər palay va na: «Katamtim shi ghwəy va tə pətsa va, ka zhəghəra ciki tsa Dirə tsa ghwəy ka ciki ka zhəghə dəvə ma» kə. ¹⁷ Dzəghwa kwəma va, mba'a bānavəshi zəzə kwəma kaa mbəzli ta sēda ciy dzəkən kwəmaa tsasli ta va mbə Zliya Hyala, saa ni va: «A Hyala, tərənwdə dītee ghi tsa gha tsa gar mətira ti» kə.

¹⁸ Ma sa nay mbəzli dikə dikə ni mbə *ka Zhəwifə Yesəw tihə mbəzli ki, ma kə ghəshi ngəci na: «A Yesəw, a kwəma madanja dza ghaa mēnti, ta mbə ghəy sənay, katanəy, a Hyala ndanja kwal ta mēni tsəgha, pə ghəya?» kə ghəshi. ¹⁹ Ma kə Yesəw na: «Ghənzə tsəghay, ngəzla pə ghwəy ngəzlamti ciki Hyala tsa, a ghwəy nay ma yən zhiniy ngakati war tsəgha mbə vici mahkan» kə. ²⁰ Ma kə ka Zhəwifə na: «Piya fadə mətəkə kwantī mēndi mēnti mbə nga ciki tsa na, ma gha na, war gwa'a gha taa ngakati mbə vici mahkanta na?» kə ghəshi.

²¹ Ma na Yesəwəy, vəgha ci na sa bəti na va nja ciki Hyala. ²² Ma løy hwəm sa pəsliti mēndi Yesəw, mba'a zhakatiy mbə mətī løy hwəm vici mahkan ki na, dza mbəzli ta sēda ci mba'a ghəshi madiy zəzəvə kwəma va njasa niy gəzanakəshi na va. Dzəghwa mba'a ghəshi zləbavə

2:1 2:1-11 4:46 2:4 2:4 7:6, 30; 8:20; 12:23; 13:1; 17:1; Lk 22:53 2:6 2:6 Mk 7:3-4 2:11 2:11 shi madanja
madanja ni: 2:23; 3:2; 4:54; 6:26; 11:47-48; 20:30; SləniKY 2:22; Rm 15:19 2:12 2:12 Mt 4:13 2:13 2:13 6:4;
11:55; 12:12; Səvəri 12:1-14 2:16 2:16 Lk 2:49 2:17 2:17 Cem 69:10 2:18 2:18 2:11 2:19 2:19 Mt 26:61;
27:40; SləniKY 6:14 2:21 2:21 1Kwər 6:19 2:22 2:22 1:45; 12:16; 14:26; Lk 24:6-8, 27

kwøma tsatsasliti mändi mbø Zliya Hyala lø kwemerøy niy gazanshi Yesøw ngøshi gwa'a, ka shi katanj ni ki.

Gwa'a sənata Yesøw tøkø kwøma mbø nəfə tsa ndø ngəri

²³ Ma Yesøw mbø mælmə Zherøwzalem, ge'i lə *makwaghwa Pakə na, mba'a mbøzli danj tərønjw nata kwøma madanja mənti na, mba'a nefer shi hənishi ta kwøma ci. ²⁴ Ma Yesøw naci ki na, banavøshi nəfə tsa ci na, sa nzana gwa'a gwa'a ghəci niy sənashi gwanashiw. ²⁵ Diba na, di tsahwəti ndø na ta canci kwøma tøkø ndø ngəri mbø nəfə tsa ciw, sa nzanay, gwa'a gwa'a sənashi na ke ngəri.

3

Gəzə kwøma kar Yesøw lə Nikwødem

¹ Mba'a tsahwəti *ndø Farisa niy nza tifa, Nikwødem, kə mändi slən tsa ci, ndø dikə ghəci mbø *ka Zhəwifə. ² Dza ntsa va tə nahwəti vici həvir, ndəs tsəhøy vøgha Yesøw. Ma kə ngəci na: «A Metər, a ghəy sənay, gha na ntsa ghwənikə Hyala ta cinjøy kwøma. Sa nzanay, tsahwəti ndø tifa mbay mənti kwøma madanja na nja sa məni gha na, kala war ntsa nza Hyala liw» kə. ³ Ma kə Yesøw na: «A gəzanjəe, ta na navay, tsəgha na, kala zhini kə ndəs yay kwa baka səday, ka kwəməvə tsəhə ndø mbø mbøzli sləkə Hyalaw» kə. ⁴ Ma kə Nikwødem na: «A Metər, ya ntsaa halantəvay kiy, njaa dza naa yay kwa baka səda cia? Njaa dza naa zhiniy mbay zhay zhəghwa hwər mbəghəya?» kə. ⁵ Ma kə Yesøw ngəci na: «A gəzanjəe, ta na navay, tsəgha na, kala yay kə ndø lə yam, mba'a lə *Safə tsa Hyalay, ka kwəməvə tsəhøy ndø mbø mbøzli sləkə Hyala təpəw. ⁶ Sa nzanay, ma vøgha yakəm ndø ngəri li tikə tə hidiy, war vøgha ndø ngəri tsa va vay na gwa'a tsəgha. Ma naa yata va vøgha lə Safə tsa dəwdəw tsay, vøgha lə piy tsa Safə tsa dəwdəw tsa na. ⁷ Əntaa kwøma nə ya va: "War ghwəy yanjwəy 'war'war" pən, mənija nja madanja ma. ⁸ Kar ghaa nay, mba'a kə safəə viyøy, səkəkə dza kwa pətsa di na ka naa viy, war ka favə gaka ci ghaa nza. Ma ki na, ka sənay gha tə pətsa ghava na, ya dzəti pətsa dza naw. Ava war tsəgha na lə kwøma ntsaa yay səkəkə dzar kwa Safə tsa Hyala kwərakwə ki» kə. ⁹ Ma kə Nikwødem na: «Njaa njaa ka nava kwøma mbay məntəvata tsəgha kia?» kə. ¹⁰ Ma

kə Yesøw na: «Gha ndø bənipə kwøma tsa dikə tsa mbø ka *Izarayel na, kala sənata kwøma tsəgha na gha na? ¹¹ A gəzanjəe, ta na navay, tsəgha na, ghəy ta na tsa ghəy ghənøy, kwøma gəzənjwəy ghəyøy, kwøma sənata ghəy na, ka gəzanjwəy kwømaa dzəkən shi nashi ghəy lə mətəsəhi ghəy. Ma ghwəy ki na, a di ghwəy zləba kwøma gəzənjwəy ghəyøy. ¹² Ya sa nzana ki, kala di zləba ghwəy, ghala pətsa gəzanjwəyee kwøma shi tə hidiy, njaa dza ghwəy mbay zləba kwømee ghala pətsa dzee madfə ta gəzanjwəy kwøma ni mə ghwəmə shia? ¹³ Tsahwəti ndø tifa mba'a səkəkə nza mə ghwəmə kala war yən yən ntsaa səkəkə va səkəkə məba, yən Zəghwə yakə ndø ngəri kiw. ¹⁴ Niy nza kwamti mbø gambay, a *Məyizə ni vasəti *shishi, mba'a zlanjəlati tə tsəm. Njasa niy mənti Məyizə vay, ava war tsəgha dza mändiy favəghara, yən Zəghwə yakə ndø ngəri vøgha tsəm kwərakwə. ¹⁵ Ta way, ta mbø ya tsamaba ntsaa ndara nəfə tsa ciy kwəməvə piy tsaa kədi ma. ¹⁶ Sa nzanay, tərønjwta diti Hyala mbøzli tə hidiy, dza na mba'a banakəshi Zəghwə nzə, zəkəwəti ghəci vø. Ta mbø nza, ya wa ntsaa banavə nəfə tsa ci kaa Zəghwə nzə vay, kala dza ghəciy zay ma, mba'a kwəməvə piy tsaa kədi ma.

¹⁷ Ma na Hyalay, ghwənikə Zəghwə nzə na tikə tə hidiy ta bəsə ngwəvəə dzəkən mbøzliw. War ta mbø ghəshiy kwəməvə mbəlishi tə mbərəkə ghəci gwa'a tsəgha. ¹⁸ Ma ntsaa banavə nəfə tsa ci kaa Zəghwə Hyala vay, ka dza ngwəvəə nza kənəw. Ntsaa banavə ma nəfə tsa ci na, kəsə kəsə tsava ndø va ngwəvə Hyala. Sa nzana, kala di ghəciy bə nəfə tsa ci kaa Zəghwə Hyala va, zəkəwəti tsa nzə. ¹⁹ Tə wa kəsəy ngwəvə Hyala va mbəzliy, tə sa nzana mba'a pətsa wanj tsa səkəkəy va Hyala kaa mbøzli tə hidiy, dzəghwa mbøzli diba na, nzøy tsa shi va mbø kwəslə ghəshi di kən nza mbø pətsa wanj tsa. Sa nzana, war *kwøma jikir na ghəshiy məni. ²⁰ Ya wa ntsaa di məni kwøma jikir nay, ka di nzøy na tə pətsa wanj tsa ya jəwəw, war tə pətsa zhəkəwə tsa ka naa di. Sa nzanay, mbø hazləni ghəci vantaa kwøma ci va jikir na ghəvəə citaa dzəti ngwəla. ²¹ Ma na ntsaa məni na slar na kwøma kiy, war pətsa wanj tsa ka naa di, ta mbø mbøzli gwanashiy nata na ci va sləni məni na. Sa nzana mba'a ghəratl lə di fəti ci va Hyala» kə Yesøw.

2:23 2:23 2:11; 6:29; 7:31; 8:30; 9:38; 10:42; 11:45; 12:42; 20:29, 31; 16:9 3:1 3:1 Nikwødem: 7:50; 19:39 3:2 3:2 Mt 22:16; Zhj 2:11 3:3 3:3 1:13 3:5 3:5 Tit 3:5 3:6 3:6 6:63 3:8 3:8 NdəSən 11:5 3:11 3:11 3:32; 8:26 3:12 3:12 12:32; 14:1-3; 17:5 3:13 3:13 Fir 30:4; Rm 10:6 3:14 3:14 Bala 21:9; Zhj 8:28; 12:32-34; 18:32 3:15 3:15 20:31 3:16 3:16 3:36; 5:24; Rm 8:32; 1Zhj 3:1; 4:9-10; 5:11, 13 3:17 3:17 12:47 3:18 3:18 5:22 3:19 3:19 8:12 3:20 3:20 Ef 5:11-13 3:21 3:21 1Zhj 2:4 3:22 3:22 4:1-2

Kwōma kən Zhanj tsaā mōni *batem lō kwōma kən Yesōw

²² Ma lōy hwōm ki na, mba'a Yesōw ghōshi lō *mbōzli ta sōdā ci madishi ka dzashiy dzōti hidī ka Zhōwde. Dza na mba'a hyayvay tō pōtsa va li shi, ka mōni batem ghāci kaa mbōzli. ²³ Ma ghala pōtsa va kwōrakwō bā na, mbō mōni batem Zhanj mbō mōlmō Ayōnōn, ndōkwō ndōkwō vōgha mōlmō Salem. Sa nza yam dānj kwa hōl tsa va gar mōni batem. War ka sōkō mbōzliy nza vō tō pōtsa va ki, ka mananshi batem ghāci. ²⁴ Ghala pōtsa va na, mōndi ghwōla ta kōsō Zhanj dzōghwa fōrshina dī.

²⁵ Dza nihwōti mbōzli ta sōdā Zhanj mba'a ghōshi ghāvō ngōrō ghōpō kwa jipō shi lō tsahwōti ndō *ka Zhōwifō dzōkōn kwōma yabō vōgha dēwdēw, njasa nza kwōma jiji shi. ²⁶ Ma kō ghōshi kaa Zhanj na: «A Metōr, zōzōvō ntsaa niy nza ghōwē va li gha pōriā pōriā tō miy hōl Zhōrōdj, ntsaa niy gōzānjōy gha va kwōma ci. Ma ghāci kiy, batem mōni na kaa mbōzli kwōrakwō, mbōzli gwa'a gwa'a dza na vō» kō ghōshi. ²⁷ Ma kō Zhanj na: «Nay ghōwē tsōy, ndō tībāa mōnti shiy, kala war shi kanāvō Hyala ghōshiw. ²⁸ Ma ghōnzō nja tsee ghōn kiy, ghōwē dō'wō ghōn tsa ghōwē dza naa ndōgha fōti tō ya, sa nzana, mba'a ghōwē niy favō njasa niy gōzōkē: "Ma yōn ta na tsee ghōnōy, *Kōristōw Ntsa tivō Hyala nzyew! ð na na ghwōnikōra mōndi ta 'wanci kwal" pōn niy ni. ²⁹ Kwōma va sanay, njasa ka ndō vaa nza ghōciy dī bō mali ci, mba'a madigay tībā, ma ntsaa bō mali vāy, ghōci ka naa nzaa ndō mali. Ma na madigay tsa vāy, war ta nzōyōy ghāci vōgha madigay, ka fa kwōma gōzō na, ka naci kwōmaa nza. Ma sa ka na favō gōzō kwōma ntsaa bō mali va ki na, ka vōshi ghāci tōrōnjōw. Ava tsōgha nzee sana kwōrakwō ki, tōrōnjōw tōhōrē va vōshi, sa favee gaka ci. ³⁰ War mōtsōhō kō tsa ci dikō mōtsōhō kōli dza kwa kwōma, ka zhōy tsee lōy hwōm» kō Zhanj.

Ntsaa sōkōy mō ghwōmō slōwa na shiy gwa'a

³¹ Ma ntsaa sōkōy mō ghwōmōy, ghāci na sa kōn ghōn shiy gwa'a gwa'a. Ma tsaā yāy ndō tikō tō hidī kwōrakwō na, ntsa hidī va na tsava ndō. Ya kwōma gōzō na na, war kwōma tībā tō hidī va ghōnzō bā. Ma na ntsaa sōkōy mō ghwōmōy kiy, ghāci na sa kōn ghōn shiy gwa'a gwa'a.

³² Ya kwōma gōzō na na war kwōma shi nashi na, lō ni favō na gwa'a tsōgha. Ya tsōgha nōzō ki na, ndō tībā ya kwōtīnjō yivō kwōma ci vaw. ³³ Ya wa ntsaa zlōbāvō kwōma gōzō na vāy, a tsava ndō sōnay: «Katarj na kwōma gōzō Hyala» kō. ³⁴ Ma ntsa ghwōnāy Hyalāy, war kwōma Hyala ka naa gōzō. Sa nzana, mba'a Hyala va tōhay lō Safō tsa nōzō. ³⁵ A Didi dīti Zōghwō ci, dza na mba'a bānavō bōrci ngōciy dzōkōn shiy gwanashi. ³⁶ Ya wa ntsaa zlōbāti kwōma Zōghwō ci vāy, a tsava ndō kwōmāvō piy tsaā kōdī ma. Ma na ntsaa dzaa dī ma fōti ta kwōma gōzō Zōghwō vāy, ka kwōmāvō piy tsaā kōdī maw. War ngwōvō sati nōfō tsa Hyala na saa dzaa nza kōn ya hwōmbā.

4

Yesōw lō mali ka *Samari

¹ Dzōghwa mba'a *ka Farisahi favō mōndiy gōzō: «Mbō mōni *batem na Yesōw, dānj tōrōnjōw mbōzli ka sōkō vō, dānjā nīci mbōzliy nōw mōnishi kōn ni Zhanj» kō mōndi ngōshi. ² Na Yesōw dō'wō ghōn tsa ci kiy, niy mōnhōwō batem na kaa ndōw, mbōzli ta sōdā ci niy mōni na.

³ Dza Yesōw sa favō na kwemēr gōzō mōndi va tsōgha, mba'a bārvay tō hidī ka Zhōwde ta zhāy zhōti hidī ka Galile. ⁴ Ta dzaa zhōmbō Galile va ki na, dzōvōri tō hidī ka Samari ghāci dzaa tanjō.

⁵ Ma ghāci mbō tanjō dzōvōri tō hidī ka Samari va ki na, mba'a tsōhōy mbō nahwōti mōlmō tō hidī va, Shikar, kō mōndi slōn tsa nōzō. Mōlmō va na, vōgha vōh tsaā niy bānavō *Zhakwapō va kaa zōghwō ci *Zhezhefō ghōnzō. ⁶ Ma mbō vōh tsa va kiy, mba'a Zhakwapō niy lati yam. Sa daliy Yesōw va dza ki na, mba'a nzōyōy ka dōkōva miy yam va, ge'i lō vīci kwa ghōn.

⁷ 'Wakōvō nahwōti mali ka Samari ndōs sōkōta ta ga yam ghala vīci va ki. Ma sa sōkōta na na, dza Yesōw ka gōzanta kwōma: «A mali, samiyra yam va dī» kō. ⁸ Ma ghala pōtsa va kiy, *mbōzli ta sōdā Yesōw dzashi ta papa shi zōmō dzar mbō mōlmō niy nza na. ⁹ Ma kō mali va kaa Yesōw na: «A ntsa, ndō *ka Zhōwifō gha, mali ka Samari yōn kiy, tawa dōw gha yam vōya ta sashi kia?» kō. Ma kwōma gōzō na vāy, sa nzana, kalaa niy tsōbō ghōn tsa ka Zhōwifō ghōshi lō ka Samari ghala pōtsa va ya jōw nōzō, va tsōgha gōzō na tsōgha. ¹⁰ Ma kō Yesōw zlōbānta na: «A

mali na, mbala na gha sənay gəla ni di Hyala vəlipə shiy nza, mba'a gha sənay, nda wa ntsaa dəw yam tsa va gha nzay, gha na saa niy dzaa təbəə dəw yam və. Ma nza ghəci bəna yaməə bəpə piy tsa kədi ma nza» kə. ¹¹ Ma kə mali va na: «A Metər, kərakə yam kwəba, zhini saa ga yam va ghaw na, kwəma dza ghaa bəkə niva yaməə bəpə piy tifa sənzenva kia? ¹² Yam nashi gha niy, jijimmə *Zhakwapə latənjəyshi na. Ghəci də'wə ghən tsa ci, lə nderazhi ci, mba'a dəbəkə tsa ci gwa'ay, yam ni niy sa ghəshi. Naa ə nzana mba'a gha tənətə jijimmə Zhakwapə tə dikə nə gha ki shəkəna?» kə. ¹³ Ma kə Yesəw na: «A mali, ya wa ntsaa sahwə nini yaməy, war ta zhini dza ndir ghəranci bə. ¹⁴ Ma ni dzee vaa bənsi yam kaa mbəzli kiy, ntsaa dzaa sahwə shi na, ka zhini ndir ghəranci kaa tsava ndə ghwəla tēpəw. Yam dzee vaa bənavəy, mbər ka shənifə yam dza ghəshiy nza mbə, ta bənci piy tsa kədi ma ghəshi» kə.

¹⁵ Ma sa favə mali va tsəgha, ma kə kaa Yesəw ki na: «A Metər, gavəra gəla niva yam di, e sahwəshi, nda kee mbəlira va zhini ndir ghərada kala dzee zhiniy zhəkə tikə ta ga yam ghwəla» kə. ¹⁶ Ma kə Yesəw na: «Tsəgha na, mbala harkə zəna, a ghwəy səkəkə li tikə» kə. ¹⁷ Ma kə mali va na: «Zal vəyaw» kə. Ma kə Yesəw na: «Ge'i ge'i na kwəma nə gha va: "Zal vəyaw" pə gha. ¹⁸ Sa nzanay, cifə na zhər səkəkə gha ti shi ghəngən ghəngən. Tsa nza gha tsa və zal sənzenvanay, zəna tsa slar tsa naw, dərvən mbə kwəma gəzəkəra gha vaw» kə. ¹⁹ Dzəghwa ma kə mali va ki na: «A Metər, wa nee sənay nana ki, ndə Hyala nza gha. ²⁰ Ghəy ghəy ka Samariy, tikə mə ghən dəlagwa niy va jijihəy tsəfəkəwə ta pəra'wanta dividivi shi kaa Hyala. Ma pə ghwəy ghwəy ka Zhəwifə na ghwəy ki na: "War mbə məlmə Zherəwzalem gwa'a tsəgha na pətsa ka məndi pəra'wanta dəvə ti kaa Hyala" pə ghwəy» kə. ²¹ A kə Yesəw ngəta na: «A mali, zləbavə kwəma dzee na ta gəzəna: Mbə səkəkə na tsahwəti vəghwə, mbə vəghwə tsa vay, ka dza ghwəy pəra'wanci dividivi ghwəy kaa Didi Hyala ya tikə mə dəlagwa na, ya mbə məlmə Zherəwzaleməw. ²² Ghwəy ghwəy ka Samari talay, sənay ntsa pəra'wanci ghwəy dividivi ghwəy ghwəyəw. Əy, ma na ghəy ghəy ka Zhəwifə kiy, a ghəy sənay ntsa pəra'wanci ghəy dividivi ghəy. Sa nzanay, səkəkə mbə hwəlfə ka Zhəwifə

dza ntsaa dzaa mbəlipə tsahwə. ²³⁻²⁴ A tsahwəti vəghwə dzaa səkəkə, ya sana nzəy, aa mənəy. Ghalabəy, lə *Safə tsa Hyala dəwdəw tsa, mba'a lə nəfə tsa katan tsa dza ka pəra'wə dəvə slar niy pəra'wanci dəvə kaa Didi. Sa nzanay Safə na Hyala. Mbəzliy di pəra'wanta dividivi shi kaa Hyala kwərakwə kiy, lə bərçi Safə tsa nzə, mba'a lə nəfə tsa katan tsa dza ghəshiy pəra'wanta dividivi shi. Sa nzanay, gəla mbəzliy pəra'wanta dividivi tsəgha na shi di Hyala» kə Yesəw.

²⁵ Ma kə mali va ki na: «Talay, e sənay, ta səkəkə dza Ntsa tivə Hyala, ntsa nə məndi va, *Kəristəw, kə məndi. Sa ka na səkəkəy, ta pəraslavənjəy kwəma Hyala dza naa dza gwa'a gwa'a» kə. ²⁶ Ma kə Yesəw ngəta na: «Ava yən na ki, yən ntsaa gəzəna kwəma tsa sənzenva» kə.

²⁷ Ghala pətsa va ki na, mba'a mbəzli ta səda Yesəw zhəghəkəvashi mbə məlmə. Ma səkəkə ghəshi na, Yesəw mbə gəzə kwəma lə mali, mba'a nava kwəma sətəti məhərli shi. Ya tsəgha nzə ki na, ndə tifa mbə shiy dəw: «A mali na, wa shi di gha və shəkə?» kəw. Ya ka dəw va Yesəw na: «Gha kiy, a kwəma gəzə ghwəy lia?» kə bəw.

²⁸ 'Wakəvə mali va tsəgha, mbərəkə zlata tsaghwa nzə tifa miy yam, ka zhəghəvəa jighi ta dzaa gəzənsi mbəzli. A kə kaa mbəzli sa tsəhəta na na: ²⁹ «A mbəzli, wa ndim nighətətam tsahwəti ndə tikə, mba'a gəzəkəra shi mənəhwəe ghala mbərədzə gwa'a gwa'a. Nda ghəci na Kəristəw Ntsa tivə Hyala vay? Əndəw» kə. ³⁰ 'Wakəvə mbəzli mbə məlmə va tsəgha takwəv madishi ta dza ta nighə Yesəw ki.

³¹ Ləy hwəm sa dzata mali vaa dzəmbə məlmə ki na, mba'a mbəzli ta səda Yesəw madishi ta cə'wə Yesəw, a ghəci zəməhwə shi zəmə di, ma kə ghəshi na: «A Metər, zəhwə shi zəmə» kə ghəshi. ³² Dzəghwa ma kə ngəshi na: «Kadiwəm na ghwəy di, a ni ya shi zəmə vəya zəməshee, shi zəmə sənashi ma ghwəy» kə. ³³ Tapə mbəzli ta səda ci va dzəmbəshi mbə dəwdəw kwəma kwa jipə shi, a kə ghəshi na: «Ə nzana mba'a tsahwəti ndə bənakə shi zəmə shəkəna?» kə ghəshi. ³⁴ Ma kə Yesəw ngəshi ki na: «Ma na ni ya shi zəmə gəzənjəy yay, ghəshi na di fəti ta kwəma gəzəkə ntsaa ghwənara, mba'a kərəmti sləni ndara na ta mənə nzə. ³⁵ Tir fəde tərə na məndi dzaa mənə shi zəmə səkəkə kwəmti, pə ghwəy sana bəy? A

gəzənjwəy ya nee ki, nighətīm njasa nza pətsa kwamti, gwa'a gwa'a nakamtəvashi shi zəmə. Tərə na war mənishiy jighi. ³⁶ Ndə mənī shiy jighi kiy, mbə kwəma zhəmə ci na, ka na dza kaa hwəlfə shi vay, basə basə basətishi, mba'a dzaa gwəmaghwashi kwa gəzəm, ta kwəma piy tsaa kədi ma ghəshi. Ta mbə kar ntsaa zati shi va ghəshi lə tsaa mənīkəshi vaa jighi nza lə vəshi bakanashi. ³⁷ A kwəma va mbə nza nja kwəma fir tsaa niy gəzə va, ma kə na: "Kwətīy ndə tsənjwə shiy na, kwətīy tsaa mənishiy jighi" kə. ³⁸ Sa nzanay, ghwəniy ghwəniy wəy ya sana, ta dza ghwəy mənī shi zəmə tsənjwəti ma ghwəy jighi. Kwətishi na mbəzli, zati shi va. Mba'ee ghwəniy wəy kwərakwə ki tə mbərkə sləni shi va» kə.

³⁹⁻⁴⁰ Ma sa tsəhəshi mbəzli mbə məlmə ka Samari va vəgha Yesəw na, dānj mbəzli mbəba banavə nefer shi ki, tə mbərkə kwəma gəzanshi mali va va, nə na: «Gwa'a gəzara na kwəmaa niy mənəhwee ghala mbəradzə» kə. Dza ghəshi ka cə'wə Yesəw, a ghəci hyayvay mbə shi. Dza Yesəw mba'a zləbati mba'a hiy mbə shi gar vici ci bakə. ⁴¹ Sa favə ghəshi kwəma gəzanshi na lə miy tsa ci də'wə ghən tsa shi na, dzəghwa mətəshə nihwəti mbəzli banavə nefer shi zhiniy mətəshə shi ki. ⁴² Ma kə ghəshi kaa maliy harashi va ki na: «A mali, kwataka tə sa gəzənjəy gha va gwa'a tsəgha banavə ghəy nefer ghəy kaa Yesəw nana kiw. Sa nzana, mba'a ghəy favə kwəma gəzə na lə miy tsa ci ngənjəy də'wə ghən tsa ghəy. Dzəghwa mbə kwəma va na, mba'a ghəy sənay katanj katanj, ghəci na Ndə mbəli mbəzli tə hidī, pə ghəy, va tsəgha banavə ghəy nefer ghəy dība» kə ghəshi.

Kar Yesəw lə ndə ghəra sləni ngwəmna tsa dikə tsa

⁴³ Ləy hwəm vici mənī Yesəw va bakə na mbə məlmə *Samari kiy, dza na mba'a zlay tsava piy səvəriy, ka dzay dzəti nīci hidī, hidī ka Galile. ⁴⁴ Kwatanj ay aa niy gəzəkə, a kə niy niy: «Ka fati dikə mənīy dzəti ndə Hyala njasa təbə na mbə məlmə ciw» kə niy ni. ⁴⁵ Ya tsəgha nzə kiy, ma sa tsəhəy na tə hidī ka Galile na, dzəghwa mbəzli tə hidī va mba'a ghəshi ka'wəwə wəzə wəzə tərənjw. Sa nzana mba'a ghəshi səkə mbə məlmə Zherəwzalem ta *makwaghwa Pakə, mba'a ghəshi nashi shi mənəhwə Yesəw mbə makwaghwa va lə mətəshə shi njasa mənishi na gwa'a.

⁴⁶ Dzəghwa Yesəw mba'a zhəghəghəyay zhimbə məlmə Kana, tə hidī ka Galile.

Mbə pətsaa niy zhəghəti na va yam gəmshī ni ka tay. Dzəghwa mba'a tsahwəti ndə ghəra sləni ngwəmna tsa dikə tsa tība mbə məlmə Kapernahwəm gwərapəy zəghwə ci. ⁴⁷ Ma sa favə na, a Yesəw zhəghəkəyay tə hidī ka Zhəwde dzəti hidī ka Galile, kə mənī na, dza na mba'a dzaa kəsəy ta cə'wə, a kə na: «A Metər, titihwə dzam a gha dzaa mbəlītəra zəghwee ghəci gwərapəy mbə məlmə Kapernahwəm, tərə na jəw sana ta mətī» kə. ⁴⁸ Ma kə Yesəw ngəci na: «Yanj tsəgha na, ghwəy dī na bəra nefer ghwəy kala war ghwəy nay na yən mənī shi madānja madānja ni, lə shiy cipə kwəma ba na.» kə. ⁴⁹ Ma kə ndə sləni ngwəmna tsa va ngəci na: «A Metər, yanj pə gha, ndi mbata ghaa dzəkə ghi tsee di na gha, əntaa zəghwee va mətīy» kə. ⁵⁰ Ma kə Yesəw ngəci na: «A pə gha mənīy, mbalaa jighi, mbəli mbəli na zəghwə gha» kə. Dza na: «Yanj» kə zləbavə kwəma gəzanci Yesəw va, war ka dzay.

⁵¹ Ma war ghəci ghwəlay kwa kwal mbə jighəy, mba'a mbəzliy ghəra sləni kəghi tsa ci səkəshi ta ka'wə, ka gəzanci: «A zəghwə gha va mbəliy bay» kə shi. ⁵² Ma kə na: «Ge'i ge'i lə vici njaa gha naa mənī gəja' baya?» kə. Ma kə mbəzli va na: «Mbəra sa səkəwata vici kwa ghən gha naa kwəmavə gəja'a» kə ghəshi. ⁵³ Dzəghwa ndə ghəra sləni ngwəmna tsa va mba'a sənay tsəgha, war ge'i ge'i ghala vici gəzanci Yesəw va nə naa ni: «Mbala, mbəli mbəli na zəghwə gha va» kə, zəghwə ci va kwəmavə gəja'a. Dzəghwa na, ghəci lə mbəzli kəghi tsa ci gwanashi, mba'a ghəshi banavə nefer shi kaa Yesəw ki.

⁵⁴ Ava, ghənzə na kwa baka kwəma madānja madānja na mənī Yesəw tə hidī ka Galile, ghala pətsaa səvəriy na mbə hidī ka Zhəwde dzətiy ti shi.

5

Yesəw ghəshi lə ntsa mətī mətī vəgha tsa mbə məlmə Zherəwzalem

¹ Ma ləy hwəm kwəma va na, mba'a nahwəti vici makwaghwa *ka Zhəwifə mənī, mba'a Yesəw dzay dzəmbə məlmə Zherəwzalem ta makwaghwa va kwərakwə ki. ² Ma mbə məlmə va na, mba'a kwəfa lati mənī tība ndəkəwə ghənzə vəgha miy dəgha ka tərəkshiy dzəmbə məlmə va kwa. Slən tsa kwəfa va lə kwəma ka *Ebərə na: «Betizata.» Cifə mənī lalati geshikiki vəgha. ³ Ma mbə geshikiki va na, mba'a mbəzli gwərapəy

gwərapəshi ni niy basəyvasshi danj tərənɟw, ghwələfəsli, lə wədewəder; mba'a mbəzli məəti məəti wəgha ni gwa'a. [Ka ndəghə dazləbə tsa dza yam vaa dazləbayvashi. ⁴ Sa ka naa nzay, bərkəti ma *ndə kwal tsa Hyala na, kar naa səkway dzəghwa kwəfa vaa dazləbata. Ma ndə zəlgħwə tsa dzaa 'waa dzəghway dzəghwa kwəfa va, ya zəlgħwə ka wa niy nza sa ci na, mbəli mbəli ghəci.]

⁵ Mba'a tsahwəti ndə niy nza tifa məhəni mbə gaska w, gwərapəy gar piya ci, mahkan mətsəkə dəghəsəti. ⁶ Sa nay Yesəw tsəgha məhəni, mba'a niy sənay gwərapəy na ghala ndimndim kə na, dza na ka dəw kwəma wə, a kə na: «Ka dī ghaa mbəlija na?» kə. ⁷ Ma kə ntsa gwərapəy tsa va na: «A Ndə sləkəpə, awa war tsəgha kee nza tifa. Tsee ndə tə ya gar bəwəraa fambərə mbə yam tanjan, ghala pətsa ka ghəshiy dazləbəshiw. Sa kee dza kaf kafara, ka dza ta dzəghə dzəmbəshiy, kee madiy tsəhə na, tsahwəti ndə 'wati kwal dzəghway kənee» kə. ⁸ Ma kə Yesəw na: «Sati, pəərə kəshədə tsa gha, mbala» kə. ⁹ Nza'jəw tsəgha, kwərij, ntsa va mbəliy. Dza na mba'a pəərəwə kəshədə tsa ci, ka dza.

Ma vici məniva shi va ti kiy, fəca *vici dəkəva ka Zhəwifə ghənzə. ¹⁰ Ma kə mbəzli dikə dikə ni mbə ka Zhəwifə kaa ntsaa mbəliy va na: «Gha kiy, kwal va gha ta bə kəshədə tsa gha tsa, njana nzana mahalakə ghəra sləni va ghwəmmə ndatə nzw» kə ghəshi. ¹¹ Ma kə kaa zləbānshi na: «Waa ntsaa mbəlītəra va, nə naa ni: "Sati pəərə kəshədə tsa gha a gha dzaa" kə sa» kə. ¹² Zhini ma kə ghəshi ngəci ba na: «Yan, wa slən tsa tsava ntsaa gəzanja va tsəgha nacyi?» kə ghəshi. ¹³ Ma na ntsa mbəlītīm va naci kiy, niy sənay ntsaa mbəliti va naw. Sa nzanay, a Yesəw niy barvay tə pətsa va, mba'a dzay sa nza mbəzli danjshi tifa.

¹⁴ Dzəghwa ləy hwəm shi va ki na, mba'a Yesəw dzaa kəsəy ghəci mbə *ciki Hyala. Ma sa kəsəy na tsəgha ki na, dza na mba'a gəzanci, ma kə ngəci na: «A ntsa, avanay sənənzəvay, a gha mbəlija, nana kiy, ya tə gha ghən tsa gha va zhiniy məni *kwəma jikir na. Vantaa nahwəti kwəma zhataa dzəkən gha, tanj kaa na kwatənja va» kə. ¹⁵ Dzəghwa ntsa va mba'a dzaa gəzanishi

ka mbəzli dikə dikə ni mbə ka Zhəwifə: «Wa Yesəw mbəlītəra na ki» kə.

¹⁶ Tə kwəma va dī ma mbəzli ka Zhəwifə dikə dikə ni mətsə Yesəw ki, sa mbəliti na va ntsa va fəca vici dəkəva shi. Mba'a ghəshi ghati ghəzli ci tsəgha. ¹⁷ Ma kə Yesəw ngəshi na: «A mbəzli ni, Dirəy, vici va vici va na mbə ghəra sləni. Yən kwərakwə kiy, war tsəgha ghəree» kə. ¹⁸ Tə mbərkə kwəma gəzəkə Yesəw va tsəgha na gwəra mbəzli dikə dikə niy bəti nəfəw dzəkən Yesəw tərənɟw ka pəla kwal pəəsli ci. Kwataka va ntsa mbəliti na va fəca vici dəkəva naw, əhən, gaw tə sa nə na va: «Dirə na Hyala» kə, ka zhəghəti ghən tsa ci yəm lə Hyala na.

Bərci banavə Hyala kaa Zəghwə nzə

¹⁹ Ma kə Yesəw ngəshi ki na: «A mbəzli ni, a gəzanɟwəy ya, ta na navay, tsəgha na, ya wa shi nashi ghwəy va Zəghwə məntiy, shi mənti na də'wə ghən tsa ci ghəshiw. Shi nashi na Dəy mbə mənishi na, shi va mənti na. Ya nimafa shiy na shi məni Didi va gwa'ay, ghəshi na shi məni Zəghwə ci kwərakwə. ²⁰ Sa nzana mba'a Didi diti Zəghwə ciy, dza na mba'a cinti məni shi ka naa məni gwa'a ngəci. Ta zhini dza naa canci ghəra sləniy tanjamti nana tə dikə tərənɟw dība, nza Zəghwə ci mbəwə ghəra, ma nza ghwəy nighə nava kwəma, nja kwəma dimədīmə na ki. ²¹ Sa nzanay, njasa mbay Didi vaa zhanakati mbəzliy bəkwəshi zhakati mbə məti, ka zhanambə piy tsa shiy, tsəgha dza Zəghwə ciy mbay bānci piy tsa kədi ma kaa ya tsama ntsa dza naa dī gwa'a kwərakwə ki. ²² Na Didiy, ka basə ngwəwə naa dzəkən ndə ya kwətij naciw. War kaa Zəghwə ci banavə na kwal basə ngwəwə. ²³ Ta mbə ndə ya tsamaba ciy fal Zəghwə ci va, njasa fal ghəshi va Didi kwərakwə. Ntsaa dzaa dī ma fal Zəghwə ci vay, awa tsəgha dza naa fal ma Dəy tsa ghwəwəy va kwərakwə.

²⁴ Avanay sənənzəvay, ə gəzanɟwəy ya, ta na navay, tsəgha na, ya tsamaba ndə favə na kwəma gəzee, dza na mba'a zləbavə kwəma ntsaa ghwənaray, a tsava ndə kwəmavə piy tsa kədi ma. Ka kəsəy tsava ndə ngwəwəw. A tanɟw dzəghwa kən məti, mba'a dzay dzəmbə piy tsa kədi ma. ²⁵ Ə gəzanɟwəy ya, ta na navay, tsəgha na, a tsahwəti wəghwə tifa dzaa səəkə, ya sənənzəvay, aa səəkəy, wəghwə tsa vay, wəghwə tsa dza mbəzli bəkwə

5:8 5:8-9 Mt 9:6-7 5:9 5:9 5:16, 18; 7:21-22; 9:14; Mk 2:27-28 5:10 5:10 Səvəri 20:8-10; Zher 17:21-22 5:13 5:13 6:15; 11:54; 12:36; Mt 8:18; 13:36 5:14 5:14 Mt 9:2; Zhk 5:16 5:15 5:15 9:11 5:18 5:18 ka pəla pəəsli ci: Mt 14:5; Zhnj 7:1, 25; 8:37, 40; 11:53; Dirə na Hyala: 1:34; 3:35; 8:16-19; 10:17-18, 29-38; 14:8-11, 20, 28; 15:9-10; 16:27-28; wəh. 17 5:19 5:19 1:34 5:20 5:20 3:35 5:21 5:21 Rm 4:17; Ef 2:5; Zhnj 11:25 5:22 5:22 3:18; 5:27, 30; 9:39; 12:47-48; SləniKY 10:42; 1Zhnj 2:28 5:23 5:23 Flp 2:10-11 5:24 5:24 3:16; 5:22; 6:35; 8:51; 10:28; 11:25-26; 14:6; 17:2; 20:31; 1Zhnj 2:25; 3:14 5:25 5:25 11:43; Mk 5:41; Lk 7:14 5:26 5:26 1:4

bəkəwə niy favə gaka məli Zəghwə Hyala ti na. Mbəzliy dzaa favə gaka məli ci va kiy, ta piy dza ghəshi. ²⁶ Sa nzanay, njasa nza Didi va lə bərci və ta bə piy kaa ndə na, tsəgha banavə na bərci va kaa Zəghwə ci a ghəci bənsi piy kaa mbəzli kwərakwə. ²⁷ Mba'a banavə kwal tsaā bəsə ngwəvəə dzəkən mbəzli gwa'a kaa ngəci, sa nzana Zəghwə yakə ndə ngəri ghəci. ²⁸ Əntaa ghwəy dzaa nighə nja madəna sa ka tsahwəti vəghwə səəkəy ma. Ghala vəghwə tsa vay, mbəzli kwa kwəli gwa'a gwa'a dza naa favə məli ci, ²⁹ ka ghəshi dza na, mba'a ghəshi zhikəməshi kwa kwəli. Ma mbəzliy niy nza mbə məni kwəma wəzə nay, səəmə tsa shi na, ta kwəməvə piy tsaā kədi ma, ma niy niy məni war *kwəma jikr na na, ka səəmə ta dzəti ngwəvə.

³⁰ Na neyey, sa mbay ya məni də'wə ghən tsee, njasa tarəvee tifaaw. Ya ngwəvə njasa slee nay, njasa gəzara Hyala slee. Ngwəvə slee vay sa tsərtsər na na, sa nzana, kala pəla fambə nee kwəma dee yən dzəmbə, war njasa dī ntsaa ghwənara yən məni» kə.

Shiy ndəgha fəti ta bərci va Yesəw mbə sləni ci

³¹ Ma kə Yesəw dīfa na: «Na neyey, mba'a pən ni, e ndəgha fəti ta ghən tsee, pənəy, fəti katanj na naw dza mbəzliy ni. ³² Nanzə kiy, a ndə tifa, ntsaa dzaa ndəgha fəti tə ya. E sənay, fəti ndəgha ntsa vaa dzəkən yay, ndəgha fəti lə kwal tsa katanj tsa na. ³³ A ghwəy niy ghwənashi mbəzli kaa Zhanj tsaā məni *batem ta dəw kwəma və. Dza Zhanj mba'a ndəghamti fəti ta kwəma katanj na va. ³⁴ Ma na nee ta na tsee ghən kiy, dəw ndee a ghəci mbəə ndəghatəra fəti, pənəw. War tə mbərkə ghwəy gəzee kwəma ndəgha fəti Zhanj, ta mbə ghwəy zləba, ma nza ghwəy mbələnəwəy. ³⁵ Sa nzana Zhanjəy, nja gərkəwa ka ghwə vaa nza wanjə kwa, ka mbərkə kaa mbəzli ghəci niy nza. Dzəghwa mba'a ghwəy niy vəshinjəwəy ge'i lə tsava vəghwə gar jəwə tsətsə, ta kwəma wanj tsa mən na va.

³⁶ Na nee dībay, a nihwəti shiy dzaa ndəgha fətiy dzəkənee tifa, tərənəwəba na shi va ndəgha fəti kən na Zhanj. Sləni gəzara Dirə va, ta ghəray, ghənzə ndəgha na fəti tə ya. Sləni mənəe vay, ti dza mbəzliy sənay, Dirə tsa mə ghwəmə ghwənəkəra na, kə ghəshi. ³⁷ Dzəghwa

Dirə tsaā ghwənəkəra va bə na, mbə ndəgha fəti ghəci də'wə ghən tsa ci tə ya. Ma ghwəy ta na tsa ghwəy ghən ki na, səəkə ghwəy favə gaka məli ciw, səəkə ghwəy nata mətəse ciw, tsəgha. ³⁸ Njana dī ma ghwəy zləba kwəma ntsaa ghwənəray, kwəma ci mbə nəfə ghwəyəw dī naa gəzə.

³⁹ Dzəghwa ghwəy mba'a ghwəy jahambəvanjəwə tərənəwə dzəmbə jangə zliyahy Hyala, sa bərkəti ghwəy: "Ta kəsata kwəmaa cipə njasa dza mənədiy kwəməvə piy tsaā kədi ma dza ghəy mbə" pə ghwəy. Mbəlaa dzəkənee gəzə kwemər mbə zliyahy va va kwəma nashi ki. ⁴⁰ A ka dī ghwəy səəkə vəya ta kwəməvə tsa katanj tsa piyəw.

⁴¹ Ma na nee, ta na tsee ghənəy, nə yaa ni, war ndə ngəri faltəra, pənəw. ⁴² E sənənjəwəy, ka dī Hyala ghwəy ya jəwə mbə nefer ghwəyəw. ⁴³ Vanay sanay, e səəkəra tikə, ta kwəma ghwənəkəra Dirə, dzəghwa ghwəy na, a dī ka'wəra ghwəyəw. Ka ghwəy nighə taa nza kiy, mba'a kə tsahwəti ndə səəkəy lə kwəma tarəkə na, də'wə ghən tsa ci na, ka ghwəy dza, ka'wə ka'wəvə tsava ndə tsəgha. ⁴⁴ War fal tsa dza ndə ngəri, nja ghwəy faltənəwəy sa pala ghwəy gwa'a tsəgha, kala pəla fal tsa dza Hyala kwətitaā faltənəwəy. Njaa dza ghwəy zləbavə kwəmee nə ghwəy kia? ⁴⁵ Əntaa ghwəy təkə na, nja yən dza naa hakanjəwəy dzəti ngwəvə kwa kwəma Dirə, pə ghwəy nee ki ma. *Məyizə tsa sənay ghwəy va fəy ghwəy ghən tsa ghwəy tiy, ghəci dza naa harjəwəy dzəti ngwəvə. ⁴⁶ War mba'a pə ghwəy niy zləbavə kwəma Məyizə lə nəfə tsa karkar tsa nza, a ghwəy niy dzaa zləbavə nee va kwəma nza kwərakwə ki, sa nzanay, kwəmaa dzəkənee na sa niy tsasliti Məyizə va. ⁴⁷ Kwa vəghwə tsa njana, kala zləbavə na Məyizə va kwəma ghwəy kiy, njaa dza ghwəy ghaa zləbavə nee kwəma nee paraa?» kə Yesəw.

6

Yesəw lə mbəzli bələkəwə bələkəwə cifə mətəskə

(Mt 14:13-21; Mk 6:30-44; Lk 9:10-17)

¹ Ma ləy hwəm kwəma va ki na, mba'a Yesəw kafəy tanjəy dzəvəri na pəriəba pəriəba bəla həl Galile tsa har mənədi vaa həl *Tiberiyadə. ² Ma sa nay mənədi ghəci dzay na, tapə vərəm ndə ngəri mbə nəw ci, sa nay mənədi kwəma madəna

5:29 5:29 11:24 5:30 5:30 4:34 5:31 5:31-32 5:36 5:33 5:33-34 1:15, 19, 34 5:36 5:36 10:25, 38; 14:10-11; 15:24, 27 5:37 5:37 1:34; Səvəri 20:19; Nəw 4:12 5:38 5:38 16:9 5:39 5:39 Lk 24:27, 44; SləniKY 13:27; 17:11; 2Tim 3:15-16; 1Pi 1:10-11 5:41 5:41 7:18 5:44 5:44 5:41 5:45 5:45 Nəw 31:24-29 5:46 5:46 Nəw 18:15, 18; Lk 24:27; Zhj 6:14; SləniKY 3:22; 7:37 5:47 5:47 Lk 16:29-31 6:2 6:2 Mt 6:25; Zhj 2:23 6:3 6:3 Kəlanj: Mt 5:1; 15:29; Mk 3:13; 6:46; Lk 22:39

madanja na mbø mbøli tsa mbalamti na va mbøzli gwørapø gwørapøshi ni. ³ Dza kar Yesøw ghøshi lø mbøzli ta søfa ci mba'a ghøshi dzømøshi mø køløj tifaaz nøyshi mø. ⁴ Ma ghala pøtsa va ki na, *makwaghwa Pakø ka Zhøwifø ndøkwø ndøkwø ta møniva.

⁵ Sa nø Yesøw njø'wø, kø na, ndø ngøri ðanj tøरणw basøkøvay, ka søkøø dzøvøgha. Sa nashi na mbøzli va, ma kø kaa Følipø na: «A Følipø, kwøma dza ghwøw pakø shi zømø tø pøtsa sana gar ðanashi kaa mbøzli ni gwanashia?» kø. ⁶ Ma gøzø na kwøma va tsøghay, war ta mbøø favø na dza Følipøø zløbanci kwøma gwa'a tsøgha. Ma ghøci na nacyj, gwa'a sønata na njasa dza naa møni. ⁷ Ma kø Følipø na: «A Metø, ya war mbøl gar bøløkøw bøløkøw bakøø bøvø ghwøw pavø shi zømø tiy, daw dza ghøshiy nza ta kwømavø ngømiy shi mbøzli ni jøv jøv gwanashi» kø. ⁸ Ma kø tsahwøti mbø mbøzli ta søfa ci, Andøre, zømbøghøy Shimanj Piyer na: ⁹ «Avanay tsahwøti zøghwø tikø jøvø lø penj cifø mba'a kørpi bakø vø. Nanzø kiy, wa shi dza niva shiy ghakø ta gala mbøzli ðanj ni ni tsøtsø kia?» kø. ¹⁰ Ma kø Yesøw ngøshi na: «Gøzanshim mbøzli va, a ghøshi nøyshi mønzyø na ghwøy» kø. Ma pøtsa vay, lø gwøzøn ti gar nøyshi mbøzli. Mbøzli va ki na, mba'a ghøshi mønti gar bøløkøw bøløkøw cifø møtsøkø. Dza ghøshi mba'a ghøshi nøyshi ki. ¹¹ Sa nashi Yesøw mbøzli va nøyshi gwa'a na, dza na tsanj bøvø penj, ka møni 'wøsa kaa Hyalaa dzøkøn. Sa manamti na 'wøsa na, mba'a ðanavøshi kaa mbøzliy nøyshi va gwanashi a ghøshi zømø. Tsøgha mønti lø kørpi va ða. Ya wa dø mbø shi na, mba'a kwømavø shiy zøhwøshi gar møkanci. ¹² Ma løy hwøm sa zøhwø mbøzli va shi zømø gwanashi bøhø bøhø kiy, mba'a Yesøw gøzanshi mbøzli ta søfa ci, a kø ngøshi na: «A pø ghwøy mønti kiy, ðasøtim tsaa tørmbø va va mbøzli va, øntaa tsahwøti dzaa ðanjøry mbø» kø. ¹³ Dzøghwa møndi basø basø møndi basøti tsaa tørmbø penj mbø sa cifø tsa va sa zømøvø møndi, ghwani møj lø bakø møndi tøhay li gyadø gyadø.

¹⁴ Mba'a ghøshi nata njasa mønti Yesøw kwøma dimødimø na va gwanashi tsøgha, a kø ghøshi ki na: «Ntsa na ndø Hyala tsa gøzø møndi va dzaa søkøø dzøti hidfi» kø ghøshi. ¹⁵ Mba'a Yesøw sønay tsøgha, «Ndal tørmbø ghøshi ta søkø ta køsøra lø børci ta pøerøða ka mazøw» kø. Mba'a

zhiniy zhay zhimø køløj tsa va kwøtiy, mba'a dzaa nøyøy mø ðifa.

Njasa dza Yesøw dzøy tø ghøn yam lø søfa ci

(Mt 14:22-33; Mk 6:45-52)

¹⁶ Sa møniy tihwer na, mba'a *mbøzli ta søfa Yesøw dzashiy dzømøy høl. ¹⁷ Mba'a ghøshi dzøghwashi kwa kwambøwal, ka tanø dzøvøri tø høl tsa va ta dzømbø mølmø Kapernahwøm. Pa' ka mønta vørdi war ghøshi mbø tanø, kala søkøy Yesøw køsashi. ¹⁸ Mba'a safø madyi ta viy dzøy tø kwøfa va lø børci tøरणw. War pasla'wø yam pasla'wøva dalala tsøgha ki. ¹⁹ Ma sa kabø ghøshi kwambøwal tsøgha, mba'a ghøshi køktivø dza gar kiløwmetø cifø, ya gar kwøj kiy, nighø ghøshi na Yesøw søkøy ndøkwø ndøkwø lø kwambøwal, ka dza lø søfa ci dzøy tø yam. Dzøghwa mba'a her shi dzashi vø. ²⁰ Ma kø Yesøw ngøshi ki na: «Waa yøn na, ka hazløni ghwøy ma» kø. ²¹ «Ønkwa» kø ghøshi. Dza ghøshi ka ði ka'wøø dzøghwa kwambøwal, war ghwøla tsøgha na, ndøs kwambøwal køsashi hidfi pøri hølbø tsa ði ghøshi va dzaa dzøti.

Vørem mbøzli lø Yesøw

²² Ma way pi tø høzlimø na, gha' mbøzliy niy basøshi va ghati zøzø kwøma Yesøw tø pøtsa nza na. Sa nzana mba'a ghøshi sønay, mbøray war kwøtiytja kwambøwal niy nza tø pøtsa va, mba'a *mbøzli ta søfa Yesøw niy dzøghwashi kwa. Ma ghala pøtsa dzøghwa ghøshi va na, niy nay Yesøw ghøshi dzøghway li shiw, war mbøzli ta søfa ci va shiy niy dzashi ja'ja'a.

²³ Ma ghøshi mbø zøzø kwøma Yesøw tsøgha ki na, mba'a nihwøti kwambøwalerøø søkø mbø mølmø *Tiberiyadø dzakø dzashi tø pøtsa va, tifa ndøkwø lø pøtsa zømø møndi va penj tsa mønti Yesøw va 'wøsa kaa Hyala møndiy zømø. ²⁴ Sa nay ghøshi, kala Yesøw tifa, zhiniy kala mbøzli ta søfa ci tifa kwørakwøy, mba'a ghøshi dzøghwashi kwa kwambøwaler va, ka dzashiy dzøvøri mølmø Kapernahwøm ta pala Yesøw.

Yesøw na d'afaa bøpø piy

²⁵ Dza ghøshi ndøs ghøshi køsay Yesøw pøriða ki. Mø sa køsay ghøshi na: «A Metø, hwøm søkøña gha tikøa?» kø ghøshi. ²⁶ Ma kø Yesøw na: «Ø gøzanjwøy ya, ta na navay, tsøgha na, sa nzana mba'a ghwøy favø kwøma ði shi madanja møntee va cinjwøy palara ghwøyøw. Sa nzana, mba'a ghwøy kwømavø shi zømø vøya, ka zøhwøshi bøhø ghwøy, va tsøgha

palara ghwøy. ²⁷ Ka kəslimbə ghən ghwøy war kən ghəra sləni ta shi zəməə dzaa gwəravəə yidishi gəm ki ma. Ta niy dzaa nza ndimndim ni shi zəmə ka bānci piy tsaa kədi ma kaa ndə pə ghwøy ghəra sləni. Shi zəmə vay, yən Zəghwə yakə ndə ngəri, yən sa fati Dirə Hyala lamba nzə tə ya, dza naa bəŋwəyshi» kə Yesəw.

²⁸ Tapə mbəzli va ta dəw kwəma və ki, a kə ghəshi na: «War njaa njaa dza ghəy mənti dza ghəy mbay ghəratl sləniy dzaa təbanta kaa Hyalaa?» kə ghəshi. ²⁹ Ma kə Yesəw zləbānshi na: «War ndara ma ghwøy nefer ghwøy, yən ntsa ghwənay nay, ghənzə na ghəra sləni wəzə na di na va ghwøy» kə. ³⁰ Zhini ma kə ghəshi na: «A kwəma madarja mənti gha gar nata ghəy, ta mbə ghəy ndarja nefer ghəya? Naa a sləni mənti ghaa?» ³¹ A gha sənay ghala pətsaa nza jijihimmə kwamti mbə gambay, a ghəshi niy kwəməvə shi zəmə nə mēndi *manə, kə mēndi, mba'a ghəshi zəhwəshi, njasa gəzəkə kwəma mbə Zliya Hyala, ma kə na: «Mba'a bānakəshi na shi zəmə səkə mə ghwəmə» kə» kə ghəshi.

³² Ma kə Yesəw na: «Ə gəzəŋwəy ya, ta na navay tsəgha, *Məyizə ndəŋwəy na shi zəməə səkə mə ghwəməw, Dirə na saa dzaa bəŋwəy ni katanj katanj ni shi zəməə səkə mə ghwəmə. ³³ Sa nzanay, ma ni bəkə Hyala shi zəmə mə ghwəməy, shi ka bānshi piy kaa mbəzli tə hidī na ghəshi» kə. ³⁴ Ma kə mbəzli va na: «A ntsa dikə tsa, bəŋəy niva gəla shi zəmə həzlimə həzlimə di» kə ghəshi. ³⁵ Ma kə Yesəw na: «Yənəy, yən na shi zəməə bəpə piy. Ya tsamaba ndə səkəy na vəyay, ka dza maa ghəranciw. Ntsaa ndara nəfə tsa ciy, ka ghəranciw ndir ghwəlaw.

³⁶ Nanzəy, e niy gəzəkəŋwəy: A ghwøy nara ngar na, a ndara nəfə tsa ghwøy ghwəyəw, pən niy ni. ³⁷ Ya tsama ndə na mbə ni ndara Dirə va mbəzliy, ta səkə dza naa dzəmbə dəvee, ka tihəti tsaa dzaa səkəy va ndəə dzəmbə dəvee ya tepə kiw. ³⁸ Sa nzanay, səkəreə mə ghwəmə ta mēni kwəma war njasa di yaw, ta mēni kwəma di ntsaa ghəwənarə səkəe. ³⁹ Kwəma di ntsaa ghəwənarə vay, war mba'ee ndəghwəti mbəzli ndara na va mbə dəvee gwanashi. Kala zay ndə mbə shi ya kwətiŋ nza. Mba'ee dzaa zhanakatishi mbə məti gwanashi, fəca dza hidiy kərə. ⁴⁰ Ma kwəma di Dirəy, ya wa ntsaa nara, yən Zəghwə ci, dza na mba'a ndara nəfə tsa ciy, mba'a tsava ndə

kwəməvə piy tsaa kədi ma, zhini mba'ee dzaa zhanakati mbə məti fəca dza hidiy kərə» kə Yesəw.

⁴¹ 'Wakəvə *ka Zhəwifə ga' ta ngwəzliməə dzəkən Yesəw, sa nə na va: «Yən na shi zəməə səkəshi mə ghwəmə» kə. ⁴² Ma kə ghəshi na: «Yesəw sasa tsəy? Ghəci zəghwə *Zhezhefə va tsəy. Ntsa sənay ghwəmmə kar dəy lə mbəghəy ghəci ki na. Njaa njaa naa ni: «Mə ghwəmə səkəe» kə ghəshi. ⁴³ Ma kə Yesəw na: «A mbəzli ni, ka ngwəzlimə ghwəy kwa jipə ghwəy gəm ma. ⁴⁴ Ndə tifa mba'a dzaa mbay səkəy dzəvəghəe, kala war ntsa haray Didi tsaa ghwənikəraw. Yən kiy, ta zhanakati dzee mbə məti fəca dza hidiy kərə. ⁴⁵ A mbəzliy gəzə kwəma Hyala niy tsasliiti kwəma mbə Zliya Hyala, a kə ghəshi niy niy: «Ta bānanavəshi kwəma dza Hyala kaa mbəzli gwanashi» kə ghəshi niy ni. Ntsaa dzaa fəti ghən ta kwəma dza Didiy bānanci, dza mba'a zləbānə kwəma bəniyə na va kiy, ta səkə dza tsava ndəə dza vəya. ⁴⁶ Mbə gəzə kwəma vay, ə nə ya: A tsahwəti ndə tifa, mba'a səkəə nay Didi, pənəw. War yən kwətura yən saa səkə va mə Hyala na saa nay Didi.

⁴⁷ Ə gəzəŋwəy ya, ta na navay, tsəgha na, ya wa ntsaa ndara na nəfə tsa ciy, aa kwəməvə piy tsaa kədi ma. ⁴⁸ Yən na shi zəməə bəpə piy. ⁴⁹ Njasa gəzə ghwəy vay, a jijihiwəy niy zəhwə shi har mēndiy manə kwamti mbə gambay, va tsəgha nza kiy, gwanashi bəkəwəshi ghəshi. ⁵⁰ Ma na shi zəməə səkə mə ghwəmə nashi kiy, ya wa ntsaa dzaa zəhwəshiy, ka məti tsava ndəw. ⁵¹ Yən na shi zəməə səkə mə ghwəmə, ka bəpə piy. Zəhwə ma ndə niva shi zəməy, ta nza dza na lə piy ta kwa ndimndim jiji. Vəghəe də'wə ghən tsee na shi zəmə dzee vaa bānci kaa ntsa va. Ta zlatanavə vəghəe va dzee kaa məti, tə mbərkə mbəzli tə hidī, ta mbə ghəshiy kwəməvə piy» kə Yesəw.

⁵² Ma sa favə ka Zhəwifə kwəma gəzəkə Yesəw va tsəgha na, mba'a kafəkə ghəpə kwa jipə shi, a kə ghəshi na: «Njaa njaa ka ntsa mbay ndammə vəgha ci, ta zəmə ghwəmmə nə na kia?» kə ghəshi. ⁵³ Dzəghwa ma kə Yesəw ki na: «A mbəzli ni, a gəzəŋwəy ya, ta na navay, tsəgha na, war dza ghwəy kala zəhwə vəghəe ghwəy, yən Zəghwə yakə ndə ngəri, kala sahəwə miymiy ya ghwəyəy, ka dza ghwəy kwəməvə piyəw. ⁵⁴ Ma na ntsaa zəhwə

væghee, mba'a sahwë miymiy yay, aa kwëmavë piy tsaa këdi ma. Ta zhanakati dzee mbë mëti ci fëca dza hidiy këdi. ⁵⁵ Sa nzanay, vëghee va na ni katanj ni shi zëmë, zhini miymiy ya, ni katanj ni shi sa. ⁵⁶ Ma ntsaa zëhwë vëghee va, mba'a sahwë miymiy yay, jakëjakë nza ghëy li. Mbë ya na, mbee piy kwërakwë. ⁵⁷ Dirë tsaa ghwënaray ghëci bëpë na piy. Të mbërkë ghëci piyee sana. Ava tsëgha dza ntsaa zëhwë vëghee nza lë piy të mbarkee kwërakwë ki. ⁵⁸ Ma na shi zëmë më ghwëmë nashi kiy, yëm na ghëshi lë niy niy zëhwë jijihijwëy va shi zëmë mbëradzë kwamtiw. Ya tsëgha niy zëmëhwëshi ghëshiy, a ghëshi niy bëkwëshi na nashi. Ma ntsaa dzaa zëhwë nini shi zëmëy, ta nza dza na lë piy tsa ci, ta kwa ndimndim jiji» kë Yesëw.

⁵⁹ Yesëw mbë bananshi kwëma kaa mbëzli mbë ciki bësë va tsa ka Zhëwifë, mbë mëlëmë Kapernahwëm, gëzëkë na kwëma na.

Mbëzliy zëbavë nëw Yesëw lë mbëzliy zëbavë ma

⁶⁰ Ma sa favë mbëzliy nëw Yesëw va kwëmer gëzëkë na va tsëghay, dänj nihwëti mbëzli ghati ngwëzlimë, a kë ghëshi na: «Kay, ata gëla nana kwëmëy, caslakëta na. Ka dza ndëwë mbay nëwtiw» kë ghëshi. ⁶¹ Mbalaa gwa'a sënay Yesëw njasa ngwëzlimë ghëshiy dzëkën. Ma kë ngëshi na: «A mbëzli ni, njaa baya ë zhënjwëy kwëma na na?» ⁶² Ya sa dza ghwëy nara yën Zëghwë yakë ndë ngëri, yën madiy dzara dzëmë ghwëmëmë zhëti pëtsaa niy nzee kwatana kiy, njaa dza ghwëy tëkë ghalabaa?» ⁶³ *Safë tsa Hyala naa bë piy kaa ndë, tsahwëti sa mbay ndë ngëriy ghakë tifa va wabaw. Ma kwëmer gëzanjwëy va niy, Safë tsa Hyala na ghëshi, piy ghëshi difa. ⁶⁴ Ya tsëgha nza kiy, a nihwëti mbëzli mbë ghwëy kala dë ghëshiy zëbë kwëma va» kë. Sa gëzë Yesëw va tsëghay, aa niy sënashi mbëzliy dzaa zëbë ma kwëma ci ghala kwatanjata, lë ntsaa dzaa nga dafa ti gwa'a. ⁶⁵ Ma kë Yesëw b'a na: «Va tsëgha niy në ya ngënjwëy kiy: Ndë tifa mba'a taa sëkëy dzëvëghee, kala ntsa pëmövë Dirëw, pën» kë.

⁶⁶ Ma sa favë mbëzliy nëw va kwëma gëzëkë na va tsëgha ki na, mba'a nihwëti mbëzli dänj mbë mbëzliy nëw zlay dzashi. ⁶⁷ Ma kë Yesëw kaa mbëzli ta sëdä ci va mënj lë bakë ni ki na: «A mbëzli ni, njaaamë shëka, ë dë ghwëy zlaraa dzanjwëy

kwërakwë na?» kë. ⁶⁸ Ma kë Shimanjw Piyer na: «A Ndë slëkënjëy, va wa ghëy dza kia? A ghëy sënay, kwëmë gha na saa bëpë piy tsaa këdi ma. ⁶⁹ A ghëy zëbavë kwëmë gha, mba'a ghëy sënay gha na ntsa Hyala dëwdëw tsa ghwënikë na, pë ghëy» kë. ⁷⁰ Ma kë Yesëw na: «Ghwëy ghwëy mbëzli ta sëdëe ni mënj lë bakë ni na, yën tëravënjwëy tsëy? Ya tsëgha nza kiy, *ndë jaka tsa Hyala na tsahwëti ndë mbë ghwëy kwëti» kë. ⁷¹ Kwëmë gëzë Yesëw va tsëgha nay, dzëkën Zhëwdasë zëghwë Shimanjw Isëkariyëtë gëzë na. Sa nzana, ya tsëgha na Zhëwdasë mbë mbëzli ta sëdä ci va mënj lë bakë niy, ghëci dza na ta nga dafa ta Yesëw.

7

Kar Yesëw lë ngwarmëhiy

¹ Ma lëy hwëm kwëmë va ki na, mba'a Yesëw dzay ta tëwrë mbë mëlëmëti të hidä ka Galile. Kalaa niy dë dza ghëciy dzëti hidä ka Zhëwde, sa nzana mbë dë pëshli ci mbëzli dikë dikë ni mbë *ka Zhëwifë niy nza.

² Ma sa nza vici *makwaghwa ka ka Zhëwifë vaa tsë ta Gaska ndëkwë na, ³ dza ngwarmëhiy ka gëzanci kwëmë kaa Yesëw, ma kë ghëshi na: «A Yesëw, b'arvanja tikë, mbalaa dzëti hidä ka Zhëwde, a gha dzaa ghëratä slëni mad'anja na, ta mbë mbëzli ta sëdä ghaa nata kwërakwë. ⁴ Sa nzana, mba'a kë ndëwë dë mbëzli gwa'aa sënayëy, kar ndëwë mënë kwëmë të mbëw. Ma njana nzana, mba'a ghaa mbata ghëra slëni tsëgha na naghay, war ghëra pë gha dzaa ghëratä kwa mëtse mbëzli gwanashi!» kë ghëshi. ⁵ Ya ngwarmëbëghëyshi kiy, niy banavë nefer shi ghëshiw, va tsëgha gëzë ghëshi tsëgha. ⁶ Ma kë Yesëw ngëshi na: «Ta na neyey, sëkëy tsee vëghwë nee diw. E sënay, na na ghwëy na ghwëyëy, ya hwëmëba na, war yëmëy na vëghwë va ghwëy. ⁷ Sa nzana, ma ghwëy ta na tsa ghwëy ghënjëy, a mbëzli të hidäy dë mëtse ghwëy. Na nee nee kiy, ka dë mëtsee ghëshiw. Sa nzana, mbë gëzanshëe slëni jikir naa mënë ghwëy, pën ngëshi. ⁸ Zlaräm, mbalam ta makwaghwa ghwëy na ghwëy, na neyey, ka dzee tsëhëra mbë diw, sa nzanay, ghwëla na tsee vëghwë» kë Yesëw. ⁹ Ma sa gëzanakëshi na kwëmë va tsëgha na, dza na mba'a nzëyëy të hidä ka Galile.

Yesëw mbë *makwaghwa ka ka Zhëwifë vaa tsë ta Gaska

¹⁰ Ma sa dzashi ngwarmøhiy Yesew ta tsø makwaghwa Gaska va ki na, mba'a Yesew madiy løy hwøm shi, ta dza ta tsø va kwærakwø nja mbømbø, kala ci ghøn tsa ci kaa mbøzli.

¹¹ Dzøghwa mbøzli dikø dikø ni mbø ka Zhøwifø ka papala dzar mbø mbøzli mbø tsø va. A kø ghøshi na: «Kwøma na kia nø ghwømmøy?» kø ghøshi. ¹² Ma vørem ntsaa basøy ta tsø makwaghwa naci ki na, bakø mbø tøyhøvøriyay tøy mbørkø kwøma ci, ka ngwøngwøliya kwa jipø shi. Ma kø nihwøti na: «Kay, ma ntsa vay, wøzø na kwøma ci tøyønjw» kø ghøshi. A kø nihwøti ba na: «Kay, tibaw, ndø mbø tepøw. Mbøzli na ni dakø na» kø niva ba. ¹³ Ya tsøgha nzø ki na, a mbø ghøshiy gøzøkøvøri kwøma va pa'i pa'i dzøti ngwøla, sa hazlønø ghøshi va mbøzli ka Zhøwifø dikø dikø niw.

¹⁴ Ma sa mønta vici møntim mbø tsø va yømyøm løy naa tøyrmbø ki na, 'wakøvø Yesew iratø dzømbøy mbø *ciki Hyala, ka bananshi shiy kaa mbøzli mbøba. ¹⁵ Ma sa favø ka Zhøwifø kwøma bønipyø na va na, mba'a nava kwøma søyvøri møyhørlø shi. A kø ghøshi na: «Aya, njaa sønata tsatsa ndø kwøma mbø zliya kala søykø ghøci mbø bønø nzø kia?» kø ghøshi. ¹⁶ Ma kø Yesew ngøshi na: «A mbøzli ni, nay ghwøw na, kwøma bønøwøy ya nay, kwømaa søykø vøya døywø ghøn tsee naw. Kwømaa søykø va Hyalaa ghwønara va na. ¹⁷ Ma ntsaa tarøti mønø kwøma di Hyala mbø nøyfø ciy, ta mbay dza tsava ndøy sønata, niy nza kwøma gøzøe na, ka kwømaa søykø va Hyala karkar, ya ka kwømaa søykø vøya døywø ghøn tsee na. ¹⁸ War mba'a pø ghwøw nay ndøy dzøtiy tøy gøzø kwømaa søykø vø døywø ghøn tsa ciy, fal tsa ciy pøla tsava ndøy kaa ghøn tsa ci. Ma na ntsaa pølanøci fal kaa ntsaa ghwønøkyø, ava ntsa katanj tsa, dzørvø mbø kwøma ci tepøw.

¹⁹ A *Møyizø niy ndanwøy *kwøma pøhøti Hyala. Ya ndøy kwøtiøy ntsaa nøywøti kwøma pøhøti na va mbø ghwøwøw. Wa shiy mønøshi pøla ghwøw kwal tsa pøsløira kia?» kø Yesew. ²⁰ Dzøghwa, ma kø vørem tsa basøy va tøy pøtsa va ngøci na: «Gazlaka søyvønya na shøkøna? Wa ntsaa pøla pøsløira tibaa?» kø ghøshi. ²¹ Ma kø Yesew na: «A ghwøw nay war sa møytee slønø kwøtiy gwa'a tsøghay, mba'a søyvøriwøy møyhørlø ghwøw. ²² Sa gøyzanwøy Møyizø *slanshi føyasa kaa ndørazhiy zhøw ghwøw møynti ma ghøshi hi døyghøø ghala yakøshi møyndiy, ya

føca *vici døkøva møynti kwa døyghasa vici va na, kar ghwøw slanshi føyasa kaa ndørazhi ghwøw. Mbalaa kwøma ghakø Møyizø na sava tala naci kiw, kwøma gøzøkø Hyala kaa jiyhiwøy ghala mbøradzø na. ²³ Ya sa nzana mbø slanshi føyasa ghwøw nza kaa ndørazhi ghwøw ya pa' føca vici døkøva, sa di ma ghwøw dzøghwanwøy køn kwøma gøzøkø Møyizø kiy, war tawa bøy ghwøw nøyfø dzøkønee, sa mbølantøe ndøy føca vici døkøva mbø ngøra'wø tsa køn, nza vøgha ci mbø nza kwøriy kia? ²⁴ A pø ghwøw møyntiy, ka bøy føyti ghwøw kaa ndøy, war tøy shi nashi ghwøw ghøci møynti kwa møytsø ghwøw gwa'a tsøgha ma. Søyntay tøy ghwøw kwal tsa kwøma, ka ghwøw madiy ta bøy føyti kaa ndøy» kø Yesew.

Yesew na *Køristøw Ntsa tivø Hyala va ta mbøli mbøzli

²⁵ Ma kø nihwøti mbøzli mbø mbøzli mbø møymlø Zherøwzalem sa nay ghøshi Yesew mbø gøzø kwøma na: «Aya, wa ntsa sa pala møyndi va ta pøsløci ci sham sa? ²⁶ Avanay mbø gøzø kwøma tøy ngwøla parahwøw kala ntsaa gøyzanøci va kwøma tifa ni? Naa ø nzana mba'a mbøzli ghwømmø dikø dikø ni søyntay "Ghøci na Køristøw ntsa tivø Hyala va" kø ghøshi shøkøna? ²⁷ Sa ka Køristøw søykøy na nacy, ka dza møyndiy søyntay nda ndøy ka wa naw. A na tsatsa ndøy naci kiy, a ghwømmø søyntay tøy pøtsa søykø na» kø ghøshi.

²⁸ Ghala vøghwø tsa gøzø mbøzli va va kwøma vay, Yesew mbø bønø shiy kaa mbøzli mbø *ciki Hyala na. Dza na, ka zlapø kwøma zlanjlanj, a kø na: «Njaa pø ghwøya? A ghwøw sønara, ka søyntay ya tøy pøtsa søykøe, pøy ghwøw? Katanj sønara ghwøw na? Yøn nee ki e gøyzanwøyøy, søykøe tsee tsa na, yøn søykøra na løy døy døywø ghøn tseyew, ndøy ghwønara na. Ntsa va kiy, ntsa slar tsa na, ghwøw na na ghwøwøy, søyntay ntsaa ghwønara va ghwøwøw. ²⁹ Na nee nee kiy, e søyntay, sa nzanay, ghøy li niy nza na. Dza na mba'a ghwønøkøra sana ki» kø Yesew. ³⁰ Ma sa favø ghøshi kwøma gøzøkø na va tsøgha ki na, mba'a ghøshi dzømbøshi mbø pøla kwal tsa køyø ci. Kala ntsaa mbay dapanøci døyvø tifa va jøyw nzø. Sa nzana, ghwøla tsa ci vøghwø niy ntsaa søykø. ³¹ Danj mbøzliy zløybavø kwøma ci mønøshi mbø mbøzliy basøshi va. Ma kø ghøshi na: «Sa ka Køristøw tsa va søykøy na, war pørbø

ghæci dzaa mænti kwæma madanja madanja na kæn ntsa ki shækæna?» kə ghæshi.

Mbæzliy ndæghwæ *ciki Hyala læ Yesæw

³² Ma sa favæ *ka Farisahi mbæzli tifaæ dahwæ dahwæ gæzæ kwæma Yesæw na, dza ghæshi mba'a ghæshi jakoti miy tsa shi læ mbæzli dikæ dikæ ni mbæ *ka ta Hyala, mba'a ghæshi ghwænashi mbæzliy ndæghwæ ciki Hyala, ta dza ghæshiy kæsoti Yesæw. ³³ Ma sa tsæhæshi ghæshi, ma kə Yesæw na: «Vici danj tærmæ nzæy tsa ghwæmmæ læ ghwæy yæn dzaa madi ta dzaraa dzævægha ntsaa ghwænikeraw. ³⁴ Ta palara dza ghwæy dza, kala dza ghwæy nara. Ka dza ghwæy mbay tsæhænjwæy tæ pætsa dzee nza dibaw» kə Yesæw. ³⁵ Ma kə *ka Zhæwifæ kaa dæw kwæma kwa jipæ shi na: «Wa slæn tsa nana kwæma kia? Kwæma dza na ta dzay, næ na: “Ka dza ghwæy naraw” kæa? ð nzana ta dzay ghæci dzaa dzæmbæ hwælfæ mbæzli ghwæmmæ ka Zhæwifæ va dzashiy dzæmbæ hidfi ka *Gærekæ, ta dza ta banashi kwæma kaa ka Gærekæ shækænaa njaa? ³⁶ Wantsa hwælfæ gæla kwæma gæzækæ na na, næ na: “Ta palara dza ghwæy dza kala dza ghwæy nara, ka dza ghwæy mbay tsæhænjwæy tæ pætsa dzee nzaw” kæa? Am, sænata hwælfæ gæla kwæma dfi na na gæzæ ghwæmmæw» kə ghæshi.

Mætsæ yamææ bæ piy kaa mbæzli na Yesæw

³⁷ Mbæ makwaghwa vay, tæ kwa kærni vici nzæ ka bamaa gwæramti. Dzæghwa Yesæw fæca kwa kærni vici va ki, gar garæy kwa kwæma værem tsaa basæy va tæ pætsa va gwanay, dza na ka gæzæ kwæma zlanjzlanj, a kə na: «Mba'a kə ndir ghærançi kaa ndøy, sæækæ ghæci vøya, a ghæci sa yam. ³⁸ Ya wa ntsaa ndara næfæ tsa ciy, a næfa tsa ci taa zhæghøy ka mætsæ yam danj ni bæpæ piy, njasa gæzækæ mændi va mbæ zliy Hyala» kə Yesæw. ³⁹ Ma kwæma gæzæ Yesæw va tsægha nay, dzækæn *Safæ tsa Hyala dæwæw tsa dza mbæzliy banavæ næfæ tsa shiy kwæmavæ ta nza, gæzæ na. Ghala pætsa va di na, kalaa niy kwæmavæ ghæshi, sa nzana, ghwæla Yesæw niy nza ta dzæmbæ dikæ tsa ci.

Tihæva tæ mbærkæ kwæma Yesæw

⁴⁰ Ma kə nihwæti mbæzli mbæ værem tsaa basæy va sa favæ ghæshi kwæma gæzækæ Yesæw va na: «Ma ntsa katanjæy, ndæ Hyala tsa ndæghæ ghøy va na» kə ghæshi. ⁴¹ Ma kə nihwæti na: «Ëhæn, *Kæristæw Ntsa tivæ Hyala va na» kə ghæshi. Ma kə nihwæti bæ na: «Am awæ, Kæristæw kə

na, ka sæækæ na tæ hidfi ka Galile nza. ⁴² Niy favæ ghwæy njasa gæzækæ Zliya Hyala sa: “Mbæ hwæhwæ tsa mazæ *Davitæ dza Kæristæw sæækæ, mbæ mælmæ Betælehem, tæ pætsaa niy nza mazæ Davitæ tsa va va” kə sa» kə ghæshi ⁴³ Mba'a mbæzliy basæshi va tæranj ni tihæværivashi tsægha ki, tæ mbærkæ kwæma Yesæw.

⁴⁴ Mbæ dfi kæsæ ci nihwæti mbæzli niy nza mbæ shi na, ndæ tifa mbæ shiy dapati dævæ ci tiw.

Caslakæ ghæn tsa mbæzli *ka Zhæwifæ dikæ dikæ ni

⁴⁵ Dzæghwa ka ndæghwæ *ciki Hyalaa niy ghwænashi mændi va ta kæsæ Yesæw, ndæs ghæshi zhækæshiy dzævægha mbæzli dikæ dikæ ni mbæ *ka ta Hyala læ *ka Farisahi niy ghwænashi va ki, kala sæækæshi ghæshi li. Ma kə ghæshi kaa mbæzli va sa nay na ghæshi Yesæw na: «Kwæma zhini ghwæy zlay, kæsæ ma ghwæy sæækæ bæa?» kə ghæshi. ⁴⁶ Ma kə ka ndæghwæ ciki Hyala ngæshi na: «Ghala nza mændi na sæækæ tsahwæti ndæw gæzækæ kwæma nja sa ci vaw» kə ghæshi. ⁴⁷ Ma kə ka Farisahi ki na: «Waa æ ngædæhwænaw na kwærakwæ bæ læ ghwæyhwæyshi na? ⁴⁸ Nay ndæ ghwæy ya kwætinj mbæ mbæzli ghwæmmæ dikæ dikæ ni, ya mbæ ka Farisahi yivæ næw kwæma ci va na? ⁴⁹ Nay ghwæy, kæray mbæzliy sænata ma kwæma pæhæti *Møyizæ va shiy yivæ næw kwæma ci va sa? Mbæzli bæzla bæzla ni na niva mbæzli» kə ghæshi.

⁵⁰ Ma mbæ ka Farisahi vay, Nikwædem, kə mændi niy ni kaa tsahwæti. Saa niy sæækæ va hævir mbæ dæw kwæma va Yesæw niy nza, ⁵¹ ma ka na naci ki na: «Nanzøy, ndammæ kwal tsaa bæ fæti kaa ndæ kwæma pæhæti ghwæmmæ, kala sa ka ghwæmmæ fænti kwæma gæzækæ ndæ gwa'a, mba'a ghwæmmæ sænata kwæma mænti naw» kə. ⁵² Ma kə ghæshi ngæci na: «Ë nza ghaa ndæ ka Galile kwærakwæ shækæna? Mbala bævæ Zliya Hyala, a gha jangæti di, ndata dza ghaa kæsay slæn tsa ndæ Hyala tsaa tæzliy sæækæ mbæ mbæzli ka Galile mbæba ya kwætinj» kə ghæshi. ⁵³ [Ma læy hwæm kwæma va ki na, mba'a ghæshi ndaniværivashi, kwætinj kwætinj, ka dzashiy jigghi.

8

Yesæw læ ka Fairsa mba'a mali kæsævæ mændi mbæ mæni ghwærgwæw

¹ Ma dza Yesæw naci ki na, mba'a dzay dzæmæ kælanj *Wælivæ nzæyæy. ² Way pi tæ hæzlimæ va pæætæ ki na, mba'a Yesæw

səkway məbaa dzay dzəmbə *ciki Hyala. 'Wakəvə vərəm ndə ngəri tərəŋw, mba'a basəkəvay dzəvəgha mbəba ki. Dza na das nžəyəy mənžəy, mba'a ghati bananshi shiy.

³ Ma sa ghati na bananshi shi va na, dza *mbəzliy bənipə kwəma pəhəti Hyala, ghəshi lə *ka Farisahi, ndəs ghəshi səkəshi tə pətsa va lə mali sa kəsəvə ghəshi ghənžə mbə məni ghwərghwər. Səkə ghəshi, gar ghəshi garəy tə jipəjipə mbəzli gwanashi. ⁴ Ma kə ghəshi kaa Yesəw na: «A Metər, mali nay, ə kəsata ghəy ghənžə mbə hənī lə tsahwəti zal, kə məni ghwərghwər. ⁵ Tə kwəma gəzəkəŋəy *Məyizə mbə zliya kwəma pəhəti Hyalay, gəla mali tsətsə na na, war ka pə'wamti ka mbəri lə hərəzli gwa'a tsəgha na kwəma nžə. Nda njaa na va gha na gha kiy, əndaw?» kə ghəshi. ⁶ Ma kwəma gəzə ghəshi va tsəgha nay, kəlanja na sava ngənəy ghəshi kaa Yesəw ta mbə kəsəy lə fəti tə kwəma dza naa zləbakə.

Ma sa famti Yesəw kwəma shi va na, nžəy nžəy wəy, ka tsasli shiy dzar tə hidī lə dəvə ci. ⁷ Dza ghəshi ka dəw kwəma va və tsəgha zhənti zhənti ki. 'Wakəvə Yesəw mba'a kafəti kwəma ci, ma kə ngəshi na: «Ghənžə tsəghay, ə kə ntsaa səkə maa mənti *kwəma jikir na mbə ghwəy ghati pə'wə mali va lə hakwə» kə. ⁸ Zhini na nžəy nžəy wəy diba, war ka tsasli shi ci va məcana lə dəvə ci dzar tə hidī. ⁹ Ma sa favə mbəzli va kwəma gəzəkə Yesəw va na, kwətij, kwətij, kwətij ghəshi 'wati ghalivaa səvəri, ka dzashi, pərba mətikwəkwər 'wati kwal, ka kəray niy tərmbə. Tərə na war mali va tifa didij məgarə kwa kwəma Yesəw bakəshi ghəshi li.

¹⁰ 'Wakəvə Yesəw kafə kafəti kwəma ci, ma kə kaa mali va na: «A mali, kwəma dzashi mbəzli ni shəka? A kama ntsaa kəsəyja tifa mbə shi lə ngwəvə shəkəna?» kə. ¹¹ Ma kə mali va na: «Am, ndə tifa ya kwətijəw Metərəw» kə. Ma kə Yesəw ki na: «Yən kwərakwə kiy, ka basə ngwəvə dzəkən ghaw. Mbala, əntaa gha zhiniy məni kwəma jikir na ghwəla ma» kə Yesəw ngəta.]

Yesəw na wəj pi tsaa mbərə kaa mbəzli tə hidī

¹² Zhini Yesəw ka gəzə kwəma kaa vərəm tsaa basəy va. Ma kə na: «Favə tə ghwəy, waa yən na wəj pi tsaa mbərə kaa mbəzli tə hidī gwanashi. Ntsaa nəwvəray,

ka dza naa nza mbə kwəsliw. Ta kwəməvə wəj tsaa dzaa canci kwal, ta kwəməvə piy tsaa kədfi ma dza na» kə. ¹³ Ma kə *ka Farisahi ngəci na: «Ava ghaa ndəgha fəti ta kwəma gəzə gha də'wə ghən tsa gha sana, kwəma mbə kwəma gəzə gha vaw» kə ghəshi. ¹⁴ Ma kə Yesəw na: «Ya ə ndəghee fətiy dzəkən kwəma gəzə də'wə ghən tseyey, war kwəma katanj na na sa gəzəe. Sa nzanay, e sənay tə pətsa səkəe, zhini mba'ee sənay zhəti pətsa dze zha ba. Na na ghwəy na ghwəy kiy, sənay ghwəy tə pətsa səkəe yaw, sənay ghwəy nda kwəma dze dīfaw. ¹⁵ Na na ghwəy, dza kwa zəzə kwəma ke ngəri sla ghwəy na ghwəy ngwəvə. Na nee ta na tsee ghən nee kiy, ka basə ngwəvə kaa ndəw. ¹⁶ Ya ə niy nzana, mba'ee harati ndə tə ngwəvə, mba'ee banavə fətiy, fəti lə kwal tsa nžə na, tə kwəma mənti na. Sa nzanay, war yən kwətira dza naa nza mbə sla ngwəvə vaw. Bakananj dza ghəy tsa mbə sla nžə ghəy lə Dirə tsaa ghwənəkəra. ¹⁷ Njasa nzana va tsəgha kwəma va tsasli mba'ee zliya pəhəti ghwəy: «War mba'a kə mbəzli bakə ndəghakən fəti kwətij naa dzəkən kwəmay, ndəgha fəti katanj na dza nava ndəgha fətiy nza» kə. ¹⁸ Tsəgha na, fətiy ndəghee ta kwəmee də'wə ghən tsee, mbə ndəgha na Dirə tsaa ghwənara vaa dzəkənee kwərakwə diba» kə. ¹⁹ Ma kə ka Farisahi na: «Kwəmaa Dəŋaa?» kə ghəshi. Ma kə Yesəw na: «Sənara ghwəy, sənay Dirə ghwəy baw. Ava tsəgha na. Mbala a ghwəy sənara nžay, a ghwəy dza sənay Dirə nza kwərakwə» kə Yesəw.

²⁰ Yesəw mbə ciki Hyala mbə bəni shiy kaa mbəzli gəzə na kwemer ni gwanashi. Ghəci tə pətsa ka məndiy fə gəna kaa Hyala ti. Ghala pətsa vay, ndə tifa niy mbay kəsəti, sa nzana, ghwəla vəghwə tsa ci niy nzaa səkəw.

Ka dza ghwəy mbay tsəhəŋwəy tə pətsa dze nzw

²¹ Zhini ma kə Yesəw kaa ngəshi diba na: «Nay ghwəy na, ta dzara dze. Ka ghwəy dzay, ka palara. Ka dza ghwəy mbə tsəhəŋwəy tə pətsa dze va nzw. Ta bəkwə dza ghwəy tifa lə kwəma ghwəy jikir na kə Yesəw. ²² Ma kə *ka Zhəwifə kwa jipə shi ki na: «Əy kwəma dza na ta dzay shəka? Ta dzaa pəəsliti ghən tsa ci dza na shəkəna? Njaa na nava kwəma, nə na: «Ka dza ghwəy mbə tsəhəŋwəy tə pətsa dze nzw» kə?» kə ghəshi. ²³ Ma

kə Yesəw sa favə na kwəma təkə ghəshi ki na: «A mbəzli ni, ma ghwəyəy mbəzli tə hidfi nza ghwəy. Yən nee kiy, mə ghwəmə səəkee. Ghwəyəy, mbəzli tə hidfi ni tikə nza ghwəy. Yən nee kiy, ntsa tikə nzeyew. ²⁴ Va tsəgha nə ya ngəñwəy kiy, tifa dza ghwəy nza, ka bəkwə lə kwəma ghwəy jikir na, pən. Kala zləbati pə ghwəy mbə nefer ghwəy, yən na ntsa nzee ghəci, pə ghwəyəy. Ta bəkwə dza ghwəy lə kwəma ghwəy jikir na» kə Yesəw.

²⁵ A kə ghəshi na: «A ndə nza ghaa?» kə ghəshi. Ma kə Yesəw na: «Yən na sa kee vaa gəzanjwəy ndimndim ghala ghatee gəzanjwəy basa. ²⁶ Nay ghwəy na, yənəy, daj na kwemer wəya gar gəzəshee, ya gar basəñwəy ngwəvə nza. Ma ki na, mba'ee sənay, ntsaa ghwənarə vay, kwəma katanj na na sa ci, pən. Ə dzee gəzanshi kwəma gəzara na gwa'a tsəgha kaa mbəzli tə hidfi» kə Yesəw. ²⁷ Mbəzli va nashi ki na, sənay ghəshiy dzəkən Dəy Hyala gəzanjwəy Yesəw kwəma na, kə ghəshiw. ²⁸ Ma kə ngəshi ki na: «Ghala pətsa dza ghwəy kafakaterə yən Zəghwə yakə ndə ngəriy, ghala dza ghwəy sənay, yən na Ntsa nzee ghəci, pə ghwəy. Ta sənay dza ghwəy difa, shiy tifa mba'ee mənə lə dī tsee njasa dī yaw, ya namaba kwəma na sa gəzə yay, war kwəma banavəra Dirə na, pə ghwəy. ²⁹ War ghəy na kwa zəərə lə ntsaa ghwənarə va, ka zlara na kwətiraw. Sa nzanay, ya hwəmba na, war kwəmaa təbanci kee mənə» kə Yesəw. ³⁰ Ma sa favə mbəzli kwəma gəzəkə Yesəw va tsəgha ki na, daj nihwəti banavə nefer shi.

Ndərazhi yaya ni lə mevivi

³¹ Ma kə Yesəw kaa *ka Zhəwifəə banavə nefer shi va ki na: «Ghwəy na ghwəy kiy mbəzli niy, mba'a pə ghwəy kəsəvə kwəma bəñinjwəy ya na mbə nefer ghwəy katanj katanjəy, ka ni ya mbəzli ta sədfee dza ghwəy nza katanj katanj. ³² Ta sənata na katanj na kwəma dza ghwəy. Ka kwəma katanj na va dzay, mba'a pələntəñwəy səvəri mbə mevivi ka gwəra ghən tsa ghwəy ghwəy» kə. ³³ Ma kə ka Zhəwifəə ngəci na: «A Metə, ghəy kiy, jijihiy *Abərahəm nza ghəy, səəkə ndə mənəhwə mava tə ghəy ghala nza ghəyəw. Njaa njaa ka gha ni na: “A kwəma katanj na va dzaa pələntəñwəy mbə mevivi ka gwəra ghən tsa ghwəy ghwəy” pə ghaa?» Kə ghəshi. ³⁴ Ma kə Yesəw na: «Ə gəzanjwəy ya, ta na navay, tsəgha na, ya wa ntsaa mənə *kwəma jikir

na ya hwəmbay, mava tsa kwəma jikir na va mənəy na. ³⁵ A ghwəmmə sənay, ya hwəm kiy, ka mbay mənədiy bələti mava, ka zəghwə kəghi mbə ndərazhi yaya niw. Ma tsa yakə mənədiy yawa tsa zəghwəy, ntsa kəghi na tsava ya hwəmba naci. ³⁶ Va tsəgha na ki, mba'a pən yən Zəghwə kəghi pələntəñwəyəy, ghala dza na mbəzliy gwəra ghən tsa shi dza ghwəy nza kwagwa'a kwagwa'a ki.

³⁷ E sənay jijihiy Abərahəm nza ghwəy nanzə. Ya tsəgha nə ki na, mbə pəla pəəslira ghwəy. Sa nzana, kala zləbavə kwəma bəñinjwəy ya ghwəy. ³⁸ Yən nee kiy, dzəkən shi citərə Dirə gəzee kwəma. Ghwəy kwərakwə na, kwəma gəzanjwəy dəñwəy ghwəy mənə» kə Yesəw. ³⁹ Ma kə ghəshi zləbanci na: «Wa Abərahəm na jijinjəy sa» kə ghəshi. Ma kə Yesəw na: «Mba'a pə ghwəy niy nzaa jijihiy Abərahəm katanj nzay, ta ghəra sləni niy dza ghwəy njasa niy ghərahwə Abərahəm va nza. ⁴⁰ Vanay sana, ya tsəgha bəñinjwəy ya kwəma katanj na, njasa banavəra Hyala kwagwa'ay, mbə zhini nza ghwəy pəla kwal tsaa pəəslira ba. Gəla kwəma vay, səəkə Abərahəm mənəhwə ghala nza naw. ⁴¹ Ghwəyəy, sləni ghəra dəñwəy na sa ghəra ghwəy va» kə Yesəw. Ma kə ghəshi na: «Ghəyəy, ndərazhi yakə mənədiy kwa ciki kala sənay dəshim nza ghəyəw. Hyala na tsa ghəy Dəñjəy kwətinj» kə ghəshi.

⁴² Ma kə Yesəw na: «E gəzanjwəy kwəma na, dəñwəy kə Hyala nza katanj katanjəy, ta dīra niy dza ghwəy nza, sa nzana, va Hyala yən madfi səəkee tikə. Ə tarəvee səəkərə sana dəwə ghən tseyew, ghənzə ghwənikərə na. ⁴³ Sənəzəna kiy, wa shiy mənishi favə ma ghwəy kwəma dee na gəzanjwəy sanaa? Sa nzana, kala mbay ghwəy fa kwəma gəzanjwəy ya. ⁴⁴ Sa nza ghwəy ndərazhi *ndə jaka tsa Hyala. Dzəghwa ka dī mənə shi dī dəñwəy ghwəy ki. Dəñwəy tsa vay, ndə bəkwəpə na ghala kwatanjata na naci. Səəkə naa gəzəkəvəri na katanj na kwəma səvəri mbə miy tsa ci ghala nza na ya kwətinjəw. Sa nzanay gəzə na katanj na kwəma vəw. Na dzərvə dzərvə na va kwəmay, ghənzə na naci gəzə kwəma sənabəy na mbə, sa nzana didi dzərvə ghəci. ⁴⁵ Na nee kiy, kwəma katanj naa na gəzee. Va tsəgha zləba ma ghwəy nee va kwəma. ⁴⁶ Wa ntsaa kəsara mbə ghwəy yən mbə mənə kwəma jikir na, gar nə ghəci na: “Ava tə pətsa tsa' tsa nanjəe mbə mənə kwəma jikir na nee”

kəa? Əy kala tsəgha, war kwəma katan na kə sa gəzee nay, tawa dī ma ghwəy zləbā kwəmee kia? ⁴⁷ A na tsa Hyala ndəy, ta fa kwəma nza va dza na. Sa nzana kala mbəzli Hyala ghwəy, va tsəgha fa ma ghwəy kwəma va» kə Yesəw.

Gha məndiy ya Abərahəməy, Yesəw tifa na

⁴⁸ Ma kə *ka Zhəwifə kaa Yesəw na: «Nay gha katan kwəma gəzanə ghəy va, nə ghəy: “Ndə ka *Samarī nza gha, zhini ndə gazlaka gha” pə ghəy kəsə» kə ghəshi. ⁴⁹ Ma kə Yesəw na: «Ndə gazlaka nzeyew. Yənəy, dikə na sa fee dzəti Dirə, ma ghwəy na, kala dī ghwəy fə dikə dzətee. ⁵⁰ Pəla dike kaa ghən tsee na na yaw, a ntsaa pəlara tsee dikə tifa. Ntsa vay, ghəci dza naa sla ngwəvə kən mbəzli difa. ⁵¹ Ə gəzanjwəy ya, ta na navay, tsəgha na, war mba'a kə ndə kəsəvə kwəma gəzee na mbə nəfə tsa ciy, ka nata məti tsava ndə naciw» kə.

⁵² Ma kə ka Zhəwifə ngəci ki na: «Yawaa, nana kiy, a ghəy sənay karkar, ndə gazlaka nza gha, pə ghəy. Ma kar *Abərahəməy ghəshi lə ka gəzə kwəma Hyala mbəradzə, mba'a ghəshi bəkwəshi gwa'a na, ka nata məti ntsaa kəsəvə kwəma gəzee na mbə nəfə tsa ciw, pə gha na. ⁵³ Ma Abərahəməy ghəci jijiñəy naci ki, mba'a mətəy na, war tərəjwəbā tsa gha va dikə tsa mənī gha kən tsa ci va na? Ya ka gəzə kwəma Hyala mbəradzəy pənjwə bəkwəshi ghəshi. Ndə ka wa bəti gha ghən tsa gha na gha kia?» kə ghəshi. ⁵⁴ Ma kə Yesəw na: «War mba'a pən fal ghən tsee də'wə ghən tseyey, ka dza bamaa nza tə kwəma fal tsa vaw. Dirə tsa mə ghwəmə falra na tsee fal. Dirə tsa nə ghwəy va: “Hyala ghəy na” pə ghwəy. ⁵⁵ Zhini kala sənay ghwəy bā. Yən nēe kiy, e sənay. Mba'a pən ni, sənay yaw, pənəy, ndə dzərvə dzee zhəghəra kwərakwə ki, njasa nza ghwəy va. E sənay ta na tsee ghən, mba'ee kəsəvə kwəma ci mbə nəfə tsee. ⁵⁶ Ndə nja jijiñwəy Abərahəməy tsa gəzə ghwəy tsa sanay, dalala niy vəshiy na, ta nata vici dzee təzli ti. Ma sa tsəhəy vəghwə tsa va mba'a nayəy, dza na mba'a vəshiy dalala» kə. ⁵⁷ Ma kə ka Zhəwifə na: «Ghaa wa nə gha, shanj gha ta mənəti ya piya cifə mətəkə ghala yakəña mənəti na, hwəm nay gha Abərahəmaa?» kə ghəshi. ⁵⁸ Ma kə Yesəw na: «Ə gəzanjwəy ya, ta na navay, tsəgha na, ghala mənəti ghwəla ta ya Abərahəməy, yən tifa na» kə.

⁵⁹ Ma sa favə ghəshi Yesəw zləbakə kwəma va tsəgha na, mba'a nəfə tsa shi satiy. Tapə ghəshi mbə bəsə hərəzli, ta pə'wə li shi. Dza Yesəw naci mba'a mbəy və shi. Mba'a ghəlīkəvərivay səvəri mbə *ciki Hyala.

9

Kar Yesəw lə ntsa yakə mənəti ka ghwəlfə

¹ Ma sa tsəhəy Yesəw ge'i lə tsəhwəti pi ghəci mbə dza na, mba'a nay tsəhwəti ndə, ghwəlfə ghəci, ghala yakə mənəti. ² Ma kə *mbəzli ta səfa ci na: «A Metər, wa shiy mənishi yakə mənəti ntsa tsətsə ka ghwəlfə tay? Va na ci *kwəma jikir na ghwəlfəy na tanaa? Naa va na mənəti mbəzli yakə na?» kə ghəshi. ³ Ma kə Yesəw kaa zləbanshi na: «Mənīy ghwəlfə tsa kən ntsa tsa va kwəma ci jikir na, ya va na mənəti mbəzli yakəw. War ə yakə mənəti tsəgha, ta mbə bərci Hyalaa civaa dzəti ngwəla kaa mbəzli, tə mbərkə kwəma ci. ⁴ Nay ghwəy na, ghala nza pi ghwəlfəy havəghwə, ka mbəvə viciy, ghəra pə ghwəmmə ghəra sləni ntsaa ghwənikəra. Sa ka vərđi səəkətay, ka dza ndəə mbay ghəra sləniw. ⁵ Ghala pətsa nzee tsa tikə tə hidī diy, yən na wanj pi ta mbəzli tə hidī» kə Yesəw.

⁶ Ma sa gəzəkə na kwəma va tsəgha na, dza na pe' təfati ndighwər tə hidī, dza hwad' hwadivəshi lə dəvə ci jəwə, mba'a sadətatishi tə mətəkə ghwəlfə tsa va. ⁷ Ma kə ngəci ki na: «Mbala pishə kwəma gha kwa kwəfa nə mənəti va Shiləwe, kə mənəti slən tsa nza» kə. (Ma dī slən Shiləwe tsa vaa gəzəy, ntsa ghwənay mənəti.) Mba'a ghwəlfə dzay dzəghwa kwəfa va, mba'a pishə kwəma ci. Ma zhəghəva naa səəkə na, ghəci mbə nay pi dīwəj dīwəj.

⁸ Ka ghalahiy, lə nihwəti mbəzliy niy nay ghəci mbə cə'wə shiy nza na, mba'a ghəshi nay mbə nay pi. Sa nay ghəshi na, dza ghəshi ka dədəw kwəma kwa jipə shi, a kə ghəshi na: «Ntsa sa ka ghwəmmə vaa nay mənəzəy vəgha kwal ka cə'wə shiy tsəy?» kə ghəshi. ⁹ Dzəghwa bakə mbə mbəzli təhəvərivashi ta zləbā kwəmaa dzəkən: «Ghəci na» kə nihwəti. «Awə, ghəci naw, tsəhwəti ndə na sava nzana wa'i ghəci» kə ghəshi. Ma kə də'wə ghən tsa ci ki na: «Waa yən na» kə. ¹⁰ Ma kə mənəti ngəci ki na: «njaa njaa səəkə na, ghwənishī mətəkə gha, ka nay pi gha nana shiki?» kə mənəti. ¹¹ Ma kə na: «Waa

ntsa nɔ mɛndi va, Yesɔw, kɛ mɛndi slɛn tsa ci hwadivɛ na hidifi lɛ dɔwɛ ci jɔwɛ, mba'a manatɛrashi tɛ mɛtsɛhɛɛ, ma kɛ ngara na: "Mbala pishɛ kwɛma gha kwa kwɛfa Shilɔwɛ" kɛ. ɔnkwa pɛn, mba'ee dzaa pishɛ. Ma sa pishɛ ya, tsa' pɛn na, yɛn mbɛ nay pi tsɛgha" kɛ. ¹² Ma kɛ ghɛshi na: «Kwɛmaa ntsa va sɛnzɛnva tsɛy?» kɛ ghɛshi. «A' sɛnay ya nda kwɛma naw» kɛ ntsa va.

*Ka Farisahi lɛ ghwɛlfɛ tsa ghwɛnita mɛtsɛ ci

¹³⁻¹⁴ Ma fɛca vici hwadivɛ Yesɔw va hidifi jɔwɛ, mba'a sadatishi tɛ mɛtsɛ ghwɛlfɛ tsa va mba'a mbɛliyɛy, fɛca *vici dɛkɔva niy nza na. Dza mɛndi mba'am pɛmanakɛshi ntsa va kaa *ka Farisahi. ¹⁵ Dzɛghwa ka Farisahi kwɛrakwɛ ki, ka dɔw kwɛma va ghwɛlfɛ tsa va, a kɛ ghɛshi na: «A ntsa, ya sa niy nzana ghwɛlfɛ gha niy nza kala nay piy, njaa njaa sɛɛkɛ na zhini ghaa nay pi nanaa?» kɛ ghɛshi. A kɛ ghwɛlfɛ tsa va na: «Waa hidiy sadati na tɛ mɛtsɛhɛɛ jɔwɛ. "Mbala pishamtishi" kɛ. Ma sa dzɛɛ pishishi na, mba'a mɛtsɛhɛɛ ghwɛnishi dɛwɛj, ka nay pee» kɛ. ¹⁶ 'Wakɔvɛ nava kwɛma bakɛ mbɛ tihɔvɛri ka Farisahi kwa jipɛ shi ki. Ma kɛ nihwɛti mbɛzli mbɛ shi na: «Ma ntsaa ghɛrati slɛni vay, ntsa Hyala naw, mba'a kɛɛ ntsa Hyala nzay, ka dza naa mɛni slɛni tsɛgha na fɛca vici dɛkɔva nzaw» kɛ ghɛshi. Ma kɛ nihwɛti na: «njaa njaa ka ntsaa kamaa ntsa Hyala mbay mɛnti slɛni madɛɛna madɛɛna na va tsɛghaa?» kɛ ghɛshi.

¹⁷ Dzɛghwa ka Farisahi va ka zhiniy dɔw kwɛma va ntsa ghwɛnita mɛtsɛ ci va dɛba, a kɛ ghɛshi na: «A ntsa, njaa na kwɛma gɛzɛ ghaa dzɛkɛn ntsaa ghwɛnantɛɛna mɛtsɛhi gha ni naghaa?» kɛ ghɛshi. A kɛ ntsa va na: «Ma ta vɔyay, ndɛ Hyala na, nɛ ya na nɛɛ» kɛ. ¹⁸ Ma mbɛzli dikɛ dikɛ ni mbɛ *ka Zhɛwifɛ nashi ghalaba na, di zlɛba ghɛshi, katanj niy nza ntsa vaa ghwɛlfɛ na ghwɛnishi mɛtsɛhi ci, kɛ ghɛshi, kala war sa ghɛshi dɛwɛti va mbɛzliy yakɔw. Dza ghɛshi mba'a ghɛshi harashi mbɛzliy yakɛ ki. ¹⁹ Ma sa sɛɛkɛshi ghɛshi na, tapɛ ghɛshi ta dɔw vɛ shi, a kɛ ghɛshi na: «Zɛghwɛ ghwɛy na sasa katanj na mbɛzli ni? Katanj katanj sɛnay ghwɛy, ka ghwɛlfɛ ghwɛy yakɛ na? Ya sa nzana tsɛghay, njaa mɛnti na madɛ naa nay pi sana kia?» kɛ ghɛshi. ²⁰ Ma kɛ mbɛzli va na: «A na na ghɛyɛy, a ghɛy sɛnay zɛghwɛ ghɛy na, ka ghwɛlfɛ ghɛy yakɛ. ²¹ Ma ghwɛni tsa ghwɛnishi

mɛtsɛhi ci, madɛ na ta nay pi sɛnay, nda wantsaa ghwɛnantishi na, sɛnata nava ghɛyɔw. Dɔwɛm nava vɛ, dikɛ na gar zlɛba kwɛma ghɛci dɛ'wɛ ghɛn tsa ci» kɛ ghɛshi. ²² Va va gɛzɛ ghɛshi kwɛma va tsɛghay, sa nzana mbɛ hazlɛni ghɛshi va mbɛzli dikɛ dikɛ ni va mbɛ ka Zhɛwifɛ. Sa nzana, mba'a ghɛshi niy gɛzɛti kwa jipɛ shi: «Ntsaa dzaa ni: "Kɛristɔw Ntsa tivɛ Hyala na Yesɔw" kɛy, ta banti dzam sɔvɛri mbɛ ciki basɛ va tsa ka Zhɛwifɛ» kɛ ghɛshi niy niy. ²³ Va tsɛgha nɛ mbɛzliy yakɛ zɛghwɛ va va: «Dɔwɛm vɛ, aa kɛliy gar zlɛba kwɛma dɛ'wɛ ghɛn tsa ci» kɛ ghɛshi.

²⁴ Zhini ka Farisahi da' ghɛshi harvɛ ntsaa niy nza vaa ghwɛlfɛ, ka zhiniy dɔw kwɛma vɛ kwa baka sɛda dɛba, a kɛ ghɛshi na: «Ntsa, sɛnzɛnvay, kwa kwɛma Hyala nza ghwɛmmɛ, gɛzɛ pɛ gha gɛzɛkɛvɛri kwɛma tsɛrtɛr. A ghɛy sɛnay, ndɛ mɛni *kwɛma jikir naa ntsa va, pɛ ghɛy» kɛ ghɛshi. ²⁵ Ma kɛ ntsaa niy nza vaa ghwɛlfɛ na: «Am, a na neyɛy, sɛnay ya nɛɛ, nda ndɛ mɛni kwɛma jikir na na, nda kala tsɛgha naw. Ma na neyɛy, shiy kwɛtij na shi sɛnasheɛ, ghwɛlfɛ niy yakɛram, ma nanay, mbɛ nay pee» kɛ. ²⁶ Ma kɛ ghɛshi ngɛci na: «njaa mɛntɛɛna na tay? A shi mɛnti na madɛ mɛtsɛ gha vaa ghwɛnita?» kɛ ghɛshi. ²⁷ Ma kɛ ntsa va na: «A mbɛzli ni, e gɛzɛɛnvay kwɛma na ngar nanzɛ mɛcanata gwa'a bay? A shi dɛ ghwɛy ni mbɛ kwɛma va, zhini ghɛy dɔw bayaa? Naa, ɛ dɛ ghwɛy mɛnɛnvay ka mbɛzli ta sɛda ci kwɛrakwɛ shɛkɛna?» kɛ. ²⁸ Sa gɛzɛkɛ ntsa va tsɛgha na, dza ghɛshi ka tsɛrɛ, a kɛ ghɛshi na: «Nighɛvɛyɛy tɛ gha wɛzɛ. Gha ka na nzaa ntsa ta sɛda tsava ndɛ, pɛ gha. Lɛ ghɛyɛyɛy shi na ghɛyɔw. Ghɛy na na ghɛyɛy, mbɛzli ta sɛda *Mɛyizɛ nza ghɛy. ²⁹ A ghɛy sɛnay, a Hyala niy gɛzɛnci kwɛma kaa Mɛyizɛ. A na tsatsa ndɛy, sɛnay ghɛy nda dzɛghwa tima tɛzlikɛvay naw» kɛ ghɛshi.

³⁰ Ma kɛ ntsaa niy nza vaa ghwɛlfɛ na: «Kwɛma madɛɛna madɛɛna naa nava ki, sa nzana va kala sɛnay pɛtsa sɛɛkɛ na ti ghɛwɛy, zhini mba'a ghwɛnantɛra mɛtsɛhɛɛ?» ³¹ Nanzɛ kij, a ghwɛmmɛ sɛnay, kar Hyalaa yɛmanshi kwɛma mbɛzliy mɛni kwɛma jikir naw, war ntsaa ha'wɛ ti, ka mɛni kwɛma dɛ na, na sa ka naa mananci kwɛma dɔw na. ³² Ghala nza ghwɛmmɛ sana tɛ hidiy, sɛɛkɛ ghwɛmmɛ favɛ mɛndiy gɛzɛ tsahwɛti ntsaa ghwɛnantɛ mɛtsɛ ntsa yakɛm ka ghwɛlfɛw. ³³ Kala va Hyala kɛ ntsa sɛɛkɛ nzay, shi dza naa mbay mɛnti

tifa ya jəw nɔwə» kə. ³⁴ «Gha sa yakəm mbə kwəma jikir na, mba'anya gha mbə pa' ndatsə na, zhini gha saa dzaa banavənjəy kwəma na?» kə ghəshi. Mba'a ghəshi banti mbə ciki basəva tsa shi ki.

Yesəw yəmə mbəzli caslakə nəfə ni lə ghwəlfə

³⁵ Ma sa favə Yesəw məndiy gəzə, a ghəshi banti ntsa mbəliti na va mbə ciki basəva, kə məndi na, mba'a ghəshi kwəmay li. Ma kə ngəci sa kwəmay ghəshi na: «A ntsa, banavə nəfə tsa gha gha kaa Zəghwə yakə ndə ngəri na?» kə. ³⁶ Ma kə ntsa va na: «A Ntsaa sləkəra, gəzara nda wa ndə na, nze mbəə banavə nəfə tsee» kə. ³⁷ Ma kə Yesəw ngəci na: «Ava ghəci na saa gəzəna kwəma tsa sənɔnva, yən yən sa nighə gha tsa» kə. ³⁸ Ma sa favə na tsəgha, a kə na: «A Ntsaa sləkəra, e ndəna nəfə tsee» kə. Tsəfəkwa tsəfəkəwəy kwa səda Yesəw.

³⁹ Ma kə Yesəw ki na: «Ta mbə shiy zhəghəshi səkəree dzəti hidī, a mbəzli ghwəlfə ghwəlfə ni nay ma pi mbəə nay pi, ma ka mətsəə nay pi na, mbər niva ka ghwəlefesliy nay ma pi» kə. ⁴⁰ Ma sa favə nihwəti *ka Farisahi tifa vəgha Yesəw, ghəci mbə gəzə kwəma va na, tapə ghəshi ta dəw kwəma və, a kə ghəshi na: «Ghwəlefesli nza ghəy sana sənɔnva kwərakwə tsəna?» kə ghəshi. ⁴¹ Ma kə Yesəw na: «War mba'a pə ghwəy: «Ghwəlefesli nzay» ka dza fətiy nza kən ghwəy nɔaw. Sa nə ghwəy va ki: «Mbəzliy nay piy gə ghəy na ghəy» pə ghwəy, va tsəgha nza fəti kən ghwəy» kə Yesəw.

10

Fir dzəkən ndə lə tənkesli ci

¹ Dza Yesəw mba'a gəzəkə kwəma kwa fir, a kə na: «Ə gəzanjəy ya, ta na navay, tsəgha na, ya wa ntsaa dza maa dzəghwa səmə tənkesli kwa miy pətsaa dzəghwa səmə, dza na mba'a dzəghway tə kələm dzəghwa səməy, ndə ghəli na tsava ndə, zhini ndə zləghwə ghəci difa. ² Ma na ntsaa dzəkə kwa miy pətsaa dzəghwa səməy, ghəci na ndə tənkesli tsa slar tsa. ³ Ta ghwənanamti səmə dza ntsaa ndəghwə ghi tsa va. Ka na dza na, ka haka tənkesli ci vaa səvəriy dzəti ngwəla, lə slən lə slən ki. Sa nzana gwa'a gwa'a tənkesli va sənata məli ci na, war ka d'anci fəti ghəshiy səvəri. ⁴ Ka na dza, sa ka na harkəvəriishi gwanashiy dzəti ngwəla na,

ka 'wanshi kwal, ka nəw ghəshiy dzəmti. Sa nzana, gwa'a ghəshi sənabəhwə məli ci. ⁵ Ma na ntsa sənabəshi ma ghəshi liy, ka dī ghəshiy nəwəw. A ka ghəshiy hwəhwəshi və, sa sənabəshi ma ghəshi li» kə.

⁶ Tsəgha bəlanakəshi Yesəw fir tsa va. Ma ki na, favə kwəma va ghəshi nda dzəkən wa dī Yesəw gəzanshiw.

Yesəw na ndə ndəghwə shiy tsa wəzə tsa

⁷ Zhini ma kə Yesəw ba na: «Ə gəzanjəy ya, ta na navay, tsəgha na, yən na miy pətsaa dzəghwa səmə kəli məndi tənkesli kwa. ⁸ Mbəzliy 'wakə kwal vaa səkəshi pərba ghəshi kaa ngəra gwanashiy, ka ghəli na ghəshi, zhini ka zləghwə ghəshi difa. Sa səkəshi ghəshi na, kala fa kwəma tənkesli və shi. ⁹ Yən na miy dəgha. Mba'a kə ndə dzəkəy kwayay, a tsava ndə taa mbəliy. Ta mbə dza naa dza, ka dzəkə, ka səvəriy, ka kwəməvə shi zəmə ci. ¹⁰ A na ndə ghəli naci kiy, nay gha ghəci səkəy na, war ta ghəli shiy, ka bəkwə shiy, ka ladamtishi gwa'a tsəgha ka naa səkə. Yən na nēe kiy, ta mbə mbəzliy kwəməvə piy səkəree. Piy tsa va na, ta kwa ndimndim, kala kədi ma.

¹¹ Yən na ndə ndəghwə shiy tsa wəzə tsa. Ndə ndəghwə shiy tsa wəzə tsay, kar naa zlay piy tsa ci tə mbərkə tənkesli ci. ¹² Ma na ndə ndəghwə shiy tsa ndəghwə shiy war ta kwəməvə gəna ci, kala ndə ndəghwə shiy tsa katanj tsa ghəci, zhini kala shi ci tənkesliy, war nay ma na dəghwava jezl tsahwəy mbə tənkesli na, bəvbəpə ka naa hwəy zlashi tənkesli tifa. Ka dəghwava jezl dza na, ka zliy dzəmbə shi, mba'a zlərhəvəri tənkesli ki. ¹³ Va wa hwəy na tsəgha zlashi tənkesli va kiy, sa nzana war ta gəna ghəci ndəghwə shiy gwa'a tsəgha, kala kwəmaa shashanci tifa ta tənkesli. ¹⁴⁻¹⁵ Yən na ndə ndəghwə shiy tsa wəzə tsa. Njasa nzana va, mba'a Dirə sənara, mba'ee sənay kwərakwəy, tsəgha sənashēe tənkeslēe, mba'a ghəshi sənara kwərakwə. Ta zlay piy tsee dzee tə mbərkə ti shi. ¹⁶ A nihwəti tənkeslēe tifa tə ngwəlashi, kala tsəhəshi kwa səmə difa. Ta dza dzee basəkəshiy dzəghwa səmə, nza ghəshi favə gaka məlee, nza ghəshi jakashi ka garawa tənkesli kwətinj. Nzee nzaa ndə ndəghwəshi kwətira ki.

¹⁷ Təranjw diti Dirə kwəmee sana, sa nzana mba'ee zləbati zlanay ghən tsee

9:37 9:37 4:26

9:39 9:39 5:22

9:40 9:40 Mt 15:14; 23:26

9:41 9:41 15:22

10:4 10:4 10:27; ShiZhnj 14:4

10:6 10:6 16:25

10:8 10:8 Zher 23:1-2; Ezhek 34:2-3

10:9 10:9 14:6; Cem 23:2; Ezhek 34:14

10:11 10:11

ndə tənkesli: Cem 23:1; Ezhek 34:11-16; Zher 23:3; Mt 18:12-14; Ebr 13:20; ShiZhnj 7:17; zləbavə məti: 15:13; Rm 5:8; 12hnj 3:16

10:12 10:12 SləniKY 20:29

10:14-15 10:14 10:27; 2Tim 2:19

10:14-15 10:15 Mt 11:27

10:16

10:16 11:52; Ezay 56:8; Ezhek 34:23-24; 1Pi 2:25

10:17 10:17 3:35; 5:18

10:18 10:18 4:34

kaa mēti, ma nzee zhiniy zhakatira taa nza dība. ¹⁸ Ndē tība ka mbay bēhwē piy tseyew. Yēn lē dī tsee zlēbati na zlanay ghēn tsee kaa mēti. A bērciy zlanay ghēn tsee kaa mēti vōya, zhini lē bērciy zhakatira mbē mēti vōya dība. Ava tsēgha na kwōma ndara Dirē tā mōnee» kē.

¹⁹ Sa gōzōkē Yesōw tsōgha na, dza bakē mbē *ka Zhōwifē zhiniy tēhēshi, tē mbērkē kwōma ci va gōzōkē na. ²⁰ Ma kē nihwēti mbēzli dānj mbē shi na: «A shiy mbē ghēn ci, ndē gazlaka na, tawa fafa ghōwēy kwōma ci va tay» kē ghēshi. ²¹ Ma kē nihwēti na: «Ka mbay ndē shi mbē ghēn gōzōkē kwōma tsōtsē naw. Ndē gazlaka na, mba'a mbay ghwōnamti mōtsēhi ghwōlfē na?» kē ghēshi.

Ka Zhōwifē kala dī ma kwōma Yesōw

²² Dza *ka Zhōwifē mba'a ghēshi mēnti makwaghwa zōzōē dzōkēn ghwōni *ciki Hyala tsa mbē mōlmē Zherōwzalem, sa mēnta vici va ki. Kēghēli, ghala tir tasli ka makwaghwa vaa nza. ²³ Dza Yesōw mba'a tsōhōy mbē tsē va. Dza na ka tōwrē dzar mbē gōrka nē mēndi va «Gōrka *Salōmanjw» kē mēndi mbē ciki Hyala tsa va. ²⁴ *Wakōvē ka Zhōwifē bāsō ghēshi bāsōkōvashi, dēzlētsōbē ghēshi tsōbay Yesōw. Ga' ghēshi tā dōw kwōma vō, a kē ghēshi na: «A Yesōw, pa' hwōm dza ghāa nza mbē sōnjōy mōhōrli ghōy tay, wōzōbā kōslatōnjōy gha na slōn tē kwōma na, niy nza ghāa *Kōristōw ntsaa tivē Hyala va sa» kē ghēshi. ²⁵ Ma kē Yesōw ngēshi na: «Ghala ndatsē gōzānjōy ya kwōma vaw, ghōwēy na shiy dī ma zlēba. Ya kwataka slōni ghōrēe na madānja madānja na lē bōrci bōra Dirēy, mbē ndōgha fōti naa dzōkōnee. ²⁶ Ya tsōgha nōē kiy, ndara nēfer ghōwēy ghōwēy, sa kama ghōwēy mbē tēnjkesliy yaw. ²⁷ Ma ni va tēnjkesliy, a ghōshi sōnabōhwē nēē mōli. Ka nōwra tē sōbēē. Mba'ēē sōnashi shi ya kwōrakwō. ²⁸ Ta bānavōshi piy tsaa kōdī ma dzee, ka dza ghōshiy zashi tēpōw. Tsahwēti ndē tība dzaa mbay zlēghwōhwōshi mbē dōvē yaw. ²⁹ A Dirē tsaa ndarashi va mbē dōvēē tājōti shiy gwa'a gwa'a tē dikē. Tsahwēti ndē tība mba'a dzaa mbay zlēghwōhwōshi mbē dōvē ciw. ³⁰ Na na ghōy ghōy lē Dirē kiy, ndē kwōtīnj nza ghōy» kē Yesōw.

³¹ Dza ka Zhōwifē ka zhiniy imē hōrezli tā pō'wō Yesōw li shi dība. ³² Ma kē Yesōw ngēshi na: «Ya sa nzana slōni wōzē na yōn ghōrati kwa kwōma ghōwēy lē bōrci

ndara dirē, mba'a ghōwēy nata kiy, tā nama mbē kwōma va dī ghōwēy zhiniy pō'wōra lē hōrezli kia?» kē.

³³ Ma kē ka Zhōwifē na: «Va slōni wōzē na mēnti gha dī ghōy pō'wōnja lē hōrezliw. Ma kwōma pō'wōnja ghōy tiy, sa dzōmbōnja gha va mbē gōzō kwōma sawaa dzōkōn Hyala. Ndē ngōri gha na, dza gha ka dī zhōghē ghēn tsa gha ka Hyala» kē ghēshi. ³⁴ Ma kē Yesōw ngēshi na: «A mēndi tsasliiti mbē zliya kwōma pōhōti ghōwēy, ma kē Hyalay: "Ghōwēy na hyalahi" kē. ³⁵ Zhini dība kiy, a ghōwōmmē sōnay, ma kwōmaa gōzōkōvata mbē Zliya Hyalay, ka mbay ndēō bashamtiw. A Hyala fanati slōn gwa'a kaa mbēzli bānakōshi na va kwōma nōē: "Ghōwēy na hyalahi" kē ngēshi. ³⁶ Yēn sana kiy, Hyala tōravōra na mba'a ghōwōnikōra tikē tē hidī ni. Njaa njaa ka ghōwēy ni bā na: "Kwōma sawaa gōzēē dzōkōn Hyala" pō ghōwēy ki, yōn patōnjōwōy kwōmaa dzōti ngwōla: "Zōghwō Hyala nzee" pōn kia? ³⁷ Mba'a kē slōni ghōrātee, kala slōni Dirēy, ghālābā na ka bōra nēfer ghōwēy ghōwēy ma. ³⁸ War slōni Dirē karkar kē sa ghōrēē vay, ya kala bōra nēfer ghōwēy ghōwēy na, zlēbatim slōni ghōrātee va gwa'a tsōgha. Ghālābay, tā sōnay dza ghōwēy njasa nza Dirē mbē ya, yōn kwōrakwō na, mbee» kē Yesōw.

³⁹ Zhini ka Zhōwifē tapō zhimbōshi mbē pōla kwal tsaa kōsē ci dība, dza na mba'a mbōliy vō shi. ⁴⁰ Mba'a dzaa tājōy dzōvōri tsahwēti hōlēbē tsa hēl Zherden, gē'i tē pōtsaa niy mōni Zhanj va *batem. Dza na mba'a nōyōy. ⁴¹ Dzōghwa dānj nihwēti mbēzli sōkōshiy dzōvōgha. A kē ghēshi na: «A ghōwōmmē sōnay, mōnōhwō kwōma madānja madānja na Zhanj ya kwōtīnjōw. Nanzō kiy, ya namābā kwōma gōzōkē naa dzar ntsa gwanata na, tsōgha ghōnzō» kē ghēshi. ⁴² Dānj mbēzli tē pōtsa va bānavō nēfer shi kaa Yesōw.

11

Mōti Lazar

¹ Dza zōlghwō mba'a kōsōvō tsahwēti ndē mbē mōlmē Betani, Lazar, kē mēndi slōn tsa ci. Betani vay, mōlmē nza kar Marōy va, ghēshi lē zhambōghōta Martē mbē na. ² Ma Marōy vay, ghōnzē na maliy niy bāsliti shidshid Ndē slōkōpē va lē 'wōrdi, zhini mba'a niy sadāntishi lē shiti mbē ghōn nōē. Zōmbōghōta Lazar na sa gwōrapōy tsa va. ³ Dza ghēshi lē zhambōghōta bakanashi ki, ghwōni ghēshi

10:19	10:19 9:16	10:20	10:20 8:48	10:23	10:23 SlōniKY 3:11	10:24	10:24 Lk 22:67	10:25	10:25 5:36
10:26	10:26 16:9	10:27	10:27 8:47; 10:3, 14	10:28	10:28 5:24; 6:39	10:30	10:30 5:18; 17:21	10:31	
10:31	11:8	10:33	10:33 SlōniTāH 24:16; Mt 26:65	10:34	10:34 Cem 82:6	10:36	10:36 1:34	10:38	10:38
10:25	10:39	10:39	7:30; 8:20	10:40	10:40 1:28	10:41	10:41 1:29-34; 3:27-28	10:42	10:42 2:23
11:1-2	12:1-3; Lk 10:38-39	11:3	11:3 11:36						

ghwənay ndə ta dza ghəcıy gəzə kaa Yesəw. A kə taa ni na: «A Ndə sləkəpə, wa vanay madıgana tərəy gwərapəy, kə məndi» kə taa ni. ⁴ Ma sa favə Yesəw bar tsa zəlghwə tsa Lazar va ki, a kə na: «Nay kwəma zəlghwə tsa Lazar va ghwəy na, mənıy zəlghwə tsa vaa zəlghwə ta mətıy ghəcı və bətəw. Zəlghwə tsaa dzaa ci dikə tsa Hyala tərəjw tsa ci, lə ta mbə məndıy fə bamaa dzəti dikə tsa Zəghwə Hyala na» kə.

⁵ Yesəw kiy, tərəjw niy dı na kar Martə lə Marəy mba'a zəmbəghəshi Lazar. ⁶ Ya tsəgha nzə, ləy hwəm sa favə na zəlghwə tsa Lazar va na, mba'a mənı vıci bakə dıba tə pətsa nza na va.

⁷ Ma kə kaa *mbəzli ta səfa ci lə hwəm vıci bakə na va ki na: «A mbəzli ni, zhəghəva ghwəmməə zhəti hidı ka Zhəwde» kə. ⁸ Ma kə ghəshi na: «A Metər, a gha nay nanzə hiy hi dən ghala səəkə *ka Zhəwıfə mbə pəla pəeslıja lə hərəzlıy, zhını a ghwəmmə zhaa zhəmbə ɸa, pə gha na?» kə ghəshi. ⁹ Ma kə Yesəw na: «A ghwəy sənay tsahi mən lə bakə na wan pi mbə vıci kwətıj. Mba'a kə ndəə dza havəghwəy, ka tsati təhwəni tə səfa ciw. Sa nzanay, mbə nay pi na, va wan tsa havəghwə. ¹⁰ Ma mba'a kə ndəə dza həvırey, ta tsa dza təhwəni tə səfa ci ghalaba. Sa ka na nay ma pi, sa nzana kala wan pi və» kə.

¹¹ Tsəgha gəzanakəshi Yesəw kwemer va, zha ma kə ləy hwəm ki na: «A madıgamə Lazar bəti hi, nanzəy, ta dza dzeə fərghakati» kə. ¹² Ma kə mbəzli ta səfa ci na: «Əy, a Ndə sləkəjəy, ma ghənzə tsəgha tə hi kəy, ta mbəlıy dza na» kə ghəshi. ¹³ Ma na Yesəw nacıy, a Lazar mətıy, na kwəma dı na gəzanshi. Ma mbəzli ta səfa ci na, favə kwəma va ghəshıw, hiy bəhwə na katan, kə ghəshi. ¹⁴ Zhını ma kə Yesəw bazhə bazhə ngəshi na: «Wa mətıy mətıy Lazar. ¹⁵ Dalala vəshıree ta kwəma kən ghwəy sa mətıy na va, kala tsəhəree vəgha, nza ghwəy mbəə ndara nefer ghwəy. Nana kiy, dzamməm dzəvəgha!» kə.

¹⁶ Ma kə Təmasə tsa har mənı vaa ihwəli kaa nihwəti *mbəzli ta səfa Yesəw na: «Dza ghwəmmə kwərakwə, a ghwəmmə dza ta bəkwə kwasəbə Ndə sləkəmmə» kə.

Yesəw na ntsaa zhını mbəzli zhakati mbə mətı, ka bənsı piy tsaa kədı ma kaa mbəzlıy bəkwəshi

¹⁷ Dzəghwa kar Yesəw lə mbəzli ta səfa ci ki ndəs tsəhəshi mbə məlmə Betanı. Ma madı ghəshıy tsəhə na, mənı lamı Lazar, kə mənı vıci ghəcı fadə kwa kwəli. ¹⁸ Məlmə Betanı vay, ndəkwə ndəkwə na lə Zherəwzalem, gar kiləwmetər mahkanəy na kwa jıpe shı gwa'a tsəgha. ¹⁹ Dza *ka Zhəwıfə, mba'a ghəshi səəkəshi tıba dən, ta səkwə kar Martə lə zhəmbəghəta Marəy, lə ta dəpanshi nefer shı va kwəma mətı zəmbəghəshi va ki.

²⁰ Ma kə mənı kaa Martə na: «A Yesəw səəkəy, mbə səəkə na» kə mənı. Ma sa favə na na, dza na pəlhəm kafəta, ka dza ta ka'wə kwa kwal. Ma Marəy nanzə ki na, gwəjəta mənəy kəghi. ²¹ Ma sa kə 'wəwə Martə Yesəw ki, ma kə na: «A Ndə sləkəra, a is, mba'a pə gha niy nza tıba nza na, ka mətıy zəməre tsa nzaw. ²² Ya tsəgha nzə kiy, e sənay, ya sana nzə dəw gha shıy, ya nımaɸa va Hyalay, ka zlay bəjashıw» kə. ²³ Ma kə Yesəw ngəta na: «Ta zhəkəməy dza zəməja kwa kwəli pəra Martə, e gəzəja» kə. ²⁴ Ma kə Martə na: «Yan, e sənay ta zhəkəməy dza na kwa kwəli fəca dza nihwəti mbəreketıy səəmə kwa kwəli, fəca dza hidıy kərə» kə. ²⁵ Ma kə Yesəw na: «Martə, yən na ntsaa zhını mbəzli zhakati mbə mətı, ka bənsı piy tsaa kədı ma kaa mbəzlıy bəkwəshi. Ntsaa ndara nəfə tsa ciy, tə ghwəməy dza naa nza, ya ə mətıy na. ²⁶ Ntsa tə ghwəməy tsa dıbay, mba'a kə ndara nəfə tsa na, ka mətı na bətə teepəw. Zləbavə kwəma va gha tsəgha na, pə gha sa?» kə Yesəw. ²⁷ Ma kə Martə na: «Yə tsəgha na Ndə sləkəra, e zləbavə, gha na *Kəristəw Zəghwə Hyala, saa niy gəzəm va dzaa səəkəə dzəti hidı» kə.

Yesəw wahə

²⁸ Ma sa gəzəkə Martə kwəma va tsəgha na, mba'a dzaa kəsata zhəmbəghəta Marəy. A kə ngəta dāhwə dāhwə na: «A Marəy, a Metər tsa ghwəmmə səəkəy, mbə harja na» kə. ²⁹ Ma sa favə Marəy kwəma va tsəgha na, pəlhəm kafəta, ka dıva ta dzəvəgha Yesəw. ³⁰ Ghala pətsa va na, Yesəw ghwəla ta tsəhə mbə məlmə dı, ghəcı war tıbay tə pətsa kwəmə Martə va li.

³¹ Ma sa nata *ka Zhəwıfə niy nza va vəgha Marəy ta dəpanta nəfə tsa nzə ghənzə səvəri lə dıva na, dza ghəshi ka nəw tə səəbə. «Nda dzəti kwəli dza na ta wahə» kə ghəshi.

³² Ma sa tsøhøta Marøy tø pøtsa nza Yesøw va, mba'a nay na, dza na tsøfækwø tsøfækwøta tifa kwa sōfa Yesøw. Ma kə ngəci na: «A Ndø sləkera, a is, mba'a pə gha niy nza tifa nzay, ka mətuy zəmərø tsa nzaw» kə. ³³ Ma sa nay Yesøw ghənzə mbə wahə, zhini tsəgha ka Zhəwifəø səkəshi va kwasəbə mbə wawahə kwərakwə fa na, dza hwər tsa ci ka madi ta slanci ti shi tərəjw tərəjw, gar tərənti bərçi. ³⁴ Dza na ka dəw vø shi, a kə na: «Kwəma lamti ghwøy sənznəva tsøy?» kə. Ma kə mēndi ngəci na: «A Ndø sləkəpə, vanta kwəli ci tikə, ndi natama» kə mēndi. ³⁵ Dzəghwa Yesøw ka wahə. ³⁶ Ma kə ka Zhəwifəø tifa sa nata ghəshi nava kwəma na: «Kay, nighətīm njasa diti Yesøw ntsa di» kə ghəshi. ³⁷ Ma kə nihwətø mbə shi na: «Ya sa nzana mba'a ghəciy mbay ghwənamti mətəshi ghwəlfə kiy, tawa niy damətø ma na mətø va bə Lazara?» kə ghəshi.

Yesøw ghəshi lə Lazar

³⁸ Zhini mətəshə hwər tsa Yesøw mətəshətø slanci ta Lazar tifa tərəjw tərəjw, pəkə dzay dzətø kwəli. Mbə ləgwə niy nza kwəli va, mba'a mēndi kalay lə hərəmbəzli. ³⁹ Ma sa tsəhøy Yesøw ki, a kə kaa mbəzli tifa na: «Kafantim hərəmbəzli va mbəzli ni» kə. Ma kə Martə, zhambəghøy Lazar tsaa mətuy va na: «A Ndø sləkəpə, tawa kia! Mbə zən dza naa nza sənznəva. Sa nzanay, kwa fadə vici ci na ndatə ghala lamti mēndi» kə. ⁴⁰ Ma kə Yesøw na: «A Martə, niy gəzəjəe: "War ndara ma gha nəfə tsa ghay, ta nay dikə tsa Hyala dza gha?" pən sa» kə. ⁴¹ Mba'a mēndi banti hərəmbəzli va ki. Ma sa banti mēndi na, 'wakəvə Yesøw kaa kwəma ciy dzətə ghwəmə mba'a kafata, tapə ta cə'wə Hyala, a kə na: «A Didi, 'wəsa nə ya ngəjə, sa nzana, mbə fəra kwəma dəwəe ghaa dzəghwa. ⁴² E sənay, mbə fəra nza ghaa dzəghwa, ya hwəm difa. Va wa gəzəe tsəghay, ta mbə mbəzliy tsəbayra ni tikə favə, mba'a ghəshi zləbati tsərtsər, gha ghwənikərə na, kə ghəshi» kə Yesøw. ⁴³ War sa gəzəkə na kwəma va tsəgha, a kə zlanzlan na: «Lazar, səmə!» kə. ⁴⁴ 'Wakəvə mbəri mba'a səməy, pəərə pəərə shidshid ci lə dividivi ci lə məgapa, mba'a gəjər mbə kwəma ci. Ma kə Yesøw kaa mbəzli tifa na: «Palamtim shi va ti a ghwøy zlay dzay!» kə.

*Mēndi mbə pəla kwal tsaa kəsə Yesøw
(Mt 26:1-5; Mk 14:1-2; Lk 22:1-2)*

11:35 11:35 Lk 19:41   **11:37** 11:37 9:6   **11:38** 11:38 20:1; Mt 27:60   **11:42** 11:42 12:30   **11:44** 11:44 20:6-7
11:45 11:45 2:23   **11:47** 11:47-48 2:11; Mt 26:3-5; SləniKY 4:16   **11:49** 11:49-50 18:14   **11:52** 11:52 10:16
11:53 11:53 5:18   **11:54** 11:54 5:13; 7:1   **11:55** 11:55 2:13; Bəla 19:11-20; 2NəMezh 30:17-18   **11:56** 11:56

⁴⁵ Mbə *ka Zhəwifəø niy səkəshi va ta nighə kar Marøyəy, mba'a nihwətø dərj banavə nefer shi kaa Yesøw sa nata ghəshi kwəma mēntø va madəjə madəjə na. ⁴⁶ Ma nihwətø mbəzli mbə shi na mba'a ghəshi dzaa gəzənsi shi mēntø Yesøw va gwa'a kaa *ka Farisahi. ⁴⁷ Dza ka Farisahi lə mbəzli dikə dikə ni mbə *ka ta Hyala basə ghəshi basətəvashi lə *ka sləkə kwəma mbə ka Zhəwifəø, ta sləkə kwəmaa dzəkən Yesøw. A kə ghəshi na: «njaa njaa dza ghwəmmə mēni sana kia? Avana y mbə ghəra sləni madəjə madəjə naa ntsa tərəjw sana. ⁴⁸ Mba'a pə ghwəmmə ni, zlay ghwəmmə, a ghəci mēni sa ci tsəgha pə ghwəmmə na, mbəzli gwanashi dza naa banavə nefer shi. Ma sa ka mbəzliy sləkəmmə dikə dikə ni mbə *Rəm favəy, ta səkə dza ghəshiy dzashiy dzəmbə kwəma va, ka ghəshi dza na mba'a ngəzlamti *ciki Hyala tsa ghwəmmə, kəərəp zamti mbəzli mbə hwəlfə ghwəmmə» kə ghəshi.

⁴⁹ Ma kə ndə mbə shi, Kayifə, kə mēndi slən tsa ci, dikə tsa ka ta Hyala ghəci mbə piya va na: «A navam tay, ka di ghwøy fə ghən ta kwəma nanzə tərəw. ⁵⁰ Ə təkə ma ghwøy, wəzəba mətuy ndə kwətij tə mbərəkə mbəzli gwanashi na, kən na ka mēndi səkəkə zamti hwəlfə ghwəmmə, pə ghwøy na?» kə ⁵¹ Ma kwəma gəzəkə na va tsəgha nay, lə sənata kwəma ci tarəvə na gəzə nzəw. Sa nzana, dikə tsa ka ta Hyala ghəci mbə piya va, na kanambə Hyala kwəma gəzə na va səvəri, nja kwəma ghyaghya nzə. Va tsəgha gəzə naa dzəkən mətø dza Yesøw ta mətuy tə mbərəkə hwəlfə ka Zhəwifəø gwanashi. ⁵² Ta mbərəkə hwəlfə ka Zhəwifəø lə ndərəzhi Hyala tihəvərivashi gwa'a mətuy na, ta basətishi ta nza ghəshiy mbəzli kwətij ni.

⁵³ Ma sa gəzəkə Kayifə tsəgha ki na, dzəghwa mbəzli dikə dikə ni mbə ka Zhəwifəø mba'a ghəshi sləkati kwəmaa dza ta pəəsli Yesøw fəcəva ki. ⁵⁴ Va tsəgha zhini ma Yesøw ci ghən tsa ci dzar mbə ka Zhəwifəø ghwəla. Dza na mba'a dza nzəyay mbə nahwətø məlmə ndəkəwə vəgha gamba, ghəshi lə mbəzli ta səfa ci, Efərayim, kə mēndi slən tsa məlmə va.

⁵⁵ Dzəghwa vici *makwaghwa ka Zhəwifəø va ka mēndiy har Pakə, mba'a kətikəvata. Dza mbəzliy səkəkə dzar mbə məlməhi ghəngəhən ghəngəhən, mba'a ghəshi basəkəvashi dərj dzəmbə məlmə Zherəwzalem, vici tsə va ghwəlaa tsəhə,

ta mbê ghêshiy gwamamti wêgha shi njasa ka mëndiy mœni mbê kwœma jiji shi.

⁵⁶ Dza mbœzli va ka pala Yesew mbê mbœzli. Ma ghêshi mbê ciki Hyala ki, sa nay ma ghêshi na, dza ghêshi ka dêw kwœma kwa jipê shi, a kœ ghêshi na: «njaa na kwœma tœkœ ghwœmmœ tay, ta sœkœ dza na ta tsœ na tanaa, naa kala dzaa sœkœ?» kœ ghêshi.

⁵⁷ Mba'a mbœzli dikœ dikœ ni mbê ka ta Hyala, ghêshi lœ ka Farisahi niy gœzœy kaa mbœzli: «Nza ndœ sœkœ gœzanshi, sa ka na nay Yesew tœ pœtsa nza na, ma nza mœndi dza kœsœhwœ» kœ ghêshi niy ni.

12

Marœy ghêshi lœ Yesew
(Mt 26:6-13; Mk 14:3-9)

¹ Tœrœmbœ vici kwanj ta *makwaghwa Pakœ ki. Dza Yesew mba'a 'wati kwal dzay dzœmbœ mœlmœ Betani, dzœmbœ mœlmœ Lazar tsaa zhinikœmœ na va kwa kwœli. ² Mba'a mœndi tanati shi zœmœ ghœnghœn ghœnghœn ngœci mbœœfa. Tiba Lazar ghêshi lœ nihwœti mbœzli mbê zœmœ shi zœmœ tanati mœndi va kaa Yesew ki. Ma ghala pœtsa va ki na, Martœ saa tsœva mbê fœbanshi shi zœmœ ngœshi.

³ Ma ghêshi mbê zœmœ shi va tsœgha na, mba'a Marœy bœvœ 'wœrdi tœ dimœ, sa tati mœndi tœ *Nardœ dêwdew, gar paf kwa magwaji ti kœn, mba'a dzaa fœslanati tœ shidshid Yesew. Lœy hwœm sa fœslamtishi na na, mba'a sadanfamti shidshid ci va lœ shiti mbê ghœn nœ. Dza ciki tsa nza ghêshi va mbê gwanay ki, ka zœn war 'wœrdi va ja' ja'a.

⁴ Ma kœ Zhœwdasœ Isœkariyœtœ, tsahwœti ntsa mbê *mbœzli ta sœfa Yesew va, saa dza va ta nga dfafa ti na: ⁵ «A is, tawa niy dêlamti ma ghwœmmœ 'wœrdi naa, pavœ gœna ti gar mbœl bœlœkwœ bœlœkwœ mahkan, mba'a ghwœmmœ tahanavœ kaa ka ndrœma nza kia?» kœ. ⁶ Kwœma gœzœ na va tsœghay, sa nzana, mbê shashanci kwœma kœn ka ndrœma naw. Sa nzana va, vœ mœndiy fœ gœnay, nza ghœli sa ci, njasa sœnabœy na mbê ghœli nœ nœ na. ⁷ Ma kœ Yesew ngœci na: «A ntsa, zlata mali va, ka gœzanta kwœma gha ma. Slœni dza mœndiy mœni, sa ka mœndi laraa dzœghwa kwœli na sa 'wati na va mœni, e gœzœna. ⁸ Ma na ka ndrœmay, tiba nza ghwœy li shi gar nganavœshi shiy ghwœy va hwœmbœ. Na tsee ghœn nee kiy, ka dza ghwœmmœ nza ndimndim tikœ lœ ghwœyœw» kœ Yesew.

⁹ Dza vœrœm *ka Zhœwifœ tœrœnjw, mba'a madiy ta dzaa dzœmbœ mœlmœ Betani sa favœ ghêshi: «Mbœ mœlmœ va na Yesew» kœ mœndi. Kwataka ta Yesew gwa'a tsœgha madfishi ghêshi dibaw, lœ ta dza ghêshiy nay Lazar tsa zhanakati Yesew va mbê mœti gœzœ mœndi na difœa.

¹⁰ Dzœghwa mbœzli dikœ dikœ ni mbê *ka ta Hyala ki, mba'a ghêshi tarœkœ paslamti Lazar kwœrakwœ. ¹¹ Sa nzana, dœnj mbœzli mbê ka Zhœwifœ zlashi mbœ na shi va kwœma, ka dzashi ta nœw Yesew, mba'a ghêshi fœnavœ nefer shi ngœci tœ mbœrkœ zhœkœmœ tsa Lazar va kwa kwœli.

Njasa ka'wœti mœndi Yesew mbœ Zherœwzalem

(Mt 21:1-11; Mk 11:1-11; Lk 19:28-40)

¹² Ma way pi tœ hœzlimœ va, sa favœ vœrœm tsa dœnj tsa va niy fœsœy mbœ Zherœwzalem ta tsœ *makwaghwa Pakœ: «Ava Yesew mbœ sœkœ dzœmbœ Zherœwzalem» kœ mœndi na, ¹³ 'wakœvœ ghêshi tsœgha ka kœsli bali, ta slikwœ dividivi slœrpœ ta dœvœ shi, ka dzashi ta ka'wœ Yesew kwa kwœli. Dza ghêshi ka ngwœmœ lala zlanzlan, a kœ ghêshi na: «'Wœsa kaa Hyala! Tœfanati miy tsa nœ Hyalaa slœkœpœ kaa ntsaa sœkœy tsa mbœ slœn tsa nœ! Tœfanati miy tsa nœ Hyala kaa mazœ tsa ka *Izœrayel tsa!» kœ ghêshi.

¹⁴ Dza Yesew ndœs kœsata kwantœmca, taram dzœmœy mœ, ka dzaa dzœmbœ Zherœwzalem, nja kwœma gœzœkœ mœndi va mbœ Zliya Hyalaa dzœkœn, a kœ mœndi na:

¹⁵ A mbœzli mbê mœlmœ *Shiyanjw, œntaa ghœy hazlœni ma!

Ava ghwœy nay mazœ tsa ghwœy, dallœ mœ zœghwœ kwantœmca mbœ sœkœ, kœ mœndi.

¹⁶ Ghala pœtsa mœniva shi vay, niy favœ kwœma dfi ghêshi gœzœ mbœzli ta sœfa ci diw. Ma lœy hwœm sa dzay Yesew dzœmbœ dikœ tsa ci va Hyala mœ ghwœmœ ki na, mba'a ghêshi zœzœvœ. A kœ ghêshi na: «Ma shiy niy mœni mbœzli va kaa Yesewœy, a mœndi niy gœzœkœshi tsœghaa dzœkœn mbœ Zliya Hyala va sham» kœ ghêshi.

¹⁷ Ghala pœtsaa har Yesew va Lazar sœœmœ kwa kwœli, mba'a zhanakati mbê mœti kiy, vœrœm dœnj niy nza na tiba. Mba'a ghêshi niy slœnakœshi shiy niy nashi ghêshi kaa nihwœti mbœzli kwœrakwœ ki.

¹⁸ Va tsœgha fœsœkœvay ndœ ngœri dœnj tsœgha ta ka'wœ Yesew ki. Sa nzana mba'a ghêshi favœ kwœma madœnja madœnja na

12:1 12:1-3 11:1-2   **12:2** 12:2 Lk 10:40   **12:3** 12:3 Lk 7:37-38   **12:4** 12:4 Zhœwdasœ: 6:71; 13:2, 27; 18:2

12:5 12:5 Ezay 58:7; Mt 19:21; Zhk 2:15-16   **12:7** 12:7 19:40   **12:8** 12:8 Nœw 15:11   **12:9** 12:9 11:43-44

12:11 12:11 11:45   **12:13** 12:13 Cem 118:26; Mt 27:42; Zhj 1:49   **12:15** 12:15 Zak 9:9   **12:16** 12:16 2:22;

17:1   **12:17** 12:17 11:42-45   **12:19** 12:19 11:48

mœni na. ¹⁹ Ma kœ *ka Farisahi kwa jipœ shi ki na: «Njaa dza ghwæmmœ mœni kia? Shi dza ghwæmmœ ghakœ tifa ghwœla ya jœw nzaw. Ava mbœzli gwanashi madiy dzashi ta nœw kwœma ci» kœ ghœshi.

Nihwœti ka *Gœrekœ mbœ dœw kwœma Yesœw

²⁰ Mbœ mbœzliy niy basœkœvashi vaa dzœmbœ mœlmœ Zherœwzalem ta pœra'wœ dividivi shi kaa Hyala ge'i lœ vici *mak-waghwa Pakœy, a nihwœti ka Gœrekœ niy nza na mbœ shi. ²¹ Ghavœ ghœshi, ghœshi ka Gœrekœ va, mba'a ghœshi sœkœshiy dzœvœgha Fœlipœ, ndœ ka Betœsayda tœ hidfi ka Galile, ma kœ ghœshi ngœci na: «A ntsa dikœ tsa, a ghœy di kwœmay lœ Yesœw» kœ ghœshi. ²² Dza Fœlipœ mba'a dzaa gœzanci kaa Andœre. Dza ghœshi bakanashi mba'a ghœshi dzaa gœzanci kaa Yesœw: «Ava mœndiy dœwnœ» kœ ghœshi ki. ²³ Ma kœ Yesœw kaa zlœbanshi na: «Nana kiy, a vœghwœ tsa va mœniy, ta fœva dikœ dzœtee, yœn Zœghwœ yakœ ndœ ngœri. ²⁴ Æ gœzanwœy ya, ta na navay, tsœgha na, kala bœvœ hwœlfœ ha kœ ndœ, mba'a tsanjwambœ mbœ hidfi, kwœtintœ ka naa nza, ka mœtsœhwœ. War mœndi tsanjwambœ na mbœ hidfi, mba'a pœsœta ka naa gha sœghœta œan. ²⁵ Tsœgha na lœ ke ngœri kwœrakwœ. Ntsaa njœdi piy tsa ci tikœ tœ hidfi, ta zay dza piy tsa tsava ndœ. Ma ntsaa njœdi ma piy tsa ci tikœ tœ hidfi na, ta kwœmavœ piy tsaœ kœdi ma dza na. ²⁶ War mba'a kœ ndœœ di nza ka ndœ ghœradœ slœniy, nœw kœ ntsa vaa nœwra. Nza ndœ ghœra slœni tœœe nzœy tœ pœtsa dzœe nza kwœrakwœ. Ma ntsaa ghœradœ slœni kiy, ta falti kwœma ci dza Dirœ tœrœnjwœ difa» kœ Yesœw.

Yesœw gœzœpœ kwœma mœti dza na ta mœti

²⁷ Zhini ma kœ Yesœw œa na: «Sanay, a mœhœrlee sœœta. Wœzœba njaa mœntee bay tay? Wœzœba nœ ya kaa Dirœ: «A Di, mbœlantœra sœvœri mbœ ngœra'wœ tsa dzœe tsa ta sa" pœn ta na? Tibaw, war ta sa ngœra'wœ tsa dzœe tsa ta sa sœœkœree. ²⁸ «A Di, fœ bamaa dzœti slœn tsa gha" nœ ya» kœ.

Dzœghwa, ma kœ gaka mœli ndœ kaa zlœbanci kwœma sœkœ mœ ghwœmœ ki na: «E fati bama ti, ta zhini dzœe mœtsœhœ fœœ dzœti ka yœwœn difa» kœ. ²⁹ Ma kœ vœrœm tsa tœ pœtsa va gwa'a sa favœ na gaka mœli va na: «Fam mœli van sa gœrgœrœy na» kœ ghœshi. Ma kœ nihwœti mbœ shi na:

«Am, awœ, mœli *ndœ kwal tsa Hyala na sava gœzanci na kwœma» kœ ghœshi. ³⁰ Ma kœ Yesœw na: «Ma gaka mœli favœ ghwœy vay, ta kwœmee sœœkœta naw, œhœnj, war tœ ghwœy na.

³¹ Avana y vœghwœ tsa dza Hyalaa basœ ngwœvœœ dzœkœn mbœzli tœ hidfi ti ki. War sœnzœnva dza na ta bœnti mazœ tsa tœ hidfi ni tsa. ³² Ghala pœtsa dza mœndi vaa kafara vœgha tsœmœy, ta harœhwœ mbœzli dzœe dza gwa'a gwa'aa dzœvœgheœ» kœ Yesœw. ³³ Ma mbœ kwœma gœzœkœ na va tsœgha na kiy, ciy citœpœ na gœla mœti dza na ta mœti.

³⁴ Ma kœ vœrœm tsa tifa va ngœci na: «Sa ka *Kœristœw Ntsa tivœ Hyala sœœkœyœy, war tifa dza naa nza tœ ghwœmœ ta kwa ndimndim, kœ kwœma bœnivœ ghœy mbœ zliyahi kwœma ghœy pœhœpœhœ na. Zhini ma pœ gha œa na: «Ghala pœtsa dza mœndiy kafay Zœghwœ yakœ ndœ ngœriy dzœvœgha tsœm" pœ gha. A ndœ na Zœghwœ yakœ ndœ ngœri tsa va difa kia?» kœ ghœshi.

³⁵ Ma kœ Yesœw na: «A mbœzli ni, nana diy, ghwœlay na wanj pi mbœ ghwœy ta vici jœw. Mbatsœm dza ta wanj pi tsa va, vantaœ kwœsli sœœkœœ kœœlœhwœnjwœy. Sa nzanay, ntsaa dza mbœ kwœsli na, ka sœnay na dzœghwa tœ pœtsa kœdi na sœœa ciw. ³⁶ Va tsœgha kiy, wœzœba zlœbavœ ghwœy wanj pi tsa va ghala pœtsa nza na tsa ghwœlay lœ ghwœy di. Ta mbœ ghwœy zhœghœnjwœy ka mbœzli mbœ wanj pi» kœ Yesœw.

Ma sa gœzœmti Yesœw kwœma va tsœgha na, mba'a dzay kœrakœ, dzaa mbœy vœ shi.

Zlœbavœ kwœma Yesœw mbœzli *ka Zhœwifœw

³⁷ Di ghœshiy œanavœ nefer shi kaa Yesœw, ya tsœgha nzana, mba'a ghœci mœmœnœhwœ shi dimœdimœ ni œan kwa kwœma shiw. ³⁸ Ma mœnti ghœshi tsœghay, ta mbœ kwœma niy gœzœkœ ndœ Hyala *Ezay va mbœ zliyaa dzœghwœta kwa, a kœ niy niy:

A Hyala kwa slœkœpœ, wa ntsaa zlœba kwœma gœzœ ghœy kia?

Kaa wa cinti gha bœrci kœœtipœ gha li kia Ndœ slœkœpœ?

kœ Ezay niy ni.

³⁹ Zhini œa mba'a Ezay gœzœkœ ndœ sa wana œanavœ ma ghœshi nefer shi kaa Yesœw, a kœy:

⁴⁰ A Hyala ghwœlfay mœtsœhi shi, mba'a œœnjfay mœhœrli shi.

Tawa ghwœlfay na mœtsœhi shiy, œntaa ghœshi nay pi.

Tawa dənjdaj ma məhərli shiy, vantaa ghəshi sənata kwəma,
«Zhini əntaa ghəshi zhiniy zhəghəva
səəkəə dzəvəghee,
gar mbayee zhiniy mbəlantishi dība» kə
Hyalā,
kə Ezay.

⁴¹ Sa wana gəzə Ezay kwəma va tsəghay, sa nzana, mba'a ghəci nay dikə tsa məni Yesəw. Na gəzə na kwəmaa dzəkən tsəgha.

⁴² Ya tsəgha nəzə kiy, dənj niy nza nihwəti mbə mbəzli dikə dikə ni mbə ka Zhəwifə, mba'a ghəshi bənavə nefer shi kaa Yesəw. Kala dī ci ghen tsa shi ghəshiy səvəri bazhə bazhə. Sa hazləni ghəshi va *ka Farisahi, vantaa ghəshi bantishi səvəri mbə ciki bəsəva tsa shi. ⁴³ Sa nzana dība fal tsa falshi ke ngəri ghəshi niy dī kaa fal tsa Hyala.

Kwəma gəzə Yesəw dza naa sla ngwəvəə dzəkən mbəzli

⁴⁴ Dza Yesəw ka gəzə kwəma zlanjlan, a kə na: «Favə tə ghwəy, ya wa ntsaa ndara nəfə tsa ciy, kaa ngəra kwətira ndara na nəfə tsa ciw. Aa bənavə nəfə tsa ci kaa ntsaa ghwənəkəra kwərəkəwə. ⁴⁵ Mba'a kə ndə naray, a ntsa va nay ntsaa ghwənəkəra kwərəkəwə bə. ⁴⁶ Yənəy, nja wanj tsaa mbərə kaa mbəzli səəkəree tikə tə hidī. Vantaa ntsaa ndara nəfə tsa ci nzy mbə kwəslī. ⁴⁷ War mba'a ndə favə kwəma gəzee, dza na kala dī fəti ghəci tiy, yən dza naa bənci fəti na tsee ghenəw. Sa nzanay, səəkəree ta bəsə ngwəvəə dzəkən mbəzli tə hidī niw, war ta mbəlishi səəkəree. ⁴⁸ Ma ntsaa zhinidfa ghen kala dī zləbā kwəmee ghəciy, a ntsaa dzaa bəsə ngwəvəə dzəkən tība. Kwəma gəzee na dza naa sla ngwəvəə dzəkən ndə fəca dza hidiy kərə. ⁴⁹ Sa nzanay, nahwəti kwəma tarəvee gəzəkə lə bərcəe tībaw. War kwəma Dirə tsaa ghwənəkəra va na sava. Ghəci ka naa gəzəra kwəma, ma kee gəzə ya na kee canshi kaa mbəzli nəzə gwa'a. ⁵⁰ Kwəma gəzənjwəy na va məni nzy, e sənay, kwəmaa dzaa bənjwəy piy tsaa kədi ma na. War kwəma gəzəkəra Dirə dzee gəzə gwa'a tsəgha» kə Yesəw.

13

Yesəw yabanshi shidshid mbəzli ta səda ci

¹ Dzəghwa ki, sa tərə hi kwətinj ta vici *makwaghwa Pəkə ki na, mba'a Yesəw sənay tsəgha, vəghwə tsa ci na sava

səəkəy na ta bərvay ghəciy zlashi hidī ni, ta dzay dzəmə ghwəməə dzəvəgha Dəy, kə. War mbə dī mbəzli ci tikə tə hidī ni ghəci niy nza ki, war tsəgha ghəci mbə dīshi pa' tə kwa kərni vici.

² Ma hetihwer va na, mba'a kar Yesəw lə mbəzli ta səda ci bəsəshi ta zəmə shiy, ghalabay *ndə jaka tsa Hyala fanambə kwəma nga dafa ta Yesəw mbə nəfə tsa Zhəwdasə, zəghwə Shimanjw Isəkəriyətə na naci ki.

³ Ma na Yesəw na, aa sənay naci, sa nzana, ntsaa səəkə vəgha Hyala ghəci, zhini ta zhəghəva ghəci dzaa zhəvəgha dība. Aa sənay a Hyala zlatanavə shiy gwanashi ngəci mbə dəvə ci, kə.

⁴ *Wakəvə na kaf kafəy sati tə pi zəmə shiy, ka dza na kwərat sərəmti tsahwəti kwəbanj kən ghen ci lanj bəvə kadibəl, mba'a pəhəti təti ci. ⁵ Dza na ngənə tivə yam kwa tasaw, mba'a ghati yabanshi shidshid mbəzli ta səda ci li shi. Sadəmtishi sadəmtishi ghəci kaa shidshid shi va lə kadibəl tsa titi ci va.

⁶ Ma sa tsəhəy na tə Shimanjw Piyer ki, tsa' kə ta yabanci shidshid ci na: «A Ndə sləkəra, a gha yabəra shidshidee, pə gha na? Əm, tībaw!» kə Shimanjw. ⁷ Ma kə Yesəw na: «A Piyer, kadiw na gha di. Ma kwəma nata gha na yən məni sənənzəvay, ka dza ghaa mbay favə nana diw. Ma kwa kwəma jəwəy, ta favə dza gha» kə Yesəw. ⁸ Ma kə Piyer na: «Am, awə, ya tsəgha nzy, zləbətəe na nee ghaa yabəra shidshid yaw» kə. Ma kə Yesəw na: «Ma ghenzə tsəgha, gha kala zləbati yən yabəra shidshid ghay, ə dī ma gha kwəmavə ya nimaba shiy vəya» kə. ⁹ Ma kə Shimanjw Piyer sa gəzəkə Yesəw tsəgha na: «Ma ghenzə tsəghay Ndə sləkəray, ka dza naa nza war shidshidee shi dza ghaa yabəra gwa'a tsəghaw, wəzəba yabəra gha lə dividivishi, lə ghen tseyey gwa'a na» kə. ¹⁰ Ma kə Yesəw na: «Na ntsaa pishivay gwanata vəgha ci dəwdəwəy, ka maw məndiy pi ghwəla gwanata vəgha ciw. War pəshanamti ma məndi shidshid ciy, mək na tsəgha. Ghwəyəy, dəwdəwəy nza ghwəy. Nanzə kiy, ghwəy gwananjwəy na dəwdəwəw» kə Yesəw. ¹¹ Sa nzana, mba'a sənay lə ntsaa dzaa nga dafa ti tība mbə shi, va tsəgha gəzə na: «Ghwəy gwananjwəy na dəwdəwəw» kə.

¹² Dza Yesəw sa kədiy na lə pi shidshid mbəzli ta səda ci, mba'a zhanakən kwəbanj tsa ci, das nzyəy tə pi zəmə shiy. Ma kə kaa ngəshi na: «Favə gəla kwəma

mëntənjwəy ya na ghwəy na? ¹³ Ghwəy də'wə ghən tsa ghwəy ka naa ni: "A Metər" pə ghwəy, zhini "A Ndə sləkənjəy" pə ghwəy ni ngəra. Tsəgha ghənzə katarj ba, sa nzana, Metər tsa ghwəy yən, zhini Ndə sləkənjəy yən ba. ¹⁴ Njana nzana, yən Ndə sləkənjəy, zhini yən Metər tsa ghwəy, dzəghwa ka yabənjwəy shidshid' ghwəyee kiy, tsəgha ka ghwəy məməni kwa jipə ghwəy kwərakwə ki, ka yayabə shidshid' ghwəy. ¹⁵ Kwal na sava citənjwəy ya, ma nza ghwəy mbəə mənī tsəgha kaa ghən tsa ghwəy njasa mēntənjwəy ya va kwərakwə. ¹⁶ Ə gəzənjwəy ya, ta na navay, tsəgha na, ndə ghəra sləni tsa taŋətī ntsa ghəraŋci na va sləni tifa tə dikəw, ka mbə ntsa ghəwəni mēndiy taŋətī ntsaa ghəwəni tə dikəw, awa tsəgha na. ¹⁷ Sana sənənəvay, a ghwəy sənata kwəma va gwa'a. Mbəzli təfanatishi Hyala miy dza ghwəy nza, ghwəy kə fəti ghən ta mənī nza.

¹⁸ Ya tsəgha nzəy dzəkən ghwəy gwanaŋwəy gəzee kwəma vaw. E sənashi nefer ni tərətəe va mbəzli. Əy ma dība na, wəzəba nza na mba'a kwəmaa gəzəva va mbə zliya dzəghwata kwa na. Saa ni va: "Ntsaa zəmə ghəy dafa li kwa kwakwa tsa kwətīnj tsa zhiniy mənīy ka ndə ghəra tsee" kə, kə mēndi. ¹⁹ Ə gəzənjwəy ya sənənəvanata ghala vici va ghwəla ta məniva. Sa kə shi va mənishi kiy, ma nza ghwəy mbəə sənay, yən na ntsa nzee ghəci, pə ghwəy. ²⁰ Ə gəzənjwəy ya, ta na navay, tsəgha na, ma ntsaa zləbavə ntsa ghəwənyay yay, yən də'wə ghən tsee na sa zləbavə na va kwərakwə. Ntsaa zləbavəra na, ntsaa ghəwənikəra va na sa zləbavə na kwərakwə ba» kə.

Yesəw lə Zhəwdasə tsa dza vaa nga dafa ti

(Mt 26:20-25; Mk 14:17-21; Lk 22:21-23)

²¹ Ləy hwəm sa gəzəkə Yesəw kwəma va tsəgha na, mba'a məhərli ci səəta. Ga' ghəci ta gəzə kwəma, a kə na: "Ə gəzənjwəy ya, ta na navay, tsəgha na, a tsahwəti ndə mbə ghwəy kwətīnjəy, ta nga dafa dza na tə ya, ta kəsəra mēndi» kə. ²² Mba'a mbəzli ta səda ci ghati nighəva kwa jipə shi, ka dəfəw kwa jipə shi nda dzəkən tsama mbə shi gəzə Yesəw kwəma va. ²³ Mbə mbəzli ta səda ci va kiy, a ntsa dī na niy nza tifa vəgha. ²⁴ Ga' Shimanjw Piyer ta mələ'wə gəzənci kaa ntsa dī Yesəw va lə mətə, a ghəci dəw kwəma va və, nda dzəkən tsama ndə mbə

shi gəzə na kwəma va. ²⁵ Dza ntsa va kwərakwə ki, kət kətəghəvay dzəvəgha Yesəw, ka dəw, a kə na: «A Ndə sləkənjəy, tsama ndə na savaa?» kə. ²⁶ Ma kə Yesəw na: «Kadiw, avee taa nga pej ta mbəzə er dzəti ta bānci kaa ndəy, ntsa dzee vaa bānciy, ghəci na» kə. 'Wakəvə na, ba'wə ngavə pej ki, dza bəkə mbəzəvə er ti, tsənj bānavə kaa Zhəwdasə, zəghwə Shimanjw Isəkariyətə. ²⁷ War sa bəvə Zhəwdasə pej tsa va tsəgha na, gwa'a, mba'a ndə jaka tsa Hyala dzay dzəmbə nəfə tsa ci. Ma kə Yesəw ngəci ki na: «A Zhəwdasə, ca mbata gha taŋtaŋ, mənī kwəma tarə gha va mənī nzə!» kə. ²⁸ Dzəghwa hashi, mbəzli nza ghəshi li shi mbə zəmə shiy hashishi, ntsaa sənay tifa nda tawa gəzənci na kwəma va tsəgha ngəciw. ²⁹ Ma kə zəzə kwəma nihwəti mbəzli mbə shi na: «Nda sa nzana va, Zhəwdasə ntsa fə ghəshi gəna və, na gəzənci Yesəw a ghəci dza ta pa shi dī ghəshi ta kwəma *makəwaghwa Pəkə, aw na, a Zhəwdasə bānshi nihwəti shiy kaa mbəzli ka ndərma bərkee shiki» kə ghəshi. ³⁰ Ma Zhəwdasə naci ki, war sa bəvə na pej tsa nganati Yesəw vaa dzəti dəvə ci tsəgha na, nza'jəw del səvəriy. Pi həvir na ghalaba.

Yesəw gəzənsi nahwəti kwəma 'war'war na kaa mbəzli ci ta nəw ghəshi

³¹ Ma sa səvəriy Zhəwdasə ki, ma kə Yesəw kaa niy tərmbə mbəzli tifa ki na: «Nana kiy, a dikə tsa mənəe yən Zəghwə yakə ndə ngeri cikəvəriyay tə ngwəla, mba'a mēndi sənay dikə tsa Hyalaa səvəri mbə ya dība. ³² Njana nzana mba'a dikə tsa Hyala citəvay səvəri mbə ya tsəgha kiy, ta citəpə dikə tsee yən Zəghwə nze dza Hyalaa dzaa səvəri mbə də'wə ghən tsa nze, sənənəvanata, ka dzaa nzay nzaw. ³³ A ndərazhi ya, vəghwə jəwə tsətsə tərə nzəy tsa ghəwəmmə lə ghwəy. Ma ləy hwəm jəwəy ta palara dza ghwəy. Avee taa zhiniy gəzənjwəy kwəma nja kwəmaa niy gəzəhwee va kaa *ka Zhəwifə dība, sa niy nə ya va ngəshi: "Ka dza ghwəy mbay tsəhənjwəy tə pətsa dzee vaa dzaw" pən.

³⁴ Sana sənənəvay, avee taa gəzənjwəy nahwəti kwəma 'war'war na, nza ghwəy mənī: 'Dim ghən tsa ghwəy kwa jipə ghwəy. Njasa dīnjwəy ya vay, tsəgha pə ghwəy dī ghən tsa ghwəy kwa jipə ghwəy kwərakwə. ³⁵ Mba'a a pə ghwəy dī ghən tsa ghwəy tsəghay, ghalaba na ta sənay dza mēndi, mbəzli ta sədee nza ghwəy, kə mēndi» kə Yesəw.

Yesəw mbə gəzə vəraslə tsa dza Piyer ta vəraslə

(Mt 26:31-35; Mk 14:27-31; Lk 22:31-34)

³⁶ Dzəghwa Shimanj Piyer ka dəw kwəma va Yesəw, a kə na: «A Ndə sləkənjəy, kwəma dza gha ta dzanja baya?» kə. Ma kə Yesəw ki na: «Ta dzara dzee, pətsa dzee va ta dzətiy, ka dza gha nəwvəraa dzəti nana diw. War kwa kwəma dzaa nza» kə Yesəw. ³⁷ Ma kə Piyer na: «Wa shiy mənishi nə gha: “Ka dza gha nəwvəra nana diw!” pə gha kia? Gwa'a gwa'a gwəmantəvaree ta ndəghə ya kwəma gar məti ndə mbə na na, war yan, pən taa ni, tə mbərkə kwəma gha» kə. ³⁸ Ma kə Yesəw na: «Zlata nava kwəma di! Katanj gwəmantəvənja gha sana ta zləba ya məti tə mbərkə kwəmee na? Ə gəzanjəe, ta na navay, tsəgha na, ndatsə ka ngələkə gha way, gha zhənti vəraslə: “Sənay tsava ndə yaw, sənay tsava ndə yaw” pə gha, mahkan səda» kə.

14

Yesəw na kwal tsa dzaa bəghə ndə dzəvəgha Hyala

¹ A kə Yesəw kaa mbəzli ta səda ci na: «Ka dza her ghwəy ma, banavəm nefer ghwəy kaa Hyala, mba'a ghwəy ndara nefer ghwəy dība. ² Ma mə ghwəmə kəghi tsa Dirəy, dān na pi nžəy məba. Ta dzara dzee dzəmə ta gwəmantənjəy pi nžəy. Mee kala pi məba tsəgha nžay, ka dzee gəzanjəy na: “Ta dza dzee ta gwəmantənjəy pi” pənəw. ³ Ma sa kee dza mba'ee dzəmə gwəmantənjəy pi gwa'a kiy, ma nžee zhəghəvəa zhəkə ki, ta pəmənjəy dzəməə dzəti pətsa dzee vaa nza. Ta mbə ghwəy nžəy kwərakwə vəghee tə pətsa nžee. ⁴ A ghwəy sənay kwal tsa dzaa dzəti pətsa dzee va kwərakwə» kə Yesəw.

⁵ Ma kə Təmasə na: «A Ndə sləkəpə, a sənay ghəy dzəti pətsa dza ghaw na, njaa njaa ka ghəy sənay kwal nə gha shəkə?» kə. ⁶ Ma kə Yesəw na: «Yən na kwal tsa katanj tsa, sa dza mbəzliy kwəməvə piy tsa kədi ma kwa. Tsahwəti ndə tība dzaa tsəhə vəgha Dirə Hyala mə ghwəmə, kala war dzar kweyew. ⁷ Mba'a pə ghwəy sənara kiy, ta sənay Dirə dza ghwəy dza ghalaba kwərakwə ki. Ya sana sənzənvənata tala na, a ghwəy nay, mba'a ghwəy sənay» kə Yesəw.

⁸ Ma kə Fəlipə na: «A Ndə sləkənjəy, citənjəy Didi tsa va, war məkənjəy dza

navaa nza tsəgha» kə. ⁹ Ma kə Yesəw ngəci na: «Njaa pə ghaa Fəlipə? Mbəradzəmmə ghwəmmə lə ghwəy na, kala sənara gha na? A sənay ma gha, ntsaa nara na, aa nay Didi, pə gha shəkəna? Njaa njaa ka gha zhiniy gəzə na: “Citənjəy Didi tsa va” pə gha dība kia? ¹⁰ Wa ə zləbati ma gha kwəma nza tsa nza na, yən na mbə Dirə, Dirə kwərakwə na, mbə ya ghəci na? Kwəma nja sa kee naa gəzanjəwəy, vəya dəwə ghən tsee səəkə naw. Ma shi mənəe vay, Dirə mənishi na mbə ya, sa nzana mbə ya ghəci. ¹¹ Zləbatim kwəma gəzanjəy ya va, sa nə ya va: “Ka ndə kwətij mənijəy ghay lə Dirə, mbəya ghəci, dzəghwa mbee kwərakwə” pən. Kala tsəgha na, mba'a ghəy zləbati tə mbərkə sləni ghəree na tala tala.

¹² Ə gəzanjəy ya, ta na navay, tsəgha na, ntsaa ndara nəfə tsa ciy, ta ghəra sləni dza na njasa ghəree na. Zhini tərənjəy na ci va sləni dza naa ghərahwə dzaa nza dība. Sa nžanay, ta dzara dzee dzəvəgha Dirə. ¹³ Ghalaba ki ya nimaaba shiy dza ghwəy dī dəw lə slən tseyey, ta ndanjəy shi dzee dza. Ta mbee cinti njasa nza dikə tsa Dirə kaa mbəzli. ¹⁴ War mba'a pə ghwəy dəw shiy vəya mbə slən tseyey, ta mənijəy shi dzee» kə Yesəw.

Yesəw gəzəpə kwəma *Safə tsa Hyala tsa dza naa ghwəni səəkə kaa mbəzli

¹⁵ Ma kə Yesəw dība na: «War mba'a pə ghwəy dītəra tsərtsəry, ta dī fəti dza ghwəy ta kwəma gəzanjəy ya. ¹⁶ Ta cəwə dzee dza va Dirə a ghəci ghwənikəvənjəy tsahwəti ndə ta kətiyjəy, Safə tsa ci dəwdəw tsa. Ma nza ghəci nžəy tība lə ghwəy ya pa hwəmba. ¹⁷ Safə tsa cipe na katanj na kwəma. Ma na mbəzli tə hidī na nashi kiy, ka kwəməvə ghəshi, sa nay ma ghəshi mba'a sa sənay ma ghəshiw. Ghwəy ta na tsa ghwəy ghən kiy, a ghwəy sənay wəzə. Sa nzana ntsa mbə ghwəy ghəci, mbə nžəy ghəci jakəjakə lə ghwəy.

¹⁸ Ya tsəgha nžəy, ka dzee dzəraa zlanjəy kwətijəy nja məzhitiw. Ta zhəghəva dzee zhikə zhəvəgha ghwəy. ¹⁹ Kwa kwəma jəwəy, ka dza mbəzli tikə tə hidiy naraw. Ghwəy na na ghwəy kiy, ta nara dza ghwəy dza. Sa nžanay, mbə piy nžee. Dzəghwa mbə piy ghwəy taa nza kwərakwə. ²⁰ Ghala pətsa va sa ka vəghwə tsa va tsəhəy, ta sənay dza ghwəy mbə Dirə nžee, mba'a ghwəy mbə ya, zhini yən na mbə ghwəy, pə ghwəy.

13:36 13:36 8:14; 21:19 13:38 13:38 18:27 14:1 14:1 14:27 14:3 14:3 12:26 14:5 14:5 Təmasə: 20:24
 14:6 14:6 Ebr 10:20 14:7 14:7 8:19 14:9 14:9 12:45 14:10 14:10 3:35 14:11 14:11 5:18, 36; 10:37-38
 14:13 14:13 15:16; 17:1 14:15 14:15 14:21, 23; 15:10; 1Zhj 5:3; 2Zhj 6 14:16 14:16 7:39; 14:26; 15:26; 16:7;
 13; 20:22; 1Zhj 3:24; 4:13; SləniKY 1:4; 2:4 14:17 14:17 1Kwər 2:10-16 14:19 14:19 16:16; 8:14 14:20 14:20
 5:18 14:21 14:21 14:15

²¹ Ma ntsaa fėti ghən ta kwəma gəzəkee, dza na mba'a kəsəvə ka dī fėti tiy, tsava ndə na saa dīra. Ta dī ntsaa dīra dza Dirə kwərakwə ki, zhini tsəghee dzaa dī ɓa. Ghalaba ki na, ta cinti ghən tsee dzee kaa tsava ndə» kə.

²² Ma kə tsahwəti ntsa har mēndiy Zhəwdə, mbərəkəy Zhəwdasə Isəkariyətə na: «A Ndə sləkəpə, njaa njaa dza nava kwəmaa məniva dza ghaa citi ghən tsa gha kaa ngənəy, ma nihwəti mbəzli tē hidī na, kala dza ghəshiy mbay nana nashi kia?» kə. ²³ Ma kə Yesəw na: «Ma ntsaa dīray, a ta kəsəvə kwəma gəzəkee, ka dī fėti ti. Ta dī ntsa va dza Dirə. Ghəy lə Dirəy, ta səkək dza ghəy və, ta nzəy ghəy lə kar ntsa va gwa'a. ²⁴ Ma na ntsaa dīra may, ka dī fėti na ta kwəma gəzə yaw. Kwəma nja kwəma nzee na mbə gəzə nzə sana favə ghwəyəy, kwəma gəzəe də'wə ghən tsee naw, kwəma gəzə Dirə tsaa ghwənīkərə va tikə na sava.

²⁵ Ə gəzənjwəy ya shi va gwanashi, ghala vəghwə tsa nzee ghwələra mbə ghwəy. ²⁶ Ləy hwəm shi vay, a Dirə dzaa ghwənīkənjwəy Safə tsa ci dēwdēw tsa ta kəətīnjwəy. Ma nza ghəci ɓənīnjwəy kwəma va gwanata, ka zəzənjwəy nahwəti kwəma gəzənjwəy va gwanata. ²⁷ Avee zlanjwəy mbə zərkə, zərkə tsee na sa ndanjwəy va va. Njasa ka mbəzli tē hidī vaa ɓə kaa mbəzli ɓənjwəy ya tsee zərkəw. Ka dza her ghwəy ma, ka hazlənī ghwəy ma. ²⁸ Njasa niy favə ghwəy va yən gəzənjwəy: "Ta madī dzee dzara, nanzə kiy, ta zhini dzee zhəghəvaazhəkəkə dzəvəgha ghwəy" pən niy niy, mba'a pə ghwəy dīra na, ta vəshi dza ghwəy tərənəy, sa dzee ta dzaa dzəvəgha Dirə. Sa nzanay, a Dirə tanjətəra tē dikə. ²⁹ Ə gəzənjwəy ya kwəma va sana ghala nanata di. Ma sa ka na mənata ki na, nza ghwəy mbəzli zləɓavə kwəma va. ³⁰ Ka zhinee gəzəhwə kwemər lə ghwəy ghwəla danj danəw, sa nzanay, mbə səkək na mazə tsaa sləkə hidī ni. Bərci vəwə dzəkən yaw. ³¹ Ya tsəgha nzə kiy, wəzəɓa sənay mbəzli tē hidī gwanashi, e dī Dirə tərənəy, mbə mənī shi gəzara na nzee gwa'a, kə ghəshi.

Satim dzamməm tikəl» kə Yesəw.

15

Yesəw na dənəw fə tsa katanj tsa

¹ Ma kə Yesəw ɓa na: «Yən na dənəw fə tsa katanj tsa. Dirə na, ndə za tsaa sləkə

vəh fəhi va. ² Ma dəvəə dzaa yati ma ya, mbə dividivi dzaa hashi tē ya gwa'ay, ta kəsəlamtishi dza Dirə səkwa tē ya. Ma naa dzaa yati ya dəvə na, ka na dza mba'a gwəmāti slahə nava dəvə wəzə ki, nza ghənzə mbəzli ghwəmavə ya na wəzə na ya, tanj na kwa tanja va. ³ Ma ghwəy sana kiy, mbəzli gaga ni, gwəma gwəma ni, nza ghwəy gwananjwəy, tē mbərəkə kwəma ɓanavənjwəy ya na. ⁴ Jakənjwəyəm wəzə lə ya, njasa nzee va jakəkəkək lə ghwəy. A ghwəy sənay kiy, ka mbə dəvə fəy yati ya kwətita, kala ghənzə tē dənəw tsa pəsəta na va tiw. Ava tsəgha nza ghwəy kwərakwə ki, ka dza ghwəy mbəzli mənī shiy dzaa fə shəndəkəkə dzətī Hyala, ghwəy kala jakəkəkək lə yaw.

⁵ Yənəy, yən na dənəw fə, ghwəy na, dividivi tē ya. Ma ntsa jakəkəkək lə yay, tsəgha nzee jakəkəkək li kwərakwə, ta yati va dza na danj. Kala jakənjwəy pə ghwəy lə yay, ka dza ghwəy mbay mənī va namaba kwəmaw. ⁶ Ntsaa kama jakəkəkək lə yay, ta ndəghamti tsava ndə dza mēndiy dza, njasa ka mēndi vaa ndəghamti dəvə tē fə, sa ka mēndiy slanti, nza ghwələti. Ma gəla niva shəghwə dəvə fəw nza kiy, nahwəti kwəma shi tifa, kala ɓasəshi ta pəhə ghwə li shiw. ⁷ Mba'a pə ghwəy jakənjwəy lə ya, mba'a kwəmēe nzyəta mbə ghwəy wəzəy, ghalaba na, dəwəm shiy va nimaba shiy na shi dī ghwəy vəya gwa'a, ta kwəmavəshi dza ghwəy. ⁸ Sa ka ghwəy cikəvəri kwəma wəzə na mənī ghwəyəy, ghalaba dza ghwəy nza ka mbəzli ta sədēe karkar ni. Mba'a pə ghwəy mənī tsəghay, a mbəzli dzaa nay dikə tsa Dirə kwərakwə ki. ⁹ Ma yənəy, mbə dīnjwəy nzee njasa dīra Dirə va kwərakwə. Garənjwəyəm tē dī tsa dīnjwəy ya va ya hwəmba. ¹⁰ Mba'a pə ghwəy dī fėti ta kwəma gəzəkəkənjwəy ya mənī nzəy, a ghwəy garənjwəy tē dī tsa dīnjwəy ya va ya hwəmba dī naa gəzə. Njasa dēe va fėti ta kwəma gəzara Dirə mənī nzə, mba'ee garəfə tē dī tsa Dirə va ya hwəmba.

¹¹ Ma gəzənjwəy ya kwəma va tsəghay, ta mbə vəshēe təhaynjwəy nēfer ghwəy. Ma nza na ghwəy vəshi kərnīy yəmayvata kwərakwə ki. ¹² Ma nə ya kaa nēe kwəma gəzənjwəy ya, ta mənī ghwəyəy: Dim ghən tsa ghwəy kwa jipə ghwəy, njasa dīnjwəy ya va kwərakwə. ¹³ A ghwəy sənay, tsahwəti dī tifa ndə cikəvəri ka tanjətī mətī zləɓati ndə tē mbərəkə madigahiyəw.

14:23 14:23 ShiZhnj 3:20	14:24 14:24 7:16	14:26 14:26 14:16	14:27 14:27 16:33; 20:19, 21	14:28
14:28 8:14	14:29 14:29 13:19	14:30 14:30 12:31	14:31 14:31 15:10; Mt 26:46	15:1 15:1 'Wəzh 10:1; Cem 80:9-12
15:2 15:2 Mt 3:10	15:3 15:3 13:10	15:4 15:4-5 6:56; 15:7, 10, 16; Rm 11:17-18; 2Kwər 3:5; 4:7; 1Zhj 2:6, 28; 3:6, 24	15:6 15:6 Mt 7:19	15:7 15:7 15:16
15:10 15:10 14:15	15:11 15:11 16:22, 24; 17:13; 1Zhj 1:4	15:12 15:12 13:34; 1Zhj 4:11	15:13 15:13 10:11	

14 Ma ghwøy ki, mba'a pø ghwøy mæni kwøma njasa gøzøkøñwøy ya vay, madigahiraa gø ghwøy. ¹⁵ Ka dzee harñwøy ka ghørada sløni ghwølaw. Madigahira dzee harñwøy. Sa nzanay, ndø ghøra sløni tsa ndø na kar naa sønashi shi ka Ntsaa sløkøø mæniw. Ma ghwøy na na ghwøyø, cøke' ðanavøñwøy ya shi citøra Dirø, va tsøgha harñwøy ya ka madigahira. ¹⁶ Sanay, ghwøy tøvøra naw. Yøn na saa tøvøñwøy, ta nza ghwøy ka mbøzlee. A ndañwøyee sløni, nza ghwøy dza ta ghøra, nza sløni va mbøø dza kwa kwøma kwa kwøma ka køøti mbøzli ta kwømvø piy tsaa kødi ma. Ghalaða ki na, nza Dirø ðøñwøy ya nimaba shi dza ghwøy d'øw vø mbø sløn tsee ki. ¹⁷ A nø ya kaa kwøma gøzanwøy ya ta mæni ghwøy kiy: 'Dim ghøn tsa ghwøy kwa jipø ghwøy, nø ya' kø Yesøw.

Ka di mætse kar Yesøw lø *mbøzli ta sød'a ci mbøzli tø hidfi

¹⁸ Ma kø Yesøw ða na: «Mba'a pø ghwøy nay kala di mætse ghwøy mbøzli tø hidfi, sønay tø ghwøy nee mætse na sa 'wa ghashiy di ma, pø ghwøy. ¹⁹ Mba'a pø ghwøy niy nza jakøjakø lø mbøzli tø hidfi ni nzay, ta di mætse ghwøy niy dza ghashi nza, sa ka ghwøy nza ka mbøzli shi. Ma sa nzana ki, mba'ee tøvøñwøy, harkøvøñwøy søvøri mbø mbøzli tø hidfi, mba'a ghwøy mæniwøy ka shi ya nana, kala kama ghwøy jakøjakø li shiy, va tsøgha di ma ghashi mætse ghwøy. ²⁰ Talay, njaa niy nø ya kaa ngøñwøy shøka? E niy gøzanwøy: "Ndø ghøra sløni tsaa tanjøti ntsa ghørandi na va sløni tifa tø dikøw" pøn ðasa. War mba'a kø ghashi niy di føti ta kwøma gøzanshee nzay, tsøgha dza ghashiy di føti ta na ghwøy nza kwørakwø. Njasa niy sara ghashi va ngøra'wøy, tsøgha dza ghashiy sanjwøy kwørakwø ða. ²¹ Kwøma dza ghashi vaa mæmæni tsøgha na lø ghwøy gwa'a kiy, war tø mbøkke dza naa nza. Sa sønay ma ghashi ntsaa ghwønøkøra. ²² Kalaa niy sækøree nza, kalaa niy gøzanakøshi kwømee nzay, ka nza føti vø shi nzaw. Njana nzana mba'ee gøzanakøshiy, kwal vø shi ta ðanti føti køn ghøn shi mbø kwøma va ghwølaw. ²³ Ya wa ntsaa di ma mætse yay, mætse Dirø na sa di ma na kwørakwø. ²⁴ Mbala kalaa sækøee mænti sløni dimødimø na mbø shi, sa sækøe ma ghashiy nay tsahwøti ndøø mbata mænti

nzay, ka nza føti vø shi ya jøw nzaw. Njana nzana nana ki, mba'ee ghørti sløni va tsøgha, mba'a ghashi nata njasa nzana, zhini tapø ghashi ta di ma kwøma ghøy lø Dirø, a føti vø shi. ²⁵ A mænta nava kwøma tsøgha, ta mbø kwømaa niy tsasliiti mændi va mbø zliya kwøma shi pøhøpøhø naa dzøghwata kwa. Ma kø mændi niy niy: "A kwøma mæntee tifa na, gwøravø mændi kala di ma mætsee, kø" kø mændi niy niy.

²⁶ Ta sækøe dza ndø kætijnwøy tsa va, sækøe va Didi dzee vøliñwøy. Ghøci na Safø tsaa cipø na katanj na kwøma, wøgha Didi sækøe na. Sa ka na sækøayø, ta ndøgha føti dza na tø ya. ²⁷ Ghwøy kwørakwø kiy, ta ndøgha føti dza ghwøy tø ya. Sa nzana, kwasøbee ghwøy niy nza ghala ghava kwømee pa' sønzenva.

16

¹ A gøzanwøy ya kwøma va, vantaa tøhwøni tsatøñwøy, mba'a ghwøy zlata nøw kwømee taa nza. ² Ghalaðay, ta ðantøñwøy dza *ka Zhøwifø søvøri mbø ciki ðasøva tsa shi. Mbø zøzø kwøma shiy, sløniy gwøraa tøbø kwa kwøma Hyalaa mænti ghøy, dza ghashiy ni, sa ka ghashi bøkøwñwøy. ³ Va wa dza ghashiy mæni shi va tsøgha kiy, sa nzana, kala sønay Dirø ghashi, kala sønara ghashi na. ⁴ Avee gøzamtøñwøy shi va sanata, ma sa ka ghashi madfishi ta mæni kwøma tsøgha na va ki na, nza ghwøy zøzøva: "Wa a Yesøw niy gøzanwøy kwøma shi ni sham" pø ghwøy taa ni" kø Yesøw.

Sløni dza *Safø tsa Hyala ta ghøra

«Va wa niy gøzanwøy mee kwøma va ghala kwatanjatay, sa niy nzana ghwølaree tikø mbø ghwøy di. ⁵ Nana kiy, ta madfi dzee dzaraa dzøvøgha ntsaa ghwønøkøra. Ndø mbø ghwøy d'øw na: "Kwøma dza gha ta dzaa?" køw. ⁶ War nefer ghwøy shiy slashi va kwøma va, sa gøzøkøñwøyee tsøgha. ⁷ Na katanj naa gøzanwøy ya, va ghwøyø, wøzøba dzaree na. Kala dzara pønøy, ka dza ntsaa dza vaa kætijnwøy sækøayøw. Mba'a pøn dzaray, ta ghwønøkøñwøy dzee. ⁸ Ma sa ka na sækøy kiy, ta cintishi kwøma mæni ghashi jikir na dza na kaa mbøzli tø hidfi, mba'a cintishi na tidfi na kwøma, zhini mba'a cintishi ngwøvø Hyala. ⁹ A *Safø tsa Hyala dzaa cintishi kwøma mæni ghashi jikir na, sa nzana kala ndara nøfø tsa shi ghashi.

15:16 15:16 14:13; 15:7; 16:23-24; Mt 18:19; 1Zhj 3:22; 5:14-15; tøra: Zhj 6:70; 13:18 15:17 15:17 13:34 15:18 15:18 7:7 15:20 15:20 13:16 15:21 15:21 16:3 15:22 15:22 9:41 15:23 15:23 Lk 10:16; Zhj 5:23; 1Zhj 2:23 15:24 15:24 5:36 15:25 15:25 Cem 69:5; 35:19 15:26 15:26 1:15; 5:36; 14:16; 1Zhj 5:6-9 15:27 15:27 1:14; SløniKY 1:8; 1Zhj 1:2; 4:14 16:2 16:2 9:22 16:3 16:3 15:21 16:4 16:4 13:19 16:5 16:5 8:14 16:6 16:6 16:22 16:7 16:7 14:16 16:8 16:8 SløniKY 24:25 16:9 16:9 2:23; 5:38; 6:36, 64; 7:5; 10:26; 12:37

¹⁰ A Safə tsa Hyala dzaa cintishi na tidid' na kwəma, sa nzana mba'ee dzaa dzaraa dzəmə ghwəməə dzəvəgha Dirə, kala dza ghwəy nara ghwəla. ¹¹ A dzaa cintishi ngwəvə Hyala, sa nzanay, a Hyala kəsəy mazə tsaa sləkə hidī ni lə fəti tə ngwəvə nza.

¹² Darj na nihwəti kwemer vəya ta gəzanjwəyshi nanzə kiy, nana dī na ka gəzanjwəyshi yaw. Ka dza ghwəy mbəə favəshi nana diw. ¹³ Ma dzaa nza ghala pətsa dza Safə tsa Hyala va cipə na katarj na kwəma səkəkəy, nza bəniwəy sənata na katarj na kwəma gwanata. Sa nzanay, kwəma dī na njasa təkəti na dza naa səkəkə ta gəzəw. Gwanata tsa kwəma favə na dza naa gəzanjwəy, ka gəzanjwəy kwəma shiy dzaa səkəkə ta məniva kwa kwəma. ¹⁴ Ta ci dikə tsee dza na njasa nzana. Sa nzanay, kwəmee dza naa bəvə ta səkəkə ghəciy gəzanjwəy. ¹⁵ Ya nimafa shiy na shi va Dirə gwa'ay, shi ya na ghəshi. Va tsəgha nə ya kiy, kwəmee na sa dza Safə tsa Hyala vaa bəvə ta səkəkə ghəciy gəzanjwəy, pən» kə Yesəw.

Mbəzli tifəmmə ni

¹⁶ Ma kə Yesaw difa na: «Kwa kwəma jəwəy, ka dza ghwəy naraw. Ma ləy hwəm hi jəw difay ta zhini dza ghwəy nara» kə Yesəw. ¹⁷ Dza nava kwəma mba'a səəti nihwəti mbəzli mbə *mbəzli ta səfa ci, mba'a ghəshi 'wati dəfəw kwəma kwa jipə shi, a kə ghəshi na: «Kwəma ka waa na dī ntsa na gəzəmmə nə na: "Kwa kwəma jəwəy, ka dza ghwəy naraw. Ma ləy hwəm jəw difay, ta zhini dza ghwəy nara" a kə? Zhini fa na: "Sa wanay, sa dzee dzaraa dzəvəgha Dirə" a kə. ¹⁸ Njaa dī "Ləy hwəm jəw" tsa vaa gəzəa? Favə gəla kwəma va ghwəmmə, nda njaa dī na gəzəw» kə ghəshi.

¹⁹ Mba'a Yesəw sənay mbə dī fəw kwəma na ghəshi və, kə. Ma kə kaa ngəshi na: «Kwəma gəzanjwəy ya va nə ya: "Kwa kwəma jəwəy, ka dza ghwəy naraw. Ma ləy hwəm difay, ta zhini dza ghwəy nara" pən. Va tsəgha dəfəw ghwəy, kwa jipə ghwəy na? ²⁰ Ə gəzanjwəy ya, ta na navay, tsəgha na, a ghwəy dzaa nay ma, ghwəy mbə tihwəni, ka ngəlvə. Ma va mbəzli tə hidī nashi ki na, mbər nava vici dzaa mbəərəta ka vici kwa vəshi. Ma ghwəy na ghwəy ki na, war tifəmmə. Ma taa nza ki na, mbər ka vəshi nzəy tifəm tsa ghwəy va dzaa mbəərəy. ²¹ Nay ghwəy tsəy, mba'a kə vici ya mali lə hwər kətikəvata ndəkəwə ndəkəwə, kar imbə 'wəshiy nza tə miy

nzəw. War tifəmmə ka naa nza, va zəzə vici ngəra'wə tsaa dza vaa səkəkə dzəkən. Ma sa ka na dza baw, yata kiy, gwa'a nza'jəw dənjwəzl, ka naa zamti ghən ta ngəra'wə tsaa səkəkə va kən, kwataka va vəshi mbə nəfə nza tə zaghwə yakəghwa na vaa dzəti hidī. ²² Ava tsəgha nza ghwəy sana sənəvva kwərəkəwə ki, war titifəmmə. Ə na na nzana kiy, ta zhini dzee səkəkə nanjwəy. Ghalaabay, ta təhəshi dza nefer ghwəy va vəshi tərənəw tərənəw. Ndə tifa dzaa mbay bəhwə nava vəshi mbə nefer ghwəy ghwəla tēpəw.

²³ Sa dza vəghwə tsa gəzanjwəyee tsaa mənivy kiy, shi dza ghwəy zhiniy dəw vəya tifa ghwəlaw. Ə gəzanjwəy ya, ta na navay, tsəgha na, war ta bənjwəy shi dəw ghwəy dza Dirə dza ya nimafa shiy na ghəshi, dəwshi ma ghwəy lə slən tsee. ²⁴ Pa' sanay, dəwhwə shiy ghwəy lə slən tsee diw. Dəwshim və, ta ndanjwəy shi dza ghwəy vaa dəw və dza na. Nza vəshi ghwəy mbəə kəkəta» kə Yesəw.

Miydala na Yesəw dzəkən shi tə hidī

²⁵ Ma kə Yesəw difa na: «Ma kwemer gazanjwəy ya va gwanashiy, war dzar kwa fir kwa fir gazanjwəysee. Ma ta nza ki, sa dza tsahwəti vəghwə tsa vaa səkəkəy, ka dzee zhiniy gəzanjwəy kwəma dzar kwa fir ghwəla tēpəw. Kwəma kən Dirə dzee gəzanjwəy səvəri bazhə bazhə. ²⁶ Ghala tsava vəghwə sa ka na səkəkəy, ghwəy də'wə ghən tsa ghwəy dza naa dəw shi dī ghwəy va Dirə mbə slən tsee. Ka nə ya, e dzaa cə'wanjwəy shiy və, pənəw. ²⁷ Sa nzanay, mbə dīnjwəy na Dirə də'wə ghən tsa ci. Mbə dīnjwəy na sa nzana mba'a ghwəy dītəra, ka zləbati səkəkə və səkəkə, pə ghwəy. ²⁸ Vəgha Didi kafee, mba'ee səkəkəra dzəti hidī. Sənəvva kiy, ta madī dzee tə hidī, ta dzaraa dzəvəgha Didi» kə Yesəw.

²⁹ Ma kə mbəzli ta səfa ci na: «A Ndə sləkənəy, nana kiy, kwəmaa na gəzənəy gha na bazhə bazhə, kala kwəma lə fir mbə. ³⁰ Nana gha ghay sənay, nahwəti kwəma tifa kala sənata ghaw, pə ghəy. Ya ə dī ndə dəw kwəma va ghay, ka ndə gha madī ta dəw kwəma va na, gha sənanti kwəma dī na va dəw. Va tsəgha zləbati ghəy vəgha Hyala səkəkə gha katarj, pə ghəy» kə ghəshi. ³¹ Ma kə Yesəw na: «Əy zləbati ghwəy nana kiw? ³² Ə gəzanjwəyee, a tsahwəti vəghwə dzaa səkəkə, ya tsəgha nzəy, a vəghwə tsa va tsəhəy. Ta ndanjwəy dza ghwəy kwətinj kwətinj gwananjwəy ka dzanjwəy

dzakə ghyeghyer ghwəy, mbərekə ghwəy zlara kwətira. Nanzəy e sənay kwətira dzee nzaw. Ghəy lə Dirə dza naa nza. ³³ Ma kwəma gəzanjwəy ya va gwanatay, ta mbə ghwəy nza lə zərkə mbə nefer ghwəy, sa jakənjwəy ghwəy lə ya nə yə. E sənay, ta sa ngəra'wə dza ghwəy va mbəzli tə hidī. Ya tsəgha nzə kiy, dikəvanjwəy tə ghwəy tərənəw. Na nee ta na tsee ghən kiy, e təfanakən kaa shi tə hidī gwa'a gwa'a, miydalaa mənəe» kə Yesəw.

17

Njasa cə'wə Yesəw ta mbəzli ta səda ci

¹ Ma ləy hwəm sa gəzamti Yesəw kwe-mer va gwa'a gwa'a tsəgha ki na, dza na kaf kafəti kwəma ciy dzəta ghwəmə. A kə na: «A Di, nana kiy, a vəghwə tsee tsəhəy. Citi njasa nza dikə tsa mənəe, yən Zəghwə gha, ta mbəe ci tsa gha dikə njasa nzana kwərakwə. ² Gha kiy, a gha ndara bərciy dzəkən mbəzli tə hidī gwanashi, ta mbəe bənsi piy tsaa kədi ma kaa mbəzli fambərə gha mbə dəvee gwanashi. ³ Ma piy tsaa kədi ma tsa kwəmavə ghəshi vay, sa sənəja ghəshi ka Hyala kwətinja, katanj, mba'a ghəshi sənay, Yesəw *Kəristəw na ntsa ghwənikə gha, kə ghəshi. ⁴ Gwa'a cintee dikə tsa gha njasa nza na kaa mbəzli tə hidī. Dza mba'ee kədamti ghəra sləni ndara gha ta ghəra nzə tikə gwa'a. ⁵ Nana kiy Diy, zhanavərə dikə tsee va niy nzee mbə kwa kwəma gha, ghala pətsaa niy nza ghwəm ghwəlam lə gha hidī ghwəla ta 'wa ngava.

⁶ Gwa'a cantənjee kaa mbəzli tərəkəvəri gha va səvəri mbə mbəzli tə hidī, mba'a gha ndarashi. Mbəzli gha niy nza ghəshi ka shi gha, dza mba'a gha ndarashi mbə dəvee. Mba'a ghəshi diti fəti, ka mənī kwəma gha ki. ⁷ Sənəzənvə kiy, gwa'a sənay ghəshi, ya nimaba shiy na ni ya shi kwəmavee na, va gha səkəkə ghəshi, kə ghəshi. ⁸ Sa nzana mba'ee gəzanshi kwəma gəzara gha ngəshi, mba'a ghəshi zləbavə kwərakwə. Mba'a ghəshi sənay katanj, vəgha gha madəe ta səkəkə tikə, kə ghəshi, mba'a ghəshi zləbati ghwəni tsa ghwənikərə gha va mbə nefer shi.

⁹ Va tsəgha cə'wənjee ti shi, a gha kəətishi. Cə'wənjee ta na mbəzli tə hidī gwanashiw, war ta ni ndara gha va mbəzli mbə dəvee cə'wənjee, sa nzana mbəzli gha ka shi gha ghəshi. ¹⁰ Ya wa ni ya shi vəya gwa'ay, shi gha na ghəshi. Ni gha shiy gwanashi kwərakwə ba na, shi

ya ghəshi. Səvəri mbə kwəma shi sənay mənī dikə tsee. ¹¹ Yən kiy, ntsa tikə tə hidī ni nzee ghwəlaw, ta dzaraa dzəvəgha gha dzee sana. Ma ghəshi na nashi kiy, tikə na ghəshi lə nzyə tsa shi. A Didi tsa dəwəfəw tsa, ndəghwətishi wəzə lə bərci mbə slən tsa gha va ndara gha. A ghəshi mbəə jakəti ghən tsa shi lə miy tsa shi, ta nza ka mbəzli kwətinj ni, njasa nza ghwəm va sənəzənvə kwərakwə. ¹² Ma yən mbə nzyə tsa nzyənjəy ghəy li shiy, ndəghwə niy ndəghwəshee lə bərci slən tsa gha va niy ndara gha. E ndəghwətishi, tsahwəti ndə tifa mbə shi mba'a zay ya kwətinjəw. War tsaa niy dza vaa zay, ta mbə kwəmaa niy tsasliiti mənī va mbə Zliya gha mbəradzəə mənā. ¹³ Sana kiy, ta dzara dzəe dzəvəgha gha. Ə gəzanteə kwəma va gwa'a ghala yən tikərə tə hidī ni. A nefer shi mbəə tihəshi paf lə vəshee. ¹⁴ E gəzanshi kwəma gha. Dzəghwa kiy, kala di ma mətəə shi mbəzli tə hidī ni, sa kama ghəshi jakəjakə li shi, njasa nzee va kwərakwə, kala jakəva ma lə mbəzli tə hidī ni. ¹⁵ Cə'wənjee a gha səkəkəə bantishi tikə tə hidīw. Ta mbə gha ndəghwətishi va *ndə jaka tsa shi cə'wənjee. ¹⁶ Njasa nzee va, kala jakəva ma lə mbəzli tikə tə hidiy, tsəgha ghəshi kwərakwə. ¹⁷ Ə pə gha zhəghətishi, ka mbəzli gha katanj katanj ni, lə kwəma gha va katanj na. ¹⁸ Ə ghwənashee dzəmbə mbəzli tə hidī, njasa ghwənikərə gha va dzəti hidī kwərakwə. ¹⁹ Lanj bəvee ghən tsee mba'ee ndarja ti shi, ta mbə ghəshiy nza ka mbəzli gha katanj ni kwərakwə.

²⁰ Mbə cə'wə cə'wənjee na dibay Didiy, war ti shi kwətishi gwa'a tsəgha cə'wənjeyew, lə ta nihwəti mbəzliy dzaa ndara nəfə tsa shi tə mbərkə kwəma dza ghəshiy gəzanshi cə'wənjee gwa'a. ²¹ A Di, ə cə'wənjee, məntishi ka mbəzli kwətinj. Mba'a ghəshi jakəshi lə ghwəm, njasa nza gha va jakəjakə lə ya, tsəghee lə gha kwərakwə. Kəətishi a ghəshi jakəti ghən tsa shi, nza mbəzli tə hidī mbəə sənay, gha ghwənikərə na, kə ghəshi. ²² E banavəshī dikə tsa ndara gha va kwərakwə, a ghəshi mbəə nza ka ndə kwətinj, njasa nza ghwəm va lə gha sana ka ndə kwətinj. ²³ Yən na, mbə shi, gha na mbə ya, tsəgha. A ghəshi mbəə mənishi ka ndə kwətinj tsəgha slar slar. Ma tsəghay, a mbəzli tə hidī dzaa sənay, gha ghwənikərə na. Ava gha mbə dishi, njasa dīra gha va, kə ghəshi taa ni.

17:1 17:1 2:4; 11:4; 12:16, 23, 41; 13:31-32; 14:13; 15:8; 16:14; 17:10, 22, 24 17:2 17:2 3:35; 5:24; Mt 28:18 17:3 17:3 12hj 5:20 17:4 17:4 4:34 17:5 17:5 1:1-2; 8:58; 17:24 17:6 17:6 17:26 17:10 17:10 15:8 17:11 17:11-12 6:39; 13:18; nza ka mbəzli kwətinj: 10:30; 17:21-23; Gal 3:28 17:13 17:13 15:11 17:14 17:14 7:7; 8:23 17:15 17:15 Mt 6:13; 2Tes 3:3; 12hj 5:18 17:18 17:18 20:21 17:21 17:21-23 5:18; 17:11 17:24 17:24 12:26; 17:5

²⁴ A Didi, mbözli niy, gha ndarashi na, e di gheshiy nza vöghee, tæ pötsa dzee ta nza kwörakwæ, ta mbæ gheshiy nay dikæ tsee. Dikæ tsa ndara gha, sa nzana mba'a gha dïtera ghala hidfi ghwöla ta gha ngava. ²⁵ A Didi tsa næw kwöma læ kwal tsa nzæ, gha sänzänvay sänäna mbözli tæ hidfiw. Yæn na nee kiy, e sänäna. Dzæghwa mba'a mbözlee ni sänay, gha ghwönikëra na, kæ ghæshi. ²⁶ E citäna kaa ngæshi, ta zhini dzee mötsöhë ciña ngæshi dïfa. Ta mbæ dï tsa dïra gha vaa tahanayshi nefer shi paf kwörakwæ. Mbæ shee taa nza dæ'wæ ghæn tsee ghalaäba kwörakwæ ki» kæ Yesëw.

18

Njasa kësë mändi Yesëw

¹ Ma sa cæ'wæti Yesëw cæ'wæ va kiy, mba'a ghæshi madïshi læ *mbözli ta söda ci, ka tanj dzævëri tæ hæl tsa har möndiy Kedäræn. Ma përiäa tanj hæl tsa va na, mba'a tsa përiäa. Dza kar Yesëw læ mbözli ta söda ci mba'a ghæshi dzæghwashi kwa tsa va. ² Ma Zhëwdasæ, ntsaa ngati dafa va ta kësë Yesëw kwörakwæ na, mba'a sänay pötsa va, sa sänabæshi ghæshi mbæ dzæghwa.

³ 'Wakävë kar Zhëwdasæ læ ka sawji mba'a ghæshi madïshi læ mbözliy ndæghwæ *ciki Hyala ghwönashi mbözli dikæ dikæ ni mbæ *ka ta Hyala, ghæshi læ *ka Farisahi. War pöhöpöhë ghaa nashima læ shi mböz shi, mba'a gærkëwahi læ shehwer, gi'wæ gi'wæ ghwö ti shi vë shi ta dividivi shi. ⁴ Ma Yesëw naci ki na, mba'a sänata kwömaa dzaa mönivaä dzäkæn ghala kwatanäta. War sa tsöhæshi ghæshi kwa tsa va na, dza Yesëw kæt kætæghöway dzävögä shi, ka dæw vë shi, a kæ na: «A ntsa pëla ghwöya?» kæ. ⁵ Ma kæ ghæshi na: «Yesëw ndæ ka Nazaretæ» kæ ghæshi. Ma kæ Yesëw na: «Ane, yæn na sava» kæ.

Tifa Zhëwdasæ tsaa ngati dafa va ta kësë Yesëw kwasävë shi ki. ⁶ Ma sa gævækë Yesëw: «Ane, yæn na sava» kæ na, 'wakävë ghæshi zhøy læ hwöm læ hwöm tsögä, dididi søyshi, na'i ghæshi shäkätävashi tæ hidfi. ⁷ Zhini Yesëw ka dæw vë shi dïfa: «A mbözli ni, a ntsa pëla ghwöy, pæ ghwöya?» kæ. A kæ ghæshi na: «Waa Yesëw ndæ ka Nazaretæ» kæ ghæshi. ⁸ Ma kæ Yesëw ngæshi äa na: «E gævänwöy nanzæ ghala mäcanata, avanaram, yæn na sava, pæn sa? Ma ghänzæ tsögä, yæn kæ sa pëla ghwöy kätanjæ, æ pæ ghwöy zlashi nini mbözli, a ghæshi dzashi» kæ. ⁹ Ma sa gævæ na va tsögäy, ta mbæ kwöma gævækë na va kaa

Didiy dzämöyta. Sa niy næ na va: «A Didi, ma mbözli ndara gha va mbæ dävë yay, zamti ndee mbæ shi ya kwötinjæw» kæ. ¹⁰ Dzæghwa Shimanjw Piyer kaa kafa'i sa nzana vë tæ pötsa va bækwæ tödikävëri, pötsæ kësälækghwa slëmë kwa bævëmë vögä ghæn ndæ ghëra slëni kaa dikæ tsa ka ta Hyala. Malkwæsë, kæ möndi kaa slæn tsa ndæ ghëra slëni tsa va. ¹¹ Ma kæ Yesëw kaa Piyer na: «A Piyer, zhanambæ kafa'i tsa gha mbæ kwävæk tsa ci tanjanj. Ka dzee sa ngëra'wæ tsa ndara Diræ ta saw næ gha mbæ zävë kwöma gha shäkëna?» kæ.

Yesëw kwa kwöma Anæ, dikæ tsa *ka ta Hyala

¹² Dza ka sawji tifa ghæshi læ ntsaa slækë shi, mba'a ka ndæghwæ *ciki Hyala mbæ *ka Zhëwifæ, pay ghæshi kësäti Yesëw, mba'a ghæshi pöhëti. ¹³ Dza ghæshi pëm pëmanaghë kaa Anæ, kwa tanja di. Ma Anæ tsa vay, shiy Kayifæ, dikæ tsa ka ta Hyala tæ nava piya na. ¹⁴ Kayifæ tsa va na saa niy gævänshi va kaa mbözli ka Zhëwifæ dikæ dikæ ni, ma kæ na: «Aya, wävëäa mötiy ndæ kwötinj na tæ mbærkæ hwölfë ghwömmë» kæ niy ni.

Kwa tanja vëraslæ tsa Piyer

¹⁵ Ma ghala pötsa pëmë möndi va Yesëw ta dzakë ghi tsa dikæ tsa *ka ta Hyala tsa vay, mba'a Piyer ghæshi læ tsahwæti ntsa ta söda Yesëw nja ghæci nëwvæ. Ma ntsa vay, a dikæ tsa ka ta Hyala tsa va niy sänay. Va tsögä kwömväv na dzakë ghi tsa va kwasävë Yesëw. ¹⁶ Mba'a Piyer garøy përikøy kwa dægä naci ki. Mba'a ntsa ta söda Yesëw va, ntsa sänay dikæ tsa ka ta Hyala va sävëriy gævanta kwöma kaa mali kwa ndæghwæ dægä va. Mba'a ntsa va pëmögä Piyer dzakë ghi ki. ¹⁷ Dza maliy ndæghwæ dægä va, tapæ ta dæw kwöma va Piyer kævba ki, a kæ na: «A ntsa, tsahwæti ntsa ta söda ntsa gha tsøy?» kæ. Ma kæ Piyer na: «Am, ähæn, ntsa ta söda ci nzee neyew» kæ.

¹⁸ Ghalaäa ki na, mba'a tasli mänta. Dzæghwa mbözliy ndæghwæ pötsa kægähi læ nihwæti ka slëni kævba bækë ghæshi pöhøy ghwæ. Ka bægäzli ghwæ va Piyer kwörakwæ.

Anæ, dikæ tsa *ka ta Hyala mbæ dæv kwöma va Yesëw

¹⁹ Dza dikæ tsa ka ta Hyala va, ka dæw kwöma va Yesëw dzäkæn kwöma mbözli ta söda ci, læ dzäkæn shi bænipæ na va. ²⁰ Ma kæ Yesëw kaa zläbanci na: «Yæn kiy, mbæ gævæ kwöma va niy nzee kaa mbözli

dʌŋ, pa'i pa'i tɛ ngwɔla. Ka bananshee kaa mbɔzli dzar mbɔ *ciki ʃasɔva tsa ka Zhɔwifɔ, pa' mbɔ *ciki Hyala, tɛ pɔtsa ʃasɔva *ka Zhɔwifɔ gwa'a gwa'a. Kwɔma tifa mba'ee gɔzɔhwɔ tɛ mbɔ ya kwɔtɔnjɔw.²¹ Wa shi zhini ghaa dɔw vɔya dɔbaa? Ɖ pɔ ghaa dɔw va mbɔzliy niy gɔzanshee va, a ghɔshi cɔŋa njasa niy favɔ ghɔshi yɔn gɔzanshi. A ghɔshi sɔnata gwa'a gwa'a» kɔ. ²² Ma sa gɔzɔkɔ Yesɔw kwɔma va tsɔgha na, 'wakɔvɔ tsahwɔti ndɔ ndɔghwɔ ciki Hyala tifa pa'wɔ tsavɔgha dɔvɔ vɔgha ghɔn ci. A kɔ na: «Tsɔgha ghaa zhananci kwɔma kaa dikɔ tsa ka ta Hyala nee?» kɔ. ²³ Ma kɔ Yesɔw na: «Tawa lɔkɔra gha kia? Kwɔma jikir na kɔ sa gɔzɔkee vay, ka gɔzɔ gha! Kwɔma wɔzɔ na pɔn gɔzɔkɔ kiy, tawa lɔkɔra gha kia?» kɔ.

²⁴ Dzɔghwa Anɔ mba'a zhiniy vɔlɔghɔ Yesɔw kaa Kayifɔ dikɔ tsa ka ta Hyala, war ghwɔlay pɔhɔpɔhɔ tɛ zɔ'wɔ va tsɔgha ki.

Kwa bakɔ vɔraslɔ tsa Piyer

²⁵ Ma ghala pɔtsa va ki na, war tifa Shimanjw Piyer vɔgha mbɔzli va mbɔ bɔghɔzli ghwɔ ci va naci ki. Dza tapɔ mɔndi madɔshi ta dɔw kwɔma vɔ, a kɔ mɔndi na: «A ntsa, tsahwɔti ntsa ta sɔfa ntsa gha tsɔy?» kɔ mɔndi. Ma kɔ Piyer na: «Ntsa ta sɔfa ci nzeyew» kɔ, ka vɔraslɔ. ²⁶ Dza ma kɔ tsahwɔti ndɔ kwɔtɔnj mbɔ ka ghɔra slɔni dikɔ tsa *ka ta Hyala va, ngwardidi ghɔshi lɔ ntsa kɔslamti Piyer va slɔmɔ ci na: «Niy nanɛɛ kwasɔbɔ ntsa ghala pɔtsaa nza ghwɔy va kwa tsa tsɔy?» kɔ. ²⁷ Zhini Piyer mba'a vɔraslɔti vɔraslɔ dɔba. 'Wakɔvɔ ngɔlɔkɔ ghala pɔtsa va ki, mba'a way.

Yesɔw kwa kwɔma Pilatɔ, ngwɔmna tsa ka *Rɔm

²⁸ Dza mɔndi tɛ hɔzlimɔ pɔɔtɔ mekɔshi ki, pɔm mɔndi pɔmɔkɔ Yesɔw kɔghi tsa Kayifɔ, ka dzakɔ ghi tsa ngwɔmna ka Rɔm li. Ma *ka Zhɔwifɔ nashi ka ghɔn tsa shi na, kala dzakɔ ma ghi tsa ngwɔmna ghɔshi. Sa naa nza mahalakɔ dzakɔ ghi tsa ndɔ ka Rɔm vɔ shi, ndɔ kɔ gwɔmantɔvay ta zɔmɔ shiy mbɔ *makwaghwa Pakɔ. ²⁹ Ma sa mbɔ ma ka Zhɔwifɔ dzakɔ na, dza ngwɔmna Pilatɔ, mba'a sɔvɔriy kɔsashi pɔrikɔ kwa dɔgha. Dza na ka dɔw vɔ shi: «Wa shi mɔnti ntsa kɔsɔti ghwɔya?» kɔ. ³⁰ Ma kɔ ghɔshi ngɔci na: «War mba'a kɔ kala ndɔ lifi kwɔma nzay, ka dza ghɔy sɔkɔ li ngɔŋaw» kɔ ghɔshi. ³¹ Ma kɔ ngwɔmna Pilatɔ kaa ngɔshi na: «Mbalam li, a ghwɔy dzaa sla ngwɔvɔɔ dzɔkɔn dɔ'wɔ ghɔn tsa ghwɔy

njasa gɔzɔkɔ kwɔma ghwɔy pɔhɔpɔhɔ na» kɔ. Ma kɔ ka Zhɔwifɔ na: «Kwal va ghɔy ta sla ngwɔvɔ mɔtiy dzɔkɔn ndɔw» kɔ ghɔshi. ³² Mba'a nava kwɔma mɔnta tsɔgha, ta mbɔ kwɔmaa niy gɔzɔkɔ Yesɔw va, ghala pɔtsa cɔpɔ na kwɔma mɔti dza na ta *mɔti vɔgha tsɔm dzɔghwata kwa.

³³ Mba'a Pilatɔ zhay zhakɔ ghi tsa ci ʃa, da' harvɔ Yesɔw. Ka dɔw kwɔma ghɔci vɔ, a kɔ na: «Mazɔ tsa ka Zhɔwifɔ nza gha na ntsa?» kɔ. ³⁴ Ma kɔ Yesɔw na: «A ngwɔmna tsee, kwɔma tɔkɔti gha dɔ'wɔ ghɔn tsa gha, ta dɔw tsɔtsɔ na sana shɔkɔnaa, naa kɔ ndɔ kaa ngɔŋa na?» kɔ. ³⁵ Ma kɔ ngwɔmna Pilatɔ na: «Waa yɔn ʃa, pɔ gha, ndɔ kaa Zhɔwifɔ nzee na? Mbɔzli ghwɔy ka hwɔlɔfɔ ghwɔy, lɔ *ka ta Hyala ghwɔy dikɔ dikɔ ni kɔsɔkɔŋa na ngɔra. Va tsɔgha dɔwee, wa shi mɔnti gha kɔsɔŋa mɔndia? pɔn» kɔ. ³⁶ Ma kɔ Yesɔw ki na: «Mazɔ tseyey, sa tikɔ tɛ hidfi ni naw. Mba'a kɔ niy nzaa sa tikɔ tɛ hidfi niy nzay, ci gwɔla ta sɔfɛɛ ndɔghwɔtɔra, va nɔghɔtaa ka Zhɔwifɔ kwɔfaghati dɔvɔ shi tɛ ya nza. Ma ki na, mɔniy naa mazɔ tsa tɛ hidfi ni kiw» kɔ Yesɔw. ³⁷ Ma kɔ Pilatɔ ki na: «Mazɔ nza gha, ghɔnzɔ tsɔgha ʃay?» kɔ. Ma kɔ Yesɔw na: «Njasa gɔzɔ gha va na, mazɔ nzee. Ya tsa yakɔram lɔ sɔkɔ tsa sɔkɔree tikɔ tɛ hidfi, ta canshi kwɔma katarj na kaa mbɔzli na. Ya wa ntsaa dzaa di fa na katarj na kwɔma kiy, ta fa nee va kwɔma dzee gɔzɔ dza na» kɔ Yesɔw. ³⁸ Ma kɔ Pilatɔ na: «A shiy na kwɔma katarj naa?» kɔ.

Ka Zhɔwifɔ dɔw pɔɔsli Yesɔw va Pilatɔ

Ma lɔy hwɔm shi va na mba'a zhɔkɔvɔriy dzɔghwa kwɔma ka Zhɔwifɔ. A kɔ ngɔshi na: «A mbɔzli ni, na neyey, kɔsata kwɔma jikir nee va ntsa gar ʃanci fɔti mɔndiw. ³⁹ Nanzɔ kiy, a ghwɔy sɔnay, njasa sɔnabɔŋwɔy ghwɔy mbɔ mɔni mbɔ makwaghwa Pakɔ. Mbɔ pɔlaynjwɔy ndɔ kee nza kwɔtɔnj kwa fɔrshina, ge'i lɔ vici va. Ka di ghwɔy ki, yɔn pɔlaynjwɔy mazɔ *ka Zhɔwifɔ na?» kɔ. ⁴⁰ Ma kɔ ghɔshi zlanzlan na: «Awɔ! Zlɔbati ghɔyɔw. Barabasɔ na sa di ghɔy ghaa pɔlaynjɔy!» kɔ ghɔshi.

Ma Barabasɔ tsa vay ndɔ rɔda tsa dikɔ tsa niy nza na.

19

¹ «Ɖŋkwa» kɔ ngwɔmna Pilatɔ ki, dza na mba'a gɔzanshi kaa ka sawji, a ghɔshi pɔmɔ Yesɔw ta dzaa dɔ'wɔti lɔ kwɔrpɔ.

² Dza ka sawji va pɔmɔ ghɔshi pɔmɔvɔ

18:22 18:22 19:3; SlɔniKY 23:2 18:24 18:24 18:13

18:26 18:26 18:1, 10; Mt 26:51 18:31 18:31 19:6

18:32 18:32 3:14; Mt 20:19

18:35 18:35 1:11

18:36 18:36 6:15

18:37 18:37 3:32-33; 8:47; 1Tim 6:13; 1Jh

4:6 19:2 19:2 Lk 23:11

Yesow ki, mba'a gheshi mbærati tekesli nja mesäpa päerä ghän mazä särambä mbä ghän ci. Mba'a gheshi säranakän kwäbanj ghamäy nja sa mazä. ³ Ka gheshiy dza na ka kätivaa dzävögä ta sawa ci, ma kə gheshiy ni na: «A mazä *ka Zhəwifə, ava ghəy säkwätəŋa» kə gheshiy ni. Ka läkə dəvəə dzävögä ghän ci.

⁴ Dzəghwa Pilatə mba'a zhəkəvəriy. A kə kaa ka Zhəwifə va na: «Fävəm, na neyey, avee dzaa pämekəvəriŋwəy Yesəw dzəti ngwəla sənzənva, ti ghwəy sənay, kəsata kwəma jikir nee və gar bäsə ngwəvəə dzəkənəw, pə ghwəy» kə. ⁵ Dzəghwa pä mändi pämekəvəri Yesəw tə ngwəla ki, lə daghwəba tsa tsatim tə tekesli mbə ghən tsa ci, mba'a kwəbanj ghaməy kən ghən ci. Ma kə ngwəmna Pilatə ngəshi na: «Avanayəm ntsa va ki» kə. ⁶ Dzəghwa mbəzli dikə dikə ni mbə *ka ta Hyala, gheshi lə dəwgerhi shi, mba'a gheshi nay Yesəw. Ma sa nay gheshi, a kə gheshi zlanjlanj na: «Danjwə pə gha danjwəvəgha vəgha tsəm. Danjwə pə gha danjwəvəgha vəgha tsəm» kə gheshi. Ma kə Pilatə kaa ngəshi na: «Bəm a ghwəy danjwə sa ghwəy də'wə ghən tsa ghwəy. Na neyey, kəsata kwəma jikir nee və gar päesliw» kə. ⁷ A kə gheshi kaa ngwəmna na: «A kwəma pähəti ghəy tifa, mba'a gəzəkə, war ka päesliti kə, sa gəzəkə na "Zəghwə Hyala nzee" kə» kə gheshi.

⁸ Sa favə Pilatə kwəma gəzəkə mbəzli va va tsəgha na, mba'a hazlənii tərəŋw. ⁹ Zhini na mba'a päməvə Yesəw zhəkə ghi difa. Dza na ka dəw kwəma va, a kə na: «Kwəma tsahwə ghaa?» kə. Dighevə Yesəw nzəyəy, kala zləbanci kwəma. ¹⁰ Ma kə Pilatə ngəci na: «Wa ə zləbara ma gha kwəma kia? Ə sənay ma gha, a kwal vəya ta pələna, zhini lə kwal vəya ta gəzanshi kaa mbəzli ta danjwəvəghaŋa vəgha tsəm, pə gha na?» kə. ¹¹ Ma kə Yesəw ngəci na: «Kwal va gha va jəw ta möntərə shiy gha, kala ndanja kwal Hyala säəkə mə ghwəməw. Va tsəgha nzana ki, ma ntsaa bəvərə vaa fambərə mbə dəvə ghay, tərəŋwəba na ci *kwəma jikir na na kən na gha» kə. ¹² Ma sa favə Pilatə kwəma va tsəgha na, dza na ka päla kwal tsa pälay Yesəw. Dza ka Zhəwifə gwanashi ka 'wanj zlanjlanj, a kə gheshi na: «War mba'a pə gha pälay ntsay, ka zhini ghaa nzaa madiga lə mazə tsaa sləkə hidci ka *Rəm gwanashi ghwəlaw. A gha sənay, ya wa ntsaa mənti ghən tsa ci nja mazəy, ndə gabə tsa mazə tsa va na» kə gheshi.

¹³ Ma sa favə Pilatə kwəma va tsəgha na, mba'a gəzanshi kaa ka sawji a gheshi

pəmə Yesəw sävəriy dzəti ngwəla difa. Dza na das nzəyəy kwa gəzli ka naa nzəy ta sla ngwəvə kwa. Pətsa nzəyəy na va tiy, «Gabata» kə mändi kwa kwəma ka *Ebərə. A di na gəzəy «pətsa ndəbətəm lə hərəzli» ta bäsə ngwəvə ti. ¹⁴ Fəca məniva shi va vay, gar vici kwa ghən niy nza na, mändi taa sävəri ta gha *makwaghwa Pakə. Ma kə Pilatə kaa ka Zhəwifə na: «Avam mazə tsa ghwəy» kə. ¹⁵ Ma kə gheshi zlanjlanj na: «Ayaw, päesli pə gha paslamti. Danjwəvəgha vəgha tsəm, a ghəci məti» kə gheshi. Ma kə ngwəmna Pilatə ngəshi na: «Ə di ghwəy, yən danjwəvəgha mazə tsa ghwəy vəgha tsəm na?» kə. Ma kə mbəzli dikə dikə ni mbə ka ta Hyala na: «Tsahwəti mazə tifa va ghəy na ghəy, kala war mazə tsaa sləkə hidci ka Rəm gwanashiw» kə gheshi. ¹⁶ Dzəghwa ngwəmna Pilatə ki mba'a pälanavəshi Yesəw ta dza ta danjwəvə dzävögä tsəm.

Yesəw vəgha tsəm

(Mt 27:32-44; Mk 15:21-32; Lk 23:26-43)

Dzəghwa ka sawji va ki, pä m gheshi päməti Yesəw, ka sävəri mbə məlməə dzəti ngwəla. ¹⁷ Dza mändi mba'a mändi banakän tsəm tsa dza mändi va ta danjwəvə dzävögä, a ghəci bə də'wə ghən tsa ci. Mba'a gheshi dzashi liy dzəti pətsa nə mändi «Gwalgwata» kə mändi kwa kwəma ka *Ebərə. A di Gwalgwata tsa vaa gəzəy, pi nja ghən ndə ngəri.

¹⁸ Ma sa tsəhəshi gheshi na, dza ka sawji va mba'a gheshi danjwəvəgha Yesəw vəgha tsəm tə pətsa va ki. Mba'a gheshi danjwəvəgha nihwəti mbəzli bakə vəgha tsemər, ya wa ndə na tə tsa ci tsəm. Tsahwəti na, tə kwa bəzəmə Yesəw, tsahwəti na tə kwa zləbi ci, mba'a Yesəw kwa jipə shi ki.

¹⁹ Dza Pilatə mba'a gəzanshi kaa mbəzli a mändi tsaslati kwəmaa dzəti shiy, mba'am nahati tə tsəm tsa danjwə mändi vaa dzəti, a kə kwəma va na: «Yesəw ndə ka Nazaretə, mazə tsa *ka Zhəwifə» kə. ²⁰ Kwəma tsaslati mändi vay, ka Zhəwifə danj jəngəhwə na, sa nzana ndəkəwə ndəkəwə pətsa danjwəvəgha mändi va Yesəw vəgha tsəm lə məlmə Zherəwzaleem. Lə kwəma ka Ebərə, mba'a sa ka *Rəm, mba'a sa ka *Gərəkə niy tsaslati mändi kwəma va. ²¹ Dza mbəzli dikə dikə ni mbə *ka ta Hyala mbə ka Zhəwifə mba'a gheshi dzaa kəsaj Pilatə. Ma kə gheshi kaa ngəci na: «Ma kwəma vay, ə pə gha zhəghanti, ka nə gha "Mazə tsa ka Zhəwifə" pə gha ma. Ma ka gha

tsaslitij: “Yøn na mazë tsa ka Zhëwifë” kə ntsa pə gha» kə ghəshi. ²² Ma kə Pilatë ngəshi na: «Na tsaslitëe va kwəma na neyey, tsəgha dza naa nza» kə.

²³ Ma sa danjwamti ka sawji Yesəw dzəwəgha tsəm na, mba'a ghəshi basəva kwəbənəjer ci, mba'a ghəshi tihəhwəshi kwa jipə shi fafanashi, ya wa ndə mbə shi na lə ni ci. Kwataka gee kən ghən ci saa niy tərə. Gee vay, gəvbaw niy nza na kala cislī ti, ka səkəkə mə ghən pa' kwakə mbə hidī. ²⁴ Dza ghəshi sləka ghəshi sləkati kwa jipə shi, ma kə ghəshi na: «Ka sləkwə gee na ghwəmmə ma, ə pə ghwəmmə tī dandərdə, ta nighe ntsaa dzaa bə mbə ghwəmmə» kə ghəshi. Kwəma mēnti ghəshi va tsəghay, kwəmaa niy tsaslitā va mbə Zliya Hyalaa faghwa ghəshi kwa. Ma kə niy niy: «A ghəshi tihəhwə kwəbənəjer kən ghən tsee kwa jipə shi. Mba'a ghəshi slati dandərdə ta sənay ntsaa dzaa bə gee ya» kə niy ni. Ava ghənzə na kwəma mēnti ka sawji va ki.

²⁵ Tifa niy nza kar mbəghəy Yesəw garə vəgha tsəm tsa danjwəgha mēnti va, ghəshi lə zhambəghəta, mba'a Marəy, mali Kəleyəwpasə, mba'a Marəy ka Magədala. ²⁶ Mba'a Yesəw nata mbəghəy tifa vəgha, mba'a ntsa ta səda ci va dī na tərənəw kwərakwə bə. Dza ma kə kaa mbəghəy na: «A mə, avanay ntsaa zəghwə gha» kə. ²⁷ Zhini ma kə kaa ntsa ta səda ci va bə na: «Avanta mənə» kə. Dzəghwa ntsa va pəm pəməhwə Marəy ghala fəcavataa dzakə ghi tsa ci ki.

Njasa mətī Yesəw

(Mt 27:45-56; Mk 15:33-41; Lk 23:44-49)

²⁸ Ləy hwəm shi va kiy, a Yesəw sənay gwa'a gwa'a kəditā kwəma njasa dī Hyala nana, kə. Ma kə na: «A ndir ghərada» kə. Sa gəzə na va kwəma va tsəghay, ta mbə kwəmaa tsaslitā va mbə Zliya Hyalaa dzəkən dzəghwata kwəla' kwa. ²⁹ Ma tə pətsa va na, mba'a ghwəlpə tifa paf shi sa tati mēnti tə shi ndalakwə ni kwa. Dza ka sawji va tsən ghəshi bəvə səwsə tifa, mba'a ghəshi parati tə gəta. Dza ghəshi yəkwə ghəshi yəkwəmbə mbə shi sa va, ka fānciy dzəghwa miy tsa Yesəw. ³⁰ Ma sa nə Yesəw, bəsə kə bəsəvə shi ndalakwə ni va lə miy tsa ci ki, ma kə na: «Nana kiy, gwa'a mənishi shiy njasa dī Hyala» kə. Dzəghwa kwəshənəw ghən tsa ci mənīy, mba'a mətīy.

Gwapa mbə slərpə Yesəw

³¹ Məniva shi vay, fəca ləwma Bərha. Səvəri way pi na, *vici dəkəva ka

Zhəwifə. Kala dī *ka Zhəwifə mbəzli danjwəgha mēnti va vəgha shəghwə nza war ghwəlashi danjwə danjwə fəca vici dəkəva. Sa nzana, nava vici dəkəva na, vici tərənəw na ghənzə niy nza və shi. Va tsəgha ki na, mba'a ghəshi dzaa kəsay ngwəmma Pilatə ta dəw, a ghəci gəzanshi kaa mbəzli, a mēnti bəlamti shidshid tə mbəzli danjwəy mēnti va vəgha shəghwə, nza ghəshi mbəə bəkəwəshi tanjan. Nza mēnti mbəə pələkəghwa mbəreketi shi tə shəghwə. ³² Dzəghwa Pilatə ki mba'a gəzanshi kaa ka sawji. Sa madī ghəshi ki na, mba'a ghəshi bəlamti shidshid pərba tə tsahwəti mbə mbəzli danjwəvəgha mēnti va vəgha tsəm vəgha Yesəw, zhini bəli tə kwa baka tsa va bə. ³³ Ma madī ghəshi ta tsəhə vəgha Yesəw naci, njə'wə kə ghəshi na, ghəci mətīy. Va tsəgha bəlamti ma ghəshi səda Yesəw. ³⁴ Dzəghwa tsahwəti ndə mbə shi kwətin, mba'a 'yamti Yesəw mbə slərpə ci lə gwapa. Ka səəmə miymiy lə yam kwa pətsa va tibata.

³⁵ Ntsaa gəzə kwəma tsaa dzəkən shiniy, lə mətəsi ci nashi na shi va, kwəma gəzə na va na, sa katarj na ghənzə. Aa sənata də'wə ghən tsa ci, kwəma katarj na sa gəzəe na, kə. Ta mbə ghwəy bənavə nəfə tsa ghwəy kaa Yesəw gəzə na kwəma va. ³⁶ Ma mənishi shi va tsəghay, ta mbə kwəmaa niy tsaslitā mēnti va mbə Zliya Hyalaa dzəghwata kwa. Ma kə niy niy: «Ka dza mēndiy bəlamti isl tsa ci ya kwətinəw» kə. ³⁷ Zhini ma kə ge'i kwa nahwəti kwəshala bə na: «Ta zhini dza ghəshi nay ntsa 'yamti ghəshi va lə gwapa» kə.

Məni kwəma kən mbəri tsa Yesəw

(Mt 27:57-61; Mk 15:42-47; Lk 23:50-56)

³⁸ Ma ləy hwəm sa mətīy Yesəw ki na, mba'a *Zhezhefə ndə ka Arimate madīy, ka dza ta dəw katal ta bə mbəri tsa Yesəw va ngwəmma Pilatə. Mba'a Pilatə bənavə kwal ta bə ghəci. Dza Zhezhefə mba'a səkəkə pələkəghwa mbəri tsa Yesəw vəgha tsəm ki, ta dza ta la. Zhezhefə tsa va kiy, tsahwəti ntsa ta səda Yesəw niy nza na. Kwa mbəmbə ghəci niy nəw Yesəw va hazlənī va mbəzli *ka Zhəwifə dikə dikə ni. ³⁹ Dza Nikwədəm, tsahwəti ntsaa niy səkəkəy vaa dzəvəgha Yesəw həvir, ndəs səkəkəy kwərakwə, mba'a bəkə in ta la Yesəw. In tsa wəzə tsa, sa kabəti mēnti lə *mirə mba'a *Aləy, ka zən nja 'wərdi. In tsa vay, gar kiləw mahkan mətəskə na shəndəkə tsa ci. ⁴⁰ Dzəghwa ghəshi

19:24 19:24 Cem 22:19

19:25 19:25 Mt 27:55-56; Lk 23:49

19:26 19:26 13:23

19:28 19:28 Cem 22:16

19:29 19:29 Cem 69:22

19:31 19:31 Nəw 21:22-23

19:34 19:34 1Zhj 5:6

19:35 19:35 15:27; 21:24

19:36

19:36 Cem 34:20-21; Səvəri 12:46

19:37 19:37 Zak 12:10; ShiZhj 1:7

19:38 19:38 9:22

19:39 19:39 3:1-2

19:40 19:40 12:7

bakanashi ki, tsarj ghøshi bøvø mbøri tsa Yesøw, ka harø læ mægapa, ka shikø in tsa wözø tsa va ghøshi mbø harø, njasa sənabøshi ka Zhøwifø mbø harø mbøri. ⁴¹ Ma tifa vøgha pøtsa danjwävøgha møndi va Yesøw vøgha tsøm na, mba'a tsa tifa. Dzøghwa mba'a møndi lati kwøli kwa tsa va 'war'war, kala søkø møndiy laghwa mbøri kwa. ⁴² Dzøghwa mba'a ghøshi laghwa Yesøw kwa kwøli va, sa nzana ndøkwe ghønzø tifa ki. Ma sa lamti ghøshi va ndøkwe tsøghay, sa nza vici ndøkwe ta pøkwe, sa nzana tø way pi hælzimø na, *vici døkøva ka Zhøwifø ghønzø.

20

Zhakati tsa Yesøw mbø mæti
(Mt 28:1-8; Mk 16:1-8; Lk 24:1-12)

¹ Ma pøtø føca dømasø, pi ghwølaa wali ki na, mba'a Marøy ka Magødala kaføta, ka dzaa dzøti kwøli Yesøw. Tsøhø na, sa nø na njø'wø kø na, kwøli va bønjøwøta, tsarakø hakwø tsaa niy nza va miyba dzar kwa nahwøti bøla. ² 'Wakøvø na bøvjøpø madita læ bali. Mba'a dzaa kəsashi kar Shimanjw Piyer ghøshi læ tsahwøti ntsa ta søfa Yesøw va dī na. Ma kø na: «A kar Piyer, ava møndi bøhwø Ntsaa sløkømmø kwa kwøli, sənay ghøy kwa pøtsa dzashi møndi liw» kø. ³ Ma sa favø kar Piyer læ tsahwøti ntsa ta søfa Yesøw va kwøma va tsøgha na, mba'a ghøshi madishi ka dzaa dzøti kwøli va ki. ⁴ Kø ghøshi ka køslī bali bakanashi, mba'a tsahwøti ntsa ta søfa Yesøw va tanjøti Piyer tø bali. Dza na ndəs tsøhøy pørbø ghøci tø kwøli va. ⁵ Tsøhø tsa tsøhø na na, ka kødərjø pøtsaa dzømbø kwøli va, kala dzømbø ma, njø'wø njø'wø kø na, nashi shiy na kwaabaw war mægapa niy harø møndi va Yesøw li sa kwaaba tø hidī. ⁶ Dza Piyer kwørakwø ndəs tsøhøy ki, søkø lætø dzømbøy mbø kwøli va. Sa nø na njø'wø kø na, war mægapa harø møndi va li sa mbøba tø hidī. ⁷ Ma mægapa pøørø møndi miy tsa Yesøw li ki na, tsarakø kwøtita pøørø pøørø vøgha nahwøti bøla kwøli. ⁸ Dza tsahwøti ntsaa gha vaa tsøhø, lætø dzømbøy mbø kwøli va kwørakwø, mba'a nashi shi va war tsøgha læ møtsø ci, mba'a zløbavø kwøma va ki. ⁹ Kwømaa niy nø Zliya Hyala va: «Ta zhakatiy dza Yesøw mbø mæti» køy, pa' ghalø pøtsa va na, niy favø ghøn tsa kwøma va mbøzli ta søfa ciw. ¹⁰ Dza *mbøzli ta søfa Yesøw va bakø ni, mba'a ghøshi zhøghøtøvashiy jighi ki.

Yesøw ghøshi læ Marøy ka Magødala
(Mt 28:9-10; Mk 16:9-11)

¹¹ Ma sa zhøghøkøvata Marøy ka Magødala ki na, mba'a dzaa garøta miy kwøli va, ka wahø. Ma ghønzø mbø wahø va na, dza na ka kødərjø pøtsaa dzøghwa kwøli va. ¹² Nighø na na, ka kwal Hyala bakø læ kwøbenjer tezlezl tezlezl ni køn shi, mønzyø tø pøtsaa niy nza Yesøw va møhøni. Mba'a tsahwøti lati ghøn, mba'a tsahwøti læy møtsøni. ¹³ Ma sa nata mbøzli va ghønzø nighøshi tsøgha, a kø ghøshi ngøta na: «A mali na, a shiy mønishi wahø gha shøka?» kø ghøshi. Ma kø Marøy na: «Wa ø bøhwø møndi Ntsaa sløkøra kwa kwøli tikø, kala sənayee tø pøtsa føy møndi» kø. ¹⁴ War sa zløbakø na kwøma va na, tərøf zhøghøtøvata, nighø na na Yesøw tifa mægare, sənay na Yesøw na sava, køy. ¹⁵ Dza Yesøw ka døy vø, a kø na: «A mali, a shi wahø gha ti shøka? A ntsa pala ghaa?» kø. Ndøba ndø ghøra sløni kwa tsa va na, kø ghøn tsa nzyø. Va tsøgha, ma kø ngøci na: «A Ndø sløkøra, gha kø bøhwøy, gøzara tø pøtsa føy gha, e dza ta bø» kø. ¹⁶ Dzøghwa Yesøw ka har læ sløn tsa nzyø ki, a kø na: «A Marøy» kø. Dza Marøy nza'jøw tərøf zhøghøghø kwøma nzyø dzar kwa. Ma kø læ kwøma ka *Ebørø na: «Rabøni» kø. Rabøni tsa vay: «Ndø bøni shiy kaa mbøzli» dī na gøzø. ¹⁷ Ma kø Yesøw ngøta na: «Kadiw, ka dapøra gha dī ma, sa nzanay ghwøla nzyø ta dzømøø dzøvøgha Dirø. Mbala a gha dzaa gøzanshi kaa ngwarmøhira, "Avee dzømøø dzøvøgha Dirø, Dønjøw ghøci kwørakwø, dzømøø dzøvøgha Hyala, Hyala ghwøy kwørakwø ba" kø, pø gha ngøshi» kø Yesøw. ¹⁸ Sa gøzøkø na tsøgha na, dza Marøy ka Magødala mba'a madita ka dza ta gøzanshi kaa *mbøzli ta søfa Yesøw, a kø na: «Ndatøy e nay Ntsaa sløkømmø, ka gøzøhwø kwøma ghøy li» kø. Dza na mba'a slanakashi kwøma gøzanakø Yesøw va kaa ngøshi.

Yesøw ghøshi læ *mbøzli ta søfa ci
(Mt 28:16-20; Mk 16:14-18; Lk 24:36-49)

¹⁹ Ma føca dømasø va vata hethwer na, dza mbøzli ta søfa Yesøw mba'a ghøshi basambøvashi mbø ciki. Bøsl ghøshi kalakøn gøzli køn ghøn shi ka jihøti sa hazløni ghøshi va mbøzli *ka Zhøwifø dikø dikø ni. Dzøghwa Yesøw wøf tsahwøy, mba'a garøy kwa jipø shi. A kø ngøshi na: «Nzyøy zørkø læ ghwøy» kø. ²⁰ Ma sa gøzanakøshi na tsøgha na, dza na mba'a canatishi veviyerhi mbø hwør dividivi ci,

lè ni mbè slèrpè ci ngèshi. Sa nay mbèzli ta sèdà ci Ndè slèkèshi ki na, dza ghèshi ka vèshi tètènjw tsègha ki. ²¹ Zhini ma kè Yesèw ngèshi ba na: «Nzèyèy zèrkè lè ghwèy. Nanay ta ghwèninjwèy dzeè, njasa niy ghwènarà Dirè va kwèrakwè» kè. ²² War sa gèzèkè na tsègha na, mba'a viyanakènsi *Safè tsa Hyala. A kè na: «Bèm Safè tsa dèwèdew tsa. ²³ Ma mbèzli pèlata ghwèy kwèma shi jikir na kwa hwèr tsa ghwèyèy, a Hyala dzaa pèlata kwèma shi jikir na kwèrakwè. Ma ni pèlatanashi ma ghwèy kwèma shi jikir nay, ka dza Hyala pèla kwèrakwè» kè.

Kwèma kar Tèmasè lè Yesèw

²⁴ Ghala pètsaa sèkè Yesèw vaa dzèvègha *mbèzli ta sèdà ciy, niy nza tsahwèti ntsa nza slèn tsa ci vaa Tèmasè, zhini ihwèli, kè mèndi tifa kwasèbè nihwèti mbèzli ta sèdà ciw. ²⁵ Dzèghwa ma kè niy nza va tifa *mbèzli ta sèdà Yesèw ngèci sa sèkèy na na: «Tèmasè, a ghèy nay Ntsaa slèkèmmè ndatsè» kè ghèshi. Ma kè Tèmasè na: «Kala nashi vaviyer danjwè mèndi va pèn mbè dèvè ci, mba'èè dapashi lè dèvèe, mba'èè dapèti ni mbè slèrpè ci va lè dèvè yay, ka zlèba yaw» kè.

²⁶ Ma lèy hwèm lèwma kwètinj ki na, mba'a mbèzli ta sèdà Yesèw zhiniy basèshi mbè ciki difa. Fèca va ki na, mba'a Tèmasè tifa. Dza bèsl ghèshi kalakèn gèzli kèn ghèn shi ka jihèti. Mba'a Yesèw sèkèy garèy kwa jipè shi. Ma kè ngèshi na: «Nzèyèy zèrkè lè ghwèy» kè. ²⁷ Ma kè kaa Tèmasè na: «A Tèmasè, nighèvè dividivee ni, ndaka dèvè gha va, a gha tibatè vaviyer mbè dividivee ni, dapèti ni vègha slèrpeè ni, ka mènti ghèn tsa gha gha bakè bakè ma, ndara nèfè tsa gha» kè. ²⁸ Ma kè Tèmasè na: «A Ntsaa slèkèra, a Hyalèe» kè. ²⁹ Ma kè Yesèw ngèci na: «Sa nara gha nana ndara gha nèfè tsa gha ki na? Vèshi na va mbèzliy ndara nefèr shi ya kala nara ghèshi» kè Yesèw.

Ntsaa tsasliiti zliya nay, tawa tsaslii naa?

³⁰ A Yesèw mèmènhèwè nihwèti shi dimèdimè ni danj ghèngghèn kwa kwèma mbèzli ta sèdà ci. Kala tsaslambèshi mèndi mbè zliya na gwanashi. ³¹ Ma shi tsasliiti mèndi ni mbè zliya nay, nza ghwèy mbèwè sènay katanj katanj, Yesèw na *Kèristèw Ntsa tivè Hyala, pè ghwèy, va tsègha tsasliitishi mèndi. Ghèci kiy Zèghwè Hyala na. Nza ghwèy mbèwè banavè nefèr ghwèy kaa Yesèw tsa va, ma ghalaba ki

na, nza ghwèy kwèmavè piy tsaà kèdè ma mbè slèn tsa ci, va tsègha tsasliiti mèndi shi ni difa.

21

Yesèw ghèshi lè nihwèti mbèzli ta sèdà ci mberfèj

¹ Ma lèy hwèm ki na, mba'a Yesèw cinti ghèn tsa ci kaa nihwèti mbèzli ta sèdà ci miy kwèfa *Tiberiyadè. Avana y njasa canatishi na ghèn tsa ci. ² Kar Shimanjw Piyer, ghèshi lè Tèmasè ntsa har mèndiy ihwèli, mba'a Natanayel, ndè ka Kana tètè hidi ka Galilè, mba'a ndèrazhi Zhebèdè, mba'a nihwèti *mbèzli ta sèdà Yesèw bakè difa, tsègha niy basèshi ghèshi. ³ Ma kè Shimanjw Piyer ngèshi na: «A mbèzli ni, e dzara ta kèèsè kèrpi nee» kè. Ma kè nihwèti mbèzli va na: «Tsègha na, ta nèwja dza ghèy kwèrakwè» kè ghèshi. Mba'a ghèshi madishi, ka dzashi, mba'a ghèshi dzashiy dzèghwa kwambèwal. Hi ghèshi virvir mbè ka kèrpi, shanj ghèshi ta kèèsèw kèlipè ya kwètinj.

⁴ Ma mèkashi sa kèdèy pi ki na, mba'a Yesèw tètliy tifa tètèhbè tsa miy kwèfa va. Sènay mbèzli ta sèdà ci na, ghèci na sava, kè ghèshiw. ⁵ Ma kè kaa ngèshi na: «Kèèsèw kèrpi va ghwèy tsèna ndèrazhèe ni?» kè. Ma kè ghèshi ngèci na: «Èhènj, kèèsèvèshi ghèyèw» kè ghèshi. ⁶ Ma kè ngèshi na: «A pè ghwèy mèntiy, bèm zlèkwè tsa ghwèy va, a ghwèy kashi li tar bèla kwa bèzèwè kwambèwal va, a ghwèy nayma ghwèy kèèsèw kèrpi» kè. «Ènkwa» kè ghèshi, dza ghèshi ka ka kèrpi dzar kwa bèla va ki. Mba'a ghèshi kèèsèw kèrpi danj tètènjw. Paf zlèkwè tsa shi tètèy kala mbè ghèshiy mbahè sèvèri mbè yam va ghwèla. ⁷ Ma kè tsahwèti ntsa ta sèdà Yesèw va di na kaa Shimanjw Piyer na: «Ndè slèkèpè na sasa» kè. War sa favè Shimanjw Piyer: «Ndè slèkèpè na sava» kè mèndi na, hènj bèvè kwèbanj tsa ci, sa niy sèramti na kèn ghèn ci, pa' pakèn, zhidè zliy dzètè yam ta dzar dzèvègha Yesèw.

⁸ Ma nihwèti mbèzli ta sèdà ci va na, ka mbahè zlèkwè tsaà tètèy va paf tsa va kèrpi, ka sèkèwè dzèvègha hèlbè. Niy nza ghèshi kèrakè lè hèlbè tètènjwèw, war gar bèlakè sèdà bèlakwè gwa'a tsègha. ⁹ Ma sa tsèhèshi ghèshi na, mba'a ghèshi sèkwashiy dzètè hèlbè. Mba'a ghèshi nata ladè ghwè tifa, mba'a kèlipè ti, mba'a pèn tètè pètsa va. ¹⁰ Ma kè Yesèw ngèshi ki na: «Taram kèrpi, mbè ni kèèsèw ghwèy va sènzènvà» kè. ¹¹ Dza Shimanjw Piyer

mba'a dzəghway kwa kwambəwal, mba'a mbahəkəmə zləkwə tsa va mbə yam dzəti həlbə, paf kərpi dikə dikə ni kwa, bələkwə mba'a cifə mətsəkə mahkan ti. Ya tsəgha na kərpi va dərj tərənjw ki na, sləkwəy zləkwə tsa va, və shiw. ¹² Ma kə Yesəw ngəshi ki na: «Səəkəm zəməm shi zəmə ki» kə. Ghalaḃa ki na, ndə tifa mbə mbəzli ta səḃa Yesəw maw dəw: «Wa ndə nza ghaa?» kəw. Sa nzana mba'a ghəshi sənay, Ndə Sləkəpə na sava, kə ghəshi. ¹³ Dzəghwa Yesəw kət kətəghəvay dzəvəgha shi, kə həj bəvə pərj tsa va, mba'a ḃanavəshi, zhini mba'a ḃanavəshi kərpi ḃa.

¹⁴ Ghala zhakatij Yesəw mbə mətij, ghənzə na kwa mahkana səḃa ci mbə ci ghən tsa ci kaa mbəzli ta səḃa ci.

Gəzə kwəma Yesəw kaa Shimanjw Piyer

¹⁵ Ləy hwəm sa zəhwə ghəshi shi zəmə ki na, dza Yesəw ka dəw kwəma va Shimanjw Piyer, a kə na: «Shimanjw Piyer, zəghwə Zhanj, ka ḃira gha lə nəfə kwətij ka tanjəti nihwəti mbəzli ni na?» kə. Ma kə Piyer ngəci na: «Yə Ndə sləkəpə, a gha sənay, e ḃija» kə. Ma kə Yesəw ngəci na: «Ndəghwə mbəzlee ni mənishi nja ndrəzhi tənkesli» kə. ¹⁶ Zhini kwa baka səḃa ḃiba tapə ta gəzanci: «A Shimanjw, zəghwə Zhanj, ka ḃira gha lə nəfə kwətij na?» kə. Ma kə na: «Yə Ndə sləkəpə, a gha sənay e ḃija» kə. Ma kə Yesəw na: «Ndəghwə mbəzlee ni mənishi nja tənkesli» kə. ¹⁷ Dzəghwa tapə Yesəw ta zhiniy dəw və kwa mahkana səḃa ḃiba: «A Shimanjw, zəghwə Zhanj, ka ḃira gha na?» kə. Dzəghwa kwəshay Piyer mənij, sa zhini Yesəw vaa dəw və: «Ka ḃira gha na?» kə kwa mahkana səḃa. A kə Piyer na: «A Ndə sləkəpə, gwa'a sənashi gha shiy. A gha sənay, e ḃija» kə. A kə Yesəw ngəci ki na: «Ndəghwə mbəzlee ni mənishi nja tənkesli. ¹⁸ Ə gəzanjəe, ta na navay, tsəgha na, ghala pətsaa nza ghaa məgəlay, gha dəwə ghən tsa gha niy va naa pəhə kanda gha, ka dzaḃa kwa pətsa ḃi gha. Sa ka gha halijay, ta kafə dividivi gha dza gha, nza tsahwəti ndə pəhəḃa kanda gha, ka na dza na mba'a pəməghəḃa dzəti pətsa ḃi ma gha» kə. ¹⁹ Ma kwəma gəzəkə Yesəw va tsəgha nay, a cipə na njasa dza Shimanjw Piyer ta məti, mba'a dzaa fanati bama kaa Hyala lə məti ci va. Ma kə Yesəw ngəci ləy hwəm kwəma va ki na: «Nəwra ki» kə.

Yesəw ghəshi lə ntsa ta səḃa ci ḃi na tərənjw

²⁰ Ma sa kəramti Yesəw gəzə kwəma va tsəgha, sa nə Piyer nigə kə ləy hwəm ci na, mba'a nay ntsa ta səḃa Yesəw va ḃi na mbə səkəkə tə səəbə shi. Ntsa va na saa niy kətəghəvay vaa dzəvəgha Yesəw ghala pətsaa niy zəmə ghəshi va shi zəmə mbə Pakə. Ghəci na saa niy ni va kaa Yesəw: «A Ndə sləkəpə, tsama ndə dza naa nga ḃafa tə ghaa?» kə. ²¹ Ma sa nay Piyer ntsa va, ma kə kaa Yesəw na: «A Ntsaa sləkəra, a kwəmaa dzaa kəsay ntsa naci kia?» kə. ²² Ma kə Yesəw ngəci na: «Ya ə nə ya war tifa kə tə ghwəməy pa' fəca dzee zhikə pənəy, wa kwəma gha mbəa? Na na ghay, ə pə ghaa nəwra na gha» kə. ²³ Dza kwəma gəzəkə Yesəw va, mba'a pəlivərivata dzar mbə mbəzlij nəw Yesəw, a kə ghəshi na: «Ma tsava ntsa ta səḃa Yesəw naci kiy, ka dza naa mətiw» kə ghəshi. Niy gəzanci Yesəw kaa Piyer na: «Ka dza tsava ntsa ta səḃee mətiw» kəw. Ma kə niy niy: «Ya ə nə ya war tifa kə tə ghwəməy pa' fəca dzee zhikə, pənəy, wa kwəma gha mbəa?» kə niy ni.

²⁴ Ava ghəci ghəci ntsa ta səḃa Yesəw va ndəgha na fətij dzəkən shi va. Ghəci tsasliti shi ni ḃiba, a ghəy sənay, kwəma tsasliti na vay, kwəma katarj na na.

²⁵ A Yesəw zhiniy məmənhəwə nihwəti shiy dərj tə hidfi. Mba'a kə məndi niy tsaslitishi gwanashi kwətij kwətij nzay, ḃanjshi dza zliyahiy nza nza. Ma bərkee na, daw dza pətsa tə hidfi niy nza ta fə zliyahiy nza.

Ava tsəgha na Yəwən kwəma wəzə naa dzəkən Yesəw *Kəristəw njasa tsasliti Zhanj ki.

Slēni ghərahwə Ka kwal Yesəw Kwəma dza ghwəmməə gha sənataa dzəkən zliya na

Zliya nay, Ləwka tsasliiti na. Aa tsasləhwə nahwəti zliya Yəwən kwəma wəzə naa dzəkən Yesəw Kəristəw. Dza na mba'a wəlanaghə zliyahī va kaa ntsa dikə tsa, Tiyəwfiləsə, kə mēndi kaa slən tsa ci. Ma kwəma tsasliiti na mbə zliya nay, va nihwəti mbəzli favə na. Ma nihwəti shiy ghəngghən ghəngghən dībā na, va mbəzli favəshi naw, ghəci də'wə ghən tsa ci niy nashi na, sa niy nza na kwasəbə Pəl.

Mba'a pə ghwəy nighə mbə vəh 1:8, ta kəsata kwəma dza ghwəy mbə, war nja kwəmaa niy gəzəkə Yesəw va ghala vəghwə tsaa niy kafə na ta dzay dzəmə ghwəmə. Ma kə niy ni kaa ka kwal ciy: «Ə na na nzanay, ta kwəməvə bərci dza ghwəy, sa ka Safə tsa Hyala dəwdfew tsa səkəkə dzəkən ghwəy. Ma ghalaβa na, nza ghwəy nzaa ka ndəgha fətiy dzəkənee, ka gəzə kwəmee kaa mbəzli. Sa ghwəy dzay, ka gha mbə Zherəwzalem, ka dzar tə hidī ka Zhəwde gwa'a gwa'a, lə tə hidī ka Samari, ka kərni tə pətsa kərkə hidī gwa'a» kə niy ni.

Avanay njasa nəwva kwəma mbə zliya na:

Vəh 1 pa' tə vəh 7 Slēni βanavə Yesəw va kaa ka kwal ci vay, a ghəshi manamti. Ghəshi niy nza naa ka ndəgha fəti ta kwəma Yesəw, lə ka gəzə nəwər tsa va mbə məlmə Zherəwzalem.

Vəh 8 pa' tə vəh 12 Tsəgha ghəshi gəzanshi nəwər tsa va kaa mbəzli tə hidī ka Zhəwde zhini mba'a tə hidī ka Samari.

Vəh 13 pa' tə vəh 28 Mba'a ghəshi tsəhəshi pa' tə pətsa kəray hidī lə gəzə nəwər tsa va kaa mbəzli.

Ma mbə zliya nay, a ghwəmmə kəsay, Hyala ghwənikə na Yesəw ntsa tivə na ta mbəli mbəzli, lə ta ghwənanshi kwal kaa hwəlfə mbəzli tə hidī ghəngghən ghəngghən ta nza ghəshi ka mbəzli nzə. Əy ma ki na, daj na *ka Zhəwifə dī kwəma vaw, ma kə ghəshi mbə zəzə kwəma shiy kwataka hwəlfə shi dza Hyalaa mbəlanti, kə ghəshi. Ma mbə zliya na kiy, a gəzammə Ləwka wəzə, ma Hyalay ka tərā hwəlfə mbəzli na tərā tərā ta dīshiw. Ya ntsa mbə hwəhwə tsa ka wa na war βanavə ma na nəfə tsa ci

kaa Yesəwəy, ta kwəməvə piy dza na (vəh 10 mba'a 11).

Ma ləy hwəm sa ghwənay Safə tsa Hyala Pəl ta wə tə hidī kərakə kərakə ni ghəngghən ghəngghən ta gəzə Yəwən kwəma wəzə naa dzəkən Yesəw kaa mbəzli ki na (13:1-21:16), dzəghwa nihwəti ka Zhəwifə ka βə nəfə dzəkən Pəl, sa gəzanshi na nəwər tsa va kaa mbəzliiy kamaa ka Zhəwifə. Mba'a ghəshi kəsəvə faghwa kwa fərshina mba'a ghəshi bəghə pa' mbə məlmə Rəm, kaa mazə tsaa sləkə hidī ka Rəm gwanashi ta sla ngwəvə dzəkən (21:17-28:31).

Mba'a pə ghwəy dī favə kwəma mbə zliya na wəzəy, a pə ghwəy jangə pərβa nəwər tsaa dzəkən ka Zhəwifə lə mbəzliiy kamaa ka Zhəwifə mba'a dzəkən Rəm, mbə zliya pərasli kwəmaa dzəkən slən tsa shiy.

Yesəw βananshi kwa kərni kwəma ci kaa *ka kwal ci, mba'a dzay dzəmə ghwəmə

¹ A Tiyəwfiləsə,

Mbə kwa taja zliya tsasləghənee vay, dzəkən slēni ghərahwə Yesəw lə kwəma βənəhwə na kaa mbəzli tsasləghənee kwəma, njasa gha na slēni ci, ²⁻³ pa' fəca vici bəhwə Hyalaa dzəmə ghwəmə. Ghəci ghwəla ta dzay dzəmə ghwəmə ləy hwəm pəslī tsaa pəəsliti mēndi vay, aa niy zhakatīy mbə mətī. Dza na mba'a citəvay tə ghwəməy kaa ka kwal ci va tsəhavə na. Daj səda ghəci citəvay ngəshi lə kwal ghəngghən ghəngghən, mbə vici fadə mətəkə, ta mbə ghəshiy sənay tə ghwəməy na, kə ghəshi. Ka gəzanshi lə bərci *Safə tsa Hyala dəwdfew tsa njasa dza ghəshiy mēni. Ka gəzanshi kwəmaa dzəkən njasa sləkə Hyala mbəzli. ⁴ Dza na tə nahwəti vici sa jakəshi ghəshi lə ka kwal ci va na, mba'a gəzanshi kwəma, ma kə na: «Əntaa ghwəy taa βarvanwəy mbə məlmə Zherəwzalem dzanwəy kərakə ma. Ndəghəvə tə ghwəy Safə tsa Hyala va niy gəzəkə Didi vəlījwəy niy gəzanwəyee kwataja. ⁵ Sa nzanay, lə yam niy mənīpə Zhan *batem, ma ləy hwəm jəwəy ta səkəkə dza Safə tsa Hyala dəwdfew tsaa dzəkən ghwəy» kə.

⁶ Dzəghwa ka kwal Yesəw va tsəgha ki, ghəshi βasə βasə vəgha, tapə ta dəw kwəma və, ma kə ghəshi na: «A Ndə sləkəpə, ghala vəghwə tsa va dza ghaa zhananshi mazə kaa ka *Izərayel na?» kə ghəshi. ⁷ Ma kə Yesəw ngəshi na: «Na na ghwəwəy, kwəma ghwəy mbə kwəma

sənay vəghwə, ya vici tivə Didi njasa tarəvə na lə bərci ciw. ⁸ Ə na na nzanay, ta kwəmavə bərci dza ghwəy, sa ka Safə tsa Hyala dəwdəw tsa səəkəy dzəkən ghwəy. Ghalaba na, nza ghwəy nza ka ka ndəgha fətiy dzəkənee, ka gəzə kwəmee kaa mbəzli. Sa ghwəy dzay, ka gha mbə Zherəwzalem, ka dzar mbə Zhəwde gwa'a gwa'a, lə *Samar, ka kərnə tə pətsa kərkə hidī gwa'a» kə.

⁹ Ma ləy hwəm sa gəzəkə na tsəgha na, mba'a bərci Hyala kafay, ka dzəmə ghwəmə li. War ghəshi mbə nighə tsəgha na, dzəghwa timbətimbə mba'a kəələhwə ghəci mbə dzəmə, kala zhini ghəshiy nay ghwəla. ¹⁰ Ma sa nza ghəshi war mbə vərgəhə pətsaa dzəmə ghwəmə tsəgha ghəci mbə dzəməy, dza vətəghə zhər bakə tsahwəshi tifa lə kwəbənjer tezezl tezezl ni kən ghən shi. ¹¹ Ma kə zhər va ngəshi na: «A zhər ka Galile, va nava garəjwəy ghwəy, ka vərgəhə pətsaa dzəmə ghwəməa? Ma Yesəw tsa nay ghwəy va dzay dzəmə ghwəmə səvəri mbə jipə ghwəy, ta zhəghəva dza naa səəkə njasa nay ghwəy va ghəci mbə dzəmə ghwəmə» kə ghəshi.

Ti Matiyasə dzəghwa pətsa Zhəwdasə

¹² Dza *ka kwal Yesəw va ki, mba'a ghəshi səkwashi mə kəlan tsa basəshi ghəshi va mə, ka dzashiy dzəmbə Zherəwzalem. Kəlan *Wəlivə, kə məndi slən tsa kəlan tsa va. Ma kəlan tsa va na, ndəkəwə ghəci lə məlmə Zherəwzalem gar kiləwmetər kwətij. ¹³ Ma sa tsəhəshi ghəshi na, mba'a ghəshi dzashiy dzəmə ciki tsa ngati məndi mə ghən tsahwəti, sa ka ghəshiy nza mbə ndimndim. Avany slən tsa mbəzli va: Piyer ghəshi lə Zhanj, Zhakə, Andərə, Fəlipə, Təmasə, Bartəlemi, Matiye, Zhakə tsa Alfe, Shimanj ndə pərslə ta hidī ci, mba'a Zhəwdə zəghwə Zhakə. Ava tsəgha na ghəshi. ¹⁴ Dza ghəshi gwanashi, mba'a ghəshi sləkati miy tsa shi ka sa kwətij tsa ta cəwə Hyala, vici va vici va, jakə lə mi'i mbə shi, mba'a Marəy mbəghəy Yesəw, lə kar ngwarməhiy Yesəw gwa'a.

¹⁵ *Wakəvə Piyer fəca nahwəti vici mbə basəva tsa shi va tsəgha, gar garəy mbə jipəjipə mbəzliy nəw Yesəw, mbəzli gar bələkwə, bakə mətəkə ghən kən shi. Ma kə na: ¹⁶ «A ngwarməhira mbə nəw Yesəw, kwəmaa niy gəzəkə *Safə tsa Hyala ghala kwatanata lə miy tsa Davitə dzəkən Zhəwdasə mbə Zliya Hyalay, aa

təbəə mənə kwa pətsa gəzəkə na. Ntsaa zhəghəy ka ndə pəmə mbəzliy kəşə Yesəw. ¹⁷ Ghəciy, ntsa mbə ghwəmmə niy nza na, lə na ci bəla mbə sləni ghəra ghwəmmə. ¹⁸ Dzəghwa mba'a kwəmvə gəna tə kwəma ci jikir na, mba'a pahwə za ti. Ghavə tsəgha ki, bə bəti tərə, mba'a hwər tsa ci pəsliy, ngwəy her tə ngwəla, mba'a mətij. ¹⁹ Ma kwəma va na, gwa'a gwa'a məndi sənata mbə Zherəwzalem. Pa' lə slənta ghəshi fanati kaa za va kwa kwəma shi "Hakeldama" kə məndi. 'Di slən tsa va gəzəy: "Za miymiy" kə məndi» kə.

²⁰ Zhini ma kə Piyer bə na: «Vanta kwəmaa tsaslita mbə *zliya kwa cəm tsa *Davitə nanzə ki, ma kəy:

Ghi tsa ciy, kwəfi kə taa nza.

Əntaa ndə ta nəy kwa ya kwətij ma, kə. Zhini ma kə bə na:

Nza tsahwəti ndə bə pi sləni tsa ci, kə.

²¹⁻²² Va tsəgha na ki, sənəzvay, a ndəə təbə kwətij dzəvəgha ghəy, ta ndəgha fətiy dzəkən zhakati tsa Yesəw mbə mətij. Ma ntsa vay, ndə mbə mbəzliy niy nza vici va vici va kwasəbə ghəy ghala vəghwə tsaa niy nza Yesəw lə ghəy, 'wava na tə vici mananati Zhanj *batem, ka sar pa' fəca bərvə na mbə jipə ghəy ta dzay dzəmə ghwəmə təbə na» kə.

²³ Sa favə mbəzli kwəma Piyer va tsəgha na, dza ghəshi tərə ghəshi təravə mbəzli bakə mbə mbəzli va, kar *Zhezhefə tsa har məndiy Barsabasə, zhini bə na, Zhəsətəsə, kə məndi tsahwəti slən tsa ci, ghəshi lə Matiyasə. ²⁴ Dza ghəshi ki, ka cəwə Hyala, ma kə ghəshi na: «A Ntsaa sləkəjəy, ntsaa sənay pətsa mbə nefer mbəzli gwa'a, citəjəy tsa tivə gha ndə mbə mbəzli bakə ni ni, ²⁵ a ghəci bə pətsa Zhəwdasə ta nza ghəci ka ndə kwal tsa gha, njana nzana mba'a Zhəwdasə zlatə sləni va ta dzay kwa tsa ci kwal» kə ghəshi.

²⁶ Dzəghwa ghəshi sla' sla' ghəshi slasləti dandərdə ta mbəə tishi. Mba'a dandərdə tsa va tivə Matiyasə. Kə məndi ki, mba'a məndi jakəmbə mbə ka kwal Yesəw va mənə lə tan ni.

2

*Njasa səəkə *Safə tsa Hyala dəwdəw tsa dzəkən mbəzli*

¹ Dzəghwa sa mənə vici makwaghwa Pəntekwətə ki na, mba'a mbəzliy bənavə nefer shi kaa Yesəw basəshi gwanashi mbə pətsa kwətij tsa. ² Fa ghəshi

tsəgha na, gaka tsahwəta səəkə mə ghwəmə ndəba gaka səpapəli, pə gha, gizzl gizzl gizzl təhay ciki tsa nza ghəshi va mbə gwa'a. ³ Nighə ghəshi ki na nihwəti shiy tsahwəshi nja ghani ghwə. Ka thəvəaa dzəkən shi gwanashi kwətij kwətij. ⁴ Dzəghwa tsəgha ki, paf paf Safə tsa Hyala tahay nefer shi gwanashi. Dza gha' ghəshi ghavə gəzə kwəma lə ghanishi mbəzli ghəngən ghəngən, njasa banavəshi Safə tsa Hyala gəzə nzə.

⁵ Ghalabay, a *ka Zhəwifəə nəwti kwəma Hyala, ka hazləni və niy nza mbə Zherəwzalem, tə hidī ghəngən ghəngən niy səəkəshi ghəshi. ⁶ Ma sa favə ghəshi gaka va tsəgha na, dza ghəshi basə ghəshi basəkəvashi. Dzəghwa tərəjw mbəzliy basəkəvashi va hashishi kala sənata ma kwəma ka ghəshi gəzə, sa nzana ya tsamaba ndə mbə mbəzliy səəkəshi va na, ka favə kwəma gəzə mbəzliy zləbavə Yesəw va kwa kwəma ci yakə məndi li. ⁷ Nja madəna tərəjw nava kwəma mənta tifa və shi gwanashi ki: «Yahə'yahəta na nana kwəma» kə ghəshi. Ma kə ghəshi na: «Ka Galile mbəzliy gəzə kwəma ni gwanashi nanzə tsəy?» ⁸ War njaa səəkə na sana favə ghwəmmə, njasa nza ghwəmmə kwətij kwətij tsa ghwəmmə, kwəma yakəmmə məndi li ghəshi gəzə? ⁹ Əhətimam, sənənvay, ghwəmmə ghwəmmə mbəzli tikə niy, mbə ka Partə, mbə ka Medi, lə ka Elam, mba'a ka Mesəwpətami, mbə mbəzli tə hidī ka Zhəwde, lə ka Kapadəsə, mbə ni tə Pənjw, mba'a ni tə hidī ka Azəy, ¹⁰ mbə ka Firigi, mbə ka Pamfili, mbə ka *Ezhipətə, lə mbəzli mbə giwahi ka Libiy ndəkəwə ni vəgha Shiren, mbə niy səəkəshi tə hidī ka *Rəm, mbə *ka Zhəwifə yaya ni lə niy dzəmbəshiy dzəmbə kwəma ka Zhəwifə dzəmbə dzəmbə. ¹¹ Zhini ba, tifa ka Kəretə, lə ka Arapə. Tsəgha nza ghwəmmə, vərtsa, war gwanammə ghwəmmə ka favə, ghəshi ka gəzə kwəma kwa ghani ghwəmmə, kwəmaa dzəkən slēni Hyala dikə na na?» kə ghəshi.

¹² Mba'a kwəma va sətī məhərli shi gwanashi, shaj ghəshi ta sənata kwəma ka ghəshi gəzə. Dza tapə ghəshi mbə dədəw kwəma kwa jipə shi: «Wantsa gəla nana kwəmaa?» kə ghəshi.

¹³ Ma nihwəti mbəzli nashi ki na, ka sawa mbəzliy zləbavə Yesəw va, a kə ghəshi na: «Waa ghyiy ghyamtvəshi ghəshi va tay nə məndi» kə ghəshi.

Gəzə kwəma Piyer mbə makwaghwa Paɲtekwətə

¹⁴ 'Wakəvə Piyer tsəgha, gar garəy ghəshi lə nihwəti *ka kwal Yesəw va məj lə tan ni, dza tapə ghəci ta gəzə kwəma zlanzlan, ma kə na: «A mbəzli *ka Zhəwifə, lə mbəzli mbə məlmə Zherəwzalem, sənata kwəma na ndatə di, favə kwəma dzeə na ta gəzəjwəy wəzə. ¹⁵ A mbəzli niy, ghishi ghəshi njasa bərkə ghwəy vaw. A ghwəy nay sanay, gar tsahi məslifəshi na bərkə vici gwa'a tsəgha. ¹⁶ Ma kwəma nay, ghənzə na sa niy gəzəkə ndə Hyala Zhəwel va, niy nə na:

¹⁷ A kə Hyalay:

“Dzaa nza ge'i tə kwa kərnī vəghwəy, ta viyakən Safə tsee dzeə dzəkən ke ngəri gwanashi.

Ndərazhiy zhər ghwəy, lə ghyehi ghwəy gwanashiy,

ka gəzə kwəmee kaa mbəzli dza ghəshiy nza.

Gwəla ghwəyəy, ta nata kwəma dza ghəshi nja kwa shiy,

ma pəhepəhir ghwəy na, war mbə shishəw ghəshi taa nza.

¹⁸ Ava tsəgha dza naa nza.

Ghala vəghwə tsa vay, ta viyakən Safə tsee dzeə dzəkən ka slənee,

shiy zhər, lə shiy mi'i gwanashi, nza ghəshi gəzə kwəmee kaa mbəzli.

¹⁹ Ta mənī shi səəkə ma məndiy nashi dzeə dzəy tə ghwəmə,

lə shi madəna ni takə tə hidī:

Ta nza dza miymiy tifa, lə ghwə, mba'a inəghwə nja kwələbi.

²⁰ Viciy, nja kwasli dza naa zhəghəta,

tir na, mba'a zhəghəy nja miymiy.

Ma ləy hwəm shi va ki na, nza səəkə tsa Ndə sləkəpə məniva.

Vici səəkə tsa ci vay, vici dikə na lə bama ti dza naa nza.

²¹ Ya wa ntsaa dzaa harkə slən tsa Ndə sləkəpə fəcava kiy,

ta mbəliy dza na" kə Hyala, kə Zhəwel niy ni.

²² Avənanay nana kiy zhər ka *Izərayələy, ta gəzəjwəy kwəma dzeə, favə tə ghwəy wəzə. Ma Yesəw ndə ka Nazaretə tsa sənay ghwəy vay, ntsa cikəvəri Hyala dikə tsa ci niy nza na. Sa nzanay, a Hyala cikəvəri kwəma madəna na lə shi dimədīmə ni, mba'a shiy cipə kwəma səvəri mbə Yesəw tsa va. Mba'a ghwəy sənay də'wə ghən tsa ghwəy. ²³ Dzəghwa

2:4 2:4 paf paf Safə tsa Hyala tahay nefer shi: 4:31; 6:3; 5; 7:55; 8:17; 10:44; 11:15, 24; 13:9; 15:8; 19:2, 6; gəzə kwəma lə ghani mbəzli ghəngən ghəngən: 4:31; 10:45-46; 19:6; 1Kwər 12:10; 14:2-12 2:7 2:7 1:11 2:12 2:12 1Kwər 14:23 2:17 2:17-21 Zhəw 3:1-5 2:21 2:21 22:16; Rm 10:13 2:22 2:22 Lk 24:19; Zhj 3:2; SlēniKY 2:43; 4:30; 5:12-16; 6:8; 14:3; 15:12; 19:11-12; Rm 15:19; Ebr 2:4 2:23 2:23 3:15; 4:28; 7:52; Lk 23:33; 1Tes 2:15

mbəzli kiy, mba'a ghəshi kəsəti Yesəw tsa va. Dza ghwəy, mba'a ghwəy danwawəgha vəgha tsəm njasaa niy gəzəkə Hyala va lə njasaa niy pəhəti na ghala kwatanjata. Mbəzliiy sənata ma Hyalaa harvə ghwəy ta pəšli ci. ²⁴ Ma dzəghwa Hyalay, mba'a zhanakati mbə məti, ka bəkəvəri mbə ngəra'wə tsa məti. Va sa nzana kala mbə mətiiy kəsəti. ²⁵ A *Davitə niy gəzəkə kwəmaa dzəkən kwəma ci ghala kwatanjata, a kə niy niy:

War kwa kwəmee niy nayee Ndə sləkəra njasa səəmə vici, tə kwa bəzəmee, va nəghətēe dzaa hazləni.

²⁶ Va tsəgha vəshi nəfə tsee, ka 'wəshee, yən mbə gəzə kwəma.

Ya mətiiy mətiree na, gəzliŋə dza ghən tsee nza ta kwəma gəzəkə Hyala.

²⁷ Sa nzanay, ka dza ghaa zlara jakə lə mbəzli bəkəwə bəkəwə niw.

Ka dza ghaa zlay ntsa ghaa ghwabəyəw.

²⁸ A gha camtəra kwal tsa dzee dza kwa ta kwəmavə piy.

Paf dza nəfə tsee təhəy va vəshi sa kee nza kwa kwəma gha, kə niy ni.

²⁹ A ngwarməhiraa zhər, ndaram kwal jəwə, e gəzəyəy kwəma bazhə bazhə dzəkən ndə nja jijimmə Davitə. Ghəciy, aa mətiiy, ta na tsa ci ghən. Sa mətiiy na na, la' mändi lamti, tifa kwəli ci vəgha ghwəmmə va pa' ndatse. ³⁰ Ma sa nzana *ndə gəzə kwəma Hyala ghəci niy nzay, mba'a niy sənata kwəma zəmanakə Hyala fəla ta məni nzo. A kə niy ni ngəci na: "E zəməkəŋa fəla, yən kala dzaa banavə mazə tsa gha sa ka gha mətiiy kaa ndə kwətiiy mbə jijihija" kə niy ni ngəci. ³¹ Ma sa nata Davitə kwəma va tsəgha ghala kwatanjata kiy, mba'a gəzəy kwəma sati tsa *Kəristəw mbə mətii, ghala kwa nə na vaa ni:

Ka dza Hyalaa zlay ntsa tivə na mbə mbəzli bəkəwə bəkəwə niw,

ka dza naa zlay ghwabəyəw, kə.

³² Yesəw tsa gəzəyəy ya tsa kwəma ciy, ava dzəkən gəzəva kwəma va ki. Hyala də'wə ghən tsa nzo zhakati na mbə mətii. Ma ghəy gwanəyəy na, ka ndəgha fəti nza ghəy ta kwəma va. ³³ Ma sa zhanakati Hyala mbə mətiiy, mba'a bəghə dzəmə ghwəmə, dza na, mba'a fəy tə dəvə kwa bəzəmə nzo, ta məni mazə ghəci.

Dzəghwa Hyala ki, mba'a banavə Safə tsa nzo va dəwdew tsa niy gəzəkə na. Na viyakəŋəy na sana sa nay ghwəy tsa, ka favə lə sləmə ghwəy gwa'a. ³⁴ Ta na Davitə də'wə ghən tsa ciy, zhakatiy na mbə mətii, ka dzay dzəmə ghwəməw. Nanzəy aa gəzəkə, a kə na:

"Səəkə nzəyŋa tə dəvə kwa bəzəmee,

³⁵ pa' fəca kee zhəghəti ka jaka gha ka mbəzli tə dəvə gha"

kə Ndə sləkəpə kaa Ntsaa sləkəra, kə Davitə.

³⁶ Va tsəgha gəzee kaa ngəyəy, ghwəy ka Izərayel gwanəyəy. Sənay tə ghəy wəzə wəzə: Ma Yesəw tsa danwawəgha ghwəy tsa vəgha tsəməy, ghəci na sa mətii Hyala ka Ndə sləkəpə, lə ka Kəristəw Ntsa tivə Hyala» kə Piyer.

³⁷ Ma sa favə ghəshi tsəgha na, tərəyŋə nəfə tsa shi slay. Ma kə ghəshi kaa Piyer lə nihwəti ka kwal Yesəw va na: «A ngwarməhiŋəy, njaa ka ghəy məni nana kia?» kə ghəshi.

³⁸ Ma kə Piyer ngəshi na: «Tsam titihwə kaa Hyala, ka zhəghə nzəy tsa ghwəy tə hidii. Zləbavəm a mändi məniiyəy *batem, kwətiiy kwətiiy tsa ghwəy mbə slən tsa Yesəw Kəristəw, ta mbə Hyalaa pəlayŋəy jikir tsa ghwəy mbə nəfə tsa nzo. Ma nza ghwəy kwəmavə vəli Hyala, Safə tsa nzo dəwdew tsa. ³⁹ Sa nzana, ma kwəmaa gəzəkə Hyalaa sləkəmmə mbə miy nzəy, kaa ngəyəy lə kaa ndərazhi ghwəy mba'a kaa nihwəti mbəzli kərakə ni dza na ta har taa nza na kwəma va» kə.

⁴⁰ Lə gəzə kwemər danjəy tsəgha canatishi Piyer kwəma Hyala, mba'a mətəsanavəshi bərēci, ma kə na: «Səvərŋəyəy mətii jipə mbəzli mbə vəghwə tsa ndatse tsa zashi, ta mbəlanti ghən tsa ghwəy!» kə.

⁴¹ Dzəghwa ki, danjəy mbəzli zləbavə kwəma Piyer mbə shi, mba'a mändi man-anatishi batem. Ma fəcava na, ndə ngəri gar bələkwə bələkwə mahkan mətəəkə mətəhakənvay na kən mbəzliiy nəw Yesəw. ⁴² Dza ghəshi ka basəva vici va vici va ta nəw lə bəni shi bəniyəy ka kwal Yesəw, ka jakəva gwanəshi lə nihwəti ngwarməmə, ka təhə shi zəmə shi, ka cə'wə gwa'a.

Njasa niy nzəyshi mbəzliiy yivə kwəma Hyala

2:24 2:24 3:15; Lk 24:5   2:25 2:25-28 Cem 16:8-11   2:27 2:27 13:35   2:29 2:29 1Mezh 2:10; SløniKY 13:36
 2:30 2:30 2Sam 7:12-13, 16   2:31 2:31 Cem 16:10   2:32 2:32 1:8   2:33 2:33 fəy tə dəvə kwa mbəzəmə
 Hyala: 2:34; 3:13; 5:30-34; 7:55-56; Mk 16:19; Lk 20:42; 22:69; Rm 8:34; Ef 1:20; Kwəl 3:1; Ebr 8:1; 1P1 3:22; banavə
 Safə tsa dəwdew tsa: 1:4; Zhŋ 14:16-17; 15:26   2:34 2:34-35 Cem 110:1; Lk 20:42-43; Ebr 1:13   2:36 2:36 3:15
 2:37 2:37 16:30; Lk 3:10, 12, 14   2:38 2:38 3:19; Lk 3:3   2:39 2:39 Ezay 57:18-19; Ef 2:17   2:41 2:41 2:47;
 4:4; 5:14; 6:1, 7; 8:4; 11:21, 24; 12:24; 13:49; 16:5; 19:20; 21:20; 2Tes 3:1   2:44 2:44-45 4:32-35

⁴³ Ghalaba kiy, tərənjw ndə ya tsamaba ci mbə shi niy hazləni va Hyala. Mbə mənī kwəma maɗaŋa na, lə shiy cipə kwəma *ka kwal Yesəw niy nza. ⁴⁴ Dzəghwa mbəzliy banavə nefer shi kaa Yesəw, mba'a ghəshi jakəshi ka mbəzli kwətiŋ, ka fə shi və shi gwa'a jakəjakə. ⁴⁵ Ka ghəshiy dza na, ka dəl vėher shi, lə ya nimaba shi və shi gwa'a. Ma gəna ka ghəshiy kwəmvə tə shi va na, ka təhə kwa jipə shi. Ya wa ndə na, war ge'i lə ghəzli kən ghəcīy kwəmvə gəna. ⁴⁶ Njasa səəmə vici gwa'a na, wan mbə basəva ghəshi mbə *ciki Hyala, ka zəmə shi zəmə shi jakəjakə mbə ceker; sayi lə vəshi mbə nefer shi tərənjw, ⁴⁷ ka fal Hyala mbəzli gwanashi na, ka maw kwəma shi. Dzəghwa ki, vici va vici va Ndə sləkəpə ka mətəsaŋanashi mbəzliy mbəlishi.

3

Kar Piyer lə Zhan mba'a vədir

¹ Dza kar Piyer lə Zhan tə nahwəti vici, mba'a ghəshi kafəshi ta dzəmbə *ciki Hyala ta cə'wə. Vici gar tsahi mahkan ka məndiy cə'wə cə'wə va. ² Ma sa tsəhəshi ghəshi miy ciki Hyalay, mba'a ghəshi kəsay tsahwəti ndə tifa, vədir ghəcī ghala yakə məndi. Njasa səəmə viciy, tsəgha ka məndiy bə ntsa vaa səəkə dzəvəgha gəzli miy ciki Hyala tsa va, ta mbə ghəcīy cə'wə va mbəzliy səəkə ta dzəmbə ciki Hyala. Ma gəzli va na, «gəzli wəzə na» kə məndi kaa slən tsa nzə. ³ Ma sa nashi na kar Piyer lə Zhan mbə dzəmbə ciki Hyala na, tapə ghəcī ta cə'wə shiy və shi. ⁴ Dza kar Piyer lə Zhan tsəgha, fə ghəshi fati mətəshi shi ti. Ma kə Piyer ngəcī na: «Nighənjəy!» kə. ⁵ Tapə ghəcī ka nighəshi lə məhərli. Ma kə mbə ghən ci na: «Ta kwəmvə shiy dzee və shi» kə. ⁶ Ma kə Piyer ngəcī na: «Na neyey, ghənzə vəya, ya gəna, ya tsahi mbəzəw. Ma nanzəy, ta ndaŋa ni ya shi vəya dzee: Lə slən tsa Yesəw *Kəristəw ndə ka Nazaretə gəzənjee, satinja na gha dza» kə. ⁷ Dza na ban kəsəvə tə dəvə kwa bəzəmə ci, mba'a kafakati. Nza'jəw shidshid' ci lə pətsa dzar ta tatəlhi ci kwəmvə bərçi. ⁸ Dza na, mba'a satiy garəy lə zli, dzəghwa na ka dza. Mba'a kafəy kwasəbə shi ta dzəmbə ciki Hyala. Ma ghəcī mbə dza na, kala bərmə, kala fal Hyala ghəcīy mənī.

⁹ Gwanashi mbəzli tifa mbə nay ghəcī mbə dza, ka fal Hyala. ¹⁰ Mba'a ghəshi sənay ghəcī saa nza va miy ciki Hyala vəgha gəzli wəzə na mənəy, ka ndəghə

mbəzli ta cə'wə shiy və shi. Ma sa sənay ghəshi tsəgha na, tərənjw ghəshi hazləniishi, ka mananashi maɗaŋa kwəma mbəli tsa ci va.

*Gəzə kwəma Hyala Piyer mbə *ciki Hyala*

¹¹ Ntsa va kiy, kala barva ghəcī tə səəbə kar Piyer lə Zhan. 'Wakəvə mbəzli gwanashi tsəgha sa mananashi kwəma va maɗaŋa, war ka kəsli bali kwasəbə shi, ka nəwshi dzar dzəmbə gərka har məndiy gərka «*Sələmanjw». ¹² Ma sa nay Piyer məndiy mənī tsəgha, ma kə kaa mbəzli va na: «A mbəzli ka *Izərayel, tawa nighə ghwəy mbəli tsa zal tsa nja kwəma maɗaŋa na kia? Wa shi nighənjəy ghwəy ti njasa nzana ghəy mbəlanti ntsa lə bərçi ghəy, ya lə nəw kwəma Hyala ghəya? ¹³ Waa Hyala *Abəraham lə *Izakə mba'a *Zhakwapə, Hyala jijihimmə fati na shəndəkə tə Yesəw. Yesəw tsa vay, ghəcī na saa kəsəghə ghwəy va kaa mbəzli dikə dikə ni, ta pəəsli ci, dzəghwa ghwəy mba'a ghwəy ndəramti kwa kwəma Pilatə, mbə dī pəlay Pilatə niy nza ngar. ¹⁴ Tsa dəwdəw tsa ndə slar tsa kiy, ghəcī na tsa ndərəti ghwəy, ma ndə bəkwə mbəzli na, pəlaynjəy tsava, pə ghwəy kaa Pilatə. ¹⁵ Dzəghwa tsəgha ki, mbəh ghwəy pəəsli maza tsaa bəpə piy. Dza Hyala nanzə ki mba'a zhanakati mbə mətī. Ghəy na ka ndəgha fətīy dzəkən zhakati tsa ci va mbə mətī. ¹⁶ Ma ntsa sənay ghwəy tsa nay ghwəy mbəli mbəli sanay, bərçi mbə slən tsa Yesəw mbəliti na. Sa nzana mba'a ghəy banavə nəfə tsa ghəy kaa slən tsa va. Sa banavə ghəy nəfə tsa ghəy kaa Yesəw, va tsəgha mbəliy ntsa, sa nay ghwəy tsa kwərin sana kwa kwəma ghwəy gwananjwəy.

¹⁷ Ya tsəgha nzə kiy, ngwarməhiray, e sənay kwəma sənata ma ghwəy məniti ghwəy, ghwəy lə mezhizhə ghwəy gwananjwəy. ¹⁸ Mbalaa, ma tala ki na, kwəma gəzəkə Hyala lə miy tsa ka gəzə kwəma nzə gwanashi ghala kwatanjata na sava, ma dzəghwata na kwa. Sa niy nə ghəshi va: «A *Kəristəw Ntsa tivə Hyala dzaa sahwə ngəra'wə» kə ghəshi niy ni. ¹⁹ Ghənzə tsəgha kiy, tsam titihwə kaa Hyala, ka zhəghə nzəy tsa ghwəy tə hidī. Zhəghanavəm məhərli ghwəy ngəta, a ghənzə pəlatanjwəy kwəma ghwəy jikir na kən ghwəy mbə nəfə nzə. ²⁰ Ma tsəgha kiy, ta bəkə vəghwə dəkəva dza Ndə sləkəpə dzəkən ghwəy, Mba'a ta ghwənikənjwəy Kəristəw tsaa tivə na va

ta mbəliŋwəy ghala kwatanjata. Ava ghəci na Yesəw!

²¹ Nana diy, mə ghwəmə dza Yesəw nɔəyəy pa' ghala vəghwə tsa dza shiy gwanashiy gwəməshi, njasa niy gəzəmti Hyala va mbəradzəta lə miy tsa ka Hyala nɔə dəwəfəw ni. ²² A *Məyizə niy gəzəkə, a kə niy niy:

A Hyala ghwəy kwa sləkəpə taa ghwənikəŋwəy

*Ndə gəzə kwəma Hyala njee, ntsa mbə hwəlfə ghwəy dza naa nza.

War və dza ghwəy fa kwəma,

ya wa kwəma dza naa gəzəŋwəy gwa'a!

²³ Ma ta nza, ya wa ntsaa dzaa fa ma kwəma va

ndə gəzə kwəma Hyala tsa vay,

ta təhamti tsava ndə dza mēndi mbə mbəzli Hyala,

ka zamti kwa kwədfəp, kə niy ni.

²⁴ Ghava na tə *Saməyal, ka dzar lə ka gəzə kwəma Hyalaa səkə ləy hwəm ci gwanashiy, ya wa ndə mbə shi na, aa niy gəzəhwə kwəma ghala kwatanjataa dzəkən vəghwə tsa nza ghwəmmə tsa mbə. ²⁵ Ma kwəmaa niy gəzəkə Hyala va lə miy tsa ka gəzə kwəma nɔə, ta mēni dzee, kəy, kaa ngəŋwəy na. A na ghwəy bəla mbə sla kiri tsaa niy slati Hyala va lə jijihiŋwəy, ghala kwa niy nə na va kaa Abəraham: "Səvəri mbə jijihiŋja dzee təfānshi miy kaa mbəzli tə hidi gwanashi" kə niy ni. ²⁶ Ava va tsəgha ghwənikə Hyala ndə ghəra sləni tsa nɔə pərba kaa ngəŋwəy. Ta təfəŋwəy miy ghwənikə na, sa dza naa nza, mba'a taa zhəghəkəŋwəy kwətij kwətij tsa ghwəy mbə kwəma ghwəy jikir na» kə Piyer.

4

Kar Piyer lə Zhanj tə pi sləka kwəma

¹ Ma kar Piyer lə Zhanj ghwəlashi mbə gəzə kwəma va kaa mbəzli tsəgha na, 'wakəwə *ka ta Hyala, lə Ntsaa sləkə ka ndəghwə *kiki Hyala, mba'a *ka Sadəsehi, ndəs ghəshi səkəkəshi. ² Sati sati nefer shi tə sa bānānshi kar Piyer kwəma kaa mbəzli, mba'a sa nə ghəshi, a Yesəw zhakatiy mbə mēti, kə ghəshi. A ndə mbay zhakatiy mbə mēti, di ghəshiy gəzə lə kwəma shi va tsəgha. ³ Dza ghəshi, mba'a ghəshi kəsəhwəshi, mba'a ghəshi dzaa faghwashī kwa fərshina, ta ndəghə vici həzlimə, sa dzata vici ta basə ngwəwəə dzəkən shi. ⁴ Dzəghwa ya tsəgha nɔə na, dāŋ mbəzliy bānavə nefer shi kaa

Yesəw mənishi mbə mbəzliy favə kwəma shi va. Dāŋ tsa mbəzli va na, gar bələkwə bələkwə cifə mətəsəkə.

⁵ Ma way pi tə həzlimə va na, mba'a mbəzli dikə dikə ni mbə *ka Zhəwifə, lə mətikwəkəwər zhər, lə *ka bənipə kwəma pəhəti Hyala basəshi mbə məlmə Zherəwzalem. ⁶ Kar Anə, dikə tsa ka ta Hyala, mba'a Kayifə, mba'a Zhanj, mba'a Alekəsandərə, lə niy tərmbə bənəzli mbə hwəlfə ka ta Hyala gwa'a gwa'a. ⁷ Dzəghwa pəmə ghəshi pəməkə kar Piyer ki. Ma sa səkəkəshi ghəshiy dzəghwa kwəma shi na, tapə ghəshi ta dəw kwəma və shi, ma kə ghəshi ngəshi na: «Wa ntsaa ndāŋwəy ni ghwəy ni bərzi mēni ghwəy shi ni li shi tay? Naa lə slən tsa wa mənishi ghwəya?» kə ghəshi.

⁸ Ma kə Piyer sa təhəy nəfə tsa ci lə *Safə tsa Hyala ngəshi na: «A mbəzli dikə dikə ni mbə mbəzli ghəy, lə mətikwəkəwər ka *Izarayel, ⁹ njana dəw ghwəy kwəma va ghəy ndatsəə dzəkən wəzə tsa mananati ghəy kaa vədīr, ka dəw njasa 'wa naa mbəliyəy, ¹⁰ wəzəə nava, ta zləbāŋwəy dzee. Sənay tə ghəy gwanāŋwəy, dībay, sənay tə hwəlfə ka Izərayel gwa'a, Yesəw *Keristaw ndə ka Nazaretə tsa dāŋwəvəgha ghwəy va vəgha tsəm pəəsliti, dza Hyala mba'a zhanakati mbə mətīy, ava tə mbərkə bərzi mbə slən tsa ci nay ghwəy zal tsa məgarə kwa kwəma ghwəy sana mbəli mbəli kwərīŋ! ¹¹ Waa Yesəw na saa niy gəzə Zliya Hyala va kwəmaa dzəkən, sa niy nə na va: Ma hakwə tsaa ndəghamti ghwəy va, ghwəy ka ndəbə shiyəy, ghəci na saa zhəghəy ka hakwə tsaa gwərāmti jihə ciki, kə niy ni.

Dzəkən Yesəw gəzəva kwəma va. ¹² Sa nzanay, war ghəci kwətīy na saa dzaa mbəlitəpə. Tsahwəti slən tsa ndə tifa tə hidi, mba'a Hyala gəzanakəshi kaa mbəzli, ta mbəliŋwəy dza ghwəy li, kəw» kə.

¹³ Dzəghwa sa nay ka basə kwəma njasa gəzə kar Piyer lə Zhanj kwəmaa dzəkən Yesəw, kala gwərsə ma tsəgha na, tapə nava kwəma mbə manānshi madaŋa ki. Va sa nzana, mba'a ghəshi sənashi tərəŋj. Ma kar Piyer na, mbəzli gəmshī ni ghəshi, a niy nza ghəshi ka mbəzliy jangəshi nja nihwəti mbəzli, gar nə ghəshi, kə ghəshi nɔəw. War ma na sənata ghəshi na, war nza tsaa nza ghəshi kwəsəbə Yesəw gwa'a tsəgha. ¹⁴ Zhini dīfa na, mbə nay ntsaa mbəliy va ghəshi kwərīŋ

məgarə tifa wəgha kar Piyer lə Zhanj, kwəma mbata ghəshiy ndəramti mbə tifa, war hashi, ghəshi hashishi tsəgha. ¹⁵ Dza ma kə ghəshi ki na: «Kadiwəm, ləvərinjwəyem di» kə ghəshi kaa kar Piyer. Ma sa gəzanshi ghəshi tsəgha na, mba'a mbəzli va bərvashi mbə jipə shi. Dza ghəshi tapə ta sləka kwəma dza ghəshiy mənī, ¹⁶ ma kə ghəshi na: «Njaa dza ghwəmmə mənī lə mbəzli ni kia? Vanay sanay, a mbəzli mbə Zherəwzalem gwanashi sənay, madəna dikə na nay, mbəzli ni məniti na, kə ghəshi. Ka mbay ghwəmmə zhiniy ndəramti kwəma va ghwəlaw. ¹⁷ Ghənzə tsəghay, wəzəba dza ghwəmmə daməshi na, vantaa ghəshi dzaa mətəshə zləlivəri kwəma va dzar mbə mbəzli. Mba'a ghwəmmə nabətishi, a ghəshi zlay gəzanshi kwəma lə slən tsa Yesəw va kaa mbəzli» kə ghəshi.

¹⁸ Ma sa sləkamti ghəshi kwəma shi va tsəgha na, dza ghəshi da' ghəshi harashi. Ma kə ghəshi kaa ngəshi na: «Ndatə pə ghwəy kəray lə gəzəpə kwəma va bənipə shiy lə slən tsa Yesəw tsa» kə ghəshi. ¹⁹ Ma kə kar Piyer lə Zhanj kaa zhananshi na: «Nighətīm də'wə ghən tsa ghwəy di, ndata ka təbə na va Hyala, ghəy kə dzanjəy ta dī fəti va ghwəy mbərəkəta va Hyala. ²⁰ Ma na na ghəy na ghəy, ka mbay ghəy zlatə gəzə kwəma nata mətəshə ghəy, lə na favə sləmə ghəyəw» kə ghəshi.

²¹ Ma sa gəzamtī kar Piyer kwəma va tsəgha na, dza mbəzliy basə kwəma va, nabə nabayshi dība, mba'a ghəshi pəlashi. Sa sənay ma ghəshi njasa ka ghəshi mbay sanamiyshi ngəra'wə ghwəla, sa hazləni ghəshi va mbəzli. Sa nzana ya wa ndə gwa'a na, war mbə fal Hyala ghəci ta mbəli tsa vədīr tsa va va. ²² Ma vədīr tsa mbəliti kar Piyer va lə kwəma madəna madəna nay, a piya ci tanjəti fadə mətəskə ghala yakə mənđi.

Cə'wə mbəzliy nəw Yesəw

²³ War sa pəlashi mənđi kar Piyer lə Zhanj tsəgha na, mba'a ghəshi səəkəshiy dzəvəgha ngwarməbghəhishi mbə nəw Yesəw. Tapə ghəshi ta slanshi kwəma gəzanakəshi mbəzli dikə dikə ni mbə *ka ta Hyala ghəshi lə pəhəpəhir zhər mbə *ka Zhəwifə. ²⁴ Ma sa famti mbəzliy nəw Yesəw kwəma va tsəgha na, tapə ghəshi dzəmbəshi gwanashi mbə cə'wə Hyala, ma kə ghəshi na: «A Ndə sləkəpə, gha məniti na ghwəmə lə hidī, lə yam, mba'a ya nimabə shiy gwa'a. ²⁵ Gha gəzəkə na lə bərci Safə tsa gha mbə miy tsa jijiñəy

*Davite, ndə ghəra sləni tsa gha, ma pə ghay:

Wa shiy mənishi ghwərvəshi mbəzli tə hidīa?

Tawa zəzə mbəzli tə hidī war kwemer kama ghən ti shia?

²⁶ Tawa kəfəshi ka sləwa hidī ta mbəmbəzə?

Tawa jakətəvashi mezhizhə ta ghəra kar Hyala kwa sləkəpə,

ghəshi lə *Kəristəw Ntsa tivə Hyalaa? pə gha.

²⁷ Katanj kiy, tsəgha na. Ava tikə mbə məlmə na jakətəvashi kar *Erədə ghəshi lə Panjwəsə Pilatə, mba'a nihwəti ka məlmə, lə hwəlfə ka *Izərayel gwa'a, ta ghəra ndə ghəra sləni tsa gha dəwdəw tsa, Yesəw tsa tivə gha, ta nza ghəci ka Kəristəw. ²⁸ Mbə kwəma məniti ghəshi va tsəghay, kwəla' faghwa ghəshi kwa kwəmaa niy tarəkə gha kwatanjata lə bərci gha mba'a lə dī tsa gha. ²⁹ Sənzənva kiy, Ntsaa sləkəñjəy, nighəti gwəlan tsa məniniñəy ghəshi! Va tsəgha, ə cə'wəñjə ghəy, bənavə bərci kaa ka ghəranja sləni, a ghəshi mbay gəzə kwəma gha kaa mbəzli kala hazləni ma ya jəw nzə. ³⁰ Ndanjəy bərci gha ta mbə ghəy mbəli mbəzli, ka mənī shiy cipə kwəma, lə ka mənī kwəma madəna madəna na, lə slən tsa ndə ghəra sləni tsa gha dəwdəw tsa, Yesəw» kə ghəshi.

³¹ War sa cə'wəmti ghəshi cə'wə tsəgha na, 'wakəvə pətsa nzəyshi ghəshi va ti tsəgha, mənjkəd' kəd' kəd' mənjkədiy. Dzəghwa paf paf nefer shi tihəshi gwanashi va *Safə tsa Hyala dəwdəw tsa. Mba'a ghəshi ghavə gəzə kwəma Hyala tsəgha lə bərci, kala hazləni ma.

Mbəzliy nəw Yesəw jakəti shi və shi gwanashi, ka təhə shi shi

³² Dzəghwa ghalaba ki, ma mbəzli daj ni va bənavə nefer shi kaa Yesəw gwanashi na, war nəfə tsa kwətinj tsa lə məhərlī kwətinj na ghəshi mənishi. Ndə tifa mbə shi va kwətinj, mba'a ni ya wa shi və na: «Am, shi ya ghəshi kwətira nee» kəw. War jakəjakə niy fə ghəshi shi və shi. ³³ Ma *ka kwal Yesəw na, ka ndəgha fəti ta zhakati tsa Ndə sləkəpə Yesəw mbə mətī lə bərci mbə tərəñw. Hyala ki na, ka təfanshi miy dalala kaa ngəshi gwanashi. ³⁴ Niy nza ndə mbə shi ya kwətinj gar gəzə na: «Gwa'ee va ndərma shi tsa' ni va» kəw. Sa niy nzanay, ya war vəh, ya ghi niy nza na va ndə gar dələy, dəl niy dəl na, sa ka na dəlamtī na, lan dzaa bəkəvə gəna

kwømvæ na gwa'a. ³⁵ Mba'a ðanavøshi kaa ka kwal Yesow, ka ma nza ghøshi tihøshi kaa mbøzli gwa'a, ya wa ndø na, gar ghøzli ci, gar ghøzli ci dzaa kwømvæ shiy.

³⁶ Tsøgha mønti *Zhezhefø, ntsa yakø møndi mbø hwøhwø tsa mbøzli Levi, tø mølmø ka Shipø, Barnabasø, kø møndi kaa sløn tsa fanati ka kwal Yesow. Shi ði sløn tsa vaa gøzø: «Zøghwø møtsøhøpø børci». ³⁷ Mba'a ðølamti vøh tsa ci. Dza høj bøkø gøna va, mba'a ðanavø kaa ka kwal Yesow.

5

Kar Ananiyasø læ mali ci Safira

¹ A tsahwøti ndø niy nza tifa, Ananiyasø, kø møndi kaa sløn tsa ci, mali ci na Safira, dza na naci ki na pa' ghøci pamti shiy tø tsa shi vøh, ² mba'a ngøy nahwøti gøna pavø na kaa ghøn tsa ci. Mba'a mali ci va zløbavø ghøciy nga. Dza na høj bøkøvø naa tørmbø, mba'a ðanavø kaa *ka kwal Yesow.

³ Ma kø Piyer kaa ngøci na: «A Ananiyasø, a nana kia? Tawa tøhay *ndø jaka tsa Hyala nøfø tsa gha lø gøla na tsøtsø na na kwøma, war ta slanci dzørvø gha kaa *Safø tsa Hyalaa? Dza gha mba'a gha mbøley nahwøti gøna pavø gha tø za gha. ⁴ Ya' pø gha: Gha ghwøla ta ðøl vøh tsay, sa gha niy nza na. Zhini sa ðølamti gha ðifay, war sa gha niy nza gøna kwømvæ gha ti. War njaa 'va ghaa tarøvø møni shi tsøtsø ni ni mbø nøfø tsa ghaa? Ma dzørvø slati gha nay, kaa ndø ngøri slanati ghaw, kaa Hyala na!» kø. ⁵ War sa favø Ananiyasø kwøma va tsøgha na, ghavø na, ðøripø, tarøy dzøti pi, mba'a møtiy. Dzøghwa dalala hazlønø ghøranatishø kaa mbøzliy favø kwøma va njasa mønta na gwa'a. ⁶ Dzøghwa gwøla gapø gapø ghøshi gapøti mbøri tsa ci, tsaj ghøshi ðakøn. Mba'a ghøshi dzaa lamti.

⁷ Ma løy hwøm sa nzata møndi nza jøw gar tsahi mahkan møndi mønti, mba'a mali ci sækøtaa dzømbø ciki tsa va, sønashi shiy mønishi tifa na nanzø kiw. ⁸ Ma kø Piyer kaa ngøta war sa sækøta na na: «A mali na, gøzara di, tsøtsø nja sana na gøna pavø ghwøy lø zaña tø za ghwøy va na?» kø. Ma kø mali va na: «Yø, ava war tsøgha na» kø. ⁹ Ma kø Piyer ngøta na: «Njaa njaa gha ghwøy sløkati kwøma ghwøy tsøtsø ta nighø kwøma Safø tsa Hyala tay? Nay gha tsøy, avanashi mbøzliy bø zaña ta la miy ciki tsa va, ta bønja dza ghøshi sønzønva kwørakwø» kø.

¹⁰ War sa gøzanakø Piyer tsøgha na, nza'jøw ghønzø tøretø kwa kwøma ci tsøgha ðifa, mba'a møtita. Ma dzømbø gwøla va na, ghønzø møti møti. Tsaj ghøshi bøti, mba'a ghøshi dzaa lamti vøgha zata. ¹¹ Dzøghwa tarøjw hazlønø kəsøvø mbøzliy nøw Yesow gwanashi, tsøgha mbøzliy favø kwøma va gwa'a ðifa.

Ka kwal Yesow møni kwøma madanja madanja na, ka møni shiy cipø kwøma

¹² Ghalabay, ðaj shiy cipø kwøma, lø shi madanja madanja ni dalala mønishi lø døvø *ka kwal Yesow mbø mbøzli. Ma mbøzliy nøw Yesow va na, war mbø gørka *Salømanjw niy nza ghøshi basø basø gwanashi. ¹³ Ma mbøzliy nøw ma Yesowøy, ka hazlønø va jakøva li shi, ya tsøgha nzø na, war mbø ha'wø mbøzli gwanashi niy nza ti shi. ¹⁴ Ma mbøzliy ðanavø nefer shi kaa Ndø sløkøpø nashi ki na, war møtsøhø ghøshiy møtsøhøva, zhø lø mi'i gwa'a.

¹⁵ Ma sa nata møndi kwøma va tsøgha na, mba'a møndi dzømbøshi mbø bøbø ka zølghwø søvøri dzøghwa kwal, ka føshi tø gizli gizli, lø tø køshøfer. Ma sa ka Piyer sækøy lø dza ci na, nza ya mækakwø ci dzarshi køn ndø, nza tsava ndø mbøliy. ¹⁶ Dza tsøgha ki, lø mbøzli mbø gi-wahi tø ghala lø mølmø Zherøwzalem shi gwa'a gwa'a basøkøvashi kwørakwø, mba'a ghøshi bøkøvø ni shi ka zølghwø gwa'a, lø mbøzli mbø sasa ngøra'wø va gazlaka. Dza ki ya wa ndø mbø shi na, mba'a kwømvæ mbøliy.

*Ngøra'wø tsa sahwo *ka kwal Yesow*

¹⁷ Dzøghwa ki, mba'a hørhø tøhay nefer kar dikø tsa *ka ta Hyala, ghøshi lø mbøzli *ka Sadøsehi njasa ka ghøshiy nza kwa zøøre shi, va kwøma møni ka kwal Yesow va. ¹⁸ Mba'a ghøshi kasaghwashi kwa førhøna.

¹⁹ Ma høvir na, mba'a ndø kwal tsa Ndø sløkøpø ghwanamti gizlgiz miy førhøna, mba'a pølikøvørishiy dzøti ngwøla. Ma kø kaa ngøshi na: ²⁰ «Mbalam, garøjwøyøm mbø *ciki Hyala a ghwøy gøzanshi kwømaa dzøkøn yøwøn piy kaa mbøzli» kø. ²¹ Ønkwa kø mbøzli va, ka søvørishø. Ma mekøshi mekøshi na, mba'a ghøshi dzømbøshi mbø ciki Hyala. Tapø ghøshi ta bønø kwøma Hyala kaa mbøzli.

Dzøghwa dikø tsa ka ta Hyala va, ghøshi lø mbøzli kwasøbø ki, basø ghøshi basay møtikwækwø ka *Izørayel lø *ka sløka kwøma. Dza ghøshi bøn ghøshi ghwønashi ka ndøghwø ciki Hyala ta har kar Piyer søømø kwa førhøna, ta sækøø dzøghwa

kwəma shi. ²² Ma sa tsəhəshi mbəzli va kwa fərshina ki na, kəsashi kar Piyer ghəshi mbə ciki tsa niy kalayshi mēndi mbəw. Dza ghəshi tərəf zhəghəghəvashiy dzəghwa kwəma ka sləka kwəma, ta dza ta gəzə kwəmaa mənta, ²³ ma kə ghəshi sa tsəhəshi ghəshi na: «Sa tsəhəşəy ghəşəy, a ghəşə kəsata fərshina kəli kəli wəzə nanzə. Ma mbəzli ka ndəghwə bə na, war məgarəshi pərikə miy ceker. Dza ghəşə ki bəşə'i ghəşə ghwənamti ciki, mba'a ghəşə dzəmbəşəy, dzəmbə ghəşə na, kəsəy ndə ghəşə ya kwətij mbəbaw» kə ghəshi.

²⁴ War sa favə kar ntsaa sləkə ka ndəghwə ciki Hyala lə mezhizhə ka ta Hyala nava kwəma tsəgha na, mba'a məhərli shi səəta. Kala sənata ghəshi njasa dza naa zhiniy kəray ghwəla. ²⁵ War ghwəla ghəshi tə pətsa va tsəgha na, mba'a ndə səkəy ka gəzanshi, a kə na: «A mbəzli ni, ma mbəzli kalay ghwəy va kwa fərshinay, avashi mbə ciki Hyala, ka bananshi shiy kaa mbəzli» kə.

²⁶ Dza ntsaa sləkə ka ndəghwə ciki Hyala ghəshi lə mbəzli ci, mba'a ghəshi dzaa pəməkəshi lə məhərli, kala mananshi ma gwəlan, sa hazlən ghəshi va nəghətaa mbəzli taa pə'wəshi lə hərəzli.

²⁷ Ma sa pəməkəshi ghəshi na, mba'a ghəshi garəyshi kwa kwəma *ka sləka kwəma ka Zhəwifə. Tapə dikə tsa ka ta Hyala ta dəw kwəma və shi ki, ²⁸ ma kə ngəshi na: «Makətəşəwəy ghəşə lə nabə nanzə əntaa ghwəy zhiniy bənişə shiy ghwəla lə slən tsa Yesəw va ma, pə ghəşə sa? Tawa fa ma ghwəy? Sənzəşəy, ava ghwəy təhay məlmə Zherəwzalem gwanata lə shi ghwəy va bənişə ghwəy ki. Ə dī ghwəy kwəma kən pəşli tsa pəşliti mēndi va ntsa vaa zhəghakənvata kən ghəşə shəkəna?» kə. ²⁹ Ma kə kar Piyer lə ka kwal Yesəw kaa zləbanci na: «Nanzəy, wəzəba kaa Hyala dza naa gwəramti ghəşə yi fəti kən kaa mbəzli! ³⁰ Sa nzanay, Yesəw tsa danwəvəgha ghwəy va vəgha tsəm pəşlitiy, a Hyala dəhimmə zhanakati mbə mēti. ³¹ Mba'a Hyala zhiniy kafəghə zhimə ghwəməşə fəy tə kwa bəzəmə nze. Mba'a mēnti ka mazə lə ka *Ndə mbəlipə, ta mbə ka Izərayel kwəməvə kwal tsa zhəghanti nzyə tsa shi, lə ta pəli kwəma shi jikir na. ³² Ghəşə na ka ndəgha fətiy dzəkən kwəma va, mba'a *Safə tsa Hyala dəwdəw tsa fa. Sa banavəshi Hyala kaa mbəzliy yanta fəti» kə ghəshi.

³³ Ma sa favə ka sləkə kwəma nava kwəma tsəgha bə na, mba'a nəfə tsa shi

zhiniy satiy tərəşəw. Ka dī bakwamti ka kwal Yesəw va ghəshi. ³⁴ Dza mba'a tsahwəti ndə Farisa niy nza tifa mbə ka sləka kwəma ka Zhəwifə va ki, slən tsa ci na, Gamaliyel, ndə bənişə *kwəma pəhəti Hyala ghəci niy nza, ka dī fəti mbəzli gwanashi və. 'Wakəvə na gar garəy mbə jipə ka sləka kwəma va. Dza na mba'a gəzanshi mbəzli a mēndi pəməkəşəri ka kwal Yesəw vaa dzəti ngwəla jəw. ³⁵ Sa səvərişhi ka kwal Yesəw va na, dza na tapə ta gəzanshi kwəma kaa mbəzliy bəşətəvashi vam ma kə ngəshi na: «A zhar ka Izərayel, nighə tə ghwəy ghən tsa ghwəy, mbə kwəma bərkə ghwəy na mananshi kaa mbəzli ni dī! ³⁶ A ghwəy nay ge'i lə tsahwəti vəghwə niy nza dzəmbə tifaşə, a Tədəşə niy mafiy, ma kə niy niy: "Ma yənəy, ndə nzee gar sənata kwəma" a kə niy ni mbə zəzə kwəma ci, mbəzli gar bəlkəwə fadə niy mənishi ka nəw kwəma ci va. Dza mba'am paslamti, sa paslamti mēndi na, mba'a ka nəw kwəma ci va gwanashi ghəvəşə ndanishi, ra'i na ci va kwəma zata tifa. ³⁷ Zhini ləy hwəm tsala ndə bə na, kafə Zhəwdəsə ndə ka Galile kafəy kwərakwə, ge'i ge'i lə vici dəhə slən tsa mbəzli. Mba'a ngədişə mbəzli ta nəw ci kwərakwə. Zhini pəşl mēndi pəşliti bə. Dza mba'a mbəzliy niy nəw kwəma ci va kwəşanishi gwanashi. ³⁸ Tsəgha nava nanzə nata ghwəy sa? Sənzəşəy kiy, vanta kwəma dəe gəzəşəwəy, ka kəşlimbə ghən ghəşəy kən kwəma mbəzli ni ma, zlaşim, a ghwəy nighəshi lə mətşə. Sa nzana, səkə va mbəzli kə təkə kwəma shi va, va sləni shi va səkəy, ta ghəvə dza naa zata. ³⁹ Ma war va Hyala kə kwəma na səkəy, ka dza ghwəy mbay biydəmtiw. Ava va tsəgha nə ya, wəzəba mēnti ghwəy məhərli wəzə na pən, əntaa ghwəy taa mənijəwəy ka mbəz lə Hyala mbə kwəma na!» kə. Dza ka sləkə kwəma, mba'a ghəshi zləbati kwəma ci va.

⁴⁰ Dzəghwa ghəshi, da' ghəshi harashi ka kwal Yesəw. Ma sa harkəshi ghəshi na, mba'a ghəshi də'wətishi, dza nabə nabə ghəshi nabəyshi, əntaa ghəshi taa gəzə kwəma ghwəla kaa mbəzli lə slən tsa Yesəw. Mba'a ghəshi pəlaşi. ⁴¹ Dzəghwa kar Piyer mba'a ghəshi bərvashi mbə ka sləkə ka Zhəwifə va, ka dzashi lə vəshi. Sa nzana mba'a Hyala bərkətishi məkə gar sa ngəra'wə ghəshi tə mbərkə slən tsa Yesəw. ⁴² Dza ghəshi ləy hwəm kwəma va ki na, njasa səməşə vici gwa'a ghəshi war ka bəni shiy kaa mbəzli, ka gəzanshi

Yəwən kwəma wəzə naa dzəkən Yesəw *Kəristəw mbə ciki Hyala, mba'a dzar kəy ghyeghyer.

6

Mbəzli mberfəŋ ta kəəti *ka kwal Yesəw

¹ Ma ghala vici va na mbə mətəshəva dan tsa mbəzliy nəw Yesəw ki, mba'a *ka Zhəwifəə səkəshi səkə səkə 'wati ngwəzliməə dzəkən ni yakəm tə hidī va, ma kə ghəshi na: «Kər mənđiy ngənshi shiy makənshi kaa ni ghəy mi'i bəkəwəshi zhər shi mbə shi ka mənđi vaa təhə vici va vici vaw» kə ghəshi. ² Dza ka kwal Yesəw va mənđ lə bakə ni, basə ghəshi basəti mbəzliy nəw Yesəw gwanashi. Ma kə ghəshi ngəshi sa basətishi ghəshi na: «Aya, ma ghəyəy, ka təbə ghəy zlatə gəzə kwəma Hyala ta dzanəy war ta kwəma tihə shi zəməw. ³ Va tsəgha, a pə ghwəmmə mənđiy ngwərməhiŋəyəy: Təravəm zhər mberfəŋ, shi kama miy dzar kwa kabaka shi, shi təhəy *Safə tsa Hyala nefer shi paf, mba'a ghəshi sənata kwəma tərənəw. Ma nza ghəy banavəshi nava sləni. ⁴ Ma ghəy, na na ghəy kiy, nza ghəy jihəva ghalabaa dzəmbə cə'wə Hyala, lə dzəmbə gəzə kwəma nəə kaa mbəzli gwa'a» kə ghəshi.

⁵ Dza kwəma va, mba'a təbanati kaa mbəzliy nəw Yesəw gwanashi. Dza ghəshi ki mba'a ghəshi tsəhavə Etiyen, ntsaa banavə nəfə tsa ci gwa'a gwa'a kaa Yesəw, mba'a safə tsa Hyala dəwəfəw tsa təhəy nəfə tsa ci. Ghəshi lə kər Fəlipə, mba'a Pərəkwar, mba'a Nikanər, mba'a Timən, mba'a Parmenasə, mba'a Nikwalasə, ndə kə Antiyəshə, ntsaa niy dzay dzəghwa kwal Hyala tsa ka Zhəwifə ghala kwatanəy. ⁶ Dzəghwa gar mənđi garəyshi kwa kwəma ka kwal Yesəw, mba'a ghəshi cə'wakən cə'wə kən shi, fə' dəvəə dzəkən shi mbə cə'wə va. Dzəghwa mbəzli va, kap kəsəvə sləni shi va ki.

⁷ War mbə dzava kwəma Hyala kwa kwəma kwa kwəma ki ghalabə, ma dan tsa mbəzliy nəw Yesəw mbə məlmə Zherəwzalem na, war ka mətəshəva tərənəw. Ya mbə *ka ta Hyala na, dan mbəzliy banavə nefer shi kaa Yesəw.

Mbəzli dikə dikə ni mbə *ka Zhəwifə lə Etiyen

⁸ Dzəghwa, ma Etiyen ki na, ntsaa təhanay Hyala nəfə tsa ci lə bərđi nəə, mba'a wəzə hwər tsa nəə ghəci. Dza na, ka mənđi shi madanə madanə ni lə shiy

cipə kwəma tərənəw kwa kwəma mbəzli. ⁹ Dzəghwa nihwəti ka Zhəwifə ki, kala dī ma kwəma Etiyen ghəshi. Mbəzli vay, lə tsa shi ciki basəva kwətishi: «Ciki basəva tsa mevivi pəlikə mənđi» kə mənđi ngəci. Səkə mbə hidī ka Shiren, lə mbə məlmə ka Alekəsandəri niy səkə nihwəti mbə shi, ma nihwəti na, səkə tə hidī ka Shilishi lə tə hidī ka Azəy. Dza ghəshi gwanashi ki, mba'a ghəshi basəshi ta nga mbaza lə Etiyen tsəgha. ¹⁰ Dzəghə' ghəshi kaa hashi Etiyen na, shan ghəshi. Sa nzana mba'a *Safə tsa Hyala banavə bərđiy sənata kwəma kaa Etiyen ta gəzə kwəma. ¹¹ Ma sa nay ghəshi daw ghəshi ta ghəpə lə Etiyen na, mba'a ghəshi dzaa banavəshi gəna kaa nihwəti mbəzli, ta sla dzərvə ghəshiy dzəkən Etiyen. Ma kə ghəshi taa ni na: «A ghəy favə ghəci mbə gəzə kwəma sawaa dzəkən kər *Məyizə lə Hyala» kə ghəshi taa ni. ¹² Dza ki, mba'a ghəshi ngəfivə mbəzli ma məlmə ghəshi lə mətikwəkwər, lə *ka bənirə kwəma pəhəti Hyala ta mbə nəfə tsa shiy satiy dzəkən Etiyen. Dza mbəzli va sa satiy nəfə tsa shi ki, mba'a ghəshi basəkənashi gwanashi kən Etiyen kəsəti. Sa kəsəvə ghəshi na, mba'a ghəshi bəghə dzəghwa kwəma *ka sləka ka Zhəwifə. ¹³ Dza mba'a ghəshi ngəfivə mbəzli ta təbə dzərvəə dzəkən Etiyen. Ma kə mbəzli va kaa ka sləka kwəma na: «Ma zal tsay, war kwəmaa təbə ma na sa gəzə naa dzəkən *ciki Hyala tsa ghwəmmə dəwəfəw tsa, lə dzəkən kwəma pəhəti Hyala! ¹⁴ A ghəy favə ghəci mbə gəzə, ma kəy: "Yesəw ndə ka Nazaretə tsa vay, ta ngəzlamti ciki Hyala dza na, ma nza zhəghanti kwəma pəhəpəhə na va ndammə Məyizə gwanata" kə» kə ghəshi.

¹⁵ Mbəzliy basəshi mbə ciki sləka kwəma tsa va gwanashiy, war tə Etiyen niy nza mətəshə shi. Ma ghəshi mbə nigə na, ndəba pətsa mbə kwəma *ndə kwal tsa Hyala, pə gha ghəshiy nay pətsa mbə kwəma ci.

7

Gəzə kwəma Etiyen kwa kwəma ka sləka kwəma

¹ Ma kə dikə tsa *ka ta Hyala kaa Etiyen ki na: «War tsəgha gəzəkə gha nja shi gəzə mbəzli ni ni katanə nanzə na Etiyen?» kə.

² Ma kə Etiyen na: «A ngwərməhira lə dəhira, kadiwəm, fatim kwəma dzeə ta gəzə dī. A ghəy sənay a Hyala kwa shəndəkə niy təzlitə kaa jijimmə *Abərahəm, ghəci tə hidī ka

Mesəwpətami, ghalabay, ghəci ghwəla ta nzəy mbə məlmə Haraj niy nza na. ³ Ma kə niy ni ngəci na: “Madī barvaŋa tə hidī gha ni lə səvəri mbə mbəzli gha. Mbalaa dzəti hidī dzee va ta ciŋa” kə niy ni. ⁴ Dzəghwa na mba'a niy barvay tə hidī ka Shalde, mba'a dzaa nzəyəy mbə məlmə Haraj. Dzəghwa dəy mba'a mətiy mbə məlmə va. Ma sa mətiy dəy na, mba'a Hyala təfikə lə ghi tsa ciy dzəti hidī nza ghwəy ni sənzəŋva ki. ⁵ Ma ghala pətsa va di na, niy banəvə pi Hyala kaa ngəci tə hidī va, ya gar zakwati shiy ghəci ti ya jəw tsətsəw. War ma kə Hyala kaa naa niy gəzanakə na na: “Ta ndaŋa hidī va dzee, ma nza jijihija zəmə ghi ti shi taa nza ləy hwəm gha” kə niy ni, ya tsəgha niy kama zəghwə va Abərahām ghalaba. ⁶ Dzəghwa ma kə Hyala niy ni kaa Abərahām dzəkən jijihiy dība na: “Tə hidī ka məlmə dza jijihijaa nza, ta mənī mevivi dza mənđi ti shi, ka sanshi ngəra'wə gar piya bələkwə bələkwə fadə. ⁷ Ma nanzə taa nza kiy, yən də'wə ghən tsee dza naa sla ngwəwə dzəkən hwəlfə mbəzliy dza vaa mənī mevivi tə jijihija. Ma ləy hwəm ki na, nza ghəshi səvəri shi mbə hidī mbəzli va, ta səəkə ghəshi ta nəw kwəmee tə hidī ndanjee ni” kə.

⁸ Dza kar Hyala lə Abərahām ki, mba'a ghəshi sləy kiri ta kwəma va. Mba'a Hyala gəzanci *sla fə'yasa kaa mbəzli ci, ma nza mənđi zəzə kwəma sla kiri tsa va ti. Va tsəgha nzana, sa yakə Abərahām *Izakə na, dza na mba'a slananti fə'yasa tə kwa dəghasa vici ci. Ma sa kəliy Izakə mba'a yavə *Zhakwapə na, sla' slananti fə'yasa. Dzəghwa Zhakwapə sa kəliy na kwərakwə ki na, mba'a yayakə ndərazhi mən lə bakə, tsəgha slaslanamtishi fə'yasa kwərakwə.

⁹ Ma dza jijihimmə na, mba'a ghəshi mənđi hərəhə va *Zhezhefə tsahwəti zədəshi, dzəghwa dəl ghəshi dəlanaghə kaa ka məlmə, ta dzashi ghəshi liy dzəti hidī ka *Ezhipətə. Ma Hyala nanzə ki na, war kwasəbə Zhezhefə ghənə. ¹⁰ Dza na mba'a mbəlanti səvəri mbə ngəra'wə tsaa nza va kən gwa'a gwa'a. Dza na mba'a mənđi ka ntsaa sənashi shiy, sa tsəhəy na tə nahwəti vici kwa kwəma *Farawaŋ, mazə ka Ezhipətə na, dza mazə tsa va mba'a mananati wəzə hwər, mba'a fəy Zhezhefə ka ngwəmma tsa dikə tsa tə hidī ka Ezhipətə, zhini ghəci ntsaa nighə dzəkən pətsa kəghi tsa mazə tsa va gwa'a. ¹¹ Ma ghalaŋa ki na, dzəghwa ma dikə

na, mba'a mənđi mbə hidī Ezhipətə lə tə hidī *Kanana gwa'a gwa'a, tərəŋw ngəra'wə mənīy, Kala kwəmavə shiy zəmə jijihimmə, gar zəməshi ghəshi.

¹² Ma sa favə Zhakwapə a shi zəmə tə hidī ka Ezhipətə sa bəsətishi mənđi, ka pa səkəm ti shi, kə mənđi na, dza na bəŋ ghwənashi ndərazhi ci va. Dza jijihimmə tə kwa taja səfa, mba'a ghəshi dzaa pakə shi zəmə. ¹³ Sa kərəshi ni kwa taja va shi zəmə na, zhəghwa na zhən, zhənti ghwənishi kwa baka səfa. Ghalaba ki na mba'a Zhezhefə cintishi ghen tsa ci kaa ngwarməhiy ki. Ava fəcava gha Farawaŋ mazə ka Ezhipətə sənashi mbəzli Zhezhefə. ¹⁴ Dzəghwa mba'a Zhezhefə ghwənəghə niy fəcava, ta har dəy Zhakwapə dzəmbə Ezhipətə lə ghi tsa ci gwanay ki. Ndə mbərəfəŋ mətəəkə cifəti ghəshi kəghi tsa va. ¹⁵ Mba'a Zhakwapə dzaa nzəyəy tə hidī ka Ezhipətə, pəkw ka səəkə mətiy bəhwə war ghəci ti shi. Tsəgha jijihimmə kwərakwə. ¹⁶ Mba'a mənđi bəghə mbəreketi shi njasa bəkwə ghəshiy dzəti hidī ka Shishem, dza lə' mənđi laghwashi kwa kwəli niy pavə Abərahām tə gəna va ndərazhi Hamər dəy Shishem.

¹⁷ Ma sa kətikəvay vəghwə tsa dza Hyala ta mənī kwəmaa niy gəzanakə na kaa Abərahām niy nza ki na, dzəghwa tərəŋw hwəlfə ghwəmmə va tata, ka mənishi d'əŋ tərəŋw tə hidī ka Ezhipətə. ¹⁸ Ma tə nahwəti piya na mba'a mənđi pərəteti tsahwəti mazə mbə Ezhipətə, kalaa sənay ma Zhezhefə tsava. ¹⁹ Mba'a tsava mazə manakən kwəma tsəhwəli kən hwəlfə ghwəmmə ki. Sa' sanamiyishi ngəra'wə kaa jijihimmə tərəŋw. Pa' ka gəzanshi kaa məməhi ka vərənje'wer, a ghəshi zlashi vərənje'wer va, ta mbə ghəshiy bəkwəshi, war vanta a ghəshi dzaa kəlishi gwa'a tsəgha.

²⁰ Ava ghala vici va yakə mənđi *Məyizə ki. Ma ghəci na, ntsa nza məgəla ti ghəci, wəzə kwa mətə Hyala. Dzəghwa na mba'a mənəhwə tir mahkan mbə sa 'wa tə mbəghəy. Dza mənđi ki mba'am zlay. ²¹ Ma sa zlayəŋ na, dzəghwa zha Farawaŋ mazə ka Ezhipətə, həŋ bəvə mba'a dzaa kəliti sa nzə nja zəghwə nzə. ²² Mba'a Məyizə bənəhwə shi sənashi ka Ezhipətə gwa'a gwa'a, lə bərəci və ta gəzə kwəma, lə ta mənī sləni gwa'a.

²³ Dzəghwa, sa kəliy na, mba'a mənđi piya fadə mətəəkə na, mba'a kwəma

7:4 7:4 Ghava 11:31; 12:4 7:5 7:5 Ghava 12:7 7:6 7:6-7 Ghava 15:13-14 7:8 7:8 Ghava 17:9-14; 21:2-4; 25:26; 29:31-30:24; 35:16-18 7:9 7:9 Ghava 37:11, 28; 39:2, 21 7:10 7:10 Ghava 41:37-44 7:11 7:11-12 Ghava 41:54; 42:1-2, 5 7:13 7:13 Ghava 45:1, 3, 16 7:14 7:14-15 Ghava 45:9-10, 18; 46:6-7, 27 7:16 7:16 Ghava 23:3-16; 49:29-30; 50:13; Zhə 24:32; Ebr 11:9, 13 7:17 7:17-18 Səvəri 1:7-8 7:19 7:19 Səvəri 1:10-22 7:20 7:20-21 Səvəri 2:2-10; Ebr 11:23 7:23 7:23-29 Səvəri 2:11-15; Ebr 11:24-27

sækōta mbē ghēn tsa ci tē nahwēti vici: “E dza ta nighēti ngwarmēhira ka *Izərayel” kē. Mba'a kafəy ka dza. ²⁴ Ma sa tsəhəy na na, mba'a a nay ndə ka Ezhipətē kən sancī ngəra'wə kaa tsahwēti ndə mbē mbēzli ci va. Dza tapē ghēci ta yip ta ntsa va, ta wanci shi ci, mba'a pəəsliiti ndə ka Ezhipətē. ²⁵ Ndəbā na ngwardəhiy dzaa sənay yən tivə Hyala ta mbəlishi səvəri mbē ngəra'wə tsa shi niy nē na mbē zəzē kwəma ci. Mbalaa kala sənata nava kwəma ka Izərayel nashi ki! ²⁶ Ma way pi tē həzlimē va na, dza na ghəci Məyizē mba'a kəsashi ka Izərayel bakē mbē mbēz ka ghēn tsa shi. Dza na ka gəzanshi kwəma, a ghəshi jakəshi ta sləka kwəma kwa jipē shi, ma kē na: “A madigahira, ghəway kiy, ngwarməmə kwətīn nza ghəwəy, wa shi mbēz ghəwəy ti ka ghēn tsa ghəwəy kia?” kē. ²⁷ Dza tsaa sa ngəra'wə va kaa ntsa ci, ka zhəghē hwər ghəci kaa Məyizē, ma kē na: “Wa ntsaa fəyŋa ta mənī mazəē dzəkən ghəy lē ta sla ngwəwəē dzəkən ghəya? ²⁸ Naa ə dī gha pəəslira njasa pəəsliti gha va ndə ka Ezhipətē mbəra na?” kē. ²⁹ Ma sa favə Məyizē kwəma gəzəkə na va tsəgha na, bəvbəpə hwəy səvəri mbē hidī ka Ezhipətē, mba'a dzaa nzəyēy tē hidī ka Madiyan. Dzəghwa na tība mba'a bəvə mali, ya' yavə ndərazhiy zhər bakē.

³⁰ Ma sa mēnta piya gar fadə mətsəkə ləy hwəm shi va na, mba'a ndə kwal tsa Ndə sləkəpə tsahwəy kaa Məyizē kwamti vəgha dəlagwa *Shinay səvəri mbē ghanihi ghwə mbē tsə mbē zhəghwə. ³¹ Ma sa nay Məyizē tsəgha na, nja madāna gəla nava kwəma mananati. Kē ka kətivaa dzəvəgha pətsa va ta nighē shi va ndəkəwə ndəkəwə. War ghəci mbē kətiva tsəgha na, mba'a favə mēli Ndə sləkəpə mbē gəzanci kwəma, ma kē na: ³² “Yən na yən Hyala jijihina, Hyala kar Abərahām, lə Izakə, mba'a Zhakwapə” kē. Dzəghwa tapē Məyizē mbē gwərgwərə va hazlənī, kala zhini ghəciy nighē pətsa va. ³³ Ma kē Ndə sləkəpə ngəci na: “Tadamti kwekweher mbē sēda gha! Sa nzana ma pətsa garəna gha tsa tiy, pətsa dēwdew tsa na vəya. ³⁴ Yənəy, e nay ngəra'wə tsa kən mbəzlee tē hidī ka Ezhipətē, mba'ee favə wahə shi va ngəra'wə tsa kən shi. Va tsəgha səkwaree səkə mē ghwəmə ta mbəlantzishi səvəri mbē ngəra'wə tsa va. Ndi sənəznva, nēe ghwəniŋaa dzəti hidī ka Ezhipətē kaa ngəshi” kē Hyala.

³⁵ Ma Məyizē tsaa niy dī ma ka Izərayel

va fəti və, niy nē ghəshi ngəci: “Wa ntsaa fəyŋa ta mənī mazə lē ta sla ngwəwəē dzəkən ghəya?” kē ghəshi niy ni ngəci kiy, ghəci zhini Hyalaa ghwənay ta nza ghəci ka mazə lē ta nza ghəci ka ndə mbəlīpə. *Ndə kwal tsa Hyala tsaa niy tsahwəy va kaa ngəci mbē zhəghwəy, ghəci gəzanci na dzaa dzəti hidī ka Ezhipətē. ³⁶ Məyizē tsa va bəkəvəri na ka Izərayel səvəri mbē Ezhipətē lē kwəma madāna mēnti na, mba'a shiy cipə kwəma mənəhwə na mbē hidī ka Ezhipətē. Dza na, mba'a zhiniy mənəhwəshi kwa həl tsa ghəm tsa, zhini mba'a mbē gamba. Piya gar fadə mətsəkə mēnti na lē ka Izərayel mbē gamba va. ³⁷ Ghəci na Məyizē tsaa niy ni va kaa ka Izərayel: “A Hyala dzaa təzlikəvəriŋwəy *ndə gəzə kwəma Hyala njee səkə mbē ngwarməhiŋwəy” kē. ³⁸ Ghala vəghwə tsaa niy nza ka Izərayel basə basə mbē gambay, Məyizē tsa va niy nza na li shi. Ghəci niy nza naa ntsa kwa jipē jijihimmə lē ndə kwal tsaa gəzanci kwəma mē dəlagwa Shinay. Mba'a Hyala bənavə kwəmaa bəpə piy ta gəzəmmə.

³⁹ Ma jijihimmə na, kala dānci fəti, zhini ghəshi ka maw zhəti hidī ka Ezhipətē. ⁴⁰ Ma kē ghəshi kaa *Aranjw tē nahwēti vici na: “A Aranjw, vasətəyəy hyalahi ghəy, a ghəshi dza kwa kwəma ghəy. Sa nzana, ma kwəma Məyizē tsaa bəkəvəriŋəy tsa mbē hidī ka Ezhipətəy, sənay saa mēnti va nzəyəy na mē dəlagwa ghəy na ghəyəw” kē ghəshi. ⁴¹ Dza ghəshi mba'a ghəshi vasəvə shiy nja pa məcəri fəcava, gəran ghəshi fəy, dza piyən ghəshi sləy sē kaa mbəri tsa shi va. Ka vəshi ghəshi ki, lē slēni mēnti ghəshi va lē dividivi shi. ⁴² Dzəghwa Hyala nanzə ki, tərəf zhəghanavəshi hwəm. Mba'a zlashi a ghəshi tsəfəkəwə kwa kwəma shiy dzar tē ghwəmə, nja kar vici lē tir mba'a sasərkwəhi, nja kwəmaa niy tsasliiti ka Hyala va mbəradzə mbē zliya shi. Sa niy nē ghəshi va, ma kē ghəshi na:

Ma kē Hyalay:

“A ka Izərayel, kaa ngəra niy hənī ghəwəy shiy,

ya vəlīy niy vəlī ghəwəy ghala pətsaa nza ghwəmmə

lē ghəwəy mbē gamba gar piya fadə mətsəkə na?

Tība tēpəw!

⁴³ A ghəwəy niy bəvə ciki hwəzla mbəri tsa Mələkwə

ka dza li, na ghəwəy hyala, pə ghəwəy.

Mba'a ghəwəy pəghəvə pa sasərkwə,

hyala ghəy har məndiy Refan, pə ghwəy. Ma shi ngangati ghwəy vay, ni ghwəy hyalahi tsəfəkwə ghwəy kwa kwəma shi na ghəshi. Va tsəgha, ma yən kwərakwə kiy, ta bantəŋwəy dzee dzəti tsahwəti pi kərakə, tanj məlmə *Babilanw“ kə Hyala, kə ghəshi niy ni.

⁴⁴ Ghala vəghwə tsaa nza jijihimmə mbə gambay, a ghəshi niy lati *Gaska kaa Hyala. Mbəba niy fə ghəshi shiy niy tsaslatim *kwəma pəhəti Hyala ti shi. War njasa niy cinti Hyala kaa Məyizə niy lati məndi Gaska va. Sa niy nə Hyala ngəci: “War njasa nata gha va pə gha taa nga” kə niy ni ngəci. ⁴⁵ Ma sa bəkwəshi ni kwatanja va jijihimmə na, mba'a niy səkəkə ləy hwəm shi zəməhwə ghi ta Gaska va. *Zhəwzəwə niy nza dikə tsa shi ghalaba. Dzəghwa ghəshi tsan bəvə Gaska va, mba'a ghəshi tsəhəshi li mbə hidiy niy zləghwəhwə ghəshi va, niy təhamti Hyala mbəzli mbə shi lə bərci nzo. *Gaska va ki na, war ghwəlata ghənzə niy nza tē hidī va pa' vəgha vəghwə tsa mənī *Davitə mazə.

⁴⁶ Ma sa mərshi Hyala lə Davitə, mba'a mananati zhəhwər tsa nzo na. Dza Davitə tapə ta cə'wə va Hyala, ta mbə ghəciy ngənati ciki kaa Hyala va, ghənzə Hyala Zhakwapə. ⁴⁷ Dzəghwa ya tsəgha nzo na, kwəməvə nga ci Davitə ghəci saa cə'wəti cə'wə va va kiw. Zəghwə ci *Saləmanjw ngati na ciki tsa va. ⁴⁸ Ya tsəgha ngənati *Saləmanjw ciki kaa Hyala difa kiy, ka nzəy Hyala ta ghwəmə va mbə ciki tsa ngati ndə ngəri lə dəvə ciw. Nja kwəmaa gəzəkə ndə Hyala va, ma kə niy niy: Ma kə Hyala Kwa sləkəpəy:

⁴⁹ “Ma ghwəməy, gəzli mazə tsee na, hidī na,

pi kədi səfa tsee ghəshi, kə. Tsama ciki na sa dza ghwəy vaa ngatəraa? Kwəma na tsava pi tsa dzee vaa nza gar dəkəva tia?”

⁵⁰ A sənay ma ghwəy, yən də'wə ghən tsee ngati na kar ghwəmə lə hidī gwanashi, pə ghwəy shəkəna?”

kə Hyala, kə niy ni.

⁵¹ Avanay sana ki, ghwəyəy, ghala mbə ghwəy lə jijihinjwəyəw, ka zhini ghən nza ghwəy, ka dzəghwa sləmə ghwəy har tsa Hyalaw, ka ghwəni nefer ghwəy ghwəy kaa ngətaw. War ghən na sa zhini ghwəy kaa *Safə tsa Hyala dēwdew tsa. ⁵² *Ndə gəzə kwəma Hyala tifa

kalaa niy sanamiy ngəra'wə jijihinjwəyəw. A ghəshi niy bakwamti ka Hyalaa niy ghwənəkə Hyala kwatanja ta gəzəpə səkəkə tsa ntsa slar tsa. Vanay sanay, ta ntsa slar tsa va ngati ghwəy dafa, mba'a ghwəy paslamti. ⁵³ Ghwəy kiy, a ghwəy kwəməvə *kwəma pəhəti Hyala, ka kwal Hyala ndanjwəy na. Dzəghwa ghwəy na, kala fə kwəma gəzəkənjwəy kwəma pəhəti Hyala va ghwəy dzəghwa!» kə Etiyen.

Məndiy pə'wə Etiyen lə hərəzli, pa' ka pəəsliti

⁵⁴ Ma sa favə ka sləka kwəma va kwe-mer gəzəkə Etiyen va tsəgha na, hafən nəfə tsa shi zhiniy satiy tərənjw difa, ndəba ta mbəz, pə gha ghəshi məntəvashi. Ka pərə sli'i ghəshi ta Etiyen. ⁵⁵ Ma dza Etiyen naci, ghəci sa təhanay Hyala nəfə tsa ci lə Safə tsa nzo paf na. Mba'a kafəti kwəma ciy dzəta ghwəmə, ka nighə pətsa məba. Dza na mba'a nay shəndəkə tsa Hyala, mba'a Yesəw məgarə tə kwa bəzəmə Hyala. ⁵⁶ Ma kə na: «Avanara mbə nata ghwəmə ghwəni ghwəni, mba'a Zəghwə ndə ngəri məgarə tə kwa bəzəmə Hyala» kə. ⁵⁷ War sa gəzəkə na tsəgha na, kə mbəzli va mba'a ghəshi na'way slimin shi, ka ngwəmə lala zlanzlanj. Dza ghəshi divəzhəkəwə ghəshi basatəvashi ti gwanashi tsəgha. ⁵⁸ Dzəghwa ghəshi mbahə ghəshi mbahəkəvəri mbə məlmə, kə ghəshi ka pə'wə lə hərəzli ta mbəə pəəsliti. Ma dza mbəzliy ndəgha fətiy dzəkən ta pəəsliti məndi na, mba'a ghəshi fəy kwəbənjer shi ta ndəghwanshi vəgha tsahwəti məgəla, Səwl, kə məndi kaa slən tsa ci.

⁵⁹ Ma Etiyen naci ki, ka pə'wə ghəshi na, ka cə'wə ghəci, a kə na: «A Yesəw, Ntsaa sləkəra, bəvə piy tsee» kə. ⁶⁰ Dzəghwa na, gələb gələbəy tə shinin ci, kə ka gəzə kwəma zlanzlanj, ma kə na: «A Ndə sləkəpə, əntaa gha mbəra kwəma shi na jikir na mənti ghəshiy dzəkən shi ma!» kə. War sa gəzamti na kwəma va tsəgha na, bələhə mətiy.

8

Səwl mbə sanshi ngəra'wə kaa mbəzliy nəw Yesəw

¹ Ma Səwl ki na tərənjw ghəci vəshiy ta pəəsliti tsa pəəsliti məndi va Etiyen. Dzəghwa fəcavata fəca pəəsliti məndi va Etiyen na, tərənjw məndi kafəshi ta sanshi ngəra'wə kaa mbəzliy nəw Yesəw mbə

məlmə Zherəwzalem. Dza mbəzli nəw Yesəw va mba'a ghəshi ndanamtəwashi gwanashi dzar mbə giwahi tē hidfi ka Zhəwde lə *Samarī. War kwataka *ka kwal Yesəw gwa'a tsəgha, shiy niy nzyəshi mbə Zherəwzalem. ² Dzəghəw nihwəti zhər *ka Zhəwifə, shiy hazlənī va Hyala, mba'a ghəshi lamti Etiyən, mba'a ghəshi tēhwəniti tərənjw dalala.

³ War ma Səwl naci ki na, war mbə pəla zamti mbəzli nəw Yesəw ghəci. Ka nəw ghi tsa va, ghi tsa va ta kəəsə mbəzli nəw Yesəw, zhər lə mi'i gwa'a, ka fəshiy dzəghwa fərshina.

Fəlipə mbə gəzə Yəwən kwəma wəzə na kaa mbəzli tē hidfi ka *Samarī

⁴ Dzəghwa mbəzli ndanishi va səvəri mbə Zherəwzalem ki, ka dza kwaḃa ka dza kwaḃa ghəshi dzar mbə məlməhi, ta gəzə Yəwən kwəma wəzə na kaa mbəzli. ⁵ Ma sa hwə Fəlipə naci ki na, tsər dzay dzəmbə məlmə tē hidfi ka Samarī, dza na ka gəzanshi kwəmaa dzəkən *Kəristəw Ntsa tivə Hyala kaa mbəzli mbəḃa. ⁶ Ma mbəzli fəsəshi gwanashi na, war mbə fə ghən ghəshi ta kwəma gəzə Fəlipə lə nəfə kwətij. Sa ka ghəshiy favə kwəma maḃaḃa maḃaḃa na mənī na, zhini mbə nata ghəshiy nza lə mətsə shi. ⁷ Sa nzanay, mbə səvərīta niy nza gazlaka mbə ghən tsa ka gezekiki, kala ngwəmə lala zlanzlan ghənzə mbə səvəri. Daḃ vədəvəder niy satishi ka dza, ma mbəzli məəti məəti vəgha ni na, mba'a ghəshi mbəlīshi kwəriḃ. ⁸ Dzəghwa ki, mba'a mbəzli vəshishi dalala mbə məlmə va tsəgha.

⁹ Dzəghwa, mba'a tsahwəti ndə niy nza tifa mbə məlmə va, Shimanjw, kə mənḃi kaa slən tsa ci. Ndə mənī shi maḃaḃa maḃaḃa ni ghəci niy nza, ka dza her ka Samarī tərənjw va shi ka na vaa mənī. Ka ntsa dikə tsa ghəci niy ḃəti ghən tsa ci. ¹⁰ Ma mbəzli gwanashi mbə məlmə va na, ka fə ghən ta kwəma ci va, ndərəzhi lə mətikwəkwər gwa'a. Ma kə ghəshiy ni na: «Kay zal tsay, hyala nə mənḃi ḃərḃi dikə na, kə mənḃi slən tsa nḃə na ntsa» kə ghəshi. ¹¹ Ghəshi na war ka fə ghən tərənjw, ta kwəma ci va sa nzana ghala kwataḃata ghəci dzamti her kwa shi lə shi maḃaḃa ci va niy mənī na.

¹² Ma sa ḃanavə ghəshi nefer shi kaa Yəwən kwəma wəzə na va gəzanshi Fəlipə dzəkən njasa sləkə Hyala mbəzli lə dzəkən slən tsa Yesəw Kəristəw na, mba'a mənḃi mananatishi *batem, zhər lə mi'i gwa'a. ¹³ Ya Shimanjw ci kwərakwə

na, mba'a ḃanavə nəfə tsa ci kaa Yesəw. Dzəghwa mba'a mənḃi mananatī batem kwərakwə. Ləy hwəm sa mananatī mənḃi batem na, mba'a nzyəy kwasəḃə Fəlipə, sa dzashi her ci va shi mənī Fəlipə lə ḃərḃi Hyala, shi dimədīmə ni lə shiy cipə kwəma dikə dikə na.

¹⁴ Ma sa favə *ka kwal Yesəw va niy nza mbə məlmə Zherəwzalem, a ka Samarī zləḃavə kwəma Hyala, kə mənḃi na, mba'a ghəshi ghwənashi kar Piyer lə Zhanj ngəshi. ¹⁵ Dza kar Piyer sa tsəhəshi ghəshi mbə Samarī na, tapə ghəshi ta cə'wə dzəkən mbəzli ḃanavə nefer shi kaa Yesəw, ta mbə ghəshiy kwəmavə *Safə tsa Hyala dəwdəw tsa. ¹⁶ Sa nzana kalaa səkway Safə tsa Hyalaa dzəkən ndə mbə shi ya tsamaḃa ci di. War lə slən tsa Yesəw Ndə sləkəpə mənḃi niy mananatishi batem gwa'a tsəgha. ¹⁷ Dza kar Piyer lə Zhanj ki, mba'a ghəshi fanakənshi dividivi shi, dzəghwa mbəzli va mba'a ghəshi kwəmavə Safə tsa Hyala gwanashi tsəgha.

¹⁸ Ma sa nay Shimanjw Safə tsa Hyala dzay dzəmbə mbəzli va sa fanakənshi ka kwal Yesəw dividivi na, dza na tsəgha, ka ḃanshi gəna kaa mbəzli va. ¹⁹ Ma kə ngəshi na: «Ndaram ḃərḃi mənī ghwəy ni shini li shi kwərakwə! Ma sa kee fə nee dəvə dzəkən ndə kwərakwə na, nza ghəci kwəmavə Safə tsa Hyala dəwdəw tsa» kə. ²⁰ Ma kə Piyer kaa ngəci na: «Kwədəp pə gha zaḃa lə gəna ghata gwa'a. Tə sa ḃərḃəti gha, a mənḃiy mbay pavə vəlī vəlīpə Hyala tē gəna, pə gha. ²¹ Gha na na ghay, kwəma gha mbə slənī mənī ghəy na ya jəw tsətsəw. Sa nzanay mənəy nəfə tsa gha dəwdəw kwa kwəma Hyalaw. ²² Ə pə gha zhəghənavə hwəm kaa zəzə kwəma gha na gəmgəm na, a gha cə'wə va Ndə sləkəpə, nda nza naa pəlanja mbə nəfə tsa ciy dzəkən kwəma təkə nəfə tsa gha na gəmgəm na. ²³ Sa nzanay, e nay, a nəfə tsa gha təhəy va ndərəm tsa 'yaghwakəghwak tsa, *kwəma jikir na sləwəna na» kə. ²⁴ Ma kə Shimanjw na: «Cə'wərəm Ndə sləkəpə də'wə ghən tsa ghwəy vanta shiy ya kwətij mbə shi gəzəkə ghwəy va səkəkə dzəkəne» kə.

²⁵ Dzəghwa kar Piyer ki ləy hwəm kwəma va tsəgha, ka gəzanshi kwəma Ndə sləkəpə kaa mbəzli, ka ndəgha fətij dzəkən. Ma sa kədishi ghəshi na, dza ghəshi ka zhashiy zhəmbə məlmə Zherəwzalem. Ma ghəshi mbə kwal na, mba'a ghəshi gəzəy Yəwən kwəma wəzə na dzar mbə giwahi tē hidfi ka Samarī daḃ.

Kar Fəlipə lə ndə ghəra sløni ngwəmna tsa ka Etiyəwpiy

²⁶ Ma tə nahwəti vici na, mba'a ndə kwal tsa Ndə sləkəpə tēzliy kaa Fəlipə, ma kə ngəci na: «Sati a gha dzəghwa kwa kwal tsaa səkəkə mbə Zherəwzalem ta dzəghwa məlmə Gaza. Ma kwal tsa vay, sa mbə gamba na» kə. ²⁷ Dza Fəlipə tsəgha mađ mađiy, ka nəw kwal tsa va. Ma ghəci mbə kwal sa nə na tsa' kə na, ndə tsahwəy, ma ntsa va na, ndə ghəra sløni ngwəmna tsa ka Etiyəwpiy ghəci, ntsa tsə'wamti mēndi mba'am fəy ta ndəghwə gəna mazə, maliy sləkə hidfi ka Etiyəwpiy, Kandasə, kə mēndi kaa slən tsa nzə. Ntsa va sləkə na gəna nzə gwanata. Ma ntsa vay, mbə məlmə Zherəwzalem niy səkəkə na mbə tsəfəkwə kwa kwəma Hyala. ²⁸ Na dzay naa jigghi, ghəci mə sharet mənəy, kala jangə shiy ghəci kwa zliya tsasliiti *Ezay ndə gəzə kwəma Hyala.

²⁹ Ma kə *Safə tsa Hyala kaa Fəlipə ki na: «Mbala, kətəghəvaṇaa dzəvəgha sharet va ndəkwə ndəkwə» kə. ³⁰ Dza Fəlipə, ka kəsli bali, mba'a kətəghəvay dzəvəgha. Ma fa na na, ntsa va mbə jangə zliya ndə Hyala Ezay. Ma kə Fəlipə ngəci na: «Ka favə kwəma jangə gha va, gha sana tsəna?» kə. ³¹ Ma kə ntsa va na: «Njaa kee mbay favə, kala pəraslikəvərida shi fi na gəzə ndə shəkə?» kə. Dza na tsəgha, ka cə'wə Fəlipə a ghəci dzəməə nzəyəy vəgha, mba'a Fəlipə dzəməy. ³² Ma pətsa jangə na va shiy ti kwa zliya vay, avanta kwəma gəzə mēndi ti:

War nja təmbəkə tsa kəsə mēndiy dzəti pi hēni shiy niy mēniy na.

Njasa ka zəghwə təmbəkə vaa ghwənay ma ya miy tsa ci,

ta dəvə ntsaa tēdi səbə tiy, ava tsəgha niy nzəyəy na.

³³ Dza mbəzli mba'a ghəshi panakən ha'wə.

Tərəh ntsaa niy yipə ti mbə ngwəvə ci.

Dzəghwa ki na, kala kama hwəlfə ci tə hidfi ni,

sa kədantim piy tsa ci, kə.

³⁴ Ma kə ndə ghəra sløni ngwəmna tsa va kaa Fəlipə na: «Ə cə'wəṇee, gəzara, dzəkən wa gəzə *ndə gəzə kwəma Hyala tsa kwəma na tay? Dzəkən ghən tsa ci shəkənaa? Naa dzəkən tsahwəti ndə na?» kə.

³⁵ Ma kə Fəlipə na: «Dzəkən Yesəw gəzə mēndi kwəma va» kə ngəci. Dza na mba'a gəzanavə Yəwən kwəma wəzə naa dzəkən Yesəw. ³⁶ War ma ghəshi mbə nəw kwal tsa shi va tsəgha na, mba'a

ghəshi kəsashi yam, ma kə ndə ghəra sløni ngwəmna tsa va na: «Avanashi yam, ka mbay ghaa məntərə *batem sana sa?» kə.

³⁷ Ma kə Fəlipə kaa ngəci na: «War mba'a pə gha banavə nəfə tsa gha kaa Yesəw gwa'ay, ta mbay dzee məntərə batem» kə. A kə ntsa va na: «Yə, e banavə nəfə tsee, e zləbati lə nəfə tsee gwanay, Yesəw *Kəristəwəy, Zəghwə Hyala na» kə.

³⁸ Dza na mba'a garəti sharet ci, mba'a ghəshi səkwashtiy bakanashiy dzəmbə yam. Kar Fəlipə lə ndə ghəra sløni ngwəmna tsa va. Dzəghwa mba'a Fəlipə mananati batem. ³⁹ Ma sa səməshi ghəshi kwa yam na, dza Safə tsa Ndə sləkəpə tsan banti Fəlipə vəgha ntsa va. Kala zhini ghəciy nay ghwəla. Ma ghəci naci ki na, war ka nəw kwal tsa ci ghəci lə vəshi tərəw.

⁴⁰ Ma sa bəvə Safə tsa Hyala Fəlipə naci ki na, mba'a dzaa tsahwəy mbə məlmə Azətə. Mba'a kafəy tifa ta dzəmbə məlmə Shezare, ma ghəci mbə kwal na, mba'a gəzanshi Yəwən kwəma wəzə na kaa mbəzli mbə məlmə dzar na mbə gwa'a.

9

Səwl zhəghəy ka ndə nəw Yesəw *Kəristəw

¹ Ma Səwl ghalaba ki na, war ghwəlay ghəci niy nza mbə sanshi ngəra'wə kaa mbəzliy nəw Yesəw Ndə sləkəpə, ka bəkwəshi. Dza na mba'a tsəhəy va dikə tsa *ka ta Hyala, ² mba'a dəwəvə zliyahi və, ta cishi kaa mbəzliy sləwa *ciki basəva tsa ka Zhəwifə mbə məlmə Damasə, ta mbə ghəshiy banavə kwal tsaa dzəmbəshi. Ya wa ntsa dza naa kəsəy mbə nəw kwal tsa Yesəw va, ya zhət, ya mi'i mbəba na, ma nza kəsəshi, ka pəəhəshiy dzəmbə Zherəwzalem.

³ Ma sa bəvə na zliyahi va ki na, mba'a mađiy. War ma ghəci mbə kwal, ghəci ndəkwə ndəkwə ta dzəmbə Damasə na, vətəghə, wan pi mēniy səkəkə mə ghwəmə, mba'a mbərakənvay kən. Dəzlətsəbə ghəci tsəbay. ⁴ 'Wakəvə Səwl tsəgha, gwərəp tərəy dzəti hidfi. Fa na na, mēli ndə mbə gəzanci kwəma, ma kə na: «A Səwl, a Səwl, wa shiy mənishi ni, sara gha ngəra'wə tay?» kə. ⁵ Tapə Səwl ta dəw kwəma, ma kə na: «Wa ndə nza gha kia Ndə sləkəpə?» kə. Ma kə mēli va ngəci na: «Yən na, yən Yesəw tsa sanciy gha va ngəra'wə!» ⁶ Ma nə ya, va tsəgha nzəy, Sati limbəvə dzəmbə məlmə na, ma mbəbay, nza mēndi gəzəna shi dza ghaa mēnti» kə.

⁷ Ma mbəzliy nza kar Səwl mbə dza ta dza va li shi kwa zərəə kwətinj na

nashi ki na, garrə ghəshi garəshi, shalalal ghəshi nzəyshi. Mba'a ghəshi favə gaka gəzə kwəma ndə nanzə ki na, a nay ntsaa gəzə kwəma va ghəshiw. ⁸ Dzəghwa Səwl mba'a satiy tə hidfi. Bənjə'i kə kaa mətəshi ci na, shaŋ ghəci kaa nay pi. Dza mbəzli nza ghəshi va li shi mba'a ghəshi kəsəghə tə dəvə ciy dzəmbə məlmə Damasə. ⁹ Sa tsəhəy na mbəba na, hi mahkan ghəci mənti, shaŋ ta nay pi, zəhwə shi zəməw, sahəwə ya yaməw. War tsəgha ki.

¹⁰ Ma ghala pətəsa va na, mba'a tsahwəti ntsaa nəw Yesəw niy nza tifa mbə məlmə Damasə va, slən tsa ci na, Ananiyasə. Dzəghwa ma kə Ndə sləkəpə kaa ngəci nja kwa shiw na: «A Ananiyasə» kə, ma kə Ananiyasə zləbanci na: «Way, Ntsaa sləkəra» kə. ¹¹ Ma kə Ndə sləkəpə ngəci na: «Sati, a gha nəw kwal tsa har məndiy kwal tsa "Ndihwə tsa". A gha dzaa dzakə ghi tsa Zhəwdasə, sa ghaa tsəhəyay, nza gha dəw tsahwəti ndə, Səwl, kə məndi kaa slən tsa ci, ndə ka Tarsə ghəci. Avaci mbə cə'wə sənzənva kəyfa. ¹² Mba'a nay ndə nja kwa shiw, slən tsa ci na Ananiyasə. Ntsa nay na va na, mbə dzəmbə ghəciy dzəkən, ka fə dividivi ciy dzəkən ta mbay ghəciy nay pi» kə. ¹³ Ma kə Ananiyasə kaa zləbanci Ndə sləkəpə na: «A Ntsaa sləkəra, ee favə kwəma mənti zal tsa va, va nihwəti mbəzli dāŋ, ee favə ngəra'wə tsa təliti na mbəzli gha li mbə məlmə Zherəwzalem. ¹⁴ Ya sana sənzənva sa səkəy na tsa tikəy, lə kwal na və sa bənavə mbəzli dikə dikə ni mbə *ka ta Hyala, ta mbə ghəciy pəəhə mbəzliy nəwnja gwanashi» kə. ¹⁵ Ma kə Ndə sləkəpə ngəci na: «Sati, mbala na gha. Sa nzana, ma ntsa vay, ee təravə, ta dza ghəciy gəzə slən tsee kaa mbəzli tə nihwəti hidfi, lə kaa mezhizhə shi, lə kaa mbəzli ka *Izərayel gwa'a. ¹⁶ Ta canci ngəra'wə tsa dza na ta sa tə mbərkə slən tsee dzee də'wə ghən tsee» kə.

¹⁷ Əŋkwa kə Ananiyasə, mba'a mađiy, ka dzaa dzakə ghi tsa va. Sa tsəhəy na kəyfa na, mba'a fanəkən dividivi ci kaa Səwl. Ma kə na: «A zəməərə Səwl, Yesəw Ndə sləkəpə tsaa tsahwəy va ngəŋja kwa kwal tsa səkə gha va kway, ghəci ghəwənara na sana, a gha mbəə nay pi, lə ta mbə nəfə tsa ghaa təhəy lə *Safə tsa Hyala dəwdəw tsa» kə. ¹⁸ Dzəghwa, tsəgha ki war ghəwəla na, nza'jəw, sə nja kwafə tərəkəyay səkə mbə mətəshi ci. War ghəwəla ki na, Səwl mbə nay pi. Dza na pəlhəm satiy tə pi,

mba'a məndi mananati *batem. ¹⁹ Dza məndi, həŋ məndi bənavə shi zəmə, ka zəməshi ghəci. Ma sa zəhwə na shi zəmə na, mba'a bərci ci zhikəshi.

Səwl mbə gəzə kwəma Hyala mbə məlmə Damasə

Dzəghwa Səwl, mba'a nzata nza gar vici jəwə lə mbəzliy nəw Yesəw mbə məlmə ka Damasə. ²⁰ War ghəwəla tsəgha na, mba'a dzəmbəy mbə gəzanshi kwəmaa dzəkən Yesəw *Kəristəw kaa mbəzli dzar mbə ceker basəva *ka Zhəwifə, ma kə na: «Yesəwəy, Zəghwə Hyala na» kə. ²¹ Ma mbəzliy favə kwəma ci va gwanashi na, mađanja ghəshiy nata nava kwəma. Kə ghəshi, ka dəfəw, ma kə ghəshi na: «Ntsaa niy sasa ngəra'wə va 'yahə'yahəy kaa mbəzliy nəw Yesəw mbə məlmə Zherəwzalem sasa tsəy? Ə ghəci səkə tikə sənzənva ta kəəsə mbəzliy nəw Yesəw kaa mbəzli dikə dikə ni mbə *ka ta Hyala sa?» kə ghəshi.

²² War ma Səwl naci ki na, ka mətəhə bərci ta gəzəpə kwəma Hyala, lə bərci mbə tərəy. Mba'a pəraslanakəvərishi: «Yesəw na Kəristəw Ntsa tivə Hyala ta mbəli mbəzli» kə. Ma sa favə ka Zhəwifə mbə məlmə Damasə nava kwəma na, mba'a məhərli shi sətəta, kala sənashi shi ka ghəshi gəzə ghəshi ghəwəla.

²³ Ma ləy hwəm vici dāŋ na, dzəghwa ka Zhəwifə mba'a ghəshi pəhəti pəəsli ci. ²⁴ Dzəghwa mba'a kwəma pəhəti ghəshi va tsəhəta kwa sləmə Səwl. Məlmə vay, dəzlətəbə niy tsəbay məndi lə kələm, dza ghəshi ki, mba'a ghəshi fəy mbəzli dzar kwa miy dəghahi, havəghəwə lə həvir gwa'a, ka ndəghə ta pəəsli. ²⁵ Dzəghwa mbəzli ta səđa Səwl tə nahwəti vici həvir, laŋ ghəshi bəvəwə faghwa kwa ghəwani, mba'a ghəshi hay dzəvəri kwa mergi kələm. Ta mbə ghəciy səkway dzəti ngəwəla ta hwəy.

Səwl mbə məlmə Zherəwzalem

²⁶ Ma sa tsəhəy Səwl mbə Zherəwzalem na, dza na slar, ka pəla jakəva ghəci tsəgha lə mbəzliy nəw Yesəw. Ma mbəzliy nəw Yesəw gwanashi na, war mbə hazləni ghəshi niy nza və. Ya tsəgha niy nə na: «Ndə nəw Yesəw nzee» kə na, niy zləbavə nava ghəshiw. ²⁷ Kə Barnabasə ki mba'a pəməghə dzəvəgha *ka kwal Yesəw. Dza na mba'a gəzanshi njasa nay Səwl Ndə sləkəpə kwa kwal Damasə də'wə ghən tsa ci, lə njasa gəzanakə Ndə sləkəpə kwəma

gwa'a. Zhini na difa mba'a gəzanshi njasa gəzəhwə Səwl kwəmaa dzəkən slən tsa Yesəw mbə məlmə Damasə, kala gwərsə ma. ²⁸ Ma ka gha ghəshiy yivə ki. Dzəghwa Səwl, ghala fəcava ki, mba'a mənīy ka ntsa kwa zəəə kwətīn na li shi. Ka dza kwaḃa, ka dza kwaḃa ghəci mbə Zherəwzalem lə gəzə kwəma mbə slən tsa Yesəw *Kəristəw, kala gwərsə ma. ²⁹ Ka gəzə kwəma ghəci niy nza, ya kaa *ka Zhəwifəw gəzə kwəma ka *Gərekə, ka ngərə ghəpə li shi. Ma ghəshi na, ka pəla kwal tsaə pəəsli ci. ³⁰ Ma sa favə ngwərməhiy mbə nəw Yesəw kwəma va tsəgha na, mba'a ghəshi pəməghə dzəmbə məlmə Shezare. Dza ghəshi tifa mba'a ghəshi zlay ta dzəmbə məlmə Tarsə.

³¹ Ma ghala vəghwə tsa va ki na, feeye safə ta mbəzliy nəw Yesəw tə hidī ka Zhəwde, lə Galile, mba'a ni ka *Samari gwa'a. Ka kwəma bərci ghəshi kwa kwal Hyala, ka mətəshə yi fəti va Ndə sləkəpə. Zhini ka mətəshəva ḃaṅ tsa shi, sa kəətishi bərci *Safə tsa Hyala.

Ntsa məti məti vəgha tsa mba'a Piyer

³² Dzəghwa Piyer ki, ka təwrə dzar mbə məlməhi, ya kwəmaḃa nza, ka wanshi wə kaa mbəzliy nəw Yesəw. Dzəghwa na tə nahwəti vici, mba'a səkəy dzəvəgha ni mbə məlmə Lida mbəzli. ³³ Mba'a kəsay ndə mbə məlmə va, slən tsa ci na Ene, shaw ghəci ghala piya dəghəsə va zəlghwə tsa məti məti vəgha tsa. War tə pi hənī tsa ci ghəciy nza. ³⁴ War sa nay Piyer, ma kə kaa ngəci na: «Ene, ava Yesəw *Kəristəw mbəliṅa. Sati, pəəə shi hənī gha» kə. 'Wakəvə tsəgha, nza'jəw Ene satiy.

³⁵ Ma sa nay mbəzli mbə məlmə Lida lə mbə hidī Sarən gwa'a nava hwəlfə kwəma tsəgha na, mba'a ghəshi zhəghəshi ka ka nəw Ndə sləkəpə tsəgha.

Zhakati tsa Tabita mbə məti

³⁶ A nahwəti mali niy nza tifa mbə ka nəw Yesəw mbə məlmə Zhafa, Tabita, kə mənīy kaa slən tsa nza. «Dərkasə» kə mənīy lə kwəma ka *Gərekə. Dərkasə tsa va na, kimə ḃi naa gəzə. Mali kwa ghəra sləni wəzə na ghənəz niy nza, ka kəəti ka ndərma, lə vəlanshi vəli tərəṅw.

³⁷ Dza na tə nahwəti vici mba'a tərəta gwərapəta, kə mba'a mətita. Dza mənīy pi mənīy pəshamti mbəri tsa nza, mba'a mənīy fəy mbə ciki tsa ngati mənīy mə ghən tsahwəti. ³⁸ Mba'a mbəzli nəw Yesəw mbə məlmə Zhafa favə mbə Lida na Piyer, kə mənīy. Məlmə Lida va na, ndəkəwə ghənəzə lə məlmə Zhafa. Dza ghəshi mba'a ghəshi ghwənashi mbəzli

bakə ngəci. Ta dzaa cə'wə a ghəci səkə tətəṅ kala dzaa bəəli wəri kwa kwal.

³⁹ Ma sa tsəhəshi mbəzli bakə ni va na, mba'a ghəshi gəzanci kwəma va kaa Piyer. Dza Piyer maḃ maḃiy kwasəbə shi tsəgha. Dza ghəshi nishə tsəhəshi. Ma sa tsəhəy na na, mba'a mənīy pəməghə dzəmə ciki tsa ngati mənīy va mə ghən tsahwəti. Ma sa tsəhəy Piyer məḃa ki na, dza mi'i mbəreketi gwanashi, war ka kətiva ghəshiy dzəvəgha. Ka tihwəni, ka cici kwəbənəreay cisli Dərkasə ghənəzə tə ghwəməta kaa ngəci. ⁴⁰ Dzəghwa Piyer kaa ngəshi tsəgha: «Ləvəriṅwəyəm tə ngwəla gwanəṅwəy» kə. Ma sa səvəriishi ghəshi na, dza na gələbə gələbəy tə shinin ci, tapə ta cə'wə Hyala. Sa cə'wəti na na, dza na tərəḃ zhəghətəyay dza kwa mbəri tsa va, ma kə na: «A Tabita, satiya!» kə. Dza mali va, bəṅ ghwənəmī mətə nza. Ma sa nay na Piyer na, mba'a satita, dza das nzaṅta mənəy. ⁴¹ Dza Piyer pay kəsakati tə dəvə, mba'a garəy. Da' harashi mbəzli Hyala ghəshi lə mi'i mbəreketi va, ci' cintishi Tabita, tə ghwəməta ghənəzə. ⁴² War ghwəla ki na, gwa'a gwa'a mbəzli mbə məlmə Zhafa favə nava kwəma ki. Dza mbəzli ḃaṅ mba'a ghəshi ḃanəvə nēfər shi kaa Ndə sləkəpə mbə məlmə va. ⁴³ Dza Piyer mba'a mənīy vici ḃaṅ mbə məlmə Zhafa ki, kəghi tsa Shimanjw. Shimanjw tsa va na, kwəbə hwətahi na sləni ci ka naa mənīy.

10

Kar Kwərnəl lə Piyer

¹ Mbə məlmə Shezareyey, a tsahwəti zal niy nza tifa, Kwərnəl, kə mənīy kaa slən tsa ci. Mazə tsa ka sawji ka *Rəm bələkəwə ghəci, mbəzli sləwa na va na, ka sawji ka Itali, kə mənīy kaa harshi. ² Ma ghəci na, ntsa slar tsa, ka hazləni va Hyala ghəci lə mbəzli kəghi tsa ci gwanashi. Dalala ghəciy kəəti *ka Zhəwifə. Zhevi ghəciy nza mbə cə'wə Hyala.

³ Dzəghwa na tə nahwəti vici, ge'i ge'i lə tsahi mahkan hetihwer, mba'a nashi shiy nja kwa shiw. Shi nashi na va na, *ndə kwal tsa Hyala wayway ghəci mbə dzəkə ghi tsa ci, ka har, a kə na: «A Kwərnəl» kə.

⁴ Dza Kwərnəl ka nighə, mba'a her ci dzashi tərəṅw, ma kə na: «Wa saa mənīy kia Ndə sləkəra?» kə. Ma kə ndə kwal tsa Hyala tsa va ngəci na: «A Hyala zəzətiy dzəkən gha, mba'a zləbəvə cə'wə gha, lə kəəti tsa kəəti gha mbəzli. ⁵ Nana kiy, mbala ghwəni mbəzli dzəmbə məlmə Zhafa, ta harṅa Shimanjw tsa har mənīy Piyer. ⁶ Avaciy ndə məlmə kəghi

tsa Shimanjw, ndə kwəbə hwətefer. Miy kwəfa kərkəva ma na ghi tsa va» kə.

⁷ Ma sa dzay ndə kwal tsa gəzanci kwəma va kaa Kwərnel ki na, dza na da' harvə mbəzli bakə mbə ka slēni ci, lə ndə sawji tsa ci kwətīn, ndə slēni tsa ci ghala kwatanjata, ndə hazlōni va Hyala ghəci. Dzəghwa na mba'a slanəkəshi kwəmaa mēnta va gwa'a. ⁸ Ma sa slanəkəshi na kwəma va na, mba'a ghwənashiy dzəmbə mēlmə Zhafa ki.

⁹ Ma way pi tə həzlimə, ghəshi mbə kwal shi, ndəkəwə ta tsəhə mbə mēlmə Zhafa na, mba'a Piyer kafəy dzay dzəmə ghən ciki tsa gwəmati mēndi nja beela ta cə'wə Hyala, vici kwa ghən. ¹⁰ Ghalaba na, ka ghəranci ma, ka dī zəmə shiy ghəci. Ma mēndi ghwəlashi mbə tsətsəva ta pəlanci hwər na, dza Hyala mba'a cinti shiy nja kwa shiw. ¹¹ Tsa' kə na, ghwəmə ghwənita, mba'a nay sə mēba nja gwadə tsa dikə tsa, mba'am kəsəvə slimim ci fadanashi, ka səkwa ghəciy dzəti hidī. ¹² Njə'wə kə Piyer kaa pətsa mbəba na, ya wa slən saa dza səda tə hidī nza shidshid' və fadə gwa'a na, war mbə, lə shiy dza lə hwər dība, mba'a hwəlfə 'yegwer gwa'a gwa'a. ¹³ Ma fa Piyer na, mēli ndə mbə gəzanci kwəma, ma kə na: «A Piyer, sati kəsəshi, a gha slaslashi, ka tashi ta zəmāshi» kə. ¹⁴ Ma kə Piyer na: «A Ndə sləkəra, awə kiw. Slən sa makəpə Hyala va zəmə ci, ya shi mahalakə nij, səkə ghəshiy nza nehem tə miy tsee tēpəw» kə. ¹⁵ Zhini ma kə mēli va ngəci ba na: «Ma shi nə Hyala dēwdew na ghəshi kəy, ka nə gha awə, mahalakə na ghəshi, pə gha ma!» kə. ¹⁶ War tsəgha war tsəgha, gar mahkan səfa shi va mbə məniva tsəgha ngəci. Dzəghwa ki, nza'jəw ghəshi zhiniy zhāshiy zhimə ghwəmə.

¹⁷ Ma Piyer ki na, ghərənə mbə təkə shi dī gəla shi nashi na vaa gəzə. Ma ghəci mbə zəzə kwəma va na, mba'a mbəzli ghwənīkə Kwərnel va səkəkəshi kwa dəgha, mba'a ghəshi dəwvə ghi tsa Shimanjw tə pətsa nza na. Səkəkə ghəshi garə ghəshi garəshi kwa dəgha. ¹⁸ Tapə ghəshi mbə har mbəzli kəghi tsa va. Sa washī mēndi na, dza ghəshi ka dəw, ma kə ghəshi na: «Tikə na tsahwəti ndə mēlmə, Shimanjw, kə mēndi kaa slən tsa ci, zhini Piyer tsahwəti slən tsa ci bay na?» Kə ghəshi.

¹⁹ Ghala pətsa va na, Piyer ghwəlay war mbə təkə kwəmaa dzəkən shi nashi na va. Ma fa na na, *Safə tsa Hyala mbə gəzanci kwəma, ma kə na: «A Piyer, ava

zhər mahkan mbə palanja kwa dəgha. ²⁰ A pə gha mēntiy, sati a gha dzəghwa. Nza ghwəy dzanjwəy li shi, əntaa gha kə ghəpə ma. Sa nzanay, yən ghwənīkəshi na» kə.

²¹ Əŋkwa kə Piyer, dza na mba'a səkway dzəvəgha shi. Ma kə kaa mbəzliy pəla va na: «Ane, yən na sa pala ghwəy va. Wa shiy mənishi səkəkə ghwəy ta pələraa?» kə.

²² Ma kə ghəshi na: «Kwərnel, mazə tsa ka sawji bələkəwə ghwənīkənəy na. Ghəciy, zal tsa slar tsa na. Ka hazlōni va Hyala, mbə fal *ka Zhəwifə gwa'a gwa'a. *Ndə kwal tsa Hyala gəzanci na: "Ghwənī mbəzli a ghəshi harkənə Shimanjw Piyer, ma nza gha fa kwəma dza naa gəzanā" kə ngəci. Va tsəgha ghwənīkənəy na ta harŋa» kə ghəshi. ²³ Ma sa favə Piyer tsəgha na, dza na mba'a harəghəshiy dzakə ghi, mba'a fənəyshi gwəci tsa shi, hi ghəshi kəyba.

Ma way pi tə həzlimə ki na, kəram Piyer kafəy li shi. Dza nihwəti ngwarməhiy mbə nəw Yesəw mbə mēlmə Zhafa mba'a ghəshi dzashi kwasəbə. ²⁴ Dza ghəshi tə həzlimə va, kwədīm ghəshi tsəhəshi mbə mēlmə Shezare. Tifa Kwərnel niy nza mbə ndəghəshi, mba'a basəkə ngwardəhiy lə madigahiy slar slar ni gwa'a. ²⁵ Ma Piyer kwa miy dəgha mbə dzakə na, mba'a Kwərnel madiy ta dza ta ka'wə. Dza Kwərnel tsəgha tsəfəkəwə tsəfəkəwəy kwa kwəma ci, ka pəra'wanci dividivi. ²⁶ Dza Piyer mba'a kəsakati. Ma kə ngəci na: «Satiŋa! Yənəy, ndə nzee nja gha kwərakwə» kə.

²⁷ Ma sa kəsakati Piyer na, ka dzakə ghi ghəshi kala sla kwəma ghəshi. Dzakə Piyer na, mbəzli basəshi tərənəw dalala kəyba. ²⁸ Ma kə Piyer ngəshi na: «A mbəzlee, a ghwəy sənay kiy, mahalakə na va ghəy, ghəy kaa Zhəwifə, ta jakəva ghəy lə *mbəzliy kamaa ka Zhəwifə. Ya ta dzakə ghi tsa shi nza. Əy, ma ki na, dza Hyala mba'a citəra shiy vantee taa bəti ya wa ndə ci nja ntsa mahalakə tsa kwa kwəma Hyala. Ya nja ntsa kamam gar jakəva li. ²⁹ Ava va tsəgha zləbavee sana nay ghwəy, mba'ee səkəkəra kala mēni ma awə sa harda ghwəy. A nə ya kaa kwəma dəwee va ghwəy nana kiy, tawa harda ghwəy, nə ya?» kə.

³⁰ Tapə Kwərnel ta zləba kwəma va, ma kə na: «Avanay kwa fada vici na sana ndatse, ma fəcava yən mbə cə'wə Hyala ge'i lə tsahi mahkan kəghi tseyey, mba'a nahwəti kwəma kəsara. Tsa', pən na, ndə məgarə kwa kwəmee, ka mbərə kwəbanj tsa kən ghən ci nja vici. ³¹ Ma kə ngəra

na: “A Kwərnəl, a Hyala favə cə'wə gha, mba'a zəzətīy dzəkən kəəti tsa kəəti gha va mbəzli. ³² Va tsəgha səkēē ta gəzəŋja. Sənzənvanaŋ, ghwəni miy ta har Shimanŋw Piyer mbə Zhafa. Avacyi ndə məlmə kəghi tsa Shimanŋw, ndə kwəbə hwətəfer; miy kwəfaa kərkəva ma na ghi tsa ci va” kə. ³³ Dzee ki, mba'ee ghwənashi mbəzli tanŋa ta harŋa sana nay gha. Sa tsəhəshi ghəshi va gha na mba'a gha zləbavə səkəkə kwərakwə. Sənzənva kiy, avanaŋəy tikə gwanaŋəy kwa kwəma Hyala, ta fa kwəma gəzəŋa Ntsaa sləkəpə va ta gəzəŋəy» kə.

Kwəma Hyala gəzə Piyer kəghi tsa Kwərnəl

³⁴ Ma ləy hwəm sa kədamti Kwərnəl gəzə kwəma ci va na, dza Piyer tsəgha, mba'a ghati gəzanshi kwəma, ma kə na: «Aya, kwagwa'a kwagwa'ay, avanay nana ghee sənay na, ghəŋhən tsa mbəzli tifa va Hyala na nanzəw, pən!» ³⁵ Ya wa ndə na mbə hwəlfəhi mbəzli gwa'a, kama na mbə hazləni və, ka mənī kwəma wəzə nay, ghəci na sa di na. ³⁶ A ghwəy sənay, miy tsaa niy ghwənīkə Hyala kaa ka *Izərayel. Miy tsa vay, Yəwən kwəma wəzə na, saa bəpə zərkə mbə slən tsa Yesəw *Kəristəw na. Ghəci na Ndə sləkəpə gwa'a. ³⁷ A ghwəy sənata kwəmaa niy gəzəkə Zhan dzəkən *batem. A ghwəy sənashi shiy mənishi ləy hwəm kwəma ci va. Sa ghatəvashi ghəshi mbə hidī Galile ka dzar pa' mbə hidī Zhəwde. ³⁸ Zhini a ghwəy sənay njasa banavə Hyala bərci nze, lə Safə tsa nze dēwdēw tsa kaa Yesəw, ndə ka Nazaretə. Dza Yesəw mba'a təwramti hidī ndəkəwə ndəkəwə ni, ka mənīpə kwəma wəzə na, ka mbəli mbəzli mbə dəvə *ndə jaka tsa Hyala gwa'a. Kwəma mənī na va tsəghay, sa nzana mbə kəəti Hyala niy nza na. ³⁹ Sənzənvay, ghəy na ka ndəgha fətīy dzəkən shi mənəhwə na gwa'a gwa'a tə hidī ka Zhəwifə, lə mbə Zherəwzalem. Dza mba'a mbəzli danwəvəgha vəgha tsəm pəəsliti. ⁴⁰ Dza Hyala mba'a zhanakati mbə mətī tə kwa mahkana vici ci. Mba'a banavə bərci, ta cipə ghən tsa ci tə ghwəməy. ⁴¹ Sa ci na ghən tsa ci kaa mbəzli, citi ghən tsa ci na kaa mbəzli gwa'aw. War kwatāka kaa ngəŋəy gwa'a tsəgha citəvay na. Ghəy ghəy shi tsəhavə Hyala ta ndəgha fətīy dzəkən ghala kwatājata. Ləy hwəm sa zhanakati Hyala Yesəw tsa va mbə mətīy, a ghəy zəməhwə shiy, ka sahwe shi sa li. ⁴² Dzəghwa na, ghəci Yesəw tsa va mba'a

ghwənaŋəy ta gəzanshi kwəma Hyala kaa mbəzli. Mba'a ta mbə ghəy gəzanshi kaa mbəzli: “Ava ghəcia sa fəy Hyala ta sla ngwəvə kən mbəzli tə ghwəməshi ni, lə ni bəkwə bəkwə ni” pə ghəy ta ni. ⁴³ Gwanashi gəzəkə ka gəzə kwəma Hyala kwəmaa dzəkən, a kə ghəshi na: “Ya wa ntsaa dzaa banavə nəfə tsa ci ngəciy, ta kwəmavə pəli kwəma ci jikir na dza na lə slən tsa ci!” kə ghəshi» kə Piyer.

*Mbəzliy kamaa ka Zhəwifə kwəmavə *Safə tsa Hyala kwərakwə

⁴⁴ War Piyer ghwəlay mbə gəzə kwəma va tsəgha na, 'wakəvə Safə tsa Hyala dēwdēw tsa mba'a səkway dzəkən mbəzliy fa kwəma ci va gwanashi. ⁴⁵ Ma ka Zhəwifə nəw Yesəw va niy səkəkəshi kwasəbə Piyer ki na, war ka mananshi madāŋa kwəma va. Sa nzana, mba'a Hyala vəliti Safə tsa nze dēwdēw tsa kaa *mbəzliy kamaa ka Zhəwifə kwərakwə bə. ⁴⁶ Kataŋ nanzə ki na, mbə favə mbəzli va ghəshi ka gəzə kwəma kwa kwəma nihwəti mbəzli ghəŋhən ghəŋhən. Ka fə shəndəkə ghəshiy dzəti Hyala. Ma kə Piyer ki na: ⁴⁷ «Avanashi mbəzli ni kwəmavə Safə tsa Hyala dēwdēw tsa nja ghwəmmə kwərakwə. Ka dza ndəə mbay mənī awə ya ta mananshi *batem ghwəlay kiw» kə. ⁴⁸ Dza na mba'a gəzanshi mbəzli, a mənī mananati shi batem lə slən tsa Yesəw *Kəristəw. Ma sa mananati shi mənī batem ki na, tapə ghəshi ka cə'wə Piyer; a ghəci nzeayvay li shi, gar vici jəwə.

11

Gəzə kwəma Piyer kaa mbəzliy nəw Yesəw mbə Zherəwzalem

¹ Ləy hwəm kwəma va na, mba'a *ka kwal Yesəw ghəshi lə nihwəti mbəzliy nəw Yesəw tə hidī ka Zhəwde favə, a *mbəzliy kamaa ka Zhəwifə zləbavə kwəma Hyala kwərakwə, kə mənī. ² Ma sa zhəghəkəvay Piyer dzəmbə Zherəwzalem ki na, ka gəzanci kwəma ka Zhəwifə nəw Yesəw, ma kə ghəshi ngəci na: «Wəzə mənī ghaw» kə ghəshi ngəci. ³ «Ghay, a gha səkəkə kəghi tsa mbəzliy *slanti ma fə'yasa, kamaa ka Zhəwifə, mba'a gha zəməhwə shiy li shi, ndə ka Zhəwifə gha ngar!» kə ghəshi.

⁴ Dzəghwa Piyer mba'a madīy ta canshi kwəma va bazhə bazhə njasa mənəvəta na ki, ma kə na: ⁵ «A mbəzlee, vanta

kwømaa mænta: Ma yøn mbø mælmø Zhafa tē nahwēti vici yøn mbø cə'wə Hyalay, mba'ee nashi shiy nja kwa shiw, tsa' pən na, shiy nja gwadē tsa dikē tsa, mba'am kəsəvə slimim ci fadanashi, mbø səkəkə mē ghwəmō, ka səkwa pa' vøghēe. ⁶ Pən pa'i fati mətšə ti, ka nighə wəzə. Nighēe na, shiy mbø, dəbeker fadē sōfa ni, lə shəkwađeshi, lə shiy dza lə hwər, mba'a 'yegwer tē ghwəmō. ⁷ Fee ɓa na, mēli ndə mbø gəzəra kwōma, a kə na: "A Piyer, sati kəsəshi, a gha slaslashi, ka tashi, ta zəmōshi!" kə. ⁸ Ma pən na: "A Ndə sləkəra, awə kiw. Slən sa makəpə Hyala va zəmō ci, ya shi mahalakə niy, səkəkə ghəshiy nza nehēm tē miy tsee tēpəw!" Pən. ⁹ Zhini ma kə mēli va kaa zləɓara səkəkə mē ghwəmō kwa baka sōfa na: "Ma shi nə Hyala cəwɗew na ghəshi kəy, ka nə gha awə, mahalakə na ghəshi pə gha ma!" kə. ¹⁰ Dza mahkan sōfa shi va mbø məniva tsəgha. Kə ghəshi gwanashi, mba'a ghəshi zhəshiy zhime ghwəmō.

¹¹ War ge'i ghala vøghwə tsa va ki na, mba'a mbəzli mahkan səkəkəshiy dzəghwa dəgha ntsa nzee va kəy, səkəkə mbø mælmø Shezare niy ghwənikəshi mēndi ta harda. ¹² Zhini ma kə *Safə tsa Hyala ngəra ɓa na: "A Piyer, sati madī mbala kwasəbə mbəzli va! Əntaa gha kə ghəpə ma!" kə. Dzəghwa ngwarməhimmə kwanj ni ni nəw Yesew niy səkēe tikē li shi, mba'a ghəshi nəwvəra ta dzəmbə mælmø Shezare. Sa kafə ghəy li shi na, dza ghəy təgwələm dzəkəjəy dzəkə ghi tsa Kwərnel. ¹³ Sa tsəhəjəy ghəy na, dza zal tsa va, mba'a gəzəjəy njasa nay na *ndə kwal tsa Hyala mөгarə kəghi tsa ci, mbø gəzanci kwōma. Vanta kwōma gəzanci ndə kwal tsa va: "A Kwərnel, ghwəni mbəzli dzəmbə mælmø Zhafa ta harja Shimanjw Piyer a ghəci səkəkə. ¹⁴ Ta gəzənja kwōmaa dzaa mbəlītəja lə mbəzli kəghi tsa gha gwanashi dza na!" kə, kə Kwərnel kaa ngəjəy.

¹⁵ Sa gəzanti ma tsəgha, war sa ghatee gəzə kwōma kaa ngəshi tsəgha na, mba'a Safə tsa Hyala səkway dzəkən shi, njasa niy səkway na vaa dzəkən ghwəmmə niy nza kwərakwə. ¹⁶ Pən mba'ee zəzəvə kwōmaa niy gəzəkə Ndə sləkəpə va, niy nə na: "Lə yam niy mənipə Zhanj *batem, ma na na ghwəjəy, ta səkəkə dza Safə tsa Hyala cəwɗew tsa dzəkən ghwəy" kə niy ni. ¹⁷ Hyala tarəkə na vəlanshi vəli nzə, njasa niy vəlavəmmə na va ghala vøghwə tsa ɓanavə ghwəmmə va

nefer ghwəmmə kaa Ndə sləkəpə Yesew *Kəristəw kwərakwə. Ya sa nzana tsəgha Hyala mēnti kiy, wa slən tsee nēe ki, kēe ni "awə" pən kaa Hyalaa?" kə Piyer.

¹⁸ Ma sa favə ka Zhəwifə nəw Yesew kwəma va tsəgha na, mba'a ghəshi dəpəshi. Tapə ghəshi ta fal Hyala, ma kə ghəshi na: «Ma ghənzə tsəghay, ə ɓanavə Hyala kwal kwərakwə kaa *mbəzliy kamaa ka Zhəwifə, a ghəshi tsa titihwə tsa shi kaa Hyala, ta mbø ghəshiy kwəmavə piy tsa kəfi ma!» kə ghəshi.

Mbəzliy nəw Yesew mbø mælmø Antiyəshə

¹⁹ Ma fəca pəsli mēndi va Etiyenəy, tərəjw niy madishi mēndi ta sa ngəra'wə kaa mbəzliy nəw Yesew. Dzəghwa mba'a ghəshi ndanivərivashi, ka dza niva kwəɓa, ka dza niva kwəɓa, va ngəra'wə tsa va. Dza nihwəti mbø shi mba'a ghəshi dzashi ka tsəhəshi pa' tē hidī Feniki lə mbø mælmø Antiyəshə, mba'a tē hidī ka Shipər. Dza ghəshi na, war kwataka kaa *ka Zhəwifə mbø mælməhi va gwa'a tsəgha ghəshiy gəzanshi kwōma Yesew. ²⁰ Dza nihwəti mbəzliy nəw Yesew mbø mbəzliy səkəkə tē hidī ka Shipər lə mbø mælmə ka Shiren, mba'a ghəshi tsəhəshi mbø mælmə Antiyəshə. Mba'a ghəshi gəzanshi Yəwən kwōma wəzə naa dzəkən Ndə sləkəpə Yesew *Kəristəw kaa ka *Gərekə mbø mælmə va. ²¹ Ma mbəzli va mbø dza shi va na, mbø kətishi Ndə sləkəpə niy nza lə ɓərçi. Dzəghwa dān mbəzli ɓanavə nefer shi kaa Yesew, ka zhəghəshi ka mbəzliy nəw Ndə sləkəpə.

²² Dzəghwa mba'a nəwər tsa kwōma va tsəhəy kwa sləmə mbəzliy nəw Yesew mbø mælmø Zherəwzalem. Ma sa favə ghəshi na, dzəghwa ghəshi ɓəj ghəshi ghwənəghə Barnabasə dzəmbə Antiyəshə. ²³ Ma sa tsəhəy Barnabasə na, mba'a nay njasa təfanatishi Hyala miy tsa nzə kaa mbəzliy nəw Yesew mbø Antiyəshə. Dza na mba'a vəshiy ta kwōma va tərəjw. Kə mba'a gəzanshi kwōmaa dzaa mətəsanshi ɓərçi, a ghəshi kəsəvə nəw Ndə sləkəpə wəzə wəzə, lə nəfə tsa shi kwətij. ²⁴ Ma Barnabasə tsa vay, ndə wəzə niy nza na, lə *Safə tsa Hyala mbø nəfə tsa ci paf, mba'a ɓanavə nəfə tsa ci gwanay kaa Yesew. Dzəghwa mbəzli dānanj mba'a ghəshi zləɓavə nəw Ndə sləkəpə ki.

²⁵ Ma ləy hwəm kwōma va na, dza Barnabasə ki mba'a kafəy mbø Antiyəshə, ka dzay dzəmbə mælmə Tarsə ta pəla Səwl. ²⁶ Ma sa kəsay na mbəɓa na, mba'a

pømekəə dzəmbə Antiyəshə. Dza ghəshi, ca' ghəshi zakə ha mbəba bakanashi. War ka basəva ghəshi jakə lə mbəzliy nəw Yesəw gwa'a. Mba'a ghəshi bananavə shiy kaa mbəzli d'anj mbəba ki. Ava mbə məlmə Antiyəshə ghava kwa tanja har slən tsa *mbəzli ta səda Yesəw «Mbəzliy nəw Kəristəw».

²⁷ Ghala vəghwə tsa va na, mba'a nihwəti ka gəzə kwəma Hyala səkəshi mbə məlmə Zherəwzalem dzəmbə Antiyəshə. ²⁸ Dzəghwa tsahwəti mbə shi kwətiŋ, slən tsa ci na Agabəsə, mba'a sətij gəzəkəvəri kwəma sa cinti *Safə tsa Hyala, ma kə na: «Avanay lə bərci Safə tsa Hyala gəzee, ta səkə dza ma dikə naa dzəti hidfi ghwəmmə gwa'a gwa'a» kə. (Katanj na mba'a ma va niy mənta, ge'i ge'i ghala vəghwə tsa məni Kwələdə mazə tə hidfi ka *Rəm gwanashi.) ²⁹ Dza mbəzliy nəw Yesəw mbə Antiyəshə mba'a ghəshi sləkati tsəhə shiy ta kəəti ngwarməghəhishi mbə nəw Yesəw tə hidfi ka Zhəwde. Ma kə ghəshi na: «Ya wa ndə na mba'a bəkə shiy njasa mbay bərci ci» kə ghəshi. ³⁰ Dza ghəshi tsəgha ghəshi məniti. Sa tsəhamti ghəshi shi va na, mba'a ghəshi tivə kar Barnabasə ghəshi lə Səwli, ta vəli shi va kaa mətikwəkəwər mbə mbəzli nəw Yesəw mbə məlmə Zherəwzalem.

12

Kwəmaa dzəkən Zhakə tsa pəəslitim lə dzəkən Piyer tsa faghwam kwa fərshina

¹ Ma ge'i ghala vəghwə tsa va ki na, mba'a mazə *Erədə ghati sa ngəra'wə kaa mbəzliy nəw Yesəw. ² Dza na mbəh pəəsliti Zhakə, zəmbəghəy Zhanj, lə kafa'i. ³ Ma sa nay na ka vəshi *ka Zhəwifə ta kwəma va na, dza na mba'a ghwənashi mbəzli ta kəsə Piyer kwərakwə ba. Ma fəcava na, vici tsə ka mənđiy zəmə pəj tsa kama cinjini ti mbə ghənzə. ⁴ Ma sa kəsanakə mənđi Piyer na, mba'a faghwa kwa fərshina. Kə ti tivə ka sawji mənđ lə kwaj ta mbəəgə ndəghwə ci, fadə fadə fadə. Ma kə mbə təkə kwəma ci na: «Nzee sla ngwəvəə dzəkən kwa kwəma mbəzli ləy hwəm *makwaghwa Pakə» kə. ⁵ Ma Piyer na, war mbə ndəghwə ci mənđi tsəgha kwa fərshina ki. Dza mbəzliy nəw Yesəw tapə ghəshi ta cə'wə Hyala ti, lə bərci, kala dəkəva ma ghəshi.

Səmə tsa Piyer kwa fərshina

⁶ Va mənđi tə kwa kərnə vərđi ta səvəri ta sla ngwəvəə dzəkən Piyer, kwa kwəma mbəzli, tə saa bərkəti *Erədə ki. Ma

Piyer na, tə hi ghəci, tsatsa kwa dənjw tsahi bakə, kwa jipə ka sawji bakə. Ma ka ndəghwə miy ciki fərshina pərikə kwa miy dəgha ba na, mbə ndəghwə ghəshi kwərakwə. ⁷ War vətəghə, ndə kwal tsa Ndə sləkəpə tsahwəy tifa tsəgha. Mba'a wanj pi mənđiy kwa fərshina. Kə ndə kwal tsa va, gwanəz, gwanəzay Piyer vəgha slərpə ci, mba'a fərgəy. Ma kə ngəci na: «A Piyer, sati tanjanj» kə. War gwəravə tsahi tsati mənđi va li shi tsəgha, dzəghwəbə ghəshi shəkəshi səkwa tə di-vidivi ci. ⁸ Ma kə *ndə kwal tsa Hyala tsa va ngəci na: «Pəhəti məgapa gha, a gha pambə kwəkweher gha» kə. Mba'a Piyer mənđi tsəgha. Zhini ma kə ngəci ba na: «Pakən kwəbanj tsa gha a gha nəwra» kə. ⁹ Kə Piyer ka nəw tsəghaa səvəri. Ma ghəci na, bəti shi mənđi ndə kwal tsa va va na nja shi katanj ni na naci diw. War njasa shiwti na shiw ghəciy nighə. ¹⁰ Dza ghəshi tanj ghəshi tanjəti kwa tanja ka ndəghwə mbəzli kwa fərshina, zhini tanj kaa kwa baka, mba'a ghəshi səkəshiy dzəvəgha gəzli kwa tsahi miy dəgha va, bazhə ghənzəə dzəmbə məlmə. Dzəghwa na bəj ghwənamti ghən tsa nzə kwətita, kwa kwəma shi. Mba'a ghəshi səvəri shi tə ngwəla, ka dzəghwashiy dzəghwa kwal. 'Wakəvə ki, mbəəkə, ndə kwal tsa va zlay Piyer tsəgha, ra'i zay.

¹¹ Dzəghwa Piyer ki mba'a fəti ghən ta kwəma tifa, ma kə na: «Ma nanay, e sənay ki, katanj na, Ndə sləkəpə ghwənay na ndə kwal tsa ci, na mbəlāntera na mbə dəvə mazə Erədə, lə va kwəma ngəra'wə tsa niy di *ka Zhəwifə va sara» kə.

¹² War sa təkəvə na tsəgha na, mba'a kafəy, karə dzakə ghi tsa Marəy mbəghəy Zhanj, ntsa har mənđiy Markə. Ghala ba na, d'anj mbəzli basə shi, ka cə'wə Hyala kəyba. ¹³ Dza na ndəs tsəhəy, ka tsa gəzli ghəci miy dəgha, Ma sa tsata na gəzli na, mba'a makwa maliy ghəra sləni kəghi tsa va səkəta, ta ghwənamci dəgha. Slən tsa nzə na Rəwde. ¹⁴ Tsəhə tsa tsəhə na miy dəgha na, mba'a fəti ghən ta məli Piyer. Dza na ki, mba'a vəshita, kala zhini ghənzəə ghwəni ciki va vəshi di, kə del zhəghəghəvata lə bali. Ma kə kaa mbəzli na: «Aya, waa Piyer na sa va, avaci pəriba miy dəgha!» kə. ¹⁵ Ma kə ghəshi ngəta na: «Əm! Ə gazlaka gha shəkəna? Kwəma naa səkəy tifa?» kə ghəshi. «Awə, ghəci na katanj» kə mali va. Zhini ma kə ghəshi na: «Ghənzə tsəghay, məkəkwə ci na ghəshi» kə ghəshi.

¹⁶ War ma Piyer ki na, war mbə tsa

gözli va ghöci naci. Söökə ghöshi ki, böñə'i ghöshi ghwönamti miy dögha. Ma sa nə ghöshi tsa', kə ghöshi na, kar tə Piyer. Nja madəña ghöshiy nata nava kwəma tsəgha. ¹⁷ Dzəghwa Piyer kafə, kafata dövə ci, mba'a damətishi, sa gaka ghöshi. Dza na, ka slänshi njasa pölikəmə Ndə sləkəpə kwa fərshina. Ma kə na: «Gəzancim kwəma va kaa Zhakə, lə kaa nihwəti ngwarməhimməə nəw Yesəw» kə. Ləy hwəm kwəma va na, mba'a səvəriy, ka dzay dzəti tsahwəti pi.

¹⁸ Ma tə way pi ki na, kala nay Piyer ka sawji. Dzəghwa tərənɣw ghöshi səəvəriyashi va kwəma kən, sa sənay ma ghöshi njasa gha naa barvay kwa fərshina. ¹⁹ Dza tapə Erədə mbə ghwəni mbözli ta pəla ci, shañ ghöshi vəgha nay. Ma sa pəlahwə məndi Piyer kala nay ma məndi na, dza tapə məndi mbə dəw kwəma va ka sawji va, dza na mba'a gəzanshi kaa mbözli: «Bakwamtim ka sawji va» kə. Dzəghwa mba'a madiy mbə hidfi ka Zhəwde ka dzay dzəmbə məlmə Shezare, mba'a dzaa nzay nza mbəba.

*Njasa mətiy *Erədə*

²⁰ Ghala vəghwə tsaa məni Erədə va mazəy, tə hidfi ci niy va mbözli ka Tir lə mbözli ka Shidəñw pəla shi ka ghöshiy zəmə. Ma ge'i lə tsahwəti vəghwə na, mba'a nəfə tsa Erədə niy satiy dzəkən shi. Dza ghöshi tə nahwəti vici jakə ghöshi jakəti miy tsa shi, ta dza ta sləka kwəma li, ta mbə kwəmaa kama kwa jipə shi li. Dza ghöshi pərfa va Bəlastəsə, ghöci ntsaa ghəra sləni mbə ciki tsa Erədə, mbə'a ghöshi tsəhəshi, ta mbə ghöciy nza dza kwa bəla shi. Mba'a ghöci zləbavə. Dza ghöshi mba'a ghöshi tsəhəshi va Erədə ta sləka kwəma.

²¹ Ma sa səəkəta viciy niy titim ki na, dzəghwa Erədə mba'a pakən kwəban mazə tsa ci. Dza na dərəsə nzəyəy kwa gözli mazə ci. Tapə ghöci ta gəzanshi kwəma kaa mbözli zlanɣlanɣ. ²² Kə mbözli ka fal ki, ma kə ghöshi na: «Hyalaa na nava gəzə na kwəma, ndə ngeri naw!» kə ghöshi. ²³ Tibata ki na, nza'jəw, Hyalaa ghwənikə ndə kwal tsa nzə ta fanambə zəlgəwə mətəla'i kaa Erədə, mba'a mətiy. Ma mətiy kəsay vay, sa nzana mba'a mənti fəgə, ka bəti ghən tsa ci ka Hyalaa.

²⁴ Ma ləy hwəm məti ci va na, war ə kwəma Hyalaa dza kwa kwəma kwa kwəma. Mbözliy nəw Yesəw nashi ki na, war mbə mətəhəva ghöshi tərənɣw. ²⁵ Dza kar Səwl ghöshi lə Barnabasə mba'a ghöshi kədamti sləni

shi mbə Zherəwzalem. Dzəghwa ghöshi mba'a ghöshi zhəghəghəvashiy dzəmbə Antiyəshə. Pəm ghöshi pəməvə Zhan tsa har məndiy Markə kwasəbə shi ghöshiy səəkə.

Hyalaa harvə kar Səwl lə Barnabasə ta dza ta gəzə kwəma nzə kaa mbözli

13

¹ Ma ghala pətsa va na, mba'a ka gəzə kwəmaa səəkə va Hyalaa kaa mbözli, lə mbözliy bəni shiy kaa mbözliy nəw Yesəw niy nza mbə məlmə Antiyəshə. Avənay slən tsa mbözli va: Kar Barnabasə ghöshi lə Shimeyanɣw tsa har məndiy «Ntsa ngeri tsa» mba'a Ləshiyəsə ndə ka Shiren, mba'a Manayen, saa kəli lə mazə *Erədə, mba'a Səwl ki.

² Ma tə nahwəti vici na, mba'a mbözliy nəw Yesəw jakəshi ta cəwə Ndə sləkəpə, ka məni səwmay. Ma ghalaba na, mba'a *Safə tsa Hyalaa gəzanakəshi kwəma, ma kə ngəshi na: «A mbözli ni, bəkəwəridam kar Barnabasə lə Səwl, tsarakə mbə ghwəy, a ghöshi dza ta ghəra sləni harvəsəhee va ti» kə. ³ Ma sa gəzanakəshi Safə tsa Hyalaa tsəgha na, dza ghöshi tifa tapə ta cəwə Hyalaa, ka məni səwmay. Ma ləy hwəm sa manamti ghöshi səwmay, gwa'a ghöshi cəwəmti cəwə ki na, dza ghöshi bəm fanakənsi dividivi kaa mbözli bakə ni va, mba'a ghöshi zlashiy dzashi.

Gəzə kwəma Hyalaa kar Barnabasə lə Səwl kaa mbözli tə hidfi ka Shipər

⁴ Ma sa tərəvə *Safə tsa Hyalaa kar Barnabasə lə Səwl, mba'a ghwənashi tsəgha ki na, mba'a ghöshi dzashiy dzəmbə məlmə miy kwəfaa kərkəva ma, Sheləshi, kə məndi kaa slən tsa məlmə va. Dza ghöshi kaf kafəshi mbəba kwa kwəmbəwal, ka dzashiy dzəti hidfi tə jipə yam, Shipər, kə məndi kaa slən tsa hidfi va, ⁵ dza nishə ghöshi tsəhəshi mbə Salamin, nahwəti məlmə tə hidfi va. Tapə ghöshi ta gəzanshi kwəma Hyalaa kaa mbözli mbəba mbə ciki basəva *ka Zhəwifə. Tifa Zhan Markə kwasəbə shi ghalaba, ta kəətishi.

⁶ Dza mba'a ghöshi kafəshi mbə məlmə Salamin, mba'a ghöshi tanamti Shipər. Dza nishə ghöshi tsəhəshi mbə məlmə Pafəsə. Ma mbəba na, mba'a ghöshi kəsay tsahwəti ndə dəfəl, saa niy bəti ghən tsa ci, ka *ndə gəzə kwəma Hyalaa tifa, ndə ka Zhəwifə ghöci. Slən tsa ci na Bar Yesəw. ⁷ Ntsa kwa dögha ngwəmna tsa tə hidfi va ghöci niy nza. Serzhiyəsə Pələsə, kə məndi kaa slən tsa ngwəmna tsa va.

Zal ndə mōhərli tərəŋw ghəci. Dza na tē nahwəti vici da' harvə kar Barnabasə ghəshi lə Səwl. Ma sa harvəshi na na, ka dī favə kwəma Hyala ghəci və shi. ⁸ Ma Bar Yesəw, ndə dɛfəl tsa har mēndi va lə kwəma ka *Gərekə Elimasə na, ka ndərə kar Səwl lə gəzə kwəma shi va, ka pəla kwal tsa makamti ngwəmna tsa va, va yə kwəma Hyala. ⁹ Dzəghwa Səwl tsa har mēndiy Pəl, sa təhay Safə tsa Hyala na, bəm fati mətse ci ti. ¹⁰ Ma kə ngəci na: «Gha gha sa təhay hwəlfə dzərvə tē hidī tsa, lə ndərəm gwa'a, gha zəghwə *ndə jaka tsa Hyala tsa! Gha gha saa dī ma kwəma slar na tsa gwa'a! Ka dza ghaa zlay pəla sawa kwəma pəhəti Ndə sləkəpə mēni nzə tsəy? ¹¹ Favə tē gha, ava Ndə sləkəpə taa mēni ngwəvəə dzəkən gha sənznəva. Ta ghwəlfəŋa dza gha, ka hiŋja kala nay pi» kə.

War ghwəla na, nza'jəw ndə dɛfəl tsa va ghwəlfəy, mba'a zhəghəy nja mbə kwəslī. Tapə ghəci mbə danərə, ka pala ntsaa dzaa kəsə tē dəvə ci. ¹² Ma sa nashi Ngwəmna tsa va shiy mənishi va tsəgha na, mba'a banavə nəfə tsa ci kaa Yesəw. Tərəŋw kwəma favə na vaa dzəkən Ndə sləkəpə ndəŋway mbə nəfə tsa ci.

Kar Pəl lə Barnabasə mbə məlmə Antiyeshə tē hidī ka Pishidi

¹³ Ma tē nahwəti vici na, mba'a kar Pəl lə mbəzli nza ghəshi li shi kafəshi mbə Pafəsə kwa kwambəwal, mba'a ghəshi tsəhəshi mbə məlmə Perzhə tē hidī ka Pamfili. Dza Zhanj Markə tərə təhəvərivay li shi tifa, mba'a zhəghəghəvay zhəmbə Zherəwzalem. ¹⁴ Ma ghəshi niy tərmbə na, kərəm ghəshi madishi mbə məlmə Perzhə, mba'a ghəshi dzashiy dzəmbə məlmə Antiyeshə tē hidī Pishidi. Dza ghəshi fəca *vici dəkəva ka Zhəwifə, mba'a ghəshi dzashiy dzəmbə *ciki basəva tsa ka Zhəwifə, mba'a ghəshi nza'yshi mbə mbəzli. ¹⁵ Dza mēndi ka jangə zliya *kwəma pəhəti Hyala lə zliya kwəma ka gəzə kwəma Hyala. Sa jangamtishi mēndi na, dza mbəzliy 'wa kwal mbə ciki basəva tsa va mba'a ghwənanavəshi miy kaa kar Pəl, ma kə ghəshi na: «A ngwarməhiŋəy, mba'a kə kwəma va ghwəy ta mətəshanshi bərçi kaa mbəzliy, a kwal va ghwəy ta gəzə nzə» kə ghəshi.

¹⁶ Sa gəzəkə ghəshi tsəgha na, dza Pəl mba'a satiy, kaf kafata dəvə ci ta mbə mbəzliy nza'yshi dəkədfəkə. Ma kə na:

«A mbəzli ka *Izərayel lə ghwəy ghwəy nihwəti mbəzliy hazləni va Hyala gwa'a. Ya' pə ghwəy. ¹⁷ Hyala mbəzli ka Izərayel tsəhavə na jijihimmə, ta nza ghəshi ka mbəzli nzə. Ma ghala pətsaa nza ghəshiy ka məlmə, ghəshi tē hidī ka *Ezhipətə na, dza na, mba'a kəliti hwəlfə shi, zhini na, mba'a mēnti kwəma madəŋa madəŋa na dəŋ, ta mbəə bəkəvərishi mbəbə. ¹⁸ Sa bəkəvərishi na na, gar piya fadə mətəskə ghənzə mbə zəmanshi shiy mbə gamba. ¹⁹ Mba'a zamti hwəlfə mbəzli mbərfəŋ, lə mezhihə shi gwa'a tē hidī ka *Kanana. Ma sa zamtishi na na, dza na mba'a banavə hidī shi kaa ka Izərayel va, ta nzəy ghəshi ti shi.

²⁰ Shi va gwanashi na, gar piya bələkəwə fadə lə cifə mətəskə ghən kən niy nza ghəshi ghalaba, 'wava na ghala vəghwə tsa shi mbə Ezhipətə lə mbə gamba pa' mbə *Kanana. Ləy hwəm na, dza Hyala mba'a banavəshi ka sla ngwəvə kaa jijihimmə va, pa' ghala vəghwə tsa *Saməyal ndə gəzə kwəma Hyala. ²¹ Ma ghala vəghwə tsa Saməyal na, dza ghəshi ka dəw ndə va Hyala, ta mēni mazə ghəciy dzəkən shi. Mba'a Hyala banavəshi Sawəl zəghwə Kishə, mbə takə tsa *Benzhaməŋ. Piya fadə mətəskə Sawəl tsa va mēnti mbə mazə tsa va.

²² Dza Hyala mba'a banti Sawəl mbə mazə, sa banti na na, dza na mba'a zhiniy paranatishi *Davitə ka mazə tsa shi. Tsa' kə niy niy dzəkən na: «Avee pəlavə Davitə zəghwə *Zhesə, ntsa diti nəfə tsee, ntsaa dzaa mbay mēnti kwəma bərkətəe mbə nəfə tsee gwa'a!» kə. ²³ Səəkə mbə takə tsa Davitə banakəshi Hyala Yesəw kaa ka Izərayel, ta nza ghəci ka ntsaa mbəlishi. Tsəgha niy gəzanakəshi na kwatəŋa. ²⁴ Ghala Yesəw ghwəla ta gha sləni ciy, a Zhanj ndə mənipə *batem niy gəzanamtishi kwəma Hyala kaa ka Izərayel. Ma kə niy niy: «Zhəghantim nza'y tsa ghwəy gwanəŋwəy, e məniniwəy batem» kə niy ni kaa ngəshi. ²⁵ Ma kə Zhanj niy ni mbə kwa kərni sləni ciy: «Wa ndə nzee bərkəti ghwəy kia? Ma ntsa ndəghə ghwəy vay, ghəci nzee na neyew. Na nacy, mbə səkə na ləy hwəm tsee, tərəŋwəbə ghəci na kaa ngəra. Məndəe mək ta pəli ya yidi mbə kwakwahə tsa mbə səfa ciw» kə niy ni.

²⁶ Favə tē ghwəy nana ki ngwarməhira, ghwəy ghwəy jijihiy Abəraham, lə ghwəy ghwəy nihwəti mbəzliy hazləni va Hyala.

13:8 13:8 2Tim 3:8 13:11 13:11 9:8; 22:11 13:13 13:13 13:5; 15:38 13:14 13:14 17:2 13:15 13:15 15:21 13:17 13:17 Səvəri 1:7; Nəw 5:15 13:18 13:18 Səvəri 16:35; Bəla 14:33-34; Nəw 29:4 13:19 13:19 Nəw 7:1; Zhə 14:1 13:20 13:20 KaSlaNgw 2:16; 1Sam 3:20 13:21 13:21 1Sam 8:5, 19; 10:21; 11:15 13:22 13:22 1Sam 16:12; 13:14 13:23 13:23 Ezay 11:1; Rm 1:3; ShiZhnj 5:5 13:24 13:24 Lk 3:3 13:25 13:25 Lk 3:15-16 13:27 13:27 3:17

Ma kwøma kwa mbølipø nay, kaa ngømme ghwønikø Hyala. ²⁷ Ta na na mbøzli mbø mælmø Zherøwzalem ghala vøghwø tsa Yesow, lø mezhihzhø shi gwa'ay, niy sønay Yesow ghøshi, ka Ndø mbølipøw. Niy dzøghwa slømø shi kwøma gøzøkø ka gøzø kwøma Hyala, ya tsøgha niy nza ghøshi mbø fa nzøw, njasa nza vici døkøva ka Zhøwifø gwa'aw. Ma føti banavø ghøshi va kaa Yesowøy, ge'i faghwa ghøshi kwa kwømaa niy gøzøkø ka gøzø kwøma Hyala va. ²⁸ Ya tsøgha nza na kala kwømavø kwøma ghøshi tar kabaka ci ya namafa nzø gar møti ghøci ti na, war pøesli kø møndi pøesliti, kø ghøshi kaa Pilatø. ²⁹ Ma sa mønti ghøshi tsøgha, njasa niy gøzøkø Hyala va gwanata kwa zliya ghala kwatønataa dzøkøn ki na, dza mba'a ghøshi bøkøghwa tø tsøm faghwa kwa kwøli. ³⁰ Dza Hyala nanzø, mba'a zhanakati mbø møti. ³¹ Dza na vici ðan ghøci mønti, ka canshi ghøn tsa ci kaa mbøzliy niy nza kwasøbø ghala kafø na mbø hid'i ka Galile, pa' mbø Zherøwzalem. Mbøzli vay, ghøshi na ka ndøgha føtiy dzøkøn sana, ka gøzø kwøma ci kaa mbøzli.

³² Ghøy kwørakwø ða kiy, Yøwøn kwøma wøzø na va na sana søkø ghøy ta gøzanøywø. Ghala kwatønatay, a Hyala niy gøzøkø: "Ta møntønyøwø shiy dze" kø kaa jijihimmø. ³³ Dzøghwa na nana ki na, mba'a mønti shiy niy gøzøkø na va mønishi kaa ngømme, ghwømme ndrøzhi shi, lø kwøma zhini tsa zhanakati na Yesow mbø møti. Nja kwøma tsaslit møndi vaa dzøkøn mbø *zliya cøm tsa Davitø, vøh bakø, ma kø møndi na: "Gha na zøghwee! 'Wava na tø ndatsøy, ðønja nze" kø møndi. ³⁴ Ma Hyalay, aa niy gøzamti kwatønata, ta zhanakati Yesow dza na mbø møti, ka dza naa zhiniy møtiw, ka dza naa ghwabøw, kø niy ni. Ghønze na kwømaa niy ði na vaa gøzø, ghala kwa niy nø na va: "War katøn njasa gøzamtee va kaa Davitø na, ta ndanøywø tøfø miy tsa ðewðew tsa kørø ma dze" kø. ³⁵ Va tsøgha nø naa ni, "Ka dza ghaa zlay ntsa gha slar tsa ghwabøyøw" kø Davitø dzøghwa tø tsahwøti pi.

³⁶ A ghwøy sønay, ma na Davitø ta na tsa ci ghønøy, aa niy møtiy, mba'a møndi lamti kwasøbø ðøhiy gwanashi, mba'a a ghwabøy. ³⁷ Ma na na ntsa zhanakati Hyala va mbø møti na nacyi, ghwabøy naw. ³⁸⁻³⁹ Va tsøgha, ma ghwøy kiy ngwarmøhiray, sønay tø ghwøy, mbø sløn tsa Yesow tsa

va dza Hyalaa pølaynyøwø jikir tsa ghwøy mbø nøfø tsa nzø. Ma ntsaa banavø nøfø tsa ci ngøciy, ta mbøliy dza na va kwøma ci jikir na. Na na kwøma pøhøti Møyizø na, ka mbølantønyøwø na mbø kwøma ghwøy jikir na nanzø kiw. ⁴⁰ Ava va tsøgha kiy, mønim møhørlø tøryny, vantaa kwømaa gøzøkø ka Hyala va mbøradzø søkøtaa dzøkøn ghwøy. ⁴¹ Sa niy nø ghøshi va, ma kø ghøshi na:

Nighøm ki, ghwøy ghwøy mbøzliy køli ghøn tsa shi ni.

Vanayøy, ta møni shiy dze kwa møtsø ghwøy,

shiy kala gar zløbashi ghwøy,

ndø kø slakønyøwøshiy ghwøy kala nashi.

Va shi dze mønøy, ra' ghwøy ta zanøywø,

kala sønashi ma shi dza ghwøy møni,

a kø ghøshi niy ni» kø Pøl.

⁴² Ma sa kødamti Pøl gøzø kwøma ki na, mba'a ghøshi søvørishø lø Barnabasø mbø ciki ðasøva tsa ka Zhøwifø va. Sa søvørishø ghøshi na, tapø møndi mbø cø'wøshi, ta mbø ghøshiy zhikø ta gøzanshi kwøma va tsøgha føca vici døkøvaa zhikø. ⁴³ Ma sa køðiy jakøva na, dza mbøzli ka Zhøwifø ðan, lø nihwøti mbøzliy niy mønishi ka ka Zhøwifø, mba'a ghøshi nøwhwø kar Pøl lø Barnabasø. Dza kar Pøl mba'a ghøshi møtsahanavøshø ðerci lø gøzø kwøma. Ma kø ghøshi na: «A Hyala møntønyøwø wøzø hwø tsa nzø, nana kiy, nøwøm kwøma nzø wøzø» kø ghøshi.

⁴⁴ Ma sa søkøta nahwøti vici døkøva ki na, dzøghwa ðanða mbøzliy ðasøshø mønishi ta fa kwøma Ndø sløkøpø dza Pøl va ta gøzø. ⁴⁵ Ma sa nay ka Zhøwifø vørem tsa ndø ngøri ðasøy ðanøywø tsøgha na, tapø ghøshi mbø hørhø. Dza ghøshi ka gøzø na shi kwøma, ghøngøn lø na Pøl va, ka tsøørø. ⁴⁶ Dza kar Pøl lø Barnabasø, ka gøzanshi kwøma kala hazlønø ma, ma kø ghøshi na: «Øhømøy, kaa ngønøywø ghwøy ka Zhøwifø niy ði Hyala møndiy gha gøzø kwøma nzø. Dzøghwa ghwøyøy, kala ði zløða kwøma va ghwøy. Mba'a ghwøy nay ghøn tsa ghwøy kala gar kwømavø piy tsa køði ma. Ma ghønze tsøghay, avanøywø taa dzanøy dza kwa *mbøzliy kamaa ka Zhøwifø ta gøzanshi kwøma Hyala nana na ghøy ki. ⁴⁷ Sa nzanay, avanta kwømaa niy gøzøkønyøwø Ndø sløkøpø tala, ma kø niy niy: "Ma ghay, nja war pi føyñee ta ci kwal tsa wøzø tsa kaa mbøzli gwa'a, a gha gøzanshi njasa dze mbølishø kaa hwølføhi mbøzli tø hid'i ghøngøn ghøngøn, pa' tø pøtsa kørkø hid'i" kø niy ni» kø ghøshi.

⁴⁸ Ma sa favø mbøzliy kamaa ka Zhøwifø nava kwøma tsøgha na, tapø ghøshi ta vøshi, ka fal kwøma Ndø sløkøpø. Ma mbøzliy niy tøрати Hyala ta kwømavø piy tsaa kødi ma na, mba'a ghøshi ßanavø nefer shi kaa Yesow.

⁴⁹ Dzøghwa kwøma Ndø sløkøpø nanzø ki, gwa'a gwa'a tsøhøta tø hidì va. ⁵⁰ Ma sa nighøti ka Zhøwifø tsøgha na, dza ghøshi tapø ta høhøerø mi'i tø dimø, shiy jahambøvashi mbø nøw kwøma Hyala, mba'a mbøzli ka hidì tifa. Sa høerivørishì ghøshi na, gha' ghøshi ghavø sa ngøra'wø tsøgha kaa kar Pøl lø Barnabasø, dza tøl ghøshi ßanavøshì bali tø hidì shi. ⁵¹ Dza kar Pøl, mba'a ghøshi batamti kwørbì tø shidshid' shi, ta mbø ka Zhøwifø vaa sønay, køn ghøn tsa ghøy ghøy ka Zhøwifø va na kwøma ghøy jikir na, kø ghøshi. Ma sa mønti ghøshi tsøgha na, mba'a ghøshi dzashiy dzømbø mølmø Ikønìyøm. ⁵² Ma mbøzliy nøw Yesow mbø mølmø Antiyøshø, ya tsøgha dzashi kar Pøl ki na, paf paf ghøshi tihøshi va vøshi, mba'a va *Safø tsa Hyala dewdew tsa nashi ki.

14

Kar Pøl lø Barnabasø mbø mølmø Ikønìyøm

¹ Ma sa tsøhøshì kar Pøl lø Barnabasø mbø mølmø Ikønìyøm na, mba'a ghøshi dzashiy dzømbø *ciki ßasøva tsa ka Zhøwifø, njasa mbø Antiyøshø va. Ka gøzanshi kwøma Hyala kaa mbøzli. Dza mbøzli dfañ, mba'a ghøshi ßanavø nefer shi kaa Yesow mbø *ka Zhøwifø lø mbø niy kamaa ka Zhøwifø mbøzli. ² Dzøghwa ka Zhøwifø zløbati ma yi kwøma va va, tapø dzømbøshì mbø høerø *mbøzliy kamaa ka Zhøwifø, ta mbø ghøshiy ndøerø mbøzliy nøw Yesow. ³ Ya tsøgha nzø na, mba'a kar Pøl hyayvashi mbø mølmø Ikønìyøm, ka gøzanshi kwøma Hyala kaa mbøzli lø nøfø kwøtin, kala hazløni ma, mba'a ghøshi ßanavø ghøn tsa shi kaa Ndø sløkøpø. Ma Ndø sløkøpø na, ka ßanshi børci, ta møni shi maðañja maðañja ni lø shiy cipø kwøma, ta mbø møndiy sønay, katan, na kwøma wøzø hwør tsa Yesow va gøzøpø kar Pøl, kø møndi. ⁴ Dzøghwa mbøzli mbø mølmø ki, bakø mbø ghøshi tihøvørivashi. Dza kwa bøla ka Zhøwifø nihwøti, ma nihwøti na, dza kwa bøla kar Pøl.

⁵ Dza mbøzliy kamaa ka Zhøwifø lø ka Zhøwifø jakø ghøshi lø mbøzli shi dikø dikø ni gwa'a, mba'a ghøshi gøzøti dza ta ghøra kar Pøl lø Barnabasø, lø ta pø'watishi ka bakwamtishi lø hørezli.

⁶ Dza kar Pøl mba'a ghøshi føti ghøn ta kwøma va. Ma sa føti ghøshi ghøn na, mba'a ghøshi hwøshiy dzashiy dzømbø mølmø Listø, lø Derbø, tø hidì ka Likwaniya, mba'a dzar mbø ni vøgha shi mølmøhi gwa'a. ⁷ Sa tsøhøshì ghøshi dzar mbø mølmøhi va na, dza ghøshi, ka gøzanshi Yøwøn kwøma wøzø naa dzøkøn Yesow kaa mbøzli dzar mbø shi.

Njasa pø'wøm Pøl lø hørezli mbø mølmø Listø

⁸ A tsahwøti zal niy nza tifa mbø mølmø Listø, war mønzyø ghøci niy nza, sa bøkøwøshì shidshid' ci. Vødir ghøci ghala yakø mbøghøy, kala søkø ghøciy dzahwø dza. ⁹ Ma tø nahwøti vici Pøl mbø gøzø kwøma na, war a ghøciy fa kwøma va. Dza Pøl mba'a fati mætø ci ti, ka nighø, mba'a nay ghøci ßanavø nøfø tsa ci kaa Hyala, ka sønay a Hyalaa mbøli, kø. ¹⁰ Dza ma kø kaa ngøci zlanzlan na: «A ntsa, sati garøña tø shidshid' gha» kø. Dzøghwa ntsa va, tsøgha na, kø, mba'a satiy lø zli, ka dza.

¹¹ Ma sa nata mbøzli tifa kwøma mønti Pøl va tsøgha na, 'wakøvø ghøshi, tapø ta ngwømø lala, ka gøzø kwøma zlanzlan kwa kwøma shi. Ma kø ghøshi na: «Aya! Waa hyeler tsahwøshì naa dzømbø ghwømmø, ka mønti ghøn tsa shi ka ke ngøri!» kø ghøshi. ¹² Dza mba'a ghøshi fanatishi slønedømer hyeler shi va, *Zøs, kø ghøshi kaa Barnabasø, *Hermesø, kø ghøshi kaa Pøl. Sa nzana Pøl sa tø kwøma mbø gøzø kwøma gøzø ghøshi. ¹³ Ma ciki ta *hil Zøsøy pørikø kwa miy døgħaa dzømbø mølmø niy nza na. Dza ntsaa ta hil Zøs, mba'a køesøkø købøhi, lø mbøerø ghwø shiy ti shi ngaca ngacaa dzømbø ciki tsa va, ta ta hil, ghøci lø mbøzli shi va gwanashi. Hil tsa di ghøshi va tay, kar Pøl ghøshi lø Barnabasø na ghøshi.

¹⁴ Ma sa favø *ka kwal Yesow nja kar Barnabasø lø Pøl nava kwøma tsøgha na, mba'a nøfø tsa shi satiy, dza ghøshi tapø ta slikwø kwøbenjer køn ghøn shi, ta mbø mbøzli vaa sønay, ka di shi møni ghøshi va kar Pøløw, kø ghøshi. Ka køslì bali dzar dzømbø mbøzli va. Ka zlapanshi kwøma zlanzlan. ¹⁵ Ma kø ghøshi na: «A mbøzli ni, tawa, møni ghwøy gøla nini shiy tsøtsø? Ma ghøy, shi nashi ghwøy niy, ke ngøri nza ghøy njasa nza ghwøy va kwørakwø! Yøwøn kwøma wøzø na na sa bøkønyøw ghøy va Ndø sløkøpø. A ghwøy mbøø zhøghanavø hwøm kaa ta mbøri tsa shi kama vøri ni ti shi. A ghwøy zhøghøtøvaywøy dza kwa Hyalaa kwa bøpø piy. Hyalaa ngati ghwømø, lø

hidi, læ kwøfahi, mba'a shiy gwa'a gwa'a.
 16 Hyala vay, aa niy zlashi hwølfæhi mbøzli gwanashi, ghala vøghwø tsa kwatana, a ghøshi naw kwøma di mæhærlu shi gwa'a.
 17 Ma ya tsøgha nzø na, mbø cipø ghøn tsa nzø niy nza na, yan na Hyala, kø, dzar mbø kwøma wøzø tsa mømøni na. Sa nzana, mbø nzømønøy van ghønzø sækø mø ghwømø, ka nakønøy shi zømø ghwøy wøzø. Ka ngaslaynøy læ shi zømø, ka tøhay nefer ghwøy læ vøshi» kø ghøshi.

18 Ya tsøgha gøzø kar Pøl kwøma caslakø caslakø na tsøgha na, war ngahø kwømavø ghøshi makøti mbøzli va, va hanamshi shiy ta ta shi, ka møjø'a hil tsa shi.

19 Ma løy hwøm kwøma va na, dza nihwøti *ka Zhøwifø sækøshi mbø mølmø Antiyøshø tø hidu ka Pishidi læ mbø lkønøyø, ngøf ghøshi ngødivø mbøzli tifa, tapø ghøshi ta pø'wø Pøl læ hørøzli ta pøøslu ci. Sa pø'wamti ghøshi na, mba'a ghøshi mbahøkøvøri mbø mølmøø dzøti ngwøla, ndøfa naa møtiy, a kø ghøshi niy ni. 20 Dza mbøzliy nøy Yesow, mba'a ghøshi sækøshiy dzøkøn Pøl, dæzletsøbø ghøshi tsøbay Pøl, dza na mba'a døkøy satiy, ka zhay zhømbø mølmø. Ma tøy pi mekøshi na, mba'a ghøshi dzashi læ Barnabasøø dzømbø mølmø Derbø.

Zhøghøva tsa kar Pøl dzømbø mølmø Antiyøshø tø hidu ka Shiri

21 Dzøghwa kar Pøl læ Barnabasø, mba'a ghøshi gøzanavøshi Yøwøn kwøma wøzø na kaa mbøzli mbø mølmø Derbø. Mba'a ghøshi kwømavø nihwøti mbøzliy nøy Yesow mbøfa dan difa. Mba'a ghøshi zhøghøtvøshiy zhømbø Listar, læ lkønøyø, mba'a Antiyøshø tø hidu ka Pishidi. 22 Dza ghøshi mba'a ghøshi møtsahanavøshi børci kaa mbøzliy nøy Yesow mbø mølmøhi va, læ canshi kwøma Hyala. Ma kø ghøshi kaa ngøshi na: «Jihøvam! Ka zlay nøy kwal Hyala ghwøy na. Lø sa ngøra'wø tørynj dza ghwømømmø kwømavø tsøhø tø pøtsa sløkø Hyala!» kø ghøshi.

23 Dza ghøshi mbø mbøzliy nøy Yesow mbø mølmøhi va gwa'a, mba'a ghøshi tøyavø mbøzliy taa nza ka møtikwøkørøiy 'wamshi kwal mbø kwøma Hyala. Ma løy hwøm na, tapø ghøshi ta møni søywmay ki, ka cø'wø Hyala. Dza mba'a ghøshi zlanayshi kaa Ndø sløkøpø mbø døyø ci, ntsa banavø ghøshi nefer shi.

24 Løy hwøm ki na, mba'a ghøshi tanamti hidu Pishidi, mba'a ghøshi dzashiy dzøti hidu Pamfili. 25 Dza ghøshi

mba'a ghøshi dzashiy dzømbø mølmø Perzhø tø hidu ka Pamfili va, mba'a ghøshi gøzanavøshi kwøma Hyala kaa mbøzli mbøfa. Ma sa gøzanavø ghøshi kwøma Hyala kaa mbøzli mbø mølmø va na, mba'a ghøshi dzashiy dzøghwa Atali. 26 Ava kwøfa dzøghwa ghøshiy dzøghwa kwambawal ta madiy dzømbø Antiyøshø, mbø mølmø va niy fambøshi mbøzliy nøy Yesow mbø døyø Hyala, ta mbø ghønzøø mananshi wøzø hwø tsa nzø, ta ghøra sløni nzø. Nana ki na, mba'a ghøshi køfamti sløni va, na zhøghøva ghøshiy zhømbø Antiyøshø.

27 Ma sa tsøhøshi ghøshi na, mba'a ghøshi basøti mbøzliy nøy Yesow gwanashi tø pøtsa kwøtiy tsa. Mba'a ghøshi slanækøshi njasa køætøhwøshi Hyala gwa'a. Ka gøzanshi njasa ghwønami Hyala kwal kaa *mbøzliy kamaa ka Zhøwifø ta mbø ghøshiy banavø nefer shi kaa Yesow. 28 Dza mba'a ghøshi nzahwø nza tifa gar vici dan, læ mbøzliy nøy Yesow ki.

15

Basøva mbø mølmø Zherøwzalem, ta gøzø kamaa dzøkøn *mbøzliy kamaa ka Zhøwifø di nøy Yesow

1 Dza nihwøti mbøzliy sækøshi tø hidu ka Zhøwde, mba'a ghøshi ghavø bøni shiy kaa mbøzliy nøy Yesow, ma kø ghøshi na: «Kala zløbati *sla føy'ayasa ghwøy nja kwøma gøzøkø kwøma pøhøti *Møyizøy, ka mbay ghwøy mbøliynøyøy» kø ghøshi. 2 Sa gøzøkø ghøshi tsøgha na, kala zløba kwøma shi va kar Pøl læ Barnabasø. Tapø ghøshi ta ngørø ghøpø li shi, ka ngwøngwøliwaa dzøkøn kwøma va. Kwa kwøma jøy na, dza mbøzliy nøy Yesow mba'a ghøshi sløkati, ta dza kar Pøl læ Barnabasø, mba'a nihwøti ngwarmømbø mbø nøy Yesow mbø Antiyøshø dzømbø Zherøwzalem, ta sløka kwøma va vøgha *ka kwal Yesow, ghøshi læ møtikwøkørøy mbø mbøzliy nøy Yesow. 3 Dza mbøzliy nøy Yesow mbø Antiyøshø mba'a ghøshi pøhashi, ka dzashi ghøshi. Mba'a ghøshi dzaa tsanavø yashi mbø kwal kaa mbøzliy nøy Yesow mbø mølmøhi tø hidu ka Feniki læ hidu ka *Samari, mba'a ghøshi gøzanavøshi nøywø tsa kwøma zhøghøshi *mbøzliy kamaa ka Zhøwifø ka ka nøy Yesow. Dza ngwarmøbøghøhishi, mba'a ghøshi vøshishi tøyrynj ta kwøma va.

4 Ma sa tsøhøshi ghøshi mbø Zherøwzalem na, dza ka kwal Yesow, læ møtikwøkørøy mbø mbøzliy nøy

Yesëw, mba'a nihwëti mbëzliy nëw Yesëw gwanashi, ka'wë ghëshi ka'wëtishi. Sa ka'wëtishi ghëshi na, dza kar Pël mba'a ghëshi slanakëshi njasa këtëhwëshi Hyala mbë dza shi. ⁵ Dza nihwëti *ka Farisahiy ßanavë nefer shi kaa Yesëw, mba'a ghëshi satishi ta gëzë kwëma, ma kë ghëshi na: «Ma nanzëy, aa niy tãbë mbëzliy nëw Yesëw va kamaa ka Zhëwifë slanti fë'yasa nza, ka gëzanshi nëw kwëma pëhëti Mëyizë» kë ghëshi.

⁶ Dzëghwa ka kwal Yesëw ghëshi lë mëtikwëkwër mbë mbëzliy nëw Yesëw, mba'a ghëshi ßasëshi ta nighëë dzëkën kwëma va. ⁷ Ma mbë ßasëva tsa va na, tapë ghëshi ta ghëpë. Ma lëy hwëm sa këhwë ghëshi ghëpë ßan na, mba'a Piyer satiy garëy. Ma kë na: «A ngwarmëhira mbë nëw Yesëw, a në yay, a ghwëy sënay njasa gha Hyalaa tsëhavëra mbë ghwëy ghala mbëradzë, ta dzëe ta gëzanshi Yëwën kwëma wëzë na kaa mbëzliy kamaa ka Zhëwifë dzëghwa slëmë shi, ta mbë ghëshiy ßanavë nefer shi kaa Yesëw. ⁸ Dza Hyala ghënzë saa sënanti nefer mbëzli, mba'a cikëvëri, yën zlëßavëshi na, kë. Sa ßanavëshi na Safë tsa nzë ngëshi kwërakwë njasa niy ndammë na va ghwëmmë ka Zhëwifë. ⁹ Ma na Hyalay, tihëvërimmë na ghwëmmë ka Zhëwifë li shi ghënghën nanzëw. Sa ßanavë ghëshi nefer shiy, mba'a yäbantishi jikir mbë nefer shi. ¹⁰ Ghënzë tsëgha kiy, tawa nighë ghwëy kwëma Hyala lë mëni gëla niva shiya? Shi në ghwëy va, war ghwëy mënishiy pë ghwëy kaa mbëzliy kamaa ka Zhëwifëy, niy mbay nëwtishi, ya jiji-himmë, ya ghwëmmëw. ¹¹ A ghwëmmë sënay, të zhëhwër tsa Ndë slëkëpë Yesëw *Këristëw mbëlëtëmmë Hyala. Të sa nëw ghwëmmë kwëma pëhëti Mëyizë mbëlëmmë ghwëmmëw. Ava tsëgha na va mbëzliy kamaa ka Zhëwifë kwërakwë» kë.

¹² Lëy hwëm kwëma Piyer va na, shalal mbëzli nzëyshi gwanashi. Tapë kar Barnabasë lë Pël ta gëzë kwëma. Dza ghëshi ka sla shi mënti ghëshi maßana maßana ni, mba'a shiy cipë kwëma lë bërci Hyala mbë mbëzliy kamaa ka Zhëwifë. ¹³ Ma sa gëzëmti ghëshi kwëma gwa'a na, dza tapë Zhakë ta gëzë na ci kwëma, ma kë na: «A ngwarmëhira mbë nëw Yesëw, favëram di! ¹⁴ ðhëtëmëy, a Shimanjw gëzëkë njasa zëzëti Hyalaa dzëkën mbëzliy kamaa ka Zhëwifë ghala kwatänata, lë njasa tëravë na mbëzli mbë shi, ta nza ghëshi ka mbëzli nzë. ¹⁵ Ava

war yëmta na kwëma va lë kwëma gëzëkë *ka Hyala va mbë zliya shi kwërakwë. Ma kë ghëshi:

¹⁶ Ma kë Hyalay, ta nzay:

“Ta zhikë dzëe, ghalabay,

ta zhini dzëe ngakati ciki tsa *Davitë va niy ngëzlay.

Ta gwëmati dzëe dzëghwa të pëtsaa niy ngëzlay na,

mba'ëe taa garakati.

¹⁷ Ghalaßa kiy, nihwëti mbëzli të hidfi gwanashiy,

ta pëla kwal tsaä nëwra,

yën Hyala Kwa slëkëpë dza ghëshi,

jakë lë hwëlfë nihwëti mbëzli harvëe gwanashi,

ta nza ghëshi ka mbëzlee” kë.

¹⁸ Ava tsëgha gëzëkë Hyala Kwa slëkëpë!

Kwëmaa niy gëzëkë na ta sënata mënti ghala kwatänata na sava mënti na tsëgha, kë ghëshi.

¹⁹ Va tsëgha, vanta kwëma zëzëtee, ka sësë mëhërli mbëzliy kama vaa ka Zhëwifë, zhëghëshi ka ka nëw Hyala ghwëmmë gëm lë kwëma pëhëti Mëyizë ma! ²⁰ Ma pë ghwëmmë mëntiy, ë pë ghwëmmë tsaslanaghëshi zliya, ta gëzanshi a ghëshi zlay zëmë sliw tsa ta mënti mbëri li, lë mëni ghwërghwër, mba'a zëmë sa bërti bërti tsa, lë zëmë miymiy. ²¹ Sa nzana, ma na gëla niva shiyëy, ya ghala vëghwë tsa mbëradzëy tsa na, lë ka gëzë kwëma pëhëti Mëyizë niy nza na tiffaa dzëkën shi va, mbë mëlmë gwa'a. Zhini difa na, mbë jangë shi va mbëzliy nza mbë *ciki ßasëva tsa ka Zhëwifë, njasa sëäkë *vici dëkëva shi gwa'a» kë Zhakë.

Zliya kaa *mbëzliy nëw Yesëw kamaa ka Zhëwifë

²² Sa gëzëkë Zhakë kwëma va tsëgha na, dza *ka kwal Yesëw, ghëshi lë mëtikwëkwër mbë mbëzliy nëw Yesëw, mba'a mbëzliy nëw Yesëw gwanashi, mba'a ghëshi zlëßavë kwëma ci va. Dzëghwa ghëshi ki, mba'a ghëshi tsëhavë mbëzli mbë shi, ta ghwënishiy dzëmbë mëlmë Antiyëshë kwasëbë kar Pël lë Barnabasë. Dza ghëshi ti ghëshi tivë Zhëwdë tsa har mënti Barsabasë, ghëshi lë Shilasë. Bakanashi na, mbëzli zlëßavë ngwarmëwë kwa kwal Hyala kwëma shi wëzë ghëshi. ²³ Mba'a ghëshi tsasli ti zliya, mba'a ghëshi ßanavëshi, ta dza li. Tsa' kë ghëshi kwa na:

15:7 15:7 10:1-43 **15:8** 15:8 2:4; 10:44 **15:9** 15:9 10:35 **15:10** 15:10-11 15:19; Gal 2:16; 3:10-12; Ef 2:5-8

15:12 15:12 2:22 **15:16** 15:16-18 Amë 9:11-12; Ezay 45:21 **15:19** 15:19 Gal 5:3 **15:20** 15:20 15:29; 21:25;

sliw: 1Kwër 8:1-13; 10:23-33; ghwërghwër: SlëniTaH 18:6-18; shi bërti bërti ni: SlëniTaH 17:15; miymiy: SlëniTaH 17:10-14 **15:21** 15:21 13:15 **15:22** 15:22-29 11:18; 16:4

«Ka kwal Yesew, ghøshi læ mætikwækwør mbø mbøzliy nøy Yesew, mba'a ngwarmøhiñwøy mbø nøy Yesew sækwøñwøy na, ghwøy ngwarmømø mbø nahwøti hwølfø kala kamaa ka Zhøwifø, shi mbø mælmø Antiyøshø læ shi mbø mælmøhi tø hidfi ka Shiri mba'a Shilishi. ²⁴ A ghøy favø, a nihwøti mbøzli mbø ghøy dzaa søøveri møhørlighwøy, ka dzantøñwøy her ghwøy læ nahwøti gøzø kwøma, kø møndi. Ma mbøzli vay, ghøy ghwønashi na ta dzaa gøzøñwøy gøla kwøma vaw. ²⁵ Va tsøgha sløkati ghøy gwanøy, a ghøy tsøhavø mbøzli mbø ghøy, ta ghwønøghøñwøy shi kwasøbø mbøzli diti ghøy ni bakø ni, nja kar Barnabasø, ghøshi læ Pøl, ²⁶ mbøzliy gø piy tsa shiy zay war ta kwøma sløn tsa Ndø sløkömmø Yesew *Køristøw. ²⁷ Mbøzli tøravø ghøy va ta ghwønøghøñwøyshikwasøbø kar Barnabasøy, ghøshi na kar Zhøwdø læ Shilasø. Ghøshi dza naa gøzøñwøy kwøma tsasløghøñwøy ghøy va læ miy tsa shi. ²⁸ Sa nzana, ma kwøma dza ghøy na ta gøzøñwøy, ghønzø na saa tøbanci kaa safø tsa Hyala læ kaa ngøyñwøy kwørakwø. Ka dfi ghøy søzøñwøy møhørlighwøy læ kwøma pøhøti *Møyizøw. Avanta kwøma dfi ghøy gøzøñwøy: ²⁹ Zlayøm zømø sliw tsa tahwø møndi mberli, læ miymiy, mba'a sa bërti bërti tsa. Zlayøm møni ghwørghwør. Mba'a pø ghøy ndøghwø ghøn tsa ghwøy va møni shi va njasa gøzøkøñwøy ghøy vay, a ghwøy mönti kwøma wøzø na va Hyala. Ava ghønzø na kwøma gøzøñwøy ghøy, nza ghwøy nza ki» kø ghøshi.

³⁰ Sa tsaslanti ghøshi zliya va na, dza ghøshi mba'a ghøshi ßanavø kaa mbøzli ghwøni ghøshi va ki. Mba'a mbøzli va kaføshi mbø Zherøwzalem dzømbø mælmø Antiyøshø. Ma sa tsøhashi ghøshi mbø Antiyøshø na, mba'a ghøshi ßasøti mbøzliy nøy Yesew gwanashi mbøßa, mba'a ghøshi ßanavøshi zliya va. ³¹ Dza mbøzli va mba'a ghøshi jangøti zliya va. Ma sa jangøti ghøshi na, tapø ghøshi ka vøshi tøøñw, sa døpøti na nefer shi. ³² Dza kar Zhøwdø ghøshi læ Shilasø, sa nza ghøshi dø'wø ghøn tsa shi ka gøzø kwøma Hyala, mba'a ghøshi cintishi kwøma Hyala, ka møtsahanavøshi bërci kaa ngwarmømø, læ gøzø kwømer ghøngøn daf. ³³ Dzøghwa mba'a ghøshi hyayvashi mbøßa. Ma løy hwøm na, mba'a ngwarmøghøshi zlashiy dzashi.

«Nza ghwøy tsøhø kwøriñ» kø ghøshi kaa ngøshi, mba'a ghøshi zhøghøghøvashiy zhøvøgha mbøzliy niy gwanashi va. ³⁴ Ma Shilasø, naci na mba'a nzøyøy tifa.

³⁵ Ma kar Pøl læ Barnabasø ßa na, mba'a niva nzøyshiy nzata nza mbø mælmø Antiyøshø, ka ßøni shiy, læ ka gøzø yøwøn kwøma Ndø sløkøpø wøzø na kaa mbøzli, ghøshi læ nihwøti mbøzli daf.

Tøhøva tsa Pøl læ Barnabasø

³⁶ Løy hwøm hi jøw tsøgha ki, ma kø Pøl kaa Barnabasø na: «Wøzøßa zhøghøva ghwøm naa zhøti søøbø, a ghwøm zhaa naghøshi ngwarmøhim mbø mælmøhi gøzanavøshi ghwøm va kwøma Ndø sløkøpø ngøshi gwa'a, nza ghwøm mbøø nashi njasa nza ghøshi nana» kø. ³⁷ «Tsøgha na» kø Barnabasø. Ka dfi pømø Zhan tsa har møndiy Markø ghøci kwasøbø shi, ta dza va. ³⁸ Ma Pøl naci ki na, nay wøzø tsa pømø gøla tsava ndø kwasøbø shi ghwølaw. Sa wanay, sa niy zhøghøtøvay na mba'a zlashi mbø hidfi ka Pamfili, kalaa nøyshiy ghøci ghwøla ta sløni shi. ³⁹ Dzøghwa tsøgha ki na, mba'a høøøva dzay dzøghwa jipø tsa shi, ta kwøma Zhan Markø tsa va. Tøøñw ghøshi ngøøghwø ghøpø pa' ka tøhøvørivashi ghøshi. Dza Barnabasø naci ki mba'a pømøvø Zhan Markø kwasøbø ci. Ka dzashi læ kwambøwal dzømbø Shipør. ⁴⁰ Ma Pøl na, mba'a tøravø Shilasø ta dza ghøshi li na naci. Ma ghøshi ghwøla ta kafø na, dza mbøzliy nøy Yesew mba'a ghøshi cø'wakøn cø'wø køn shi. Nza Ndø sløkøpø mbøø mananatishi wøzø hwør tsa ci. Ka dzashi ghøshi ki. ⁴¹ Ma kwa kwal na, mba'a ghøshi garøhwø garø mbø mælmøhi tø hidfi ka Shiri læ shi ka Shilishi. Ka møtsahanashi bërci kaa mbøzliy nøy Yesew, ta mbø ghøshiy nøy kwal Hyala wøzø.

16

Timøte kwasøbø kar Pøl læ Shilasø

¹ Dza Pøl mba'a zhøkøy dzømbø mælmø Derbø. Mba'a kaføy tifa dzømbø Listør ßa. Ma mbø Listør na, mba'a køsay tsahwøti ndø mbø mbøzliy nøy Yesew, Timøte sløn tsa ci, zøghwø nahwøti mali *ka Zhøwifø, mba'a niy zhøghøta ka kwa nøy Yesew. Ma døy naci na, ndø ka *Gørekø. ² Timøte tsa va na, ndø wøzø ghøci niy nza va mbøzliy nøy Yesew mbø mælmø Listør læ mbø mælmø Ikøniyøm gwanashi. ³ Dzøghwa Pøl mba'a mawti dza ta gøzø kwøma Hyala li. Dza na mba'a

pəməvə, *sla' slanamtī fə'yasa ta mbə ka Zhəwifə tē pətsa va, mbə məlmə vaa zləbavə ghəciy nəw Pəl. Sa nzana mba'a ghəshi sənay gwanashi, ndə ka Gerekə na dəy, kə ghəshi.

⁴ Dza kar Pəl ka dzashi dzar mbə məlməhi. Kə ghəshi ka zhananshi kwəma pəhəti *ka kwal Yesəw va ghəshi lə mətikwəkwər mbə Zherəwzalem kaa mbəzli. «Nəwəm kwəma pəhəti mēndi va wəzə» kə ghəshi. ⁵ Ghalaba ki na, mba'a mbəzli nəw Yesəw kwəmavə bərci ta nəw kwal Hyala wəzə. Zhini ka mətəshəva mbəzli dzəmbə shi vici va vici va gwa'a.

Ndə ka Masedəwan mbə gəzanci kwəma kaa Pəl kwa shiw

⁶ Dzəghwa ki ka dī dzəti hidī Azəy kar Pəl ta gəzə kwəma Hyala na, dza *Safə tsa Hyala mba'a damətishi va dzaa dzəti shi. Sa nzana tsəgha na, dza ghəshi mba'a ghəshi bəvə tsahwəti kwal, mba'a ghəshi tanamtī hidī Firigi lə shi ka Galatə. ⁷ Ma sa tsəhəshi ghəshi ndəkwə ndəkwə vəgha hidī Mizi na, ka pəla kwal tsa dzəmbə hidī Bitini ghəshi, kala bənavəshi kwal Safə tsa Yesəw. ⁸ Sa nzana tsəgha na, dza ghəshi mba'a ghəshi tanəti hidī Mizi, ka səkəshiy dzəmbə məlmə Tərəwasə.

⁹ Ma həvir mbə məlmə va na, mba'a Pəl nashi shiy nja kwa shiw. Shi nashi na vay, ntsaa səkə tē hidī ka Masedəwan səkəy naa garəy, ka cə'wə Pəl ghəci, ma kə na: «Səkə kwa ghəy kwa ghəy, ghəy ka Masedəwan a gha kəətīny!» kə. ¹⁰ Ma ləy hwəm sa nashi na shi va tsəgha na, mba'a ghəy sənay Hyala harnəy na ta dza ghəy gəzanshi Yəwən kwəma wəzə na kaa mbəzli tē hidī va, pə ghəy. Tapə ghəy ka pəla kwal dzəti hidī ka Masedəwan tanjan.*

Njasa zləbavə Lidi Yesəw mbə məlmə Filipə

¹¹ Dza ghəy ki, mba'a ghəy madīnyəy mbə məlmə Tərəwasə kwa kwambəwal, dza tsəgə ghəy dzəvəriņəy dzəti nihwəti hidī tē jipə yam, Samətərasə, kə mēndi kaa slən tsa shi, hi ghəy tifa. Ma way pi tē həzlimə va na, mba'a ghəy kafəņəy mbə Samətərasə kwa kwambəwal dzəmbə Neyapəlisə. ¹² Sa madī ghəy tifa na, ka dzaa dzəmbə məlmə Filipə, ghənzə kwa taņa məlmə ka ndəə kəsata mbə dzəmbə hidī ka Masedəwan. Zhini bə na, məlmə nza ka *Rəm mbə ghənzə. Mba'a ghəy hiņəy mbə məlmə va jəwə.

¹³ Dza ghəy fəca *vici dəkəva ka Zhəwifə, mba'a ghəy səvəriņəy mbə məlmə dzanəy dzəy vəgha həl, dzəti pətsaa niy təkəti ghəy, a ka Zhəwifə dzaa bəsəva tifa ta cə'wə Hyala, pə ghəy. Mba'a ghəy kəsashi mi'i bəsə bəsə tifa, mba'a ghəy nzəyņəy ta gəzanshi kwəma Hyala. ¹⁴ A nahwəti mali niy nza mbə shi, slən tsa nzə na, Lidi, mbə məlmə Tiyatir ghənzə səkə, kwa dəl kwəbənər ghəm ghəm ni tē dimə ghənzə, ka hazlənī ghənzə va Hyala. Ma sa gəzə ghəy kwəma na, ka fa ghənzə. Dza Ndə sləkəpə mba'a ghəwənanamti nəfə tsa nzə ta fə ghən ghənzə ta kwəma gəzə Pəl gwa'a. Dza na mba'a famti kwəma va wəzə. ¹⁵ Mba'a mēndi mananati *batem ngəshi lə mbəzli kəghi tsa nzə gwanashi. Ma ləy hwəm sa mananatishi mēndi batem na, dza na ka cə'wəņəy ghənzə, ma kə na: «Mba'a pə ghwəy nighətəra, nja maliy bənavə nəfə tsa nzə kaa Ndə sləkəpə katanəy, wəzəba dza ghwəy naa dzakə ghi tsee, a ghwəy nzəyayvanjwəy kayba» kə. Dza na mba'a dənəhwəņəy ta dzakə ghi tsa nzə va.

Kar Pəl lə Shilasə kwa fərshina mbə məlmə Filipə

¹⁶ A nahwəti mali niy nza tifa mbə məlmə Filipə, mava tsa ndə ghənzə, lə *hil tsaə mēni ghyaghyā mbə ghən nə. Ka kwəmanshi shiy ghənzə niy nza dāņ kaa mbəzli sləkə, lə shi ka na vaa nighəpə.

Ma tē nahwəti vici ghəy mbə dza ta cə'wə na, bəgəm ghəy kwəmay li ki. ¹⁷ Dza na tapə ta nəwņəy, ghəy lə kar Pəl, ka zlapə kwəma ghənzə, ma kə na: «Ma mbəzli niy, mbəzli ka ghəra sləni Hyala ta ghwəmə na ghəshi! Kwal tsa dza ghwəy ta mbəlīnjwəy kwa na sa cinjway ghəshi va» kə. ¹⁸ War ka mēni ghənzə tsəgha gar dzar vici dāņ. Dzəghwa Pəl mba'a daliy va fafa kwəma nzə va. Ma ghənzə kwasəbə ghəy tē nahwəti vici, ka gəzə kwəma nzə va na, dza Pəl tərəd' zhəghətəvay dza kwa. Ma kə kaa hil ndə mēni ghyaghyā tsa mbə ghən nə va na: «Ava lə slən tsa Yesəw *Kəristaw gəzəņee, səvəri mbə ghən mali va!» kə. Mba'a hil ndə mēni ghyaghyā tsa vaa səvəriy mbə ghən mali va, war tē pətsa va ta.

¹⁹ Ma sa nay mbəzli ghəranshi mali va va sləni tsəgha, mba'a kwal pəla zəmə tsa shi kəəliy na, dza ghəshi bāņ ghəshi kəsəti kar Pəl lə Shilasə, ka mbahəshi səvəriy dzəti pi bəsəva, dzəghwa kwəma mbəzli ka Rəm ka sla ngwəvə. ²⁰ Ma sa bəkəshi

ghæshi dzæghwa kwæma ka sla ngwævø ka Røm ki, ma kø ghæshi na: «Ma mbæzli niy, ø sæsø ghæshi mbæzli mbæ mælme ghwæmmø dalala, *ka Zhæwifø na ghæshi. ²¹ ð bøniphø ghæshi kwemer kama kwal va ghwæmmø ta zlæbashi, ya ta nøwshi, ghwæmmø ghwæmmø mbæzli ka Røm» kø ghæshi.

²² War sa favø mbæzliy basøshi va tsøgha na, kala dī kwæma kar Pæl lø Shilasø ghæshi. Dzæghwa ka sla ngwævø mba'a ghæshi sæsøranti kwæbøjer køn ghøn shi, mba'a ghæshi gøzanshi kaa mbæzli, a mændi dæ'wæshi lø getesli. ²³ Ma sa dæ'wætishi mændi dalala na, mba'a mændi faghwashī kwa færhshina. Ma kø mændi kaa ndø ndæghwø færhshina tsa va na: «Gwæmavø tø gha ndæghwæshi wøzø» kø mændi kaa ngæci. ²⁴ Ma sa favø ndø ndæghwø færhshina tsa va kwæma gøzanakø mændi va tsøgha na, dza na mba'a fambæshi mbø ciki tsaa kærkø løy hwøm mbø ceker kwa færhshina, mba'a kalaghwa shid'shid' shi kwa nihwæti shæghwø niy gwæmati mændi lø kweler ti shi, ta kæli shid'shid' mbæzli kwa færhshina dzæghwa shi, kala tidiva ma ghæshiy sæømø.

²⁵ Ma mbø yam vørdi na, mba'a kar Pæl lø Shilasø kafæshi ta cø'wø Hyala shi, ka fal sløn tsa nzø lø cøm. Ma mbæzli kwa færhshina li shi gwanashi na, ka fashi. ²⁶ 'Wakøvø tsøgha, vøtæghø hidī ghavø gørgøvø dalala, mba'a sæfa ciki færhshina mænkwædita. Nza'jæw miy ceker ghwænishi gwanashi. Dzæghwa pøn'w pøn'w denjwer palamøtøvashi tø mbæzli kwa færhshina gwanashi tsøgha. ²⁷ Dza færghe ndø ndæghwø færhshina færghe, mba'a nashi miy ceker ghwæni ghwæni. Ma sa nashi na tsøgha na, «Na mbæzli kwa færhshina hwæhwæshi basa» kø ghøn tsa ci. Dza na fat, tæfikøvøri kafa'i tsa ci, ta pøesli ghøn tsa ci. ²⁸ Sa nay Pæl tsøgha na, dza na mba'a ngwæmata lala zlan'zlan', ma kø ngæci na: «Kadiw, kadiw! Ka pøesli ghøn tsa gha gha ma! Waa tikø nza ghøy gwanan'ny!» kø.

²⁹ Sa gæzøkø Pæl tsøgha na, dza ntsa va tapø ta dæw ghwø, sa kwæmavø na na, kø ka kæli baliy dzæmbø ciki færhshina lø gwørgwøvø va hazlæni, dza tsøfækwø tsøfækwøy kwa kwæma kar Pæl lø Shilasø. ³⁰ Dza na, mba'a pømækøvørisi tø ngwøla, ma kø na: «A mbæzliy slækøra! Wa shi kee mænti kee mbølira kia?» kø. ³¹ Ma kø kar Pæl ngæci na: «Banavø næfø tsa gha kaa Yesew Ndø slækøpø, ta mbøli'na dza gha, ghwøy gwanan'ny lø mbæzli kæghi tsa gha» kø ghæshi.

³² Dzæghwa ghæshi mba'a ghæshi gøzananvøshi kwæma Ndø slækøpø ngæci lø mbæzli kæghi tsa ci gwa'a. ³³ Dza ntsa va mba'a pømævø kar Pæl hævirvata, mba'a dzaa yabanamtishi zheher shi. Mba'a kar Pæl mananati *batem, ghæshi lø mbæzli kæghi tsa ci gwanashi tibata. ³⁴ Dza na mba'a pømæghø kar Pæl dzakø ghi tsa ci, mba'a dzaa banavøshi shi zømø. Ka vøshi ghæci lø mbæzli kæghi tsa ci gwanashi, sa banavø ghæshi nefer shi kaa Hyala.

³⁵ Ma sa kædiy pi na, mba'a ka sla ngwævø ghwænashi ka sawji ta gøzanci kwæma kaa ndø ndæghwø færhshina. A kø ghæshi ta ni na: «Ma kø ka sla ngwævøy, "Pælashi mbæzli va, a ghæshi dzashi" kø ghæshi» kø ghæshi ta ni. ³⁶ Ma sa favø ntsaa ndæghwø færhshina tsøgha na, mba'a gøzanshi kwæma va kaa kar Pæl, ma kø na: «A mbæzlee, a ka sla ngwævø ghwænikøra miy, e pølay'nywø, a ghwøy dzan'nywø, kø ghæshi. Ma ghænøz tsøghay, søwøri'nywøyøm mbalam, kwøri'ny!» kø. ³⁷ Ma kø Pæl kaa ka sawji shi va ghwænikø ka sla ngwævø na: «Mba'a ghæshi dæ'wøvønyøy kwa kwæma mbæzli gwanashi, mbæzli ka *Røm ghøy nanzø ngar ki. Dzæghwa mba'a ghæshi kalay'nyøy kwa færhshina, kala mænøhwø ngwævø mændi ya ngwævø nzø na. Zhini nana fa na: "Ka dī pøli'nyøy ghøli ghøli" kø ghæshi na? A awø. Nava tibaw. War ghæshi kæw sækø dæ'wø ghøn tsa shi, a ghæshi pøli'nyøy kwærakø» kø.

³⁸ Dza ka sawji ghwænikø ka sla ngwævø va, mba'a ghæshi dzaa gøzanshi kwæma va kaa ka sla ngwævø. Sa gæzøy ghæshi kwæma va na, mba'a ka sla ngwævø hazlænishi sa favø ghæshi, ka Røm na kar Pæl lø Shilasø, kø mændi. ³⁹ Dzæghwa ghæshi mba'a ghæshi sækøshi, mba'a ghæshi dæpøti kar Pæl, ta mbø kwæma vaa kørayta tsøgha. Dza ghæshi mba'a ghæshi pølikømæshi kwa færhshina. «Tihwætihwøm, farvar'nywøyøm mbø mælme Filipø na» kø ghæshi kaa kar Pæl. ⁴⁰ Dzæghwa kar Pæl mba'a ghæshi sæømæshi kwa færhshina, ka dzashi dzakø ghi tsa Lidi. Sa tsøhæshi ghæshi køyfa na, mba'a ghæshi kæsashi ngwærmbøghæshi mbø næw Yesew, mba'a ghæshi mætsahanavøshi bærce ta næw kwal Hyala ghæshi tøri'nywø. Løy hwøm ki na, ka dzashi ghæshi.

17

Kar Pæl lø Shilasø, mbø mælme Tesalønika

¹ Ma sa kafə kar Pəl mbə Filipə ki na, ka dzar mbə məlmə Amfipəlisə lə Apələni. Dza kwədim ghəshi tsəhəshi mbə məlmə Tesalənikə. Mba'a *ciki basəva tsa ka Zhəwifə mbə məlmə va. ² Dza Pəl mba'a tsəhəy mbə ciki tsa va, njasa sənəbəy na mbə mənī ndimndim. Mahkan *vici dəkəva dzəvərita war mbə jakəva Pəl lə mbəzli mbə ciki tsa va, ka gəzanshi kwəmaa dzəkən kwəma mbə Zliya Hyala. ³ Cəke' ghəci pəraslanəvəshi kwəma mbə zliya, mba'a cintishi. Sa ka *Kəristəw Ntsa tivə Hyala ta mbəlī mbəzli səkəkəy taa nza, ta sahəwə ngəra'wə dza na, ta pəəsliti dza mənđi, ka na dza na, mba'a zhəkəməy kwa kwəli, kə. «Kəristəw tsa gəzəkə zliya vay Yesəw na, ghəci na sa gəzənwəy ya tsa kwəma ci də'wə ghən tsa ci» kə Pəl. ⁴ Dza nihwəti mbəzli mbə *ka Zhəwifə na, mba'a ghəshi zləbavə kwəma va, ka zhəghəshi kwa zəəgə kwətij na ghəshi lə kar Pəl mbə Shilasə. Tsəgha nihwəti ka *Gərekə dən, shiy hazləni va Hyala, ghəshi lə mi'i nza dimə ti shi, mba'a ghəshi zləbavə kwəma kar Pəl va. Ka mənishi ka mbəzli kwa zəəgə kwətij na li shi kwərakwə.

⁵ Ma nihwəti ka Zhəwifə zləbavə ma va nashi ki na, tapə ghəshi ta hərhə va kar Pəl, dza ghəshi, mba'a ghəshi basəvə mbəzli ka dənəgə dzar kwa kwal, dza ghəshi ka ngwəngwəmə lala, mba'a mbəzli basəshi. Dza gwa'a gwa'a məlmə va səəta. Təgwələm, ghəshi dzashiy dzəkə ghi tsa Zhasanjw, ka pəla kar Pəl lə Shilasə kəyba, ta pəməshiy dzəti ngwəla kaa mbəzli. ⁶ Pəla' pəla' kə ghəshi kaa mbəzli va na, kala nashi ma ghəshi kəyba. Mba'a ghəshi mbati nəfə tə kar Zhasanjw ghəshi lə nihwəti ngwarməmə, mba'a ghəshi kəəsəghəshi kaa ka sla ngwəvə mbə məlmə va. Sa kəəsəghəshi ghəshi na, tapə ghəshi ta gəzə kwəma zlanzlan, ma kə ghəshi na: «Mbəzli niy, cəke' səəvəri ghəshi mbəzli tə hidī. Ma sa səkəkəshi ghəshi tikəə dzəmbə məlmə ghwəmmə na, ⁷ mba'a Zhasanjw ka'wətishi kəghi tsa ci. Mbəzli vay, ka zləba kwəma pəhəti mazə tsaa sləkə hidī ka *Rəm gwanashi ghəshiw. Ma kə ghəshiy: "A tsahwəti mazə tifa, Yesəw, kə mənđi slən tsa ci" kə ghəshi» a kə ghəshi.

⁸ Dza kwəma va mba'a zhanati kaa mbəzli mbə məlmə va gwanashi, lə kaa ka sla ngwəvə gwa'a. ⁹ Ma kə ka sla ngwəvə kaa kar Zhasanjw na: «Ngambəm shiy mbə kwəma na, ka mənđi gha pəlinjwəy»

kə ghəshi. Dza mbəzli va mba'a ghəshi wəy shiy, mba'a mənđi pəlashi ki.

Kar Pəl lə Shilasə mbə məlmə Bere

¹⁰ War sa mənəta vərđi na, «Mbalam dzəmbə məlmə Bere» kə ngwarməmə mbə nəw Yesəw kaa kar Pəl lə Shilasə. Ma sa tsəhəshi ghəshi mbə Bere na, mba'a ghəshi dzashiy dzəmbə *ciki basəva tsa ka Zhəwifə. ¹¹ Na niva *ka Zhəwifə nashi na, wəzəba hwər tsa shi niy nza kaa ni mbə məlmə Tesalənikə ka Zhəwifə. Dzəghwa mba'a ghəshi zləbavə kwəma Hyala gəzə kar Pəl va, lə nəfə tsa shi gwanay. Njasa səəmə vici gwa'a na, war tsəgha ghəshi mbə pəla kwəma va mbə Zliya Hyala, ta mbə ghəshiy sənay nda katanj na kwəma gəzanshi kar Pəl va. ¹² Dzəghwa ki dən mbəzli ka Zhəwifə banavə nəfer shi kaa Yesəw, dən zhar ka *Gərekə difa, zhini dən mi'i ka Gərekə nza dimə ti shi.

¹³ Mba'a ka Zhəwifə mbə Tesalənikə favə, na Pəl gəzanavə kwəma Hyala kaa mbəzli mbə məlmə Bere, kə mənđi. Sa favə ghəshi na, mba'a ghəshi səkəkəshiy dzəmbə Bere. Zhini həər ghəshi həərəvəri niva mbəzli mbə nava məlmə difa, ta mbə ghəshiy di ma kwəma kar Pəl. ¹⁴ Dzəghwa ngwarməghəshiy mbə nəw Yesəw mba'a ghəshi gəzanci kaa Pəl, a ghəci dza ta bə kwambəwal ta dzaa dzəti tsahwəti pl. Dza kar Pəl lə mbəzliy pəhə, mba'a ghəshi dzashi. Kar Shilasə ghəshi lə Timəte na, mba'a shi ghəshi mbə məlmə Bere nashi. ¹⁵ Dza mbəzliy pəhə Pəl va, mba'a ghəshi pəhəghə pa' mbə məlmə Aten. Tsa' kə Pəl ngəshi tifa na: «Mbalam harashim kar Shilasə lə Timəte, a ghəshi səkəkə kəsara tanjan» kə. Mba'a mbəzli va zhəghətəvashi ki.

Gəzə kwəma Hyala Pəl mbə məlmə Aten

¹⁶ Ma Pəl mbə məlmə Aten mbə ndəghə səkəkə tsa kar Shilasə na, mba'a nəfə tsa ci satiy tərənəw, sa nashi na mbəreketi tata mənđi mbə məlmə va dənshi dalala. ¹⁷ Dzəghwa, tapə ghəci dzay dzəmbə gəzə kwəma Yesəw kaa *ka Zhəwifə lə nihwəti mbəzliy hazləni va Hyala njasa səəmə vici, mbə ciki basəva tsa ka Zhəwifə. Zhini na, ka gəzanshi kaa mbəzli kwəmə na li shi dzar tə ləwmahi, njasa səəmə vici. ¹⁸ Ma tə nahwəti vici na, dza nihwəti mbəzli ka bənəpə shiy, tapə ghəshi ta kə ghəpə li, mbəzliy bənəpə nəw kwəma har mənđiy kwəma *Epikwəri mba'a sa *Sətəyəwshi. Ma kə nihwəti mbəzli mbə shi na: «Wa

shi di ndalaza tsa ni gøzø sөнzөнva kia?» kø ghøshi. Ma kø nihwøti mbø shi sa favø ghøshi Pøl mbø gøzanshi kwøma Yesow, lø kwøma zhakati tsa ci mbø møti na: «Nja ndø ci ta mbøreketi ka mølmø kaa mbøzli nay ndø» kø ghøshi.

¹⁹ Løy hwøm kwøma va na, mba'a ghøshi pømøhwøø dzømø hwøm pøtsa har møndiy *Areyøpazhø, mø pøtsa ka møndiy basø kwøma. Sa pømøghø ghøshi na, dza ghøshi ka døw kwøma vø, a kø ghøshi na: «Gøzønøy nda wantsa na na kwøma bønipø gha na 'war'war na di? kø ghøshi. ²⁰ Sa nzanay, a gha gøzøkø nihwøti shi søøkø ma ghøy favø kwa slømø ghøy mbø kwøma gha va, va tsøgha di ghøy gha pøraslavønøy shi di kwøma gha va gøzø wøzø, ta mbø ghøy sөнata» kø ghøshi. ²¹ Sa njødi mbøzli va va kwøma va tsøgha va Pøløy, sa nzana, ma kwøma ka Aten, lø ka søøkø søøkø mbø mølmø shi gwanashiy, nahwøti kwøma ka ghøshiy køslimbø ghøn mbø tifa, nja gøzøzø yøwøn kwemer, lø fafa nihwøti kwemer gøzøzø møndiy.

²² Dza Pøl ki, gar garøy, tø jipø mbøzli mø hwøm pøtsa har møndi vaa Areyøpazhø, a kø na: «A mbøzli ka Aten, kadiwøm! Ma yøn nighøy, ghwøy na mbø pøra'wanshi døwø ghwøy nza ghwøy slar slar kaa mbøreketi gwanashi. ²³ Sa nzanay, e tøwrøhwø tøwrø dzar mbø mølmø ghwøy, mba'ee nashi mbøreketi ngangati ghwøy, ta tsøføkøwø kwa kwøma shi. Dzøghwa mba'ee køsay tsahwøti pi ta mbøri tsa ghwøy, mba'a ghwøy tsaslati shiy ti: "Pi, ta ta mbøri tsa sөнay ma møndi" pø ghwøy. Ma nø va kiy, ntsa pøra'wanci ghwøy va dividivi ghwøy, kala sөнay ma ghwøyøy, ghøci na sa cinjwøy ya tsa kwøma ci nana ki. ²⁴ Ntsa vay, ghøci na Hyalaa ngati hidfi ni, lø shi ti shi gwa'a. Ghønzø sløkø na ghwømø lø hidfi gwa'a. Ka nzøy na mbø ceker ngangati mbøzli lø dividivi. ²⁵ Ma na Hyalay, ghøzlita na ta shiy ya nimaba shiy, gar mananatishi ndø ngøriw. Sa nzanay ghønzø dø'wø ghøn tsa nzø føy na mbøzli tø ghwømø, ghønzø banshi piy, lø shiy gwanashi kaa mbøzli. ²⁶ Ghønzøy, mbø ndø kwøtønj bøkøvøri na mbøzli tø hidfi gwa'a. Dza na mba'a tøtøhøy mbøzli dzar tø hidfi gwanashi, ta nzøy ghøshi ti shi. Mba'a slanavøshi vøghwø tsa slanavøshi na, ta nza tø hidfi, lø ghala pi tsa dza ghøshiy nzøy ti tø hidfi gwa'a. ²⁷ Ma shi mønti na va tsøghay, ta mbø mbøzliy dzøghø pala Hyala, njasa ka ghwølfø vaa titifø pi, mbø pøla shiy. Ma sa ka ghøshi pala tsøgha na, nza ghøshi

køsatø, ya tsøgha kama Hyala kørakø lø ndø ya tsamaba ci mbø ghwømmø. ²⁸ Sa nzana, ma piy tsa piy ghwømmø, lø kwøføghø kwøføghø ghwømmø, lø nza tsa nza ghwømmø tø ghwømmø, mbø Hyala na. Njasa tsaslati nihwøti ka tsasli shiy va mbø ghwøy, a kø ghøshi na: "Ma ghwømmøy, ndørazhi Hyala nza ghwømmø kwørakwø" kø ghøshi. ²⁹ Njana nzana ndørazhi Hyala ghwømmø kiy, ka tøbø na ghwømmøø zhiniy yømø Hyala lø shi mønti ndø ngøri nza kiw. Nihwøtiy vas tsahi mbøzø, ya tsahi bønba, ta nza ka mbøri tsa shi. Nihwøti bønba na, ka tsøwø hakwø, ta nza ka mbøri tsa shi. Niva shiyøy, shi mønti ndø ngøri lø møcøna ci, søvøri mbø zøzø kwøma ci na ghøshi. ³⁰ Ma vøghwø tsa niy sөнata ma mbøzli Hyala katan na tiy, ka mbøra tsava vøghwø Hyalaw. Nanay, a gøzanshi na kaa mbøzli ya pa' kwømaba, a ghøshi tsa titihwø, ka zhøghanti nzøy tsa shi tø hidfi. ³¹ Dzøghwa na mba'a titi vici dza naa sla ngwøvøø dzøkøn mbøzli tø hidfi gwanashi ti, lø kwal tsa tidif tsa. Mba'a tivø ntsaa dzaa basø ngwøvø va. Sa møtiy nay, mba'a zhakatiy mbø møti, ta mbø mbøzliy sөнay ghøci dza na sla ngwøvøø dzøkøn mbøzli katan, kø ghøshi» kø Pøl.

³² Ma sa favø mbøzliy basøshi va Pøl mbø gøzø kwøma zhakati tsa ndø mbø møti na, dza nihwøti mbøzli mbø shi tapø ghøshi dzømbøshi mbø sawa kwøma ci. Ma kø nihwøti ba na: «Ma kwøma va ghønzø tsøghay, kadiw, føcawøti ghaa zhiniy gøzønøy difa» kø ghøshi. ³³ Ava tsa' tsøtøz søvøriy Pøl mbø shi. ³⁴ Dzøghwa nihwøti mbøzli mbø shi ya tsøgha nøzø ki, mba'a ghøshi jakøshi lø Pøl, ka banavø nefer shi kaa Yesow. Nihwøti mbø mbøzliy vay, kar Dønisø, ndø mbø mbøzliy basøshi va mø hwøm pi Areyøpazhø, lø nahwøti mali Damarisø, kø møndi kaa sløn tsa nzø, lø nihwøti mbøzli difa, niy nza ghøshi.

18

Pøl mbø mølmø ka Kwørintø

¹ Ma løy hwøm kwøma va na, mba'a Pøl madiy mbø mølmø Aten, ka dzay dzømbø mølmø Kwørintø. ² Dza na mba'a køsay tsahwøti ndø *ka Zhøwifø, Akilasø, kø møndi kaa sløn tsa ci, tø hidfi ka Pønøy møndi yakø. Hiy ntsa va tøwønøy tifa ghala søøkøy na tø hidfi ka Itali ghøshi lø mali ci Pørishiløw. Sa nzana mba'a Kwølodø mazø tsa dikø tsa mbø *Røm gøzanshi kaa ka Zhøwifø gwanashi a ghøshi bøvashi

mbə məlmə Rəm, ta dzashiy dzəti hidfi shi, va tsəgha niy səəkəy naa dzəmbə Kwərintə. Dzəghwa Pəl mba'a jakəy li shi ki. ³ Sa nzana slèni kwətij na sa mənī ghəshi li. Slèni cisli shiy ta hawrə geshikiki niy nza sa shi. Sa ka ghəshiy cislitishi na, ka dəlshi. Dza na mba'a nzəyəy kəghi tsa shi, ka ghəra slèni shi ghəshi.

⁴ Pəl ki na, mbə gəzə kwəma Hyala ghəcij nza kaa mbəzli mbə *ciki basəva tsa ka Zhəwifə, njasa səəkə *vici dəkəva gwa'a. Ka pəla kwal tsa mbəla ka Zhəwifə ghəshi lə *mbəzliy kamaa ka Zhəwifə, ta mbə ghəshiy zləbavə kwəma Yesəw. ⁵ Dzəghwa mba'a kar Shilasə lə Timətə səəkəshi tə hidfi ka Masədəwan. Sa səəkəshi ghəshi na, mba'a Pəl zлата slèni ci, dza na mba'a d'ambəyay mbə gəzanshi kwəma Hyala kaa ka Zhəwifə, ka gəzanshi wəzə wəzə: «Yesəw na *Kəristəw Ntsa tivə Hyala» kə. ⁶ Dzəghwa sa favə ka Zhəwifə kwəma gəzəkə Pəl va tsəgha na, kala zləbā kwəma ci ghəshi, dza ghəshi ka tsəəgə Pəl. Ma sa mənī ghəshi tsəgha na, dza Pəl mba'a kwəsanti kwərbi mbə kwəbān tsa ci. A kə na: «War ghəwəy sənay na lə naa tərmbə, kwəmee mbə ghəwəlaw. Ma nanay, kaa mbəzliy kamaa ka Zhəwifə dzee dza ta gəzanshi kwəma Hyala» kə.

⁷ Dza na mad' mad'iy tifa, ka dzay dzakə ghi tsa tsahwəti ndə, Titiyəsə Zhəsətəsə, kə məndi kaa slən tsa ci, ntsaa hazləni va Hyala ghəci, ghi tsa ci na, ndəkəwə lə ciki basəva tsa ka Zhəwifə. ⁸ Dza ntsa dikə tsa mbə ciki basəva tsa va, Kərispəsə, kə məndi kaa slən tsa ci, mba'a banavə nəfə tsa ci kaa Ndə sləkəpə, ghəshi lə mbəzli kəghi tsa ci gwanashi. Dzəghwa d'anj mbəzli mbə ka Kwərintə favə kwəma gəzanshi Pəl va banavə nefer shi kaa Yesəw, mba'a məndi mananatishi *batem.

⁹ Ma tə nahwəti vərđi na, mba'a Ndə sləkəpə gəzanakə kwəma kaa Pəl, nja kwa shiw, a kə na: «A Pəl, ka hazləni gha ma! Gəzə pə ghaa gəzə kwəma kaa mbəzli! Ka zлата gha teepə ma! ¹⁰ Sa nzanay, kwasəbə gha nzee, ndə tifa mba'a dzaa kəsəvənjaa ghəratənjaw. Gəzə kwəmee kaa mbəzli, sa nzanay, a mbəzlee tikə mbə məlmə na d'anj» kə. ¹¹ Dzəghwa Pəl mba'a nzəyəy mbə məlmə Kwərintə ki, gar piya kwətij lə tir kwanj. Ka bananshi kwəma Hyala kaa mbəzli.

¹² Ma ghala vəghwə tsaa mənī Galiyanjw ngwəmma tə hidfi ka Akay, mbə hidfi ka *Rəm na, dza ka Zhəwifə mba'a ghəshi tsati kwəmaa dzəkən Pəl. Dza ghəshi bəhwə ghəshi kəsəti, mba'a ghəshi bəghə

dzəti ngwəvə kaa Galiyanjw. ¹³ Ma kə ghəshi sa bəghə ghəshi na: «Ma ntsay, ə ngədipə na ta tsəfəkəwə kwa kwəma Hyala dzar kwa tsahwəti kwal, par njasa gəzəkə *kwəma pəhəti Hyala» kə ghəshi.

¹⁴ Ma Pəl dza ta ghwəni miy tsa ci ta zləbā kwəma na, mba'a Galiyanjw ghati gəzə kwəma kaa ka Zhəwifə pərba ghəci, ma kə na: «A ka Zhəwifə, tə sa hwəti na rəda, ya tə sa mənī na nahwəti *kwəma jikir na 'yahə'yahəta, pə ghwəy niy kəsəkə nzay, e dzaa fə ghən ta kwəma ghəwəy va nza, ka sla ngwəvəvə dzəkən nja kwəma slar na. ¹⁵ Ma war tə kwəma ka ghəwəy bəni, ya tə kwəma slənədəmer, ya tə kwəma ghəwəy pəhəpəhə na kəy, nighəm nava sa ghəwəy kwa jipə ghəwəy! Ka dzee slavə ngwəvəvə dzəkən shi tsəgha niw» kə. ¹⁶ Dza na mba'a tahamtishi tə pi ngwəvə.

¹⁷ Dzəghwa ghəshi gwanashi, mba'a ghəshi kəsəvə Səsəten, ntsa dikə tsa mbə ciki basəva tsa shi. Tapə ghəshi ka də'wə tifa kwa mətə Galiyanjw, tə pi ngwəvə tsa va. Ma Galiyanjw naci ki na, nighə nava kwəma na nja kwəma ya jəw tsətsəw.

¹⁸ Ma ləy hwəm kwəma va na, mba'a Pəl zhiniy hyayvay lə ngwarməmə mbə məlmə Kwərintə gar dzar vici d'anj.

Pəl mbə məlmə Antiyəsə

Dzəghwa tə nahwəti vici na, mba'a Pəl kafəy ta dzay mbə shi. Dza ghəshi lə kar Pərishil mba'a Akilasə, mba'a ghəshi dzashiy dzəti pətsa ka məndiy dzəghwa kwambəwal mbə məlmə Kwərintə, Kenkəre, kə məndi kaa slən tsa pətsa va. Ma sa tsəhəshi ghəshi na, mba'a slənanti ghən tsa ci tə pətsa va, sa nzana mba'a niy kərkamti kwəmaa niy gəzəkə na ta mənī nzə kaa Hyala. Dza ghəshi ki, mba'a ghəshi dzashiy dzəghwa kwambəwal, ka dzashiy dzəti hidfi ka Shiri. ¹⁹ Dza kar Pəl ghəshi lə kar Akilasə mba'a ghəshi garəshi mbə kwal mbə məlmə Efesə, dza na mba'a zlashi mbə məlmə va. Mad' na ta gha dzay na, mba'a tsəhəy mbə *ciki basəva tsa ka Zhəwifə, ka gəzanshi kwəma Hyala. ²⁰ Dza mbəzli va, tapə ta cə'wə Pəl, a ghəci hyayvay mbə shi jəw. Kala yi Pəl. ²¹ Dzəghwa na mba'a səkwamtishi, ma kə na: «E dzara nana, ta zhəghəva dzee zhəkə taa nza, Hyala gar zləbati» kə. ²² Mba'a mad'iy mbə məlmə Efesə kwa kwambəwal, ka dzay.

Dza ndəs ghəci tsəhəy mbə məlmə Shezare. Kə tifa mba'a səəməy kwa kwambəwal, ka dzay dzəmbə məlmə Zherəwzalem. Sa tsəhəy na na, mba'a

səkwəti mbəzliy nəw Yesow. Ma ləy hwəm ki na, ka mađi ghəciy dzay dzəmbə məlmə Antiyəshə. ²³ Ma sa hyayvay na mbə məlmə Antiyəshə jəwə ki na, mba'a mađiy ta təwrə dza tə hidfi ka Galatə lə shi ka Firigi. Dza na ka dzar mbə məlməhi tə hidfi va, ka mətəshanshi bərci kaa mbəzliy nəw Yesow ta mbə ghəshiy nəw kwal Hyala wəzə.

Apələsə mbə məlmə Efesə lə mbə Kwərıntı

²⁴ Dzəghwa, mba'a tsahwəti ndə ka Zhəwifə niy nza tifa, Apələsə, kə məndi slən tsa ci, mbə məlmə Alekəsəndəri məndi yakə. Dza na mba'a səkəy dzəmbə məlmə Efesə, ghəci na ndə məcəna gəzə kwəma ghəci, tərənjw ghəci sənata kwəma mbə Zliya Hyala. ²⁵ Ma ghəci na, tərənjw ghəci niy bənivə kwəma Ndə sləkəpə mba'a vəshi və tərənjw ta sləni Hyala. Ka gəzanshi kwəma Yesow kaa mbəzli. Ka bənanshi lə kwal tsa nzə wəzə wəzə njasa nza na. Nanzə kiy, kwatəka *batem tsa mənəhwəpə Zhan gwa'a tsəgha na tsa ci batem tsa niy sənay na. ²⁶ Dza na ki, mba'a ghati gəzə kwəma Hyala lə bərci mbə kaa mbəzli mbə ciki bəsəva tsa *ka Zhəwifə, shan ta hazləni. Ma sa famti kar Pərishil lə zata Akilasə kwəma ci va gəzə na gwa'a na, dza ghəshi pəm ghəshi pəməvə dzakə ghi tsa shi, mba'a ghəshi pəraslanəvə kwəma Hyala gwa'a gwa'a wəzə wəzə. ²⁷ Dzəghwa Apələsə ki, ka dfi mađi ghəci ta dzay dzəti hidfi ka Akay. A kə ngwərməmə nəw Yesow mbə məlmə Efesə na: «wəzə na ghaa dza katan» kə ghəshi kaa ngəci. Dza ghəshi, mba'a ghəshi tsaslanəvə zliya ta bənsi kaa mbəzliy nəw Yesow tə hidfi va. Nza ghəwəy ka wəti Apələsə wəzə, kə ghəshi kwəfa. Ka dzay Apələsə ki. Ma sa tsəhəy na kwərakwə na, mba'a Hyala mananati wəzə hwə tsa nzə tərənjw, ta kəəti mbəzliy bənavə nefer shi ka Aza Yesow tə hidfi va. ²⁸ Sa nzana, ma ghəciy, mbə canshi niy nza na kaa ka Zhəwifə bazhə bazhə, a ghəwəy sənjwəy mbə nəw kwal Hyala, kə. Səvəri mbə gəzə kwəma lə kwal tsa nzə, kala gar kə ghəpə ndə, ka naa canshi. Sa ka naa dzay, mba'a bəvə kwəma tsasli ti məndi mbə Zliya Hyala, lə kwəma va na, mba'a canəkəvərishi, Yesow na *Kəristəw, Ntsa tivə Hyala, kə.

19

Pəl mbə məlmə ka Efesə

18:23 18:23 14:22   **18:24** 18:24-25 19:3-4; Apələsə: 1Kwər 1:12; 3:4-6   **18:26** 18:26 17:2   **18:28** 18:28 5:42
19:2 19:2 2:38; 8:16   **19:3** 19:3-4 18:25; Lk 3:3-4, 16-17   **19:6** 19:6 2:4   **19:8** 19:8 17:2; 28:23   **19:9** 19:9 9:2
19:10 19:10 20:18   **19:11** 19:11-12 2:22

¹ Ma Apələsə mbə məlmə ka Kwərıntı naci ki na, dza Pəl, mba'a təwramti məlməhi dikə dikə ni tə d'al tə d'al ni tə hidfi ka Azəy, dza ndəs səkəy dzəmbə Efesə. Mba'a səkəpə kəsashi nihwəti mbəzliy nəw Yesow mbə məlmə va. ² Ma kə kaa ngəshi sa kəsashi na na: «A pənəy, ghala vəghwə tsa bənavə ghəwəy nefer ghəwəy kaa Yesow na, niy kwəməvə *Safə tsa Hyala dēwdew tsa ghəwəy dzəkən ghən tsa ghəwəy na?» kə. Ma kə mbəzli va na: «Am, awə! Səkəpə ghəy favə ya fafa nzə na, a Safə tsa Hyala dēwdew tsa tifa, kə məndiw» kə ghəshi. ³ Ma kə Pəl ngəshi na: «War tsama *batem na tsa kwəməvə ghəwəy shiki?» kə. Ma kə ghəshi na: «War batem tsa Zhan va na sa kwəməvə ghəy gwa'a tsəgha» kə ghəshi. ⁴ Ma kə Pəl na: «Əy, ma na Zhan na naci kiy, kaa mbəzliy tsa titihwə va jikri tsa shi kwa kwəma Hyala, ka zhəghə nzəy tsa shi niy mənə na batem. Mba'a gəzanshi kaa ka *Izərayel, a ghəshi bənavə nefer shi kaa ntsaa dza vaa səkəpə ləy hwəm tsa ci, ghəci Zhan. Ntsaa dza vaa səkəpə gəzə nay, ghəci na Yesow» kə Pəl. ⁵ Ma sa favə ghəshi tsəgha na, mba'a ghəshi zləbavə. Mba'a Pəl mananatishi batem lə slən tsa Yesow Ndə sləkəpə. ⁶ Dza Pəl mba'a fanəkənsi dividivi ci, mba'a Safə tsa Hyala dēwdew tsa səkəy dzəkən shi. Tapə ghəshi mbə gəzə kwəmer lə nihwəti ghənihi ghəngən ghəngən. Ka gəzə kwəməvə səkəpə va Hyala kaa mbəzli. ⁷ Mbəzli səkəy safə tsa Hyala vaa dzəkən shi gwanashiy, zhər gar mən lə bakə niy nza ghəshi.

⁸ Dza Pəl ki mba'a dzay dzəmbə *ciki bəsəva tsa ka Zhəwifə, ka gəzə kwəma kaa mbəzli mbəba kala hazləni ma. Tir mahkan ghəci mən ti mbə dzəmbə ciki bəsəva tsa *ka Zhəwifə, ta gəzanshi njasa sləkə Hyala mbəzli, ka pəla kwal tsa cintishi kwəma Hyala wəzə, ta mbə ghəshiy zləbavə. ⁹ Nihwəti mbəzli dən mbə shi na, mba'a ghəshi mən ti ghən tsa shi caslakə, kala yi kwəma Hyala ghəshi. War ka ndərə kwal tsa Ndə sləkəpə va kwa kwəma mbəzli. Dza Pəl mba'a təhəvərivay li shi, mba'a tərəkəvəri mbəzliy nəw Yesow mbə shi, ka dzay li shi. Dza na, ka bənanshi kwəma Hyala ngəshi vici va vici va, mbə ciki lekkel tsa har mən diy Lekkel Tiranəsə. ¹⁰ Piya bakə ghəci war mbə mən ti tsəgha. Dzəghwa gwa'a gwa'a mbəzli tə hidfi ka Azəy favə kwəma Ndə sləkəpə, ka Zhəwifə lə *mbəzliy kamaa ka Zhəwifə gwa'a.

Ndərāzhi Səkeva mba'a Pəl

¹¹ Ma ghala vəghwə tsa va ki na, tərənjw Hyala gherati sløni mađanja mađanja na 'yaha'yahəta lə dəvə Pəl. ¹² Ka mbəzliy dza na, ka bəbə shi ka naa sadī ghwətəghwətə li shi, ya nihwəti kəjer ndənjwashi na, ta fəshiy dzəti ka zəlghwə. Ndənjway ma shi va ndə zəlghwə na, kwərīnj ghəciy mbəliy. Ya gazlaka niy məni na ndə na, kar naa səvərīta mbə ghən ci.

¹³⁻¹⁴ A tsahwəti ndə ta Hyala tsa *ka Zhəwifə dikə tsa niy nza tifa Səkeva, kə məndi kaa slən tsa ci. Mba'a ndərāzhiy zhər və mbərfənj. Ka ndərāzhi vaa dza na, ka dza kwaβa, ka dza kwaβa ghəshiy nza, ka pala mbəzli gheranshi gazlaka ta mbə ghəshiy tihə səvəri mbə ghən ka gazlaka. Dza ghəshi ki, ka dī tihə gazlaka səvəri mbə ghən tsa mbəzli lə slən tsa Yesəw kwərakwə. Ma kə ghəshi kaa gazlaka va na: «Ava ghəy gəzəna lə slən tsa Yesəw tsa gəzə Pəl va kwəma ci, səvəri!» kə ghəshi. ¹⁵ Sa gəzəkə ghəshi tsəgha ki, ma kə gazlaka va kaa zləbanshi lə miy tsa ndə gazlaka tsa va na: «Yesəwəy, ee sənay, Pəl dība na, mba'ee sənay. Ya na ghwəy na ghwəy kij, wa mbəzli nza ghwəya?» kə. ¹⁶ 'Wakəvə ndə gazlaka tsa va tsəgha, gidə zləmbə zli mbə shi, mba'a tarjanatishi bərēci, mba'a kəkədivərishi tərənjw gwanashi, mba'a ghəshi hwəhwəshi səvəri kəghi, has hasəshi, war zheher vəgha shi.

¹⁷ Dzəghwa gwanashi məndi sənata kwəma va mbə məlmə Efesə. Ya ka Zhəwifə, lə *mbəzliy kamaa ka Zhəwifə gwa'a, mba'a ghəshi hazlēnishi gwanashi. Dza mbəzli ka fal Yesəw Ndə sləkəpə, ka fə shəndəkəə dzəti.

¹⁸ Dzəghwa đanj mbəzli mbə mbəzliy banavə nefer shi kaa Yesəw səəkəə pələdikəvəri kwemer shi, ka cikəvəri sløni shi niy məni ghəshi jikir na kwa kwəma mbəzli. ¹⁹ Dza nihwəti mbəzli đanj mbə mbəzliy niy məməni kwəma đəfəl đəfəl na, mba'a ghəshi papakə zliyahī đəfəl shi, mba'am ndamtishi kwa mətə səmbəzli gwa'a gwa'a. Dzəghwa sa mbərati ghəshi gəna papavə ghəshi zliyahī va ti na, gəna gar mələyanjw cifə mətəsekə. ²⁰ Ava tsa' tsətə pəliverivata kwəma Ndə sləkəpə Yesəw dzar tə pi gwa'a, ka ci bərēci nžə Hyalaa səvəri tərənjw.

Kwəma sətəta mbə məlmə Efesə

²¹ Ləy hwəm sa kərashi shi va na, dza Pəl, ka təkə mbə nəfə tsa ci, ta mađi ta dza dzar tə hidī ka Masedəwan lə shi ka

Akay, ta dzəmbə Zherəwzalem. Ma kə na, ma sa kee tsəhəra mbəbay, ta dza dzee dzəmbə məlmə *Rəm, kə. ²² Dza na ki, mba'a ghwənashi mbəzli bakə mbə mbəzliy kəəti, a ghəshi 'wati kwal ta dzəti hidī ka Masedəwan, kar Timatə lə Erastə. Ma ghəci də'wə ghən tsa ci na, mba'a nzəyəy nzata nza tə hidī ka Azəy.

²³ Ma ge'i ghala vəghwə tsa va ki na, mba'a mbəzli səəshi tərənjw mbə məlmə Efesə, war tə mbərkə kwəma nəw kwal tsa Yesəw. ²⁴ Sa nzana, mba'a tsahwəti ndə niy nza tifa, Demetəriyəsə, kə məndi kaa slən tsa ci, ndə vas shiy ghəci. Ka naa dza na, ka vas shiy jəw jəw tə tsahi mbəzə. Wa'i ciki ta hyala tsa har məndiy *Artemisə. Dzəghwa, dalala tərənjw ghəciy kwəməvə gəna ta wa kaa mbəzli ka naa vas shiy li shi gwanashi, lə vas shi ci va. ²⁵ Dza na tə nahwəti vici, mba'a bəsəti mbəzli ka na vaa vas shiy li shi, mba'a nihwəti ka vas shiy gwanashi. Ma kə ngəshi sa bəsətishi na na: «A mbəzlee, a ghwəy sənay tə shi vas ghwəmmə ni kwəməvə ghwəmmə gəna ta pala shi zəməvə dzəghwa hwər ghwəmmə. ²⁶ Sana kiy, ava ghwəy nay lə mətə ghwəy, ka favə sləmə ghwəy njasa gəzə Pəl dzəkən kwəma va. Ma kəy, ma shi ngati ndə ngəri lə dəvə ci, ta nza ghəshi ka hyalay, waa Hyala katar na na ghəshiw, kə. Vanay sənəzvay, kwəma gəzəkə na va tsəgha na, mbəzli đanj zləbavə na. Kwataka mbəzli tikə mbə məlmə Efesə na gwa'a tsəgha tala baw, đanjba mbəzliy zləbavə kwəma ci va mənishi na tə hidī ka Azəy. ²⁷ Vanta kwəma vay, ta sawanti sløni ghwəmmə na dza na. Kwataka sløni ghwəmmə na gwa'a tsəgha na tala baw. Ya ciki ta mbəri hyala ghwəmmə na dikə na, har məndiy Artemisə na, nja shi kama vəri ti dza naa zhəghəy. A ghwəy sənay kaa hyala ghwəmmə va pəra'wanta mbəzli tə hidī ka Azəy lə mbəzli tə hidī gwa'a gwa'a dəvə shi. Avanta kwəma gəzəkə Pəl na sanay, ra'i dza naa zamti dikə tsa hyala ghwəmmə na» kə.

²⁸ Ma sa favə mbəzli bəsəti Demetəriyəsə va kwəma va tsəgha na, mba'a nəfə tsa shi satiy tərənjw, tapə ghəshi dzəmbəshi mbə ngwəmə lala zlanjlan, ma kə ghəshi na: «Kay, dikə na Artemisə hyala ka Efesə!» kə ghəshi. ²⁹ Dzəghwa kwəma va mba'a pəliverivata dzar mbə məlmə gwa'a gwa'a. Kə mbəzli mba'a ghəshi səəshi tərənjw. Dza ghəshi mba'a ghəshi kəəsəvə kar Gayəsə ghəshi lə Aristarkə, mbəzli ka Masedəwan, shi

kwa zəəre kwətij na lə Pəl mbə dza ci. Dza ghəshi ka tərə kwəshəl gwanashiy dzəti bəghə lə mbəzli va. ³⁰ Ka dī dzəghwa kwəma mbəzliy basəshi va Pəl ta gəzə kwəma na, mba'a mbəzliy nəw Yesəw daməti. ³¹ Zhini nihwəti mbəzli dikə dikə ni mbə mbəzli tə hidī ka Azəy, madigahiy Pəl ba na, mba'a ghəshi ghwənanakə miy, a kə ghəshi na: «Titi hwə ka dza ghaa dzəti bəghə va ma!» kə ghəshi.

³² Ma mbəzli tifa tə bəghə ki na, cəke' ghəshi səəshi, war ngwəmə ghəshiy ngwəmə lala. Kwətita na gəzə tsatsa, kwətita na gəzə tsava ghəshi. Ma dāŋ tsa mbəzli mbə shi na, kala sənay ma shi basəshi ghəshi ti. ³³ Dzəghwa *ka Zhəwifə mba'a ghəshi garəy tsahwəti ndə kwa kwəma shi, Alekəsandərə, kə məndi kaa slən tsa ci. Dza nihwəti mbəzli mbə vərəm tsa basəy va, mba'a ghəshi dzaa gəzənci kwəma mənta va kaa Alekəsandərə tsa va. Dza ntsa va mba'a kafəti dəvə ci, a mbəzli mbəə nzəyshi dəkədəkə, ta mbə ghəciy gəzanshi shiy mənishi. ³⁴ Ma sa fəti ghəshi ghən, ndə ka Zhəwifə na, kə ghəshi na, dza ghəshi gwanashi ka mətəshə ngwəmə lala zlanzlan, gar dzar tsahi bakə ghəshi məniti, war mbə gəzə: «Dikə na Artemisə hyala ka Efesə!» kə ghəshi.

³⁵ Ma sa məniti ghəshi gar tsahi bakə mbə ngwəmə lala ki na, dza ndə tsashi shiy mba'a dəpəti mbəzli, Ma kə na: «A mbəzli ka Efesə, ya wa ndəy, aa sənay, mbə məlmə Efesə ndəghwə məniti ciki ta mbəri tsa pəra'wə məniti dəvə mbə kaa Artemisə dikə na, ghəshi lə pa nəzə va tərəkəvata səəkə mə ghwəmə gwa'a. ³⁶ Njana nzana tsəgha ghənzə, kala kwəma gar kə ghəpə mənidiy dzəkənəy, wəzəba dəpayvanwəy ghwəy na, ka mənī kwəma ghwəy ya naməba nəzə lə diva ya jəw ma! ³⁷ Sənzənvay, avanay ghwəy kəsəkə mbəzli bakə ni ni tikə, a ghəliti shi mbə ciki ta mbəri tsa ghwəmmə ghəshiy, tsəərəti mbəri tsa va ghəshi dīfaw. ³⁸ Mba'a kə Demetəriyəsə lə ka ghəra sləni ciy dī har ndəə dzəti ngwəvəy, a vici basə ngwəvə tifa kwətita, lə mbəzli ka sla ngwəvə va tifa, mbala ghəshi ta gəzə kaa mbəzli va, a ghəshi sləkətishi. ³⁹ Ma mba'a kə nahwəti kwəma dī ghwəy sləka tifa, ndəghətim nza ghwəy gəzə fəca basəva tsa ghwəmmə ndimndim tsa. ⁴⁰ Vanay sanay, a mbəzli ka *Rəm dikə dikə niy mbay bətəŋwəy ka nihwəti mbəzliy dī tsahwə na shi kwəma, mbərəkata na nəw məniti tə hidī ghwəmmə, tə mbərəkə kwəma mənita na ndatə. Sa nzanay, kwəma tifa sana gar

nə ghwəmmə, ta kwəma tsa' na basəŋəy ghəy, pə ghwəmməw. War hash dza ghwəmmə hashimmə» kə. ⁴¹ Ma sa gəzəkə na tsəgha na, mba'a gəzanshi kaa mbəzliy basəshi va, a ghəshi dzashi.

20

Pəl dzar tə hidī ka Masedəwan lə hidī ka *Gərekə, ta dzəmbə məlmə Tərəwasə

¹ Ma ləy hwəm sa dəpəta kwəma mbə məlmə Efesə na, kə Pəl, basə basəti mbəzliy nəw Yesəw, dza na mba'a mətəshanavəshi bərçi, mba'a səkwamtishi. Ka madī ghəcī ta dzay dzəti hidī ka Masedəwan ki. ² Ma ghəcī mbə dzar mbə məlməhi tə hidī va na, mba'a mətəshanavəshi bərçi kaa mbəzliy nəw Yesəw lə gəzə kwəma Hyala ghəŋghən ghəŋghən. Dza na ki, mba'a dzay dzəti hidī ka Gərekə. ³ Mba'a nzaynza tə hidī va tir mahkan. Ma ghəcī mbə gwəwava ta madīy dzəghwa kwambəwal ta dzaa dzəti hidī ka Shiri na, mba'a favə mbə pəhə kwəma na *ka Zhəwifə ta dza ta pəslī ci mbə kwal ghəcī Pəl, kə məniti. Sa favə Pəl na, dza na mba'a zhəghəti kwal dza kwa hidī ka Masedəwan ta dzəti hidī ka Shiri. ⁴ Nihwəti mbəzliy nza kwasəbə ci ta pəhə pa' tə hidī ka Azəyəy, avanashi slənədəmər shi, kar Səpatəra zəghwə Pirəsə, ndə ka Bərə, ghəshi lə kar Aristarkə lə Sekəndəsə, mbəzli ka Tesalənikə, mba'a Gayəsə ndə ka Dərbə, mba'a Timətə, mba'a kar Tishikə lə Tərəfim, mbəzli ka Azəy. ⁵ Ma mbəzli kwasəbə Pəl va ki na, mba'a ghəshi dzashi tə kwəma ge'i tə tsahwəti pi, ta dza ta ndəghəŋəy mbə məlmə Tərəwasə. ⁶ Ma ghəy na ghəy ki na, mba'a ghəy nzəyŋəy ta tsə ka mənidiy zəmə pəŋ tsa kama cinjini ti mbə. Ma sa kəfita tsə na, mba'a ghəy dzaŋəy dzəghwa kwambəwal mbə məlmə ka Filipə, ta dzəmbə məlmə Tərəwasə. Sa məniti ghəy vici cifə mbə kwal, mbə dzəy tə yam na, nishə ghəy mbə məlmə Tərəwasə mba'a ghəy dzaa kəsashi mbəzli ghəy va mbəba. Ma sa tsəhəŋəy ghəy na, mba'a ghəy hinjəy mbə məlmə va ləwma kwətij.

⁷ Ma fəca dəmasə hetihwer na, mba'a ghəy basəŋəy ta zəmə dafaa zəzəə dzəkən Yesəw. Dza Pəl mba'a ghati gəzanshi kwəma Hyala kaa mbəzli. Tərəwŋ ghəcī nzata nza mbə gəzə kwəma, pa' tar dāŋkala vərđi, sa nzana mbə dī dzay ghəcī tə həzlimə. ⁸ Ma mbə pətsa basəŋəy ghəy va mbə, mə ghən tsahwəti ciki na, dāŋ gərkəwahi mbəba. ⁹ Mba'a tsahwəti dinikwə niy nza tifa, slən tsa ci na, Ewtikə,

mənzəy ghəci kwa mergi tsa tē ciki. Ma ghəci na, tərənjwəy hi dənəvə. Ma sa nzati Pəl nza tē gəzə kwəma ci va bititi tsəgha ki na, dza zəghwə va naci, fəriŋ bəti hi. Kə bivə bəkə tərə səkəkə məkə kwa mahkana ciki tsa məkə ghən nihwəti ceker səkwa dzəti hidī. Dza mba'a mēndi səkwashī, mba'am səvərishiy dzəkən, sa nəkə mēndi kafə, kəkə mēndi kafakati, tsa' kəkə mēndi na, mətī mətī ghəci. ¹⁰ Dzəghwa Pəl kwərakwə mba'a səkway dzəkən, sa səkway na na, dza na gələb, gələbəy kən, hwətəm hwətəmöv. Ma kəkə na: «Aya, ka dza her ghwəy ma! Tə ghwəmməy na.» kəkə. Dza mba'a zhiməy zhimə ciki, ghəci Pəl.

¹¹ Ma sa zhiməy Pəl na, mba'a ngangavəri pən, mba'a tahanavashi kaa mbəzli, mba'a ngavə tsa ciy zəməhwə. Ləy hwəm difa na, tapə ghəci ta gəzanshi kwəma, pa' təkədi pi. Ma ka madī ghəciy dzay di ki. ¹² Dza mba'a dinikwə tsa va saty, mba'a mēndi bəghə jighi ləməciy. Mba'a nava kwəma dərətī mbəzli dalala ki.

Pəl kafəy mbə məlmə Tərəwasə, ta dzəmbə məlmə Miletə

¹³ Ləy hwəm shi va, ma kəkə Pəl kaa ngənjəy na: «Mbalam bəm kwambəwal a ghwəy dzəmbə məlmə Asəsə, na neyey, ləkə sadə dzee ta dza, nzee kəsənjwəy» kəkə. Dza ghəy na ghəy ki, mba'a ghəy dzənjəy təkə kwəma təkə kwəma kwa kwambəwal dzəmbə məlmə Asəsə ta dzaa ndəghə Pəl mbəfa. ¹⁴ Ma sa kəsənjəy na na, mba'a ghəy bəvə kwa kwambəwal tifa ki, ka dzənjəy dzəmbə məlmə Mitilen. ¹⁵ Dza ghəy mad' madīnjəy mbə Mitilen, war kwa kwambəwal, ma təkə həzlimə na, mba'a ghəy tsəhənjəy vəgha Shiyəw. Mba'a ghəy kafənjəy, səvəri kwədīm ghəy tsəhənjəy vəgha Saməsə, mba'a ghəy garənjəy tifa. Ma təkə vəghwə tsa həzlimədzə na, nishə ghəy mbə məlmə Miletə, mba'a ghəy səəmənjəy kwa kwambəwal tifa. ¹⁶ Kala garə ghəy mbə Efesə, sa nzana mba'a Pəl niy gəzəti tanjəmti məlmə Efesə, kala tsəhəy ma mbə, vantaa ghəci taa dzəmti vici təkə hidī ka Azəy va. Sa nzana mbə diva ghəci ta mbə vici tsə Pəntekwətə kəsəy mbə məlmə Zherəwzalem, ghəci gar mbata tsəgha.

Gəzə kwəma Pəl kaa mətikwəkwər mbə mbəzliy nəw Yesəw mbə məlmə Efesə

¹⁷ Dza Pəl ki, sa di ma na garə mbə Efesə, bənj ghwənay miy ta haka mətikwəkwər mbə mbəzliy nəw Yesəw mbə məlmə

Efesə ta səkəkə ghəshiy dzəvəgha, ghəci mbə məlmə Miletə. ¹⁸ Ma sa səkəkəshi ghəshi, ma kəkə kaa ngəshi na: «Ghwəy kiy, a ghwəy sənay, njasa niy nza nžəy tsee ləkə ghwəy, ghala ghee tsəhə təkə hidī ka Azəy, pa' ndatsə gwa'a. ¹⁹ A ghwəy sənay, mbə slənəe ghərahwee kaa Ndə sləkəpə mbə ghəyəy, niy kəlī ghənəe tərəw. Pəkw ləkə wahəta wahəhwee mbə sləni va. Ngəra'wə tsaa niy sara *ka Zhəwifə, sa ka ghəshiy pəla war kwal tsaa pəsəlira, ta garətī kwəma Ndə sləkəpə bə na, a ghwəy sənay. ²⁰ Zhini bay, a ghwəy sənay, nihwəti shiy tifa gar kətītənjwəy, mba'ee niy mbələyshi va ghwəy mbə kwəma Hyala gəzəhwənjwəy yaw. Gwa'a gwa'a gəzəmtənjwəyshee, ka bəniwəyshi təkə ngwəla mbə mbəzli, ləkə dzar kəy ghyeghyer ghwəy gwa'a. ²¹ Mbə slənəe vay, bazhə bazhə gəzənakəshee kaa ka Zhəwifə, ləkə kaa *mbəzliy kamaa ka Zhəwifə gwa'a, a ghəshi tsa titihwə kaa Hyala, ka zhəghanti nžəy tsa shi, ka banavə nefer shi kaa Ndə sləkəmmə Yesəw.

²² Avənanəy mba'ee sana kiy, a pə ghaa dzəmbə məlmə Zherəwzalem kəkə *Safə tsa Hyala dēwdēw tsa kaa ngəra. Sənashi shiy dzaa kəsara mbəbēe kiw. ²³ Ma nanzəy, ya mbə namafa məlmə tsəhəe na, mbə gəzəra kwəma na Safə tsa Hyala. Ma kəkəy, mbə ndəghənjəy nžam ta fənjaa dzəghwa fərshina, ləkə ta sanja ngəra'wə, kəkə ngəra. ²⁴ Əy, ma ta na neyey, nəkə ya war hwa' pən kaa piy tsa piy ya təkə hidīw. A na di yay mba'ee kəkəmti ghəra sləni ndara Yesəw Ndə sləkəpə. Sləni vay, ghənzə na gəzə Yəwən kwəma wəzə na kaa mbəzli, ta mbə ghəshiy sənay a Hyala mananatishi wəzə hwər tsa nžə, kəkə ghəshi.

²⁵ E sənay sənəzəna, ghwəy gwənanjwəy ghwəy mbəzli tərərhəwee va tərwrə mbə ghwəy, mba'ee gəzəvənjwəy kwəmaa dzəkən sləkə tsa sləkə Hyala mbəzliy, ka zhini ghwəy nata mətsee ghwəla gwənanjwəy. ²⁶ Va tsəgha gəzənjwəy ya ndatsə sana, yənəy, gwa'a na nee sləni, ya a dza ndə mbə ghwəy zəyəy, kwəmee mbə ghwəla nee kiw. ²⁷ Sa nžanay, gwa'a gwa'a camtənjwəy ya kwəmaa niy pəhəti Hyala mənī nžə kaa mbəzli. Mbələy nahwətēe mbə ya namafa nžəw. ²⁸ Va tsəgha, ghwəy ghwəy mətikwəkwər mbə mbəzliy nəw Yesəwəy, mənī təkə ghwəy məkərli ta ndəghwə ghən tsa ghwəy, ləkə ta ndəghwə mbəzli fəmbənjwəy Safə tsa Hyala ni mbə dəvə ghwəy, ta ndəghwəshi ghwəy wəzə. Hyala mbəlītishi na ləkə miymiy zəghwə

nzə, gwəməvəm ndəghwə shi wəzə.

²⁹ E sənay, ləy hwəm tsee sa kee dzaray, ta səkəkə dza nihwəti mbəzliy dzəmbə ghwəy ta məninywəy jikir, nja dəghwawa jezli. ³⁰ Ya səvəri mbə ghwəy, ta tiva dza nihwəti mbəzli, ka ghəshi dza na, ka bənipə shiy kama katanj ni, ta ngədi mbəzliy nəw Yesow, ta nəw kwəma shi va. ³¹ Va tsəgha kiy, ndəghwə tə ghwəy ghan tsa ghwəy wəzə. A ghwəy sənay piya mahkan məntee mbə ghwəy, ka cinwəy kwəma kwətinj kwətinj tsa ghwəy, havəghwə lə həvir, lə wahə kwa mətsee fəcahwəti.

³² Ma nana kiy, gwa'a na nee kwəma. Avee zlanwəy kaa Hyala mbə dəvə nzə. Nza kwəma wəzə hwər tsa nzə ndəghwəy. Ghənəz Hyala nza bərci və ta zhiniy bənjwəy bərci kwa kwal Hyala lə ta bənjwəy ni ghwəy shi pəhəti na bəshi kaa mbəzli nzə gwanashi. ³³ Ma na nee kiy, a ghwəy sənay, ghala vəghwə tsaa nzee mbə ghwəy mənəhwə mətsee ta gəna ndə, ya ta tsahi mbəzə ndə, ya ta ləkwasahi ndəw. ³⁴ A ghwəy sənay də'wə ghan tsa ghwəy, njasa gharahwee sləni lə dividivee ta təhə ghəzli tə ya, lə na tə mbəzli kwasəbee gwa'a. ³⁵ Kwəma mənəe va tsəghay, ta mbəzə cinwəy, war mbə ghəra sləni lə dividivi ghwəy, kala mənə ma mətse ta ni ndə shiy dza ghwəy mbay kətiti ka daw bərci. Zəzə tə ghwəy dzəkən kwəmaa gəzəkə Yesow Ndə sləkəpə va də'wə ghan tsa ci, ma kə niy niy: Tərənjwə ntsaa bə shiy kaa ndə ka naa kwəməvə təfə miy tsa Hyala kən ntsa bənci mənədi va shiy, kə niy niy» kə Pəl.

³⁶ Dza Pəl sa gəzəmti na kwəma va tsəgha na, mba'a gələbəy tə shinin ci, ka cə'wə Hyala ghəci li shi gwanashi. ³⁷ Dzəghwa ghəshi gwanashi, ka təhwəni dalala, dza ghəshi ka hwətəmə Pəl, ta kərnə səkəwə ci. ³⁸ Ma kwəmaa gwəra vaa mətsehwə zhanatishi nefer shiy, sa nə Pəl va: «Ka dza ghwəy zhiniy nata mətsee ghwəlaw» kə. Ləy hwəm ki na, mba'a ghəshi pəhay pa' tə pətsa mađi na ta dzay dzəghwa kwambəwal.

21

Wə Pəl mbə məlmə Zherəwzalem

¹ Ma sa tihəvəriwanəy ghəy li shi, lə zhə kwa hwər na, mba'a ghəy dzanəy dzəghwa kwambəwal. Ka dza slarə dzəti nihwəti hidī tə jipə yam, Kwəsə, kə mənədi slən tsa shi. Ma tə həzlimə na, mba'a ghəy kafənəy tifa, dza nishə ghəy

tsəhənəy mbə Rədesə. Ma sa mađi ghəy tifa na, tsər kwədim mbə məlmə Patara. ² Mba'a ghəy kəsata kwambəwalə dzaa dzəti hidī ka Feniki mbə Patara, mba'a ghəy dzəghwanəy, ka dzanəy. ³ Pə ghəy, mba'a ghəy tsəhənəy ndəkəwə ndəkəwə vəgha nihwəti hidī tə jipə yam, Shipər, kə mənədi slən sa shi, ka pəzli ghəshi va ghəy, ghəy kwa kwambəwal. Dza mbərekə ghəy zlashi tə kwa zlebi ghəy, ka dzanəy dzəmbə hidī ka Shiri. Sa tsəhənəy ghəy mbə məlmə Tir tə hidī ka Shiri ki na, mba'a ghəy səkəwanəy kwa kwambəwal, sa dza mənədi ta pa shi səəmə kwa tifa.

⁴ Dza mba'a ghəy kəsashi mbəzliy nəw Yesow mbə məlmə va, mba'a ghəy hyayvanəy li shi, vici mbərfən. Ghala vəghwə tsaa nza ghəy va mbə shi ghwəlanəy, a *Safə tsa Hyala niy gəzanshi kwəmaa dzəkən Pəl. Ma kə ghəshi niy ni kaa Pəl ki na: «Ka dza ghəa dzəmbə məlmə Zherəwzalem ma!» kə ghəshi niy ni. ⁵ Dza ghəy na ghəy ki, sa mənəta vici mbərfən na va na, mba'a ghəy səvərinəy ta dzanəy. Dzəghwa ghəshi gwanashi ghəshi lə mi'i shi, lə ndərazhi shi gwa'a, mba'a ghəshi pəhanəy səvəri mbə məlmə va pa' pərikə tə ngwəla. Ma sa səvərinəy ghəy lə shi gwa'a na, mba'a ghəy tsəhənəy miy kwəfaa kərkəva ma. Ma tifa na, dza ghəy mba'a ghəy gələbəy shinin ghəy mbə hidī, mba'a ghəy cə'wəti cə'wə. ⁶ Dzəghwa mba'a ghəy səkəwəmtəvanəy li shi. Dza ghəy ki, mba'a ghəy dzanəy dzəghwa kwambəwal. Ma ghəshi na, ka zhəshiy jighi kwərakwə ki. ⁷ Ma sa kafə ghəy mbə məlmə Tir na, mba'a ghəy tsəhənəy mbə məlmə Pətələmasə. Ma tifa na, mba'a ghəy səkəwəti ngwarməmə mbə nəw Yesow mba'a ghəy nzəyənəy li shi vici kwətinj. Ava tifa kəray ghəy lə dza kwa kwambəwal ki.

⁸ Ma way pi tə həzlimə na, mba'a ghəy kafənəy tifa, ka dzanəy dzəmbə məlmə Shezare. Sa tsəhənəy ghəy mbə məlmə va na, mba'a ghəy dzanəy dzəkə ghi tsa Fəlipə, ndə ci kwəma Hyala kaa mbəzliy sənata ma, ntsa mbə mbəzli mbərfən ni va niy tivə mənədi mbə Zherəwzalem ta sləni. Mba'a ghəy nzəyənəy li. ⁹ Ma ghəci na, lə ghyehi və fəfə, degheghir, kwa ciki shi ghəshi. Ka gəzə kwəmaa səkəkə va Hyala ghəshi.

¹⁰ Ma sa hyayvanəy ghəy tifa gar dzar vici jəw na, mba'a tsəhwəti ndə gəzə kwəmaa səkəkə va Hyala səkəkəy səkəkə tə hidī ka Zhəwde, slən tsa ci na, Agabəsə.

¹¹ Ma sa sækøy naa dzøvægha ghøy na, dza na tsan bæv mægapa pæhæva Pæl, Diyakø pæhæti shifshid ci læ dividivi ci læ mægapa va, ma kə na: «A kə Safə tsa Hyalay: Ava tsøgha dza *ka Zhøwifə mbə Zherøwzalem pæhæti ndə mægapa tsa, mba'a ghøshi dzaa banavə kaa *mbözliy kamaa ka Zhøwifə mbə dövə shi, kə» kə. ¹² Ma sa favə ghøy kwəma va, ghøy læ nihwæti mbözliy nəw Yesew mbə Shezare na, «A Pæl, titihwə bashamti dzaa dzəmbə məlmə Zherøwzalem» pə ghøy. ¹³ Dzəghwa ma kə Pæl kaa ngønyə na: «Wantsa gəla shi mənī ghwøy ni, ka titihwəni, ta mbə hwər tsee zhəra tay? Ma yən tsa nay ghwøy tsa na neyey, e zləbavə mēndi pəhətəra mbə məlmə Zherøwzalem, ya pa' ka pəslitəra na gwa'a, tə mbərkə slən tsa Yesew Ndə sləkəpə» kə. ¹⁴ Dzəghwa dzəghə' ghøy kaa daməci na, shəj ghəci ta zləbavə. Dza ghøy ki, mba'a ghøy nzəyñy gwəñyñy. Ma pə ghøy kaa na kəray ghøy ti na: «Məniva shi va njasa dī Ndə sləkəpə ki» a pə ghøy.

¹⁵ Ma løy hwəm hi tsa hyayvanøy ghøy va mbə Shezare na, mba'a ghøy pəhəti shi ghøy, ka dzanøy dzəmbə Zherøwzalem tsøgha. ¹⁶ Mba'a nihwæti mbözli mbə mbözliy nəw Yesew mbə məlmə Shezare nza kwasəbə ghøy kwərakwə. Dza ghøshi, mba'a ghøshi pəhəghəñy dzakə ghi tsa Mənasən, ndə ka Shipər, ta hi ghøy kəyba. Mənasən tsa vay, ndə nəw Yesew ghəci ghala mbəradzəy.

Tsəhə tsa Pəl kəghi tsa Zhakə

¹⁷ Ma sa sækəñy ghøy dzəmbə Zherøwzalem na, mba'a ngwarməmə mbə nəw Yesew ka'wətəñy læ vøshi. ¹⁸ Ma tə həzlimə na, mba'a Pəl dzakəy læ ghøy dzakə ghi tsa Zhakə. Dzakə ghøy na, mbözliy 'wa kwal kaa mbözliy nəw Yesew gwanashi kəyba basə basə. ¹⁹ Dza Pəl ka səkəwəshi ki. Ma sa səkəwamtishi na na, mba'a slanəkəshi shi mēnti Hyala gwanashi səvəri mbə sløni ghərahwə na mbə *mbözliy kamaa ka Zhøwifə. ²⁰ Ma sa favə ghøshi kwəma va tsøgha na, mba'a ghøshi falti Hyala. Dzəghwa ma kə ghøshi kaa Pəl ki na: «A gha nay də'wə ghən tsa gha sana ki zəmə, njasa banavə ka Zhøwifə dāñ nefer shi kaa Yesew. Ghøshi gwanashi kiy, mbözliy 'yambə ghən tsa shi mbə nəw kwəma pəhanavə Hyala kaa *Møyizə ta bəmmə na ghøshi. ²¹ Mad' kiy, mba'a ghøshi favə kwəma dzar kwa kabaka gha, dzəkən kwəma bananshi gha kaa ka Zhøwifə nəyshi dzar mbə *mbözliy kamaa ka Zhøwifə. Zlatam nəw

kwəma bəkəmmə Møyizə, əntaa ghwøy *slaslanishi fə'yasa kaa ndərazhi ghwøy ma, ka nənəw kwemer jijihinwøy ghwøy ma, pə gha kaa ngøshi, kə mēndi. ²² Njaa dza ghwəmmə mēni sana sənəznəvə kia? Avənanay ya njaaba sana kiy, war ta favə dza ghøshi, a gha səkəñə tikə, kə ghøshi. ²³ Va tsøgha, ma pə gha mēntiy, zləbati mēni kwəma dza ghøy na ta gəzəñə. Anay, a mbözli va ghøy tikə fadə, mba'a vəghwə tsaa niy gəzəkə ghøshi ta mēni sløni kaa Hyala kədiy, tərmbə war dza ta sløni ghən tsa shi, læ mēni na gwanata na kwəma kə mēndiy mēni njasa gəzəkə Hyala kaa Møyizə. ²⁴ Pəməvəshi, a gha dzaa yabanti kwəma tar ghən tsa gha njasa gəzəkə kwəma bəkəmmə Møyizə kwasəbə shi. Nza gha banavəshi dəbeker dza ghøshiy slasla kaa Hyala, ta mbə mēndiy slənənamti ghənedemə shi. Ma tsøghay, a mbözli gwanashi dzaa sənay, ma kwəmaa niy favə mēndi va dzar kwa gha na, kwəma mbəw, kwəma gəm na na! Na na gha də'wə ghən tsa gha kwərakwə na, mbə nəw kwəma pəhəti Møyizə nza gha wəzə læ kwal tsa nzə, kə mēndi taa ni. ²⁵ Ma na mbözliy kamaa ka Zhøwifə, mba'a ghøshi banavə nefer shi kaa Yesewəy, a ghøy tsaslanaghøshi zliyah, njasa niy sləkati ghwəmmə va. Mba'a ghøy gəzanshi a ghøshi ndəghwə ghən tsa shi va kwəfəghə shi tahwə mēndi mbəri li shi, læ va zəmə miymiy, læ va zəmə sa bərti bərti tsa, læ va mēni ghwərghwər» kə ghøshi.

²⁶ Dzəghwa Pəl ki, mba'a zləbavə kwəma va, kə mba'a pəməvə mbözli va. Ma tə way pi həzlimə va na, mba'a dzaa yabanti kwəma tar ghən tsa ci kwasəbə shi. Løy hwəm na, mba'a dzay dzəmbə *ciki Hyala li shi ta ci vici kərə tsa yabə kwəma kən ghən shi, ya vaa ndə mbə shi na fəcava ghəci dzaa səkə ta slasla dəbeker kaa Hyala.

Pəl mbə ciki Hyala

²⁷ Ma tə kwa mbərfañə vici na, dza kar Pəl mba'a ghøshi kərnənti yabə kwəma kən ghən tsa shi. Ma ghalaba na, mba'a nihwæti *ka Zhøwifə səkə tə hidī ka Azəy nay Pəl mbə ciki Hyala. Ma sa nay ghøshi na, ghavə ghøshi tsøgha ki, hør ghøshi hørəvə mbözli gwa'a, ban ghøshi kəsəti Pəl. ²⁸ Ka ngwəmə lala ghøshi, ma kə ghøshi na: «A mbözli ka *Izərayel, kətinəyəm! Avənanəy ntsaa ndərə hwəlfə ka Zhøwifə va mbə gəzə kwəma ci kaa mbözli, ya kwəma dza na. Ava ghəci na saa ndərə kwəma

pøhetømmø Hyala va, mba'a ciki Hyala tsa. Zhini diba kiy, dza pøm pømambø *mbözlyi kamaa ka Zhøwifø mbø ciki Hyala. Shi va sanay, a sawanti dæwdæw tsa ciki Hyala tsa va, na gøzø nwø» kø ghøshi.

²⁹ Ma gøzø ghøshi kwa kærni kwøma na tsøghay, sa niy nay ghøshi Pøl dzar mbø mølmø ghøshi lø Tørafim ndø ka Efesø. Ntsa vay, ndø ka Zhøwifø naw, nda pømambø Pøl mbø ciki Hyala, kø ghøn tsa shi niy ni. ³⁰ Dzøghwa ki, gwa'a gwa'a kwøma va pølita dzar mbø mølmø, ka søøkø kwaba, ka søøkø kwaba mbözli, dza ban ghøshi køsøvø Pøl, ka mbahe søvøri mbø ciki Hyalaa dzøti ngwøla. War sa søvørishim li na, disl mændi kakalay miy ceker. ³¹ Dza ghøshi ka pøla kwal tsa pøslit Pøl. Dzøghwa mba'a nøwø tsa kwøma va tsøhøy va kwømanda tsa ka sawji ka *Røm. Ma kø mændi na: «Waa kwømaa sa nza mbözli ka Zherøwzalem gwanashi mbøw» kø mændi. ³² Dza na nza'jøw ghøci dzaa harvø ka sawji lø mbözli dikø dikø ni dzar mbø shi, ka dzaa dzøti pøtsa møniva shi va. Ma sa nay mbözlyi basøshi va kwømanda søøkøy ghøshi lø mbözli harvø na va na, mba'a ghøshi zlay dæ'wø Pøl. ³³ Dza kwømanda ki, mba'a kætøghøvay dzøvøgha Pøl, ban køsøti. A kø kaa mbözli ci na: «Tsaghvam kwa døjw tsahi bakø» kø. Dza na tapø ta døw kwøma va mbözli, ma kø na: «Wa sløn tsa ntsaa? Wantsa shi mænti naa?» kø. ³⁴ Dza nihwøti mbözli tifa ki, ka gøzanci kwemer va, ghøngøn ghøngøn: «Ava tsa' na nana kwakø, kø nihwøti, a' tsa' na nava bay, kø nihwøti diba.» Kala mbay ghøci favø kwøma zløfancim va sa nzana tøerøjw mændi gaka, ka ngwøngwømø lala. Dza na ki, mba'a gøzanshi kaa ka sawji a mændi bøghø Pøl dzøti berki tsa ka sawji. ³⁵ Dza ka sawji ka dzashi li. Sa tsøhøshi ghøshi lø Pøl tø dæl pøtsa miy berki tsa va ki na, mba'a ka Zhøwifø kaføshi ta pøla pøslit ci. Dza ka sawji ki, ka bø Pøl bøbø, va nøghøtaa ghøshi dæ'wø. ³⁶ Mbözli gwanashi na, war ka nøw Pøl lø lala tøerøjw tøerøjw. Ka gøzø: «Pøøslim! Pøøslitim ka mbøri!» kø ghøshi.

Pøl gøzø kaa mbözli njasa nza nzøy tsa ci tø hidì

³⁷ Ma Pøl ndøkøwø ndøkøwø ta dzømbø tø miy ciki berki tsa va ki na, tapø ghøci ta gøzø kwøma kaa kwømanda tsa ka sawji tsa va, lø kwøma ka *Gørekø, ma kø na: «Zlayra kwal gha e gøzøna kwøma jøwø na?» kø. Ma kø ntsa va na: «Waa ka favø kwøma ka Gørekø gha di na?»

³⁸ Ndøba gha na ndø ka *Ezhipøtø tsa niy ghavø na ci va kwøma dzømbø tifa, kala zløba ma kwøma ngwømna, dzøghwa na, mba'a basøvø mbözli ka rafø bøløkøwø fadø møtsøkøø dzay dzømbø gamba li shi niy nø ya ni?» kø. ³⁹ Ma kø Pøl na: «A awø, na neyey, ndø *ka Zhøwifø nzee, mbø mølmø Tarsø tø hidì ka Shilishi yakøram, Tarsø vay, mølmø dikø na na. Ø cø'wønjee na gha, titihwø, zlayra kwal e gøzanshi kwøma jøwø kaa mbözli ni» kø. ⁴⁰ «A kwal va gha, gøzø kwøma gha va» kø kwømanda ngøci.

Dza Pøl ki, garø garøy mæ dæl pi, miy ciki, kaf kafata døvø ci kaa mbözli, ta mbø ghøshiy garøti gaka. Ma sa nzøyshi mbözli shalalal ki na, tapø Pøl ta gøzanshi kwøma kaa mbözli kwa kwøma ka *Ebørø, ma kø na:

22

¹ «A ngwarmøhira ghwøy lø døhira, favøm kwøma dæe na gøzønjwøy sønzønva, ta pa ghwø køn ghøn tsee» kø. ² Ma sa favø ghøshi ghøciy gøzanshi kwøma lø kwøma ka *Ebørø, kwøma shi na, mba'a ghøshi møtsøhøø nzøyshi døkødøkø. Ma kø Pøl na: ³ «Yønøy, ndø ka Zhøwifø nzee, mbø mølmø Tarsø yakøra mændi, mølmø tø hidì Shilishi. Tikø kølee mbø mølmø Zherøwzalem na, mba'ee bønøhwø kwøma pøhøti jijihimmø, ka sønata kwa pøtsa køray na. Gamaliyel niy nza naa ndø bønira kwøma va, tøerøjw yøn niy 'yambø ghøn tsee mbø kwøma Hyala, njasa 'yambø ghwøy tsa gwananjwøy sønzønva. ⁴ Mba'ee sahwe ngøra'wø kaa mbözlyi nøw kwal tsa Yesow, pa' ka bøkøhwøshi, ka pøehøshi tø zø'wø, ta kølishiy dzøghwa fershina, zhø lø mi'i gwa'a. ⁵ Sønzønva, a ndø ta Hyala tsa dikø tsa mbay ndøghati føti ta kwøma va ghøshi lø møtikwøkøwø mbø ka Zhøwifø gwa'a, sa nzana, yøn mbø dzaa dzømbø Damasø ta køsøe mbözlyi nøw Yesow mba'aa, ta bøshi søøkø dzømbø Zherøwzalem, ta sanshi ngøra'wøy, ghøshi niy tsaslira na zlyahi. Ma sa kee cintishi zlyahi va kaa ngwarmøhimmø ka Zhøwifø mbø Damasø na, mba'a ghøshi tsa sønay tsøgha, katanj ghwønøkøram, kø ghøshi.

⁶ Ma yøn mbø kwal ta dzømbø mølmø Damasø, yøn ndøkøwø ndøkøwø lø mølmø va, havøghwø vici kwa ghøn na, vøtøghø, yøn nay wanj pi mønøy dalala søøkø mø ghwøma, ka mbø. Døzløtsøbø tsøbayra. ⁷ 'Wakøvø tsøgha, gwørøp yøn mæra tø hidì. Ma fee na, mæli ndø mbø gøzøra kwøma, a kø na: «A Søwl, a Søwl, waa

shiy mənishi ni sara gha ngəra'wə tay?" kə. ⁸ Ma pən na: "Wa ndə nza gha kia Ndə sləkəpə?" pən. Ma kə ngəra na: "Yən na, yən Yesəw ndə ka Nazaretə tsa sancı gha va ngəra'wə" kə. ⁹ Mba'a mbəzliy nza ghəy va li shi nay wəj pi tsa va nanzə ngar ki na, a favə məli ntsaa gəzəra kwəma va ghəshiw. ¹⁰ Dzəghwee ka dəw və: "Wa shi kee mənı sana kia Ndə sləkəpə?" pən. Ma kə kaa ngəra na: "Sati tanjan, mbalaa dzəmbə məlmə Damasə, mbəbay, a mənđi dzaa gəzəra shi dı Hyala ghaa mənı gwa'a" kə. ¹¹ Ma sa satiree na, shəjəe ta nay pi, sa bamamterə wəj pi tsa tərənəw tsa va. Dza mbəzli səkə ghəy va li shi, mba'a ghəshi kəsəghəra kəsə kəsə tə dəvəə dzəmbə məlmə Damasə.

¹² Mba'a tsahwəti ndə niy nza mbə Damasə ki, slən tsa ci na Ananiyasə. Ndə ka hazləni va Hyala ghəci, ka nəw kwəma pəhəti jijihimmə ghəci tərənəw, ntsa wəzə tsa ghəci va ka Zhəwifə mbə məlmə va gwa'a gwa'a. ¹³ Mba'a səkəkəy kəsara, gar garəy wəghee, ma kə ngəra na: "A zəmə, ə kə mətsəhi gha ghəwənishi" kə. Dza nza'jəw tsəgha, mba'a mətsəhee ghəwənishi ghala pətsa va. Dzəghwa tsa' pən na, ka nayee. ¹⁴ Ma kə na: "Hyala jijihimmə tsəhavəna na, ghala kwatəna ta mbə ghaa sənashi shi dı na, nza gha mbəə nay ntsa slar tsa, nza gha favə gaka kwəma gəzəna na lə miy tsa ci. ¹⁵ Sa nzanay, gha dza naa nza ka ndə ndəgha fətıy dzəkən. Nza gha gəzanshi shi nashi gha va, lə kwəma favə gha va gwa'a kaa mbəzli gwanashi. ¹⁶ Nana sənəzəna kiy, wa shi zhini ghaa ndəghə ghəwəla kia? Sati, a mənđi mənəta *batem. Nza gha cə'wə Ndə sləkəpə ta mbə Hyalaa yabantəna kwəma gha jikir na" kə.

¹⁷ Ma tə nahwəti vici ləy hwəm kwəma va na, mba'ee zhəghəghəvaraa zhəmbə Zherəwzalem. Ma yən mbə cə'wə mbə *ciki Hyala tə nahwəti vici na, mba'ee nashi shiy nja kwa shiw. ¹⁸ Avanashi shi nashee va, ma nighee na, Ndə sləkəpə mbə gəzəra kwəma, ma kə na: "A Səwl, diva mbata gha, a ghaa səvəriņa mbə məlmə Zherəwzalem. Sa nzana, ma mbəzli mbəbay, ka dza ghəshiy zləba kwəma dza ghaa gəzəə dzəkən yaw" kə. ¹⁹ Ma pən na: "Əy, a Ndə sləkəpə, a ghəshi sənay wəzə, kwatənanay pa' mbə ceker basəva ka Zhəwifə səkəe mbə kəsə mbəzliy ndəna nefe shi, mba'ee dı'wəhwəshi lə də'wəta, ka kəəlshiy dzəghwa fərshina gwa'a. ²⁰ Zhini ba, sa pəsli mənđi Etiyen tsa ndəgha fəti ta kwəma gha na, tıfəe niy nza kwərakwə, mēgarə ndəkəwə vəgha shi,

mba'ee falti pəsli tsa pəsli mənđi va. Yən niy ndəghəwə na kwəbənər mbəzliy pəsli va" pən ²¹ Ma kə Ndə sləkəpə ngəra ki na: "Waa sati, e ghəwəniņa kərəkə dzəmbə *mbəzliy kamaa ka Zhəwifə nə ya" kə kaa ngəra" kə Pəl.

²² War dəkədəkə mbəliy basəshi va nzəyshi, ka fa kwəma gəzə Pəl. Ma sa tsəhəy na tə kwəma gəzəkə na va kwa kərni va ki na, mba'a ghəshi madishi gwanashi, ka gəzə kwəma zlanzlan, ma kə ghəshi na: «Paslamtim tsatsa ndə, ka təbə na ghəciy nza tə ghəwəməyəw!» kə ghəshi. ²³ Tərənəw nəfə tsa shi satiy, dza ghəshi ka ngəwəw lala zlanzlan, ki bazla kwəbənər shi, ka ngərə kwərbi dzəta ghəwəmə. ²⁴ Sa nashi dikə tsa ka sawji ka *Rəm mbəzli vaa mənı tsəgha na, dza na ka gəzanshi kaa ka sawji a ghəshi pəməghə Pəl dzəmbə berki tsa shi ta də'wə lə kwərpə. Sa dı na va mənđiy də'wəy, ta mbə ghəciy gəzə kwəmaa səvəri, ya kala dı ghəci. Nza mənđi mbəə sənashi shi ngəwəngəwəmə mənđi va lalaa dzəkən ti.

²⁵ Ma sa pəhamti mənđi Pəl ta dza ta də'wə ki, ma kə kaa dikə tsa ka sawji bələkwə ghəci mēgarə tıfa vəgha na: «kwal va ghəwəy ta də'wə ndə ka Rəm kala mənəta ya ngəwəvə nzəə dzəkən na?» kə. ²⁶ Ma sa favə dikə tsa ka sawji kwəma va tsəgha na, nza'jəw dzaa gəzanci kaa kwəmanda, ma kə na: «njaa dza ghaa mənı lə nana kwəma kia? Ndə ka Rəm na ntsay» kə. ²⁷ Ma sa favə kwəmanda tsa va tsəgha na, mba'a səkəkəy dzəvəgha Pəl, ma kə ngəci na: «Gəzara dı, ndə ka Rəm nza gha katanə na?» kə. Ma kə Pəl na: «Əŋ» kə. ²⁸ Ma kə kwəmanda ki na: «Na neyey, gəna dən dalalaa fəyee, ghee nzaa ndə ka Rəm» kə. Ma kə Pəl na: «Iy, a na nee nee kiy, ndə ka Rəm nzee ghala yakəra mənđi» kə.

²⁹ Nza'jəw tsəgha ki na, mba'a mbəzliy niy dza va ta də'wə Pəl, ta mbə ghəciy gəzə kwəmaa səvəriy katantəvashi vəgha. Dzəghwa, mbə hazləni kwəmanda lə ghəciy, sa favə na, «ndə ka Rəm nzee» kə Pəl, mba'a niy mbəlitiy tsaghwa kwa dənəw.

Pəl tə ngəwəvə kwa kwəma ka sləka kwəma mbə *ka Zhəwifə

³⁰ Ma tə həzlimə ki na, ka dı sənata sləkar tsa kwəma basə ka Zhəwifə kwəmaa dzəkən Pəl ti kwəmanda tsa ka sawji. Dza na mba'a pəlamti Pəl kwa dənəw. Mba'a gəzanshi kaa mbəzli dikə dikə ni mbə *ka ta Hyala ghəshi lə *ka sləka ka Zhəwifə gwa'a, a ghəshi basəshi.

Dza mba'a pəməkə Pəl garəy kwa kwəma shi.

23

¹ Dza Pəl mba'a fati mətse ci tē *ka sləka ka Zhəwifə gwanashi. Ma kə na: «A ngwarməhira, yənəy, dēfədew na nəfə tsee kwa kwəma Hyala, sa nzana, ya pa' ndatsəy wəzə nəwtee kwal tsa nzə» kə. ² A kə Ananiyasə dikə tsa *ka ta Hyala kaa mbəzli wəgha Pəl na: «Ləkatiim dəvə tē miy tsa ci va» kə. ³ Ma kə Pəl ngəci na: «Yaj ta ləkayna dza Hyala kwərakwə! Gha gha ntsaa bəti ghən tsa ci tsa nja ntsa slar tsa. Ta sla ngwəvə dəkənəe nja kwəma gəzəkə kwəma pəhəti ghwəmmə gha nzəyina tifa sənzanva fa na, zhini tapə gha ta gəzə kwəmaa təbə ma va kwəma pəhəti ghwəmmə, ka ghwəni mbəzli ta də'wəra fa, pə gha na?» kə. ⁴ Ma kə mbəzli wəgha kaa ngəci na: «Wə ə tsəərə gha dikə tsa ka ta Hyala na?» kə ghəshi. ⁵ Ma kə Pəl na: «Waa niy sənay ya ghəcia dikə tsa ka ta Hyala pənəw, ngwarməhiraw! Sa nzanay, a Zliya Hyala gəzəkə, əntaa gha gəzə *kwəma jikir naa dəkən ntsa dikə tsa mbə hwəlfə gha ma, kə» kə.

⁶ Ma sa sənay Pəl bakə na takə tsa mbəzli mbə ka basə kwəma, *ka Sadəsehi nihwəti, nihwəti na, *ka Farisahi kəy, dza na, tapə ta zlapə kwəma mbə jipə mbəzli va zlanzlan, a kə na: «A ngwarməhira, yənəy, ndə Farisa nzee, Zəghwə yakə ndə Farisa yən baw fa. Avānəy tē mbərəkə sa nzana mba'ee zləbavə, ta zhakati dza mbəzli mbə mətī pən, va tsəgha nzee tē ngwəvə sana» kə.

⁷ Ma sa gəzəkə na tsəgha, mba'a ghəpə dzay dzəghwa jipə ka Farisahi lə ka Sadəsehi ki. Dzəghwa bakə mbə ghəshi təhəvərivashi ki. ⁸ Shi ngərə ghəshi va ghəpə ti shiy, sa nzana ma kə ka Sadəsehi niy kaa gəzə kwəma shiy, zhakati tsa ndə tifa mbə mətīw. Ya *ndə kwal tsa Hyala, ya hyelerəy, niva shiy tifa, kə ghəshiy niy. Ma ka Farisahi na, a ghəshi yivə, a shi va tifa gwanashi, kə ghəshi na nashi. ⁹ Dzəghwa mbəzli ka ngwəmə lala tərənəw tərənəw ki, mba'a nihwəti mbəzli mbə *ka bənipə kwəma pəhəti Hyala mbə ka Farisahi satishi, dza ghəshi mba'a ghəshi kambə ghəpə mbə kwəma va tərənəw, ma kə ghəshi na: «Am, nata kwəma yəfamti ntsa ghəy na ghəyəw! Ndə ə nzana ndə kwal tsa Hyala, ya nihwəti shiy gəzanci kwəmay əndaw» kə ghəshi. ¹⁰ Dzəghwa ka ngwəngwəliya ghəshi tərənəw mbə kə

ghəpə tsa va ki. Ma sa nata kwəmanda tsa ka sawji kwəmaa məniva tsəgha na, mba'a hazləniy vantaa ghəshi ghəvəə slikwəvəri Pəl gəm. Dza na mba'a gəzanshi kaa ka sawji: «Ləghwam dzəmbə mbəzli va, a ghəwəy kəsəkəvəri Pəl mbə shi, nza ghəwəy pəmay dzəmbə berki» kə kaa ngəshi.

¹¹ Ma fəcava həvir na, mba'a Ndə sləkəpə səkəkəy kwa shiw va Pəl, ma kə ngəci na: «Ka dza her gha tēpə ma! Ə pə gha ndahwə nəfə tsa gha! War njasa gəzəhwə gha va kwəmee tikə mbə məlmə Zherəwzalem nay, war tsəgha dī Hyala gha dzaa gəzəhwə mbə məlmə ka *Rəm kwərakwə» kə.

Kwəma tsati nihwəti mbəzli mbə *ka Zhəwifə, ta pəəsli Pəl

¹² Səvəri tē həzlimə na, mba'a nihwəti mbəzli mbə ka Zhəwifə tsati kwəma shi ka sa kwətīn na, ta pəəsli Pəl, mba'a ghəshi zəmanti fəla kwa kwəma mbəzli: «Ka zəmə shiy ghəyəw, ka sa ghəy ya yam, kala pəəsli Pəl ghəyəw» kə ghəshi. ¹³ Daj tsa mbəzli tsati kwəma va va, ka zəmanti lə fəlata na, a ghəshi tənəti fadə mətəkə. ¹⁴ Dza ndəs ghəshi səkəkəshi dzəvəgha mbəzli dikə dikə ni mbə *ka ta Hyala, lə dzəvəgha mətikəkwər mbə ka Zhəwifə. Ma kə ghəshi na: «A ghəy zəmanti fəla kwa kwəma mbəzli gwa'a gwa'a, ka zəmə shiy ghəy ya waba nzə, kala pəəsli Pəl ghəyəw, pə ghəy. ¹⁵ Va tsəgha nə ghəy ki, mbalam, ghəwəy lə *ka sləka ka Zhəwifə, a ghəwəy gəzanci kaa kwəmanda ka sawji, a ghəci pəlikəvəri ghəwəy Pəl. Njasa dī ghəwəy gwəməvə njədī kwəma kən va və, pə ghəwəy taa məniti. Ma sa ka məniti pəliy səkəkəy, ta gwəmətəvanəy dza ghəy, nza ghəy paslamti mbə kwə» kə ghəshi.

¹⁶ Dzəghwa mba'a zəghwə zhəmbəghəy Pəl favə kwəma tsati ka Zhəwifə va. Dza na kwərə dzay dzəmbə berki ka sawji, mba'a gəzəy kaa Pəl. ¹⁷ Sa favə Pəl kwəma va na, dza na mba'a harvə ndə ta mbəzli dikə dikə ni mbə ka sawji, ma kə kaa ngəci na: «Pəmanaghə zəghwə na kaa kwəmanda tsa ghəwəy, dī na gəzanci nahwəti kwəma ngəci dī» kə. ¹⁸ Tsəgha na, kə dikə tsa mbə ka sawji, dza na mba'a pəməvə zəghwə va, mba'a pəhanaghə kaa kwəmanda. Ma kə ngəci na: «Waa Pəl, ntsa kwa fərshina va harada na, mba'a cə'wəvəra ta pəmənə zəghwə nee, nza kwəma və ta gəzənə, kə» kə. ¹⁹ Dza kwəmanda pay kəsəvə zəghwə va tē dəvə ci, mba'a dzay dzəvəgha bəla li. Dza na ka dəw və: «A kwəma dī gha gəzəraa?» kə. ²⁰ Ma kə zəghwə va na: «Waa ə tsati ka

Zhəwifə kwəma ta pəesli Pəl. Həzliməy, ta səkə dza ghəshi ta cə'wəŋa, ta mbə ghaa pəməghə Pəl dzəghwa kwəma ka sləka kwəma. Ka sləka kwəma vay, ta basəshi dza ghəshi, mba'a ghəshi mēnti njasa dī ghəshi njədi kwəma kən. ²¹ Na na ghay, əntaa gha taa zləba kwəma shi va ma. Sa nzanay gar taj fadə mətsəkə na mbəzli mbə shi tē mbə, mbə ndəghə səvəri tsa ci ta pəesli. A ghəshi zəmantī lə fəlata, ka zəmə shiy ghəy, ya yam nʒə, kala ghəy pəesliti na Pələw, kə ghəshi. Sənzənvay, gwa'a gwa'a pəhamtəvashi ghəshi, ka ndəghə war va gha» kə. ²² Ma sa favə kwəmanda tsəgha na, dza na mba'a gəzanci zəghwə va: «Əntaa gha gəzə kwəma na ya kaa waba ma!» kə. Mba'a ghəshi təhəvərivashi.

Kwəmanda tsa ka sawji pəmanci Pəl kaa ngwəmna Felikəsə

²³ Dza Kwəmanda tsa ka sawji ki, mba'a harvə mbəzli bakə mbə mbəzli dikə dikə ni mbə ka sawji ci. Ma kə ngəshi na: «Mbalam basətim ka sawji diwəy bakə, mba'a ka gədewesli mbərfəŋ mətsəkə, mba'a ka gwapa diwəy bakə. Sa ka ghwəy basətishiy, nza ghwəy gwəmatəvanjəwəy wəzə gwanəwəy, ta dzaa dzəmbə məlmə Shezare, ndatse həvir, tsahi məslidə. ²⁴ Nza ghwəy pəhəti gədewesli, ta bə Pəl. A ghwəy pəmanaghə kwərīŋ kala kwəfaghay shiy kaa ngwəmna Felikəsə» kə.

²⁵ Dza na mba'a tsasliti zliya, mba'a banavəshi ta dəvə shi. Tsa' kə kwa zliya va na:

²⁶ «Yən Kwələdə Lishiyasə tsasli na zliya na, yən kwəmanda, kaa Felikəsə tsee difədifə tsa. Ə səkwəŋee. ²⁷ Ma nə ya kiy, avee pəməghəŋa Pəl. Ka Zhəwifə niy kəsəvə na, ka dī pəesliti ghəshi. Ma sa favee ndə ka *Rəm na, kə mēndi na, mba'ee dzaa mbəliti lə ka sawji və shi. ²⁸ Dzee mba'ee pəməkəvəriy dzəghwa kwəma *mbəzliy sləka ka Zhəwifə, sa dēe sənata sləkar tsa kwəma bānci *ka Zhəwifə va fəti ti. ²⁹ Ma sa fee kwəma shi va na, war ta kwemer shi pəhəpəhə ni ghəshi harati tē ngwəvə. Kala nata kwəma təvəti nee gar pəesli mēndi, ya gar fə mēndiy dzəghwa fərshina. ³⁰ Sa gəzara mēndi, a ka Zhəwifə gwəmantəvashi, ka tsati kwəma ta pəesli ci, kə mēndiy, va tsəgha pəməghəŋee sana nee tantar). Mba'ee gəzanshi kaa mbəzliy bānci fəti va, a ghəshi dza ta sləka kwəma va vəgha gha də'wə ghən tsa gha» kə.

³¹ Dza ka sawji ki mba'a ghəshi bəvə, kəram ghəshi madishi lə Pəl həvir njasa gəzanakəshi mēndi va ki. Mba'a ghəshi pəməghə həvir va pa' mbə məlmə Antipatarisə. ³² Ma tə wəy pi mekəshi ki na, mba'a ka sawji ka sədā zhəghətəvashiy zhəmbə berki. Ma ka gədewesli na, ka dzashi lə Pəl. ³³ Ma sa tsəhəshi ghəshi mbə məlmə Shezare na, mba'a ghəshi banavə zliya tsaslanavəshi mēndi va, mba'a Pəl gwa'a kaa ngwəmna ki. ³⁴ Ma sa jangamti ngwəmna zliya va na, dza na ka dəw kwəma va Pəl: «Tə hidī ka wa səkə ghaa?» kə. «Tə hidī ka Shilishi» kə Pəl kaa ngəci. Ma sa favə na, tə hidī ka Shilishi səkəke, kə na, ³⁵ «nʒee dəw kwəma va va gha, sa ka mbəzliy bəŋa fəti va səkəkəshi bay» kə. Dza na mba'a gəzanshi kaa mbəzli a mēndi fəy Pəl ka ndəghwə kəghi tsa mazə *Erədə.

24

Pəl kwa kwəma ngwəmna Felikəsə

¹ Ma ləy hwəm sa mēnti Pəl hi cifə mbə Shezare na, mba'a Ananiyasə, dikə tsa *ka ta Hyala səkəy dzəmbə məlmə Shezare va ghəshi lə mətikwəkwər mbə *ka Zhəwifə. Mba'a ghəshi pəməvə ndə yip ta mbəzli mbə ngwəvə, Tertələsə, kə mēndi kaa slən tsa ci. Mba'a ghəshi səkəkəshiy dzəghwa kwəma ngwəmna, ta har Pəl dzəti ngwəvə. ² Dza mba'a mēndi harkə Pəl, dzəghwa tapə Tertələsə ta bānci fəti ki, a kə na: «A Felikəsə ntsa difədifə tsa, tə mbərkə gha nʒəyŋəy ghəy lə zərkə tərəŋw. Tə sa nzana mba'a gha sənata kwəma mbə mēni mazə tsa gha, dza gha mba'a gha zhəghanti shiy, va tsəgha dzava hidī ghwəmmə kwa kwəma kwa kwəma. ³ War mbə mənīŋa 'wəsa nza ghəy, ta shi kwəmavə ghəy va gha ya hwəmba, ya pa' kwəmafa gwa'a gwa'a. ⁴ Ka dēe yən dzamtəŋa vici, ka dalantəŋa lə gəzə kwəma dafəŋ. Ə cə'wəŋee gha mēntəŋəy wəzə hwər tsa gha, a gha fati kwəma dī ghəy na gəzəŋa jəwə. ⁵ Ntsay, ə kəsay ghəy ka ndə lidī mbəzli ghəci dalalay, ghəci ngwashi na miy dzəghwa jipə ka Zhəwifə ya pa' kwəmafa tə hidī ghwəmmə gwa'a gwa'a. Ghəci na mazə tsa mbə mbəzli nə mēndiy ni, ka Nazariya, kə mēndi. ⁶ Ghəci kiy, pa' lə ciki tsa Hyala ta dzəghəhwə na sawa ci, ka gəzə *kwəma jikir na dzar kwa. Dza ghəy ki, mba'a ghəy kəsəti. ⁷ [Mba'a ghəy niy dī sla ngwəvə dzəkən njasa gəzəkə kwəma pəhəti ghəy na, dza Lishiyasə, kwəmanda ka sawji mba'a səkəkə mbahəhwə lə bərcki, ghəshi lə ka sawji mbə dəvə ghəy.

Mba'a gəzanshi kaa mbəzliy bānci fəti va, a ghəshi səkəkə dzaghwa kwəma gha, ta har dzəti ngwəwə.]⁸ Njədi ma gha kwəma va vəy, ta gəzəkəna dza na. Mba'a gha taa favə də'wə ghən tsa gha, katanj na shi kəsə ghəy ni ntsaa dzəti ngwəwə ti shi, pə gha» kə.⁹ Dza ka Zhəwifə gwanashi, jakə jakəti miy tsa shi li, ka sa kwətinj tsa. «Ava war tsəgha na kwəma va, njasa gəzəkə na va» kə ghəshi.

¹⁰ Dza ngwəmna ki mba'a banavə kwal kaa Pəl ta gəzə kwəma. Ma sa zlanay na kwal tsəgha, ma kə Pəl na: «Sa sənəy ya, a gha hiŋa gar piya danj mbə sla ngwəwə dzəkən mbəzli tə hidī ni pənəy ngwəmənay, lə vəshi dzee gəzə kwəma kən ghən tsee kwa kwəma gha.¹¹ Avānāy, ya ə njədi gha sənənva də'wə ghən tsa ghay, tanəti hi mən lə bakee na nee, ghala səkəkəree dzəmbə Zherəwzalem ta pəra'wə dəvee kaa Hyalaw.¹² Na neyey, kəsara ghəshi mbə ya miy ya ghəy lə waba nzə, ya yən mbə hərəy mbəzli mbə *ciki Hyala, ya mbə *ciki basəva tsa ka Zhəwifə, ya tə ngwəla dzar mbə məlməw.¹³ Sənənvanay, ka gəzəkəna mbəzli nashi gha ni, avānāy tə kwəma tsa' a na vəsəti ghəy Pəl tə ngwəwə, kə ghəshiw.¹⁴ Ma na nee, e gəzəna kwəma sənətatayay, Hyala jijihiŋəy na sa nēwee, njasa gəzəkə kwal tsa 'war'war tsa tsa nē ghəshi kwal ka Nazariya na, sa gəmgəm tsa, kə ghəshi. Yənəy, ə zləbee kwəma tsasliiti mənđi mbə zliya *kwəma pəhəti Hyala njasa nza na, lə mbə zliya ka gəzə kwəma Hyala gwa'a.¹⁵ Ma kwəma fəy ya ghən tsee gəzliŋə ti ta Hyala ba na, ti fəy ghəshi ghən tsa shi kwərəkəwə. Ghənzə na kwəma zhakati tsa mbəzli slar slar ni bəkəwəshi mbə mətī, lə mbəzli mbə jikir gwa'a.¹⁶ Va tsəgha dikəvaree ya hwəmba, ta nzəy lə nēfə tsee dəwdew kwa kwəma Hyala lə kwa kwəma mbəzli nzə gwa'a.

¹⁷ Ma sa mənTEE piya danj ghala kamee mbə məlmə Zherəwzalem, sa niy dzaree na, maa niy səkəke sana ta kəəti mbəzli mbə məlmə lə gəna, mba'a ta bə nee vəli kaa Hyala gwa'a.¹⁸ Ava war yən mbə vəli va kaa Hyala tsəgha kəsara ghəshi mbə ciki Hyala. Ma ghalaba na, yən yabanti kwəma tar ghən tsee dəwdew na. Niy nza ya mbəzli nzə tifa tala baw, a nza kwəma gar hərəti miy na tifa dibaw. Talay, a nihwəti ka Zhəwifə səkəkə tə hidī ka Azəy niy nza tifa.¹⁹ Ghəshi niy təbə naa nza tikə kwa kwəma gha ta hardfaa dzəti ngwəwə nza, mee na ghəshi kəsata kwəma taree, gar bəra fəti mənđi nza.

²⁰ Ma kala tsəgha bayəy, gəzəkə fəti niy ndaram ghala vəghwə tsaa nzee va tə pi sləka kwəma mbəzli tikə ni di.²¹ Kala war kwəmaa niy garədeə va mbə jipəjipə shi, mba'ee gəzəkə zlanzlanj, ma pən niy ni na, avānāy war tə sa nzana, mba'ee zləbavə, a zhakati tsa mbəzli mbə mətī tifa, pən, kəsətəram tə ngwəwə kwa kwəma ghwəy ndətə, pən niy ni» kə.

²² Ma Felikəsə ki na, mba'a mənđi niy gəzanci kwəma kən kwal tsa Yesew ngəci, mba'a sənəta wəzə. Dza na mba'a fati vici sla ngwəwə va tə fəcahwəti. Ma kə ngəshi na: «Ma pə ghwəv mənתי, mbalam ndətə di. Ma sa ka Lishiyasə kwəmānda ka sawji səkəkəyəy, ma nzee sla ngwəwə ghwəy va» kə.

²³ Mba'a gəzanci kaa dikə tsa ka sawji bələkəwə, a ghəci ndəghwə Pəl, kala mənī ma li njasa ka mənđiy mənī lə nihwəti mbəzli kwa fərshina gwa'a ni. «Əntaa gha damə mbəzli ci va səkəkə dzəvəgha ta nighə ma» kə kaa ngəci difa.

Gəzə kwəma Pəl kwa kwəma kar Felikəsə lə mali ci Dərezilə

²⁴ Ma ləy hwəm hi jəw na, mba'a kar Felikəsə səkəkəshi lə mali ci Dərezilə, zha *ka Zhəwifə ghənzə. Dza Felikəsə mba'a ghwənashi mbəzli, ta haranci Pəl. Sa haranakə mənđi na, ka fa kwəma gəzə Pəl dzəkən bə nēfə kaa Yesew *Kəristəw ghəci.²⁵ Ma sa gəzə Pəl kwəmaa dzəkən nəw kwəma slar na va Hyala, lə ndəghwə ghən va mənī kwəma papama tsa nzə, mba'a kwəma ngwəwə taa səkəkə dzəkən mbəzli gwa'a na, mba'a her Felikəsə dzashi tərənəw. Ma kə kaa Pəl na: «Mbala nana di na gha, nzee zhiniy ghwəni miy ta harŋa tə nahwəti vici, sa kee kwəmavə vəghwə» kə.

²⁶ Ka naa dza na, ka har Pəl zhevi ta gəzə kwəma li. Sa nzana, mba'a niy fəy ghən gəzliŋə, nja na Pəl dzaa ndara gəna ta mbee pəlay, a kə ghən tsa ci niy ni.²⁷ Ma sa mənTA piya bakə na, mba'a Pərshiyəsə Fəsətəsə mbəərəhwə mənī ngwəmna va Felikəsə. Ma sa dī Felikəsə fə kwəma kwa saa təbanshi kaa ka Zhəwifə na, dza na mba'a zlay Pəl kwa fərshina ghəciy madī ta dzay.

25

Pəl tə ngwəwə kwa kwəma Fəsətəsə mbə məlmə Shezare

¹ Ma sa mənTI ngwəmna Fəsətəsə hi mahkan ghala mbəərəvə na mənī ngwəmna tə hidī sləkə na va na, mba'a

madiy mbə məlmə Shezare dzəmbə məlmə Zherəwzalem. ² Dza mbəzli dikə dikə ni mbə *ka ta Hyala ghəshi lə mbəzli dikə dikə ni mbə *ka Zhəwifə, mba'a ghəshi səkəshi və, ta dəw məni ngwəwə dzəkən Pəl, a kə ghəshi ngəci na: ³ «Titihwə na gha ngwəmnə, ə cə'wəŋa ghəy, a gha ghwəwəghə miy, a məndi pəməkəvə Pəl tikəə dzəmbə Zherəwzalem» kə ghəshi. Na nashiy a ghəshi niy tsamti kwəma shi ti, ta dza ta pəəslī ci məndi mbə səkə li kwa kwal, va tsəgha dəw ghəshi kwəma va tsəgha. ⁴ Ma kə Fesətəsə ngəshi na: «Wa kwa fərshina na Pəl mbə məlmə Shezare, dzəghwa yən tala bə na, ndal tərēe ta zhəghəvaa dzəmbə Shezare vaw» kə. ⁵ Ma kə bə na: «Ma pə ghwəy məntiy, dzaŋəy ghəy lə mbəzli ghwəy dikə dikə ni, a ghəshi dza ta bəsəti kwəma va ghəshi lə Pəl tsa va gwa'a mbə Shezare, niy nza kwəma təvəti na tifa» kə.

⁶ Ma sa hyayvay Fesətəsə mbə shi gar dzar vici dəghəsə lə mənə na, mba'a dzay zhəmbə məlmə Shezare. Ma way pi tē həzlimə va na, mba'a səvəriy, dza das nzəyəy mbə ciki ngwəwə. Mba'a ghwəwəghə miy ta dza ta pəmə Pəl səkə. ⁷ Ma sa səkəy Pəl ki na, dzəghwa dəzlətsəbə ka Zhəwifə səkəshi mbə Zherəwzalem tsəbay. War kwemer ghəshiy gəəzə dən, ta bānci fəti kaa Pəl. Kwemer 'yahə'yahə ni shi gəəzə ghəshi va, kala gar mbay ghəshiy bəkəvəri ghən tsa tē kwemer shi va, va ghəshishi. ⁸ Ma sa gəzəmti ghəshi kwemer shi va ki na, dza Pəl ka gəzə naci. A kə na: «A yənəy, təvəti kwəmee nee tēpə, ya dzəkən kwəma pəhəti ka Zhəwifə, va dzəkən shi mbə ciki tsa Hyala, ya kaa mazə tsaa sləkə hidī ka *Rəm gwanashiw» kə.

⁹ Ma sa dī Fesətəsə mananshi war kwəmaa dzaa təbānshi kaa ka Zhəwifə ki, ma kə kaa Pəl na: «Ka dī gha ghaa dzəmbə məlmə Zherəwzalem, a məndi dza ta sla ngwəwə na mbəba kwa kwəmee na?» kə. ¹⁰ Ma kə Pəl na: «Am! A na neyey, avee tē ngwəwə sənzenva mbə ciki ngwəwə tsa mazə tsaa sləkə hidī ka Rəm gwanashi, tikə kə məndiy sla ngwəwə dzəkənee. E sənay, na nee, kwəma təvətee tifa kaa ka Zhəwifəw. A gha sənay ya gha ci də'wə ghən tsa gha kwərakwə. ¹¹ Ma mba'a kə fəti vəya, yən kə mənəti rəda gar pəəslira mənəti tiy, ka nə ya awə, pən məndiy pəəsliraw. Ma war kala kwəma katarə na tifa mbə kwemer gəəzə ghəshi va, bəra ghəshi fəti li shiy, ndə tifa gar bənavərə ngəshiw. Kwa kwəma mazə tsaa sləkə

hidī ka Rəm gwanashi kə ngwəwə naa slava bay!» kə. ¹² Ma kə Fesətəsə kaa Pəl sa gəzəmti ghəshi kwəma lə mbəzli kwa dəgha ci na: «Njana nə gha, war kwa kwəma mazə tsaa sləkə hidī ka Rəm gwanashi dēe ngwəwə naa slava pə ghay, tsəgha na, ta tsəhə dza gha kwa kwəma ci» kə.

Kar Agərīpa lə zhəmbəghəy dī favə kwəma Pəl

¹³ Ma tē nahwəti vici ləy hwəm sa hiy hi jəw na, mba'a kar mazə Agərīpa lə Bərənīsə səkəshiy dzəmbə məlmə Shezare, ta səkəwə Fesətəsə. ¹⁴ Ma sa nzana, ta hyayvashi ghəshi dza tifa na, mba'a Fesətəsə ghakə slānci kwəma Pəl kaa mazə Agərīpa, ma kə na: «A tsahwəti ndə tikə kwa fərshina zlay Felikəsə. ¹⁵ Ma tē nahwəti vici sa niy dzaree dzəmbə məlmə Zherəwzaleməy, mba'a mbəzli dikə dikə ni mbə *ka ta Hyala lə mətīkwəkwər mbə *ka Zhəwifə niy səkəshi ta dəw bəsə ngwəwə dzəkən vəya. Ə pə gha bənavə fəti, kə ghəshi kaa ngərə. ¹⁶ Ma pən kaa zləbānshi nee ki na: "Va ka Rəməy, ka bə fəti mənəti kaa ndə kala səkə ghəci gar tē ngwəwə, dza mba'a gəzəhwə kwəma kəsəti mənəti va ti, kwa mətəə mbə mətəə lə mbəzli kəsəti, nda nza naa gəzəkəvəri kwəma gar pəlamti ghən tsa ci tē ngwəwəw" pən nee.

¹⁷ Dza ki mba'a ghəshi səkəshi tikə kwasəbə, kala mawee zhiniy bəəli wəri, war way pi tē həzlimə va na, mba'ee nzəyra mbə ciki bəsə ngwəwə. Dza mba'ee ghəwəny miy ta har ntsa vaa səkə. ¹⁸ Ma sa səkəshi mbəzli kəsəti va ki na, nashee gəzəkəvəri kwəma rəda mənəti Pəl dza kwa bəlaa niy təkəe, gar bənavə fəti mənədiw. ¹⁹ War ma kwemer gəəzə ghəshiy dzəkən na, kwəma dzar kwa kwal Hyala tsa shi, lə kwəma tsahwəti ndə, Yesəw, kə mənəti kaa slən tsa ci, mba'a mətīy. Ma kə Pəl naci ki na, tē ghwəwəy na Yesəw tsa va, aa zhakatīy mbə mətī, kə.

²⁰ Ma yən nee ki, sa sanay mee njasa kə mənəti ta mbay sənata sləkar tsa kwəma tsəgha na va na, dzee tsəgha tapə ta dəw va Pəl: «Ka zləba gha ta dzaa dzəmbə məlmə Zherəwzalem, a mənəti dzaa sla ngwəwə na mbəba kwa kwəmee na?" pən ngəci. ²¹ Ma kə Pəl na: «Awə, kwa kwəma mazə tsaa sləkə hidī ka *Rəm gwanashi kə ngwəwə vaa slava bay" kə. Dza mba'ee gəzānshi kaa mbəzli, a mənəti ndəghwə kwa fərshina, ma nzee dza ta pəmānci kaa mazə ka Rəm dzaa nza, pən» kə. ²² Ma kə mazə Agərīpa kaa Fesətəsə na: «E dī

favə kwəma ntsa va, yən də'wə ghən tsee kwərakwə di» kə. Ma kə Fesətəsə na: «Ndəghə həzlimə ghənzə tsəgha, a gha taa favə» kə.

²³ Ma tə way pi ki, mba'a kar Agərīpa ghəshi lə Berənīsə pəhəkəvashi, lə mbəzli tē səəbē shi, mba'a ghəshi dzashiy dzəmbə ciki bāsəva ghəshi lə mezhihə ka sawji, mba'a mbəzli tē slən mbə məlmə. Dza ngwəmnā Fesətəsə ki, mba'a ghwənashi mbəzli ta har Pəl. ²⁴ Ma kə Fesətəsə, sa səkəy Pəl na: «A mazə Agərīpa, ghwəy lə mbəzli tikə ni gwa'a, ntsa nay ghwəy tsay, ka səkəkə vəya, yən mbə Zherəwzalem, ka səkəkə vəya, yən tikə səkəkəshi ka Zhəwifə gwanashi ta kwəma kən. War gha pəəsliti, kə ghəshi kaa ngəra. ²⁵ A na neyey, nashi shiyee gar pəəsliti mēndi ti shiw. Ma sa nə na də'wə ghən tsa ci: "Kwa kwəma mazə tsaa sləkə hidī ka Rəm gwanashi kə ngwəvə vaa slava" kəy. Va tsəgha dēe pəməə dzəghwa kwəma mazə ka Rəm tsa va. ²⁶ Ya tsəgha nḗ ki na, a nata kwəma kee tsaslanaghə kaa mazə kwasəbee dzəkən kwəma ciw. Va tsəgha nḗ ya pəməkēe dzəghwa kwəma ghwəy, kwatama dzəghwa kwəma gha bay, gha mazə Agərīpa, nda nḗee kwəməvə kwəma kee tsaslanḗ ləy hwəm sa ka gha njəfditi kwəma va və. ²⁷ Sa nzanay, kwəma kama ghən ti na pəmānci ntsa pəhəpəhə tsa tsətsə kaa ndə, kala cinti sləkə tsa kwəma kəsəti mēndi ntsa va ti mēndi kaa ngəci vəya na nḗee» kə.

26

Pəl gəzə: «Fəti vəyaw» kə, kwa kwəma Agərīpa

¹ Ma kə Agərīpa kaa Pəl ki na: «A Pəl, a kwal va gha nana ta gəzə kwəma kən ghən tsa gha» kə. Dza Pəl tsəgha kafə kafəti dāvə ci, ta bə gəzə kwəma. Mad' ghəci ta gəzə kwəma kən ghən tsa ci ki: ² A kə na: «A mazə Agərīpa, e vəshira dalala, sa kwəməvee kwal tsaa gəzə kwəma kən ghən tsee ndatsə kwa kwəma ghaa dzəkən kwemər kəsətəra *ka Zhəwifə ti shi gwa'a gwa'a! ³ Ma gawee gəzə sava tsəghay, sa nzana, cəkə' gha sənata kwəma jiji ka Zhəwifə, lə kwəma tsa ghəpə tsa shi njasa nzana gwa'a gwa'a. Va tsəgha cə'wəjēe, a gha sə'wa fə ghən ta kwəmee na wəzə.

⁴ Əhətiy, a ka Zhəwifə sənay nḗy tsee njasa niy nzana kwatəjə, ghala yən zəghwəra. A ghəshi sənay njasa niy nza nḗy tsee mbə hwəhwə tsa ghəy, ya mbə məlmə Zherəwzalem gwa'a. ⁵ A ghəshi sənara ndimndim tsee. Ghəshi kəə dīy,

a ghəshiy mbay gəzəkəvəri kwəma nḗy tsee njasa niy nḗee mbə *ka Farisahi, mbəzli nə mēndi, ghəshi na mbəzli slar slar ni, kə mēndi tē nəw kwəma Hyala ghəy. ⁶ Avānashi ka Zhəwifə haratəra tē ngwəvə, tē mbərkə sa fəyee ghən tsee gəzlinḗ ta kwəmaa niy gəzanəkəshi Hyala mēni nḗ kaa jijihimmə. ⁷ Hwəhwə tsa mbə hwəlfə ka Zhəwifə va mən lə bakə tsay, ta kwəma va fəy ghəshi ghən tsa shi gəzlinḗ. War ta səkəkə dza vəghwə tsa dza kwəma vaa məniva ti, kə ghəshi. Va tsəgha nza ghəshi, war mbə ghəra sləni Hyala, havəghwə lə həvīr gwa'a. Avā war tē kwəma ghən tsa fee ta kwəma va tsəgha kwərakwə, kəsəra ka Zhəwifə ki, mazə Agərīpa sana! ⁸ A nḗ yay, wa shi dī ma ghwəy va zləba, ghwəy ka Zhəwifə, a Hyalaa mbay zhanakati ndə mbə məti, pə ghwəy tay?

⁹ Yən də'wə ghən tsee kiy, kwagwa'a niy təkətēe, va dza lə tsamāba kwal, ka zamti slən tsa Yesəw ndə ka Nazaretə, pən. ¹⁰ Avā ghənzə na kwəma mənəhwə ya mbə məlmə Zherəwzalem. Dəj niy kasaghwee mbəzli Hyala kwa fərshina, sa ka mbəzli dikə dikə ni mbə *ka ta Hyalaa ndara kwal tsaa mēni tsəgha. Ghala vəghwə tsa ka mēndiy dī bəkwəshi na, dza kwa bəla mbəzli dī bəkwəshi kee nza kwərakwə. ¹¹ Kee dzay, ka dza ta sanshi ngəra'wə mbə ceker ka ka Zhəwifə bāsəva mbə shi, ka dzəghə manānshi gwəlan, ta mbə ghəshiy tsəərə slən tsa Yesəw, pən ni. Təərəjw niy təhəy nəfə tsee, ta sanshi ngəra'wə, pəkəw ka səvəri mbə Zherəwzalem dzəmbə nihwəti məlməhi, ta palashi.

¹² Ma tē nahwəti vici na, mba'ee madīra ta dzaa dzəmbə məlmə Damāsə, sa ndara mbəzli dikə dikə ni mbə *ka ta Hyala va kwal. ¹³ Ma yən kwa kwal mbə dza ge'i ge'i vici kwa ghən ki na mazə na, nighee na waj pi mēniy səkəkə mə ghwəmə tifa, daw sa vici va mbərə tsa ci, dza tsəbə tsəbaynəy, lə mbərə, ghəy lə mbəzli nza ghəy va li shi. ¹⁴ Dza ghəy gwanəy, na'i ghəy shikəjəy dzəti hidī. Ma fee na, məli ndə mbə gəzəra kwəma kwa kwəma ka *Ebərə, a kə na: "A Səwl, wa shiy mənishi ni sara gha ngəra'wə tay? Ma ghay, ta kwəməvə ngəra'wə dza gha gəm mbə zhini ghən tsa gha tsa, nja məcər tsaa sa ngəra'wə va, mbə zhini ghən kaa ntsaa kəsə zə'wə mbə kəshən ci" kə. ¹⁵ Ma pən na: "Wa ndə nza gha kia, Ndə sləkəpə?" pən. Ma kə Ndə sləkəpə na: "Yən na yən Yesəw tsa sancī gha va ngəra'wə, ya tsəgha sara gha ngəra'wəy. ¹⁶ Sati garəjə. Sa

tsahworee tsa ngəŋa sanay, ta məntəŋa ka ndə ghəradā sløni nə ya. Ta mbə ghaa dza ta gəzə shi nashi gha ni ndatse kaa nihwəti mbəzli, mba'a shi dzee zhiniyi ciŋa taa nza ɓa. ¹⁷ Ta mbəlikəvəriŋa dzee dza mbə dividivi ka Zhəwifā, lə mbə dəvə *mbəzliyi kamaa ka Zhəwifə dzee ghwəniŋaa dzəmbə shi taa nza gwa'a. ¹⁸ Ma ghwəni tsa ghwəniŋee tsaa dzəmbə shiy, a gha dza ta ghwənamti mətsə shi, ka zhəghəkəshi zhəkə mbə kwəliyi dzəmbə wəŋ pi, ka ɓəkəvəriŋi mbə dəvə *ndə jaka tsa Hyala, ta dzəvəgha Hyala nə ya. Ta mbə ghəshiy kwəmavə pəli jikir tsa shi, sa ka ghəshi ndara nefer shi. Mba'a ta mbə ghəshiy kwəmavə tsa shi pi nzoŋ mbə mbəzli Hyala" kə.

¹⁹ Ma sa gəzəkəvata kwəma va ngəra tsəgha səkəkə mə ghwəmə ki na mazə Agəriŋa na, zlay danta fətee nee kiw. ²⁰ Dzee tapə yən ghati gəzanshi kwəma Yesəw pərɓa kaa mbəzli mbə məlmə Damasə, dzəghwa taŋ ka dzəmbə Zherəwzalem, ɓarva tsee mbə Zherəwzalem na, ka gəzə kaa nihwəti mbəzli tə hidfi ka Zhəwde gwanashi, ka kərnī kaa mbəzliyi kamaa ka Zhəwifə. Ma pən kaa kwəma gəzanshee kaa mbəzliyi: "Zhəghətim nzoŋ tsa ghwəy, a ghwəy nəw Hyala, ka məni kwəmaa dzaa cipə, a ghwəy zhəghanti nzoŋ tsa ghəy, kə" pən. ²¹ Ava war tə kwəma va kəsəra ka Zhəwifə, sa kəsəra ghəshi yən mbə *ciki Hyala. Ka pəla kwal tsaa pəslira ghəshi. ²² Dzəghwa Hyala ki mba'a ndəghwətəra, ma nay gha yən tifa tə ghwəməra pa' ndatse sana, ta gəzanshi kwəma Hyala kaa mbəzli gwanashi, ndərazhi, lə mətikwəkwər gwa'a. Na neyey, gəzəhwə nahwəti kwəmee mbə kwəma va kala war kwəma gəzəkə *Məyizə ghəshi lə ka gəzə kwəma Hyala mbaradzəw. Shiy niy gəzəkə ghəshi, tsa' dza ghəshiy məniwa, kə ghəshiy, ghəshi na shi gəzee kaa mbəzli. Shiy niy gəzəkə ghəshi va gəzə yay: ²³ Ta sahwə ngəra'wə dza *Kəristəw Ntsa tivə Hyala. Sa ka məndi pəslitiyi, ghəci dza naa ghaa zhakati mbə məti, mbə mbəzliyi bəkwəshi zhini ghəci dzaa gəzanshi kwəma wəŋ pi tsaa dzaa mbəlitishi kaa hwəlfə ghwəmmə, ghwəmmə ka Zhəwifə, mba'a kaa nihwəti mbəzli tə hidfi gwanashi, kə ghəshi niy ni» kə.

Pəl gəzanci kaa mazə Agəriŋa, a ghəci yivə kwəma Hyala

²⁴ Ma Pəl mbə gəzə kwəma va, ta kamti kwəma kən ghən ci tsəgha ki na, tapə

Fesətəsə ta gəzanci kwəma zlanzlan, a kə na: «Kwəma gəzə ke ngəriy gəzə ghaw! Ma jangə jangəŋa gha na danŋay, shiy zhini naa fambəŋa mbə ghən tsa gha» kə.

²⁵ Ma kə Pəl ngəci na: «Yənəy, ndə lə məhərli ci nzee, Fesətəsə ntsa difədifə tsa. Ma kwəma gəzee nay, kwəma lə məhərli wəzə na, katanŋ ghanzə. ²⁶ Ma na mazə Agəriŋa, aa sənata kwəma va wəzə, va tsəgha, e mbay gəzanci kwəmaa dzəkən kala gwərsə ma. E sənay, nihwəti shiy mbə shi va kala sənashi ghəci kwətiŋ kwətiŋ tsa shiw. Va sa nzanay, kwəmaa mənta mbəmbə na, tar ɓəla naw. ²⁷ A mazə Agəriŋa, yivə gha, tsəgha na kwəma gəzəkə ka gəzə kwəma Hyala katanŋ pə gha na? E sənay, mbə yi nza gha tala» kə. ²⁸ Ma kə Agəriŋa kaa Pəl na: «A Pəl, war jəwə tərə na, gha dzaa məntəra ka ndə nəw Kəristəw sa» kə. ²⁹ Ma kə Pəl kaa zləɓanci na: «Ya war jəw tərə na, ya ta fəcahwəti nay, ma yən na nee na, war Hyala na sa cə'wee, a gha mbəə məniŋa njasa nzee tsa. Kwataka tə gha cə'wee Hyala ɓaw, lə ta nihwəti mbəzli tikə ni gwanashi, a ghwəy nza gwanaywəy ghwəy ghəy shiy fa kwəma gəzee na njasa nzee tsa. Nanzəy, cə'wə Hyalee ta nza ghwəy kwa dənŋ njasa nzee tsaw» kə.

³⁰ Dza kar mazə ghəshi lə ngwəmma mba'a Berənise lə mbəzli nza ghəshi li shi gwanashi tifa, mba'a ghəshi satishi ta dzashi. ³¹ Ma sa səvəriŋi ghəshi tə ngwəla na, tapə ghəshi ta gəzə kwəma kwa jipə shi, ma kə ghəshi na: «Ma ntsa vay, kwəma bəzamti na tifa ya jəw nzoŋ gar pəslī məndi, ya gar fə məndiy dzəghwa fərshinaw» kə ghəshi. ³² Ma kə Agəriŋa kaa Fesətəsə na: «Ntsa təbə məndiy pəlay na ntsa nza, ghəci kalaa pəla dzaa dzəti ngwəwə kwa kwəma mazə tsaa sləkə hidfi ka *Rəm gwanashi nza sa» kə.

27

Məndiy kafə ta ɓə Pəl dzəmbə məlmə *Rəm

¹ Ma sa tarəkə məndi kwa kwambəwal dza ghəy ta dzaa dzəti hidfi ka Itali, kə məndi ki na, mba'a məndi fanambə kar Pəl ghəshi lə nihwəti mbəzli kəəsəti məndiy dzəmbə dəvə Zhəliyəse. Ma Zhəliyəse tsa vay, dikə tsa ka sawji ɓələkwə na. Ka sawji mazə tsaa sləkə hidfi ka Rəm gwanashi, kə məndi ka slən tsa kaa sawji va. ² Ma sa pəməwəŋəy na na, mba'a kafəy lə ghəy kwa kwambəwal ka Adəramitə. Kwambəwal va na, dzar mbə məlməhi ka kwambəwal garə tə

hidfi ka Azøy ghønzø taa dza. Pø ghøy ka dzanøy kwa ki. Mba'a Aristarkø ntsaa sækø tø hidfi ka Masedøwan mbø mælmø Tesalønikø kwasøbø ghøy. ³ Ma tø hælzimø na, ndøs ghøy tsøhønøy mbø mælmø Shidanjw. Dza Zhøliyæsø sa nzana mbø mananci wözø hwør ghøci kaa Pøl, mba'a zlanay kwal a ghøci dzaa dzøvøgha madigahiy, nza ghøshi mbøø mananci shi dza naa di.

⁴ Ma sa madinjøy ghøy tifa na, mba'a ghøy dzarnøy vøgha nihwøti hidfi tøjipø yam, sa niy viy saføø dzømbø kwøma ghøy, Shipør, kø mendi sløn tsa hidfi va. ⁵ Dzøghwa mba'a ghøy tanjønøy dzøvøri tøjipø kwøfaa kørkøva ma ndøkwo ndøkwo vøgha mælmø Shilishi lø Pamfili. Mba'a ghøy tsøhønøy mbø mælmø Mira, tøjipø hidfi ka Lishi. ⁶ Ma tifa na, mba'a dikø tsa ka sawji bøløkwo kəsata kwambøwaløø dzøti hidfi ka Itali, sa ka Alekəsandøri ghønzø. Dza na mba'a faghwanøy kwa. ⁷ Ma sa kafønøy ghøy tifa ki na, vici daj ghøy mænti mbø dza sahø. Ngahø ngahø ghøy tötørvø tsøhønøy mbø mælmø Kønido. Ma sa damøtønøy safø tsa dza kwa kwøma slarø na, mba'a ghøy dzarnøy ta mætsøni nihwøti hidfi tøjipø yam, Køretø, kø mendi kaa sløn tsa shi, njasaa dza kwa mælmø Salmøne. ⁸ Dza ghøy ki, mba'a ghøy tötørvø tanjøn, ngahø ngahø tsøgha. Dza ndøs ghøy tsøhønøy tøjipø pøtsa nø mendi, «Pi døkø kwambøwaler tsa wözø tsa» kø mendi. Ndøkwo ndøkwo vøgha mælmø ka Lashe.

⁹ Ma sa nzana, tønøy ghøy dzamti vøghwø mbø dza va ki na. Jikir dza kwa kwøma mænta lø kwambøwal. Sa nzana, mba'a vøghwø tsa ka mendi mæni søwmay tsa *ka Zhøwifø ti kørøy. Sa nzana tsøgha ki na, dza Pøl ka gøzanshi kwøma sønata na dzaa mæniva naci ki. ¹⁰ Ma kø na: «A mbøzlee, ma yøn nighøy, ta mæniva dza shi gømgø mæni, jikir jikir shi, kwa kwøma dzaa nza. A dza kwøma vaa nza war kørøy kwambøwal lø shiy dzaa zashi kwa tala baw, lø ghwømmashi dø'wø ghøn tsa ghwømmø gwa'a dza naa nza mbø» kø. ¹¹ Ma dikø tsa ka sawji naci ki na, war faba kwøma ndø kabø kwambøwal ghøshi lø ntsaa sløkø kwambøwal va ghøciy fa køn kwøma gøzø Pøl va. ¹² Ma sa kama pøtsa ka kwambøwal vaa garø ti tøjipø tsa va wözø gar nøy kwambøwal ti høføghwø na, war dza kwa kwøma daj tsa mbøzli kwa kwambøwal mawti. Sa nzanay, pøtsa garønøy ghøy va ti na, pi wözø na ta døkø kwambøwal høføghwøw. Va tsøgha

niy dfi ghøshi dzaa dzømbø Fenikøse, ta køranti føghwø ghøshi gar mbay. Pøtsa vay, pøtsa ka mendi døkø kwambøwaler ti, tøjipø hidfi ka Køretø zhøkø løy mætsøni njasaa dzøghwa mørkwi, kala nighø hidfi dzatidzø ni va ka mørkwi na.

Van ndø safø køn kar Pøl tøjipø kwøfaa kørkøva ma

¹³ Ma ghalaba ki na, mba'a safø tsa sækø njasaa dzømbø høci ghati viy jøw jøw. Ma kø ghøn tsa shi na, nja na ghøy kwøma vøghwø kwømaa niy dfi ghøy va, kø ghøshi. Mba'a ghøshi mbahøkø mætsøni ka ghøshiy garø kwambøwal li shi, mba'a ghøshi waslavøghavashi ndøkwo ndøkwo vøgha hølbo tsa dzøvøgha hidfi ka Køretø. ¹⁴ War ghwøla jøw tsøgha na, 'wakøvø safø tsa tønøy tønøy tsa, nza'jøy sækø, sækø mæ dølegwigwi hidfi tøjipø yam. Safø tsa sækø løykø kwa ghwøme, kø mendi ka sløn tsa ci. ¹⁵ Ma sa sækø naa tsanavø dømøzli kaa kwambøwal na, gwa'a kala zhini kwambøwal mbay zhananati ghøn ghwøla. Mba'a ghøy zlanay ghøn tsa ghøy kaa safø tifa ki, ka tsøkwo kwambøwal ghøci. ¹⁶ Dza ghøy ki mba'a ghøy dzarnøy vøgha nihwøti hidfi tøjipø yam, shi har mendi Kwada, ghøshi mørshi naa kølätønøy. Ma tifa ki na, mba'a ghøy mbølavø zløghwøvø kwambøwal jøw na ngahø. ¹⁷ Ma sa zløghwøvø ka kabø kwambøwal na jøw naa dzøghwa na dikø na va na, tapø ghøshi ta pøla kwal tsa mbøli na dikø na. Dza dølötøvø ghøshi pahati zhi'wø'wø ti. Ma sa hazlønishi ghøshi va dzashiy dzømbø ndarghø tøjipø miy kwøfaa kørkøva ma, ge'i njasaa dzøvøgha hølbo tsa hidfi Libiy na, mba'a ghøshi fambø tsøm tsa shøndøkø tsa, ta køti kwambøwal va safø, ka tsøkwo shi safø tsøgha ki.

¹⁸ Ma sa nzana war ø safø tsa vaa gaganøy ki, way pi tøjipø hælzimø na, mba'a ghøshi ghati shikø shi kwa kwambøwal dzømbø yam. ¹⁹ Zhøkøvøri ba na, tapø mbøzliy nighø dzøkøn kwambøwal ta ndaka shiy gwøma kwambøwal dzømbø yam, lø dividivi shi. ²⁰ Vici daj ghøy mænti, kala nata ghøy va vici, ya sasørkwo nzø. War ma van na, ghwølay mbø køkødijnøy lø børci ki, zhini ghøy tøkø, ta mbølinøy dza ghøy, pø ghøy ghwølaw.

²¹ Ma mbøzli kwa kwambøwal va ki na, mba'a ghøshi hishi kala zømøhwø shiy. 'Wakøvø Pøl gar garøy kwa jipø shi. Ma kø kaa ngashi na: «A mbøzlee, a ghwøy niy tøbø favø kwømee nza,

27:3 27:3 24:23; 28:2 27:9 27:9-10 2Kwør 11:26 * 27:9 27:9 Søwmay tsa vay, tøjipø kwa kørni vici kwa masleda tir ka mendi mæni. Løy hwøm vici va pa' tøjipø kwa mahkana tirøy, kar mendi mbay dza lø kwambøwaløw. Sa nzanay, tønøy ghøy ka safø viy. 27:18 27:18 Zhøwnasø 1:5

mbala mbə hidī ka Kəretə niy nzyəymmə ghwəmə nza, ci ghwəmmə mbəlimmə va tsatsa ngəra'wə nza, ci shi ghwəmmə ni shakamti ghwəmmə tībashi nza. ²² Ya tsəgha nzə sana kiy, ə gəzanjwəy ya, ka dza her ghwəy ma, sənzanvay, ndə tība mbə ghwəy ya kwətīj nzə mba'a dzaa mətiyəw. War kwambəwal kwətita na saa dzaa nza bətə. ²³ Sa nzanay, a Hyalaa sləwara, Hyala għərantee sləni għwənikəra ndə kwal tsa nzə, mba'a səkəkə garəy vəghee mbə vərđi ndatsə na. ²⁴ Ma kə ngəray: "A Pəl, ka hazləni gha ma! A Hyalaa dī għaa tsəhəjə tə ngwəvə kwa kwəma maza tsaa sləkə hidī ka *Rəm gwanashi. Ta məntəjə wəzə hwər tsa nzə dza na, mba'a taa mbəliti piy tsa mbəzli kwa kwambəwal ni kwasəbə gha" kə. ²⁵ Va tsəgha nə ya kiy mbəzli yay, ka dza her ghwəy ma. Ma Hyalay, ya wa kwəma gəzəkəra na va, ta məni dza na, kəy, e sənay war tsəgha dza naa mənti. ²⁶ Nanzə kiy, tə həlbə tsa nihwəti hidī tə jipə yam dza safəə bəzləyəmmə» kə.

²⁷ Ma tə kwa mən jə fadə vərđi ghəy na, war mbə yisənəy safə tsa va tsəgha ghəy dzəy tə kwəfa Meditərane. Ma mbə yam vərđi həvir va na, njasa kətiva ghəy dzəvəgha hidī, ka kabə kwambəwal vaa nighə. ²⁸ Dza ghəshi mba'a ghəshi bəvə hakwə tsa pəhəti ghəshi tə ghwər ndəghaghə, ta nighə hwər ta kwəfa. Ma sa nighəti ghəshi na, mba'a ghəshi kəsay hwər tsa ti shi, basa bakə mətsəkə dəghəsəti. Zhini mba'a ghəshi kətivə dza jəw. Ma sa kətivə ghəshi dza jəw na, basa mən jə cifə ghəshi kəsay hwər tsa ti shi. ²⁹ Mba'a ghəshi hazləni shi va nəghətəa kwambəwal ghəvə tsəmbəvata mbə kəlbəhi. Dza ghəshi mba'a ghəshi faghwa tsahi fadə dzəghwa kwəfa zhəkə ləy hwəm kwambəwal. Dzəghwa mba'a ghəshi garəti kwambəwal tība. Ngahə ghəshi nighə wali tsa pi. ³⁰ Dza ka kabə kwambəwal va, ka pəla kwal tsaa hwəshi. Dza ghəshi mba'a ghəshi bəkəghwa na jəw na kwambəwal dzəti ghən yam. Sa bəkəghwa ghəshi na, dza ghəshi ka pəla tsəhwəlī, njasa dza ghəshi ta ndəgha tsahi latība latība tə kwəma kwambəwal ghəshi mənti. ³¹ Ma kə Pəl kaa dikə tsa ka sawji bələkəwə ni, lə kaa ka sawji gwanashi ni na: «Nay ghwəy na, war mba'a kə mbəzli ni dzashi tikə kwa kwambəwal nay, ka mbəlījwəy ghwəyəw» kə. ³² Sa gəzəkə Pəl tsəgha na, dza ka Sawji kaa zə'wə pəhəti məndi va kwambəwal jəw na li, piyən ghəshi slanti, mba'a ghəshi zlatəa dzata.

³³ Ma ghəshi mbə ndəghə wali tsa pi ki na, dza Pəl ka gəzanshi zəmə shiy,

kaa ngəshi gwanashi. Ma kə kaa ngəshi na: «Avanay ndatsə məni va kwa mən jə fadə vici ghwəy mbə ndəghə mbəlījwəy, kala zəhwə ghwəy ya wəfa. ³⁴ Va tsəgha cə'wənjwəy ya, a ghwəy zəmə shi zəmə ə ma ghwəy, shiy dza mbəlītənjwəy. Ə gəzanjwəyee dība, ndə mbə ghwəy mba'a dzaa zata, ya səti mbə ghən tsa ciw» kə. ³⁵ Ma sa gəzəkə na tsəgha na, dza na lan bəvə pəj, mba'a mananati 'wəsa kaa Hyala kwa kwəma shi tība gwanashi. Dza na mba'a ngəvəri, mba'a għati zəmə ci. ³⁶ Dzəghwa ki mba'a her shi dzəghwashi gwanashi. Ka zəmə shi zəmə ghəshi. ³⁷ Ma dən tsa ghəy kwa kwambəwal va na, a ghəy mənti ndə diwəy bakə, mba'a mbərfən mətsəkə kwantī ghən kən. ³⁸ Ma sa zəməhwə ghəshi shiy, ka ngəlīshi na, mba'a ghəshi shəkəmbə nihwəti shi kwa kwambəwal dzəmbə yam nəghətəa ghənə məni shəndəkə.

Njasa 'yambəvata Kwambəwal mbə ndarghə

³⁹ Ma sa kərəy pi ki na, mba'a ghəy nashi ndarghə kwa kwəma ghəy. Sənay pətsa nza ghəy va ti ka kabə kwambəwaləw. Dza ghəshi mba'a ghəshi vərghəvə pətsa vəgha həlbə, mba'a ndarghə nja tanə ni. Ma kə ghən tsa shi na, ta dza ta garəti kwambəwal ti shi ghəshi gar mbay, a kə ghəshi. ⁴⁰ Dza ghəshi pəli ghəshi palamti tsahiy garə kwambəwal zlashi kwa yam lə zhi'wə'wə pəhə məndi shiy kabə kwambəwalta ghəshi pəlamti ghala pətsa va. Mba'a ghəshi kafakati shi nja gamta'wal ni va, ka pəhəyshi kwa kwəma nzə, ta mbə safəə tsəkəwəshi. Dza ghəshi ki, ka dzaa li tsəgha tsərəə dzəti kwəma ndarghə va. ⁴¹ Ma ghəshi mbə kwal ki na, mba'a ghən tsa kwambəwal njəfəmbəvay mbə ndarghə tsəkəwəy yam. Dza pəz kəsəta, kala mbay ya kwəfəghə nzə ghwəla. Kə bəla ləy hwəm mba'a wəwəredita sa vədəməva yam dzəmbə lə bərči.

⁴² Dza ka sawji ka dī bakwamti mbəzli kasanəvəshi məndi va ta bəshiy dzəti hidī ka Itali gwanashi. Va nəghətəa tsəhwəti ndə mbə shi ya kwətīj mbərhəwə dəzlə hwəy. ⁴³ Dza dikə ka sawji ka *Rəm bələkəwə, sa dī na mbəliti Pəl, mba'a damətishi va məni njasa təkəti ghəshi va. Dza na mba'a gəzanshi kaa mbəzli mbay mbərə dəzlə a ghəshiy zliy dzəti yam ta tanəshiy dzəvəri həlbə. ⁴⁴ Ka ma nza niy tərmbə nəw shi məba'wə məba'wə tə gəzləmbə, lə dzar tə bəla shəghwə kwambəwal, shiy tərmbə jəw jəw ni. Ava tsəgha kwəməvə ghəy tanənjəy gwanənjəy

dzæti hælþe kwæriŋ, kala shiy mæntəŋey tifa.

28

Pəl tə nihwæti hidfi tə jipə yam, Maltə

¹ Ma sa tsəhəŋey ghəy tə hidfi tə jipə yam va kwæriŋ ki na, mba'a mændi gəzanəy, Maltə na slæn tsa shi, kə mændi ngəŋey. ² Ma ghəy tə hidfi va na, dza van mba'a ghati nzəmə, ka mənipe tasli tərəŋw. Dza mbəzli tə hidfi va, shiy gəzə ma kwəma ka *Gərekə, mba'a ghəshi mæntəŋey wəzə hwər dalala. Ka'wə ghəshi ka'wətəŋey, mba'a ghəshi pəhəŋey ghwə tərəŋw. Ma ghəy mbə bəghəzli ghwə va na, ³ dza Pəl mba'a kwasəwə kwasəhebi ta fə shiy dzæti ghwə. Mbalaa na tsapə mbə shiy. Dza tsapə va mba'a səwəriṭa mbə shiy sa favə na ghətəghətə tsa ghwə. Dza na mba'a həcanti Pəl tə dəwə ci. ⁴ Ma sa nay mbəzli mbə mælmə va shishi tsa va həciti Pəl, war zanəy ghəci tə dəwə ci tsəgha. Ma kə ghəshi kwa jipə tsa shi na: «Ma ntsay, ndə bəkwə mbəzli na. Sa nzana ya tsəgha mbəlikəway na tə yaməy, zləḃati pəlay ntsa va ngwəwə Hyala ta nza ghəci tə ghwəməyəw» kə ghəshi.

⁵ Dzəghwa Pəl naci, məs məsati shishi tsa va tə ghwə. Kala zhanci shiy ya jəw tsətsə. ⁶ Ma kə ghən tsa shi na, war ta pə dza dəwə ci va ya njaa, aw bay na, mba'a dzaa tərəy, ka mətiiy, kə ghəshi. Ma sa nzata ghəshi nza tərəŋw, kala nashi shiy mananci kaa Pəl ghəshi na, zhini tərəf ghəshi zhəghanti gəzə kwəma, ma kə ghəshi na: «Kay ntsay Hyala na» kə ghəshi.

⁷ Ma pətsa nza ghəy va ti na, ndəkwe ghəci lə ghi tsa ndə hidfi tsa dikə tsa tə hidfi tə jipə yam va. Slæn tsa ci na, Pəbəlisyəsə. Dza na ka'wə ka'wətəŋey lə wəzə. Vici mahkan ghəy mænti kəghi tsa ci. ⁸ Dzəghwa ghalaba na, gwərapəy dəy Pəbəlisyəsə kəghi tsa va va təlīmə, lə va ka tərəkwe. Dza Pəl mba'a dzəmbəy dzəmbə ciki tsa ndə zəlghwə tsa va. Sa dzəmbəy na naa, mba'a cə'wakən Hyala kən, mba'a fanakən dividivi ci. Sa mænti Pəl tsəgha na, dza ntsa va mba'a mbəlīy. ⁹ Ma sa mænta nava kwəma tsəgha na, mba'a nihwæti ka zəlghwə tə hidfi tə jipə yam bəsəkəvashi, mba'a ghəshi mbəlīshi kwərəkwe. ¹⁰ Dza ghəshi tə mbərkə kwəma va ki, tərəŋw ghəshi fati bama tə ghəy. Ma sa mađi ghəy ta dzəŋey dzəghwa kwambəwal ta dzəŋey na, mba'a ghəshi ngavəŋey shiy gar məkəŋey mbə dza ghəy va.

Kafə tsa Pəl mbə Maltə, ta dzəmbə mælmə *Rəm

¹¹ Ma gha ghəy mađi tifa, sa mænti ghəy tir mahkan. Sa kafə ghəy na, mba'a ghəy dzəŋey kwa kwambəwal ka Alekəsəndəri, sa niy warə na fəghwə tə hidfi tə jipə yam va. Lamba ti na, slæn tsa Diyəsəkwrə. ¹² Dza mba'a ghəy tsəhəŋey mbə mælmə Shirakwəsə. Mba'a ghəy mænti vici mahkan. ¹³ Sa mađi ghəy tifa na, ka dzar vəgha hælþe vəgha hælþe, dza kwəđim ghəy tsəhəŋey mbə mælmə Rejə, tə miy hælþe ka Itali. Ma tə həzlimə va na, mba'a safə tsaa səkə njasaa səkə kwa həci ghati viy wəzə, jəw jəw. Bakə vici ghəy mbə dza na, ndəs ghəy tsəhəŋey mbə mælmə Pəzəl. ¹⁴ Ma mbə mælmə va na, mba'a ghəy kəsashi nihwæti ngwarməmə mbə nəw Yesəw. Ka cə'wəŋey ghəshi ta mənəhwə ləwma kwətiiŋ ghəy li shi. Ava tsəgha mađiiŋey ghəy ta dzəmbə mælmə Rəm. ¹⁵ Mba'a ngwarməmə mbə nəw Yesəw mbə mælmə *Rəm favə mbə səkə nza ghəy, kə mændi. Ma sa favə ghəshi na, mba'a ghəshi səkəshi ta ka'wəŋey. Pa' tə ləwma Apiwəsə lə mbə geshikiki ka mændiy fə mbələdefemer mbə shi mahkan ni tifa. Ma sa nashi Pəl tsəgha na, dza na ka mananta 'wəsa kaa Hyala. Mba'a nəfə tsa ci kwəməvə bərçi tifa ki.

Gəzə kwəma Pəl mbə mælmə *Rəm

¹⁶ Ma sa tsəhəŋey ghəy mbə mælmə *Rəm ki na, mba'a mændi zlanay kwal kaa Pəl a ghəci nzəy kəy tsa ci ghi, mba'a ndə sawji tsaa dzaa ndəghwə. ¹⁷ Ma ləy hwəm vici mahkan na, mba'a Pəl harkə mbəzli dikə dikə ni mbə *ka Zhəwifə mbə mælmə *Rəm. Ma sa bəsəshi ghəshi ki, ma kə ngəshi na: «A ngwarməhira, avanay yəŋey, mænti kwəma jikir nee ya kaa hwəlfə ghwəmmə, ya dzar kwa kwəma jiji ghwəmmə niy nza kiw. Dzəghwa mændi tsəgha təgəm ki na, mba'am kəsətəra mbə mælmə Zherəwzalem, mba'a mændi bənavəra kaa ka Rəm. ¹⁸ Ma sa bənavəram kaa ka Rəm na, dza ghəshi mba'a ghəshi njəditi kwəma va vəya wəzə. Kala kəsata fəti ghəshi tar kabakee gar pəəslira mændi. Mba'a ghəshi niy di pəlara. ¹⁹ Ma ka Zhəwifə na, kala zləḃa ghəshi mændiy pəlara. Ma sa nzana ki kala zləḃa ka Zhəwifə mændiy pəlara na, nay tsahwəti kwalee ta kəđamti kwəma va, kala təđi nzəə səkə tikə ta bəsə va mazə tsaa sləkə hidfi ka Rəm gwanashi nee kiw. Səkə tsee va lə kwəma va dibay, məniiy na nja ta bə fəti kaa mbəzli mbə hwəlfə yaw. ²⁰ Ava

ghənzə na kwəma d'əwɨwəy ya ti, ta mbəə gəzəhwə kwəma lə ghwəy. Sa nzanay, war tə sa nəwee ntsa fəy ka Zhəwifə ghən tsa shi gəzliŋə ti kəsaghwara məndi kwa fəshina» kə.

²¹ Sa gəzəmti Pəl kwəma ki, ma kə ghəshi ngəci na: «Na na ghəyəy, səkəkə ka Zhəwifə tə hidfi ka Zhəwde tsaslikəŋəy zliya dzəkən kwəma ghaw. Ya səkəkə mbə ngəwəməhimmə mbə məlmə Zhəwdey, səkəkə ndəə nza tifa ya kwətɨŋ mba'a sləkəŋəy kwəma gha, ya ka gəzəkə *kwəma jikir naa dzəkən ghaw. ²² Ma nanzəy, a ghəy dī ghaa gəzəkəŋəy kwəma təkə gha d'əwə ghən tsa ghaa dzəkən kwəma va. Sa nzanay, a ghəy sənay, ya pa' kwəməbay, tərəŋw ndərə məndi kwal tsa nza gha tsa kwa» kə ghəshi. ²³ Sa gəzəmti ghəshi kwəma va na, dza ghəshi mba'a ghəshi slanavə vici dza ghəshi zhiniy səkəkə ti kaa Pəl.

Ma sa səkəkəta viciy niy slati ghəshi va na, mba'a ghəshi səkəkəshi d'əŋ dzəwəgha Pəl fəcava ki. Sa səkəkə ghəshi na, mba'a Pəl ghati gəzanshi kwəma, ka gəzanshi njasa sləkə Hyala mbəzli. Ka pəla kwal tsa canakəvərishi njasa gəzəkə zliya pəhəti *Məyizə, lə zliya ka gəzə kwəma Hyalaa dzəkən Yesəw, ta mbə ghəshiy zləba nəw ci. Ghala məkəshi pa' hetihwer ghəci mbə gəzanshi kwəma va. ²⁴ Dza ki, mba'a nihwəti mbəzli yivə kwəma gəzanshi na va mbə shi. Ma nihwəti na, kala zləba ma ghəshi. ²⁵ Dza ghəshi ka ndaniva tsəgha, kala sləkati kwəma va ghəshi wəzə kwa jipə shi. Ma kə Pəl kaa na kəray na ti ngəshi na: «Aya, avanayəy, katan na kwəmaa niy gəzanshi Safə tsa Hyala va kaa jijihɨwəy lə miy tsa *Ezay ndə gəzə kwəma Hyala, sa niy nə na va:

²⁶ Mbala, ma pə gha kaa hwəlfə mbəzli niy:

“Ma ghwəyəy, mbə favə kwəma ghwəy dzaa nza

lə slimim ghwəy ngar na,
a ka dza ghwəy favə shi dī kwəma va gəzəw.

Mbə nay pi ghwəy taa nza nanzə ngar ka nighə shiy na,

ka dza ghwəy nashi shi nighə ghwəy vaw.

²⁷ Sa nzana ma ghwəy ghwəy mbəzli niy,
a ghwəy mənti nefer ghwəy caslakə caslakə,

əntaa kwəma gəzə ndə ngəwəy tsə'wə mbə nefer ghwəy.

Ka na'way slimim ghwəy,
əntaa ghwəy dzaa favəə dzəghwa slimim ghwəy.

Ka kalay mətəshi ghwəy,

əntaa ghwəy dzaa nata ya wa kwəmaa məniva

lə mətəshi ghwəy.

Shi məni ghwəy va tsəgha niy,
əntaa ghwəy səkəkə dzəwəghee,
ta mbəlantəwəyee” pə gha ngəshi,
kə safə tsa Hyala niy ni» kə Pəl.

²⁸ A kə Pəl kaa ngəshi dīfa na: «Va tsəgha na kiy, sənay tə ghwəy, ghwəy ka Zhəwifə, ma njana zləba ma ghwəy kwəma dī Hyala va mbəliwəy liy, kaa *mbəzliy kamaa ka Zhəwifə dza məndi ta gəzanshi nana. A ghəshi dzaa zləba na na shi» kə. ²⁹ [Ma sa gəzəkə Pəl kwəma va tsəgha na, mba'a ka Zhəwifə dzashi, kala ngərə ghəpə tərəŋw kwa jipə tsa shi.]

³⁰ Dzəghwa Pəl ki piya bakə ghəci mənti kəghi tsa bəwə na va ta nzay ghəci kəy. Ka ka'wə mbəzliy səkəkə ta nighə ghəci kəyba gwanashi. ³¹ Ka gəzanshi ghəci njasa sləkə Hyala mbəzli, ka bananshi kwəma Ndə sləkəpə Yesəw *Kəristəw kala hazləni ma, kala saa makə tifa.

Ava tifa kəray Zliya dzəkən sləni ka kwal Yesəw ki.

Zliya tsasli Pøl kaa ka Røm Kwøma dza ghwømmø gha sønataa dzækən zliya na

Ma ghala vøghwø tsa tsasli Pøl zliya nay, ghæci tæ hidfi ka Kwørintø na. Ghæci mbø wø kwa mahkana wø ci. Kaa mbøzliy nøy Yesøw mbø mølmø Røm tsasli na zliya na. Ghala vøghwø tsa vay, hidfi ka Røm va niy nza hidfi gwøramti tø dikø tø hidfi gwa'a gwa'a, sa nzanay, mbø shi niy nza mazø tsaa sløkø mezhizhø tø hidfi gwa'a.

Pøl dæ'wø ghøn tsa ciy, niy sækø naa kwømvø kwal tsaa tsøhø mbø mølmø Rømøw (15:20-24). Ya tsøgha nøy kiy, ðarj na mbøzliy niy sønashi na mbø mbøzliy nøy Yesøw mbø mølmø va, sa niy kwømay na li shi tø tsahwøti pi (vøh 16). Mbø zliya na kiy, mbø gøzanshi tsøhø tsa ci mbø shi, ta nighøshi na Pøl kaa ka Røm. Dzøghwa na ðibay, ka gøzanshi njasa nza mbøzli gwanashi jikir kwa kwøma Hyala, lø njasa mbølitishi na lø wøzø hwøw tsa nøy, kala kama tø nøy kwøma pøhøti na njasa ðananshi nihwøti mbøzli va dzar mbø shi. Zhini na ðibay, ka gøzanshi njasa ka ghæshi nøy mbø jakøva tsa shi ghøshi mbøzliy nøy Yesøw.

Avanay njasa nøyva kwøma mbø zliya na:

Vøh 1:1-17 Pøl gøzø kwømaa dzækən Yøwøn kwøma wøzø na.

Vøh 1:18 pa' tø vøh 3 Mbøzliy kamaa ka Zhøwifø lø ka Zhøwifø gwa'ay, mbøzli jikir ni ghøshi va Hyala. Ntsaa ðanavø nøy tsa ci kaa Yesøw na saa dzaa mbay dzøghwa kwøma Hyala kala hazløn i tiba.

Vøh 4 Njasa møniy Abøraham gar dzøghwa kwøma Hyala, sa zløbavø na kwøma gøzøkø Hyala.

Vøh 5 Tø mbørkø kwøma Adam kwømvø mbøzli møti. Tø mbørkø Yesøw ghæshi kwømvø mbølishi.

Vøh 6 pa' tø vøh 7:1-6 Ka dza ghwømmø nøyømmø mbø jikir sa nzana mba'a Hyalaa møni wøzø hwøw kaa ntsa jikir tsaw.

Vøh 7:7-25 Gømgø m na kwøma pøhøti Hyalaw. Ghønzø citømmø na gømgø m tsa kwøma jikir na.

Vøh 8 Sløni ghøra Safø tsa Hyala mbø nefer mbøzliy nøy Yesøw.

Vøh 9 pa' tø vøh 11 Pøl gøzø kwømaa dzækən mbøli tsa ka Izørayel.

Vøh 12 pa' tø vøh 15 Njasa ka mbøzliy nøy Yesøw nøy.

Vøh 16 Kwa kørni kwøma Pøl, lø sækwø mbøzli ghøghøn ghøghøn.

Mba'a pø ghwøw ði favø kwøma mbø zliya ka Røm na wøzø wøzø, nza ghwøw jangø nøywø tsaa dzækən Adam lø saa dzækən kwøma pøhøti Hyala, pørbø mbø zliya pørasli sløn tsa shiy.

Pøl sækwø mbøzliy nøy Yesøw mbø mølmø ka *Røm

¹ Yøn tsasli na zliya na, yøn yøn Pøl ndø ghøra sløni tsa Yesøw *Køristøw. Hyala harvøra na ta nza ka *ndø kwal tsa Yesøw, mba'a tøvøra ta dzee ta gøzø Yøwøn kwøma nøy wøzø na kaa mbøzli.

² Ma Kwøma wøzø na vay, a Hyala niy gøzøkø ghala mbøradzøta lø miy tsa ka gøzø kwøma nøy. Dzøghwa mba'a møndi tsaslambø mbø zliya nøy tsøgha. ³ Kwøma vay, dzækən Zøghwø nøy Yesøw Køristøw Ndø sløkømmø gøzø na kwøma. Dzar kwa ndø ngøri tsa ciy, ntsa yakø m bø takø tsa mazø *Davitø na.

⁴ Ghala pøtsa zhanakati Hyala zhakati mbø møti, lø børci Safø tsa nøy ðewðew tsa ki na, mba'a citi nza tsa nzana ka Zøghwø nøy karkar lø børci.

⁵ Ava war tø mbørkø Yesøw Køristøw pøvøvøra Hyala ka ndø kwal tsa Yesøw, ta dzaa gøzø kwøma nøy kaa hwølfø *mbøzliy kamaa ka Zhøwifø gwa'a gwa'a. A ghøshi mbøzli zløbavø kwøma nøy, ka ðanta føti. Ma nza ghøshi mbøzli fal sløn tsa Yesøw Køristøw gwanashi tsøgha ki. ⁶ Ghwøw sana sønøyvay, mbø mbøzli va nza ghwøw kwørakwø, ghwøw mbøzli harvø Hyala va ta mbø ghwøw nzaa mbøzliy nøy Yesøw tø hidfi ka Røm.

⁷ A sækwøwøw ya gwanøywøw tø hidfi ka Røm gwa'a gwa'a, ghwøw ghwøw mbøzli ði Hyala, shi harvø na ta nza ghwøw ka shi nøy. Møntøywøw wøzø hwøw tsa nøy Dømmø Hyala, ghøshi lø Ndø sløkømmø Yesøw Køristøw, mba'a ghøshi ndøywøw zørkø mbø nøy tsa ghwøw.

Njasa ði Pøl dza ta nighøti mbøzliy nøy Yesøw mbø mølmø *Røm

⁸ Ma kwa tanja kwøma gøzee nana diy, 'wøsa nøy ya kaa Hyala lø sløn tsa Yesøw *Køristøw, ta kwøma ghwøw gwanøywøw, sa nzana, ya pa' kwømaba tø hidfi gwa'a gwa'a na, mba'ee favø tøywøvø ðanavø ghwøw nefer ghwøw kaa Yesøw, kø møndi. ⁹⁻¹⁰ Ya hwømba cø'wø yay, mbø zøzø kee

nzaa dzækən ghwøy. Mbə cə'wə Hyala kee nza a ghənzə mbəə ndara kwal ta tsəhə mbə ghwøy. Hyalaa kwa ndəgha fəti ta kwəma gəzee va. Hyala vay, lə nəfə tsee kwətiŋ ghərantee sləni, ka gəzə Yəwən kwəma wəzə naa dzækən zəghwə nzə kwa kwəma mbəzli. ¹¹ Ta na navay, tərəŋw nzəghəree ta naŋwøy lə mətsee, nza ghwəmmə dzaa tihəhwə ni ya shi ndara *Safə tsa Hyala dəwdəw ni, lə ghwøy, nza ghwøy mbəə kwəməvə bərçi mbə nəw Yesəw. ¹² Wəzəba nə ya bay, ka mətsehəra bərçi ghwøy, yən na, ka mətsehəŋwøy bərçi kwərakwə, mbə bə tsa banavə ghwəmmə nefer ghwəmmə kaa Yesəw Kəristəw, pən.

¹³ Va wa gəzee kwəma va tsəghay ng-warməhiray, sa nzana gar đəŋ sədee yən səəkəə təkəti tsəhə mbə ghwøy. Pa' sənəzəna ki na, a kwəməvə kwal yaw, tsəgha. Ma kwəma təfee miy tsee tiy, war mba'ee dzaa ghərati sləni mbə ghwøy, ka zhəghəshi nihwəti mbəzliy ka nəw Yesəw kwərakwə, njasa nzana va tsəghəe kwəməvə mənəti nihwəti mbəzli tə nihwəti hidfi. ¹⁴ Sa nzanay, ghənzə na nee sləni kavəra Hyala ta dzee ta gəzə kaa ya tsaməba ndə ngəri. Ka dzaa gəzənsi kaa mbəzli ghwəni ta məhərli shi, lə kaa ni ghwəni ta məhərli shi. Ka gəzə kaa mbəzliy sənashi shi, lə kaa niy sənashi ma gwa'a. ¹⁵ Va tsəgha nzana, war mbə təkəe dzækən ghwøy ghwøy mbəzli mbə məlmə Røm kwərakwə ki, ta dzee gəzəŋwøy Yəwən kwəma wəzə na na.

Bərçi mbə Yəwən kwəma wəzə na

¹⁶ Ka ha'wee ya jəw tsətsə ta gəzə Yəwən kwəma wəzə na kaa mbəzliw. Sa nzanay, e sənay lə bərçi Hyala na mbə tərəŋw, ta mbəlanti ntsaa dzaa zləbavə kwəma va, ya wa ndə na. 'Wava na tə hwəlfə mbəzli *ka Zhəwifə ka dzar pa' tə hwəlfə nihwəti mbəzli tə hidfi gwanashi. ¹⁷ Kwəma wəzə na vay, ghənzə cipə na kwəma mənəti Hyala ta mbə ndə ngəriy dzəghwa kwəma nzə, kala hazləni mbə nəfə ci, ya wa ntsaa zləbavə kwəma mənəti Hyala, mba'a banavə nəfə tsa ciy, ta mbay dza naa dzəghwa kwəma Hyala kala hazləni mbə nəfə ci. Ava tsəgha tsasli ti mənəti mbə Zliya Hyala kwərakwə, a kə mənədiy: Ntsaa banavə nəfə tsa ci kaa Hyalay, ghəci na saa dzaa mbay dzəghwa kwəma Hyala
kala hazləni mbə nəfə ci.

Ghəci na saa dzaa kwəməvə piy tsa kəfi ma, kə mənədi.

Jikir tsa mənəi ndə ngəri tə hidfi

¹⁸ A Hyala cikəvəri njasa satiy nəfə tsa nzə səəkə mə ghwəməə dzækən mbəzli, va kwəma jikir tsa məmənəi mənədi gwanay tsa ci tə hidfi, kala di fəti mənədi ta kwəma nzə. Ma na sənata ghəshi kwəma wəzə na va Hyala na, mba'a ghəshi biydəmti lə na shi va *kwəma jikir na. ¹⁹ Ta na navay, shi nza mənədi gar sənashiy dzækən Hyalay, a ghəshi sənashi. Hyala də'wə ghən tsa nzə canakəvəri shi na. ²⁰ A ghwəmmə sənay, ta na ndə ngəriy, ka mbay naa nata Hyala lə mətse ciw. Nanzə ki, ghala ngati Hyala hidfiy, mba'a kə mənədiy nighə shi mənəti na, ka zəzəə dzəkən shiy, ta sənay dza mənədi, ghənzə na Hyala kwətita, lə bərçi na və tərəŋw kala kərə ma, kə mənədi. Ava va tsəgha kiy, ka dza ghəshiy mbay zhiniy pəlavə kwal vərəslə kwa kwəma Hyala ghwəlaw. ²¹ Ta na navay, a ghəshi sənata Hyala: «Ghənzə na Hyala» kə ghəshi. Ma dza ghəshi ki na, kala fə dikə ghəshiy dzəti Hyala va, njasa təbə na, kala mananta 'wəsa ghəshi ngəta, ya ta naməba kwəma mənəti na. War ma na shi təkə kwəma na, kərakə ghəshi fəy lə təkə na dzar kwa Hyala kwəma. Dzəghwa disl məhərli shi kəəlita, kala sənata na katanj na kwəma ghəshi ghwəla ki. ²² Ma kə ghəshi mbə zəzə kwəma shi na: «Ghəy na niy gwəramtiy sənata kwəma kən nihwəti mbəzli» kə ghəshi. Mbalaa ghəshi na hyeler mbəzliy gwəramti mbə mbəzli gwa'a gwa'a. ²³ Dzəghwa mbərəkə zlata ghəshi gələbə ta pəra'wə dividivi shi kwa kwəma Hyala dikə na ndimndim na. Tapə ghəshi dzəmbəshi mbə tsəfəkwə kwa kwəma pa shi pəghəti mənədi nja ke ngəri. Ta bəkəwəshi ke ngəri dza ngar ki. Dza ghəshi dība, ka tsəfəkwə kwa kwəma 'yegwer, lə niy dza lə səda shiy, lə kwa kwəma shesher gwa'a.

²⁴ Va tsəgha zlashi Hyala, ka nighəshi war lə mətse, a ghəshi məmənəi ni shi va shi hwətəl ghəshi ta mənishi mbə nefer shi. Dzəghwa ghəshi ki tapə dzəmbəshi mbə səwa ghən tsa shi lə məmənəi shi ha'wə ha'wə ni kwa jipə shi tsəgha. ²⁵ Dzəghwa ghəshi mbərəkə ghəshi zlata kwəma Hyala katanj na, ka nəw kwəma dzərvə. Mba'a ghəshi dzəmbəshi mbə tsəfəkwə, ka pəra'wəshiy dividivi shi kaa shi ngati Hyala, mbərəkə ghəshi zlata, ghənzə Hyalaa ngati shi va, gar təbə

1:13 1:13 1Kwər 9:19-22   **1:14** 1:14 Kwəl 3:11   **1:16** 1:16 2:9; SləniKY 13:46; 2Tim 1:8; 1Kwər 1:18, 24   **1:17** 1:17 3:21-30; vəh. 4; 10:4-13; Aba 2:4; Gal 3:9-12; Flp 3:9; Ebr 10:38   **1:18** 1:18 2:5, 8; Ef 5:6; 2Tes 2:12   **1:19** 1:19-20 Zhəwbə 12:9; Cem 19:2-5; SləniKY 17:27-28; 1Kwər 1:21   **1:21** 1:21 Ef 4:17-18   **1:22** 1:22 1Kwər 1:19-20
1:23 1:23 Nəw 4:16-18; Cem 106:20   **1:25** 1:25 9:5   **1:26** 1:26-27 1Kwər 6:9

mëndiy mananta 'wësa ngëta ya hwëmba.
*Amin.

²⁶ Va tsëgha zlashi Hyala, mba'a ghëshi dzëmbëshi mbë mëmëni shi sëkwa hwëtël va ti shi ha'wë ha'wë ni ki, njana nzana tsëgha ghëshi di. Dzëghwa mbërëkë mi'i zlay hëni lë zhër, ka dzashi ta mëni shi tëbë ma mëndiy mëni.

²⁷ Dzëghwa zhër kwërakwë mbërëkë ghëshi zlay hëni lë mi'i, ka dzashi ta mamaw zhër tërëjw nja ghëshi, ka hëni li shi. Mbë shi va tsëgha kiy, zhërëy mënti shi ha'wë ha'wë ni va lë tsahwëti zal nja ghën tsa shi tsëghay, war ta favë ngëra'wë dza ghëshi va Hyala, ka zhëmë jikir tsa shi va danëranti ghëshi mëhërli shi mbë mëni ci.

²⁸ Sa nzana kala di mbëzli vaa sënata Hyala, na zlashi na tsëgha, nza mëhërli shi tækë mëni war shi gëmgëm ni, nza ghëshi mëni shiy tëbë ma ya jëw nzë, tsëgha ki.

²⁹ Dzëghwa paf paf nefer shi tihëshi, lë tækë mëni ya nimaba hwëlfë shi jikir ni të hidï gwa'a gwa'a ki, ka sla mëtsë ta shi va ndë, ka mëni ndërëm, ka sël va ndë. Zhini ka bëkwëpë, ka hëhërëm mbëzli, ka 'wanjël lë mbëzli, ka ngwangwashi miy.

³⁰ Ka gëzë kwëma jikir naa dzëkën nihwëti mbëzli, ka pa jaka lë Hyala, ka gwëlaj, ka gëzë war kwëma fëgë, ka këlï ghën tsa shi gëmshi tsëgha. War kwal tsa ghakë mëni na 'war'war na kwëma jikir na gwëranti na di ghëshi. Ka fa kwëma ghëshi va mbëzliy yakëshiw. ³¹ Ka mbë ghëshiy tëravë mëni na wëzë na kwëma mbë nëfë tsa shiw. Ka gëzëkë kwëma ghëshi, mba'a ghëshi garëshi të kwëma gëzëkë ghëshiw, ka di nihwëti mbëzli ghëshiw, ntsa zhanshi hwër tsa shi ti tifa ya kwëtinjaw, tsëgha. ³² Dzëghwa mba'a ghëshi sënay wëzë wëzë, ngwëwë mëti na sa kën gëla mbëzliy mëmëni shi tsëgha ni va, va Hyala, kë ghëshi na, zhëghwa tapë ghëshi zhiniy zhimbëshi mbë mëni shiy war tsëgha kwërakwë. Zhini dza ghëshi difa ki na, ka fal mbëzliy mëni gëla shi jikir ni va tsëgha ni.

2

Lë kwal tsa katanj tsa sla Hyala ngwëwë dzëkën mbëzli

¹ Ma kiy ngwarmëhira nëw Yesëwëy, ntsaa sla ngwëwë dzëkën gëla ntsaa mëni shi tsëgha ni vay, sënay të ghëciy, dzëkën ghën tsee slee ngwëwë va, kë. Sa ka naa nza, mba'a zhiniy dzëmbëy mbë mëmëni gëla shi mënti ntsa basë na va ngwëwë

dzëkën kwërakwë fa. ² A ghwëmmë sënay, Hyala basë na ngwëwë dzëkën gëla ntsaa mënti shi tsëgha ni va jikir ni, lë kwal tsa katanj tsa. ³ Gha gha ntsaa sla ngwëwë vaa dzëkën mbëzliy mënti *kwëma jikir na va, zhini war tsëgha gha mbë mëni jikir nja ghëshi kiy, ta mbëlira dzëe dza va ngwëwë nëe, kala dza Hyalaa kësëyra, në gha na? ⁴ Naa ë nzana, ndërë gha ndërë wëzë tsa mëni Hyala dikë tsa, lë wëzë hwër tsa nzë, mba'a së'wa tsa së'wa na ka ndëghë, kala basëjya ngwëwë shëkëna? Æ sënay ma gha, wëzë tsa nzë va na, ta mbë ghaa tsanta titihwë ka zhëghëti nzyë tsa gha në na, pë gha shëkëna? ⁵ War dza gha na, caslakë slakë gha mënti ghën tsa gha kwa kwëma Hyala. Kala di ghaa zlanay nëfë tsa gha ka tsanta titihwë va jikir tsa gha. Ghalaba kiy, mëtsëhë mëtsëhë gha bë nëfë tsa Hyalaa sati, sa bëti naa dzëkën gha, ta tërëjya ghënzë lë fëti fëca dza naa mëni ngwëwë. Fëca va dza Hyala citëpë ngwëwë dza naa sla dzëkën ndë ya tsamafa ci, lë kwal tsa katanj tsa kwa kwëma mbëzli gwanashi. ⁶ War ge'i ge'i lë na ci kwëma mënhwë ndë dza Hyalaa wanci na ci zhëmë. ⁷ Mbëzliy jihëva ta mëni kwëma wëzë na, ta mbë Hyalaa falshi, ka fë dikë dzëti shi, lë ka bänshi piyëy, ta bänavëshi piy tsa kädï ma dza Hyala. ⁸ Ma na mbëzliy zhini ghën va, kala di ma zläbë na katanj na kwëma, mbërëkë ghëshi zlay ghën tsa shi, ta slökëshi na gëmgëm na va kwëmay, ta satiy dza nëfë tsa Hyala, ka ghwërvëwë dzëkën shi.

⁹ Ya wa ntsaa mëni war kwëma jikir nay, ta sancï ngëra'wë dza Hyalaa dza tërëjw dalala. 'Wava na të mbëzli mbë hwëlfë *ka Zhëwifë, ka dzar pa' të hwëlfë nihwëti mbëzli gwanashi. ¹⁰ Ma ntsaa mëni na wëzë na kwëma naci kiy, war ta fanati dikë lë bama dza Hyala, zhini mba'a mananati zërkë. 'Wava na të mbëzli mbë hwëlfë ka Zhëwifë, ka dzar pa' të hwëlfë nihwëti mbëzli gwanashi. ¹¹ Va sa nzanay, ka mëni përsle Hyala mbë nanzë kwëmaw.

¹² Mba'a kë mbëzliy sënata ma *kwëma pëhëti Hyala mënti kwëma jikir nay, ka dza Hyalaa slanshi na shi ngwëwë, lë kwëma pëhëti na vaw. Ma mba'a kë ka Zhëwifë ghëshi shiy sënata kwëma pëhëpëhë na va mënti kwëma jikir nay, lë kwëma pëhëpëhë na va sënata ghëshi dza Hyalaa slanshi na shi ngwëwë. ¹³ Ka bëti ndë Hyala ka ntsa slar tsa war të sa nzana mbë fa kwëma gëzëkë kwëma

pøhæti naw. Æhøj, war ndø nzana mbø fø ghøn ta nøy kwøma pøhøpøhø na va. Ma tsøghay, ntsa slar tsa ghøci va Hyala. ¹⁴ Mbøzliy kamaa ka Zhøwifø ghøshi shi kama kwøma pøhæti Hyala va ta døyvø shiy, kar ghøshiy gwøravø, ka møni kwøma war nja kwøma gøzøkø kwøma pøhæti Hyala va, ya tsøgha søøkø ma ghøshiy favø kwøma va. Ghalaða kiy, møhørlø shi mønta na ka na shi kwøma pøhøpøhø na ti shi. ¹⁵ Ya namaða kwøma na kwøma gøzøkø Hyala mbø kwøma pøhæti nay, tsasli tsasli ghønøz mbø nefer shi. Ka civa ghønøzø dzøtøi ngwøla, mbø sløni ghøra ghøshi, lø tøkø kwøma mbø nefer shi, sa nzana mba'a ghøshi søyay tihøvøri na wøzø na, lø na jikir na kwøma. Ghala pøtsa nza ghøshi mbø møni na wøzø na kwøma na, rønikø nefer shi, ma ghala pøtsa ka ghøshiy mønti na jikir na kwøma na, ka ndanshi nefer shi nja ghwø. ¹⁶ Kwøma vay, ta dzøtøi ngwøla dza naa dza gwa'a gwa'a, føca dza Hyalaa sla ngwøvøø dzøkøen kwømer mbømbø ni mbø nefer mbøzli gwanashi. Ngwøvø vay, lø Yesøw *Køristøw dza Hyala ta sla, njasa gøzøkø Yøwøn kwøma wøzø na na gøzanshee kaa mbøzli.

Nøwti *kwøma pøhæti Hyala *ka Zhøwifø njasa gøzøkø naw

¹⁷ Ghwøy ghwøy ka Zhøwifø kiy, ka Zhøwifø gø ghøy na na ghøy, pø ghwøy. Difa na, mbø døyvø ghøy na kwøma pøhæti Hyala, pø ghwøy. Dzøghwa ghwøy ka vøshi tø sa nza ghwøy ka mbøzli Hyala ki. ¹⁸ Gwa'a søyamti ghøy na di Hyala kwøma, mba'a ghøy søyata tøra na wøzø na kwøma, sa ðanavønyøy kwøma pøhæti Hyala, pø ghwøy. ¹⁹ Ma ghwøy mbø tøkø kwøma ghwøy na, ghøyøy, ka ci kwal kaa ghwølefesli, zhini waj pi tsa mbøranshi mbøvø kaa mbøzli mbø kwøslø nza ghøy, pø ghwøy. ²⁰ Ghøy na ka ðøni kwøma kaa mbøzliy søyata ma kwøma, ka ðøni kaa mbøzliy tøyhøshi ma mbø kwøma Hyala, sa nzana, gwa'a gwa'a kwøma pøhæti Hyala citøyøy kwal søyata kwøma, lø na katan katan na ta gwa'a, pø ghwøy. ²¹ Yan, tsøgha na. Ya sa nø ghwøy, ka ðøni kwøma kaa mbøzliy gø ghøy, pø ghwøy kiy, tawa ðøni ma ghwøy kwøma kaa ghøn tsa ghwøy kia? Ghwøy ghwøy shiy ni va, ka ghøli sa ndø gha ma, pø ghwøy kiy, tawa ghøli ghwøy kia? ²² Ka møni ghwørghwø gha ma, pø ghwøy kiy, tawa møni ghwøy kia? Ghøy dzar kwa kwøma ta mbøri teepøw, pø ghwøy kiy, tawa zhini

ghwøy ðabasø shi dzar mbø ciki mbøri ta zhøghø døyvø kia? ²³ Ghwøy kiy, ø vøshi ghwøy sa nza *kwøma pøhæti Hyala mbø døyvø ghwøy. Dzøghwa ghwøy ki na, kala møni kwøma gøzøkø kwøma va. Ghalaða kiy, Hyalaa sawa ghwøy. ²⁴ Njasa tsasli møndi va mbø Zliya Hyala: «War tøy mbørkø kwøma ghwøy ghwøy ka Zhøwifø sawa hwølfø nihwøti *mbøzliy kamaa ka Zhøwifø sløn tsa Hyala» kø møndi.

²⁵ Ghwøy ghwøy ka Zhøwifø ghwøy shiy *slanti fø'yasa vay, mba'a pø ghwøy nøy kwøma pøhæti Hyala na, wøzø na sla fø'yasa ghwøy. Ma kala nøy pø ghwøyøy, ghala mbø ghwøy lø mbøzliy slanti ma fø'yasa kwa kwøma Hyalaw. ²⁶ Mba'a kø ntsaa slanti ma fø'yasa diti føti va Hyala, ka nøy kwøma pøhæti na wøzøy, nja ntsaa slanti fø'yasa dza naa nza kwa kwøma Hyala. ²⁷ Ghøci ghøci saa nøy kwøma pøhæti Hyala va, ya tsøgha slanti ma na fø'yasa kiy, ghøci dza naa sla ngwøvøø dzøkøen ghwøy. Ghwøy shiy ni va, a ghøy slanti fø'yasa, zhini mbø døyvø ghøy na kwøma pøhæti Hyala, pø ghwøy, kala nøy ma kwøma va ghwøy. ²⁸⁻²⁹ Shi pørikø tøy ngwølay, ka mønti ndø ghøshi ka ndø Zhøwifø tsa slar tsaw. Shi mbøða mbøða ni na shiy mønti ndø, ka ndø Zhøwifø tsa slar tsa. Ka møyiy ndø ndø ka Zhøwifø tsa slar tsa, tøy sa slanti na fø'yasa njasa tsasli kwøma pøhæti Hyalaw. War ntsa slanti Hyala fø'yasa ngøci mbø nøyvø tsa ci løy Safø tsa nøy døyvøw tsa na ndø ka Zhøwifø tsa slar tsa va Hyala. Gøla tsava ndøy, va Hyala søyøkø tsa ci fal, søyøkø va ke ngøri naw.

3

¹ Ya sa nzana tsøgha kiy, nama kwøma na sa tanøti hwølfø ka Zhøwifø va hwølfø nihwøti mbøzli ti tsøghaa? Sa nzana mba'a ghøshi *slasanti fø'yasa shi kiy, wa na ni shi va shi dza ghøshiy kwømavø mbøa?

² Na katan katan nay, løy shi kwømavø ghøshi na tifa mbø tøyønyøw. Ma kwa tany shiyøy, ghala pøtsaa bøkø Hyala kwøma nøyvø, kaa ka Zhøwifø niy ðanavøshi na.

³ Dzøghwa ki na, kalaa niy nøyti kwøma va nihwøti mbøzli mbø shi løy kwal tsa nøyvø tidid. Øy ma pøn ngøyøy kiy, va sa nzana kala mbø mbøzli va nøy kwøma Hyala va ka garøshi ti tidid na, dzøghwa mba'a Hyala dzaa bashamti garø tidid tøy sa nøyvø nanøzø ki, nøy ghwøy ki na? ⁴ Æhøj, nava tifa tøyvø. Na na Hyalay, ta møyti kwøma gøzøkø na va dza na nanøzø, ya war

2:16 2:16 2:6; 1Kwø 4:5 **2:17** 2:17 9:4; Ezay 48:1

2:24 2:24 Ezhek 36:20 **2:25** 2:25 1Kwø 7:19; Gal 5:3
3:2-3; Kwø 2:11 **3:2** 3:2 9:4; Cem 147:19-20 **3:3** 3:3-4 9:6; 11:29; Bøla 23:19; 2Tim 2:13

2:19 2:19 Mt 15:14

2:21 2:21 Mt 23:3-4; Zhøj 7:19

2:26 2:26 Gal 5:6

2:28-29 2:28-29 9:6; Zher 4:4; Flp

3:4 3:4 Cem 51:6

ø mənishi mbəzli gwanashi ka ka slasla dzərvə, njasa tsasliti məndi va mbə Zliya Hyala. Ma kə məndiy: «Gha kiy Hyalay, ø kə məndi sənəna, ka ntsaa gəzə kwəma katarj na. Dza ya tə ngwəvə haratəna ndøy, mba'a gha kəsəy ntsa va lə fəti.»

⁵ Ya sa nzana tə mbərkə kwəma ghwəmmə jikir na məndi sənata Hyala ka ntsa slar tsa kiy, ka dza ghwəmməø ni, *kwəma jikir naa mənti Hyala ghənzə kə fəti nəfə ka sla ngwəvəø dzəkən ghwəmmə, va kwəma ghwəmmə va jikir na, pə ghwəmmə sa? Kwəma gəzəkəe vay, njasa kə məndiy gəzə kwəma tikə tə hidī gəzəkəe. ⁶ Ma gəla nava kwəmay, ka gəzəva na tərəw. Ya sa ka Hyala garə ma tə kwəma nžə tidifəy, njaa dza naa mbəø sla ngwəvəø dzəkən mbəzli tə hidī kia?

⁷ Ya sa nzana tə mbərkə dzərvə slaslee məndi sənata Hyala ka ntsa slar tsa, ka fə shəndəkəø dzəti kiy, sa wana dza naa zhiniy bəra fəti va kwəmee va jikir naa? ⁸ Ma ghənzə tsəghay, wəzəba məməni ghwəmmə jikir na, va wəzə tsa Hyala dzəti ngwəla. Ma kə nihwəti mbəzliy, tsəgha na kwəma bəni ghəy kaa mbəzli, kə ghəshi, ka tsətsəhə lə ghəy. Ma gəla mbəzli vay, gə'i na basanshi ngwəvə va Hyala.

Ndə tifa garəy kwa kwəma Hyala kala hazləni maw

⁹ Ghwəmmə ghwəmmə *ka Zhəwifə kiy, kwəma na kwəma tanəti ghwəmmə va nihwəti mbəzli ti kia? Ghənzə tifa teepəw! Ava ghalə məcanata gəzamtee, gwanashi na mbəzli mbə hwəlfə ka Zhəwifə lə mbəzli mbə nihwəti hwəlfəhi mbə məni *kwəma jikir na kwa kwəma Hyala, pən. ¹⁰ War nja kwəmaa gəzəta va mbə Zliya Hyala, ma kə məndi:

Ndə tifa ya kwətij, ka garəy kwa kwəma Hyala kala hazləni maw.

¹¹ Ndə tifa mba'a sənata kwəmam.

Ndə tifa ka pəla Hyalaw.

¹² Mbəzli gwanashi danərata məhərlī shi, mbərkə ghəshi zlay kwal.

Ndə tifa məni na wəzə na kwəmam, ya kwətij nžə na, ghəci tifaaw.

¹³ War nə ma ghəshi, bənj kə ghəshi kaa miy tsa shi

ta gəzə kwəmay, kwəmaa səkə ləy hwər shi na,

ka zən nja pətsaa səkə kwa kwəli bənjwəta na.

Kwəma gəzə ghəshiy, kwəma kwa ngəfi mbəzli.

Kwəmaa səvəri tə miy shi na, nja darə.

¹⁴ War kwəma bəzla lə kwəma eghwekə na,

na saa tahay nefer shi gwa'a tsəgha.

¹⁵ War ta bəkwə mbəzli ka ghəshiy məni tsa shi kyanwkyanjw.

¹⁶ War lidī kwəma lə sa ngəra'wə kaa mbəzli,

ka ghəshiy nza, ya kwamafa dza ghəshi.

¹⁷ Sənay kwal nžəy lə zərkə kwa jipə shi lə nihwəti mbəzli ghəshiw.

¹⁸ Ka hazləni ghəshi va Hyala ya jəw nžə baw,

kə məndi mbə Zliya Hyala.

¹⁹ A ghwəmmə sənay kiy, ya namafa kwəma gəzəkə məndi mbə zliya pəhəti Hyala va gwa'ay, kaa ka Zhəwifə gəzə məndi. Ma tsəgha kiy, ndə tifa ya kwətij, gar gəzəkə mənti kwəma jikir nee kwa kwəma Hyalaw, kəw. Ya ndə ka Zhəwifə na, ya kala ndə ka Zhəwifə nay, a fəti və kwa kwəma Hyala. ²⁰ Va sa nzanay, ndə tifa ya kwətij gar mbay garəy kwa kwəma Hyala kala hazləni ma, tə sa nəwti na kwəma mbə *kwəma pəhəti naw. War ta mbə ndə ngəriy sənay, ntsa jikir tsa nžee kwa mətəø Hyala kə, na kwəma canci kwəma pəhəti Hyala, gwa'a tsəgha.

Njasa cikəvəri Hyala kwal mbəli tsa mbəzli

²¹ A ghwəmmə sənay kiy, ndə tifa mbyay dzəghwa kwəma Hyala kala hazləni mbə nəfə ci, tə sa nəwti na kwəma pəhəti Hyalaw. Dzəghwa Hyala ki na, mba'a cikəvəri yəwən kwal tsa ka ndə mbyay dzəghwa kwəma nžə kala hazləni mbə nəfə ci. Kwəmaa dzəkən yəwən kwal tsa va na sa niy gəzə məndi va mbə zliya *kwəma pəhəti Hyala, lə mbə zliya ka gəzə kwəma Hyala. ²² Nana kiy, ntsaa zləbavə sləni ghəratī Hyala səvəri mbə Yesəw *Kəristəw, mba'a banavə nəfə tsa ci kaa Yesəw na saa dzaa mbyay dzəghwa kwəma Hyala, kala hazləni mbə nəfə ci. Ya mbə hwəlfə *ka Zhəwifə na ndə, war zləbavə ma ndə ya mbə *mbəzliy kamaa ka Zhəwifə na ndøy, war yəmyəmshī na mbəzli va Hyala gwanashi.

²³ Mbəzli gwanashi mənti na *kwəma jikir na va Hyala, dzəghwa mba'a ghəshi shanjay kwəmavə shəndəkə tsa bərkəti Hyala fanatishi ta nza ghəshi mbə tsəgha ki. ²⁴ Ma dzəghwa Hyala də'wə ghən tsa nžə ki na, mba'a mərshiy yatishi, tə gəm tsəgha, ta mbə ghəshiy dzəghwa kwəma nžə kala hazləni ma. Tə mbərkə kwəma Yesəw Kəristəw ntsaa mbəlikəvərishi səvəri mbə dəvə kwəma

3:5 3:5 9:14 3:8 3:8 6:1 3:9 3:9 1:18-2:24; 2:23

3:14 3:14 Cem 10:7 3:15 3:15-17 Ezay 59:7-8 3:18

143:2; Rm 4:15; Gal 2:16; 3:22 3:21 3:21-22 1:2, 17

8:18-20; Ghava 3:19 3:24 3:24 5:17; Ef 2:8; Tit 3:7

3:10 3:10-12 Cem 14:1-3

3:13 3:13 Cem 5:10; 140:4

3:18 3:18 Cem 36:2 3:20 3:20 Zhəwbə 4:17; Cem 130:3;

3:22 3:22 2:11; 3:9; 10:12; 11:32 3:23 3:23 5:2, 12;

shi jikir na. ²⁵ Hyala føy na Yesew Këristew nja shi bøvem ta sla kaa Hyala, mba'a mëtïy ta pëli jikir tsa mbözli mbë nêfë Hyala, lë miymiy ci. Dzëghwa ya wa ntsaa zlebavë shi mënti Hyala va tsëgha ki na, mba'a mëniy ka ntsaa dzaa mbay dzëghwa kwëma nzë kala hazlëni ma. Ma mënti Hyala tsëghay, nza mbözli mbë sënata nza tsa nzana ka ntsa dëwdëw tsa. Sa niy nzana, ghala mbëradzëy, kalaa niy basanshi ma ngwëvë ghënzë. ²⁶ War së'wa ghënzë niy së'wa jikir tsa niy mëmëni ghëshi. Ma nana ki na, dza Hyala mba'a basanakën ngwëvë kaa Yesew Këristew të mbërkë kwëma mbözli jikir na. Ta mbë mbözliy sënay, ntsa dëwdëw tsa na, ka dï kwëma jikir na naw, kë ghëshi. Mba'a ghëshi sënay, mbözliy zlebavë slëni ghërati Yesew Këristew va na, a banavëshi kwal ta dzëghwa kwëma nzë kala hazlëni ma, kë ghëshi. ²⁷ Tsëgha kë kiy, a ghwëmmë sënay ndë tïfa mba'a dzaa garëy kwa kwëma Hyala kala hazlëni ma, të sa nëwti na kwëma pëhëti Hyalaw, pë ghwëmmë. War ntsaa zlebavë kwëma mënti Hyala va na saa dzaa garëy kwa kwëma nzë kala hazlëni ma. Ghënzë tsëgha kiy, wa na kwëma dza ndë vaa këli ghën tsa ci, ka vëshi li kia? Ghënzë tïfaw.

²⁸⁻²⁹ Ta na navay, kaa ka Zhëwifë na Hyala kwëtishiw, Hyala mbözliy kamaa ka Zhëwifë na kwërakwë. Sa nzanay, mbözliy zlebavë kwëma mënti Hyala va na shiy dzaa garëshi kwa kwëma Hyala kala hazlëni ma. Ka garëy ndë kwa kwëma nzë, të sa nëwti ndë kwëma pëhëti na njasa tëkëti ka Zhëwifë vaw. ³⁰ War kwëtintaa Hyala. Ta zlebavë mbözliy dzaa yivë kwëma mënti na dza na, mba'a banavëshi kwal ta garë kwa kwëma nzë kala hazlëni ma. Ya mbözli mbë hwëlfë ka Zhëwifë ghëshi, ya mbözli mbë nahwëti hwëlfë ghëshi. Ava tsëghaa nava. ³¹ Sa në ya va, war kaa ntsaa zlebavë kwëma mënti Hyala va banavë Hyala kwal ta garë kwa kwëma nzë kala hazlëni tïfa, pën kiy, ë biydamtee kwëma pëhëti na tsëgha na? Nava tïfa teepëw! Na katanj nay, a biyfee kwëma pëhëti Hyalaw, a zhinëe mëtsahanavë bërçi, e gëzanjwëy.

4

Shiy mënti *Abëraham ka ntsaa dzaa mbay dzëghwa kwëma Hyala kala hazlëni tïfa

¹ Nighëtïm ya të kwëma ndë nja Abëraham, jijimmë tsa mbëradzë sana di. Njaa niy nata ghwëy kwëmaa niy mënta lia? ² Va sa ghërati Abëraham slëni wëzë na niy bëti Hyala ka ntsaa dzaa mbay garë kwa kwëma nzë ki na? Va nava na teepëw! Ma mba'a kë tsëgha nzay, ta mbay niy dza Abëraham vëshi nza. Sa kama na tsëgha ki na, niy mbë naa vëshi kwa kwëma Hyalaw. ³ War nja kwëma gëzë Zliya Hyala va, mëntëvata na, saa ni va: «Sa zlebavë Abëraham kwëma gëzëkë Hyala ta mananci, mba'a fakën mëhërli ci kën, va tsëgha bëti Hyala ka ntsaa dzaa mbay dzëghwa kwëma nzë kala hazlëni tïfa» kë.

⁴ A ghwëmmë sënay, ya tsamafa ndë ghërati na slëniy, ta wanci zhëmë slëni ci dza mëndi. Sa ka ntsa va kwëmavë zhëmë ci vay. Ka mbë mëndiy ni na, shi tögëm banavë mëndi ntsa va, kë mëndiw. ⁵ Ma va Hyala nanzë kiy, tsëgha naw. Sa ghërati ndë slëni dza Hyalaa bëti ka ntsaa mbay dzëghwa kwëma nzëw. Ntsaa zlebavë kwëma mënti Hyala, ghënzë saa pëli kwëma mbözli jikir na, mba'a banavë nêfë tsa ci, na sa dza Hyalaa bëti ka ntsaa mbay garë kwa kwëma nzë.

⁶ Gëla kwëma va na sa gëzëkë *Davitë va mbë zliya, të pëtsa gëzë na va kwëmaa dzëkën vëshi kwëmavë ntsa nighëtï Hyala ka ntsaa mbay dzëghwa kwëma nzë tögëm tsëgha, kala kama të mbërkë slëni ghërati na. Ma kë na:

⁷ Vëshi na va mbözli pëlata Hyala kwëma shi jikir na,

dza na mba'a sadanamtishi gwanata.

⁸ Vëshi na va ntsa kësëti ma Ndë slëkëpë mbë nêfë, kë.

⁹ Ya' pë ghwëy ki, kwataka mbözliy *slanti fë'yasa na shiy dzaa vëshi gwa'a tsëgha na? Èhëj, nava tïfaw. Ta vëshi dza mbözli mbë hwëlfëhi gwanashi. A ghwëy favë, kwëma gha ghwëmmë gëzë kwëmaa dzëkën, a pë ghwëmmëy, sa zlebavë Abëraham kwëma gëzëkë Hyala ta mananci, mba'a fakën mëhërli ci kën, va tsëgha bëti na ka ntsaa dzaa mbay dzëghwa kwëma nzë, pë ghwëmmë. ¹⁰ Ya ghwëmmë nighë sënzanva kiy, gë'i ghala hwëm nighëtï Hyala Abëraham ka ntsaa dzaa mbay dzëghwa kwëma nzëa? Gë'i ghala vici slanti na fë'yasa na tanaa, naa ghëci ghwëla ta sla nzë? A ghwëmmë sënay nanzë katanj, ghala ghëci ghwëla ta *sla fë'yasa nighëtï Hyala ka ntsaa dzaa mbay garë kwa kwëma nzë.

3:25 3:25 miymiy: Mt 26:28; Ef 2:13; Kwël 1:20; Ebr 9:12-14; 1Zhh 1:7; ShiZhh 1:5; 5:9; 5:1; 2Kwër 5:18-21; Ef 2:14-16; Kwël 1:20; dzëghwa kwëma Hyala kala hazlëni tïfa: 1:17; 3:3-4 **3:27** 3:27 3:1, 21, 31; 8:2 **3:28-29** 3:28 Gal 2:16 **3:28-29** 3:29-30 3:22; 4:11-12 **3:31** 3:31 6:15; 8:2-4 **4:2** 4:2 Zhk 2:21 **4:3** 4:3 Ghava 15:6; Gal 3:6; Zhk 2:23 **4:6** 4:6-8 Cem 32:1-2 **4:11** 4:11 Ghava 17:9-11; Gal 3:7; Rm 2:28-29

11 Ma kwøma sla føyasa zhøkø Hyala vaa gøzanci kaa Abøraham løy hwøm a ghøci slantiy, lamba nzø fati Hyala ti, ta mbø møndiy sønay nza tsa nza Abøraham kaa ntsa nzø bøti na gar garø kwa kwøma nzø tø mbørkø sa zløbavø na kwøma gøzøkø na mananci, ghala kwatanjata, ghøci ghwøla ta sla føyasa. Ava tsøgha møniy Abøraham ka døshi mbøzliy slanti ma føyasa, shiy ðanavø nefer shi kaa Hyala, mba'a Hyala bøti shi ka mbøzliy dzaa mbay dzøghwa kwøma nzø. ¹² Zhini ðay, ghøci na døshi mbøzliy slanti føyasa kwørakwø. Nanzø kiy, døshi mbøzliy sla slanti føyasa gwanashi naw, øhøj. War døshi niy ðanavø nefer shi kaa Hyala kwørakwø, njasa niy nza Abøraham va, ghøci ghwøla ta sla føyasa na.

Shi dza mbøzliy yivø kwøma Hyalaa kwømavø va Hyala

¹³ Ghala kwatanjata, a Hyala niy gøzanci kaa Abøraham: «A Abøraham, ta zamavøña ghi dzee tø hidí nashi gha ni gwanashi ka shi gha, ghwøy læ jijihiña gwa'a» kø niy ni. Ma gøzanci Hyala kwøma va tsøgha kiy, va sa nzana mba'a ghøci nøwti *kwøma pøhøti na naw. Øhøj. Sa nzana mba'a ghønzø Hyala sønay njasa ðanavø Abøraham nøfø tsa ci, na bøti na Abøraham ka ntsaa dzaa mbay dzøghwa kwøma nzø kala hazløni ma. ¹⁴ Ma war mba'a kø ndøø mbay kwømavø shi gøzøkø Hyala bøpø, tø sa nøwti ndø kwøma pøhøti na nzay, gømta niy dza kwøma nø na va, ta ndaņa shiy dzee tø gøm, kø. Ka dza møndiy maw zløba ni gøzøkø na va bøpø shiy tø gøm nza kiw.

¹⁵ A na ntsaa nøy *kwøma pøhøti Hyalay, ta satiy dza nøfø tsa Hyalaa dzøkøn, sa ka na nøwti ma wøzø. Sa nzanay, tø sa pøhøti møndi kwøma ka møndiy sønay, a møndi ladamti kwøma, kø møndi. ¹⁶ Ava va tsøgha gøzøkø Hyala bø shi gøzøkø na va kaa mbøzliy zløbavø kwøma nzø, mba'a ghøshi ðanavø nefer shi. Ghalaða kiy, læ wøzø hwør tsa nzø tarøkø na vølanishi shi va kaa mbøzli tøgøm tsøgha. Ma nza ghøshi mbøø tsøhøshi va mbøzli mbø hwølfø Abøraham gwanashi ki. Ka dza niva shiy nza war ta mbøzli pøhanavøshi Hyala kwøma nzø gwa'a tsøgha ghalaða kiw. Ya wa ntsaa zløbavø kwøma gøzøkø Hyala va, mba'a ðanavø nøfø tsa ci nja Abørahamøy, ta kwømavø shi va dza na. Ghalaða

kiy, dømme gwanammø na Abøraham. ¹⁷⁻¹⁸ Njasa gøzanakø Hyala va mbø zliya nzø: «A Abøraham, avee møntøña ka døshi hwølføhi mbøzli dafj tø hidí» kø. Zhini ma kø ða na: «Dafj dza jijihiña nza» kø ngøci. Sa gøzanakø Hyala tsøgha na, mba'a ðanavø nøfø tsa ci kaa Hyala. Sa sønay na ghønzø na Hyalaa mbay zhanakati mbøzliy bøkøwøshi, ya kala shiy tifa na, mba'a harkøvørishí læ gøzø kwøma nzø, kø. Ya tsøgha niy tananati kwøma gøzanakø Hyala va børci kaa Abøraham na, dza na mba'a ðanavø nøfø tsa ci kaa Hyala, mba'a føy ghøn gøzliñø ta kwøma va. Ava tsøgha niy mønti Abøraham mbøradzø, na møniy na ka døshi hwølfø mbøzli dafj tø hidí njasa gøzanakø Hyala va.

¹⁹⁻²⁰ Ghala pøtsaa niy gøzanci Hyala va kwøma va kaa Abørahamøy, piya ci mønti gar bøløkøwø niy nza na ghalaða. Mba'a niy sønay, aa haliy kala gar mbay ghøciy zhiniy yakø zøghwø ghwøla, kø. Dzøghwa mali ci *Sara ða na, jiña ghønzø. Ya tsøgha nzø kiy, niy kø ghøpø Abøraham ta kwømaa niy gøzanakø Hyala vaw. War ø niy ndøghø na kala dali ma. Sa ðanavø na nøfø tsa ci kaa Hyala, mba'a kwømavø børci mbø nzøy tsa ci, ka fø shøndøkøø dzøti Hyala. ²¹ Sa nzanay, aa niy sønay wøzø wøzø, mba'a zløbavø mbø nøfø tsa ci: «A børci va Hyala ta mbay ghønzø mønti shi gøzøkø na va, war njasa gøzarashi na va!» kø. ²² Ava va tsøgha mønti Hyala Abøraham ka ntsaa dzaa mbay garø kwa kwøma nzø kala hazløni ma. ²³ Kwataka ta Abøraham tsasliiti møndi kwøma mbø Zliya Hyala vaw, øhøj. ²⁴ Lø ghwømmø ta na mbø gwa'a kwørakwø. Ta mbay dza naa møntømmø ka mbøzliy dzøghwa kwøma nzø kala hazløni tifa, ghwømmø mbøzliy ðanavø nefer ghwømmø va kaa Hyalaa zhanakati Ndø sløkømmø Yesøw va mbø møti. ²⁵ Ma Yesøwøy, Hyala zlay na a ghøci møyti ta mbø ghøciy kësamtí kørhi kwøma ghwømmø jikir na. Zhøghwa na ða, mba'a zhanakati mbø møti, ta mbø ghøciy møntømmø ka mbøzliy mbay dzøghwa kwøma Hyala kala hazløni tifa.

5

Njasa Kwømavø møndi jakøshi læ Hyala

¹ Ma nana kiy, a Hyala møntømmø ka mbøzliy mbay dzøghwa kwøma nzø, kala

4:12 4:12 Mt 3:9   4:13 4:13 Ghava 12:7; 22:17   4:14 4:14 Gal 3:18   4:15 4:15 3:20; 5:13, 20; 7:7-13; Gal 3:19
 4:16 4:16 Gal 3:7   4:17-18 4:17-18 Ghava 15:5; 17:4-5; 2Kwø 1:9; Ebr 11:12, 19   4:19-20 4:19-20 Ghava 17:1-6;
 Ebr 11:11   4:21 4:21 Ghava 18:14; Lk 1:37   4:22 4:22 4:3   4:23 4:23-24 10:9; 15:4   4:25 4:25 Ezay 53:4-5,
 10; Rm 8:32-34; 1Kwø 15:17   5:1 5:1 3:21-30; zørkø: 3:25-26

hazlæni tifa. Sa nzana mba'a ghwæmmæ ðanavæ nefer ghwæmmæ. Mbæzli nza zærkæ kwa jipæ shi nza ghwæmmæ læ Hyala nana tæ mbærkæ slæni ghærati Ndæ slækæmmæ Yesæw *Kæristæw. ² Ava ghæci Yesæw tsa va ghwænænti na kwal, sa zlæbavæ ghwæmmæ slæni ghærati na ta mbæ Hyalaa mæni zhæhwær tæ ghwæmmæ. Sana sænzenvanay, war kwæma zhæhwær tsa vaa sa garæmmæ ghwæmmæ ti. Dzæghwa læ væshi mbæ nefer ghwæmmæ. Sa nzana gæzlinjæ ghwæmmæ føy ghæn tsa ghwæmmæ ta kwæmavæ na ghwæmmæ bæla mbæ shændækæ tsa nzæ. ³ Zhini ðay, war tsægha dza væshi ghwæmmæ kæræyæw. Mbæ væshi nza ghwæmmæ ya mbæ ngæra'wæ nza ghwæmmæ gwa'a. Sa nzanay a ghwæmmæ sænay, a ngæra'wæ ðanavæ sæ'wa kwæma kaa ndæ. ⁴ Løy hwæm sæ'wa kwæma na, nza ndæ 'wæshæmti shiy nighe kwæma ndæ, ma sa ka ndæ 'wæshæmti shiy nighe kwæma ci kiy, ta kwæmavæ bærci dza ndæ mbæ kwæma føy ndæ va ghæn tsa ci gæzlinjæ ti tsægha ki. ⁵ Ma tsægha kiy, kwæma føy ghwæmmæ va ghæn gæzlinjæ ti na, ka dzaa tærætæ gamtaw. Ta na navay, a Hyala cantæmmæ læ Safæ tsa nzæ va Dewdew tsa ndæmmæ na, njasa nza dî tsa va Hyala tæ ghwæmmæ dikæ tsa ci.

⁶ A ghwæy nay, ghala pætsaa niy nza bærci ghwæmmæ daw ta mbælitæ ghæn tsa ghwæmmæy, dzæghwa Kæristæw, ge'i læ væghwæ tsa bærkæti Hyala mba'a sæækæ mætiy ta mbælimmæ, ghwæmmæ mbæzli jikir kwæma ni. ⁷ A ghwæmmæ sænay, ngæhæ na ndæ ta zlæbavæ mæti ta kwæma tsæhwæti ndæ, ya ntsa dewdew tsa na ntsa va. Gæjiba ta kwæma ntsaa mæni kwæma wæzæ na dza ndæ zlæbavæ mæti bærkæ. ⁸ Ma na Kæristæw naci kiy, aa mætiy tæ ghwæmmæ, ghala pætsaa niy nza ghwæmmæ mbæ mæni *kwæma jikir na. Ava tsægha citæmmæ Hyala dî tsa ditæmmæ na. ⁹ Tæ mbærkæ sa shækæshi miymiy Kæristæw tæ ghwæmmæ kiy, dzæghwa Hyala mba'a ndæmmæ kwal tsaa dzæghwa kwæma nzæ kala hazlæni tifa. Njana nzana tsægha kiy, a ghwæmmæ sænay a Yesæw dzaa mbælantæmmæ va bæ næfæ Hyalaa dzækæn ghwæmmæ. ¹⁰ Ghala pætsaa niy nza ghwæmmæ ka mbæzliy pa jaka læ Hyala kiy, aa niy slækati kwæma kwa jipæ ghwæmmæ li dæ'wæ ghæn tsa nzæ, mba'a jakættæmmæ li, læ mæti mætiy Zæghwæ nzæ va. Hanæba nana ki ghala pætsa slækæmmæ

ghwæmmæ tsa li, ka na mbælitæmmæ ma ta kwa ndæmmæ, tæ mbærkæ piy tsa piy Zæghwæ nzæ va shækæna. ¹¹ Zhini dîðay, mbæ væshi nza ghwæmmæ tæ sa slækati Hyala kwæma kwa jipæ tsa ghwæmmæ li, tæ mbærkæ Ndæ slækæmmæ Yesæw kwærakwæ, ghæci saa mæntæmmæ ka madigahita Hyala nana.

Gæzæ kwæmaa dzækæn kar *Adam ghæshi læ Kæristæw

¹² Sanay, sæækæ tæ kwæma ndæ kwætij ghatævata mæni *kwæma jikir naa dzæti hidi, Adam, kæ mændi kaa slæn tsa ntsa va. Sa mænti na kwæma jikir na na, dza mæti mba'a ghati bæ ndæ ngæri. Dzæghwa ki, mba'a mæti mænta ta mbæzli tæ hidi gwanashi, sa nza ghæshi mbæ mæni kwæma jikir na gwanashi. ¹³ Mædi Hyala ta gha bænci *kwæma pæhæti na kaa *Mæyizæ kiy, mbæ mæni kwæma jikir na niy nza mbæzli tæ hidi mbærædzæshi. Ma sa niy nza Hyala ghwæla ta bæ kwæma pæhæti naa sæækæ dî na, kalaa niy bæla ma jikir tsaa niy mæmæni mbæzli ghænæ ghalæba ki. ¹⁴ Nanzæ kiy, ya tsægha nzæy, sa ghava na ghala væghwæ tsa Adam ka sar pa' tæ tsa Mæyizæ va væghwæ na, war mbæ bækwæ niy nza mbæzli tæ hidi, ya tsægha niy mænti ma ghæshi gæla na Adam va kwæma jikir na, ghæci saa næwti ma kwæma gæzanækæ Hyala.

Ma Adam kiy, aa yæmæva læ ntsaa niy dza vaa sæækæ. ¹⁵ Nanzæ kiy, ghængæn na kwæma shi tæræjw. Na Adamæy, kwæma jikir naa mænti na, dzæghwa mbæzli dæjan, mba'a ghæshi kwæmavæ mæti tæ kwæma jikir na va mænti Adam, ntsa kwætij tsa va. A na zhæhwær tsa mænti Hyala va tæræjw tsa ta mbæzli dzar kwa tsæhwæti ntsay, aa tæræti na mænti Adam va kwæma. Tæ mbærkæ tsætsa ntsa kwætij tsa tsa ghæci Yesæw *Kæristæwæy, dzæghwa Hyala mba'a mænti zhæhwær tæ gæm ta mbæzli dæjan. ¹⁶ Zhini ðay, ka yæmæva shi kwæmavæ mændi mbæ shi ndæpæ Hyala va tæ gæm, læ shi kwæmavæ mændi mbæ kwæma jikir na va mænti ndæ kwætijæw. Ghængæn na ghæshi. Tæ mbærkæ kwæma jikir na va mænti ntsa kwætij tsa vay, a Hyala harati mbæzli tæ ngwæwæ, mba'a ðanavæshi fæti. A na wæzæ hwær tsa mænti Hyala va ta mbæzli tæ mbærkæ Kæristæwæy, ya tsægha mænti mbæzli kwæma jikir na dæjan na, a Hyala ðanavæshi kwal ta dzæghwa kwæma nzæ

5:2 5:2 zhæhwær: 6:14; 2Kwær 6:1; 12:9; Gal 1:6; 5:4; Ef 2:5-8; 1P1 1:10-11; 4:13-14; 5:10, 12; shændækæ: Rm 3:23; 5:2; 8:17-18; 8:17-18; 9:23; 1Kwær 2:7; 2Kwær 3:18; 4:17; Kwæl 1:27; 3:4; 1Tes 2:12; 2Tim 2:10; 1P1 5:1 5:3 5:3-5 Zhk 1:2-3, 12; 1P1 1:5-7 5:5 5:5 8:39; Cem 22:6; Ebr 6:19 5:6 5:6-7 1P1 3:18 5:8 5:8 Zhj 3:16 5:9 5:9 1:18; 1Tes 1:10 5:10 5:10 2Kwær 5:18-20; Kwæl 1:20-22 5:11 5:11 8:31 5:12 5:12 Ghava 2:17; 3:19; Rm 6:21, 23; 7:9-10 5:13 5:13 4:15 5:14 5:14 1Kwær 15:21-22, 45-49 5:17 5:17 mæni mazæ: Mt 19:28; 1Kwær 6:2-3; 2Tim 2:12; ShiZhj 20:4, 6

kala hazlëni tifa. ¹⁷ Ta na navay tsøgha na, war tø mbørkø ndø kwøtj, sa mënti ntsa kwøtj tsa va kwøma jikir na bøkwe mbøzli. A na Yesøw Kørstøw, tsahwøti ntsa kwøtj tsa tsay, kwøtita na na ci sløni mënti na, a na ci va sløni tanjati na Adam. Tø mbørkø na ci va sløniy, a Hyala dzaa mananati wøzø hwør tsa nzø va tørnjw tsa kaa mbøzli, mba'a ßanavøshi kwal ta dzøghwa kwøma nzø kala hazlëni tifa, mba'a ßanavøshi piy tsa kædi ma, ka mënish nja mezhizhø.

¹⁸ Sana kiy, a ghwømmø nay, tø mbørkø Adam kwøtiy, sa mënti na kwøma jikir na, va tsøgha ßanavø Hyala føti kaa mbøzli gwanashi tø hidfi. Ava tsøgha na lø Yesøw Kørstøw kwørakwø. Tø kwøma ci kwøtiy, sa mënti na sløni wøzø na ßanavø Hyala kwal kaa mbøzli, ta dzøghwa kwøma nzø mba'a ßanavøshi piy tsa kædi ma. ¹⁹ Ghwømmø køø nighø kwøma va kiy, mbøzli ðanj mënish na ka mbøzliy mëni kwøma jikir na tsøgha tø kwøma ntsa kwøtj tsa va ði ma føti va Hyala. Tsøgha na lø Yesøw Kørstøw kwørakwø ki. Mbøzli ðanj mënti Hyala ka mbøzliy dzøghwa kwøma nzø, kala hazlëni tifa, tø kwøma ci kwøtiy, sa ðiti na føti va Hyala.

²⁰ Ma na kwøma pøhøti Hyala vaa ßanavø kaa Møyizøy, ta mbø jikir vønyø tø hidfi pøhøti na. Dzøghwa tø pøtsa vønyø jikirøy, tørnjwøy Hyala mëtsahay mëni wøzø hwør kaa mbøzli kwørakwø ki. ²¹ Ghalaba kiy, njasa niy kwømavø kwøma jikir na va børci ta bøkwe mbøzliy, tsøgha dza wøzø hwør tsa Hyalaa kwømavø børci ta bø piy tsa kædi ma kaa mbøzli. Sa ka na mënti mbøzli ka mbøzliy dzøghwa kwøma nzø kala hazlëni tifa, tø mbørkø Ndø sløkømmø Yesøw Kørstøw.

6

Mevivi kwøma jikir na nza ghwømmø ghwølaw

¹ Sana sønznøva kiy, nda nza tsahwøti ndø ni: «Wøzøða nøw ghwømmø lø mëmøni *kwøma jikir na nza Hyala mbøø mëtsøhø mënimmmø wøzø hwør» køa?

² Am, nava tifa tøpøw. Sa nzanay, nja mbøzliy bøkweishi nza ghwømmø dzar kwa bøla mëni kwøma jikir na. Ghønzø tsøgha kiy, njaa njaa ka ghwømmø zhiniy zhammø zhimbø mëmøni nzø sana ðifa kia? ³ A ghwøy sønay ghala vøghwø tsa mënimmmø mëndi va *batemøy, a ghwømmø jakømmø gwanammø lø Yesøw

*Kørstøw. Ghalaba kiy, a ghwømmø bøkwemmø kwasøbø kwørakwø. ⁴ A bøkwemmø ghwømmø va kwasøbø mbø batemøy, a mëndi lantømmø li gwa'a, njasa zhanakati Didi Hyala va Yesøw Kørstøw mbø mëti lø børci nzø va gwøramti gwa'a gwa'ay, tsøgha dza ghwømmø gha tsahwøti yøwøn nzøy kwørakwø.

⁵ Njana nzana jakø ghwømmø kwasøbø mbø mëti ciy, jakø dza ghwømmø nza kwasøbø mbø zhakati tsa ci mbø mëti kwørakwø. ⁶ A ghwømmø sønay, ghala pøtsa ðanjvøgha mëndi va Yesøw Kørstøw vøgha tsøm ka mëtiy ghøciy, ghalaba ðanjvøghammø Hyala vøgha tsøm lø nzøy tsa ghwømmø va gømgøm tsa niy nza mba'a ghwømmø bøkwemmø kwasøbø kwørakwø, ta mbø kwøma mbø nefer ghwømmø va jikir naa kørøta. Kala dza kwøma jikir naa sløkømmø ghwøla. ⁷ Va sa nzanay, børci va kwøma jikir naa dzøkøn ntsa mëti mëti tsa ghwølaw. ⁸ Njana nzana mba'a ghwømmø bøkwemmø kwasøbø Kørstøwøy, a ghwømmø sønay, ta piy dza ghwømmø kwasøbø kwørakwø. ⁹ A ghwømmø sønay ki, a Yesøw Kørstøw zhakatiy mbø mëti, ka zhini naa mëti ghwølaw. Børci va mëti gar zhiniy bøhwø ghwølaw. ¹⁰ Ghala pøtsaa niy mëtiy na vay, lø kwøma mbøzli jikir na mëtiy na, kwøtj søða ci gwa'a tsøgha. Ma sa zhini na tsa piy nana kiy, ta Hyala piy na gwa'a tsøgha. ¹¹ Ava tsøgha pø ghwøy nighøti ghøn tsa ghwøy kwørakwø ki. Nja mbøzliy bøkweishi ghwøy føy ghøn tsa ghwøy dzar kwa mëni kwøma jikir na. Ma kwa kwøma Hyala na, ka mbøzliy piy ghwøy, tø sa nza ghwøy jakøjakø lø Yesøw Kørstøw.

¹² Njana nzana tsøgha kiy, nøghøtaa ghwøy dzaa zløða kwøma jikir naa kwømavø børci mbø vøgha ghwøy va dzaa mëtita, ta pømønjøy ghønzøø dzømbø mëni kwøma mawti na ma. ¹³ Ka zlatanavø ghøn tsa ghwøy ghwøy kaa kwøma jikir na a ghønzø mënti vøgha ghwøy, ka sa bø na ta dzaa mëni na ði na kwøma jikir na li ma. Njana nza ghwøy ka mbøzliy bøkweishi va na tsøgha na va kwøma, zhini mba'a ghwøy zhakatijøy ta tsahwøti nzøyøy, war kaa Hyala pø ghwøy zlanay ghøn tsa ghwøy. A ghønzø pømønjøy dzøghwa kwal tsa mëni na wøzø na kwøma.

¹⁴ Njana nzana, tø mbørkø wøzø hwør tsa Hyala ghwøy kwømavø kwal tsa

dzæghwa kwøma nzø kala hazlønï tïfa, kala kama tø nøw *kwøma pøhøti nay, øntaa kwøma jikir na sløwanjwøy ma.

Zlay ghøn tsa ghwømmø ghwømmø kaa Hyala, ta mønï na wøzø na kwøma

¹⁵ Ghønzø tsøgha kiy, njana nzana tø mbørkø wøzø hwør tsa Hyala ghwømmø kwømay kwal tsaa dzæghwa kwøma nzø, kala kama tø mbørkø *kwøma pøhøti Hyalay, a kwal va ghwømmø ta mønï *kwøma jikir na dï naa gøzø na? Am nava tïfa tepøw. ¹⁶ A ghwøy sønay, mba'a pø ghwøy banavø ghøn tsa ghwøy kaa ndøy, War kwøma gøzø na dza ghwøy mønï, mevivi tsava ndø nza ghwøy.

Sana sønænva, mba'a pø ghwøy zlanay ghøn tsa ghwøy kaa kwøma jikir nay, mevivi kwøma jikir na nza ghwøy, ta bøkwe dza ghwøy. Ma mba'a pø ghwøy zlanay ghøn tsa ghwøy kaa Hyalay, mevivi Hyala nza ghwøy tsøgha! Ta møntanjwøy dza na ka mbøzliy dzaa dzæghwa kwøma nzø kala hazlønï tïfa. ¹⁷ Ma kwatanay, mevivi kwøma jikir na niy nza ghwøy. Dzæghwa ghwøy nana ki na, mba'a ghwøy diti føti ta kwøma katan na va banavønjwøy mendi læ nøfø tsa ghwøy kwøtiñ. 'Wøsa pø ghwømmø kaa Hyala ta kwøma va. ¹⁸ Nana kiy, a Hyala mbølikøvøriñwøy søvøri mbø døvø kwøma jikir na. Dzæghwa mba'a ghwøy zhøghøjwøy ka mevivi nzø, ta mønï na wøzø na kwøma. ¹⁹ Ma kwøma gøzøjwøy ya na dzar kwa kwøma mava, ge'i læ kwøma mønï ndø ngøriy, ta mbø ghwøy favø, sa nza møherli ghwøy daw ta favø kwøma nø ya. War njasa niy zlanay ghwøy va ghøn tsa ghwøy gwanay kwatanaja kaa hwølfø kwøma jikir na gwanata, ka møtsøhø zhini ghøn kaa Hyala læ nava kwømay, war tsøgha pø ghwøy banavø ghøn tsa ghwøy gwanay kaa Hyala, ta mønï na wøzø na kwøma kwørakwø ki, a ghwøy nza ka mbøzli nzø.

²⁰ Ghala pøtsaa niy nza ghwøy ghwølanjwøy mevivi kwøma jikir nay, niy nza shiy tïfa gar iyapambøjwøy mbø mønï na wøzø na kwømay ²¹ Ghala pøtsaa niy mømønï ghwøy va shi gømgøni ni va ghøranjwøy ha'wø vø shi nana kiy, wa shiy niy kwømay ghwøy wøzø ni mbø niva shiya? Shiy tïfa ghwøy niy kwømay. A na gøla niva shiyø, war møti na sa ka ndø kwømay mbø mønishi. ²² Ma nana kiy, a Hyala mbølikøvøriñwøy søvøri mbø døvø na jikir na kwøma, mba'a ghwøy mønijnwøy ka mevivi nzø. Ma shi kwømay ghwøy wøzø ni mbø gøla

tsa nza ghwøy tsa mbø nzøy nana kiy, deward dza nzøy tsa ghwøy nza kwa kwøma Hyala. Ma læy hwøm taa nza na, nza ghwøy kwømay piy tsaa kødi ma. ²³ Ta na nava, mba'a kø ndø mønï kwøma jikir nay, ta kwømay møti dza ndø ka zhøme ci. Ma dza Hyala nanzø kiy, mba'a banavø piy tsaa kødi ma tøgøm kaa mbøzliy jakøshi læ Ndø sløkømmø Yesøw *Køristøw.

7

Mbøzli bøkwe bøkwe ni nza ghwømmø, dzar kwa *kwøma pøhøti Hyala

¹ A ngwarmøhira, ta gøzøjwøy kwøma dæe, dzar kwa kwøma pøhøti Hyala, sa nzana mba'a ghwøy sønata gwa'a gwa'a. Ma kwøma pøhøti Hyalay, køray ghala pøtsa nza ndø tø ghwømay, ka børciy nza vø dzøkøn ntsa va. ² Ya læ mali ta zaløy, a ghwømmø mbø nighøti kwøma va. Mba'a kø zata mali tø ghwømayø, kwal va mali va ta bø tsahwøti zaløy, kø kwøma pøhøti Hyala. Ma mba'a kø zata tsa va møtiyø, nahwøti kwøma tïfa gar zhiniy makø mali va va bø tsahwøti zal ghwølaw. ³ Di naa gøzø, mba'a kø zata mali tø ghwømay, dza na mba'a bøvata ti, mba'a dzaa bøvø tsahwøti zaløy, a nava mali mønti ghwøghwør. Ma mba'a kø zata møtiyø, nahwøti kwøma tïfa gar zhiniy makøti ta bø tsahwøti zal ghwølaw, Ya ø zhini naa bø tsahwøti zal ghalaßay, ka dza mendi har kwa ghwøghwør maliw!

⁴ Ava tsøgha na kwøma va læ ghwøy sana kwørakwø kia ngwarmøhira. Ghwøyø, mbøzliy bøkwe shiy gø ghwøy sana va kwøma pøhøti Hyala. Sa nzana mba'a Yesøw *Køristøw møtiy, ka mbøørhøwø møti ghwøy, dza dza ghwøy nza mbø døvø kwøma pøhøti Hyala ghwølaw, mbøzli Yesøw tsaa zhakatiy va mbø møti dza ghwøy nza, ta mbø ghwømmø mønï naa tøbanta kwøma kaa Hyala. ⁵ Ghala pøtsaa niy nza ghwømmø mbø mønï shiy njasa dï vøgha ghwømmø, mbø cimmo niy nza kwøma pøhøti Hyalaa dzøkøn kwøma mønï ghwømmø jikir na, mbø ci tsaa cimmo na vay, ø niy zhini naa møtsøhømmø maw mønï kwøma va. War ø *kwøma jikir na va niy tsøkømmø kwa kwøma kwa kwøma, ta dzæghwa kwal møti ki. ⁶ Ghalaßa kiy, kwa døjw tsa kwøma pøhøti Hyala niy nza ghwømmø. Ma nana ki na, mba'a ghwømmø mønimmø ka mbøzliy bøkwe shi vø, ka mbay naa sløkømmø ghwølaw. Ka ghøra sløni ghwømmø dzar

kwa pøhal kwal tsa nny tsasliiti mendi va mbø kwøma pøhøti Hyalaw. Dzar kwa kwal tsa 'war'war tsa, njasa cimmø *Safø tsa Hyala ghøra ghwømmø sløni nana.

Kwøma pøhøti Hyala citøpø na na jikir na kwøma

⁷ Ghønzø tsøgha kiy, *kwøma jikir naa *kwøma pøhøti Hyala va dza ghwømmø ni ki shøkøna? Am, nava tifa tepøw. Kala kwøma pøhøti Hyala tifa nzay, ka dzee sønata na jikir na kwøma nzaw. Kalaa nny gøzøkø kwøma pøhøti Hyala, ka møni møtsø gha ta sa ndø ma, kø nzay, ka dzee sønay nza na, kwøma jikir naa møni gøla shi tsøgha ni va pøn nzaw. ⁸ Søvøri mbø sa nø kwøma pøhøpøhø na va: «Ka møni gha tsa' ma» kø ki na, dzøghwa kwøma jikir na mba'a kwømvø børciy dzøkønee, ta børaa dzømbø mamaw møni ya namaba hwølfø kwøma jikir na. War kalaa nny nza kwøma pøhøpøhø na tifa nzay, ka dza møndiy sønay a kwøma jikir na tifa, kø møndi nzaw. Ka dza sløn tsa kwøma jikir naa nza tifa nzaw. ⁹ Kwataja, ghala pøtsaa nny sønata mee kwøma pøhøti Hyalay, ka ntsaa møni kwøma wøzø na nny nayee ghøn tsee. Ma nana ghala pøtsa favee tsa kwøma pøhøti Hyala na, mba'a kwøma jikir na tøzlita. ¹⁰ Dzøghwa mba'ee mønira tsøgha, ka ndø møni kwøma jikir na. Kwøma pøhøti Hyala va kiy, nza mbøzli nza ka mbøzliy møni kwøma wøzø na, ta mbø ghøshiy piy nny pøhøti na. Dzøghwa, yøn nee ki na, mba'a kwøma va møntøra ka ntsa jikir tsa ta pøslitøra. * ¹¹ Søvøri mbø sa nø kwøma pøhøpøhø na va: Ka møni gha tsa' ma køy, dzøghwa kwøma jikir na mba'a kwømvø børciy dzøkønee ta høerøfdaa dzømbø møni kwøma jikir na. Dzøghwa sa cikøvørida kwøma pøhøpøhø na va, ntsa jikir tsa nza gha kø ki na, mba'a kwøma jikir na va pøslitøra. ¹² Di naa gøzø kiy, kwøma pøhøpøhø na va na, Kwømaa søkø va Hyala na kataj kataj. Ya namaba kwøma gøzø møndi mbø fa na, kwøma Hyala kataj, lø kwal tsa nzø, wøzø ghønza ta ndø ngøri.

¹³ Øy, ya sa nzana tsøgha kiy, ø nzana mba'a shi wøzø ni zhiniy mønishi ka shiy møntøra ka ntsa jikir tsa, ta pøslira ki shøkøna? Am, nava tifa tepøw! Waa ø kwømvø kwøma jikir na børci søvøri mbø kwøma pøhøti Hyala va wøzø na, ta møntøra ka ntsa jikir tsa, ta pøslira, ta

mbøø køslati sløn tø kwøma jikir na. Sa bøvø kwøma jikir na va kwøma pøhøti Hyala va wøzø na ta pøslira kiy, ghalafa cikøvøri na gømgøm tsa nzøø dzøti ngwøla gwa'a gwa'a.

Njasa nakøn kwøma mbø ndø jikir na møtsøø dzøkøn ndø

¹⁴ A ghwømmø sønay, ma na *kwøma pøhøti Hyalay, lø safø tsa nzø deward tsa pøhøti na. Øy, ma na nee nee kiy, ndø ngøri nzee gwa'a tsøgha. Mba'a *kwøma jikir na møntøra ka mava tsa nzø. ¹⁵ Sønay ghønee tø shi møni yaw. Sa nzana shi dæe møni mbø nøfø tseyey, ka møni niva yaw. Ma shi dimee mbø nøfø tsee na, ghøshi shi mønee. ¹⁶ Nay gha ki, mba'ee møni shiy kala kama ghøshiy shi dæe mbø nøfø tseyey, ø zløbati kwøma pøhøti Hyala, mba'ee bøti ka sa wøzø na dfi na gøzø. ¹⁷ Va tsøgha na ki, ma kwøma jikir na va kee møni kiy, yøn møni naw, kwøma jikir na va mbø ya møni na kwøma va. ¹⁸ E sønay karkar, yøn yøn ndø ngøriy, daw na bølitee ta mønti na wøzø na va kwøma dfi Hyala pøn. Tørønyw yøn dfi møni ni wøzø ni shiy na, a ka mbay yaa møntishiw, tsøgha. ¹⁹ Ni wøzø ni va shiy dæe møni na, ka mønishi yaw, ma ni gømgøm ni va shiy dfi mee møni na, ghøshi ni mønee ki ²⁰ Nay gha ki yøn møni shiy, kala kama ghøshiy shi dfi yay, yøn mønishi naw, kwøma jikir na va mbø ya mønishi na.

²¹ Ma shi nzee mbø møni nana yøn nighøy: Ghala pøtsa dæe mønti na wøzø na va kwøma, dzøghwa kap pøn køsøvø møni nzøy, kee zhiniy nighø fa na, yøn mbø møni kwøma jikir na. ²² A na mbøfa mbøfa mbø nøfø tseyey, mbø dfi nøw kwøma pøhøti Hyala nzee tørønyw! ²³ Ma kee nighø fa na, mba'a nihwøti shiy mbø ya, lø børci vø shi! Ka njøghøzliva lø kwøma tækee va wøzø na mbø nøfø tsee. 'Wakøvø niva shiy ki na mba'a ghøshi mbahøhwøra, ka møntøra ka mava tsa kwøma jikir na.

²⁴⁻²⁵ Na nee dø'wø ghøn tsee mbø nøfø tseyey, mbø nøw kwøma pøhøti Hyala nzee. Ma vøghøe na, ka nøw kwøma jikir na. A ngøra'wø kønee nee ki mbøzlia! Wa ntsaa dzaa mbølantøra va vøghøe na pømrøaa dzømbø mønti kia mbøzlia! War Hyala na sa dzaa mbølantøra, søvøri mbø Yesøw *Køristøw Ntsaa sløkømmø! 'Wøsa nø ya ngøta.

7:7 7:7-13 4:15 7:7 7:7 Nøw 5:21; Ghava 2:16-17; 3:6 7:8 7:8 1Kwø 15:56 7:9 7:9 5:13 7:10 7:10

SløniTaH 18:5 * 7:10 7:10 Dzøghwa tø pøtsa nø møndi va: «Ntsaa møni kwøma wøzø na» kø møndiy, «Ntsaa piy» tsasliiti møndi kwa kwøma ka Gørekø. Ma tø pøtsa nø møndi va: «Ndø møni kwøma jikir na» kø møndi difa na, «Ntsa møti møti tsa» kø ghøshi. 7:11 7:11 Ghava 3:13 7:12 7:12 1Tim 1:8 7:14 7:14 Cem 51:7 7:15 7:15 Gal 5:17 7:18 7:18 Ghava 8:21; Flp 2:13 7:23 7:23 Gal 5:17; Zhk 4:1; 1Pi 2:11 7:24-25 7:24-25 1Kwø 15:57

8

Nza tsa nza ndə kwa kwal Hyala tə mbərkə bərci banavə *Safə tsa nzə dēwdew tsa

¹ Nana ki ghənzə tsəghay, ntsaa jakəy lə Yesəw *Kəristəwəy, ka dza Hyalaa banavə fəti ghwəlaw. ² Sa nzanay, ma bərci Safə tsa Hyala va dēwdew tsa, banavə piy mbə jakəva tsa shi lə Yesəw Kəristəwəy, aa mbəlikəvəri səvəri mbə dəvə *kwəma jikir na, lə səvəri mbə dəvə mēti. ³ Ma na *kwəma pəhəpəhə nay, niy mbay naa bəkəvəri ndə mbə dəvə kwəma jikir na lə mbə dəvə mētiw. Sa nzanay, daw niy nza bərci ndə ngəri ta nəw kwəma gəzəkə na. Ma kwəma mbata ma kwəma pəhəpəhə na va kiy, a Hyala mēnti nanzə ki. Zəghwə nzə ghwənəkə naa dzəti hidfi, mba'a səkəkə zhəghəy ka ndə ngəri, ka sənay njasa maw vəgha ndə ngəri kwəma jikir na, mba'a mētiy tə mbərkə kwəma ghwəmmə jikir na. Ava tsəgha basanəkən Hyala ngwəvə kaa kwəma jikir na mbə vəgha ndə ngəri. ⁴ Sa mēnti na va tsəgha kiy, ta mbay ghwəmmə mēnti kwəma wəzə na va dī kwəma pəhəti na, sa nzanay, kwəma dī safə tsa Hyala na sa mēni ghwəmmə. Ka mēni kwəma dī vəgha ghwəmmə ghwəmməw ⁵ Ntsaa mēni kwəma dī vəgha ciy, ta nakən mətə dza kwəma dī vəgha ci vaa dzəkən məhərli ntsa va. Ma mba'a kə ndəvə mēni kwəma dī Safə tsa Dēwdew tsa na, mba'a Safə tsa dēwdew tsa va nakən mətə dəkən məhərli ci kwərakwə. ⁶ Mba'a kə məhərli ndə dzataa dzəkən kwəma dī vəgha ciy, ta kwəmvəvə mēti dza tsava ndə. Ma mba'a kə məhərli ndə dzataa dzəkən kwəma dī Safə tsa dēwdew tsa na, ta kwəmvəvə piy tsa kədfi ma mba'a zərkə dza na. ⁷ Ma ntsaa fakən məhərli ciy dzəkən kwəma dī vəgha ciy, *ndə jaka tsa Hyala na tsava ndə, ka nəw kwəma pəhəti Hyala naw. Ka mbay nəw nzə na tala baw. ⁸ Ntsaa mēni kwəma dī vəgha ciy, ka dza naa sənay mēni kwəmaa təbanta kaa Hyalaw.

⁹ Ma ghwəy ta na tsa ghwəy ghən a ghwəy kiy: Va vəgha ghwəy fa ghwəy kwəma mēni ghwəyəw. Va Safə tsa Hyala dēwdew tsa fa ghwəy kwəma. Sa nzana, mbə ghwəy Safə tsa va nzəyəy. Ma na ntsa kama Safə tsa Kəristəw mbə nəfə tsa ciy, ntsa Yesəw Kəristəw na tsava ndəw. ¹⁰ Mba'a kə Yesəw Kəristəw mbə nəfə tsa ghwəy, ya war tsəgha dza ghwəy ta

mēti tə hidfi va kwəma jikir nay. War ta zhini dza ghwəy piy tə mbərkə Safə tsa Hyala, sa nzana mba'a Hyala mēntəy wəy ka mbəzliy dzaa dzəghwa kwəma nzə kala hazlənī tība. ¹¹ War kama na katanj kə Safə tsa Hyalaa zhanakati Yesəw Kəristəw va mbə mēti mbə nēfer ghwəyəy, war ta zhanakati vəgha ghwəy va dzaa mətita dza na mbə mēti kwərakwə lə Safə tsa nzə va dēwdew tsa nzəyəy mbə ghwəy!

¹² Ghənzə tsəgha kiy ngwərməhiray, shiy tība vəgha ghwəmmə dzaa dəw va ghwəmmə, ta fə kwəma ghwəmmə dzəghwa sa dī naw. Va Safə tsa dēwdew tsa dza ghwəmmə fa kwəma nana. ¹³ Ta na nava, war mba'a pə ghwəy mēni shi dī vəgha ghwəyəy, ta bəkəwəy wəy dza ghwəy. Ma mba'a pə ghwəy zlanay kwal kaa Safə tsa dēwdew tsa a ghəci kəatij wəy ta pəsliiti mēni shi dī vəgha ghwəy vay, ta kwəmvəvə piy tsa kədfi ma dza ghwəy. ¹⁴ Ma mbəzliy fa kwəma va Safə tsa Hyala mbə nzəy tsa shi kiy, ghəshi na ndərazhi Hyala. ¹⁵ Safə tsa nzə va ndanj wəy Hyalay, saa mēntəy wəy ka mēvivi gar zhini ghwəy hazlənī kwa kwəma Hyala naw! *Ḑəhə.* Safə tsa mēntəy wəy ka ndərazhi nzə, ka bəmmə bərci ta har Hyalaa Dəmmə, A Di, gha Dəyəy, pə ghwəmmə kaa har nzə. ¹⁶ Ya Safə tsa Hyala va də'wə ghən tsa ciy, ka gəzəmmə mbə nēfer ghwəmmə, ndərazhi Hyala nza ghwəy, kə. ¹⁷ Njana nza ghwəmmə ndərazhi nzə kiy, war ta kwəmvəvə shi wəzə ni va fəyəmmə na dza ghwəmmə. Ghwəmmə lə Kəristəw dza naa kwəmashi. Mba'a pə ghwəmmə mbə sa ngəra'wə kwasəbə katanjəy, ta kwəmvəvə shəndəkə dza ghwəmmə kwasəbə kwərakwə ki.

Tsa ghwəmmə shəndəkə tsa fəy ghwəmmə ghən ti

¹⁸ Ma na ngəra'wer sasa ghwəmmə ni sana tikə tə hidfi ni diy, e sənay, na navay, ya ta jəw tsətsə na: Ka dza ghəshiy yəmvəvə lə shəndəkə tsa dza Hyala ta bəmməw. ¹⁹ Ya wa shi ngati Hyalaa dzəti hidfi sana gwa'a gwa'ay, tərənjwə nzəghəshi ghəshi mbə ndəghə vici dza Hyalaa ci ndərazhi nzə dzəti ngwəla. ²⁰ Shi ngati Hyala vaa dzəti hidfi gwanashiy. Aa banti dəvə nzə ti shi, mba'a zhəghətishi ka shi gəmshī ni. A na shi va də'wə ghən tsa shiy, ə niy mawti ghəshi tsəghaw. War Hyala va sa təkəvə na na, mba'a banti dəvə nzə ti shi. Ya tsəgha nzə ba na, zamti ghən Hyala

8:1 8:1 1:18; 5:1 **8:2** 8:2 3:27; 7:7-11 **8:3** 8:3 Gal 4:4; Flp 2:7-8; 2Kwər 5:21 **8:4** 8:4 6:22; 7:4; 13:10; Gal 5:16, 25 **8:6** 8:6 6:21; Gal 6:8 **8:9** 8:9 1Kwər 3:16 **8:10** 8:10 Gal 2:20; 1Zhj 3:24 **8:11** 8:11 2Kwər 4:14 **8:12** 8:12 6:18 **8:13** 8:13 Gal 6:8; Ef 4:22-24 **8:14** 8:14 1Zhj 2:29-3:1 **8:15** 8:15 Mk 14:36; Gal 4:5-7 **8:17** 8:17 5:12; Gal 4:7; Flp 3:10-11 **8:18** 8:18 2Kwər 4:17 **8:19** 8:19 Kwəl 3:4; 1Zhj 3:2 **8:20** 8:20 Ghava 3:17-19

tsøgha bətə ta kwəma shi tē hidī kiw. Aa zhinīy banavəshi shi ka ghəshi fəy ghən tsa shi gəzliŋə ti shi dība. ²¹ Sa nzanay, ya shi ngati Hyala va na, ta mbəlantishi dza na. Ka dza ghəshiy ghwabə ghwəlaw. Njasa nza ndərazhi Hyala va: Ka sləkə ghən tsa shi, lə shəndəkə ti shiy, tsøgha dza shi ngati Hyala va gwanashiy nza. ²² A ghwəmmə sənay ghala ghati na, pa' sanay, war mbə ngəlvə na shi ngati Hyala gwanashi va ngəra'wə, nja maliy kemahə va ta ya zəghwə. ²³ Kwataka ghəshi na shi mbə ngəlvə kwətishi kiw, ya ghwəmmə ghwəmmə shi ghati Hyala va fə shəndəkə dzəti ghwəmmə, lə Safə tsa nza va dēwdew tsa ndammə na kiy, mbə ngəlvə nza ghwəmmə mbə nefer ghwəmmə kwərakwə. Ka ndəghə vici dza Hyalaa səkəkə ta kərkamti zhəghəmmə ka ndərazhi nza, sa ka na kərnīy mbəlanti vøgha ghwəmmə va ngəra'wə. ²⁴ Ta na mbəliy, a Hyala mbəlantəmmə, a na nzanay, ka nay mbəli tsa mbəlimmə ghwəmmə va ghwəmmə lə mətə nana diw. War ghən na sa fəy ghwəmmə gəzliŋə ti. Ma mba'a pə ghwəmmə niy nay lə mətə ghwəmmə nzay, ka dza ghwəmmə zhinīy fə ghən gəzliŋə ti nzaw. Sa nzanay, ndə tība mba'a dzaa zhinīy fə ghən tsa ci gəzliŋə ta shiy tsəhəshi mbə dəvə ciw. ²⁵ Njana nashi ma ghwəmmə shi fəy ghwəmmə va ghən tsa ghwəmmə gəzliŋə ti shi diy, war ə dza ghwəmmə nəw lə ndəghə shi tsøgha.

²⁶ Ya *Safə tsa Hyala dēwdew tsa kiy, mbə kəətimmə na mbə daw bərci tsa ghwəmmə, sa nzana kala sənay ghwəmmə njasa təbə ghwəmmə cə'wə Hyala. Ka naa dza də'wə ghən tsa ci na, ka cə'wə Hyala tə ghwəmmə mbəba mbəba lə gəzə kwəma mbay ma ghwəmmə gəzəkə lə miy tsa ghwəmmə. ²⁷ Ma Hyala nanzə ghənzə saa sənāmti pətsa mbə nəfə tsa ndə gwa'a gwa'a ki na, mba'a sənata kwəma di Safə tsa Dēwdew tsa gwa'a. Sa nzanay kwəmaa təbə va Hyala na sa ka Safə tsa dēwdew tsa vaa cə'wə va Hyala ta mbazli nza. ²⁸ Mbəzliy di kwəma Hyala, shi harvə na ta mənī kwəma di nay, a ghwəmmə sənay, ya nimaba shiy na shiy kəsashiy, kar ghəshiy mənishi ka shi wəzə nī ti shi. ²⁹ Sa nzana mbəzliy niy tərati Hyala kwatanjatay, mbəradzəta tarəkə na məntishi nja Zəghwə nza va. Ma nza Zəghwə nza va mbəw nza ka məkaji tsa kən ngwarməmə djan ni ki. ³⁰ Dzəghwa

na kaa mbəzliy taranakəshi na va kwəma va ki, mba'a harvəshi. Sa harvəshi na na, mba'a məntishi ka mbəzliy dzaa dzəghwa kwəma nza kala hazlənī tība. Sa məntishi na tsøgha na, dza na mba'a banavəshi shəndəkə tsa nza.

Njasa dītəmmə Hyala

³¹ Nana ki njana nza Hyala dza kwa na ghwəmmə bəlay, tsahwəti ndə tība gar pati jaka lə ghwəmmə ghwəlaw. ³² Kwa vəghwə tsa nzana lə Zəghwə nza Hyala zlay ma, dza na mba'a ghwənikə ta səkəkə ghəciy mətīy tə mbərkə kwəma ghwəmmə jikir na kiy, kala dza ghənzə mbəw bəmmə ya nimaba shiy na? ³³ A ntsaa dza vaa har mbəzli təravə Hyalaa dzəti ngwəvəa? Tsava ndə tībaw. Hyala va də'wə ghən tsa nza gəzəkəvəri na, fəti tar kabakashiy, kə. ³⁴ A ntsaa dza vaa basanakənsi ngwəvəa? A Yesəw *Kəristəw də'wə ghən tsa ci mətīy ta kwəma shi jikir na, zhini na kaa naa gwərāmti va dība na, mba'a zhakatiy mbə mətī. Sa zhakatiy nay, mba'a dzaa nzaəyəy vøgha Hyala, tar bəla kwa bəzəmə nza. Ka cə'wə Hyala tə ghwəmmə. ³⁵ Wa niva shiy dza vaa mbay tihəvərimmə lə di tsa dīmmə Yesəw Kəristəw kia? Ya səw səvərimmə nahwəti kwəma, ya ə sammə mbəzli ngəra'wə, ya mbə ma nza ghwəmmə, ya mbə ndərma, ya ə səkəkəta kwəma gəmgəm naa dzəkən ghwəmmə, ya ə bəkwəmmə mənīy, shiy tība dzaa tihəvərimmə lə di tsa dīmmə Yesəw Kəristəwəw. ³⁶ Ta na navay war nja kwəma tsasliiti mənīy va mbə zliya dza kwəma kən ghwəmmə nza. Ma kə mənīy:

A Ndə sləkəpə, ava war tə mbərkə kwəma gha
nza mənīy war mbə pəla bəkwəŋwəy ya hwəmba.

War nja tənkesli mbambahə mənīy dzəti pətsa dza mənīy ta slaslashi ta hənishi mənīy zhəghətəŋəy! kə mənīy.

³⁷ Ya tsøgha nza kiy, war ghwəmmə na shiy dzəgha nza ka miydalahi gwa'a gwa'a. Sa dza Yesəw Kəristəw tsaa dīmmə vaa kəətitəmmə. ³⁸ Va sa nzanay, e sənay, na navay, nihwəti shiy tība mba'a ghəshi dzaa tihəvərimmə lə di tsa dīmmə Hyala va səvəri mbə Yesəw Kəristəwəw. Ya bəkwə bəkwə nza ghwəmmə, ya tə ghwəmmə nza ghwəmməy, war mbə dīmmə dza naa nza. Ya ka kwal Hyala, ya

8:23 8:23 2Kwər 5:2-5   **8:24** 8:24 2Kwər 5:7; Ebr 11:1
8:28 Zhəwbə 2:10; Ef 1:11   **8:29** 8:29 Kwəl 1:18; Ebr 1:6   **8:30** 8:30 1:7; 5:2; 2Tes 2:13-14   **8:31** 8:31-34
Ezay 50:8-9   **8:31** 8:31 Cem 118:6   **8:32** 8:32 5:8; Zhj 3:16   **8:34** 8:34 4:25; SlənīKY 2:33; Ebr 7:25; 1Zhj 2:1
8:35 8:35 2Kwər 5:14   **8:36** 8:36 Cem 44:23; 2Kwər 4:11   **8:37** 8:37 1Zhj 5:4-5   **8:38** 8:38 Ef 1:21; 1Kwər
3:22; 15:24; 1Pī 3:22

nihwëti shi nza bërci vë shi më ghwëmëy, ka tëhëvërimmë ghëshi liw. Ya kwëmaa mëniva sënzënva, ya naa taa mëniva taa nzay, ka tëhëvërimmë na liw. ³⁹ Ya nihwëti shi ka bërciy dzar të ghwëmëy, ya ni takë take, ya nimaba shi ngati Hyala gwa'ay, ka tëhëvërimmë ghëshi lë dî tsa dîtëmmë Hyala va sëvari mbë Yesëw Këristëw Ndë slëkëmmëw.

9

Kwëmaa dzäkën hwëlfë ka *Izërayel

¹ Kwëmaa dzee na ta gëzë sanay, kwëmaa katarj na na, ntsa mbë nëw *Këristëw nzee, ka sla dzërvë yaw. Mbë cira na Safë tsa dëwdëw tsa njasa nza kwëmaa gëzee va ka sa katarj na, ya nëfë tsee na, mba'a zëbavë tsëgha. ² Yënëy, nja ntsa mbë mbëri nzee, ya hwëmëba na, mbë zhëra nëfë tsee ³ ta kwëmaa mbëzli mbë hwëlfë ghëy ghëy *ka Zhëwifë. Ngwardëhira na ghëshi. Mba'a kë Hyala gar bazlantëra, ka tëhëvërida lë Yesëw, ta mbë ka Izërayel mbëlëshi nzay, wëzë dzee favë tsëgha nza. ⁴ Ghëshi kiy, jijihiy Izërayel na ghëshi. Hyala tëravëshi na mba'a mëntishi ka ndërazhi nze. Dzëghwa mba'a cintishi njasa nza shëndäkë tsa nze, dza na mba'a slaghwa kiri kwa jipë shi li. Mba'a banavëshi *kwëmaa pëhëti na ngëshi, mba'a cintishi njasa ka ghëshi përa 'wanta dëvë shi. Dza na mba'a mbëlanakëshi miy tsa nze, ta mananshi shi wëzë ni ghënghën ghënghën. ⁵ Sëvari mbë hwëlfë mbëzli yakë jijihinëy, ghala sëäkë të *Abëraham sëvëri ghëshi. Zhini sa sëäkëy Këristëw, ta nza ka ndë ngëri bë na, sëvëri mbë hwëlfë shi mëndi yakë difa. Ghënzë tsëgha kiy ë pë ghwëmmë fal Hyalaa slëkë shiy gwa'a gwa'a ya hwëmëba nze. *Amin! *

⁶ Ya tsëgha nze bay, ë në ya, mënti kwëmaa nze va niy gëzëkë Hyala mëni nze naw pënëw, ëhëj. Ma kwëmaa dëe gëzëy, gwanashi na jijihiy Izërayel ka mbëzli Hyalaw, dëe gëzë. ⁷ Ya jijihiy Abëraham kiy, gwanashi niy nza ghëshiy jijihiy Abëraham slar slar ni njasa niy gëzanakë Hyalaw. Sa nzana ma kë Hyala niy ni ngëciy: «Mbëzli mbë hwëlfë *Izakë na shi dza mëndiy har ka jijihija slar slar ni» kë niy ni. ⁸ Ma mbë gëzë kwëmaa va ghwëmmë nighë tsëgha kiy, nihwëti

ndërazhi yakë Abëraham na niy mënishi ghëshi ka ndërazhi Hyalaw. War kwataka ndërazhiy niy yakë Abëraham dzar kwa kwëmaa niy gëzanakë Hyala va na jijihiy Abëraham slar ni. ⁹ Ma kë niy ni ngëciy: «A Abëraham, këe zhëkë ge'i lë vëghwë tsa nza ghwëmmë tsa mbë sanay, *Sara yakë zëghwë zal» kë niy ni.

¹⁰ Kwataka sava na difa kiw. Tsëgha mënta na lë ihwëhwër yakë *Rebeka va ghëshi lë jijimmë Izakë ¹¹⁻¹² Ma kë Hyala niy ni kaa ngëciy, a tsa jëw tsa va zëghwë dzaa bëhwë dikë va zëmbëghëy tsa dikë tsa, kë niy ni. Ghala vëghwë tsa gëzë Hyala va kwëmaa va tsëghay, Rebeka ghwëla ta ya ndërazhi va niy nza na, ya gar në ghwëmmë, sa mënti tsahwëti kwëmaa jikir na, mba'a tsahwëti mënti na wëzë na, va tsëgha mënti na tsëgha, pë ghwëmmë. Na na Hyalay, ë gwëravë naa mënti tsëgha ta mbëë cipë njasa ka naa mëni nanzë kwëmaa, njasa dî na ya hwëmëba, ka tëra ni nze mbëzli dzar mbë mbëzli njasa dî na, kala kama të slëni wëzë na mënti ghëshi. ¹³ Njasa nzana va tsëgha mënti tsasliiti mbë zliya difaa dzäkën ihwëhwër Rebeka va. Ma kë mënti na: «*Zhakwëpë na tsee, ë dîti, mba'ëe zlay *Ezaw» kë Hyala, kë mënti.

¹⁴ Ghënzë tsëgha kiy, njaa dza ghwëmmë nia? Ka mëni kwëmaa Hyala lë kwal tsa nze, dza ghwëmmë ni na? Am nava tifa tēpōw! ¹⁵ Aa niy gëzanakë kaa *Mëyëzë ghala mbëradzëta, ma kë niy niy: «Ma yënëy, kaa ntsa dëe mëni wëzë hwër dzeë mëni wëzë hwër. Ta ntsa dëe hwër tsee zhëra dza hwër tsee zhëra» kë niy ni. ¹⁶ Mba'a kë Hyala tëravë ndë, dî na gëzë kiy, ka nzana lë dî tsa ntsa va, ya të kwëmaa mënti ntsa vaw, war Hyala tëravë na tsëgha, lë wëzë tsa nze, të sa dî na tëra ci ¹⁷ Ava tsëgha gëzëkë Hyala kaa *Farawaj, mazë ka *Ezhipëtë mbë zliya nze difa. Ma këy: «Yën tivëjja naa fiyja ka mazë, nza gha zhinida ghën, ma sa ka gha zhinida ghën na, nzee mbëë canshi bërcëe kaa mbëzli, nza slën tsee mbëë dzantëvay të hidî gwa'a gwa'a» kë. ¹⁸ Ava tsëgha na na Hyala. Kaa ntsa dî na mëni wëzë hwër ka naa mëni, ntsa dî na mënti ka ndë zhini ghën na, mba'a mënti.

Ndë tibiaa kambë ghëpë mbë kwëmaa

8:39 8:39 5:5; Zhj 3:16; 2Kwër 13:13; Ef 1:4; 2:4; 1Tes 1:4; 2Tes 2:16 **9:2** 9:2-3 Sëvari 32:32 **9:4** 9:4 mënti shi ka ndërazhi nze: Sëvari 4:22; 'Wëzh 11:1; shëndäkë: Sëvari 16:10; 24:16-17; 40:34-35; sla kiri: Ghava 17:7; Sëvari 24:7-8; kwëmaa pëhëti Hyala: Sëvari 20:24; mbëlanakë miy: 3:2, 4; 4:13, 17; Gal 3:6, 14 **9:5** 9:5 15:8; Sëvari 3:6, 15; Këristëw: Mt 1:1; Rm 1:3-4 * **9:5** 9:5 Ma kë nihwëti mbëzli kaa gëzë kwëmaa vay: Këristëw tsa vay, Hyala na. Ghëci slëkë shiy gwa'a gwa'a! ë pë ghwëmmë fal va hwëmëba, kë ghëshi. **9:6** 9:6 3:3-4; 2:28-29 **9:7** 9:7 Ghava 21:12; Mt 3:9 **9:8** 9:8 Gal 3:7; 4:23 **9:9** 9:9 Ghava 18:10, 14 **9:10** 9:10-12 Ghava 25:21-23; Rm 11:6 **9:13** 9:13 Mala 1:2-3 **9:14** 9:14 3:5; Nëw 32:4 **9:15** 9:15 Sëvari 33:19; Mt 20:1-15 **9:16** 9:16 Ef 2:8 **9:17** 9:17 Sëvari 9:16 **9:18** 9:18 Sëvari 4:21; 7:3; 9:12; 14:4; 1Pi 2:8

møni Hyalaw

¹⁹ Sa nzana va tsøgha kiy, nda nza tsahwæti ndø ni «Ya sa nzana tsøgha na, waa shi zhini Hyalaa bø føti kaa mbøzlia? Ta mbay ndøe mõnti nahwæti kwøma dzøghwakøn na bærkanati na va kaa ndø shøkøna?» køy. ²⁰ Gha gha ndø ngøri tsa ngati Hyala va kanta ghøpø læ dæw gøla kwøma tsøgha na va kiy, wa ndø nza ghaa? Kwøma sækø ghaa favø røkidiy gøzø kaa ndø nga ghøeni: «Tawa ngatøra gha tsøtsøa» køa? ²¹ A kwal va ndø nga ghøeni ta mõni shi di na læ rikidi. Mba'a køø diy, nga' ngavøri, mba'a ngati shaka kwa cihwanjwa læ tsahwæti, ma tsahwæti na, mba'a ngati shaka kwa ta er gømsi ni li.

²² Njasa nza ndø nga ghøeni va læ ghøeni, ava tsøgha na Hyala læ ke ngøri kwørakwø ki. Ya njaa di na mõni li shiy, kwøma gha mbø kwøma nzøw. Ø di na mbøzliy sønay bø næfø tsa nzø, mba'a cintishi bærcei nzø, dzøghwa na ki ka sø'wa kwøma mbøzli bøti na va næføø dzøkøn shi, dza na ta zamtishi, war ka sø'wa, war ka sø'wa. ²³ Dißay ø di Hyala mbøzliy sønay njasa nza shøndøkø tsa nzø, dza na ta føø dzøti ghwømmø, ghwømmø shi mõntømmø na va wøzø hwø: Ghala mbørdzøta niy føyømmø na vøgha bøla, ta føø shøndøkø tsa nzø vaa dzøti ghwømmø. ²⁴ Ghwømmø gwanammø, mbøzli mananatishi Hyala wøzø hwø mba'a harvøshi ta nza ka shi nzøø gø ghwømmø. Kwataka mbø hwølfø *ka Zhøwifø harvømmø naw, pa' mbø hwølfø *mbøzliy kamaa ka Zhøwifø harvø na mbøzli. ²⁵ Njasa niy gøzøkø Hyala va mbø zliya tsasliiti 'Wøzhe *ndø gøzø kwøma Hyala. Ma kø niy niy:

Hwølfø mbøzliy niy kama ka mbøzlee kwatanay, ta harshi dze, ka mbøzlee. Hwølfø mbøzliy niy dimee kwøma shi kwatanay, ta di kwøma shi dze.

²⁶ Ge'i dzøghwa tø pøtsaa niy gøzanakøshee va yøn Hyala: «Ghwøyøy, mbøzlee nza ghwøyøw!» pønøy, ava zhøghwa tø pøtsa va dze ta harshi yøn Hyala kwa bøpø piy: «Ghwøyøy ndørazhee nza ghwøy!» pøn ngøshi, kø niy ni.

²⁷ Ma na hwølfø ka *Izørayeløy, a *Ezay ndø gøzø kwøma Hyala gøzamtø kwøma

gøzanakø Hyalaa dzøkøn shi gwa'a, ma køy:

Ya war nja ndarghø kwa høl na mbøzli mbø hwølfø ka Izørayel dæj tsa shiy, war nihwæti mbøzli jøwø gwa'a tsøgha na shi dza Hyalaa mbøliiti mbø shi.

²⁸ Ka dza kwa sløkøpøø dzamtø vøghwøw, ta sækø dza naa dzøti hidi, ta mõni shi gøzøkø na va mõnishi gwanashi, kø.

²⁹ Zhini bā na, mba'a Ezay tsa va niy gøzøkø kwatanjata:

Kala sa tørømbøy Hyalaa sløkøpø va nza bærcei vøø dzøkøn shiy gwa'a gwa'a nihwæti mbøzli mbø hwølfø ghwømmø jøwø nzay,

ci ghwømmø zammø gwanammø nza,

nja mbøzli mbø mølmø ka *Sødøm

lø shi mbø mølmø ka *Gwømø, kø niy ni.

Ka kwømavø tsøhø ndø kwa kwøma Hyala, læ naw *kwøma pøhøpøhø naw

³⁰ Mbø kwøma va tsøgha kiy, a ghwømmø nay, ta na *mbøzliy kamaa ka Zhøwiføy, niy pøla kwal tsaa dzøghwa kwøma Hyala ghøshiw. Dzøghwa Hyala sana kiy, mba'a mõntishi ka mbøzliy dzaa dzøghwa kwøma nzø kala hazlønø tifa, sa bānavø ghøshi nefer shi. ³¹ Ma hwølfø mbøzli ka *Izørayel nashi ki na, mbø pøla kwøma pøhøti Hyala ghøshi niy nza ta nøw, nza ghøshi mbøø mõnishi ka mbøzliy dzøghwa kwøma Hyala kala hazlønø tifa. Sa kwømavø ghøshi na, mba'a ghøshi kørayshi mbø kwal. ³² Sa wana kørayshi ghøshi kwa kwal kia? Sa niy bānavø ma ghøshi nefer shi kaa Hyala. Ma mbø zøzø kwøma shiy, a ghøy dzaa mõniøyøy ka mbøzliy dzøghwa kwøma Hyala tø kwøma mõni ghøy, kø ghøshi niy ni. Mba'a tøhwønø tsatsatishi tø hakwø tsa nø mõndi va hakwø tsa tøhwønø, kø mõndi ki. ³³ Hakwø tsa vay, a mõndi gøzøkø kwømaa dzøkøn mbø zliya, ma kø mõndiy: A kø Hyalay:

Avee føy hakwø[†] tsa dza mbøzliy tsa tøhwønø ti

mbø mølmø *Shiyanjw,

kølbā dza sødā mbøzliy føladø dzøy ti ta bø tøre dza naa nza.

Ma ta nza ki, ya wa ntsaa dzaa bānavø næfø tsa ciy,

ka dza naa nza hashiw, kø.

10

¹ A ngwarmøhira, jøw dæe ka Izørayel mbølishiw, ghønzø na kwøma cø'wee va

9:20 9:20 Ezay 29:16; 45:9 9:21 9:21 Zher 18:6; 2Tim 2:20 9:22 9:22 2:4, 8 9:23 9:23 5:2 9:24 9:24 1:16; 10:12 9:25 9:25 'Wøzh 2:25; 1Pi 2:10 9:26 9:26 'Wøzh 1:10 9:27 9:27-28 Ezay 10:22-23 9:29 9:29 Ezay 1:9 9:30 9:30 10:20 9:31 9:31 10:2-3 9:32 9:32 4:4-5 9:33 9:33 Ezay 8:14; 28:16; 1Pi 2:6-8

† 9:33 9:33 Ma hakwø tsa va, ya kølba va kiy, ghøci na Yesøw Køristøw. 10:1 10:1 9:1-3 10:2 10:2 SløniKY

Hjala, ya hwøm̄ba mbø cø'wee. ² Na navay, e sønay, a ghøshiy di nøyw Hjala tøyryjw. Ø na na nzanay, sønata kwøma ghøshi mbø di nøyw Hjala shi vaw. ³ Sønay kwal tsa cintishi Hjala kaa mbøzli ta dzøghwa kwøma nzø ghøshiy. Sa dza ghøshi na mba'a ghøshi dzømbøshi mbø pøla tsa shi kwal dø'wø ghøn tsa shi, ta dzøghwa kwøma Hjala. Dzøghwa tsøgha ki, kala di ma føti ghøshi va Hjala ta zløba kwal tsa cimmø na va, ta dzøghwa kwøma nzø ghwømmø. ⁴ Sa nzanay, mbø *Køristøw kørkøva kwøma pøhøti Hjala. Ya wa ntsaa ðanavø nøfø tsa ciy, ta mbay dza naa dzøghwa kwøma Hjala kala hazløni tifa.

Ta mbølitø mbøzliy ðanavø nefer shi, dza Hjala gwanashi

⁵ A *Møyizø niy tsaslitø dzøkøn njasa dza ndøø kwømvø dzøghwa kwøma Hjala dzar kwa kwøma pøhøpøhø na. Ma kø niy niy: «Ntsaa dzaa nøywøti *kwøma pøhøti Hjala va gwanatay, ta kwømvø piy dza na tø sa nøywøti na kwøma va» kø niy ni. ⁶ A na dzøghwa kwøma Hjala tø sa ðanavø ndø nøfø tsa ciy, avanta kwøma gøzøkø møndiy dzøkøn mbø Zliya Hjala: «Øntaa gha dzaa tøkø mbø nøfø tsa gha na, wa ntsaa dzaa dzømø ghwømø gar dza ghøciy harkøghwa Køristøw møbøaa?» pø gha ma. ⁷ Zhini øntaa gha zøzø ða na: «Wø ntsaa dzaa dzøghwa hidø gar dza ghøciy zhinikømø Køristøw søøkø kwa kwølia?» pø gha ma. ⁸ Ma kø møndi kaa kwøma tsaslitø møndi mbø zliya nanzøy: Ava vøgha gha na kwøma Hjala ndøkwo ndøkwo, mbø miy tsa gha, lø mbø nøfø tsa gha na, kø møndi. Kwøma va na sa gøzø ghøy va kaa mbøzli, nø ghøy, ðanavøm nefer ghwøy kaa Hjala pø ghøy ngøshi. ⁹ War gøzøkøvøri ma gha lø miy tsa gha tø ngwøla: «Yēsøw na Ndø sløkøpø» pø gha, mba'a gha zløbati mbø nøfø tsa gha katarj a Hjala zhanakati mbø møti pø ghay, ta mbølantøna dza Hjala. ¹⁰ Mba'a pø ghwømmø ðanavø nefer ghwømmø kaa Yēsøwøy, ta ndammø kwal tsa dzøghwa kwøma nzø dza Hjala. Mba'a pø ghwømmø gøzøkøvøri lø miy tsa ghwømmø, a ghøy zløbavø Yēsøw ka Ndø sløkønyø, pø ghwømmø ðibay, ta mbølitømmø dza Hjala. ¹¹ Sa nzanay, a møndi gøzøkø mbø Zliya Hjalaa dzøkøn kwøma ci, ma kø møndiy: Ya wa ntsaa dzaa ðanavø nøfø tsa ciy, ka dza naa hashiyøw, kø møndi. ¹² Mbø gøzø kwøma

va kiy, tøyrambø ghala møndi mbø *ka Zhøwifø lø *mbøzliy kamaa ka Zhøwiføw. Ndø sløkøpø tsa kwøtiy tsa sløkø na mbøzli gwanashi. Ya wa ntsaa har ta køøti ghøciy, ta køøtiti dza na, ya mbø namøba kwøma. ¹³ Tsøgha tsaslitø møndi mbø zliya, ma kø møndiy: «Ya wa ntsaa har Ndø sløkøpø ta køøti ghøciy, ta mbølitø dza Ndø sløkøpø» kø møndi.

¹⁴ Ya tsøgha na kwøma va kiy, njaa dza mbøzliy har ta køøtishi ghøci, ghøshi kø kala ðanavø nefer shi kia? Njaa dza ghøshi ghaa ðanavø nefer shi, ghøshi kø kala søøkøø favø gøzø kwømaa dzøkøn kia? Njaa dza ghøshiy ghaa favø kwømaa dzøkøn, ndø kø kala dzaa gøzanshia? ¹⁵ Zhini ðiba kiy, njaa ka ndø dzaa gøzanshi kwøma va kaa mbøzli, ndi kala dzaa ghwøni ndøa? Mba'a kø møndi ghwønashi mbøzli ta gøzø kwømaa dzøkøn kiy, njasa tsaslitø møndi va mbø zliya dza naa nza, ma kø møndiy: «Jøw vøshi mbøzli ta mbøzliy søøkø ta gøzanshi kwøma wøzø naw» kø møndi. ¹⁶ Ya tsøgha nzø kiy, mbøzli gwanashi zløbavø na Yøwøn kwøma wøzø naw. Va tsøgha nø *Ezay ndø gøzø kwøma Hjala: «A Ndø sløkønyø, wa ntsaa zløba kwøma gøzanshi ghøy mbøzli kia? Ðanj na ghøshiw» kø. ¹⁷ Di na gøzø kiy, sa ka ndøø favø kwømaa dzøkøn Yēsøw, ka ndøø ðanavø nøfø tsa ci, ðibay, ka favø kwømaa dzøkøn Yēsøw ndø, kala kaføy ndø ta dzaa gøzanciw.

¹⁸ A na kwøma døwee kiy, ø nzana kala favø gaka kwøma va ka Izørayel katarj shøkønaa, njaa? Tøfaw, a ghøshi favø! Tsøgha kø møndi mbø zliya, ma kø møndiy: A mbøzli tsøhøshi ta gøzø kwøma Hjala tø hidø gwa'a gwa'a.

A gøzø kwøma shi tsøhøta
ya tø pøtsaa gwøramti kørakø tø hidø, kø møndi.

¹⁹ A na kwøma zhinee døywøy, ø føti ma ka Izørayel ghøn ta kwøma va shøkønaa, njaa? Ønj tøfaw, ta na navay, a ghøshi føti ghøn, ø di ma ghøshi zløba gwa'a tsøgha. Sa nzanay, a Møyizø, ndø gøzø kwøma Hjala niy gøzamtø ghala mbøradzøta:

A kø Hyalay, kø:
«Ta kaføkø hørhø dzee kwa hwør ghwøy nza ghwøy hørhø va hwølfø mbøzli gømsi ni.

Ta ðakati nefer ghwøy dzee dzøkøn hwølfø mbøzliy sønata ma kwøma» kø Hjala,
kø Møyizø niy ni.

20 Zhini ma kə Ezay ndə gəzə kwəma Hyala difa, kala hazləni ma na: A kə Hyalay: «Ma yən, yən Hyalay, hwəlfə mbəzliy niy səkə maa pəlahwəra na shiy nara!

Kaa mbəzliy səkə maa cə'wəhwəra cintee ghən tsee» kə Hyala, kə Ezay.

21 Dzəghwa ma kə Hyalaa dzəkən hwəlfə ka Izərayel nashi ki na:

Yən kiy, ghala mekəshi nzee war tədi tədi dəvee

ta ka 'wə mbəzli mbə hwəlfə təravee na, dzəghwa ghəshiy, kala di ma fəti vəya, ka zhinira ghən, kə.

11

Gəzə kwəmaa dzəkən hwəlfə ka *Izərayel

¹ A na kwəma zhinee dəw difa kiy, va sa nzana tsəgha kiy, ndəghaa ndəghamti Hyala hwəlfə ka Izərayel, ni nəzə va mbəzli tsəgha ki shəkəna? A pən. Am, nava tifa tēpəw! Yən Pəl də'wə ghən tseyey, ndə ka Izərayel nzee. Mbə takə tsa *Benjzhamen ntsa mbə jijihiy *Abəraham yakəra mēndi. ² Ndəghamti Hyalaa ndəghamti hwəlfə mbəzli nəzə va tsəhavə na ghala kwatanjataw. Zəzətim ya tə kwəma tsasliti mēndi va mbə Zliya Hyalaa dzəkən kwəma *Eli, ghala pətsaa gəzə na kwəma kaa Hyala, ta kwəma ka Izərayel. Ma kə niy niy: ³ «A Ndə sləkənjəy, ava gwa'a bakwamti ka Izərayel ka gəzə kwəma gha, mba'a ghəshi ndanamti pətsa fə mēndi shiy ti ta taja. War yən kwətira tərmbə na ka ntsaa nəw kwəma gha sana. Zhini bay avashi mbə pəla pəslira kwərakwə ba» kə. ⁴ Njaa niy nə Hyala kaa zləbanci nanzə kia? Ma kə niy niy: «Kwətinja nza ghaw. Avany sənənzəy, mbəzli diwəy diwəy mbərfənj mətəkə tərmbəy ya, shiy nəw kwəmee ya hwəmba nəzə, kala səkə ghəshiy tsəfəkəhwə tsəfəkəwə kwa kwəma mbəri tsa har mēndi vaa *Bal ta cə'wə ci» kə niy ni. ⁵ Ava tsəgha na sana sənənzəy, lə tsa ghwəmmə tsa vəghwə kwərakwə ki, war mbə tərmbəy nihwəti mbəzli na Hyala, mbə hwəlfə mbəzli nəzə va təravə na njasa di na, lə wəzə hwər tsa nəzə. ⁶ Lə wəzə hwər tsa nəzə kə Hyala təravəshi kiy, ka dza naa nza tə sləni wəzə na mēnti ghəshiy. Ma mba'a kə təravəshi tə sləni mēnti ghəshi nzay, zhəmə shi niy dza naa wanshi nza, ghalaba na ka dza mēndiy ni wəzə hwər mananati Hyala kaa mbəzli, kə mēndi ghwəla nzaw.

⁷ Njaa di kwəma va gəzə sana kia? Di na gəzəy, ma kwəmaa niy nza hwəlfə ka Izərayel va mbə pala nəzəy, kwəmavə ghəshiy. Mbəzli təravə Hyala mbə shi na shiy kwəmavə. Ma niy tərmbə na, mba'a Hyala mēnti nəfə tsa shi caslakə.

⁸ War tsəgha niy tsasliti mēndi mbə zliya kwərakwə, ma kə mēndi niy niy: A Hyala mēnti məhərli shi caslakə, mba'a gharamti mətəsəhi shi va nəghətaa ghəshi nay pi.

Dza na nə'wə nə'way slimim shi, va nəghətaa ghəshi favə kwəma, pa' ghala vəghwə tsa, kə.

⁹ Zhəghwa ma kə *Davitə ba na:

Mba'a kə ghəshi basəshi ta zəmə shiyəy, ə ka basəva tsa shi va dzaa mbəerəy, ka zləkwə tsa dzaa təmə'wəhwəshi, ta tərə ghəshi,

ka zhəvaa ngata tə kərinəhwəshi.

Tsəgha kə Hyala wanavəshi na shi zhəmə.

¹⁰ Ə kə mətəsəhi shi ghwəlfəshi, kala nay pi ghəshi ghwəla.

Məntishi, a kwemer nza kən shi ya hwəmba,

mba'a ghəshi dalishi va kwemer va, kə.

¹¹ Kwəma zhinee dəw difa kiy, sa bəhwə ka Izərayel va tərə kiy, ə dza ghəshiy nza tə pi kwa gwa'a shəkəna? pən. Am, nava tifa tēpəw. Nanzə kiy, tə sa mēnti ghəshi va kwəma jikir na na, mba'a Hyala mbəliti hwəlfə *mbəzliy kamaa ka Zhəwifə. Sa mēnti Hyala va tsəghay, ta mbə ka Izərayel hərəhə va nihwəti mbəzli va nə na. ¹² Ghala pətsa mēnti ka Izərayel *kwəma jikir nay, dza Hyala mba'a mananatishi wəzə tərənjw kaa mbəzli tə hidī. Ghala pətsa tərəshiy ghəshi kwa kwal Hyala na, mba'a hwəlfə *mbəzliy kamaa ka Zhəwifə kwəmavə təfə niy va Hyala. Mba'a kə Hyalaa mēni wəzə kaa nihwəti mbəzli ghala pətsa di ma ka Zhəwifə fəti və kiy, hanaba sa ka ka Zhəwifə tsati titihwə tsa shi kaa Hyala shəkəna. Tərənjwəba ghalaba dza Hyalaa mēni wəzə kaa mbəzli.

Njasa mbəliti Hyala mbəzliy kamaa ka Izərayel

¹³ Nana kiy, kaa ngənjwəy ghwəy *mbəzliy kamaa ka Zhəwifə dēe gəzə kwəma, sa nzana yənəy ndə kwal tsa Yesəw nzee, sa ghwəni Hyala ta dza ta gəzə kwəma Yesəw kaa mbəzliy kamaa ka Zhəwifə. Mbə vəshi nzee tərənjw ta sləni ndara na va. ¹⁴ Ma di yay, mba'a mbəzli mbə hwəlfə ghəy ghəy ka Zhəwifə nara tsəgha. Ma sa ghəshi nara na, nza

hørhø ghøranshi, nza nihwøti mbøzli mbø shi sөөkø, nza Hyala mbølitishi lø sløni ghøree va. ¹⁵ Kwa vøghwø tsa nzana ghala pøtsa zhøghanavø Hyala hwøm kaa ka Zhøwifø, mba'a sløkati kwøma kwa jipø nø lø nihwøti mbøzli tø hidfi gwanashi, mba'a jakøta li shi kiy, njaa dza naa nza ghala pøtsa dza Hyalaa zhiniy zløbavø ka Zhøwifø kia? Kwøma wøzø tørnjw dza naa nza, ta zhakatishi dza mbøzli mbø møti.

¹⁶ A ghwøy sөнay, bøvø ma ndø kwa taja dafa gha ndøø ngakøghwa, mba'a ndø banavø kaa Hyalay, naa tørmbø va dafa gwanata na, sa Hyala va ka naa nza kwørakwø. Mba'a kø ndø bøvø døjw føø banavø kaa Hyala dibay, shi nøø dza naa nza gwanashi, lø dividivi tø fø va shi kwørakwø. ¹⁷ Ma hwølfø ka *Izørayel sөнzønva kiy, nja døjw fø wøzø na ngwøbøy ndø kwa tsa ci na. Dza na mba'a ga'wamti nihwøti dividivi tø døjw fø va, mba'a dza slaslakønjwøy ghwøy shiy kama mbø hwølfø ka Izørayel, nja dividivi tø føhi kwamti gømsi ni ghwøy, mba'a tsøbatønjwøy dzøti døjw fø va, tø pøtsaa nza niy slaslamti na va. Ma shi wøzø ni dza ka Izørayel kwømavø na, mbø kwømavøshi ghwøy gwananjwøy lø nihwøti ka Izørayel tsøgha ki. Sa nzana sөөkø mbø døjw fø dividivi tø fø kwøma shi zømø ghøshi. ¹⁸ Ava va tsøgha kiy, gha gha døvø fø tsøbati møndi vay, øntaa gha dzaa vøshi, ka 'wøshi ni slaslamti møndi va dividivi ma. Wa na na gha va kwøma dza gha vaa zhømbønja mbø vøshi lia? A gha sөнay, gha køseti na døjw føw, døjw fø na saa køsetøja. ¹⁹ Nda nza ndø ni: «A Hyala slaslamti ni va dividivi ta mbee nza kwa pøtsa shi na nee, køy». ²⁰ Yanj, tsøghaa nava nanzø a ghwøm sөнay. Nanzø kiy, sөнay tø gha bø, sa di ma ghøshi bø nefer shi kaa Hyala va tsøgha slaslamtishi møndi. Ma sa nzana mba'a gha banavø nøfø tsa gha na gha ki na, dza na mba'a tsøbatønja dzøti pøtsa shi va. Mbø kwøma va kiy, øntaa gha dzaa vøshi ma. Wøzøbø hazløni pø ghaa hazløni. ²¹ Kwa vøghwø tsa nata gha Hyala, kala zlashi ka Izørayel ghøshi dividivi tø føy, hanabø gha gha tsa tsøbati møndi tsøbø tsøbø shøkøna? War kala banavø nøfø tsa gha pø gha kaa Hyala kwørakwøy, ta tøhantaa dza Hyala. ²² Nighøtim njasa nza Hyala wøzø tsa nøø, zhini ka ndø di ma *kwøma jikir na ghønø dibø. Mbøzliy shikøshi kwa kwal tsa nøø mba'a ghøshi nøyayøy, ka di kwøma shi na ghwølaw. Ma kaa ngøjwøy ghwøy nihwøti mbøzli na, mba'a mønti

wøzø hwør, kama nøy tsa ghwøy war mbø wøzø hwør tsa nøø va, kala tsøghay, ta zhøghavønjwøy hwøm dza na kwørakwø bø. ²³ Ka Izørayel va sөнzønva, war mba'a kø ghøshi bø nefer shi kaa Hyalay, ta zhini dza Hyalaa zhanatishiy zhøti pøtsaa niy dza ghøshi va ti. Sa nzanay, a børci vø ta mbøø zhanatishi. ²⁴ Ghwøy ghwøy mbøzliy kamaa ka Izørayeløy, nja dividivi tø føhi gømsi ni kwamti nza ghwøy, dza Hyala mba'a dzaa køsløkønjwøy, mba'a sөөkø tsøbatønjwøy dzøti dividivi tø fø nøø ngwøbøti na wøzø na. Mba'a Hyalaa mbay mønti tsøgha lø ghwøy kiy, hanabø ka Zhøwifø, ghøshi shi nja dividivi tø fø va dø'wø ghøn tsa nøø, ka Hyala mbay zhanaghwashø ma kwa pøtsa shi shøkøna, ta mbay dza naa zhanatishi.

Njasa dza kwal mbøli tsa ka *Izørayel zhiniy gwømay

²⁵ A ngwarmøhøira, e di gøzønjwøy nahwøti kwøma sөнata ma møndi, a ghwøy mbøø sөнata, øntaa ghwøy dzaa dzaanjwøy dzømbø vøshi «Nja mbøzliy tsøhwølinjøy nza ghøy na ghøy ki» pø ghwøy taa ni ma. Ma kwøma nata ghwøy va, nahwøti bøla mbøzli ka Izørayel kala di bø nøfø tsa shi kaa Hyalay, kwa gwa'a dza ghøshiy nøyshø war tsøghaw. Sa ka mbøzli tøtati Hyala mbø hwølføhi nihwøti *mbøzliy kamaa ka Zhøwifø banavø nefer shi gwanashi kaa Hyalay, ta zhøghøva dza mbøzli mbø hwølfø ka Izørayel dza ta bø nefer shi kaa Hyala. ²⁶ Ma tsøgha kiy, nza Hyala mbølantishi gwanashi ta nza ghalabø, njasa gøzøkø zliya va, a køy: Sөөkø mø dølagwa *Shiyanjw dza Ndø mbølipøø sөөkø.

Sa ka na sөөkøyøy, ta yabanti jikir tsa mønti

takø tsa mbøzli yakø *Zhakwapø dza na.

²⁷ Ava kwøma va dza naa nza ka *sla kiri tsa slati ghøy

kwa jipø ghøy li shi,

ghala pøtsa dzee yabanti kwøma shi va jikir na, kø Hyala.

²⁸ Mbø kwøma na, ghwømmø køø nighøy, a ka Izørayel mønishi ka ka jaka Hyala tø mbørkø sa zløbati ma ghøshi Yøwøn kwøma wøzø na. Mønta kwøma va tsøghay, ta mbø ghwøy ghwøy *mbøzliy kamaa ka Zhøwifø mbølinjwøy. Dza kwa nahwøti bøla dibay, a Hyala tøyavøshi, mbøzli diti na na ghøshi, sa nzana tsøgha ghønøø nij gøzømti kwatanata kaa jijihishi. ²⁹ A na Hyala war mba'a kø mbølitiy banavø shiy kaa ndøy, kar naa zhinhwøshiw. Mba'a kø harvø ndøy, ka

zhini naa zlay ghwelaw. ³⁰ Ma ghwøy ghwøy mbözliy kamaa ka Zhawiføy, niy di föti ghwøy va Hyalaw, sa dza mbözli mbø hwölfø ka Zhawifø kwörakwø ki na, tapø ghøshi dzømbøshi mbø di ma föti va Hyala, dza hwør tsa nzø, mba'a zhiniy ghavø zhanta tø ghwøy nana ki. ³¹ Tsøgha na lø kwøma shi sana kwörakwø ki: Sønzenway, ka di föti ghøshi va Hyalaw. Ta mbø way, ta mbø hwør tsa Hyalaa zhanta ti shi njasa zhanati na va tø ghwøy kwörakwø. ³² Ava tsøgha zlashi Hyala mbözli gwanashiy di ma föti vø, ta mbø hwør tsa nzø zhanta ti shi gwanashi.

Dikø na Hyala tøरण्ण mbø shiy gwa'a

³³ Hyala katanøy, kwötita na tø tsa nzø va wözø hwør, tøरण्ण na møherli vø, mba'a sønata kwøma gwa'a gwa'a, Kwømaa tsava ntsaa dza vaa sønata ngwøwø Hyala njasa sla naa? A ntsaa dza vaa sønay kwal tsa nanzø kwøma møni naa? ³⁴ Tsøgha kø zliya nzø kwörakwø, ma køy:

Wa ntsaa dzaa sønata tøkø kwøma tøkø
Ndø sløkøpøa?

Wa ntsaa dzaa mbay canci kwømaa?

³⁵ Kwømaa tsava ntsaa sækøø banavø shiy
kaa Hyala

gar wanci shi ci ghønzøa? Ghøci tibaw! kø.
³⁶ Sa nzanay, sækøø vø sækøø shiy gwanashi, ghønzø nighø naa dzækøn shiy gwanashi. Zhini, shi nzø shiy gwanashi difa.

Dzøti Hyala kø mbözli tø hidiy fø shøndøkø ya pa' hwømba nzø. *Amin!

12

Njasa ka ghwømmø nza mbø nzøy tsa ghwømmø, kwa kwal Hyala

¹ Sa nzana tsøgha kiy ngwarmøhiray, ø cø'wønywøy ya, njana nzana mba'a hwør tsa Hyalaa zhanta tø ghwømmø tsøghay, ø pø ghwøy banavø ghøn tsa ghwøy kaa Hyala mbø dövø nzø, mba'a nzøy tsa ghwøy møniy nja shi kəsøvø møndi ta slantishi kaa Hyala, mønijwøyem ka shi nzø, ka tøbanta. Ava tsøgha na gøla cø'wø Hyala slar slar na va ghwøy. ² ðntaa ghwøy dzaa nøw søbøø nzøy tsa mbözli tikø tø hidif ma. Banavøøm kwal kaa Hyala, a ghønzø ndanøywøy yøwøn zøzø kwøma. Ghalabay, ta mbay dza ghwøy tøra na di Hyala kwøma, ka sønata na wözø na

kwøma, lø naa tøbanta kwøma, mba'a kwal tsa kwøma, gwanata tsa nzø.

³ Tø mbørkø sa pøretøra Hyala ka ndø kwal tsa Yesøw *Køristøwøy, vanta kwøma dæe gøzanøywøy: ðntaa ndø mbø ghwøy dzaa dzay ta køli ghøn tsa ci gøm ma. ðntaa ghwøy høbø kwøma køn ghway ma, ge'i ge'i njasa nza ghwøy, pø ghwøy køray bøti ghøn tsa ghwøy. Dzøghwa tø pøtsa køray na ghwøy va børci ndanøywøy Hyala mbø kwøma nzøy, tsøgha pø ghwøy køray bøti ghøn tsa ghwøy kwörakwø.

⁴ Ya wa ndø mbø ghwømmø sanay, dan na bøla tø vøgha ci kwøtiy. Ya nama bøla tø vøgha ndøy, war lø na nzø sløni na tifa, ⁵ ava tsøgha nza ghwømmø sana kwörakwø ki, mbözli dan ghøngøn ghøngøn nza ghwømmø. Dzøghwa ki na, ka vøgha ndø kwøtiy ghwømmø mønimmø, sa jakømmø ghwømmø tø Køristøw. Zhini, jakøjakø ghwømmø gwanammø kwa jipø ghwømmø njasa ka bølahi tø vøgha vaa nza jakøjakø.

⁶ Dzøghwa Hyala lø wözø hwør tsa nzø, mba'a tahavømmø børci ghøngøn ghøngøn, ta ghøraanta sløni nzø. Njana møntømmø na tsøghay, ya wa ndø na, ø køø ghøra sløni lø nici børci banavø Hyala. Mba'a kø Hyala ndanø børciy gøzø kwøma nzø kaa mbözliy, njasa dza naa dzava kwa kwal Hyala, pø ghaa gøzø. Njasa cinja na va kwal tsa gøzø nzø. ⁷ Mba'a kø Hyala ndanø børciy køøti mbözliy, køøti pø ghaa køøtishi, war njasa gøzana na. Mba'a kø ndanø børciy bananshi shiy kaa mbözliy, bøni pø ghaa bananshi njasa citønashi na. ⁸ Mba'a kø Hyala ndanø børciy gøzø kwøma kaa mbözli ta møtsahanshi børciy, ø pø ghaa gøzanshi njasa citønø na. Mba'a kø Hyala ndanø børciy nga shiy kaa mbözliy, lø nøfø kwøtiy pø ghaa nganshi shiy. Mba'a kø Hyala ndanø børciy ndøghwø nihwøti mbözliy, ndøghwø mbözli va wözø, lø nøfø tsa gha kwøtiy. Mba'a kø ndanø børci ta køøti mbözli kwa tsa shi kwal niy, lø vøshi pø ghaa køøtishi.

⁹ ð pø ghwøy di mbözli lø katan, kala dakø ma mbözli pørikø tø ngwøla. Ka zløba ghwøy ya namafa *kwøma jikir na ma, na wözø na kwøma pø ghwøy maw. ¹⁰ Dim ghøn tsa ghwøy kwa jipø ghwøy, ghwøy mbözliy nøw Yesøw, sa nzana ka ngwarmøømø kwøtiy ni ghwøy mønijwøy. ð pø ghwøy di föti kwa jipø ghwøy tøरण्ण,

11:32 11:32 3:22; Gal 3:22   **11:33** 11:33 Zhawbø 11:7; Cem 139:17   **11:34** 11:34 Zhawbø 15:8; Ezay 40:13
11:35 11:35 Zhawbø 41:3   **11:36** 11:36 16:27; 1Kwør 8:6   **12:1** 12:1 6:13; 1Pi 2:5   **12:2** 12:2 Ef 4:22-24;
1Tes 5:21   **12:3** 12:3 1:5; Mt 20:26; 1Kwør 12:11, 28; Ef 4:17   **12:4** 12:4-5 1Kwør 12:27   **12:6** 12:6-8 1Kwør
12:4-11; 12:27-14:40; 1Pi 4:10-11   **12:7** 12:7-8 SløniKY 6:1-3; 2Kwør 9:5, 7   **12:9** 12:9 2Kwør 6:6; 8:24; 1Tim 1:5;
1Pi 1:22; 1Kwør 13:4-7   **12:10** 12:10 14:15; Zhj 13:14-15; Gal 5:13; 6:3, 10; Ef 4:2; Flp 2:2-3   **12:11** 12:11 8:9; Gal
5:25; Shizh 3:15

ka nighë ya tsamaba ndë ci, war njasa tɔfanakɛn tsahwɛti zɔmbaghɛy tɔ dikɛ. ¹¹ Ɛntaa ghwɛy mar ma, ɛ pɛ ghwɛy jihvaaa dzɔmbɛ slɛni. Ghɛram slɛni kaa Ndɛ slɛkɛpɛ lɛ nɛfɛ kwɛtiŋ. ¹² Vɛshi pɛ ghwɛy vɛshi, mbɛ ndɔghɛ shi gɛzɛkɛ Hyala va, fɛy ghwɛy ghɛn tsa ghwɛy gɛzliŋɛ ti shi. Ka sɛ'wa kwɛma, ya mbɛ ngɛra'wɛ nza ghwɛy, ka cɛ'wɛ Hyala ya hwɛmba nzɛ. ¹³ Mba'a kɛ tsahwɛti mbɛ ghwɛy, ghwɛy mbɛzli Hyala kala shiy vɛy, ɛ pɛ ghwɛy nganci shiy. Wɛzɛ pɛ ghwɛy ka'wɛ ka mɛlmɛɛ sɛɛkɛ va ghwɛy.

¹⁴ Cɛ'wam Hyala a ghɛnzɛ tɔfanshi miy kaa mbɛzliy sanjwɛy ngɛra'wɛ. Ɛ pɛ ghwɛy cɛ'wɛ a ghɛnzɛ tɔfanshi miy. Ɛntaa ghwɛy cɛ'wɛ a ghɛnzɛ bazlashi ma. ¹⁵ Vɛshi pɛ ghwɛy vɛshi lɛ mbɛzli nashi ghwɛy mbɛ vɛshi. Tihwɛnim kwasɛbɛ mbɛzli nashi ghwɛy mbɛ tihwɛni. ¹⁶ Slɛka slɛka pɛ ghwɛy kwa jipɛ ghwɛy mbɛ nzɛy tsa ghwɛy lɛ nihwɛti mbɛzli. Ka kɛli ghɛn ghwɛy ma. Ɛntaa ghwɛy mɛni awɛ ta ghɛra slɛni, ya slɛni kama vɛri tiy bɔŋjwɛy mɛndi ma. Ka nighɛ ghɛn tsa ghwɛy ghwɛy nja mbɛzliy sɛnashi shiy gwa'a ma.

¹⁷ Mba'a kɛ ndɛ mɛntɔŋjwɛy kwɛma jikir nay, ka zhananci ghwɛy lɛ jikir ma. War kwɛma wɛzɛ na pɛ ghwɛy pɛla mɛni kwa kwɛma mbɛzli gwanashi. ¹⁸ Kama na dza kwa na ghwɛy bɛla mba'a kɛ gar mɛnivay, war lɛ zɛrkɛ pɛ ghwɛy kwa jipɛ ghwɛy ya lɛ tsamaba ndɛ. ¹⁹ A mbɛzlee ni dɛɛ, war mba'a kɛ ndɛ mɛntɔŋjwɛy kwɛma jikir nay, ɛntaa ghwɛy pɛla zhananci lɛ mananci jikir kwɛrakwɛ ma. Zlatam Hyala, a ghɛnzɛ bɛ nɛfɛɛ dzɛkɛn shi, va shi mɛniŋjwɛy ghɛshi va. Sa nzanay a mɛndi tsasliti mbɛ Zliya, ma kɛ mɛndiy:

A kɛ Hyala kwa slɛkɛpɛy:

«Yɛn dza naa wanja shi gha tɛ ntsaa mɛntɔŋja kwɛma jikir na.

Yɛn dza naa zhananci jikir tsa mɛntɔŋja na va» kɛ, kɛ mɛndi.

²⁰ Ma kɛ kwɛma Hyala difabay:

«Mba'a kɛ ndɛ jaka tsa gha lɛ mayɛy, nganci shi zɛmɛ, a ghɛci zɛmɛshi.

Mba'a kɛ ndir ghɛranci, banci yam, a ghɛci sashi.

Sa ka gha mananati tsɛghay, ta kɛsɛvɛ dza ha'wɛ» kɛ.

²¹ Ka zlanay kwal gha kaa kwɛma jikir na ta tɔɔfakɛnɛja bɛrci ghɛnzɛ ma. Gha

kɛ tɔɔfanakɛn bɛrci lɛ mɛni na wɛzɛ na kwɛma.

13

Dim fɛti va mbɛzli dikɛ dikɛ ni slɛkɛ hidfi

¹ Ya wa ndɛy, ɛ kɛɛ dfi fɛti ta kwɛma gɛzɛkɛ mbɛzli dikɛ dikɛ ni, slɛkɛ hidfi. Sa nzana, ya tsamaba ntsaa mɛni dikɛ tɛ hidfi gwa'ay, Hyala banavɛ na. Ghɛnzɛ fɛy na ta mɛni dikɛ dzɛghwa tɛ pɛtsa nza na va. ² Va tsɛgha nzana ki, ya a ntsaa zhini ghɛn kaa mbɛzli dikɛ dikɛ niy, kwɛma gɛzɛkɛ Hyalaa dfi ma tsava ndɛ zlɛba. Ghalaɛa kiy, ngwɛvɛ na sa dza naa mbahakɛn kɛn ghɛn ci. ³ A na ntsaa mɛni kwɛma wɛzɛ nay, ka dza her ci va mbɛzli dikɛ dikɛ niw. War ntsaa mɛni kwɛma gɛmgɛm na, na sa ka her ciy dza. Mba'a pɛ gha kala dfi her ghaa dza va mbɛzli dikɛ dikɛ niy, mɛni pɛ ghaa mɛni kwɛma wɛzɛ na. Ma tsɛghay, nza ghɛshi falja. ⁴ Mbɛzli dikɛ dikɛ ni slɛkɛ hidfi, slɛnia sa ghɛranta ghɛshi va kaa Hyala, ta kɛtiŋjwɛy, ta mɛni na wɛzɛ na kwɛma. Mba'a pɛ ghwɛy ka mɛni kwɛma gɛmgɛm nay, ɛ pɛ ghwɛy hazlɛni vɛ shi! Sa nzanay, tɛ gɛmshi banavɛshi Hyala bɛrci vɛ shi vaa dzɛkɛn mbɛzliw. Sa ka ghɛshi vaa basɛ ngwɛvɛɛ dzɛkɛn mbɛzliy mɛni *kwɛma jikir nay, slɛni Hyalaa ghɛranta ghɛshi, nzam mbɛɛ sɛnay nɛfɛ tsa bɛti Hyalaa dzɛkɛn mbɛzliy mɛni kwɛma gɛmgɛm na. ⁵ Ghɛnzɛ tsɛgha kiy, kwataka va ngwɛvɛ dza ghɛshiy basɛ dzɛkɛn ndɛ dza ghwɛy dfi fɛti vɛ shiw. Gaw sa sɛnay ghwɛy mbɛ nefer ghwɛy, kwɛma lɛ kwal tsa nzɛ na, pɛ ghwɛy, dza ghwɛy gwɛraa danshi fɛti.

⁶ Ava va tsɛgha tsɛhɛ ghwɛy ya ghɛn tsa tsɛhɛ ghwɛy va. Sa nzanay, Hyala fɛy na mbɛzli dikɛ dikɛ ni va tsɛhanshi ghwɛy ghɛn, ta mbɛ ghɛshiy mɛni tsɛgha.

⁷ Bɛ pɛ ghwɛy banshi shi nza mbɛzli dikɛ dikɛ ni, slɛkɛ hidfi gar dɛwshi va ghwɛy. Tsɛhanshim ghɛn tsa shi kaa ka tsɛhɛ ghɛn, ka wanshi ni ka *dɛwan shiy dɛw ghɛshi. Ka ha'wɛ tɛ ntsa nzam gar ha'wɛ ti, ka fɛ dikɛ dzɛti mbɛzli tɛbɛ mɛndiy fɛ dikɛ dzɛti shi.

Gɛzɛ kwɛmaa dzɛkɛn dfi nihwɛti mbɛzli

⁸ Nɛghɛtaa ndɛ nɛwŋjwɛy tɛ tɛm ya kwɛtiŋ ma, dfi nihwɛti mbɛzli kɛ tɛm tsaa dzaa tɛrɛ kɛn ghwɛy gwa'a tsɛgha. Sa nzana ya wa ntsaa dfi tsahwɛti ndɛy,

12:12 12:12 5:2-3; 8:24-25; Mt 24:13, 22; Lk 18:1; 1Kwɛr 10:13; 1Tɛs 2:14 **12:13** 12:13 Gal 6:10; Ebr 13:2 **12:14** 12:14 Mt 5:44 **12:15** 12:15 Zhɛwɛbɛ 30:25; 1Kwɛr 12:26; 2Kwɛr 11:29 **12:16** 12:16 Fir 3:7; 1Kwɛr 1:10-11, 19-20, 27-28; 8:1 **12:17** 12:17 Fir 20:22; 1Kwɛr 6:7; 1Tɛs 5:15; 1Pi 3:9 **12:19** 12:19 Nɛw 32:35; Mt 5:39 **12:20** 12:20 Fir 25:21-22; Mt 5:44 **13:1** 13:1-7 SlɛniKY 5:29; Tit 3:1; 1Pi 2:13-14; ShiZhiŋ 13; 20:4 **13:1** 13:1 Fir 8:15-16 **13:3** 13:3 1Pi 2:14; 3:13 **13:5** 13:5 2:15 **13:7** 13:7 Mt 22:21 **13:8** 13:8-10 Zhiŋ 13:34; 1Kwɛr 13; 16:14; Gal 6:10

aa nœwti *kwœma pœhœti Hyala gwanata. ⁹ Ma kwœma pœhœti Hyala va nœ na: Æntaa gha mœni ghwœrghwœr ma. Æntaa gha pœœsli ndœ ma. Æntaa gha ghœli ma. Æntaa gha mœni mœtsœ ta shi ndœ ma, kœ, mba'a nihwœti kwœmer pœœhœti na gwa'ay, a kwœma kwœtin na na jakœhwœshi, saa ni va: «Æ pœ ghaa di tsahwœti ndœ, njasa di gha va ghœn tsa gha kwœrakwœ» kœ. ¹⁰ Ma ntsaa di nihwœti mbœzliy, ka mœni kwœma gœmgœm na na kaa tsahwœti ndœw. Di na gœzœ kiy, mba'a kœ ndœœ di nihwœti mbœzli na, a ndœ nœwti kwœma pœhœti Hyala gwanata.

Gwœmava ta ndœghœ zhœkœ tsa Yesœw

¹¹ Æ pœ ghwœy dikœvanwœy tœrœnjw, ta mœni kwœma tsœgha, njana nzana mba'a ghwœy sœnay gœla vœghwœ tsa nza ghwœmmœ tsa mbœ sana. Vœghwœ tsa nza ghwœy ge'i ge'i gar fœrghœ tœ hi tsa ghwœy mbœ na sasa. Ta na navay, ndœkwœ ndœkwœ na vœghwœ tsa dza Hyalaa sœœkœ ta mbœlœmmœ ti. Mœniy na kœrakœ nja ghala vœghwœ tsa niy gha ghwœmmœ vaa banavœ nefer ghwœmmœ kaa Hyalaw. ¹² Nanay, mbœ dzata na vœrfdi, tœ kœdi pi nza ghwœmmœ. Ghœnzœ tsœgha kiy, ka zhini ghwœmmœ mœmœni shi ka mœndiy mœni dzar mbœ kwœsli ghwœla ma! Pœhœtœvœmmœ ghwœmmœ, a ghwœmmœ bœ shi mbœz, ta dza ta tsa havœghwœ mbœz nana ki. ¹³ Kwœma ka mbœzliy dza mbœ wan piy mœni pœ ghwœmmœ mœni nana. Ka tsafana tsafanaa kama wœzœ na ghwœmœ ma. Ka ghi ghi ghœn tsa ghwœmmœ ghwœmmœ lœ shi saa ghipœ ma. Æntaa ghwœmmœ mœni ghwœrghwœr va dzar kwa nama bœla nzœ ma. Ka mœni miy ghwœmmœ lœ mbœzli ma. Ka hœrhœ ghwœmmœ va ndœ ma. ¹⁴ Bœ pœ ghwœy banavœ ghœn tsa ghwœy kaa Ndœ slœkœpœ Yesœw *Kœristœw, a ghœci nzaa ntsa kœn ghwœy, ka ni ghwœy shi mbœz. Ka zlatanavœ kwal ghwœy kaa vœgha ghwœy ta pœmœnjwœy ghœnzœœ dzœmbœ shi gœmgœm ni va maw na ma.

14

Gœzœ kwœmaa dzœkœn mbœzliy tœhœshi kwa kwal Hyala, lœ mbœzliy tœhœshi ma

¹ Mba'a kœ ndœ tifa kala tœhœy ghœci mbœ kwœma Hyalay, zlœba pœ ghwœy

zlœbati a ghœci nza mbœ ghwœy. Æntaa ghwœy ngœngærœ ghœpœœ dzœkœn na ci va kwœma sœnata na ma. ² Tsahwœti ndœy, aa tœhœy mbœ kwœma Hyala, nihwœti shi zœmœ tifa kala zœmœ ghœciw. Ma tsahwœti na, war kœsli shi zœmœ na, sa tœhœy ma na gar sœnata kwœma. ³ Æntaa tsaa tœhœy va zœmœ shiy gwa'a gwa'a dzaa ndœrœ ntsaa zœmœ ma shiy va gwanashi ma. Dibay, ntsaa zœmœ ma shiy va na, œntaa ghœci dzaa bœ fœti kaa tsaa zœmœhwœ shi va va ma. Sa nzanay, a Hyala zlœbavœ. ⁴ Wa ndœ nza gha, dza ghaa dzana ta bœ fœti kaa ndœ slœni tsa tsahwœti ndœ? Ya wœzœ mœnti na slœni ci, ya kala wœzœ mœnti nay, kwœma gha mbœw! War ntsa ghœranci na va slœni dza naa nighe nava ghœshi li. Ta garœy dza na wœzœ wœzœ mbœ kwœma ci va, e gœzœna. Sa nzanay, a bœrci va Ndœ slœkœpœ ta ndœghwœti va bœ tœrœ ghœci.

⁵ Va nihwœti mbœzli mbœ gœzœ kwœma shiy, dibœdibœba nahwœti vici na kœn nahwœti va Hyala, ka ghœshiy ni. Ma va nihwœti na, yœmyœmta na vici gwanata, ya hwœmba! kœ ghœshi. * Ma kiy, wœzœba nzana, ya wa ndœ na mba'a sœnay na ci va kwœma zœzœ na, ka garœy ti wœzœ wœzœ. ⁶ Ntsaa ni va dibœdibœba nahwœti vici na kœn nihwœti kœy, dikœœ fœ naa dzœti Ndœ slœkœpœ. Tsa nza bœrci va vœ ndœ ta zœmœ ghœci va tsamaba sliw gwa'a dibay, dikœœ fœ naa dzœti Ndœ slœkœpœ, sa nzana mbœ mananta 'wœsa ghœci kaa Hyala ta shi zœmœ na va. Ntsaa zœmœ ma nihwœti shiy va, kwœrakwœ difa na, dikœ ghœci fœ dzœti Ndœ slœkœpœ, mbœ mananta 'wœsa ghœci kaa Hyala, tsœgha.

⁷ A ghwœmmœ sœnay, ndœ tifa mbœ ghwœmmœ mbœ piy tœ hidi, ta fœ dikœœ dzœti ghœn tsa ciw. Ndœ dibaa mœtiy ta fœ dikœœ dzœti ghœn tsa ciw. ⁸ Mba'a pœ ghwœmmœ mbœ piyœy, ta fœ dikœœ dzœti Ndœ slœkœmmœ piy ghwœmmœ. Mba'a pœ ghwœmmœ bœkwœmmœ Æay, ta fœ shœndœkœœ dzœti Ndœ slœkœmmœ bœkwœmmœ ghwœmmœ. Ya tœ ghwœmœ nza ghwœmmœ mbœ piy, va bœkwœ bœkwœ nza ghwœmmœ gwa'ay, war shi Ndœ slœkœmmœ Yesœw nza ghwœmmœ ⁹ Sa nzanay, a *Kœristœw mœtiy, mba'a zhakatiy mbœ mœti, ta mbœ ghœciy nza ka Ndœ slœkœ mbœzliy bœkwœshi lœ mbœzli tœ ghwœmœshi ni gwa'a.

13:9 13:9 Nœw 5:17-21; SlœniTaH 19:18; Mt 22:34-40; Gal 5:14; Zhk 2:8-13 **13:11** 13:11-12 1Tes 5:5-8 **13:11** 13:11 Ef 5:14-16; 1Kwœr 7:29-31 **13:12** 13:12 Ef 5:11; 6:11, 13; 1Zhj 2:8 **13:13** 13:13 Lk 21:34; Ef 5:18 **13:14** 13:14 Flp 2:5; Kwœl 3:15 **14:1** 14:1-15:6 1Kwœr 8:1-13; 9:22; 10:23-33; Kwœl 2:16, 20-22; 1Tim 4:4-5; Ebr 13:9 **14:1** 14:1 15:7 **14:2** 14:2 Dani 1:8; 1Kwœr 10:25-28 **14:5** 14:5 Gal 4:10 **14:5** 14:5 Kwœma gœzœ Pœl va tifa, sa nzana mba'a nihwœti vici niy nza tifa va ka Zhœwifœ pœrshi kœn nihwœti. Vici nja vici dœkœva ka Zhœwifœ, ya nihwœti vicihi ka ghœshiy mœni makwaghwhahi ti shi. Va tsœgha niy nza nihwœti ka Zhœwifœ nœw Yesœw ghwœlœshi mbœ fœ dimœœ dzœti vicihi va. **14:6** 14:6 1Tim 4:3-5 **14:7** 14:7-9 2Kwœr 5:14-15; Gal 2:19-20 **14:10** 14:10 2:6

¹⁰ Ya sa nzana tsøgha kiy, gha na na gha na, tawa bø gha fəti kaa zøməŋa tsa mbø nəw Yesəw kia? Ya gha kiy, tawa ndərə gha zøməŋa difa kia? Ghwəmmə gwanammə kiy, ta dzəghwa kwəma Hyala dza ghwəmmə, ta dzəti ngwəwə. ¹¹ Njasa tsaslitə mēndi va mbø Zliya, a kə mēndiy: A kə Hyalaa sləkəpəy, «Yən gəzəŋwəy na yən Hyala kwa bəpə piy, lə kwa gwa'a gəzee, mbəzli gwanashiy, ta səkək dza ghəshi ta gələbəy shinin shi kwa kwəmee. Ya wa ndəy, ta gəzə dza na lə miy tsa ci ngərə:

“War gha na Hyala katan” kə»
kə Kwa sləkəpə, kə mēndi.

¹² Di naa gəzə kiy, ya wa ndə na, ta gəzə kwəma dza naa dzəkən kwəma mēnti ndə lə miy tsa ci kwa kwəma Hyala.

Gəzə kwəmaa dzəkən zlashi mēni shiy dzaa sətəti zøməŋa kwa kwal Hyala

¹³ Njana nzana tsøgha kiy, ka zhini ghwəmmə bə bə fəti kaa ghən tsa ghwəmmə kwa jipə ghwəmmə ma. Kwəma ka ghwəy gəzəy: Ka mēni shiy dzaa sətəti məhərli tsahwəti zøməŋəy ghəy, gar tərəy ghəci kwa kwal Hyalaw, ka ghwəy ni. ¹⁴ Yən sanay, tə kwəma Yesəw Ntsaa sləkəmmə garədfēe, e sənay wəzə wəzə, nihwəti shi zømə tifa gəmgəm shi kwa kwəma Hyalaw, pən. Ma mba'a kə tsahwəti ndə təkəti, shi gəmgəm ni na ni tsa' ni va shi zømə kwa kwəma Hyala, kəy, katan dza shi vaa nza ka shi gəmgəm ni ti kwa kwəma Hyala. ¹⁵ Mba'a pə gha dzaa sətəti məhərli zøməŋa tsa mbø nəw Yesəw lə shi zøməhwə gha kiy, ka di zøməŋa tsa va ghaw, di naa gəzə ki. Ta ntsa va mətuy Yesəw. Ə pə gha mēnti məhərli əntaa ghəci dzaa zay tə mbərəkə shi zømə gha. ¹⁶ Ya ə nza nihwəti shiy wəzə va ghay, mba'a pə gha sənay ka shi gəmgəm ni dza mbəzliy bətishi pə ghay, wəzəba zlashi gha na. ¹⁷ A na nza mbø mbəzli sləkə Hyalay, kwəma dzar kwa kwəma shi zømə lə shi sa naw. Ka mēndiy ni Hyala sləkə na mbəzli kə mēndiy, tə shi mēni *Safə tsa Hyala dēdewd tsa mbə nzyə tsa shi, ka canshi nəw kwəma lə kwal tsa nzə, ka bānshi zərəkə lə vəshi. ¹⁸ Mba'a kə ndəw nəw *Kəristəw tsəghay, ta vəshi dza Hyala ta kwəma ci, zhini ka fal mbəzli difa.

¹⁹ Ma ghənzə tsøgha kiy, ə pə ghwəmmə pəla mēni naa dzaa bəmmə zərəkə kwəmaa dzəghwa jipə ghwəmmə mbø nzyə tsa ghwəmmə, ka mēni shiy

dzaa kətitəmmə tə kəli kwa kwal Hyala ²⁰ Ka lilidi sləni ghərati Hyala ghwəy lə kwəma shi zømə ma. Na navay, a ghwəmmə sənay, shi zømə tifa shi gəmgəm ni kwa kwəma Hyalaw. Nanzə ki, mba'a kə nihwəti mbəzli dzaa səshi kwa kwal Hyala va shi zøməhwə ghay, wəzə na ghaa zøməshiw. ²¹ Ma kwəma wəzə nay, mba'a ndə zlashi shiy dzaa nza gar səwəri tsahwəti zəmbəghəy kwa kwal Hyala, Ya sliw tsa zømə na, ya tay na, ya nimafa shiy na ghəshi gwanashi. ²² A na na gha kiy, kwəma sənata gha vaa dzəkən kwəma va na, zlata sa gha mbø nəfə tsa gha kaa ghən tsa gha kwa kwəma Hyala. Vəshi na ta ntsaa nata ma fəti kən ghən tsa ci ghəci mbø mēni shi sənashi na ka shi wəzə ni. ²³ Ma war bakə bakə kə ghən tsa ndə ta kwəma kən nihwəti shi zømə, dza na mba'a zøməhwəshi tsəghay, a fəti və kwa kwəma Hyala ghalaba. Sa nzanay, gə'i lə kwəma sənata na zømə na shi zømə na vaw. Ya war nimafa shiy na shi mēni ndə, bakə bakə, ghən tsa ci ta kwəma kən shi, ka mbəla mənishi ghəci tsəghay, *kwəma jikir naa mēnti na kwa kwəma Hyala.

15

Gəzə kwəmaa dzəkən mēni wəzə kaa nihwəti mbəzli

¹ Ghwəmmə ghwəmmə mbəzliy təhəmmə va mbø kwəma Hyalay, kəti pə ghwəmmə kəti ni daw daw bərçi ni va mbəzli. Ka mēni ghwəmmə war kwəma nata ghwəmmə wəzə va ghwəmmə ma. ² Ya wa ndə mbø ghwəmməy, ə kə mēni shiy dzaa təbanci kaa tsahwəti ndə, ta wəzə tsa ntsa va, ta mbø ghwəmmə kətitishi lə kəli kwa kwal Hyala. ³ A ghwəmmə sənay njasaa niy nza *Kəristəw tə hidī. Na nacyi, niy pəla mēni naa dzaa təbanci kwəma naw. War nja kwəmaa tsaslitə mēndi va mbø zliya dzəkən niy mēnti na, sa niy ni va:

A Hyala, tsəerə niy tsətsəerəŋa mbəzli va vay,

yən niy sə'wa na, kə niy ni.

⁴ Ya namaba kwəma tsaslabə mēndi mbø Zliya Hyalay, ta mbø ghənzə bənimmə sənata na katan na kwəma na. Sa ka ghwəmmə jangə kwəma va na, nza ghənzə mətəhəmmə bərçi, ka bəmmə sə'wa kwəma, ta mbø ghwəmmə fəy ghən tsa ghwəmmə gəzliŋə ta ndəghə səkək tsa shi gəzəkə Hyala va bəmmə.

⁵ Kætitønjwøy Hyala kwa mætsæhø bærci, ka bø s'wa kwøma kaa mbøzli, nza ghwøy mbøø nza sløka sløka kwa jipø ghwøy. A ghwøy mbøø næw sæøbø kwømaa mænøhwø Yesøw Kørøstøw. ⁶ Ta mbø ghwøy gwanøjwøy fal Hyala, Døy Ndø sløkømmø Yesøw Kørøstøw lø miy kwøtøj ki.

Mbøzli gwanashiy, ta fal sløn tsa Hyala dza ghøshi

⁷ Ghønzø tsøgha kiy, ya wa ndø na, ø køø zløbø kwøma tsahwøti mbø nøfø tsa ci, njasa zløbävønjwøy *Kørøstøw va. Ghwøy kø mænti tsøghay, a mbøzli taa fø shøndøkøø dzøti Hyala. ⁸ Ø gøzøjwøy ya, ta na navay, sa sækø Yesøw va ta køøti *ka Zhøwiføy, ta mbøø cintishi, ka sla dzørvø Hyalaw nø na. Ta mbøø cintishi ki na, mba'a sækøø mænti shiy niy gøzanakøshi Hyala va mønishi kaa jijihishi. ⁹ Zhini na mba'a sækøy køøtiti hwølføhi nihwøti *mbøzliy kamaa ka Zhøwifø ða, nza ghøshi mbøø fal Hyala, sa mananatishi na zhøhwøer njasa tsaslitø møndi va mbø Zliya Hyalaa dzøkøn kwøma va, ma kø møndiy: A Hyala, va tsøgha dzee ta falja mbø hwølfø mbøzliy kamaa ka Zhøwifø. Ka fal sløn tsa gha kwa cøm, ta fø gagaa dzøti gha, kø møndi.

¹⁰ Zhini ma kø møndi tø Zliya Hyala difay: Ghwøy mbøzliy kamaa ka Zhøwiføy, jakayøm ghøn tsa ghwøy lø mbøzli tøvøvø Hyala,

ghwøy vøshi li shi gwanøjwøy, kø møndi.

¹¹ Dza, ma kø tø tsahwøti pi ða na:

Faløm sløn tsa Hyala kwa sløkøpø ghwøy hwølføhi mbøzliy kamaa ka Zhøwifø.

Ø kø mbøzli tø hidøi gwanashiy fø shøndøkøø dzøti, kø.

¹² Ma kø *Ezay ndø gøzø kwøma Hyalaa dzøkøn Yesøw difa na:

Ta sækø dza ntsa yakø møndi mbø takø tsa *Zhese.

Sa ka na sækøyøy, ta møni mazø dza naa dzøkøn mbøzliy kamaa ka Zhøwifø.

Ti dza ghøshiy føy ghøn tsa shi gøzlijø ta mbølitishi ghøci, kø.

¹³ Kætitønjwøy Hyalaa ni va føyøm ghøn tsa ghwøy gøzlijø tø ya, kø kaa mbøzli. Nza ghwøy mbøø nza mbø vøshi tøvønjw, mba'a ndøjwøy zørkø mbø nzøy tsa ghwøy, sa nzana mba'a ghwøy ðanavø nefer ghwøy. Ma ghalaba kiy, nza *Safø tsa Hyala bøjwøy bærci ta mbø ghwøy føy ghøn tsa ghwøy gøzlijø ti tøvønjw.

Pøl gøzø kwømaa dzøkøn sløni ci

¹⁴ A ngwarmøhira, yøn d'wø ghøn tseyey, e sønay mbøzli wøzø tøvønjw nza ghwøy. E sønay, a ghwøy sønata na katanj na kwøma gwanata, a ghwøy mønøjwøy gar bøni shiy kaa ghøn tsa ghwøy kwa jipø ghwøy. ¹⁵ Ya tsøgha nzø kiy, dzøghwa tø tsahwøti pi na, lø bærci gøzøkøjwøy ya kwøma mbø Zliya tsaslijøy ya na, sa dimee ghwøy za ghøn ti. Sa nzana mba'a Hyala ndara sløni va lø wøzø hwøer tsa nzø. ¹⁶ Ta nzee ka ndø ghørancø sløni kaa Yesøw *Kørøstøw mbø hwølføhi *mbøzliy kamaa ka Zhøwifø. Dzee tsøn yøn ðanavø ghøn tsee gwanay kaa Hyala ta gøzø kwøma nzø wøzø na kaa mbøzliy kamaa ka Zhøwifø. Ta mbø ghøshiy ðanavø nefer shi, ma nza ghøshi nza kwa kwøma Hyala, nja shi vølanta møndi, ka tøvønta ghøshi, sa gwømatishi Safø tsa nzø d'wødew tsa, ta nza ghøshi ka mbøzli nzø. ¹⁷ Sa nzana va tsøgha kiy, va tsøgha vøshee mbø sløn tsa Yesøw Kørøstøw lø sløni ghøratee va kaa Hyala. ¹⁸ Na neyey, nihwøti shiy tifa gar gøzø kwømee dzøkøn shi kala war shi ndara Kørøstøw bærci ta møntishi ta mbø mbøzliy kamaa ka Zhøwifø d'i føti va Hyalaw. Aa ndara bærci ta gøzanshi kwøma lø ta møni shiy ghøngøn ghøngøn mbø shi, søvøri mbø kwøma gøzee, lø sløni ghøratee. ¹⁹ Mba'a mænti kwøma mad'anja mad'anja na lø shiy cipø kwøma, mba'a bærci *Safø tsa Hyala d'wødew tsa cikøvørisi. Ava tsøgha kwømavee kwal gøzanshi kwøma wøzø naa dzøkøn Kørøstøw gwanata kaa mbøzli dzar mbø nihwøti mølmøhi. Sa ghatee mbø mølmø Zherøwzalem pa' tø hidøi ka lliiri. ²⁰ Dza ta gøzø Yøwøn kwøma wøzø na va kaa mbøzli mbø mølmø sækø ma møndiy favø, na nee kwømaa niy mawtee. Niy d'ee dza ta gøzø nzø tø pøtsa sækø nihwøti mbøzliy gøzøhwøw. Vantee dzaa zhiniy nahwø pøtsa ghati tsahwøti ndø ghøra sløni ci ti. ²¹ Ø niy d'ee yøn mænti kwømaa tsaslitø møndi va mbø Zliya, nø møndi:

Ma mbøzliy niy sækø ma møndiy gøzanshi kwøma ciy, ta nay dza ghøshi!
Mbøzliy niy sækø maa favø ya gaka kwømaa dzøkønøy,
ta favø kwømaa dzøkøn dza ghøshi, kø møndi.

Pøl mbø d'i dzaa dzømbø mølmø *Røml, ta wø

²² Ðañ sǝfǝe sǝǝkee mbǝ dǝ dza ta nǝghǝtǝnjwǝy ki, war kala kwǝmavǝ kwalee nza va kwǝma va. ²³ Nana kiy, tǝrǝ pi ghwǝla tǝ nini hidǝi ta ghǝra slǝni yaw. Njana nzana tǝrǝnjwee mawti tsǝhǝra mbǝ ghwǝy ghala piyahi ðañy, ²⁴ ta tsǝhǝra dzee mbǝ ghwǝy, sa kee dzaa dzǝti hidǝi ka Espanǝ, nza ghwǝmmǝ hyayvammǝ lǝ ghwǝy jǝw, ta mawvǝ ghǝn tsa ghwǝmmǝ ghwǝmmǝ. Kee madǝi ta dzaa dzǝti hidǝi ka Espanǝ, nza ghwǝy katara ta dza va.

²⁵ Ma nana diy, dzǝmbǝ mǝlmǝ Zherǝwzalem dzee ta vǝlanishi shiy kaa mbǝzli Hyala. ²⁶ Sa nzanay, a mbǝzliy nǝw Yesǝw tǝ hidǝi ka Masedǝwan lǝ shi tǝ hidǝi ka Akay gǝzǝti kwa jǝpǝ shi, mba'a ghǝshi tsǝhǝti shiy ta kǝti ka ndǝrma mbǝ mbǝzliy nǝw Yesǝw mbǝ mǝlmǝ Zherǝwzalem. ²⁷ Ghǝshi lǝ dǝ tsa shi tǝkǝti na mǝni tsǝgha. Kwaakwa na kwǝma mǝnti ghǝshi va tsǝgha kaa *ka Zhǝwifǝ kwǝrakwǝ. Sa nzanay ka Zhǝwifǝ kǝtǝitishi na, ghǝshi *mbǝzliy kamaa ka Zhǝwifǝ, ta mbǝ ghǝshiy kwǝmavǝ tǝfǝ miy tsa Hyala. Wǝzǝ na mbǝzliy kamaa ka Zhǝwifǝ kǝtǝitishi lǝ tsǝhanshi shiy kama vǝ shi kwǝrakwǝ. ²⁸ Ma sa kee tsǝhǝra, mba'ee dzaa ðanavashi shi tsǝhǝti mǝndi va, mba'a nava slǝni sǝǝmǝta kwa wǝree kiy, ma nzee madǝi ta dza kwa ghwǝmmǝ ghwǝy, ta sǝkwǝtǝnjwǝy kee gha dza ta wǝ tǝ hidǝi ka Espanǝ ki. ²⁹ E sǝnay, sa kee tsǝhǝra mbǝ ghwǝyǝy, lǝ tǝfǝ miy tsa Yesǝw *Kǝristǝw dzee tsǝhǝ mbǝ ghwǝy tǝrǝnjw. ³⁰ A ngwarmǝhira, ǝ cǝ'wǝnjwǝy ya lǝ slǝn tsa Ndǝ slǝkǝmmǝ Yesǝw Kǝristǝw sa nzana mba'a Safǝ tsa ðǝwdǝw tsa ndammǝ ðiva kwa jǝpǝ ghwǝmmǝ. Kǝtǝiram lǝ cǝ'wǝ mbǝ mbǝz tsa nzee tsa mbǝ. Cǝ'wǝm Hyala tǝ ya. ³¹ Cǝ'wǝm nza ghǝnzǝ ndǝghwǝtǝra vantaa mbǝzliy dǝi ma nǝw Yesǝw mbǝ hidǝi ka Zhǝwǝde sara ngǝra'wǝ. Cǝ'wǝm ðǝfa ta mbǝ shi dzee va ta ðanshiy tǝbǝnshiy kaa mbǝzli Hyala mbǝ mǝlmǝ Zherǝwzalem. ³² Ma tsǝgha ta nza kiy, ta tsǝhǝra dzee mbǝ ghwǝy lǝ vǝshi, Hyala zlǝbati. Ma nzee ðǝkayvara mbǝ ghwǝy ki. ³³ Nzǝyta Hyalaa ðǝ zǝrkǝǝ dzǝghwa jǝpǝ mbǝzli lǝ ghwǝy gwananjwǝy. *Amin.

16

Pǝl sǝkwǝ mbǝzliy nǝw Yesǝw kwǝtinj kwǝtinj tsa shi gwa'a

¹ Nana kiy, e dǝ gǝzǝnjwǝy kwǝmaa dzǝkǝn zhamǝmmǝ Fǝbe. Sa mbǝ kǝtǝipǝ lǝ ghǝra slǝni Yesǝw mbǝ mǝlmǝ Kǝnjǝkǝre. ² Sa ka na tsǝhǝta mbǝ ghwǝyǝy, ka'wǝti tǝ ghwǝy wǝzǝ lǝ slǝn tsa Ndǝ slǝkǝmmǝ *Kǝristǝw. Ka'wǝvǝm njasa tǝbǝ na va mbǝzliy nǝw Yesǝw. Ya namafa kwǝma dza naa ghǝzlita tiy, kǝti tǝ ghwǝy mbǝ. Sa nzanay, a kǝǝkǝtǝhwǝ nihwǝti mbǝzli ðañ kwǝrakwǝ. Zhini mba'a kǝtǝtǝhwǝra lǝ yǝnday ta yǝn Pǝl.

³ Sǝkwǝtǝra tǝ ghwǝy kar Pǝrishil ghǝshi lǝ Akilasǝ, mbǝzli nza ghǝy mbǝ ghǝra slǝni Yesǝw Kǝristǝw li shi kwa zǝrǝ. ⁴ Ghǝshi na mbǝzliy niy zlay ghǝn tsa shi ge'i lǝ nahwǝti vici, war jǝw ghǝshi tǝrmbǝ ta bǝkwǝshi ta mbǝ ghǝshiy yataral! 'Wǝsa nǝ ya kaa ngǝshi tǝrǝnjw! Yǝn kwǝtira dza naa nza tǝ mananshi 'wǝsa tsa va tala ðaw, mbǝ mananshi 'wǝsa na mbǝzliy nǝw Yesǝw, kamaa *ka Zhǝwifǝ. ⁵ Sǝkwǝtǝram mbǝzliy nǝw Yesǝw vaa ðasǝva ta cǝ'wǝ kǝghi tsa shi gwanashi!

Sǝkwǝtǝram Epaynetǝ ntsa ðee, ghǝci na kwa taña ntsa ghaa zlǝbavǝ nǝw Yesǝw tǝ hidǝi ka Azǝy. ⁶ Sǝkwǝtǝram Marǝy, saa ghǝrahwǝ slǝni va tǝrǝnjw dalala tǝ ghwǝy. ⁷ Sǝkwǝtǝram manhira wǝzǝ, kar Andǝrǝnikwǝsǝ, lǝ Zhǝwnyasǝ, mbǝzliy niy nza ghǝy li shi kǝli kǝli kwa fǝrshina kwatǝña. Ghǝshi bakanashiy, tǝrǝnjw falshi *ka kwal Yesǝw. Pǝrfa ghǝshi gha naa nǝw Yesǝw Kǝristǝw kaa ngǝra.

⁸ Sǝkwǝtǝram Ampǝliyatǝsǝ, ntsa ðee mbǝ slǝn tsa Ndǝ slǝkǝmmǝ. ⁹ Sǝkwǝtǝram 'Wǝrben, ntsa nza ghǝwǝmmǝ mbǝ ghǝra slǝni Kǝristǝw li. Zhini mba'a ghwǝy sǝkwǝtǝra Sǝtakisǝ ntsa ðee. ¹⁰ Sǝkwǝtǝram Apǝlǝsǝ, ntsaa sahǝw ngǝra'wǝ ta kwǝma Yesǝw Kǝristǝw, saa zhǝghǝ ma hwǝm kaa Yesǝw. Sǝkwǝtǝram mbǝzli kǝghi tsa Arisǝtǝbǝl gwanashi. ¹¹ Sǝkwǝtǝram manda Herǝwdiǝwǝn, mba'a ghwǝy sǝkwǝti mbǝzliy nǝw Ndǝ slǝkǝpǝ kǝghi tsa Narshisǝ gwanashi ðǝfa.

¹² Sǝkwǝtǝram zhamǝhimmǝ, kar Tǝrifǝnǝ lǝ Tǝrifǝwǝsǝ, shi mbǝ ghǝra slǝni Ndǝ slǝkǝmmǝ Yesǝw Kǝristǝw. Zhini mba'a ghwǝy sǝkwǝti Pǝrshidǝ, nahwǝti zhamǝmmǝ dǝ ghǝwǝmmǝ va, saa ghǝrahwǝ slǝni Ndǝ slǝkǝpǝ va tǝrǝnjw. ¹³ Sǝkwǝtǝram Rǝfǝsǝ, ntsa tǝra tǝra tsa ta ghǝranci slǝni Ndǝ slǝkǝpǝ. Zhini mba'a ghwǝy sǝkwǝtǝra mbǝghǝy, saa sǝkǝ va

mbø nighèhwæra nja zøghwæ yakø na kwa hwær nzø. ¹⁴ Søkwtøtøram kar Ashinkeritø, lø Følegwan, lø Hermesø, lø Paterøbasø, lø Hermasø, mba'a nihwøti niy tømbe mbøzli nza ghøshi li shi mbø nøy Yesøw gwanashi. ¹⁵ Søkwtøtøram kar Filøløgwø lø Zhøwli mba'a kar Nere lø zhambøghø, mba'a kar 'Walimpasø ghøshi lø nihwøti mbøzli Hyala nza ghøshi li shi gwanashi.

¹⁶ Søkwtøtim ghøn tsa ghwøy kwa jipø ghwøy kwøtinj kwøtinj tsa ghwøy wøzø wøzø. Mbø sækwønjwøy na jakøvahi mbøzliy nøy Køristøw tikø gwanashi tsa shi kwørakwø ßa.

Kwa kørni gøzø kwøma Pøl

¹⁷ A ngwarmøhira, ø cø'wønjwøy ya, ya tø ghwøy ghøn tsa ghwøy tøønjwø va mbøzliy ði ma vaa zløßa shi ßanavønjwøy mendi va. Lø shi tsøgha ni va tihøveri ghøshi mbøzli, ka søsø møhørlø mbøzli, ka køtiva ghwøy dzøvøgha gøla niva mbøzli ma. Kørakø pø ghwøy li shi! ¹⁸ Gøla niva mbøzliy, sløni Ndø sløkømmø *Køristøw na sa ghøra ghøshiw. Hwær tsa shiy pøla ghøshi gwa'a tsøgha. Ka ghøshiy dzay, mba'a ghøshi fønøy ghani kaa ndø ta ngøði. Tsøgha ka ghøshiy ngøðøhwø mbøzli kwøð kwøð møhørlø ni.

¹⁹ Ghwøy na na ghwøy kiy, gwa'a gwa'a sønay mbøzli njasa ði ghwøy føti ta kwøma Ndø sløkøpø. Va tsøgha vøshiree dalala tø ghwøy ki. E ði ghwøy mønønjwøy ka mbøzli tsøhwøli tsøhwøli ni, ta møni na wøzø na kwøma. Kala kabø ma na jikir na ghwøy dzømbø. ²⁰ Kwa kwøma dzaa nzay, ta zløøvøri børci *ndø jaka tsa nzø dza Hyalaa ßø zørkø kaa mbøzli, mba'a taa møntønjwøy ka miy-dalahiy dzøkøn. Møntønjwøy wøzø hwær tsa ci Ndø sløkømmø Yesøw Køristøw.

²¹ Mbø sækwønjwøy na Timøte, ntsa nza ghøy li kwa zøøø mbø ghøra sløni. Mbø sækwønjwøy na manhira kar Løshiyøø, lø Zhasanjw, mba'a Søsøpater.

²² Yøn yøn Tertiyøø tsasli na kwøma ði Pøl naa gøzanjwøy mbø zliya na. Avee sækwtøtønjwøy lø sløn tsa Ndø sløkøpø tsaa jakøtømmø va kwørakwø ki.

²³ Mbø sækwønjwøy na Gayøø, ntsa nzee køghi tsa ci. Køghi tsa ci ka mbøzliy nøy Yesøw ßasøva ta cø'wø. Mbø sækwønjwøy na Erastø, ndø køsø gøna tsa føy mendi mbø mølmø, mbø sækwønjwøy zømømmø Kartøwsø ðiða.

²⁴ [Nza wøzø hwær tsa Ndø sløkømmø Yesøw Køristøw nza køn ghwøy gwananjwøy. *Amin!]

Pøl fal sløn tsa Hyala

²⁵ Ma Hyalay, a børci vø tøønjwø ta garøtønjwøy ghønøø kwa kwal tsa nzø kala ßarva ma njasa gøzøkø kwøma wøzø na va cikøveri Hyala kee gøzø kaa mbøzliy dzøkøn Yesøw *Køristøw. Niy nza mbøradzøy, kwøma mbømbø na niy nza na kala sønata mbøzli ndimndimndim.

²⁶ Ma nana kiy, mba'a cikøveriy dzøti ngwøla, dza mendi ka gøzøpø kwømaa niy tsasli tsa mbøzliy gøzø kwøma Hyalaa dzøkøn Yesøw Køristøw mbøradzø. Mba'a hwølføhi mbøzli tø hidø gwanashi favø kwøma va, njasa niy gøzøkø Hyalaa piy va ta kwa ndimndim, nza mbøzli mbøø ði føti vø, sa ka ghøshi ßanavø nefer shi.

²⁷ Va tsøgha na kiy, ø pø ghwømmøø fal Hyala ya pa' hwømba. Ghønøø na kwa sønata kwøma kwøtita. Ghønøø Hyala kwa shøndøkø. Fal ghwømmø tø mbørkø sløni møntø Yesøw. *Amin. Ava tifa kørayee, nza ghwøy nza ki.

Kwa taŋa zliya tsasli Pøl kaa ka Kwörintø Kwøma dza ghwømmø gha sənataa dzəkən zliya na

Ghala pøtsaa tsasli Pøl zliya nay, ghøci tø hidfi ka Efesø nza na. Ghala vøghwø tsa vay, mølmø Kwörintø na sa niy nza dikø na tø hidfi ka Gørekø. Tøरणw nza gøna va mbøzli mbøfa, ka zhøghø døvø tø hidfi ka Røm lø ni tø hidfi ka Azøyø, dzøvøri mbø mølmø va ka ghøshiy taŋø. Tøरणw mbøzli mbøfa niy mømøni ghwørghwøer ki, zhini mba'a ghøshi niy nøvø tø mbøri tsa mbøzli ghøngøn ghøngøn.

Dza Pøl ki, mba'a tsøhøy mbø mølmø ka Kwörintø va, ghøci mbø wø kwa baka wø ci. Aa hiy mbø mølmø va tir møy lø døghøse, ndøkwø ta mønti piya bakø, mba'a gøzanshi kwøma Yesøw Køristøw kaa mbøzli mbøfa. A ghwøy dza køsøy nøvøer tsa va mbø zliya ka kwal Yesøw vøh 18. Ma sa dzay Pøl ki na, mba'a shiy ghøngøn ghøngøn ghati søsø møhørlø mbøzli nøv Yesøw mbø mølmø va, mba'a favø.

A Pøl tsasløhwø zliyahi ghøngøn ghøngøn fadø kaa ka Kwörintø: Ma kwa taŋa zliya gha naa tsasli na tsøhøta nava va ghwømmø ghwømmø shi ndatsø niw, a zata. Kar Pøl gøzø kwømaa dzəkən zliya va mbø 1 Kwörintø 5:9-13. Ma kwa baka zliya ciy, a nava tsøhøta va ghwømmø. Ghønzø na zliya har ghwømmø naa «Kwa taŋa zliya tsaslanaghø Pøl kaa mbøzli mbø mølmø Kwörintø».

Ma kwøma tsasli Pøl zliya na tiy, kwøma bakø na. Kwa taŋa kwømay, dzəkən kwøma favø na va dzəkən shi, kwa bakay, ta zløbanshi kwømaa dzəkən kwømaa søti shi mba'a ghøshi niy tsaslanaghø zliya kaa Pøl, ta døvø dzəkən.

Avanay njasa nøvva kwøma mbø zliya na:

Vøh 1:1-9 Pøl sækwø ka Kwörintø, ka mananta 'wøsa kaa Hyala ta kwøma shi.

Vøh 1:10 pa' tø vøh 4:1-21 Pøl gøzø kaa ka Kwörintø a ghøshi zlay tihøva kwa jipø shi.

Vøh 5 Pøl gøzanshi zløfa ma kwøma røda røda na kwa jipø shi.

Vøh 6:1-11 Pøl gøzanshi zlay bø kwøma kwa jipø shi, ta dza ta sløka kwa kwøma mbøzli nøv ma Yesøw.

Vøh 6:12-20 Kwømaa fø shøndøkø dzøti Ndø sløkøpø dfi na mbøzli nøv Yesøw møni lø vøgha shi.

Vøh 7 Kwømaa dzəkən bøva lø bøva ma.

Vøh 8:1 pa' tø vøh 11:1 Dzəkən sløkø tsa sløkø ka nøv Yesøw ghøn tsa shi.

Vøh 11:2-34 Njasa tøbø mbøzli nøv Yesøw møni mbø jakøva tsa shi.

Vøh 12 pa' tø vøh 14 Gøzø kwømaa dzəkən børci bøpø Safø tsa Hyala ta møni shiy ghøngøn ghøngøn.

Vøh 15 Dzəkən zhakati tsa mbøzli mbø møti.

Vøh 16 Kwa kørni gøzø kwøma Pøl, mba'a sækwø tsa sækwø shi Pøl.

Sækwøpø tsa Pøl

¹ Yøn tsasli na zliya na, yøn yøn Pøl, ntsa harvø Hyala ta nza ka ndø kwal tsa Yesøw *Køristøw. Sa tøbøanati na tsøgha, va tsøgha harvøra na. Ghøy lø zømømmø Søsøten tsasli na. ² Kaa ngøywøy ghwøy mbøzli Hyala nøv Yesøw mbø mølmø ka Kwörintø gwanøywøy tsasli ghøy zliya na, ngøywøy ghwøy mbøzli mønti Yesøw Køristøw ka mbøzli Hyala. Ghønzø harøywøy na ta nza ghwøy ka shi nzø. Mbøzli tsøføkø kwa kwøma Yesøw Køristøw gwanashi ya pa' kwømafa na ghøshiy, ghønzø harashi na ta nza ghøshi ka shi nzø kwørakwø. Ndø sløkøshi na Yesøw Køristøw, Ndø sløkømmø ghøci kwørakwø. ³ Møntøywøy wøzø hwøer tsa nzø Dømmø Hyala, ghøshi lø Ndø sløkømmø Yesøw Køristøw, mba'a ghøshi ndøywøy zørkø mbø nzøy tsa ghwøy.

Shi wøzø ni kwømavø mbøzli ka Kwörintø tø mbørkø Yesøw *Køristøw

⁴ Yøn yøn Pøl kiy, war mbø mananta 'wøsa nzee ya hwømba kaa Hyala tø mbørkø kwøma ghwøy. Sa nzana, mba'a møntøywøy wøzø hwøer tsa nzø mbø jakøva tsa ghwøy lø Yesøw Køristøw.

⁵ Mbø jakøva tsa ghwøy li kiy, dzøghwa Hyala mba'a ndøywøy ya nimafa shi wøzø ni kwa kwal tsa nzø gwanashi. Dzøghwa tøyणw ghwøy sənata kwøma, mba'a ghwøy mbay gøzø kwøma kaa mbøzli wøzø wøzø. ⁶ Ma mønta kwøma va tsøghay, sa nzana, ghala pøtsaa niy gøzøywøy ghøy kwøma Køristøwøw, mba'a ghwøy zløbavø wøzø wøzø, lø nøfø kwøtij. ⁷ Va tsøgha na kiy, sø tifa mba'a ghwøy tøyणay mbø shi bø Hyala kaa mbøzli na na ghwøy ghwøy mbøzli

ndæghø vici dza Ndø sløkømmø Yesøw Køristøw tæzli tiw. ⁸ Ghæci ghæci Yesøw dæ'wø ghøn tsa ci dza naa kætøtjwøw, ta mbø ghwøw garøtjwøw lø bærçi, pa' tæ kwa kærni væghwø. Vantaa føti dzaa nza dzar kwa kabaka ghwøw føca dza Ndø sløkømmø Yesøw Køristøw zhøghøvaa sækø. ⁹ Na Hyalaa harvøtjwøw va ta nza ghwøw jakøjakø lø Zøghwø nzø Yesøw Køristøw Ndø sløkømmø, gøzø kwøma bakø bakø na kwa miy tsa nzwø! Ya namafa na kwøma gøzøkø nay, war tsøgha dza naa nza.

Tihøva tsa kwa jipø mbøzliy nøw Yesøw mbø mælmø Kwørintø

¹⁰ A ngwarmøhira, a cø'wøtjwøw ya lø sløn tsa Ndø sløkømmø Yesøw *Køristøw, a ghwøw yømøti miy tsa ghwøw gwanøtjwøw ka sa kwøtj tsa. Ka tihøva ghwøw kwa jipø ghwøw ma. Jakøtim ghøn tsa ghwøw wøzø wøzø, a kwøma mbø nefer ghwøw nza ka sa kwøtj na, tsøgha møhørlø ghwøw difa. ¹¹ Va wa gøzee kwøma va tsøghay ngwarmøhiray, sa nzana mba'a nihwøti mbøzli køghi tsa zhamømmø Kølawe tsøhøshi tikø, mba'a ghøshi gøzara, ghwøwøw, mbø høerøva nza ghwøw kwa jipø ghwøw, kø ghøshi.

¹² Ma tihøva tsa kwa jipø ghwøw va gøzø yay, avanay: Ya wa ndø mbø ghwøwøw, lø na ci gøzø kwøma na kwøtj: «Pøl nøwee» kø tsahwøti, ma kø tsahwøti na: «Apøløw nøwee nee!» kø. Ma kø tsahwøti fa na: «Piyer nøwee!» kø. Ma kø tsahwøti di fa na: «Na neyew, Køristøw nøwee nee!» kø. ¹³ Øy, kwøma zhini ghwøw tihøvøri Køristøw kia? Yøn yøn Pøl na sa danjwøvøgha møndi vægha tsøm tø mbærkø jikir tsa ghwøw shøkøna? Naa lø sløn tsa Pøl niy møntøtjwøw møndi *batem na pøn? A ghwøw sønay kwømee mbø kwøma vaw pø ghwøw nanzø bay? ¹⁴ 'Wøsa nø ya kaa Hyala, sa nzana kala mønøhwø batemee kaa ndø mbø ghwøw, dzøghwakøn kar Kørispøwø ghøshi lø Gayøw. ¹⁵ Ya gar gøzø ndø nza mbø ghwøw na: «*Batem tsa møntøra Pøl vay, lø sløn tsa ci møntøra na» kø. ¹⁶ Eh! Yi sham ki, e zøzøvø tsahwøti ntsa mønøhwee batem kaa ngøci. E mønøhwø kaa Støfanøwø ghøshi lø mbøzli køghi tsa ci difa sham. Sønivee yøn zhiniy mønøhwø batem kaa tsahwøti dzøghwakøn mbøzli va difa kiw. ¹⁷ Sa nzanay, ghwønøra Yesøw Køristøw ta dza ta mananshi batem kaa mbøzliw. Ta

gøzø Yøwøn kwøma wøzø na kaa mbøzli ghwønøra na. Ma yøn mbø gøzø kwøma va fa na, ka gøzee lø sønata kwøma mbø ghøn ndø ngøriw. Va way, vantaa møti møtjy Yesøw va vægha tsøm mønata ka kwøma gømta na.

Børci Hyala, lø sønata kwøma nzø

¹⁸ Mba'a kø møndiy gøzø kwømaa dzøkøn møti *Køristøw va vægha tsømøw, nja kwøma kama ghøn ti, ka naa pøzli va mbøzliy dza ta zashi. Ma na ghwømmø, ghwømmø shi nza Hyala mbø mbølimmøw, a ghwømmø sønay, lø bærçi Hyala na mbø kwøma møti Køristøw vægha tsøm, pø ghwømmø. ¹⁹ Ava war tsøgha gøzøkø Hyala mbø Zliya nzø kwørakwø, ma køy: «Ta zamti sønata kwøma mbø ghøn mbøzliy sønata kwøma dzee.

Zhini mba'ee banti møhørlø mbø ghøn ka møhørlø!» kø.

²⁰ Tsøgha kø kiy, kwøma dza ka sønata kwøma tikø tø hidiy køray lø sønata kwøma shi va kia? Ya ka bønipø kwøma na tsahwøti pøtsa dza ghøshiy køray ti tifa na? Ya mbøzli nja mbøzliy ngøngøwø ghøpø vaa dzøkøn shi tikø tø hidiy na, nahwøti kwøma dza ghøshiy ghakø tifa na? Tifa teepøw! Na Hyalay, a cikøvøri, ma na sønata kwøma mbøzli tikø tø hidiy, kwøma kama ghøn ti na, kø.

²¹ A Hyala mønti shiy lø sønata kwøma nzø, ka nashi mbøzli tikø tø hidiy. Ma ghøshi lø na shi va sønata kwøma na, kala bøti shi mønti Hyala va ghøshi nja shiy. Va tsøgha bøti ghøshi kwøma gøzø ghøw na nja kwøma kama ghøn ti. Ma na Hyala nanzø kiy, lø kwøma bøti mbøzli va nja kwøma kama ghøn ti tarøkø na mbøli mbøzliy banavø nefer shi. ²² Mbøzli *ka Zhøwiføw, war ghøw nashi shi madanø madanø ni dza ghøw bøti kwøma va ka kwøma katanø na, kø ghøshi. Ma ka Gørekø nashi na, war ghøw sønanti kwøma va lø na ghøw sønata kwøma, kø ghøshi. ²³ Ma na na ghøw na ghøw kiy, kwømaa dzøkøn Køristøw tsa danjwøvøgha møndi vægha tsøm na sa gøzø ghøw kaa mbøzli. Dzøghwa ka Zhøwiføw nashi ki na, mba'a ghøshi bøti njasa ngødishim dzømbø nahwøti kwøma gømgøw na. Ma hwølfø *mbøzliy kamaa ka Zhøwiføw na, nja kwøma kama ghøn ti, ghøshi bøti. ²⁴ Ma va mbøzli tøvøw Hyala ta nza ghøshi ka shi nzø, va ka Zhøwiføw na ghøshi, ya mbøzliy kamaa ka

1:9 1:9 10:13; 1Tes 5:24; 2Tes 3:3 1:10 1:10-11 3:3; 11:18; 2Kwø 12:20; Ef 4:2-6; Flp 2:2; Zhj 17:21-23 1:12 1:12 3:4; Apaløsa: 3:5-6, 22; 4:6; 16:12; SløniKY 18:24; 19:1; Piyer: 1Kwø 3:22; 9:5; 15:5; Gal 2:9, 11-14; 2Kwø 10:7 1:14 1:14 Kirispøwø: SløniKY 18:8; Gayøwø: Rm 16:23-24 1:16 1:16 Støfanøwø: 16:15 1:18 1:18 Rm 1:16; 2Kwø 4:3 1:19 1:19-20 3:18-20; Mt 11:25; Rm 1:22 1:19 1:19 Ezay 29:14; Zhøwbø 12:13, 17; Ezay 19:12-14; 44:25 1:21 1:21 Rm 1:19-20 1:22 1:22 Mt 12:38; Zhj 4:48; SløniKY 17:18, 32 1:23 1:23 2:14; Gal 3:1; 5:11 1:24 1:24 1:18; 2:5; Kwø 2:3

Zhəwifə ghəshiy, a ghəshi sənay, mbə ci bərci Hyala, lə sənata kwəma Hyala na Yesəw səvəri, kə ghəshi. ²⁵ Ma na shi mənti Hyala va nighəshi mbəzli nja shi kama ghən ti shiy, a ghəshi tanəti sənata kwəma ndə ngəri. Ya ə nighəti mbəzli Hyala nja kwa daw bərci dibəy, a bərci Hyala va daw ni tanəti bərci va ndə ngəri. ²⁶ A ngwarməhira, nighətim di. Sənənzavay, ghwəy gwanənjwəy, ghwəy mbəzli tərəvə Hyala va na, mbəzli njaa shi nza ghwəy tay? Dañ na ka sənata kwəma, dzar kwa sənata kwəma mbəzli tikə tə hidī mbə ghwəy nay ghwəy ta na? Dañ na hwəlfə ka hidī mbə ghwəy nashi ghwəy na? Dañ na mbəzli dibədibə ni va mbəzli tikə tə hidī mbə ghwəy na? ²⁷ Ma Hyala nanzə kiy, mbəzli zhəghəti mbəzli tikə va tə hidī nja mbəzliy sənata ma kwəmaa tərəvə na ta nza ghəshi ka mbəzli nzo. War ta mbə ghənzəə pakən ha'wə kən ka sənata kwəma. Mbəzli daw daw bərci ni va mbəzli tikə tə hidiy tərəvə na, ta mbə ghənzəə pakən ha'wə kən ka bərci. ²⁸ Mbəzli gəmshī ni sənə məndiy dzəkən shi, ka ndərəshi tikə tə hidiy, ghəshi na shi tərəvə Hyala ta nza ghəshi ka mbəzli nzo. War ta mbə ghənzəə sawavəri mbəzli dibədibə ni tikə tə hidī mənti Hyala kwəma va tsəgha. ²⁹ Ma ghalafə kiy, ndə tifə ya kwətij dzaa mbay kəli ghən tsa ci kwa kwəma Hyalaw. ³⁰ Hyala va jakaynjwəy na lə Yesəw Kəristəw. Dzəghwa na mba'a mənti Yesəw ta nza ghəci va ghəy ka na ghəy sənata kwəma sənata ghəy. Tə mbərkə Yesəw Kəristəw nighəmmə Hyala nja mbəzli slar slar ni, kwa mətse nzo sana. Mba'a ghwəmmə zhəghəmmə ka mbəzli nzo, mba'a mbəlantəmmə səvəri mbə dəvə *kwəma jikir na. ³¹ Ma mənti Hyala tsəghay, ta mbəə nza nja kwəma tsaslitī məndi va mbə Zliya. Saa ni va: «War mba'a kə ndəə fi kəli ghən tsa ciy, lə kwəma mənti Ndə sləkəpə kəə kəli sa ci»kə.

2

Kwataka kwəmaa dzəkən məti Yesəw vəgha tsəm niy gəzə Pəl kaa ka Kwërintə

¹ Yən kwərakwə kiy ngwarməhiray, ghala pətsaa niy tsəhəree va mbə ghwəy ta gəzanjwəy kwəma shiy niy nza mbəmbə ni, dzəghwa mba'a Hyala cītənjəshiy, lə məcəna gəzə kwəma 'yahə'yahəta na niy gəzee kwəma. Dibəy, lə sənata kwəma mbəzli tikə tə hidī niy gəzee kwəma.

² Sa nzanay, ghala yən ghwəla ta tsəhə mbə ghwəy na, niy tarəkə pəla nahwəti kwəmee mbə ghwəy dzəghwakən Yesəw *Kəristəw gwa'a tsəghaw. Gaw dzəkən məti mətiy na va vəgha tsəm ta kwəma mbəzli jikir na niy gəzee kwəma. ³ Ghala pətsa vay, war nja ntsa kama bəliti və niy nzəyree mbə ghwəy. Təranjw niy ghəradə hazləni, kala gwərgwərə yən niy nza. ⁴ Yən mbə gəzanjwəy kwəma Hyalay, lə sənata kwəma tikə tə hidī gar mbay ngədijənjwəy niy gəzanjwəy ya kwəma. *Safə tsa Hyala niy cinjwəy na lə bərci, katanj na kwəma gəzanjwəy ya va, kə. ⁵ Ma sa favə ghwəy bərci Hyala mbə kwəma va tsəgha ki na, dza ghwəy mba'a ghwəy banavə nefer ghwəy kaa Yesəw. Tə sa favə ghwəy kwəma sənata mbəzli tikə tə hidī niy nzanaw.

A Hyala sənata kwəma, njasa nza na

⁶ Ya tsəgha nzo nanzə kiy, mbə bananshi sənata kwəma nzee kaa mbəzliy təhəshi mbə kwəma Hyala. Ə na na nzanay, kwəma sənata mbəzli tikə tə hidī naw. Dibəy kwəma sənata mbəzli dikə dikə ni tikə tə hidī naw. Ta na niva mbəzliy, ta bəkwəshi dza ghəshi. ⁷ Ma gəla na bananshee na sənata kwəma kaa mbəzliy, na Hyala sənata kwəma na nava, sa tə mbə. Ghala ghənzə ghwəla ta nga hidī niy tərəvə Hyala sənata kwəma va, ta mbə ghwəmmə nzəy kwasəbə, mbə shəndəkə tsa nzo. Dza na mba'a mbələy, kalaa niy nata mbəzli kwatəna. ⁸ Nava sənata kwəmay, sənata mbəzli dikə dikə ni tikə tə hidiw. Mba'a kə ghəshi niy sənata nzay, ka dza ghəshiy danjwəvəgha Ndə sləkəmmə tsa gwəramti shəndəkə va ti vəgha tsəm nzaw. ⁹ Ma kwəma mənti Hyala va tsəgha kiy, nja kwəma tsaslitī məndi va mbə Zliya nzo va na. Ma kə məndiy:

«Shi səəkə ma ndə ngəriy nashi lə mətse ci, kala səəkə ghəciy favəshi lə sləmə ci. Zhini kala səəkə ghəciy təkəhwəə dzəkən shiy,

Ghəshi na shi gwəmati Hyala, mba'a fəyshi kaa mbəzliy di» kə.

¹⁰ Ghwəmmə na na ghwəmmə kiy, a Hyala cikəvarimmə shi va, lə Safə tsa nzo va dəwdəw tsa. Na *Safə tsa Hyalay, cəke' sənəshi na shiy. Ya kwəma təkə Hyala mbəba mbəba nzəy, cəke' sənata na. ¹¹ Mba'a kə ndə təkəti kwəma mbə nəfə tsa ci sanay, ndə tifaa sənata kwəma va

kala war ghæci ghæci ntsaa tøkæti kwøma va vaw. Ava tsøgha na læ Hyala kwørakwø ki, war Safø tsa nzø kwætij na saa sønata kwøma mbø næfø nzø. Tsahwæti ndø tifa sa nntaw.

¹² Ma ghwømmø na na ghwømmø kiy, a Hyala ndammø Safø tsa nzø dæwæfaw tsa. Safø tsa sækø va mbøzli tø hidfi naw. Safø tsa nzø ndammø Hyala, ta mbø ghwømmø sønashi shi ndammø Hyala læ wøzø hwør tsa nzø.

¹³ Ghala pøtsa ka ghøy gøzanshi kwømaa dzøkøn kwøma va kaa mbøzli kiy, læ sønata kwøma bønivø ghøy va mbøzli tikø tø hidfi ka ghøy gøzøw, Safø tsa Hyala ka naa ciñøy kwøma ka ghøy gøzø. Ka ghøy dza ki na, ka gøzø kwømaa dzøkøn Safø tsa Hyala kaa mbøzli nza Safø tsa va mbø nefer shi. ¹⁴ Ma ntsa kama Safø tsa Hyala mbø næfø tsa ciy, ka mbay tsava ndøø zløba shi cipø Safø tsa Hyalaw. Nja shi kama ghøn ti shi ka naa nighøshi. Ka mbay naa favøshiw, sa nzanay, læ børci Safø tsa Hyala ka møndiy mbay tæravørishi. ¹⁵ A na ntsa nza Safø tsa Hyala mbø næfø tsa ciy, aa sønay tæravøri shiy gwanashi. Ka mbay ndøø banavø fætiw. ¹⁶ Sa nzana, ma kæ møndi mbø Zliya Hyalay:

«Ndø tifa mba'a sønata tøkæ kwøma mbø mæhrli Ndø slækøpø na?
Ndø tifa gar canci kwøma ka na møni na?»
kæ møndi.

A na ghwømmø ghwømmø mbøzli nza Safø tsa Hyala mbø nefer ghwømmø kiy, tøkæ kwøma kwætij naa sa mbø mæhrli ghwømmø læ *Køristøw.

3

Sløni mbøzli gøzø kwøma Hyala

¹ A ngwarmøhira, ghala pøtsaa niy nzee mbø ghwøwøy, niy mbay va gøzanwøy kwøma njasa ka møndiy gøzanshi kwøma kaa mbøzli nza *Safø tsa Hyala mbø nefer shiw. Nja kaa mbøzli gæmshini niy gøzanwøyyee kwøma. Sa nzana ghalafay, war nja ndørazhi ghwølashi ni tø 'wa niy nza ghwøw, kala kælinwøy ghwøw mbø kwøma Yesøw *Køristøw. ² Kwømaa niy bønijnwøy yay, nja 'wa ka møndi vaa sa kaa zøghwø niy nza na, niy mønta naa dafaw. Sa nzanay, niy tønønwøy ghwøw gar zømø dafaw. Ya pa' sanay, tønønwøy ghwøw gar zømø dafaw. ³ Sa nzanay, ghwølanwøy nza ghwøw mbø mømøni shiy nja mbøzli tikø tø hidfi. Njana nzana mbø hørhø ghwøw kwa jipø ghwøw, ka mømøni

niyøy, ghala mbø ghwøw læ mbøzli tikø tø hidfiw, war nja mbøzli gwanashi ni tikø tø hidfi møni ghwøw kwøma. ⁴ Mbø kwøma næ ghwøw va: «Kwøma Pøl nawee!» kæ tsahwæti. Ma tsahwæti ba na: «Na Apøløse næwee nee!» kæy, kwemer ka mbøzli gwanashi ni tikø tø hidfiy gøzø ghwøw nashi shi va sa?

⁵ Ghønzø nja na na ghøy bakananøy læ Apøløse kiy, mbøzli nja washini ni nza ghøya? Mbøzli ghørantasløni Hyala nza ghøy gwa'a tsøgha. Na gøzanwøy ghøy kwøma Hyala, mba'a ghwøw banavø nefer ghwøw. Ya wa ndø mbø ghøyøy, njasa banavø Ndø slækøpø nicipø børci ta sløni ghøratini na sløni ci mbø ghwøw. ⁶ Nja ka za mønijnøy ghøy. Yønøy, hwølføe tsanjwambøe mbø hidfi, dza Apøløse mba'a ganavø yam. Ma ntsaa pøseti shi va ka kælitishiy, Hyala na. ⁷ A ghwømmø sønay, na na kar ndø tsønjøw shiy, læ ndø ga yam kaa shiyøy, mbøzli pørshini na ghøshiw. Hyala kwøtita ghønzø saa pøsetishi, ka kælitishi, na sa nza dikø ti mbø kwøma va gwa'a tsøgha. ⁸ Shiy tønøvøri kar ntsaa tsønjøw shiy læ ntsaa ganshi yam tifaaw. Yømyømshini na ghøshi. Ya wa ndø mbø shiy, ta wanci zhømø sløni ci dza Hyala ge'i ge'i læ sløni ghøratini na. ⁹ Ghøy bakananøyøy, kaa Hyala ghøra ghøy sløni jakø. Ma ghwøw na, nja za Hyala ghwøw mønijnwøy kwørakwø ki.

Læ tsahwæti fir difay, nja ciki tsa nga Hyala nza ghwøw. ¹⁰ Sa dzee ge'i læ ni ya børci ndara Hyala ta ghøra sløni nzøy, mba'ee ghati ghøra sløni mbø ghwøw nja ndø nga ciki tsa gwøramtijnøy sønay fæ søda ciki. Sa fæte søda ciki wøzø wøzø na, dza tsahwæti ndø na, ka nga cikij sätini tø søda va ki. Nanzø kiy, ya wa ndø mbø ka nga shiy na, møni tø ghæci mæhrli wøzø, mbø shi nga naa sätini. ¹¹ A na søda ciki naci, a Hyala garøy gwa'a, ghæci na Yesøw Køristøw. Tsahwæti ndø tifa ka mbay fæti nahwæti søda ciki ghwøw. ¹² Ma ka nga shiy ki na, ka nga shiy sätini tø søda ciki tsa va. Ka nga niy nga læ tsahini mbøzø, nihwæti na, tø tsahini bønfa, nihwæti na, læ *hørezli ka børci nza dimø tini shi, nihwæti ba na, læ shøghwø, ma nihwæti na, læ mæzadi, nihwæti difa na læ jivøti, tsøgha. ¹³ Føca dza ngwøwø nza kiy, ta dzøti ngwøla dza sløni ndø dza va tsamaba ndø ci gwa'a. Sa nzana fæcavay, læ ghwø dza Hyalaa dzøghø sløni ghøratini ndø ya tsamaba ci gwa'a. Ta sønay nda sløni wøzø naa ghøratini ndø, nda sløni jikir naa ghøratini

na. ¹⁴ Ma ntsa dza na ci sløniy ndita ma va ghwø ghalaba kiy, ta wanci zhømø ci dza Hyalaa dza. ¹⁵ Mba'a kø ghwø dzaa ndøhwø na ndø sløniy, ka dza Hyalaa wanci zhømø ci kaa tsava ndøw. A Hyala taa mbalanti nanzø, ø na na nzanay, ngahø dza naa mbøli. Nja ntsaa zløghwøkøvøri ghøn tsa ci mbø jipø ghwø.

¹⁶ Ghwøy kiy, ø sønay ma ghwøy, ciki tsa Hyalaa gø ghwøy, ka nzøw Safø tsa nzø dèwdèw tsa mbø ghwøy pø ghwøy shøkøna? ¹⁷ Mba'a kø ndø ladamti ciki tsa Hyala vay, ta zamti tsava ndø dza Hyalaa dza kwørakwø. Sa nzanay, sa Hyala dø'wø ghøn tsa nzø na ciki tsa va. Ciki tsa vay, ghwøy na ki.

¹⁸ Øntaa ndø dzaa gwøravøø ngøditi ghøn tsa ci gøm ma, war mba'a kø ndø mbø ghwøy nay ghøn tsa ci nja ntsaa sønanti kwøma dzar kwa kwøma tikø tø hidfiy, ghøn tsa ciy søeti tsava ndø. Wøzøba møniy na nja *hil na va mbøzli tø hidfi. Ma nza ghøci mbøø kwømavø møniy ka ntsaa sønata kwøma tsa katan tsa ghalaba ki. ¹⁹ Sa nzanay, na ndø ngøri va kwøma sønata na tikø tø hidfi na, nja shi kama ghøn ti nighøti Hyala. Ta na navay, a møndi tsasliiti mbø Zliya Hyala, ma kø møndiy:

Lø sønata kwøma shi dø'wø ghøn tsa shi køsøy Hyala mbøzliy sønata kwøma va, kø møndi!

²⁰ Zhini ma kø tø tsahwøti pi ba na:

A Ndø sløkøpø sønata tøkø kwøma mbø møhørlø

mbøzliy sønata kwøma gwa'a gwa'a.

Aa sønay kwøma gømta na na, kø.

²¹ Ghønzø tsøgha kiy, øntaa ghwøy dzaa dzanwøy ta vøshi lø ke ngøri, ka gøzø, mbøzli ntsa tsa' tsa va nza ghøy, pø ghwøy ma. Kwøma ka ghwøy sønatay, sø tifa kala sa ghwøyøw. ²² Ya yøn yøn Pøl sana, ya Apøløsø, ya Piyerøy, shi ghwøy nza ghøy. Ya shi tø hidfi ni, ya piy tsa piy ndø ngøri, ya møtiy bøpøy, war shi ghwøy na ghøshi. Ya shi mbø vøghwø tsa sønzanva ni, ya ni mbø vøghwø tsa dzaa nzay, war shi ghwøy na ghøshi. ²³ Ma ghwøy kwørakwø ki na, shi Yesøw Køristøw ghwøy. Ma Yesøw Køristøw na, sa Hyala ghøci kwørakwø ba, tsøgha.

4

Ka kwal Yesøw Køristøw

¹ Na na ghøy, ghøy *ka kwal Yesøw kiy, ka ghøra sløni Yesøw *Køristøw nza ghøy.

Mbøzli banavøshi Hyala kwøma nzø niy mbøløy na, ta gøzø ghøshi kaa mbøzli nza ghøy. Ava tsøgha kø mbøzli bøtønøy gwa'a tsøgha. ² Ma niy tøbø na nanzø kiy, ntsa banavø møndi sløni mbø døvø ci na, mba'a møti sløni va lø kwal. ³ Na neyey, ka shashara kwøma gøzø ghwøy dzøkøn yaw, ya ndø njaa na Pøl nø nihwøti mbøzliy, kwøma tifa shasharaw. Ya yøn dø'wø ghøn tsee sanay, ka mbay yaa ni ntsa tsa' tsa nzee pønøw. ⁴ Ya tsøgha nata mee kwøma gømgøm na mbø nøfø tseyey, ka dzee mbay ni kwøma gømgøm na vøyaw pønøw. Ndø sløkøra dza naa slara nee ngwøvø gwa'a tsøgha. ⁵ Va tsøgha na kiy, ka mbatsø sla ngwøvø ghwøy dzøkøn sløni mbøzli di ma. Ndøghøtim vici dza Ndø sløkømmø Yesøw Køristøw søkø ti. Sa ka na søkøyøy, ghøci dza naa bøkøvøri shi mbømbø ni dzar mbø kwøshli gwanashi, mba'a bøkøvøri kwøma tøkø mbøzli mbø nefer shi. Ma fēcava kiy, ya wa ndø na, ta falti dza Hyala ge'i lø sløni ghøratø na.

⁶ A ngwarmøhira, ma kwøma gøzanwøy ya vaa dzøkøn ghøn tsa ghøy lø Apøløsø gwanata kiy, ta mbøø køøtitønøy nø ya, nza ghwøy mbøø bønivø kwømaa søvøri mbø. Ta mbø ghwøy nøw kwøma lø kwal tsa nzø, njasa tsasliiti møndi mbø Zliya Hyala gwa'a tsøgha. Øntaa ghwøy dzaa dzanwøy ta vøshi lø tsahwøti ndø, ka ndøwø tsahwøti ma. ⁷ Ya gha gha ntsaa bøti ghøn tsa gha va nja pørnja kiy, wa ntsaa ni, pørnja nza gha mbø nihwøti mbøzli kø ngønna? Nima shiy na ni kwømavø gha va lø bærøci gha, kala kama Hyala ndanja shi kia? Hyala kø ndanja shi va gha gwanashi kiy, tawa dzanja gha ta køli ghøn gøm njasa nzana lø bærøci gha gha kwømavø shi va gha va difa kia?

⁸ Mønim kwøma ghwøy gwøla, a ghwøy kwømavø shi di ghwøy gwa'a gwa'a nana na ghøy ki. Ka shiy møninjwøy ghwøy kwa kwal Hyala. A ghwøy ghati møni mazø kala ndøghønøy ma. Jøw niy dza naa nza, ghwøy møninjwøy ka mezhizhø nza katanjøw. Ghalabay ta kwømavø møni mazø dza ghøy, ghøy ka kwal Yesøw kwasøbø ghwøy nza. ⁹ Ma na na ghøy ghøy ka kwal Yesøw, yøn nighø nee kiy, war ka mbøzliy kørøy løy hwøm gwa'a gwa'a nighee Hyala føyjøy mbø mbøzli. Nja mbøzli slanakønshim ngwøvø møti, ta dza møndi ta bøkwøshi tø bøghe kwa kwøma mbøzli gwa'a gwa'a. A Hyala føyjøy ka mbøzli dza møndiy basøva gwa'a gwa'a ta nighøshi, ta nighøshi ka kwal Hyala, lø

mbøzli tø hidí gwa'a. ¹⁰ War nja ka ge-zlekiki zhøghøny ghøy va mbøzli tø hidí, tø sa gøzøpø ghøy kwøma Yesøw Køristøw na ghøy ki. Dzøghwa ghwøy na ghwøy ki na, njasa bøtønywøy møndi ka mbøzliy sanata kwøma tø sa jakønywøy ghwøy lø Yesøw Køristøw ghwøy nighøti. War nja mbøzli daw daw bøliti ni nighønywøy møndi. Dzøghwa ghwøy na ghwøy ki na, njasa bøtønywøy møndi ka ka bøliti ghwøy nighøti. Ø tsøerønywøy møndi na ghøy ki. Ma ghwøy na, njasa fø møndi dikøø dzøti ghwøy ghwøy nighøti. ¹¹ Ya pa' ndatse sanay, mbø ghøranøy na ma lø ndir gwa'a. Ya kwøbenjer køn ghøn ghøy na, war shi hali hali ni. War ngøra'wø møndiy sanøy tøgøm tøgøm, war ø ghøy dadanøø war danøø. ¹² Ø møti ghøy dzømbø ghøra sløni lø døvø ghøy ta mbø ghøy kwømavø shi zømø ghøy. Ya tsøerøø tsøerønywøy ndø na, war mbø cø'wø Hyala ghøy ti ø ghønzø tøfanati miy tsa wøzø tsa. Ya war ø sanøy møndi ngøra'wø na, war mbø sø'wa ghøy. ¹³ Ya ø gøzø mbøzli *kwøma jikir naa dzøkøn ghøy na, ka gøzanshi kwøma kwa kwøma pøøslí. War nja kwashebi tø køsøkø nighønywøy mbøzli tø hidí, nja shi kwa døløgwa vi'i.

¹⁴ Ma kwøma tsaslinøywøy ya na tsøtsøy, ta mbø ha'wøø ghøranøywøy va kwøma møni ghwøy va nøy yaw. Øhøny, kwømaa sava dæe cinøywøy. Sa nza ghwøy ndørazhøe díte. ¹⁵ A na nee, ya njaa kwømavø ghwøy nihwøti mbøzliy bøninywøy kwøma Yesøw Køristøw løy hwømee danj tsa shiy, war yøn kwøtira na dønøywøy mbø kwøma Hyala, yøn yøn Pøl. Sa nzanay, ghala pøtsaa gøzanøywøy ya yøwøn kwøma wøzø na banavø ghwøy nefer ghwøy kaa Yesøw Køristøw. ¹⁶ Va tsøgha cø'wønywøy ya ø ghwøy møni kwøma njasa mønee va. ¹⁷ Ava va tsøgha ghwønaynywøy ya Timøte, ghøci zøghwee dæe, saa køsøvø ghøra sløni Yesøw Køristøw bekír døvø. Ø ghwønøghønywøy ya, nza ghøci zhinyi cinøywøy nzøy tsee kwa kwal tsa Yesøw. Ka cinøywøy njasa kee bananshi nzøy kaa mbøzliy nøy Yesøw ya kwømaba.

¹⁸ Nihwøti mbøzli mbø ghwøywøy, ø dømdømø ghøshi hati, ka køli ghøn tsa shi, ka dzee zhinyi tsøhøra mbø ghwøywøy, kø ghøn tsa shi. ¹⁹ War mba'a kø Hyala zløbati kiy, kwa kwøma jøw na ta tsøhøra dzee mbø ghwøy. Sa kee tsøhøray, nzee nata sløni mbata niva mbøzliy køli ghøn tsa shi va kwørakwø di. Øntaa ghøshi

taa nza war køray gøzø kwøma, sa mbata ghøshi gøzø nzø gwa'a tsøgha, kala civa børci *Safø tsa Hyala søvøri mbø shi. ²⁰ Sa wana gøzee tsøghay, sa nzana mbø'a kø Hyalaa sløkø ndøy, kwataka gøzø kwøma ka naa mbata gwa'a tsøghaw, kar børci Safø tsa Hyalaa civa søvøri mbø. ²¹ Nama kwømaa di ghwøy yøn tsøhøm mbø ghwøy li kia? Wøzøba lø ghødem tsøheee ta dø'wønywøy ta naa, naa wøzøba sahø kee dzømbø ghwøy, ka cinøywøy njasa dítønywøy ya na?

5

Nighøm dzøkøn ghøn tsa ghwøy, ghwøy mbøzliy nøy Yesøw

¹ Ya hwømbay, war mbø favø kee nza møndiy gøzø kwøma ghwørghwøw tsa mønti tsahwøti ndø kwa jipø ghwøy. Ø bøvø na mali døy tsaa yaka, ka nza ghøshi li, kø møndi. Gøla tsava ghwørghwøwøny, ya kwa jipø ka ta mbøri, mbøzliy nøy ma Hyala na, søkø møndiy slavøw. ² Ma zhini ghwøy dība ya tsøgha nzø na, tapø ghwøy dzømbønywøy mbø vøshi, ka køli ghøn tsa ghwøy. Ø sanay ma ghwøy kwøma gar wahø ghwøy vø na sava pø ghwøy na? Gar bøkøvøri gøla tsava ntsaa møni shi tsøgha ni va nza ghwøy mbø ghwøy. ³ Ma yøn ta na tsee ghøn, ya tsøgha kamee kwa jipø ghwøy dø'wø ghøn tsee sønzanøywøy, war mbø ghwøy na tøkø kwømee. E slavøri ngwøvøø dzøkøn ntsaa mønti gøla shi ha'wø ha'wø ni va tsøgha ni njasa nzee tība mbø ghwøy. ⁴ Lø Sløn tsa Yesøw *Køristøw Ndø sløkømmø slavøree ngwøvøø ci, basønnywøywøy, war tība dza tøkø kwømee nza mbø ghwøy kwørakwø, zhini tība børci Yesøw Ndø sløkømmø. ⁵ Sa ka ghwøy basønnywøywøy, nza ghwøy zlanay gøla ntsa tsøgha tsa va kaa *ndø jaka tsa Hyala mbø døvø ni, ta mbø jikir tsa møni na vaa irøvøri, nza Hyala mbøø mbøliti piy tsa ci føca dza Ndø sløkøpøø søkø tsa sla ngwøvøø dzøkøn mbøzli.

⁶ Kwøma gar køli ghøn li na gøla kwøma vaw. A ghwøy sønay fir tsaa ni va: Is jøwø tsøtsø ka møndiy manambø mbø ghwøpø, ka naa dza na, mba'a pøslivøri ghwøpø va gwanata, kø møndi. ⁷ Va tsøgha na kiy, bø pø ghwøy bøkøvøri *kwøma jikir na va mønta nja *is mbø ghwøy. A ghwøy nza dewardew nja ghwøpø 'war hwadi na kama is mbø. E sønay ø Hyala manamtønywøy ka mbøzli dewardew ni, lø

4:12 4:12 Lk 6:28; SløniKY 7:60; Rm 12:14; ghøra sløni lø døvø: SløniKY 18:3 4:13 4:13 WahøZher 3:45 4:15
4:15 Gal 4:19 4:16 4:16 11:1; Flp 3:17; 1Tes 1:6 4:17 4:17 Timøte: 16:10; SløniKY 16:1; 2Kwø 1:1 4:19
4:19 war mba'a kø Hyala zløbati: SløniKY 18:21; Zhk 4:15 4:20 4:20 2:4; 15:24 4:21 4:21 2Kwø 1:23; 13:10
5:1 5:1 SløniTaH 18:8 5:2 5:2 6:12; 10:23 5:3 5:3-4 Kwøl 2:5 5:5 5:5 1Tim 1:20 5:6 5:6 Gal 5:9
5:7 5:7 Søvøri 12:1-15; 13:7; Zhj 1:29; 1Pi 1:19

miiymiy Yesëw sa mëtiya na të ghwëmmë. Ghëci mëniya na ka na ghwëmmë gamë ka mëndi vaa slëy ta ta Hyala li mbë *makwaghwa Pakë. ⁸ Ghënzë tsëgha kiy, ë pë ghwëmmë tëhëvërivammë lë shi gëmgëm ni va mënishì nja is. Tsë makwaghwa Pakë ghwëmmë, kala kama lë pënj tsa nza is mbë. Di na gëzëy, kala kama kwëma jikir na lë ghwërg hwër mbë ghwëmmë. Lë pënj tsa kama is mbë pë ghwëmmë tsë, di na gëzëy, lë nëfë tsa dëwdfew tsa, ka gëzë na kataj na kwëma.

⁹ Mbë nahwëti zliyee va niy tsaslëghënjwëy yay, e niy gëzanwëy: Òntaa ghwëy jakëva lë mbëzliy mëni ghwërg hwër ma, pën niy ni. ¹⁰ Ma mbë gëzë kwëmee vay, dzëkën mbëzliy mëni ghwërg hwër gwanashi të hidì niy nza naw. Dzëkën ka mëni mëtsë ta shi ndë, lë ka ghëli, lë ka tata mbëreketi tikë të hidì niy nza naw. A na mbëzliy mëni ni tsëgha ni va shiy të hidì gwanashiy, ka tëhëvërivay ndë li shi kala bär vay ndë tikë të hidìw. ¹¹ Ma gëla ntsaa niy në ya va ka jakëva ghwëy li ma pënëy, gëla ntsaa ni va, ndë nëw Yesëw gee, kë, zhini, ndë ghwërg hwër ghëci, ya ndë mëni mëtsë ta shiy, ya ndë ta mbëri, ya ndë tsëhtsëhë lë mbëzli, ya ndë ghëghiva lë shi sa, ya ndë ghëli. Gëla tsava ndëy, ka jakëva ghwëy va ta zëmë shi zëmë li ma në ya. ¹²⁻¹³ Ma na mbëzliy nëw ma Yesëwëy, yën dza naa sla ngwëwë dzëkën shiw. Hyala dë'wë ghën tsa nzë dza naa slanshi na shi ngwëwë. Ghwëy na na ghwëwëy, ghwëy dza naa sla ngwëwë dzëkën mbëzli nza ghwëy mbë nëw Yesëw li shi. Ma kë Zliya Hyalay: «Bëkëvërim ntsaa mëmëni kwëma jikir na mbë ghwëy» kë, tsëgha pë ghwëy mënti ki.

6

Ka har ghën tsa ghwëy ghwëy dzëti ngwëwë kwa kwëma mbëzliy nëw ma Yesëw ma

¹ Mba'a kë kwëma sëëti mbëzli kwa jipë shi mbë ghwëy ghwëy mbëzliy nëw Yesëw kiy, a shiy mënishì dza ghëshiy dzashi ta slëka kwëma va va mbëzliy nëw ma Yesëw, mbërekë ghëshi zlay dza ta slëka nzë va mbëzli Hyalaa? ² Ò sënëy ma ghwëy mbëzli Hyala dza naa sla ngwëwë dzëkën mbëzli të hidì, pë ghwëy shëkëna? Ghwëy kë dzaa sla ngwëwë dzëkën mbëzli të hidì kiy, a shiy mënishì dza ghwëy mbay ma slaveri na jëw na kwëmaa? ³ Ò sënëy ma ghwëy, ya ka kwal

Hyala shi na, ghwëmmë dza naa slanshi ngwëwë, pë ghwëy shëkëna? Tsëgha kë kiy, wa shiy mënishì dza ghwëmmë mbay ma slaveri kwëma tikë të hidì kiy? ⁴ Ka mëndiy nighë kiy, war në ma kwëma tsahwë kë kwa jipë ndë lë tsa nëw ghëshi Yesëw li na, gwa'a ka dza ta pëla ntsa të ngwëla, kama kwal dikë tsa mëna ge'i dzar kwa kwal tsa mbëzliy nëw Yesëw, ta slëka kwëma va. ⁵ Ka ghëranwëy ha'wë nanzë va gëla nava kwëma sa pën? Ò nzana kala ntsaa sënëta kwëma mbë ghwëy va kwëtij nzë, gar mbay ghëciy slëkati kwëma kwa jipë ngwärmëmë mbë nëw Yesëw ki shëkëna? ⁶ Kay, niy tëbë na ndë mbë ghwëy pëmë zëmbëghëy tsa mbë Yesëw *Këristëw dzëti ngwëwë kwa kwëma mbëzliy nëw ma Yesëw Këristëwëw.

⁷ Talay, kwa vëghwë tsa nay ghwëy kwëma kwa jipë ghwëy, war ë ghwëy harva ka ghën tsa ghwëy dzëti ngwëwëy, a ghwëy shikënjwëy kwa kwal Hyala di naa gëzë. Ya ë mëntënjwëy ndë kwëma gëmgëm na, ya ë ghëlhëwë ndë shi ghwëwëy, ka mbë ghwëy së'wahwë sa? ⁸ Zhini përbä ghwëy ki na, ka mëmëni kwëma gëmgëm na kaa mbëzli, ka ghëghëli shi shi. Ya tsëgha na ghëshi ka ngwärmëhinwëy kwa kwal Hyala. ⁹ Ò sënëy ma ghwëy, ka dza ka mëni kwëma gëmgëm naa tsëhëshi të pëtsa slëkë Hyalaw pë ghwëy shëkëna? Ka ngëdijwëy kwëma ma, a na ka ta mbëreketi, lë ka ghwërg hwër, lë zhër ka pëesli mi'i mbëzli, lë mi'i ta zhërëy pëesli lë nihwëti zhër, lë zhërëy sësël ghën tsa shi. ¹⁰ Lë ka ghëli, lë ka di gëna, lë ka ghiva lë shi sa, lë ka zëmë mëtsëni mbëzli, lë ka gwëfëy, gëla niva mbëzli gwanashi na, ka tsëhëshi ghëshi të pëtsa slëkë Hyalaw. ¹¹ Kwatanay, mbë mëni gëla shi va niy nza nihwëti mbëzli mbë ghwëy. Ma dza Hyala ki na, mba'a yabamntënjwëy kwëma ghwëy jikir na, mba'a mëntënjwëy ka mbëzli nzë, mba'a banti fëti kën ghën tsa ghwëy, lë slën tsa Yesëw Këristëw, mba'a lë bërçi Safë tsa nzë va.

Mënim kwëmaa dzaa fë shëndëkëë dzëti Hyala lë vëgha ghwëy

¹² Ka nihwëti mbëzli bëlinjëvë mbë ghwëwëy: «A kwal va ghëy ta mëni va nimaäa shi di ghëy» kë ghëshi. Yanj, tsëgha na nanzë, ë na na nzanay, ma mbë shi di ghëshi va mëni kiy, gwanashi dza shi vaa nza, ka shiy këëtitihiw. Ya yën dë'wë ghën tsee yën Pël sënëzënvay, a kwal

vøya ta mæni ya nimaba shi dfee. Æ na na nzanay, na nee na, ka dzee zlanay ghøn tsee kaa nihwæti shiy ta nzee ka mava tsa shiw. ¹³ Zhini ma kə ghəshiy ni difay, tawa ngati Hyala hwør kala ta shi zømæa? Tawa mænti na shi zømæ kala ta zømashiy dzəghwa hwøra? kə ghəshiy ni. Eh yar, tsəghaa nava nanzə. Fəcahwæti nanzə kiy, ta zamti kar hwør læ shi zømæ dza Hyala bakanashi. Ma na vøgha ghwəmmə nanzə kiy, mænti Hyala ta mæni ghwørghwør liw. Ta mæni shiy fə shəndəkəə dzəti Ndə sləkəmmə Yesəw *Kəristəw li mænti Hyala vøgha, ma Ndə sləkəpə na, ta sləkə vøgha va. ¹⁴ Njasa mətij Ndə sləkəmmə Yesəw Kəristəw va mba'a Hyala zhanakati mbə mətij, tsəgha dza naa zhanakatəmmə mbə mæti læ bərci nzə kwərakwə.

¹⁵ Aa sənay ma ghwøy vøgha ghwøy va na, nahwæti bəla vøgha tə Kəristəw na pə ghwøy shəkəna? A shiy mənishi kee dzaa bəwə nahwæti bəla vøgha Kəristəw ta dzaa tsəbatij dzəti mali kwa ghwørghwøra? Ka məniva nava kwəma. ¹⁶ Sənay ghwøy nanzə, ya wa ntsaa jakəy ta həni læ mali kwa ghwørghwør na, mbər ka vøgha kwətij na ghəshi li pə ghwøy sa? Tsəgha kə mændi mbə Zliya Hyala. Ma kə mændij: «Ghəshi bakanashi na, mbər ka vøgha kwətij dza ghəshiy nza» kə mændi. ¹⁷ Ma na ntsaa jakəy læ Ndə sləkəmmə Yesəw Kəristəwəy, nəfə tsa kwətij tsa na sa shi li naci ki.

¹⁸ Ghənzə tsəgha kiy, ndəghwəm ghøn tsa ghwøy va mæni ghwørghwør. Nihwæti kwemer jikir jikir ni mæni ndə ngəri gwanashiy, war pərikə pərikəshi tə ngwəlashi ka ghəshiy nza va vøgha ndə. Ma na ntsaa mænti ghwørghwørəy, vøgha ciy yədamti na də'wə ghøn tsa ci. ¹⁹ Aa sənay ma ghwøy difa na, ghi tsa *Safə tsa Hyala dəwdəw tsa na vøgha ghwøy pə ghwøy na? Hyala fambənjəwəy na Safə tsa va mbə nefer ghwøy. Va tsəgha kiy, ghwøy zhini naa sləkə ghøn tsa ghwøyəw, Hyala sləkənjəwəy na. ²⁰ Sa nzanay tə shi nza dimə ti shi mbəərətənjəwəy Hyala. Va tsəgha na kiy, war kwəmaa dzaa fə shəndəkəə dzəti Hyala pə ghwøy mæni læ vøgha ghwøy gwa'a tsəgha.

7

Zləba kwəmaa dzəkən kwəma nzəy tsa mbəzliy bətəvashi

¹ Nana kiy, ta zləbanjəwəy kwəma dzee dzəkən kwəmaa niy dəw ghwøy va vøya

mbə Zliya tsaslikəvøra ghwøy va. Ma nə yay, wəzə na va ndə ghəci kə nzəyəy kala bə mali ghəci. ² Ya wəzə na tsəghay, kala dza kə ndəə mbəə nzəyəy tsəgha, ka na dza tapə dzəmbəy mbə məmæni ghwørghwør fə na, wəzə dza naa nzaw. Wəzəba bəvə zal na ci mali ka sa ci. Tsəgha ya namaba mali na, mba'a bəvə zata ka sa nzə kwərakwə. ³ Kwəma təbə zal mananta kaa mali ciy, ghənzə kə zal mæni. Mali kwərakwə na, ka mæni kwəma təbə maliy mæni kaa zata. ⁴ Mali sləkə na vøgha nzəw, sa zata na. Tsəgha zal kwərakwə, ghəci sləkə na vøgha ciw, sa mali ci na. ⁵ Əntaa ghwøy ini ghøn tsa ghwøy kwa jipə ghwøy læ mali gha ta jakəva tsa ghwøy ma. War ghwøy gəzəti na kwa jipə ghwøy li, ta hi jəw, ta mbə ghwøy cə'wə Hyala. Ma ləy hwəməy, zhini tə ghwøy jakay ghøn tsa ghwøy tantan, vanta *ndə jaka tsa Hyala həərəhwənjəwəy, sa dza ghwøy mbay ma sə'wəti nzəyənəwəy kwətijəwəy.

⁶ Ma kwəma gəzanjəwəy ya nay, ə nə ya war tsəgha ka ghwøy mænti pənəw. Mba'a ghwøy gar mænti tsəghay, wəzə na nə ya gwa'a tsəgha.

⁷ Ma war vøya kə ta na tsee ghøn nzay, e mbay gəzə, wəzəba nzəyshi mbəzli njasa nzee va kala bəva ma na, pən. Ma nanzə ki na, ka dza naa nza war wəzə tsəgha naw. Sa nzanay, ghəngghən ndapə Hyala bərci, kwətita na banavə na kaa tsahwəti ndə, zhini kwətita na banavə na kaa tsahwəti difa. ⁸ Ma na kwəma gəzee kaa zhər kama mi'i və shi, læ mi'i kama zhər və shi mba'a mi'i mbəreketij, wəzə na ghəshi nzəyshi njasa nzee tsa, kala bəva. ⁹ Nanzə ki, kala dza kə ghəshiy mbay sə'wətiy. Ə kə zal bəvə mali ci, mba'a mali bəvə zata. Wəzəba bəva dza naa nza, kən na dza ndəə nza, war mbə irəva læ maw nava kwəma dzaa nza.

¹⁰ A na mbəzliy bətəvashiy, vanta kwəma gəzanshee. Yən gəzəkə naw, Ndə sləkəpə gəzəkə na, a kəy: Əntaa mali təhəva læ zata ma, kə. ¹¹ Mba'a kə təhəvərivata liy, ə kə dzaa nzəyta kwətita kala bə ma tsahwəti zal. Aw na, mba'a ghəshi jakəshiy sləkati kwəma shi læ zata tsaa nza na va və, mba'a ghəshi zhintəvashi. Zal kwərakwə bay, əntaa ghəci təhə mali ci ma.

¹² Ma nihwæti mbəzliy tərmbəy, avanta kwəma gəzanshee də'wə ghøn tsee, Ndə sləkəpə gəzə naw, mba'a kə ntsaa nəw Yesəw *Kəristəw læ maliy nəw ma Yesəw,

6:13 6:13 Mt 15:17-19; 1Tes 4:3   **6:14** 6:14 15:15, 20; Rm 6:4; 8:11; 2Kwør 6:14   **6:15** 6:15 12:27   **6:16** 6:16 Ghava 2:24; Mt 19:5; Ef 5:31   **6:17** 6:17 Zhj 17:21-23; Rm 8:9-11; 2Kwør 3:17-18; Gal 2:20   **6:19** 6:19 3:16
6:20 6:20 7:23; Rm 13:14; 1Pi 1:18-19   **7:2** 7:2 1Tes 4:3-4   **7:3** 7:3 Ef 5:21-29   **7:7** 7:7 Mt 19:11-12; 1Kwør 12:11   **7:9** 7:9 1Tim 5:14   **7:10** 7:10-11 Mt 5:32; 19:9

mba'a ghënzø zløbati nzøy læ zata tsa va wözøy, ðntaa zal tsa va dzaa tihø mali va ma. ¹³ Mba'a kø mali mbø nøy Yesøw Këristøw læ zal tsa nøy ma Yesøw, mba'a ghæci zløbati nzøy læ mali ci va wözø difay, ðntaa mali va dza ðarva vø ma. ¹⁴ Va wa gözøe tsøghay, sa nzana ntsa Hyala mëniy zal tsa va tø mbærkø mali ci va mbø nøy Yesøw, maliy nøy ma Yesøw va difa na, ntsa Hyala ghënzø tø mbærkø zata tsa nøy Yesøw va. Kala tsøgha kø nzay, ka dza ndørazhi yakø ghøshiy nza ka mbøzli Hyala nzaw. Njana nzana tsøgha kiy, mbøzli nøy na ghøshi.

¹⁵ Ma mba'a kø tsa nøy ma Yesøw ndø mbø shiy dï ghøshiy tihøvørivashiy, tihøvørivashi tø ghøshi. Ghalafay, kwøma yadãmti tsa mbø nøy Yesøw va ndø tifa. Sa nzanay ta nza ghwøy mbø kwøma nøy cølikwø harvøwøy Hyalaw. ¹⁶ Sønay gha, gha dzaa mbøli tãzã, gha tsa mbø nøy Yesøw gha maliw. Ya zal tsa mbø nøy Yesøw ciy, sønay na ghæci dzaa mbølantani mali ci kwørakwøw. Ava tsøgha.

Njasaa niy nza gha va ghala pøtsaa harvøna Hyalay, tsøgha pø gha nzøyña

¹⁷ Ya wa ndøy, ø kø nzøyøy war njasaa niy bærkanavø Hyala kwa sløkøpø va na ci kwøma ghala vøghwø tsa niy harvø Hyala va ta nøy nøy. Ava tsøgha kee gøzø kaa mbøzliy nøy Yesøw gwanashi. ¹⁸ Sønzenva, mba'a kø ndø niy nzaa, ntsa sla*sla føyasa tsa madfi Hyala ta harøy, ðntaa ghæci dzaa mbøla biydãmti nava kwøma ma. Kalaa niy slanti føyasa kø tsahwøti madfi Hyala ta harøy, ðntaa ghæci dzaa ni war yøn zhiniy slanti føyasa, kø ma. ¹⁹ Va sa nzanay, slanti ndø føyasa, læ slanti ma ndø gwa'ay, nahwøti kwøma tifa mbø va Hyalaw. War ntsa mbø danta føti ta nøy kwøma gøzøkø na na ntsa vøshi na ti. ²⁰ Ya wa ndøy, ø kø nzøyøy war njasa niy nza na va ghala pøtsaa harvø Hyala va ta nøy nøy. ²¹ Ya war ndø papa niy nza ndø ghala pøtsa har Hyalay, ðntaa ghæci dzaa tøkø nahwøti kwøma ma. Mba'a kø gar kwømavø kwal tsa mbaranti ghøn tsa ci nanzø kiy, wözøba mbøøretø na sa ci na. ²² Ka zözø nahwøti kwøma ghæci ma, sa nzana, mba'a kø Hyala harvø ntsa papa tsa ta nøy nzøy, ka ntsaa sløwa ghøn tsa ci dza naa zhøghøy, sa nzana mba'a jakøy læ Yesøw *Këristøw. Mba'a kø Hyala harvø ndø yaya tsa sløwa ghøn tsa ci ta nøy nøy difay, ka mava tsa Yesøw Këristøw ka naa mëniy. ²³ A Hyala mbøøøkøwøy tø shi

nza dimø ti shi, ta nza ghwøy ka shi nøy. Va tsøgha kiy, ðntaa ghwøy zhiniy mënti ghøn tsa ghwøy ka mevivi mbøzli difa ma. ²⁴ A ghwøy favø ðay ngwarmøhira, ya wa ndøy, ø kø nzøyøy kwa kwøma Hyala war njasaa niy nza na va ghala pøtsaa harvø Hyala va ta nøy nøy.

Gözø kwømaa dzøkøn mbøzliy sækø maa bøhwøvashi, læ dzøkøn mi'i mbøreketi

²⁵ Nana kiy, ta zløbãwøy kwøma dzee dzøkøn mbøzliy sækø ma bøhwø mi'i læ mi'iy sækø maa bøhwø zhø. Kwøma ðee va gøzãwøyøy, yøn tøkøti na tsøgha, kwøma favee va Ndø sløkøpø naw. Tø mbærkø wözø hwør tsa mëntøra Ndø sløkøpø va kiy, a ghwøy taa zløba kwøma ðee va gøzãwøy.

²⁶ Mbø nee zözø kwømay, wözø na zhørey sækø maa bøhwø mi'i, læ mi'iy sækø maa bøhwø zhø nzøyshi tsøgha, kala zhiniy pøla bøva, va kwøma ngøra'wø tsa mømøniva tsa sønzenva. ²⁷ Mba'a kø mali va ghay, ka nø gha wözøba tøhamtee, pø gha ma. Kala bøvø mali pø ghay, ka pøla bø nøy gha ma. ²⁸ Ya tsøgha gøzøkø yay, ø makee mbøzli va bøvaw. Mba'a kø ndø bøvø mali ciy, mënti *kwøma jikir na naw. Mba'a kø zha bøvø zatay, mënti kwøma jikir na naw. Sa nzana tøreywøy ngøra'wø va mbøzliy bøtøvashi, va tsøgha niy gøzøe tsøgha, ta mbø mbølantani mbøzliy bøtøvashi ma, søvøri mbø ngøra'wø tsa va.

²⁹ A ngwarmøhira, a nøy ya kaa kwøma ðee va gøzø mbø kwøma vay: Ndal tømrbø vøghwøw, nanay, ka kølìmbø ghøn ka mi'i war mbø kwøma mi'i shi ma. ³⁰ Mbøzli mbø tihwøniy, ka kølìmbø ghøn ghøshi mbø tihwøni ma. Ni mbø vøshi ða na, ka kølìmbø ghøn ghøshi mbø vøshi ma. ðntaa ka papa shiy kølìmbø ghøn mbø basø shiy ma. ³¹ ðntaa mbøzliy kwømavø shiy tikø tø hidfi dzaa kølìmbø ghøn mbø shi va ma. Sa nzana hidfi nashi ghwømmø niy, ka dza ghøshiy nzøyshi war tsøghaw, ta kødi dza ghøshi. ³² Ka ðee ghwøy irava læ zözø kwømaw. Ntsaa bøvø ma mali nacy, war kwataka dzøkøn kwøma Ndø sløkøpø Yesøw *Këristøw gwa'a tsøgha na na ci tøkø kwøma, ka pøla kwal tsaa mëni kwømaa tøbanci. ³³ Ma na ntsa nza mali vø naci kiy, kar naa zhiniy tøkø dzøkøn shi tø hidfi ni difa, ta pøla kwal tsaa mëni kwømaa dzaa tøbanta kaa mali ci ³⁴ Na naci kiy, bakø mbø ka mëhørlø ciy tøhøvørivata. Ghyehiy bøvø ma zhø,

7:14 7:14 Rm 11:16 7:15 7:15 kama cølikwø: 14:33; Rm 12:18; 14:19; 2Kwø 13:11; Kwø 3:15; Ebr 12:14 7:16 7:16 1Pi 3:1 7:18 7:18 Gal 5:1 7:19 7:19 Rm 2:25-29; Gal 5:6 7:22 7:22 Ef 6:6; Flm 16; 1Pi 2:16 7:23 7:23 6:20 7:25 7:25 1Tim 1:12-14 7:26 7:26 Zher 16:1-4; SløniKY 14:22; 1Tes 1:6; 3:3-4 7:28 7:28 Lk 21:23 7:29 7:29-31 Rm 13:11-13; 1Pi 4:7; Flp 4:5 7:31 7:31 1Zhj 2:17 7:33 7:33 Lk 14:20

lø mi'i mbøreketiy kama ta zhør nashi kiy, war dzøkøn kwøma Ndø sløkøpø ka ghøshiy tøkø kwøma gwa'a tsøgha. Mba'a ghøshi ðanavø vøgha shi lø møhørlø shi gwa'a gwa'a kaa Hyala. Ma na ta zal mali nanzø kiy, kar naa zhiniy tøkøø dzøkøn shi ka na mønti tikø tø hidø, ta mbøø tøbanci kaa zata. ³⁵ Sa gøzanwøy ya kwøma nay, ta mbøø makøtønwøy va møni kwøma døi ghwøy nø yaw. War ø deø kætøitønwøy nza ghwøy mbøø møni naa tøbø kwøma, ka nøw Ndø sløkøpø Yesøw lø nøfø tsa ghwøy kwøtin, kala køslimbø ma ghøn mbø zøzøø dzøkøn nihwøti shiy.

³⁶ Nanay, e døy gøzanwøy kwømaa dzøkøn ndø lø makwa ci. Mba'a kø kar ndø lø makwa ci niy sløkati ndanishi kwa jipø shi, zhini kala zlay sækø nzøghø zal tsa va ta makwa ci va, war mbø tøkø ghøciy dzøkøn kwøma nzø, mba'a nighøti njasa mønti na kwøma gømgøm nay, ø kø bøvø makwa ci va. Wøzø mønti na. Kwøma jikir na mbø ya jøwøw. ³⁷ Ma mba'a kø zal tsa va garøy tøkø kwøma tøkøti na mbø nøfø tsa ci dø'wø ghøn tsa ci: «Yønøy, tøkø ghwømzhi deø nzøyra ka bø makwee va yaw nø ya» kø. Kala kama va sa damøti møndi, mba'a mbay køsetø nzøghø ciy, wøzø mønti na ghøci kø zlata zha va kala bø ma. ³⁸ Avanta bazhø tsa kwøma va: Mba'a kø ndø bøvø makwa ciy, wøzø mønti na. Ma mba'a kø ndø kala bø ma makwa ci døbay, ghøci na saa gwøraa mønti kwøma wøzø na.

³⁹ Kwal va mali nza zata tøkø ghwømøy, ta dza ghønzø ta bø tsahwøti zøløw. Ma mba'a kø møtiyøy, a kwal vø ta bø tsa dø na zal, kama zal tsa vaa ndø Ndø sløkøpø Yesøw Køristøw kwørakwø. ⁴⁰ Ø na na nzana nanzø kiy, vøya na nee na, wøzøðaða ghønzø nzøyta kala bø ma tsahwøti zal dza naa favø vøgha nzø. Ava tsøgha na nee gøzø kwøma. E sønay, a *Safø tsa Hyala mbø nøfø tsee kwørakwø.

8

Gøzø kwømaa dzøkøn zømø shi tahwø møndi mbøri li shi

¹ Nana kiy, ta zløbanwøy kwøma dzeø dzøkøn kwøma zømø sliw tsa tahwø møndi mbøri li.

Ma pø ghwøy mbø gøzø kwøma ghwøyøy: «A ghøy sønata kwøma gwanata» pø ghwøy. Yan, tsøgha na, ø na na nzana nanzø kiy, kar sønata kwøma vaa fambø ndø mbø køli ghøn tsa ci dība. A na dø, mbøzli køø dōva kwa jipø shi

kiy, kar naa møtsahanshi børci. ² Mba'a kø ndø bøti ghøn tsa ci nja ntsaa sønata kwømay, sønata kwøma katan na tsava ndø njasa tøbø na va Hyalaw. ³ Ma ntsaa fal ma ghøn tsa ci, ka dø Hyala ghøciy, ava ntsa sønay Hyala ka ntsa nzø.

⁴ Kwømaa dzøkøn sliw tsa tahwø møndi mbøri li kiy, njaa naa? Ta zømø dza ghwømmø shøkønaa, naa kala dza ghwømmø zømø na? A ghwømmø sønay, shi katan ni na hyeler kikihø møndi, lø mbøreketi tata møndi va tikø tø hidøw. Nahwøti Hyala tībaw, kwøtinjta na Hyala tøkø ghwømø. ⁵ A ghwømmø sønay, mbø søsøwø shi va nza møndi, ka mbøzli miy kaa niy dzøy tøkø ghwømø ya ni tø hidø njasa nza ghøshiy hyalahi. Dzøghwa ðan hyalahi mønishi, ðan shiy sløkøpø dība. Ya tsøgha na kiy, ⁶ ghwømmø ta na tsa ghwømmø ghøn na, war Hyala mø ghwømø kwøtita na na ghwømmø Hyala sønata ghwømmø, ghønzø Didi tsa ngati shi nashi møtsø gwa'a gwa'a, ghønzø saa ngatømmø ta nza ghwømmø ka shi nzø. Yesøw *Køristøw na tsa ghwømmø Ntsaa sløkømmø kwøtiy. Ghøci mønti na shiy gwanashi. War sækø vø dza ghwømmøø kwømavø piy.

⁷ Ya tsøgha nzø kiy, gwanashi sønata mbøzliy nøw Yesøw kwøma va tsøghaw. Sa nzanay, a nihwøti mbøzli niy sønabøshi mbø kwøma ta mbøri, lø kwøma kihø hyeler. Ya war pa' ndatsø zømø ghøshi shi tahwø møndi mbøri li shiy, war lø ngø'wø ghøn ka ghøshiy zømøshi. Sa tøkøshi ma ghøshi mbø kwøma Hyala ki na, njasa ladamti ghøshi ghøn tsa shi kwa kwøma Hyala lø zømø shi tahwø møndi va mbøri li shi ka ghøshiy nighøti. ⁸ A na na ghwømmø kiy, a ghwømmø sønay, ta na shi zømøy, ka møntømmø ghøshi ka mbøzli wøzø ni kwa kwøma Hyalaw. Ya ø zøhwøshi ghwømmøy, ka møntømmø ghøshi ka mbøzliy gwøra mbø kwøma Hyalaw. Ya kala zøhwøshi ghwømmø dībaw, ka nza ghwømmøø mbøzli gømgøm niw, tsøgha.

⁹ Ta na navay, ghwøy sløkø na ghøn tsa ghwøy. A ghwøy mbay zømø ya nimaba shi dø ghwøy. Nanzø kiy, møni tøkø ghwøy møhørlø vantaa kwøma gwøra ghøn tsa ghwøy ta zømø shiy dzaa shakambø nihwøti mbøzliy tøkøshi ma kwa kwal Hyalaa dzømbø møni *kwøma jikir na. ¹⁰ Sønzanva mba'a kø ntsaa tøkøy ma kwa kwal Hyala nanja mbø ciki mbøri, ka zømø ðafa mbøri gha, gha ntsaa sønata kwøma

7:39 7:39 Rm 7:2-3 8:1 8:1-13 Rm 14:1-15:6 8:1 8:1 SløniKY 15:29; Rm 12:16; a døy møtsøhø børci kaa mbøzli: 13:1-7; 14:1; 16:14; Zhj 13:34; Rm 15:1-2; 2Kwø 8:7-8, 24; Gal 6:10; Ef 5:2 8:3 8:3 13:12; Gal 4:9 8:4 8:4 10:19-20; Nøw 4:35, 39; 6:4-5; Gal 4:8-9 8:6 8:6 12:5-6; Zhj 1:3-4; Ef 4:5-6; Kwø 1:16 8:7 8:7-12 10:23-33 8:8 8:8-9 Rm 14:13, 15, 17, 21; Gal 5:13

vay, ta tsøkwambø ntsa va dza gha mbø zømø dafa mbøri va kwørakwø. ¹¹ Ka gha nighø tsøgha kiy, mba'a tsa daw børci tsa va ndø zay tø mbørkø sønata kwøma gha va. Wøzø na tsøghaw, sa nzanay, zømønja tsa mätüy Yesøw Køristøw ti na. ¹² War mba'a pø ghaa møni gøla shi tsøgha ni kiy, kwøma jikir naa mænti gha kaa zømønja tsa mbø nøw Yesøw Køristøw. Sa nzanay, sønata kwøma na nja ghaw. Sa zømøhwø na va shi vay, njasa ladamti na ghøn tsa ci kwa kwøma Hyala nighøti na. Kwøma mænti gha va tsøgha kiy, kwataka kaa zømønja tsa va mananati gha kwøma jikir naw, lø kaa Yesøw Køristøw ta dø'wø ghøn tsa ci mænti gha kwøma jikir na. ¹³ Ma ghønøz tsøgha kiy, mba'a pøn sønay a zømørø tsa mbø nøw Yesøw dzaa dzømbøy mbø møni kwøma jikir na, war tø mbørkø kwøma sliw tsa dzee zøhwø pønøy, wøzøfa dzee zømø ma sliw ghwøla na. Nøghøtee dzaa tøramti kwa kwal Hyala tsa ci.

9

Njasa dī ma Pøl møni kwøma nza kwal vø ta møni nzø

¹ Kwøma vay, tø ya dø'wø ghøn tsee dzee bøkøtøjwøy. Sana sønøznvay, e sønay yøn gwøra na ghøn tsee. Ya ghwøyøy, a ghwøy sønay, Ndø kwal tsa Yesøw nzee, e nay Yesøw lø mætsee ghøci Ndø sløkømmø. Ghwøy sanay, søvøri mbø sløni ghørancee kaa Ndø sløkømmø Yesøw mønijnwøy ghwøy ka mbøzliy nøw ci. ² Ya kala bøtøra nihwøti mbøzli ka ndø kwal tsa Yesøwøy, na na ghwøy na a ghwøy sønay ndø kwal tsa ci nzee, pø ghwøy. Nza tsa nza ghwøy vaa mbøzliy nøw Yesøwøy, ti dza mændiy sønay, ndø kwal tsa Yesøw nzee, kø mændi.

³ Nihwøti mbøzliy tsøhtsøhø vaa dzøkøn yay. Avanta kwøma kee zløbanshi: ⁴ Sønay ghwøy gar børa shi zømø lø shi sa nza ghwøy tø mbørkø sløni ghøree, pø ghwøy sa? ⁵ Ø kamee gar bøvø mali ka dza ta wø kwa zøørø li njasa nza Piyer va, lø njasa nza nihwøti *ka kwal Yesøw va, lø nihwøti ngwarmøhiy Ndø sløkøpø jøw jøw ni na? ⁶ Ø nzana, ghøy lø Barnabasø na ghøy na, ghøy dzaa ghøra sløni ta pala shi zømø ghøy na ghøy ki shøkøna? ⁷ Kwøma søøkø ghwøy nay ndø sawji mbø ghøra sløni ka wa zhømø kaa ghøn tsa ci dø'wø ghøn tsa cia? Kwømaa tsava ndø za tsaa zømø ma

shi zakø naa? Ndø ndøghwø slay tifa kala sa 'wa ta slay makø na va na?

⁸ Øntaa ghwøy dzaa tøkø na, sa nzana tsøgha ke ngøri møni tikø tø hidī, va tsøgha gøzø Pøl kwøma va tsøgha pø ghwøy ma. Ya Zliya *kwøma pøhøti Hyalay, tsøgha gøzøkø na kwørakwø. ⁹ Ma kø Hyala mbø kwøma pøhøti naa bønävø kaa *Møyizøy: «Mba'a pø gha køesøvø slay ta ghøra sløni mbø hay, øntaa gha pøhø shiy dzøti miy shi va nøghøtaa ghøshi pøhø ha va ma» kø. Kwataka dzøkøn slay gøzø Hyala kwøma va gwa'a tsøgha nø ghwøy na? ¹⁰ Tibaw, dzøkøn ghwømmø gøzø Hyala kwøma va. Tø ghwømmø tsasliti mændi mbø Zliya. Sa nzana, ya wa ntsa mbø zay, a tøbøø føy ghøn tsa ci ta kwømvø shi zømø. Ntsaa dø'wø ha dibay, a tøbøø føy ghøn tsa ci ta kwømvø na ci bøla. ¹¹ Na ghøy ha tsønøwøti ghøy na kwøma Hyala gøzønøwøy ghøy va ki. Ø nzana kwøma tønøjwta ghøy kwømvø shi tø hidī va ghwøy, ka ni ghøy shi kwømvø ghøy tø za zati ghøy shøkøna? ¹² Ma nihwøti mbøzliy gøzø kwøma Hyala mbø kwømvø shi zømø ghøshiy nza va ghwøy na, ghøy na niy dzaa kwømvøshī ma na? Ghøy dza naa gwøraa kwømvøshī.

Ya tsøgha nzø na ghøy kiy, ka dī ghøy møni tsøghaw. War ø ka ghøy sø'wa ya namøfa kwøma, nøghøtaa ghøy dzaa mænti shiy dzaa makøti mbøzli va søøkø ta fa yøwøn kwømaa dzøkøn *Køristøw wøzø na. ¹³ A ghwøy sønay mbøzliy ghøra sløni mbø *ciki Hyalay, mbø shi bø mbøzliy søøkøø dzømbø ciki Hyala tsa va ka ghøshiy kwømvø ni shi shi zømø. Mbøzliy slasla shiy ta ta Hyala dibay, kar ghøshiy kwømvø na shi bøla mbø sliw tsa va ta zømø ghøshi. ¹⁴ Ava tsøgha gøzøkø Ndø sløkøpø kaa mbøzliy dzaa gøzø Yøwøn kwøma wøzø na kwørakwø ki, søvøri mbø kwøma ci va gøzøpø ghøshi dza ghøshiy kwømvø ni shi shi dza ghøshiy zømø, kø.

¹⁵ Ma yøn nee ki, ya war tsøgha niy nzee gar kwømvø shi zømø tø sløni ghøree na, søøkøe dø'hwø sø va ndøw. Øntaa ghwøy dzaa ni shiy døwee va ghwøy lø kwøma tsaslitee na, pø ghwøy ma, øhøn, wøzøfa mætiree na, køn na kee dza ta døw sø va ndø. Ma tsøghay, ka dza ndøw mbay ndøramti nee va kwøma vøshee li ghaløfa kiw.

¹⁶ A na Yøwøn kwøma wøzø na na gøzee kaa mbøzliy, kwøma gar vøshee li naw. Sa

9:1 9:1-2 4:9, 15; 15:8-10; 2Kwø 2:14-17; 3:1-3; 5:18-20; 10:7-8, 13; 11:5, 13; 12:11-13; Gal 1:1 9:4 9:4 Lk 10:7-8; Mt 10:10 9:6 9:6 Barnabasa: SløniKY 4:36; 11:22-26; ghøra sløni ta pala shi zømø: SløniKY 18:3 9:9 9:9 Nøw 25:4; 1Kwø 10:11; 1Tim 5:18 9:11 9:11 9:4; Rm 15:27; Gal 6:6 9:12 9:12 SløniKY 20:34-35; 2Kwø 11:9 9:13 9:13 Bøla 18:8-19 9:14 9:14 9:4 9:15 9:15 SløniKY 18:3 9:16 9:16 Zher 20:9 9:17 9:17 4:1

nzanay, Hyala 'yapambëra na mbë gëzë nza, war ghaa gëzë, kë kaa ngëra. Kala gëzë pënë, a ngëra'wë dzaa nza kënee. ¹⁷ Yën kë niy tarëvë ghara slëni va lë dî tsee nzay, e taa dëw zhëmë nza. Njana kama na yën tarëvë kiy, ka dëw zhëmë tiw, slëni sërakëndam na nava tsëgha, war ë dzee ghara. ¹⁸ Ghënzë tsëgha kiy, a nëe zhëmë dzee kwëmavë mbë slëni va kia? Nëe zhëmë, ghënzë na gëzë Yëwën kwëma wëzë na va kaa mbëzli të gëm, kala dëw zhëmë ti ya tsëgha na kwal vëya ta dëw zhëmë ti.

¹⁹ Ma yën yën Pël kiy, yën gwëra na ghën tsee, ndë tîbaa slëkëra ya kwëtîjëw. Sa dzëghwa yay, mba'ëe mënti ghën tsee ka mava tsa mbëzli të hidî gwanashi, ta mbee kwëmavë kwal tsa këtiti mbëzli daj, ta mbë ghëshiy sëakë ta nëw Ndë slëkëpë Yesëw Këristëw. ²⁰ Mba'a pën mbë *ka Zhëwifëy, nja ndë ka Zhëwifë kee mëni kwëma, ta mbee kwëmavë kwal tsa këtiti shi ghëshi kaa Ndë slëkëpë Yesëw Këristëw. Mba'a pën tsëhëra mbë mbëzliy nëw kwëma pëhëti Hyalay, ya tsëgha kama bërci va kwëma vaa dzëkënee na, war nja ntsaa nëw kwëma va kee mëni kwëma, ta mbee kwëmavë kwal tsa këtiti mbëzliy nëw kwëma va, ta banavë nefër shi ghëshi kaa Yesëw. ²¹ Mba'a pën tsëhëra mbë mbëzliy sënata ma kwëma pëhëpëhë na va difay, war nja ntsaa sënata ma kee mëni kwëma. Ta mbee kwëmavë kwal tsa këtiti shi ghëshi kaa Yesëw Ndë slëkëpë. Sa mënee va tsëghay, ë kamee mbë nëw na dî Hyala kwëmaw, ëhëj, kwëma gëzëkë Yesëw na sava nëwëe tsëgha. ²² Mba'a pën tsëhëra mbë mbëzliy tëhëshi ma mbë nëw Yesëw Këristëwëy, nja ntsaa tëhëw ma kee mëni kwëma difa, ta mbee kwëmavë kwal tsa mëtsahanavëshi bërci mbë nëw Yesëw. Ya war gëla mbëzli njaa ni na shi tsëhëree vëgha shiy, war njasa nza ghëshi va kee bëti ghën tsee ta mbee kwëmavë kwal tsa këtiti nihwëti mbë shi, lë kwal ghënghën ghënghën, nza ghëshi mbëë mbëlëshi. ²³ Kwëma mënee va gwanata tsëgha nay, ta mbë Yëwën kwëma wëzë na vaa dza kwa kwëma kwa kwëma, mba'ëe kwëmavë nëe bëla mbë kwërakwë në ya.

²⁴ A ghwëy sënay ki, mba'a kë mbëzliy kësli bali ta nighë ntsaa dzaa gwëray, mbëzli daj ka naa nza mbë dzëghë bali

va. Ma ntsaa dza vaa tarëti mbëzli gwanashi të bali kiy, kwataka ghëci na sa ka mëndiy wanci zhëmë. Ghwëy kwërakwë kiy, ë pë ghwëy dikëvaywëy ta bali, ta mbë ghwëy kwëmavë zhëmë ghwëy. ²⁵ Ma ntsaa dî dza ta dzëghëva lë baliy, kwatsëmëta ka naa 'yapanavë kwëmaa dzaa këtiti mbë bali va kaa ghën tsa ci. Na shi va zhëmë ka ghëshiy 'yapëva ti kiy, shiy dzaa këdishi ka ghëshiy nza. Na na ghwëmmë va zhëmë dza ghwëmmë 'yapëva ti na ghwëmmë kiy, shiy dzaa nza va ghwëmmë ta kwa ndimndim na ghëshi. ²⁶ Va tsëgha na kiy, nëe bali këslee na, bali ghwëlfëë këslee tiw, nëe dëvë lëkë yay, pëmta pëmta lëkë yaw. ²⁷ ë 'yapëe vëghee dë'wë ghën tsee, ka i, ta mbë ghënzëë fa kwëma vëya vantaa dzaa nza yën saa gëzanshi kwëma Hyala kaa nihwëti mbëzli bë na, zhini yën saa dzaa nza lëy hwëmra të ngwëlara difa.

10

Gar tëra kwëma nza mëndi sëvëri mbë kwëmaa mënta lë ka *Izërayël

¹ A ngwärmëhira, ë dî ghwëy təkëtiy dzəkën kwëmaa niy mënta va lë jijihimmë mbëradzë, ghala pëtsaa niy sëvëri shi ghëshi mbë hidî ka *Ezhipëtë kwasëbë *Mëyizë. Ghëshi gwanashiy, ta mëcakwë timbëtimbë fakën Hyala kën shi niy nza ghëshi. Zhini gwanashi ghëshi tarëshi dzëvëri të hël tsa ghëm tsa. ² Ghëshi gwanashiy, *batem na sava mananatishi Hyala mbë timbëtimbë va, mba'a hël tsa dzëvëri shi ghëshi va ti. Mba'a ghëshi mënish ka mbëzli ta sadä Mëyizë tsëgha ki. ³ Ghëshi gwanashi niy zëmëhwë na shi zëmë banakëshi Hyala sëakë më ghwëmë bë. ⁴ Ghëshi gwanashiy, yam sa kwëtîj ni niy banavëshi Hyala. Yamë hwë sëakë mbë këlba tsa fëy Hyala ta nza kwasëbë shi na shi sawë ghëshi va gwanashi. Ma këlba va kiy, ghëci na Yesëw *Këristëw. ⁵ A ghwëy nay, ya tsëgha nashi ghëshi shi madäna madäna ni va cintishi Hyala ngar tsëgha kiy. Mbëzli dajaj niy mënti na kwëmaa tëbanta ma kaa Hyala mbë shi. Va tsëgha niy shikëshi ghëshi, mba'a ghëshi bëkwëshi mbë gamba va.

⁶ Shiy mënish va lë jijihimmë mbëradzë tsëgha ni kiy, ta mbë ghwëmmë tëra kwëma ti shi mënish ghëshi. Nza ghwëmmë mbëë ndëghwë ghën tsa ghwëmmë ndatse, vantaa ghwëmmë dzaa

9:19 9:19-22 10:23-24, 32-33; Rm 15:1 9:19 9:19 Mt 20:26-27 9:20 9:20 SlëniKY 16:3; 21:20-26 9:21 9:21 Gal 2:3-4 9:22 9:22 Rm 1:13; 2Kwër 5:11; 11:29 9:24 9:24-25 Flp 3:12-14; 2Tim 2:4-6; 4:7-8; Zhk 1:12; 1Pi 5:4; ShiZhj 2:10 9:27 9:27 Rm 8:13; 13:14 10:1 10:1 Sëvëri 13:21; 14:21-29 10:3 10:3 Sëvëri 16:13-35; Nëw 8:3; Cem 78:24-25 10:4 10:4 Sëvëri 17:6; Cem 78:15 10:5 10:5 Bëla 14:29-30; Cem 78:31; Ebr 3:17; Zhëwdë 5 10:6 10:6 Bëla 11:4, 34; Cem 106:14 10:7 10:7 Sëvëri 32:6

maw mēni shi gəmgəm ni kwərakwə nja sa shi va. ⁷ Nihwəti mbəzli mbə shiy, a ghəshi niy dzəmbəshi mbə ta mbəri. Tsəgha tsasliiti mēndi mbə Zliya Hyala, ma kə mēndiy:

Dzəghwa mba'a mbəzli ka Izərayel nžəyshi ka zəmə shi zəmə, ka sa tay tsa shi.

Ma ləy hwəm ki na, mba'a ghəshi satishi, ka tsə kwa kwəma mbəreketi shi va ki, kə mēndi.

Ghwəy na na ghwəy kiy, əntaa ghwəy dzaa tata mbəreketi nja ghəshi ma. ⁸ Nihwəti mbəzli mbə shi difay, a ghəshi niy dzashiy dzəmbə mēni ghwərghwər. Dzəghwa Hyala mba'a niy zamti mbəzli gar diwəy diwəy bakə mətəkə mahkanti tə vici kwətij, va ghwərghwər tsa va. Ghwəmmə na ghwəmmə kiy, əntaa ghwəmmə mēni ghwərghwər nja ghəshi ma. ⁹ Nihwəti mbəzli mbə shi difay, a ghəshi niy dzəmbəshi mbə mēni shiy nighə kwəma Hyala kwa sləkəmmə. Mba'a shesher niy hacamtishi, ka bəkwəshi ghəshi gwanashi. Ghwəmmə na na ghwəmməy, əntaa ghwəmmə dzaa mēni shiy nighə kwəma Hyala nja ghəshi ma. ¹⁰ Nihwəti mbəzli mbə shi difay, a ghəshi niy dzəmbəshi mbə ngwəzlimə dzəkən Hyala. Dzəghwa *ndə kwal tsa Hyala tsaə səkə ta za mbəzli, mba'a səkəkə zamtishi. Ghwəy na na ghwəy kiy, əntaa ghwəy ngwəzlimə dzəkən Hyala ma.

¹¹ Shiy mənishi va lə mbəzli va tsəgha ni kiy, ta mbə nihwəti mbəzliy təra kwəma ti shi mənishi ghəshi. Vantaa ghəshi dzaa zhiniy məməni gəla shi tsəgha ni va kwərakwə. Dzəghwa mēndi, mba'a mēndi tsaslambəshi mbə Zliya Hyala ta tsəhə sətəy dzəghwa sləmə ghwəmmə, ghwəmmə mbəzliy piy ni, ge'i lə kwa kərnə vəghwə tsa.

¹² Va tsəgha kiy, ma ntsaa təkəti, e garəfa wəzə wəzə kəy, ə kəə mēni məhərli vantaa ghəci dzaa bəhwə tərə. ¹³ Ya war nimaba shiy na shi nashi ghwəy va *ndə jakaa mənijnəy, ta dzəghəjwəy li shiy, tsəgha mananshi na kaa nihwəti mbəzli tə hidfi gwanashi. A na Hyalay, war njasa gəzəkə na va dza naa mēni kwəma. Ka dza naa banavə kwal kaa ndə jaka ta dzəghəjwəy ghəci lə gəla shi dza bərçi ghwəy nza daw ta sə'watishiw. Mba'a kə ndə jakaa mənijnəy shiy dzəghəjwəy, war ta ndəjwəy bərçi dza Hyalaa dza, ta mbə ghwəy sə'wahwəshi, ka səvərijwəy mbə shi va kala tərəjwəy ma kwa kwal Hyala.

war ta ndəjwəy bərçi dza Hyalaa dza, ta mbə ghwəy sə'wahwəshi, ka səvərijwəy mbə shi va kala tərəjwəy ma kwa kwal Hyala.

Kərakə pə ghwəy lə ta mbəri

¹⁴ Va tsəgha kiy mbəzlee ni di yay, kərakə pə ghwəy lə kwəma ta ta mbəreketi. ¹⁵ Ghwəy ghwəy mbəzli gəzəjwəy ya ni kwəmay, mbəzliy sənata kwəma nza ghwəy, təkətim dzəkən kwəma gəzee va wəzə də'wə ghən tsa ghwəy, nda tsəgha na, nda kala tsəgha na. ¹⁶ Sa ka ghwəmmə vaa sa shi sa, ka mananta 'wəsa kaa Hyala ghwəmmə mbə zəmə dafaa zəzəə dzəkən Ndə sləkəpəy, jakəjakə nza ghwəmmə lə Yesəw tə mbərəkə miymiy ci va di naa gəzə. Sa ka ghwəmmə vaa ngavəri penj, ghwəmmə mbə zəmə dafaa zəzəə dzəkən Ndə sləkəpəy difay, jakəjakə nza ghwəmmə lə Yesəw *Kəristəw tə mbərəkə vəgha ci va di naa gəzə. ¹⁷ Njana nzana kwətijnəy penj kiy, ya tsəgha nza ghwəmmə dafj ghwəmmə mbəzliy zəməy, vəgha kwətijnəy nza ghwəmmə. Sa nzanay, ghwəmmə gwanammə zəmə na penj tsa kwətijnəy tsa va.

¹⁸ Təkətim tə kwəma nja kwəma hwəlfə ka *Izərayel di. Mbəzliy zəmə shi sləy mēndi ta ta Hyalay, jakə na ghəshi lə Hyala va. ¹⁹ Njaa dee gəzə kia? Shiy na kar mbəreketi ta ta mēndi va lə shi slasla mēndi va kaa ngəshi nə ya na? ²⁰ Nava tifaw, shi ka ka ta mbəreketi vaa slaslay, kaa hyeler ka ghəshiy slaslashi, kaa Hyala naw. Yən nee kiy, ka dee ghwəy jakəjwəy lə hyelerəy. ²¹ A ghwəy sənay kiy, ka dza ghwəy mbay sawwə tay tsa pasləhwə mēndi mbəri li, zhini ka səkəkə ta sa miymiy Ndə sləkəpəw. Ka dza ghwəy mbay, zəməhwə dafa ta mēndi mbəri li, zhini ka səkəkə ta zəmə dafaa zəzəə dzəkən Ndə sləkəpəw. ²² Naa ə di ghwəmmə bakati nəfə tsa Ndə sləkəpə na pən? Ə nzana tərəjwəba va ghwəmmə bərçi kaa ngəci na?

Kwəmaa dzaa fə shəndəkə dzəti Hyala pə ghwəy mēni

²³ Ma kə nihwəti mbəzliy ni mbə ghwəyəy: «A kwal va ndə ta mēni ya nimaba shi di ndə» kə ghəshiy ni. Yanj, tsəgha na nanzə, ə na na nzanay, gwanashi na shiy ka shi wəzə niw. A kwal va ndə ta mēni shi di na, ə na na

10:8 10:8 Bəla 25:1-9   **10:9** 10:9 Bəla 21:5-6   **10:10** 10:10 Bəla 14:2, 36; 17:6-15; Cem 106:25-27; Ebr 3:17-18
10:11 10:11 7:29-31; Rm 15:4   **10:12** 10:12 Gal 6:1   **10:13** 10:13 1:9; Zhk 1:13-14   **10:14** 10:14 1Zhj 5:21
10:16 10:16 11:24-25; Lk 22:17-20   **10:17** 10:17 12:27   **10:18** 10:18 Sləni:TaH 7:11-21   **10:19** 10:19 8:4
10:20 10:20 Nəw 32:17; Cem 106:37; ShiZhj 9:20   **10:21** 10:21 2Kwər 6:15-16   **10:22** 10:22 Nəw 32:21
10:23 10:23-33 Rm 14:1-15:6   **10:23** 10:23 6:12; 8:7-12   **10:24** 10:24 10:32; 13:5; Rm 15:1-2; Flp 2:4

nzanay, gwanashi na shi møni mendi ka shiy dzaa kætitiŋwøy mbø nøy Yesøw kiw. ²⁴ Ya wa ndøy, ø køø møni kwømaa dzaa kætiti tsahwøti ndø. Ka nzøyøy ndø war mbø møni kwøma kwataka ta ghøn tsa ci kwøtiy gwa'a tsøgha ma. ²⁵ Ya tsama sliw køsøy ghwøy tø løywmay, ø pø ghwøy pa, ka zømø. Ka tøkø kwøma ghwøy ya jøyw ma, ka døyw kwøma ghwøy dzøkøn ma. ²⁶ Sa nzanay, a mendi tsasliiti mbø Zliya Hyala, a kø mendi:

Hidfi nashi ghwømmø ni, lø shi ti shi gwanashiy,

shi Hyala kwa sløkøpø na ghøshi, kø mendi.

²⁷ Ava va tsøgha, mba'a kø ntsaa nøyw ma Yesøw harŋwøy dzakø ghi tsa ci ta shi zømø, dzøghwa mba'a nøyw tsa ghwøy zløbati dza ti shiy, sa ka ghwøy tsøhøywøy na, ø pø ghwøy taa zømø shi bøywøy na lø nøyw tsa ghwøy kwøtiŋ, ka zøzø kwøma ghwøy ya jøyw ma, ka døyw kwøma køn shi zømø va ghwøy ma. ²⁸ Ma mba'a kø ndø ni ngøywøy, sliw tsa tahwø mendi mbøri li na sa dza ghwøy tsa ta zømø, køy, zlayøm, ka zømø ghwøy ma! War mba'a pø ghwøy zømøhwø tsøghay, ta banavø tøkø kwøma hwøwø hwøwø na dza naa dza kaa ntsaa gøzøywøy kwøma va va. ²⁹ Ma kwøma gøzee nay, va na dza ghaa tøkø kwøma mbø nøyw tsa gha naw, va kwøma dza ntsaa gøzaya kwøma va vaa tøkø nøy.

Nøghøtaa gha dzaa bø føti kaa ghøn tsa gha, kala dza ghaa mbay zhiniy gwøra ghøn tsa gha va tøkø kwøma tsahwøti ndø ma. ³⁰ Mba'a pø gha mønti 'wøsa kaa Hyala ta shi zømø gha, ka zømø shi gha kiy, tawa dza mendi bøyja føti va zøzø kwøma tsahwøti ndø? ³¹ Ya shi zømø zømø ghwøy, ya shiy sa ghwøy, ya war nimaba shiy na shi møni ghwøyøy, shiy dzaa fø shøndøkøø dzøti Hyala pø ghwøy møni. ³² Ø pø ghwøy møni møyherli va nøghøtaa ghwøy dzaa mønti kwømaa dzaa fambø tsahwøti ndø mbø møni *kwøma jikir na kwa kwøma Hyala. Ya ndø Zhøwifø na ndø, ya ntsaa kamaa ndø Zhøwifø, ya ntsaa nøyw Yesøw na gwa'a.

³³ Yøn døywø ghøn tsee kiy, tsøgha jihøvee ta møni kwømaa dzaa tøbanshi kaa mbøzli gwanashi, va mbø namaba kwøma møynee. Ka møni kwømee kwataka ta ghøn tsee gwa'a tsøghaw, kwømaa dzaa kætiti mbøzli gwanashi, ta mbø ghøshiy mbølishi na sa pølee møni nøyw, tsøgha pø ghwøy møni kwørakwø.

11

¹ Ø pø ghwøy møni kwøma møynee kwa kwal Hyala, njasa nzee va mbø møni kwøma møynehwø Yesøw *Køristøw tø hidfi kwørakwø.

Njasa tøybø dzøghwa kwøma Hyala va zal lø va mali

² Ghwøyøy, mbø falŋwøy nzee tøyryw, sa nzana war mbø zøzøra ghwøy ya mbø namaba kwøma, zhini mbø nøyw møni shi banavøywøy ya ghwøy ða. ³ Ya tsøgha nøy kiy, avanta nahwøti kwøma døy ghwøy sønata: Yesøw Køristøw na dikø tsa zhøw gwanashi. Zal na, ghøci dikø tsa mali ci, ma Hyala ki na ghønzø dikø tsa Yesøw Køristøw. ⁴ Va tsøgha ki, war mba'a kø zal cøywø Hyala, ya kwømaa søykø va Hyalaa gøzø na, lø shiy ghøci mbø ghøn ciy, ghalaba na, ø ha'wø ma na tø Yesøw Køristøw. ⁵ Ma na mali, ghønzø mbø cøywø Hyala, ya ghønzø mbø gøzø kwømaa søykø va Hyala, kala pøyhambø shiy kø mbø ghøn nøyw, ø ha'wø ma na tø zata tsa møni dikø vaa dzøkøn ghalaba. Ghala mbø lø maliy slønanti ghøn tsa nøyw. Kwøma ha'wø ha'wø na dza naa nzi køn tsøgha. ⁶ Mba'a kø mali kala ði pøy shiy dzømbø ghøn nøyw, ø kø slønanti ghøn tsa nøyw føyghøn? A ghwøy sönay kwøma ha'wø ha'wø na na ya sla ghøn, ya sløni ci va mali. Njana nzana tsøgha ghønzø kiy, wøyzøba pøyhambø na shiy mbø ghøn nøyw ghala pøtsa va na. ⁷ Ma na zal na naci ghøci mbø cøywø, ya ghøci mbø gøzø kwømaa søykø va Hyalay, øntaa ghøci dzaa pa shiy dzømbø ghøn ci ma. Sa nzanay, ta nza nja ghønzø ngati Hyala zal, ka ci shøndøkø tsa nøyw søyveri mbø. Ma na maliy, tsa zal shøndøkø na tsa civa søyveri mbø. ⁸ A ghwøy sönay, zal kiy, tø nahwøti bøla wøygha mali ngati Hyalaw, mali na sa ngati na tø nahwøti bøla zal. ⁹ Zhini døybay, kaa mali ngati Hyala zaløw, mali na sa ngati na kaa zal. ¹⁰ Va tsøgha na kiy, war lø shiy ði na mbø ghøn mali, ta mbøø ci dikø tsa møni zal dzøkøn lø tø mbørkø kwøma ka kwal Hyala møy ghwømmø kwørakwø ða.

¹¹ Ma ghønzø nja na ghwømmø ghwømmø mbøzliy nøyw Yesøw Køristøw, ya war tsøgha gøyzøke kwøma vay, va ghwømmø na, a ghwømmø sönay, ka nøy mali tø mbørkø zal nzee tøybaw, køyw, ka nøy zal tø mbørkø mali nzee tøybaw, kø døybay. ¹² Njasa nzana va, høy Hyala bøywø bøla tøy zal, mba'a ngati mali tiy, tsøgha zhini naa mønta døyba, mali saa zhiniy ya zal

søkwa. War søøkø va Hyala tsahwø shiy gwanashi.

¹³ Ya ghwøý dæ'wø ghøn tsa ghwøýøý, nighætím kwøma va di, ka dza naa tøbø maliy cæ'wø Hyala kala pøhø ma shiy dzømbø ghøn nzø na? ¹⁴ Ma na zal sana ya war tø pa ciy, kwøma ha'wø ha'wøta na zlashi shæti ciy søkwashi biti biti. Ya wa ndøy, aa sønata nava tsøgha. ¹⁵ Øy ma na mali, ghønzø kø zlashi shæti nzø tsøgha kiy, lø bama ti tøerñw na, sa nzana mba'a Hyala ðanavø shæti biti biti ni tsøgha, ta mbø ghøshiy ðøpay ghøn tsa nzø. ¹⁶ Mba'a kø tsahwøti ndø dzaa zhini ghøn, ka ngørø ghøpøø dzøkøn kwøma gøzøkee nay, avanta kwøma gøzancee: Tsøgha na na ghøy kwøma sønabøñwøý ghøy mbø mæni, zhini tsøgha nihwøti mbøzliy nøw Yesøw sønabøvø kwørakwø ðifa, nø ya kaa ngoci.

Njasa ka ghwømmø zømø dafaa zøzøø dzøkøn Ndø sløkøpø

¹⁷ Kwøma dee na gøzanñwøý sanay, kwøma kwa falñwøý naw. Sa nzanay, e favø, ghala pøtsa ka ghwøý ðasøñwøý ta cæ'wø Hyalay, kar ghwøý mæni shi wøzø ni mbø ðasøva tsa vaw, kø mændi. ¹⁸ Kwa taña kwøma ghee favø mbø kwøma vay, ghala pøtsa ka ghwøý ðasøvay, kar ghwøý dzanambø ghala mbø ghøn tsa ghwøý ghøngøn ghøngøn, kø mændi. Ma sa tækee kwøma va kwørakwø ða na, nja tsøghaa yøn nighø katanj. ¹⁹ Talay, wøzøða dzanambøvata ghala tsøgha mbø ghwøý na, ta mbø ni Yesøw *Køristøw mbøzli slar niy cikøvøri ghøn tsa shi mbø ghwøý. ²⁰ Ghala pøtsa ka ghwøý ðasøñwøý ta zømø dafaa zøzøø dzøkøn Ndø sløkøpø kiy, kar ghwøý tøkø na, dafaa zøzøø dzøkøn Ndø sløkøpø na sa ðasøñwøý ghøy na ta zømø nzø katanj, pø ghwøýøw. ²¹ War ðasøñwøý ma ghwøý ta zømø nzøy, ya wa ndøy na ci ðafa takø na ka naa zømø, ka gha nighø ki na, lø mashi nihwøti, nihwøti na, ghøm ghøm mætsøhi shi sa ka ghøshiy ghyamtøvashi. ²² Kwøma ka waa nava tsøghaa? Ø kama ghi va ghwøý gar zømø shiy ya gar sa shiy ghwøý køy na? Naa, ðasøva tsa mbøzliy nøw Yesøw na tsa ði ghwøý va ndøramti, ka pa ha'wøø dzøkøn ni kama shiy vø shi mbøzli na pøn? Njaa dzee ni ngøñwøya? Ta falñwøý dzee mbø gøla kwøma tsøgha na va nø ghwøý na? Ka falñwøý ya teepøw!

²³ A na neyey, avanta kwøma bønivee va Ndø sløkøpø, tsøgha yøn ðanavøñwøý kwørakwø: Ma hetühwer tø vørdi ngati

mændi va ðafa ta kæsø ciy, dzøghwa Ndø sløkøpø Yesøw tsanñ bøvø penj, ²⁴ dza na ka mananta 'wøsa ti kaa Hyala. Ma sa manamti na 'wøsa, dza na mba'a ngan-gavøri penj tsa va. Ma kø na: «Ava ghønzø na vøghee ndanñwøýee. War tsøgha pø ghwøý dzaa mæni va hwømba, ta mbø ghwøý zøzøø dzøkøn» kø. ²⁵ Ma løy hwøm sa zøhwø ghøshi ðafa na, dza na hønñ bøvø hwøpø shi sa ðifa. Ma kø na: «Avanashim shi sa niy, ghøshi na yøwøn *sla kiri tsa slati Hyala ta jakøva lø mbøzli, lø miymiy va dzaa shøkøshi. Ya hwømba dza ghwøý ðasøñwøý ta sashi taa nzay, zøzø tø ghwøý dzøkøn ghwøý mbø sashi» kø. ²⁶ Di naa gøzøý, ya hwømba ðasøñwøý ghwøý ta zømø penj tsa, lø ta sa shi sa niy, bar tsa mæti mætiy Ndø sløkøpø Yesøw ta mbø mbølipø na sa gøzanshi ghwøý kaa mbøzli. Ka gøzanshi pa' fæca dza naa zhøkø.

²⁷ Va tsøgha nzana ki, ma ntsaa dzaa zømø penj tsa Ndø sløkøpø, ka sa shi sa ci, kala zøzø maa dzøkøn, mba'a ðætishi nja shi zømø gamshi niy, a føti vø kwa kwøma Hyala, sa nzana mba'a ghæci ndrørti vøgha Ndø sløkøpø, mba'a miymiy ci. ²⁸ Ghønzø tsøgha kiy, ya wa ndø na ø kø dzaa naghamti næfø tsa ci dæ'wø ghøn tsa ci ka na gha kwøføghe zømø penj tsa va lø shi sa va. ²⁹ Sa nzanay, ya wa ntsaa dzaa zømø penj tsa Ndø sløkøpø, ka sa shi sa ci, kala takø maa dzøkøn vøgha Ndø sløkøpøý, ngwøvø Hyala na sa mbahø naa dzøkøn ghøn tsa ci. ³⁰ Ava va tsøgha nashi ghwøý mbøzli gwørapø gwørapøshi ni ðanñ mbø ghwøý sana, zhini tsøgha vøðevøder, ma nihwøti ða na, mba'a ghæshi bøkwwashi. ³¹ Ma mba'a pø ghwømmø naghamti kwøma mbø nefer ghwømmø wøzø dæ'wø ghøn tsa ghwømmø ka ghwømmø gha zømø nzøy, ka dza Hyalaa ðasø ngwøvøø dzøkøn ghwømmøw. ³² Mba'a kø nabøtømmø, ka dæ'wøvømmø, i na nava immø na, vantaa ngwøvø dzaa dzøkøn ghwømmø kwasøbø mbøzliy nøw ma Yesøw fæca dza naa sla ngwøvø mbøzli tø hidi.

³³ Ma kiy ngwarmøhiray, mba'a pø ghwøý ðasøva ta zømø dafaa zøzøø dzøkøn Ndø sløkøpøý, ndøghø pø ghwøý dzaa ndøghøti ghøn tsa ghwøý, gwananñwøý ghwøý ðasøñwøý, ka ghwøý gha zømø shiy. ³⁴ Mba'a kø tsahwøti ndø nay lø may ghøciy, pørða køghi tsa ci kø dzaa zømøvø shi zømø ci. Ma ghalaba kiy, sa ka ghwøý ðasøñwøý na, ka dza Hyalaa

basøn̄wøý ngwøwøw.

Ma naa tærmbø kwøma kiy, sa kee tsøhæra mbø ghwøý dzee sløka nava.

12

Njasa tøhøpø *Safø tsa Hyala bærci ghøngøn ta ghøra sløni Hyala

¹ Mbø kwøma dzee na ta gøzan̄wøý nana kiy ngwarmøhiray, ø dæe ghwøý sønata kwømaa dzøkøn bærci vølipø Safø tsa Hyala ghøngøn ghøngøn ta møni shiy.

² A ghwøý sønay, ghala pøtsaa niy nøw ma ghwøý Yesøw *Køristøwøý, ø niy nøw ghwøý mbøreketi nja ghwølefesli. Niva shiy kiy, ka mbata gøzø kwøma ghøshiw.

³ Va tsøgha gøzan̄wøý ya, a ghwøý mbøø sønay, tsøgha na kwøma va nanaw pø ghwøý. Mba'a kø ndøø gøzø kwøma lø bærci Safø tsa Hyalay, ka dza ntsa vaa ni ntsa bazlamti Hyala na Yesøw, køw. Difay, ka mbay ndøø ni Ndø sløkøpø na Yesøw, kø, kala lø bærci Safø tsa Hyala mbø nøfø tsa ciw. Ava tsøgha na.

⁴ Sanay, ghøngøn ghøngøn na bærci bømme Safø tsa Hyala ta møni shiy, ya tsøgha nøø ki na, war Safø tsa Hyala tsa kwøtijn tsa ghøø. ⁵ Ghøngøn ghøngøn slønihi ghøra møndi tifa difa na, war Ndø sløkøpø tsa kwøtijn tsa bøpø slønihi va ta ghøra shi møndi.

⁶ Ghøngøn ghøngøn kwal tsa ghøra mbøzli sløni kwa difa na, war Hyala kwøtijn na canshi kwal tsa va kaa mbøzli ta ghøra sløni va. ⁷ Ya wa ndøý, a Safø tsa Hyalaa ghøra sløni li ka bñanci bærci ta køøti nihwøti mbøzli.

⁸ Dza na kaa tsahwøti ndøý, mba'a banavø bærciy gøzø kwøma lø sønata kwøma mbø, ma kaa tsahwøti ða na mba'a banavø bærci gøzø kwøma lø sønashi shi bñani møndi.

⁹ Kaa tsahwøti difa na, mba'a Safø tsa va vay, banavø bærciy bø nøfø tsa ci gwanay kaa Hyala. Ma kaa tsahwøti na, mba'a Safø tsa va vay kwøtijn banavø bærciy mbøli ka zøghwø.

¹⁰ Dza na mba'a banavø bærciy møni kwøma madanja madanja na kaa tsahwøti. Kaa tsahwøti na, gøzøpø kwømaa søkø va Hyala. Ma kaa tsahwøti na, mba'a banavø bærciy sønay tøhøvøri kwømaa søkø va Safø tsa Hyala dewdew tsa, lø naa søkø va hyeler ghwøni *ndø jaka tsa Hyala. Kaa tsahwøti ða na, mba'a banavø bærciy gøzø kwøma lø nahwøti ghani favø ma møndi. Ma kaa tsahwøti na, mba'a banavø bærciy mbay zhinikøvøri kwømer gøzøkø tsahwøti ndø va. Ava tsøgha.

¹¹ Shi va gwanashi kiy, war Safø tsa Hyala va kwøtijn tsa kwøtijn mønishi na mbø mbøzli. Ghøci tihø na bærci va

kaa mbøzli, ya wa ndøý, mba'a banavøshi njasa tøbanci na.

Njasa nza bølahi va ðanja tø vøgha ndø kwøtijnøý, tsøgha na mbøzliý nøw Yesøw

¹² A ghwømmø sønay ndø ngøriý, vøgha kwøtijn na, mba'a bølahi ðanj ti. Ya tsøgha na bølahi ðanj ti kiy, war vøgha kwøtijn ka naa nza. Ava tsøgha na lø Yesøw *Køristøw kwørakwø ki. ¹³ Ghala pøtsaa mønimmø møndi *batemøý, ka vøgha kwøtijn møntømmø *Safø tsa Hyala va kwøtijn tsa gwanammø. Ya mbø hwølfø *ka Zhøwifø na ndø, ya ntsa papa tsa, ya ntsa yaya tsay, war Safø tsa kwøtijn tsa va na sa fambømmø Hyala mbø nefer ghwømmø gwanammø.

¹⁴ Shiy kwøtijn mønti na vøgha ndø ngøri kiw, bølahi ðanj jakøshi na. ¹⁵ Ya ø nø søða sana, bøla tø vøgha ndø ngøri nzee njana kamee ka døvøw, køý, kataj dza naa kamaa bøla tø vøgha ndø ngøri na? Tibaw. ¹⁶ Ya ø nø slømø sana bøla tø vøgha ndø ngøri nzee njana kamee ka møtsøw, køý, kataj dza naa kamaa bøla tø vøgha ndø ngøri na? Tibaw. ¹⁷ Ya ghønzø niy nza sana, dzøghwa bølahi tø vøgha ndø ngøri, mba'a ghøshi mønishi ka møtsøhi gwanashi kiy, lø wa niy dza ndøø favø kwøma nzaa? Ya ka slimim gwa'a tsøgha niy nza shi tø vøgha ndø kiy, lø wa niy dza ndøø fa zøn tsa shiy nzaa? ¹⁸ Njasa nza bølahi va tø vøgha ndøý, Hyala føyshi na tsøgha, dzøghwa tø pøtsa ði na. ¹⁹ Mba'a kø Hyala niy mønti bølahi tø ndø ngøri va ka nahwøti bøla kwøtijn nzay, ka dza vøghaa nza tifa nzaw. ²⁰ Bølahi mønti na va ðanj ni kiy, ghøshi mønti na vøgha ndø ngøri.

²¹ Tsøgha kø kiy, ka mbay møtsøø ni kaa døvø na: Kwal tsee tifa lø ghaw, køw. Ka mbay ghøn ni ða na: Kwal tsee lø ghwøýøw, kø kaa shidshidiw. ²² Sana, war mba'a kø na nata gha va bøla tø vøgha gha, kwøf kwøf na kala tifa nzay, ntsa møti møti tsa niy dza ghaa nza nza. ²³ Ghwømmø køø nighø sanay, bøla tø vøgha ghwømmø va ka ghwømmøø bøti njasa kama vøri tiy, ghønzø na na ka ghwømmøø gwøraa ndøghwø. Na ha'wø ghwømmø va li bøla tø vøgha ghwømmø kala ði ghwømmø mbøzliý natay. Ghønzø na sa gwøra ghwømmøø fø ghøn ti. ²⁴ Dzøghwa naa tøbø bøla tø vøgha ghwømmø na, kala mbø ghwømmø lø nava bøla vøgha. Hyala

ngati na shi va tsøgha gwanashi, ta mbø dimø nza tərəŋwba tē ni ha'wə ndø va shiy li shi. ²⁵ Ma mēnti Hyala tsøghay, nøghətaa vøgha ntsa kwətīŋ tsa dzaa tihəvəri ghən tsa nžə, ta mbø bəlahi tē vøgha gwanashiy kəkəkəti ghən tsa shi kwa jipə shi. ²⁶ Mba'a kə zhi bəhəvə ndø tē nahwəti bəla tē vøgha ciy, vøgha ntsa va gwanata ka naa nza mbø sa ngərə'wə va zhi tsa va. Mba'a kə mēndi ghasləti nahwəti bəla vøgha ndø bəy, vøgha ci va gwanata ka naa nza mbø təbə kwərakwə bə.

²⁷ Ghwəy gwanəŋwəy, ghwəy mbəzliy nəw Yesəw kiy, vøgha ciy gø ghwəy. Bəlahi tē vøgha ci nza ghwəy, ya wa ndø mbø ghwəyəy lə tsa ci pi na tē vøgha va. ²⁸ Hyala də'wə ghən tsa nžə bənavəshi na sləni ghəŋghən ghəŋghən mbø dəvə shi kaa nihwəti mbəzli, mbø mbəzliy nəw Yesəw. Dza na kwa tarŋtəŋəy, mba'a fəy *ka kwal Yesəw, zhini na kwa baka, mba'a fəy ka gəzə kwəmaa səkəkə vø. Ma tē kwa mahkana na, mba'a fəy mbəzliy dzaa bəniyə kwəma nžə. Zhini na difa na, mba'a bənavə bərci kaa nihwəti mbəzli ta mēni shi madəŋa madəŋa ni. Ma nihwəti bə na, mba'a bənavəshi bərciy mbəli ka zəlghwə. Nihwəti difa na, mba'a bənavəshi bərciy kəti mbəzli. Nihwəti difa na, mba'a bənavəshi bərciy 'wa kwal kaa mbəzli, ma nihwəti difa ki na, mba'a bənavəshi bərciy mbay gəzə kwəma lə nahwəti ghani favə na mēndi. Ava tsøgha. ²⁹ Nay ghwəy njasa təhavəpə Hyala sləni nžə sa? Gwanashi na mbəzliy ka kwal Yesəw na? Gwanashi na mbəzliy ka gəzə kwəmaa səkəkə va Hyala na? Gwanashi na mbəzliy ka bəniyə kwəma nžə na? Gwanashi na ghəshiy ka ghəra sləni madəŋa madəŋa na na? ³⁰ Kaa ngəshi gwanashi bənavə na bərciy mbəli mbəzli va zəlghwə na? Gwanashi mbay ghəshi gəzə kwəma lə ghani sənata ma mēndi na? Kaa ngəshi gwanashi bənavə na bərciy zhinikəvəri kwəma sənata ma mēndi va na? Tibaw. ³¹ Ma pə ghwəy mēntiy, pəlam kwal tsa kwəməvə niy gwəramti bərci mbø bərci bəpə Hyala.

Nana kiy, ta cinwəy kwal tsa gwəramti mbø kwelər va gwanashi dze.

13

Di nihwəti mbəzli na shiy gwəramti mbø shiy gwanashi

¹ Sanay, ya war ə nzana, mba'ee mbay gəzə ghanishi mbəzli tē hidī ghəŋghən ghəŋghən, zhini ka mbay gəzə ghani ka kwal Hyalay, kala dī nihwəti mbəzli pən na, ghala tsa ya lə kwərəŋa, ya lə bambadē mbø də'wə mēndiy. ² Ya ə nza bərciy gəzə kwəmaa səkəkə va Hyala kaa mbəzli vəya, ya gwa'a gwa'a sənashē shiy, ya ə nza bərciy favə kwəma mbəmbə na 'yahə'yahə na mbø məhərlee, ya ə bənavē nəfə tsee kaa Hyala gar mbay ya ni ka kələn: 'Barvaŋa tē pətsa nza gha va, pən, ka bərvay ghəciy, kala dī nihwəti mbəzli pən na sləni gəmta naa shi mēnē va tsøgha. ³ Ya ə bəvē shi vəya gwanashi, mba'ee tahananəshi kaa ka cicikwə, ya war lə vøgheta zlatanəvē kaa mbəzli ta ndantəra mēndi lə ghwəy, kala dī nihwəti mbəzli pən na, shi dze kwəməvə mbø niva shiy tibaw.

⁴ Ma ntsaa dī nihwəti mbəzli nacy, ndø sə'wa kwəma ka naa nza. Ka mēni kwəma wəzə na kaa mbəzli, ka səl na va ndəw, ka vəshi naw, ka kəli ghən tsa ci naw. ⁵ Ka mēni shi ha'wə ha'wə ni ntsaa dī nihwəti mbəzliw, ka təkə kwəma wəzə na na kwatəka ta tsa ci ghən gwa'a tsøghaw, ka bə nəfə na tarŋtəŋəy, ka kəsə ndø na mbø nəfə ciw. ⁶ Ntsaa dī nihwəti mbəzliy, ka vəshi na ta *kwəma jilkr na mēni mēndiy. War ta na katan na kwəma ka naa vəshi. ⁷ Ntsaa dī nihwəti mbəzli na nacy, gwəŋəy ka naa nzəyəy, ya mbø namaba kwəma. War kaa Hyala ka naa bənavə nəfə tsa ci, va mbø namaba kwəma. Və na nacy, kwəma tifa kala dza Hyalaa gwəmatiw. War ə ka naa sə'wa kwəma gwanata. ⁸ Ma ntsaa dī nihwəti mbəzliy, va hwəmba na ka dza dī tsa ci vaa kərəyəw. Ta na gəzə kwəmaa səkəkə va Hyala kaa mbəzliy, ta garəti dza mēndi gə'i lə tsahwəti vəghwə. Gəzə kwəmer lə ghanishi sənashi ma mēndi difay, ta zashi dza ghəshi. Ya sənata kwəma sənata ghwəmmə nay, ta zata dza na. ⁹ A na na ghwəmmə kwəma sənata ghwəmməy, kəkəkəti ghwəmməw. Gəzə kwəmaa səkəkə va va Hyala gəzə ghwəmmə difay, kəkəkəti ghwəmməw. ¹⁰ Ma sa dza Hyalaa cikəvəri na kəkəkə kəkəkə na va kwəma cesl na kiy, ta zata dza na mbø kwalta na va kwəma ki.

¹¹ Ghala pətsaa niy nze zəghwəray, kwəma ndərazhi niy gəzə, zəzə kwəmee na, sa ndərazhi difa. Nee məhərli vəya na, war sa ndərazhi gwa'a tsøgha. Nana

12:26 12:26 Rm 12:15; 2Kwər 11:29 **12:27** 12:27 6:15; 10:17; 12:12; Rm 12:4-5; Ef 4:4, 16; 5:30 **12:28** 12:28 12:8-10; 14:1-4; SləniKY 13:1; 15:32; Ef 4:11-12 **12:31** 12:31 14:1 **13:1** 13:1-7 8:1; Rm 13:8-10 **13:1** 13:1 2Kwər 12:3-4 **13:2** 13:2 12:8; Mt 7:22; 17:20 **13:3** 13:3 Dani 3:19-20; Mt 19:21 **13:5** 13:5 10:33; Fir 10:12; Flp 2:4 **13:8** 13:8 12:10; 14:1-5 **13:12** 13:12Rm 8:24; 2Kwər 5:7; A Hyala sənashi mbəzli gwanashi: 8:3; Gal 4:9

ki, sa kølirete ka møndaa zal na, mba'ee zlashi mæni shi ndørazhi. ¹² Nana diy, war fètøhø fètøhøshi nashi ghwømmø shiy gwanashi, njasa nigheshi ghwømmø kwa nighæmti tsa kama rinrin tsa. Føca vici gøzø va kiy, ta nashi dza ghwømmø wøzø wøzø, lø møtsø ghwømmø. Nana diy, daw sønateø kwøma, sa dza vici vaa mænta kiy, shiy gwanashi dzee sønashi, njasa sønara Hyala va gwanara kwørakwø. Ava tsøgha.

¹³ Sana kiy, shiy mahkan na shiy mænishi, kala dzaa kædi ma: Banavø nøfø kaa Hyala, føy ghøn gøzlinø ta kwøma gøzøkø Hyala mæni nzø, mba'a dī nihwøti mbøzli. Ya tsøgha nzø kiy, dī nihwøti mbøzli na shiy gwøramti dikø mbø shi mahkan ni va bølakee.

14

Børciy gøzø kwømaa søkø va Hyala lø børciy gøzø kwøma lø nahwøti ghani

¹ Va tsøgha kiy, ø pø ghwøy jihøva ta dī nihwøti mbøzli. Difa kiy, lø nøfø tsa ghwøy gwanay pø ghwøy maw kwømavø børci bøpø *Safø tsa Hyala. Gaw børciy gøzø kwømaa søkø va Hyala kaa mbøzli pø ghwøy dzaa gwøraa maw. ² Ntsaa kwømavø børciy gøzø kwøma lø nahwøti ghani favø ma møndiy, kaa Hyala kwøtita gøzø na kwøma ci. Kaa mbøzli naw. Sa nzanay, ndø tifa favø kwøma gøzø naw. Kwøma Hyala sønata ma møndi na sa gøzø na gwa'a tsøgha, sa fanavø Safø tsa Hyala børciy gøzø nzø søvøri. ³ Ma na ntsaa gøzøpø kwømaa søkø va Hyala lø ghani favø møndi naci kiy, kaa mbøzli gøzø na, ka favø ghøshi, ka kætishi kwøma gøzø na va, ka møtsahanshi børci, ka garøshi wøzø wøzø mbø kwøma Hyala. ⁴ Ndø gøzø kwøma lø nahwøti ghani favø ma møndiy, war ghøci kwøtiy na sa dza kwøma ci vaa kætiti. Ma na ntsaa gøzøpø kwøma fanavø Hyala ta gøzø kaa mbøzliy, mbøzliy nøy Yesøw gwanashi dza naa kætiti lø na ci va kwøma.

⁵ Yønøy, e dī Hyalaa ndanwøy børciy gøzø kwøma lø nahwøti ghani gwananwøy. Nanzø kiy, børciy gøzø kwømaa søkø vø kaa mbøzli na sa gwørantee dī Hyalaa ndanwøy. Mba'a kø ndø gøzøpø kwøma lø ghani favø ma møndiy, mba'a ndø zhinipø kwøma gøzø na va tifa dī na, ta mbø kwøma vaa kætøti mbøzliy nøy Yesøw. Kala tsøghay, dikøba ntsaa gøzøpø kwømaa søkø va Hyala na, kaa ntsaa gøzø kwøma va lø na favø ma møndi ghani.

⁶ A ngwarmøhira, ya yøn dza sønønva, ndøsee tsøhøra mbø ghwøy, tapø, yøn

ta gøzanwøy kwøma lø ghani favø ma møndi kiy, dza kwøma dzee kætøtinwøy mbø kwøma va tsøgha ghwøy nighøa? Mba'a pøn tsøhøra mbø ghwøy dī nay, ka gøzanwøy dzøkøn shi citera Hyala, aw na, ka cinwøy kwal tsa sønata kwøma, ya ka gøzanwøy kwømaa søkø va Hyala, ya ka bønijnwøy nihwøti shiy. Ghalaba kiy, ta kætøtinwøy dzee.

⁷ Tøkøtim kwøma ya tø kwøma shi ka møndiy viy nja sherey, lø ni ka møndiy tsa nja gøzøpøli dī. Njaa ka ghwøy favøshia? Mba'a kø ntsaa viyshy, ya ntsaa tsashi kala yømætishi wøzøy, ka dza ndø sønay ghøn tø gøla ni dī na va mæni shiyaw. ⁸ Tsøgha na lø kwøma ndø viy tølímø dzømti ta har mbøzli ta pa difa, war mba'a kø ndø viy tølímø dzømti kala viyti tølímø ci lø kwal kiy, wa ntsaa dzaa kafø ta dza ta paa? ⁹ Ghala mbø lø kwøma ghwøy kwørakwø kiw. Mba'a pø ghwøy gøzø kwøma lø ghani favø ma møndi kiy, ndø tifa mba'a dzaa favø kwøma dī ghwøy va gøzøw. Ghalabay, dzømbø safø dza gøzø kwøma ghwøy nza. ¹⁰ Ta na ghanihy, dāñ ghøghøn ghøghøn na ghøshi tø hidī. Nahwøti ghani mbø shi kala gøzøva kwøma liw. ¹¹ Ya tsøgha nzø mba'a kø ndø gøzøra kwøma lø ghani favø mee sanay, ndø mølmø dzee bøti tsava ndø, tsøgha ghøci dzaa bøtøra, nja ndø mølmø kwørakwø.

¹² Njana nza ghwøy mbø maw kwømavø børci bøpø Safø tsa Hyala kiy, tønøwba børciy dzaa kætøti mbøzliy nøy Yesøw ta køli ghøshi mbø kwøma Hyala pø ghwøy pøla.

¹³ Va tsøgha kiy, mba'a kø ndø kwømavø børciy gøzø kwøma lø nahwøti ghani favø ma møndiy, ø kø cø'wø Hyala difa, a Hyala fanavø børciy zhinikøvøri kwøma gøzø na va kaa nihwøti mbøzli. ¹⁴ Mba'a pøn cø'wø Hyala kwa kwøma sønata ma møndiy, mbø cø'wø ka nøfø tsee nza, ma møhøree na gwønøta. ¹⁵ Njana nzana tsøgha kiy, njaa tøbø na yøn mønía? A dzee møniy, ka cø'wø lø ghani favø ma møndi, zhini ka cø'wø lø møhøree dzee møní. Ya cøm hee ta fal Hyala difay, ka ha lø kwøma favø ma møndi, zhini ka ha lø møhøree dzee ha. ¹⁶ Kala møní pø gha tsøgha sana, dza gha tapø dzømbønja mbø mananta 'wøsa kaa Hyala lø kwøma favø ma møndiy, njaa njaa dza mbøzli tifa sønata maa dzøkøn nava kwømaa ni *Amin, kø ghøshi ta zløba cø'wø gha vaa? Ka dza ghøshiy mbay gøzø, sa favø ma ghøshi sløkar tsa kwøma gøzøkø gha vaw. ¹⁷ Ya ø niy nza kwøma møní gha va 'wøsa

tiy kwøma wøzø nay, sa favø ma møndi kwøma gøzø gha va na, ka dza naa køtiti mbøzliw.

¹⁸ Yønøy, 'wøsa nø ya kaa Hyala. Sa nzanay tønøywøba kaa ngøra ndara na børciy gøzø kwøma lø nihwøti ghanih gønghøn ka tanjamtønøywøy gwanøywøy. ¹⁹ Ya tsøgha nzø ki, mba'a pøn mbø basøva tsa mbøzliy nøyw Yesøwøy, wøzøba gøzøke kwøma cifø lø kwøma favø møndi ta mbøø bananshi shiy kaa mbøzli kee favø, køn dzaraa dzømbø gøzø kwøma diwøy diwøy diwøy kwa kwømer favø ma møndi.

²⁰ A ngwørmøhira, øntaa tøkø kwøma ghwøy nza njasa ndørazhi ma. War tøkø kwøma møtikwøkwør kø sa mbø ghen ghwøy. Dza kwa *kwøma jikir na nanzøy, nja ndørazhi pø ghwøy mønøywøy, sa nzanay, sønay møni jikir ndørazhiw. ²¹ A møndi tsasliiti kwøma mbø Zliya Hyala, a kø møndiy:

A kø Hyalay:

«Ka mølmø dzee ghwøniy søkø ta gøzanshi kwøma kaa mbøzlee ni, kwa ghani sønata ma ghøshi, ya tsøgha nzø kiy, ka dza ghøshiy fa kwømee vaw» kø, kø møndi.

²² Ma gøzø kwøma lø nahwøti ghani favø ma møndiy, kwømaa canshi Hyala li kaa mbøzliy nøyw ma Yesøw, ta mbø ghøshiy sønay gønghøn na ghøshi lø mbøzliy nøyw Yesøw, kø ghøshi. Ta ci kwøma kaa mbøzliy nøyw Yesøw naw. Ma na børciy gøzø kwømaa søkø va Hyalay, kaa mbøzliy nøyw Yesøw ci na kwøma, kaa mbøzliy nøyw ma Yesøw naw.

²³ Ya ghwøy dza ghwøy mbøzliy nøyw Yesøw gwanøywøy mba'a ghwøy basønøywøy, tapø ghwøy mbø gøzø kwøma gwanøywøy lø nahwøti ghani favø ma møndi kiy, njaa dza mbøzli tifa sønata maa dzøken kwøma va, lø mbøzliy nøyw ma Yesøw søkøshiy zhøghøtønøywøy sa ka ghøshi favø ghwøy mbø gøzø kwøma vaa? Ka dza ghøshiy ni: Ka gezlekiki na mbøzli ni, kø ghøshi sa? ²⁴ Kala nava kwøma tifa sana, dza ghwøy gwanøywøy ka gøzø kwømaa søkø va Hyala lø kwøma favø møndiy, sa ka mbøzliy nøyw ma Yesøw lø nihwøti mbøzli gømsi ni søkøshi favø kwøma va na, ta sønay dza ghøshiy dzøken jikir tsa møni ghøshi, ka banshi føti kwøma va mbø nefer shi. ²⁵ Kwømaa niy nza mbømbø na mbø nefer shiy, øke' dza kwøma vaa pøledikøvari. Ka ghøshi dza ki na, ka tsøføkø kwa søda Hyala,

ka pøra'wanta dividivi shi. Ma kø ghøshi dzaa ni lø miy tsa shi na: «A ghwøyøy, katanj na Hyala mbø jipø ghwøy» kø ghøshi dzaa ni.

Njasa tøbø na, lø kwal tsa nzø, dī na mbøzli Hyalaa møni kwøma mbø jakøva tsa shi

²⁶ A kwøma ka ghwøy møni dzee ni ngønøywøy kia ngwørmøhira? Mba'a pø ghwøy basønøywøyø, a tsahwøti ndø mbø ghwøy dzaa mbay ha øm, tsahwøtiy, *ka bønöpø kwøma Hyala, tsahwøti øa na, ka gøzøpø kwømaa søkø va Hyala, ma tsahwøti difa na, ka gøzøpø kwøma lø nahwøti ghani favø ma møndi, tsahwøti difa ki na, ka zhinöpø kwøma gøzøkø tsahwøti ndø va. Ya nimaba shi møni ghwøyøy, ta køti mbøzli Hyala nza ghøshi møtsøhø køli mbø kwøma Hyala pø ghwøy mønishi. ²⁷ Mba'a kø mbøzliy gøzø kwøma lø nahwøti ghani mbø ghwøyøy, mbøzli bakøshi, ya mahkan, kø dzaa gøzøhwø gwa'a tsøgha. Køramti na ci tsava, køramti na ci tsava, kø ghøshi dzaa gøzø. Sa ka ghøshi gøzamtiy, nza tsahwøti ndø zhananavø kwøma gøzøkø ghøshi va kaa mbøzli. ²⁸ Kala ntsaa mbata zhini nzø tifa, wøzøba dza ntsaa gøzø kwøma va vaa zlata gøzø nzø zlanzlanj mbø mbøzliy nøyw Yesøw na. Kaa ghen tsa ci lø kaa Hyala kø dzaa gøzø sa ci mbø nøfø tsa ci. ²⁹ Ya ø nza mbøzliy gøzøpø kwømaa søkø va Hyala tifa difa, mbøzli bakø, ya mahkan kø dzaa gøzøpø kwøma gwa'a tsøgha difa. Ma nihwøti na, ka fa, ka nighø kwøma gøzø ghøshi va, ta sønay nda kwømaa søkø va Hyala na katanj katanj. ³⁰ Mba'a kø tsahwøti ndø mbø gøzøpø kwømaa søkø va Hyala, dzøghwa mba'a Hyala gøzanci nahwøti kwøma tifa kaa tsahwøti ntsa mønøy ta gøzøpø ghøciy, ø kø tsa mbø gøzø kwøma va ndø garøti na ci va kwøma, mba'a banavø kwal kaa tsaa dī gøzøpø nahwøti kwøma va. ³¹ A kwal va ghwøy ta gøzøhwø kwøma gøzønøywøy Hyala ghwøy gwanøywøy. Nanø kiy, kwøtiñ kwøtiñ dī na ghwøy gøzø. Ta mbø ghwøy gwanøywøy bønivø shiy, lø ta mbø ghwøy møtsahanavø børci kaa ghen tsa ghwøy kwa jipø ghwøy. ³² Mba'a kø Hyala banavø børciy gøzø kwøma nzø kaa ndøy, ta mbø dza ntsa va køseti ghen tsa ci ta gøzø kwøma banavø Hyala va ge'i lø vøghwø tsaa tøbanci. ³³ Sa nzanay, na Hyala na, ka dī sawa kwøma naw, zørkø na sa dī na ghwømmø kwømavø kwa jipø ghwømmø.

Njasa ka mbøzli Hyala vaa møni mbø basøva tsa shi gwa'a gwa'ay, war tsøgha pø ghwø y taa møni kwa jipø ghwø y kwø rakwø. ³⁴ ðntaa mi'i dzaa gøzø kwøma mbø mbøzli ghala pøtsa ka ghwø y basøjwø y ma. Kwal vø shi ta gøzø kwø maw. Va zhø r kø ghøshi dzaa fa kwøma. Njasa gøzøkø Hyala va mbø *kwøma pøhøti na. ³⁵ Ka tøbø na maliy gøzø kwøma mbø basøvaw, mba'a kø nahwøti kwøma gøzøta kala favø ghønzø, ka dī døw kwøma ghønzøø dzøkønø y, køghi kø dzaa døw va zata.

³⁶ Kwøma Hyala nata ghwø y nay, va ghwø y 'wava naw. Kwataka ghwø y na shiy favø dibaw. ³⁷ Mba'a kø ndø ni mbø ghwø y: A børci Safø tsa Hyala vøya, kø. Ya ma yønø y: Ndø gøzø kwømaa søøkø va Hyala nzee, nø nay, sønay tø ghøci: Ma kwøma tsasliñwø y ya nay, kwøma gøzøkø Ndø sløkømmø Yesøw na, kø. ³⁸ Kala dza kø zløbø kwøma tsasliitee nay, ka dza Hyalaa sønay kwø rakwø.

³⁹ Ma kiy ngwarmøhiray, lø nøfø tsa ghwø y gwanay pø ghwø y maw kwømavø børciy gøzø kwømaa søøkø va Hyala kaa mbøzli, nanzø kiy, øntaa ghwø y makø mbøzli va gøzø kwøma lø nahwøti ghani favø ma møndi ma. ⁴⁰ Ya nimaða shi møni ghwø yø y, njasa tøbø shiy, lø kwal tsa shi pø ghwø y mønishi, kala sawa ma kwøma.

15

Kwøma zhakati tsa *Køristøw mbø møti

¹ A ngwarmøhira, nana kiy, e dī zhiniy zazavøjwø y kwøma wøzø na va niy gøzøjwø y ya. Sa zløbavø ghwø y va, mba'a ghwø y køsøvø mbø nefer ghwø y wøzø wøzø. ² Ghønzø na kwøma dza Hyalaa mbøliñwø y li, ghwø y kø dzaa køsøvø lø nøfø kwøtiñ, war njasa gøzøjwø yee va. Kala dza pø ghwø y køsøvø tsøghay, gø m zløbavø ghwø y.

³ Yøn kiy, kwatanjata ðanavøjwø yee kwømaa gwøramti shøndøkø, njasa niy favee va Yesøw Køristøw dø'wø ghøn tsee. Ma pøn niy niy: A Køristøw møtiy ta kwøma ghwømmø jikir na, njasa gøzøkø møndi mbø Zliya Hyala. ⁴ Dzøghwa mba'a møndi lamti, bakø vici ci kwa kwøli, ma tø kwa mahkana vici na, mba'a zhøkø mø y kwa kwøli, nja kwømaa niy tsasliiti møndiy dzøkøn mbø Zliya Hyala. ⁵ Ma sa søømø y na kwa kwøli y, dza na mba'a cinti ghøn tsa ci kaa Piyer, løy hwøm na mba'a cinti ghøn

tsa ci kaa nihwøti mbøzli ta søða ci va møy lø bakø ni. ⁶ Zhøghwa mba'a zhiniy cinti ghøn tsa ci kaa nihwøti ngwarmøhimmmø nøw tø nahwøti vici. Mbøzli gar tanjøti diwø y diwø y cifø. Nihwøti mbøzli mbø shi sanay, a ghøshi bøk wøshi. Ma døn tsa shi na, mba'a shi tø ghwø møshi. ⁷ Dzøghwa mba'a zhiniy cinti ghøn tsa ci difa kaa Zhakø, løy hwøm difa na, kaa nihwøti ka kwal ci gwanashi.

⁸ Dzøghwa na, tø kwa kørni kwø rakwø ki, løy hwøm niva mbøzli gwa'a na, mba'a citøra ghøn tsa ci. Ma yøn føcava ki na, mba'ee mønda mbø shi nja zøghwø yakø møndi tir tsa ci ghwøla ta møni. ⁹ Yøn kiy ntsaa gwøramti cølikwø nzee mbø *ka kwal Yesøw. Møndee gar nzaa ndø kwal tsa Yesøwøw. Sa nzanay, tø røjwø søøkøe mbø sanshi ngøra'wø kaa mbøzli Hyala va nøw Yesøw Køristøw.

¹⁰ Ya tsøgha kiy, dzøghwa Hyala mba'a mønti zhøhwø r tø ya, va tsøgha nara ghwø y njasa nzee tsa sønønva. Ma zhøhwø r tsa mønti Hyala va tø ya tsøgha kwø rakwø kiy, dzømbø safø naw. Dalala møntee sløni ka tanjamt i nihwøti ka kwal Yesøw. Nanzø kiy, lø børcøe ghøratee sløni vaw, ghønzø ndara na børci lø zhøhwø r tsa nzø va, ta ghøra nzø. ¹¹ Ghønzø tsøgha kiy, ya yøn, ya nihwøti ka kwal Yesøw, gøzø na Yøwøn kwøma wøzø na kaa mbøzli y, ghala mbøw, kwøma kwøtiñ naa sa gøzanshi ghø y kaa mbøzli. Sa favø ghwø y va, mba'a ghwø y ðanavø nefer ghwø y.

Ta zhakati dza mbøzli y bøk wøshi mbø møti

¹² A Hyala zhanakati Yesøw *Køristøw mbø møti, pø ghø y kaa kwøma gøzø ghø y kaa mbøzli. Ya sa nzana tsøgha ghønzø kiy, njaa njaa zhøkø na, zhini nihwøti mbøzli y gøzø mbø ghwø y na: Zhakati tsa mbøzli y bøk wøshi tifa mbø møtiw, kø ghøshia? ¹³ Ndata kala zhakati tsa mbøzli y bøk wøshi tifa mbø møti njasa gøzø nihwøti mbøzli va mbø ghwø yø y, ghønzø tsøgha na, zhakati y Yesøw *Køristøw mbø møti kwø rakwø kiw, dī naa gøzø. ¹⁴ Kala zhakati y kø Yesøw mbø møti katanj kiy, ghønzø tsøgha na, kwøma gømta naa kwøma Hyala gøzø ghø y va kaa mbøzli. Ghwø y kwø rakwø kiy, gø m ðanavø ghwø y nefer ghwø y kaa kwøma va.

¹⁵ Tsøgha kø difay, dzørvøø tøbøkøn ghø y køn Hyala dī naa gøzø. Sa nø

ghøy va kaa mbøzli: A Hyala zhanakati Yesøw Køristøw mbø mæti, pø ghøy. Njana kama zhakati tsa mbøzliy bøkøwøshi tifa mbø mætiy, kwøma ka Hyala zhanakati Yesøw mbø mæti naci ghønzø tsøgha bay. ¹⁶ Ndata kala zhakati tsa mbøzli tifa mbø mætiy, zhanakati Yesøw Køristøw Hyala mbø mæti kwørakwø kiw. ¹⁷ Mba'a kø Yesøw Køristøw kala zhakatiy mbø mæti kiy, tøgøm ðanavø ghwøy nefer ghwøy ngæci. Ghwølata na kwøma ghwøy jikir na køn ghøn tsa ghwøy. ¹⁸ Ma mbøzliy nøy Yesøw bøkøwøshi kwørakwø ða na, kwa bætø niva mbøzli zashi dī naa gøzø. ¹⁹ War mba'a kø na ghwømmø na kwøma føy ghwømmø ghøn tsa ghwømmø ti mbø nøy Yesøw dzaa nza, war ta kwømavø zørkø mbø nøy tsa ghwømmø tikø tø hidī gwa'a tsøgha, kala nahwøti kwøma tifa kwa kwømay, kay ghwømmø dza møndiy gwøraa wahø mbø mbøzli gwa'a gwa'a.

²⁰ Tsøgha na kiw, ta na nøy, a Køristøw zhakatiy mbø mæti. Ghøci gha Hyalaa zhanakati mbø mæti. Ti sønay møndi, ta zhakati dza nihwøti mbøzliy bøkøwøshi mbø mæti kwørakwø, kø møndi. ²¹ Njasa nzana va, tø ndø kwøtiñ mæti ghavaa dzøti hidīy, tsøgha ghatøyay zhakati tsa mbøzli mbø mæti, tø ndø kwøtiñ kwørakwø. ²² Njasa kwømavø ndø va mæti, ya tsamaba ci tø mbørkø kwøma Adamøy, tsøgha dza mbøzliy kwømavø zhakatishi mbø mæti tø mbørkø kwøma Yesøw kwørakwø. ²³ Ø na na nzana kiy, ya wa ndø na, lø tsa ci vøghwø zhakati tsa ci mbø mæti na tifa. A Yesøw Køristøw zhakatiy, ghøci ndø 'wa kwøma. Ma føca vici dza naa zhiniy zhøkø kiy, nza ni ci mbøzli zhakati gwanashi. ²⁴ Ma løy hwøm ki na, nza Yesøw Køristøw zamti hyeler lø mezhizhø shi gwanashi, mba'a ka børciy zhini ghøn tikø tø hidī. Ghalaba kiy, nza hidī madī ta kødi. Ka na dza na, høñ bøvø gøzli mazø, mba'a ðanavø kaa Hyala, Døy ki. Nza ghønzø nøy kwa ta møni mazø kwøtita. ²⁵ Sønzanvay, war ta møni mazø dza Yesøw Køristøw, pa' tø vici dza Hyalaa fati ka jaka ci gwanashi tø døvø ci. ²⁶ Kwa kørni ndø jaka tsa dza Hyala ta zamtiy, ghønzø na mætiy bø mbøzli. ²⁷ A møndi tsasliiti mbø Zliya, ma kø møndiy: Shiy gwanashiy fanambø Hyala kaa Zøghwø nzø mbø døvø ci, kø møndi. Sa gøzøkø møndi va tsøghay, aa søvørita wøzø, lø Hyalata na mbø døvø zøghwø nzøw. Sa nzanay, ghønzø fø na shi vaa dzømbø døvø ci. ²⁸ Sa ka

Hyala fanambø shiy gwanashi mbø døvø Zøghwø nzø kiy, ka zøghwø nzø va dza na, mba'a fambø ghøn tsa ci mbø døvø Hyala ghønzø Døy, ghønzø saa fanambø shiy va gwanashi mbø døvø ci. Nza Hyala møni mazø døkøn shiy gwanashi ya dza lø namaba bøla gwa'a ki.

²⁹ Tøkøtim kwøma, ya tø kwøma mbøzliy zløba va møndiy mananshi *batem, kwa pøtsa mbøzliy bøkøwøshi. Tawa zløba ghøshi mbøzliy mananshi batem, ndata kala zhakati tsa mbøzli mbø mæti tifa kiy, tawa zløba ghøshi møndiy mananshi batem ta mbøzliy bøkøwøshia? ³⁰ Ya ghøy kiy, ndata kala dza mbøzliy zhakati mbø mæti na, tawa zløba ghøy møndiy sasanøy ngøra'wø ya hwømba nzø gar bøkøwønya? ³¹ Nay ghwøy naa ngwarmøhira, njasa søømø viciy, war mbø miy mæti nza ghøy. Ø gøzanwøy ya, sa nzana mbø vøshee tø ghwøy sa jakømmø ghwømmø lø Ndø sløkømmø Yesøw Køristøw. ³² Yøn sanay, tøryñw søøkee mbø sa ngøra'wø va mbøzli tikø mbø mølmø Efesø, njasa mbøz ghøy lø shøkwadeshi. War ta shi tikø tø hidī pøn niy sa gøla ngøra'wø tsa vay, a shi dzee 'wara ti mbø ghwøy nighøa? Ndata kala zhakati tsa mbøzli mbø mæti tifa, tawa ghwømmø ni diba kia? Ghønzø tsøgha na, wøzøba dza ghwømmø møni njasa gøzø nihwøti mbøzli va, sa nø ghøshi va: «Zømø pø ghwømmø zømø shiy bøhø bøhø ghwømmø, ka sa shi sa, sa nzanay, ta bøkøwømmø dza ghwømmø høzlimø» kø ghøshi.

³³ Ka ngødiñwøy kwøma ma. Sønay tø ghwøy? Mba'a kø ndø dza kwa zøøtø lø mbøzliy mømøni *kwøma jikir nay, ta møy dza na mbø møni jikir nja ghøshi kwørakwø. ³⁴ Møniñwøyem ka mbøzli ka møhørlī, ka møni kwøma jikir na ghwøy ma. Yøn nighøy, ghwølashi na nihwøti mbøzli mbø ghwøy kala sønata Hyala ghøshi pa' sana. Va tsøgha gøzanwøy ya kwøma va, nza ha'wø mbøø ghøranwøy.

Njasa dza wøgha mbøzliy dzaa zhakatishi mbø mæti nza

³⁵ Nda nza tsahwøti ndø ni: Njaa njaa dza ndø zhakatiy mbø mæti kia? Sa ka na zhakatiy kiy, nja wa dza wøgha ciy nzaa? køy. ³⁶ Ntsaa døy gøla kwøma tsøgha na vay, hil na. Mba'a pø gha tsanwambø hwølfø mbø hidīy, pøseta ma na na, kar na tsanwambø gha va mbø

hidiy ghwabøta. ³⁷ Ghala pøtsa ka gha vaa tsøjwø shiy dzømbø hidiy, døjw tsa shi va ka ghaa ngwøbøtiw. Hwølfø na sa ka ghaa tsanjwambø mbø hidí, ya hwølfø ha na, ya hwølfø nihwøti shiy ghøshi. ³⁸ Sa ka ghaa tsøjwøti kiy, ka na dza mba'a pøøta, sa ka Hyala dza ki na mba'a ðanavø døjw njasa dí na. Ya namaba hwølfø shi za møndi gwa'ay, ghøngøn ghøngøn na takø døjw tsa shiy gwanashi.

³⁹ Ava tsøgha na vøgha saa piy tø ghwømmø sana ghøngøn tsa nzø kwørakwø ki. Kwøtita vøgha ndø ngøri, kwøtita vøgha saa dza sða, kwøtita na igwø tsa tø ghwømmø, zhini kwøtita na kølípø mbø yam kwørakwø ða. Tsøgha na.

⁴⁰ Ni mø ghwømmø shiy dífay, a ghøshi tifa kwøtishi, kwøtishi ni tikø tø hidí dífay. Kwøtiy mægøla tsa vøgha shi tø hidí, kwøtiy tsa tø ni mø ghwømmø. ⁴¹ Kwøtiy na mægøla tsa mbø tsa vici, kwøtiy tsa tir, zhini kwøtiy tsa sasørkwøhi ða. Ya kwa jipø shiy, ghøngøn ghøngøn na mægøla tsa tø mbø sasørkwøhi.

⁴² Ava tsøgha dza naa nza lø mbøzliy dzaa zhakati mbø møti kwørakwø ki. Na vøgha dza møndi vaa laghwa ndø kwa kwøli liy, ta ghwabøta dza nava nja hwølfø ha. Na dza ndø vaa zhakati mbø møti li vøgha kiy, ka dza navaa ghwabøw. ⁴³ Vøghaa niy laghwa møndi va ndø li kwa kwøli gømgø na, kala børci mbø, sa ka na zhakati mbø møti na, vøgha ka tøbø lø børci mbø dza naa nza. ⁴⁴ Ghala pøtsa ka møndiy la ndøy, sliw vøgha tsa ndø na sa ka møndiy lamti. Ma sa ka ndø zhakati mbø møti kiy, lø nahwøti vøgha dza Safø tsa Hyalaa ðanavø dza naa nza. Njasa nay ghwømmø va lø vøgha nza sliw ti ghwømmø tikø. A na ci vøgha dza *Safø tsa Hyalaa bøpø tifa kwørakwø ki. ⁴⁵ Ava tsøgha tsasli ti møndi mbø Zliya Hyala. Ma kø møndiy: Ma kwa tarja ntsa gha Hyala ngati, Adamø, mba'a viyanambø Safø piy ngøci, ta nza ghøci tø ghwømmø. Ma na Yesøw *Køristøw tsa nø møndi tsa, *Adam tsa kørøy, kø møndiy, ghøci na Safø tsa ðanshi yøwøn piy kaa mbøzli dø'wø ghøn tsa ci. ⁴⁶ Kwa tarja vøghaa nza tø ndøy, vøgha ðanavø Safø tsa Hyala ka naa nzaw. Vøgha nza sliw ti ka naa nza. Ma løy hwømmø kiy, nza na ðanavø Safø tsa Hyala vøgha tsahwø. ⁴⁷ Ma kwa tarja Adam tsa vay, ntsa tikø tø hidí na. Lø hidí ngati Hyala. Ma na Yesøw tsa nø møndi va kwa baka Adam, kø møndi naci kiy, mø ghwømmø

søøkø na. ⁴⁸ Njasa nza tsa tikø tø hidí va ndøy, tsøgha dza mbøzli tø hidiy nza kwørakwø. Njasa nza tsa søøkø va mø ghwømmø ndøy, tsøgha dza ni mø ghwømmø mbøzliy nza kwørakwø. ⁴⁹ Nana diy, war we' tsa ngati Hyala va Adam lø hidí na pa ghwømmø. Tø nahwøti vici taa nzay, we' tsa søøkø va Adam mø ghwømmø dza ghwømmø nza kwørakwø ki.

⁵⁰ A ngwarmøhira, avanta kwøma dæ gøzøjwø: Ka tsøhøy ndø tø pøtsa sløkø Hyala lø vøgha ci tikø tø hidíw. Ka dza shiy møti, ka ghwabøw jakøshi lø shiy ghwabø ma ya pa' hwømmø.

⁵¹ Avee dzaa gøzøjwøy kwøma mbømbø na: Ghwømmø gwanammø, ka dza ghwømmø bøkømmøw. Ø na dza naa nzay, ta zhøghøta dza vøgha ghwømmø dza gwanammø. ⁵² Sa ka møndi viyata tølímø kwa kørni vøghwøy, war zøkøw jøw, dza kwøma vaa møniva, nja møla'wø ka ndø vaa møla'wøti lø møtsø ci. War gakata ma tølímø vay, ta zhakatishi dza mbøzliy bøkøwøshi mbø møti, lø nahwøti vøghaa dzaa møti ma. Ma ghwømmø, ghwømmø niy dzaa tørbø mbøzli tø ghwømmøshi ni na, mba'a vøgha ghwømmø mbøerøta kwørakwø ki. ⁵³ Tsøgha dza naa nza, vøgha ghwømmø na nza ghwømmø li dzaa møti, ka ghwabøtay, ta zhøghøti dza Hyala ka vøghaa møti ma, kala ghwabø ma ghwøla.

⁵⁴ Ma sa ka vøgha ghwømmø na møti ka ghwabø zhøghøta ka vøghaa møti ma, kala ghwabø ma kiy, ma nza kwømaa niy gøzøkø møndi va mbø Zliya Hyala møniva ki. Ma kø møndi niy niy:

Møti tifa ghwølaw, døkødekø zamti Hyala.

⁵⁵ A møti,

kwøma kørøy tsa gha tsa miydala tsa niy møni gha kia?

Kwømaa darø gha va niy bøkøwø gha mbøzli li kia?

kø møndi niy ni.

⁵⁶ Nanzø va darø niy kwømmø møti va ta bøkøwø mbøzli liy, *kwøma jikir na va niy møni mbøzli na. Dzøghwa jikir kwørakwø ki na, mba'a kwømmø ni ci børci ghøra na sløni li shi søøkø tø *kwøma pøhøti Hyala. ⁵⁷ Ghønzø tsøgha kiy, 'wøsa pø ghwømmø man-anta kaa Hyala ghønzø saa møntømmø ka miydalahi, tø mbørkø sløni mønti Ndø sløkømmø Yesøw Køristøw tø ghwømmø.

⁵⁸ Ava va tsøgha kiy ngwarmøhira mbø nøy Yesøw Køristøw ni dí yay, garøjwøwøwø wøzø wøzø kwa kwal Hyala,

15:38 15:38 Ghava 1:11 15:43 15:43 Flp 3:20-21
6:63; 2Kwø 3:6, 17 15:49 15:49 Ghava 5:3 15:51
4:16 15:53 15:53 2Kwø 5:4 15:54 15:54 Ezay 25:8
15:57 15:57 Rm 7:24-25 15:58 15:58 16:13

15:45 15:45-49 15:21-22 15:45 15:45 Ghava 2:7; Zhj
15:51 1Tes 4:15 15:52 15:52 tølímø: Mt 24:31; 1Tes
15:55 15:55 'Wøzh 13:14 15:56 15:56 Rm 4:15; 6:14

kala gar kwəfəghə ma, kwa kwəma kwa kwəma pə ghwəy dza lə sləni Ndə sləkəmmə Yesəw Kəristəw ya hwəmba. A ghwəy sənay sləni tsəva ghwəy va mbə ghəra nʒə kaa ngəciy, ka dza naa nza gəmtaw.

16

Tsəhə shiy ta kəəti nihwəti mbəzliy nəw Yesəw mbə məlmə Zherəwzalem

¹ Nana kiy, e dī gəzənjwəy kwəmaa dzəkən shi dza ghwəy va ta tsəhə ta kəəti mbəzli Hyala mbə məlmə Zherəwzalem. Njasa niy gəzanshee va mənī kaa nihwəti mbəzliy nəw Yesəw tə hidī ka Galatəy, tsəgha pə ghwəy taa mənī kwərakwə. ² Ma ka ghwəy mənīy, njasa səkəkə vici dəmasə vay, ya wa ndə mbə ghwəy na, mba'a bəvə gəna njasa kəray ni ci bərcki, nza fəy kwətita. Ghalabā kiy, fəca kee tsəhəra na, war ka basə mənđi dzaa nza gwa'a tsəgha, kala nza ghwəy zhiniy kəslimbə ghən mbə tsəhə gəna dība. ³ Sa kee tsəhəra mbə ghwəy taa nzy, nza ghwəy gəzara mbəzli təravə ghwəy ta vəli gəna dza ghwəy vaa basəti ta dzəmbə məlmə Zherəwzalem. Ma ka nzee tsaslanavəshi zliya ta dəvə shi ghəshiy madī. ⁴ Mba'a kə dzaa nza gar dzee lə yəndəy kwasəbəshi na, nza ghəy dzanəy li shi.

Kwəma dī Pəl dza ta mənī nʒə

⁵ Ta dzəti hidī ka Masədəwan dzee. Ma sa kee kəramti dzee tə hidī va kiy, ma nzee tsəhə mbə ghwəy, ta nighənjwəy. ⁶⁻⁷ Mbə nana bəshiy, mba'a kə Ndə sləkəpə zləbati na. E dī yən hyayvara mbə ghwəy. Ka dēe yən zhiniy tsəhə mbə ghwəy ta kədiy sədəe gwa'a tsəghaw. E dzaa hyayvara mbə ghwəy bərkee. Mənmən na mba'ee waramti ya ghəli mbə ghwəy. Ma sa kee madī ta dzara, ya kwamafā dzee dza ki na, nza ghwəy kəətira. ⁸ Nana diy, ta nzata nza dzee tikə mbə məlmə ka Efesə pa' tə tir makwaghwa Pəntəkəwətə. ⁹ Sa nzanay, a Hyala ghwənəmtəra kwal ta ghəra sləni tərənjw na tikə mbə məlmə na. Ya war tsəgha na ka mbəz lə ya dājshī dība.

¹⁰ Mba'a kə Timətə tsəhəy mbə ghwəy, ka'wəti tə ghwəy, wəzə. Mba'a ghəci nzyəy kwa jipə ghwəy, kala hazlənī tība. Sa nzanay, ghəci kwərakwə na, ndə ghəra sləni tsa Ndə sləkəmmə na njasa nzee va. ¹¹ Əntaa ndə mbə ghwəy

fə ndərəə dzəti ma. Sa ka na madī ta dzay mbə ghwəy, kəətiti tə ghwəy nza ghəci mbəə zhikəy zhəvəghee lə zərkə. Sa nzanay, mbə ndəghə zhəkə tsa ci nza ghəy tikə, lə nihwəti ngwarməhimmə.

¹² Ma na ndə nja tsahwəti zəməmmə Apələsə nacy, dāj na sədəe mbə bānci bərcki, ta dza ghəciy dzəmbə ghwəy kwasəbə nihwəti ngwarməhimmə. Ka tsəhərəe nana diw, kə. Sa ka na kwəməvə kwaləy, ta tsəhə dza naa dza.

Kwa kərni ci kwəma Pəl, lə səkəwəpə tsa ci

¹³ Ma kiy, mənī tə ghwəy məhərli, mba'a ghwəy garənjwəy lə bərcki tə kwəma Hyala yivə ghwəy va mbə nefer ghwəy. Garənjwəyəm zhər zhər kwa kwal Hyala, mba'a ghwəy mənīnjwəy ka mbəzli nza bərcki və shi. ¹⁴ Ya nīmabā shiy mənī ghwəy, lə dī pə ghwəy mənishi.

¹⁵ Zhini dība kiy ngwarməhiray, a ghwəy sənay, kar Sətəfanəsə ghəshi lə mbəzli kəghi tsa ci na kwa tanja mbəzliy ghāa banavə nefer shi kaa Yesəw mbə mbəzli tə hidī ka Akay gwa'a gwa'a. Dzəghwa tərənjw ghəshi jihəhwəvashi ta kəəti mbəzli. ¹⁶ Gəla mbəzli tsəgha ni vay, ə pə ghwəy dī fəti və shi, ka dī fəti va nihwəti mbəzliy jihəva, mbə ghəra sləni kwa zərə kwətīj na li shi.

¹⁷ Tərənjw vəshire ta səkəkə tsa kar Sətəfanəsə tsa, lə Fərtəwnatəsə, mba'a Akayəkəwəsə. Njasa nza ghwəy tikə favee vəghee. ¹⁸ A ghəshi dəpətəra nəfə tsee, njasa niy dəpətənjwəy ghəshi va tsa ghwəy nəfə kwərakwə ghala pətsaa niy nza ghəshi va mbə ghwəy. Gəla mbəzli tsəgha ni va kiy, sənay tə ghwəy fə bamaa dzəti shi.

¹⁹ Mbə səkəwənjwəy na jakəvahi mbəzliy nəw Yesəw tikə tə hidī ka Azəy. Mbə səkəwənjwəy na kar Akilasə ghəshi lə Pərishil lə slən tsa Ndə sləkəmmə Yesəw *Kəristəw, tsəgha mbəzliy nəw Yesəw basəva ta cə'wə kəghi tsa shi səkəwənjwəy dība. ²⁰ Zhini mbə səkəwənjwəy nihwəti ngwarməhimmə mbə nəw Yesəw tikə gwanashi dība. Səkəwəti tə ghwəy ghən tsa ghwəy kwa jipə ghwəy njasa kəray səkəwəva tsa mbəzli Hyala.

²¹ Avey səkəwənjwəy, yən Pəl də'wə ghən tsee kwərakwə ki. Yən tsasliwəy na səkəwəpə tsa sana lə dēeve.

16:1 16:1 SləniKY 11:29-30; 2Kwər 8:1-9 **16:5** 16:5 SləniKY 15:21; 2Kwər 1:15-16 **16:6-7** 16:6 Rm 15:24
16:6-7 16:7 4:19 **16:8** 16:8-9 SləniKY 19:8-10 **16:10** 16:10 Timətə: 4:17 **16:12** 16:12 Apələsə: 1:12
16:13 16:13 15:38; Cem 31:25; Ef 6:10 **16:14** 16:14 8:1; Zhj 13:34; Rm 13:8-10; 2Kwər 6:6; Gal 6:10; Ef 5:2
16:15 16:15 Rm 16:5; Stefanəsə: 1:16 **16:18** 16:18 Flp 2:29; 1Tes 5:12 **16:19** 16:19 Rm 16:5; Azəy: ShiZhj
1:4, 11; Akilasə ghəshi lə Pərishil: SləniKY 18:2 **16:20** 16:20 Rm 16:16 **16:21** 16:21 Gal 6:11; Kwəl 4:18; 2Tes
3:17; Flm 19 **16:22** 16:22 Gal 1:8-9; ShiZhj 22:20

²² Kala di kwëma Ndë slëkëmmë Yesëw kë ndëy, mba'a Hyala bazlamti tsava ndë «*Maranatha*», ë pë ghaa sëäkë Ndë slëkëjëy.

²³ Mëntëjwëy wëzë hwër tsa ci Ndë slëkëmmë Yesëw Këristëw gwanarjwëy.

²⁴ Mbë dñjwëy nzee, të mbërkë jakëva tsa ghwëmmë lë Yesëw Këristëw. Ava tifa këräyee, nza ghwëy nza ki.

**Kwa bakë zliya tsasli ti Pël
kaa ka
Kwërintë
Kwëma dza ghwëmmë
gha sënataa dzëkën zliya
na**

Ma zliya nay, ghënzë na zliya ka ghwëmmë vaa har kwa baka zliya tsasli ti Pël kaa ka Kwërintë. Nanzë kiy, a Pël tsaslanaghëshi nahwëti zliya, kwa jipë kar kwa taja Kwërintë lë kwa baka Kwërintë (Nighëm mbë vëh 2:4 mba'a 7:8-9, 11). Nava zliyay, tsëhëta na va ghwëmmëw, aa zata.

Mbë zliyaa zata vay, tërënjw nabëhwë Pël mbëzli mbë mëlmë ka Kwërintë lë bërciy dzëkën shi jikir ni ghënghën ghënghën. Ma lëy hwëm zliya va na, mba'a Pël niy ghwënyay ntsa nza ghëshi li, Tite, ta dza ta nighëti shi, nda zlëbavë kwëma ci va ghëshi, nda kala zlëbavë ghëshi? Ma sa zhëghëkëvay Tite ki na, mba'a gëzanci kaa Pël, a ka Kwërintë tsati titihwë tsa shi, kë (Nighëm mbë vëh 2:12-13 lë 7:6-16). Dza nihwëti mbëzli mbë ka Kwërintë mba'a ghëshi banakati nëfë tsa Pël, sa në ghëshi: «Ndë kwal tsa Yesëw na Pëlëw» kë ghëshi.

Ma sa favë Pël tsëgha ki na, na tsasli na zliya na ki. Ma ghala vëghwë tsa vay ghëci mbë mëlmë Masedëwan na, mbë wë kwa mahkana wë ci.

Avanay njasa nëwva kwëma mbë zliya na:

Vëh 1:1-11 Pël gëzanshi kaa ka Kwërintë njasa sahwe na ngëra'wë dalala të hidï ka Azëy, lë njasa mbëliti Këristëw mba'a dëpanati nëfë tsa ci.

Vëh 1:12 pa' të vëh 2:1-11 Pël gëzë kaa ka Kwërintë nda sa wana bashamti na dza ta wë vëshi, zhini ka gëzanshi a ghëshi pëlay ntsaa banakati nëfë tsa Pël va mbë nefer shi.

Vëh 2:12 pa' të vëh 6:1-13 Ka ghëra slëni kaa Yesëw na kar Pël. Vë kwëma ghëshi na shi bërci ta mëni ya namaba kwëma. Ta jakë mbëzli lë Hyala ghëra ghëshi.

Vëh 6:14-18 Pël gëzë kaa ka Kwërintë nza ghëshi ndëghwë ghën tsa shi va jakëvaa dzëmbë mbëzliy nëw ma Hyala ta mëni kwëma shi va jikir na.

Vëh 7 Pël gëzë njasa vëshiy na ta kwëma ka Kwërintë

Vëh 8 mba'a vëh 9 Pël bë bërci kaa ka Kwërintë nza ghëshi mbëwë këramti tsëhë gëna ta këëti ka cicikwë të hidï ka Zhëwde.

Vëh 10 pa' të vëh 13 Pël canshi kaa ka Kwërintë dza kwa kwal dënj, nza ghëshi mbëwë sënay wëzë wëzë, ghëciy, ndë kwal tsa Yesëw na, kë ghëshi. Yesëw banavë na bërci ta ghëra slëni va. Ya ghëci dë'wë ghën tsa ciy, daw na bërci ci, bërci Yesëw na shi kën. Ya të sa vanay, wëzë na ka Kwërintë zlëbavë kwëma ci.

Sëkwëpë tsa Pël

¹ Yën tsasli na zliya na, yën yën Pël, ntsa tarëvë Hyala, ta nza ka ndë kwal tsa Yesëw *Këristëw. Ghëy lë zëmëmëmë Timëtë tsasliñwëy na, kaa ngënjwëy ghwëy mbëzli Hyala nëw Yesëw mbë mëlmë ka Kwërintë, lë kaa nihwëti mbëzliy zlëbavë kwëma Yesëw Këristëw gwanashi të hidï ka Akay gwa'a gwa'a.

² Mëntënjwëy wëzë hwër tsa nzë Dëmmë Hyala, ghëshi lë Ndë slëkëmmë Yesëw Këristëw, mba'a ghëshi ndanjwëy zërkë mbë nzëy tsa ghwëy.

Pël mananta 'wësa kaa Hyala sa dëpanati na nëfë tsa ci

³ Fal Dëy Ndë slëkëmmë Yesëw *Këristëw ghwëmmë. Sa nzanaa didi ndë zhëhwër ta mbëzli. Ghënzë na Hyalaa dëpëmëmë, ya mbë tsamaba ngëra'wë gwa'a. ⁴ War mbë këëtinjëy ka naa nza ya hwëmba nza ghëy mbë sa ngëra'wë, ta mbë ghëy dza ta dëpë gëla mbëzli mbë sa ngëra'wë nja sa ghëy va, lë kwal tsa dëpëtënjëy na va kwërakwë. ⁵ Kwëma dëe gëzanjwëyëy, a Yesëw Këristëw sahwe ngëra'wë tërënjw, ghëy kwërakwëy, mbë sa ngëra'wë nza ghëy tërënjw. Va tsëgha dëpëtënjëy Hyala nëfë tsa ghëy tërënjw kwërakwë, sa nzana jakëjakë ghëy lë Këristëw. ⁶ Ya ngëra'wë sa ghëyëy, ngëra'wë tsa va na, ta mbëwë mëtsëhënjwëy bërci a ghwëy mbëwë jihëva na, lë ta mbë ghwëy garënjwëy tidid' kwa kwal Hyala. Mba'a kë Hyala dëpëtënjëy nefer ghëy ba na, war ta mbë ghwëy kwëmavë bërci ndahwë nefer ghwëy ta së'wa ngëra'wë kwërakwë njasa sa ghëy va na. ⁷ Sa ka ghëy tëkëë dzëkën kwëma ghwëyëy, a ghëy sënay shiy tifa taa bantënjwëy kwa kwal Hyalaw. Kwäsëbë ghëy nza ghwëy mbë sa ngëra'wë tsa kwëtij tsa, va tsëgha, ta dëpëtënjwëy nefer ghwëy dza Hyala kwërakwë nja shi ghëy va.

⁸ Difa kiy ngwarmahiray, a ghëy dî ghwëy sënay dzækën ngëra'wë tsa sahwe ghëy tërënjw tsa të hidî ka Azëy. Ghala pëtsaa nza ghëy të hidî vay, tërënjw sahwe ghëy ngëra'wë, pa' ka tanjëtî bërci ghëy. Niy tëkëtî ghëy na, a ghëy taa nza të ghwëmënëy, pë ghëyëw. ⁹ Na katanj nay, war ta bëkwënëy dza ghëy niy zëzëtî ghëy. Mbalaa Hyala mënti na kwëma va tsëgha, vantaa ghëy dzaa bërkëtî na, lë bërci ghëy nzënëy ghëy tikë të hidî, pë ghëy, ka këli ghën tsa ghëy gëm, kala zëzë ma, Hyala fëynjey na ma nza ghëy të ghwëmënëy, pë ghëy. Mbë dëvë nzë, ka ghëy zlanay ghën tsa ghëy gwa'a, ghënzë saa mbëë zhanakati mbëzliy bëkwëshi sati mbë mëti. ¹⁰ Ghënzë mbëlikëvërinjey na mbë miy mëti niy dza ghëy va ta mëtinjey katanj katanj va ngëra'wë tsa va. Tsëgha dza naa mbay mbëlikëvërinjey, ya mbë tsahwëti ngëra'wë fa. Na katanj nay, a ghëy sënay, ta mbëlantënjey dza naa dza sëvëri mbë tsahwëti ngëra'wë difa. ¹¹ Ghwëy kwërakwëy, ta cë'wë dza ghwëy të ghëy, a Hyala dzaa favë cë'wë mbëzliy dënj ni. Mba'a dzaa mëntënëy wëzë hwër tsa nzë, ma ka nza mbëzliy dënj mananta 'wësa kaa Hyala tërënjw të kwëma ghëy va tsëgha ki.

Pël gëzë kwëma bashanti na zhaa zhëmbë mëlmë Kwërintë vë

¹² A ghëy dî gëzënjwëy kwëma nza nëfë tsa ghëy mbë vëshi ti. Mbë nzëy tsa ghëyëy, mbë cinjey na nëfë tsa ghëy, mba'a ghëy sënay njasa nza nzëy tsa ghëy wëzë va Hyala kwa kwëma mbëzliy të hidî, lë va ghwëy gwa'a. Kwatama va ghwëy bay na, a ghwëy sënay, lë kwal tsa katanj katanj tsaa nzëy tsa ghëy kwa kwëma Hyala. Nzëy tsa ghëy vay, lë sënata kwëmaa sëkë va ndë ngëri nzëyti ghëyëw. Hyala mërshi naa këtitënëy lë wëzë hwër tsa nzë. ¹³⁻¹⁴ Sa bërkë neyey, a ghwëy dzaa mbay sënata tsëgha, sa nzanay, ya mbë kwëma tsaslinjwëy ghëy dzëtî zliyay, nahwëti kwëma tifa mba'a mbëta, kala gar mbay ghwëy jangëtî, ka favë kwëma dî na gëzëw. Pa' sënzënvay, ka favë kwëma dî ghëy gëzë ghwëy gwanataw. Kwa kwëma jëwëy, ta favë kwëma ghëy dza ghwëy wëzë, fëca vici dza Yesëw Ntsaa slëkëmmë zhëghëvaa zhëkë. Ghalaabay, ta vëshi dza ghwëy dza ta kwëma ghëy tërënjw, ghëy kwërakwë na, ka vëshi ta kwëma ghwëy ki.

¹⁵⁻¹⁶ Sa nzana mba'ëe sënay katanj, a ghwëy dzaa mbay favë kwëmee pënëy.

Maa niy dëe dza kwa ghwëy, mba'ëe tsavënjwëy yashi, yën dza ta dzëmbë mëlmë Masedëwan. Sa kee kafë mbë Masedëwan difa na, nzee zhëkë kwa ghwëy kwa ghwëy, ta sëkwëtënëy kwa baka, ma nza ghwëy katara ta nza, sa kee madî ta dzëtî hidî ka Zhëwde. Ma tsëgha ki na, bakë sëtëe niy dzee kwëmavë kwal tsaa këtitënëy. Ëy, ma dzëghwa ki na, kala tsëhëree.

¹⁷ Ghala viciy niy gëzee va ta tsëhë dzee mbë ghwëy, pënëy, kwataka lë miy niy gëzatee kwëma va tsëgha, në ghwëy na? Kwëma në ya tsa' dzee ta mëni pënëy, tawa bëvë ghwëy kwëmee njä kwëma mbëzliy të hidî? A na mbëzliy të hidîy, yë, ta mëni dza ghëy, ka ghëshiy ni, ghëshi kala dzaa mëni. Aw bay na, ka dza ghëy mëniw, kë ghëshi, ghëshi këë dza ta mëni. Tsëgha nzee na na yaw.

¹⁸ Ë gëzënjwëy ya, kwa kwëma Hyala ghwëmë katanj na. Kwëmaa niy gëzënjwëy ya vay, kwëma katanj na, sëkëe gëzëhwënjwëy kwëma bakë bakëw. ¹⁹ Sa nzanay, kwëma Yesëw Këristëw Zëghwë Hyala na sa gëzënjwëy ghëy, ghëy lë Shilasë, mba'a Timatë. Na na Yesëwëy, ya hwëmba na ka gëzë kwëma na bakë bakëw. Kwëma katanj na ka naa gëzë ya hwëmba. ²⁰ Na kwagwa'a nay, sëvëri mbë Yesëw *Këristëw sënay ghwëmmë a Hyala mënti kwëmaa niy gëzëkë na, pë ghwëmmë. Të kwëma ci va ka ghwëmmë gëzë: «*Amin, tsëgha na!» pë ghwëmmë ta fë bamaa dzëtî Hyala. ²¹ Zhini difa kiy, Hyala va dë'wë ghën tsa nzë garëtënëy na kwa kwal tsa nzë tsa. Ghwëmmë lë ghwëy, gwa'a, sa tëravëmmë na jakëtëmmë të slën tsa Këristëw, a ghwëmmë mbëë nza ka mbëzliy nze. ²² Dza na mba'a fati lamba nze të ghwëmmë, ta mbë ghwëmmë nza ka shi nze, mba'a fambëmmë Safë tsa nze dëwdëw tsa mbë nefer ghwëmmë. Njana ndammë na Safë tsa nze dëwdëw tsay, a ghwëmmë sënay, ta ndammë nihwëti shi gwanashi ni gëzëkë na dza na.

²³ Ma shi bashamtee dza kwa ghwëy kwa ghwëy yën dzëmbë mëlmë Masedëwan tiy, a Hyala sënay, manakënrä ngwëvë ghënzë yën këë sla dzërvë, ta wëzë tsa ghwëy nzëyree kala dza maa dzëmbë Kwërintë. ²⁴ Ka dî ghëy mëninjey ka mbëzliy slëwanjwëy mbë nëw kwëma Hyala ghwëyëw. Sa nzanay, a ghëy sënay, a ghwëy garënjwëy wëzë lë bërci të kwëma Këristëw. Na na ghëyëy, war gëzënjwëy na ghwëmmë jakëtî miy tsa

ghwømmə gwanammə, ta mbay nefer ghwəy hənishi wəzə, rəniki kwa kwal tsa Hyala na na ghəy gwa'a tsəgha.

2

¹ Ava ghənzə na kwəmaa bashamtəra zhaa dzəmbə məlmə ghwəy ge'i ghala vici va. Kala tsəgha, war mba'a pən tsəhəra ghalaba nzay, ta zhini niy dza nefer ghwəy zhənyəw tərənjw nza ba. ² Sa ka na nza, tsəhə tsee vəgha ghwəy, mba'a nefer ghwəy dzaa zhənyəw kiy, ka dza tsəhwəti ndəə nza tifa ghwəla ya kwətiŋ mbə ghwəy, mba'a taa məntəra kwəma gar vəshi nəfə tsee ti, sa dza naa nza, sati sati nefer ghwəy gwanənyəwəw.

³ Ava va tsəgha təkətəe, wəzəba tsasli tsasli tsaslēghənyəwəe kwəma va pən, va tsəgha niy tsaslēghənyəwə ya nahwəti zliya va. Kala tsəhəe də'wə ghən tsee. Sa nzanay, e sənay mba'a pən tsəhəra də'wə ghən tsee ghala pətsa va nzay, kwəma gaga niy dza nəfə tsee sati va kwəma ghwəyəw. Əy, ma təbə na nza kiy, ghwəy na shiy niy dzaa vəshitəra nəfə tsee nza. Na katanj katanj nay, e sənay, war mba'a kə nəfə tsee vəshiyəy, ghwəy gwanənyəwəw kwərakwə na, mbə vəshi dza ghwəy nza kwasəbee.

⁴ Ma ghala pətsa tsasliŋwəy ya va zliya tsaslēghənyəwə ya vay, Pa' lə wahəta niy wahəhwee, ka təkə kwəma tərənjw. Ya tsəgha niy nzana kiy, əntaa ghwəy taa təkə na, ta mbə nefer ghwəy zhənyəw tsaslitəe zliya va tsəgha, pə ghwəy ma. Əhənj, ta mbə ghwəy sənay e dīnjwəy tərənjw pə ghwəy, va tsəgha tsaslitəe tsəgha.

Pəlayəm ntsaa məntənyəwə *kwəma jikir na mbə nefer ghwəy

⁵ Mba'a kə tsəhwəti ndə mənti kwəmaa zhəpə mbə nəfəy, kaa ngəra də'wə ghən tsee məntəra na kwəma vaw, kaa ngənyəwəw gwanənyəwə na. Aw bay əntəe dzaa kabəti gəzə kwəma na, ma kwəma ci vay, jəwə zhanati na kaa nihwəti mbəzli, nihwəti na, tərənjw zhanatishi. ⁶ Njana nzana, daj mbəzli mbə ghwəy, dzəghay i ci kiy, a ghwəy mbay zlay, wəkə na tsəgha. ⁷ Nana kiy, pəlayəm jikir tsa mənti na va mbə nəfə tsa ghwəy. A ghwəy gəzanci kwəmaa dzaa dəpanci nəfə tsa ci. Kala tsəghay, ta nəfəy dza naa dza dalala, ka nəfə dzay, mba'a zhiniy zamti. ⁸ Va tsəgha, ə cə'wənyəwəy ya nana kiy, manancim kwəmaa dzaa cinti dī tsa dī

ghwəy kwəma ci. ⁹ Ma nahwəti zliya niy tsaslēghənyəwə ya vaa dzəkən kwəma vay, war ta mbəə fati kwəma ghwəy niy nə ya. Ta mbəe sənay nda ka yi fati ghwəy ta kwəma gəzənyəwə ya gwanata. ¹⁰ Mba'a pə ghwəy pəlay jikir tsa mənti ntsa va vay, yən kwərakwə na, ta pəlay dze. Ta na tsee ghənəy, e pəlay ntsa va mbə nəfə tsee, ya tsəgha məntəra ma na kwəma jikir na də'wə ghən tseyey, e pəlay mbə nəfə tsee mbəradzəy, kwa kwəma *Kəristəw gəzee, war tə mbərkə kwəma ghwəy. ¹¹ Vantaa *ndə jaka tsa Hyala dzaa bəhwə ghən kən ghwømmə lə kwəma ci, va tsəgha gəzee tsəgha. Sa nzana, mba'a ghwømmə sənata tsəhwəli ci gwa'a gwa'a, njasa dī na war pəla kwal tsa kəsəyəmmə lə kwəma.

Pəl gəzəə dzəkən vəghwə tsa mənhwə na mbə məlmə Tərəwasə

¹² Dzee tə nahwəti vici kiy, mba'ee kafəra, ka dzaraa dzəmbə məlmə Tərəwasə, ta dzaa gəzanshi kwəma *Kəristəw wəzə na kaa mbəzli mbəba. Dzəghwa ndəs yən tsəhəra mbə məlmə va. Ma sa tsəhəree na, mba'ee nay njasa gwəmantəra Kəristəw Ntsaa sləkəmmə kwal wəzə wəzə ta gəzanshi kwəma Hyala kaa mbəzli. ¹³ War ma məhərlee na, hənita tēpə sa kəsəy mee Titə zəməərə tsa mbə nəw Yesaw mbə məlmə vaw, ghavəe tsəgha ki, kafə yən kafəra, nza ghwəy nza, pən kaa mbəzli kwa kwal Hyala mbə məlmə Tərəwasə tsəgha. War ka dzaraa dzəti hidī ka Masedəwan.

Məni miydala tə mbərkə Yesəw Kəristəw

¹⁴ 'Wəsa pə ghwømməə mananta kaa Hyala tərənjw. Sa nzana mba'a *Kəristəw məniy ndə bərci tsa gwəramti. Tə mbərkə bərci Kəristəw ki na, mba'a Hyala məntənyəwə ka ka ha waza kwasəbə ci. Dzəghwa mba'a ghwənanəy ta dzaa gəzə kwəma ci kaa mbəzli ya pa' kwəmafa gwa'a. Ma kwəma gəzanshi ghəy va kaa mbəzli ki na, nja zən 'wərdi wəzə na va nəwamti pi gwa'a gwa'a lə zən tsa nzə na. Ta mbə mbəzli tə hidiy sənay Kəristəw. ¹⁵ Mba'a ghəy məniŋyəwə ka 'wərdiy zən wəzə na, sa vələnta Kəristəw vəli li kaa Hyala. Ma zən tsa zən ghəy va ki na, ka zənanshi kaa mbəzliy dzaa mbəlishi, lə kaa niy dza zashi gwa'a. ¹⁶ Mbəzli nza Hyala mbə mbəlishi, zən tsa wəzə tsa zənanshi ghəy, ka zləba kwəma gəzanshi ghəy ghəshi, dzəghwa mba'a ghəshi kwəmavə piy tsa kədi ma.

Ma va mbøzliy dzaa zashi na, zøn tsa gømgø tsa zønanshi ghø, ka bøkwe ghøshi vø kwa kwøma Hyala. Øy, kwømaa tsava ntsaa dza vaa ghøratl sløni tsøgha na va lø børci cia? Ghøci tifaw! ¹⁷ Sa nzana, mba'a Hyala ghwønanø y ta ghøranta sløni, va tsøgha nza børci va ghø. A ghwø m sønay daj na nihwøti mbøzliy dī zhøghø døvø shi lø gøzø kwøma Hyala, war ta kwø mavø gøna shi gwa'a tsøgha. Ma ghø y na na ghø yø, mønti kwøma Hyala ghø y ka shiy zhøghø døvø. War kwøma Hyala ka ghø y gøzanshi kaa mbøzli lø nøfø tsa ghø y kwøtiñ kwa kwøma nø. Sa nza ghø y mbøzliy ghørancil sløni kaa Køristøw.

3

Ghøghøn na *sla kiri tsa slati Hyala lø mbøzli kwatana lø tsa sønønvø

¹ Kwøma gøzø ghø y va tsøgha kiy, nda avashi zhiniy zhimbøshi mbø køli ghøn tsa shi dza ghwø y ni kia? Na na ghø yø, ka dī ghø y møndiy tsaslavønø y zliya ta mbøø cinø y na, *ka kwal Yesøw nza ghø y katan pø ghø yø. Døw ghø y va ghwø y øa na, tsaslavønø yøm zliya ghø y dza, ta mbøø dzaa canshi kaa nihwøti mbøzli, pø ghø yø. Ma na nihwøti mbøzliy, a ghwømmø sønay tsøgha ghøshiy møni. Na na ghø yø, kar ghø y møni tsøghaw. ² Na na ghø yø, ghwø y dø'wø ghøn tsa ghwø y mønijnø y naa zliya ta døvø ghø y. Sa tsaslambønø y Yesøw *Køristøw mbø nefer ghø y. Ya tsamaøa ndø gwa'ay, a mbay sønata, ka jangøti zliya va ghøci. ³ Ghwazhø ghwazhø sønay ndø ya wa ndø: Ghwø yø, zliya tsasliti Køristøw, mba'a ghwønanø y li ta døvø ghø y nza ghwø y. Zliya vay, tsasliti Køristøw lø yam ka møndiy tsasli zliya li shiw, lø *Safø tsa Hyalaa piy tsasliti na. Zhini øay, tsasliti naa dzøti hørezli øøla'i øøla'i niw, mbø nøfø tsa ke ngøri tsasliti na.

⁴ Sa wana gøzø ghø y tsøghay, sa nzana mba'a Køristøw citønø y, Hyala ghwønanø y na, kø. ⁵ A ghwømmø sønay ghø y dø'wø ghøn tsa ghø yø, daw na børci ghø y ta møni sløni va, pø ghwømmø. Hyala øønø y na børci ghøra ghø y va sløni va li. ⁶ Ghønø ndanø y na børci ta nza ghø y ka ghøra sløni nø. Ta dza ghø y gøzø kwøma kaa mbøzliy dzøkøn yøwøn sla kiri tsa slati na lø mbøzli. Kwøma jakøva tsa 'war'war tsa vay, møniy na nja *kwøma pøhøti Hyala va niy tsasliti møndi kwatanaw. Safø tsa Hyala døwøføw tsa cinø y na kwal, njasa ka ghø y møni.

Ma kwøma mbø kwøma pøhøti Hyala niy tsasliti møndi niy nzay, dzømbø møti øø na mbøzli kwa kwøma Hyala. Ma na Safø tsa Hyala døwøføw tsay, piy tsa dzaa kødī ma ka naa øø kaa mbøzli.

⁷ Ma niy nza mbøradzø y, dzøti hørezli balivø møndi niy tsaslanati Hyala kwøma pøhøti na kaa mbøzli. Ghala pøtsa øø na kwøma pøhøti na va kaa *Møyizø y, mba'a mbøzli niy nay shøndøkø tsa dikø tsa nø. Pøtsa mbø kwøma Møyizø na, ka mbøø nja vici va shøndøkø tsa nø va. Ghala pøtsa va na, shan niy nza ka *Izørayel ta nighø pøtsa mbø kwøma Møyizø, sa bamamshi na tønø y, va tsøgha niy nza na kala dza shøndøkø tsa vaa nzaynza. A ghwømmø sønay kiy, mbøzli bøkwe bøkwe ni na mbøzli kwa kwøma Hyala va kwøma pøhøti na. Kwa vøghwø tsa nza na, mba'a kwøma pøhøti Hyala, ghønø saa øø mbøzli dzar kwa øøla møti søvørita lø ci shøndøkø tsa Hyala kiy, ⁸ hanafa sa ka Safø tsa Hyala ghøra sløni mbø mbøzli shøkøna. Tønø y øa ghalafa dza shøndøkø tsa Hyalaa civa. ⁹ Va kwøma pøhøpøhø nay, mbøzli gwanashiy køsø y ngwøvø Hyala. Kwa vøghwø tsa nzana mba'a kwømaa øasø ngwøvøø dzøkøn mbøzli cikøvøri shøndøkø tsa Hyalay, hanafa yøwøn jakøva tsa ghwømmø lø Hyala ghøci saa møntømmø ka mbøzliy dzaa mbay garø kwa kwøma Hyala kala hazløni tifa shøkøna. Tønø y øa ghalafa dza shøndøkø tsa Hyalaa civa. ¹⁰ A møndiy mbay gøzø, ma kwøma pøhøti Hyala va niy ci shøndøkø tsa Hyala kaa mbøzli kwatanay, ka cimmø na nanaw. Sa nzanay, dza kwa tsahwøti kwal ci Hyala shøndøkø tsa nø kaa mbøzli nana, ka tanøti tsa kwatanaja. ¹¹ Kwa vøghwø tsa nzana, mba'a shøndøkø niy nza tø jakøva tsa kwatanaja ghøci saa niy nza ta vøghwø jøwø tsøtsø y, hanafa jakøva tsa dzaa nza ta pa' kwa ndimndim shøkøna. Tønø y øa ti dza shøndøkøø nza.

¹² Sa sønay ghø y kwøma katan naa sa gøzø ghø y va gwanata tsa nø, pø ghø y, va tsøgha mbø yø ma ghø y nahwøti kwøma mbø ya jøw tsøtsø. ¹³ A na Møyizø niy nza mbøradzø y, ghala vøghwø tsa øarva shøndøkø tsa Hyala mbø kwøma ci na, aa niy kølati pøtsa mbø kwøma ci lø kadibø, sa niy dī ma na ka Izørayel sønay njasa øarva shøndøkø tsa va. Na na ghø yø, ka møni ghø y nja sa Møyizø va niy nzaw. War bazhø bazhø gøzø ghø y na ghø y kwømaa søvøriy dzøti ngwøla kaa mbøzli. ¹⁴ Ma ka

2:17 2:17 4:2; Flp 1:15-17; 1Tes 2:3, 5, 10; 1Pi 4:11 3:1 3:1 5:12; 10:12; SløniKY 18:27 3:2 3:2 1Kwø 9:1-2
 3:3 3:3 Søvøri 24:12; Zher 31:33; Ezhek 36:26 3:5 3:5 2:16; Rm 15:18 3:6 3:6 Zhj 6:36; Rm 7:5-6; 8:2, 6, 10;
 1Kwø 11:25 3:7 3:7 Søvøri 34:29-30 3:9 3:9 Rm 8:2, 33; Gal 3:10 3:13 3:13 Søvøri 34:33-35 3:14 3:14
 Ezay 6:10

Izërayel niy nza ghala pëtsa vay, caslakë niy nza mëhërlï shi, kala mbë ghëshiy favë shiy niy dï Hyala canshi mbë kwëma va. War tsëgha na kwëma va vë shi ya pa' sana. Jangë ma ghëshi kwëma mbë zliya sla kiri tsa kwatanay, ka mbë ghëshi favëw. War ghwëlashi na ghëshi njasa nza pëtsa mbë kwëma shi mbëkwë mbëkwë lë kadibël tsa va. Va sa nzanay, war ghala sa ka ndë zlëbavë jakëy lë Këristëw ka kadibël tsa vaa mbëë barvay mbë kwëma ndë. ¹⁵ Tsëgha na ya pa' ndatsë, jangë ma ghëshi kwëma mbë zliya tsasliiti Mëyizëy, ka favë ghëshiy, war njasa nza mëhërlï shi këla këla lë kadibël ka naa nza. ¹⁶ Sa nzanay, war nja kwëmaa gëzëta va mbë Zliya Hyala mbëradzë dza naa nza, a kë niy niy:

Ya hwëmba zhëghëkëvay ma ndëë dzëmbë hwër Ndë slëkëpëy.

Ta bantëvashi dza shiy këlëti kwëma ci, kë niy ni.

¹⁷ Tsëghaa nava nanzë, sa nzanay, ma Ndë slëkëpë Yesëw Këristëw, ghëshi lë Safë tsa dëwdëw tsay, mbëzli kwëtij ni ghëshi. Ma mbëzli nza Safë tsa Ndë slëkëpë mbë ghëra slëni mbë shi kiy, mbëzliy gwëra ghën tsa shi na niva mbëzli. Bërci va kwëma pëhëti Hyalaa dzëkën shiw. ¹⁸ Nana ghwëmmë sënzënva ghwëmmë mbëzliy zlëbavë kwëma ciy, a kadibël barvay të mëtshëi ghwëmmë gwanammë, ka nay shëndëkë tsa mëni Ndë slëkëmmë Këristëw, bam bam kwa mëtshë ghwëmmë nja kwa nighëmti. Ma bama shëndëkë tsa ci va na, ka mëtshë zhëghëmmë kwa kwëma kwa kwëma, ta mëntëmmë nja ghëci. Ghalaba kiy, war mbë mëtshëhëva dza shëndëkë tsa ciy nzaa dzëkën ghwëmmë kwa kwëma kwa kwëma. Ava tsëgha na slëni ghëra Safë tsa Ndë slëkëmmë dëwdëw tsa mbë ghwëmmë.

4

Na na ghwëmmëy, daw na bërci ghwëmmë, a na Hyalay, shiy tibiaa tanjanati bërciw

¹ A ghëy sënay wëzë hwër tsa nzëë mëntënjëy Hyala, ndanjëy na slëni mëni ghëy va. Ava va tsëgha, ka dza her ghëy tëpëw. ² Ghëyëy, ka tsëhë dëvë ghëy ghëy dzëmbë mëmëni shi ha'wë ha'wë niw. Ka mbëmbë ghëy dzëkën shi mëni ghëyëw, ava tsëgha. Ka dadakë mbëzli ghëyëw, ka dï ghëy kabë dzërvëë dzëmbë kwëma Hyalaw. Ma na na ghëyëy, bazhë bazhë

ka ghëy gëzë kwëma katan na. Aa dï ghëy mbëzli gwa'aa sënay, mbëzli slar ni nza ghëy kwa kwëma Hyala, kë ghëshi.

³ Ya tsëgha nzë kiy, a nihwëti mbëzli tifa, kala favë kwëma Hyala gëzanshi ghëy va kaa mbëzli, mba'a ghëshi mënishï njasa mbëkway mëndi kwëma shi. War mbëzliy dzaa zamti piy tsa shi na shiy dzaa mbay ma favë kwëma va. ⁴ Sa favë ma ghëshi vay, sa nzana mba'a *ndë jaka tsa Hyala tsaa mëni mazë tikë të hidï dëjdëy mëhërlï shi vantaa ghëshi dzaa zlëbavë kwëma wëzë na va. Ka dï na ghëshiy nighëwë wanj pi tsaa mbërë vaa dzëkën shiw. Wanj pi tsa vay, sëvëri mbë kwëma wëzë na va gëzëë dzëkën shëndëkë tsa *Këristëw sëvëri na. Këristëw ghëci saa mënjëy nja Hyala, ya mbë namafa kwëma ci. ⁵ Ghala pëtsa ka ghëy gëzanshi kwëma Hyala wëzë na kaa mbëzliy, kwëmaa dzar kwa tsa ghëy ghën ka ghëy gëzanshiw. War kwëma Yesëw Këristëw kwëtij na sa ka ghëy gëzanshi mbëzli, ghëci na Ntsaa slëkëpë. Na na ghëy, ta na tsa ghëy ghënjëy, ka slëni ghëwëy nza ghëy gwa'a tsëgha, Sa ghwënanjëy Yesëw. ⁶ Ma kë Hyala niy ni ghala pëtsa nza na mbë nga shi të ghwëmmë gwanashiy: «Mënjëy wanj piy dzëti hidï, na kwëslï barvata!» kë niy ni. Sana sënzënva kiy, Hyalaa niy gëzë kwëma va va mbërambë na wanj pi tsa nzë va mbë nefër ghëy. Ma wanj pi tsa va ki na, ka ciñëy njasa nza shëndëkë tsa Hyala, sa mbërë na sëkë mbë kwëma Këristëw. Va tsëgha gëzanshi ghëy kwëma Hyala wëzë na kaa mbëzli ki.

⁷ Ghëy ghëy shiy gëzë kwëma Hyala kwa dimë va kaa mbëzliy, mbëzli ngati Hyala nza ghëy nja nihwëti mbëzli kwërakwë. Ya tsëgha nzë ki na, dza Hyala mba'a fambënjëy kwëma va mbë nefër ghëy. Ma kwëma mënti Hyala va tsëghay, ta mbë mbëzli sënay, ma bërci tërënjw ni va kwëmavë ghëy ta ghëra slëni vay, va ghëy sëkë ghëshiy, va Hyala dë'wë ghën tsa nzë sëkë ghëshi kë ghëshi në na. ⁸ Ghëy kiy, tsahwëti ngëra'wë tifa kala sëkëë dzëkën ghëyëw. Ya tsëgha nzë ki na, ka mbanjëy ngëra'wë tsa vaw. Të nahwëti viciy, hash ka ghëy hashinjëy kala sënata kwëmaa mëni ghëy, va tsëgha nzë na, ka dza her ghëyëw. ⁹ Tërënjw mëndi ghëzlitënjëy na, zlanjëy Hyalaw. War mbë këttinjëy ghënzë, mbëf mbëf mëndiy ndafatënjëy të pi na, ka bëkwë ghëyëw. ¹⁰ Ya hwëmbay, war mbë pëhë bëkwënjëy ka mëndiy nza njasa pëësliti

3:16 3:16 Sëvëri 34:34 3:17 3:17 Zhj 8:32, 36; Rm 8:2; Gal 5:1, 13 3:18 3:18 4:6; 1Kwër 2:7 4:1 4:1 3:4, 6
4:2 4:2 2:17; 6:4 4:3 4:3 1Kwër 1:18 4:4 4:4 ndë jaka tsa Hyala: Zhj 12:31; Ef 2:2; nja Hyala na Këristëw:
Kwël 1:15; Ebr 1:3 4:5 4:5 1:24 4:6 4:6 Ghava 1:3; Ezay 9:1; 2Kwër 3:18; 1Pi 2:9 4:8 4:8 1:8; 7:5; 11:23-29
4:10 4:10 1:5; Rm 6:8; Gal 6:17; Flp 3:10-11

møndi va Yesøw. Ya tsøgha nzø ki na, war tø ghwømønøy ghøy. Ma manta nava kwøma tsøgha kiy, ta mbø møndiy sønay mbø piy na Yesøw mbø ghøy, kø møndi. ¹¹ Mbø nzøy tsa ghøy tikø tø hidfi ni ya hwømbay, war mbø pøla bøkwoñøy nza møndi, sa nza ghøy mbø nøw Yesøw. Ma vøgha ghøy va kwøf kwøf na, ya tsøgha nzø ki na, møtitaw. Ma ghalaba kiy, a mbøzli sønay, mbø piy na Yesøw mbø ghøy, kø ghøshi. ¹² Ava tsøgha nza ghøy na na ghøy, ya hwømbay, mbø nøwñøy na møti. Dzøghwa ghwøy na na ghwøy na, mba'a ghwøy kwømvø piy tø kwøma ngøra'wø tsa sa ghøy va.

¹³ A kø møndi mbø Zliya Hyala mbøradzøy: «Sa banavee nøfø tsee kaa Hyala, va tsøgha gøzee kwøma nzø» kø møndi. Ma ghøy kwørakwø kiy, a ghøy banavø nefer ghøy kaa Hyala nja ntsaa gøzø kwøma va va. Va tsøgha gøzø ghøy kwøma Hyala kaa mbøzli. ¹⁴ A ghøy sønay, ma Hyalaa zhanakati Yesøw va sati mbø møtiy, ta mbay dza naa zhanakatøøy kwørakwø, ta dza ghøy nzøy tø pøtsa kwøtiñ tsa lø Yesøw. Ka na dza na mba'a føyømmø jakøjakø kwa kwøma nzø. ¹⁵ Ma kwømaa manta va tsøgha gwanata kiy, war ta mbøø køøtitøñway na, nza Hyala mbøø mbøli mbøzli ðañ lø wøzø hwø tsa nzø. Ghalaba kiy, mbøzli ðañ dza naa mananta 'wøsa kaa Hyala, ka fø shøndøkøø dzøti.

Lø nøfø kwøtiñ pø ghwømmøø ndøghø shi mbashi ma møtsø ndøø nashi

¹⁶ Va tsøgha møti ma vøgha ghøy va sløni. Ya tsøgha køðiva børci mbø vøgha ghøy jøw jøw jøwøy, war lø børci na mbø nøfø tsa ghøy. Ka yøwøn bønøy Hyala børci mbøba mbøba njasa søømø vici. ¹⁷ Ma ngøra'wø tsa sø'wa ghøy tsa sanay, ta køðiy dza naa dza kwa kwøma jøw. Ta kwømvø wahø tsa dikø tsa dza ghøy tø mbørkø ngøra'wø tsa sø'wahwø ghøy va. Wahø tsa vay, aa tanjøti shiy gwanashi, pa' kwa ndimndim dza naa nza. Sa ka ghøy zøzøtiy dzøkøn wahø tsa vay, nja shiy jøw tsøtsø nighøti ghøy ngøra'wø tsa sø'wa ghøy va. ¹⁸ Sa nzana, shi nashi na na ghøyøy, war køn shiy søøkø va Hyala, shi mbashi ma møtsø ndøø nashi na møhørlø ghøy. Ka fø møhørlø ghøy dzøkøn shi tø hidfi niw. Sa nzana, shi nashi møtsø ndøø ngøri ni tø hidfiy, nza'jøw dza ghøshiy køðishi. Ma shi nashi ma møtsø ndøø ngøri

vay, ghøshi na shiy dzaa køði ma, pa' kwa ndimndim.

5

¹ Ma vøgha nza ghwømmø na li tikø tø hidfiy, ghalaba mbø lø madzøkøw. A ghwømmø sønay, sa ka ghwømmø bøkwoñmø, ta ndammø yøwøn vøgha dza Hyala mø ghwøme. Vøgha mønti na dø'wø ghøn tsa nzø, sa dzaa møti ma pa' kwa ndimndim.

² Nana diy, war ø ngøngølvø ghwømmø, sa nzana mba'a ghwømmø ðeramø ta sørakøn yøwøn vøgha mø ghwøme vaa dzøkøn na va ghwømmø na vøgha. ³ Mba'a kø Hyala dzaa sørakønømmø yøwøn vøgha va tsøgha kiy, ya ø dza ghwømmø bøkwoñø, ka dza ghwømmø nza kala vøgha va ghwømmøw. ⁴ Ghala vøghwø tsa nza ghwømmø tsa lø vøgha nay, ø sa ghwømmø ngøra'wø, ka ngølvø. Ya tsøgha nzø kiy, ø ði ghwømmø bøkwoñmøw. War ø ði ghwømmø Hyalaa sørakønømmø yøwøn vøgha va, ta mbø ghønø mbøøø vøghaa dza vaa møti. ⁵ Hyala dø'wø ghøn tsa nzø gwømati na kwal tsa va tsøgha, ta mbø ghwømmø kwømvø mbøøøvø vøgha 'war'war na. Mba'a ndammø Safø tsa nzø ðewðew tsa, ka møjø'a lamba manati na tø ghwømmø. Ta mbøø cimmø, ta bømmø yøwøn vøgha va dza na, kø.

⁶ Ava va tsøgha banavø ghøy nøfø tsa ghøy gwanay kaa Hyala, kala møni bakø bakø ghøn tsa ghøy. A ghøy sønay, kama ghøy lø vøgha na tikø tø hidfiy, tsøhønøy ghøy vøgha Yesøw Ntsaa sløkømmø diw. ⁷ Ma ði naa gøzøy, nay ghøy diw, ya tsøgha nzø kiy, war mbø nøw ghøy, sa nzana mba'a ghøy banavø nefer ghøy. ⁸ Yø, a ghøy banavø nefer ghøy kaa Hyala kala møni ma ghøn tsa ghøy bakø bakø. Ma va ghøyøy, wøzøba dzanøy ghøy mbø na tikø na vøgha, ta dzaa nzøyñøy vøgha Ndø sløkønøy Yesøw ði ghøy. ⁹ Sana kiy, ya war tikønøy nza ghøy tø hidfi ni, ya ta dzanøy dza ghøy dzøvøghay, war kwømaa tøbanci na sa ði ghøy møni gwa'a tsøgha. ¹⁰ Sa nzanay, ya wa ndø mbø ghwømmøy, war ta dza dza na, ta garø tø ngwøvø kwa kwøma Yesøw Køristøw ta nza. Ya tsama ndøy, war lø zhøme ci dza naa nza ge'i ge'i lø sløni mønøhwø na tikø tø hidfi. Mba'a pø ghwømmø mønti sløni wøzø nay, ta kwømvø zhøme sløni ghwømmø va wøzø na dza ghwømmø. Mba'a pø ghwømmø

mènti na jikir na na, ta kwëmavø zhëmø jikir tsa ghwëmmø dza ghwëmmø.

Sløni ghøratì Yesøw ta jakømmø lø Hyala

¹¹ Sa sønay ghøy, a ngwøvø Yesøw tifa pø ghøy kiy, va tsøgha hazlønì ghøy vø. Va tsøgha jihøva ghøy ta ci kaa mbøzli, nza ghøshi mbøø sønay mbøzli Hyala nza ghøy, kø ghøshi. A na Hyalay, aa sønayøy wøzø wøzø. Sa zøzøti yay, ya ghwønywøyshi ßa na, a ghwøy sønayøy mbø nefer ghwøy kwørakwø. ¹² Sa gøzø ghøy va tsøghay, nda, avashi zhiniy zhimbøshi mbø køli ghøn tsa shi dza ghwøy ni kia? Tibaw! Ka køli ghøn tsa ghøy ghøyøw! War ø na na dñ ghøy cinwøy kwal tsa dza ghwøy mbøø vøshi tø ghøy, ta mbø ghwøy kwëmavø bærci ta zløßa kwøma kaa mbøzliy tsøhtsøhø vaa dzøkøn ghøy. Ghøshi na shiy, war køli ghøn tsa shi lø shi nashi møtsø pørikø pørikø tø ngwøla na nashi. Ka zøzø nighø na mbø nefer shi kwøma ghøshiy. ¹³ Mba'a pø ghwøy nighøti kwøma ghøy, nja kwøma ka gezlekiki njasa ßøtønyøy nihwøti mbøzli vay, sa zlanay ghøy ghøn tsa ghøy kaa Hyala nighønyøy mønði tsøgha. Ka gezlekiki nza ghøy na na ghøyøw. War ta mbøø køøtinwøy nø ghøy gwa'a tsøgha. ¹⁴ Tøरणw dītønyøy *Køristøw, va tsøgha jihøva ghøy ta sløni ci. Aa møtiy ta mbøzli gwanashi, ma dñ na gøzøy, gwanashi bëkwøshi mbøzli kwasøßø kwa kwøma Hyala. ¹⁵ Ta mbøzli gwanashi møtiy Køristøw, nza mbøzli mbøø mønì kwøma dñ na. Kala dza ghøshiy zhiniy mønì kwøma dñ vøgha shi. Sa nzanay, ti shi møtiy na mba'a satiy mbø møti.

¹⁶ Njana nzana tsøghay, naa tøtø nana na, ka dza ghøy nighø ndø tø kwøma mønì na pørikø pørikø tø ngwøla ghwølaw. Ya tsøgha niy nighø ghøy Køristøw kwatanay, ka nighø ghøy tsøgha ghwølaw.

¹⁷ Mba'a kø ndø jakøy lø Køristøwøy, yøwøn ndø zhøghøy na ghaløßa. Nzøy tsa ci kwatanay, a tsava kødìy. Nanay, yøwøn nzøy na sa dza na ta nzøy. ¹⁸ Hyala dø'wø ghøn tsa nzø mønì na kwøma va gwanata tsøgha. Sa niy nza ghwømmøø ka mbøz nø, mba'a ghwønøkøvø Køristøw dzøghwa jipø tsa ghwømmø ta mbø ghwømmøø sløkammø, ka jakømmø li. Dza na ki na, mba'a ndanøy sløniy dza ta gøzanshi kaa mbøzli, a ghøshi søøkø ta nøw kwøma Hyala, nza ghøshi mbøø

jakøshi li kwørakwø ki, tø mbørkø sløni mønì Køristøw. ¹⁹ Ma dñ na gøzøy, ø ghwønøkø Hyala Køristøw dzøghwa jipø tsa nzø lø mbøzli tø hidì gwanashi ta mbø ghøshiy sløkati kwøma li. Njødì jikir tsa mønì ghøshi naw. Dzøghwa na, mba'a ndanøy sløniy dza ta gøzanshi njasa sløkati na kwøma kwa jipø nzø lø mbøzli, mba'a jakøta li shi.

²⁰ Ghøy kiy, mbøzli ghwønashi Køristøw ta sløni ci nza ghøy. Njasa nzana, Hyala dø'wø ghøn tsa nzø gøzø kwøma kaa mbøzli søvøri mbø miy tsa ghøy. Ø cø'wønywøy ghøy, lø sløn tsa Køristøw, zlayøm kwal kaa Hyala a ghønø sløkati kwøma kwa jipø ghwøy li mba'a jakaynywøy li. ²¹ Køristøwøy, søøkø naa mønì *kwøma jikir na ghala nzanaw. Dzøghwa Hyala kiy, mba'a ßasanakøn kwøma ghwømmø jikir na. Tø mbørkø kwøma ghwømmø mønì Hyala kwøma va tsøgha. Ma sa ka ghwømmø jakømmø lø Køristøw kiy, nza zhøghøtømmø slar slar kwa kwøma nzø.

6

Sløni ghørahwø Pøl kwa kwøma Hyala

¹ Ghøy kiy, jakøjakø ghøra ghøy sløni lø Ndø sløkøpø. Njana nzana, mba'a Hyala mønønywøy wøzø hwøt tsa nzøy, ø gøzanwøy ghøy nza ghwøy mønì møhørlì vantaa ghwøy dzaa yadamtì wøzø hwøt tsa va. ² Ma kø Hyala niy niy:

Sa niy maniy vøghwø tsa mønì wøzø kaa mbøzliy,

e niy favø cø'wø gha.

Sa niy mønìy vøghwø tsa køti mbøzliy, e niy katanja,

kø niy ni.

A ngwarmøhira, favøm, vøghwø tsa sønzanwø tsay, ghøci na sa dñ Hyala mønimmø wøzø hwøt ti, ghøci na sa dñ Hyala mbøli mbøzli ti.

³ Ka dñ ghøy mønì shiy dzaa makøti mbøzli va nøw kwal Hyalaw. Sa nzanay, ka dñ ghøy mønðiy tsøhtsøhøø dzøkøn sløni ghøyøw. ⁴ Ma na na mønì ghøy mbø kwøma mønì ghøy gwanatay, ø dñ ghøy ci, ka ghøra sløni Hyala nza ghøy pø ghøy, ya ø køsønøy ngøra'wø, ya ø søva møhørlì ghøy, ya ø tanøti kwøma bærci ghøyøy, war ø ka ghøy sø'wa tsøgha. ⁵ A mønði søøkø mbø di'wønyøy, ka køsønøy dzøghwa førshina, ka høhøørø mbøzli ta mbø ghøshiy slasla dzørvøø dzøkøn

5:11 5:11 4:2; 6:4; 1Kwø 9:22 5:12 5:12 1:14; 3:1 5:14 5:14 Zhj 17:23; Rm 8:35; Gal 2:20; Ef 3:19; 5:2, 25; 1Zhj 3:16 5:15 5:15 Rm 6:3-4; 7:4; 14:7-9 5:17 5:17 Ezay 43:19; Rm 6:4; Gal 6:15; Ef 4:24; ShiZhj 21:5 5:18 5:18 Rm 5:10 5:19 5:19 Rm 3:24-26; Kwø 1:20 5:20 5:20 Mt 10:40; Ezay 52:7 5:21 5:21 Zhj 8:46; Rm 8:3; 1Kwø 1:30; Gal 3:13; Ebr 4:15 6:1 6:1 Rm 5:2; 1Kwø 15:10 6:2 6:2 Ezay 49:8; Lk 4:19-21 6:4 6:4 4:2 6:5 6:5-10 11:23-29 6:6 6:6 8:24; Rm 12:9; 1Kwø 13:4-7; Gal 5:22-23; 1Tim 4:12

ghøy, ka bøkwe ghøy dzøti ghøra sløni, fəcahwøtiy, ka kwəməvə ghøy ya hi, ya zəmə shiyəw. ⁶ Na na ghøyəy dəwdfew nza ghøy mbə nzøy tsa ghøy, mba'a ghøy sənata kwəma. Ya namafa kwəmay, ə ka ghøy sə'wa, ka mənī wəzə hwər. Lə *Safə tsa Hyala dəwdfew tsa na mbə nefer ghøy. A ghøy dī mbəzli gwanashi lə nəfə kwətīn. ⁷ Dzəghwa, mba'a Hyala ndanəy bərçi, ka gəzanshi kwəma nzə katan na ghøy kaa mbəzli. Ava tsəgha ci ghøy kaa mbəzli ka ghəranta sløni Hyala nza ghøy, pə ghøy. Ma kwəma wəzə na va mənī ghøy ki na, mba'a mənata nja shi mbəz ghøy, ta ghøra ka jaka ghøy. Zhini na, gal tsa ghøy ghənzə dīfa. ⁸ Mbə kwəma va gwanatay mbə fə dikə na nihwəti mbəzli dzəti ghøy, ma nihwəti fa na, ka ndərənəy. Ka gəzə *kwəma jikir na nihwətiy dzar ghøy, ma nihwəti fa na, ka gəzə na wəzə na, war tsəgha. Ma kə nihwəti mbəzli bay na: «Kay, ka dzərvə mbəzli na ghəshi» kə ghəshi. Mbalaa ghəy na mbəzliy gəzə kwəma katan na. ⁹ Ma mənđiy nighənəyəy, nja nihwəti ka məlmə sənashi mə mənđi, mbalaa gwa'a gwa'a sənənəy mənđi. War njasa dza ghøy ta bəkwnəy mənđiy nighənəy. Ya tsəgha ki na, mbəzli tə ghwəmənəy ni ghøy. War ka sanəy ngəra'wə mənđi, ta mbə ghøy bəkwnəy, kə mənđi na, a ka bəkwe ghøy kiw. ¹⁰ Ya tsəgha ka naa nza, mba'a mənđi bakatanəy nefer ghøy tə nahwəti viciy, war ə ka ghøy vəshi vəshi ghøy na na ghøy. Ma mbəzliy nighənəyəy, njasa nza ghøy ka ndərma, va tsəgha nzə kiy, d'anj zhəghanti ghøy mbəzli ka ka shiy dzar kwa kwəma Hyala. Mənđiy nighənəyəy, njasa kama na ya waba va ghøy. Mbalaa shiy tīfa kala va ghəy na katan naw.

¹¹ Ghwəy kiy, ka Kwərintəy, bazhə bazhə gəzanwəy ghəy kwəma, lə nəfə tsa ghøy kwətīn. Kwəma mbələy ghøy tīfa va ghwəy ya jəw tsətsəw. ¹² Na na ghəyəy, gwa'a gwa'a bəhwə ghwəy pətsa mbə nefer ghøy, ghwəy na shiy ndanəy ma pətsa mbə nefer ghwəy. ¹³ Avanaraa gəzanwəy kwəma nja kaa ndərəzhi yakee kwa hwər tsee. Ndanəyəm pətsa mbə nefer ghwəy, njasa ndanwəy ghøy va pətsa mbə nefer ghøy.

Mənī məhərli va jakə miy lə mbəzliy nəw ma kwəma Hyala

¹⁴ Əntaa ghwəy jakə miy tsa ghwəy, ta mənī shi kwətīn ni lə mbəzliy nəw ma Yəsəw *Kərīstəw ma. Sənzənva kiy, njaa

dza shi wəzə ni dī Hyala lə ni jikir niy mbay jakəshi kwa zəərə kwətīn, ta ghøra sløni kwətīn naa? A shiy dzaa jakəti kar waj pi ghəshi lə kwəslia? ¹⁵ Ghwəy bərəkə sənənəy, nza kar Kərīstəw ghəshi lə *ndə jaka mbay jakəti miy tsa shi kwa jipə shi na? Ntsaa nəw Kərīstəw ghəshi lə ntsaa nəw ma kiy, njaa dza ghəshiy mbəə zəzəti kwəma kwətīn naa? ¹⁶ A kwal tsa jakəti ciki tsa Hyala, ghəshi lə ciki ta mbəri tsa mbəzliy nəw ma Hyalaa? Sənənva kiy, ghwəmmə na *ciki Hyala. Nja kwəmaa niy gəzəkə Hyala va mbə zliya nzə tə tsahwəti pi. Ma kə niy niy: Yənəy, ta nzəyra dzee mbə mbəzlee, ka dza li shi.

Yən dza Hyala shiy nza, ma ghəshi na mbəzlee, kə niy ni.

¹⁷ Ava va tsəgha nə Hyala kwa sləkəpə kaa mbəzli nzə kiy:

Barvanwəyəm mbə kwəma mbəzliy nəw ma Hyala.

Nzəyənwəyəm vəgha bəla.

Əntaa ghwəy kwəfəghə shiy kama dəwdfew ni ma.

Ma tsəgha kiy, ta zləbavənəy dzee!

¹⁸ Ghalaba ki na, Dəjwəy dzee nza, ma ghwəy na, ndərəzhee, shiy zhər lə ghyehi gwa'a, kə Hyala kwa sləkəpəə gwəranti tə bərçi.

7

¹ A madigahira, njana nzana mba'a Hyala gəzəkə bəmmə shiy gwanashiy, ə pə ghwəmmə banti ghən tsa ghwəmmə mbə mənī *kwəma jikir na dzaa lidī vəgha ghwəmmə lə məhərli ghwəmmə kwa kwəma Hyala. Mba'a ghwəmmə zlatanavə ghən tsa ghwəmmə gwanay mbə dəvə nzə ka ha'wə ti.

Pəl gəzə kwəmaa vashanati nəfə tsa ci

² Ma ghwəyəy, ghwənamtim nefer ghwəy kaa ngenəy lə vəshi, a kwəma kwa jipə tsa ghwəmmə nza lə ghwəy dəwdfew. Ghəyəy, ntsa mananati ghøy kwəma jikir na tīfa mbə ghwəy ya kwətīnəw. Ndə tīfa mbə ghwəy, mba'a ghøy mananati kwəma gar zlay nəw kwal Hyala ghəci vəw. Səəkə ghøy ngaləhwə shiy va tsahwəti ndə mbə ghwəy nja dzar kwa tsəhwəliw. ³ Sa gəzee va kwəma va tsəghay, əntaa ghwəy taa ni fətiy bəjwəyee, pə ghəwə ma. Nava tīfa tēpəw. Sa nzanay, nja kwəma ghee vaa gəzənəy məcanay, mbə dīnəy nza ghøy tərənəy. Tsahwəti sə tīfa ka mbay təhəvəri dī tsa kwa jipə ghøy lə ghwəyəw.

6:7 6:7 10:4-5; Rm 13:12; 1Kwər 2:4 6:9 6:9 4:10
8:9; Flp 2:17; 4:12-13; 1Tes 1:6 6:13 6:13 1Kwər 4:14
SləniTaH 26:12; Zher 32:38; Ezhek 37:27; 1Kwər 3:16
Ezay 43:6; Amə 4:13; ShiZhnj 11:17 7:1 7:1 1Zhnj 3:3
6:10

6:10 6:10 vəshi: 7:4; Rm 5:3; 12:12; ka ndərma lə ka shiy:
6:14 6:14-16 1Kwər 6:9-13; 10:21; Ef 5:5-11 6:16 6:16
6:17 6:17 Ezay 52:11; ShiZhnj 18:4 6:18 6:18 2Sam 7:14;
7:2 7:2 6:13; 12:17 7:3 7:3 6:11; Flp 1:7 7:4 7:4

War jakøjakø nza ghwømmø, ya mæti mæti nza ghwømmø, ya lømæcimmø nza ghwømmø. ⁴ Kwagwa'a kwagwa'a føyee ghøn tsee, kala møn ma bakø bakø ta kwøma ghwøy. Tøरणw kee vøshi dø'wø ghøn tsee lø kwøma ghwøya. E sønay nanzø tøरणw sahwee ngøra'wø, ya tsøgha nzø kiy, ka mæti vøghee ta sløniw. A bay na, vøshi na na zhinee kwøma'vø tøरणw.

⁵ Ta na navay, a ghøy sahwe ngøra'wø tøरणw. Ya ghala pøtsaa niy tsøhøny ghøy tø hidfi ka Masedøwanøy, sækø ghøy kwøma'vø dækøva ya jøw tsøtsøw. Hwølfø ngøra'wø tifa kala sækø køn ghøyøw. Ka mbøzliy dzay, ka bønøy mbøz, ma ghøy ki na, a favø ghenikø ghøy mbø nefer ghøy gar hønita mæhørlø ghøyøw, war mbø dza her ghøy nza. ⁶ Dzøghwa Hyala nanzø ki, ghønzø saa dødøpanshi nefer ka daw børci na, mba'a dødøtønyø nefer ghøy, lø sækø tsa Titø dzøvøgha ghøy. ⁷ War tø sa sækøy Titø, mba'a tsøhøy vøgha ghøy gwa'a tsøgha dødøpanshi nefer ghøy kiw. Sa gøzanøy na a ghwøy møtsahanavø børci køy, mba'a nefer ghøy zhiniy dødøshi. Aa gøzanøy tøरणw di ghwøy zhiniy kwøma lø ya, mba'a kwøma møntøra ghwøy va ndanøyw zøzø kwøma, ka di yøpø ghwøy tø ya mbø mbøz tsa ghøy lø ka jakee, kø. Sa favøe kwøma va tsøgha kiy, mba'ee zhiniy vøshira tøरणw.

⁸ Ta na navay, e sønay, zliya tsasløghønyøw ya vay, a bakatønyøw nefer ghwøy tøरणw. Sanay, ka mbøzli miyee va kwøma zliya vaw. E niy mbazlay miy sa niy sønayee, a zliya va bakatønyøw nefer ghwøy ta vøghwø jøw pøn. ⁹ Nana kiy, mbø vøshi nzee ta kwøma zliya tsasløghønyøw. Sa nzana mba'a nøfø tsa ghwøy satiy vøshee kiw, sa nzana mba'a nøfø tsa ghwøy va satiy ndanøyw zøzø kwøma ta zhøghanti nzøy tsa ghwøy, va tsøgha vøshee. Nøfø tsa ghwøy va zhøtønyøw kiy, Hyala mønti na tsøgha, ta mbø ghwøy tsa titihwø tsa ghwøy. ¹⁰ Sa nzana, mba'a kø nøfø tsa ndøø zhanci tø sa bøkøti Hyalay, kar ndøø zhøghanti nzøy tsa ci, mba'a ndøø mbøliy. Ka dza her ghøy va gøla tsava zhøpø nøfø kiw. Ma mba'a kø nøfø tsa ndøø satiy dzar kwa kwøma tø hidfi, ghala'fa ka ndøø zamti piy tsa ci. ¹¹ Nata kwømaa mønta ghwøy sa zhøtønyøw nøfø tsa ghwøy dza kwa bøla bøkøti Hyala sa? Njaa nay ghwøy njasa zhøghønyøw ghwøya? Nay ghwøy njasa jahambøvanøyw ghwøy mbø kwøma Hyala sa? Njaa nay ghwøy njasa ndøø ghwøy kwøma jikir na nana kia? Sa satiy nøfø tsa ghwøy dzøkøn ghøn tsa ghwøy va

kwømaa mønta va kiy, njaa nighøti ghwøy njasa dzashi her ghwøya? Njaa nighøti ghwøy njasa mawti ghwøy kwøma lø yaa? Njaa nighø ghwøy njasa banavø ghwøy nefer ghwøy kaa sløni Hyalaa? Njaa nay ghwøy njasa di ghwøy i ntsaa møni kwøma jikir naa? Gwa'a gwa'a cikøvøri ghwøy, niy tsøhambø døvø ghwøy ghwøy mbø kwøma vaw, pø ghwøy.

¹² Nahwøti zliyee va niy tsasløghønyøw yay, øntaa ghwøy dzaa tøkø na, ta ntsaa mønti kwøma jikir na va tsasløghønyøw ya pø ghwøy ma. Øntaa ghwøy tøkø ba na, ta ntsa mananati mønti va kwøma jikir na na, pø ghwøy difa ma. War ta mbø ghwøy citi ghøn tsa ghwøy wøzø wøzø kwa kwøma Hyala, njasa nza ghwøy ka mbøzliy di kwøma ghøy tsasliøywøyee zliya va. ¹³ Va tsøgha, nana kiy, a kwøma mønti ghwøy va dødøtønyøw nefer ghøy. Dzøkøn sa dødøshi nefer ghøyøy, a ghøy zhiniy vøshiniy tøरणw, sa nay ghøy njasa vøshiy Titø, sa møtsahanavø ghwøy børci gwananøyw. ¹⁴ Ghala vøghwø tsaa niy ghwønøghøe va Titø ngønyøwøy, e niy gøzanci, tøरणw vøshiree tø ghwøy, pøn ngøci. Sana kiy, gømta na vøshee va tø ghwøyøw. Sækø ghøy slavønyøw dzørvø mbø kwøma ka ghøy gøzanøyw gwanataw. Kwømaa niy vøshi ghøy va li kwa kwøma Titøy, kwøma katanj na, njasaa niy gøzøkø ghøy va mønta na. ¹⁵ Ghala vøghwø tsaa niy tsøhøy na va mbø ghwøyøy, a ghwøy niy ka'wøti wøzø, ka di føti vø, ka ha'wø ti tøरणw. Sa ka naa zøzøti kwøma mananati ghwøy vay, tøरणw ka naa zhiniy dītønyøw. ¹⁶ Va tsøgha føyee ghøn tsee tøरणw tø ghwøy, sa sønayee mbøzli wøzø ni, katanj katanj ni nza ghwøy, ya ta namaba kwøma, pøn.

8

Pøl cipø njasa ka møndiy vøli shiy ta ghøra sløni Hyala

¹ A ngwarmøhira, a ghøy di gøzanøyw dzøkøn kwøma mønti mbøzliy nøyw Yesøw tø hidfi ka Masedøwan. Hyala mananati shi na wøzø hwør tsa nzø va tsøgha mønti ghøshi kwøma va tsøgha. ² Mbø nzøy tsa shiy, tøरणw sækø ngøra'wø køn shi. Ya tsøgha nzø ki na, war lø vøshi ghøshi mbø nefer shi tøरणw. Mba'a ghøshi cikøvøri vøshi shi va lø shi bøkø ghøshi ta sløni Hyala. Ya tsøgha nza ghøshiy ka ndørmay, tøरणw bøkø ghøshi gøna ta sløni Hyala ³ Na nava njasa gøzanøyw ya vay, kwa pøtsa køray børci shi bøkø ghøshi gøna, pa' ka tanøti børci shi. Ø nzana ndøø gøzanshi war ghwøy bøkø shiy tsa' køw.

War ghøshi dæ'wø ghøn tsa shi tarøve na tsøgha. ⁴ Sa dza ghøshiy, mba'a ghøshi cæ'wøve kwal va ghøy læ titihwø, ta mbø ghøshiy dzømbø tsøhø shi tsøhø mændi va ta kæti mbøzli Hyala tø hid'i ka Zhøwde kwørakwø. ⁵ Tanj kaa naa bøkæti ghøy mænti ghøshi kwøma. Dza ghøshiy, mba'a ghøshi ðanavø pørfba ghøn tsa shi kaa Yesøw Ndø sløkømmø. Mad'i ghøshi ki na, mba'a ghøshi zløbavø kwøma gøzanshi ghøy dzøkøn shi di Hyala ghøshiy mæni ki.

⁶ Na na ghwøw ghwøw ka Kwørintø kiy, a Titø ghæti tsøhø gøna va mbø ghwøw ki. Va tsøgha zhini ghøy cæ'wøve sønzenva, a ghæci zhiniy zhøghøva zhømbø ghwøw, ta mbø ghøciy kørnamti sløni wøzø na va mbø ghwøw. ⁷ A ghøy sønay, na na ghwøwøy, tørnjw mbata ghwøw kwøma gwanata, ka tanjøti nihwøti mbøzli. Tørnjw ðanavø ghwøw nefer ghwøw kaa Yesøw *Køristøw. Wøzø mbata ghwøw gøzanshi kwøma Hyala wøzø na kaa mbøzli. A Hyala ndanjwøw kwal sønata kwøma katanj na. A ghwøw zlanay ghøn tsa ghwøw gwa'a gwa'a kaa Hyala. Dzøghwa tørnjw ghwøw ðinjøy sana. Ava va tsøgha kiy, zhinin mantim nana sløni d'ifa læ nøfø tsa ghwøw kwøtinj, tanj nihwøti mbøzli gwa'a.

⁸ Mbø kwøma gøzørnjwøw ya nay, ø nø ya: «War ghwøw bøkøve gøna va tsøgha kwørakwø!» pønøw. War gøzø gøzørnjwøw ya njasa di nihwøti mbøzli kæti nihwøti mbøzli, ta mbee sønay nda ka di nihwøti mbøzli ghwøw kwørakwø. ⁹ Sa nzanay, a ghwøw sønay zhøhwør tsa Ndø sløkømmø Yesøw Køristøw. Ma ghæci ghæci Yesøw kiy, tø wahø niy nza na ghøshi læ Hyala. 'Wakøve na, mbøøkø zlay wahø møfba, dza ndøs sækøy tikø tø hid'i, mba'a mønij ka ndø ndørna. Kwøma mænti na va tsøghay, ta mbø nza, mbø ndø ndørna tsa mønij na va na, mba'a ghwøw dzaa kwømavø mbøørnjwøw ka ka shiy mbø nefer ghwøw tø kwøma ci, nø na.

¹⁰ Ma mbø kwøma gøna nay, kadiwøw e gøzørnjwøw nee kwøma tøkøe dzøkøn mbø ghøn tsee. Ø nø ya war tsøgha ka ghwøw mænti pønøw. Mbø piyaa dzøvørita vay, ghwøw niy nza kwa tanj mbøzliy gha di tsøhø gøna va, dza ghwøw, mba'a ghøw tsøhamti pørfba ghwøw. ¹¹ Ava va tsøgha nø ya sana d'ifa kiy, wøzøfba kørnamti ghwøw sløni ghwøw va, pøn. Wøzøfba manamti ghwøw na læ vøshi, njasaa niy tøkøti ghwøw va mæni nzø kwatana. Ge'i ge'i læ shi va ghwøw pø ghwøw dzaa bø shi. ¹² Sa nzana, mba'a pø ghwøw ðanavø shiy kaa Hyala læ vøshi, ge'i læ shi va ghwøwøy, ghøshi

na shi dza Hyalaa zløba bøshi kwørakwø. Kala shiy va ghwøw gar ðantashi na, ka nø Hyala ngørnjwøw na, war ghwøw ndara shiy køw.

¹³ Øntaa ghwøw taa tøkø, kwal tsa fambønjwøw mbø ndørna, ta mbø nihwøti mbøzliy nza tø wahø pølee, pø ghwøw ma. War ta mbø shiy nza yømyøw va mbøzli na na dæe gwa'a tsøgha. ¹⁴ Njasa nzana tsa sønzenva ðanj shi zøwø va ghwøwøy, wøzø na ghwøw nganshi kaa nihwøti ni kama ghøshi vø shi. Ya ø dza shi zøwøw kama va ghwøw fæcawøti, dzøghwa mba'a ghøshi va niva mbøzli tørnjwøw, nza ghøshi kætijnjwøw ta nza kwørakwø ki. Ghalafba tsøgha na, yømyøw dza ghwøw nza. ¹⁵ Ghalafba kiy, nja kwømaa niy tsasliiti mændi va mbø Zliya Hyala dza naa nza. Ma kø mændi niy niy: Mbøzliy niy ðasøwø shiy ðanjshiy, niy nza ghøshi tørnjwøwshiy vø shiw. Niy niy ðasøwøwshiy jøwshiy na, niy nza ghøshi daw vø shiw, a kø mændi niy ni.

Titø dzaa dzømbø mælmø ka Kwørintø læ mbøzli bakø kwasøbø ci

¹⁶ 'Wøsa pø ghwømmø kaa Hyala sa mørshiy naa ðanavø vøshi tørnjwøw kaa Titø ta dza ta kætijnjwøw, njasa di ghøy va kætijnjwøw kwørakwø. ¹⁷ A Titø mørshiy zløbavø cæ'wø ghøy ta zha ghøciy zhømbø ghwøw. War kwatata sa cæ'wø ghøy na d'ifa kiw. Ghæci dæ'wø ghøn tsa ci tøkøti na dza, sa nzana tørnjwøw ghæci vøshiy ta kætijnjwøw. ¹⁸ Dzøghwa ghøy ghøciy mad'i, mba'a ghøy ghwøwøghø tsahwøti zøwømmø tsa mbø nøw Yesøw kwasøbø. Ntsa vay, tørnjwøw fal mbøzliy nøw Yesøw tikø gwanashi. Sa nzana tørnjwøw ghæci sønata gøzø kwøma Hyala wøzø na kaa mbøzli. ¹⁹ Ya kala navay, ghæci na sa tivø mbøzliy nøw Yesøw tikø ta dza ghæci kwasøbø ghøy, ta ðasø gøna tsøhø mændi va. A sløni wøzø na va mæni ghwømmø dzaa fati shøndøkø tø Ndø sløkømmø Yesøw. Zhini ka ci njasa di ghwømmø kæti nihwøti mbøzli ða.

²⁰ Gøna vay, tørnjwøw na kwøma mbø, sa nzana gøna ðanj ghønzo. War læ møhørdi mæni ghøy kwøma køn, vantaa ghøw dzaa hanjøy cøm, ka tsøhtsøhø læ ghøy, ka gægøzø na: «Kay, wøzø køsø ghøshi gøna vaw!» kø mændi. Am, gøla nava kwømay, ka di ghøy favø dzar kwa ghøy tæpøw. ²¹ Na na ghøwøy, war kwømaa taa nza wøzø naa sa di ghøy ghøy mæni kwa kwøma Ndø sløkømmø, læ kwa kwøma mbøzli gwa'a.

²² Ava ghøy taa ghwënyay tsahwëti zëmëmme tsa mbë nëw Yesëw kwasëbë mbëzli bakë ni ni. A ghøy nighëvëri kwëma ci wëzë, mba'a ghøy nay, tërënjw ghëci dî këëti mbëzli. Ma sënzëvna kiy, tërënjw ghëci diti dza ta këëtiñwëy, Sa nzana mba'a favë njasa nza nzyë tsa ghwëy wëzë tsa ci kwa kwal Hyala. ²³ Ma na Titë nacyi, ntsa kwasëbëe na tsava ndë, ghøy li ka naa ghëra slëni ta këëtiñwëy. Ma ngwarmëmmë mbë nëw Yesëw ni bakë ni kwasëbë Titëy, mbëzliy nëw Yesëw tikë ghwënashi na. A slëni ghëra ghëshiy fë shëndäkë dzëti Yesëw *Këristëw. ²⁴ Ka'wëti të ghwëy mbëzli va wëzë wëzë. Ma sa ka mbëzliy nëw Yesëw va ghwënashi favë tsëghay, ta gëzë dza ghëshi: «Gëm niy vëshi kar Pël lë kwëma mbëzli vaw» kë ghëshi.

9

Pël gëzanshi gwëmava kwatsëmëta kaa ka Kwërintë ta tsëhëti shiy, ta këëti ngwarmëmëhi kwa kwal Hyala

¹ Ya kalaa niy tsasliñwëy zlyiee dzëkën kwëma gëna tsëhë ghwëmmë na ta këëti mbëzliy nëw Yesëw të hidî ka Zhëwdey, kwëma tibaw. ² Sa nzanay, e sënay mbë dî këëtiñwëy nza ghwëy dë'wë ghën tsa ghwëy. Lë vëshita vëshihwee lë ghwëy, kwa kwëma mbëzliy nëw Yesëw të hidî ka Masedëwan. Ma pën ngëshiy: «Gëna gëzë ghwëmmë na kwëma tsëhë nzë sënzëvay, ghala mbëradzëta, tsëhamti mbëzliy nëw Yesëw të hidî ka Akay na shi!» pën ngëshi. War sa gëzanakashëe tsëgha na, dëñba mbëzliy mawti tsëhë gëna va mbë shi. ³ Va tsëgha ghwënghëñwëy ghëy ngwarmëhimmë mbë nëw Yesëw ni mahkan ni, nza ghwëy mbëe gwëmatëvëñwëy kwatsëmëtaa tsëhëti gëna va, njasa gëzëe va. Ghalaba kiy, ka dza vëshiy vëshiti ghëy va lë kwëma ghwëy nza ka kwëma gëmta naw. ⁴ Ma kala dza pë ghwy tsëhëti gëna va, dzëghwa ndës ghëy dzaa tsëhëñwëy lë ka Masedëwanëy, kwëma ha'wë ha'wë na dza naa nza kën ghëy kwa kwëma shi. Zhini tërënjwëba tsa kën ghwëy diba. Sa nzana mba'a ghëy mbëliitiy gëzanamtishi, gwa'a gwa'a tsëhamti ghwëy gëna va, pë ghëy ngëshi. ⁵ Sa zëzëtee tsëghay, va tsëgha cë'wëvee ngwarmëhimmë mbë nëw Yesëw ni mahkan ni a ghëshi tsëhëshi përbë ghëshi vëgha ghwëy kaa ngëra. Ta mbë ghwëy basëti gëna gëzëti ghwëy va tsëhë. Ghalaba kiy, kee tsëhë na, ghwëy gwëmantëvëñwëy. Tsëgha kiy, ta sënay

dzam ndë tibaa 'yapëtëñwëy ta tsëhë gëna vaw, ghwëy dë'wë ghën tsa ghwëy tarëvë na tsëhë nzë, kë mëndi.

⁶ Sënay të ghwëy, ma ntsaa zati shiy dëñwëy, dëñwëy dza naa mënivë shiy kwërakwë. Ntsaa zati shiy jëwë na, war jëwë dza naa mënivë shiy kwërakwë. Ava tsëgha na nanzë katan kiy. ⁷ Gëna dza ghwëmmë na ta tsëhë kiy, war njasa bërketi ndë bë nzë kwa hwër ci kë ndë taa bë. Èntaa ndë taa bë lë zhë kwa hwër ma. Èntaa ndë dzaa tëtë'wëñwëy na, war ghwëy bëkë, kë diba ma. War ghwëy kë dzaa tarëvë lë vëshi mbë nëfë tsa ghwëy, mba'a ghwëy bëti njasa dza naa tëbëñwëy. Sa nzanay, ntsaa bëkë shiy kaa Hyala lë vëshi ghëci mbë nëfë tsa ci na sa dî Hyala kwëma ci. ⁸ A bërçi va Hyala ta mbay bëñwëy shiy tërënjwëy, ta mbë shiy nza wëkë va ghwëy ya hwëmëba. Kala shi dza ghwëy tërëhashi tifa. Ghalaba kiy, wëkëñwëy dza shiy nza, ta mbë ghwëy mëni ya namaba slëni wëzë na li shi. ⁹ Njasa niy tsasliiti mëndi va mbë Zliya Hyala, ma kë mëndi niy niy: Ntsa wëzë hwër tsay, shiy dëñwëy ka naa nga kaa ndë ndërma.

War wëzë ka hwër tsa ciy nza ya hwëmëba, kë mëndi niy niy.

¹⁰ Hyalay, ghënzë bänshi na hwëlfë shiy kaa mbëzli, tsëñwëshi ghëshi. Lë shi zëmë ka ndëe zëmë gwa'a. Hyala va kiy, ta mbay dza naa ndëñwëy ni ghwëy hwëlfë shiy kwërakwë. Ta tëfëtëñwëy miy dza na, nza shi ghwëy mbëe mëtsëhëva. Ma tsëghay ta mbay dza ghwëy mëni slëni wëzë na ghënghën ghënghën lë shi va. ¹¹ Ya nimaaba shiy gwa'a na, ta ndëñwëy shi dza Hyalaa dza. Ta mbë ghwëy nganshi kaa nihwëti mbëzli kwërakwë lë wëzë hwër tsa ghwëy. Ghalaba kiy, mbëzli dëñwëy dza naa mananta 'wësa kaa Hyala, ta shi ghwëy va ndëñwëy ghwëy mbë dëvë ghëy ta bänshi. ¹² Ma gëna tsëhë ghwëy va kiy, mënta na war ta këëti mbëzli Hyala gwa'a tsëghaw. Mbëzli dëñwëy dza naa mananta 'wësa kaa Hyala të kwëma gëna va diba. ¹³ Slëni dza ghwëy va ta ghërati tsëgha nay, ta cikëvëri wëzë tsa mbë nëfë tsa ghwëy dza naa dza kaa mbëzli. Sa nza mbëzli dëñwëy fal Hyala të sa yanta ghwëy fëti kaa kwëma *Këristëw va wëzë na bänavë ghwëy nëfer ghwëy. Zhini ka fal Hyala ta gëna bänavashi ghwëy va lë na bänshi ghwëy kaa nihwëti mbëzli lë nëfë tsa wëzë tsa. ¹⁴ Shi dza ghwëy vaa bänshi kaa mbëzli dza naa cikëvëri wëzë hwër tsa mëntëñwëy Hyala tërënjwëy tsa. Ma sa ka ghëshi sënay tsëghay, ta dî kwëma

ghwëy dza ghëshi tërëjw, ka cë'wë Hyala të ghwëy. ¹⁵ Mananta 'wësa ghwëmmë kaa Hyala ta shiy gwëramti va ndammë na.

10

Pël gëzë njasa kërây na ci vëshi

¹ Nana kiy, ë deë gëzarjwëy kwëmaa dzäkënee dë'wë ghën tsee, yën Pël. A kë nihwëti mbëzliy dzäkën yay: «Mba'a pë ghwëmmë lë Pël të pëtsa kwëtiñ tsay, kala hazlëni ka naa gëzammë kwëma. Sa ka naa dzay kärakë lë ghwëmmë na, ka gëzëmmë kwëma lë bërci, kala hazlëni ma ya jëw» kë ghëshi. Æ deë manira ka ndë mënë kwëma lë mëhërli, lë wëzë hwër nja *Këristëw. Va tsëgha kiy, ² ë cë'wëjwëyëe, ka deë ghwëy 'yapëraa dzëmbë gëzarjwëy kwëma lë bërci, sa keë tsëhëra wëgha ghwëyëw. A na mbëzliy ni va nja mbëzli tikë të hidï mënë kar Pël shiy, kë ghëshiy, ë sënëy ta gëzanshi kwëma dzee lë bërci. ³ Na navay, mbëzli tikë të hidï nza ghëy lë nzëy tsa ghëy, nanzë kiy mënëy tsa ghëy mbëz njasa mbëzli tikë të hidïw. ⁴ Ma ni ghëy shi mbëz ta dëvë ghëy mbëz ghëy li shiy, shi mbëz ka mëndiy mbëz li shi tikë të hidï na ghëshiw. Va Hyala dë'wë ghën tsa nzë sëäkë ni ghëy shi mbëz mbëz ghëy li shi. Shi mbëz nza bërci mbëz shi gar ndanivëri ka jaka Hyala gwa'a gwa'a, lë pëtsa mbëmbëshi ghëshi ti gwa'a. Disl ka ghëy kalanay miyëdëmer ka dzërvë, ka këkë ghëpë gëmgëm ni va gwa'a gwa'a. ⁵ Ya namafa zëzë kwëma garëti mëndi lë këli ghën ta makë mbëzli va sënëy Hyalay, cëkë' ka ghëy biydivëri nava kwëma. Ka gëzanshi kaa mbëzli, a ghëshi zhëghanti kwëma mbë nefer shi, ta yi fëti ghëshi kaa Këristëw. ⁶ Ya ghwëy sa ka ghwëy citi, a ghwëy dï fëti va ghëy pë ghwëyëy, ta iti nihwëti mbëzliy dï ma fëti va dza ghëy dza.

⁷ Ghwëy kiy, war kwëma mënë ndë përikë të ngwëla ka ghwëy nighë gwa'a tsëgha. Mba'a kë ndë ni ntsa Këristëw nzee këy, sënëy të ntsa va wëzë, ghëy kwërakwëy mbëzli Këristëw nza ghëy. ⁸ Ya ë vëshi ghëy lë dikë tsa ndanëy Ndë slëkëpë tsaa dzäkën ghwëyëy, ka ghëranëy ha'wëw. Sa nzanay, ta këtiñwëy ndanëy na dikë tsa va, ta ndanijwëy naw. ⁹ Dzäkën kwëma zliyahï tsasliñwëy ya niy, ka deë ghwëy tøkë mbë nëfë tsa ghwëy «ta mbë her ghëy dza tsasliñëy na zliyahï ni» pë ghwëy tēpëw. ¹⁰ Sa nzanay, kar nihwëti mbëzliy

gëzë: «Mba'a kë Pël tsaslimmë zliyahiy, caslakë slakë ka naa gëzaghwë kwëma kwa shi, ka nabëmmë. Ma mba'a kë tsëhëy kwa jipë ghwëmmë na, mba'a zhëghëy shemëtëhwë, nja ntsa kama bëliti mbë kwëma ci» kë ghëshi. ¹¹ Va tsëgha, ma në ya kaa gëla mbëzliy gëzë kwëma va va tsëgha niy, wëzëbë sënëy ghëshi na, kwëma tsaslambë ghëy va mbë zliyahy, war tsëgha dza ghëy ta mënti sa ka ghëy tsëhënjëy mbë ghwëy.

¹² Mbëzliy mënti ghën tsa shi va ka mbëzli dikë dikë niy, ka dza ghëy tøkë yëmëva lë gëla niva mbëzli na na ghëyëw. Na na shiy, ghëshi naa bërkëvë tsa shi dikë, tsa' na mëni dikë, kë ghëshi, ka yëmëva lë dikë tsa bërkëvë ghëshi va. Hyeler na gëla niva mbëzli. ¹³ Na na ghëy ta na tsa ghëy ghënëy, ka dza ghëy dzanëy ta vëshi lë nihwëti shiy dzëghwakën slëni ndanëy Hyala va mbë dëvë ghëyëw. A Hyala ndanëy dza ta gëzë kwëma nzë kaa mbëzli mbë dëvë ghëy, mba'a ghëy tsëhënjëy lë gëzë kwëma va pa' mbë ghwëy. ¹⁴ Ya ë vëshi ghëy lë slëni ghërahwë ghëy mbë ghwëy kiy, tanëtï ghala ghëyëw, sa nzanay, a ghëy tsëhënjëy mbë ghwëy wëzë wëzë, mba'a ghëy gëzarjwëy kwëma wëzë naa dzäkën Këristëw. ¹⁵ A na na ghëy na ghëyëy, ka dza ghëy tanëtï na ndanëy Hyala slëni, ka dzanëy ta vëshi lë slëni ghëratï nihwëti mbëzliw. Na na ghëyëy, war këñ ghwëy fakën ghëy mëhërli ghëy. A ghwëy mbëwë mëtsëhë banavë nefer ghwëy gwanashi kaa Yesëw Këristëw. Ma nza ghëy mbëwë mëtsëhë ghëra slëni ghëy mbë ghwëy. Ge'i ge'i njasa dza Hyalaa bërkavënëy. ¹⁶ Ma lëy hwëm kiy, nza ghëy dza kwa kwëma ta gëzë kwëma Hyala wëzë na kaa mbëzli të hidï kärakë ni, tan mëlmë ka Kwërintë. Ka mbay ghëy dzanëy dzëmbë vëri tsa nihwëti mbëzli, ta vëshi lë na shi slëni mënti ghëshi njasa mëni nihwëti mbëzli vaw.

¹⁷ Talay, a mëndi tsasliiti mbë Zliya Hyala, ma kë mëndiy: «Mba'a kë ndë dï vëshiy, lë slëni ghëratï Ndë slëkëpë këwë vëshi gwa'a tsëgha» kë mëndi. ¹⁸ Ta na navay tsëgha na, sa nzanay, mbëzliy falamti ghën tsa shi va dë'wë ghën tsa shi na, ka dï kwëma shi Hyalaw. War mbëzli falti na dë'wë ghën tsa nzë ghënzë Hyala na shi dï na kwëma shi.

11

Pël faghwa ghala kwa jipë tsa shi lë ka

10:1 10:1-18 1Kwër 9:3   **10:1** 10:1 10:10; 1Kwër 2:3   **10:2** 10:2 13:10; 1Kwër 13:2   **10:4** 10:4 6:7; Rm 13:12; Ef 6:13-17   **10:5** 10:5 Ezay 2:12-17   **10:6** 10:6 2:9   **10:7** 10:7 1Kwër 1:12   **10:8** 10:8 13:10   **10:11** 10:11 13:1-2   **10:12** 10:12 3:1   **10:13** 10:13 Rm 12:3   **10:15** 10:15-16 SlëniKY 19:21; Rm 15:20   **10:17** 10:17 Zher 9:22-23; 1Kwër 1:31   **10:18** 10:18 1Kwër 4:4-5

bønipø shiy ka dzærvø

¹ Nanay, e ði gøzø nahwøti kwøma, njasa gheraða gazlaka, yanj pø ghwøy taa ni na ghwøy. Æ cø'wønjwøy ya, yanj pø ghwøy. ² Tøerønjwøy møndä hørhø tø ghwøy, njasa mananta na va kaa Hyala kwørakwø, va kwøma mbøzliy pøla kwal tsaa ngøðøhwønjwøy va. Nja zha ka zal vaa børditi ka mø, mba'a møndi ndøghwanati sa ci wøzø kala kwøma røða røða na tarøy, tsøgha børditønjwøy ya kaa *Køristøw kwøtiñ kwørakwø. Pa' vøgha vici dza ghwøy tsøhø vøgha dewdew kala kwøma røða røða na tar ghwøy. ³ A ghwøy sønay njasaa niy søøke shishiy ngøðiti *Evø læ dzærvø ci. Zæzøti mee dzækøn kwøma vay, tøerønjwøy kee hazløni nøghøtaa ndø dzaa ngøðøhwønjwøy, ka ghwøy dza na, mbørakø ghwøy dzaa zlay nøw kwal tsa Køristøw læ nøfø kwøtiñ. ⁴ Ava ghønzø na kwøma gheraða hazløni va vø. Sa nzana, war vanj kø ndø bønipø shi dzærvø tsøhøy mbø ghwøy na, mba'a ghwøy ðanavø kwal ta bønijnwøy shiy. Gøla kwøma ka niva mbøzliy bønijnwøy dzækøn Yesøw kiy, kwøtita naa nza, ghøngøn læ na ðanavønjwøy ghøy va. Safø tsa dza ghøshiy gøzønjwøy kwøma ci na, ghøngøn læ Safø tsa dewdew tsa va niy kwømavø ghwøy. Ka gøzønjwøy kwøma ghøshiy dzækøn Yøwøn kwøma wøzø na va niy gøzønjwøy ghøy ðaw, ka ghwøy dza na ghwøy ki na, gwøerønjwøy, war ka fa kwøma shi va ya tsøgha nzø.

⁵ Mbøzli bøti ghwøy va nja *ka kwal Yesøwø gwøramtiy, e sønay tanjøtøra ghøshi na na yaw. ⁶ Aa nza dawee tø mæcaña gøzø kwøma kaa mbøzli, a na sønata kwømay, e sønata nava nanzø. Ðanj søða søøke ghøy citønjwøy sønata kwøma ghøy wøzø wøzø ya dza kwa namaba kwøma.

⁷ Ghala pøtsaa gøzønjwøy ya va Yøwøn kwøma wøzø nay, niy nø ya kaa ngønjwøy na: «Ngaram shiy ka søðee!» pønøw, nja ntsa kama bama ti niy zhøghøtee ghøn tsee, ta mbøe kætøitønjwøy, a ghwøy mbøe mønijnwøy ka mbøzli Hyala, pøn. Ma børkø ghwøy na, *kwøma jikir naa møntee ti na? ⁸ Ghalaðay, nihwøti mbøzli Hyala niy ngara na søðee, kala ghwøy mbø. Dza niva mbøzli tsøgha ki, mba'a ghøshi pavaða shi ta døvø shi, war tø kwøma ghwøy, ta mbayee kætøitønjwøy. ⁹ Ghala pøtsaa nzee va mbø ghwøyøy, karee ghøzliða ta shiy tø nahwøti vici. Ya tsøgha nzøy, søøkee døwhwø shiy va

ghwøy ya ta vici kwøtiñøw. War mbøzliy nøw Yesøw tø hidfi ka Masedøwan na shiy niy bøkøvøra shi ghøzliree ti shi. Ya namaba kwøma niy nza na tø yay, søøkee ni kætøiram mbø pønøw. E sønay, ya hwømbay, ka dzee døwhwø shiy va ghwøyøw. ¹⁰ Tøerønjwøy vøshiree sa nzana, kala søøkee bøhwø gøna ghwøy. Ya kwamaba dzee tø hidfi ghwøy ghwøy ka Akayøy, ndø tifa dzaa makøtøra va vøshi læ kwøma vaw. Kwøma gøzee vay, kwøma katanj na njasa ka Køristøw vaa gøzø kwøma katanj na kwørakwø. ¹¹ Sa gøzee va kwøma va tsøghay, ø ðijnwøy ma yaw? A Hyala sønay njasa ðijnwøy ya.

¹² Ma yønøy, war tsøgha dzee møni, njasa møntee na sønzønva, ka dzee bø gøna va ghwøyøw. Ta mbayee kalanay niy tsa mbøzliy ni va: «Ka kwal Yesøw nza ghøy» kø ghøshi, ka sla dzærvø. Tapø ghøshi dzømbøshi mbø køli ghøn tsa shi. Ma kø ghøshi na: «Ghøyy, sløni Hyalaa ghøra ghøy nja kar Pøl kwørakwø» kø ghøshi. ¹³ Ma gøla mbøzli vay, ka kwal Yesøw katanj ni na ghøshiw. Æ ngøðfi ghøshi mbøzli læ sløni ghøra ghøshi, mba'a ghøshi mønti ghøn tsa shi nja ka kwal Yesøw Køristøw. ¹⁴ Æntaa ghwøy dzaa nighø nava kwøma nja maðaña ma. Sa nzana, ya *ndø jaka tsa Hyala dø'wø ghøn tsa ciy, tø nahwøti vici na, kar naa mønti ghøn tsa ci ka *ndø kwal tsa Hyala tsaa søøke mø ghwømø tø pøtsa nza wanj tsa Hyala tøerønjwøy. ¹⁵ Ya ø mænti ka sløni va ghøn tsa shi nja ka ghøra sløni kaa Hyala katanj ni kiy, ka dza nava kwømaa mønipø maðañaw. Æ na nzana, føca kwa kørni viciy, ta mananshi ngwøvø dza Hyala ge'i læ sløni ghøratø ghøshi va.

Ngøra'wø tsa sahwø Pøl tø sa ghøra na sløni ghwønyay Yesøw ti

¹⁶ Æ zhinee gøzønjwøy, øntaa ghwøy dzaa nighøra nja ndø gazlaka ma. Mba'a pø ghwøy dzaa nighøra nja ndø gazlakay, bøtim kwømee va nja kwøma ka gazlaka, e mbøe køli tsee ghøn jøwø kwørakwø. ¹⁷ E sønay, na navay, ndara kwal Ndø sløkøpø ta køli ghøn tsee læ dikø tsa mønee njasa ðee tsa gøzønjwøy sønzønva. Mba'a pøn ni, e kølitø ghøn tsee pønøy, nja kwøma ka ndø gazlaka vaa gøzø dza naa nza. ¹⁸ Ma yøn nighø na, ðanj mbøzli, ka køkøli ghøn tsa shi, læ shi møni ghøshi tikø tø hidfi. Øy, ma ghønzø tsøghay, wøzøða dzee møni nja ghøshi na kwørakwø ki. ¹⁹ Ya sa nzana mbøzliy sønata kwøma ghwøy kiy, njaa mønti na zhini ghwøy fa kwøma

11:2 11:2 Ef 5:25-27   **11:3** 11:3 Ghava 3:1-5, 13   **11:4** 11:4 Gal 1:8-9   **11:5** 11:5 12:11; 1Kwø 15:10; Gal 2:6, 9   **11:6** 11:6 1Kwø 2:6-16; Ef 3:4   **11:7** 11:7 12:13; 1Kwø 9:12, 18   **11:8** 11:8-9 Flp 4:15-18   **11:10** 11:10 1Kwø 9:15-18   **11:11** 11:11 1Kwø 16:24   **11:12** 11:12 11:5; 12:11   **11:13** 11:13 Flp 3:2; ShiZhj 2:2
11:15 11:15 4:10; Rm 2:6   **11:16** 11:16 12:6

va mbëzliy sënata ma kwëma, ka wëshi li shi kia? ²⁰ War ë ghwëy zläbë mëndiy zhëghëjwëy nja mevivi. Ka papa shiy va ghwëy kwa tsëhwëli kwa tsëhwëli. Ka ngalijwëy dzëti zamba, ka ndëram kwëma ghwëy, ka ghëghëzlijwëy. ²¹ Avam kwëma ghwëy kia gwëla. A na na ghëy ghala vëghwë tsaa niy nza ghëy mbë ghwëyëy, daw niy nza bërci ghëy ta mëniwëy gëla na tsëgha na va kwëma.

Nana kiy, avee dzaa gëzë kwëma nja ndë gazlaka, ya namaba kwëmaa këli ghëshi ghën tsa shi liy, yën kwërakwë na, ta mbay dzeë këli ghën tsee lë kwëma va. ²² Mba'a kë ghëshi ni: «Ka *Ebërë gë ghëy» kë ghëshiy. Yën kwërakwë na, ndë Ebërë tsa va nzeë. ð kë ghëshi ni: «Jijihiy *Abëraham nza ghëy» kë ghëshiy. Yën kwërakwë na jijiy nzeë. «Ka *Izërayel nza ghëy» kë ghëshiy. Yën kwërakwë na ndë ka Izërayel nzeë. ²³ Mba'a kë ghëshi ni: «Ka ghëra slëni *Këristëw gë ghëy» kë ghëshiy. Ghala nava na, njasa vëjëtä gazlaka mbë ghënee dzeë gëzë: Yën kwërakwë na slëni ci na sa ghëree. E tanëtishi mbë slëni va, am sëökëë kalayra kwa fërshina tanj kaa ngëshi, am sëökëë dë'wëhwëra tanj kaa ngëshi, ðanj sëdëe nzeë war jëw jëw tërmbë ta mëti. ²⁴ Cifë sëdä dë'wëhwëra mbëzli *ka Zhëwifë dikë dikë ni lë kwërpë, mahkan mëtsëkë mëslidëti, mahkan mëtsëkë mëslidëti. ²⁵ Mahkan sëdä mbëzli ka *Rëm dikë dikë ni dë'wëhwëra lë ghwëdä. Të nahwëti viciy, mba'am pë'wëtëra lë hërezli ta pëeslira. Mahkan sëdä kwambëwal dëpëhwë dëpë lë yaa dzëmbë yam. E sëökëë mënëhwë vëghwë lë vërdi mbë yam. ²⁶ ðanj sëdëe sahweë ngëra'wë të ghërakwëli mbë wëhi kee vaa wë. Ka sa ngëra'wë va ka ghëli kwa kwal, ka sa ngëra'wë va hwëlfë nihwëti mbëzli ghënghën ghënghën, lë va mbëzli mbë neë hwëlfë gwa'a. Të'rëjw sahweë ngëra'wë dzar mbë mëlmëhi, lë kwamti, lë dzëy të kwëfä. Mbëzliy ni va ka nëw Yesëw nza ghëy, kë ghëshi, mbalaa kala nëwti ghëshiy, a ghëshi samiyra ngëra'wë kwërakwë. ²⁷ Të'rëjw irëhwëvareë lë slëni, ka sa ngëra'wë mbë. ðanj sëdä kee nza kala kwëmavë ma ya hi. Të'rëjw sëökëë mbë së'wa ma lë ndir gwa'a. ðanj sëdä kee nza mbë mëni sëwmay. Ka hi të tasli ðanj sëdä, kala shiy tifa ya ta pa shiy dzëkën ghënee. ²⁸ ðanj na nihwëti ngëra'wer sasahweë tifa na, ka zhinëë mbëra niva ghwëlaw. Mbë shi va kiy, war

zëzë dzëkën mbëzli Hyala gwanashi na shiy gwëramtiy tsë'wëshi mbë nëfë tsee vici va vici va. ²⁹ Mba'a kë bërci ndë daw kwa kwal Hyalay, njasa nza na yën kee nighe. Mba'a kë ndë tërëy dzëmbë *kwëma jikir na difa na, ka zhira ghënzë tërëjw.

³⁰ Ma kwëma dëe gëzëjwëyëy, mba'a pën ði këli ghën tseyëe, lë daw bërci tsee va dzeë këli ghën tsee. ³¹ A Hyala më ghwëmë Dëy Ndë slëkëmmë Yesëw sënay, dzërvëë sla yaw, kë. ð kë mëndiy fal slën tsa nzeë ya pa' hwëmfa. ³² Ghala vëghwë tsaa niy nzeë va mbë mëlmë Damasë kwatënjay, Aretasë niy nza mazë tsa dikë tsa, dza ngwëmna tsa fëy na mbë mëlmë Damasë, mba'a fëy mbëzli kwa miy dëghaa dzëmbë mëlmë va ta kësëra. Dëzletsëbë mëlmë va niy nza lë këlëm. ³³ Ma sa nay mbëzli Hyala mbë mëlmë va tsëgha na, dza ghëshi mba'a ghëshi faghwara kwa ghwani, bëyakë pëhati zë'wë ti. Dza ghëshi mba'a ghëshi bëkëvëridäa dzëti ngwëla dzëvëri kwa mergi tsa slati mëndi të këlëm. Dzëghwa mba'ëë kwëmavë mbëlira sëvëri mbë dëvë mazë tsa va tsëgha ki.

12

Shi cinti Hyala kaa Pël nja kwa shiw

¹ Ma yënëy, war ta këli ghën tsee dzeë. Ya tsëgha nzana mba'ëë sënay kala kwëmaa tëbë ghënzë. Nanay ta gëzë kwëma dzeë dzëkën shi citëra Ndë slëkëpë nja kwa shiw. ² E sënay tsahwëti ntsaa yivë kwëma *Këristëw tifa. Dzëghwa të nahwëti viciy, mba'a Hyala bay dzëmë ghwëmë, dzëti pëtsa nza na dë'wë ghën tsa nzeë. A shi va mënti piya mëj lë fadë sënzënva. Sa nay na pëtsa mëba na, mba'a zhëghëkëvay. Kwëma vay, nda kwa shiw dzëmëy na ki? Nda ghëci dë'wë ghën tsa ciy bëghë Hyala ki? Sënay yaw, War Hyalaa saa sënay kwëtita gwa'a tsëgha.

³⁻⁴ Ta na navay tsëgha na, e sënay, a Hyala bëghë ntsa vaa dzëmë dzëti pëtsa nzeë na ti. Nda kwa shiw dzëmëy na, nda dë'wë ghën tsa ci bëghë Hyala ki, sënay yaw. War Hyalaa saa sënay kwëtita gwa'a tsëgha. Ma ghala pëtsa va ghëci mëba na, mba'a favë kwëma. Kwëma kala mbata ma ndë ngëriy gëzëkëvëri lë miy tsa ci. Zhini difa na, bënavë kwal mëndi kaa ndë ta gëzë kwëma vaw. ⁵ Ava, kwëma nzeë gar këli ghën tsee ti, yën këë këli.

11:22 11:22 Flp 3:5; Rm 11:1 **11:23** 11:23-29 4:8-12; 1Kwër 4:11-13; 12:26 **11:23** 11:23 ghëra slëni: 1Kwër 15:10; fërshina: SlëniKY 16:23 **11:24** 11:24 Nëw 25:3 **11:25** 11:25 SlëniKY 14:19; 16:22 **11:26** 11:26 SlëniKY 9:23; 14:5 **11:27** 11:27 6:5 **11:29** 11:29 1Kwër 9:22; Gal 6:2 **11:30** 11:30 12:5; 1Kwër 1:31 **11:31** 11:31 1:23 **11:32** 11:32-33 SlëniKY 9:23-25 **12:5** 12:5-6 11:16, 30; 12:1; 1Kwër 11:31

Sa nzana yøn ntsa va. Ma ta na nihwøti shi nzee gar keli ghøn li shi gwa'ay. Shiy ci daw bærci tsee søvøri na shi dzee keli ghøn tsee li shi gwa'a tsøgha. ⁶ Øy ma ya tsøgha nzø, yøn køø ði kèliti ghøn tseyey. A shi dzee mbay keli ghøn tsee li shi tifa. Kwøma gømta na nja kwøma ka gazlaka dzee gøzø tiw. Shi dzee vaa keli ghøn tsee li shiy, shi katarj ni dza ghøshiy nza. Ma ki na, ka ði keli ghøn tsee yaw. Sa nzanay, ka ðee møndiy fø dikø dzøtee tø sa kèlitee ghøn tseyew. Wøzøfa ha'wø mbøzli tø ya, sa nzana, mba'a ghøshi favø kwømaa søvøri tø miy tsee, mba'a ghøshi nata sløni møntee lø møtsø shi ðee.

⁷ Ma sa ði ma Hyala yøn keli ghøn tsee lø shi citøra na va madarja madarja ni ki na, dza na kwørakwø mba'a fatøra batsø, lø nahwøti kwøma mbay mee kwødi vø, ya jøw tsøtsø. Kwøma tø ya vay, njasa nza naa kwøma ghwønikø *ndø jaka tsa Hyala, ta dø'wøra li mønta na, vantee dzaa keli ghøn tsee, ka zamti ghøn ta daw bærci tsa nzee va mbø. ⁸ Dzee mahkan søðee zhønti cø'wø Ndø sløkøpø: «Titihwø ðantøra batsø tø ya na sara ngøra'wø!» pøn. ⁹ Ma kø kaa kwøma zløbakøra na na: «Avee mørshiy møntøja wøzø hwø, ta mbay ghaa sø'wa kwøma. Sa nzanay, ghala pøtsa ka gha vaa nza mbø daw bærciy, ghala pøtsa va ka bærcøe civa mbø gha lø sløni ka ghaa ghøra» kø kaa ngøra. Øy, ma ghønzø tsøgha kiy, wa kwøma kee gøzøa? Mbø vøshi nzee tøरणwø, ka keli ghøn tsee lø shiy ci daw bærci tsee søvøri. Ta mbay bærci Køristøw møtsøhø ghøra sløni mbø ya tøरणwø. ¹⁰ Ava va tsøgha vøshee mbø daw bærci tsa mønee. Ya hashi nzee va nahwøti kwøma, ya ø tsøerøða møndi, ka sara ngøra'wø, ka søøkø kwøma caslakø naa dzøkønee, tø mbørkø Køristøwøwø, war mbø vøshi dzee nza. Sa nzana, ghala pøtsa ka bærcøe vaa nza dawøwø, ghaløfa ka Køristøw børa bærci ci.

Gøna ka Kwërintø na sa ði Pøløw, mbøli piy tsa shi na sa ði na gwa'a tsøgha

¹¹ Kwøma nja sa gøgøzøkee na sønznvay, kwøma ka gazlakaa gøzøtee ti. Ghwøw fambøra na mbø gøzø nzø. Sa falra ma ghwøw va tsøgha dzømbøree mbø fal ghøn tsee. Ghwøw niy tøbø naa falra nza ki. Ya war tsøgha nzee ka ntsa kama bama tiy, e sønay, ka tanjøtøra *ka kwal Yesøw ghwøw va, nø ghwøw ghøshi gwøramti na pø ghwøwøw. ¹² Talay, a ghwøw sønay ya ghwøw shi dø'wø ghøn tsa ghwøw. Ghala pøtsaa nzee va mbø ghwøwøw, ndø sø'wa

kwøma niy nzee mbø slønee. Mba'a Hyala mønti kwøma madarja madarja na ghøngøn ghøngøn ðarj lø ya mbø ghwøw. Shi va gwanashi kiy, ti shi ka ghwøw sønay ndø kwal tsa Yesøw tsa katarj tsa nzee, pø ghwøw. ¹³ Nahwøti kwøma wøzø na tifa, mba'ee mønti kaa nihwøti mbøzliy nøw Yesøw kala møntøरणwøw yaw. War shiy na shi døwhwø mee va ghwøw, ta warashi ghwøw tø sløni ghøree mbø ghwøw. Ma nava kwømay, ø cø'wøwøyee, tihwøtihwøw, pølarøw mbø nefer ghwøw.

¹⁴ Ya tsøgha nzø sanay, kwa kwøma jøw na ta zha dzee zhømbø ghwøw. Kwa mahkana søða dzee ta wø mbø ghwøw. Sana ðifay, ka dzee zløfa ghwøw wara shiyøw. Na neyey, war mbøli piy tsa ghwøw na sa ðee gwa'a tsøgha. Gøna ghwøw na sa pøla yaw. Mba'a kø ndø yakø nðarazhi kiy, nðarazhi va ka naa zhini pøla shiy ta keli døshiw. Didi na saa pøla shiy ta keli nðarazhi ci. ¹⁵ Na neyey, ya gwa'a gwa'a køðamtee shi mbø ðøvee, ya war ø nzee gar møira va dali sløni ta køøtøरणwøwøw, kwøma tifaas shasharaw! War vøshi dzee vøshi gwa'a tsøgha. Ya sa nzana, mba'ee ðरणwøw tøरणwøw kiy, a nava ði ma ghwøw kwømee kia?

¹⁶ Ta na navay, ya ghwøw dø'wø ghøn tsa ghwøw na, a ghwøw sønay, søøkee døwhwø shiy va ghwøwøw, pø ghwøw. Zhini ma kø nihwøti mbøzli kaa ngøरणwøw ða na: «Ma Pøløy, tsøhwøli jøw na sa ciw. War mbø papa gøna ghwøw na nayma ghwøw tsøgha, dzar kwa tsøhwøli kwa tsøhwøli» kø ghøshi. ¹⁷ Dza njaa søøkee ðøhwø shi ghwøw dzar kwa kwal tsøhwølia? Ya mbøzli kee vaa ghwøni ngøरणwøw nja kar Titø kiy, ø søøkø ghøshiy ngaløhwø shiy va ghwøw dzar kwa kwal tsøhwøli shøkøna? Kay, tifaaw. A ghwøw sønay mønøhwø niva shiy ghøshiw, pø ghwøw. ¹⁸ E niy cø'wøwø Titø, mba'ee ghwøwøw tsahwøti zømmø tsa mbø nøw Yesøw va sønay ghwøw wøzø kwasøbø, ta dza ghøshi va ghwøw. Ø nza na mba'a Titø ðøhwø shiy kwa tsøhwøli va ghwøw shøkøna? Tifaaw. Sa nzanay, e sønay, kwøma ka Titø møni lø na kee møniy, sa kwøtøरणwøw na na. Kwøma mbø ghøn ci lø na mbø ghøn tsee ðifay, sa kwøtøरणwøw na ghønzø.

¹⁹ Nøghøtaa ghwøw dzaa tøkø, ta ka kwøma køn ghøn tsa ghøw kwa kwøma ghwøw gøzøरणwøw ghøw kwøma mbø zliya tsasløghøरणwøw ghøw na, pø ghwøw ma. Nza bærci ghwøw møtsøhøva kwa kwøma kwa kwøma mbø kwøma Hyala nø ghøw. Va tsøgha gøzøरणwøw ghøw kwøma va

gwanata madigahira. Na na ghøwøy, kwa kwøma Hyala gøzø ghøy kwøma njasa dī *Køristøw.²⁰ Sana kiy, sa dzee va ta zhaa zhømbø ghwøy na, war mbø dza na heree nøghøtee dzaa køsanjwøy mbø møni nahwøti kwøma, kala dza kwøma vaa tøbara. Ghalaba kiy, ka dza na monee kwøma tøbanjwøy kwørakwø kiw. Mbø dzaa heree, sa nzanay, ka dæe køsanjwøy mbø ngwøngwøliwa, ka hørhø, ka bø bø nøfø, lø jaka kwa jipø ghwøy, ka tsøtsøørøva, ka ngwangwashi miy, ka køli ghøn, ka lilidī kwømwaw.²¹ Sa kee zhøghøvaazhimbø ghwøy mba'ee zhaa køsashi nihwøti mbøzliy niy tsati titihwø kaa Hyala, zhini ghwølashi mbø nøw lø kwøma shi jikir na, ka møni ghwørghwø, ka møni kwøma røfa røfa nay, ta wahø dzee dzøkøn niva mbøzli. Ghalaba kiy, a Hyala taa pakønda ha'wø kwa kwøma nzø mbø ghwøy. Ava va tsøgha dza heree difa.

13

Kwa kørni gøzø kwøma Pøl, lø sækwøpø tsa ci

¹ Avany sanay, kwa mahkana sødæe dzee ta dzaa dzømbø ghwøy. Ma sa ka ghøy tsøhønjøwøy, ta bønshi føti dza ghøy kaa mbøzliy mønti *kwøma jikir na va, ka møni njasa gøzøkø Zliya Hyala va. Ma køy: «Mba'a kø ndøe basø ngwøwøe dzøkøn tsahwøti ndøy, mbøzli bakø ya mahkan kø dzaa bøzlakøn føti kwøtin naa dzøkøn kwøma mønti ntsa va va» kø.² Ghalapøtsaa niy nzee va mbø ghwøy kwa baka søfa yay, e niy gøzanamtiishi kwatsømwøta kaa mbøzliy mønti kwøma jikir na va mbø ghwøy, lø kaa nihwøti mbøzli gwanashi. Sana difay, ø zhinee gøzanjwøy, yøn kørakøra, sa kee tsøhøray, ka dzee zlay ndø ya kwøtin mbø mbøzliy møni kwøma jikir na vaw.³ Ghwøy shiy dī vaa sønay nda ka gøzø kwøma *Køristøw lø miy tsee pø ghwøy tsøy? Ghønzø tsøghay, ta citønjwøy dzee. Na Køristøw ghøciy ghøra sløni mbø ghwøwøy, njasa nza na daw børci ci naa nzaw. Lø børci ka naa ghøra sløni mbø ghwøy.⁴ Ma ghala pøtsaa nza møndi mbø danjwø dzøti tsøm ta pøesliy, tsøghaa nava, katanj katanj niy zlanay na ghøn tsa ci kaa mbøzli, mba'a zhøghøy nja ntsa daw børci tsa. Ma dza na kī sa pøesliti møndi ka lamti na, mba'a zhakatiy mbø møti ka piy lø børci Hyala. Ghøy kwørakwø kiy, jakø møinjøy ghøy lø Køristøw. Ava va tsøgha zlay ghøy ghøn tsa ghøy, ka zhøghønjøy, ka nighønjøy møndi

nja ka daw børci kwørakwø kī. Zhini ba na, tø ghwømwønjøy ghøy ka piy, lø piy tsa ndanjøy na. Ma sa ka ghøy tsøhønjøy mbø ghwøwøy, lø børci Hyala dza ghøy møni kwøma dza ghøy møni mbø ghwøy.

⁵ A nø ya ngønjwøwøy, nighøtim ghøn tsa ghwøy dø'wø ghøn tsa ghwøy, ta mbø ghwøy sønay nda banavø nøfø tsa ghwøy ghwøy kaa Yesøw Køristøw katanj. Ka nay Køristøw ghwøy mbø ghwøy sa? Kala nay pø ghwøwøy, mbø nava.⁶ Ma mba'a pø ghwøy nay Køristøw mbø ghwøwøy, ghalaba na, ta sønay dza ghwøy, mbø gøzø kwøma na Køristøw mbø ghøy pø ghwøy.⁷ Mbø cø'wø Hyala nza ghøy tø ghwøy a ghønzø ndøghwønjwøy, nøghøtaa ghwøy møni kwøma jikir na ya jøw, ta mbø ghwøy sønay njasa ghøratī ghøy sløni wøzø na mbø ghwøy nø ghøwøw. War ø na na dī ghøy ghwøy møni kwøma wøzø na kwa kwøma Hyala gwa'a tsøgha. Ya ø dza møndiy nighøti njasa nza børci ghøy daw ta køøtinjwøy.⁸ Sa nzanay, na na ghøy na, ka mbay ghøy yidī kwøma Hyala katanj naw, war yømaghwa kwøma kwa sa nzø na sa mbata ghøy gwa'a tsøgha.⁹ War kama ghwøy lø børci va ghwøy mbø kwøma Hyalay, ya øy nighønjøy møndi nja ka daw børci na, war mbø vøshi dza ghøy nza tørnjw. Ava va tsøgha cø'wø ghøy Hyala, a ghønzø køøtinjwøy ta mbø ghwøy møtsøhø køli kwa kwal tsa nzø.¹⁰ Ma na kwøma tsasløghønjwøy ya na kwøma na ti kwatsømwøta tsøtsøy, ta mbø ghwøy zhøghanti nzøy tsa ghwøy ka ghøy madiy tsøhø vøgha ghwøy nø ya. Vantee dzaa nabønjwøy, sa kee tsøhøra mbø ghwøy. Ta na navay, a Hyala ndara dikøe dzøkøn ghwøy, ta gøzønjwøy kwømee. Nanzø kiy, ndara dikø tsa va Hyala ta dzee ta lidivørinjwøy liw. Ta mbø køøtinjwøy, nza ghwøy køli kwa kwal tsa nzø ndara na dikø tsa va.

¹¹ Naa tørmbo kiy ngwarmøhiray, tø kwa kørni kwøma nzee, kwøma dæe gøzanjwøwøy, ø pø ghwøy møtsøhø dza kwa kwøma kwa kwal Hyala. Møtsøhmø børci kaa ghøn tsa ghwøy kwa jipø ghwøy, mba'a ghwøy yømøti miy tsa ghwøy ka sa kwøtinj tsa, lø zørkø pø ghwøy nzøynjwøy kwa jipø ghwøy. Ghalaba kiy, nza Hyala kwa dī mbøzli ghønzø kwa bø zørkøe dzømbø nefer mbøzli ndøghwønjwøy kī.

¹² Sækwøvam kwa jipø ghwøy kala hwøtømøva nja ngwarmømwø nøw Køristøw. Mbø sækwønjwøy na mbøzli kwa kwal Hyala tikø gwanashi.

¹³ Məntəŋwəy wəzə hwər tsa ci Yesəw Kəristəw, Ntsaa sləkəmmə. Nzəyəy di tsa Hyala mbə ghwəy, mba'a Safə tsa nzə dəwdew tsa jakəy lə ghwəy. Tiba kərayee, nza ghwəy nza ki.

Zliya tsasliti Pël kaa ka Galatë Kwëma dza ghwëmmë gha sënataa dzëkën zliya na

Kaa mbëzliy nëw Yesëw mbë mëlëmëhi të hidî ka Galatë tsasli Pël zliya na. Ghala kwatanjata kiy, a Pël niy tawramti mëlëmëhi va, ghala wëghwë tsa vay, ghëci gwërapëy va mëtëshi ci niy nza na (nighëm mbë vëh 4:13-15).

Dza na mba'a gëzanshi Yëwën kwëma wëzë naa dzëkën Yesëw Këristëw kaa mbëzli mbë mëlëmëhi va ki, dza mbëzli va mba'a ghëshi zëbavë kwëma va lë nëfë tsa wëzë tsa. Ma sa dzay Pël ki na, mba'a nihwëti mbëzli sëkëshi lë nahwëti kwëma kaa ka Galatë. Ma kë mbëzli va na, mbëzliy nëw Yesëw gwanashiy, ë kë ghëshiy nëw kwëma pëhëti Hyala kaa ka Zhëwifë, ka slanti fë'yasa shi, ghëshi këë dî mënishi ka mbëzliy dzëghwa kwëma Hyala kala hazlëni tîba, kë ghëshi niy ni. Ma sa favë Pël tsëgha na, mba'a nëfë tsa ci satiy. Va tsëgha tsaslanaghëshi na zliya na.

Avanay njasa nëwva kwëma mbë zliya na:

Vëh 1 mba'a vëh 2 Kwaakwa na Yëwën kwëma wëzë na va gëzë Pëlëw, kë nihwëti mbëzli niy ni, va tsëgha gëzanshi Pël kaa ka Galatë, Yesëw dë'wë ghën tsa ci banavëra na Yëwën kwëma wëzë na, dza na mba'a ghwënara ta gëzë nza kaa mbëzliy kamaa ka Zhëwifë, mba'a ka kwal Yesëw sënay tsëgha na katanj, kë ghëshi, mba'a ghëshi zëbavë, kë.

Vëh 3 pa' të vëh 5:1-12 Ka mbay ndëë mënny ka ntsaa dzëghwa kwëma Hyala kala hazlëni tîba, sa nëwti ndë kwëma pëhëti Hyala kaa ka Zhëwifëw. Ntsaa zëbavë slëni ghërati Yesëw Këristëw vay, ghëci na ntsaa dzaa dzëghwa kwëma Hyala kala hazlëni tîba. Ya ndë Zhëwifë na ndë ya kala ndë ka Zhëwifë na ndë, slanti ndë fë'yasa lë slanti ma na gwa'ay, shi kwëtiñ ni na ghëshi va Hyala. Ma kwëma dî Hyalay, mba'a ndë banavë nëfë tsa ci kaa Yesëw Këristëw gwa'a tsëgha.

Vëh 5:13 mba'a vëh 6 Mbëzliy banavë nëfer shi kaa Yesëw Këristëwëy, ë kë ghëshi zlashi mënny shi dî wëgha shi

gëmgëm ni, ka mënny shi dî Safë tsa Hyala, ka këtiva kwa jipë shi.

Mba'a pë ghwëy dî favë kwëma mbë zliya ka Galatë na wëzëy, përfë nëwër tsa dzëkën sla fë'yasa lë saa dzëkën kwëma pëhëti Hyala, lë dzëkën mbëzliy kamaa ka Zhëwifë, mba'a dzëkën Abëraham, pë ghwëy dzaa jangëti, të zliyaa përasli kwëmaa kën slën tsa shiy.

Pël sëkwë mbëzliy nëw Yesëw të hidî ka Galatë

¹ Yën yën Pël, ndë kwal tsa Yesëw tsasliñwëy na zliya na. Yënëy, ndë ngëri titara naw, ndë ngëri ghwënara na dîbaw. Yesëw *Këristëw dë'wë ghën tsa ci tivëra na, ghëshi lë Hyala, Dëy tsa zhanakati mbë mëti. ² Ghëy lë nihwëti ngwärmëhimmë nëw Yesëw tikë gwanajëy sëkwëñwëy na, ghwëy mbëzliy nëw Yesëw të hidî ka Galatë gwa'a gwa'a. ³ Mëntëñwëy wëzë hwër tsa nza Dëmmë Hyala, ghëshi lë Ndë slëkëpë Yesëw Këristëw, mba'a ghëshi ndanjwëy zërkë mbë nza yëy tsa ghwëy. ⁴ A Yesëw Këristëw banavë ghën tsa ci kaa mëti ta mbëë mbëlantëmmë va kwëma ghwëmmë jikir na, vantaa shi jikir ni tikë të hidî slëkëmmë ghwëla. Tsëgha Dëmmë Hyala dî njasa mënny na va. ⁵ Fal pë ghwëmmëë fal Hyala, kaa ngëtë kë Dikë ya pa' hwëmba. *Amin.

Wëzë hwër tsa Hyala na Yëwën kwëma wëzë na gwa'a tsëgha

⁶ Ma sa favë kwëma ghwëyëy, mba'a sëövërida mëherlë. Ya sa nzana, mba'a Hyala harvëñwëy lë wëzë hwër tsa nza va mëntëmmë na, dzar kwa *Këristëw ta nza ghwëy ka shi nza kiy, njaa njaa zhikë na zhini ghwëy zhëghanavë hwëm tsëgha, ka dzanjwëy ta nëw nahwëti Yëwën kwëma wëzë naa? ⁷ Na kwagwa'a nay, nahwëti Yëwën kwëma wëzë na tîba ya jëw tsëtësë, dzëghwakën wëzë hwër tsa mëntëñwëy Hyala vaw. Ma gëzanjwëy ya kwëma na tsëtësëy, sa nashe nihwëti mbëzli mbë pëla kwal tsa sëövëri mëhërli ghwëy, sa dî ghëshi zhëghë Yëwën kwëma wëzë na va gëzëvaa dzëkën Këristëw. ⁸ Mba'a kë ndë zhëkëë banavëñwëy nahwëti Yëwën kwëma wëzë na, dzar kwa tsahwëti kwal kwëtëy, ghënghën lë na banavëñwëy ya vay, ntsa bëzla bëzla tsa kë tsava ndë kwa kwëma Hyala ya hwëmba nza. Ya war ndë të ghëy na, ya war ndë mbë ka kwal Hyala ghëshi shiy sëkë më ghwëmmë na gwa'a. ⁹ Ava tsëghaa nava, war njasa niy gëzanjwëy ya va niy nzay, war tsëgha dëë

zhiniy gëzajwëy difa sana: War mba'a ka ndë sækæë ßanavëjwëy nahwëti Yëwën kwëma wëzë na, dzar kwa tsahwëti kwal kwëtiy, ghëng'hën lë naa zläbavë ghwëy vay, ntsa bëzla bëzla tsa na tsava ndë kwa kwëma Hyala ya hwëmfa në.

¹⁰ Ma në ghwëy mbë zëzë kwëma ghwëyëy, ta pëla fal tsa ndë ngëri gëzee kwëma gëzee va, në ghwëy? Əñ, tifa! Va Hyala ndëghee tsee fal. Ma në ghwëy mbë tøkë kwëma ghwëy difay, slëni mënee na na, ta mbë ghënzë tëbanci kaa ndë ngëri në ya, në ghwëy. Nava tifa vëyaw! War mba'a kë tsëgha, ta mbë tëbanci kaa ndë ngëri pën mëni n'zay, ka n'zee ka ndë ghëra slëni tsa Këristëw n'zaw.

Njasa mëniy Pël ka ndë kwal tsa Yesëw, lë dza kwa pëtsa sækë Yëwën kwëma wëzë na gëzë na

¹¹ A ngwärmëhira, fatëram, e dif gëzajwëy kwëma. A në yay, ma Yëwën kwëma wëzë na na gëzajwëy yay, sækë mbë kwëma tøkëti ndë ngëri lë na ci tøkë kwëma tsëgha naw. ¹² Kwëma ndara ndë mba'a ghwënarä li naw, va ndë bëniwee ßaw, tsëgha. Wa Yesëw *Këristëw dë'wë ghën tsa ci citëra na kwëma na.

¹³ A ghwëy niy sækë fävë, njasa niy n'zee mbë n'zëy tsee, ghalaa niy n'zee mbë n'wë kwal Hyala dzar kwa kwëma jiji garëti *ka Zhëwifë niy n'za. Ghala pëtsa vay, dalala niy sækë mbë san-shi ngëra'wë kaa mbëzliy n'wë Yesëw, kala zhëhwër tifa ti shi vëya ya jëw tsëtse. Mba'ee niy dif zamtishi gwanashi. ¹⁴ Gwa'a gwa'ee tanjanti nihwëti banahira mbë hwëlfë ghëy të n'wë kwëma garëti jijihjëy, mba'ee kësëvë bekir dävë njasa ßanavëjwëy mëtikwëkwër ghëy ghëy hwëlfë ka Zhëwifë.

¹⁵ Ya tsëgha n'zë kiy, mba'a hwër tsa Hyala zhanati të ya tërëjw. Dza na ghala yën ghwëlara kwa hwër mërë, mba'a niy tërävëra. Dzëghwa na, da' harvëra ta ghëranta slëni n'zee ki. ¹⁶ Dza na mba'a citëra zëghwë n'zë, ta mbee dza ta gëzanshi Yëwën kwëma wëzë naa dzökën zëghwë n'zë va kaa hwëlfë *mbëzliy kamaa ka Zhëwifë. Əy, ma dzëghwee sa natee kwëma va tsëgha Hyala camtëra gwa'a ki na, zhinee maw dza ta njëdif kwëmaa dzökën va tsahwëti ndë ghwëla n'ee kiw! ¹⁷ Sækë ya mbë Zherëwzalem ta d'ëw va kwa taja *ka kwal Yesëw kënee ßaw. N'zajëw, yën

madira, ka dzëti hidif ka Arapë. Dzee tërëf yën zhini zhëghëkëvara sækëë zhimbë mëlmë Damasë. ¹⁸ Dzëghwee, piya mahkan yën mënti, ghala citëra Hyala Zëghwë n'zë, mba'ee madira ka d'zë dzëmbë mëlmë Zherëwzalem ta d'zee sënay Piyer ki. Dza ndë yën tsëhëra vëgha, hi tsa ghëy mëj lë cifë ghëy mënti li. ¹⁹ Ghalaba na kwëmëti mëtsë ghëy lë tsahwëti ndë ta ka kwal Yesëw ya kwëtij n'zëw, war Zhakë zëmbëghëy Yesëw Ndë slökëmmë, gwa'a tsëgha. ²⁰ Kwëma katanj naa sa tsaslijwëy ya na sënzënva. Ava ghwëmmë kwa kwëma Hyala, ka sla dzërvë yaw.

²¹ Dzëghwee lëy hwëm na, ka dzara ta dza dzar mbë mëlmëhi të hidif ka Shiri lë shi ka Shilishi. ²² Ma ghala pëtsa va na, niy sækë mbëzliy n'wë Yesëw të hidif ka Zhëwde nara lë mëtsë shi gar sënara ghëshi diw. ²³ War kwëmer gëgëzë nihwëtij dzökënee gwa'a tsëgha na shiy niy fäfavë ghëshi. Sa niy në mëndi: «Aya, ntsaa niy sammë ngëra'wë vay, aa ßanavë n'fë tsa ci kaa Yesëw nana, ka gëzë kwëma Yesëw va niy dif na zamti kaa mbëzli» kë mëndi niy ni. ²⁴ Dza tapë ghëshi ka mananta 'wësa kaa Hyala të mbërkë kwëma mënti na lë ya.

2

Njasa gha Pël kwëmëy lë nihwëti *ka kwal Yesëw mbë mëlmë Zherëwzalem

¹ Ma sa mëntee piya mëj lë fävëy, mad' ghëy mad'ijëy ta zhaa zhimbë mëlmë Zherëwzalem ghëy lë Barnabasë. Mba'ee pëmävë Titë kwasëbë ghëy. ² Ma kwëma zhëghëvëe va tiy zhimbë Zherëwzalemëy, sa n'zana mba'a Hyala gëzara dë'wë ghën tsa n'zë ta zhee zhimbë. Ma sa tsëhëree na, dza ghëy mba'a ghëy ßasëjëy kwëtijëy ja'ja', ghëy lë mbëzli dikë dikë ni mbë n'wë Yesëw. Mba'ee canatishi Yëwën kwëma wëzë na va canshee kaa *mbëzliy kamaa ka Zhëwifë ngëshi. Sa n'zana, kala dif ndëree ya jëw dzar kwa slëni ghërätee niy n'za, ya na n'zee mbë ghëra n'zë sënzënva.

³ Ndë nja Titë tsa n'za ghëy va li shi kwa zëërë kiy, ntsa *sla sla fë'yasa tsa naw, ndë ka *Gërekë na. Ya tsëgha n'zë n'ë, gëzanakë kwëma ndë, war gha slanti fë'yasa, këw. ⁴ Ma gëzee kwëma va tsëghay, sa n'zana ghaläbäy, mba'a nihwëti ka slasla dzërvë ghëlämbëvashi mbë ghëy ta mbë ghëshiy famti njasa gwëra ghëy ghën tsa ghëy, kala slökëjëy

nahwəti kwəma ghwəla, tə mbərkə sa jakənjəy ghəy lə Yesəw *Kəristəw. Mbəzliy nəw Yesəw nza ghəy, kə ghəshi, tapə ghəshi dzəmbəshi mbə mbəla mbəzli ta sla fə'yasa. ⁵ Na na ghəy na, yanatishi kwəma ghəy ngəshi ya jəw tsətsə na ghəyəw, ta mbə katan tsa Yəwən kwəma wəzə na va n zəyta mbə ghwəy kala mbəərəva ma, pə ghəy.

⁶ Ghala pətsaa canshee Yəwən kwəma wəzə na va gəzanshee kaa mbəzli kaa mbəzli dikə dikə ni va na, kəkəra ghəpə tsahwəti ndə mbə shi ya kwətiŋ n zə, avanay tsa' tərmbə kwəma va gha, kəw. Ma na neyey, kwəmee mbə kwəma mbəzli dikə dikə ni kwa kwəma mbəzli nee, ya war mbəzli dikə dikə niy mənī ghəshi, ya kala ghəshi na ghəshiy. Sa wana gəzee tsəghay, sa nzanay, tihəvəri mbəzli Hyala ghəngħən ghəngħən na nanzəw. ⁷ Mba'a ghəshi favə mbə kwəma va, Hyala sarakənda na dza ta gəzanshi Yəwən kwəma wəzə na kaa *mbəzliy kamaa ka Zhəwifə, njasa niy səranakən na va dza ta gəzə kwəma va kaa hwəlfə ka Zhəwifə kaa Piyer kwərakwə, kə ghəshi. ⁸ Ta na navay, a Hyala təravəra ta nzaa ndə kwal tsa Yesəw, ta dza va mbəzliy kamaa ka Zhəwifə, njasa təravə na va Piyer ta nza ka ndə kwal tsa Yesəw, ta dza va ka Zhəwifə. ⁹ Dzəghwa mba'a kar Zhakə lə Piyer, mba'a Zhan, ghəshi shəlhi mbə mbəzliy nəw Yesəw favə njasa mənī Hyala wəzə hwər tsa n zə, mba'a ndara sləni tərəŋw na va. Mba'a ghəshi ndanjəy dəvə shi, ngənjəy lə Barnabasə, ta mbəə ci jakə tsa jakəti ghəy miy tsa ghəy li shi, ka sa kwətiŋ tsa ta ghəra sləni ghəy. Ghəy na, ka dza ta ghəra mbə mbəzliy kamaa ka Zhəwifə, ma ghəshi na, mbə hwəlfə ghəy ghəy ka Zhəwifə nashi ki. ¹⁰ War kwəma kwətiŋ na sa gəzanəy ghəshi, ta dza ghəy zəzə dzəkən, war zəzə dzəkən kəəti mbəzli kama shiy və shi mbə mbəzliy nəw Yesəw mbə məlmə Zherəwzalem gwa'a tsəgha. Ava ghənzə na kwəma dīvee ta ghəra n zə sən zənva.

Ntsaa zləbavə sləni ghəratī *Kəristəw na ntsaa dzaa dzəghwa kwəma Hyala kala hazləni tība

¹¹ Ma sa səkəy Piyer dzəmbə məlmə ka Antiyəshəy, dza na mba'a mənī kwəmaa təbə ma ya jəw n zə, mba'ee nabəti kwa kwəma mbəzli tība gwanashi. ¹² Sa nzanay, kwatanja war sa tsəhəy nay, mbə zəmə shi zəmə ghəshi niy nza lə ng-warməhimmə nəw Yesəw kamaa *ka Zhəwifə niy *slantī ma fə'yasa, gwanashi jakəjakə. Dzəghwa mba'a nihwəti mbəzli

səkəkəshi, sa ghəwənīkəshi Zhakə. Mbəzli vay, ka Zhəwifə nəw Yesəw, kala dī zlata nəw kwəma pəhəti ka Zhəwifə niy nza ghəshi. Ma sa tsəhəshi ghəshi na, kala zhini Piyer dī zəmə shiy lə ng-warməhimmə slantī ma fə'yasa va ghwəla ki, va hazləni mbəzliy səkəkəshi va. ¹³ Ma sa nay nihwəti ka Zhəwifə nəw Yesəw Piyer mbə mənī tsəgha na, bakə bakə nəfə tsa shi mənīy, mba'a ghəshi dzəmbəshi mbə mənī njasa mənī Piyer va kwərakwə. Dzəghwa pa' lə Barnabasəy ghəshi kəsambə mbə kwəma va, ka mənī tsəgha nja sa shi va kwərakwə. ¹⁴ Ma sa nay ya ghəshi dzashiy dzəmbə mənī kwəmaa dzava ma lə Yəwən kwəma wəzə na katan katan kiy, ma pən kaa Piyer tība kwa kwəma mbəzli gwanashi na: «A Piyer, ma ghay! A gha sənay, ndə ka Zhəwifə n zee, pə gha. Sa səkəkəja gha tikəy, mbərkəkə gha niy zlata nəw na ka Zhəwifə kwəma, ka n zəy njasa nza *mbəzliy kamaa ka Zhəwifə gha niy nza. Njaa njaa zhini ghaa dī mbəla mbəzliy kamaa ka Zhəwifə dzəmbə nəw kwəma pəhəti ka Zhəwifə?» pən ngəci.

¹⁵ Ma na na ghəyəy, ka Zhəwifə nza ghəy baw ghala səkəkə tə hwəlfə ghəy. Mbəzli yakə hwəlfə mbəzliy niy nəw ma kwəma pəhanavə Hyala kaa ka Zhəwifə nza ghəyəw. ¹⁶ Ya tsəgha n zə kiy, a ghəy sənay, ndə tībaa tsəhəy kwa kwəma Hyala kala hazləni ma, kala war ntsaa yivə sləni ghəratī Yesəw Kəristəwəp, pə ghəy. Ka mbə ndəə tsəhəy kwa kwəma n zə kala hazləni ma tə sa mənī ndə kwəma pəhəpəhə naw. Ghəy sana sən zənva, kaa Yesəw Kəristəw banavə ghəy nefer ghəy, ta mbə Hyalaa nighənjəy ka mbəzliy dzəghwa kwəma n zə kala hazləni tība. Sa mbay ghəy nəwti kwəma pəhəpəhə na naw, war sa yivə ghəy sləni ghəratī Yesəw Kəristəw na gwa'a tsəgha. Sa nzanay, ndə tība mba'a mənīy ka ntsaa dzəghwa kwəma Hyala kala hazləni tība, sa mənī na kwəma pəhəpəhə naw.

¹⁷ Avananəy sən zənva, ya ghəy ghəy ka Zhəwifə kiy, dzar kwa sləni Kəristəw va ghəratī na pəla ghəy dzəghwa kwəma Hyala. Ma dza nihwəti mbəzliy niy, ka nəw kwəma pəhəpəhə na nza ghəwəmmə ghəwəlaw, ghənzə tsəgha na, yəmyəm nza ghəwəmmə lə hwəlfə nihwəti mbəzli ka mənī *kwəma jikir na, dza ghəshiy ni. Sa nzana tsəgha na, ə n zana, na jikir na kwəma na dī Kəristəw mənīy mənī shəkənaa njaa? Əŋ, əhəŋ, nava tībaw! ¹⁸ Mba'a pən zhiniy zharaa dzəmbə mənī kwəma pəhəpəhə na va kama gar

kəətītəra kiy, ntsa jikir tsa dzee nza ghalaba nza, sa nzana, mba'ee niy zlata.¹⁹ Ma ta na tsee ghən na, ntsa mēti mēti tsa nzee, va kwəma pəhəpəhə na, ghənzə pəəsliṭəra na. Nanay bərci və gar zhiniy sləwara ghwəlaw, kaa Hyala na piy tsee nana. Sa nzanay, e mēṭira kwasəbə Kəristəw ghala pətsa danjwəvəgha mēndi va vəgha tsəm.²⁰ Nana kiy, yən də'wə ghən tsee piy naw, Kəristəw piy na mbə ya. Ya nimaba shi mənēe tikə tē hidī niy, tē zləba tsa zləbavee sləni ghəratī Zəghwə Hyala mənīshee, ghəci saa dītəra tərənjw, pa' ka zləbavə mēti tē ya.²¹ Ma wəzə hwər tsa məntəra Hyala va lə Yesəw Kəristəwəy, ka ndəghamtee tepəw. Mba'a kə ndə gar tsəhəy kwa kwəma Hyala kala hazləni tifa, war tē sa mēnti na kwəma pəhəpəhə na vay, gəmṭa niy dza mēti Kəristəw nza ghalaba ki.

3

Ntsaa banavə nəfə tsa ci kaa Hyala na saa dzaa kwəmavə piy tsa kədi ma

¹ A mbəzli ka Galatē, wa shiy mənishi nza ghəwəy nja hyəler tay? A ntsaa həərətənjwəya? E niy citənjwəy nanzə wəzə wəzə dzəkən Yesəw *Kəristəw tsa danjwəvəgha mēndi vəgha tsəm mba'a mētiy war tē ghwəy sa? ² E dī dəw kwəma va ghwəy, a ghwəy zləbakəra kwətīj. A nə yay: Ya *Safə tsa Hyala va dēwdew tsa ndanjwəy na ta nza ghəci lə ghwəyəy, va sa nəwti ghwəy *kwəma pəhəti Hyala va wəzə ndanjwəy na tanaa, naa va sa favə ghwəy Yəwən kwəma wəzə naa dzəkən Yesəw Kəristəw, mba'a ghwəy zləbavə kwəma va na nə ya? ³ Wa shiy mənishi kama məhərli mbə ghən ghwəy ya jəwa? Mba'a ghwəy niy sənay, tē mbərkə bərci ndanjwəy Safə tsa Hyala dēwdew tsa ghwəy niy mənīnjwəy ka mbəzli Hyala na. Zhini ghwəy nana na, tapə dzəmbənjwəy, ka dī kərnī nəw nzə lə ni ghwəy bərci, pə ghwəy na? ⁴ A ghwəy nay sənəvna kiy, gar danj səda ghəngəhən ghəngəhən səkə Hyalaa citənjwəy kwəma wəzə tsa mēnti na tē ghwəy ki. War gəmṭa kwəma va ta nza tsəgha, pə ghwəy ki na? Tifa tepəw! Ka dza kwəma dikə na vaa mēnta war gəmṭa tsəghaw! ⁵ Nighətiməy, a Hyala ndanjwəy Safə tsa nzə dēwdew tsa, mbə ghəra sləni maṭaṭa maṭaṭa na ghənzə dzar mbə ghwəy dība. Sa bərkə ghwəy na, sa nzana mbə nəw kwəma pəhəpəhə na va ghəyəy, va tsəgha ndanjəy na, nə ghwəy

na? Əhəj! Tsəgha naw! Sa favə ghwəy Yəwən kwəma wəzə naa dzəkən Yesəw Kəristəw, mba'a ghwəy zləbavə kwəma va, ndanjwəy na.

⁶ Təkətim dzəkən *Abərahām dī, njaa niy nə Zliya Hyalaa dzəkəna? A kəy, sa nzana, mba'a Abərahām banavə nəfə tsa ci kaa Hyala, va tsəgha garəti Hyala ka ntsaa dzaa dzəghwa kwəma nzə kala hazləni tifa, kə niy ni. ⁷ Ma sa nzana tsəgha ghənzə kiy, a ghwəmmə mbəə ni, ya wa ntsaa banavə nəfə tsa ci kaa Hyalay, aa zhəghəy ka zəghwə yakə Abərahām baw, pə ghwəmmə. ⁸ Ghala kwatənjata gəzəkə Hyala, ma kəy: «Hwəlfə mbəzliy dzaa ndara nefer shi gwa'ay, ta mēnti shi dzee ka mbəzliy dzaa dzəghwa kwəmee kala hazləni tifa» kə. Ava va tsəgha nzana, kwatənjata Zliya Hyala gəzanamti Yəwən kwəma wəzə na na kaa Abərahām, ma kə ngəci na: «A Abərahām, war tē mbərkə gha dza hwəlfəhi *mbəzliy kamaa ka Zhəwifə kwəmavə təfə miy» kə. ⁹ Ma Abərahāməy, aa niy banavə nəfə tsa ci kaa Hyala, na təfanati Hyala miy tsa nzə. Ava tsəgha na kwərakwə ki, ma mbəzliy dzaa banavə nefer shi kaa Hyala nja Abərahām kwərakwə kiy, war ta təfanatishi miy dza Hyalaa dza, nja Abərahām.

¹⁰ Ma na mbəzliy bərkə va, nja na ghəy dzaa tsəhənjəy kwa kwəma Hyala kala hazləni tifa tē sa mēnti ghəy kwəma pəhəti na, kə ghəshiy, mbəzli bəzla bəzla ni na ghəshi kwa kwəma Hyala. Sa nzanay, a zliya Hyalay gəzəkə: «A Hyala bazlamti ntsaa fə ma ghən ta mēni kwəma tsasliitim mbə zliya kwəma pəhəti Hyala va gwanata tsa nzə həzlimə həzlimə» kə. ¹¹ Talay, aa patəkəvəriy dzəti ngwəla gwa'a gwa'a. Ndə tifa mənīy gar dzəghwa kwəma Hyala kala hazləni tifa, tē sa mēni na kwəma pəhəti naw. Sa nzanay, a Zliya Hyala gəzəkə: «Ntsaa banavə nəfə tsa ci kaa Hyalay, ghəci na saa dzaa mbay dzəghwa kwəma Hyala kala hazləni mbə nəfə ci, ghəci na saa dza kwəmavə piy tsa kədi ma» kə. ¹² A ghwəmmə sənay ki, sa banavə Hyala kwəma pəhanavə na kaa *Məyizəy, niy nə na, ntsaa ndara nəfə tsa ci, kəw. Ma kə niy niy, war ntsaa mēni kwəma pəhətee va gwanata na saa dza piy, kə niy ni.

¹³ Ma na na ghwəmmə kiy, a Kəristəw pəliṭi ghən tē ghwəmmə, mba'a mbəlāntəmmə va bəzlaa niy nza kən ghwəmmə, sa mēni ma ghwəmmə kwəma pəhəti Hyala. Dzəghwa mba'a bəzla Hyala

2:19 2:19 6:14; Rm 7:6; 6:2-4   **2:20** 2:20 1:4; Zhj 17:23; Rm 8:10-11; 2Kwər 5:14   **3:1** 3:1 5:7   **3:2** 3:2-5
4:6; Rm 8:9-16; 2Kwər 3:6, 17   **3:4** 3:4 4:11   **3:6** 3:6 Ghava 15:6; Rm 4:3   **3:7** 3:7 Rm 4:11-12   **3:8** 3:8
Ghava 12:3   **3:9** 3:9 Rm 4:16   **3:10** 3:10 Nəw 27:26; Zhk 2:10   **3:11** 3:11 Aba 2:4; Rm 1:17; 3:20   **3:12**
3:12 SləniTah 18:5; Rm 10:5   **3:13** 3:13 Nəw 21:23; Rm 8:3; 2Kwər 5:21

zhəghakənvataa dzəkən, mba'a mēndi danwəvəgha vəgha tsəm, njasa gəzəkə Zliya Hyala va, ma kə na: «Ya wa ntsa danwəvəgha mēndi vəgha tsəm ta pəəsliy, ntsa bazlamti Hyala na» kə. ¹⁴ Ma shi mēnti Yesəw Kəristəw va kwəma va ti tsəghay, war ta mbə *mbəzliy kamaa ka Zhəwifə kwəməvə təfə miy tsa gəzanakə Hyala va kaa *Abərahām tə mbərkə sləni ci va ghəci Yesəw na, mba'a ta mbə ghwəmməə kwəməvə Safə tsa Hyala va dəwdew tsa gəzəkə na bəmmə tə sa banavə ghwəmmə nefer ghwəmmə.

Ka tanəti kwəma gəzəkə Hyala *kwəma pəhəti naw

¹⁵ A ngwarməhiraā nəw Yesəw, e dī pəəghətəjwəy kwəma lə kwəma sənata ghwəmmə gwanammə, sa ka mēndiy mēni va hwəmba. A ghwəmmə sənay war mba'a kə mbəzli bəliti 'wəslə lə kwal tsa katan tsa kwa jipə shiy, tsahwəti ndə tifa mba'a mbay pəlamti bəli 'wəslə tsa bəliti mbəzli va, ya ka zhiniy mətəshakən nahwəti kwəmaa dzəkən tēpəw. ¹⁶ Ava tsəgha na lə Hyala kwərakwə, aa niy bəliti 'wəslə lə Abərahām mbəradzə. A kə niy ni ngəciy: «E taa ndaŋa shiy, ghwəy lə jijiŋa» kə niy niy. Gəzəkə Zliya Hyala na, kaa ngəci ghəshi lə jijihiy, kə, gar nə ghwəmmə na, ta nihwəti mbəzli dāŋ na kwərakwə basa, pə ghwəmməw. War nja ndə kwətij na gwa'a tsəgha. Ava ghəcia Yesəw *Kəristəw ki.

¹⁷ Ma kwəma dēe na gəzanwəy mbə kwəma nay: A Hyala bəliti 'wəslə lə Abərahām dzəkən kwəma gəzəkə na va mananci gwa'a. Ləy hwəm piya bələkəwə fadə mba'a mahkan mətəskə na, mba'a Hyala zhiniy banavə kwəma pəhəti na kaa hwəlfə Abərahām mbə dəvə *Məyizə ki. Mbay kwəma pəhəti na vaa bashamti bəli 'wəslə tsa bəliti Hyala va lə Abərahām tēpəw. ¹⁸ Mba'a kə ndəə mbay kwəməvə mbəliy tə sa mēni ndə kwəma pəhəti Hyala nza, sa niy gəzəmti Hyala mbəli ndə dza ndəə mbəliy ghwəla kiw. Abərahām sana kiy, sa niy gəzəkə Hyala bānci shiy, va tsəgha banavəshi na lə wəzə hwər tsa nza.

¹⁹ Ya sa nzana tsəgha kiy, war tawa maw Hyalaa bānshi kwəma pəhəti na kaa mbəzli kia? Ma kwəma mətəshanakə Hyala va kwəma pəhəti na kaa mbəzli tiy, ta mbə ndə ngəriy sənay tēhəvəri na wəzə na kwəma dī Hyala, lə na jikir na dī ma na, na. Pa' ka dzar vəghwə tsa dza ntsa mbə

hwəhwə tsa Abərahām vaa səkə ti, nja kwəmaa niy gəzəkə na vaa dzəkən səkə tsa ci. Ma nza bərci kwəma pəhəti na va kəray ge'i ghalaba ta nza ki. Ma na kwəma pəhəti Hyalay, ka kwal nzə niy ghwənashi na li. Dza ka kwal va mba'a ghəshi gəzānci kwəma va kaa Məyizə, ntsa nja mətəkwəl tsa kwa jipə shi lə mbəzli. ²⁰ Ya hwəmba favə ghwəmmə, mətəkwəl kə mēndi kiy, kwa jipə mbəzli gar bakə na. Əy ma ghala pətsa gəzəkə Hyala shi dza na ta mananci kaa Abərahāməy, a ghwəmmə favə, Hyala də'wə ghən tsa nza kwətita gəzānci na, kə mēndi.

*Kwəma pəhəti Hyalay, kwal gwəma na, ta mbə ghwəmməə zləba sləni ghərti Yesəw *Kəristəw

²¹ Njaa dī kwəma va gəzə kia? Ə njəghəzliya kwəmaa niy gəzəkə Hyala ta mēni, lə kwəma pəhəti naa banavə kaa *ka Zhəwifə dī naa gəzə na? Am, tsəgha naw. War mba'a kə nəw kwəma pəhəpəhə naa mbay banavə piy kaa ndə nzay, a ndə dzaa mbay mənij ka ntsaa dzəghwa kwəma Hyala kala hazləni tifa lə nəw kwəma pəhəti na nza. Dzəghwa ki na, ka mbə kwəma pəhəpəhə naa mēnti tsəghaw. ²² A Zliya Hyala gəzəkə, ma kəy: «War mbə dəvə *kwəma jikir na na ya tsamaŋa ntsa tə hidī gwanay» kə. Ma mēnta na tsəghay, ta mbə Hyalaa manan-shi kwəma gəzəkə na va mēni nza kaa mbəzli, lə sləni ghərti Yesəw Kəristəw, sa ka ghəshi banavə nefer shi ngəci.

²³ Ma niy nza kwatəŋa, Yesəw Kəristəw ghwəla ta ghəra sləni ciy, mbəzli kwa dəŋw niy nza ghwəmmə va kwəma pəhəti *Məyizə, pa' vəgha vici səkə Hyalaa citəmmə kwal tsa zləbavə sləni ghərti Kəristəw. ²⁴ Va tsəgha niy mēnta kwəma pəhəti Hyala ghalaba va ghwəmmə ka ntsaa immə lə kwal tsa wəzə tsa, ta ndəghə səkə tsa Yesəw Kəristəw ki. Ma ghala pətsa ka Yesəw Kəristəw səkəy na, ka mbəzliy dzəghwa kwəma Hyala kala hazləni tifa, ghwəmmə taa nza va Hyala sa ka ghwəmmə zləbati sləni ci va. ²⁵ Nana sa ghəramti Yesəw sləni ci kiy, a kwal ghwəniy va ghwəmmə ta zləba sləni ghərti na va. Mbəzli kwa dəŋw tsa kwəma pəhəpəhə na nza ghwəmmə ghwəlaw. ²⁶ Sa nzanay, war tə zləba tsa zləbavə ghwəy sləni ghərti Yesəw, mənijwəy ghwəy ka ndərazhi Hyala, mbə jakə tsa jakəŋwəy ghwəy lə Yesəw Kəristəw. ²⁷ Ghala pətsa mənijwəy mēndi

3:14 3:14 3:2-5; Zhəw 3:1-2   **3:16** 3:16 Ghava 12:7; 17:7-8   **3:17** 3:17 Səvəri 12:40   **3:18** 3:18 Rm 4:14; 11:6
3:19 3:19 Rm 4:15; ka kwal Hyala: SləniKY 7:38, 53; Ebr 2:2   **3:20** 3:20 Nəw 6:4   **3:21** 3:21 Rm 7:13; 8:2
3:22 3:22 Rm 3:9-30; 11:32   **3:23** 3:23 4:3   **3:24** 3:24-25 Rm 10:4   **3:26** 3:26 4:5; 7; Zhj 1:12; Rm 8:14-17
3:27 3:27-28 Rm 10:12; 1Kwər 12:13; Kwəl 3:9-11   **3:27** 3:27 Rm 6:3; Ef 4:24

*bateməy, ghalaba jakənjwəy ghwəy lə Kəristəw, gwanənjwəy ka ndə kwətij li. Dzəghwa məhərli kwətij na sa ghwəy li ghala pətsa va ki. ²⁸ Va tsəgha nzana, nana kiy, ghala kwa jipə mbəzliij jakəshi mbə Yesəw Kəristəw nashi ghwəla kiw. War yəm ghəshi gwanashi kwa kwəma Hyala, ya ndə ka Zhəwifə na ndə, ya ntsaa kamaa ndə ka Zhəwifə, ya ndə papa, ya ndə yaya, ya zal na, ya war mali na gwa'a. ²⁹ War kama ghwəy mbəzli mbə dəvə Kəristəwəy, mbəzli mbə hwəhwə tsa yakə *Abərahəm gə ghwəy kwərakwə. Ya nimaba shi zəmə ghi gəzəkə Hyala va bānci kaa Abərahəm lə hwəhwə tsa ciy, a na ghwəy bəla tifa mbə shi kwərakwə ki.

4

¹ Ma slar tsa kwəma dee na gəzanjwəyəy. Ghala mbə lə kwəma zəghwəwə zaləw nza va kəghi tsa dəy, war nja mava ghala ka naa nza jəwəyəw. Ya tsəgha naa ndə zəmə ghi ta shi kəghi tsa va gwa'ay. ² Nihwəti mbəzli ka məndiy fəy, ka sləkə, ka ndəghwə lə shi ci va shi gwa'a. Pa' tə vəghwə tsa slanati dəy ta sləkə shi ci va ghəci. ³ Ava tsəgha niy nza kwəma va lə ghwəmmə kwərakwə ki. Ghala pətsaa niy nza ghwəmmə nja ndərazhi kwərakwə kiy, meviviy tsəfəkwə kwa kwəma hyeler lə mbəreketi niy nza ghwəmmə. ⁴ Ma dzəghwa Hyala sa bərkəy vəghwə tsa nə ki na, mba'a ghwənikə Zəghwə nzəw dzəghwa hwər tsa mali. Dzəghwa baw mali va yakəghwa, mba'a mənij ka ndə nəw *kwəma pəhəpəhə na, ⁵ ta mbə ghəcij mbəərəkə mbəzliij niy nza ka mevivi nəw kwəma pəhəpəhə na. Ma nza mənətmə ka ndərazhi Hyala ki.

⁶ Ma dza Hyala nza ghwəy va ka ndərazhi nə ki na, mba'a ghwənikə Safə tsa Zəghwə nzəw dzəmbə nefer ghwəmmə. Safə tsa va na, ka har Hyala mbə nefer ghwəmmə: «A Di» kə. ⁷ Nana kiy, mevivi kwəma pəhəpəhə na nza ghwəyəw. Ndərazhi Hyalaa gə ghwəy nana. Njana nza ghwəy ka ndərazhi Hyala kiy, war ta bənjwəy ni ghwəy shi zəmə ghi fənəy na kaa ndərazhi nə dza na.

Njasa səwərivata məhərli Pəl va kwəma ka Galatə

⁸ Niy nza mbəradzəy, niy sənata Hyala ghwəyəw, mbəreketi niy tata ghwəy, shiy kama ka Hyala katan na niy sləkənjwəy na tsəgha. ⁹ Nana kiy, a ghwəy sənata Hyala katan na, mba'a ghwəy zləbavə.

Awə na ghwəyəw, a Hyala zləbavənjwəy kee ni kaa gəzə nəw. Njaa njaa zhini ghwəy zhəghətəvanjwəy ta nəw kwəma jijihijwəy, kama vəri ti, ghənzə saa mbay maa məniti nahwəti kwəma va jəw nəw kia? Wa shiy mənishi zhini ghwəy di nza mbə dəvə niva shiy, ka mənijwəy mevivi shi kia? ¹⁰ Dzəghwa ghwəy mba'a ghwəy kəslimbə ghən kən zəzəw dzəkən nahwəti vici, va tsahwəti tir, ya nahwəti piya, njasa niy va jijihijwəy məniti, tawam kia? ¹¹ Ma gəla kwəma vay, a bəra hazlani, vantaā sləni ghəratee va gwanata mbə ghwəy mənita ka sa gəmta na.

¹² A ngwarməhiraa nəw Yesəw, ə cə'wənjwəyee, a pə ghwəy mənitiy, səwəriwəyəwəw mbə kwəma jiji, njasa nzee tsa. Njasa niy zlatee va kwəma jijihira *ka Zhəwifə yən mbə ghwəy kwərakwə.

Ma yənəy, mənəta *kwəma jikir na ghwəy va jəw tsətsəw. ¹³ A ghwəy sənay, ghala vəghwə tsaa niy gəzanjwəy ya va Yəwən kwəma wəzə nay, yən gwərapəra niy nza na. ¹⁴ Zəghwə tsee vay, nja nighə kwəma niy nza na tə ghwəy. Dzəghwa va tsəgha nəw kiy, niy zlara ghwəyəw, niy ndərətəra ghəwə difaw. A ghwəy niy ka'wətəra, tsərtsər, njasa nzee ka *ndə kwal tsa Hyala, ya ka Yesəw *Kəristəw də'wə ghən tsa ci ghalaba. ¹⁵ Ghala pətsa vay, tərənəy niy vəshijwəy ghwəy. Dzəghwa nana kiy, gəla vəshi va tifa. Əy, wa shiy mənishi va kia? E mbay gəzəw dzəkən ghəwə, mbala a ghəwəy niy mbəw lakəmə mətəw ghəwəy ta fəghwəra yən mbə zəghwə tsee va nzay, ci ghwəy lakəmə nza ghalaba, pən. ¹⁶ Naa ə mənədee ka ndə mbəz tsa ghəwəy nana, njana gəzanjwəyee kwəma katan na shəkəna?

¹⁷ Ma mbəzliij pala kwal tsaa zhəghəvəri Yəwən kwəma wəzə na vay, kwəma mbə sa shi va ya jəwəw. War kwal tsaa təhəvəriwəy lə ya, ta mbə ghəshiy mbahəhwənjwəy dzəvəgha kabaka shi gwa'a tsəgha na di tsa dikəvashi ghəshi va. ¹⁸ Yən kwərakwəy, e dikəvara ta kwəma kən ghəwəy nja mbəzli va, nanəw kiy, ta wəzə tsa tar kabaka ghwəy dikəvaree na nee, va hwəmba nzəy, mbə pəla wəzə nzee dzar kabaka ghəwəy, nzee mbə ghəwəy, lə kamee mbə ghəwəy gwa'a. ¹⁹ Əy ma kiy ndərazhi ya ni gaga niy, mbə sa ngəra'wə nzee difa ta kwəma kən ghəwəy nja maliy nza va mbə kemahə, pa' fəca ka ghəwəy mənijwəy nja Kəristəw. ²⁰ Jəw dee sə fəyəmmə lə ghwəy tə pətsa kwətij tsa

e gəzanwəy kwəma sənzenva, ta mbə ghwəy favəw. Gwa'a gwa'a hashiree ta kwəma kən ghwəy nana nee ki.

Kwəmaa dzəkən zəghwə mava mali, lə zəghwə mali bəbə na

²¹ A nə ya ngənwəy di ghwəy ghwəy mbəzliy di vaa nəw kwəma pəhanavə Hyala kaa *ka Zhəwifəy, fa favə ma ghwəy kwəma gəzəkə kwəma va tanaa, njaa? ²² Ma kə kwəma pəhəpəhə na vay: Ya' yavə *Abərahām ndərazhiy zhər bakə kwa mi'i bakə kwərakwə. Tsahwətiy kwa mava mali, *Agar slən tsa nžə. Tsahwəti na, kwa na bəbə na mali, *Sara slən tsa nžə. ²³ Ma na tsa mava va zəghwə nja Agar nanzəy, hwər tsa nžə bəvə na, njasa ka nihwəti mi'i vaa bəvə kwərakwə. Ma na hwər tsa mali kwa bəbə nja Saray, Hyala də'wə ghən tsa nžə gəzanakə na, kwatanjata, ta bə hwər dza gha, kə ngəta, madi na ta bə.

²⁴ Ma kwəma mi'i bakə ni ni favə ghwəmmə kwəma shiy, kwəma nja kwəma fir tsa dzəkən kwəma *sla kiri tsa slahwə Hyala bakə tsa ghənghən ghənghən lə mbəzli di naa cimmə. Kwa tanja *sla kiri tsa vay, mə dəlagwa har məndiy, *Shinay sla Hyala lə mbəzli. Ava ghənzə na Agar ki, mava tsa va. Ndərazhi ya na gwanashi na, mevivi ghəshi. ²⁵ Agarəy, ghənzə na dəlagwa har məndiy Shinay, tə hidfi ka Arapə. Agar vay, a ghwəmmə mbəə yəməti lə məlmə Zherəwzalem ndatsə na. Sa nzana, mbəzli mbə məlmə Zherəwzalem gwanashi na, mevivi kwəma pəhəpəhə na ghəshi. ²⁶ Əy, ma na məlmə Zherəwzalem katanj na mə ghwəmə kiy, bərçi va kwəma pəhəpəhə na dzəkənəw. Ava ghənzə na mənəwəmmə. A ghəwəmmə mbəə yəməti lə Sara kwərakwə ki. ²⁷ Sa nzana, a Zliya Hyala gəzəkə, a kəy:

A jiņa maliy səkəkəmaa yakə zəghwə, vəshi pə ghaa vəshi.

War ngwəmə pə ghaa ngwəmə lala tərənjwə va vəshi,

gha gha saa səkəkə maa kemahəhwə kemahə ta ya zəghwə.

Sa nzana, dəŋbā mali ndəghamtim dza naa

yakə ndərazhi kən mali kwa zal, kə məndi.

²⁸ Ma ghwəy na ghwəy kiy ng-warməhiraa nəw Yesəwəy, yəmyəm nza ghwəy lə *Izakə. Ka ndərazhi Hyala mənənwəy ghwəy katanj katanj, shiy yakəvashi nja kwəma gəzəkə Hyala kaa

Abərahām. ²⁹ Njasa niy nzana va ghala mbəradzə, zəghwəə yay nja ndərazhi gwa'a ni na, kala di ma mətə sə tsaay yay dza kwa bərçi *Safə tsa Hyalay, ava war tsəgha zhini kwəma vaa nəwva sana pa' nana ki. ³⁰ Vanta kwəma gəzəkə Zliya Hyala diba, a kəy: «Tihəkəvəri mava lə zəghwə nžə gwa'a. Sa nzana, ka dza zəghwə mavaa zəməvə ghi jakə ghəshi lə zəghwə mali bəbə naw» kə. ³¹ Ava va tsəgha na kiy ngwarməhiraa nəw Yesəwəy, mənimmə ghwəmmə nja ndərazhi mava maliw. Əhəj, ndərazhi mali bəbə na nza ghwəmmə.

5

Ka nza ghwəy mevivi kwəma pəhanavə Hyala kaa *ka Zhəwifə ma

¹ Ghwəmmə kiy, a *Kəristəw bəkəvərimmə mbə dəwə *kwəma pəhəpəhə na ta mbə ghwəmmə gwəra ghən tsa ghwəmmə. Nana kiy, gwəməvə tə ghwəy kwəma. Ka zhini ghwəy zləbā ndəə zhəghənjwəy ta nza ghwəy ka mevivi kwəma pəhəti Hyala ghwəla ma!

² Favəm kwəma dee na gəzənjwəy di. A nə ya ngənwəy yən Pələy, war mba'a pə ghwəy zləbati məndiy *slantənjwəy fə'yasay, ghənzə tsəgha na, gəmta na mətə mətəy Kəristəw va tə ghwəy. ³ Ə zhinee gəzanwəy kwəma va, favə tə ghwəy, ya wa ntsaa zləbati məndiy slanci fə'yasay, war ta nəw kwəma dəw kwəma pəhəti Hyala dza tsava ndə gwa'a gwa'a, di na, lə di ma na! ⁴ War mba'a pə ghwəy pəla kwal tsa mənənjwəy ka mbəzliy dzəghwa kwəma Hyala kala hazləni tifa, lə nəw kwəma pəhəpəhə nay, ghalaba na, a ghwəy tihəvəriwanwəy lə Kəristəw kwərakwə ki, ndaj nza ghwəy kaa zhəhwər tsa Hyala va məntənjwəy na mbə Kəristəw.

⁵ Ma ghəy na na ghəyəy, a ghəy sənay ta zhəghətənjəy dza Hyala ka mbəzliy dzəghwa kwəma nžə kala hazləni tifa, sa zləbavə ghəy sləni ghəratə Kəristəw tə ghəy. Ava kwəma fəy ghəy ghən tsa ghəy gəzlijə ti səvəri mbə bərçi *Safə tsa Hyala dəwdew tsa. ⁶ War mba'a kə ndə zləbavə jakəy lə Yesəw Kəristəwəy, slanti ndə fə'yasa, lə slanti ma ndə na, ghala mbə va Hyalaw. Kwəmaa gwəramti wəzə na mbə kwəma vay, zləbati sləni ghəratə Yesəw Kəristəw tə ghwəmmə, lə di nihwəti mbəzli kwərakwə.

⁷ Ma kwatanaj, lə kwal tsa katanj tsa niy ghati ghwəy zləbā sləni ghəratə Yesəw

4:22 4:22 Ghava 16:15; 21:3 4:23 4:23 Ghava 17:18-19; Rm 4:17-20; 9:7-9 4:24 4:24 Səvəri 19:20; Gal 3:23; 4:1; 5:1; Agar: Ghava 16:1 4:26 4:26 Ebr 12:22; ShiZhu 21:2 4:27 4:27 Ezay 54:1 4:29 4:29 Ghava 21:9 4:30 4:30 Ghava 21:10 5:1 5:1 2:4; 4:5; 9: 5:3 5:3 5:3 3:10, 12; Rm 2:25 5:5 5:5 2:16; Rm 8:23-25 5:6 5:6 3:28; 5:22; 6:15; Rm 4:11; 1Kwər 7:19; Ef 6:23 5:8 5:8 1:6-7

Keristew. Sana kiy, wa ntsaa zhini vaan gødītəŋwəy ta zlatə nəw na katanə va na kwəma kia? ⁸ Ma kwəma ngəngəđinjwəy gəla mbəzli va va li tsəgha nay, sənay tə ghwəy, kwəmaa səəkə va Hyalaa harvəŋwəy, a ghwəy mbəəkə nza li naw! ⁹ Gwəməvə tə ghwəy kwəma mbə kwəma mənī ghwəy, a kə mēndiy niy, cinjini manati mēndi war jəwə tsətsə ka naa pəsłamti shi sa gwanashi, kə mēndiy ni. ¹⁰ Yən kiy, a Ndə sləkəpə gəzara kwəma mbə nəfə tsee dzəkən ghwəy, mba'ee sənay katanə na, pən. Ghwəyəy ka dza ghwəy zəzəti kwəma ghəŋghən lə sa zəzətee vaw. Ma na ntsaa ngødītəŋwəy va, ya ndə ka waba nay, ta bəsə ngwəvə dza Hyalaa dzəkən.

¹¹ Ma na nee kiy ngwarməhiraa nəw Yesəwəy, ya war tsəgha na nihwəti mbə gəzə, wa ghwəlay na Pəl mbə gəzəpə war ndə slanti na fə'yasa dza Hyala nighə ndə ka ntsaa dzəghwa kwəma nze, kala hazləni ma kə, kə ghəshiy, dzərvə slaslara ghəshi. Ghwəlara pən niy nza mbə gəzəpə kwəma va tsəghay, wa na kwəma sasara ghəshi va ngera'wə ti kia? Mba'a kə ndə gar mənīy ka ntsaa dzəghwa kwəma Hyala kala hazləni tifa lə *sla fə'yasa nzay, ka dza kwəma mətī Yesəw vəgha tsəm zhanshi kaa mbəzli ghalaba ya war ə gəzə mēndi kwəma ci nzaw. ¹² Ma kwəma gəla mbəzli va vəya ta na tsee ghənəy, shi dikəvashi ghəshi va ta gəzəŋwəy, war ka sla fə'yasa, kə ghəshiy, tsə'wamti tə ghəshi gwanashi fəlgən, lə shəpər shi ta!

Ghəŋghən na shi səkwa hwətəl tsa ndə ngeri ti shi, lə shi dī *Safə tsa Hyala dēwdew tsa

¹³ Na na ghwəy na ghwəy kiy ngwarməhiray, sənay tə ghwəy, Hyala harvəŋwəy naa dzəghwa kwal tsa nze, ta gwəra ghən tsa ghwəy ghwəy, kala sləwəŋwəy kwəma pəhəpəhə na ghwəla, pə ghwəy. Nanzə kiy, əntaa ghwəy ni na, njana ndəŋəy na kwal tsaa gwəra ghən tsa ghəyəy, ə dza ghəy dza ta məmənī ya nimafa shi dī vəgha ghəy bəsa, pə ghwəy ma. Əhəŋ. War dī pə ghwəy dīva kwa jipə ghwəy, ka kəkəkəti ghən tsa ghwəy. ¹⁴ *Kwəma pəhəti Hyala va nə na: «Di nihwəti mbəzli gwanashi njasa dī gha va ghən tsa gha kwərakwəl» kəy, mba'a kə ndə nəwti kwəma va na, aa kəkəmti nəw kwəma pəhəti Hyala gwanata. ¹⁵ Ma war mba'a pə ghwəy kəslimbə ghən mbə

ngwəngwəliwa kwa jipə ghwəy ka i i ghən tsa ghwəy, nja shəkwadəshiy, sənay tə ghwəy, ta ghəvə dza ghwəy zamti ghən tsa ghwəy, mbə gəla kwəma va tsəgha, pə ghwəy.

¹⁶ Favə tə ghwəy kwəma dēe na gəzəŋwəy: Zlanayəm ghən tsa ghwəy kaa Safə tsa Hyala, a ghəci cīŋwəy njasa ka ghwəy dza kwa kwal tsa Hyala. Ghalaba kiy, ka dza ghwəy mənī kwəma səkwa hwətəl tsa ghwəy ti ghwəlaw. ¹⁷ Ma shi səkwa hwətəl tsa ndə ngeri ti shiy, ghəŋghən na ghəshi lə ni dī Safə tsa Hyala shiy. Ni dī Safə tsa Hyala shiy kwərakwə kiy, ghəŋghən ghəshi lə ni dī vəgha shiy. War ə hwəci ghəshi, ka njəghəzliwa kwa jipə shi. Dzəghwa ki na, kala mbə ghwəy mənī kwəma wəzə na va dī ghwəy mənī nze. ¹⁸ Mba'a kə Safə tsa Hyala dēwdew tsa mbə sləwəŋwəy, ka mbə kwəma pəhəpəhə naa zhiniy sləkətəŋwəy.

¹⁹ Ma na ni dī vəgha shiyəy, mbəmbə na ghəshiy, avanashi: Mənī ghwərghwər, ka mənī kwəma rəda rəda na, lə kwəma ha'wə ha'wə na, ²⁰ ka ta mbəkəkti, ka mənī dəfəl, lə dənəy shiy, kala dī ma kwəma nihwəti mbəzli, ka mbəz, ka hərhə, ka bə nəfə dzəkən ndə, ka mənī gabə lə mbəzli, ka tihəva, ka mənī shiy ghəŋghən nihwəti ghəshi lə nihwəti, ²¹ ka dī shi ndə, ka ghiva lə sa shiy ghipə, lə ka zəmə zəmə gəmgəm na va, mba'a məmənī nihwəti gəla shi tsəgha ni va. Njasa niy gəzəkəŋwəy ta va kwatəŋay, tsəgha zhinee gəzəŋwəy sənzenəva bə, gəla mbəzliy mənī niva shiyəy, ka kwəməvə nze ghəshi tə pətsa sləkə Hyalaw.

²² Ma na ni ka Safə tsa Hyala shiy mənī səvəri mbə ndə nashi kiy, avanashi: Dīpə, vəshi, zərkə, sə'wa kwəma, zhəhwər, wəzə hwər, garə tə kwəma katanə, ²³ wəzə nəfə, lə ndəghwə ghən va kwəma, ava tsəgha. Ma ntsaa mənī ni tsəgha ni va shiy kiy, fəti və dzar kwa kwəma pəhəpəhə na va namaəw. ²⁴ Ma na mbəzliy ni, mbəzliy nəw Yesəw *Keristew nza ghəy, kə ghəshiy, a ghəshi paslamti vəgha shi lə hwətəl tsaa səkwa mbə vəgha shi ta shi gəmgəm ni gwa'a, vəgha tsəm tsa pəsłamti mēndi Keristew. ²⁵ Ma yəwən piy tsa kwəməvə ghwəmmə tsay, Safə tsa Hyala dēwdew tsa ndammə na. Njana nzana tsəgha kiy, zlay ghwəmmə a ghəci sləwəmmə njasa dī na. ²⁶ Ma kəli ghən ghwəmmə ma, ka bə bə nəfə ghwəmmə dzəkən nihwəti mbəzli ma, ka hərhə

5:9 5:9 1Kwər 5:6 5:10 5:10 1:7 5:11 5:11 6:12, 14; 1Kwər 1:23 5:13 5:13 1Kwər 6:12; 10:23-24; 1Pi 2:16
 5:14 5:14 SləniTəH 19:18; Rm 13:9 5:15 5:15 Zhk 4:1-2 5:16 5:16 5:25; Rm 8:2-13 5:17 5:17 Rm 7:13-23
 5:18 5:18 Rm 6:14; 7:4 5:19 5:19-21 Rm 1:28-32; 1Kwər 6:9-10; Ef 5:3-5; Kwəl 3:5-8; 1Tim 1:9-10; 2Tim 3:2-5; 1Pi 4:3; ShiZhj 22:15 5:22 5:22 Ef 5:9 5:23 5:23 1Tim 1:9; 2Pi 1:6 5:24 5:24 2:19; 6:14; Rm 6:6; Kwəl 3:5; 1Zhj 3:6 5:25 5:25 5:16; 1Kwər 6:19; Ef 4:30 5:26 5:26 Rm 12:10; Flp 2:3

ghwəmmə kwa jipə ghwəmmə difa ma, ava tsəgha.

6

Kəativam mbə kwəma kən ghwəy kwa jipə ghwəy

¹ A ngwarməhiraa nəw Yesəw, mba'a kə tsahwəti ndə mbə ghwəy mənti *kwəma jikir na ya gəla namaba kwəma nay, kəəti pə ghwəy kəəti ntsa va, a ghəci zhəghəvaa zhəghwa kwal tsa ci wəzə tsa. Ghwəy ghwəy mbəzli nza bərci *Safə tsa Hyala va mbə kəətiy, war sahə pə ghwəy dzaa gəzanci kwəma, lə məhərli wəzə na. A nanzə kiy, məni tə gha məhərli wəzə, gha gha ntsaa dza vaa dza ta kəəti ndə, vantaa gha dzaa zhəmbənja lə ghanayəy mbə məni kwəma ci va jikir na kwərakwə ba. ² Ə pə ghwəy kəəkəəti ghən tsa ghwəy mbə kwəma kən ghwəy shəndəkə na. Ghalabay, kwəma banavənyəy *Kəristəw ta məni nzə, na sa mənti ghwəy tsəgha. ³ Mba'a kə ndə mənti ghən tsa ci, nja ma yənəy, ntsa pərda tsa nzee, kə, kala gar nza ghəci tsəghay, ghən tsa ciy səəti tsava ndə də'wə ghən tsa ci. ⁴ Ya wa ndəy, a kə nəwamti sləni məni na gwanata, sa wəzə na kəy, ma nza ghəci fal ghən tsa ci. Ka pəla yəmə sləni ci ghəci lə na tsahwəti ndə ma. ⁵ Sa nzanay, ya wa ndə dza naa nigheə dzəkən na kən ghən tsa ci kwəma.

⁶ Mba'a kə ndəə bəni kwəma Hyala kaa tsahwəti ndəy, təhə kə tsa banancim va ndə kwəma Hyalaa təhə shi və wəzə ni, ghəshi lə ntsaa bananci kwəma va.

⁷ Ma na kwəma dee gəzənyəy, ka ngədinəy kwəma ma, Hyala na nanzəy, ndə tifa gar tsabanati tsabana liw. Shi ka ndəə tsənyəwəmbə mbə hidiy, ghəshi ka ndəə məni səəkə kwamti. Tsəgha na lə ghwəmmə kwərakwə. Ya wa ndəy, ge'i lə sləni ghərahwə na dza naa kwəma zhəmə ci. ⁸ Mba'a kə ndəə məni war shi səkwa hwətəl tsa ci ti shiy, ta zay dza na mbə məni kwəma hwətəl tsa ci va kwərakwə. Ma mba'a kə ndəə məni war kwəma canci Safə tsa Hyala na, ta kwəma piy tsa kədi ma dza ndə mbə nəw kwəma canci Safə tsa Hyala va kwərakwə. ⁹ Ghənzə tsəgha kiy, məni pə ghwəmmə məni kwəma wəzə na, kala dali ma və. Sa nzana, kala dza pə ghwəmmə dalimməy, ta kwəməvə zhimə ghwəmmə dza ghwəmmə, sa ka vəghwə tsa va məniy. ¹⁰ Ava va tsəgha na

kiy, ya war hwəmba kwəməvə ghwəmmə kwaləy, ə pə ghwəmməə məni wəzə kaa mbəzli gwanashi. Kwatama kaa ngwarməhimmə nəw ghwəmmə Yesəw li shi.

Kwa kərni ci kwəma Pəl, lə səkwəpə tsa ci

¹¹ Kwa kərni shi nashi ghwəy ni kiy, lə dəvee də'wə ghən tsee tsaslinəyəshee. A ghwəy mbay sənay, ya tə bəvə bəvə tsa shi. ¹² Ma mbəzliy dikəvashi vaa dzəmbə gəzənyəy, war ghwəy *slanti fə'yasa, kə ghəshiy, mbəzliy di məni shiy war ta təbanshi kaa mbəzli gwa'a tsəgha na ghəshi. Ə hazləni ghəshi va nəghətaa *ka Zhəwifə dzaa sanshi ngəra'wə, sa ka ghəshi ni, war kwatata məti *Kəristəw vəgha tsəm dza naa mbəliti mbəzli, kə ghəshi. Va tsəgha fambə ghəshi kwəma *sla fə'yasa. ¹³ Ma kwəma gəzee vaa dzəkən shi tsəghay, sa nzana ya ghəshi ghəshi mbəzliy slanti fə'yasa vay, ka nəw kwəma pəhanavə Hyala kaa ka Zhəwifə ghəshiy. War ta slaslantənyəy fə'yasa, ta mbə ghəshiy vəshi vəshi shi, ka kali ghən tsa shi lə ghwəy, sa dza ghwəy danatishi fəti, na nashi kwəma məni ghəshi ti gwa'a tsəgha. ¹⁴ Ma na nēe ta na tsee ghənəy, sə tifa ka vəshee li kala war lə kwəma məti tsa mətiy Ndə sləkəmmə Yesəw Kəristəw tə tsəməw. War tə kwəma məti ci va mətiy nay, shi gəmshi ni nighee shiy ya nimaba shiy tikə tə hidī ni. Ma mbəzli tə hidī kwərakwə ki na, nja shi gəmshi ni ghəshi nashi ni ya va shi dee.

¹⁵ Nana ghala mətiy Yesəw ta mbəzliy, ghala mbə kar ntsaa slanti fə'yasa, lə ntsaa slanti ma va Hyalaw. War zhəghanti piy tsa ghwəmmə ka yəwən na sa di Hyala gwa'a tsəgha. ¹⁶ Ya tsamaba ndə na ntsaa nəw gəla tsa tsəgha tsa va kwaliy, nzyəy zərkə tsa Hyala lə wəzə hwər tsa nzə li, ghəshi lə mbəzli Hyala katan katan ni gwanashi.

¹⁷ Dza nza, ka dzee di ndəə səsəəra məhərlee lə zhiniy dəfəw kwəma gəzəmtənyəy ya na difaw. Ma yənəy, ya war veviyerhi tə vəghee niy, a ghəshiy cinti kaa ndə, mava tsa Yesəw Kəristəw nzee, kə ghəshi.

¹⁸ A ngwarməhiraa nəw Yesəw, tifa kərayee, nza ghwəy nza ki, məntənyəy wəzə hwər tsa ci Ndə sləkəmmə Yesəw Kəristəw gwanənyəy. *Amin.

6:1 6:1 Mt 18:15; Zhk 5:19; 1Kwər 10:12 **6:2** 6:2 1Kwər 9:21; 2Kwər 11:29 **6:3** 6:3 1Kwər 4:7 **6:5** 6:5 Rm 2:6; 14:12 **6:6** 6:6 1Kwər 9:11, 14 **6:8** 6:8 Zhj 3:6; 6:63; Rm 8:6, 13 **6:9** 6:9 2Təs 3:13 **6:10** 6:10 Zhj 13:34; Rm 12:10; 13:8; 14:15; 1Kwər 8:1; vəh. 13; 2Kwər 8:7-8; Gal 5:6, 13-14; Ef 5:2; Flp 2:2; 1Təs 3:12; 4:9; 1Tim 1:5; Ebr 13:1; 2Pi 1:7 **6:11** 6:11 1Kwər 16:21 **6:12** 6:12 5:2, 11 **6:14** 6:14 1Kwər 1:23, 29, 31; 2:2; Gal 2:19 **6:15** 6:15 5:6; Rm 6:3-4; 2Kwər 5:17; Ef 4:24 **6:16** 6:16 Cem 125:4-5 **6:17** 6:17 2Kwər 4:10 **6:18** 6:18 Flp 4:23; 2Təs 3:18; 2Tim 4:22; Flm 25; ShiZhj 22:21

**Zliya tsasliiti Pəl kaa ka
Efesø
Kwəma dza ghwəmmə
gha sənataa dzəkən zliya
na**

Ghala væghwə tsa tsasli Pəl zliya nay, ghəci kwa fərshina niy nza na, (nighəm mbə vəh 3:1 lə 4:1). Daŋ tsa mbəzliy, ghəci kwa fərshina tə hidfi ka Rəm na, kə ghəshi. Dzəghwa nihwəti mbəzli bə na, ghəci kwa fərshina tə hidfi ka Shezare na, kə ghəshi.

Kaa mbəzliy nəw Yesəw mbə məlmə Efesə tsasliiti Pəl zliya na. Ma məlmə Efesə vay, məlmə dikə na na, tə hidfi Azəy niy nza na. Mbəzli ka zhəghə dəvə tə hidfi ghəngħən ghəngħən ka naa səkəkə dzəmbə, sa nza məlmə va vægha kwəfa dikə na. Ghala pətsaa wə Pəl kwa mahkana wə ciy, aa niy nzəyəhwə nzəy mbə məlmə va piya mahkan. A ghwəy dzaa kəsata kwəma va mbə zliya ka kwal Yesəw vəh 19:1 mba'a tə vəh 20:1. Zhini sa kəramti na kwa mahkana wə ci dīfa na, mba'a niy harvə mbəzliy 'wa kwal kaa mbəzliy nəw Yesəw mbə Efesə tə gəzanshi kwəma. Kwəma va bay, mbə Zliya ka kwal Yesəw, vəh 20:17-38 na.

Avanay njasa nəwva kwəma mbə zliya na:

Vəh 1 pa' tə vəh 2:1-10 Pəl mbə gəzə njasa məntəmmə Hyala wəzə hwər tsa nzə tərəŋw dalala ghwəmmə mbəzli nzə; mba'a mbəlītəmmə səvəri mbə dəvə məti.

Vəh 2:11 pa' tə vəh 3:1-21 Pəl mbə gəzə dzəkən kwəmaa niy ghwəbəy Hyala, mba'a vadatiy dzəti ngwəla, nza mbəzli mbə sənata. Ma zəzə kwəma nzə va vadati Hyala tə ngwəla kiy, mba'a jakəti mbəzliy nəw Yesəw gwanashi ta nza ka hwəhwə tsa kwətiŋ tsa. Mbəzli ka Zhəwifə lə niy kamaa ka Zhəwifə na, mbəzli kwətiŋ ghəshi, war Yesəw sa tə ghən shi gwa'a tsəgha.

Vəh 4 pa' tə vəh 6:1-9 Pəl gəzanshi kaa mbəzliy nəw Yesəw, nza ghəshi nzəyshi jakəjakə, ka dīva, ka mənī shiy təbə va mbəzli Hyala, lə bərçi safə tsa Hyala ta mətəshəva ghəshi kwa kwəma kwa kwəma.

Vəh 6:10-24 Pəl gəzə kaa mbəzliy nəw Yesəw nza ghəshi bəvə shi mbəz,

ghəngħən ghəngħən, shi banavəshi Hyala ta dza ta pa lə hyeler mba'a ndə jaka ghəci mazə tsa shi, nza ghəshi tədanakənsi.

Kwəma dikə na mbə zliya nay, shəndəkə tsa tə Yesəw Kəristəw lə mazə tsa mənī naa dzəkən mbəzli dikə dikə ni mə ghwəmə lə ni tikə tə hidfi, mba'a jakə tsa jakəshi mbəzliy nəw Yesəw ka vægha kwətiŋ.

Səkwəpə

¹ Yən tsasli na zliya na, yən yən Pəl, ntsa təravə Hyala ta nza ka ndə kwal tsa Yesəw *Kəristəw. Kaa ngəŋwəy tsaslee, ghwəy mbəzli Hyala mbə məlmə Efesə, mbəzliy jakəshi lə Yesəw Kəristəw, ka nəw lə nəfə kwətiŋ. ² Məntəŋwəy wəzə hwər tsa nzə Dəmmə Hyala, ghəshi lə Ndə sləkəmmə Yesəw Kəristəw, mba'a ghəshi ndəŋwəy zərkə mbə nzəy tsa ghwəy.

Fal Hyala ghwəmmə ta shi wəzə ni fəyəmmə na tə mbərkə sləni ghəratī Yesəw *Kəristəw

³ Fal Hyala Dəy Ndə sləkəmmə Yesəw Kəristəw ghwəmmə, sa nzana mba'a mərshiy ndəmmə ya nimafa shi nzə wəzə ni mə ghwəmə gwanashi tə mbərkə jakəva tsa ghwəmmə lə Kəristəw. ⁴ Hyala ghwəla ta nga hidfi tərətəmmə na, ta nza ghwəmmə ka mbəzli nzə, tə mbərkə jakəva tsa ghwəmmə lə Kəristəw. Ta mbə ghwəmmə nza dəwdəw kala fəti dzar kwa ghwəmmə kwa kwəma nzə tərətəmmə na. ⁵ Sa dītəmmə Hyala kiy, dza na kwatəŋata na, mba'a məntəmmə ta nza ka ndərazhi nzə tə mbərkə sləni ghəratī Yesəw Kəristəw. Ava ghənzə na nanzə kwəma tarəti Hyala lə ghwəmmə, səvəri mbə wəzə hwər tsa nzə. ⁶ Ghənzə tsəgha kiy, fal Hyala ghwəmmə ta zhəhwər tsa nzə va dalala tsa mənī na tə ghwəmmə, tə mbərkə Zəghwə nzə va diti na.

⁷ Tə mbərkə miymiy Kəristəw shəkəshi mbəlīmə ghwəmmə, zhini tə mbərkə ghəci Hyala pəlatəmmə kwəma ghwəmmə jikir na mənī ghwəmmə kwa hwər nzə. Ava tsəgha cikəvəri Hyala njasa nza dikə tsa zhəhwər tsa mənī na ta ndə ngəri. ⁸ Dzəghwa na səvəri mbə wəzə hwər tsa nzə va tərəŋw tsa məntəmmə na kiy, mba'a ndəmmə məhərli tərəŋw lə sənata kwəma tərəŋw dīfa. ⁹ Ta mbə ghwəmmə sənata kwəma nzə va niy təkəti na mənī nzə səvəri mbə Yesəw

1:1 1:1 Ndə kwal tsa Yesəw: Gal 1:1; Efesø: SləniKY 18:19-21; 19:1 **1:3** 1:3 2:6; 2Kwər 1:3 **1:4** 1:4 5:27; Zhŋ 15:16; 17:24; 2Tes 2:13 **1:5** 1:5 Zhŋ 1:12 **1:6** 1:6 Mt 3:17; Rm 5:2; Kwəl 1:13 **1:7** 1:7 tə mbərkə miymiy Yesəw mbəlīshi mbəzli: Kwəl 1:13-14; miymiy: Ef 2:13; Rm 3:25-26; Kwəl 1:20; 1Zhŋ 5:7; dikəy zhanta hwər tsa Hyala ta ndə ngəri: Ef 2:7 **1:9** 1:9-10 1:22; Kwəl 1:16, 20

Køristøw, mba'a niy mbøløy. Ghala kwatanjata niy tøkøti na mæni kwøma va, læ wøzø hwør tsa nzø. ¹⁰ Ge'i tø kwa kørni vøghwø dza Hyalaa kørni mæni kwømaa niy tøkøti na va. Ka na dzay, basø basøti shi mæ ghwømø læ shi tø hidfi gwanashi, mba'a fambøshi mbø døvø Køristøw, ta mæni mazø ghøciy dzøkøn shi kwøtiy.

¹¹ Hyala mæni na shiy gwa'a njasa tarøkø na, læ njasa di na dø'wø ghøn tsa nzø. Va tsøgha tøvønyø na ghala kwatanjata, njasa niy tøkøti na, ta mbø ghøy nza ka shi nzø, tø mbørkø jakøva tsa ghøy læ Køristøw. ¹² Ta mbø møndiy fal dikø tsa Hyala tø mbørkø ghøy ghøy shiy 'wa vaa banavø nefer ghøy kaa Køristøw!

¹³ Ghwøy kwørakwø kiy, sa favø ghwøy gøzø Yøwøn kwøma katanj na va wøzø na citønøy kwal tsa mbøliñwøyøy, mba'a ghwøy banavø nefer ghwøy kaa Yesøw Køristøw. Dza Hyala ki, mba'a fati lamba nzø tø ghwøy læ Safø tsa nzø deward tsa, njasa niy gøzøkø na va mæni kwatanja. ¹⁴ Nana ki, njana kwømvø ghwømø *Safø tsa Hyala deward tsay, ta kwømvø shi wøzø ni fønøy Hyala kaa mbøzli nzø dza ghwømø. Tø Safø tsa va sønøy ghwømø, ta kwømvøshi dza ghwømø, pø ghwømø. Føca dza Hyalaa kørkamti mbølimmø dza ghwømø kwømvø shi va gwanashi. Va tsøgha kiy, fal dikø tsa Hyala ghwømø!

Kwøma mananta Pøl 'wøsa kaa Hyala ti

¹⁵⁻¹⁶ Tø mbørkø kwøma va gwanatay, tøvøny mønøe 'wøsa kaa Hyala. Ya hwømbay, mbø mananta 'wøsa nzee tø ghwøy difa, sa favøe njasa banavø ghwøy nefer ghwøy kaa Ndø sløkøpø Yesøw *Køristøw, zhini tøvøny ghwøy di mbøzli Hyala. Ya war hwømba nzee mbø cø'wø kiy, ¹⁷ mbø cø'wø kee nza va Hyala Ndø sløkømmø Yesøw Køristøw, ghønzø Didi kwa shøndøkø, a ghønzø bønøywø Safø tsa nzø, ta sønata kwøma, ka cinøywø Hyala, ta mbø ghwøy sønata wøzø. ¹⁸ Mbø cø'wø, kee nza ta mbø ghønzø ghwønamtønøywø møhørlj ghwøy, ta mbø ghwøy sønashi shi haranøywø Hyala va ta fø ghøn ghwøy gøzliñø ti shi. Mba'a ta mbø ghwøy sønøy njasa nza dimø tø shøndøkø tsa føy Hyala ta føø dzøti mbøzli nzø. ¹⁹ Mbø cø'wø kee nza difa

ta mbø ghwøy sønøy njasa nza tøvøny tsa børci Hyala 'yahø'yahøshi, mba'a ndammøshi ghwømø mbøzliy banavø nefer ghwømø kaa Yesøw. ²⁰ Ghala pøtsa zhinikømmø Hyala va Køristøw kwa kwøli, mba'a bøvø føy ka mazø tø kwa bøvø nzø mæ ghwømøy, børci va niy ghøratl na sløni va gwanata. ²¹ Sa føy na tifa ki na, ka mæni mazø ghøciy dzøkøn hyeler gwanashi, læ dzøkøn shi nza børci vø shi dikø dikø ni, læ shi hazlønø møndi vø shi tø hidfi, læ shiy sløkøpø tø hidfi gwanashi, mba'a dzøkøn sløn shi har møndi sløn tsa shi ya mbø vøghwø tsa sønønva tsa, ya mbø vøghwø tsa dzaa søkø. ²² A Hyala bøvø shiy gwanashi, mba'a fanambøshi mbø døvø Køristøw ta sløkøshi ghøci. Dza na mba'a mønti ka ghøn tsa køn mbøzliy nøywø Yesøw gwanashi. ²³ Ma mbøzliy nøywø Køristøw kwørakwø ki na, vøgha Køristøw ghøshi. Køristøw na, tifa ghøci gwanay tsa ci mbø mbøzliy nøywø, ghøci sa tø hidfi gwanashi ya pa' kwømba difa.

2

Wøzø hwør tsa Hyala ndammø ma piy tsa 'war'war tsa

¹ Niy nzay, va tsøgha niy nza ghwøy tø ghwømønøywøy, nja mbøzli bøkøwø bøkøwø ni niy nza ghwøy kwa kwøma Hyala, va sa danati ma ghwøy føti mba'a va kwøma ghwøy jikir na. ² Sa niy nzanay, war njasa mæni mbøzli tø hidfi ni nøywø ma Yesøw niy mæni ghwøy shiy kwørakwø. Ka ghwøy dzay, ka di føti niy nza, ta mæni kwøma di mazø tsa hyelerøy nøywø dzar mbø safø. Va tsøgha nzø sanay, *hil tsa va sløwa na mbøzliy di ma føti va Hyala. ³ Ghwømø kwørakwø kiy, tsøgha niy nza ghwømø gwanammø, njasa nza ghøshi va, ka mæni war shi di nøywø tsa ghwømø. Ka pøla war mæni shi maw vøgha ghwømø, læ shi di møhørlj ghwømø. Sa niy nza nøywø tsa ghwømø va tsøgha katanj katanj kiy, va tsøgha niy nza ghwømø ka mbøzli nza føti vø shi kwa kwøma Hyala kwørakwø ki, njasa nza nihwøti mbøzli va sana.

⁴ Dzøghwa ki na, dikøy wøzø hwør va Hyala tø ghwømø. Sa nzana tøvøny ghønzø ditømmø kiy, ⁵ ya tsøgha niy nza ghwømø nja mbøzli bøkøwø bøkøwø ni kwa kwøma nzø va kwøma ghwømø jikir na na, dza na mba'a ndammø piy

1:11 1:11 1:4; Rm 8:28-29   1:13 1:13 4:30; 2Kwø 1:22; Kwø 1:5   1:14 1:14 2Kwø 1:22   1:15-16 1:16 Kwø 1:3   1:17 1:17 5:17; Fir 2:6; Kwø 1:9-10   1:18 1:18 4:4; Kwø 1:12   1:19 1:19-20 2Kwø 13:4; Kwø 2:12
 1:20 1:20 SløniKY 2:33; Kwø 3:1   1:21 1:21 6:12; Rm 8:38; Gal 4:8-9; Kwø 1:13, 16, 20; 2:9-10, 15, 20   1:22 1:22 1:10; 4:15; 5:23; Cem 8:7; Kwø 1:18; 2:19   1:23 1:23 vøgha Køristøw na mbøzli nøywø: 2:16; 4:1-16, 25; 5:30; 1Kwø 12:4-11, 27; Kwø 2:19; 2:14, 18; 4:1-6; Kwø 3:15; Køristøw na sa tø hidfi gwanashi ya pa' kwømba: 3:19; 4:10
 2:1 2:1 2:5   2:2 2:2 6:12; Zhj 12:31; 14:30; SløniKY 26:18; 1Zhj 2:16   2:3 2:3 5:6, 8; Rm 1:28; Kwø 3:6   2:4 2:4 Rm 8:39; 9:16; Zhk 5:11   2:5 2:5 2:8; Rm 3:24; 6:13; Kwø 2:13

kwasəbə *Kəristəw kwərakwə. Ava va tsəgha kiy, war tə mbərkə zhəhwər tsa Hyala tə ghwəy mbəliŋwəy ghwəy sana. ⁶ Səvəri mbə jakəva tsa ghwəmmə lə Yesəw Kəristəw ndammə Hyala bərciy sati mbə məti, mba'a ndammə məni mazə kwasəbə Yesəw mə ghwəmə. ⁷ Wəzə tsa məntəmmə Hyala va mbə Yesəw Kəristəwəy, ta mbə nihwəti mbəzliy taa nza, mbə tsəhwəti vəghwə tsa dzaa zhikəə sənay njasa nza dikə tsa zhəhwər tsa nza tə mbəzli, ka taŋamti nihwəti shiy gwa'a gwa'a, nə na. ⁸ Sa mbəlītəŋwəy Hyala vay, tə mbərkə sləni ghərati ghwəy naw, vəli tə gəm vəlītəŋwəy na, war tə zhəhwər tsa nza tə ghwəy gwa'a tsəgha na. Səvəri mbə sa bənavə ghwəy nefer ghwəy kaa zhəhwər tsa nza. ⁹ Məniy mbəli tsa mbəlītəŋwəy Hyala dzar kwa sləni mənti ghwəy, gar nə ndə na: «Tə slənəe mbəlirəe» kə, ka məni fəgəw. ¹⁰ Gha ghwəmmə mənimmə njasa nza ghwəmmə tsa sanay, tə sləni ghərati Hyala na, səvəri mbə jakəva tsa ghwəmmə lə Yesəw Kəristəw məntəmmə na tsəgha. Sa nzana, ghwəmmə dəwə ghən tsa ghwəmmə sanay, sləni ghərati Hyala nza ghwəmmə, ta mbə ghwəmməə ghəra na wəzə na sləni. Sləni wəzə na va dza ghwəmməə ghəray, Hyala va dəwə ghən tsa nza gwəmənti na ghala kwatəŋata, ta mbə ghwəmməə ghəra nza.

Jakəva ka mbəzli kwətīŋ ni tə mbərkə Yesəw *Kəristəw

¹¹ Nighətīm sənzənvay, *ka Zhəwifə yakəŋwəy məndiw. Ka Zhəwifəy, «Mbəzliy *slanti fə'yasa nza ghəy na ghəy» kə ghəshi, ma ghwəy na, mbəzliy slanti ma fə'yasa ghəshi harŋwəy. Fə'yasa slanti ghəshi va tala kiy, sləni mənti ndə ngəri lə dəvə ciy dzəti ndə na. Ghwəy ghwəy ka Efesəy, zəzəvəm njasa niy nza ghwəy kwatəŋa. ¹² Ghala pətsa vay, mbəzli kərakə kərakə ni lə Kəristəw niy nza ghwəy. Niy nza jakəva tsa ghwəy tība lə hwəlfə təravə Hyala nja ka Zhəwifəw, ka məlmə niy nza ghwəy və shi. Ma kwəma wəzə na niy pəhəti Hyala ta mananshi kaa mbəzli mbə nanzə va hwəlfə təravə nay, niy nza kwal va ghwəy gar kwəməvəw. Tikə ghwəy niy nza lə nzəy tsa ghwəy tə hidī ni ngar ki

na, niy nza na ghwəy kwəma wəzə na fəy ghwəy ghən tsa ghwəy gəzliŋə ti, ta kwəməvə tībaw. Niy sənata Hyala katanj na ghwəyəw, tsəgha niy nza ghwəy. ¹³ Sa jakəŋwəy ghwəy lə Yesəw Kəristəw nana kiy, ghwəy ghwəy mbəzliy niy nza va kərakə ni lə Hyala na, ndəkwə ndəkwə zhəghəŋwəy ghwəy li nana. Tə mbərkə miymiy ci va shəkəshi nza ghwəy tsəgha. ¹⁴ Kwatəŋay ka jaka niy nza ka Zhəwifə lə *mbəzliy kamaa ka Zhəwifə. Dzəghwa Yesəw mba'a bəkə zərkəə dzəghwa jipə shi, mba'a jakəti ka Zhəwifə lə mbəzliy kamaa ka Zhəwifə, ka hwəlfə kwətīŋ na. Lə məti ci ngəzlamti na zlarāa niy tihəvərimmə, dza na mba'a bənti mbəz tsa kwa jipə ghwəmmə. ¹⁵ Kwəma pəhəti ka Zhəwifə lə shi gəzəpə na məni ghəŋghən ni gwa'ay, aa paslamtishi, ta mbəə jakəti hwəlfə bakə na va ka hwəlfə 'war'war na kwətīŋ, mbə jakəva tsa shi li. Dza na mba'a fəghwa zərkə kwa jipə shi tsəgha ki. ¹⁶ Lə kwəma məti ci va vəgha tsəməy, li paslamti na mbəz tsa kwa jipə hwəlfə bakə na va, li ghəci jakətishi ka vəgha ndə kwətīŋ, zhini mba'a sləkəti kwəma kwa jipə shi lə Hyala. ¹⁷ Ava tsəgha səəkə Yesəw Kəristəw gəzəŋwəy Yəwən kwəma wəzə na bəpə zərkə, ghwəy mbəzliy kamaa ka Zhəwifə kərakə ni vəgha Hyala, mba'a kaa ngəŋəy ghəy ka Zhəwifə, ghəy ni ndəkwə ni vəgha nza. ¹⁸ War tə mbərkə Yesəw Kəristəw kwəməvə ghwəmmə kətiva gwanammə dzəvəgha Didi Hyala. *Safə tsa Hyala tsa kwətīŋ tsa kəətītəmmə na ta tsəhə vəgha Hyala.

¹⁹ Ma nana kiy, ghwəy ghwəy mbəzliy kama vaa ka Zhəwifəy, ka səəkə səəkə, ya ka məlmə nza ghwəy ghwəlaw. War jakə nza ghwəy gwanəŋwəy mbə hwəlfə mbəzli Hyala, mbəzli kəghi tsa nzəə gə ghwəy nana kwərakwə. ²⁰ Ghwəyəy nihwəti hərəzli ndəbətī mēndi ciki li shi nza ghwəy. Ma ka gəzə kwəma Hyala ghəshi lə *ka kwal Yesəw na, hərəzli fə mēndi səfa ciki li shi. Dzəghwa Yesəw Kəristəw dəwə ghən tsa ci na hakwə tsa jihəti ciki tsa va ghəci. ²¹ Ghəci mənti na ciki tsa va dzəŋ dzəŋ, zhini tə mbərkə ci ghəci kəlivaə sati. Ta nza ka *ciki Hyala tsa dəwdəw tsa, mbə slən tsa ci ghəci Ndə sləkəpə. ²² War tə sa jakəyvanjəwəy ghwəy li nza ghwəy ka nihwəti hərəzli fambə

2:6 2:6 1:3; Kwəl 2:12; 3:1 2:7 2:7 1:7; Rm 5:20 2:8 2:8 Mt 20:15; Zhj 4:10; SləniKY 15:11; Gal 2:16 2:9 2:9 Rm 3:28; 1Kwər 1:31; 2Tim 1:9; Tit 3:5 2:10 2:10 Tit 2:14 2:11 2:11-13 Rm 11:17 2:11 2:11 5:8; sla fə'yasa: Gal 5:6; Flp 3:3 2:12 2:12 Rm 9:4; 1Kwər 15:19; Kwəl 1:21-22; 1Tes 4:13; kaa mbəzliy kamaa ka Zhəwifə niy nza shiy gəzəkə Hyala bə kaa ni nza mbəzliw: 2:19 2:13 2:13 mbəzli ndəkəwə ndəkəwə ni lə ni kərakə ni: 2:17; 3:6; miymiy: 1:7; Gal 1:4 2:14 2:14 zərkə: 2:16; 4:3; Kwəl 1:20; hwəlfə kwətīŋ na: 1:23; Rm 10:12; 1Kwər 12:13; Gal 3:28 2:15 2:15 2Kwər 5:17; Kwəl 2:14 2:16 2:16 1:23; Rm 5:10; Kwəl 1:20-22 2:17 2:17 Ezay 57:18-19; SləniKY 2:39 2:18 2:18 3:12; Rm 5:2 2:19 2:19 2:12; 3:6; Ebr 12:22-23 2:20 2:20 Mt 16:18; 1Kwər 3:10-11; ShiZhj 21:14 2:21 2:21 1Kwər 3:16 2:22 2:22 1Pi 2:5

mændi ta nga ciki tsa dza Hyalaa nzø y mbø, læ Safø tsa nzø dæwðew tsa kwørakwø ki.

3

A Hyala cikøvari shiy niy føy na tø ghwøðø, ka gøzøshi Pøl kaa mbøzli

¹ Tø mbørkø kwøma va kiy, mbø cø'wø Hyala nzee tø ghwø yøn yøn Pøl. Avana y kwa førshina nzee sana sa kalaghwara mændi tø mbørkø kwøma Yesøw *Køristøw sa gøzanwø y ghwø y *mbøzliy kamaa ka Zhøwifø. ² Ta na navay, a ghwø favø njasa pøerøtera Hyala læ wøzø hwør tsa nzø, ta dzee ta mæni sløni mbø ghwø. ³ Dzøghwa na mba'a camtøra kwøma shiy niy zøzøti na va ghala kwatanata ta mønishi, niy føy na tø ghwøðø niy nza ki. E gøzøkønyø kwømaa dzøkøn kwøma va jøwø mbø zliya na. ⁴ War jængø ma ghwø kwøma vay, ta sønay dza ghwø dza njasa sønateø kwøma tar Køristøw, niy føy Hyala tø ghwøðø. ⁵ Ma niy nzay, niy cikøvari kwømaa føy na va tø ghwøðø Hyalaa dzøti ngwøla kaa mbøzliw. Dzøghwa na nana kiy, mba'a cikøvari læ Safø tsa nzø dæwðew tsa kaa mbøzli nzø dæwðew ni, nja *ka kwal Yesøw ghøshi læ ka gøzø kwøma Hyala. ⁶ Tø mbørkø Yøwøn kwøma wøzø na vay, ta kwømavø zømø ghi tsa føy Hyala kaa mbøzli nzø dza *mbøzliy kamaa ka Zhøwifø kwørakwø, jakø læ ka Zhøwifø. Vøgha Yesøw Køristøw ghøshi gwanashi. Zhini gwanashi ghøshi taa kwømavø shiy gøzøkø Hyala bøpø mbø Yesøw Køristøw. Ava ghønzø na kwømaa niy føy Hyala tø ghwøðø.

⁷ Yøn kiy, tø wøzø hwør tsa nzø ndara Hyala sløni gøzø Yøwøn kwøma wøzø na kaa mbøzli. Sløni ndara na vay, børci nzø na sa va cikøvari na. ⁸ Yøn kiy, yøn gwøra na kwa tsee kwal mbø mbøzliy nøw Køristøw. Ma dza Hyala na, mba'a møntøra wøzø hwør, dzøghwa na høn ndara gøzø Yøwøn kwøma wøzø na kaa mbøzliy kamaa ka Zhøwifø, ta dzee gøzanshi kwøma shiy søøkø va Køristøw ka tanjanti nihwøti shiy gwa'a gwa'a, kala mbay ndøø sønay børkøtøshi. ⁹ Hyalaa ngati shiy gwa'a ghwønara na, ta dzee pøraslanavø kaa mbøzliy dzøkøn shiy niy zøzøti na mæni ghala kwatanja mba'a niy ghwøðøyshi. ¹⁰ Ma cimmø Hyala kwøma vaa søvøri nana ki, ø di Hyala ka kwal nzø læ va nimaba shi ka børci mø ghwømmø nashi mbøzliy nøw Yesøw jakøjakø ka

mbøzli kwøtøn, sa ka ghøshi nay jakøva tsa va na, mba'a ghøshi sønay ðanj tsa kwøma sønata Hyala ghønghøn tsa nzø.

¹¹ War njasaa niy tøkøti na va mæni nzø ghala kwatanjatay tsøgha mænti na, læ Yesøw Køristøw Ndø sløkømmø mænti na kwømaa tøkøti na va. ¹² Sa nzana, mba'a ghwømmø ðanavø nefer ghwømmø kaa Yesøw Køristøw tsa va kiy, jakøjakø nza ghwømmø li. Va tsøgha kwømavø ghwømmø kwal, kala hazløni kwa hwør ghwømmø ya jøwø nzø ta dzøghwa kwøma Hyala. ¹³ Va tsøgha sana kiy, ø cø'wønyø yøn ya, øntaa ghwø yøn tshiniy dza her ka zhønyøwø læ hwøm, va sa nzee mbø sa ngøra'wø sana tø kwøma ghwø ma. Sa nzanay, dimø tøryøn na dza ngøra'wø tsa see tsa tø kwøma ghwø fatønyøw.

Njasa nza di tsa ðimmø Yesøw *Køristøw

¹⁴ Va tsøgha tsøføkøwøree kwa søða Hyala sana, ghønzø Didi. ¹⁵ Ghønzø sa søvøri mbøzli mø ghwømmø læ ni tø hidi gwa'a søvøri mbø. ¹⁶ Ø cø'wøe ghønzø sa nza bama vø tøryøn, a ghønzø ðønyøwø børciy dzømbø nefer ghwø læ Safø tsa dæwðew tsa, a ghwø mbøø nza læ børci, øntaa ghwø ðarva kwa kwal tsa nzø. ¹⁷ Zhini mbø cø'wø Hyalee ta mbø Køristøw nzø y mbø nefer ghwø sa nzana mba'a ghwø ðanavø nefer ghwø. Ø cø'wøe ta mbø ghwø ðiva kwa jipø ghwø tøryøn nja ngwømmø, kala køði ma ðiva tsa va. ¹⁸ Ma nza ghwø læ nihwøti mbøzli Hyala gwanaywø mbø sønay njasa ðitømmø Køristøw. Mba'a ghwø sønay di tsa ðitømmø na vay, ka kørkøvaw, mbø ðimmø na ya hwømba, aa ðiti ya wa ndø, va kwøma na ndø gwa'a, pø ghwø. ¹⁹ Zhini mba'a ghwø sønay di tsa Køristøw vay, aa tanjanti sønata kwøma ndø ngøri, pø ghwø. Va tsøgha sønay ya ka favø di tsa va gwanay ndø ngøriw pønø y, war mbø cø'wø Hyala nzee ta mbø ghwø favø. Ma nza Hyala tøhaynyøwø nefer ghwø vidi vidi, ya læ namaba kwøma nzø gwa'a gwa'a.

²⁰ A Hyalaa mbay ghøratø sløni læ børci nzø va fambø na mbø ghwømmø, ka tanjanti shi ðøw ghwømmø vø, læ shi tøkø ghwømmø gwa'a. ²¹ Ghønzø tsøghay, ø pø ghwømmø fæl Hyala mbø sløn tsa Yesøw Køristøw, ghwømmø mbøzliy nøw Yesøw.

3:1 3:1-3 Kwøl 1:25   3:1 3:1 førshina: 4:1; Flp 1:7; Kwøl 4:18; Flm 1, 9   3:3 3:3 3:6   3:4 3:4 Rm 16:24; 2Kwør 11:6   3:5 3:5 Kwøl 1:26   3:6 3:6 kwømaa niy føy Hyala tø ghwøðø: 1:9-10; 2:13-14, 18-19; 3:9-11; Rm 16:25; Kwøl 1:26-27   3:8 3:8 yøn gwøra na kwa tsee kwal: 1Kwør 15:8-10; Gal 1:13-16; Flp 3:6-8; 1Tim 1:12-16
3:9 3:9 1:4   3:10 3:10 1:21, 23   3:12 3:12 Rm 5:2; Ebr 4:16; 10:19   3:13 3:13 Kwøl 1:24   3:14 3:14 6:18-19   3:16 3:16 Kwøl 1:11   3:17 3:17 Zhj 14:23; Ef 5:2; Kwøl 1:23; 2:7   3:18 3:18 Kwøl 2:2   3:19 3:19 1:23; 5:2, 25; 2Kwør 5:14; Kwøl 2:9-10   3:20 3:20 Kwøl 1:29

Fal ghwëmmë va hwëmba nzë, pa' kwa ndimndim jijji! *Amin.

4

Ka vëgha ndë kwëtij mënishi mbëzliy nëw Yesëw

¹ Va tsëgha na ki, yën yën sa kwa fërshina tsa të sa ghëree slëni kaa Ndë slëkëpë Yesëwëy, ë cë'wënjwëyee, a në yay, nëwëm kwëma Hyala njasa haranjwëy na ta nëw nzë. ² Æntaa ghwëy këlì ghën tsa ghwëy ma, ka mëhërli pë ghwëy mënjwëy, yan pë ghwëy kaa kwëma ya namaba nzë. Dim ghën tsa ghwëy tërënjw, ka së'wa kwëma ndë, ya tsamaba mënti na kwa jipë tsa ghwëy. ³ Ma jakë tsa jakajwëy *Safë tsa Hyala va dëwdëw tsa mba'a faghwa zërkë kwa jipë ghwëyëy, jihëkëvanjwëyëm æntaa jakëva tsa va kërëy kwa jipë ghwëy. ⁴ Ghwëy gwananjwëy ghwëy mbëzliy nëw Yesëw va kiy, vëgha kwëtij nza ghwëy. Safë tsa Hyala dëwdëw tsa, sa kwëtij tsa kwëmavë ghwëy gwananjwëy. Shi haranjwëy Hyala va ta fë ghën ghwëy gëzlijë ti shi ëa na, shiy kwëtij ghëshi. ⁵ Ghwëmmë gwanammëy, kwëtij na tsa ghwëmmë Ndë slëkëmmë, kaa ndë kwëtij ghwëmmë Æanavë nëfer ghwëmmë, *batem tsa kwëtij tsa sa mëntëmmë mëndi. ⁶ War kwëtij na Hyala gwa'a tsëgha, ghënzë dëshi mbëzli gwanashi. Ghënzë mëni mazë dzëkën mbëzli gwa'a gwa'a. Ghënzë ghëra slëni lë mbëzli gwa'a, ya pa' kwëmaba.

⁷ Vëgha kwëtij nza ghwëmmë tsëgha, ma nanzë kiy, ya tsamaba ndë mbë ghwëmmë sanay, a *Këristëw Æanavë ni ci bërci ta ghëra slëni njasa taranakëshi na. ⁸ Ma kwëma mënti Këristëw va tsëghay, war njasa niy gëzëkë mëndi va mbë zliya na, sa niy ni va:

Aa pëhëti ka jaka ci, mba'a dzëmëy dzëmë ghwëmë li shi

dza na mba'a tahananvë bërci ta ghëra slëni

kaa mbëzli tikë të hidì, kë niy ni.

⁹ Ma sa në na va aa dzëmëy këy, njaa dì kwëma va gëzë kala ë ghëci sëkway tikë dzëtì hidì ni dì, madì na ta gha dzëmëa? ¹⁰ Va tsëgha nzana, ma ntsaa sëkway vaa dzëtì hidì kiy, ghëcia saa zhimëy vaa dzëmë dzëtì pëtsa kërëkë ghwëmë ëa ki, ta mbëë nza, war ghëci sa tifa ya pa kwëmaba gwa'a gwa'a. ¹¹ Ava

ghëcia saa tahananvë bërci va ta ghëra slëni kaa mbëzli ghënghën ghënghën njasa dì na, dzëghwa na, mba'a Æanavë bërci kaa nihwëtì mbëzli ta nza ghëshi ka ka kwäl ci, nihwëtì na, ta nza ka ka gëzë kwëmëa sëkë va Hyala, nihwëtì na, ta nza ka mbëzliy dza ta ci kwëma nzë kaa nihwëtì mbëzliy sënata ma, ma nihwëtì na, ta nza ka ka ndëghwë mbëzli ci, nihwëtì difa na, ta nza ka ka Æananshi kwëma Hyala kaa mbëzli. ¹² Tawa tahananvëshi Këristëw bërci va kaa mbëzli va tsëghay, ta mbë ghëshiy gwëma mbëzli Hyala gwanashi, ta ghëra slëni nzë, mba'a ta mbë ghëshi, ghëshi shiy mënishì va ka vëgha Këristëw kwëtij këlì dza kwa kwëma kwa kwëma. ¹³ Ma tsëgha kiy, nza ghwëmmë nza jakëjakë gwanammë, të sa nzana kaa zëghwë Hyala ghwëmmë Æanavë nëfer ghwëmmë, mba'a ghwëmmë sënay Zëghwë va. Ma nza ghwëmmë mënimmmë ka mbëzli tëhë tëhë ni, mbëzliy kërkamti kwëma gwanata nja Këristëw ki. ¹⁴ Ghalafa kiy, ka dza ghwëmmë nza një ndërashi jëw jëw ni va, ka mëndiy ngëdëghwë lë dzërvëw. Mbëzliy pala tsëhwëli va ta ngëdì nihwëtì mbëzliy dzëmëbë kwëmëa kama ka kwëma Hyala katanj nay, ka dza ghëshiy ngëdëghwëmmë lë na shi va bëni kwëma ghënghën ghënghën na ghalafaw. ¹⁵ Na na ghwëmmëy, ta nzëyëmmë dza ghwëmmë të na katanj na kwëma Hyala, ka diva kwa jipë gwanammë gwanammë. Ma tsëgha kiy, ta këlì dza ghwëmmë kwa kwëma, ka mënimmmë yëm lë Këristëw. Ghëci na ghën tsa ghwëmmë. ¹⁶ War të mbërkë ghëci, ghëci ghën tsa va kwëmavë ghwëmmë, ghwëmmë mbëzliy nëw gwanashi jakëva ka vëgha kwëtij, njasa tsëbëti Hyala va vëgha ndë kwa dighesler ci, ta nza ghëci ka ndë kwëtij. Ghalä pëtsa ka shi të vëgha ndë vaa nza mbë ghëra slëni shi wëzë wëzë njasa tëbë ghëshiy mëni gwanashiy, kar nahwëtì bëlaa nza gwënjëta, kala war mbë këti ghën tsa shiw. Ava tsëgha na kwëma mbë ghwëmmë, ghwëmmë mbëzliy nëw Yesëw, kama na war mbë mëni na ci slëni ndë ya va ndë, zhini ka diva ghwëmmë kwa jipë ghwëmmëy, ta mëtsëhë këlì dza ghwëmmë kwa kwëma kwa kwëma, ghwëmmë vëgha Këristëw va.

Njasa tëbë na ndëë nza nana, sa Æanavë na nëfë tsa ci kaa Yesëw

4:1 4:1 3:1 4:2 4:2 5:2; Kwäl 3:12-13 4:3 4:3 2:14-16; Kwäl 3:14-15 4:4 4:4 1:23; 2:18 4:5 4:5 Zhj 10:16; 1Kwër 8:6; batem: Mt 28:19; Rm 6:3-4 4:6 4:6 1Kwër 12:6 4:7 4:7 Rm 12:3, 6; 1Kwër 12:11 4:8 4:8 Cem 68:19 4:9 4:9 Zhj 3:13 4:10 4:10 1:23 4:11 4:11 1Kwër 12:28 4:12 4:12 1Kwër 14:26 4:13 4:13 Kwäl 1:28 4:14 4:14 1Kwër 14:20; Ebr 5:13-14; Zhk 1:6 4:15 4:15-16 5:2 4:15 4:15 1:22 4:16 4:16 1:23; 2:21-22; 4:13, 25; Kwäl 2:19 4:17 4:17-18 5:8; Rm 1:21; 1Pì 1:14

¹⁷ Avanta kwëma deë gëzanjwëy mbë slën tsa Ndë slëkëpë: Æntaa ghwëy dzaa zhiniy mënï shiy ghwëla mbë nzëy tsa ghwëy nja shi mënï mbëzliy nëw ma Hyala ma. Ghëshi na nashiy, kwëma gëzanshi mëhërlï shi va kama ghën tiy nëw ghëshi. ¹⁸ Mëhërlï shi vay, mbë kwëslï na, kwëma sënata ghëshi tïbaw. Caslakë slakë mënï ghëshi ghën tsa shi. Va tsëgha kiy, ka mbay ghëshiy kwëmavë piy tsa 'war'war tsa bëpë Hyalaw. ¹⁹ Ha'wë kwa na shi mëtsë ya jëwëw, mbërëkë zlanay ghëshi ghën tsa shi kaa mënï shi ha'wë ha'wë ni jikirir ni, ya nimaba shi rëda rëda ni gwanashi na, kala dï ma ghëshiy tëhëva lë mënï shi.

²⁰ Na na ghwëy na ghwëy kiy, niy banavënjwëy gala niva shiy mënï mbë kwëmaa niy bënïnjwëy mënïdiy dzäkën *Këristëwëw. ²¹ A ghwëy favë kwëmaa gëzëvaa dzäkën gwa'a. Ghwëy ghwëy mbëzliy nëw Yesëwëy, a mënï banavënjwëy kwëma katanj katanj na, njasa banavëpë Yesëw. ²² Ghënzë tsëgha kiy, zlayëm nzëy tsa ghwëy kwatänja. Ghalabäy, shi dï vëgha ghwëy niy ngëdïnjwëy na, mba'a ghëshi niy fambënjwëy mbë kwëma hwävë hwävë na, mba'a ghëshi yadamtënjwëy. ²³ A pë ghwëy zlatanavë mëhërlï ghwëy lë nëfë tsa ghwëy kaa Hyala a ghënzë zhëghantishi ta nza ghwëy 'war'war. ²⁴ Kësëvëm nzëy tsa 'war'war tsa, saa mëniy ge'i kwa zëzë kwëma Hyala. Ma nza na katanj na va kwëma fambënjwëy mbë nzëy tsa slar tsa tëbanta kaa Hyala.

²⁵ Ghënzë tsëgha kiy, zlatam slasla dzërva, war kwëma katanj na pë ghwëy gëzë kwa jipë ghwëy. Sa nzanay, ka bëlahi të vëgha Yesëw jakashi ka vëgha ci kwëtïnj, mënimmmë ghwëmmë gwanammë. ²⁶ Mba'a kë nëfë tsa ghwëy satiy va kwëmay, nighe të ghwëy ëntaa ghwëy tërënjwëy dzëmbë *kwëma jikir na, ka nzëy ghwëy lë nëfë pa' hetihwer ma, ²⁷ ëntaa ghwëy dzaa banavë kwal tsaa kërïnjwëy dzëti pi kaa *ndë jaka ma. ²⁸ Mba'a kë ndë niy ghëliy, ë kë zlata ghëli va, a ghëci ghëra slëni katanj na lë dividivi ci, ta mbëwë kwëma ni ci shiy, mba'a ta kwëmavë shiy këti ka cicikwë. ²⁹ Æntaa ghwëy gëzë kwëmërëy hëhëarë mbëzli ma, gëzëm war kwëmaa dzaa tëbë, gar këtitï nihwëti mbëzli ta kwëmavë bërçi mbë nzëy tsa shi lë

Hyala. Kwëma gar këtitï mbëzliy fa kwëma ghwëy mbë kwëma kën shi pë ghwëy gëzë. ³⁰ Æntaa ghwëy mënï shiy bë nëfë tsa *Safë tsa Hyalaa sati ma, sa nzanay, li fati Hyala lamba nzë të ghwëy, lamba fatënjwëy na va cïnjwëy na njasa dza Hyalaa mbëlantënjwëy gwa'a gwa'a mbë dävë kwëma jikir na. ³¹ Ka kësë ndë ghwëy kwa hwër ma, ka sati nëfë tsa ghwëy ma, ka ghwërvë ghwëy ma, ka nanabë ghën tsa ghwëy ghwëy lë gëzë kwëmërë ghyanakë ni ma, ka tsërëva ghwëy ma, gwa'a pë ghwëy banti hwëlfë kwëma ndërëm ndërëm na sëvëri mbë ghwëy. ³² Æ pë ghwëy mënï wëzë hwër, ka zhëhwër ta ghën tsa ghwëy kwa jipë ghwëy, pëlatatë të ghwëy kwëma jikir na mëntënjwëy mënï mbë nëfë tsa ghwëy, njasa pëlatanjwëy Hyala va na ghwëy, të mbërkë slëni ghërati Këristëw.

5

Nzëy tsa mbëzliy nëw Yesëw mbë wanj pi tsa nza ghëshi nana

¹ Ghwëyëy, ndrëzhi Hyala diti na nza ghwëy. Njana nzana tsëgha kiy, mënï pë ghwëy mënï kwëma nja ghënzë kwërakwë ki. ² War dï pë ghwëy ci mbë kwëma mënï ghwëy gwanata. Njasa dïtëmmë *Këristëw va pa' ka zläbati mëtiy të ghwëmmë, mba'a banavë ghën tsa ci kaa Hyala, ka mëjë'a shi vëlanati mënï kaa Hyala, shi slënyë mënï gwëraa tëbanta.

³ Sanay, mbëzli Hyala mëniyjwëy ghwëy. Sa nzana va tsëgha kiy, shiy nja kar mënï ghwërghwër, lë kwëmërë rëda rëda ni, lë mënï mëtsë ta shiyëy, ka tëbë mënïdiy favë gaka shi mbë ghwëy ghwëla ya kadï kadï nzëw. ⁴ Ya kwëmërë ha'wë ha'wë ni, lë shi kama ghën ti shi, lë ndi gwëmï gëmgëm nay, ka sëkwa gëla ni tsëgha ni va shiy të miy tsa ghwëy ma. Wëzëba 'wësa pë ghwëy mananta kaa Hyala lë miy tsa ghwëy. ⁵ Sënyatë të ghwëy, ndë tïba mbë mbëzliy mëmëni ghwërghwër, lë kwëma rëda rëda na, mba'a dzaa kwëmavë nzëy të pëtsa slakë Këristëw, vëgha Hyalaw. Tsëgha na kwërakwë lë ndë mëtsë, sa nzana, mënï mëtsë ta shiyëy, ghala mbë lë ta mbëriw.

⁶ Æntaa ghwëy zläba mënïdiy ngëdïnjwëy lë kwëmërë kama ghën va ti shi ma. War va gëla hwëlfë shi tsëgha ni va gwëra nëfë tsa

4:19 4:19 Kwël 3:5   4:20 4:20 Rm 8:13; Gal 6:8; Kwël 3:9   4:23 4:23 Rm 12:2   4:24 4:24 Ghava 1:26-27; 2Kwër 5:17; Kwël 3:10   4:25 4:25 4:16; Zak 8:16-17; Kwël 3:8-9   4:26 4:26 Zhk 1:19-20   4:28 4:28 1Tes 4:11
4:29 4:29 5:4; Kwël 3:8; 4:6; Zhk 3:10   4:30 4:30 1:13-14; Ezay 63:10; Gal 5:25   4:32 4:32 Mt 6:14; 18:22-35; Kwël 3:12-13   5:1 5:1 Mt 5:48; 1Zhq 3:1   5:2 5:2 3:17-18; 4:2, 15-16; 1Kwër 8:1; 2Kwër 5:14; Gal 6:10; Flp 2:2; Kwël 2:2; 3:14-15; shi slëniy mënï kaa Hyala: Gal 1:4; Ebr 10:5-10   5:3 5:3-5 Gal 5:19-21   5:3 5:3 Kwël 3:5
5:4 5:4 4:29; Kwël 3:8   5:5 5:5 Rm 5:17   5:6 5:6 Rm 1:18; Ef 2:3; Kwël 2:4, 8; 3:6

Hyalaa satiy dzækøn mbæzliy di ma fëti va vë gwanashi. ⁷ Òntaa ghwëy zläba jakëva lë göla mbæzli tsëgha ni va tepë ma!

⁸ Niy nzay, mbæzliy dza mbë kwëсли niy nza ghwëy. Nana ki sa jakëñwëy ghwëy lë Ndë slëkëpë Yesëwëy, mbæzliy dza mbë wanj pi nza ghwëy. Va tsëgha kiy, mënim kwëma nja mbæzliy dza mbë wanj pi nana.

⁹ Sa wana gëzee tsëghay, sa nzana mbæzliy dza mbë wanj piy, shi wëzë ni ka ghëshiy mëni, ka gëzë kwëma tidid na, lë na katan na. ¹⁰ Ghënzë tsëgha kiy, dikëvanjwëyëm ta pëla bëni sënata naa tëbanci kwëma kaa Ndë slëkëpë. ¹¹ Ka tsëhë dëvë ghwëy ghwëy ya jëw dzëmbë mëni shi kama ghën va ti shi mëni mbæzli mbë kwëсли va ma. Wëzëba ghwazhë ghwazhë këslanishi ghwëy kwëma shi va mëni ghëshi jikir naa dzëti ngwëla. ¹² Na katan nay, a ha'wë ghërançi kaa ndë va gëzë shi mëmëni ghëshi va mbëmbë ni, ya kwataka lë miy gwa'na tsëgha. ¹³ Dzëghwa të pëtsa nza wanj piy, ghwazhëta ka kwëma shi vaa nza të ngwëla. ¹⁴ Sa nzana ya nimaba shiy na shiy cikëvërivashiy dzëti ngwëlay, ta zhëghëshi dza ghëshi ka shi mbë wanj pi. Va tsëgha ha ghwëmë kwa cëm, ma pë ghwëmmëy:

Fërg'hëña di, gha ntsa të hi, zhakatiña mbë mëti,

a Yesëw Këristëw mbëwë dzækøn gha nja vici,

pë ghwëmmë.

¹⁵ Ava va tsëgha na ki, mënim mëhërlï ta dza dza ghwëy kwa kwal Hyala, òntaa nzëy tsa ghwëy taa nza nja sa mbæzliy sënata ma kwëma. Wëzëba nza ghwëy ka ka sënata kwëma na. ¹⁶ Ma vëghwë tsa ndatsë tsay, jikir na, ghënzë tsëgha kiy, ka këslibmë ghën ghwëy ma, kwëma wëzë na pë ghwëy mëni ya hwëmëba nze. ¹⁷ Ma dibay, òntaa ghwëy dzaa mëniti ghën tsa ghwëy nja deshëter ma. Tëkëm kwëma wëzë, a ghwëy mbëwë sënay njasa di Ndë slëkëpë ghwëy mëni.

¹⁸ Ka sa shi sa ghwëy gar ghyamtëvanjwëy ma, shi dza niva shiy ghakëñwëy tifa kala war fambëñwëy mbë kwëma gëmgëm naw. Wëzëba zlashi ghwëy nëfer ghwëy a ghëshi tihëshi paf paf lë *Safë tsa Hyala dëwdëw tsa na. ¹⁹ Bëm bërci kwa jipë tsa ghwëy kaa ghën tsa ghwëy lë cëmer kwa Zliya

Hyala, lë ndëgha waza, mba'a lë nihwëti cëmer ghëng'hën njasa dza Safë tsa Hyala dëwdëw tsa cïñwëyshi. Falëm Ndë slëkëpë, ka hanci cëm, ka zläba wëzë lë nëfë kwëtëñ gwananwëy. ²⁰ War 'wësa pë ghwëy mananta kaa Didi Hyala ta shiy gwanashi, ya hwëmëba nze, lë slën tsa Ndë slëkëmmë Yesëw Këristëw.

Njasa tëbë nzëy tsa kar zal lë mali ci

²¹ Dim fëti kaa ghën tsa ghwëy kwa jipë ghwëy. Sa nzana mbæzliy di fëti ta kwëma *Këristëw ghwëy gwananwëy.

²² Aveë gëzanwëy ghwëy mi'i, dim fëti va zhër ghwëy, njasa danci ghwëy kaa Ndë slëkëpë. ²³ Sa nzanay, zal slëwa na mali ci, njasa slëwa Këristëw va mbæzliy nëw kwërakwë. Mbæzliy nëw vay, vëgha ci na ghëshi, shi mbëliti na. ²⁴ Ghënzë tsëghay, war njasa fa mbæzliy nëw Yesëw va kwëma war vë na, tsëgha pë ghwëy ghwëy mi'iy fa kwëma va zhër ghwëy, ya namaba kwëma nze gwa'a.

²⁵ Ghwëy ghwëy zhër kwërakwë kiy, di pë ghwëy di mi'i ghwëy, njasa diti Këristëw va mbæzliy nëw, pa' ka zläbavë mëti ta kwëma shi. ²⁶ Mëniti na tsëghay, ta mbë ghëshiy nza ka mbæzli Hyala, dza na mba'a yabantishi lë *batem, mba'a lë gëzë kwëma ci. ²⁷ Sa di na ghëshiy sëakë ta garë kwa kwëma ci, nja makwa dza mëniti ta pëhanci, lë mägëla ti shi, war ka mbërë riw riw riw, kala para fëti tar kabaka shi gar tsëarëshi ndë. ²⁸ Ava tsëghaa na zhër kwëma ka ghëshi mëni kwërakwë ki. Ghwëy ghwëy zhërëy, di pë ghwëy di mi'i ghwëy njasa ka ndë vaa di ghën tsa ci kwërakwë. Ma ntsaa diti mali ciy, ghën tsa ciy diti na. ²⁹ A ghwëmmë sënay na kwagwa'a na kiy, ndë tifa kala di ghën tsa ciw, war ka zëmanci shi zëmë, ka ndëghwë, ka ndëwë mëni, njasa mëni Këristëw va lë ghwëmmë, ghwëmmë mbæzliy nëw, ³⁰ sa nza ghwëmmë gwanammëwë bëlahi të vëgha ci. ³¹ A ghwëy sënay njasa niy tsaslitï mëniti mbë Zliya Hyala, ma kë mëniti niy niy: «Ava va tsëgha dza zal sëvëriy barvay vëgha kar dëy lë mbëghëy, nza ghëshi dzaa jakëshi lë mali ci. Ma nza ghëshi bakanashi mënishi ka vëgha kwëtëñ» kë mëniti niy ni. ³² Ma mbë gëzë kwëma vay, a kwëma tifa dikë të ghwëbë. Ma vëya nëe sa bërkë yay, dzækøn kwëma

5:8 5:8 niy nzay: 2:3, 11-12; 4:17-18, 22; Kwël 3:7; Tit 3:3; mbë wanj pi: Zhj 8:12; Kwël 1:13; 1Pi 2:9 **5:9** 5:9 Gal 5:22-23 **5:10** 5:10 Rm 12:2; 1Tes 5:22 **5:13** 5:13 Zhj 3:20-21 **5:14** 5:14 Ezay 26:19; 60:1; Rm 13:11; Zhk 5:8 **5:16** 5:16 Kwël 4:5 **5:17** 5:17 1:17; Rm 12:2 **5:18** 5:18 Fir 23:31-35; Rm 13:13 **5:19** 5:19-20 Cem 33:2-3; Kwël 3:16-17; Ebr 13:15 **5:21** 5:21-6:9 Kwël 3:18-4:1; 1Pi 2:18-3:7; 1Tim 2:1-13; Tit 2:1-10; 1Zhj 2:12-17 **5:21** 5:21 1Pi 5:5 **5:22** 5:22-24 Kwël 3:18; Tit 2:5; 1Pi 3:1 **5:22** 5:22 1Kwër 14:34-35 **5:23** 5:23 1:22; 1Kwër 11:3 **5:25** 5:25-28 1:23; Kwël 3:19; 1Pi 3:7 **5:25** 5:25 3:19 **5:26** 5:26 batem: Rm 6:3-4; Tit 3:5; Ebr 10:22 **5:27** 5:27 1:4; 2Kwër 11:2; Flp 1:10; Kwël 1:22 **5:30** 5:30 1:23; 1Kwër 12:27 **5:31** 5:31 Ghava 2:24 **5:32** 5:32 ShiZhj 19:7

Køristøw læ mbøzliy nøw kwøma ci gøzøva kwøma va. ³³ Nanzø dibay, aa gøzøva kaa ngønjwøw kwørakwø ki. Ya tsamafa ndø ci mbø ghwøwøw, di køø di mali ci njasa di na ghen tsa ci. Tsøgha mali kwørakwø ßa, ka di fėti va zata.

6

Njasa tøbø nzøw tsa ndørazhi læ mbøzliy yakøshi

¹ Ghwøw ghwøw ndørazhiy nøw Ndø sløkøpø kwørakwø kiy, fam kwøma va møtikwøkwøw ghwøw. Sa nzanay, ghønzø na na wøzø na kwøma. ² Ghønzø na kwa tanja kwøma gøzøkø Hyala ßøpø zhøma ti, mbø *kwøma pøhøti na gwanata. Sa nø na va: «Fa kwøma va kar dønja læ mønja, ³ ghalaßa kiy, ma nza gha nza kwøriñ mbø nzøw tsa gha dzøghwa ßanj piya gha taa nza tø hidfi» kø.

⁴ Gha gha didi kwørakwøw, ka i ndørazhi gha gha læ nabøshi gar sati nøfø tsa shi ma, ßananshi kwøma læ møhørlø, ka ishi læ kwal njasa citønñwøw Ndø sløkøpø Yesøw kwørakwø.

Njasa tøbø nzøw tsa mevivi læ mbøzliy sløwashi

⁵ Ghwøw ghwøw meviviy, fam kwøma læ gwørgwøwø va mbøzliy sløwanñwøw tikø tø hidfi, ka ha'wø ti shi læ nøfø tsa ghwøw kwøtin, njasa ka ghwøw vaa fa kwøma va *Køristøw. ⁶ Əntaa ghwøw wøshi ta ghøranshi sløni war ghala ka ghøshi nza tifa mbø ndøghwøñwøw ta mbøø tøbanshi gwa'a tsøgha ma. Ghøra pø ghwøw ghøra sløni njasa diti Hyala ghwøw ghøra, læ nøfø tsa ghwøw kwøtin, nja mevivi Køristøw. ⁷ Jihøvam, ta ghøra sløni ghwøw læ nøfø wøzø. Njasa ghørançi ghwøw kaa Ndø sløkøpø kala kaa ndø pø ghwøw nighø. ⁸ A ghwøw sønay, a zhømø ntsaa ghøratø sløni wøzø na tifa va Ndø sløkøpø. Ya tsama ndø na gwa'a, ya ntsa papa tsa, ya ntsa yaya tsa.

⁹ Ghwøw ghwøw mbøzliy sløwa mevivi ghwøw kiy, kəsøwøshim wøzø kwørakwø. Ka gøzanshi kwøma ghwøw war læ 'wanø ma. Sønay tø ghwøw, ghwøw li shi gwananñwøw njasa nza ghwøw vay, mø ghwømø na Ndø sløkøñwøw gwa'a, pø ghwøw. Ghøci na naci kiy, ka ndøgha fėti na tsanj ßølaw, yømshi na mbøzli gwanashi vø.

Fir dzøkøn shi mbøz ßanavø Hyala kaa ka nøw Yesøw ta mbøz læ ndø ka jaka

¹⁰ Ma nana kiy, kwa kørni kwøma na sa ðee na gøzanñwøw. Ma pø ghwøw mønñiy, nzøynwøwøw jakøjakø læ Ndø sløkøpø, pølam ßørcø ghwøw søvøri mbø ghøci sa nza ßørcø vø tønønñwøw kala kødfi ma. ¹¹ Bøvøm shi mbøz ndanñwøw Hyala gwanashi, ta mbø ghwøw nzøynwøw tø pøtsa ghwøw, læ ta kamti shi mbøz dza *ndø jaka tsa Hyalaa søkøkø ta ghøranñwøw li shi, dzar kwa tsøhwøli ci ghøngøn ghøngøn na. ¹² Sa nzanay, tsa ghwømmø mbøz tsa mbøz ghwømmø na læ mbøzli ka nashi møtsø ghwømmø naw. Ghwømmø læ hyeler, mba'a læ nihwøti shi ka ßørcø, mba'a nihwøti shiy møni mazøø dzøkøn mbøzli mbø kwøslø tikø tø hidfi ni, mba'a læ hyeler dzøw tø ghwømø, mbøz na. ¹³ Va tsøgha ki, ma pø ghwøw mønñi nanay, ßøvøm shi mbøz ghwøw ndanñwøw Hyala gwanashi. Ta mbø ghwøw ka shiy føca vici dza ntsa pa ghwøw jaka liy pøslø tø ghwøw. Ma nza ghwøw nza war miy mbøz, kala zhøghø hwøw tsa ghwøw tifa pa' føca ka mbøz tsa va kødfi.

¹⁴ Gwømatøvanñwøwøw. Kəsøvøm gøzø na katanj na kwøma, a ghwøw pahamtøvanñwøw li, ka møjø'a mөгapa pøhøva ghwøw li ta mbøz. Dzøghwa pa' ghwøw pakøn møni kwøma læ kwal tsa nzø, ka møjø'a kwøbanj tsahi tsa dza søø mbay ma dzømbøw ti mbø mbøz. ¹⁵ Jihøkøvanñwøwøw ta dza ta gøzø Yøwøn kwøma wøzø na va ßøpø zørkø, ka møjø'a kwøkweher mbø søða ghwøw. ¹⁶ Banavøm nøfø tsa ghwøw ya hwømba kaa Hyala. Ma nøfø tsa dza ghwøw vaa ßanavøw, ka møjø'a gal tsa ta døvø ghwøw dza naa nza, ta mbø ghway ka hava kwa darø, sa ka ndø jaka hønñwøw li. ¹⁷ Zløßavøm mbøli tsa mbølitønñwøw Hyala, ka møjø'a gaza fø ghwøw dzømbø ghøn tsa ghwøw ta ndøghwa ci. Dzøghwa mba'a ghwøw kəsøvø kwøma Hyala ta døvø ghwøw ka møjø'a kafa'i ndanñwøw Safø tsa ðewðew tsa ta mbøz læ ndø jaka.

¹⁸ Shi va gwanashiy, kala cø'wø pø ghwøw mønishi, ka cø'wø va Hyala a ghønzø køøtinñwøw. Cø'wø pø ghwøw cø'wø Hyala ya hwømba njasa ka Safø tsa nzø ðewðew tsa cinñwøw. Ka ðøkøva ghwøw ta cø'wø tønø ma. Ka zlay cø'wø ghwøw ta nihwøti mbøzli Hyala gwanashi ma. ¹⁹ Cø'wø tø ghwøw tø ya kwørakwø, a Hyala mbøø citøra njasa kee gøzanshi Yøwøn kwøma wøzø na kaa mbøzli læ ßørcø, kala hazlønø kwa hwøw

6:1 6:1 Kwøl 3:20   **6:2** 6:2-3 Nøw 5:16   **6:4** 6:4 Kwøl 3:21   **6:5** 6:5-8 Kwøl 3:22-25; 1Tim 6:1-2; Tit 2:9-10; 1Pi 2:18-21   **6:6** 6:6 1Kwøw 7:22   **6:8** 6:8 2Kwøw 5:10; Kwøl 3:24-25   **6:9** 6:9 Kwøl 3:25; 4:1; Zhk 2:1   **6:10** 6:10 Zhñ 15:5; 1Kwøw 16:13   **6:11** 6:11-17 2Kwøw 10:4; 1Tes 5:8; Ezay 59:17   **6:11** 6:11 Zhk 4:7   **6:12** 6:12 1:21; 2:2; 1Pi 5:8-9   **6:13** 6:13 Rm 13:12   **6:14** 6:14 Ezay 11:5   **6:15** 6:15 Ezay 52:7; Rm 10:15   **6:17** 6:17 Ezay 40:2; Ebr 4:12   **6:18** 6:18-19 3:14; Lk 18:1; SløniKY 4:29; Rm 15:30; Kwøl 4:2-4

tsee. Kwøma wøzø na vay, tø ghwəbə
 niy fəy Hyala kwatəŋa, dzəghwa na nana
 mba'a cikəvəri kaa mbəzli. ²⁰ *Kəristəw
 fəyra na ka kwəsəkə tsa kən kwøma va ta
 dzee gəzanshi kaa mbəzli. Ya war tsəgha
 nzee kwa dəŋw sanay, cə'wəm Hyala, a
 ghənzə bəra bərçi, ta mbee gəzə kwøma
 nzə njasa dī na, ghwazhə ghwazhə, kala
 hazləni mee.

Kwa kərnī səkwpə tsa Pəl

²¹ A ngwarməhira, vanay yən
 ghwənəghəŋwəy Tishikə ta gəzəŋwəy
 kwəmee gwanata, njasa nzee nana tikə,
 ya njasa mənee na mənee sləni gwa'a, ta
 mbə ghwəy sənata. Ghəci na zəməmmə
 tsa mbə nəw Yesəw tsa dēe tərəŋw,
 ntsaa kəsəvə sləni Ndə sləkəpə bekir
 dəvə. ²² Ghənzə na kwøma ghwənee
 ti kaa ngəŋwəy sana, sa dēe ghəciy
 gəzəŋwəy njasa nza ghəy tikə, ta mbə
 nəfə tsa ghwəy dəpəy. ²³ Bəŋwəy
 zərəkə Didi Hyala, ghəshi lə Ndə sləkəpə
 Yesəw Kəristəw dzəmbə nefer ghwəy
 gwanəŋwəy, ghwəy ngwarməhiraa nəw
 Yesəw. Mba'a ndəŋwəy dī ghən tsa
 ghwəy tərəŋw, mba'a bərçi ta mbə ghwəy
 banavə nefer ghwəy kaa Kəristəw. ²⁴ A
 ngwarməhira, mənti wəzə hwər tsa nzə
 Hyala kaa ndə ya tsaməba ndə ci na ntsaa
 dī kwøma Ndə sləkəmmə Yesəw Kəristəw
 lə nəfə kwətīŋ ya hwəmbə. Ava tība
 kərayee, nza ghwəy nza ki.

Zliya tsasli Pøl kaa ka Filipø Kwøma dza ghwømmø gha sənataa dzəkən zliya na

Ghala pøtsa tsasli Pøl zliya nay, ghøci kwa fərshina na. Ma kə nihwøti mbøzliy, ghøci kwa fərshina tə hidī ka Rəm na, kə ghøshi. Ma kə nihwøti ƒa na, kwa fərshina mbø mølmø Efesə na, kə ghøshi, zhini ma kə nihwøti ƒa na, kwa fərshina mbø Shezare na, kə ghøshi. Kaa mbøzliy nøw Yesøw mbø mølmø Filipø tsasli Pøl zliya na. Mølmø Filipø vay, va hidī ka Masedøwan, tə hidī ka Erøwpø fa na kwøma. Ghala pøtsa nza Pøl mbø wø kwa baka wø harvø Hyala ghøshi lə Shilasø ta dza ghøshiy dzøti hidī va ta gøzanshi Yøwøn kwøma wøzø nay ghalafa niy mønishi ka Filipø ka mbøzliy nøw Yesøw ki. Dajƒa mbøzliy kamaa ka Zhøwifø niy nza ghøshi. Ta kəsay nøwør tsa va dza ghwøy lə nøwør tsaa dzəkən shiy kəsashi kar Pøl lə Shilasø mbø mølmø Filipø va, mbø Zliya ka kwal Yesøw vøh 16:6-40.

Avanay njasa nøwva kwøma mbø zliya na:

Vøh 1 Pøl fal Hyala, ka vøshi ta kwøma ka Filipø. Zhini na ka gøzøø dzəkən nzøy tsa ci kwa fərshina.

Vøh 2:2-18 Pøl gøzanshi kaa ka Filipø a ghøshi jakay ghøn tsa shi, zhini mba'a ghøshi ƒøti ghøn tsa shi jøw jøw kala kəli ma ghøn.

Vøh 2:19-30 Pøl tøkə ghwønøghø kar Timøte lə Epaføraditø kaa ka Filipø.

Vøh 3:1-11 Pøl gøzanshi kaa ka Filipø øntaa ghøshi dzaa zløba kwøma mbøzliy ni va, war ndø nøwti kwøma pøhøpøhø na dza ndøø mbay dzøghwa kwøma Hyala kala hazlønī tifa, kə ghøshi.

Vøh 3:12-21 Na ci kwøma dī Pøley, sənay dzəkən Yesøw wøzø wøzø gwa'a tsøgha, ka kəsli bali kwa kwøma ta kwømavø shi føy na ghøn tsa ci ti shi.

Vøh 4 Pøl gøzanshi kaa ka Filipø nza ghøshi nzøy nzøy tsa wøzø tsa, ka vøshi ta sløni mønti Yesøw Køristøw. Zhini na ka falshi difa ta shi vølanaghø mbøzli va ta tihø ndrøma kən.

Nøwør tsaa gwøramti mbø zliya nay, kaa ngømmø na ghwømmø mbøzliy

nøw Yesøw Køristøw. Shiy tifa mba'a ghwømmø tərøhashi mbø jakøva tsa ghwømmø lə Yesøw Køristøwøw, ø pø ghwømmøø vøshi mba'a nøfø tsa ghwømmø hønīy.

Pøl səkwo mbøzliy nøw Yesøw mbø mølmø Filipø

¹ Yøn tsasli na zliya na, yøn yøn Pøl, ghøy lə Timøte, ghøy ghøy ka ghøra sløni Yesøw *Køristøw tsasli na kaa mbøzli mbø mølmø Filipø mønishi ka mbøzli Hyala, tə mbørkø jakøva tsa shi lə Yesøw Køristøw. A səkwojwøy ghøy, ghwøy lə mbøzliy 'wanjwøy kwal, lə niy køtishi gwa'a.

² Møntøjwøy wøzø hwør Dømmø Hyala, ghøshi lə Ndø sløkømmø Yesøw Køristøw, mba'a ghøshi ndanjwøy zørkø mbø nzøy tsa ghwøy.

Cø'wø Pøl ta mbøzliy nøw Yesøw mbø mølmø Filipø

³ Ya hwømba, war zøzøti mee dzəkən ghwøyøy, mbø mananta 'wøsa kee nza kaa Hyala tø ghwøy. ⁴ Cø'wø mee Hyala tø ghwøy ya hwømba nzøy, tərøjw ka vøshiy nza mbø nøfø tsee. ⁵ Tøरणw yøn vøshira, sa nzana mba'a ghwøy køtitøra mbø gøzø Yøwøn kwøma wøzø naa dzəkən Yesøw *Køristøw kaa mbøzli. Sa ghati ghwøy ghala pøtsa favø ghwøy kwøma va, pa' sana sənønva. ⁶ E sənay wøzø wøzø, ma sløni wøzø na va ghati Hyala ghøra nzø mbø nefer ghwøyøy, ta nøw ghøra nzø dza na, ka kørkamti pa' tø vici dza Yesøw Køristøw zhøkø ti. ⁷ Kwøma lə kwal tsa nzø na vøya yøn tøkøø dzar ghwøy tsøgha, sa nzanay, mbø nøfø tsee na kwøma ghwøy. Ma wøzø hwør tsa møntøra Hyala va ta ghøra sløni vay, aa møntøjwøy kwørakwø. Ma gøzee kwøma va tsøghay, sa nzana mbø køtitøra ghwøy, ya njasa nzee tsa kwa fərshina sənønva, ya ghala vøghwø tsaa nzee kwa kwøma mbøzli, ka gøzanshi yøwøn kwøma wøzø na, lə katanj bazhø bazhø gwa'a. ⁸ Kay, tərøjw dītøjwøy ya. A Hyala sənay tsøgha na kə, dzørvøø sla yaw. Njasa diti Yesøw Køristøw va mbøzliy, tsøgha dītøjwøy va kwørakwø.

⁹ Ma shi cø'wee va Hyala tø ghwøyøy, war a ghønzø mønti, a dī tsa mbø nefer ghwøy møtsøhøø kəliva dza kwa kwøma kwa kwøma, vici gwa'a. Ma ghalafa kiy, nza Hyala ndanjwøy møhørlīy sənata kwøma katanj na, lə naa tøra ghalaa dzøghwa na wøzø na kwøma lə na jikir na gwa'a. ¹⁰ Nza ghwøy mbay møni naa

təbə kwəma. Ghalaba ki na ma nza ghwəy nza ka mbəzli dēwdēw ni va Hyala, kala nza fəti nza dzar kwa kabaka ghwəy fəca dza Yesəw Kəristəw zhəkə ta sla ngwəwə dzəkən mbəzli. ¹¹ Nza ghwəy mənī kwəmaa təbanta kaa Hyala. Kwəma vay, Yesəw Kəristəw dza naa mənī mbə ghwəy, ta mbə mənīdiy fə bamaa dzəti dika tsa Hyala, ka fal slən tsa nżə.

Piy mbə Yesəw *Kəristəw na kwəmaa gwəramti dibədibə va ndə

¹² A ngwarməhira, e di ghwəy sənay, ma ngəra'wə tsa kənee tsay, war ta mbə Yəwən kwəma wəzə naa mətəhəva kwa kwəma kwa kwəma na. ¹³ Nighətiməy, ya dəwgerhiy ndəghwə ghi tsa ngwəmma gwanashi, lə mbəzli mbə məlmə na gwa'ay, ndə tifa kala sənay tə mbərkə sa ghəree sləni Kəristəw kəsaghwara mənīdi kwa fərshina kəw. ¹⁴ E gəzəjwəyəy, tərəjw kwəməvə nihwəti ngwarməhimmə mbə nəw Yesəw bərci sa favə ghəshi nza tsa nzee tikə kwa fərshina. Nana kiy, mbə gəzə kwəma Hyala na ghəshi kaa mbəzli, kala hazlənī ma.

¹⁵ A nanzəy, a nihwəti mbəzli mbə shi, mbə gəzə kwəma Kəristəw vay, mbə hərəhə na ghəshi va sləni ghəratee, ka di njəghəzliiva ghəshi lə ya. Nihwəti ki na, lə nəfə kwətij ghəshi gəzə kwəma Kəristəw. ¹⁶ Ma na niva mbəzliy, mbə dīra na ghəshi, sa nzanay a ghəshi sənay, a Hyala ndara sləni dza ta gəzə dzəkən kataj tsa Yəwən kwəma wəzə na kwa kwəma mbəzli, kə ghəshi. ¹⁷ Ma niy dza va mbəzli ta gəzəpə kwəma Kəristəw, kala hərəhə ghəshi vəyay, lə nəfə kwətij gəzə ghəshiy, war ta tənətəra na kwəma di ghəshi. A ngəra'wə tsa nzee tsa mbə tikə kwa fərshina mətəshəvəaa dzəkənee na na di ghəshi.

¹⁸ Ma vəya, ta na tsee ghən talay, kwəmaa shashara dzar mbə niva shiyəw. War gəzə ma ghəshi Yəwən kwəma Yesəw Kəristəw wəzə na, ya war lə hərəhə mbə nəfə shi na, ya war lə kwəma di mbə nəfə shi nay, kama na mba'a kwəma Kəristəw gəzəta na na vəshee ti. Mbə zhini nzee nəw lə vəshi va dība. ¹⁹ Sa nzanay, e sənay, ma shi va gwanashiy, shiy dzaa kəətītəra ta mbəlira na ghəshi. Ta mbəlira dzee tə mbərkə sa cə'wə ghwəy Hyala tə ya, lə kəəti tsa mərshī Safə tsa Yesəw Kəristəw dēwdēw tsaa kəəti. ²⁰ Ma na nee kwəma fəy ya ghən tsee ti gəzlijə ka ndəghə lə nəfə tsee gwanayəy, ha'wə tsaa dza vaa kama kənee na. Ta na navay, e sənay wəzə wəzə, ya sənəzənva,

ya hwəmbay, ta fə shəndəkə dzee dzəti Kəristəw. Ya ə dzam pəslitəra, ya ə dzam pəlara. ²¹ Sa nzana, vəya ta na tsee ghənəy. Mba'a pən tə ghwəmə na, war ta Kəristəw nzee tə ghwəmə. Mba'a pən mətira na, ka zhəmə kwəməvə nava vəya ghalaba tsəgha, sa nzana dzəvəgha Kəristəw yən taa dza. ²² Ma war ghwəlara pən tə ghwəməray, wəzə na ba, ta mbee mətəshə kəəti mbəzli. Dzəghwa nava kwəma sana kiy, mba'a səətəra, kala zhinee sənata na kee təravə kwəma mbə ghwəla. ²³ Bakə bakə na ghən tsee mbə nava kwəma: Ma na gwəree mawtiy, mətira ta nza ghəy tə pi kwəti lə Kəristəw. Ava na wəzə na, kaa na kee nza tə ghwəməra. ²⁴ Ma naa gwəramti wəzə ba na, nza tsəgha tə ghwəməra tə ghwəy, ta mbee kəətiwəy. ²⁵ Njana nzana, mba'ee sənata kwəma va tsəgha mbə nəfə tseyey, e sənay war ta nza nza dzee tifa tə ghwəmə lə ghwəy gwanəwəy, ka kəətiwəy, nza ghwəy mbə kəli kwa kwəma kwa kwəma, ka vəshi mbə nəw kwal Hyala. ²⁶ Ma ghala pətsa dzee zhiniy tsəhəra mbə ghwəy taa nza dība kiy, ta vəshi dza ghwəy tərəjw, ka fal slən tsa Yesəw Kəristəw, tə mbərkə sa dza Hyalaa zhiniy jakətəmmə lə ghwəy.

²⁷ Ma nanzə kiy ngwarməhiray, njasa banavəjwəy mənīdi mbə Yəwən kwəma wəzə naa dzəkən Yesəw Kəristəw pə ghwəy mənī kwəma. Ghalaba ki, ya ə dzee tsəhəra mbə ghwəy, ya war kala dzee tsəhəra ta nighətəjwəy na, mba'ee dzaa favə, mbə jihəva nza ghwəy, ta ghəra sləni jakə, lə nəfə kwətij, kə mənīdi taa ni. Zhini mba'ee dzaa favə njasa jakəti ghwəy miy tsa ghwəy ta gəzə Yəwən kwəma wəzə na kaa mbəzli, nza ghəshi mbə zləba. ²⁸ Əntaa ghwəy dzaa gwərsə va kwəma mbəzli mbəz ghwəy li shi ya jəw nżə ma. Kala gwərsə pə ghwəyəy, ghenzə na kwəma dza Hyalaa canshi li, njasa nza ghəshi ka mbəzli zaza ni. Zhini ghenzə kwəmaa dzaa cinwəy mbəli tsa mbəlītəjwəy Hyala. Kwəma va gwanatay, Hyala bərkəti na. ²⁹ Sa nzanay, ma wəzə hwər tsa mənətəjwəy Hyala va na, kwatata ta mbə ghwəy banavə nefer ghwəy kaa Yesəw Kəristəw mənətəjwəy na gwa'a tsəghaw. Əjhəy, lə ta sa ngəra'wə ghwəy tə mbərkə kwəma ci na dība. ³⁰ Ma mba'a pə ghwəy mbə sa ngəra'wə ta kwəma ciy, mbəz tsa kwətij tsa na sa nza ghwəmmə mbə tsəgha lə ghwəy. Mbəz tsa vay, ghəci na saa nara ghwəy va yən mbə ghala ndimndim niy nza. Zhini ghəci sa

1:11 1:11 Zhj 15:8; Zhk 3:17

1:12 1:12 Ef 3:1; 2Tim 2:9

1:15 1:15-17 2Kwə 2:17

1:19 1:19 Rm 15:30

1:21 1:21 Gal 2:20; Kwəl 3:3-4

1:23 1:23 2Kwə 5:8-9

1:27 1:27 Kwəl 1:10; 1Tes 2:12

1:30 1:30 SləniKY

favø ghwøy tsa yøn mbø tsøva mbø sana ba.

2

Mønirwøyæm nja Yesøw mbø nzøy tsa ghwøy

¹ A ngwarmøhira, a ghwøy sønay jakøjakø nza ghwøy lø *Køristøw ki, ka mætsøhønjwøy børci jakøva tsa va kwa kwal Hyala na? Di tsa dītønjwøy Køristøw vay, ka mætsøhønjwøy jihøva na na? Mbø jakøva tsa ghwøy va lø *Safø tsa Hyalay, mbø ghøra sløni na mbø nefer ghwøy na? Ka diva ghwøy kwa jipø ghwøy na? Ka mæni zhøhwør ghwøy ta mbøzli kwa jipø ghwøy na? ² Ma mba'a kø tsøghay, vanta kwøma dee gøzønjwøy, yømøtim miy tsa ghwøy kwøtinj, dīvam kwa jipø ghwøy, jakøtim nefer ghwøy kwøtinj, zøzø kwøma kwøtinj na kø sa ghwøy. Mba'a pø ghwøy mænti tsøghay, tørønjw dza vøshiy nza vøya tø ghwøy. ³ Æntaa ghwøy mæni kwøma lø hørhø va tsahwøti ndø kwa jipø ghwøy ma. Ka mæni kwøma ghwøy ta kæli ghøn tsa ghwøy, ya mbø namaba kwøma ka ghwøy mæni ma. Ya wa ndøy, ø kø mænti ghøn tsa ci jøwø kwa kwøma mbøzli. War njasa tødänakøn nihwøti mbøzli gwa'a gwa'a ya tø namaba kwøma kø ndø nighø ghøn tsa ci. ⁴ Æntaa tsahwøti ndø nza mbø ghwøy, ka zøzø kwøma war kwataka ta ghøn tsa ci ma. Ø pø ghwøy zøzø dzøkøn kwøma nihwøti mbøzli. ⁵ War njasa niy mæni Yesøw Køristøw va pø ghwøy mæni mbø nzøy tsa ghwøy kwa jipø ghwøy.

⁶ Ma Yesøw Køristøw naci ghala nzanay, ghøshivashi niy nza ghøshi lø Hyala. Øy ma dza na naci ki ya tsøgha nøzø na, tøkøti na, war yøn mænira yøm lø Hyala køw.

⁷ War mbørkø zlay na dikø tsa mæni na, mba'a zhøghøti ghøn tsa ci jøwø, mba'a mænuy ka ndø ghørapø sløni. Dza na mba'a bøvø pa mbøzli, ka sækøy dzøti hidī war wa'i ndø ngøri.

⁸ Dzøghwa mba'a mænti ghøn tsa ci jøwø, war ka dī føti va Hyala, pa' ka zløbavø mætiy lø vøgha tsømta, ta mbøzli.

⁹ Va tsøgha banavø Hyala dikø tørønjw ngøciy dzøkøn shiy gwa'a gwa'a ki, dza na mba'a fanati sløn tsaa gwøramti dikø mbø slønedfemer.

¹⁰ Ma mænti Hyala tsøghay, ta mbø ya wa sløn tsa sa ngati na gwa'a gwa'a,

ya mø ghwømø, ya tø hidī, ya kwa hidī na gwa'a na, ka tsøfækwø kwa kwøma ci, tø mbørkø sløn tsa ci.

¹¹ Mba'a ta mbø mændiy gøzø gwanashi: «Yesøw *Køristøw na Ndø sløkøpø» kø mændi.

Ma mbø gøzø tsøgha ki na, Didi Hyala ghøshi taa fal.

Nzam ka wanj pi tsaa mbøwø kwa jipø mbøzli

¹² A madigahira, ghala pøtsaa nza ghwømmø lø ghwøy tø pøtsa kwøtinj tsay. War mbø dī føti niy nza ghwøy vøya ya hwømfa. Ghala pøtsa nzee tsa kørakø kørakø lø ghwøy dībay, wøzø na ghwøy dī føti vøya tanj na kwatanja va. Ø pø ghwøy hazløni va Hyala, banavøm nefer ghwøy gwanashi kaa sløni Hyala, nza ghønzø mbøø mbølitønjwøy. ¹³ Sa nzanay, Hyala ghøra na sløni mbø nefer ghwøy ya hwømfa. Ghønzø ndønjwøy na børci ta dī sløni nzø lø ta mæni nzø gwa'a, ge'i lø kwøma børkøti na mbø dī tsa nzø. ¹⁴ Nana kiy, ya mbø namaba sløni mæni ghwøy gwa'ay, øntaa ghwøy ngwøngwøzlimø ma, ka køkø ghøpø ghwøy ma. ¹⁵ Ta mbø kwøma ghwøy nza war sa dæwdew na. Kala miy dzar kwa kabaka ghwøy, war ka ndørazhi Hyala, shiy mæni ma jikir ghwøy ta nza kwa jipø mbøzli tø hidī ni ni ngøngødipø, ka mæni war ndøram. War mbøwø kø kwøma mæni ghwøy mbøwø dzømbø shi nja sasørkwøhi dzøy tø ghwømø. ¹⁶ Mbø nzøy tsa ghwøy va mbø shiy, gøzanshim kwømaa dzaa bøvø piy. Ma sa ka ghwøy mænti tsøgha kiy, føca dza Yesøw *Køristøw zhøkø ta basø ngwøvø na, ma nzee mbøø tøkøda va vøshi tø mbørkø ghwøy, sa dzee nata sløni ghørahwee lø kwøma manøhwee va mbø ghwøy kala kama gømshi.

¹⁷ Ma nefer ghwøy va banavø ghwøy kaa Hyalay, nja shi slanti ghwøy kaa Hyala na ghøshi, mba'a kø mændi pøslitøra kiy. Nda nza miymiy ya nza mbørkø ka shi pasli mændi mbø ta Hyala va kia? Mba'a kø gar mænta tsøghay, ta vøshi dzee tørønjw, nza ghwøy nza jakø lø ya tø vøshi va. ¹⁸ Ghwøy kwørakwø kiy, vøshi pø ghwøy vøshi, e nza jakø lø ghwøy mbø vøshi va.

2:2 2:2 Zhj 13:34; 1Kwø 1:10-11; Gal 6:10; Ef 5:2; 1Zhj 4:12   2:3 2:3 Rm 12:10; Gal 5:26   2:4 2:4 1Kwø 10:24
 2:5 2:5 Zhj 13:15; Rm 13:14; 15:5   2:6 2:6 Zhj 1:1-2; 17:5; Ebr 1:3   2:7 2:7 Zhj 1:14; Rm 8:3; 2Kwø 8:9; Ebr 2:14, 17   2:8 2:8 Zhj 10:17; Ebr 5:8; 12:2   2:9 2:9 SløniKY 2:33; Ef 1:21; Ebr 1:4   2:10 2:10-11 Ezay 45:23; Zhj 5:23; Rm 10:9; ShiZhj 5:13   2:13 2:13 1:6; Zhj 15:5; Rm 7:18; 15:18; 1Kwø 12:6; 15:10; 2Kwø 3:5   2:15 2:15-16 1:10; Nøw 32:5; Dani 12:3; Mt 5:14; 10:16; 1Kwø 1:31; 2Kwø 1:14; Gal 2:1-2; Ef 5:8; 1Tes 2:19   2:17 2:17 Rm 15:16; 2Tim 4:6; 1Zhj 3:16   2:18 2:18 3:1; 4:4

Kar Timôte læ Epafëraditø

¹⁹ Sa bërkee neyey, a Ndø slækømmø Yesøw dzaa ndara kwal ta ghwønøghøjwøý Timôte kwa kwøma jøw. A ghæci dzaa nighøtøjwøý, ma ka nza næfø tsee mbøø dzøghway, sa kee favø gaka ghwøý vø njasa nza ghwøý, sa ka na zhøghækøvay. ²⁰ Nay tsahwøti ntsa zøzø ghøý kwøma kwøtiñ na lee tikø, ka zøzøø dzækøn ghwøý kala war ghæciw. ²¹ War zøzø naa dzar ghøn tsa shi kwøma gwa'a tsøgha na sa tsøva nihwøti mbø, kala zøzø maa dzækøn sløni Yesøw Køristøw. ²² A na Timôte na naci kiy, ya ghwøý dø'wø ghøn tsa ghwøý na, a ghwøý sønay njasa nza na ka ntsaa sø'wa kwøma. A ghwøý nay njasa ghørahwø na sløni kwasøbee, ta gøzanshi Yøwøn kwøma wøzø na kaa mbøzli. War njasa ka zøghwø vaa ghøra sløni kwasøbø døyøý, tsøgha mønøhwø na. ²³ Mbø tøkø nzee ta ghwønøghøjwøý difa, sa kee nay njasa dza kwøma kønee na kørkøva. ²⁴ E sønay, a Hyala dzaa ndara kwal dzaa nza ta tsøhøra dø'wø ghøn tsee, ta nighøtøjwøý ða.

²⁵ Zhini mba'ee zøzøvø difa kiy ngwarmøhiray, wøzø na yøn zhiniy zhinëghøjwøý zømømmø Epafëraditø, pøn. Saa niy ghwønøk ghwøý va læ shiy ta køøtira mbø ndørma kønee. Sa sækø nay, aa ghøratì sløni kwasøbee tøørøñw, ka køøtitøra mbø kwøma mbøz tsa nzee mbø. ²⁶ Ma ghæciy, tøørøñw maw na zha ta zhiniy najwøý difa. Gwa'a gwa'a møhørlì ci ðarvata tikø, ka zøzø war dzækøn ghwøý, sa nzana, mba'a ghwøý niy favø gwørapøý na, kø møndi. ²⁷ Na navay, gwørapøý niy nza na tøørøñw, war jøw niy tøørbø na ta møtiy. Dza Hyala mba'a mønti zhøhwør ti, mba'a mbøliy. Mbø kwøma vay, møniy zhøhwør tsa Hyala va war ta Epafëraditø gwa'a tsøghaw, læ tø ya ta na, sa nzana mba'a kø niy møtiy nzay, tsahwøti ngøra'wø na sava dza naa zhiniy mætsøhøý zhækøn sa nzee tsa mbø kwa førshina difa nza. ²⁸ Va tsøgha dæe zhinëghøjwøý Epafëraditø sana kyanwkyanw, ta mbø ghwøý zhiniy vøshijwøý li sa ka na tsøhøý. Ghalafø ki na, ma nza møhørlæe hønita kwørakwø ki. ²⁹ Sa ka na tsøhøýøý, ka'wøti tø ghwøý læ vøshi mbø nefer ghwøý tøørøñw, njasa ka ghwøý vaa ka'wø tsahwøti zømøjwøý tsa mbø næw Ndø slækøpø. Fø pø ghwøý fanshi gaga ka ha'wø tø gøla mbøzli nja ghæci ni va. ³⁰ Sa nzanay, a ghwøý sønay, war jøw niy tøørbø na ta møtiy mbø ghøra sløni kaa Yesøw Køristøw. Ma køøti niy

dza ghwøý køøtira mbø slønee dø'wø ghøn tsa ghwøýøý, ghæci køøtitøra na ka møjø'a ghwøý. Dzøghwa mbø sløni va ki na, jøw ghæci tøørbø ta møtiy.

3*Njasa dza ndøø mbay dzøghwa kwøma Hyala kala hazløni tifa*

¹ Naa tøørbø kwøma nana kiy ngwarmøhiray, war vøshi pø ghwøý vøshi tø mbørkø jakøva tsa ghwøý læ Ndø slækøpø. Ma yønøý, ka dalee va zhiniy tsasliñwøý kwøma kwøtiñ naw, sa nzanay, wøzø na ta mbøø køøtiñwøý kwa kwal Hyala. ² Ndøghwø pø ghwøý ndøghwø ghøn tsa ghwøý va mbøzliy møni kwemø jikirkir ni va, kireketi va, shiy ni va: «War ndø *slanti føyasa, dza ndøø mbay dzøghwa kwøma Hyala kala hazløni tifa» kø ghøshi. ³ Øy, ma ghønzø nja na tøkø ghøshi va kwømaa dzækøn kwøma sla føyasa nza tala kiy. Ghwømmø na shi nza føyasa ghwømmø slasla katan katan va Hyala. Ghwømmø shi mbø næw kwøma Hyala læ bærçi Safø tsa nzø. Na na ghwømmøý, ka ðanavø næfø tsa ghwømmø ghwømmø kaa shi pøhøti ndø ngøri ta mønishiw. War tø mbørkø sløni ghøratì Yesøw *Køristøw tø ghwømmø na na ghwømmø vøshi. ⁴ E gøzanjwøýøý, ta mbay niy dzee ðanavø næfø tsee kaa shi pøhøti ndø ngøri va ta mønishi nza, sa nzana, mbø mønishæe niy nza. War mba'a kø ndø tøkøti møniy ka ntsaa dzøghwa kwøma Hyala kala hazløni tifa tø sa næw na shi pøhøti ndø ngøri ta mønishiy, pørfø yøn niy dza naa mønira gar dzøghwa kwøma Hyala kala hazløni tifa køn nza. ⁵ Sa nzanay, ndø ka *Izørayel nzee baw førshi. Mbø hwøhwø tsa *Benzhamen jyakøra møndi. Ntsa mbø hwølfø mbøzli ka *Ebøø yøn tsøø tšøø. Tø kwa døgghasa vici ghala yakøra møndi na, mba'a møndi slantøra føyasa. Mba'a kø dzar kwa næw *kwøma pøhøpøhø na *ka Zhøwifø ða na, yøn niy gwøra na tø næw næw, sa nzana, ndø Farisa yøn niy nza. ⁶ Ghønzø na kwømaa niy gwøree jahambøvara mbø, pa' ka sanshi ngøra'wø kaa mbøzliy næw Yesøw niy nza. Tø næw kwøma pøhøpøhø na kø nzay, cee mønda ka ntsaa dzøghwa kwøma Hyala kala hazløni tifa nza. Ka nza føti dzar kwee nzaw. ⁷ Ma shi mbørakee vay, nja shiy gwøramti wøzø ni, dzee 'wøra ti shi niy zhøghøtisheø kwatanja. Ma nana difa ki na, war nja shi ðølitæe givæe gøm ti shi zhøghøtee niva shiy, war tø mbørkø

2:19 2:19 1:1 2:20 2:20 SløniKY 16:2 2:21 2:21 2Tim 4:10 2:25 2:25 4:18 2:29 2:29 1Kwøø 16:16, 18

3:1 3:1 2:18; 2Kwøø 11:13 3:3 3:3 Rm 2:28-29 3:4 3:4 2Kwøø 11:18, 21 3:5 3:5 Lk 1:59; Rm 11:1 3:6

3:6 SløniKY 8:3; 22:4; 26:9-11 3:7 3:7 Mt 13:44, 46

sløni ghëratì Këristëw të ya. ⁸ Kwataka shi bëlakee va na difa kiw. Ya nimafa shiy na shiy niy nighëtee nja shi përschi ni vëya gwa'ay. War nja shi bëlitee givëe gëm ti shi zhinee nighëtishi nana, sa nzana mba'ee sënay Yesëw Këristëw Ntsaa slëkëra, shi gwëra dimë ti shi gwa'a gwa'a. War të mbërkë ghëci zhëghanavee hwëm kaa shiy niy mawëe gwanashi. War nja shi të kësëkë yën nighëshi, ta mbee nza ka sa Këristëw, ⁹ lë ta mbë ghëy jakënyay li ka ndë kwëtij. Ka pëla mëndëe ghwëla ka ntsaa dzaa dzëghwa kwëma Hyala kala hazlëni tifa lë nëw kwëma pëhëpëhë naw. Slëni mënti Këristëw va të yay, ghënzë na sa zlëbavee, va tsëgha mëniree ka ntsaa dzëghwa kwëma Hyala kala hazlëni tifa. Di naa gëzëy, Hyala dë'wë ghën tsa nzë mëni na ndë ka ntsaa dzëghwa kwëma nzë kala hazlëni tifa, kama na mba'a ndë banavë nëfë tsa ci ngëta. ¹⁰ Ma nëe kwëma gwëree dï gwa'a gwa'ay, war sënay Këristëw tsër tsër, njasa nza na, mba'a sënata bërci ci va zhakatij na mbë mëti li shi. Nahwëti kwëma zhinee dï bay, jakara lë Këristëw mbë ngëra'wë tsa sahwe na, lë mbë mëti ci va mëtiy na gwa'a. ¹¹ Sa nzana mba'ee fëy ghën tsee gëzlijë, ta zhanakatëra dza Hyala mbë mëti kwërakwë, pën.

Kësli bali ghwëmmë tidid' ta kwëmavë zhëmë va Hyala

¹² Yën tsa nay ghwëy tsay ngwärmëhiray, ë në va e kërkamti mëni kwëma, mba'ee mënira ka ntsa tëhë tëhë tsa mbë kwëma Hyala, pënëw. Èhëj, war ë na na dikëvaree, ka dza kwa kwëma, lë bërci ta mbëe kërkamti slëni ndara Hyala ta mëni nzë. Njasa ka ndë vaa dikëvay ta tsëhë të pi garë mbë yëmë bali. Ma mënee tsëghay, sa nzana mba'a Yesëw *Këristëw harvëra, ta nzee ka sa ci. ¹³ A ngwärmëhira, nighëtee njasa nzana mba'ee kërkamti slëni ndara Hyala ta mëniw. War më na mëniyay, ghën na sa zantee ta ni lëy hwëm shiy gwanashi, ka nighë war kwataka ni të kwëma shiy njasa dzee mbay kësashi gwa'a tsëgha. ¹⁴ Ava va tsëgha këslee bali tidid' kwa kwëma, ta dzaa kwëmavë zhëmëe va Hyala. Ava ghënzë na sa harvëmmë Hyala ta kwëmavë ghwëmmë më ghwëmë, të mbërkë Yesëw Këristëw. ¹⁵ Ghwëmmë gwanammë ghwëmmë shiy tëhëmmë va mbë kwëma Hyala kiy, zëzë kwëma tsëgha na kë sa mbë ghën ghwëmmë.

Ma mba'a kë tëkë kwëma nihwëti mbëzli mbë ghwëy kwëtityay, Hyala dë'wë ghën tsa nzë dza naa ghwënamtënywëy mëhërli ghwëy ta favë kwëma gëzee va ghalafa ki. ¹⁶ Ya war njaaba nay, kwa kwëma pë ghwëmmë dza lë nëw kwal tsa ghwëmmë tsa, war njasa ghati ghwëmmë va, ka sar pa' të vëghwë tsa. ¹⁷ A ngwärmëhira war kwëma mënee pë ghwëy nighë gwananwëy, a ghwëy mëni tsëgha. Ghëyëy, kwal na sava citëpë ghëy a mëndi nëw. Ava va tsëgha kiy, nighëm njasa dza mbëzliy nëwti kwal tsa va, a ghwëy nëw sëebë shi ki. ¹⁸ E gëzanwëyëy, d'anj na nihwëti mbëzliy mënishì mbë nzëy tsa shi ka ka jaka lë Yesëw, kala zlëba ma Kwëma mëti ci va vëgha tsëm ghëshi. Kwëma vay, mbëradzëra nzee mbë gëzanwëy, ë zhinee gëzënywëy sana difa, lë wahë kwa mëtsee. ¹⁹ Ma gëla mbëzli tsëgha ni vay, war hwër tsa shi na na shi Hyala sënata ghëshi. War ni ha'wë ha'wë ni va shiy na ni gargarë ghëshi ta mënishì. Mba'a ghëshi këslimbë ghën mbë zëzë war dzëkën shi të hidï gwa'a tsëgha. Kwa kërke kwëma niva mbëzliy, ra'i dza Hyalaa zamti piy tsa shi. ²⁰ Ma ta na tsa ghwëmmë ghën, ghwëmmë shiy nëw kwal Hyala kiy, mëba më ghwëmë na na ghwëmmë dëlagwa sëekë ghwëmmë mbë. Nana kiy, war sëekë tsa Ndë slëkëmmë Yesëw Këristëw, ghëci Ndë mbëlëmmë na sa ndëghë ghwëmmë. Sëekë më ghwëmë dza naa sëekë ta bëmmë. ²¹ Sa dza naa sëekëyëy, ta zhëghantëmmë vëgha ghwëmmë na daw bërci na, kama vëri ti dza na nja na ci va vëgha, lë bama ti. Lë bërci ci va tëd'anakën na kaa shiy gwa'a gwa'a ta d'anci fëti ghëshi dza naa zhëghantëmmë.

4

Kwa kërni bëni kwëma Pël kaa ka Filipø

¹ A ngwärmëhira dïtee ni tërënyw ni, garënywëyëm lë bërci mbë jakava tsa ghwëy lë Ndë slëkëpë. Të ghwëy vëshi nëfë tsee. Nja zhëmë kwëmavee mbë slënee nza ghwëy. Tërënyw mawtee dza ta nighëtënywëy. ² Ghwëy kiy, kar Evëwdi lë Shintishëy, ë cë'wënywëy ya, titihwëm, slëkatim kwëma kwa jipë ghwëy, mba'a ghwëy mëniyëy mbëzli kwëtij mbë nëw Ndë slëkëpë. ³ Gha kwërakwë kiy ntëe tsa slar tsa nza ghëy li mbë slëni kwëtij nay, ë cë'wënyëe, a gha këti mi'i va, ta

3:9 3:9 Rm 1:17 **3:10** 3:10-11 Rm 6:8-11; jakëva lë Këristëw mbë ngëra'wë tsa sahwe na: 2Kwër 4:10-11; sënata bërci zhakatij Këristëw mbë mëti li: SlëniKY 4:2; Rm 5:17 **3:12** 3:12 1Tim 6:12; 2Tim 4:7; Ebr 12:1 **3:14** 3:14 1Kwër 9:24-25 **3:16** 3:16 Gal 6:15-16 **3:17** 3:17 1Kwër 4:16; 1Pi 5:3 **3:18** 3:18 1Kwër 1:23; Gal 6:12 **3:19** 3:19 Rm 16:18 **3:20** 3:20 Ef 2:6; Ebr 13:14 **3:21** 3:21 Rm 8:29; 1Kwër 15:25, 28, 43-53; Kwël 3:4 **4:1** 4:1 1Tes 2:19-20 **4:3** 4:3 SlëniKY 3:5

mbø ghøshiy sløkashi. Ma mi'i vay, tərøŋw səkə ghøshi mbø jihøva ta ghøra sløni kwəsəbee mbø gəzəpə Yəwən kwəma wəzə na bakanashi. A mi'i va kəətəhwəra mbø sløni va ghøshi lə kar Kələman, mba'a nihwəti məcarahiy ghərahwə sløni kwəsəbee. Ghøshi gwanashiy, tsasli tsasli na slønedemer shi kwa zliya nza slønedemer mbəzliiy dzaa kwəməvə piy tsa kəfi ma.

⁴ A ngwarməhira, vəshi pə ghwəy vəshi ya hwəmba, tə mbərkə jakəva tsa ghwəy lə Ndə sləkəpə. Ə zhinee gəzəŋwəy difa, vəshim. ⁵ Wəzə kə nəfə tsa ghwəy kwa jipə mbəzli gwanashi, ndal tərmbə Ndə sləkəpə ta zhəghəvaa zhikəw. ⁶ Ka kəslimbə ghən ghwəy mbə zəzəə dzəkən kwəma ya namafa ma. Ya mbə namafa kwəmay, gəzəntam ghəzli kən ghwəy kaa Hyala, ka mbazlanta niy mbə cə'wə ghwəy. Mbə cə'wə ghwəy vay, kala mananta 'wəsə pə ghəw. ⁷ Ma nza zərkə tsa Hyala ndəghwətəŋwəy məhərlihi ghwəy lə nefer ghwəy mbə jakəva tsa ghwəy lə Yesəw *Kəristəw. Zərkə tsa Hyala vay aa tanəti zəzə kwəma ndə ngəri gwanata.

⁸ Naa tərmbə kiy ngwarməhiray, ə pə ghwəy fə ghən ta ni gaga ni shiy, ni gar fal ni məndi. Shiy nja shi katan ni, ni ha'wə məndi ti shi, mba'a shi slar ni, lə shiy kama ha'wə ha'wə ni, lə shi wəzə ni mbə nəfə, mba'a shiy təbanshi kaa mbəzli gwa'a. Shi va gwanashiy, ti shi pə ghwəy fə ghən. ⁹ Shi banəvəŋwəy ya lə shi kəsəvə ghwəy mbə shiy, mənishim kwaakwa. Ma kwəmaa niy favə ghwəy yən mbə gəzə, lə shiy niy nara ghwəy mbə məniy, tsəgha pə ghwəy mənishi. Ma nza Hyalaa bəmmə zərkə nzyta lə ghwəy gwa'a.

Pəl mananshi 'wəsə kaa mbəzli ka Filipø ta vəli vələnati ghøshi

¹⁰ A ngwarməhira, mbəradzəŋwəy nza ghwəy mbə zhiniy dī kəətira, kalaa kwəməvə kwal ghwəy. Nana kiy, tərøŋw vəshiree mbə slən tsa Ndə sləkəpə, sa nzana mba'a ghwəy zhiniy kəətitəra va ndərma kənee. ¹¹ Sa gəzee kwəma va tsəghay, va sa nzee mbə ndərma naw. Ta na tsee ghənəy, e sənabəra mbə nzy tsee, nza shiy vəya, lə kama ghøshi vəyay, war mbə vəshi nzee. ¹² E sənay nzy mbə ndərma, e sənay nzy tə ngwaba'a. Gwa'a bəniivee sə'wa kwəma mbə nzy tsee, ya kwəmafa, ya mbə namafa kwəma nzy. Ya ngəsli ngəsli nzee, ya lə mara nzee, ya

dəŋshi na shiy vəya, ya daw na shiy vəya. Mbə shi va gwanashiy, war mbə vəshi nzee. ¹³ E mbay sə'wəti ya namafa kwəma gwa'a, sa nzana mbə kəətira *Kəristəw lə bərçi ci. ¹⁴ Ya tsəgha nzy kiy, wəzə mənti ghwəy sa kəətitəra ghwəy tsa mbə ngəra'wə tsee.

¹⁵ Ghwəy ghwəy mbəzli mbə məlmə Filipø kiy, a ghwəy sənay, ghala pətsaa gha ghəy gəzə Yəwən kwəma wəzə na mbə ghwəy, saa niy kafəe ta dzara mbə hidī ka Masedəwanəy, nihwəti mbəzliiy nəw Yesəw tifa, mba'a ghøshi niy ndara shiy, kala war ghwəyəw. War ghwəy kwətəŋwəy na shiy niy jakəŋwəy lə ya, ta kəətiva ghwəmmə lə ghwəy kwa jipə ghwəmmə, mbə kəətəŋwəyee, mbə kəətira ghwəy kwərakwə. ¹⁶ Yən ghwəlara mbə məlmə ka Tesalənikə difay, dəŋ səfa niy vələghəra ghwəy shiy, ta kəətira. ¹⁷ Ya tsəgha gəzee kwəma vay, əntaa ghwəy dzaa zhəghəti, njasa nzana war shiy shi palee va ghwəy ma. Ə dēe ghwəy sənay, wəzə hwər tsa məntəra ghwəy vay, a Hyala nay, ta təfətəŋwəy niy dza na tə mbərkə ci, pə ghwəy. ¹⁸ Ə gəzəŋwəy ya, ma shi ghwənanay ghwəy va Epafəraditə ta vəlirashiy, cəke' kwəməvəsəhee. Shi vay, a ghøshi təhamti ghəzliiy nza kənee, pa' ka tərmbə shiy dəŋ. Ma vəli vəlitəra ghwəy vay, tərøŋw təbanati na kaa Hyala, sa nzaniy, ghala mbə lə shi wəzə ni va ka məndiy bəvə ta ta Hyala li shiw. ¹⁹ Hyala ghərantəe na sləniy, və na shiy gwəramti gwa'a gwa'a, kala kərkəva ma. Gwa'a dza naa ndəŋwəy ni daw ni shiy va ghwəy, mbə jakəva tsa ghwəy lə Yesəw Kəristəw. ²⁰ War kaa Hyala, Dəmmə tsa mə ghwəmə kə dikə ya pa' hwəmba. *Amin!

Kwa kərnī səkəwəva

²¹ A ngwarməhira, ava tsəgha kəray gəzə kwəmee kaa ngəŋwəy. Səkwətəram mbəzli Hyala mbə slən tsa Yesəw *Kəristəw gwanashi tə məlmə ghwəy. Mbə səkwəŋwəy na ngwarməhira tikə vəghəe gwa'a kwərakwə. ²² Mbə səkwəŋwəy na mbəzli Hyala tikə mbə məlmə nzee na gwanashi. Kwatama mbəzli kəghi tsa mazə tsa sləkə hidī ka *Rəm gwanashiy, tərøŋw səkwəŋwəy ghøshi. ²³ Məntəŋwəy wəzə hwər tsa ci Ndə sləkəmmə Yesəw Kəristəw gwanəŋwəy. Tifa kərayee, nza ghwəy nza ki.

Zliya tsasli Pəl kaa ka Kwələsə Kwəma dza ghwəmmə gha sənataa dzəkən zliya na

Ma ghala pətsa tsasli Pəl zliya nay, dərjəba mbəzliyi ni, ghəci kwa fərshina mbə məlmə ka Efesə na, kala tsəgha na mbə məlmə Shezare, aw na mbə məlmə Rəm, kə ghəshi. Kaa mbəzliyi nəw Yesəw mbə məlmə ka Kwələsə tsasli Pəl zliya na. Ma məlmə ka Kwələsə vay, tə hidfi ka Azəy na, ndəkəwə ndəkəwə vəgha məlmə ka Efesə. Epafərasə ntsa mbə məlmə shi niy gha naa gəzanshi Yəwən kwəma wəzə na kaa mbəzliyi mbə məlmə Kwələsə va. Ma sa gəzanshi Epafərasə na, mba'a mbəzli dərjə zhəghəti nefer shi ta nəw Yesəw Kəristəw. Ava tsəgha ghatəvashi mbəzliyi nəw Yesəw mbə məlmə Kwələsə va ki. Ma na Pəl də'wə ghən tsa ciy, səəkə ghəshi kwəmay lə mbəzliyi nəw Yesəw mbə məlmə vaw (vəh 1:7 lə 4:12).

Ma Pəl kwa fərshina kiy, mba'a Epafərasə tsa va niy tsəhəy və ta gəzanci shiy kəsashi mbəzliyi nəw Yesəw mbə məlmə Kwələsə. Mba'a gəzanci njasa səəkəshi nihwəti mbəzli ta ngədishi lə bəni nihwəti shiy dzəkən kwəma jijihi. Ma kə ghəshiy: War nəw kwəma Yesəw gwa'a tsəghay, ka nzana mək ta mbəliti ndəw, ə kə mənədiy nəw nahwəti kwəma jiji, ka slanti fəyasa, zhini ka santa ngəra'wə kaa vəgha, kə ghəshi. Zhini ma kə ghəshi na, ə kə ndəw ndəghwə ghən tsa ci va zəmə shi mahalakə ni lə va sa shi mahalakə ni, mba'a nihwəti shiy dība, kə ghəshi. Ma sa favə Pəl kwəma va ki na, na tsaslanaghəshi na zliya na ki.

Avanay njasa nəwva kwəma mbə zliya na:

Vəh 1:1-14 Pəl səkwə ka Kwələsə, ka mananta 'wəsa kaa Hyala ta kwəma shi.

Vəh 1:15-23 Pəl gəzə kaa ka Kwələsə njasa nza Yesəw ka ntsaa tanamti shi ngati Hyala, mə ghwəmə lə tə hidfi gwa'a. Zhini ghəci dikə tsa mbəzliyi nəw gwanashi.

Vəh 2:4-25 Pəl makə ka Kwələsə va zləbā kwəma mbəzliyi bananshi shi gəmgəm ni va.

Vəh 3 pa' tə vəh 4:1-6 Pəl bananshi kwəma kaa ka Kwələsə dzəkən nzyə

tsa 'war'war tsa, lə dzəkən nzyə kwa jipə shi, lə dzəkən nzyə kəy ghyeghyer shi, mba'a nzyə lə mbəzliyi nəw ma Yesəw.

Vəh 4:7-18 Kwa kəni gəzə kwəma, mba'a səkwəva.

Pəl səkwə mbəzliyi nəw Yesəw mbə məlmə Kwələsə

¹ Yən tsasli na zliya na, yən yən Pəl, ntsa təravə Hyala ta nza ka ndə kwal tsa Yesəw *Kəristəw, ghəy lə zəməmmə Timəte tsaslihwəy na. ² Kaa ngəhwəy ghwəy mbəzli Hyala mbə məlmə ka Kwələsə, ngwərməhinəy mbə nəw Kəristəw lə nəfə kwətiñ. A səkwəhwəy ghəy, mənəhwəy wəzə hwər tsa nzyə Dəmmə Hyala, mba'a ndərjəhwəy zərkə mbə nzyə tsa ghwəy.

Pəl mananta 'wəsa kaa Hyala, ta ka Kwələsə

³ Ya hwəmba cə'wə ghəy Hyala, Dəy Ndə sləkəmmə Yesəw *Kəristəwəy, mbə mananta 'wəsa ka ghəy nza tə ghwəy.

⁴ Sa nzanay, a ghəy favə njasa banavə ghwəy nefer ghwəy kaa Yesəw Kəristəw, lə njasa dī ghwəy nihwəti mbəzli Hyala dība. ⁵ Sa mənə ghəy va tsəghay, sa nzana mba'a ghəy fəy ghən tsa ghəy gəzliñ tə shi mə ghwəmə gwəmati Hyala ta bəpəshi na. Ma tə kwatanjata, ghala pətsa tsəhə Kwəma Wəzə na va katan na va ghəwəy, a mənədiy niy gəzərjəwəy kwəmaa dzəkən shi fəy Hyala ta bəpəshi.

⁶ Ava tsəgha pəlivərivata Kwəma wəzə na vaa dzəmbə mbəzli tə hidfi gwa'a gwa'a ki. Ya kwəmba na, mba'a mbəzli zhəghəti məhərli shiy banavə nefer shi kaa Yesəw. Tsəgha na va ghəwəy kwərakwə ki. Ya ghala pətsaa gha ghəy vaa favə kwəmaa dzəkən wəzə hwər tsa Hyala mba'a ghəy sənay katan tsa ci, va pa' ndatsəy, mbə ghəra sləni na kwəma va mbə nefer ghwəy.

⁷ Epafərasə banavəhwəy na Kwəma Wəzə na va. Madiganəy tsa tərənəw tsa na. Ka ghəra sləni Yesəw Kəristəw nza ghəy li. Ghəciy, lə nəfə kwətiñ ghəra na sləni Yesəw Kəristəw mbə ghwəy. ⁸ Ava ghəci gəzənəy na njasa kəətitiñwəy *Safə tsa Hyala dēwdēw tsa, ta dī nihwəti mbəzli.

⁹ Va tsəgha ki, sa favə ghəy kwəmaa dzəkən ghəwəy, mbə cə'wə Hyala nza ghəy tə ghəy vici va vici va. Ma mbə cə'wə ghəy na, ka cə'wə Hyala a ghənzə mbə cə'wə shi dī na ghəy mananta, mba'a ndərjəhwəy sənata kwəma, ka sənashi ni wəzə ni shiy kwa kwal tsa nzyə lə bərci

Safə tsa nʒə dəwdeŋ tsa. ¹⁰ Ghalaba kiy, ma nza ghwəy mbay dza kwa kwal tsa Ndə sləkəmmə Yesəw Kəristəw njasa dza naa təbanci. Ya hwəmba na, ka məni shi dza naa di. Ka məni shi wəzə ni ghəngəhən ghəngəhən. Ka mətəhə sənata kwəma Hyala kwa kwəma kwa kwəma. ¹¹ Mbə cə'wə ka ghəy nza va Hyala, a ghənzə ndaŋwəy bərci dza kwa bəla gwanata lə bərci mbə shəndəkə tsa nʒə, nza ghwəy mbə sə'wa kwəma gwanata, ka jihəva pa' tə kwa kərnɪ. ¹² 'Wəsa pə ghwəy mananta kaa Dəmmə Hyala lə vəshi. Sa nzana mba'a ghwənantəŋwəy kwal ta kwəməvə na ghwəy bəla ghwəy mbə shi wəzə ni fəy na tə pətsa wəŋ tsa mə ghwəmə, kaa ni nʒə mbəzli. ¹³ Tsəgha na, aa zləghwəkəvərimmə ¹³ Mbə dəvə jaka tsa kəsətəmmə lə bərci mbə kwəslɪ, dza na mba'a fambəmmə mbə dəvə zəghwə nʒə di na, nza ghəci mbə sləkəmmə. ¹⁴ Tə mbərkə zəghwə nʒə mbərkəmmə Hyala va ndə jaka, mba'a pəlatəmmə kwəma ghwəmmə jikir na.

Gəzə kwəmaa dzəkən Yesəw Kəristəw

¹⁵ A ghwəy sənay kiy ngwarməhiray, ndə tifa mba'a mbay nata Hyala lə mətə cɪw. Ma *Kəristəw tsa nay mbəzli va lə mətə shiy, nja Hyala də'wə ghən tsa nʒə na. Ghəci na Məkaji kən shi ngati Hyala gwa'a gwa'a! ¹⁶ Sa nzanay, lə Yesəw də'wə ghən tsa ci ngati Hyala ya nimaɓa shiy gwa'a gwa'a. Shi mə ghwəmə lə ni tə hidɪ shiy gwa'a. Shi mbay mətə ndə nashi, lə ni mbashi ma naa nashi gwa'a. Lə Yesəw tsa va ngati Hyala shi nza bərci və shi dikə dikə ni mə ghwəmə, mba'a shiy sləkəpə, mba'a hyeler, mba'a nihwəti shi ka bərci gwa'a. Lə Zəghwə nʒə va ngati Hyala shi va gwanashi. Dza na mba'a zlashi mbə dəvə ci, ka shi ci! ¹⁷ Hyala ghwəla ta nga hidɪy, tifa niy nza Yesəw ghala ndimndim. Ava tə mbərkə bərci ci nza shi mənti Hyala ghwəlashi sana. ¹⁸ Ghəci na ghən tsa mbəzliy nəw. Ghəci 'wamshi na kwal, mbəzliy nəwəy, nja vəgha ci na ghəshi. Tə mbərkə ci kwəməvə mbəzliy yəwən piy. Ghəci na Məkaji tsa Hyala. Ghəci gha Hyalaa zhanakati mbə mbəzliy bəkwəshi. Di naa gəzəy, ghəci na Məkaji tsa kən shiy gwa'a gwa'a. ¹⁹ Tsəgha di Hyala ta mbə ghən tsa nʒə cikəvərivay ya mbə nimaɓa shi məni Zəghwə nʒə gwa'a. ²⁰ A Hyala mawti sləka kwəma ta

jakəva lə shi ngati na gwanashi, dza kwa Zəghwə nʒə. Ma nana kiy, a zərkə kwa jipə nʒə lə mbəzli. Ghala məti Zəghwə nʒə va vəgha tsəm, ka shikəshi miymiy ci tsahwəy zərkə tsa vaa dzəghwa jipə nʒə lə shi mə ghwəmə, mba'a shi tə hidɪ. ²¹ Ghwəy kwərakwə kiy ngwarməhiray, kwatəŋa na, mbəzli tihə tihə ni, ka pa jaka niy nza ghwəy lə Hyala, va *kwəma jikir naa niy təkə ghwəy mbə nefer ghwəy. Dzəghwa tsəgha sləni ghəra ghwəy niy nza. ²² Nana kiy, a Hyala ghwənəkə Zəghwə nʒə, mba'a məniy ka ndə ngəri, ta məti. Lə məti ci va sləkamti Hyala kwəma kwa jipə ghwəy li nana. Ma mənti Hyala kwəma va tsəghay, ta mbə ghwəy nza ka mbəzli dəwdeŋ ni kwa kwəma nʒə, kala kwəma rəda rəda na dzar kwa ghwəy, kala kama məndi gar ndaŋwəy fəti! ²³ Nanzə kiy, ə pə ghwəy garəŋwəy lə bərci tə kwəma Yesəw va banavə ghwəy nefer ghwəy. Mba'a ghwəy kəsəvə wəzə wəzə njasa banavəŋwəy məndi. Əntaa ghwəy taa zlata nahwəti təkə kwəmaa səkə tə tsəkəwamti na fəy ghwəy va ghən tsa ghwəy gəzliŋ ti ma. Kwəmaa favə ghwəy va ghala pətsa gəzəŋwəy məndi kwəma Yesəw Wəzə nay, ghənzə na Yəwən kwəma wəzə na gəzəncim kaa ya tsamaba ndə ci tə hidɪ gwa'a. Yənəy, a Hyala təravəda ta gəzə kwəma va kaa mbəzli.

Sləni banavə Hyala kaa Pəl ta ghəra mbə mbəzliy nəw Yesəw

²⁴ Sənənzay, mbə vəshi nzee lə ngara'wə tsa see tə ghwəy. Ma ngara'wə tsa see tsa tə ghwəy kiy, ə kərnayee ngara'wə tsa niy tərə mbə sa sahwə *Kəristəw va ta mbəzliy nəw va mənishi ka vəgha ci. ²⁵ Mba'ee mənira ka ndə ghəra sləni mbə mbəzliy nəw Yesəw. Ava tsəgha na sləni ndara Hyala ta məni mbə ghwəy. Ma di na gəzəy, ə ghwənara na ta gəzə kwəma nʒə kwa pətsa kəray na kaa mbəzli tə hidɪ gwanashi. ²⁶ Kwatəŋatay mbəmbə niy nza kwəma zəzəti Hyala va ta məni, kala sənata mbəzli. Ma dzəghwa na nana ki na, mba'a cikəvəriy dzəti ngwəla kaa mbəzli nʒə ta mbə ghəshiy sənata. ²⁷ Sa nzanay, ə niy di Hyala canatishi njasa nza shəndəkə tə kwəma nʒə va niy ghwəbəy na tərəŋwə tsa ci, ta *mbəzliy kamaa ka Zhəwifə. Ma zəzə kwəma ghwəbəy Hyala va niy nʒay, ghənzə na

1:11 1:11-12 Rm 5:2; Ef 1:18 **1:13** 1:13-14 Zhj 5:18; Lk 22:53; SləniKY 26:18; Ef 1:6, 7, 21; 2:2; 6:12 **1:15** 1:15 Zhj 1:18; 2Kwə 4:4; 1Tim 6:16; Ebr 1:3 **1:16** 1:16 1:13; Zhj 1:3, 19; 1Kwə 8:6; Ebr 1:2 **1:17** 1:17 Zhj 1:1; 8:58

1:18 1:18 ghəci na ghən tsa mbəzliy nəw: 2:19; 3:15; Ef 1:22-23; ghəci na məkaji tsa kən shiy gwanashi: SləniKY 4:2; 26:23; 1Kwə 15:20; ShiZhj 1:5 **1:19** 1:19 2:9-10; Zhj 1:16; Ef 1:23 **1:20** 1:20 Rm 3:25-26; Ef 1:9-10, 21; 2:13-16 **1:21** 1:21-22 Rm 5:10; Ef 2:12-13; 5:27 **1:23** 1:23 2:7; Ef 3:17; 1Tim 3:16; Ebr 3:6 **1:24** 1:24 2Kwə 1:5; 11:23-29; Ef 3:13 **1:25** 1:25 Ef 3:1-3 **1:26** 1:26-27 2:2; 4:4; Ef 3:6 **1:27** 1:27 shəndəkə: 3:4; Rm 5:2; Ef 1:18

Yesəw Kəristəw tsa mbə nefer ghwəy va sənənva. Tə mbərkə Kəristəw tsa va fəy ghwəy ghən tsa ghwəy gəzlinə ta nza li tə pətsa nza shəndəkə tsa Hyala. ²⁸ Kwəma Kəristəw tsa va na sa gəzə ghəy kaa mbəzli gwanashi ki. Dzəghwa ghəy ka gəzanshi, ka bananshi shiy lə məhərli wəzə, ta mbəə nza ya wa ntsaa jakəy lə Yesəw Kəristəw na, mba'a mənuy ka ntsaa təhəy kwa kwəma Hyala. ²⁹ Ava va tsəgha ghəree sləni va, ka mbəz, lə bərci ndara Yesəw Kəristəw va ghəra sləni tərənəw na mbə ya.

2

¹ Sanay, e dī ghwəy sənata njasa nza caslakə tsa sləni nzee mbə ghəra nzə tə ghwəy, ghwəy mbəzli ka Kwələsə lə ka Lawədishe, lə ta nihwəti mbəzli danəj, shiy sənara ma di. ² Ma sləni tsəvee va mbə ghəra nzə tsəghay, ta mbə ghwəy nza lə bərci mbə nefer ghwəy gwanəjwəy, ta jakəti ghən tsa ghwəy ka diva ghwəy kwa jipə ghwəy. E dī ghwəy kwəməvə məhərli sənata kwəma Hyala wəzə wəzə tərənəw, ta mbə ghwəy sənata kwəmaa niy ghwəbəy Hyala va. Kwəmaa niy ghwəbəy na vay, ghənzə na Kəristəw dəwə ghən tsa ci. ³ Kəristəw tsa vay, mbə mbələyvata sənata kwəma wəzə na lə məhərli wəzə na. Ghəci kəətimmə na, ta sənata zəzə kwəma Hyala gwa'a. Ya wa shi dī ndə sənashiy dzəkən Hyalay, aa taa kəsashi və. Ma shi vay, shiy gwəramti wəzə na ghəshi.

⁴ Sa wana gəzanəy va kwəma va tsəghay, vantaa tsahwəti ndə dzaa ghəvəə ngədhəwəjwəy lə tsəhwəli ci, va nəw kwal Hyala. ⁵ Ya tsəgha nzee kərakə lə ghwəy sənənəvay, tə pətsa kwətəj tsa na məhərli ghwəmmə. Lə vəshi nzee mbə nəfə tsee tərənəw, sa nzana mba'ee favə njasa ghəra ghwəy sləni ghwəy lə kwal, zhini mba'a ghwəy banəvə nefer ghwəy wəzə wəzə kaa Yesəw Kəristəw.

A ghwəmmə kwəməvə piy tsa 'war' war tsa mbə Yesəw *Kəristəw

⁶ Njana nzana mba'a ghwəy zləbəvə Yesəw Kəristəw, ka Ntsaa sləkəjwəyəy, jakəjakə pə ghwəy li mbə nzyə tsa ghwəy. ⁷ Garəjwəyəm lə bərci tə Yesəw tsa va, njasa ka fə vaa tsəhə hililinjə nzəə dzəmbə hidī təfəm ta garə ti shi. Banəvəm piy tsa ghwəy kaa Yesəw Kəristəw mbə nzyə tsa ghwəy gwanay. Mba'a ghwəy banəvə nefer ghwəy kaa ngəci, njasa niy banəvəjwəy mbəzliy bənəjwəy kwəma

Hyala va. Ka mananta 'wəsa tərənəw ya hwəmba kaa Hyala.

⁸ A ngwarməə, mənuy tə ghwəy məhərli wəzə, vantaa tsahwəti ndə dzaa ngədhəwəy lə papala sənashi nihwəti kwemer, kwemer dzərvə dzərvə ni, kala ghən ti shi. Ma kwemer shi vay, kwəma jijihishi na, zhini kwemer va dībay, ta mbəreketi, lə kihə hyeler na ghəshi. Dzar kwa Kəristəw səkəkə ghəshiw. ⁹ Əntaa ghwəy dzaa zləbə kwəma shi ma, A na ni Hyala shiy gwanashiy, mbə vəgha Yesəw Kəristəw na ghəshi. ¹⁰ Səvəri mbə jakəva tsa ghwəy lə Yesəw Kəristəw tsa va kiy, a ghwəy kwəməvə shiy gwanashi, cesl cesli. Yesəw Kəristəw sləkə na shi nza bərci və shi, lə hyeler tə hidī gwa'a.

¹¹ Kwatanəy, a Hyala niy gəzanshi kaa *ka Zhəwifə ta *sla fə'yasa, nza mbəzli mbəə sənashi, mbəzli nzə na ghəshi, kə məndi. Ma ghwəy ghwəy shiy jakəjwəy va lə Yesəw Kəristəwəy, aa manati shiy tə ghwəy kwərakwə, nza ghwəy mbəə sənay, mbəzli nzə nza ghəy, pə ghwəy. Lə dəvə ndə ngəri mənuy na shi va kiw. Yesəw Kəristəw mənuy shi na. Shi mənuy na vay, ə mbəlantəjwəy na səvəri mbə dəvə *kwəma jikir na, kala mənuy mazə ghənzəə dzəkən ghwəy ghwəla. ¹² Ghala pətsa mənuyəy mənuy *bateməy, njasa nzana mba'a mənuy laghwəjwəy kwa hidī lə Yesəw na. Njasa zhakatiy Yesəw va mbə mətuy, tsəgha zhakatiy ghwəy kwərakwə. Sa nzana, mba'a ghwəy banəvə nefer ghwəy kaa Hyalaa zhanakati Yesəw va sati mbə mətuy, a bərci və ta mbay zhanakatəjwəy kwərakwə. ¹³ Kwatanəy, nja mbəzliy bəkwəshi niy nighəjwəy Hyala, va kwəma ghwəy jikir na. Mbəzliy nəw ma Hyala niy nza ghwəy, niy slaslanti fə'yasa ghwəyəw. Nana kiy, a Hyala zhanakatəjwəy mbə mətuy, a ghwəy kwəməvə piy tsa katanəy tsa mbə Yesəw Kəristəw. Dzəghwa Hyala mba'a pəlay jikir tsa mənuy ghwəmmə mbə nəfə tsa nzə gwa'a gwa'a. ¹⁴ A ghwəmmə sənay, kwatanəy, a ngwəvə Hyala niy nza kən ghwəmmə, tə sa nəwti ma ghwəmmə *kwəma pəhəti na. Ma nana kiy, a Hyala bəhwə kwəma ghwəmmə va jikir na, mba'a fakən kən Yesəw Kəristəw ghala danəwati mənuy vaa dzəti tsəm tə ghwəmmə. Ava tsəgha banti na fəti kən ghwəmmə ki. ¹⁵ Ghala vəghwə tsa mətuy Yesəw va vəgha tsəməy, a Hyala tədanəkən bərci kaa hyeler lə shi nza bərci və shi gwa'a. Dza na mba'a

pəmətishi kwa kwəma nɔə nja mevivi. Mba'a 'wəshamtishi kwa kwəma mbəzli gwa'a, ka panavəshi ha'wə.

¹⁶ Njana nzana tsəgha ghənzə kiy, əntaa ghwəy taa zləba ndəə sləkəŋwəy ka sləŋwəy ngwəvə va shi zəmə ghwəy, ya va shi sa ghwəy ma. Ka zləba ghwəy ndəə sləŋwəy ngwəvə va va makwaghwa yəwən tir, ya va *vici dəkəva ma. ¹⁷ Ma kwəma niva shiy gwanashiy, nja məcakwə shiy dzaa səəkə fəyshi Hyala tsəgha, ta mbəə canshi kwəma kaa mbəzli. Ma na katanj na kwəma dī shi vaa canshi kaa mbəzli kiy, ghəci na Yesəw Kəristəw də'wə ghən tsa ci. ¹⁸ A nihwəti mbəzli tifay, ə kə ndəə zhəghəti ghən tsa ci jəwə, ka sa ngəra'wə kaa vəgha ci, ka tsəfəkwə kwa kwəma ka kwal Hyala, kə ghəshiy ni. Gəla mbəzli vay, əntaa ghwəy zləba ghəshiy bəŋwəy fəti ma. War lə shi nashi ghəshi kwa shiw ka ghəshiy vəshi, Hyala ciŋəy na shi va kwa shiw, kə ghəshiy ni. War ka kəli ghən tsa shi gəm tsəgha. Ka zəzə war dzəkən shi tikə tə hidī. ¹⁹ Ghəshiy, jakəjakə na ghəshi lə Yesəw Kəristəw ghəci mazə tsa shi ghwəlaw, Yesəwəy, nja ghən na, ma mbəzliy nəwəy, vəgha ci. Mbəzliy jakəshi lə Kəristəwəy, və kwəma ghəshi bərci. Tə mbərkə ghəci jakəshi ghəshi lə nəfə kwətiŋ. Ava tsəgha kəli ghəshi dza kwa kwəma kwa kwəma kwa kwal Hyala, njasa dī Hyala ki. A Kəristəw jakəti mbəzli ci ta mbə ghəciy nza li shi kwətiŋ, njasa ka dəghesler tə vəgha ndəə vaa tsəəbəshi ka ndəə kwətiŋ lə bəlitiiti.

Ma ntsaa mətiy lə Kəristəwəy, ka sləkəvə shi tə hidī ghwəlaw

²⁰ A ngwarmərə, a ghwəy sənay kiy, mbəzliy bəkwəshi kwasəbə *Kəristəw nza ghwəy gwanəŋwəy. Va tsəgha na kiy, ka mbay hyeler lə mbərekətiy sləkəŋwəy ghwəlaw. Ya sa nzana tsəgha ghənzə kiy, tawa zhini ghwəy zhəmbəŋwəy mbə məni shiy nja mbəzliy sənay ma Yesəw dība kia? Wa shiy mənishi va, zhanwəy ghwəy zhəmbə nəw kwəma jijihiŋwəy, dība kia? Tawa zləba ghwəy məndiy gəzanwəy gəla shi nə məndi va. ²¹ Shi tsa' ni vay, əntaa gha bəshi ma. Əntaa gha dzəghə nini ma. Əntaa gha dapə nini lə dəvə gha dība ma, kə məndia? ²² Gəla kwəma jijihi vay, dzəkən shiy dzaa kərəshi sa ka məndiy ghərahwə sləni li shi gəzə ghəshi kwəma. Ndəə ngəri zəzəvəshi na ta bənishi kaa

mbəzli. ²³ Ta na navay, mba'a kə ndəə nighə kwəma va na, nja kwəmaa səəkə mbə sənata kwəma ka naa nza. Sa nzanay, ə gəzə na kaa mbəzli a ghəshi jihəvaa dzəmbə cə'wə Hyala, ka zhəghəti ghən tsa shi jəwə, ka sa ngəra'wə kaa vəgha shi. Shi va gwanashi e gəzanwəy, ka dza ghəshiy kəətiŋwəy ta mbay ghwəy zhini ghən kaa shi jikir ni maw vəgha ndəə ngəriw.

3

¹ Ghwəy kiy, a ghwəy sənay mbəzli zhanakati Hyala sati mbə məti kwasəbə Yesəw Kəristəw nza ghwəy. Va tsəgha na kiy, ta shi mə ghwəmə pə ghwəy fə ghən. Shi vay, tə pətsa nza Yesəw Kəristəw ghəshi. Məba nzəyəy na tə dəvə kwa bəzəmə Hyala. ² War dzəkən shi mə ghwəmə pə ghwəy zəzə va hwəmbə. Ka zəzə ni tə hidī ghwəy ma. ³ A ghwəy sənayəy, mbəzliy bəkwəshi nza ghwəy. Dzəghwa Hyala mba'a mbələyŋwəy piy tsa ghwəy jakə lə Kəristəw. ⁴ Yesəw Kəristəw na piy tsa ghwəy katanj tsa. Sa ka na zhəkəy, ta səəkə dza ghwəy dza li gwanəŋwəy kwərakwə lə shəndəkə tsa ci.

Nzəy tsa kwatəŋa lə nzəy tsa 'war'war tsa

⁵ Ghənzə tsəgha kiy, kərakə pə ghwəy fəy məni shi tikə tə hidī ni gəmgəm ni. Mba'a ghəshi mənishi nja shi bəkwə bəkwə ni mbə piy tsa ghwəy. Kərakə pə ghwəy lə ghwərghwə; lə məni kwəma rəda rəda na, mba'a məni shi ha'wə ha'wə ni, lə maw shi gəmgəm ni, mba'a məni mətsə. Sa nzanay, məni mətsə ta shiyəy, ghala mbə lə ta mbəriw. ⁶ Tə mbərkə shi gəmgəm ni va gwanashi məməni mbəzli dza Hyalaa bəkən nəfə kən mbəzliy dī ma fəti ta kwəma nɔə va ki. ⁷ Kwatəŋa kiy, tsəgha niy nza ghwəy nja mbəzli va kwərakwə ki. Kwəma jikir na mbə vəgha ghwəy niy sləkəŋwəy na.

⁸ Nana kiy, zlashim shi jikir ni va, ka sati nəfə tsa ghwəy ma, ka bə nəfə ghwəy dzəkən mbəzli ma, ka məni ndəgəm ghwəy ma, ka tsəəə mbəzli ghwəy ma, ka gəzə kwəma ha'wə ha'wə na ghwəy səkwa tə miy tsa ghwəy ma. ⁹ Ka slasla dzərvə ghwəy kaa ghən tsa ghwəy kwa jipə ghwəy ma. Sa nzanay, a ghwəy zlay nzəy tsa ghwəy niy nzəy ghwəy kwatəŋa, lə shiy niy məni ghwəy gwa'a. ¹⁰ A ghwəy kwəməvə nzəy tsa 'war'war tsa nana,

2:16 2:16 Rm 14:1-6   2:17 2:17 Ebr 8:5   2:18 2:18 Ef 1:21   2:19 2:19 1:18; Ef 4:16   2:20 2:20 2:9-10;
Gal 4:3-5, 9   2:21 2:21-22 Ezay 29:13; Mt 15:9; 1Tim 4:3; Ebr 13:9   3:1 3:1 2:12; Ef 1:20   3:2 3:2 Mt 6:33
3:3 3:3 Rm 6:4; 2Kwə 5:14   3:4 3:4 Gal 2:20; Flp 1:21; shəndəkə: 1:27; Flp 3:21; 1Kwə 15:43; 1Zhj 3:2   3:5
3:5-8 Gal 5:19-21   3:5 3:5 Rm 6:6, 11; Gal 5:24; Ef 4:19; 5:3   3:6 3:6 Ef 5:6   3:7 3:7 Rm 1:18; Ef 5:8   3:8
3:8 Ef 4:29; 5:4   3:9 3:9 Ef 4:22, 25   3:10 3:10 Ghava 1:26-27; Ef 4:24

Hyalā ndanjwəy na. Ma nzəy tsa 'war'war tsa vay, Hyalā ka naa gwəma njasa səəmə vici, nza ghwəy mbəə nza nja ghenzə, ghenzə saa ngati nzəy tsa 'war'war tsa va, zhini mba'a ghwəy sənata wəzə wəzə.

¹¹ Ava va tsəgha nzana nana kiy, shiy tībaa tihəvəri *ka Zhəwifə lə *mbəzliy kamaa ka Zhəwifəw. Shiy tībaa tihəvəri mbəzliy *slanti fə'yasa lə mbəzliy slanti maw. Ya mbəzliy tsəhwəlishi ma, lə niy mənī kwəma nja mbəzli mbəradzəy, shiy tībaa tihəvəri shiw. Ya mbəzli pa'pa ni, lə ni ya ya niy, shiy tībaa tihəvəri shiw. War *Kəristəw kwətīy na ntsa dikə tsa kən shi. Ghəci sa mbə nefer ni ci mbəzli gwanashi. ¹² Mbəzli Hyalā nza ghwəy, sa tsəhavənjwəy na, tə sa dītənjwəy na. Ghənzə tsəgha kiy, mənīnjwəy mənī ka mbəzliy zhəhwər ta nihwətī mbəzli. Ka mənī wəzə kaa mbəzli, ka kəli ghen tsa ghwəy ghwəy ma, wəzə kə hwər tsa ghwəy, ə pə ghwəy sə'wa kwəma. ¹³ Sə'wa pə ghwəy sə'wa kwəma kwa jipə ghwəy. Mba'a kə ndə məntənjwəy kwəmay, pəlayəm mbə nəfə tsa ghwəy. Ya hwəmbay, pəlatam kwəma mbə nefer ghwəy kwa jipə ghwəy, njasa pəlatənjwəy Ndə sləkəpə va na ghwəy mbə nəfə ci kwərakwə. ¹⁴ Dzəkən shi va gwanashi kiy, mətəhakənəm dī, sa nzanay, dī na saa dzaa jakətənjwəy ka mbəzli kwətīj. ¹⁵ Zlayəm kwal kaa zərkə tsa ndanjwəy Yesəw Kəristəw va a ghəci nighəə dzəkən nefer ghwəy. Sa nzanay, ta nza ghwəy ka ndə kwətīj harvənjwəy Hyalā gwanənjwəy, lə ta mbəə nza mbə zərkə tsa va. War 'wəsa pə ghwəy mananta ya hwəmba. ¹⁶ Zlatanavəm kwal kaa kwəma Kəristəw a ghenzə təhaynjwəy nefer ghwəy tərənjw. Bənim kwəma Hyalā kwa jipə ghwəy, gəzəm kwəma kaa ghen tsa ghwəy, lə sənata kwəma mbə wəzə, lə məhərli wəzə na. Manantam 'wəsa kaa Hyalā kwa cəm, lə nefer ghwəy gwanashi. Ka fal slən tsa nzə lə cemer kwa Zliya Hyalā, ka ndəgha waza, ka fal lə cemer dza Safə tsa nzə dəwdəw tsaa cinjwəy. ¹⁷ Ya wa kwəma mənī ghwəy, lə na gəzə ghwəy gwa'ay, lə slən tsa Ndə sləkəmmə Yesəw kə taa nza. Manantam 'wəsa kaa Dəmmə Hyalā mə ghwəmə lə slən tsa ci dība.

Njasa dza nzəy tsa mbəzliy nəw Hyalā təbə kwa jipə shi

¹⁸ Favə tə ghwəy, ghwəy ghwəy mi'iy, dīm fəti va zhər ghwəy njasa təbə mi'iy jakəshi lə Ndə sləkəmmə mənī.

¹⁹ Ghwəy ghwəy zhər dībay, dī pə ghwəy dī mi'iy ghwəy wəzə. Əntaa ghwəy nza ghyanakə mbə nzəy tsa ghwəy li shi ma.

²⁰ Ghwəy ghwəy ndərazhi bay, fam kwəma, ya namaba va mətīkwəkəwər ghwəy. Ava kwəma dī Ntsaa sləkəmmə ghwəy mənī.

²¹ Ghwəy ghwəy didihi bay, əntaa ghwəy dzaa bə nefer ndərazhi ghwəy sati ma. Vantaa wəgha shi dzaa mətita mbə kwəma dza ghəshiy mənī.

²² Ghwəy ghwəy mevivi dībay, dī pə ghwəy dānshi fəti kaa mbəzliy sləkənjwəy ya mbə namaba sləni gwa'a. Əntaa ghwəy dzaa jihəva ta ghəra sləni war ghala pətsa ka ghəshiy nza tība, ta mbə ghəshiy faljwəy gwa'a tsəgha ma. Ə pə ghwəy mənī sləni ghwəy lə nəfə kwətīj. Sa nzanay, va Ntsaa sləkəmmə hazlənī ghwəy. ²³ Ya wa sləni ghəra ndəy, lə nəfə kwətīj kəə ghəra. Njasa nzana kaa Ndə sləkəmmə Yesəw ghəci ghəra. Ka ghəra ghəci njasa nzana kaa ndə ngəri ma. ²⁴ A ghwəy sənay kiy, Yesəw Ntsaa sləkəmmə də'wə ghen tsa ci dza naa wanjwəy zhəmə ghwəy. Shi wəzə ni fənəy na mə ghwəmə kaa mbəzli ci dza naa bənjwəy. Kaa Yesəw *Kəristəw ghəci dikə tsa ghwəy ghəra ghwəy sləni va. ²⁵ Ma ntsaa dzaa mənī *kwəma jikir na naci kiy, ta kwəməvə zhəmə jikir tsa mənī na va dza na. Ka dza Hyalā təra ghala dəzəghwa mbəzli mbə sla ngwəvə nzəw.

4

¹ Kaa ngənjwəy gəzəe kwəma na, ghwəy ghwəy mbəzliy sləkə mevivi. Kəsəvəm mevivi ghwəy lə kwal tsa katarj tsa, lə nəfə tsa wəzə tsa pə ghwəy nzənjwəy li shi. Sənay tə ghwəy, a Ntsaa sləkənjwəy tība mə ghwəmə kwərakwə, pə ghwəy.

Kwa kərnī gəzə kwəma Pəl

² A ngwarməhira, ə pə ghwəy cə'wə Hyalā ya hwəmba, əntaa ghwəy dali va mənī 'wəsa tsa ghwəy kaa ngəta mbə cə'wə ma. ³ Ghala pətsa ka ghwəy nza mbə cə'wəy, cə'wə tə ghwəy Hyalā tə ghəy kwərakwə, nza Hyalā mbəə mətəshə ghwəninəy kwal ta gəzə kwəma nzə ghəy kaa mbəzli. Ta mbə ghəy canakəvəri kwəmaa niy ghwəbəy Hyalā mbə *Kəristəw dzəti ngwəla kaa mbəzli. Tə mbərkə kwəma va nzeə kwa fərshina sənzenva. ⁴ Cə'wəram Hyalā, a ghenzə bəra bərciy gəzəkəvəri kwəma va pa'i pa'i kaa mbəzli, njasa təbə na yən gəzə.

⁵ Lə məhərli wəzə na kə nzyə tsa ghwəy mbə mbəzliy nəw ma Yesəw Kəristəw. War kwəməvə ma ghwəy vəghwə ya hwəmbay, əntaa ghwəy zlay kəətishi ma. ⁶ Mba'a pə ghwəy gəzanshi kwəmay, kwəma wəzə na kə dzaa səvəri mbə miy tsa ghwəy, gar tsə'wəta mbə nefer shi. Sənay tə ghwəy njasa ka ghwəy zləbanci kwəma wəzə kaa ntsaa dzaa dəw kwəma va ghwəy.

Kwa kərnı səkwəpə tsa Pəl

⁷ A ngwarməhira, ta ghwənirjwəy zəməmmə Tishikə dzee. Zəməmmə tsa dəe, ghay li ghəra na sləni kaa Ndə sləkəmmə Yesəw kwa zəərə kwətiñ na. Lə nəfə kwətiñ ghəra na sləni va. Ghəci dza naa gəzəñwəy kwəma taree njasa nza na gwa'a gwa'a. ⁸ Va tsəgha ghwənee kaa ngəñwəy, a ghəci gəzəñwəy njasa nza nzyə tsa ghəy tikə. Nza ghwəy mbəə kwəməvə bərci mbə nefer ghwəy. ⁹ Ghəshi lə 'Wəneshim, tsahwəti zəməmmə tsa dı ghwəmmə dza naa dza. Ma ghəci kwərakwəy, ntsaa kəsəvə sləni Yesəw bekir dəvə ci na. Ntsaa səəkə mbə məlmə ghwəy na. Ghəshi dza naa gəzəñwəy kwəma tikə, ya namabə nzyə gwa'a.

¹⁰ Mbə səkwəñwəy na Aristarkə, ntsa nza ghəy li tikə kwa fərshina sənzənva. Mbə səkwəñwəy na Markə, ntsa nza kar Barnabasəə kwəy məmə li. Sa ka na tsəhəy vəgha ghwəyəy, ka'wəti tə ghwəy wəzə, njasa niy gəzəñwəy ya va. ¹¹ Mbə səkwəñwəy na Yesəw tsa har məndiy Zhəsətəsə kwərakwə. Mbə *ka Zhəwifəə banavə nefer shi kaa Hyalay, war mbəzli mahkan ni va na shiy ghəra sləni lə ya, ta gəzə kwəmaa dzəkən sləkə tsa sləkə Hyala mbəzli. Ghəshi dəpətəra na nəfə tsee.

¹² Mbə səkwəñwəy na Epafərasə, ntsaa səəkə mbə məlmə ghwəy dıba. Ndə ghəra sləni tsa Yesəw *Kəristəw na. Mbə cə'wə Hyala ka naa nza tə ghwəy tərəñw ya hwəmbə, nza ghənzə mbəə garətəñwəy kwa kwal tsa nzyə wəzə wəzə, kala kwəfəghə ma ghwəy. A ghwəy mbəə nza ka mbəzli təhə təhə ni kwa kwal tsa nzyə. Mba'a ghwəy sənashi shi dı Hyala wəzə, nza ghwəy mənishi. ¹³ Yən də'wə ghən tseyey, e sənay njasa tsəva na mbə sləni tərəñw ta kəətiñwəy ghwəy lə mbəzli ka Lawədishe, mba'a ka Hyerapəlisə. ¹⁴ Mbə səkwəñwəy na madigammə Ləwka tsa dı ghwəmmə, dəkwətər tsa ghwəmmə, mbə səkwəñwəy na Demasə kwərakwə.

¹⁵ Səkwətəñəy tə ghwəy ng-warməhimmə mbə nəw Yesəw mbə məlmə ka Lawədishe. Zhini mba'a ghwəy səkwəti Nimfa dıba, lə mbəzliy basəva ta cə'wə Hyala kəghi tsa nzyə gwa'a. ¹⁶ Ma sa ka ghwəy jangamti zliya na gwa'ay, nza ghwəy vələnəvəshi kaa mbəzliy nəw Yesəw Kəristəw mbə məlmə Lawədishe, nza ghəshi jangəti kwərakwə. Sa ka ghəshi vələkəvəñwəy na shi va tsaslanaghəshee kwərakwə bə na, nza ghwəy zhiniy jangəti. ¹⁷ Gazancim kaa Arshipə a ghəci mənı məhərli, ta mbə ghəciy ghəra sləni fanambə Ndə sləkəpə Yesəw Kəristəw va mbə dəvə ci lə kwal tsa nzyə.

¹⁸ Yən yən Pəl kiy, avandəa tsasli kwəma na dzəghwa tikə lə dəvee, ta səkwəñwəy. A səkwəñwəy ya. Əntaa ghwəy zamti ghən ta nza tsa nzyə tsa kwa fərshina ma. Nza ghwəy nza ki, nza Hyala məntəñwəy wəzə hwər tsa nzyə.

**Kwa taŋa zliya tsasliṭi Pəl
kaa ka
Tesalōnikē
Kwōma dza ghwōmmō
gha sōnataa dzākōn zliya
na**

Ghala pōtsa tsasli Pəl zliya nay, ghēci mbē mōlmō Kwōrintō na, mbē wē kwa baka wē ci. Kaa mbēzliy nōw Yesōw mbē mōlmō Tesalōnikē, tē hidī ka Masedōwan, ndōkwē ndōkwē lō mōlmō Filipō tsasli na zliya na. Kwatanjāy a Pəl niy ghōrahwō slōni mbē mōlmō Tesalōnikē va. Mba'a niy gōzanshi Yēwōn kwōma wōzō na kaa mbēzli mbēba, mba'a ghēshi mōnishi ka mbēzliy nōw Yesōw Kōristōw ki. Ma lōy hwōm ki na, dza *ka Zhōwifō mbē mōlmō va ka hōrhō va Pəl, mba'a ghēshi tōhamti ki. A ghwōy dzaa kōsay nōwōr tsa va mbē zliya ka kwal Yesōw vōh 17:1-14. Ma na Pəl naci kiy, niy kōrōta zōzō kwōma ciy dzākōn mbēzliy nōw Kōristōw mbē mōlmō vaw. Va tsōgha ghwōnāy na Timōtē ta dza ta kōētishi. Ma sa zhōghōkōvāy Timōtē na, mba'a gōzanci kaa Pəl dzākōn nzōy tsa mbēzli va. Kala shiy sōēti mōhōrli shi tība va tsōgha sahōwō ghēshi ngōra'wō. Sa favō Pəl kiy, ma tsaslanaghōshi na zliya na ki.

Avanay njasa nōwva kwōma mbē zliya na:

Vōh 1 pa' tē vōh 3 Pəl mbē fal mbēzliy nōw Yesōw mbē mōlmō Tesalōnikē sa garōshi ghēshi jarjar kwa kwal Hyala, ya tsōgha na ghēshi mbē sa ngōra'wō. Mba'a gōzanshi dība njasa mawti na dza ta kwōmay li shi.

Vōh 4:1-12 Pəl mōtsahanshi bōrci kaa ka Tesalōnikē nza ghēshi dza kwa kwōma kwa kwōma lō nōw kwal tsa shi va wōzō. Nza ghēshi nzōy shi wōzō ba.

Vōh 4:13 pa' tē vōh 5:1-11 Pəl gōzanshiy dzākōn sōēkō tsa Yesōw ta bāsō mbēzli ci.

Vōh 5:12-28 Kwa kōrni gōzō kwōma Pəl, mba'a sōkwō ka Tesalōnikē.

Sōkwōpō

¹ Yēn yēn Pəl, mba'a Shilasō, mba'a Timōtē, tsasli na zliya na, kaa mbēzliy nōw Yesōw *Kōristōw mbē mōlmō Tesalōnikē. Sōkwō sōkwōnjōy ghōy ghwōy mbēzli Didi Hyala, lō shi Ndō slōkōpō Yesōw

Kōristōw. Mōntōnjōy wōzō hwōr tsa nzo Hyala, mba'a ndanjōy zōrkō mbē nzōy tsa ghwōy!

Njasa nza nzōy tsa ka Tesalōnikē lō njasa bānavō ghēshi nēfer shi kaa Yesōw

² Ya hwōmba cō'wō ghōy Hyalay, mbē cō'wō ka ghōy nza tō ghwōy kwōrakwō. War mbē mananta 'wōsa ka ghōy nza ta kwōma ghwōy gwananjōy. ³ Tsōhōnjōy ma ghōy kwa kwōma dōmmō Hyalay, war mbē zōzō ka ghōy nzaa dzākōn slōni wōzō na ghōra ghwōy tō sa bānavō ghwōy nēfer ghōy kaa Hyala, lō dzākōn jihō tsa jihōva ghwōy ta slōni va, sa dī ghwōy Yesōw Kōristōw, zhini ka zōzō dzākōn fō tsa fōy ghwōy ghōn tsa ghwōy gōzlinjō tōrōnjō ta Ndō slōkōmmō Yesōw Kōristōw.

⁴ Ghwōy ghwōy mbēzli dīti Hyala niy ngwōrmōhōnjōy, a ghōy sōnāy Hyala tōravōnjōy na ta mbē ghwōy nza ka mbēzli nzō. ⁵ Ghala pōtsaa gōzanjōy ghōy va Yēwōn kwōma wōzō nay, niy mōnta na nja kwōma ka ndō vaa gōzō lō miy gwa'a tsōghaw, lō bōrci mbē, ka ghōra slōni *Safō tsa Hyala mbē ghōy niy gōzō ghōy kwōma, mba'a ghōy niy sōnāy wōzō wōzō, kwōma katan na sa gōzō ghōy va, pō ghōy. A ghwōy sōnāy ya nzōy tsa ghōy njasa niy nzana, ghala pōtsaa nza ghōy mbē ghwōy, ta mbēō kōētīnjōy niy nzōy ghōy gōla nzōy tsa va.

⁶ Sa dza ghwōy kiy, mba'a ghwōy nōwvō sōēbō ghōy, lō sa Ntsaa slōkōmmō. Ghala pōtsaa zlōbavō ghwōy kwōma Hyalay, tōrōnjōy niy sahōwō ghwōy ngōra'wō. Ya tsōgha nzō kiy, a Safō tsa Hyala dēwdēf tsa niy ndanjōy vōshi dalala ta kwōma va. ⁷ Mbē kwōma va tsōgha kiy, mba'a ghwōy mōnīnjōy ka mbēzliy ci kwal tsa wōzō tsa kaa mbēzliy nōw Yesōw tē hidī ka Masedōwan lō shi ka Akay gwa'a. ⁸ Ava war tō mbōrkō kwōma ghwōy pōlīvōrivata kwōma Ntsaa slōkōmmō dzōmbō mbēzli dānj. Kwataka tē hidī ka Masedōwan lō ni ka Akay na gwa'a tsōghaw. Ya pa' kwōmabāy, a mbēzli favō njasa bānavō ghwōy nēfer ghwōy kaa Hyala. Sa nzana gwa'a mbēzli favō kwōma va kiy, nahwōti kwōma tība ghwōla gar zhini ghōy mōtsahanshiw. ⁹ Ghōshi dō'wō ghōn tsa shi ka naa sla kwōma ghwōy. Ka gōzō njasaa niy ka'wōtōnjōy ghōy ghala pōtsaa nza ghōy mbē mōlmō ghwōy, ka gōzō njasa zlay ghwōy kwōma ta mbōrēketi mba'a ghwōy zhōghanavō nēfer ghwōy kaa Hyala, ka ghōranta slōni ghōnzō Hyala katan na, kwa bōpō piy. ¹⁰ Sa zlay ghwōy

ta mbēriy, dzēghwa ghwōy ka ndēghē zhōkē tsa Zēghwē nzē va dzaa sōkē mē ghwōmē. Zēghwē nzē vay, ghēci na Yesēw tsa zhanakati Hyala va mbē mōti. Ghēci mbēlantēmmē na va *kwōma jikir na, nēghōtaa Hyala dzaa bē nōfēē dzēkēn ghwōmmē ghala ngwōvōē dza vaa sōkē.

2

Njasa ghōrati Pēl slōni Hyala mbē mēlmē Tesalōnikē

¹ A ngwārmōhīnyōy, ya ghwōy dē'wō ghēn tsa ghwōyōy, a ghwōy sōnay, tsōhē tsa ghōy va mbē ghwōyōy, gōmōy niy nza naw, pē ghwōy. ² A ghwōy sōnay, madī ghōy tsōhē mbē ghwōyōy, a ghōy sahōwē ngōra'wō mbē mēlmē ka Filipō, ka tsōrēhwōnyōy mōndi. Saa tsōhōnyōy ghōy mbē ghwōyōy, war ghwōlashi niy nza ka dī ma kwōma ghōy dān. Dzēghwa Hyala mba'a fambōnyōy bōrci mbē nefer ghōy, mba'a ghōy gōzanjwōy kwōma nzē wōzē na ya war mbē ngōra'wō tsa va ghōy tsōgha ki. ³ A na kwōma gōzē ghōy kaa mbōzliy, dzērvē dzar mbōw, kwōma gōmgōm na mbē nōfē tsa ghōy mbē gōzē nzōw, ndē tība ghōy ngōdī liw. ⁴ Na na ghōyōy, kwōma gōzanjōy Hyala na sa gōzanshi ghōy kaa mbōzli. Kwōmaa dzaa tōbānshi kaa ke ngōriy gōzē ghōyōw, kwōmaa dzaa tōbānta kaa Hyala, ghōnzē saa sōnashi nefer ghōy na sa gōzē ghōy. Sa nzana mba'a ghōnzē nanjōy mēk gar gōzē kwōma nzē. Va tsōgha fambōnyōy na gōzē Yōwōn kwōma wōzē na va mbē dōvē ghōy.

⁵ A ghwōy sōnay, na na ghōyōy, sōkē ghōy fōynjwōy ghani ta gōzanjwōy kwōmaa dzaa tōbānjwōyōw, sōkē ghōy mōnhōwē kwōma ta kwōmavē shi mbē dōvē ghwōyōw. Ava Hyalaa favē, ghōnzē dza naa ndōgha fōti tō ghōy! ⁶ Sōkē ghōy pōlahōwē dikē, a mōndi fōē dzōti ghōy, pō ghōy mbē kwōma ghōy, ya va nihwōti mbōzliw. ⁷ A na nava ghōy kōē dī nzay, a ghōy ni mbōzli dikē dikē ni nza ghōy, pō ghōy. Sa nzanay, *ka kwal Yesōw nza ghōy. Ya tsōgha nzē kiy, dī nava kwōma ghōyōw. ē na naa zhini ghōy mōninjōy ka mbōzliy njōdī ma kwōma, ka mōni kwōma lē ghwōy njasa ka mōmē kwa ndōrazhi vaa mōni lē ndōrazhi nzē. ⁸ Kwōma gaga sōkē ghōy mbē dīnjwōyōw. Tō mbōrkē dī tsa vay, kwatakā yōwōn kwōma Hyala va wōzē na na saa dī ghōy gōzanjwōy gwa'a tsōghaw, lē piy tsa ghōyōy gwa'a niy dī ghōy ndanjōy, sa

nzanay, tōrōnjwōy mawti ghōy kwōma ghwōy. ⁹ A ngwārmōhīnyōy, a ghwōy niy nay, ghōy mbē gōzanjwōy yōwōn kwōma Hyala va wōzē nay, tōrōnjwōy niy irōhwōvanjōy ghōy havēghōwē lē hōvir lē slōni, ta shi zōmōē dzēghwa hwōr ghōy, vantaa ghōy dzaa fakōnjwōy ngōra'wō tsaā pōlanjōy shi zōmē. ¹⁰ Ghala pōtsaa nza ghōy mbē ghwōy ghwōy mbōzliy bānavē nefer ghwōy va kaa Yesōwōy kwōma wōzē na niy mōni ghōy, ka nōw kwōma lē kwal tsa nzē, niy nza kwōma tība gar ndanjōy fōti mōndi mbōw. Ghwōy dē'wō ghēn tsa ghwōy dza naa ndaghamti fōtiy dzēkōn ghōy, mba'a Hyala dē'wō ghēn tsa nzē kwōrakōwē bā. ¹¹ Ya ghwōynjwōyshi na, a ghwōy sōnay njasa niy mōni ghōy lē ghwōy gwananjōy kwōrakōwē, war njasa ka didi vaa kōēti ndōrazhi ci. ¹² War ē niy cīnjwōy ghōy kwōma ka ghwōy mōni kwa kwal Hyala, ka mōtsōhōnjwōy bōrci, ka pōla kwal tsaā kōētinjōy ta mbē ghwōy nōw kwal Hyala njasa dī na. Hyala va haranjōy na ta nza ghwōy li mbē shōndōkē tsa nzē tō pōtsa slōkē na.

¹³ Zhini bay, zlay mōni 'wōsa ghōy kaa Hyala dīfaw. Sa wanay, sa nzana ghala pōtsaa tsōhōnyōy ghōy va mbē ghwōy ta gōzanjwōy kwōma Hyalay, a ghwōy niy fa kwōma va, mba'a ghwōy niy zlēbavē mbē nefer ghwōy ka sōnay kwōma Hyalaa sava katanj, kwōmaa sōkē va ndē ngōri naw, pō ghwōy. Ta na navay, kwōmaa sōkē va Hyala na. Ghōnzē na saa ghōra slōni va mbē ghwōy lē bōliti, ghwōy ghwōy mbōzliy bānavē nefer ghwōy va kaa Yesōw *Kōristaw.

¹⁴ Ghwōy kiy ngwārmōhīnyōyōy, kwōmaa kōsashi nihwōti mbōzli Hyala va bānavē nefer shi kaa Yesōw tō hidī ka Zhōwde na saa kōsanjōy va. Njasaa niy sanamiyshi *ka Zhōwifō va ngōra'wōy, tsōgha samīnjwōy mbōzli tō hidī ghwōy ngōra'wō kwōrakōwē. ¹⁵ Ka Zhōwifō vay, ghōshi bakwamti na ka gōzē kwōma Hyala niy nza, zhini mbōh ghōshi pōēsliti Yesōw Ndē slōkōmmē. Ge'i lē tsa ghōy tsa vōghwō dība kiy, a ghōshi samīnjōy ngōra'wō kwōrakōwē. Ka mōni kwōmaa tōbānta kaa Hyala ghōshi ya jōwōw. Ka jaka mbōzli gwa'a gwa'a mōnishī ghōshi. ¹⁶ Makōē makōnyōy ghōshi va gōzanshi kwōma Hyalaa mbōlītishi kaa *mbōzliy kamaa ka Zhōwifō. Mbē kwōma mōni ghōshi va tsōghay, ē kōrkamti ghōshi mōni kwōma shi jikir na, dzēghwa Hyala mba'a

2:1 2:1 1:5, 9   2:2 2:2 SlōniKY 16:19-24; 17:1-9   2:3 2:3 2Kwōr 4:2   2:4 2:4 Zher 11:20; 1Tim 1:11; Gal 1:10; Ef 3:2   2:5 2:5 2:10; SlōniKY 20:33; 2Kwōr 1:23   2:6 2:6 Zhj 5:41, 44   2:9 2:9 2Tes 3:7-9; SlōniKY 18:3   2:10 2:10 2:5   2:11 2:11 SlōniKY 20:31   2:12 2:12 4:1; Rm 5:2; Flp 1:27   2:13 2:13 1:2-3; Gal 1:11-12
2:14 2:14 SlōniKY 17:5   2:15 2:15 SlōniKY 2:23; 9:23, 29; 13:45, 50; 14:2, 5, 19; 17:5, 13; Rm 11:28; 2Kwōr 11:23-29
2:16 2:16 Mt 23:31-33

bēti nēfēē dzākēn shi lē ngwōvō nzē.

Nzēy tsa ka Tesalønīkē dāpanati nēfē tsa Pēl

¹⁷ A na na ghēy na ghēy kiy ngwarmōhiray, ya tsēgha kama ghēy mbē ghwōy lē vōgha ghēy nanay, war mbē zōzē nza ghēy dzākēn ghwōy. Tērējw sōākē ghēy mbē pēla zha ta kwōmay lē ghwōy, sa nzanay, lēy hwēm saa bārvanjōy ghēy va mbē ghwōy ta vōghwē jōwōy, lē dī zhēghōvāa zhōmbē ghwōy niy nza ghēy. ¹⁸ Va tsēgha niy dī ghēy tsōhōjōy mbē ghwōy. Yēn dē'wō ghēn tsee yēn Pēlōy, dāj sōdēē sōākēē mbē pēla kwal tsaā zha ta nīghōjwōy, dzēghwa mba'a *ndē jaka tsa Hyala makōhwē kwal va ghēy. ¹⁹ Ta na navay, gar maw kwōmē nza ghēy lē ghwōy, sa nzanay, mbōzli Hyala nza ghwōy, kwataka tē mbōrkē nihwōti mbōzli Hyala fōy ghēy ghōn tsa ghēy gōzlinjē ta zhōmē Hyalaw, lē ghwōy ta na kwōrakwē. Ghwōy bōnjōy na vōshiy dzōmbē nēfēr ghēy, tē ghwōy sōnay mēndi, a ghēy ghōrati slōni wōzē na, kē mēndi. Lē kwōma ghwōy dza ghēy vōshi kwa kwōma Ndē slōkōmmē Yesōw fēca dza naa zhēghōvāa zhōkē. ²⁰ Tsēgha na nava katanj, ghwōy na ni ghēy mbōzli mōnishi sli'i ghēy pay ti shi, lē vōshi nza ghēy mbē nēfēr ghēy tē mbōrkē ghwōy.

3

¹⁻² Ma sa nzana mba'a ghēy hyayvanjōy, kala sōākē ghēy favō gaka ghwōy ki na, dza ghay mba'a ghēy tōkōti: «Wēzōbā dza ghwōm ghwōnanaghōshi Timōte na, mba'a ghwōm nzōyōm kwōtim mbē mōlmē Aten» pē ghēy. Dzēghwa ghēy tsēgha ki, mba'a ghay ghwōnōghōjwōy Timōte. Ghōci kiy, a ghwōy sōnay zōmōmmē na. Ntsa ghōra ghēy slōni Hyala li jakōjakē, ta gōzē kwōma *Kōristōw wōzē na kaa mbōzli na. Ma kwōma ghwōnōghōjwōy ghēy Timōte tiy, ta mbē ghōciy mōtsahavōnjwōy bōrci, lē ta mbē ghōciy kōtītōnjwōy nza ghwōy mbōē garōnjwōy jarjar tē kwōma Hyala bānavē ghwōy va nēfēr ghwōy. ³ Vantaa ndē ya kwōtinj mbē ghwōy dzaā hwōy zlata kwōma Hyala, va ngōra'wō tsa sanjwōy mēndi va. Na navay, a ghwōy sōnay ngōra'wō tsa tsēgha tsa vay, nahwōti bēla mbē nzōy tsa ghwōmmē na ghwōmmē mbōzli Hyala. ⁴ Ghala pōtsaa nza ghēy va mbē ghwōyōy, a ghēy niy gōzamtōnjwōy ta sammē ngōra'wōē dza mēndi, pē ghēy niy ni. Ghōci na sa kōn ghwōy tsa sana

njasa niy sōnay ghwōy va. ⁵ Va tsēgha nzana, sa sōnay va mbē sa ngōra'wō tsa va niy nza ghwōy pōnōy, kala mbayēē zhiniy sō'wati nava kwōma. Dzēghwēē ki, bōnj yōn ghwōnōghē Timōte kaa ngōnjwōy, a ghōci dzaā nīghōtōnjwōy, ta mbēē sōnay nda garōnjwōy ghwōy jarjar tē bē tsa bānavē ghwōy va nēfēr ghwōy kaa Yesōw. Sa nzanay, mbē dza niy nza hēēē va nēghōtaa *ndē jaka tsa Hyala dzaā hēōrōhwōnjwōy, mba'a ghwōy zlata nōw kwōma Yesōw. Ka gha nīghē ki na, givē gōmta slōni ghōrati ghēy va mbē ghwōy taa nza.

⁶ Dzēghwa ndōs Timōte zhōkōy sana ki, sa sōākē na mbē ghwōy, dza na mba'a slākōnjōy kwōma nzōy tsa ghwōy njasa nza na. A ghwōy bānavē nēfēr ghwōy kaa Yesōw gwanashi, mbē dīva nza ghwōy kwa jipē ghwōy, kē. Ma kō bā na: War kōn ghēy ka zōzē kwōma ghwōy nza ya hwōmbā, tōrōnjw dī ghwōy zhiniy kwōmay lē ghēy kwōrakwē, njasa nza ghēy va war mbē dī zhiniy kwōmay lē ghwōy, kē. ⁷ Ya tsēgha nza ghay mbē sa ngōra'wō tōrōnjw kiy ngwarmōhīnjōyōy, war sa sōākē Timōte gōzānjōy kwōma nzōy tsa ghwōy njasa bānavē ghwōy nēfēr ghwōy gwanashi kaa Yesōwōy, mba'a ghēy kwōmavō bōrci mbē nēfēr ghēy. ⁸ Nana kiy, a her ghēy zhēghwōshi sa nzana, mba'a ghwōy garōnjwōy jarjar mbē jakōva tsa ghwōy lē Ndē slōkōpē. ⁹ Sōnay ghēy njasa dza ghēy mōni tsava 'wōsa kaa Hyala ta vōshi ndānjōy ghwōy naa dzōmbē nēfēr ghēyōw. ¹⁰ Havēghwō lē hōvir nza ghēy mbē cō'wō Hyala tōrōnjw tōrōnjw a ghānzē ndānjōy kwal ta mbē ghwōmmē zhiniy nay ghōn tsa ghwōmmē, zhini mba'a ghēy bānavōnjwōy nihwōti shi sōnashi ma ghwōy kwa kwal Hyala.

¹¹ ð cō'wō ghēy dōmmē Hyala dē'wō ghōn tsa nzē, ghōshi lē Ndē slōkōmmē Yesōw, a ghōshi gwōmantōnjōy kwal tsaā tsōhē mbē ghwōy. ¹² ð cō'wō ghēy Ndē slōkōmmē a ghōci mōtsōhōti kōli dī tsa dī ghwōy va ghōn tsa ghwōy tōrōnjw dalala, lē dī tsa dī ghwōy va nihwōti mbōzli dībā, nza dī tsa ghwōy nza yōmyōm lē dī tsa va ghēy tē ghwōy kwōrakwē. ¹³ Ma ghālābā kiy, ta fambōnjwōy bōrci dza Ndē slōkōmmē mbē nēfēr ghwōy, ta mbē ghwōy nza dēwdēw kala fati dzar kwa kabaka ghwōy kwa kwōma Dōmmē Hyala fēca dza Yesōw Ntsa slōkōmmē zhēghōvāa zhōkē ghōshi lē mbōzli ci.

4

Naa tēbanta kwōma kaa Hyala

¹ Naa tērmē nana kiy ngwarmōhinjōy, a ghōy niy banavōnjwōy njasa tēbē na mbēzliy nōw Yesōw mēni ta tēbanta kaa Hyala. Dzēghwa tsēgha ghwōy mēni sōnzōnva. Sana kiy, a cō'wōnjwōy ghōy tērōnjw lē slōn tsa Yesōw Ntsaa slākōmmē, mētēsōhēm mēni kwōma va tsēgha. ² Kwōmaa gōzānjōy Ndē slākōpē Yesōw va, mba'a ghōy banavōnjwōy, a ghwōy sōnata. ³ Ma kwōma dī Hyalay, mba'a ghwōy mōnjōy dēwdēw, Ka ndēghwē ghōn tsa ghwōy va mēni njōfa. ⁴ Ya wa ndē mbē ghwōy, sōnay tē ghōci kēsē ghōn tsa ci mbē nzōy tsa ci dēwdēw lē bama ti. ⁵ Ōntaa ghwōy zlay ndērshiy tsa ghwōy mbahōnjwōy dzōmbē kwōmaa tēbē ma nja mbēzliy nōw ma Hyala ma. ⁶ Ōntaa ndē ya tsamaba ci mbē ghwōy dzaa manānci *kwōma jikir na kaa tsahwōti zōmbēghōy tsa mbē nōw Yesōw, ya ka sla mētēsō ta mali ci, ya ka gwōfē shi ci ma. A ghōy niy gōzānjōy kwōma va wōzē wōzē ghala kwatānjata, ma gōla mbēzliy mēmōni shi tsēgha ni vay, ta basānshi ngwōvō dza Ndē slākōpē, pē ghōy niy ni. ⁷ Ta na navay, ta nza ghwōmmē ka mbēzliy mēmōni njōfa harvōmmē Hyalaw, ta nza ghwōmmē ka mbēzli dēwdēw ni harvōmmē na. ⁸ Ava va tsēgha nzana ki, ya wa ntsaa zlōba ma kwōma vay, nēghōtaa ghōci ni kwōma ndē ngōriy zlōba mee kō ma. Kwōma Hyala na sa zlōba ma na, ghōnzē saa ndānjwōy Safē tsa nzē va dēwdēw tsa.

⁹ A na kwōma dīva kwa jipē ghwōy, ghwōy ngwarmōmē mbē nōw Yesōwōy, ya kala tsasliwjōy kwōmee dzākōn nava kwōmay, kwōma tībaw. Sa nzanay, a Hyala dē'wē ghōn tsa nzē banavōnjwōy dīva kwa jipē ghwōy njasa tēbē na. ¹⁰ Ava ghōnzē na kwōma mēni ghwōy sana kaa ngwarmōhim mbē nōw Yesōw tē hidī ka Masedōwan gwanashi, ē cō'wōnjwōy ghōy, a ghwōy zhiniy mētēsōhē dza kwa kwōma kwa kwōma lē dī tsa va. ¹¹ Ō pē ghwōy jihōva, ta mbē nzōy tsa ghwōy nza lē zōrkō mbē. Ya wa ndēy, ē kōē nighōē dzākōn ni ci shiy, ka mēni slōni dē'wē ghōn tsa ci ta tōhē ghōzli kōn ghōn ci. Njasa niy gōzānjōy ghōy va ghala kwatānjata. ¹² Mba'a pē ghwōy mēni tsēghay, war ta fal kwōma ghwōy dza mbēzliy nōw ma Yesōw

dza tērōnjw! Ya nimaba shiy ghalaba kiy, ka dza ghwōy ghishi gar dza ghwōy ta cō'wōw.

Gōzē kwōmaa dzākōn mbēzliy nōw Yesōw bōkwōshi, lē dzākōn zhōkē tsa Ndē slākōpē

¹³ A ngwarmōhinjōy, ka dī ghōy ghwōy kala sōnata kwōmaa dzākōn mbēzliy bōkwōshiw. Ōntaa ghwōy taa nza cōlikwē, nja mbēzliy fōy ma ghōn tsa shi gōzlijē ta zhakati mbē mōti. ¹⁴ Ghwōmmē kiy, a ghwōmmē sōnay a Yesōw mōtiy, mba'a Hyala zhanakati mbē mōti pē ghwōmmē. Njana nzana tsēghay, kwōma tība ka sōmmōw, a ghwōmmē sōnay, mbēzliy banavō nēfer shi ka Yesōw, mba'a ghōshi bōkwōshiy, ta zhanakatishi dza Hyalaa dza, ta nzōy lē Yesōw, pē ghwōmmē.

¹⁵ Ma kwōma dza ghōy na ta gōzē sanay, kwōma gōzōkē Ntsaa slākōmmē Yesōw lē miy tsa ci na, ghwōmmē ghwōmmē mbēzliy dzaa nza tē ghwōmōmmē fōca dza Ndē slākōmmē Yesōw zhēghōvaa zhōkōy, ka dza ghwōmmē dzammōē dzōvōgha Yesōw pōrba ghwōmmē kaa mbēzliy bōkwōshiw. ¹⁶ Fōcavay, ta gōzōkōvōri kwōma dza Hyalaa dza ta gha mōniva shiy, ka mazē tsa ka kwal Hyala dzay, mba'a ngwōmata lala, ka mōndi fa ki na, viy tōlimō Hyalaa gaka, ka mōndi nighē ki na, Ndē slākōmmē Yesōw mbē sōkwa sōkō mē ghwōmē. Ma mbēzliy niy yivē kwōma Yesōw niy bōkwōshi kiy, pōrba ghōshi dza naa zhakatishi mbē mōti. ¹⁷ Lōy hwōm ki na, nza Hyala kafammē ghwōmmē niy tērmē lēmōcimmē mbēzli, ta dzaa jakōva mōba tē ghwōmē mbē kwōlēbi li shi, ta mbē ghwōmmē madī gwanammē ta kwōmō lē Ndē slākōmmē Yesōw mbē safē tsēgha ki. Ma nza ghwōmmē nza gwanammē vōgha Ndē slākōmmē Yesōw, ya pa' hwōmfa ki. ¹⁸ Ghōnzē tsēgha kiy, ē pē ghwōy dōpē ghōn tsa ghwōy kwa jipē ghwōy lē kwōma va.

5

Tsakōtōvanjwōyōm wōzē

¹ A ngwarmōhinjōy, a na vōghwē tsa dza shi vaa mōniva ti lē vici va gwa'ay, ya kala tsasliwjōy kwōma ghōy dzākōn na, kwōma tībaw. ² Sa nzanay, ya ghwōyōnjwōyshi na a ghwōy sōnay njasa ka ndē ghōli vaa sōkō vōtōghē hōvir dza vici

4:1 4:1 2:13; Kwōl 1:10; 2Tes 3:6 4:3 4:3 5:23; 1Kwōr 6:13; Ebr 10:10 4:7 4:7 4:3; 1Pi 1:15-16 4:8 4:8
1Kwōr 6:19-20 4:9 4:9 Zher 31:33-34; Gal 6:10; Ef 5:2 4:10 4:10 2Tes 3:4 4:11 4:11 2:9; Ef 4:28; 2Tes 3:10,
12 4:12 4:12 1Kwōr 5:12-13; Kwōl 4:5 4:13 4:13-17 5:1-2; 1Kwōr 15:51-52 4:13 4:13 1Kwōr 15:18-19; Ef
2:12 4:14 4:14 Rm 14:9; 1Kwōr 15:3-4, 12, 20 4:15 4:15 1Kwōr 7:10, 25 4:16 4:16 1Kwōr 15:23 4:17
4:17 Zhj 12:26; Rm 5:17; Flp 3:20 5:2 5:2 1:2-3, 10; 2:19; 3:13; 5:23; Mt 24:36; Flp 4:5; 2Tes 1:7, 10; 2:1-2; nja ndē
ghōli: Mt 24:43; 2Pi 3:10; ShiZhj 3:3; 16:15 5:3 5:3 Zher 6:14-15; Mt 24:39

Ndø sløkømmø søøkø. ³ Ghala pøtsa dza mbøzliy ni, kay, a wahø tifa nana, kwøma tifaaba gagapøw kø ghøshiy, war vøtøghø dza ngøra'wøø søøkøy dzøkøn shi. Njasa ka ya vaa ghavøø kaføta ta mali lø hwør vøtøghø. Ka dza kwal nza va ndø gar zhini ghøciy mbøliy ghwøla kiw! ⁴ Ghwøy, na na ghwøy kiy ngwarmøhinjøy, mbøzli mbø kwøslø nza ghwøyøw, øntaa kwøma va dzaa ngalitønjøy vøtøghø, njasa ka ndø ghøli vaa ngaliti mbøzli ma. ⁵ Ghwøy gwanønjøy na na ghwøyøy, mbøzli mbø wan pi nza ghwøy, mbøzliy mønø kwøma havøghwø. Mbøzli ka mønø kwøma høvir dzar mbø kwøslø nza ghwømmøw. ⁶ Njana nzana tsøgha kiy, na na ghwømmø na, ka hi ghwømmø nja nihwøti mbøzli gwanashi ni ma. Tsømtømmø pø ghwømmø nzøyømmø, ka ya ghøn tsa ghwømmø va shi tø hidø. ⁷ Sa nzanay, høvir ka møndiy hi, ntsaa sahwø shiyøy, høvir ka naa ghi! ⁸ Na na ghwømmøy, mbøzli mbø wan pi nza ghwømmø, ø pø ghwømmøy va ghøn tsa ghwømmø va shi tø hidø. Ø pø ghwømmø banavø nefer ghwømmø kaa Yesøw, ka dø nihwøti mbøzli ka møjø'a tsa ghwømmø kwøban tsahi tsa pakøn ghwømmø ta mbøz. Zhini mba'a ghwømmø føy ghøn tsa ghwømmø gøzliñ tø vici dza Hyalaa mbølimmø ti ka møjø'a tsa ghwømmø daghwøba tsahi tsa pamø ghwømmø mbø ghøn ghwømmø ta mbøz. ⁹ Ta na navay ta sammø ngøra'wø tøravømmø Hyalaw, ta mbølitømmø tø mbørkø sløni wøzø na gharati Ndø sløkømmø Yesøw *Køristøw tøravømmø na. ¹⁰ Yesøw Køristøw tsa vay, aa møtiy tø ghwømmø. Ta mbø ghwømmø nzøy li tø pøtsa kwøtiñ tsay, føca dza naa søøkø. Ya ghwømmø bøkøw bøkøw dza naa nza, ya ghwømmø tø ghwømmø tsøtsø dza naa nza. ¹¹ Ghønzø tsøgha kiy, ø pø ghwøy møtsøhø børci kaa ghøn tsa ghwøy kwa jipø ghwøy, ka køæti ghøn tsa ghwøy kwa jipø ghwøy, ta køli kwa kwal Hyala. Njasa nza ghwøy va mbø mønø sønznøva.

Kwa kørni gøzø kwøma mba'a sækwøpø

¹² A ngwarmøhinjøy, ø cø'wønjøy ghøy, dø pø ghwøy dø føti va mbøzliy ghøra sløni Hyala mbø ghwøy, mbøzli føy Ndø sløkømmø kwa kwøma ghwøy ta bønønjøy shiy. ¹³ Ø pø ghwøy ha'wø ti shi tørnjøw, ka dø kwøma shi dalala, ta sløni

Hyala ghøra ghøshi kwa jipø ghwøy. Lø zørkø pø ghwøy kwa jipø ghwøy lø mbøzli.

¹⁴ Ø cø'wønjøy ghøy difa ngwarmøhinjøy, ø pø ghwøy gøzø kwøma kaa ka meredem mbø ghwøy, ka møtsahanshi børci kaa mbøzli nza hazlønø mbø nefer shi, køætim mbøzli daw daw børci ni. Ø pø ghwøy sø'wa kwøma mbøzli gwanashi. ¹⁵ Mønim møhørlø wøzø, vantaa ndø mbø ghwøy tøkø wa kwøma jikir tsa mananati tsahwøti ndø, lø *kwøma jikir na kwørakwø difa ma. Ya hwømbay ø pø ghwøy jihøva ta mønø kwøma wøzø na kwa jipø ghwøy, lø kaa nihwøti mbøzli gwanashi ni.

¹⁶ Ø pø ghwøy vøshi ya hwømba! ¹⁷ Ka døkøva ghwøy ta cø'wø Hyala ya hwømba ma! ¹⁸ War 'wøsa pø ghwøy mananta kaa Hyala ya mbø namaøa kwømaa møniva gwa'a. Ghønzø na kwøma dø Hyala ghwøy mananta, ghwøy mbøzliy jakønjøy lø Yesøw *Køristøw.

¹⁹ Ka makø sløni dø *Safø tsa Hyala dæwdæw tsa mønø ghwøy ma. ²⁰ Ka ndørkø kwøma mbøzliy gøzø kwømaa søøkø va Hyala ghøy ma. ²¹ War nighø pø ghwøy nighø shiy gwanashi. Nza ghwøy tøra na wøzø na kwøma mbø shi. ²² Øntaa ghwøy mønø ya namaøa hwølfø *kwøma jikir na ma.

²³ Nza Hyalaa bøpø zørkø, møntønjøy dæwdæw kwa kwøma nzø. Mba'a ndøghwøtønjøy møhørløhi ghwøy, lø nefer ghwøy, mba'a vøgha ghwøy gwa'a, kala dza rødøa nza tar kabaka ghwøy ya jøw, føca vici dza Ndø sløkømmø Yesøw Køristøw zhøkø. ²⁴ Hyalaa harønjøy va ta nza ghwøy ka shi nzøy, ta mønøti dza na tsøgha, sa nzanay, ka gøzø kwøma na bakø bakøw.

²⁵ A ngwarmøhinjøy, cø'wø tø ghwøy Hyala tø ghøy kwørakwø.

²⁶ Sækwøtim ngwarmøhimmmø nøw Yesøw wøzø wøzø.

²⁷ Ø cø'wønjøy ya lø sløn tsa Ndø sløkømmø Yesøw, a ghwøy janganshira zliya na kaa ngwarmøhimmmø gwanashi.

²⁸ Ava tifa kørayee, nza ghwøy nza ki. Møntønjøy wøzø hwør tsa ci Ndø sløkømmø Yesøw Køristøw.

**Kwa baka zliya tsasliṭi Pəl
kaa ka
Tesalōnikē
Kwōma dza ghwōmmō
gha sōnataa dzəkən zliya
na**

Ghala pōtsaa tsasli Pəl kwa baka zliya nay, ghōci ghwōlay mbē mōlmō ka Kwērintē nza na, mba'a favē war ghwōlashi na ka Tesalōnikē mbē sa ngōra'wō, kē mōndi. Mba'a Pəl favē dibaa dzəkən nihwōti shiy sōvōri mōhōrli shi dalala. Ma kē nihwōti mbēzli mbē shiy, ndōkwē na Yesōw ta zhēghōvaa sōkē ta nama ka ghwōmmō zhiniy ghōra slōnia? kē ghōshi. Zhini ma kē nihwōti mbēzli ba na, a Yesōw sōkōy mbōradzōy, kē niva. Va tsōgha tsaslanaghōshi Pəl zliya na ki.

Avanay njasa nōwva kwōma mbē zliya na:

Vōh 1 Pəl gōzanshi kaa ka Tesalōnikē a ghōshi sō'wa ngōra'wō tsa sanshi mōndi va.

Vōh 2:1-12 Pəl gōzanshi shiy dzaa mōniva ghōnghōn ghōnghōn ka Yesōw madi ta sōkē.

Vōh 2:13 pa' tō vōh 3:1-5 Pəl fal Hyala ta ka Tesalōnikē. Zhini mbē dōwshi ghōci nza ghōshi mbē cō'wō Hyala ti dība.

Vōh 3:6-15 Ma tō kwa kōrni kwōma ci kiy, a gōzanshi Pəl kwōma kaa ka Tesalōnikē nza ghōshi nōw lō mōni slōni shi, ka dza kwa kwōma kwa kwōma. Ya wa ndō na, ka ghōra slōni lō dōvō ci ta pōla shi zōmō ci.

Vōh 3:16-18 Pəl sōkwō ka Tesalōnikē

Sōkwōpō

¹ Yōn yōn Pəl, mba'a Shilasō, mba'a Timōtē tsasli na zliya na kaa mbēzliy nōw Yesōw *Kōristōw mbē mōlmō Tesalōnikē. Sōkwōw sōkwōjwōy ghōy ghōwāy mbēzli Dōmmō Hyala, lō shi Ndō slōkōpō Yesōw Kōristōw.

² Mōntōjwōy wōzō hwōr tsa nōw Dōmmō Hyala, ghōshi lō Ndō slōkōpō Yesōw Kōristōw mba'a ghōshi ndānjwōy zōrkē mbē nōzōy tsa ghōwōy.

Ngwōvōwō dzaa nza tība fōca dza Kōristōw zhōkō

³ A ngwōrmōhīnjōy, ya hwōmbāy, war 'wōsa dza ghōy mananta kaa Hyala dalala ta kwōma ghōwōy, wōzō na ghōy mananta

'wōsa tsōgha, sa nzanay, kwa kwōma kwa kwōma mōtsōhō ghōwōy bō nefer ghōwōy kaa Yesōw, zhini tsōgha ghōwōy mōtsōhō dīva kwa jipō ghōwōy gwānjwōy dība. ⁴ Sa nzana va tsōgha kiy, lō vōshi ka ghōy gōzō kwōma dza kwa ghōwōy, sa ka ghōy tsōhōnjōy mbē jakōva tsa nihwōti mbēzliy nōw Yesōw. Ghōwōy kiy, tōrōjwōy sājwōy mōndi ngōra'wō, ka irōnjwōy dalala. Ya tsōgha nōw ki na, mba'a ghōwōy garōnjwōy jarjar kwa kwal Hyala, war ē ghōwōy mōtsōhō bō nefer ghōwōy kaa Yesōw.

⁵ Ava tō kwōma nja sava sōnay ghōwōmmō njasa dza Hyala ta sla ngwōvō nōw lō kwal tsa katanj tsa. Sa nzana va mba'a ghōwōy sahwō ngōra'wō ta kwōma Hyalay, ge'i ge'i dza ghōwōy nza ta nza mbē mbēzli slōkō Hyala. ⁶ Ta na navay, lō kwal tsa slar tsa dza Hyalaa slāvōri kwōma va. Ta sanamiy ngōra'wō dza naa dza kaa mbēzliy samīnjwōy ngōra'wō va kwōrakwō. ⁷ Ghōwōy ghōwōy mbēzli mbē sa ngōra'wō va sanay, ta dōkōtōnjwōy dza naa dza lō ghōyōyōshī gwa'a, ghala vici dza Yesōw, Ntsaa slōkōmmō zhēghōvaa sōkō mō ghōwōmō zhōti hidī ni. Ghōshi lō ka kwal Hyala nza bōrci vō shi dza naa sōkō. ⁸ Ta sōkō dza Yesōw, lō ghōwō ka tsō ngād ngād ngād, ta sanshi ngōra'wō kaa mbēzliy hazlōni ma va Hyala, lō kaa mbēzliy dī ma zlōba Kwōma wōzō na va gōzō mōndiy dzəkən Ndō slōkōmmō Yesōw. ⁹ Kwōma dza Hyalaa irōtishi liy, ē dza naa zamtishi kwa ndimndim, mba'a tōhamtishi kōrakō lō Ntsaa slōkōmmō kala dza ghōshiy nay njasa nza shōndōkō tsa dikō tsa mōni Yesōw Ndō slōkōmmō ki. ¹⁰ Fōca vici dza Ndō slōkōmmō zhēghōvaa sōkō dza kwōma vaa mōniva, fōca nava vici dikō na va dza naa sōkō, nza nīci mbēzli fal, ka fō dikō mbēzliy bānavē nefer shiy dzōti gwānashi. Ghōwōy kwōrakwō kiy, mbē mbēzli va dza ghōwōy nza jakō, sa nzana mba'a ghōwōy bānavē nefer ghōwōy kaa Yesōw sa gōzānjwōy ghōy kwōma ci.

¹¹ Ava va tsōgha ka ghōy cō'wō Hyala tō ghōwōy ya hwōmbā. Ma kwōma ka ghōy cō'wō Hyala tīy, a ghanzō mōntōnjwōy ka mbēzli ge'i ge'i ni ta kwōmavō piy tsaa kōdī ma va harānjwōy na ti. Mbē cō'wō ka ghōy nza dība a ghōnzō kōtītōnjwōy lō bōrci nōw, ta mbē ghōwōy mōni kwōma wōzō na tōkōti ghōwōy mōni nōw gwānata, zhini ka kōtōnjwōy, nza slōni ghōra ghōwōy tō mbōrkō sa bānavē ghōwōy nefer ghōwōy nza wōzō. ¹² Ghālāba kiy, ta fal slōn tsa Ndō slōkōmmō Yesōw dza mbēzli tō

mbørkè kwøma ghwøy. Zhini ka falñwøy mændi ta nza, tø mbørkè na ci kwøma ßa. Kar Hyala ghwømmø ghøshi lø Ndø sløkømmø Yesøw *Køristøw dza naa mænti kwøma va tsøgha lø wøzø hwør tsa shi.

2

Shiy dzaa mæniva ka Yesøw gha zhøkø

¹ A ngwarmøhinøy, a ghøy ði gøzanjwøy kwømaa dzøkøn vøghwø tsa dza Ndø sløkømmø Yesøw *Køristøw zhøghøvaa zhøkø ti ta ßasøva ghwømmø kwa kwøma ci. A cø'wøjwøy ghøy, ² Ya ø nø nihwøti mbøzli kaa ngøjwøy, a vici dza Ndø sløkømmø zhøkø ti sækøta kø ghøshi: Ya ka gøzø kwømaa sækø va Hyala gøzø na tsøgha, ya mbøzliy ßøniñwøy kwøma Hyala gøzøkø na, ya ø nø mændi, ghøy tsaslikø na zliya ta gøzanjwøy tsøgha, kø mændiy, øntaa dzaa nza nza'jøw tsøgha na, mba'a møhørlø ghwøy søeta, ya her ghwøy na, ka dza ma. ³ Øntaa ghwøy dzaa zløßa ndøø ngøjñwøy va dza njaa ma. Ka vici dza Ndø sløkøpøø zhikø ti mæniva, pørßa zlay dza mbøzli ðañ zlay nøw kwal Hyala. Ka ntsaa gwøra va tø mæni jikir dza Hyala ta gha zamti dza na, mba'a tøjliy. Ma ghalaba ki na, nza vici va sækø. ⁴ Sa ka Ntsaa gwøra va tø jikir sækøy, mba'a føy ghøn tsa ci ka ntsaa tanøti sløn shi tsøføkøw mbøzli kwa kwøma shi, ya Hyala na, ya nihwøti shi ßøti mbøzli ka Hyala na ghøshi. Pa' mbø *ciki Hyala dza naa tsøhøy, ka na dzay, ðerasø nzyøøy mbøßa, yøn na Hyala, kø dzaa ni.

⁵ E niy gøzanjwøy kwøma va niy nza, ghala pøtsaa niy nzee va mbø ghwøy, zamti ghøn ghwøy ti na? ⁶ Nana diy, kwal vø ta sækø ta mæni kwøma ci vaw, a nihwøti shiy makøti tifa, shi sənashi ghwøy ghøshi. Ma ghala pøtsa dza vici bøkøti Hyalaa mænta gwa'a kiy, ma nza Ntsaa gwøramti jikir va civaa dzøti ngwøla ghwazhø ghwazhø ghalaba ki. ⁷ Ta na navay, ya sana na ðañ na mbøzliy zhini ghøn kaa Hyala. Ø na na nzanay, na ci va kwøma na ka dza naa mæniva diw. Sa ka Hyala katamti ntsaa makøti va va sækø dza naa mæniva. ⁸ Ma sa ka na ßarvay kiy, ma nza Ntsaa gwøra jikir va dzøti ngwøla wøzø wøzø ki. Ma sa ka Ndø sløkøpøø Yesøw zhøkøy na, nza zamti lø safø tsa mbø miy ci, mba'a lø shøndøkø tsa ci ghalaba ki. ⁹ Ma ntsa jikir tsa vay, lø bærçi ßanavø *ndø jaka tsa Hyala dza naa sækø. Ka na dza na, ka mæmæni shi sækø ma mændiy nashi, shi

maðaña maðaña ni ghøngñøn ghøngñøn kwa kwøma mbøzli, ka ngøjpø li shi. ¹⁰ Ya nimaba hwølfø shi jikir ni tø hidfi gwa'ay, war mæni dza naa mænishi, ta mbø ghøciy ngøjfivø mbøzliy dzaa zashi. Shiy dzaa mænti dza ghøshiy zashiy, sa nzana kala ði zløßa na katanj na va kwøma dzaa mbølantishi ghøshi, mba'a kø ghøshi niy zløßavø nzay, ta mbølantishi niy dza Hyala nza. ¹¹ Sa ði ma ghøshi zløßa na katanj na va kwøma kiy, dza Hyala mba'a ßanakøshi bærçi ßanshi zøzø kwømaa dzaa zamtishi, ta mbø ghøshiy ßø nefer shi kaa dzørvø. ¹² Ma mænti Hyala tsøghay, ta mbø ngwøvøø køsøy mbøzliy dzaa ßanavø ma nefer shi kaa na katanj na kwøma gwanashi, ka vøshi war ta mæni na jikir na kwøma.

Mbøzli tsøhavø Hyala ta mbølitishi nza ghwøy

¹³ Ghøy na ghøy kiy ngwarmøhinøyøy, ya hwømßa na, war 'wøsa dza ghøy mananta kaa Hyala ta kwøma ghwøy, ghwøy mbøzli ðiti Ntsaa sløkømmø va. Ta na navay, ghala kwatanjata hidfi ghwøla ta ghava tsøhavøjwøy Hyala ta nza ghwøy ka mbøzli mbølitø na lø bærçi Safø tsa nzø ðewðew tsa. Safø tsa va mæntøjwøy na ka ni Hyala mbøzli. Sa ßanavø ghwøy nefer ghwøy kaa na katanj na va kwøma, va tsøgha mbølantøjwøy na. ¹⁴ Ta mbøliñwøy tsøgha haranjwøy Hyala lø Yøwøn kwøma wøzø na va gøzanjwøy ghøy. Ta mbø ghwøy kwømvø shøndøkø tsa Ndø sløkømmø Yesøw *Køristøw harvøjwøy Hyala. ¹⁵ Va tsøgha na kiy, ngwarmøhinøyøy, garøjwøyøw tø kwøma Yesøw jarjar. Køsøvøm shi ßanavøjwøy ghøy va mbø nefer ghwøy, ya ni ßøniñwøy ghøy lø miy tsa ghøy, ya ni tsasløghøjwøy ghøy kwa zliya gwa'a.

¹⁶ Kar Dømmø Hyala ghøshi lø Ndø sløkømmø Yesøw Køristøw ðø'wø ghøn tsa ciy, a ghøshi ðitømmø tøjñjw. Dzøghwa ghøshi lø wøzø hwør tsa shi, ka ßømmø bærçi ya hwømßa, ka kætømmø ta fø ghøn ghwømmø gøjliñj ta shiy dzaa sækø wøzø ni. ¹⁷ Nza ghøshi ndanjwøy neferiy mæni kwøma, mba'a ghøshi ndanjwøy bærçi ta ghøra sløni wøzø na, lø ta gøzø naa tøbanta kwøma ya hwømßa.

3

Cø'wøm Hyala tø ghøy

¹ A ngwarmøhinøy, a naa tømßø kwøma dza ghøy gøzanjwøy kiy, cø'wøm

Hjala tē ghēy, ta mbē kwēma Ndē slēkēpē Yesēw pēlivaā dzēmbē mbēzli tāntān. Ma nza mbēzli dza kwa nahwēti bēla fē shēndēkēē dzēti, njasa nza ghwēy va mbē fē shēndēkēē dzēti kwērāk wē. ² Zhini bay, cō'wēm Hjala tē ghēy, a ghēnzē mbēlantēnjēy mbē dēvē ka ndērēm gēmgēm ni va. Sa nzanay, mbēzli gwanashi bānavē na nefer shi kaa Yesēw.

³ A na Ntsaa slēkēm mē nacy, ka gēzē kwēma na bakē bakēw. Ta kēētītēnjēy dza na, nza ghwēy mbēē nza lē bērci, mba'a ndēghwētēnjēy va *ndē jaka tsa Hjala. ⁴ Tē mbar kē sa kēētītēnjēy Ntsaa slēkēm mēy, mēnti ghēn ghēy bakē bakē ta kwēma ghwēyēw, a ghēy sēnay mbē mēni kwēma gēzānjēy ghēy nza ghwēy, zhini ta nēw ghwēy dza lē mēni nzē ya hwēm bā nzē bā.

⁵ Nza Ndē slēkēm mē kēētītēnjēy mbē nefer ghwēy ta mbē ghwēy dī Hjala, ka mbay sē'wa kwēma njasa sē'wahwē *Kōristēw va.

Wēzē na ndēē ghēra slēni

⁶ A ngwārmēhijēy mbē nēw Yesēw, lē slēn tsa Yesēw *Kōristēw Ntsaa slēkēpē gēzānjēy ghēy. Kōrakē pē ghwēy lē ka mar mbē nēw Yesēw va dī ma ghēra slēni. Niva mbēzliy, ē dī ma ghēshi fēti ta kwēma bānavēnjēy ghēy. ⁷ A ghwēy sēnay wēzē wēzē njasa dza ghwēy mēni ta nēw sēbē kwēmaa niy mēni ghēy. Ghala pētsaa niy nza ghēy mbē ghwēyēy, ka mar niy nza ghēyēw ⁸ Niy zēhwē shi zēmē ndē ghēy tēgēm mbē ghwēyēw. Ghēy dē'wē ghēn tsa ghēy niy tsēva na lē ghēra slēni, havēghwē lē hēvir gwa'a, ta mbē ghēy kwēmavē shi zēmē ghēy. Vantaa mēni kwēma kēn ghēy dzaa nza kēn ndē mbē ghwēy ⁹ Saa niy mēni ghēy va slēni va tsēghay, ē niy kama ghēy gar dēw shi zēmē va ghwēyēw, nza ghwēy mbēē nēw kwēma mēni ghēy va niy nē ghēy.

¹⁰ Ghala pētsaa nza ghēy va mbē ghwēyēy, a ghēy niy gēzānjēy, ma pē ghēy niy niy: «War mba'a kē ndē kala dī ghēra slēniy, ka nga shi zēmē ghwēy kaa tsava ndē kwērāk wē ma!» pē ghēy niy ni. ¹¹ Sa wana gēzānjēy ghēy kwēma va tsēgha sana kiy, sa favē ghēy mēndiy gēzē «A nihwēti mbēzli mbē ghwēyēy, ka dī ghēshiy ghēra slēniw, war kakahwē kwēma kēn shi nihwēti mbēzli na na shi kwēma mēni ghēshi» kē mēndi. ¹² Gēla mbēzli vay, avanta kwēma gēzānshiy ghēy,

a ghēshi mēni. Lē slēn tsa Ndē slēkēm mē Yesēw Kōristēw gēzānshiy ghēy, ē kē ghēshiy ghēra slēni shi lē kwal, a ghēshi pēla shiy dzēghwa hwēr shi lē dēvē shi dē'wē ghēn tsa shi.

¹³ Na na ghwēy na ghwēy kiy, nihwēti ngwārmēhijēyēy, ē pē ghwēy nēw lē mēni kwēma wēzē na, ka dali ghwēy vē ma. ¹⁴ Mba'a kē tsahwēti ndē dzaa nza mbē ghwēy, kala dza ghēciy dī fēti ta kwēma gēzānjēy ghēy mbē zliyā nay, cati tē ghwēy dēvē tē tsava ndē, mba'a ghwēy zlay jakēva li, ma nza ghēci mbēē sēnay kwēma gēmgēm na na sa mēntē na, kē. ¹⁵ Ya tsēgha nzē dībā kiy, ēntaa ghwēy taa nzēnjēy li nja ndē jaka tsa ghwēy ma! War ē pē ghwēy dzaa gēzānci kwēma njasa ka ghwēy gēzānci kwēma kaa zēmēnjēy tsa mbē nēw Yesēw ghēci kē mēnti *kwēma jikir na.

Kwa kēni gēzē kwēma Pēl

¹⁶ Ndē slēkēpē Yesēw tsaa bē zērkē va kaa mbēzliy, ndānjēy zērkē ghēci dē'wē ghēn tsa ciy dzēmbē nefer ghwēy ya hwēm bā, ya dza kwa namābā bēla gwa'a. Nzēyēy tē ghēci lē ghwēy gwanānjēy.

¹⁷ Dzēghwa tē pētsa sēkwēnjēy ya tsa mbē zliyā nay, yēn yēn Pēl dē'wē ghēn tsee lē dēvēē tsasli na nava bēla. Tsēgha kēē tsasli slēn tsee dzēmbē ni ya zliyāhi tsaslee. Ni ya tsasli shiy na shi ni. ¹⁸ Ava tīfā kērayēē, nza ghwēy nza ki. Mēntānjēy wēzē hwēr tsa ci Ndē slēkēm mē Yesēw *Kōristēw gwanānjēy.

**Kwa taŋa zliya tsasli Pël
kaa
Timôte
Kwøma dza ghwømmø
gha sənataa dzəkən zliya
na**

Ta bə kaa madigay Timôte tsasli Pël zliya na. Ma kə kaa har Timôte tsa vay: «Zəghwee» kə. Sa nzana ghəci niy kəətiti Timôte ta banavə nəfə tsa ci ghəci kaa Yesəw, va tsəgha har na tsəgha. Timôte tsa va difay, ndə mbə mbəzli ghəra Pël sləni Yesəw li shi niy nza na. Piya dan mēnti Timôte mbə ghəra sləni ghəshi lə Pël tə pi kwəti, cəkə' ghəci sənay nzəy tsa Pël wəzə.

Ma kə nihwəti mbəzli, ghala pətsa tsasli Pël zliya nay, mēndi pəlay səəmə kwa fərshina mbə məlmə Rəm na, ghəci mbə zhiniy təwrə tə hidī ka Masedəwan, kə ghəshi. Ma na Timôte naci kiy, ghəci mbə məlmə Efesə na. Pël niy gəzanci na nzəyay mbəfa, ta mətəhə bərci lə ta bəni shiy kaa mbəzli mbəfa. Məlmə Efesə vay, məlmə dikə na, ndəkəwə vəgha kwəfa dikə na. Dan ka mbəzli təwrə mbə ta zhəghə dəvə.

Avanay njasa nəwva kwøma mbə zliya na:

Vəh 1 Pël gəzanci kaa Timôte nza ghəci makə mbəzli va bəni shi dzərvə dzərvə ni kaa mbəzli, ka gəzəə dzəkən wəzə hwər tsa mananati Hyala ghəci Pël. Zhini ka gəzə kaa Timôte a ghəci kəsəvə ndəghwə kwøma Hyala wəzə mbə nəfə tsa ci.

Vəh 2 Pël gəzanci kaa Timôte a ghəci gəzanshi cə'wə Hyala kaa mbəzli, ka gəzanci njasa dza zhər lə mi'y nzəy mbə jakəva tsa mbəzli nəw Yesəw.

Vəh 3 Pël gəzanci kaa Timôte njasa təbə mbəzli 'wa kwal kaa mbəzli nəw Yesəw, nza ghəci sənay tərashi.

Vəh 4 Pël mbə gəzanci kaa Timôte dzəkən kwøma dza mbəzli mēni ge'i lə kwa kəni vəghwə. Zhini ka gəzanci a ghəci mbə mēnti məhərli lə kwøma dza naa bananshi kaa mbəzli difa.

Vəh 5 pa' tə vəh 6:1-10 Pël gəzə kaa Timôte dzəkən nzəy tsa mi'i mbəreketi, lə nzəy tsa ka 'wa kwal kaa mbəzli, lə nzəy tsa mevivi kwa

jipə mbəzli nəw Yesəw, lə nzəy tsa ka shiy.

Vəh 6:11-21 Kwa kəni gəzə kwøma Pël kaa Timôte

Pël səkwə Timôte

¹ Yən tsasli na zliya na, yən yən Pël ndə kwal tsa Yesəw *Kəristəw. Kar Hyalaa mbəlītəmmə ghəshi lə Yesəw Kəristəw ntsa fəy ghwømmə ghən tsa ghwømmə gəzliŋə ti fəyra na ka ndə kwal tsa Yesəw.

² Kaa ngəŋa gha Timôte tsaslee zliya na. Ghay, nja zəghwee yakee katan katan mənija gha, sa kəətītəŋee mba'a gha banavə nəfə tsa gha kaa Yesəw *Kəristəw. Məntəŋa wəzə hwər tsa nzə Didi Hyala ghəshi lə Ndə sləkəmmə Yesəw Kəristəw, mba'a ghəshi zhəhwərti zhəhwər tə gha, zhini mba'a ghəshi ndanə zərkə mbə nzəy tsa gha.

Məni tə ghwəy məhərli va mbəzli bəniŋwəy shiy kama katan ni

³ Ə dēe ghaa nzəyŋa mbə məlmə Efesə, njasaa niy gəzəŋee va yən madī ta dzaraa dzəti hidī ka Masedəwan. A nihwəti mbəzli mbə məlmə vay, kwømaa kama katan na kwa kwal Hyalaa bəni ghəshi kaa mbəzli. Ə pə ghaa makəshi va bəni niva shiy kaa mbəzli. ⁴ Gəzanshi, ka kəslimbə ghən ghəshi kən kwøma mbəzli mbəradzə lə bəbala jijihī, ka dzar ka dzar, kala kərkəva ma ma, pə gha kaa ngəshi. Niva shiyəy, war ghəpə na sa fə ghəshiy dzəghwa jipə mbəzli tə gəm gwa'a tsəgha. Ka kəəti mbəzli ghəshi ta sənay njasa mbəli Hyala mbəzliw. Mba'a kə ndə banavə nəfə tsa ci kaa Hyalay, ta mbəli dza na. ⁵ Sa wana dza ghaa gəzanshi kwøma va tsəghay, ta mbə ghəshiy dī nihwəti mbəzli lə dī tsaa səkə mbə nefer dēwdēw ni, ka mēni kwøma wəzə na ghəshi, mba'a ghəshi banavə nefer shi katan katan kaa Hyala. ⁶ A nihwəti mbəzli tībay, mbərəkə zlashi ghəshi mēni shi wəzə ni va, mba'a ghəshi kəslimbə ghən war mbə ngəngərə ghəpə tsa gəmgəm tsa gwa'a tsəgha. ⁷ Mba'a ghəshiy dī nza ka *mbəzli bəni pəhəti kwøma pəhəti Hyala na, a ka sənata ghəshi va kwøma gəzəpə ghəshi vaw. Ya shi datəvashi ghəshi vaa dzəti bənishi kaa mbəzli na, sənashi ghəshiw.

⁸ A ghwømmə sənay, ta na *kwøma pəhəti Hyalay, jəw na wəzə mēndi kə bəvə ta mēni kwøma bərkəkə Hyala liw.

1:1 1:1 Ndə kwal tsa Yesəw: 2:7; Hyalaa mbəlītəmmə: Tit 3:4; fəy ghən gəzliŋə: Kwəl 1:26-27 **1:2** 1:2 Timôte: 1Kwər 4:17; zəghwee: 1Kwər 4:15; 1Tes 2:11; Tit 1:4 **1:3** 1:3 Efesə: SləniKY 20:1mbəzli bəni pəhəti kwømaa kama katan na kwa kwal Hyala: 4:1-10; 6:3-5, 20-21; 2Tim 2:16-18, 23-26; Tit 1:10-16; 3:9-11 **1:4** 1:4 4:7; 6:20; 2Tim 2:16, 23; 4:4; Tit 1:14 **1:5** 1:5 1:14, 19; 2:15; 4:12; Rm 12:9; 13:10; 1Kwər 8:1; Gal 6:10; 2Tim 1:3, 13; 3:10; Tit 1:15 **1:6** 1:6 1:4; 6:4, 20; Tit 1:10 **1:8** 1:8 Rm 7:12, 16 **1:9** 1:9-10 Gal 5:19-21

⁹ Favê tē ghwëmmê wêzê: Na na Hyalaya, ta mbëzliy mēni kwëma wêzê na bøkê na kwëma pëhëti naw. Avanashi mbëzliy bøkê na kwëma pëhëpëhê na ti shi: Ta mbëzliy lidî kwëma pëhëti na, lê ta ka zhini ghên kalani nêw ma kwëma pëhëti Hyala, lê ka ndërëm, lê ka mēni *kwëma jikir na, mba'a mbëzliy ha'wê ma tē Hyala, ka ndërê ya nimaba shi dza bêla kwa Hyala. Zhini mba'a ta mbëzliy pëesli dëshi, ya mbëghëshi, lê ka bëkwëpê gwa'a. ¹⁰ A Hyala banavëshi kwëma pëhëti na difa kaa ka mēni ghwërghwër; lê kaa zal tsaa kani lê zal nja mali, lê kaa ka dël mevivi. Aa banavëshi difa kaa ka slasla dzërvê, lê ka zëzëmê falaa dzäkën kwëma sënata ma ghëshi, mba'a ta mbëzliy mēni shiy dzawa ma kwa kwal Hyala. ¹¹ Kwëma bënëjwëy ya nay, mbê Yëwën kwëma wêzê na va ndara Hyala mbê dëvêe na. Dzäkën Hyala kwa shëndëkê gëzê na kwëma, sëekê va Hyala va ghava tëfê miy dzäkën mbëzliy.

Pël mananci 'wësa kaa Yesëw tê sa zhëhwërti na zhëhwër ti

¹² 'Wësa nê ya kaa Yesëw *Këristëw Ntsaa slëkëmmê, ghëci saa ndara bërçi ta ghërançi slëni cee. 'Wësa nê ya ngëci, sa nzana, mba'a nighëtëra ka ntsa slar tsa dzaa bëvê slëni bekir dëvê, va tsëgha bëvëra na ta ghëra slëni ci. ¹³ Kwatanajay, ê niy tsëaree, ka sanshi ngërä'wê kaa mbëzliy niy nêw, ka tsëërëshi. Dzëghwa Hyala mba'a zhëhwërti zhëhwër tê ya tërëjw. Saa niy sënata mee ghala'ba slëni jikir naa sa ghëree va pën. Kalaa niy banavê nêfê tsee ya ngëci. ¹⁴ Dzëghwa Ndê slëkëmmê Yesëw, mba'a mënti wêzê hwër tê ya dalala, dza na mba'a ndara kwal ta mbee banavê nêfê tsee, mba'a këtëtëra ta mbee di nihwëti mbëzliy, sa nzana jakëjakê ghëy li.

¹⁵ Avanta kwëma dzee na ta gëzê sënzënvay, kwëma katanj na na, a kê mbëzliy zlëbavê lê nefer shi gwanashi: A Yesëw Këristëw sëekëy dzëti hidî ta mbëli mbëzliy mēni *kwëma jikir na. Mbê mbëzliy vay, yën gwëra naa mënëhwê kwëma jikir na. ¹⁶ Ma dza Yesëw Këristëw na, mba'a zhëhwërti zhëhwër tê ya, yën yën saa gwërämti vaa mënëhwê kwëma jikir na, ta mbëwë canshi kaa mbëzliy njasa nza Yesëw ndê sê'wa kwëma. Ma kwëma

mënti na va lê ya tsëghay, ta mbëwë canshi kaa mbëzliy, njasa dza naa sê'wa kwëma ti shi kwërakwê. Sa ka ghëshi banavê nefer shi kaa Yesëw na, nza ghëshi kwëmavê piy tsaa këdî ma. ¹⁷ Fal Hyala ghwëmmê nana ki. Ghënzê na mazê pa' kwa ndimndim, na nanzëy, ka mëtî naw, ka nata ndê difaw, war ghënzê na Hyala kwëtita. Ê pë ghwëmmëwê fê shëndëkê dzëti, ka fê dikêwë dzëti ya hwëmba. *Amin.

Pël mëtsahanci bërçi kaa Timôte

¹⁸ A zëghwëe Timôte, avee fambënja kwëma na mbê dëvê gha. Ghënzê na kwëma gëzëkê ka gëzê kwëma Hyala kwatanajaa dzäkën gha. Kwëma gëzëkê ghëshi vay, zëzê tê ghaa dzäkën, mënta ghënzê ka shi mbëz gha, ta bënja bërçi, ta mēni slëni wêzê na. ¹⁹ Ma ghala vëghwê tsa dza ghaa mēni slëni gha vay, war kaa Hyala pë gha taa zlatanavê nêfê tsa gha. Zlëbavê tê gha kwëma gëzëja *Safê tsa Hyala mbê nêfê tsa gha. A nihwëti mbëzliy tibay, kala zhini ghëshiy dî zlëba kwëma gëzanshi Safê tsa Hyala mbê nefer shi. Va tsëgha dî ma ghëshiy zlatanavê nefer shi kaa Hyala ghwëla. ²⁰ Ma gëla mbëzliy gëzëe vay, mbê shi na kar Himene lê Alekësandërê. Mbëzliy bakê ni vay, e tahanavëshi kaa *ndê jaka tsa Hyala, nza ghëshi mbëwë bënëvê nzëyshi kala tsëërê ma Hyala ghwëla.

Kwëmaa dzäkën nzëy tsa mbëzliy nêw Hyala

2

¹ Avanta kwa tanja kwëma dëe gëzanshi kaa mbëzliy, ta mēni ghëshi: Ê pë ghwëy cê'wê Hyala, ka mbazlanta miy, ka mananta 'wësa ta mbëzliy gwanashi. ² Cê'wëm Hyala ta mezhihê, lê ta mbëzliy dikê dikê ni gwanashi, ta mbê hidî ghwëmmê nza wëzê, ghenikê nzëy ti shi. Ma mbê nzëy tsa ghwëmmê va kiy, ta mbê dza ghwëmmêwê nêw Hyala lê nêfê kwëtinj, ka tëbanta nzëy tsa ghwëmmê kaa Hyala. ³ Nava kwëmay, ghënzê na sa wëzê na, ka tëbanta tërëjw kaa Hyala kwa mbëlimmê. ⁴ Tawa tëbanta nay, sa nzana ka dî ghënzê mbëzliy mbëlishi gwanashi. Zhini ka dî ghënzê mbëzliy sënata na katanj na kwëma. ⁵ Ta mbëzliy gwanashi na kwëma va, sa nzanay, kwëtinjta na Hyala gwa'a tsëgha. Zhini kwëtinjëy mëtëkwäl tsa kwa

1:10 1:10 4:6; 6:3; 2Tim 1:13; 2:2, 15; 3:14; 4:2-3; Tit 1:9; 2:1, 7-8   **1:11** 1:11 1Tes 2:4   **1:12** 1:12-17 2:7   **1:12** 1:12 Gal 1:15-16   **1:13** 1:13 SlëniKY 8:3; 9:1-5; 1Kwër 15:9; Gal 1:13   **1:14** 1:14 1:5; 1Kwër 15:10   **1:15** 1:15 Lk 15:2; 19:10; Rm 5:8   **1:16** 1:16 Ef 3:7-9; Kwal 1:25   **1:17** 1:17 Rm 16:27   **1:18** 1:18 4:14; 6:12; 1Kwër 9:24-25; 2Tim 4:7-8; Zhëwdê 3   **1:19** 1:19 1:5   **1:20** 1:20 Himene: 2Tim 2:17; Alekësandërê: 2Tim 4:14; ndê jaka tsa Hyala: 1Kwër 5:5   **2:1** 2:1 Ef 6:18-19; Flp 4:6   **2:2** 2:2 Esd 6:10   **2:3** 2:3 Tit 3:4   **2:4** 2:4 Ezhek 18:23; 2Tim 2:25-26; 2Pi 3:9   **2:5** 2:5 Nêw 6:4-5; 1Kwër 8:6; Rm 3:29-30; 10:12-13   **2:6** 2:6 Mk 10:45; 2Kwër 5:15; Gal 1:4; Tit 2:14; 1Zhj 3:16; vëghwê tsa bërçëti Hyala: Gal 4:4; Tit 1:3

jipə Hyala lə mbəzli dība. Ntsa vay, ghəci na Yesəw *Kəristəw. ⁶ Ndəs səəkəy na, mba'a zlay piy tsa ci ta mbəə mbəəreṭi mbəzli gwanashi. Kwəma mənṭi na vay, ta mbə mbəzliy sənay a Hyalaa dī mbəlishi gwanashi ge'i lə vəghwə tsa bərkəti na va kə ghəshi, mənṭi na tsəgha. ⁷ Va tsəgha fəyra Hyala ka ndə kwal tsa nzə, ta dzaa gəzanshi kwəma va kaa mbəzli. A kə ngəra na: «Mbalə bananshi kwəmee kaa *mbəzliy kamaa ka Zhəwifə, ta mbə ghəshiy sənata na katanj na kwəma, nza ghəshi banavə nefer shi kaa Yesəw» kə. Kwəma gəzee vay, dzərvə mbəw, kwəma katanj na na.

⁸ Ma dēe kiyy, ya pa' kwəmafay, ka cə'wə Hyala zhər, ka kafə dividivī shiy dzəta ghwəmə, ta cə'wə Hyala lə nəfə tsa dēwdēw tsa. Əntaa ghəshi bə nəfə ma, əntaa zəzə kwəma gəmgəm na nza mbə ghən shi ma.

⁹ Mi'i dībay, ə dēe ghəshiy dza lə shi wəzə ni tə vəgha shi, nanzə kiyy, əntaa ghəshi dzaa pa shiy, nza mbəzli mbəə falshi ma. Əntaa ghəshi dzaa ghasləva ya lə mbərə ghən tsaa gwəramṭi, ya lə shi ghaslə ka dānj gəna, ya lə kwədeler ka dānj gəna ma. ¹⁰ Ma ni shi shi ka ghəshi pəla ghasləva li shiy, mənṭi sləni wəzə na. Ma na mi'iy ni, a ghəy dī fəti va Hyala, kə ghəshiy, avanay njasa təbə na ghəshiy mənṭi: ¹¹ War gwənjəshi kə ghəshi dzaa nzəyshi, ka fa shi bananshi mənṭi va, ka dī fəti ti shi. ¹² Banavə kwalee kaa mali ta bəni shiy ghənzə kaa zhər, ya ta sləwashiw. War gwənjəshi kə mi'i nzəyshi. ¹³ Sa nzanay, pərfa *Adam gha Hyalaa ngati, maṭi na ta nga *Evə. ¹⁴ Zhini bay, Adam na sa həərəṭi *ndə jaka tsa Hyalaw, mali na sa həərəṭi na, ghənzə saa dīti ma fəti ta kwəmaa niyy gəzəkə Hyala. ¹⁵ Ya tsəgha nzəy, ta ya ndərazhi dza mi'i, ma nza Hyala mbəlītishi, ghəshi kə dzaa banavə nefer shi kaa Hyala, ka dī nihwəti mbəzli lə nəfə tsa shi dēwdēw kwa kwəma Hyala, kala kəli ma ghən tsa shi.

3

Njasa təbə mbəzliy 'wa kwal kaa mbəzliy nəw Yesəw nza

¹ Avanta kwəma dzee na ta gəzəy, kwəma katanj na na. Mba'a kə ndəə dī mənṭi ka ntsaa 'wa kwal kaa mbəzliy nəw Yesəw, sləni wəzə naa sa tivə na. ² Ma ntsaa 'wa kwal va kiyy, ka təbə na mənṭiy hanci cəm dza kwa *kwəma jikir na ya

jəw nzəw. Mali kwəṭinj təbə na və. Ntsaa ya ghən tsa ci va kwəma ghəci, ndə ka zəzə kwəma wəzə, ka ka'wə ka məlmə wəzə kəghi tsa ci, mba'a mbay bananshi shiy kaa mbəzliy wəzə, ava tsəgha təbə na. ³ Əntaa ghəci dzaa nzaa ndə sasa shiy, ka ghi ma, əntaa nzaa ndə ghwampa ghwampay ma. Ndə sə'wa kwəma dī na ghəci kala dī ma miy, kala mənṭi ma mətsə ta gəna. ⁴ Ghəci dībay, ntsaa mbay kəsəvə mbəzli kəghi tsa ci wəzə, mba'a iti ndərazhi ci, ka ha'wə ghəshi ti, ka dānci fəti wəzə, dī na. ⁵ Ma gəzee kwəma va tsəghay, sa nzana kala mbay kə ndəə kəsəvə ni kəghi tsa ci mbəzli wəzəy, njaa dza naa mbay kəsəvə niy nəw Yesəw mbəzli kia? ⁶ Mba'a pə ghwəy dī fə ndə ka ntsaa 'wa kwal mbə mbəzliy nəw Yesəwəy, əntaa ghwəy fə ntsaa zləbavə kwəma Hyala 'war'war ma. Sa nzana, mba'a kəə yəwən ndə mbə kwəma Hyalay, ta kəli ghən dza na. Ka gha nighə ki na, Hyala bananakən ngwəvə njasa bananakən na va kaa *ndə jaka tsa nzə. ⁷ Ma ntsa va dībay, ntsa fal mbəzliy nəw ma Yesəw dī na ghəci, kala tsəgha na ta ndəə dza ghəshiy dza, ma ghalaba ki na, tanjanj dza ndə jakaa kərinəhwəə dzəti zamba ci ta mənṭi kwəma gəmgəm na.

Njasa təbə mbəzliy kəəti mbəzliy 'wa kwal kaa mbəzliy nəw Yesəw

⁸ Ma təbə mbəzliy kəəti ka 'wa kwal kaa mbəzliy nəw Yesəw kwərakwəy: Wəzə kə nzəy tsa shi mbə sləni ghəra ghəshi gwanata, kala gəzə ma kwəma ghəshi bakə bakə, kala sa ma tay ghəshi gar ghi shi, kala gwəfə ma gəna va mbəzli. ⁹ Kwəmaa dzəkən banavə nəfə tsa ci ndə kaa Yesəw, sa cikəvəri Hyala dzəti ngwəlay, mba'a ghəshi ndəghwəti lə nefer shi dēwdēw. ¹⁰ Mba'a pə ghwəy dī tsəha mbəzliy kəəti mbəzliy 'wa kwal kaa mbəzliy nəw Yesəwəy, pərfa sləni shi pə ghwəy taa nighəti dī, mba'a kə sləni shi wəzəy, nza ghwəy banavəshi sləni va mbə dəvə shi ghalaba ki. ¹¹ Mi'i mbəzli va kwərakwəy, wəzə kə nzəy tsa shi mbə sləni ghəra ghəshi gwanata. Əntaa ghəshi nzaa mi'i ka zəmə mətsəni mbəzli ma, na na shiy, ə kə ghəshiy ya ghən tsa shi va kwəma, mba'a ghəshi kəsəvə sləni shi bekir dəvə ya hwəmbi. ¹² Ma ntsaa kəəti mbəzliy 'wa kwal vay, kwəṭinj dī na mali və, mba'a ghəci sənay kəsəvə ndərazhi ci lə nihwəti mbəzli kəghi tsa ci wəzə. ¹³ War mba'a kə ghəshi gharati sləni shi va wəzəy, ta ha'wə dza mbəzli ti shi, ka

falshi. A gheshi taa mbay gəzə kwəma kaa mbəzli, dzəkən nəw kwal Hyala tsaa jakayəmmə va lə Yesəw *Kəristəw kala hazləni ma.

Shiy gwəra dikə ni cikəvərimmə Hyala

¹⁴ Ya tsəgha tsaslijeə zliya nay, mbə bərkə dza nzeə ta kwəmə lə gha kwa kwəma jəw. ¹⁵ Ya ə dzeə tsəhəra ma tanjanəy, ta kəətītəjə dza zliya na, ta mbə ghaa sənay njasa təbə nzəy tsa mbəzli Hyala. Ma mbəzli Hyala va gəzə yay, ghəci na jakəva tsa mbəzli nəw Yesəw lə Hyalaa bəpə piy. Mbəzli Hyala vay, ghəshi na shiy kəsəvə kwəma Hyala katanj katanj, njasa ka shəl vaa nza. ¹⁶ Ma kwəma Hyala va niy nza mbəmbə nay, a Hyala cikəvərimməə dzəti ngwəla nana ki. Ghwəmmə gwanamməy, a ghwəmmə sənata:

Ma sa səkəy Kəristəw dzəti hidiy, mba'a zhəghəy nja ndə ngəri tsa gwanay tsa.

A *Safə tsa Hyala dəwdəw tsa cikəvəri njasa nza naa ntsa slar tsa, mba'a ka kwal Hyala nay, mba'a mbəzli gəzanshi kwəma ci kaa mbəzli tə hidī gwa'a gwa'a, mba'a mbəzli banavə nefer shi ya pa' kwəmafa tə hidī, mba'a Hyala kafəghə dzəmə ghwəmə, mba'a kwəməvə shəndəkə tsaa gwəramti. Kwəma vay, kwəma dikə na tərəjw. Ghənzə cimmə na kwal tsaa nəw Hyala.

4

Ka bəni dzərvə kaa mbəzli

¹ A *Safə tsa Hyala dəwdəw tsa gəzəkə bazhə bazhə, ma ge'i ghala kwa kərnī vəghwəy, ta zlay nəw kwal Hyala dza nihwəti mbəzliy dza, kə. Ka dī fəti ta kwəma dzərvə dzərvə na, ka nəw kwəmaa səkə va hyeler. ² Ka slasla dzərvə lə gəzə kwəma bakə bakə ni va dza naa ngəfəhwəshi. Ma mbəzli vay, ha'wə kwa mətsəshiw, cəke' pənishi ghəshi, kwəma tifaə tsə'wə mbə nefer shiw. ³ Ma kə mbəzli vay: Wəzə na ndəə bə maliw, kə ghəshi. Zhini ma kə ghəshi ba na: Wəzə na zəmə nihwəti shi zəməw, kə ghəshi. Ma na Hyala nanzə kiy, ta zəməshi mbəzli ngati na shi zəmə va. Va mbəzliy banavə nefer shi kaa Yesəw *Kəristəw, shiy sənata na katanj na kwəmay, war mənti ma ghəshi 'wəsa kaa Hyala na, war ka zəmə shishi kala

kwəma tifa. ⁴ Sa nzanay, wəzə na shi ngati Hyala gwanashi. Nihwəti shiy mbə shi gar ndərəshi, mənti ma məndi 'wəsa kaa Hyala ti shiw. ⁵ Wəzə dəwdəw na shiy ya nimaba, sa gəzəkə Hyala tsəgha, mba'a sa ka ghwəmmə cə'wakən cə'wə kən shi.

Ndə ghəra sləni tsa Yesəw *Kəristəw wəzə tsa

⁶ War mba'a pə gha banavəshi kwəma va njasa gəzanjəe va kaa ngwarməhimmə mbə nəw Yesəwəy, ghalaba na, ta nza dza ghaa ndə ghəra sləni tsa Yesəw Kəristəw wəzə tsa. Ta sənay dza məndi ntsa təhə təhə tsa nza gha kwa kwal Hyala, kə məndi, sa nzana mba'a gha banavə nəfə tsa gha kaa Yesəw, lə sa ka ghaa nəw kwəma katanj na va bənivə gha. ⁷ Ka fafa kwemer jiji gəmgəm ni va təbanta ma kaa Hyala gha ma. Ə pə ghaa bəni məni kwəmaa təbanta kaa Hyala, ka dza kwa kwəma kwa kwəma li. ⁸ Kəsli bali ta kwəriy vəgha ghay, wəzə na, nanzə kiy, ka kəəti ndə na tərəjwəw. Ma jihəva ta sənata kwəma Hyalay, ava ghənzə na saa kəəti ndə tərəjw. Sa nzanay, ka kəəti ndə ta nzəy tsa tə hidī sənənvə, zhini ka kəəti ndə ta nzəy tsa ci mbə vəghwə tsaa dzaə səkə taa dza. ⁹ Ava ghənzə na kwəma katanj na, wəzə na mbəzli zləbavə lə nefer shi gwanashi. ¹⁰ Va tsəgha ghəra ghwəmmə sləni lə bərci, ka jihəva, sa nzana mba'a ghwəmmə fakən məhərlī ghwəmmə kən Hyalaa bəpə piy. Ghənzə saa mbəliti mbəzli gwanashi, gaw na mbəzliy banavə nefer shi kaa Yesəw.

¹¹ Ava ghənzə na kwəma ka gha bananshi kaa mbəzli wəzə. ¹² Əntaa gha dzaə zləba ndəə ndərəjə sa nza ghaa zəghwəjə, kə ma. Ə pə gha məniya ka ntsa katanj tsa, saa canshi kwal tsa wəzə tsa kaa mbəzliy nəw Yesəw. Wəzə kə kwəma gəzə gha səvəri mbə miy tsa gha, wəzə kə nzəy tsa gha, a pə ghaa dī nihwəti mbəzli, ə pə gha banavə nəfə tsa gha kaa Hyala, war dəwdəw kə nəfə tsa gha ya hwəmba. ¹³ Ə pə ghaa jihəva ta janganshi kwəma Hyala kaa mbəzli, ka gəzanshi kwəma Hyala, war ka canshi kwəma pa' tə vəghwə tsa dzeə səkə ti. ¹⁴ Əntaa gha sawa bərci ndarja *Safə tsa Hyala va ta ghəra sləni va li ma. Ghala pətsa gəzanjə ka gəzə kwəma Hyala va məni sləni va, lə ghala vəghwə tsa fakən mətikwəkwər va dividivi kən gha kwəməvə gha bərci va. ¹⁵ Ava ghənzə na

3:15 3:15 Ef 1:23; 2:19-22 3:16 3:16 Mt 28:18-19; Mk 16:19; Zhj 1:14; SləniKY 2:33; Ef 1:20-21; Flp 2:6-11; Kwəl 1:6, 23; 2Tim 4:17 4:1 4:1-11 1:10 4:1 4:1 2Tim 3:1 4:3 4:3 bəva: 1Kwər 7:1; zəmə shi zəmə: Ghava 9:3; Rm 14:2; Kwəl 2:21; Ebr 13:9; məni 'wəsa kaa Hyala: Rm 14:6; 1Kwər 10:30 4:4 4:4 Ghava 1:31; SləniKY 10:15 4:6 4:6 1:10 4:7 4:7 1:4 4:8 4:8 6:6 4:10 4:10 Tit 3:4 4:12 4:12 1:5; Tit 2:7 4:13 4:13 2Tim 3:15-16 4:14 4:14 1:18; 5:22; SləniKY 6:6; 2Tim 1:6; 2:2

sløni ka gha jihøvaa dzømbø ghøra nzø læ nøfə tsa gha kwøtiŋ, ta mbø mbøzliŋ nay njasa dza gha kwa kwøma kwa kwøma mbø ghøra sløni Hyala. ¹⁶ Møni tə gha møhørlŋ dzøkən dza gha kwa kwal Hyala, læ dzøkən shi ßananshi gha kaa mbøzli. Ka nøw læ møni tsøgha kala dali ma ya hwømba. Mba'a pə ghaa møni tsøghay, ta mbølivø ghøn tsa gha dza gha læ mbøzliŋ fa kwøma gha ta gwa'a.

5

Njasa ka gha møni kwa kwøma mbøzliŋ nøw Yesøw *Køristøw

¹ Mba'a pə ghwøŋ læ pøhal zaløŋ, øntaa gha dzaa nabø læ gwølay ma. Sahø pə gha dzaa gøzanci kwøma, njasa gøzø gha kaa dønja. Mba'a pə ghwøŋ læ gwølay, nja kaa ngwärmønja pə ghaa gøzanshi kwøma. ² Kaa pøhøpøhir mi'i pə gha di gøzø kwøma na, ka gøzanshi nja kaa møhiŋja. Ma kaa mekwikwi mi'i ßa na, nja kaa zhamøhiŋja, læ nøfə tsa dewdew tsa pə ghaa gøzanshi kwøma, kala nahwøti zøzø kwøma tifa.

³ Ha'wø tə gha tə mi'i mbøreketi kama ni shi mbøzli ti shi, mba'a gha kəsøvøshi wøzø. ⁴ Mba'a kə ndørazhi va mi'i mbøreketi, ya køhøhita na ghøshiy, a kə ndørazhi va taa ßønivø nøw kwal Hyala læ møni wøzø hwøŋ pøŕba kaa mbøzli køghi tsa shi di. A kə ndørazhi va kəsøvø mbøzli shi dikø dikø ni njasa niŋ kəsøvøshi mbøzli shi va dikø dikø ni kwatana kwøŕakwø. Ava ghønzø na naa tøbø kwømava Hyala. ⁵ Ma mali mbøri kwøtita na, kala ndø ti gar køtiŋ, war dzøkən Hyala kə dzaa fakøn nanzø zøzø kwøma, ka cø'wø havøghwø læ høvir gwa'a, nza Hyala mbøø køti. ⁶ Ma nahwøti mali mbøriŋ nza va, ka møni shi di vøgha nzøŋ, møti møti na kwa kwøma Hyala ya tsøgha na mbø piŋ. ⁷ Ava ghønzø na kwøma ka gha zazanshi kaa mi'i mbøreketi, vantaa cøm nza dzar kwa kaßaka shi. ⁸ War mba'a kə ndø kala tsøva køn ngwardøhiŋ, kwatama mbøzli køghi tsa ciŋ, a tsava ndø zlay kwal Hyala. Wøzøßa ntsaa yivø ma Yesøw na køn tsava ndø tøŕønŋw.

⁹ Mba'a pə ghaa di ßahø slønedømer mi'i mbøreketi ta køtiŋshiy, maliŋ tanjøti piŋa kwanj møtsøkø, kwøtiŋ søða ghønzø søkø ta zal ghala yakø mändi pə gha taa ßahø. ¹⁰ Tøbø na dißay, mali ka fal mändi, tə sløni nzø wøzø na ghøra na, saa iti ndørazhi nzø kwa kwal tsa wøzø tsa. Mba'a kə ka malmø tsøhøshi køghi

tsa nzø na, mba'a sønay ka'wøshi wøzø, ka yaßanshi shidshid' mbøzliŋ nøw Yesøw. Ka køti mbøzli tə ngøra'wø, war sløni wøzø na ghønzø møni. Ma ghalaßay, nza gha ßahø sløn tsa nzø ki.

¹¹ Ma na mi'i mbøreketi ndørazhishi ni diy, øntaa gha ßahø slønedømer shi na nashi ma. Sa nzanay, a ghøshi dzaa zhiniŋ di ßø tsahwøti zal, ka ghøshi dza na, mbørkø ghøshi zlay nøw Yesøw. ¹² Mba'a kə ghøshiy møni tsøghay, ta ßanshi føti dza Hyala. Sa nzana kala zhini ghøshiy mønti shiy gøzøkø ghøshi mønishi kaa Hyala. ¹³ Zhini ßa, sa ka gha ßahøti sløn tsa gøla mi'i tsøgha ni va ya kala dza ghøshiy ßøhwø zaløŋ, ta kəslimbø ghøn dza ghøshi mbø tøtøwrø, ka dzar køŋ ghyeghyer mbøzli, kala ghøra ma sløni. Shiy gwøra dikø ni dißay, ka miŋ dza ghøshiy nza. Ka njafønjaŋfə miŋ ta mbøø sønata kwøma mbø nefer mbøzli, ka ghøshi dza na, ka zhananshi kwøma njøfivø ghøshi va kaa nihwøti mbøzli. ¹⁴ Va tsøgha ßee mi'i mbøreketi ndørazhishi niŋ zhiniŋ ßø nihwøti zhøŋ, ka ya ndørazhi, ka ndøghwø ghi tsa shi. Ma tsøgha kiy, ka dza ka mbøz ghwømmøø kwømavø kwal tsa gøzø kwøma gømgøm naa dzøkən ghwømmøw. ¹⁵ Ma gøzee kwøma va tsøghay, sa nzana mba'a nihwøti mi'i mbøreketi ndørazhishi ni va zlay nøw Hyala, ta nøw *ndø jaka tsa Hyala. ¹⁶ Mba'a kə mali tifa mbø nøw Yesøw ghønzø, læ mali mbøri mbø manhitay, ø kə dzaa køti. Øntaa ghønzø zlatanavøshi sløni va kaa mbøzliŋ nøw ma Yesøw ma. Ma tsøgha kiy, nza mbøzliŋ nøw Yesøw køti kwatana mi'i mbøreketi kama ndø ti shi.

¹⁷ Ma ka 'wa kwaløø kəsøvø ghøra sløni wøzø na kwa jipø mbøzliŋ nøw Yesøwøŋ, a pə ghwøŋ fa kwøma vø shi, aa tøbø mändiy ha'wø ti shi, ka wanshi zhøm tanj kaa ni gwanashi ni, kwatama niŋ tsøva læ gøzø kwøma Hyala kaa mbøzli, læ ka ßønipe shiy. ¹⁸ Sa nzanay, tsøgha gøzøkø Zliŋa Hyala. Ma køŋ: Mba'a pə gha kəsøvø slay ta ghøra sløni mbø hay, øntaa gha pøhø shiy dzøti miŋ shi vantaa ghøshi pøŕø ha va ma, kə. Zhini ma kə ßa na: Aa tøbø mändiy wanci zhømø ci kaa ndø ghøra sløni, kə.

¹⁹ Mba'a kə ndø sækøø pati løvø ta ntsaa 'wa kwal kaa mbøzliŋ nøw Yesøw va gha, kwøtiŋ kə kala mønti ghøshi gar bakø, ya gar mahkan, ta ndøgha føti ta kwøma vay, øntaa gha zløßa kwøma ci va ma. ²⁰ Mba'a kə ndø mønti *kwøma jikir nay, ø pə gha iti kwa kwøma mbøzli gwanashi, ta mbø

nihwëti mbëzliy tërmbë vaa hazlëni va mëni kwëma jikir na kwërakwë.

²¹ A Timôte, ë c'w'ënee, kwa kwëma Hyala, lë kwa kwëma ka kwal nzë, lë kwa kwëma Yesëw Këristëw. Mëni shiy niy gëzanëe na, ëntaa gha tëra ghalaa dzëmbë mbëzliy ghaa ishi ma. War yëmshi pë gha taa nighë mbëzliy gwanashi. ²² Ëntaa gha dzaa diva ta fë dëvëë dzëkën ndë, ta ghëra slëni ghëci kwa jipë mbëzliy nëw Yesëw ma. A pë gha dzaa naghamti nzëy tsa ci wëzë, ka gha gha ti. Sa nzana, mba'a pë gha tivë ndë tsëgha lë ghënëy, sa ka na mënti kwëma jikir na na, dzëkën gha dza naa zhëghakënvata. Ndëghwë të gha ghën tsa gha wëzë, mba'a gha mëniña ka ntsa dëwëw tsa.

²³ Ëntaa gha dzaa sa kwataka yam ngëri ma. Sa të gha tay jëw jëw, va hwër tsa gha va gaganja, nza gha mbëë kwëmavë gëna'a.

²⁴ Nihwëti mbëzliy, kar mëndiy nay jikir tsa mëni ghëshi bazhë bazhë, ya mëndi ghwëla ta basë ngwëwëë dzëkën shi. Na na nihwëtiy, war lay hwëm mëndi basanakëshi ngwëwë, ka tsa shi jikir civaa dzëti ngwëla. ²⁵ Ma na slëni wëzë na mëni mbëzliy, nza'jëw ka mëndiy sënata. Ya kala sënata mëndi kyanjwkyanjwëy, fëcahwëti na, ta sënata dza mbëzliy. Va tsëgha gëzanëe, përbë nzëy tsa ndë pë gha dzaa naghamti di, ka gha gha ti ndë ta slëni, pën.

6

¹ Ya nimaba mevivi kwa jipë mbëzliy nëw Yesëwëy, ë kë ghëshiy d'anjshi fëti wëzë kaa mbëzliy slëkëshi. Va nëghëtaa mëndi dzaa sawa slën tsa Hyala, ka ndërë shi bananshi ghwëm va kaa mbëzliy. ² Mba'a kë ndëë mava tsa ntsaa nëw kwal Hyalay, ëntaa mava dzaa ni, yëm yëm nza ghëy li sa nza ghëy ngwarmëmë mbë nëw Yesëw li, kë, kala di ma fëti va ntsa ci dikë tsa ma. War ë kë dzaa mëtsëhë ghëra slëni ci wëzë wëzë, sa nzanay, mbëzliy shi va dikë dikë ni na, a ghëshi banavë nëfer shi kaa Hyala kwërakwë, ka mëni kwëma wëzë na kaa mevivi shi diba. Bananshi kwëma va kaa mbëzliy, ka gëzanshi a ghëshi mëni tsëgha.

Mbëzliy ka bënëpë shi gëmgëm ni lë ka bënëpë shi slar ni

³ Mba'a kë tsahwëti ndë ghavë bënëpë nihwëti shiy kwëtishi kala kama ghëshi yëm lë na katanj na va kwëma banavëmmë Ndë slëkëmmë Yesëw

*Këristëw, zhini kala kama ghëshi yëm lë shi bënëni ghwëmmë kaa nihwëti mbëzliy kwa kwal Hyalay, ⁴ ghën tsa ciy këli tsava ndë gëmëy. Shi sënashi na tifaaw, gwa'a na va zëlghwë kë ghëpë, kala kërë ma li, war ka mëni miy lë mbëzliy ta nihwëti kwëmër ghëng'hën ghëng'hën. Ka kwëma ci va dza na, mba'a bëkë hër'hë, lë 'wanjë mba'a dëghar, mba'a zëzë kwëma gëmgëm naa dzëkën mbëzliy. ⁵ Ka ghëshi dza ki na, ka dzar lë ngërë ghëpë kwa kwëma kwa kwëma. Sa wana nza na tsëghay, sa nzana mëhërli jikir na sa mbë ghën shi, kala sënata na katanj na kwëma ghëshi ghwëla. Ma kë zëzë kwëma shiy, war mba'a pë ghwëmmë mbë nëw kwal Hyalay, ta kwëmavë gëna dza ghwëmmë, kë ghëshi.

⁶ Na katanj nay, ma ntsaa nëw kwal Hyalay, ndë shiy tsa tërënjw tsa na, war kama nëfë tsa ci mbë vëshi ta ni vë shiy. ⁷ A ghwëmmë sënay, dirëgëmëmë sëakë ghwëmmëë dzëti hid'i, kala shiy ta dëwë ghwëmmë. War njasa sëakë ghwëmmë vay, tsëgha dza ghwëmmëë zhiniy zhammë kala shiy ta dëwë ghwëmmë diba. ⁸ Ghënëzë tsëgha mba'a pë ghwëmmë kwëmavë shi zëmë, mba'a shiy paa dzëkën ghën tsa ghwëmmëy, mëk na niva të ghwëmmë. ⁹ Ma na mbëzliy di mënishu ka ka shiyëy, a *ndë jaka tsa Hyala dzaa ngëdëhwëshi ta mëni war shi sëkwa hwëtël tsa shi ti shi, kala mëni ma mëhërli ta shiy dzaa ladamti nzëy tsa shi, ka zamtishi. ¹⁰ Di gënanay, ghëng'hën ghëng'hën ka naa banakë *kwëma jikir na kaa ndë. Nihwëti mbëzliy d'anj zlay na nëw kwal Hyala sa di ghëshi gëna tërënjw. War ka sa ngërë'wë ghëshi va kwëma va mbë nëfer shi ki.

Pël mbë gëzanci kwa kërni kwëma kaa Timôte

¹¹ A na na gha gha ntsa Hyalay, ë pë ghaa ya ghën tsa gha va gëla ni tsëgha ni va shi jikir ni. Ë pë ghaa pëla mëniña ka ntsa slar tsa kwa kwëma Hyala, ë pë gha nëwvë kwal Hyala wëzë wëzë, gwanay pë gha banavë nëfë tsa gha kaa Hyala ya hwëmba. Di pë ghaa di mbëzliy gwanashi, ka së'wa kwëma, mba'a gha mëniña ka ntsa wëzë hwër tsa. ¹² A pë ghaa jihava ta nëw kwal tsa *Këristëw lë nëfë kwëtij. Ë pë ghaa fë ghën ta piy tsa këdi ma. Sa nzanay, a Hyala harvëna ta bënë piy tsa va ghala vëghwë tsa niy gëzëkëvëri gha va kwa kwëma mbëzliy d'anj, mba'a ghëshi sënay njasa banavë gha nëfë tsa gha kaa Këristëw. ¹³ Avee gëzanja kwa

kwøma Hyalaa ßanavøshi piy kaa shi tø ghwømø gwanashi, lø kwa kwøma Yesøw Køristøw tsaa gøzøkøvøri kwøma katarj na va kwa kwøma ngwømna Panjwøø Pilatø. ¹⁴ Di føti ta møni kwøma gøzøjee na møni nzø, ka zlata nahwøti gha mbø ya kwøtiŋ ma. Vantaa mbøzli zømø møtsøni gha lø kwøma jikir na. Tsøgha pø ghaa møni pa' føca dza Ndø sløkømmø Yesøw Køristøw zhøghøvaa zhikø. ¹⁵ Vici dza naa zhøghøvaa zhikøy, ge'i lø vøghwø tsa bøkøti Hyala dza naa nza. Hyala vay, a børci vøø dzøkøn shiy gwanashi, ghønzø na Hyala kwøtita, vø ghava tøfø miy dzøkøn mbøzli. Ghønzø møni na mazøø dzøkøn mezhihø gwanashi, zhini ghønzø sløkø mbøzliy sløkøpø. ¹⁶ Hyala va kwøtita na kwa va tø ghwømø. Pøtsa nzøyta na tiy, waj pi tsaa bamøpø tørøŋw na, kala mbø ndøø tsøhøy ti. Ndø tifa mba'a søøkøø nataw, ndø tifa mba'a dzaa nata difaw. Ø kø møndiy fal Hyala ghønzø sa nza shøndøkø vø lø børci ta kwa ndimndim jiji. *Amin.

¹⁷ A Timôte, ø pø ghaa gøzanshi kaa ka shiy tikø tø hidì, øntaa ghwøy dzaa møni føgø, ka køli ghøn, ghøy ghøy ka shiy na ghøy ki, pø ghwøy ma. Øntaa ghwøy dzaa føy ghøn ta gøna va ghwøy ta møntøŋwøy ghønzø ya namaßa kwøma ma, pø gha kaa ngøshi, sa nzanay, sønay ghøshi nda nza gøna shi va zataw. Wøzøßa dzøkøn Hyala kø ghøshiy fø ghøn tsa shi, ghønzø saa ßømmø shiy tørøŋw dalala, ta mbø ghwømmøø vøshi li shi. ¹⁸ Ø pø ghaa gøzanshi a ghøshi møni kwøma wøzø na, ka møni tørøŋw. Ø kø ghøshiy vøli lø gøna shi va, lø nøfø tsa wøzø tsa, ka tøhø kaa nihwøti mbøzli. ¹⁹ Mba'a kø ghøshi mønti tsøghay, shi vø shiy mbøløy ghøshi ta kwa kwøma tø pøtsa wøzø tsa dza shiy mbay ma yidøhwøshi. Ghalabay ta kwømavø piy tsa katarj tsa dza ghøshi.

²⁰ A Timôte ø pø gha køsøvø sløni fambøŋa Hyala na mbø døvø gha bekir døvø. Ø pø ghaa ndøghwø ghøn tsa gha va gøøzø kwøma gømgøm na va søøkø ma va Hyala. Ndøghwø ghøn tsa gha va mbøzliy ni va: A ghøy sønashi shiy, kø ghøshi, mbalaa dzørvø ka ghøshiy ßøni kaa mbøzli. ²¹ Ma gøzøjee kwøma va tsøghay, sa nø nihwøti mbøzli, a ghøy sønashi shiy, kø ghøshi, dzøghwa mbøøkø ghøshi zlay nøw kwal Hyala. Ava tifa kørayee, nza gha nza ki. Nza Hyala møntøŋwøy wøzø hwøt tsa nzø.

**Kwa baka zliya tsasli ti Pël
kaa
Timôte
Kwëma dza ghwëmmë
gha sënataa dzëkën zliya
na**

Zliya nay, kwa baka zliya tsasli ti Pël na kaa Timôte. Ghala pëtsa vay, ghëci kwa fërshina kwa baka sëda ci të hidfi ka Rëm na.

Të kwa kërni zliya nay, mbë gëzë na Pël dzëkën shiy kësay. Ghëciy, wëzë nëwhwë na kwal tsa Yesëw. Nana kiy, mbëzli dënj zlay na kwëtiy, ghëci na, aa sënay ndëkwë nzee ta mëti, kë. Na gëzanci na kaa Timôte nza ghëci sëakë ta kwëmày mëtsë ci li tanjanj (vëh 4:6-22).

Zliya naa kwa kërni mbë zliyahy tsaslëhwë Pël gwa'a gwa'a.

Avanay njasa nëwva kwëma mbë zliya na:

Vëh 1:3 pa' të vëh 2:1-13 Pël mëni 'wësa kaa Hyala ta dfi tsa Timôte lë ta bë tsa banavë na nëfë tsa ci kaa Yesëw. Dzëghwa na diba ka gëzanci kaa Timôte a ghëci garëy jarjar kwa kwal Hyala ya mbë ngëra'wë, nza ghëci jihëvaa dzëmbë gëzë kwëma Hyala katanj na.

Vëh 2:14 pa' të vëh 4:1-5 Pël gëzanci kaa Timôte a ghëci ndëghwë ghën tsa ci va mbëzliy pala ghëpëhi gëmgëm ni va këati ma mbëzli kwa kwal Hyala, kala dzar ma kwa mbëzliy bëni shi dzërvë va kaa mbëzli. Zhini na ka gëzanci a ghëci nëw sëabë Pël, ka garëy wëzë wëzë të kwëma bënivë na va ghëci jëwëy.

Vëh 4:6-22 Pël gëzë kwëmaa dzëkën slëni ci mënëhwë na, zhini ka mëni 'wësa ghëci kaa Ndë slëkëpë sa këätiti na.

Pël sëkwë Timôte

¹ Yën tsasli na zliya na, yën yën Pël, ntsa tarëvë Hyala ta nza ka ndë kwal tsa Yesëw *Këristëw, ta gëzë kwëma kaa mbëzliy dzëkën piy tsaa gëzëkë Hyala bänshi sëvëri mbë jakëva tsa shi lë Yesëw Këristëw. ² Kaa ngënjä gha Timôte tsaslee zliya na. Gha gha zëghwëe ditée tërënjw. Mëntänja wëzë hwër tsa nza Didi Hyala, ghëshi lë Ndë slëkëmmë Yesëw Këristëw, mba'a ghëshi zhëhwërti zhëhwër të gha,

zhini mba'a ghëshi ndänja zërkë mbë nzëy tsa gha.

Pël mëtsahanci bërçi kaa Timôte

³ 'Wësa në ya kaa Hyala ghërantee va slëni lë nëfë tsee dëwdfew, njasa niy mënëhwë jijihira va. Mbë mananta 'wësa kee nza të gha. Ya hwëmba cë'wëe Hyalay, war mbë cë'wë kee nzaa dzëkën gha, havëghwë lë hëvir gwa'a. ⁴ Ka za ghën tsee ta wahë niy wahëhwë gha va të ya ghala vëghwë tsaa madëe va ta dzaraw. Tërënjw mawtee zhiniy nanja, ta mbë nëfë tsee vëshiy. ⁵ Ka za ghën tsee difa ta nëfë tsa gha va banavë gha gwanay kaa Yesëw *Këristëwëw. Ma kwatanj, përbä këhënjä Lëwizë banavë na nëfë tsa nze kaa ngëci, zhën mënjä 'Wënisë. E sënay, gha kwërakwë kiy, a gha banavë nëfë tsa gha gwanay kaa Yesëw. ⁶ Va tsëgha gëzänjее өntaa ghën tsa gha zay, ë pë ghaa jihëva ta ghëra slëni Hyala lë vëli vëlitënjä *Safë tsa Hyala. Ghala vëghwë tsaa fakënjëe va dëvë ndänja Hyala bërçi va. ⁷ A na Safë tsa nze va ndammë Hyalay, Safë tsaa mënimmë hwëlikwë naw, bërçi naa bëmmë, ta mbë ghwëmmë ghëranta slëni kaa Hyala, ka bëmmë bërçi ta mbë ghwëmmë dfi nihwëti mbëzli, lë ta sënay kësë ghën tsa ghwëmmë wëzë wëzë.

⁸ Ghënzë tsëgha kiy, өntaa gha ha'wë lë gëzë kwëmaa dzëkën Ndë slëkëmmë kaa mbëzli ma. өntaa gha ha'wë difa ya tsëgha nzee kwa fërshina ta kwëma Yesëw ma. ө pë ghaa sa ngëra'wë të mbërkë ta kwëma wëzë na va, njasa see tsa kwërakwë. ө pë ghaa sa ngëra'wë lë bërçi ndänja Hyala va. ⁹ Hyala vay, ghënzë mbëlittëmmë na, zhini ghënzë harvëmmë, ta mbë ghwëmmë mënimmë ka mbëzli nze. Ma difay, mbëlittëmmë na të slëni mënti ghëmmë wëzë naw. Sa nzana tsëgha ghënzë dfi mbëlittëmmë na, sa dfi na mëntëmmë wëzë hwër tsa nze. Ghala hidfi ghwëla ta ghava tarëkë na mënimmë wëzë hwër tsa va të mbërkë slëni dza Yesëw Këristëw ta mëni. ¹⁰ Nana kiy, a wëzë hwër tsaa niy tarëkë Hyala va mëni kaa mbëzli cikëvëriyay dzëti ngwëla bazhë bazhë. Sa nzana mba'a Ndë mbëlittëmmë Yesëw Këristëw sëakëy dzëti hidfi, mba'a 'wëshamti bërçi mëti. Sëvëri mbë kwëma mënti na va tsëghay, ë dfi naa cimmë, mba'a pë ghwëmmë zëbavë kwëma wëzë na vay, ta kwëmavë piy tsaa këdi ma dza ghwëmmë.

¹¹ Hyala fëyra na ka ndë kwal tsa nze, ta gëzänshi kwëma wëzë na va kaa *mbëzliy

1:1 1:1 1Tim 2:7   1:2 1:2 Timôte: 1Tim 1:2; 1Kwër 4:17   1:3 1:3 Flp 3:5; 1Tim 1:5   1:5 1:5 SlëniKY 16:1

1:6 1:6 1Tim 4:14   1:7 1:7 Rm 8:15   1:8 1:8 2:9; Rm 1:16   1:9 1:9 Ef 2:8-9; Tit 3:5   1:10 1:10 Zhj 1:14;
Tit 3:6; piy lë mëti: 1Kwër 15:20, 55, 57; Ebr 2:14-15   1:11 1:11 1Tim 2:7

kamaa ka Zhëwifë lë ta ßananshi. ¹² Të mbërkë kwëma va nzee mbë sa ngëra'wë sënzënva kwa fërshina. Ya tsëgha nze kiy, ka hazlënee va ngëra'wë tsa va tepëw, sa nzanay e ßanavë nëfë tsee kaa Yesëw, mba'ëe sënay, mbë nëfë tsee na, a bërci vë ta ndëghwëti slëni ci va ndara na pa' fëca vici dza naa zhëghëvaa sëäkë ta sla ngwëwëë dzëkën mbëzli, pën.

¹³ Ma kwëma katan na va gëzänja yay, gëzänshi kaa nihwëti mbëzli war njasa favë gha va vëya. Gha mbë gëzänshiy, ði të gha mbëzli. Mba'a gha ßanavë nëfë tsa gha gwanay kaa Yesëw Këristëw. Ma bërci ka ghwëmmë vaa kwënavë ta mëni tsëghay, sa nza ghwëmmë jakëjakë lë Yesëw Këristëw na. ¹⁴ A pë gha kësävë kwëma wëzë na va ndänja Hyala bekir dävë. Safë tsa Hyala va fambë na mbë nefer ghwëmmë dza naa këtinja ta kësë nzë.

¹⁵ A gha sënay, a mbëzliy nëw Yesëw të hidfi ka Azëy zlara gwanashi. Mbë shi na kar Fizhel ghëshi lë Ermëwzhen. ¹⁶ Ma na 'Wëneshifër na nacyi, mbë dëpëra nëfë tsee ka naa nza ya hwëmba. Kar naa ha'wë ta dzëvëghee kwa kwëma mbëzli ya tsëgha nzee kwa fërshinaw. ð cë'wëe Ndë slëkëmmë a ghëci mananatishi wëzë hwër kaa mbëzli këghi tsa ci gwa'a. ¹⁷ War sa sëäkëy na tikëë dzëmbë mëlmë Rëmëy, tërënjw pëlahwë na pëtsa nzee ti wëzë, dza na mba'a kësara. ¹⁸ A Timëte, a gha sënay kwërakwë njasa këtëhwëra na, ghala pëtsaa nzee va mbë mëlmë Efesë. ð cë'wëe Ndë slëkëmmë, a ghëci mananati wëzë hwër tsa ci, fëca vici dza naa sëäkë ta mëni ngwëwëë dzëkën mbëzli.

2

Ndë ghëra slëni tsa Yesëw *Këristëw lë nëfë kwëtinj

¹ Na na ghay zëghwëe Timëtëyey, a pë ghaa së'wa kwëma mbë slëni gha. Wëzë hwër tsa Hyala va ndammë na mbë jakëva lë Yesëw Këristëw dza naa ndänja bërci ta mëni nzë. ² Kwëma Hyalaa niy favë gha va sëvëri mbë niy tsee, yën mbë gëzänshi kaa mbëzli ðänëy, bëvë kwëma va, a gha ßanavëshi mbë dävë shi kaa mbëzli katan ni gar mbay ghëshiy ßananshi kaa nihwëti mbëzli kwërakwë.

³ Mba'a kë ngëra'wë kësänja të mbërkë kwëma Yesëw Këristëwëy, ë pë gha dzaa sa, njasa ka nihwëti mbëzli vaa sa. Së'wa mbë slëni Këristëw njasa ka ndë sawji vaa së'wa mbë mbëz. ⁴ Mba'a kë ndë

sawji mbë mbëzëy, wëzë wëzë ka naa ghëra slëni ci, ta tëßanci kaa ntsa ci dikë tsa. Kar naa kësëlimbë ghën mbë mëni shi mëni mbëzli gëmshiy ni dzar mbë mëlmëw, tsëgha na lë gha kwërakwë ki. ⁵ A gha sënay ßa, mba'a kë ndë pëhëtëvay ta kësli bali ta gwëramti, mba'a kë kala kësli lë kwal njasa ði mëndiy, ka dza mëndiy wanaghë zhëmë ciw. ⁶ Ndë za tsaahwë ngëra'wë dalala mbë zay, përbä ghëci ka naa kwënavë na ci bëla mbë shi zati na va kwërakwë. ⁷ Tëkë të gha wëzëë dzëkën kwëma gëzänëe va. Mba'a pë ghaa tëkë kwëmaa dzëkënyë, a Ntsaa slëkëmmë taa ndänja mëhërli wëzë na ta sënata kwëma ði kwëma va gëzë gwa'a.

⁸ Zëzëtiy dzëkën Yesëw Këristëw, ntsa mbë hwëhwë tsa maza *Davitë. Sa pëesli mëndiy, dza na mba'a satiy mbë mëti njasa gëzëkë kwëma wëzë na va. Ghënzë na kwëma wëzë na va gëzëe kaa mbëzli. ⁹ War të mbërkë ti kee sa ngëra'wë. Mba'a mëndi tsaghwara kwa dënjw nja ndë yidfi kwëma. Ya tsëgha tsaghwara mëndi kwa dënjwëy, ma na kwëma Hyala na, ndë tifa ka mbay tsaghwa kwa dënjwëw. War mbë mëtsëhë gëzë nzë dza nihwëti mbëzliy nza kwa kwëma kwa kwëma. ¹⁰ Ava va tsëgha së'wëe sa ngëra'wë ghënghën ghënghën. Tawa së'wëe ngëra'wë tsa va kiy, sa dëe nihwëti mbëzli tsëhavë Hyalaa mbëlishi mbë Yesëw Këristëw kwërakwë. Ta dza ghëshiy nzyëshiy të pëtsa gwëmati Hyala mbë mazë tsa ndë shëndökë tsa më ghwëmë pa' kwa ndimndim. ¹¹ Tsëgha dza ghaa së'wa kwërakwë ki, sa nzana kwëma dzee na ta gëzëy, kwëma katan katan na na:

Mba'a pë ghwëmmë bëkwëmmë lë Këristëwëy,

ta piy dza ghwëmmë li kwërakwë.

¹² Mba'a pë ghwëmmë garëmmë jarjar të kwëma Hyala

ya mbë ngëra'wëy,

ta mëni mazë dza ghwëmmë li kwërakwë.

Mba'a pë ghwëmmë ni sënay tsava ndë ghëyëw pë ghwëmmëy,

ta gëzë dza na, sënashi nini mbëzli yaw,

kë kaa ngëmmë kwërakwë.

¹³ Mba'a pë ghwëmmë zhëghanavë hwëm kaa kwëma ciy,

na naci na, ka dza naa zhëghë hwëm kaa kwëma ciw.

Sa nzanay, ka mbay naa zhiniy vëraslëti vëraslë kaa ghën tsa ciw.

Njasa ka ndë ghëra slëni nzë, ka na tëßanta kaa Hyala

¹⁴ Zazanshi tɔ gha kwɔma gɔzɔkɔŋee va kaa mbɔzli nɔw kwal Hyala. Ma nza ghɔshi tɔkɔɔ dzɔkɔn. Gɔzanshi wɔzɔ lɔ slɔn tsa Hyala: Ka hɔ hɔrɔva ghwɔy ta kwemer ghɔnghɔn ghɔnghɔn ni ma, pɔ gha kaa ngɔshi. Sa nzanay, gɔla ni tsɔgha ni va shiy na, ka dza ghɔshiy kɔtiti ndɔ ya jɔw nzɔw. War ɔ na na dza ghɔshiy yidivɔri nefer mbɔzliy fafashi gwa'a tsɔgha. ¹⁵ Ta na tsa gha ghɔnɔy, ɔ pɔ ghaa jihɔva, nza shi mɔni gha tɔbɔ kwa kwɔma Hyala. ɔ pɔ gha mɔniya ka ndɔ ghɔra slɔni tsa kama shi ha'wɔ ha'wɔ ni mbɔ slɔni ci kwa kwɔma Hyala, saa canshi kwɔma katanj na lɔ kwal tsa nzɔ kaa mbɔzli. ¹⁶ Ma na kwemer gɔmshi ni va tɔbɔ ma va Hyalay, ka i miy tsa gha ghaa dzɔmbɔ shi ma.

Sa nzana, mbɔzliy gɔzɔ gɔla shi tsɔgha ni vay, sahɔ sahɔ na, mbɔrɔkɔ dza ghɔshiy zlay kwal Hyala. ¹⁷ Ma kwɔma shi va dibay, ɔ naa zɔliva dzar mbɔ mbɔzli nja zhi danwazha tsaa nza va tɔ ndɔ kala kɔdi ma. Mbɔ gɔla mbɔzli ka bananshi *kwɔma jikir na va kaa mbɔzli na kar Himene ghɔshi lɔ Filetɔ. ¹⁸ Ma mbɔzli vay, ka bananshi kwɔma katanj na ghɔshi kaa mbɔzliw, war dzɔrvaa na bananshi ghɔshi kaa mbɔzli. Ma kɔ ghɔshiy: A Hyala zhanakati mbɔzli mbɔ mɔti mbɔradzɔta, kɔ ghɔshi. Dza ghɔshi mba'a ghɔshi sɔvɔri mɔhɔrli nihwɔti mbɔzli lɔ kwɔma shi va, mba'a niva zlay nɔw kwal Hyala sɔnzɔnva. ¹⁹ Ya tsɔgha nzɔ kiy, na katanj na kwɔma Hyala na ka zhɔghɔva naw. Ghala mbɔ lɔ sɔda ciki tsaa nzɔyta va bɔlbɔlɔw. A mɔndi tsaslatiy dzɔti sɔda ciki tsa va: «A Ndɔ slɔkɔpɔ sɔnashi nici mbɔzli» kɔ mɔndi. Zhini ba na: «Ntsaa ni, ntsa Ndɔ slɔkɔpɔ *Kɔristɔw nzee kɔy, ɔ kɔ zɔta mɔni kwɔma jikir na» kɔ mɔndi.

²⁰ A ghwɔmmɔ sɔnay, mbɔ ciki tsa ndɔ shiyɔy, ghɔnghɔn ghɔnghɔn na shiy mbɔba, tifa kwekwer mɔntim tɔ tsahi mbɔzɔ, tifa kwekwer 'yesler, tifa kwekwer gagahi, tifa hɔlepipi, dza ghaa kɔsashi. Ni wɔzɔ wɔzɔ ni vay, fɔca nza makwaghwa tifa ka mɔndiy bɔshiy sɔvɔri. Ma nihwɔti va na, ta zɔmɔ shi zɔmɔ kɔghi va hwɔm na slɔni shi. ²¹ Tsɔgha na lɔ ghwɔmmɔ kwɔrakwɔ. Mba'a kɔ ndɔ zɔta mɔni kwɔma jikir na njasa gɔzee vay, nja kwakwa tsa mɔntim va tɔ tsahi mbɔzɔ ka mɔndiy bɔɔ sɔvɔri war ta makwaghwa dza naa nza. Ma ntsa vay, sa Hyala dza naa nza, ta bɔvɔ dza Hyala ta slɔni nzɔ. Ghɔciy, ya ta namaba

slɔni wɔzɔ na gwa'a na, war yɔ ka naa ni.

²² ɔ gɔzanjɔ, ɔntaa gha mɔmɔni gɔla shi di nihwɔti gwɔla va mɔni gɔmgɔm ni ma. Tsarakɔ pɔ gha zlay kwal tsa gɔla shi tsɔgha ni va. Lɔ kwal tsa nzɔ pɔ ghaa nɔw kwɔma, ya namaba nzɔ. Kɔsɔvɔ kwɔma Yesɔw Kɔristɔw, banava nɔfɔ tsa gha wɔzɔ wɔzɔ. ɔ pɔ ghaa di nihwɔti mbɔzli, ka nzɔy lɔ zɔrkɔ kwa jipɔ tsa ghwɔy lɔ mbɔzli nza nɔfɔ tsa shi dɔwdfɔw, mbɔzliy cɔ'wɔ Ndɔ slɔkɔpɔ. ²³ Ma na ghɔpɔhi kama ghɔn va ti shiy, ka i miy tsa gha ghaa dzɔmbɔ shi ma. A gha sɔnay, gɔla ghɔpɔhi tsɔgha ni vay, war lɔ miy ka ghɔshiy kɔrkɔva. ²⁴ Ta na ndɔ ghɔra slɔni kaa Ndɔ slɔkɔpɔy, ka tɔbɔ na ghɔciy mɔni miy lɔ mbɔzliw. Na naciy, war wɔzɔ tɔbɔ na ghɔciy mananshi kaa mbɔzli gwanashi. Ka bananshi shiy kaa mbɔzli lɔ mɔhɔrli, mba'a sɔnay sɔ'wa kwɔma shi. ²⁵ Ya ɔ nza mbɔzli tifa kala di zɔlɔba kwɔma ciy, mba'a sɔnay bananshi shiy lɔ mɔhɔrli. Nda nza Hyala ghavɔɔ kɔtitiishi, mba'a ghɔshi zhɔghanti nzɔy tsa shi, ta sɔnata na katanj na kwɔma. ²⁶ Ya tsɔgha kɔsɔsɔtishi *ndɔ jaka tsa Hyala nja kwa zhɔva, ka mananci kwɔma di na ghɔshiy, a mɔhɔrli shi wɔzɔ na taa zhɔkɔta bɔrkee, ta mbɔ ghɔshiy mbɔlishi sɔvɔri mbɔ dɔvɔ ci.

3

Shiy dzaa mɔniva hidi ndɔkwɔ ta kɔrɔ

¹ A zɔghwee Timɔte, fɔ tɔ gha ghen wɔzɔ ta kwɔma dɛe na gɔzanja tikɔ: Ge'i lɔ kwa kɔrni vaghwɔy, vɔghwɔ tsa 'yah'yahɔ tsa dza naa nza. ² Sa dza naa nza ghalabay, war tsa shi ghen dza mbɔzliy di, ka mɔni mɔtsɔ tɔrɔnjw ta gɔna, ka vɔshi, ka kɔli ghen tsa shi, ka tsɔrɔvɔ Hyala, ka dza mbɔzliy di fɔti va mbɔzliy yakɔshiw, ka ghɔshi dzay, kala mɔni ma 'wɔsa kaa mbɔzliy kɔtitiishi, ka dza ghɔshiy ha'wɔ tɔ shiy dzar kwa bɔla Hyalaw. ³ Mbɔzli va dibay, jikir dza hwɔr tsa shiy nza, ka dza hwɔr tsa shiy zhanashi ta ndɔw. War ɔ dza ghɔshiy tsɔhtsɔhɔ dzɔkɔn nihwɔti mbɔzli, ghwampa ghwampashi dza ghɔshiy mɔni shiy, ka ndɔrɔm lɔ mbɔzli. Ka dza ghɔshiy di mɔni wɔzɔw. ⁴ Ka nga dafa ta nihwɔti mbɔzli dza ghɔshiy nza, ka mɔni war kwɔma kama ghen ti, ka kɔli ghen tsa shi tɔrɔnjw. Na nashiy, shiy tɔfanshi dza ghɔshiy di mɔni, kala di ma Hyala. ⁵ Ka ghɔshi dzay, mba'a ghɔshi mɔnti ghen tsa shi nja ka nɔw Hyala, kala zɔlɔba ma na katanj na kwɔmaa dzaa banashi bɔrci kwa kwal Hyala tsa va.

2:15 2:15 1Tim 1:10

2:16 2:16 1Tim 1:4

2:17 2:17 Himene: 1Tim 1:20

2:19 2:19 Bɔla 16:5; Zhj 10:14

2:20 2:20 Rm 9:21

2:21 2:21 3:17

2:22 2:22 1Tim 6:11

2:23 2:23 2:16

2:24 2:24 1Tim 3:3; Tit 2:7-8

2:25 2:25-26 1Tim 2:4

3:1 3:1 1Tim 4:1; 2Pi 3:3; 1Zhj 2:18; Zhɔwdɔ 18

3:2 3:2-4 Gal 5:19-21

3:5 3:5 Mt

7:15, 21; Rm 2:19-20; Tit 1:16

3:6 3:6 Tit 1:11

Gëla mbözli vay, kërakë pë gha zlay kwal tsa shi. ⁶ Nihwëti mbözli mbë mbözli vay, ë ka ghëshiy dzakë ghi tsa mbözli ka dzaa ngëdï mi'i daw daw bërci ni kësashi ghëshi këyba, ta mbë mi'i vaa bëvë kwëma shi va tsëgha. Mi'i vay, ka mëni *kwëma jikir naa ghëshi tërënjw, ka mëni kwëma dï vëgha shi. ⁷ Mbë dï bënivë shiy mi'i va na, daw mëhërli shi ta sënata na katan na kwëma. ⁸ Gëla mbözli vay, mbazaa nga ghëshi lë kwëma Hyala njasaa niy mëni kar Zhanesë va ghëshi lë Zhambëresë mbëradzë, * kala zläba ma kwëma Mëyizë. Na nashiy, yidï yidï na mëhërli shi. Banavë nëfë tsa shi ghëshi katan katan kaa Yesëwëw. ⁹ Ka dza ghëshiy dzavë dza kërakë lë na shi va slëniw, sa dza naa nzay, daj dza mbözliy fëti ghën ta slëni shi va kama ghën ti, njasa niy fëtim va ghën ta slëni kar Zhanesë va kama ghën ti ghëshi lë Zhambëresë mbëradzë.

Kwëmaa zëzë dzëkën ya hwëmba

¹⁰ Ta na tsa gha ghëny Timôteyey, gwa'a gwa'a sënashi gha shi bananshee kaa mbözli. Gwa'a naghanti gha ya nzëy tsee kwa kwal Hyala. A gha sënata kwëma dëe mbë slëni ghëree. A gha sënay ya njasa banavee nëfë tsee kaa Yesëw, ya njasa së'wee kwëma gwa'a. A gha sënay dëba njasa dëe mbözli, njasa kësëvëe kwal Hyala wëzë. ¹¹ A gha sënay njasa sahwëmra mbözli ngëra'wë dëba. A gha sënata kwëmaa sëekë kënee mbë mëlmë Antiyëshë, lë mbë mëlmë lkëniyëm, mba'a mbë mëlmë Listër gwa'a. Na katan nay, tërënjw samiyrä ghëshi ngëra'wë. Lëy hwëm shi va kiy, a Ndë slëkëpë mbëlikëvërida mbë ngëra'wer va gwanashi. ¹² Ta na nava na katan nay, ya va ntsaa dï nëw kwal Hyala wëzë njasa tëbë na, të sa nzee ntsa Yesëw *Këristëw këy, ta sancï ngëra'wë dza mbözli. ¹³ Ma na mbözliy kësëvë war mëni jikir tsa shi, lë slasla dzërvë shi na shiy, war ë dza ghëshiy dza kwa kwëma kwa kwëma lë kwëma shi gëmgëm na. War ka ngëdïshi *ndë jaka tsa Hyala, ka ngëdï nihwëti mbözli ghëshi kwërakwë.

¹⁴ Na na ghay Timôteyey, ë pë gha garënja të shi bënivë gha va wëzë, sënashi gha ka shi katan ni, lë nëfë tsa gha gwanay. Sa nzanay, a gha sënay gëla ntsa bënivë

gha va shi va vë wëzë. ¹⁵ Kësëvëshi wëzë, sa nzanay, ghala ghaa zëghwënja sënata gha kwëma mbë Zliya Hyala. Kwëma mbë vay, ghënzë dza naa citënja kwal tsa sënata kwëma, ta mbë Hyalaa mbëlëtënja, sa banavë gha nëfë tsa gha kaa Yesëw Këristëw. ¹⁶ Gwanata kwëmaa tsaslita mbë Zliya Hyalay, kwëmaa sëekë va Hyala na, na tsasliti mëndi. Zliya vay, wëzë na ta bënimme kwëma katan na. Mba'a pë ghwëmmë mënti *kwëma jikir nay, ka cimmë ghënzë, zhini ka zhëghëmmë zhëghwa kwal tsa wëzë tsa, ka bënimme mëni slëni njasa dï Hyala. ¹⁷ Sa mëni kwëma Hyala va tsëghay, ta mbë ntsa Hyalaa nza gwëma gwëma mba'a kwëmavë shiy dzaa këti ta mëni slëni wëzë na gwanata.

4

¹ Æ cë'wënjëe mbë slën tsa Hyala lë mbë slën tsa Yesëw Këristëw a gha gëzë kwëma Hyala kaa mbözli. Æ cë'wënjëe të mbërkë sëekë tsa Yesëw Këristëw ta sla ngwävë dzëkën mbözli të ghwëmëshi ni lë ni bëkwë bëkwë ni, ghëci saa dza va ta sëekë ta slëkë mbözli, ² gëzënjëe, ë pë ghaa gëzë kwëma Hyala kaa mbözli, ka jihëvaa dzëmbë gëzë nzë. War ë pë ghaa gëzanshi. Ya ghala vëghwë tsa dï mbözli fa nzë, va ghala vëghwë tsa dï ma ghëshi favë gwa'a. Mba'a kë mbözliy mëni *kwëma jikir nay, ë pë ghaa nabëshi, ka gëzanshi a ghëshi zlata mëni nzë. Æ pë ghaa mëtsahanshi bërci ta mëni na wëzë na kwëma. Gha mbë bananshi kwëma Hyalay, ë pë ghaa së'wa kwëma. ³ Sa nzanay, a tsahwëti vëghwë dzaa sëekëy, vëghwë tsa vay, ka dza mbözliy dï favë na katan na kwëma mëndiy bananshiw. War kwëma dï vëgha shi dza ghëshiy mëni. Ka ghëshi dza na, tsëha' ghëshi tsëhavë mbözliy bënipë shiy tëbanshi. ⁴ Ka dza ghëshiy dï fa na katan na kwëmaa dzëghwa slëmë shiw. Mbërkë dza ghëshiy zlata na katan na kwëma, ka dzashi ta fafa kwëma jiji.

⁵ Na na ghay Timôteyey, gwëmavë ndëghwë ghën tsa gha wëzë, mbë shiy gwanashi kwa kwëma Hyala. Æ pë ghaa së'wa ngëra'wë tsa dzëkën gha. Gëzanshi Yëwën kwëma wëzë na kaa mbözli. Wëzë wëzë pë ghaa mëni slëni ndarja Hyala mbë dëvë gha ta mëni nzë.

3:8 3:8 Sëvëri 7:11, 22; 8:3, 14; 1Tim 6:4-5 * **3:8** 3:8 Kar Zhanesë lë Zhambëresë tsa vay, slëndëmerëy niy fanati ka Zhëwifë kaa ka dëfalëwë niy nga mbaza va lë Mëyizë të hidï Ezhipëtë na ghëshi (Sëvëri vëh 7:11-12). **3:10** 3:10 Rm 16:24; 1Tim 1:5 **3:11** 3:11 SlëniKY 13:50; 14:5; 14:19; sa ngëra'wë: Cem 34:20; 2Kwër 11:23-29 **3:12** 3:12 Mt 16:24; Zhj 15:20; SlëniKY 14:22; 1Tes 3:3 **3:14** 3:14 2:2; 1Tim 1:10 **3:15** 3:15-16 Zhj 5:39; Rm 15:4; 1Tim 4:13; 2Pi 1:21 **3:17** 3:17 2:21 **4:1** 4:1 SlëniKY 10:42; 2Kwër 5:10; 1Pi 4:5 **4:2** 4:2 SlëniKY 20:20, 31; Tit 1:13 **4:3** 4:3 1Tim 1:10; 4:1 **4:4** 4:4 1Tim 1:4 **4:6** 4:6 Flp 2:17; 2Pi 1:14 **4:7** 4:7-8 1Kwër 9:24-25; Flp 3:12-14; 1Tim 1:18

⁶ Ta na tsee ghənəy, ndal tərə vəghwə tsee ta mətiw. Nja shi ka mēndi vaa dza ta ta Hyala li shi nzee. ⁷ Wəzə wəzə ghərantee slēni kaa Yesəw Kəristəw, ghala mbə ghəy lə ntsaa mbəzəti mbəz tsa wəzə tsa vaw. E kərkamti slēni ndara Hyala ta mēni nze, nja ntsaa kədfamti kəsli bali ci va nzee. E nəwti kwal Hyala pa' tē pətsa kərəkə na kala zhəghanavə hwəmee. ⁸ E sənay nanay, mbə ndəghəra na zhəmee va Hyala mē ghwəmē, sa nzana mba'ee mənira ka ntsa slar tsa. Ndə sləkəmmə tsaa mēni ngwəvə va lə kwal tsa nzy, ghəci dza naa bəra zhəmə va. Fəca dza naa səkəkə ta mēni ngwəvəwə dzəkən mbəzli dza naa bəra. War kaa ngəra dza naa bəra zhəmə va kwətiraw, ya wa ntsaa ndəghə vəghwə səkəkə tsa Kəristəw lə nəfə kwətīnjəy, ta banavə dza na kwərakwə.

Pəl har Timôte, ta səkəkə dzəvəgha

⁹ A zəghwee Timôte, ə pə ghaa diva ta səkəkə tikəkə dzəvəghee kyanjwkyanjw. ¹⁰ Sa nzanay, a Demasə zlara mba'a dzay dzəmbə məlmə Tesalənikə, sa dī na shi tē hidī. Ma Kəresənə naci na, mba'a dzay dzəti hidī ka Galatə, mba'a Titə dzay dzəti hidī ka Dalmati. ¹¹ Kwataka Ləwka na saa tərmbə vəghee tikə gwa'a tsəgha. Fəca ka gha madfiy səkəkəy, pəməkəvə tē gha Markə kwasəbə gha. Sa nzanay, ta kəətītərə dza naa dza tikə mbə slənee. ¹² Na na Tishikəy, e ghwənay tsavaa dzəmbə məlmə Efesə. ¹³ Ghaa səkəkəy, tsəhənjə tē gha mbə məlmə Tərəwasə, nza gha dzakə ghi tsa Karpəsə bəvərə kwəban tasli tsee kəyba. Bəvə tē gha Zliyahī kwəma Hyala dība, gaw ni ka hwəta va na ni gwəree dī.

¹⁴ Alekəsandərə ndə pəsli tsa vay, tərənjw məntərə na *kwəma jikir na tikə. Ndə sləkəmmə dza naa wanci zhəmə kwəma ci va jikir na. ¹⁵ Ya gha ciy, ndəghwə tē gha ghən tsa gha və, nəghətaa ghəci məntərə kwəma jikir na kwərakwə. Sa nzanay, ka dī naa favə shi bəni ghəy va kaa mbəzli ya jəw tsətsəw.

¹⁶ Fəca ghee garə kwa kwəma mbəzli tē ngwəvə, ta gəzə kwəma kən ghən tsee səvəriy, ndə tība mba'a niy kəətəhwəraw. Mbəzli gwanashi niy zlara na kwətira. Ə cə'wee Hyala a ghənzə pəlashi kwa hwər nze. ¹⁷ Ya tsəgha niy zlara mēndi talay, niy zlara Ndə sləkəpəw. Aa niy kəətītərə, mba'a ndara bərçi, ta mbayee gəzanshi kwəma ci kaa mbəzli kwa pətsa kəray

na, kala hazləni mbə nəfə tsee ya jəw nze. Danj *mbəzliy kamaa ka Zhəwifə favə kwəma Hyala fəcava. Ava tsəgha kəətītərə Ndə sləkəpə, mba'ee mbəlira va dzəghwa miy zhəl. ¹⁸ Ya namafa kwəma jikir na səkəkə naa dzəkən yay, e sənay ta mbəlantərə dza Ndə sləkəpə və. Ta ndəghwətərə dza na ta mbayee tsəhərə mē ghwəmə tē pətsa sləkə na. Ə pə ghwəmməwə fal dikə tsa Hyala ya hwəmba. *Amin.

Pəl kərni zliya ci lə səkəkə nihwəti mbəzli

¹⁹ Kwa kərni kwəma dēe gəzənjə kiy Timəteyey, ə dēe ghaa səkəwətərə Pərishil ghəshi lə zata Akilasə, mba'a gha səkəwətərə mbəzli kəghi tsa 'Wənesifər kwərakwə. ²⁰ Erastəy, mbə məlmə Kwərintə nzyəy na, na na Tərəfim na mba'ee zlay mbə məlmə Miletə sa nzana gwərapəy ghəci niy nza. ²¹ Na na ghay, ə pə ghaa diva ta səkəkə tikə kyanjwkyanjw, ka vəghwə tasli səkəkə. Mbə səkəwənjə na kar Ewbələsə, lə Pəwdesə, mba'a Linəwsə, mba'a Kwələwdiya. Zhini mbə səkəwənjə ngwərməhimmə mbə nəw Yesəw tikə gwanashi.

²² Nana kiy Timəteyey, nza gha nza, ndəghwətərə Ndə sləkəpə, mba'a məntərənjwəy wəzə hwər tsa ci gwananjwəy. Tība kərayee, nza gha nza ki.

4:10 4:10 Flp 2:21; Demasə: Kwəl 4:14; Flm 24; 1Zhj 2:15; Titə: 2Kwər 2:13 **4:11** 4:11 Ləwka: Kwəl 4:14; Marke: Kwəl 4:10 **4:12** 4:12 Tishikə: Kwəl 4:7-8 **4:13** 4:13 SləniKY 20:6 **4:14** 4:14 Mt 16:27; Alekəsandərə: 1Tim 1:20 **4:16** 4:16 1:15 **4:17** 4:17 Dani 6:21; Cem 22:22; SləniKY 1:8; 23:11 **4:18** 4:18 2Kwər 1:10; Flp 1:19-20 **4:19** 4:19 Akilasə lə Pərishil: SləniKY 18:2; 'Wənesifər: 2Tim 1:16-17 **4:20** 4:20 Eraste: SləniKY 19:22; Rm 16:23; Tərəfim: SləniKY 21:29 **4:22** 4:22 Gal 6:18

Zliya tsaslati Pøl kaa Titø Kwøma dza ghwømmø gha sənataa dzəkən zliya na

Ma kə nihwəti mbəzliy, ghala pətsaa tsasli Pøl zliya nay, mēndi pəlikəmə kwa fərshina tə hidfi ka Rēm, ghəci mbə təwrə dzar mbə məlməhi ghəngħən ghəngħən na, kə ghəshi (vəh 1:5 lə 3:12).

Kaa Titø tsasli Pøl zliya na. Ma Titø nacyi, ntsaa nəw kwal tsa Yesəw na, mbə hwəhwə tsa ka Gərekə ghəci (nighəm mbə Galatə 2:3). Aa niy pəhəhwə Pøl mbə dza ta wə ghəngħən ghəngħən. Mba'a mənuy ka ntsaa kəti mbə sləni ci (nighəm mbə 2 Kwərintə 7:6-16).

Avanay njasa nəwva kwøma mbə zliya na:

Vəh 1 Ma ghala pətsaa tsasli Pøl zliya nay, Titø mbə hidfi Kəretə na. Pøl niy zlay na mbəba ta mbə ghəciy kəni sləkati naa niy tərmbə kwøma mbəba. Zhini nza ghəci tivə mbəzliy dzaa 'wa kwal kaa mbəzliy nəw Yesəw dzar mbə jakəvahi mbəzliy nəw Yesəw tə hidfi ka Kəretə. Dzəghwa Pøl ki mba'a cinti njasa ka na təra mbəzli va.

Vəh 2 Dzəghwa Pøl difa ki mba'a cinti kaa Titø njasa dza naa bəni kwøma kaa nihwəti mbəzli gwanashi ni mbə mbəzliy nəw Yesəw.

Vəh 3 Pøl gəzanci kaa Titø a ghəci gəzə kaa mbəzli njasa ka ghəshi nəy tikə tə hidfi, zhini ka gəzanshi, əntaa ghəshi zləba kwøma mbəzliy həərə mbəzli va ta tihəva lə ta nəw kwøma jiji.

Səkwəpə

¹ Yən tsasli na zliya na, yən yən Pøl, ndə ghəra sləni tsa Hyala, zhini difa na, ndə kwal tsa Yesəw *Kəristəw yən. Hyala ghwənarə na ta dzeə ta kəti mbəzli təravə na, nza ghəshi mbəə banavə nefer shi kaa ngəta, mba'a ta mbə ghəshiy bənivə kwøma nəzə katarj na. Na katarj na va kwøma Hyalay, ghenzə cimmə na njasa ka ghwømmə nəy ta təbanta kaa Hyala. ² Ma nə yə kaa kwøma mənəe va tsəghay, a mbəzli mbəə fəy ghən gəzliŋə ta kwəməvə piy tsaa kədi ma dza ghəy katarj, kə ghəshi, nə ya. Ghala kwatənjata hidfi ghwəla ta ghavay, a Hyala niy gəzəkə

banshi piy tsaa kədi ma va kaa mbəzli. A na Hyala nanzə kiy, ka sla dzərvə na tərəw. ³ Ma sa bərkəti na vəghwə tsa va kiy, dza na mba'a cikəvərimmə piy tsa vaa dzəti ngwəla, səvəri mbə kwøma nəzə va bənee kaa mbəzli. Ghənzə ghenzə Hyalaa mbəlitəmmə va, fambərə na kwøma va mbə dəvee. «Mbala, a gha dzaa gəzanshi kwøma va kaa nihwəti mbəzli kwərakwə» kə kaa ngəra.

⁴ Kaa ngəra tsaslee zliya na Titø. Ghay, nja zəghwə yakee məninja gha, sa nzanay, kaa ntsa kwətij tsa banavə ghwəm nefer ghwəm. Məntəŋa wəzə hwər tsa nəzə Didi Hyala, ghəshi lə Yesəw Kəristəw Ndə mbəlimmə, mba'a ghəshi ndəna zərkə mbə nəy tsa gha.

Sləni Titø tə hidfi ka Kəretə

⁵ Kwøma zlanəe va tə hidfi ka Kəretə tiy, a gha sləkati naa niy tərmbəta kwøma ta sləka mbəba gwa'a nə ya. Ma niy dēe kiy, mba'a gha tsəhəŋa dzar mbə jakəvahi mbəzliy nəw Yesəw mbə məlməhi tə hidfi ka Kəretə gwanashi. Sa ghaa dza va mbə tsaməba jakəvay, mba'a gha dzaa titivə mbəzli ta nza ghəshi ka mbəzliy 'wa kwal kaa mbəzliy nəw Yesəw mbəba, njasaa niy gəzanəe va. ⁶ Ma ntsa dza ghaa fə ka Ndə 'wa kwal təbə nay, ntsa hanci ma mēndi cəm dzar kwa *kwøma jikir na ya jəw nəzə. Mali kwətijta sa və, mba'a ndərazhi ci banavə nefer shi kaa Yesəw *Kəristəw, wəzə nəy tsa shi kwa kwøma mbəzli, kala zhini ma ghən ghəshi. ⁷ Ma ntsa fəy mēndi ka ntsaa 'wa kwal mbə mbəzliy nəw Yesəwəy, ndə ghəra sləni tsa Hyala na tsava ndə naci. Va tsəgha kiy, ka təbə na mēndiy hanci cəm dzar kwa kwøma jikir na ya jəw nəzə. Ka təbə na ghəciy ndə kəli ghən tsa ciw. Ka təbə na ghəciy bə nəfəw. Ka təbə na ghəciy sa sa shiy ka ghiw, ka təbə na ghəciy ndə pəla miyəw. Ka təbə na ghəciy gwəfə shiy va mbəzli difaw. ⁸ Ma təbə nay: Ndə ka ka'wə ka məlmə ghəci wəzə kəghi tsa ci, ndə məni kwøma wəzə na, ndə ka zəzə kwøma wəzə, ntsaa nəw kwøma lə kwal tsa nəzə, dəwdəw nəfə tsa ci kwa kwøma Hyala, ntsaa məni ma kwøma ghwəmpa ghwəmpata. ⁹ Ma təbə nay, mba'a ghəci kəsəvə na katarj na va kwøma banavə mēndi wəzə mbə nəfə ci. Ma ghala kiy, aa taa mbay mətəhanshi bərci kaa nihwəti mbəzli, lə kwøma katarj na va. Zhini difay, aa taa mbay cikəvəri wəzə mēnti mbəzliy di ma zləba kwøma va vaw, kə.

¹⁰ Ava mbèzli tsègha ni va pè gha taa ti, sa nzanay, ðanj na nihwèti mbèzli tifa, ka zhini ghèn ghèshi, war kwemer gèmgèni va kama ghèn ti shi ka ghèshiy gègèzè, ka dadakè mbèzli. Kwatama *ka Zhèwifè nèw Yesèw gwèramti na kwèma va. ¹¹ War hashi kè mèndi dzaa hashay gèla mbèzli va. Sa nzanay, gwa'a gwa'a ka ghèshiy yidivèri nihwèti mbèzli mbè nzèk tsa shi kèghi tsa shi lè shi bènipè ghèshi va. Shi tèbè ma mèndiy bananshi kaa mbèzli na shi bèbèni ghèshi va kaa mbèzli. Ta nahwèti na kiw, war ta pèlavè gèna shi nè ghèshi kaa kwèma va gwa'a tsègha. ¹² A tsahwèti *ndè gèzè kwèma Hyala tsa shi ghèshi mbèzli ka Kèretè niy gèzèkè kwèma dèwè ghèn tsa ciy dzèkè shi. Ma kè niy niy: «Mbèzli ka Kèretèy, war dzèrvè ka ghèshiy slasla, nja shèkwadèshi ndèrèni ghèshi, ka meredèni na ghèshi, war hwèr tsa shi na sa sènyay ghèshi gwa'a tsègha» kè niy ni. ¹³ Ma kwèma gèzèkè ntsa va vay, kwèma katarj na. Va tsègha kiy, gèla mbèzli va na, è pè ghaa gèzanshi kwèma lè bèrci, nza ghèshi mbèwè nèw kwal Hyala njasa tèbè na. ¹⁴ Gèzanshi kwèma a ghèshi zlata nèw kwèma jiji ka Zhèwifè, ka zlata nèw kwèmaa dzèkèni mèni dèwdèw va pèhèti mbèzliy dè ma fèti va ta nèw kwèma katarj na. ¹⁵ Mba'a kè nèfè tsa ndè dèwdèw kwa kwèma Hyalay, ya nimaba shiy na war dèwdèw dza ghèshiy nza vè kwèrakwè. Ma na mbèzliy yivè ma kwèma Hyala, shi kama nèfer shi dèwdèw kwa kwèma Hyalay, shiy tifa dèwdèw vè shi na shi kiw. Na na shiy, war shi gèmgèni ghèshiy zèzè ya hwèmba. Ya è mènti ghèshi shi gèmgèni na, kwèma tifa shashanshiw. ¹⁶ Ma mbè kwèma shi ka ghèshiy gèzèy: «Mbèzliy sènta Hyalaa gè ghèy» kè ghèshiy ni. Ma sa ka ndèw nigè slèni shi mèni ghèshi gèmgèni na ba na, war nja mbèzliy sènta ma Hyala ghèshiy pèzli. Ka zhini ghèn na ghèshi, war shi dè ma Hyala na shi mèni ghèshi, ka mbyay ghèshiy mèni na wèzè na kwèma tèpèw.

2

Njasa ka mbèzli nza kwa kwèma Hyala

¹ Na na ghay Titèy, kwèmaa dzava lè na katarj na kwèma bènipè mèndiy dzèkèni nèw kwal Hyala, pè ghaa bananshi kaa mbèzli. ² Gèzanshi kaa pèhèpèhir zhèr, èntaa ghèshi ghighi ghèn tsa shi lè shiy sa, è kè ghèshi mènishi ka zhar ka mèhèrli,

ka ndèghwè ghèn tsa shi, ma nza mèndi mbèwè fa kwèma vè shi. È kè ghèshi banavè nèfer shi gwa'a gwa'a kaa Hyala, ka dè mbèzli, ka sè'wa kwèma. ³ Tsègha pè ghaa gèzanshi kaa pèhèpèhir mi'i difa. A ghèshi mbèwè nza ka mi'i dèwdèw nèfè ni kwa kwèma Hyala. Èntaa ghèshi tsèhtsèhèè dzèkèni mbèzli ma. Èntaa ghèshi vènjèvè sa shiy ghèpè tèrènjw ma. War kwèma ghèzè na ka ghèshi ci kaa nihwèti mbèzli. ⁴ Ava tsègha dza ghèshiy mbyay bananavèshi dè zhèr shi lè dè ndèrazhi shi kaa mekwikwi mi'i. ⁵ Ma nza ghèshi mbèwè nza ka mi'i ka mèhèrli, dèwdèw nzèy tsa shi, ka kèsè ghi tsa shi bekir divi shi, ka mèni slèni wèzè na kèghi tsa shi, ka dè fèti va zhèr shi. Ma ghalabay, ka dza mbèzliy kwèmavè kwal gar ndèrè kwèma Hyalaw.

⁶ Tsègha pè gha taa gèzanshi kaa gwèla kwèrakwè ba, a ghèshi nza ka mbèzli ka mèhèrli. ⁷ Gha dèwè ghèn tsa gha kwèrakwè kiy Titèy, war kwèma wèzè na pè ghaa mèni, ta mbè nihwèti mbèzliy bènèni mèni kwèma wèzè na va va gha. Mba'a pè ghaa bènèni shiy kaa mbèzliy, lè nèfè kwètij pè ghaa bènishi. Èntaa gha bèti shi bènèni gha va kaa mbèzli nja shi tsabana ma. ⁸ Kwèma katarj na, lè kwal tsa nzè pè ghaa gèzèè sèvèri, kala kama ghènzè gar ndèrèti ndè, ta mbèwè 'wèshamti mbèzliy dè ma kwèma ghwèmmè va, sa ka ghèshi nata ma kwèma gar ndèrè na mbè kwèma gha va.

⁹ Ma na mèvivi mbè mbèzliy, è pè ghaa gèzanshi a ghèshi ðanjshi fèti va hwèmba kaa mbèzliy slèkèshi, ka mananshi kwèma kaa ngèshi njasa dè ghèshi. Èntaa ghèshi dzaa kanshi ghèpè ma, ¹⁰ èntaa ghèshi ghèli ya nimaba shi mbèzliy slèkèshi va ma. War slèni wèzè na kè ghèshi dzaa mèni, ta mbè mbèzliy slèkèshi vaa sènyay, mbèzli slar slar ni na mèvivi ghèy ni, kè ghèshi. Ma tsèghay, ta fè dimè dza mbèzliy dzèti kwèma bènèni ghwèmmè va kaa mbèzliy dzèkèni Hyalaa mbèlètèmmè va.

¹¹ A na Hyalay, aa cikèvèri wèzè hwèr tsa mènti naa dzèti ngwèla, wèzè hwèr tsa nzè va dza naa mbèlèti mbèzli gwanashi. ¹² Wèzè hwèr tsa mèntèmmè Hyala vay, ghèci citèmmè na zlashi mèni shi gèmgèni ni tèbè ma kwa kwèma Hyala, lè zlashi maw shi tè hidè gèmgèni ni. Ta mbè ghwèmmè mènimmè ka mbèzli nza mèhèrli vè shi, ka mèni kwèma slar na

1:11 1:11 1Tim 6:5; 2Tim 3:6   **1:13** 1:13 2Tim 4:2   **1:14** 1:14 3:9; 1Tim 1:14   **1:15** 1:15 1Tim 1:5; Mt 15:11; Rm 14:14, 20   **1:16** 1:16 2Tim 3:5; 1Zhh 2:4   **2:1** 2:1-9 Ef 5:21-6:9   **2:1** 2:1 1Tim 1:10   **2:2** 2:2 1Kwèr 13:13   **2:3** 2:3 1Tim 3:11; 1Pi 3:1-5   **2:5** 2:5 Ef 5:22-24   **2:6** 2:6 1Zhh 2:14   **2:7** 2:7 1Tim 4:12; Flp 3:17   **2:8** 2:8 1Pi 2:15   **2:9** 2:9-10 1Tim 6:1-2   **2:10** 2:10 3:4   **2:12** 2:12 Ef 1:4; 1Zhh 2:16   **2:13** 2:13 1Kwèr 1:7; 1Tes 1:10

lə kwəmaa təbə va Hyala tikə tə hidfi ni. ¹³ Ava war tsəgha ka ghwəmmə mənə nana di, kala ndəghə vici wəzə na va fəy ghwəmmə ghən tsa ghwəmmə gəzliñə ti, sa dza Ndə mbəlimmə Yesəw *Kəristəw vaa səkə ti lə shəndəkə tsa ci ghəci Hyala ghwəmmə dikə na. ¹⁴ Ma Yesəw Kəristəway, ə səkəy na, mba'a mətəy tə ghwəmmə, ta mbəlimmə va kwəma ghwəmmə jikir na gwanata. Ta mbəə məntəmmə dəwdəw kwa kwəma ci, mənəti na tsəgha, nza ghwəmmə nza ka mbəzli ci, ka di mənə kwəma wəzə na ya hwəmba. ¹⁵ Ava kwəma ka gha bananshi kaa mbəzli, ka mətəshanshi bərci, ka nabə mbəzliy fa ma kwəma. Ə pə ghaa gəzanshi kwəma kaa mbəzli lə bərci ndanə Hyala va. Ka zləba gha mbəzliy ndərə kwəma gha ma.

3

Njasa təbə mbəzliy nəw Yesəw tikə tə hidfi

¹ A zəmə, gəzanshi wəzə kaa mbəzliy nəw Yesəw əntaa ghəshi za ghən ta fa kwəma va mezhizhə, lə va nihwəti mbəzli dikə dikə ni tə hidfi gwa'a. Ə kə ghəshiy di fəti və shi. War mənə kwəma wəzə na kə sa mbə ghən shi ya hwəmba. ² Gəzanshi, əntaa ghəshi dzaa gəzə *kwəma jikir naa dzəkən ndə ya tsamaba ci ma. Əntaa ghəshi məmənə miy lə mbəzli ma. War ka mbəzli sayi ni kə ghəshi mənshiy. Ka mənə wəzə kaa mbəzli gwanashi.

³ War tsəgha pə ghaa gəzanshi mənə, sa nzanay, kwatənə na mbəzli kama məhərli mbə ghən shi niy nza ghwəmmə kwərakwə, niy di fəti ghwəmmə va Hyalaw. Mbəzli zaza ni niy nza ghwəmmə. War mənə shi gəmgəm ni va səkwa hwətəl tsa ghwəmmə ti shi na kwəmaa niy kavə ghwəmmə. Ka mənə war ndərəm, ka hərəhə va nihwəti mbəzli. Niy di mətə ghwəmmə nihwəti mbəzliw, ghwəmmə kwərakwə na, niy di na shi ghwəmməw, tsəgha. ⁴ Ya tsəgha niy məmənə ghwəmmə ki na, dza Hyalaa mbəlētəmmə va, mba'a citəmmə wəzə hwər tsa nza, dza na ba, mba'a citəmmə njasa diti na mbəzli gwanashi. ⁵ Mba'a mbəlētəmmə, sa mənəti ghwəmmə slənə wəzə na mbəlētəmmə na kiw, war təgəm tsəgha mbəlētəmmə na, sa zhanta hwər tsa nza tə ghwəmmə. Aa yabəntəmmə va kwəma ghwəmmə jikir na, mba'a

ghwəmmə yammə kwa baka səda. Difa, aa ndammə piy tsa 'war'war tsa, dzar kwa Safə tsa nza dəwdəw tsa. ⁶ A Hyala fambəmmə Safə tsa nza dəwdəw tsa tərənəw mbə nefer ghwəmmə, tə mbərəkə kwəma mənəti ndə mbəlimmə Yesəw Kəristəw. ⁷ Ta mbə wəzə hwər tsa mənətmə Hyala vaa zhəghantəmmə ka mbəzliy dzəghwa kwəma nza kala hazləni tifa, nza ghwəmmə mbəə kwəmavə piy tsa kədi ma va fəy ghwəmmə ghən tsa ghwəmmə ti gəzliñə. ⁸ Ma kwəma gəzəkəe vay, kwəma katanə na na.

Ə dēe ghaa jihəva tərənəw dzəmbə gəzə kwəma va kaa mbəzli, ta mbə mbəzliy banavə nefer shi kaa Hyalaa mənə kwəma wəzə na ya hwəmba. Ghənzə na na wəzə na kwəma, ghənzə na saa dzaa kətititi mbəzli. ⁹ Ngərə ghəpə tsa gəmgəm tsa vay, ka i miy tsa gha ghaa dzəmbə ma. Mba'a kə mənəti ghəkə kə ghəpə dzəkən babala jijihniwəy, ka dzəmbə tsava ghəpə gha ma. Ka məmənə miy gha lə mbəzli ma. Ka zləba kə ghəpə ghaa dzəkən kwəma pəhəti *Məyizə ma. Niva shiyəy, shi gəmgəm ni na ghəshi, ka kətititi ndə ghəshiy. ¹⁰ Mba'a pə gha nay ndə həhəərə mbəzli ta tihəvərishiy, ə pə gha nabəti kwa tanə səda. Kala di fəti kəy, nabəti kwa baka səda difa. Ma sa ghaa nay difa kala di zlatə mənə kwəma ci vay, bərvanə mbə kwəma ci, zlay kərakə. ¹¹ A gha sənay, gəla mbəzli tsəgha ni vay, a ghəshi zlay nəw kwal Hyala tsa katanə tsa. War kwəma jikir na ka ghəshiy mənə. Tə kwəma shi va jikir na mənə ghəshi ka ndə sənay, a ngwəvə kən shi kə ndə.

Kwa kərnə gəzə kwəma Pəl kaa Tita

¹² Mbə bərkə ghwənəghənə ndə nzee, ta kar Artemasə ghəshi lə Tishikə. Ma sa ka gha nay tsa dzee ghwənəghə ndə mbə shi kwətij tsəhəy, nza gha divaa səkə ta kəsara mbə məlmə Nikwəpəlise. Mbə məlmə va dzee ta nza, ge'i lə tir tasli. ¹³ Sa ka kar Zhenasə ndə bənipə *kwəma pəhəti Hyala ghəshi lə Apələsə madishi ta wə wəshiy, kətitishi tə gha wəzə, kala gar ndərma shiy ghəshi ya kwətij mbə kwal. ¹⁴ Mbəzliy nəw Yesəw va nja ghwəmməy, ə kə ghəshiy bənə mənə slənə wəzə na kwərakwə, ta mbə ghəshiy kəti mbəzli gar kəti ni. Mba'a kə ghəshi bənivə mənə tsəghay, ka dza nəw kwal Hyala tsa shiy nza gəməw.

2:14 2:14 3:14; Səvəri 19:5; Ezhek 11:20; Gal 1:4; Ef 2:10; 1Tim 2:6; Ebr 13:12; 1Pi 2:9; 12h 3:16 **3:1** 3:1 Rm 13:1-7; 1Pi 1:13-17 **3:3** 3:3 1Kwər 6:11; Ef 5:8 **3:4** 3:4 1:3; 2:10-11; 1Tim 1:1; 2:3; 4:10; Tit 3:6 **3:5** 3:5 Zh 3:5; Rm 6:4; Ef 2:8-9; 5:26; 2Tim 1:9; 1Pi 1:3 **3:6** 3:6 Rm 8:9-16; 1Kwər 6:11; Gal 5:25; Ndə mbəlipe: 2:13; Flp 3:20; 2Tim 1:10; Tit 3:4; 2Pi 1:11; 12h 4:14 **3:7** 3:7 Rm 3:24 **3:9** 3:9-11 1:10-16 **3:9** 3:9 1:14; 1Tim 1:4 **3:10** 3:10 Mt 18:15-17 **3:12** 3:12 Tishikə: Kwəl 4:7-8 **3:13** 3:13 Apələsə: 1Kwər 1:12 **3:14** 3:14 2:14; 2Kwər 8:8-9; Gal 5:22; Ef 4:28; Kwəl 1:10

¹⁵ Mbəzli nza ghəy li shi tikə gwanashiy, mbə səkwəŋa na ghəshi. Səkwətəŋəy tə gha madigahinəy, mbəzliy nəw kwal Hyala va gwanashi. Nza Hyala məntəŋwəy wəzə hwər tsa nəw gwanəŋwəy ki. Tiba kərayee, nza gha nza.

Zliya tsasli ti Pøl kaa Følemøn Kwøma dza ghwømmø gha sənataa dzəkən zliya na

Zliya nay, Pøl kwa fərshina tsasli na kaa Følemøn. Kwøma tsasli na tiy, ta cə'wə Følemøn a ghəci zləbavə ka'wə 'Wəneshim sa məniiy na ka ntsaa nəw Yesəw Kəristəw nana. 'Wəneshim tsa vay, mava tsa Følemøn niy nza na kwatəŋa, mba'a niy hwəy.

Avanay njasa nəwva kwøma mbə zliya na:

Kwəshala 1-7 Pøl mbə vəshi, ka mananta 'wəsa kaa Hyala, ta dī tsa dī Følemøn nihwəti mbəzli.

Kwəshala 8-22 Pøl mbə cə'wə Følemøn a ghəci ka'wəti 'Wəneshim.

Kwəshala 23-25 Səkwəpə.

Pøl səkwə Følemøn

¹ Yən tsasli na zliya na, yən yən Pøl tsa kwa fərshina tə kwøma Yesəw *Kəristəw. Ghəy lə zəmømmə Timəte tsasliŋa na kaa ngəŋa gha Følemøn, ntsa ghəra ghəy sləni kwətij na li, sa diti ghəy tərəŋw tsa. ² Zliya na difay, kaa mbəzliy basəva ta cə'wə Hyala kəghi tsa gha ya hwəmba tsasli ghəy, mba'a kaa zhamømmə Apiya, lə kaa Arshipə kwərakwə ba, ntsa nza ghəy li kwa zəərə kwətij mbə mbəz ta kwøma Hyala. ³ Məntəŋwəy wəzə hwər tsa nzə Dəmmə Hyala ghəshi lə Ndə sləkəpə Yesəw Kəristəw. Mba'a ghəshi ndəŋwəy zərkə mbə nzəy tsa ghwəy.

Njasa diti Følemøn mbəzli Hyala, lə njasa banavə na nəfə tsa ci kaa Yesəw

⁴ A ntsee Følemøn, ya hwəmba cə'wəe Hyalay, mbə zəzə kee nzaa dzəkən gha, war mbə mənii 'wəsa kee nza kaa ngəta. ⁵ Sa nzana, mba'ee favə njasa dī gha mbəzli Hyala gwanashi, lə njasa banavə gha nəfə tsa gha kaa Ndə sləkəmmə Yesəw. ⁶ Mbə cə'wə nzee va Hyala, a jakəva tsa jakəmmə ghwømmə tə mbərkə sa banavə gha nəfə tsa gha kaa Yesəw mbəe ndəŋa sənashi gwanashi tsa shi wəzə ni kwəməvə ghwømmə mbə slən tsa Yesəw *Kəristəw wəzə wəzə. ⁷ A zəmərə Følemøn, gəla dī tsa diti gha va ngwərməhimmə mbə nəw Yesəwəy, tərəŋw ndara na vəshi, zhini tərəŋw ndara bərciy

dzəmbə nəfə tsee difa. Kwøma jəw səəkə gha mbə mətsahanshi bərci kaa mbəzli Hyalay.

Pøl cə'wə Følemøn ta kwøma 'Wəneshim

⁸ A Følemøn, ya tsəgha ndara Yesəw bərciy dzəkən gha ta gəzəŋa mənii kwømaa təbə ghaa mənii tə sa nzee ndə kwal tsa ciy, ⁹ ka dēe mənii tsəghaw, cə'wə cə'wə dēe cə'wəŋa, a gha mənii kwøma dzee na ta gəzəŋa, tə sa nzana mbə dī nihwəti mbəzli gha. Yən yən Pøl, pəhal zal tsa tezlezl ghən tsa, zhini kwa fərshinee sənznəva tə kwøma Yesəw *Kəristəw! ¹⁰ Ə cə'wəe kwøma va ghaa dzəkən zəghwəe 'Wəneshim. Nja zəghwə yakee mənii na tikə kwa fərshina, sa nzana mba'a banavə nəfə tsa ci kaa Yesəw Kəristəw tikə vəghəe. ¹¹ Kwatəŋay, niy nza na gar kəətitəŋaw. Nana kiy, jəw dza naa kəətitəm bakanaməw.

¹² Va tsəgha kiy, avee zhinəghəŋa sənznəva, ma ghwəni tsa ghwəngəhəŋee tsa 'Wəneshim sanay, njasa tsəhəree kwa kwøma gha də'wə ghən tsee na. ¹³ Yən kiy, e niy dī ghəciy nzəyəy vəghəe tikə nza, ta kəəтира ghəci, ka məjə'a gha, ghala pətsa nzee tsa tikə kwa fərshina tə mbərkə sa gəzee kwøma wəzə na va kaa mbəzli. ¹⁴ Ya tsəgha mawtee kiy, ka dēe yən mənii kwøma kala zləbavə ghaw. Ka dēe yən 'yapəŋa ta məndə kwøma wəzə naw. War va gha dēe ghənzə səəkə mbə nəfə tsa gha.

¹⁵ Təhə tsa təhəvəriŋwəy ghwəy tsa lə 'Wəneshim ta vəghwə jəwəw, sənay ghwəm nda Hyala mənii na tsəgha, ta mbə ghəciy zhəvəgha gha ta nzəy ghwəy li kwa ndimndiməw. ¹⁶ Sa nzanay, nana na, nja nihwəti məvivi gwanashi ni naw. Aa tanəti bərci nava, zəməm tsa dī ghwəm mbə nəw Yesəw mənii na. Jəw dītee kwøma ci mbə nəfə tseyew. Tərəŋwəba gha dza naa diti, sa nzanay, mava tsa gha niy nza na, zhini nana ba na zəməŋa ghəci mbə nəw Ndə sləkəpə.

¹⁷ Va tsəgha nə yə sana ngəŋa kiy Følemənəy, mba'a pə gha bətəra ka ntsa ghay, ka'wəti 'Wəneshim lə vəshi njasa ka'wətəra gha də'wə ghən tsee. ¹⁸ Mba'a kə niy təvətəŋa kwøma, ya təm tsa gha niy nza na vəy, gəzara, e taa watəŋa sa gha. ¹⁹ Avanay yən yən Pøl tsasli na kwøma gəzəŋa miy tsee na lə dəvee, ta wavəŋa shi gha va və dzee pən. Sənay tə gha a təm kwøma Hyala tsee va gha pə gha kwərakwə. Sa nzanay, vəya favə

gha Yøwøn kwøma wøzø na. Gha dø'wø ghøn tsa gha na tsee tøm tsa køn gha.

²⁰ Va tsøgha nø ya kiy zømøy, yan pø gha na gha, ø cø'wøjæe, mæntøra kwøma va tsøgha tø mbærkø sløn tsa Ndø sløkøpø Yesøw Køristøw. Døpøtøra nøfø tsee sa nza ghwømmøø mbøzli kwøtijn ni mbø Køristøw.

²¹ Ghala pøtsa tsaslinjæe tsa zliya na sanay, gwa'a sønay ya, ta møndfa kwøma døwee va dza gha, pøn. E sønay, tan kaa na døwee va va gha dza ghaa mænti. ²² Ma løy hwøm sa ka gha ka'wøti 'Wøneshim kiy, gwømatøra tø gha ciki køgghi tsa gha. Sa nzanay, sa bærkee na a Hyala dzaa zløbavø cø'wø ghwøy, ta ndara kwal tsa tsøhø vøgha ghwøy dza na.

Kwa kørni kwøma Pøl

²³ A Epaførasø ntsa nza ghøy li kwa førshina tø mbærkø Yesøw *Køristøw, sækwøja. ²⁴ Tsøgha kar Markø, lø Aristarkø, mba'a Demasø, mba'a Løwka, mbøzli ghøra ghøy sløni li shi, mbø sækwøja ghøshi kwørakwø. ²⁵ Mæntøjwøy wøzø hwør tsa ci Ndø sløkømmø Yesøw Køristøw gwanøjwøy, tifa kørayee, nza gha nza

Zliya tsasli ti tsahwəti ndə kaa ka Ebərə Kwəma dza ghwəmmə gha sənataa dzəkən zliya na

Ma ntsaa tsasli zliya nay, ndə mbə hwəlfə ka Zhəwifə na, zhini ntsaa nəw Yesəw Kəristəw ghəci dība. Ma ta slən tsa ciy, ndə tībaa sənayəw. Ma kə nihwəti mbəzliy niy, Pəl na, kala tsəgha na Shi-lasə, kə ghəshi. Zliya nay, kaa ka Ebərə tsaslanaghə mēndi. 'Di naa gəzəy, kaa ka Zhəwifə tsaslitim. Mbəzli vay, a ghəshi niy zhəghəti nefer shi ta nəw Yesəw Kəristəw, mba'a ghəshi zləbavə Yesəw ka ntsaa mbəlantishi.

Ma sa ghati nihwəti mbəzli mananshi ndərəm sa zləbavə ghəshi nəw Yesəw ki na, ka dī ghəshiy zhəghətəvashi zhəkəy ləy hwəm ta nəw kwəmaa niy pəhanavə Hyala kaa Məyizə ta bə kaa ka Zhəwifə kwatəŋa. Dzəkən sava tsaslanaghəshi ntsa zliya na, ta gəzanshi a ghəshi garəshi jarjar kwa kwal tsa Yesəw Kəristəw lə nəfə kwətīŋ. Ka gəzanshi njasa nza Yesəw dikəba ghəci kən kwəma pəhəpəhə na. Yesəw tsa vay, ghəci mbəliti na mbəzli lə katanj.

Avanay njasa nəwva kwəma mbə zliya na:

Vəh 1 mba'a vəh 2 Gəzə kwəmaa dzəkən tanə tsa tanəti Yesəw ka kwal Hyala tə dikə.

Vəh 3 pa' tə vəh 4:1-13 Gəzə kwəmaa dzəkən kar Yesəw ghəshi lə Məyizə. Dikəba Yesəw na kaa Məyizə. Mbəzliy niy pəməkəvəri Məyizə va mbə hidī Ezhipətəy, kwəmavə dəkəva tsa katanj tsa ghəshi va Hyalaw. Ma mbəzliy zləbavə nəw Yesəwəy, ta kwəmavə dəkəva tsa katanj tsa dza ghəshi va Hyala na nashi ki.

Vəh 4:14 pa' tə vəh 7 Gəzə kwəmaa dzəkən kar dikə tsa ka ta Hyala mbə *ciki Hyala ghəshi lə Yesəw. Ma na ka Zhəwifəy, mba'a kə ndə dī jakəva lə Hyalay, ə ka ndə ta Hyalaa hənəy dəkəkə kaa Hyala di. Ma nana kiy, tsəgha na ghwələw. Yesəw də'wə ghən tsa ci na ndə ta Hyala tsa ghwəmmə dikə tsa. Ghəci jakəmmə na lə Hyala. Dikəba ghəci na kaa ka ta Hyalaa ghəra sləni mbə ciki Hyala. Sa nzana na nacyi, ka mətī naw, war

ghəci na ndə ta Hyala tsa kwa kwəma Hyala ya hwəmba nzə.

Vəh 8 pa' tə vəh 9:1-22 Jakə tsa ka Yesəw vaa jakətəmmə lə Hyalay, jakəva tsa katanj tsa na, tanj tsa kwa taja va. Sa nza jakəva tsa vay, Yesəw shəkamti na miymiy ci, nza mēndi mbəə jakəshi lə Hyala.

Vəh 9:23 pa' tə vəh 10:1-39 Ma na miymiy Yesəw nashiy, a ghəshi tanəti miymiy dəkəkə. Ka ta Hyalay, piya va piya va ka ghəshiy slasla dəkəkər kaa Hyala ta pəli kwəma mbəzli jikir na. Ma na Yesəw naci kiy, kwətīŋ səda banaghə na ghən tsa ci kaa mətī mək tsəgha. Miymiy ci va ya banti na kwəma ghwəmmə jikir na, ta pa' kwa ndimndim kwa kwəma Hyala.

Vəh 11 Gəzə kwəmaa dzəkən njasaa niy banavə mbəzli kwatəŋa nefer shi kaa Hyala wəzə wəzə.

Vəh 12 mba'a vəh 13 Gəzə kwəma kaa mbəzli nza ghəshi bə nefer shi kaa Hyala. Aa gəzanshi na nza ghəshi mbəə sə'wa kwəma kwa kwal Kəristəw, ma nza ghəshi nzəy nzəy tsa wəzə tsa kwa kwəma Hyala.

Mba'a pə ghwəy dī favə zliya ka Ebərə na wəzəy, nza ghwəy jangə nəwər tsa dzəkən Məyizə, ndə ta Hyala tsa mbə ka Izərayel, mba'a dzəkən sla kiri lə dzəkən Gaska fal mēndi Hyala mbə. Mbə zliya pərasli kwəmaa dzəkən slən tsa shiy na shi va gwanashi.

Lə miy tsa Zəghwə nzə də'wə ghən tsa ci gəzəmmə Hyala kwəma nana

¹ Ma niy nza mbərədzəy, a Hyala niy gəzanshi kwəma kaa jijihiimmə, lə miy tsa ka gəzə kwəma nzə. 'Danj səda niy gəzanshi na, lə kwal ghəngəhən ghəngəhən.

² Ma ge'i lə kwa kərnī vəghwə tsa kiy, lə miy tsa Zəghwə nzə də'wə ghən tsa ci gəzəmmə Hyala kwəma nzə. Lə Zəghwə nzə va ngati na shi tə hidī lə ni mə ghwəmə gwanashi. Dza na mba'a banavə shi va gwanashi ngəci mbə dəvə ci, a ghəci sləkəshi, ya pa' hwəmba. ³ Tə Zəghwə nzə va sənay mēndi njasa nza shəndəkə tsa Hyala. Ghəciy, pa Hyala na we' we'. Lə bərci mbə kwəma gəzə na səkwa mbə miy tsa ci jihəti na shi tə hidī gwanashi. Dzəghwa na mba'a banti kwəma shi jikir na kən kə ngəri, ta mbə ghəshiy nza ka mbəzli dəwəfəw ni va Hyala. Ma ləy hwəm sa banti na jikir tsa shi na, dza na mba'a dzəməy mə ghwəməə nzəyəy tə dəvə kwa bəzəmə Hyala nza bərci vəə dzəkən shiy gwa'a gwa'a.

*Dikəba Zəghwə Hyala na kaa ka kwal
nzə*

⁴ Ma Zəghwə Hyala vay, a Hyala banavə
shəndəkə dikəba və kaa ka kwal nzə, aa
fanati slən kaa Zəghwə nzə va, slən tsa
fanati na vay, dikəba ghəci na kən tsa shi.

⁵ Ta na navay səkəkə Hyalaa gəzəkəkə kaa
ndə kwal tsa nzə:

«Gha na Zəghwee,

'wava na tənatsəy, Dəŋa nzee» kəw.

Səkəkə naa gəzəkəkə difa kaa *ndə kwal tsa
Hyala:

«Yənəy, dəy dzee nza,

ghəci na zəghwee ghəci kwərakwə» kəw.

War kaa Yesəw niy gəzəkəkə Hyala tsəgha.

⁶ Avanta nahwəti kwəma gəzəkəkə Hyala
ghənzəə madī ta ghwəni Məkaji Zəghwə
nzəə səkəkəkə dzəti hidī:

«Ə kə ka kwalee səkəkə gwanashi,
a ghəshi tsəfəkəkə kwa səda ci» kə.

⁷ Ma kə Hyala kaa na gəzəkəkə naa dzəkən
ka kwal nzəy:

«Mbəzli vay, mbəzliy ghəradfa sləni na
ghəshi.

Ghəshiy, nja safə tsa viy na ghəshi,
zhini nja ghani ghwəə tsə va ghəshi difa»
kə.

⁸ Ma ta na Zəghwə nzə kwəma naci kiy, a
Hyala gəzəkəkə nava bazhə bazhə:

«Gha na Hyala,

ta sləkəkə mbəzli dza gha ya pa' hwəmfa.

Ka məni mazə dzəkən mbəzli sləkəkə gha va
lə kwal tsa tidid tsa.

⁹ Shiy lə kwal tsa shi na shi dī gha,

ka dī *kwəma jikir na ghaw.

Dzəghwa Hyala, Dəŋa Hyala kiy, mba'a
təravəŋa,

mbərəkəshi nihwəti mbəzli nza ghwəy li
shi,

mba'a pəərətəŋa ka mazə,

mba'a vəshitəŋa nəfə tsa gha tərəŋw» kə.

¹⁰ Zhini ma kəə zhəkən Zəghwə nzə difa
na:

«A Ntsaa sləkəkəkə, ghala kwatanjata

hidiy ghavay, gha ngatishi na.

Gha də'wə ghən tsa gha ngati na ghwəmə
fa.

¹¹ Shi ngati gha va gwanashi kiy,

ta kərəshi dza ghəshiy dza,

war gha tibanə tə ghwəmə na na gha,

ta halishi dza ghəshi njasa ka ləkwsəhi
vaa halishi.

¹² Ta takwəlamtishi dza gha,

ka ghəshi dzay, mba'a ghəshi mbəərəkəkə
nahwəti pa.

Gha na na gha kiy, war tsəgha dza ghaa
nza,

kala mbəərəva pa gha, ya pa' hwəmfa,
pa' kwa ndimndim dza ghaa nza» kə.

¹³ Difay, səkəkə Hyalaa gəzəhwə ya kaa
tsamafa ndə kwal tsa nzə na:

«Ndi nzoŋŋa tikə vəghee tə dəvə kwa
bəzəmee,

pa' sa kee mənti ka jaka gha

ka shi kədi gha səda gha ti shi» kə,

njasa gəzə na va kaa Zəghwə nzəw.

¹⁴ A mbəzli na ka kwal Hyalaa? Mbəzli
mbay ma ndəə nashi na ghəshi, mbəzliy
ghərantə sləni kaa Hyala. Ghəshi ka
Hyalaa ghwəni ta dza ghəshiy kəəti mbəzli
dza Hyalaa mbəli.

2

*Ka bəti kwəma gəzə Hyala ghwəmmə
nja kwəma gəmta na ma*

¹ Ndata tsəgha na kiy ngwarməhiray,
ə pə ghwəmmə mətsəhə məni məhərli
tərəŋw, ta nəw kwəma banavəmmə
məndi va, vantaa ghwəmmə zamti kwal
tsa wəzə tsa va. ² Ma kwəmaa niy
gəzəkəkəvata vay, ka kwal Hyala mbəradzə
niy gəzə na, mba'a dimə niy dzətita
ti tərəŋw. Ya wa ndə na saa niy dī

ma fəti ta məni kwəma gəzəkəkə ghəshiy,
a məndi niy slanəkən ngwəvə ge'i ge'i
lə dī ma fəti ci va. ³ Nana kiy, a
ghwəmmə favə njasa mbəli Hyala mbəzli,
ma kwəma vay, aa tarəti kwəma ka kwal
Hyala. Mba'a pə ghwəmmə bəti kwəma
mbəliphə tsa va nja kwəma gəmta na kiy,

njaa dza ghwəmmə mbay mbəlimmə
kia? Ta basəmmə ngwəvə dza Hyalaa
dza. Ndə sləkəkəkə də'wə ghən tsa ci
gəzəmmə na njasa mbəlimmə Hyala. Dza
niy favə kwəma va va mbəzli və, mba'a
ghəshi kəslatəmmə slən ti. ⁴ Ma ghalaba
kiy, mba'a Hyala mənti kwəma madəŋa
madəŋa na tərəŋw ghəŋghən ghəŋghən,
ta mbə mbəzliy sənata, kwəma katarə
na sava, kə ghəshi. Mba'a Hyala va
tahanavəshi bərci Safə tsa nzə dəwdəw
tsa, njasa dī na kaa mbəzli nzə.

Yesəw na ntsaa mbəli mbəzli

⁵ Ma ni 'war'war ni va hidī gəzə
ghwəmməy, banavəshi Hyala kaa ka kwal
nzə ta məni mazə ghəshiy dzəkən shiw.
Kaa ke ngəri banavəshi na. ⁶ Avanta
kwəmaa gəzətə dzəghwa tə tsahwəti pi
mbə zliya, a kəy:

«A Hyala, a shiy na ndə ngəri zəzə ghaa
dzəkən kia?»

Wa na ndə ngəri kəəti ghaa?

⁷ Dzəghwa ghay, mba'a gha mənti jəwfa

1:5 1:5 Cem 2:7; 2Sam 7:14; Mt 3:17; SləniKY 13:33; Ebr 5:5 1:6 1:6 Cem 89:28; 97:7 1:7 1:7 Cem 104:4

1:8 1:8-9 Cem 45:7-8 1:10 1:10-12 Cem 102:26-28

1:13 1:13 8:1; Cem 110:1 1:14 1:14 Cem 34:8; 91:11

2:1 2:1-3 6:4-6 2:2 2:2 SləniKY 7:38, 53; Gal 3:19

2:3 2:3 10:29; 12:25 2:4 2:4 Zhj 2:11; SləniKY 2:22;

1Kwər 12:4-11; 2Kwər 12:12 2:6 2:6-8 Cem 8:5-7

ghəci kaa ka kwal gha, ta vəghwə jəwə tsətsə.

Zhini gha difa ki na, həy gha banavə shəndəkə,

nja mazə tsa dibədidə tsa.

⁸ A gha banavə shiy gwanashi, ta sləkəshi ghəci» kə.

Njasa gəzəta na va mbə kwəma Hyala: «A Hyala banavə shiy gwanashi ta sləkəshi ghəci» kəy, mbə gəzə kwəma vay, tsahwəti sə tifaə tərbə ghwəla kala banavə Hyala va kaa ngəciy dzəmbə dəvə ci ta sləkə ghəciw. Zhini difa kiy, mba'a pə ghwəmmə nighə sanay, nay ndə ngəri ghwəmmə sləkə shiy gwanashi nanzə diw. ⁹ War ma na na sənata ghwəmməy, ge'i lə vəghwə jəwə tsətsəy, a Hyala niy mənti Yesəw jəwəba ghəci kaa ka kwal nə. Dzəghwa na difa na, mba'a mənti ka ntsa dibədidə tsa, lə bama ti, tə mbərkə ngəra'wə tsa sahwə na va mbə məti ci va. Di naa gəzə kiy, ta mbəli mbəzli gwanashi mətiy na, sa nzana mba'a Hyalaa zhəhwər ta mbəzli. ¹⁰ Hyalaa ngati shiy va gwa'a gwa'a, zhini ghənzə fəyshi tifa tə ghwəmə ka shi nzəy, ghənzə mənti na tsəgha, sa ka Yesəw sahwə ngəra'wə mbə mətiy, nza ghəci mbəə kəramti sləni haray Hyala ti wəzə. Sa mənti na va tsəghay, nza mbəzli daj mbəə nza ka ndərazhi nzə, nza ghəshi təhə shəndəkə tsa nzə. Sa nzanay, Yesəw na ntsaa dzaə pəmə mbəzliy dzəghwa kwal tsa dza ghəshiy mbəlishi kwa.

¹¹ Yesəw də'wə ghən tsa ci ghəci saa yabanti kwəma mbəzli va jikir na, ta mbə ghəshiy nza ka mbəzli dəwdəw nəfə ni kwa kwəma Hyalay, Didi tsa kwətij tsa na sa shi lə mbəzli yabanti na va. Ava va tsəgha ghəramci ma ha'wə va harshiy ngwarməhiy. ¹² Ma kə Yesəw tsa vay: «A Hyala, ta cintishi slən tsa gha dzeə kaa ngwarməhira gwa'a gwa'a.

Ta fal slən tsa gha dzeə kwa cəm mbə basəva tsa shi» kə.

¹³ Zhini ma kə ba na:

«Kaa ngəra dzeə ndəra nəfə tsee» kə.

Zhini ma kə difa na:

«A Hyala, avanara kwa kwəma gha

ghəy lə mbəzli gha va ndara gha ta mbəlishi» kə.

¹⁴ Mbəzli gəzə Yesəw va kiy, ke ngəri na ghəshi. Va tsəgha mənti Yesəw ghən tsa ci ka ndə ngəri kwərkəwə, nja ghəshi. Sa mənti na va tsəghay, ta mbə ghəciy mətiy ta 'wəshanti *ndə jaka tsa Hyala

tsa nza bərci va və ta bəkwə mbəzli. ¹⁵ Kwatanay, ə niy hazləni mbəzli va məti, njasa ka mava vaa hazləni va ntsaa pake. Nana kiy, a Yesəw mbəərətishi va hazləni məti. ¹⁶ Na katanay, səəkəy Yesəw ta kəti ka kwal Hyalaw. Ta kəti mbəzli tə hidi, hwəlfə *Abərahəm səəkəy na.

¹⁷ Ava tsəgha na lə Yesəw ki, mba'a mənti ghən tsa ci, ka ndə ngəri, yəmyəm lə ngwarməhiy ya mbə naməba kwəma, ta mbə ghəciy nza ka ndə ta Hyala tsa shi dikə tsa. Ndə ghəra sləni lə nəfə kwətij ghəci kaa Hyala, ka zhanci hwər tsa ci ta mbəzli, mbə sləni ci va ghəra na. Ma məti mətiy Yesəw va ta pəli kwəma mbəzli jikir nay, ta mbə ghəshiy sləkəshi lə Hyala nə na. ¹⁸ Sana kiy, ta mbay dza naa kətitə mbəzli həərə *ndə jaka tsa Hyala gwa'a. Sa nzana mba'a ndə jaka niy dzəghəti həərə ci, mba'a sahwə ngəra'wə kwərkəwə.

3

*Dikəba Yesəw na kən *Məyizə*

¹ Ghwəy kiy ngwarməhiray, mbəzli Hyala nza ghwəy, ghənzə harvəhwəy na ta kwəməvə na ghwəy bəla mbə shi wəzə ni mə ghwəmə. Ghənzə tsəgha kiy, ə pə ghwəy fakən zəzə kwəma ghwəy kən Yesəw ghəci *ndə kwal tsa Hyala, zhini ghəci dikə tsa *ka ta Hyala. Kaa ngəci banavə ghwəmmə nefer ghwəmmə. Kwəma ci na sa gəzə ghwəmmə va kaa mbəzli. ² Hyala garəy na Yesəw, bekir dəvə niy kəsəvə na sləni va. Njasa niy nza *Məyizə va ka ntsaa kəsəvə sləni Hyala bekir dəvə ta mbəzli nzə gwanashi.

³ A ghwəmmə sənay, falba ndə nga ciki ka məndiy fal kən mbəzli mbə ciki tsa va. Va tsəgha nzana sənəzəna kiy, falba Yesəw faləm kən Məyizə. ⁴ Ya tsaməba cikiy, ndə ka naa ngati. A ghwəmmə sənay kiy, Hyala ngati na shi tə hidi gwanashi. ⁵ Ma na Məyizə naciy, kaa Hyala niy ghəra na sləni, ka gəzanshi kwəma di Hyalaa gəzanshi kaa mbəzli. Sləni vay, bekir dəvə niy kəsəvə na mbə mbəzli Hyala. ⁶ Ma na *Kəristəw kiy, Zəghwə Hyala na. Mbə dəvə ci na mbəzli Hyala gwanashi, ka zhəghanshi hwəm naw. Ghwəmmə kwərkəwəy, mbəzli Hyala va nza ghwəmmə, ghwəmmə kə banavə nefer ghwəmmə kaa Yesəw lə katanay, ka jihəva ghwəmmə ta kwəməvə shi fəy ghwəmmə va ghən gəzlijə ti shi.

Dəkəva dza Hyala ta bə kaa mbəzli nzə

⁷ Va tsəgha gəzəkə Hyala lə Safə tsa nzə, ma kəy:

«War mba'a pə ghwəy favə gaka məlee ndatsəy,

⁸ əntaa ghwəy taa mənti məhərli ghwəy caslakə

njasa niy mənti jijihinjwəy va niy nza ma. Ghala pətsaa niy nza ghəshi va kwamti mbə gambay,

a ghəshi niy zhiniḍa ghən,

ka nighəra kwəmee, ta nighə njasa dzee məni li shi.

⁹ Piya faḍə mətsəkə mənti ghəshi

mbə nata slənee maḍaṇa maḍaṇa na niy mənee kwamti.

Ya tsəgha nzə kiy, ka nighəra kwəmee ghəshi niy nza.

¹⁰ Va tsəgha satiy nəfə tsee dzəkən shi tərəjw,

ma pən na: A mbəzli niy,

məhərliy məni kwəma wəzə na və shiw.

Favə kwəma ḍee ghəshiw, pən.

¹¹ Ma tə kwa kərni kwəma vay,

mba'a nəfə tsee satiy və shi tsəgha,

tapə yən mbə zəmə lə falata gwa'a,

ma pən na, ka tsəhəshi ghəshi na nashi tə hidī fənəy ya

kaa mbəzlee ta dəkəvwaw, pən» kə.

¹² Ava va tsəgha na kiy ngwarməhiray, məni tə ghwəy məhərli vantaa tsahwəti ndə nza mbə ghwəy, lə nəfə tsa caslakə tsa, lə nəfə tsaə zləba ma kwəma Hyala, ka na dza na mba'a zhayəy ləy hwəm zлата Hyala kwa bəpə piy. ¹³ War kwəmaa bə bərzi kaa ghən tsa ghwəy pə ghwəy gəzə kwa jipə ghwəy ya hwəmba, vantaa *ndə jaka ngəḍəhwəjwəy ta məni *kwəma jikir na, ka ghwəy nighə na mba'a ghwəy ndəghamti kwəma Hyala. Sə'wam kwəma vici va vici va mbə nzəy tsa ghwəy, sa nzanay, a ghwəmmə sənay a Hyalaa ḍi gəzammə kwəma ndatsə ḍifa. ¹⁴ Mbəzli kwasəbə Yesəw Kəristəw mənimmə ghwəmmə lə katanj ghwəmmə kə garəmmə tə banavə nefer ghwəmmə kaa ngəci, njasa 'wati ghwəmmə va, pa' tə kwa kərni.

¹⁵ Avanta kwəma gəzəkə Hyala tə Zliya nzə, a kəy:

«War mba'a pə ghwəy favə gaka məlee ndatsəy,

əntaa ghwəy mənti məhərli ghwəy caslakə

njasa niy mənti jijihinjwəy va niy nza

mbə gamba, ghala pətsaa niy zhiniḍa ghəshi va ghən ma» kə.

¹⁶ A mbəzliy niy favə gaka məli Hyala va, mba'a ghəshi niy zhananati ghən kia?

Mbəzliy niy səvəriy *Məyizə va li shi mbə hidī ka Ezhipətə kwataṇa, ta mbəlishi na ghəshi. ¹⁷ Dzəkən nima mbəzli niy satiy nəfə tsa Hyala mbə piya faḍə mətsəkə ḍifa kia? Dzəkən niy niy mənti kwəma jikir na va. Ghəshi na shiy niy bak-wamtəvashi va mbə gamba. ¹⁸ Ghalaba kiy, a Hyala niy zəməkə fəla, a kə niy niy:

«Ka tsəhəshi ghəshi na nashi tə hidī fənəy ya kaa mbəzlee ta dəkəvwaw» kə niy ni.

Dzəkən nima mbəzli niy gəzə Hyala kwəma va tsəghaa? Dzəkən mbəzliy niy zhini ghən va niy gəzə na ḍa. ¹⁹ A ghwəmmə sənay kiy, kwəməvə tsəhəshi jijihimmə tə hidīy niy fənəyshi Hyala va kaa ngəshi ta dəkəva liw, sa nzanay, niy zləba kwəma nzə ghəshiw.

4

¹ Kwəmaa niy gəzəkə Hyala va kaa jijihimmə: «Ta tsəhəjwəy dza ghwəy tə hidī fəyinjwəy ya va, ta dəkəva ghwəy» kəy,

kaa ngəmmə na ndatsə kwərakwə. Va tsəgha na kiy, məni məhərli ghwəmmə tərəjw, ka kəslimbə ghən ghwəmmə ma, vantaa ghwəmmə dzaə kwəməvə ma dəkəva fəyəmmə Hyala va. ² Sana kiy,

a ghwəmmə favə kwəma Hyala wəzə na njasaa niy favə jijihimmə va niy nza mbə gamba. Ya tsəgha niy favə ghəshi kwəma va kiy. Niy tsəhəshi ghəshi tə hidī va ta dəkəva ghəshi kiw, sa nzanay, sa favə ghəshi kwəma va na, niy banavə nefer shi ghəshiw. ³ Ghwəmmə na na ghwəmməy,

ta kwəməvə dəkəva gəzə Hyala va dza ghwəmmə, sa nzana mba'a ghwəmmə banavə nefer ghwəmmə kaa Hyala. Ma na jijihimmə, sa niy banavə ma ghəshi nefer shi kaa Hyalay, aa niy gəzanakəshi, ma kə niy niy:

Sa satiy nəfə tsee və shiy, dzee mba'ee zamanakəshi fəla.

Ka tsəhəshi ghəshi nashi tə hidī fənəy ya kaa mbəzlee ta dəkəvwaw, pən, kə niy ni.

Sa gəzə na va kwəma va tsəghay, tə sa banavə ma ghəshi nefer shi na. A na dəkəva kiy, ya ghala vəghwə tsaə niy nga Hyala hidī na, aa niy nza ḍifa. ⁴ Kwa Zliya Hyalay, a məndi gəzəkə kwəmaa dzəkən

*vici dəkəva dzəghwa tə tsahwəti pi. A kə məndiy: «Gwa'a ghəramti Hyala sləni nzə mbə vici kwəj, ma tə kwa mbərfaṇay, mba'a dəkətəvata!» kə məndi. ⁵ Zhini ma kə məndi tə na gəzə ghwəm na zliya ḍifa na: «Ka tsəhəshi ghəshi tə hidī fənəysee

ta dækøvaw» kə mēndi. ⁶ Mbēzliiy niy 'wa vaa favə Yəwən kwəma wəzə na va kwatanaj, kwəməvə dəkəva va ghəshiw, sa nzanay, niy banavə nefer shi ghəshi kaa Hyalaw. A na nihwəti mbēzliiy, a kwal tifa ta kwəməvə dəkəva va ghəshi. ⁷ Va tsəgha zhini Hyalaa fəy nahwəti vici ta dəkəva mēndi ti ki, «ndatsə» kə kaa har vici va. Ma ləy hwəm, sa zləbavə ma jijihimmə kwəma Hyalay, mba'a Hyala nzay nza gar piya dan, mba'a zhiniy 'wati gəzə kwəmaa dzəkən vici va, lə miy tsa *Davitə. Ma kə na:

«War mba'a pə ghwəy favə gaka mələe ndatsəy,
əntaa ghwəy taa mēnti məhərli ghwəy
caslakə ma» kə.

⁸ Mba'a kə *Zhəwəzəwe niy pəməghə jijihimməə dzəti pi dəkəva tsa katanj tsa va nzay, ka dza Hyalaa maw gəzə kwəma nahwəti vici dəkəva nzaw. ⁹ Ava va tsəgha kiy, a dəkəva tifa difa ta mbēzli Hyala, nja dəkəva tsa Hyala va tə kwa mbərfaŋa vici. ¹⁰ Ya tsamaba ndə kwəməvə na dəkəva tsa katanj tsa va Hyalay, ta dəkəva dza naa dza va ghəra sləni njasa dəkətəvata Hyala va mbə ghəra nanzə kwərakwə. ¹¹ Ghənzə tsəgha kiy, a pə ghwəmmə difəkwəmmə nza ghwəmmə mbəə kwəməvə dəkəva Hyala va. Mēnti məhərli ghwəmmə, van-taa tsahwəti ndə di ma fəti va Hyala, njasa niy di ma jijihimmə va niy nza kwərakwə fa.

¹² Ma na kwəma Hyalay, piy bə na kaa mbēzli, ka ghəra sləni mbə nefer shi. Bərcifa və na kən kafa'i tsaa sla shiy va lə bəla ci bakanata. Ma kwəma vay, kar naa tsəhəta pa tə kwa kərkə nəfə tsa ndə, nja kafa'i tsaa sla isl va, pa' tə məltətə. Aa sənay sla ngwəvəə dzəkən kwəma maw ndə lə na zəzə ndə mbə nəfə tsa ci gwa'a. ¹³ Tsahwəti sə tifa mba'a mbələyvay kwa kwəma Hyala, mbə shi ngati naw, cəke' nashi na. Kaa ngəta dza ghwəmməə gəzə shi mēnti ghwəmməə gwanashi kwa kwəma nze bazhə bazhə.

Yəsəw na ndə ta Hyala tsa ghwəmməə dikə tsa

¹⁴ A ndə ta Hyala tsa ghwəmməə dikə tsa va ghwəmməə. Ghəci na Yəsəw Zəghwə Hyala. Aa dzay dzəmə ghwəmməə dzəvəgha Hyala. Ghənzə tsəgha kiy, wəzəba jihəva ghwəmməə ta banavə nefer ghwəmməə kaa Hyala na. Ghənzə

na na ghwəmməə kwəma nə ghwəmməə wəzə na, pə ghwəmməə. ¹⁵ Ndə ta Hyala tsa ghwəmməə vay, aa sənata kwəmaa gagammə, a zhəhwər tə ghwəmməə, sa nzana mba'a a ghəci də'wə ghən tsa ci dzəghəti həərə tsa həərəpə ndə jaka gwa'a gwa'a, njasa nza ghwəmməə tsa kwərakwə. Na naci kiy, niy mēnti *kwəma jikir na naw. ¹⁶ Ghənzə tsəgha kiy, ka hazləni ghwəmməə ma, ə pə ghwəmməə kətivaa dzəvəgha Hyala. Ghənzə saa zhəhwər ta mbēzli. A hwər tsa nze taa zhanta tə ghwəmməə, ka na dzay, mba'a məntəmməə wəzə hwər tsa nze ka kəttimməə mbə kwəmaa gagammə va hwəmba nze.

5

¹ Ya tsamaba dikə tsa *ka ta Hyalay, mbə ke ngəri ka mēndiy tivə, mba'am fəy ta ghəra sləni Hyala ta mbēzli. A ka naa slasla shiy kaa Hyala, ta pəli kwəma mbēzli jikir na. ² Ma ghəci kwərakwə kiy, ndə ngəri na nja ghwəmməə, kar bərci ciy mēni daw, ka tərəə dzəmbə mēni *kwəma jikir na ghəngəhən ghəngəhən. Va tsəgha ka naa zhəhwər ta mbēzliiy mēni kwəma jikir na, sa sənay ma ghəshi kwal tsa Hyala. ³ Ma sa nzana, ka ntsa daw bəlitit tsa ghəciy, va tsəgha ka naa slanta shiy kaa Hyala, ka slashi ta na ci kwəma jikir na, ka slashi ta na nihwəti mbēzli kwərakwə. ⁴ Ndə tifaə pəlavə mēniy ka dikə tsa ka ta Hyala də'wə ghən tsa ciw. Hyala də'wə ghən tsa nze ka naa təravə ndə, njasa niy təravə na va *Aranjw kwatanja.

⁵ Ava tsəgha na *Kəristəw kwərakwə ki. Ghəci fəy na ghən tsa ci ka dikə tsa ka ta Hyalaw. Hyala niy tərati na, ma kə ngəci na:

«Gha na Zəghwee,
'wava na tə ndatsəy, Dəŋja nzee» kə.

⁶ Zhini ma kə dzəghwa tə tsahwəti pi mbə Zliya nze fa na:

«Ndə ta Hyala dza ghaa nza ya pa' hwəmba,
njasa niy nza *Melkisedekə ndə ta Hyala
tsa kwatanja va» kə.

⁷ Ghala pətsaa nza Yəsəw tikə tə hidfi niy, aa niy cə'wəhwə Hyala tərənjw lə wahə kwa mətəsə ci, ka wahə zlanjlan, ta mbə Hyalaa mbəlanti va mēti. Aa niy sənay a Hyala taa mbay mbəliti kə. Dzəghwa mba'a Hyala niy zləbavə cə'wə ci va, mbə fa kwəma ghəci niy nza va Hyala. ⁸ Ya tsəgha na ka Zəghwə Hyalay,

4:7 4:7 3:7-8 4:8 4:8 Nəw 31:7; Zhə 22:4 4:10 4:10 4:4 4:12 4:12 Ezay 49:2; 55:11; Zher 17:10; Zhj 12:48; Ef 6:17; 1Pi 1:23; ShiZhj 1:16 4:14 4:14 5:8; 8:1; Ndə ta Hyala tsa dikə tsa: 2:17-18; 3:1; 5:1, 4-6; 7:24-28; 8:3; 9:7, 11 4:15 4:15 2:18; 5:2; 7:26; 9:12; 12Zhj 3:5 4:16 4:16 10:19 5:1 5:1 4:14 5:2 5:2 2:17-18; 4:15; 7:28 5:3 5:3 7:27; 9:7; SləniTaH 9:7; 16:6, 15 5:4 5:4 Aranjw: Səvəri 28:1 5:5 5:5 1:5 5:6 5:6 Cem 110:4; Ebr 6:20 5:7 5:7 Mt 26:36-46 5:8 5:8 1:2; 4:14; 6:4-6; 7:3, 28; 10:29; Zhj 1:34; di fəti: 4:15; Flp 2:8 5:9 5:9 7:27

aa niy bənivə dī fəti səvəri mbə ngəra'wə tsaahwə na va. ⁹ Ma sa kəramti na sləni ci lə sa ngəra'wə tsa vay, mba'a mənīy ka ntsa səəkə mbəli tsa mbəzliy dānci fəti dza kwa. Ka bānshi piy tsaahwə kədi ma, ta kwa ndimndim. ¹⁰ Ta na navay, a Hyala garəy ka ntsa dikə tsa mbə ka ta Hyala njasaa nza *Melkisedekə va kwatəja.

Mənim məhərli vantaa ndə zlay kwal Hyala

¹¹ A ngwarməhira, dāj na kwəma tifa ta gəzanwəy dzəkən kwəma va. Ə na na nzanay, ngahə dza ndəə ciwəy, sa nzana kala dza ghwəy mbəə favə taŋtaŋ. ¹² A ghwəy bənivə kwəma Hyala mbəradzəwəy, gar mənīwəy ghwəy ka bənipə kwəma nza. Ma dza ghwəy ki pa' sana na, war ghwəlaywəy ghwəy mbə dī ndəə bəniwəy shiy niy 'wa ghwəy bənivə ghala kwatəjata mbə kwəma Hyala difa. Kala mbə ghwəy favə na dibədibə na kwəma Hyala. Mba'a ghwəy mənīwəy nja mbəzliy 'wa bəni kwəma Hyala. ¹³ Ya wa ntsaa sa 'wa tə məmə ghwəlayəy, vərnyə'wə na tsava ndə ghwəlay. Di naa gəzəy, təhay tsava ndə mbə kwəma Hyala diw. Sa nzana kala sənay ghəcīy dzəkən na wəzə na kwəma, lə na jikir na. ¹⁴ A na mbəzli təhə təhə niy, shi zəmə bəlbəl ni ka ghəshiy zəmə. Gəzə nzəy, a ghəshi sənabəntəvashi mbə mənī nava kwəma, mba'a məhərli shi təhəta ta fa kwəma Hyala, mba'a ghəshi sənay tihəvəri na wəzə na kwəma, lə na jikir na gwa'a.

6

¹ Ghənzə tsəgha kiy, ka kəslibə ghən ghwəmmə dzar tə na ka mənīdy 'wa bənipə kwəmaa dzəkən *Kəristəw ma. Kwa kwəma pə ghwəmməə dza, ta nza ghwəmmə ka mbəzliy təhəshi mbə kwəma Hyala. Ka dzəy ghwəmmə ləy hwəm ta bəni kwa taja kwəma ka mənīdy bəni mbə kwəma Hyala ma. Kwa taja kwəma vay, shiy nja kar tsa titihwə ta zlata mənī *kwəma jikir na, lə banta nəfə kaa Hyala. ² Kwa taja kwəma va dibay, bəni kwəmaa dzəkən *batəmhi ghəngən ghəngən, lə kwəmaa dzəkən fə dividi-viy dzəkən mbəzli, lə dzəkən zhakati tsa mbəzli mbə məti, mba'a dzəkən bəsə ngwəvə Hyala fəca dza hidīy kərə. ³ Na ka ghwəmmə pəla Hyala kə zləbavə nana kiy, dza kwa kwəma, ta mbə ghwəmməə nza ka mbəzli təhə təhə ni mbə kwəma Hyala.

⁴⁻⁶ A na kwəma, nja kwəmaa dzəkən mbəzliy niy bənavə nefər shi kaa Hyala, dza mba'a ghəshi zhiniy zhəghanavə hwəməy, ka zhini ghəshiy zhəghəva ta zhiniy tsa titihwə kaa Hyalaw. Mbəzli vay, a ghəshi niy kwəməvə wəj pi tsa Hyala mbə nefər shi. Mba'a Hyala niy bənavəshi bərçi ta ghəranta sləni, mba'a ghəshi niy kwəməvə Safə tsa nzə dēwdēw tsa bə. A ghəshi sənay wəzə tsa mbə kwəma Hyala, mba'a ghəshi dzəghəti ghəra sləni lə bərçi dza Hyalaa mənī shiy tə yəwən hidī. Ya tsəgha nzə kiy, dza ghəshi mba'a ghəshi zhəghanavə hwəm kaa Hyala. Ka mbay mənīdy zhiniy zhəghəkə gəla niva mbəzli ta tsa titihwəw. Sa nzana, ma mbəzli vay, njasa zhini ghəshiy dānwə zəghwə Hyalaa zhəti tsəm ta kwa baka sədā, ka sawa kwa kwəma mbəzli gwa'a na.

⁷ Sa ka van nzəmə, mba'a tsə'wəy mbə hidīy, tsəjwəti ma mənīdy shiy tə tsahwəti vəh na, kar ghəshiy pəsəshi, ka kəlīshi, ka nakəshi, mba'a ndə vəh kwəməvə shi zəmə tə vəh tsa va. Gəla tsava vəhəy, kar Hyalaa təfanati miy. ⁸ Ma hidī mənī ma shiy ti shiy, war tekəsli ghəshiy pəsəkə, shiy tifa mənīdy kwəməvə ti shiw. Ta bəzlamtishi dza Hyala. Mba'a ndəti ghwə ti shi.

⁹ Ya tsəgha favə ghwəy ghəy mbə gəzanwəy kwəma va tsəgha kiy ngwarməhiray, a ghəy sənay dza kwa bəla wəzə na nza ghwəy, ta mbəlītənwəy dza Hyala. ¹⁰ Ma Hyala na nanzəy, ntsaa nəw kwəma lə kwal tsa nzə na. Ka dza naa zamti ghən ta sləni wəzə na va ghərahwə ghwəyəw. Ka zamti ghən na ta kəəti niy kəətəhwə ghwəy va mbəzli nzə ghala kwatəjata, zhini tsəgha ghwəy kəətishi ya pa' ndatsə dibaw. Sa nzana mba'a ghwəy dī Hyala va tsəgha mənī ghwəy sləni va tsəgha. ¹¹ Ma dī ghəy kiy, ya wa ndə mbə ghwəy na, ka nəw ghəra sləni va ghəcī tsəgha pa' tə kwa kərəkə, ta mbə ghwəy kwəməvə shi fəy ghwəy va ghən tsa ghwəy gəzliŋə ti shi va Hyala gwanashi. ¹² Ka dī ghəy ghwəy mənīwəy ka meredeməw. Səəbə kwəma mbəzliy 'waa bənavə nefər shi kaa Hyala, ka sə'wa kwəma kwatəja pə ghwəy nəw. Ma mbəzli vay, ta kwəməvə shi gəzəkə Hyala va bānshi dza ghəshi.

Ka bashiva kwəma gəzəkə Hyalaw!

¹³⁻¹⁴ A ghwəmmə sənay kwatəja kiy, a Hyala niy gəzanəkə kaa *Abərahəm: «A Abərahəm, yən gəzanə na, ta təfətəja miy dzee, nza gha ya ndərazhi, ka kwəməvə

5:10 5:10 5:6; 6:20 5:12 5:12-13 1Kwər 3:2 5:14 5:14 13:9; Rm 16:19; 1Kwər 14:20; Ef 4:14 6:1 6:1 9:14
6:2 6:2 Zhj 3:25-26; SləniKY 19:1-6 6:4-6 6:4-6 2:1-3; 5:8; 10:26-29; 12:25; Mt 12:31; 1Zhj 5:16 6:8 6:8 Mt
13:7, 22 6:10 6:10 10:32-34; 13:1; 1Zhj 4:7-12, 19-21 6:12 6:12 11:1-12; Lk 21:19 6:13-14 6:13-14 Ghava
22:16-17; Ebr 11:12

jijihī dān tērōn» kē niy ni ngēci. Ma sa gēzanakē na tsēghay, mba'a niy zēmākē fēla lē slēn tsa nzē. Sa nzana kala ndē tība dikēba ghēci kēn Hyala gar zēmē fēla ghēnzē li. ¹⁵ Dzēghwa Abēraham mba'a zlēbavē kwēma gēzanakē Hyala va, gwōnjōy ghēci nzōyōy ka ndēghē. Dzēghwa mba'a kwēmavē shi gēzanakē Hyala va ki. ¹⁶ Mba'a kē ndē ngēriy zēmē fēlay, lē slēn tsa ntsaa tēdfanākēn ka naa zēmē. Ma sa ka ndē zēmākē fēla tsēghay, nza kwēma kwa jipē shi lē tsahwētī ndē slavērivata ki. ¹⁷ Ava va tsēgha zēmākē Hyala fēlaa dzēkēn shi dza na ta bānci kaa Abēraham lē kaa hwēlfē ci gwa'a. Sa dī na mbēzli vaa sēnata wēzē, mba'a kē gēzākē ta bē shiy dzee kaa ndē kōy, tsēgha ka naa nza njasa gēzākē na va, kē ghēshi. ¹⁸ Dī naa gēzōy, shi bakē ni va mēnti Hyala, gēzē gēzākē lē miy tsa nzē, zhini zēmē' kaa fēlay, ka bashiva na teepōw. Sa nzanay, ka sla dzērvē Hyalaw. Ma ghwēmmē ghwēmmē mbēzliy hwēdē dzōvāgha Hyala ta mbōy, a shi va bānavē bērci kaa nēfer ghwēmmē tērōnjōy, ghwēmmē mbēzliy zlashi shiy va gwanashi, ta garēmmē wēzē wēzē tē shi fēy ghwēmmē va ghēn gēzliņē gēzākē Hyala bēmmē. ¹⁹ Shi fēy ghwēmmē va ghēn gēzliņē ti shiy, nja zlērabazhi tsa dikē tsa vaa kwēfēghē ma tē pētsa nza na, na ghēshi. Tē mbērkē shi va garēmmē ghwēmmē kwa kwal tsa Hyala, jarjar kala zhēghanta ma hwēm. Tē mbērkē shi fēy ghwēmmē va ghēn gēzliņē ti shiy, a ghwēmmē kwēmavē kwal ta dzōvēri mbē gwadēē kēlati pētsa nza Hyala ti, ta dzōvēriy jakōva lē Hyala tē pētsa va. ²⁰ Ava ghēci na pētsa 'watēmmē Yesēw kwal dzōmbōy dī, tē ghwēmmē. Dzōmbē nay, mba'a mēniy ka ndē ta Hyala tsa dikē tsa, ta kwa ndimndim, njasa niy nza *Melkisedekē va kwatāna.

7

Kwēmaa dzēkēn *Melkisedekē, ndē ta Hyala

¹ Ma Melkisedekē tsa vay, mazē tsa mbē mēlmē Salem niy nza na mbēradzē, ndē ta Hyala tsa Hyala ta ghwēmē niy nza na. Ma tē nahwētī vi na, mba'a *Abēraham niy dzay ta mbōz. Mba'a dzaa 'wōshamti mezhizhē va. Ma ghēci mbē zhēghēvaa sēkē na, mba'a Melkisedekē tsa va sēkēy dzēghwa kwēma ci. Dza na mba'a tēfanatī miy kaa Abēraham. ² Dzēghwa Abēraham ki, mba'a bēkōvēri dānkwal kwētīj kwētīj sēvēri mbē shiy

mēnti ma ghēshi mēn, mbē shi zlēghwēvō na va. Mba'a bānavēshi kaa Melkisedekē ki. Kwa tāna shi dī slēn Melkisedekē tsa vaa gēzōy: «Mazē tsa nōw kwēma lē kwal» zhini bā na: «Mazē tsa mēlmē Salem ghēci» njasa nē mēndi «Mazē tsa Zērkē» kē mēndi. ³ Ghēci kiy, dōy tsaā yakē tīfaw, mbēghōy tīfaw, ya jijiy tīfaw, Sēnay mēndi nda hwēm yakē mēndi, nda hwēm mēti naw. Njasa nza Zēghwē Hyala va na gwa'a tsēgha. Mba'a ghēci ka ndē ta Hyala ta kwa ndimndim.

⁴ Nighētīm dī, njasa nza dikē tsa mēni Melkisedekē va, kwa vēghwē tsa nzana lē Abērahamōy, ghēci jijiy jijihimmē dē'wē ghēn tsa ci, hēn bānavē dānkwal tsa ci sēvēri mbē shi zlēghwēvō na mbē pa. ⁵ A ghwēmmē sēnay kiy, war mbēzli mbē takē tsa Levi niy nza naa *ka ta Hyala gwa'a tsēgha. A *kwēma pēhōti Hyala niy bānavēshi kwal ta bē dānkwal va ka *Izērayel. Ngwardēshi niy nza ka Izērayel ki. Dī shi va gēzōy, mbēzli Levi va na, va ngwardēshi niy bē ghēshi dānkwal, ya tsēgha niy nza ka Izērayel jijihiy Abēraham nja ghēshi. ⁶ Melkisedekē tsa gēzē ghwēmmē va naci kiy, ntsa yakē mēndi mbē takē tsa Levi naw. Dzēghwa kaa ngēci Abēraham bānavē dānkwal tsa ci sēvēri mbē shi vō. Mba'a Melkisedekē tēfanatī miy ngēci ki, ghēci sghēn Abēraham tsaā niy gēzanakē Hyala va, ta ndāna shiy dzee, kē. ⁷ A ghwēmmē sēnay, ntsaa tēfānci miy kaa ndōy, dikēba ghēci na kēn ntsa tēfānci na miy. Dī naa gēzōy, dikēba Melkisedekē na kēn Abēraham. ⁸ Mbēzli mbē takē tsa Levīy, kē ngēri na ghēshi, ka bēkwē. Ghēshi basē na dānkwal tsa bānshi ngwardēshi. Ma na Melkisedekē tsaā niy bēvō dānkwal va va Abērahamōy, ndē va tē ghwēmē kala mēti ma na, njasa gēzākē Zliya Hyala va. ⁹ Dī kwēma vaa gēzōy, ghālaa niy bānci Abēraham va dānkwal tsa bēti na sēvēri mbē shi ci kaa Melkisedekēy, a Levi niy bānavē dānkwal tsa ci kaa Melkisedekē kwōrakwē. Ya tsēgha nzana kaa hwēlfē ci mbēzli ka Izērayel basē dānkwal tsa shi. ¹⁰ Sa nzanay, ghāla pētsa kwēmē kar Abēraham va lē Melkisedekē mba'a niy bānavē dānkwalōy, mēndi ghwēla ta ya Levi niy nza na, mbē vēgha jijiy Abēraham niy nza na, ghālaa niy bānavē na dānkwal tsa ci kaa Melkisedekē ki.

¹¹ A ghwēmmē sēnay, a Hyala niy bānavēshi kwēma pēhōti na kaa ka ta Hyala, kaa hwēlfē Levi, nza ghēshi ghōra slēni Hyala mbē mbēzli shi. Ma slēni

ghəra ghəshi vay, daw bərçi shi ta kərkamti njasa dī Hyala. Mba'a kə bərçi niy nza və shi gar kərkamti sləni shi va nzay, ka dza Hyala maw ghwəni Yesəw ka tsahwəti ndə ta Hyala nja Melkisedekə nzaw. Mbə hwəlfə *Aranjw ghəci jijiy Levi niy dza naa fəy ndə ta Hyala nza. ¹² Mba'a kə ta Hyala mbəərətəa dzəti tsahwəti ndə kala kama mbə takə tsa Leviy, ta mbəərətə dza kwəma pəhəpəhə na kwərakwə ki. ¹³⁻¹⁴ Ma nana kiy, a ka ta Hyala mbəərəshi. Aa fəy Ndə sləkəmmə Yesəw ta mbəərə pətsa shi va, ghəciy, ntsa mbə takə tsa Levi naw, ndə mbə tsahwəti takə na. A ghwəmmə sənay, mbə takə tsa ka Zhəwda yakə məndi Ndə sləkəmmə, səəkə ndə nza ka ndə ta Hyala, ya ka ndə fə shiy ta ta Hyala mbə takə tsa shiw. Sa niy gəzə *Məyizə kwəmaa dzəkən ka ta Hyalay, niy gəzəhwə kwəma na dzar kwa takə tsa ka Zhəwdaw.

Kwəmaa dzəkən Yesəw ndə ta Hyala nja *Melkisedekə

¹⁵ Kwəmaa gwəramtiy cikəvəri daw niy nza bərçi *ka ta Hyala kwatəna ta kərkamti kwəma njasa dī Hyala, kə kiy, tsahwəti ndə ta Hyalaa fəy Hyala nja Melkisedekə ghəci. ¹⁶ Ghəci na nacy, va sa tivə məndiy garəy nja kwəma sləkati məndi, ta nza ghəciy ndə ta Hyala, məniny na ka ndə ta Hyalaw. Sa nzana lə bərçiy piy və, ka va tə ghwəmə pa' kwa ndimndim na. ¹⁷ Ta na nava dībəy, aa gəzəkəvata mbə Zliya Hyala, ma kəy: Ma ghay, ta nza dza gha ka ndə ta Hyala pa' kwa ndimndim, njasa niy nza ndə ta Hyala Melkisedekə va, kə.

¹⁸ Mbə kwəma va tsəgha kiy, naa niy pəhəta kwəma kwatəna na, vəgha bəla na sa nzana kala bərçi və ta kəəti mbəzli. ¹⁹ Ta na navay, kwəma pəhəti Məyizə va na, shiy tifa ghənzəə məniti ta zhəghəti ndə ka ntsa slar tsa kwa kwəma Hyalaw. Nana kwəməvə ghwəmmə shiy tanəti kwəma pəhəpəhə na. Ghəci na Yesəw *Kəristəw, gəzliḡə fəy ghwəmmə ghən tsa ghwəmmə ti. Ti dza ghwəmmə mbə kətivaa dzəvəgha Hyala.

²⁰ Nahwəti kwəma dībəy, sa fəy Hyala Yesəw ka ndə ta Hyalay, aa zəməkə lə fəlatə də'wə ghən tsa nzəə dzəkən kwəma ci. A na takə tsa Leviy, ghala pətsaa niy fəy məndi ka takə tsa ka ta Hyalay, niy zəməkə fəla Hyalaa dzəkənəw. ²¹ Ma na Yesəw na, Hyala gəzəkə na, zəmə kaa fəla:

Yən yən kwa sləkəpə gəzəkə na, zəmə kaa fəla,
ndə ta Hyala dza ghaa nza ta kwa ndimndim.

Ka zhəghwəe kən kwəma gəzəkəe vaw, kə.
²² Di na gəzəy, *sla kiri tsa slati Hyala lə miymiy Yesəw ta jakəva lə mbəzliy, aa tanəti jakəva tsa nzə lə mbəzli kwatəna lə miymiy dəbəkə.

²³ Avanta nahwəti kwəmaa cimmə a Yesəw tanəti ka ta Hyala kwatəna kə dībə: Ni kwatəna va ka ta Hyalay, a ghəshi niy bəkəwə, ka zlata sləni shi, ka mbəərəshi nihwətiy nza. Di na gəzə na, dən niy nza ghəshi. ²⁴ Ma na Yesəw naci kiy, tsəgha naw. Ka məti na ya hwəmbaw, ndə tībəa mbəərəw. Sləni ci ghəra nay, ta kwa ndimndim na. ²⁵ Ava va tsəgha dza naa mbəliti mbəzliy kətivaa dzəvəgha Hyala mbə slən tsa ci ya ndatə, ya pa' hwəmba. Aa mbay mbəlitiishi, sa nzana ndə va tə ghwəmə ghəci. Ka cə'wə Hyala ghəci ti shi.

²⁶ Yesəw kiy, ghəci na dikə tsa ka ta Hyala tsaa niy təbə tə ghwəmmə ya kwatəna. Sa nzanay, war ghəci na ntsa d'əwdəw tsa, ka mənī *kwəma jikir na na ya jawaw. A Hyala bənti mbə mbəzli jikir ni, mba'a bəghə dzəmə ghwəməə fəy vəgha. ²⁷ Ghəghən na lə ka ta Hyalaa niy nza va kwatəna, niva mbəzli dikə dikə ni mbə ka ta Hyalay, vici va vici va niy slasla ghəshi shiy kaa Hyala va na shi kwəma jikir na, ka ghəshi madī ta slaslashi ta na mbəzli kwəma jikir na. Ma na Yesəw nacy, tsəgha naw. War kwətiḡ səda banavə na ghen tsa ci kaa Hyala ta məti. Məti ci vay, wəkə na ta bənti kwəma mbəzli jikir na, ta kwa ndimndim. ²⁸ A ghwəmmə sənay kwatəna, a mbəzli niy tivə mbəzli dikə dikə ni mbə ka ta Hyala, njasa niy gəzəkə kwəma pəhəti Məyizə. Ma ka ta Hyala vay, nja ghwəmmə niy nza ghəshi gwanashi, ka mənī kwəma jikir na. Lə hwəməy, mba'a a Hyala zlata kwəma pəhəti Məyizə va, mba'a zəməkə fəla mba'a fəy zəghwə nzə ta nza ka dikə tsa ka ta Hyala, mba'a məniti ka ntsaa kərkamti kwəma gwanata, ta pa' kwa ndimndim.

8

Yesəw na tsa ghwəmmə dikə tsa *ka ta Hyala

¹ Vanta kwəma dikə na mbə kwəma gəzanjəwə ya na: A tsa ghwəmmə dikə tsa ka ta Hyala tifa, ghəci na Yesəw. Məba

7:13-14 7:14 Ghava 49:10; Mt 2:6; SləniKY 13:23; ShiZhiḡ 5:5 7:17 7:17 5:6 7:19 7:19 9:9; Rm 3:20 7:21 7:21 7:17 7:22 7:22 8:6 7:24 7:24-25 6:20 7:25 7:25 2:11; 10:14; Rm 8:34; 12hiḡ 2:1 7:26 7:26 4:15 7:27 7:27 5:3, 9; 7:25; 9:12, 26, 28; 10:10, 12; Rm 6:10; 1Pi 3:18 7:28 7:28 5:1-2, 8; 7:19; Cem 2:7 8:1 8:14:14; dəvə kwa bəzəmə: 1:3, 13; 7:25; 10:12; 12:2, 25; Cem 110:1; Mt 22:44; SləniKY 2:33; Rm 8:34; Ef 1:20; Kwəl 3:1 8:2 8:5

mə ghwəmə nzəyəy na tə kwa bəzəmə Hyala kwa bərciy məni mazəə dzəkən shiy gwa'a gwa'a. ² Ghəci ghəra na sləni dikə tsa ka ta Hyala, tə pətsa dəwdew tsa va nza Hyala. Kwatanəy, a mbəzli niy ngati pi ta ghəra sləni shi ka ta Hyala mbə. Ma pətsa ghəra Yesəw va na ci sləni tiy, mə ghwəmə na. Pətsa mənti Hyala wəzə tsa, də'wə ghən tsa nzə kala kama ndə ngəri mənti.

³ Dikə tsa ka ta Hyala tsaa niy nza va kwatanəy, ta banta shiy kaa Hyala, lə ta slaslanta shiy niy fəy məndi. Ghənzə tsəgha kiy, Yesəw kwərakwə ghəci tsa ghwəmmə dikə tsa ka ta Hyala na, ta bə shiy dza na kaa Hyala. ⁴ Tikəy tə hidfi kə niy nza nzay, ka dza naa nza ka ndə ta Hyala nzaw. Sa nzanay, a nihwəti ka ta Hyalaa banta shiy kaa Hyala tifa njasa gəzəkə kwəma pəhəti *Məyizə kaa *ka Zhəwifə. ⁵ Ka ta Hyala vay, mbə *Gaska ngatim ta ta Hyala ghəra ghəshi sləni shi. Sləni shi vay, pəghə sləni ghəra Yesəw mə ghwəmə katanə na na, məcakwə nzə na difa. Məyizə madfi ta nga pətsa vay, Hyala niy gəzanci na, ma kə niy niy: «A Məyizə, a pə gha mənti məhərli wəzə, a gha ngati pətsa va, war njasa citəjəe va mə dəlagwa» kə. ⁶ Sana kiy, sləni ghəra Yesəw mə ghwəmə na, wəzəba ghənzə na tərənəw kaa na ka ta Hyala tikə tə hidfi. Sa nzanay, Yesəw na mətəkwal tsaa jakə mbəzli wəzə wəzə lə Hyala. Jakəva tsa vay, aa tanəti *sla kiri tsaa niy slanti Hyala ta jakəva lə mbəzli kwatanəy. Sa nzana shi di Hyala bəmmə sənənzəvay, a ghəshi tanəti ni kwatanəy.

⁷ Mba'a kə sla kiri tsa kwatanəy va niy nzaa sa kama kwəma dzar kwa nzay, niy dza Hyalaa sla kwa baka kiri nza lə mbəzliw. ⁸ A ghwəmmə sənay ya tə nahwəti kwəmaa niy gəzəkə Hyala va kaa mbəzli nzə. Fəti niy bənsi na mbə gəzə kwəma nzə va niy ni:

A tsahwəti vəghwə dzaa nza tifa, kə kwa sləkəpəy, hala vəghwə tsa va na, ta sla yəwən kiri dzee lə ka *Izərayel, mba'a lə ka Zhəwda, ta jakəva ghəy li shi. ⁹ Yəwən sla kiri tsa dzee va ta slay, ghəngən dza naa nza lə sla kiri tsa kwatanəy.

Ghala pətsaa niy kəəsəkəvəree va jijihishi ka Izərayel

lə dəvee səvəri mbə hidfi ka *Ezhipətə,

ta jakəva ghəy li shi niy slee kiri tsa va. Dzəghwa mba'a ghəshi zhəghanavə hwəm kaa jakəva tsa ghəy va li shi.

Dzəghwee ki mba'ee zlashi tə mbərkə kwəma va

kala zəzə mee dzəkən shi, kə kwa sləkəpə. Yən yən kwa sləkəpə gəzə na kwəma va.

¹⁰ Ma yəwən sla kiri tsa dza ghəy va ta sla lə ka *Izərayeləy, vanay njasa dza naa nza:

Ghala vəghwə tsa vay, ta fanambəshi kwəma pəhətee dzee mbə ghən shi, mba'ee tsaslambə mbə nefer shi difa. Yən dza naa nzaa Hyala shi, ghəshi na, ni va mbəzli kwərakwə.

¹¹ Ka dza tsahwəti ndəə nza mbə shi gar gəzə kaa ndə ghalay, ya kaa zəmbəghəy na:

A ntsa, wəzəba sənata gha Hyalaa sləkəpə na, kəw.

Sa dza naa nzay,

ta sənara dza ghəshi gwanashi ya tsa jəw tsa, ya tsa dikə tsa.

¹² Ta pəlatə kwəma shi jikir na dzee mbə nəfə tsee,

ka dzee zlatə mbə nəfə tsee ghwəla.

Yən yən kwa sləkəshi gəzə na tsəgha, kə.

¹³ Njana nə Hyala yəwən kiriy slee lə mbəzli, kə kiy, aa fəy tsa kwatanəy va sla kiri ka tsa pəhal tsa di naa gəzə ki. Nashi gha shiy halishi, mba'a ghəshi mənishiy shi kwatanəy kiy, gwa'a na vəghwə tsa niva shiy.

9

Sləni *ka ta Hyala tə hidfi lə sləni Yesəw mə ghwəmə

¹ Ghala vəghwə tsaa niy gha Hyala vaa *sla kiri ta jakəva lə mbəzli kwatanəy, a Hyala niy bənavəshi *kwəma pəhəti na kaa ngəshi, nza mbəzli mbəə sənay njasa dza ghəshiy tsəfəkəwə kwa kwəma Hyala. Mba'a mbəzli niy ngati pi ta tsəfəkəwə kwa kwəma Hyala mbə. ² Avənan njasa niy ngati ghəshi *Gaska va. Mba'a ghəshi təhəvəri Gaska va kwa jipəjipə nzə lə gwadə. Ma kwa tənə pətsa vay, pətsa Hyala dəwdew tsa, kə məndi slən tsa ci. Mba'a ghəshi fambə gərkəwa mbəba, mba'a tabəl tsa ka məndiy fə pej tsa Hyala ti. ³ Ma kwa baka pətsa ləy hwəm gwadə tsa vay, pətsaa gwəra dəwdew tsa, kə məndi kaa slən tsa ci. ⁴ Mba'a ghəshi fambə shi məntim tə tsahi mbəzə, nza ka ta Hyala ndi shiy zən wəzə ni nja

8:5 8:5 9:9; 10:1; Kwəl 2:17 Gaska latim kaa Hyala: 9:2; Səvəri 25:9, 40 8:6 8:6 7:22; 8:2, 6, 13; 9:11, 15; 12:24; Ezay 55:3; Zher 31:31-33; Ezhek 37:26; 1Kwər 11:25 8:8 8:8-12 Zher 31:31-34; Ebr 10:16-17 8:13 8:13 8:6 9:2 9:2 Gaska latim kaa Hyala: 8:5; 9:11-12; Səvəri 26:1-30; gərkəwa: Səvəri 25:31-39; tabəl:Səvəri 25:23-30 9:3 9:3 Səvəri 26:31-33; SləniTaH 16:2; Ebr 6:19; 9:7, 12; 10:20 9:4 9:4 tabəl tsa məntim tə tsahi mbəzə: Səvəri 30:1-6; sərndəkə: Səvəri 25:10-16; manə: Səvəri 16:32-35; gəta Aranjw: Bəla 17:21-25; hərəzli tsaslati Hyala kwəma pəhəti na ti shi: Səvəri 25:16

'wərdi ti shi. Zhini mba'a ghəshi fambə *sərndəkə mbəba, tə hwem ci lə kwa hwər ciy, mba'a mēndi manakən tsahi mbəzə. Sərndəkə tsa vay, ghəci ci na sla kiri tsa slati Hyala li shi. Ma kwa sərndəkə tsa va na, mba'a həlapə mbəzə kwa, lə shi zəməə niy banavəshi Hyala va mbə gamba, *manə kə mēndi kaa slən tsa shi kwa həlapə va. Kwa sərndəkə tsa va difay, mba'a gəta Aranw va pəsəkə kəslifi niy nza kwaba. Mba'a hərezliy niy tsaslati Hyala kwəma pəhəti na ti shi kwaba difa.⁵ Tə sərndəkə tsa vay, mba'am vasati shiy bakə lə bəkəbəkəhi nja *ndə kwal tsa Hyala ti shi, nza mbəzli mbəə sənay tə shi va, mbə pətsa ngatim va na Hyala, kə ghəshi. Ma bəkəbəkəhi shi va na, mba'a ghəshi pəlakənshi kən sərndəkə tsa va, tə pətsa ka ndə ta Hyala tsa dikə tsa məsə miymiy dəbəkə ta pəli kwəma mbəzli jikir na. Ava kwəma dee gəzanwəy jəwə tsətsə dzəkən pətsa va.

⁶ Ma sa ngati ghəshi pətsa va lə shiy ghəngən ghəngən tsəgha kiy, ka dzəmbə kwa taja pətsa va ka ta Hyala vici va vici va ta mənə sləni shi.⁷ Ma kwa baka pətsa Hyala vay, war dikə tsa ka ta Hyala na saa nza kwal və ta dzəmbə ghəci. Kwətiŋ səda ci gwa'a tsəgha ka naa dzəmbə mbə piya. Ma sa ka naa dzəmbəy, lə miymiy dəbəkə ka naa dzəmbə ta dəvə ci ta bəshi kaa Hyala, ta pəli kwəma ci jikir na, lə sa mbəzliy mənəti *kwəma jikir na, kala sənata ghəshi.⁸ Avanta kwəma dī *Safə tsa Hyala cimməə dzəkən shi va: Kama na war ghwəlay kə kwa taja pətsa ka ka ta Hyala vaa ghəra sləni shi mbə tifay, ka kwənavə kwəl nihwəti mbəzli ta dzəmbə kwa baka pətsa vaw, war dikə tsa ka ta Hyala kwətiy na sa nza kwal və.⁹ Ma sləni ghəra ka ta Hyala va mbə pətsa vay, avanta kwəma dī na cimmə ghwəmmə mbəzli ndatə: Shi ka mēndi vaa banta kaa Hyala, lə dəbəkə tsa ka mēndi vaa bantay, mək ghəshi ta pəli jikir tsa mbəzliy bə shi vaa səkəkə kaa Hyala, ta kwənavə nəfə tsa dəwəwə tsa ghəshiw.¹⁰ Ma ntsaa bə shi tsəgha ni va kaa Hyalay, a nəw na *kwəma pəhəti Hyalaa dzəkən shi zəmə lə shi sa, mba'a dzəkən yabə shiy ghəngən ghəngən. Ma kwəma pəhəpəhə na vay, dzəkən shi tikə tə hidī na gwa'a tsəgha. Ta vici jəwə tsətsə pəhəti Hyala kwəma va, pa' va vici dza naa mbaranti kwəma pəhəti na va ki.

¹¹ Nanay, a *Kəristəw səkəkəy ki, ghəci

dikə tsa ka ta Hyala. A ghwəmmə kwənavə shi wəzə ni mbə dəvə ci. Ma pətsa ghəra na va sləni ci tiy, wəzəba ghəci na tərənəw kaa pətsa kwatəja va. Tikə tə hidī na pətsa vaw, mbəzli ngati na pətsa vaw, Hyala ngati na.¹² Sa dzəmbəy Kəristəw dzəmbə pətsaa gwəramti dəwəwə vay, lə miymiy bəshər, ya lə miymiy məcərər ta dəvə, ta bəshi kaa Hyala dzəmbəy naw. Ghən tsa ciy banavə na kaa mətə, mba'a dzəmbəy lə miymiy ci ta bəshi kaa Hyala. Kwətiŋ səda dzəmbəy na, makə tsəgha ki. Lə miymiy ci va shikəshi mbəlītəmmə na va kwəma ghwəmmə jikir na, ta kwa ndimndim.¹³ Ma kwatəja sa ka mbəzliy cə'wə Hyalay, həŋ ka ghəshiy bəvə miymiy bəshər mba'a miymiy kəbəhi, ka məsəshiy dzəti vəgha mbəzliy ləfamtə kwəma pəhəti Hyala. Həŋ ka ghəshiy bəvə mbəkəwəli sla, həni ghəshi hənamti, ndi ghəshi ndamtə ka ti pəsər tsa vaa dzəti vəgha mbəzli va difa. Sa ka ghəshi vaa mənə kwəma va tsəghay, ta yabanti ndə va sa hwayvay na va lə kwəma jikir na.¹⁴ Mba'a kə miymiy dəbəkə mbay yabanti mbəzli va kwəma kən shi jikir na kiy, hanaba miymiy Kəristəw ki na. A ghwəy nay ka mənə kwəma jikir na Kəristəwəw, aa banavə ghən tsa ci də'wə ghən tsa ci kaa Hyala ta mətə. Safə tsa Hyala kwa bəpə piy ya hwəmba kəətiti na. Miymiy ci dza naa yabanti kwəma ghwəmmə jikir na, nza nəfə tsa ghwəmmə nza dəwəwə, kala dza ghwəmmə mənə kwəmaa dzaa zantəmmə, nza ghwəmmə ghəra sləni kaa Hyala kwa bəpə piy.¹⁵ Tə mbərkə mətə ci va mənəy Kəristəw ka mətəkwal ta jakə mbəzli lə Hyala. A dī na gəzəy, yəwən sla kiriy slati Hyala lə mbəzli. Sənəzvay mbəzli harvə Hyala na, ta kwənavə shi wəzə ni gəzəkə Hyala bənsi kaa mbəzli nza ta kwa ndimndim dza ghəshi. Tə mbərkə mətə mətəy Yesəw va dza ghəshiy kwənavə shi va. Sa nzanay, mətə va mbəliti na mbəzliy mənəti kwəma jikir na, ya ghala pətsaa niy jakəshi ghəshi lə Hyala mbə kwatəja jakəva tsa va.

¹⁶ A ghwəmmə sənay, mba'a kə ndə tsasliŋ njasa dza mbəzliy zəmə ghi tsa ciy, sa ka mēndiy nay ghəci mətəy ka mēndiy gha mənə kwəma tsasliŋ na va.¹⁷ Sa nzanay, ka mbə ka zəmə ghiy dzəmbəshi mbə zəmə ghi tsa ntsa va ghəci ghwəlay tə ghwəməy diw, war sa ka na mətəy.¹⁸ Ava tsəgha na ya lə tsa mbəradə va

sla kiri kwərakwə ki. Piyəŋ ka mēndiy slakən miymiy dzəkən, ta mbə jakəva tsa vaa nza wəzə. ¹⁹ Ma niy nza mberadzəy, pərba kwəma pəhəti Hyala gwanata niy gəzanshi *Məyizə kaa mbəzli gwanashi, njasa niy gəzanakəshi Hyala. Ləy hwəm ki na, həŋ bəvə miymiy məcerir lə miymiy besher, mba'a jakətishi lə yam. Dzəghwa həŋ bəvə kəslifi *Isəpə mba'a pəərətishi lə shiti təmbəkə tsa ghəm tsa. Ka yəkəwə miymiy va ghəci lə shi va, ka məsəshiy dzəkən Zliyahi kwəma pəhəpəhə na va, ka məsəshiy dzəti mbəzli va gwanashi difa. ²⁰ Ma kə nī kaa mbəzli va ghəci mbə məsəshi na: «Ava lə miymiy məsəŋwəy ya ni sləy Hyala kiri ta jakəva lə ghwəy nza ghwəy danta fəti» kə. ²¹ Ka na dza difay, tsəgha ghəci baslakən miymiy va kən pətsa ngatim va ta ta Hyala, lə dzəkən shi ghəra mēndi sləni li shi mbəba gwa'a. ²² Ma kə kwəma pəhəti Hyalay, bəla dikə na mbə shiy gwanashiy, war mēndi məsəti miymiy ti shi ka ghəshiy nza wəzə va Hyala. Kala mba'a miymiy shikəshi kiy, ka mbə Hyalaa pələta kwəma ndə jikir naw.

Lə miymiy ci shikəshi banti Yesəw *kwəma jikir na kən mbəzli

²³ A ghwəmmə sənay, sləni niy ghəra *ka ta Hyala va kwatəŋa mbə pətsa ngatim va ta ta Hyalay, pəghə shi mə ghwəmə niy nza na. A ghəshi niy məsəti miymiy tə shiy gwanashi ta mbə ghəshiy nza wəzə kwa kwəma Hyala. Ni katarj ni shiy mə ghwəmə kwərakwə kiy, nihwəti miymiyəy tənəti miymiy dəbəkə dza ghəshiy nza. Miymiy Yesəw *Kəristəw tsaa banavə ghən tsa ci va kaa mətī na ghəshi. ²⁴ Dzəmbəy Yesəw dzəmbə pətsa ngati mbəzli ta ta Hyalaw. Pəghə shi katarj ni mə ghwəmə na ghəshi gwa'a tsəgha. Ma na Kəristəwəy, dzəmə ghwəmə dzəməy na, tə pətsa nza Hyala. Nanay, kwa kwəma Hyala na mbə cə'wə tə ghwəmmə. ²⁵ Dikə tsa ka ta Hyala mbə *ka Zhəwifəy. Piya va piya va ka naa nza mbə dzəmbə pətsa katarj tsa va dəwəfəw tsa. Lə miymiy dəbəkə ka naa dzəmbə ta dəvə ci, ma na Yesəw Kəristəw naci kiy, kwətij səfa banavə na ghən tsa ci kaa Hyala ta mətī. Wəkə ghənəzə tsəgha. ²⁶ Mba'a kə niy banavə ghən tsa ci kaa mətī dən səfa nza, tərənəw niy dza naa sahəw ngəra'wə ghala ngati Hyala hidfi. Ghala vəghəwə tsa nza hidfi ndəkəwə ndəkəwə ta kədi səəkəy na, mba'a banavə ghən tsa ci kaa Hyala ta mətī kwətij səfa, ta pəli kwəma mbəzli jikir na. ²⁷ A ghwəmmə sənay, ya wa ndəy, kwətij səfa dza naa mətī. Ma ləy hwəm

na, nza Hyala sla ngəwəwə dzəkən. ²⁸ Ava tsəgha mənəta na lə Kəristəw kwərakwə ki. Kwətij səfa mətij na ta pəli jikir tsa mbəzli dən. Sa ka na səəkə tə kwa baka səfa ciy, ta pəli kwəma mbəzli jikir na dza naa səəkə ghəwəwə, ta mbəli mbəzliy ndəghə dza naa səəkə.

10

¹ A na kwəma pəhəti Məyizəy, nja məcakwə shi wəzə ni dzaa səəkə va Yesəw na gwa'a tsəgha. Mənti ghəshi ya pəghə kwəma ni katarj ni va shiyəw. Ka mbay naa mənəti nefer mbəzliy di kətivaa dzəvəgha Hyala dəwəfəw tēpəw. Shi slasla mēndi va war shi kwətij ni, zhevi kaa Hyala njasa səəkə piyay, ka mənəti nefer mbəzli ghəshi dəwəfəw ta dzəvəgha Hyalaw. ² Mba'a kə shi slaslam va kaa Hyala wəkə ta nza nefer mbəzli dəwəfəw nza, a ka ta Hyala niy dzaa zlashi slasla shiy kaa Hyala nza. Sa nzanay, slaslahwə ma ghəshi shiy kwətij səfa nza, ka dza mbəzliy favə jikir tsa kən shi mbə nefer shi nza. ³ A na shiy niy slaslam va njasa səəkə piyay, slasla shi ma mēndi na, kwəma mənəti mbəzli jikir na na sa ka ghəshiy zhiniy zazanshi kaa mbəzli. ⁴ Sa nzanay, ya njaa na, ka mbay miymiy slay lə kwəy pələnti jikir tsa mbəzli mbə nəfə Hyala tēpəw.

⁵ Va tsəgha niy nə Yesəw Kəristəw kaa Hyala, ghəci dzaa madiy səəkə dzəti hidfi. Ma kə niy niy:

«A Hyala, e sənay, ka dī shi slaslanə mēndi ni,

lə shi bəbənə mēndi ni ghəŋghən ghəŋghən ni ghaw.

A gha ngatəra nja ndə ngəri, nzee mbəw ndənə piy tsee.

⁶ Vəshinə gha ta dəbəkə tsa ndindinə mēndi,

lə ta dəbəkə tsa slaslanə mēndi, ta mbə ghaa pələnay jikir tsa mbəzliw.

Ma na dī ghay, ka dī fəti mbəzli va gha.

⁷ Ava va tsəgha nə ya ki: Avanara Hyalee. E səəkəraa dzəti hidfi ta mənī kwəma dī nəfə tsa gha.

Njasa tsasli ti mēndi vaa dzəkənəe mbə Zliya gha, pən» kə Yesəw niy ni.

⁸ Ghənəzə na kwəma gha Kəristəw gəzəkə kaa Hyala, sa nə na va: «E sənay, ka dī shi slaslanə mēndi lə ni bəbənə mēndi ghəŋghən ghəŋghən ghaw. Vəshinə gha ta dəbəkə tsa ndi ndinə mēndi lə ta dəbəkə tsa slaslanə mēndi ta mbə ghaa pələnay jikir tsa mbəzliw» kə. Ya tsəgha gəzəkə kwəma pəhəpəhə

nay, ka təbanta ghəshi kaa Hyalaw. ⁹ Ma kə Kəristəw difay: «A Hyala, avanara, ta məni kwəma di nəfə tsa gha səəkəree dzəti hidfi» kə. Ava tsəgha paslamti Hyala sləni slasla shiy niy slaslantam va kwatəna nanzə ki, mba'a mbəərətī lə məti Yesəw Kəristəw. ¹⁰ Nanay a Hyala bəhwə *kwəma jikir na kən ghən tsa ghwəmmə, sa nzana mba'a Yesəw mənti kwəma di nəfə tsa nza. Aa banavə ghən tsa ci kaa məti kwətīn səda ta kwa ndimndim.

¹¹ Ka ta Hyalay, tifa ka ghəshiy nza vici va vici va mөгəra, ta məni sləni shi. Ka slasla shiy ya hwəmba kaa Hyala. Ya tsəgha nza kiy, ka nza miymiy dəbəkə wəkə ta banti jikir tsa kən mbəzliw. ¹² Ma na Yesəw Kəristəw naci, war tsər kwətīn səda ci bəvə na ghən tsa ci kaa Hyala ta mətiy. Gwa'a, mək nava məti ta pəli jikir tsa mbəzli, ya ta pa' hwəmba. Dza na lə hwəm ki na, mba'a dzaa nzyəyə tə dəvə kaa bəzəmə Hyala. ¹³ Sənzənvay, ə ndəghə na vəghwə tsa dza Hyalaa mənti ka jaka ci ka shi kədi na səda ci ti shi. ¹⁴ Sa banavə Yesəw ghən tsa ci kaa məti kwətīn səday, mba'a pəlamti kwəma jikir na kən mbəzli ta kwa ndimndim. Mba'a fəyshi ka mbəzli ci.

¹⁵ Ya *Safə tsa Hyala dəwdew tsay, mbə gəzəmmə na katanj na kwəma va, kə. Sa nzanay, aa gəzəkə:

¹⁶ «Ləy hwəm vəghwə tsa vay, ta sləy yəwən *sla kiri dzee kwa jipə ghəy lə mbəzlee. Ta fanambəshi kwəma pəhətee dzee mbə ghən shi, mba'ee tsaslanambəshi mbə nefer shi difa, kə kwa sləkəpə» kə.

¹⁷ Zhini ma kə Safə tsa Hyala difa na: «Ka dzee zlata kwəma shi jikir na, lə kwəma təvəti ghəshi mbə nəfə tsee ghəwəlaw» kə.

¹⁸ Ya sa nzana, mba'a Hyala pəlwata kwəma jikir na məməni məndiy, tawa ka ndə maw zhiniy ta Hyala ta pəli kwəma ci jikir na ghəwəla difa kia?

Kətiva ghwəmmə dzəvəgha Hyala

¹⁹ Ava tsəghaa nava ki ngwarməhira. Tə mbərkə məti Yesəw lə miymiy ci shəkəshiy, a kwal ghəwəniy ngəmmə ta səəkə dzəghwa kwəma Hyala kala hazləni tifa. ²⁰ Fəca banavə Yesəw va ghən tsa ci kaa mətiy, a gwadə tsaa niy kəlati pətsa ka Hyalaa nza ti təhəvərvay bakə mbə. Nana kiy, a

yəwən kwal tsaa kətivaa dzəvəgha Hyala ghəwəniy. Yesəw dəwə ghən tsa ci na kwal tsa va, ghəci bəmmə na piy. ²¹ Yesəwəy, ghəci na ndə ta Hyala tsa ghwəmmə dikə tsa. Ghəci na ghən tsa mbəzli Hyala. ²² Njana nzana tsəgha ghənzə kiy, kətiva ghwəmmə dzəvəgha Hyala ghwəmmə lə katanj katanj. Mba'a ghwəmmə banavə nefer ghwəmmə, kala zəzə ma nahwəti kwəma ghwəmmə. Sa nzanay, a miymiy Yesəw *Kəristəw banti ha'wə kən ghwəmmə, ta nza nəfə tsa ghwəmmə payəy kwa kwəma ci nana ki. Mba'a yabəntəmmə lə yam dəwdew ni. ²³ Fəy ghən tsa ghwəmmə ghwəmmə gəzliḡ wəzə wəzə ta kwəma gəzəkəmmə Hyala va, gəzə ghwəmmə kaa mbəzli. Sa nzanay, a ghwəmmə sənay ka gəzə kwəma Hyala bakə bakəw. War ta mənti kwəma gəzəkə na va dza na. ²⁴ Ə pə ghwəmmə kətiva kwa jipə ghwəmmə, ta mbə bə bərci kaa ghən tsa ghwəmmə ta dīva kwa jipə ghwəmmə, nza ghwəmmə mbə məni na wəzə na sləni. ²⁵ Ka zlay səəkə ghwəmmə ta basəva kwa jipə ghwəmmə ghwəmmə mbəzliy nəw Yesəw, njasa ka nihwəti mbəzli vaa di ma səəkə ma. War kəəti pə ghwəmmə kəəti ghən tsa ghwəmmə kwa jipə ghwəmmə. Sa nzanay, a ghwəmmə sənay, ndəkwə ndəkwə na vici dza Ndə sləkəmmə Yesəw səəkə ti.

²⁶ A ngwarməhira, a ghwəmmə sənata na katanj na kwəma va Hyala nana. Mba'a pə ghwəmmə zhiniy məni *kwəma jikir na lə di ghəwəmməy, nihwəti shiy tifa gar slənyəshi ghwəmmə kaa Hyala ta pəlayəmmə jikir tsa ghwəmmə ghənzəw.

²⁷ Ntsaa dzaa mənti kwəma jikir na tsəghay, tərmbə nahwəti kwəma ci kala war ndəghə sla ngwəvə Hyalaw. Ngwəvə vay, ghwə gwəramti dza naa nza, ghwə dzaa ndi ka jaka Hyala. ²⁸ A ghwəmmə niy favə njasa niy nza na mbəradzə. Ya tsamaba ndə niy di ma na fəti ta kwəma pəhəti *Məyizə, mba'a mbəzli gar bakə, ya mahkan gəzəkə, a fəti və, kə ghəshiy, ə ka məndiy pəsliti, kala zhənsi ma hwər tsa mbəzli ti. ²⁹ Kwa vəghwə tsa nzana tsəgha məndi niy məni lə ntsaa di ma fəti ta kwəma pəhəti Məyizə kiy, njaa dzam məni lə ntsaa ndəvəti Zəghwə Hyala, mba'a nighəti miymiy Yesəw va yabanti nəfə tsa ci dəwdew, ta jakəti Hyala lə mbəzli, nja shi gəmsi ni, zhini

10:10	10:10 7:27	10:11	10:11 9:6; Səvəri 29:38	10:12	10:12 8:1	10:13	10:13 Cem 110:1; 1Kwər 15:25
10:16	10:16-17 Zher 31:33-34; Ebr 8:10, 12	10:19	10:19 4:16; 9:8	10:20	10:20 gwadə tsaa kəlati pi: 9:3; Mt 27:51; yəwən kwal tsaa kətivaa dzəvəgha Hyala: 2:14-15; 9:14-15; Zhj 14:6	10:21	10:21 3:6; 4:14
10:22	10:22 Ezhek 36:25; Ef 5:26	10:23	10:23 3:6	10:24	10:24 13:1	10:26	10:26 6:4-6
10:27	10:27 Ezay 26:11	10:28	10:28 Nəw 19:15; 2Kwər 13:1	10:29	10:29 2:3; 5:8; 9:12; Mt 12:31	10:30	10:30 Nəw 32:35, 36

ka sawa *Safø tsa Hyalaa gwøramti wøzə ghæci dība kia? Sənay tə ghwəy, tərənɣwə ghæci dza naa sahəwə nğəra'wə. ³⁰ A Hyala gəzəkə mbə Zliya nza, ma kəy: «Yən dza naa basə ngwəwə mbəzli gwa'a. Ta man-anati kwəma dzee kaa ntsaa ndərəfə» kə. Zhini ma kə ɣa na: «Ta basə ngwəwə dza Ndə sləkəpəə dzəkən mbəzli ci» kə. ³¹ Mba'a kə fəti va ndə tə ngwəwə kwa kwəma Hyalaa ɣəpə piyəy, kwəma 'yahə'yahə dza naa nza kən.

³² Zəzətim dzəkən kwəmaa nza ghwəy mbə ghala vəghwə tsaa gha ghwəy zləba nəw kwal Hyala. A ghwəy niy sahəwə nğəra'wə tərənɣwə va mbəzli. Ya tsəgha nze kiy, mba'a ghwəy niy sə'wahwə. ³³ Tə nahwəti viciy, ka tsəərənɣwəy, fəcahwəti na, ka sanɣwəy nğəra'wə kwa kwəma mbəzli. Zhini ka ghwəy dzay, ka dəpə madigahinɣwəy ka mənɗiy sanshi nğəra'wə. ³⁴ War mbə slanɣwəy hwər tsa ghwəy nza ta nihwəti mbəzli kwa fərshina. Sa ka mbəzliy zləghwəhwə shi ghwəyəy, kar ghwəy zləbavə lə vəshi, sa nzana mba'a ghwəy sənay a ghwəy dzaa kwəmavə shiy dzaa tanətishi, ta kwa ndimndim, pə ghwəy.

³⁵ A ngwarməhira kwa kwal tsa wəzə tsa nza ghwəy, ɣanavəm nefer ghwəy kaa Hyala, kala zəzə ma nahwəti kwəma. Sa nzanay, ta ndanɣwəy zhəmə tərənɣwə na dza Hyala. ³⁶ Wəzə na ghwəy mbay sə'wati kwəma ta mbə ghwəy dza kwa kwəma kwa kwəma. Ta mbə ghwəy mbata mənɗi na dī Hyala va kwəma ghwəy mananta. Ma tsəghay, a ghwəy dzaa kwəmavə shi gəzəkə Hyala ɣənɣwəy wəzə ni. ³⁷ Sa nzanay, a Hyala gəzəkə mbə Zliya nza, a kəy:

Ndal tərmbə vəghwəwə, jəwə tsətsə tərmbə na,

ntsaa dzaa vaa səəkəy, ta səəkə dza na, ka dza naa dzamti vəghwəwə.

³⁸ Mbəzlee dzaa mbay dzəghwa kwəmee kala hazləni mbə nefer shiy, tə mbərkə sa ndara ghəshi nefer shi dza ghəshiy

kwəmavə piy tsaa kərə ma.

Ma mba'a kə tsahwəti ndə dzaa tiy mbə shi,

mba'a zhəyəy ləy hwəməy,

ka dzee vəshi ta kwəma ciw, kə.

³⁹ Na na ghwəmməy, mbəzliy zhəghətəvashi va zhəy ləy hwəm kwa kwal Hyala ta zashi nza ghwəmməw. Mbəzliy ɣanavə nefer shi kaa Hyala nza

ghwəmmə. Ma tsəghay, a Hyala dzaa ndammə piy tsaa kəy ma.

11

Mbəzliy niy ɣanavə nefer shi kaa Hyala kwatana

¹ Ntsaa ɣanavə nəfə tsa ci kaa Hyalay, aa sənay lə katanɣ, a shi ndəghee va va Hyala dzaa mənishi, kə. Aa sənay, shi nashi ma na vay, a ghəshi tifa, kə. ² Tsəgha niy ɣanavə mbəzli kwatana nefer shi kaa Hyala, mba'a Hyala faltishi.

³ Sa ɣanavə ghwəmmə nefer ghwəmmə kaa Hyala sənay ghwəmmə, lə gəzə kwəma nze ngati Hyala ghwəmə lə hidi pə ghwəmmə. Di naa gəzəy, shi nashi ghwəmmə ni na, lə shi nashi ma ghwəmmə ngatishi Hyala.

⁴ Sa nzana mba'a *Abel ɣanavə nəfə tsa ci kaa Hyala, va tsəgha sləniy na shiy kaa Hyala, ka tanətɗi ni *Kayən. Sa ɣanavə na nəfə tsa ci kaa Hyalay, mba'a Hyala fəy ka ntsaa dzaa dzəghwa kwəma nze kala hazləni tifa. Mba'a Hyala zləbavə shi ɣanavə Abel, mba'a ghəshi təbanati kaa Hyala. Ya tsəgha mətiy Abel, sa ɣanavə na nəfə tsa ci kaa Hyalay, kwal tsa wəzə tsaa cimmə na ndatse.

⁵ Sa nzana mba'a Henəkəwə ɣanavə nəfə tsa ci kaa Hyala, va tsəgha ɣəhwə Hyalaa dzəmə ghwəmmə, ghæci ghwəla ta məti. Ndə tifaaz zhəkəə nay, sa nzana mba'a Hyala ɣəhwəwə dzəkə ghi tsa nzwə. Aa tsaslita kwa Zliya Hyala: «Ghala vəghwə tsaa niy nza Henəkəwə tikə tə hidiy, ntsaa mənɗi shiy təbanta kaa Hyala niy nza na» kəm. ⁶ Mba'a kə ndə ɣanavə nəfə tsa ci kaa Hyalay, aa təbanta kaa Hyala. Tsahwəti kwal tifa ta təbə kaa Hyalaw. Ndə kəə dī kətivaa dzəvəgha Hyalay, a kə ndə zləbavə lə katanɣ: «A Hyala tifa» kə ndə, mba'a sənay, a Hyala dzaa ɣanavə zhəmə shi kaa mbəzliy pəla kwal tsa nze, kə.

⁷ Sa nzana mba'a *Nəwə ɣanavə nəfə tsa ci kaa Hyala, va tsəgha niy zləbavə na kwəmaa niy gəzanakə Hyala: «Ta ghwənikə yam dzee tərənɣwə ta zamti mbəzli. A pə gha mənɗi kwambəwal» kə. Ya tsəgha niy nashi ma Nəwə shi vay, aa niy diti fəti ta kwəma gəzanakə Hyala. Mba'a niy ngati kwambəwal, mba'a ghəshi dzəmbəshi lə mbəzli ci gwanashi. Mba'a ghəshi mbəlishi va yam va. Sa nzana mba'a ghæci ɣanavə nəfə tsa ci kaa Hyalay, aa ɣəkə ngwəwə Hyalaa dzəkən nihwəti mbəzli tə hidi. Mba'a Hyala fəy ka ntsaa

dzaa mbay garø kwa kwøma nzø, kala hazløni tifa.

⁸ Sa nzana mba'a *Abøraham ßanavø nefø tsa ci kaa Hyala, va tsøgha niy ðivø na føti ta har tsa Hyala. Mba'a dzay dzøti nihwøti hidfi ði Hyala va banci ka shi ci. Aa madyi kala sønashi ma hidfi va ghøci, mba'a tsøhay. ⁹ Sa nzana mba'a ghøci ßanavø nefø tsa ci kaa Hyalay, aa niy zløbavø nzøyøy ka ndø søøkø søøkø tø hidfi niy gøzøkø Hyala va banci. Sa niy kafø na tø tsahwøti pi ta dzøti tsahwøtiy, mbø *Gaska niy nzøy na. Kar *Izakø ghøshi lø *Zhakwapø, shiy niy gøzøkø Hyala va ßanshi hidfi va kwørakwøy, mbø Gaska niy nzøy ghøshi ðifa. ¹⁰ A Abøraham zløbavø nzøy mbø *Gaska, sa nzana mba'a føy ghøn ta mølmø ðikø na va ngati Hyala. Mølmøø dzaa ngøzla ma.

¹¹ Tø sa ßanavø Abøraham nefø tsa ci kaa Hyala va tsøgha kwømavø na kwal tsaa yakø Izakø kwa *Sara, ya tsøgha niy nza naa jinja, dzøghwa gwa'a gwa'a Abøraham niy halantøvay, kala gar zhini ghøciy yakø zøghwø nza. Tsøgha mønta na, sa sønay na: «A Hyala dzaa mbay mønti kwøma gøzøkø na, sa sla ma na dzørvø» kø. ¹² Ya war tsøgha niy nza Abøraham nja ntsa møti møti tsa va hali ghala pøtsa vay, aa niy kwømavø jijihiy ðanj tørvøy tikø tø hidfi ndøba sasørkwøhi dzøy tø ghwømø, lø nja ndarghø kwa høl, pø gha. Kala gar mbø ndøø ßølatishi.

¹³ Dzøghwa mbøzli va gwanashi ki, mba'a ghøshi bøkøwøshi, war lø nefø tsa shi va ßanavø ghøshi kaa Hyala. Ma ghøshi ta na nashiy, niy kwømavø shi wøzø ni va gøzøkø Hyala ta ßanshi ghøshiw. War ø na naa nashi ghøshi shi va ghøshi ghwølashi kørakø, mba'a ghøshi vøshishi ti shi. A ghøshi niy sønay, na nashiy, ka mølmø, lø ka søøkø søøkø gø ghøy tikø tø hidfi ni, kø ghøshi. ¹⁴ Mbøzliy gøzø kwøma va tsøghay, ø citøpø ghøshi na, mbø pøla ni shi hidfi na ghøshi ka ni shi, kø ghøshi. ¹⁵ Mbala na ghøshi niy nza mbø zøzø ni søvøri ghøshi va hidfi mbø shi nzay, a ghøshi niy dzaa kwømavø kwal tsaa zhøghøva va zhøti shi nza. ¹⁶ Ma dza ghøshi na shi ki na, wøzøba ni tørvøy ni va hidfi dza ghøshi ta kwømavø møba mø ghwømø ghøshi mawti køn ni tikø. Va tsøgha ha'wø ma Hyala ghøshiy har sløn tsa nzø. «Hyala ghøy» kø ghøshi. Sa nzana mba'a ghønzø

gwømanamtishi na shi mølmø dza ghøshiy nzøy mbø.

¹⁷⁻¹⁸ Va sa ßanavø Abøraham nefø tsa ci kaa Hyala zløbati na kəsøvø zøghwø ci Izakø ta ta Hyala li. Ya tsøgha niy gøzanakø Hyala kaa Abøraham: «Mbø Izakø dza ghaa kwømavø jijihija» køy, sa ðøw Hyala vø ta nighø kwøma ci, nda nza naa ði føti vø na, a Abøraham niy zløbavø slønøy kaa Hyala. Ya tsøgha niy nza Izakø kwøtinøy vø. ¹⁹ Sa nzana mba'a sønay a børci va Hyala ta mbø zhanakati Izakø mbø møti, kø. Va Abøraham nacyi, njasa niy møtiy zøghwø ci va, mba'a Hyala zhanakati mbø møti na.

²⁰ Sa nzana mba'a Izakø ßanavø nefø tsa ci kaa Hyala va tsøgha tefanatishi na miy kaa kar Zhakwapø ghøshi lø *Ezav njasaa niy sønata na kwømaa dzaa møniva li shi.

²¹ Sa nzana mba'a Zhakwapø ßanavø nefø tsa ci kaa Hyala ghala pøtsaa niy dza na ta møtiy, aa tefanakønshi miy kaa ndrøzhi *Zhezhefø bakanashi. Mba'a garøy tø gøta ci ka fal Hyala.

²² Sa ßanavø *Zhezhefø nefø tsa ci kaa Hyalay, aa niy gøzanakø kaa ka Izørayel ghøci ndøkø ta møti. Ta søvørinøy dza ghwøy mbø *Ezhipøtø taa nza, kø. Mba'a gøzanakøshi njasa dza ghøshiy møni lø 'yesler ci, sa ka na møtiy ðifa.

²³ Sa nzana mba'a mbøzliy yakø *Møyizø ßanavø nefer shi kaa Hyalay, sa yakø ghøshi Møyizø mba'a ghøshi nay ka zøghwø wøzø na, kala hazlønishi ma ghøshi, mba'a ghøshi dzøghwøshi køn kwøma gøzøkø mazø ka Ezhipøtø, mba'a ghøshi mbøloy tir mahkan.

²⁴ Sa nzana mba'a Møyizø ßanavø nefø tsa ci kaa Hyalay, sa køliy na na kala zløba ma nza ka zøghwø zha mazø ka Ezhipøtø ghøci. ²⁵ Wøzøba sa ngøra'wø kwasøbø mbøzli Hyala Møyizø ðiti køn møni wahø ta vici jøwø tsøtø køy mazø mbø *kwøma jikir na. ²⁶ Mba'a tøkøti, tørvøyba tø ngøra'wø tsa dza ndøø sahø va ðøghar tikø tø hidfi njasa *Køristøw va, dza bamaa nza, køn shi dza naa kwømavø gwa'a gwa'a mbø hidfi ka Ezhipøtø, kø. Va sa nzana, mbø fø ghøn ghøci ta shi dza Hyala banci kwa kwøma.

²⁷ Sa nzana mba'a ßanavø nefø tsa ci kaa Hyala va tsøgha mbay naa zlashi hidfi ka Ezhipøtø ka dzay, kala hazløni ma ghøci va sati nefø tsa mazø. Kala gwørgwøwø ma ghøci ya jøw nzø, njasa nzana garø ghøci

11:8 11:8 Ghava 12:1-2   **11:9** 11:9 Ghava 35:12, 27   **11:10** 11:10 13:14   **11:11** 11:11 Ghava 17:19; 18:11-14; 21:2; Rm 4:19-20   **11:12** 11:12 Ghava 15:5   **11:13** 11:13 11:9; 13:14; Ghava 23:4; 47:9; Cem 39:13   **11:16** 11:16 13:14; Søvøri 3:6; Mt 22:32   **11:17-18** 11:17-18 Ghava 21:12; 22:1-14; Zhk 2:21   **11:19** 11:19 Rm 4:17   **11:20** 11:20 Ghava 27:27-29, 39-40   **11:21** 11:21 Ghava 47:31-48:20   **11:22** 11:22 Ghava 50:24-25; Søvøri 13:19   **11:23** 11:23 Søvøri 1:22; 2:2   **11:24** 11:24 Søvøri 2:10-12   **11:26** 11:26 12:2; 13:13   **11:27** 11:27 Søvøri 2:15; 12:41
11:28 11:28 Søvøri 12:1-14

nata Hyala mbata ma mändiy nata tifa kwa kwəma ci mbə ndəghwə. ²⁸ Sa nzana mba'a Məyizə banavə nəfə tsa ci kaa Hyala va tsəgha 'wakə na *makwaghwa Pakə, mba'a gəzanshi kaa ka Izərayel, a ghəshi slasla shiy, ka faβasli miymiy shi vaa dzəti miy ceker shi gwa'a, vantaa *ndə kwal tsa Hyala tsa nza kwal bəkwəpə və səəkəə dzakə ghi tsa shi ta bəkwə ni shi Cikwahi kəy ghyeghyer shi.

²⁹ Sa nzana mba'a ka Izərayel banavə nefer shi kaa Hyala va tsəgha slavərivashi yam kwa həl tsa ghəm tsa, war həlasan, dzəghwa mba'a ghəshi tanəshiy dzəvərishi nja dzar tə hidiy ghwəlishi. Ma sa di ka Ezhipətə mənī tsəgha na, mba'a yam zhəkəshiy pahwəshi.

³⁰ Sa nzana mba'a ghəshi banavə nefer shi kaa Hyala, va tsəgha ngəzlay kələm tsaa tsəbay mändi məlmə Zherikwə li, sa dəzlay ghəshi kələm tsa va mbə vici mbərfən, ma tə kwa mbərfəna vici na, mba'a kələm tsa va ngəzlay. ³¹ Sa nzana mba'a *Rahabə mali mbə ghi kwa ghwərghwər banavə nəfə tsa nze kaa Hyala, va tsəgha zləbavə na ka'wəti mbəzli ka Izərayelə səəkəshi ta nighə kwəma mbə məlmə va, mba'a mbəliy shi. Va tsəgha niy paslamti ma ka Izərayel kwasəbə mbəzliy niy di ma fəti va ta kwəma Hyala.

³² Njaa dzee niy dzəkən nihwəti mbəzli kwatəna kia? Vəghwə vəya gar gəzə kwəme dzəkən ka sla ngəwə nja kar *Zhədiyən, *Barakə, *Samsən, *Zhefəte mba'a mazə *Davitə ghəshi lə *Saməyal, mba'a nihwəti ka gəzə kwəma Hyala kwərakwə fa kiw. ³³ Sa nzana mba'a mbəzli va banavə nefer shi kaa Hyala va tsəgha niy mbay ghəshi mbəz, ka zəmantī hidī nihwəti mbəzli gwa'a gwa'a, ka mənī mazə dzəkən mbəzli dza lə kwal tsa katan tsa. Mba'a ghəshi kwəməvə shiy niy gəzəkə Hyala bənsi. Sa ka mändiy kasambəshi mbə zhəlhiy, mba'a ghəshi kalay miyədəmer zhəlhi va. ³⁴ Dza mba'a ghəshi shirkwamtī ghwə pəhəy mändi, ngad ngad na ta ndishi li. Sa ka mbəzliy pəlashi ta bəkwəshi lə kafa'i na, mba'a ghəshi mbəlishi. Mbəzli daw daw bərci ni ghəshi ngar na, dzəghwa mba'a ghəshi kwəməvə bərci shi va Hyala. Mbəzliy bənivə mbəz ka mbay tərənəw tərənəw ghəshi mənishi. Mba'a ghəshi təhanavə bali kaa ka sawji mbəzli pa ghəshi li shi gwa'a.

³⁵ Sa niy banavə nihwəti mi'i mbəradzə nefer shi kaa Hyala niy zhananakatishi Hyala mbəzli shi mbə mətī, ka nashi ghəshi.

Nihwəti mbəzli kwatəna vay, war ngəra'wə niy sənshi mändi tərənəw, ka bəbəkəwəshi, ta mbə ghəshiy zlatə nəw kwəma Hyala. Dza ghəshi na, kala ya ma ghən tsa shi ghəshi nashi, va na tikə mətī. Ta mbə Hyalaa zhanakatishi mbə mətī, ta dza ghəshiy kwəməvə piy tsaa gwəramti wəzə. ³⁶ Mbəzliy niy banavə nefer shi va kaa Hyala, ka 'wəshi nihwəti mbə shi, ka di'wə nihwəti lə ghwəfa, ka tsashiy dzəghwa dənəw, ka kəəsəshiy dzəghwa fərhina. ³⁷ Ka jaja'wə nihwəti lə hərəzli bakwamtishi. Ka nzərə nihwəti mbəzli mbə shi lə hwa bakə mbə bakə mbə. Ka bəkwə nihwəti lə kafa'ihī, niy mənī mändi li shi. Ka nihwətiy dzay, ka dza kwəfa, ka dza kwəfa, lə kwəbənər hwətāhi kwəy va shi tənkesli kən ghən shi, sa kama shiy və shi. Ka mändiy dzay, ka sənshi ngəra'wə, ka irəshi. ³⁸ Niva mbəzliy, sa shi niy nza nzəy tsa tə hidīw. War tərəw niy tərəwə ghəshi dzar mbə gambə nja 'yegwer, lə dzar mbə dələgwigwi. Ka hihi dzar mbə ləgwə lə dzar kwa ke'wer.

³⁹ Ma mbəzli va gwanashi ki, mbəzliy niy banavə nefer shi kaa Hyala niy nza ghəshi. Dzəghwa mba'a Hyala vəshita tərənəw ta mbəzli va ki. Ya tsəgha nze ki, kwəməvə nashi shi wəzə ni va gəzanakəshi Hyala bənsi ghəshi na shiw. ⁴⁰ Va wa mənāta na tsəgha ki, tə sa nzana mba'a Hyala tarəkə bəmmə niy gwəramti wəzə va shiy ngəmmə kwərakwə li shi. Ma di na gəzəy, a Hyalaa di ghwəmmə kwəməvə shiy kwa pətsa kəray ghəshi gwanammə li shi.

12

Tə Yesəvə pə ghwəmmə fati mətsə ghwəmmə

¹ Ghwəmmə sana sənəzənva ki, war dəzlətsəbə tsəbayəmmə dən tsa mbəzliy banavə nefer shi kaa Hyala kwatəna. Ghəshi ndəghammə na fəti ta mbə ghwəmmə banavə nefer ghwəmmə kaa Hyala kwərakwə. Ghənzə tsəgha ki, zhəghanavə hwəm ghwəmmə kaa shiy dzaa kərinəmmə ghwəmmə mbə nəw kwal Hyala tsa ghwəmmə gwa'a gwa'a. Zhəghanavə hwəm ghwəmmə kaa *kwəma jikir na va ka ghwəmmə dərə maa tərəə dzəmbə. A ghwəmmə mbəə

11:29 11:29 Səvəri 14:21-29 **11:30** 11:30 Zhə 6:12-21 **11:31** 11:31 Zhə 2:11-12; 6:21-25; Mt 1:5; Zhk 2:25
11:32 11:32 KaSlaNgw 6:11-8:32; 4:6-5:31; 13:2-16:31; 11:1-12:7; 1Sam 16:1-1Mezh 2:11; 1Sam 1:1-25:1 **11:33**
 11:33 KaSlaNgw 14:6-7; 1Sam 17:34-36; Dani 6:1-27 **11:34** 11:34 Dani 3:23-25 **11:35** 11:35 1Mezh 17:17-24;
 2Mezh 4:18-37 **11:36** 11:36 Zher 20:2; 37:15 **11:37** 11:37 2NəMezh 24:21 **11:38** 11:38 1Sam 13:6 **12:1**
 12:1 1Kwər 9:24 **12:2** 12:2 2:10; 8:1

jihøva ta kəsli bali dzati kwa kwəma, ta tsəhə pa' tə kwa kərəkə, kala dza ghwəmməə dali ma. ² War tə Yesəw njasa nzana va pə ghwəmməə fati mətsə ghwəmmə na ghwəmmə. Tə mbərəkə Yesəw tsa va ɓanavə ghwəmmə nefer ghwəmmə kaa Hyala, ghəci dza naa kəətimmə ta kərəkanti ɓanta nefer va ghwəmmə. Yesəwəy, aa yivə sə'wa ngəra'wə, ghala ɗanjwə məndi vaa dzəvəgha tsəm ta pəəsli, kala ghəranci ha'wə va gəla məti tsəgha na va vəgha tsəm. Tə sa nzana, mba'a ghəci zəzətiy dzəkən shi dza Hyalaa ɓanci ta vashanci nəfə tsa ci. Məba na mənəy vəgha Hyala tə pi mazə tsa nə.

³ Təkətim dzəkən Yesəw di, nighəm njasa sə'wahwə na ngəra'wə tsaa niy sancı mbəzliy məni kwəma jikir na. Ava tsəgha təbə na kwəma vaa kəətijəwəy, ta sə'wa ngəra'wə nja ghəci nza kwərakwə. Ka təbə ghwəy zhiniy fə daw bərəcıy dzəti ghən tsa ghwəyəw. ⁴ Sa nzanay, mbə mbəz tsa mbəz ghwəy va lə kwəma jikir nay, ntsaa mətiy tifa mbə, mbə ghwəy diw. Njana nzana tsəghay, ka məni daw bərəcı ghwəy ma. ⁵ Ə zamti ghwəy ghən ta kwəma gəzəkə Hyala va, ta mətsəhəmmə bərəcı na? Njasa ka didi vaa gəzə kwəma kaa zəghwə ci gəzammə na kwəma, ma kəy:

«A Zəghwee, war mba'a kə Hyalaa sləkənəaa injay,

ə pə gha zləbavə.

Ka bə nəfə ghaa dzəkən ghənəzəə nabəŋa ma.

⁶ Sa nzanay, ə ka kwa sləkəpəə i ntsa di na,

də'wə ka naa də'wə ntsaa məniy ka zəghwə nə» kə.

⁷ Njana nzana tsəghay, sə'wa pə ghwəy sə'wa ngəra'wə. Ngəra'wə tsa va cinwəy na nza tsa nza ghwəy ka ndərəzhi Hyala. Kwəmaa tsava zəghwə tifa mba'a dəy və na, kala dza dəy tsa vaa iya? Ghəci tifa. ⁸ Va tsəgha i Hyala ndərəzhi nəzə gwanashi, ma kala injwəy kəy, ndərəzhi nəzə nza ghwəyəw. Ndərəzhi kwa tsa nza ghwəy. ⁹ Zəzəvəm njasa ka dəhimmə tikə tə hidiy immə di, war mbə ɗanjshi fəti ghwəmməə nza ngəshi tsəgha. Hanaba Dəmmə Hyala mə ghwəmmə ki pə ghwəy ki na. Fəti pə ghwəmməə di və tərəŋw, ta mbə ghwəmməə kwəməvə piy tsaa kərə ma. ¹⁰ Dəhimmə tikə tə hidiy, ta vəghwə jəwə ka ghəshiy immə njasa di nəfə tsa shi. Ma dəmmə tsa mə ghwəmmə

naciy, ta wəzə tsa ghwəmməə immə na, ka kəətimmə, ta mbə ghwəmməə nza ka mbəzli dəwəfəw nja ghənəzə, ta kwa ndimndim. ¹¹ Ghala pətsa ka na vaa imməy, nja kwəma 'yahə'yahə na ka ghwəmməə favə, kala vəshi va ghwəmmə. Ma ntsaa sə'wati kwəma vay, ləy hwəm na aa taa sənay wəzə tsa kwəma va, kwəmaa təɓanta kaa Hyala dza naa məni, ka ɓanci zərəkə ghənəzə taa nza.

Kwəma ka məndi məni məhərliy dzəkən

¹² Ghwəy ghwəy shiy nəw kwəma Yesəw kiy, jihəvam, pəlham, pə ghwəy satinjwəy ta dza kwa kwəma kwa kwal Hyala. ¹³ War kwa kwal tsa tidifid tsa, pə ghwəy dza. Əntaa mbəzliy cigəzlanə ɓəti tərə ma, wəzəɓa mbəlishi ghəshi na, ma nza ghəshi garəshi wəzə kwa kwal Hyala.

¹⁴ Pəlam kwal tsaa kwəməvə zərəkə kwa jipə ghwəy lə mbəzli gwanashi, zhini ka pəla məniŋwəy ka mbəzli dəwəfəw ni. Sa nzanay, war ntsa dəwəfəw tsa na saa dzaa nay Ndə sləkəpə lə mətsə ci. ¹⁵ Məntim məhərli vantaa ndə mbə ghwəy ya kwətiŋ təhwəlay kwəməvə wəzə hwər tsa mənti Hyala va ta mbəzli. Məntim məhərli vantaa ndə mbə ghwəy dzaa məniy nja kəslifi darə 'yaghwakə na, ka na dza na, ka kəli, ka sanshi ngəra'wə kaa nihwəti mbəzli lə darə ci va. ¹⁶ Diɓay, məntim məhərli vantaa ghwəy dzaa məni kwəma ha'wə ha'wə na. Nəghətəa ghwəy fati ndərə tə shi wəzə ni ndanjwəy Hyala nja shi gəmgəm ni, njasa niy mənti *Ezaw va ma. Sa dza nay, mba'a panavə dikə Məkaji tsa nzana kaa məsakən tsa ci *Zhakwapə, war ta zamə dafa kwətiŋ səda ci gwa'a tsəgha. ¹⁷ Dza ləy hwəm diɓa kiy, a ghwəmmə favə njasa niy zhini naa pəla təfə miy tsa dəy lə bərəcı, dza tərəh ghəci tərhay. Ya tsəgha niy nzana, lə wahəta Ezaw niy zhiniy zhimbəyəy, niy mbay dəy zhiniy zhəghanti kwəma gəzəkə na kwa kwəma Hyala ghwəlaw.

¹⁸ Na ghwəmmə dəlagwa dzammə ghwəmmə naa dzəvəghay, dəlagwa tikə tə hidif gar ndəŋwata məndi njasa niy ɓəsəshi hwəlfə ka *Izərayel va ta səda nəzə kwatəŋa naw. Dəlagwa *Shinay niy ɓəsəshi ghəshi va ta səda nəzə. A ghəshi niy nata ghəwə mbə tsə mbəɓa birəw birəw birəw, mba'a ghəshi niy nata kwəslı tərəŋw tərəŋw na məɓa, kalaa nza war pi tifa. Mba'a ghəshi favə səpapəli mbə gaka nja dərəzli van. ¹⁹ Mba'a ghəshi favə gaka təlimə, mba'a ghəshi favə məli

Hjala mbø 'wanjə. Dza mba'a hazlōni niy kəsəvəshi. Mba'a ghəshi dzəmbəshi mbø cə'wə Hyala va nəghətaa ghənzə zhiniy gəzanshi gəla kwəma va. ²⁰ Sa nzana 'yahə'yahə kwəma nzə va vø shi. Ma kə Hyala na: «Mənim məhərli, mba'a kə ndə, ya dəbəkə kwəfaghata dəlagwa vay, mba'am pə'wanti lə hərəzli, paslamti» kə. ²¹ Kay, shiy niy nashi ghəshi vay, tərənjw niy dzamti ghəshi her shi, lə *Məyizəy ka gəzə: «Tapə yən dzəmbəra mbø gwərgwərə va hazlōni» kə.

²² A na na ghwəy na ghwəy kiy, ta səda dəlagwa har mēndiy «Dəlagwa *Shiyanjw» səkə ghwəy garənjwəy. Mə pətsa nza məlmə Hyala kwa bəpə piy. Məlmə nə mēndi: «Məlmə Zherəwzalem mə ghwəmə» kə mēndi. Mbø məlmə va ka vərəm tsa ka kwal Hyalaa bəsəva gwa'a gwa'a. Ka fal Hyala ghəshi lə vəshi. ²³ A ghwəy jakənjwəy lə kwatəna ndərazhi Hyala, shi tsasli ti na slən tsa shi vø mə ghwəmə, səkəkə dzəmbə dəvə Hyalaa dzaa sla ngwəvə ntsa tə hidī gwa'a gwa'a səkənjwəy ghwəy. A ghwəy tsəhənjwəy kwa kwəma mbəzli dəwdəw ni va Hyala, dī naa gəzəy, səkəkəwə mbəzliy tsəhəshi mə ghwəmmə va Hyala. ²⁴ Dzəvəgha Yesəw səkənjwəy ghwəy. Ghəci ndə dimə ghən tsa kwa jipə Hyala lə mbəzli, li slati Hyala yəwən *sla kiri tsa slati na lə mbəzli tə mbərkə miymiy ci shikəshi. Ni Yesəw va miymiy shəkati mēndi tə hidiy, a ghəshi tanamti ni *Abel va miymiy niy nza.

²⁵ Nana kiy, wəzəba məni ghwəy məhərli wəzə ta dī fəti ta kwəma gəzanjwəy Yesəw. Ma mbəradzəy, mbəzliy niy dī ma fəti va Məyizə tsaa niy gəzəpə kwəma Hyala va tikə tə hidī niy. Tərənjw niy sahəwə ghəshi ngərə'wə. Hanaba ghwəmmə ki, ka ghwəmmə mbəlimmə va ngərə'wə ghwəmmə kala dzaa dī fəti kaa Yesəw ghəci tsaa gəzəmmə kwəma səkəkə mə ghwəmə na? ²⁶ Ghala pətsaa niy gəzə Hyala va kwəma kaa ka Izərayeləy, a hidī niy mənəkədishī. Sana kiy, mbə zhini naa gəzəmmə ndatse: «Ta zhini dzee mənəkəditi shiy kwətij səda dība, ka dza naa nza kwatəka hidī shi dzee mənəkəditi gwa'a tsəghaw, lə ghwəməta dza naa nza» kə. ²⁷ Mbø kwəma gəzəkə na va, nə na: «Ta zhini dzee mənəkəditi hidī, kwətij səda dība» kəy. Ta kwəfəghə dza shi ngati na gwanashi, ka zamtəvashi dī naa gəzə. War shiy kwəfəghəshi ma dza naa tərə ta

kwa ndimndim.

²⁸ Njana nzana mba'a Hyala dzaa ndammə pətsa sləkə na kwəfəghə ma kiy, mananta 'wasa ghwəmmə, fal ghwəmmə lə nəfə kwətij, ka məni shiy təbanta, ka hazlōni vø, ka ha'wə ti. ²⁹ Na katanj nay, ma Hyala ghwəmmə na nəw ghwəmmə kwəma nzə na, nja ghwə na, war ka tsə də'wə ghən tsa nżə birəw birəw birəw. Ta məni ngwəvə dza naa dzəkən mbəzliy məni kwəmaa təbanta ma.

13

Njasa ka mbəzli məni ta mbəwə təbanta kaa Hyala

¹ Ə pə ghwəy dīva kwa jipə ghwəy nja ngwarməmə mbə nəw Yesəw *Kəristəw. ² Əntaa ghwəy zlay ka'wə ndə məlmə lə wəzə, ka fanci gwəci tsa ci kəghi tsa ghwəy ma. Ava tsəgha mēnti nihwəti mbəzli niy nza, dzəghwa ghəshi mba'a ghəshi ka'wəti mbəzli wəzə mba'a ghəshi fənəyshi gwəci tsa shi, kala sənashi mbəzli va ghəshi. Mbalaa ka kwal Hyala na shi va. ³ Zəzəm dzəkən mbəzli kasaghwa mēndi kwa fərshina, war njasa nza ghwəy kwa fərshina va li shi kwərakwə. Zəzəm dzəkən mbəzli ghəzlitim, njasa nza ghwəy li shi jakə tə ghəzli ghəzlitishi mēndi va dība.

⁴ Ya wa ndəy, ə kə fati bamaa dzəti kwəma gəzə Hyala vaa dzəkən bəva. Mbəzliy bətəvashiy mba'a ghəshi ndəghwəti jakəva tsa shi dəwdəw. Sa nzanay, ta sla ngwəvə dza Hyalaa dzəkən mbəzliy məməni ghwərghwər lə dzəkən mbəzliy məni kwəma ha'wə ha'wə na.

⁵ Əntaa ghwəy dzaa banavə ghən tsa ghwəy kaa dī gəna ma, war vəshi pə ghwəy vəshi lə ni mbø dəvə ghwəy shiy. Sa nzanay a Hyala gəzəkə, a kəy: «Ma ghay, ka zlanə yaw ta kəətijə dzee, ya hwəmbə» kə. ⁶ Va tsəgha mbø ghwəmmə gərəmmə, ka gəzə lə nəfə kwətij, kala hazlōni ma.

Hyala kwa sləkəpə na saa kəətira.

Shiy tībē hazlōni vø shiw.

A shi dza ndə va məntərəa? pə ghwəmmə.

⁷ Zəzə tə ghwəy dzəkən mbəzliy niy 'wanjwəy kwal mbø kwəma Hyala, mbəzliy niy gəzanjwəy kwəma Hyala. Nighətīm njasa niy nəw ghəshi kwal Hyala pa' va məti shi. A ghəshi niy banavə nēfer shi kaa Hyala. Nja ghəshi pə ghwəy məni

12:20 12:20 Səvəri 19:12-13 12:22 12:22 13:14; Gal 4:26; ShiZhnj 5:11; 21:2 12:23 12:23 Lk 10:20 12:24 12:24 8:6; 9:12; Abel: Ghava 4:10 12:25 12:25 6:4-6; 8:1; Səvəri 20:22 12:26 12:26 Səvəri 19:18; Azh 2:6, 21 12:28 12:28 13:14 12:29 12:29 Nəw 4:24 13:1 13:1 6:10; 10:24; 13:16; 1Pi 1:22 13:2 13:2 Ghava 18:1-8; 19:1-3; Zhəwbə 31:32; Rm 12:13; 1Tim 3:2; 5:10; 1Pi 4:9; 3Zhnj 8 13:3 13:3 10:34; Mt 25:36 13:4 13:4 1Kwər 7:2-4; 1Tes 4:3-8 13:5 13:5 Nəw 31:6, 8; Flp 4:11-12; 1Tim 6:7-10 13:6 13:6 Cem 118:6 13:7 13:7 6:12; 1Kwər 4:16

kwərakwə. ⁸ Yesəw Kəristəw tsa sənay ghwəy vay, war ghəci va vay niy nzana ya kwatarja, ya ndatsə, ya pa' hwəmba na, ka zhəghəva naw. ⁹ Mənim məhərli wəzə vantaa ghwəy gwəravəə nəwhwə nihwəti hwəlfə kwemər bənipə məndi va ghəngən ghəngən ni, mba'a ghwəy zlay kwal Hyala. Wəzəba ndammə wəzə hwər tsa məntəmmə Hyala va bərçiy dzəmbə nefer ghwəmmə na. Nza ghwəmmə mbəə nəw kwəma Hyala ya pa' hwəmba. Shi zəmə zəmə məndi ka naa bə bərçi kaa nefer mbə kwəma Hyalaw. Mbəzliy nəwvə shi bəni məndi vaa dzəkən shi zəməy, shiy tifa ghəshiy kəətishiy nzaw.

¹⁰ Ka ta Hyala *ka Zhəwifə va niy ghəra sləni mbə *Gaska Hyala niy nzay, ka zəməvə shi fə ghwəmmə ta ta Hyala ghəshiw. Di naa gəzəy, məti Yesəw va tə ghwəmməy, ka kəətishi naw, sa nzanay war kwəma jiji shi na sa fə ghəshi ghən ti. ¹¹ Ka dikə tsa mbə *ka ta Hyala ka Zhəwifə dzay, tsarj bəvə miymiy saa dza səfa tsa slantim ta dəvə ci, ta dzəmbə pətsaa gwəramti dəwdəw va, ta bə shiy kaa Hyala, ta mbə Hyalaa pələta kwəma mbəzli jikir na. Ta na sliw tsa dəbəkə tsa vay, pərikə tə ngwəla, kala kama mbə məlmə ka məndiy ndanti. ¹² Ava tsəgha na məti Yesəw va kwərakwə ki, sa nzana mba'a məndi pəməkəvəri mbə məlmə ta pəəslı. Dza mba'a miymiy ci shəkəshi ta mbəə pələta kwəma mbəzli jikir na, lə ta mbə nəfə tsa mbəzli nza dəwdəw. ¹³ Njana nzana tsəghay, zlata kwəma jiji ka Zhəwifə ghwəmmə, dzammə ghwəmməə dzəvəgha Yesəw. A ghwəmmə sə'wa ha'wə tsa va jakə li. ¹⁴ Sa nzanay, tsa ghwəmmə pi nzəy ta kwa ndimndim va ghwəmmə tikə tə hidı niw. Gəzlinə kə ghən tsa ghwəmmə ta pi nzəy tsa dza Hyala ta bəmmə mə ghwəmmə. ¹⁵ Njana nzana tsəgha kiy, war fal pə ghwəmməə fal Hyala ya hwəmba tə mbərkə shi mənti Yesəw va tə ghwəmmə. Ka məjə'a ni ghwəmmə shi slaslanta ghwəmmə kwərakwə. Di naa gəzəy, fal Hyala ghwəmmə kwa kwəma mbəzli gwanashi ya hwəmba. ¹⁶ Əntaa ghwəy za ghən ta məni kwəma wəzə na ya hwəmba ma. War kəəti pə ghwəy kəəti ghən tsa ghwəy kwa jipə ghwəy lə shi va ghwəy. Sa nzanay, ghənzə na slasla shiy təbanta kaa Hyala.

¹⁷ Danshim fəti kaa mbəzliy 'wanjwəy

kwal mbə kwəma Hyala, ka məni kwəma cinjwəy ghəshi. Ghəshiy, mbə ndəghwə na ghəshiy dzəkən piy tsa ghwəy, sa nzanay, ta dəw kwəma dza Hyala və shiy dzəkən. War mba'a pə ghwəy mbə dənshi fəti wəzə kiy, ta ghəra sləni va dza ghəshiy dza lə vəshi. Kala dza pə ghwəy dənshi fətiy, lə zhə kwa hwər dza ghəshiy ghəra. Tsəgha kə kiy, ka dza sləni shi vaa kəətitənjwəy ghalabaw.

¹⁸ Cə'wə pə ghwəy cə'wə Hyala ya hwəmba tə ghəy. A ghəy sənay mbəzli dəwdəw nefer ni nza ghəy, sa nzanay, shi wəzə niy dı ghəy məni ta mbəə təbanta kaa Hyala ya hwəmba. ¹⁹ Ə cə'wənjwəy ya kwatata ta nee bəla dıfa, a ghwəy cə'wə Hyala tə ya, a ghənzə ndara kwal ta kwəməvə zhəghəvəe zhəvəgha ghwəy.

Cə'wə ntsaa tsaslıti zliya na

²⁰ A Hyalaa bə zərkəə dzəti hidı zhinikəmə Ndə sləkəmmə Yesəw kwa kwəli. Dzəghwa mba'a məniy ndə ndəghwə shiy tsa dikə tsa, ta ndəghwəpə, sa nzana mba'a mətiy tə ghwəmmə. Ma sa shəkəshi miymiy ciy, mba'a Hyala slati kiri tsa 'war'war tsa, ta kwa ndimndim lə ghwəmmə. ²¹ Kəətitənjwəy Hyala, a ghwəy mbəə ghəranta sləni wəzə na dı na. Ghənzə ghənzə Hyala də'wə ghən tsa nżə dza naa ghəra naa təbanta va sləni wəzə na mbə ghwəmmə lə bərçi Yesəw *Kəristəw kwərakwə. Dzəti Yesəw Kəristəw kə mbəzliy fə shəndəkə, ta pa' kwa ndimndim. *Amin.

Kwa kəni gəzə kwəma lə səkwəpə

²² A ngwarməhira, ə cə'wənjwəy ya, zləbatim kwəma na lə vəshi mbə nefer ghwəy. Sa nzanay, kwəmaa dzaa mətsəhətənjwəy bərçi ta nəw kwəma Hyala na. Ma kwəma tsaslınjwəy ya na mbə zliya nay, kwəma biti naw.

²³ Ə dəe gəzanjwəy, a ghwəy mbəə sənay, nanay, a məndi pəlay zəməmmə Timəte kwa fərshina. Mba'a kə dzaa tsəhəy tikə vəghəe tanjanəy, ghəy li dza naa dza ghala pətsa dzee vaa madı ta nighənjwəy.

²⁴ Səkwəteram mbəzliy 'wanjwəy kwal gwanashi, mba'a mbəzli mbə nəw kwal Hyala gwanashi. Mbə səkwənjwəy na ngwarməhimmə tə hidı ka Itali kwərakwə.

²⁵ Məntənjwəy zhəhwər tsa nżə Hyala gwananjwəy ki. Tifa kərayee, nza ghwəy nza.

Zliya tsasliti Zhakø Kwøma dza ghwømmø gha sønataa dzækøn zliya na

Zhakø tsaa tsasliti zliya nay, zømbøghøy Yesøw na, kø møndi. Ma kø dø'wø ghøn tsa ciy: «Yønøy, ndø ghøra sløni tsa Hyala mba'a sa Yesøw Køristøw nzee» kø. Løy hwøm sa møyiy Yesøwøy, a Zhakø tsa va niy møyiy ka ntsa dikø tsa kwa jipø mbøzliy nøy Yesøw mbø Zherøwzalem (nighøm mbø zliya ka kwal Yesøw vøh 15:13-21, mba'a mbø Galatø 2:12).

Ghala pøtsa tsasli na zliya nay, ghøci mbø Zherøwzalem na, kø møndi. Ta vøli kaa mbøzli Hyala ndanishi tø hidfi gwanashi tsasliti na. Mbø zliya nay, dzækøn sløni dza mbøzli Køristøw møni kaa ghøn tsa shi, lø na dza ghøshiy møni kwa jipø mbøzli tikø tø hidfi gøzø Zhakø kwøma. Mba'a køø di gøzøø dzækøn kwømay, lø shi tikø tø hidfi ka naa pøghø, lø shi sønashi ghwømmø, nza møndi mbøø favø shi di na gøzø wøzø wøzø. Njasa pøghøti na va ghani ghwømmø lø radzama mbø miy gødøw, mba'a lø ghwø(vøh 3:3, 6), zhini mba'a pøghøti nzøy tsa ghwømmø tikø tø hidfi lø timbøtimbøø zlerhøta va tibata (vøh 4:14).

Avanay njasa nøyva kwøma mbø zliya na:

Vøh 1:1-8 Gøzø kwømaa dzækøn sø'wa kwøma, mba'a dzækøn cø'wø Hyala lø nøyfø kwøtiñ.

Vøh 1:9-11 Gøzø kwømaa dzækøn ndø cicikwø lø ndø shiy tsa tøyøñw tsa.

Vøh 1:12-18 Dza kwama søøkø shiy høøø ndøa?

Vøh 1:19-27 Mba'a kø ndø favø gøzø kwøma Hyalay, ø køø møni kwøma favø na va.

Vøh 2:1-13 Ka tøra ghala ghwøy dzøghwa jipø mbøzli ma.

Vøh 2:14-26 Bø nøyfø kaa Yesøw lø møni sløni wøzø nay, ka tøyhøva ghøshiy.

Vøh 3:1-12 Gøzø kwømaa dzækøn ghani ndø ngøri.

Vøh 3:13-18 Gøzø kwømaa dzækøn mbøzli ka møyhøri.

Vøh 4:1-12 Njasa dza mbøzli Køristøw nzøy kwa jipø shi.

Vøh 4:13-17 pa' tø Vøh 5: 1-6 Gøzø kwøma kaa ka zhøghø døyvø lø ka gøna.

Vøh 5:7-20 Njasa dza mbøzli Yesøw sø'wa kwøma, lø njasa dza ghøshiy cø'wø Hyala kwa jipø shi, ka køøti mbøzliy shikøshi kwa kwal Hyala.

Søkwøpø

¹ Yøn tsasli na zliya na, yøn yøn Zhakø, ndø ghøra sløni tsa Hyala lø sa Ndø sløkøpø Yesøw *Køristøw.

Ø søkwee mbøzli Hyala gwanashi tihøyørivashi dzar tø hidfi gwanashi.

Njasa ka ndø sø'wa kwøma mbø ngøra'wø

² Ma nøy ya kiy ngwarmøhiray, mba'a kø ngøra'wø køsøywøy ghønghøn ghønghøn kiy, vøshi pø ghwøy taa vøshi. ³ Sa nzanay, a ghwøy søyay, mba'a pø ghwøy ðanavø nøyfø tsa ghwøy kaa Hyala, pa' ghala pøtsa dza ngøra'wø tsa vaa køyøy kiy, ta kwømavø børci dza ghwøy ta sø'wa kwøma. ⁴ Nanzø kiy, møni tø ghwøy møyhøri wøzø, øntaa ghwøy dali ma, sø'wa tø ghwøy, pa' tø kwa køøni ngøra'wø. Mba'a pø ghwøy møyti tsøgha kiy, mbøzli Hyala køykamti kwøma dza ghwøy nza. Shiy tibø gar shøyashi ghwøy taa nza tsøgha kiy.

Døyw shiy va Hyala lø nøyfø kwøtiñ

⁵ Mba'a kø kwøma tananati børci kaa tsahwøti ndø mbø ghwøywøy, døyw ghøci va Hyala, nza ghønzø canati zøzø kwøma wøzø na, nza møni. Ta canati dza na. Sa nzanay Hyala ðanci na shiy kaa ya tsamaba ndø ci, lø wøzø hwøø tsa nzø. Ka ini ndøyw. ⁶ Mba'a kø ndøø døyw shiy va Hyalay, lø nøyfø kwøtiñ køø døywshi. Kala møni ma ghøn bakø bakø. Sa nzanay, ntsaa møyti ghøn va bakø bakø ghøciy døyw shiy va Hyalay, yømyøm na nøyfø tsa tsava ndø lø ghøøakwøli ka safø vaa tsøkwø, ka dzar li kwakø, ka dzar li kwakø.

⁷ Tsa tsøgha tsa va ndøy, øntaa ghøci taa tøkø na, e dzaa kwømavø shiy mbø døyvø Ndø sløkømmø, kø ma. ⁸ Sa nzanay, aa møyti ghøn tsa ci bakø bakø mbø shi møni na, kala garøy tø kwøma kwøtiñ mbø nøyfø tsa ci.

Gøzø kwømaa dzækøn ndø ndøøma, lø ndø shiy

⁹ A ngwarmøhira, a kø ndø ndøøma tsa mbø nøy Yesøw *Køristøw vøshi tøyøñw, sa nzana mba'a Hyala taa kafakati. ¹⁰ Ndø shiy tsa mbø nøy Yesøw kwøøakwø ða na, a køø vøshi tøyøñw, sa nzana mba'a Hyala

zhəghəkəy ləy hwəm. Nanzəy, ta mətiy dza ndə shiy njasa ka mbərə ghwə vaa ghwəlita tə gamba. ¹¹ Sa ka viciy mađita ta mbərə lə bərciy, ə ka kəslifi shiy ni'wə. Ma mbərə ghwə ti shi na, ka shikə tsəgha. Ka nza məgəla ti ghwəlaw. Ava tsəgha dza ndə shiy nza, ghala pətsa ka na kəslimbə ghən kən kwəma shi ci, mba'a dzaa mətiy, njasa ka mbərə ghwə vaa ghwəlita.

Dza kwama səəkə shiy həərə ndəə dzəmbə *kwəma jikir naa?

¹² A ngwarməhira, ə gəzanwəy ya, ma ntsaa sə'wati nğəra'wə va ghəci kəsəy, kala zhəghanavə hwəm kaa Hyalay, ə kəə vəshi tərəjw. Sa nzana mba'a kə sə'wamti gwa'ay, ta kwəməvə zhəməci dza naa dza. Ghənzə na piy tsaa kəđi ma, sa gəzəkə Hyala va bənsi kaa mbəzli nzə đi na. ¹³ Mba'a pə gha tərəjəa dzəmbə məni jikirəy, əntaa gha dzaa gəzə na: «Hyala məntərə na» pə gha ma. Sa nzanay shiy tiəa gar həərəti Hyala ta məni jikirəw. Ghənzə də'wə ghən tsa nzə ba na, ka həərə ndəw. ¹⁴ War shi təkə ndəə dzəkən shi, ka səkwa nzhəghəci ti shi, ka naa ngəđi ndə mbə nəfə tsa ci ta məni *kwəma jikir na. ¹⁵ Ma sa ka nzhəghə ndə va mətsəhəta dikə ki na, irətsə ndə mbə məni kwəma jikir na ki. Dzəghwa sa ka jikir mətsəhəy na, mba'a bənakə məti, mba'a piy tsa ci zay ki.

¹⁶ A ngwarməhira đee ni tərəjw ni, ghənzə tsəgha kiy, əntaa ghwəy taa zəzə va Hyala səəkə bəzə kən ghəy, pə ghwəy ma. ¹⁷ War shiy gwəramti wəzə, shi kama fəti tar bəla shi na shi vəlimmə Hyala səəkə mə ghwəmə. Ghənzə saa ngati kar vici lə tir mba'a sasərkwəhi mə ghwəmə. Ta na nanzəy, ka mbərəva na nja vici, ka səmə, ka pəkəw mba'a zlanwəy mbə kwəsliw, war wan pi na gwa'a tsəgha na nanzə. ¹⁸ Hyala də'wə ghən tsa nzə tarəvə na ndammə piy tsaa kəđi ma səvəri mbə kwəma nzə gaga na, ta mbə ghwəmmə nzaa kwa tanja mbə shi ngati na gwanashi.

Mba'a kə ndə favə kwəma Hyalay, ə kəə məni njasa gəzəkə kwəma va

¹⁹ A ngwarməhira, fəti tə ghwəy ghən ta kwəma đzee na ta gəzə wəzə wəzə! Mba'a kə mbəzliy gəzanwəy kwəmay, a pə ghwəy fati wəzə đi, əntaa ghwəy dzaa dərəjwəy ta zləba ma, əntaa nəfə tsa ghwəy dzaa sati tanjan diba ma. ²⁰ Sa nzanay, ntsa satiy nəfə tsa ci na, shiy

təbanta kaa Hyalaa məni naw. ²¹ Va tsəgha na kiy, a pə ghwəy zhəghanavə hwəm kaa shi jikir ni mbə nefer ghwəy, zlayəm məni ndərəm kwa jipə ghwəy. Məntim ghən tsa ghwəy jəw jəw kwa kwəma Hyala, ma nza ghwəy zləba kwəma nzə ndəjwəy na mbə nefer ghwəy. Sa nzanay a bərci va kwəma nzə va ta mbələntəjwəy.

²² Əntaa ghwəy taa bərkə na, war favə ma ghəy kwəma Hyalaa dzəghwa sləmə ghəyəy, gwa'a na tsəgha, pə ghwəy ma. A aw! Məni pə ghwəy məni shi favə ghwəy Hyala gəzəkəjwəy mbə kwəma nzə gwa'a. ²³ Ma ntsaa favə kwəma Hyala kwatəka lə sləməci, kala məni may, yəm na lə ntsaa nighəti ghən tsa ci kwa nighə məti, ta nay njasa nza na. ²⁴ Dzəghwa sa zhəghətəvay na na, ka dzay. Dza dərjwəzli zamti ghən ta shi nashi na va mbə kwəma ci tsəgha nza'jəw. ²⁵ Ma na ntsaa đi jangə shi gəzanəkə *kwəma pəhəti Hyala wəzə, ka zəzəə dzəkən shi va hwəmbəy, məniy na nja ntsaa favə kwəma va lə sləmə gwa'a tsəgha, nza'jəw zamti ghən tiw. Ta dzaa məni kwəma favə na va dza na na naci. Ta təfanati miy dza Hyalaa dza mbə sləni ci məni na gwa'a. *Kwəma pəhəti Hyala va đewđew na mbələkəvərimmə na mbə dəvə *kwəma jikir na.

²⁶ Mba'a kə ndə bərkəti ghən tsa ci: «Ma yən neyey, ndə nəw kwal Hyala nzee» kə, zhini ka ndəgha kwəma vətəghə vətəghəy kala zəzə may, ava tsava ndə səəti ghən tsa ci. War gəməy nəw na kwal Hyala. ²⁷ Ma ntsaa nəw Didi Hyala lə nəfə đewđew njasa đi nay, ntsaa fə ghən ta kəəti məzhəti, lə mi'i mbərekəti dzar mbə nğəra'wə tsa kən shi na. Ka ndəghwə ghən tsa ci wəzə va nzhəghə shi tə hidfi səəkəə dzəmbə nəfə tsa ci, ta məni kwəma jikir na.

2

Ka tərə ghala ghwəy dzəmbə mbəzli ma

¹ A ngwarməhira, ma ghwəy ghwəy mbəzliy zləbavə kwəma Ndə sləkəmmə Yesəw *Kəristəw, ntsa nza shəndəkə tiy, əntaa ghwəy dzaa tərə ghalaa dzəmbə mbəzli ma. ² Nja pəghə shiy sənəznəva: Dzəghwa mba'a mbəzli səəkəshi bəko ta dzəmbə bəsavə tsa ghwəy. Dza tsahwəti ti shi mba'a pəkən kwəbənəj tərəjw tərəjw

1:12 1:12 5:11; 1Kwər 9:24-25 1:13 1:13 Fir 19:3; 1Kwər 10:13 1:14 1:14-15 Rm 6:19-21; 7:7-10; 1Zhnj 2:16-17
 1:17 1:17 Ghava 1:14-18; Mt 7:11 1:18 1:18 Zhnj 1:13; Rm 8:19-23; 1Pi 1:23 1:19 1:19 3:2; Fir 15:1; NdaSən 7:8-9 1:21 1:21 Kwəl 3:8; 1Pi 2:1 1:22 1:22 2:17; Mt 7:24, 26; Rm 2:13 1:25 1:25 2:12, 24; Cem 19:8; Zhnj 13:17; Rm 8:2; Gal 6:2 1:26 1:26 3:2, 10; Cem 34:14; 141:3 1:27 1:27 Cem 10:14, 18; Ezay 1:17; Mt 25:35-36
 2:1 2:1 2:1-9; Nəw 1:17; 10:17; 16:19; 2NəMezh 19:7; Zhəwbə 34:19; Cem 82:2; Fir 24:23; Mt 5:45; SləniKY 10:34; Rm 2:11; 10:12; Gal 2:6; Ef 6:9; Kwəl 3:25; 1Pi 1:17

ni, lə ja'wa ka təbə kwa dəvə ci. Ma tsahwəti na, ndə ndərma, mba'a pakən kwəban tsa halihali tsa. ³ Dəzəghwa mba'a ghwəy ka'wəti tsa pakən shi tərənəw ni va. Ma pə ghwəy na: «Ndi tikə, nzəyŋa tə pətsaa gwəranti wəzə» pə ghwəy. Ma kaa ndə ndərma tsa va na: «Garəŋa tsəgha tarba na na gha. Aw na, mba'a gha səəkəə nzəyŋa tikə tə hidī» a pə ghwəy ngəci. ⁴ Mba'a pə ghwəy mənti tsəghay, ghalaa sava tərəghwa ghwəy kwa mbəzli va basa. Tsəgha kiy, aa tərə ghwəy ghalaa dzəmbə mbəzli lə təkə kwəma ghwəy va gəmgəm na tikə tə hidī, mənta na nja təkə na Hyala kwəmwaw.

⁵ A ngwarməhira dēe ni tərənəw ni, favə tə ghwəy e gəzanəwəy kwəma. Wa Hyala təravə na mbəzli ka ndərma tə hidī, a ghəshi nza ka ka shiy tə zləba kwəma Hyala, nza ghəshi nza mbə mbəzli sləkə na, njasa niy gəzəkə na va sləkə mbəzli nzə dī na. ⁶ Ma dza ghwəy na ghwəy ki na, mba'a ghwəy ndəranti ka ndərma. Ndəba mbəzli nza shiy va və shi sa sanəwəy na ngəra'wə gəm, ka kəəsəŋwəy dzəti ngwəvə nə ya shiki? ⁷ Ghəshi na ka sawa slan tsa Yesəw Kəristəw va wəzə tsa harənəwəy Hyala li.

⁸ A Hyala pəhəti kwəma kaa mbəzli sləkə na, saah tsasli ta mbə zliya nzə. Ma kəy: «Di nihwəti mbəzli gwanashi njasa dī gha va ghen tsa gha kwərakwə» kə. Mba'a pə ghwəy kəsəvə *kwəma pəhəti na va bekir diviy, nja mbəzəkəwə na va Hyala tsəgha. ⁹ Mba'a pə ghwəy tərə ghalaa dzəmbə mbəzli ta ka'wəshiy, jikir na tsava mənti ghwəy. A *kwəma pəhəti Hyala ndənəwəy fəti, sa diti ma ghwəy fəti ta kwəma va. ¹⁰ Ya ə nəwamti ndə kwəma pəhəti Hyala gwa'a gwa'a, dza na mba'a zлата nahwəti mbə kwətiŋ, kala nəwtiy, diti fəti na ti gwanataw. A ngwəvə Hyala taa nza kən. ¹¹ Nanzəy, a Hyala gəzəkə, a kəy: «Əntaa gha məni gwərəghwə ma» kə. A kə dībay: «Əntaa gha pəəsli ndə ma» kə. Ya ə məni ma gha gwərəghwə, mba'a pə ghaa pəəsli ndəy, diti fəti gha ta kwəma pəhəti na va gwanataw. Tsəgha na va Hyala. ¹² Ta məni ngwəvə dza Hyalaa dzəkən ghwəmmə lə kwəma pəhəti na va mbəlikəvərimmə mbə dəvə *kwəma jikir na. Va tsəgha na kiy, məntim məhərli ta kwəma gəzə ghwəy lə ta shi məni ghwəy. ¹³ Sa nzanay, ka dza Hyalaa məni zhəhwər ta sla ngwəvəə dzəkən ntsaa dī ma məni zhəhwər ta nihwəti mbəzliw. Mba'a kə

ndəə məni zhəhwər ta mbəzliy, ka dza Hyala slan ci ngwəvəw, ta zhəhwər dza na ti kwərakwə.

Banta nəfə kaa Hyala lə ghəra sləni wəzə nay, ka təhəva ghəshiy

¹⁴ A ngwarməhira, a nə yay, ya ndə ni: Yənəy, e banavə nəfə tsee kaa Hyala, kə, kala məni sləni gəzəkə Hyala ghəciy, ta mbəliy dza na va gəla nəfə tsa banavə na va kaa Hyala tsəgha tsa na? ¹⁵ Aa nza sənəzəna, mba'a nihwəti ngwarməhimmə mbə nəw Yesəw tifa, kala kwəbənəy və shi, kala shi zəmə və shi. ¹⁶ Dza sa nashi gha tsəgha, ma pə gha ngəshi na, kətitəŋwəy Hyala, mbalam bəghəzlivam, ka zəmə shiy ngəslə ngəslə ghwəy. Mbalam nza ghwəy nza kwərən, pə gha. Ghwəy inti ngwarməhiŋwəy ta shiy tsəgha ki na, wəzə na na? ¹⁷ Ava war tsəgha na lə banta nəfə kaa Hyala kwərakwə ki. War mba'a kə ndə ni, yənəy, e banavə nəfə tsee kaa Hyala, kə, kala məni sləni gəzəkə Hyala ghəciy, wəzə naw. Tə gəm nə na, e banavə nəfə tsee kaa Hyala, kə. Njasa banavə ma na na tsəgha.

¹⁸ Ya ndə ni, a tsahwəti ndə banavə nəfə tsa ci kaa Hyala. Ma tsahwəti na, ka ghəra sləni gəzəkə Hyala, kəy. Ma dzeə ni kaa ntsaa banavə nəfə tsa ci va kaa Hyalay: Citəra nda njaa banavə gha nəfə tsa gha kaa Hyala, kala ghəra sləni gəzəkə na gha. Ma nzee citəŋa sləni gəzəkə Hyala ghəree, ta mbə ghaa sənəy səvəri mbə sləni va, e banavə nəfə tsee kaa Hyala, pə gha, dzeə ni. ¹⁹ A gha zləbavə kwəma nə məndi va kwətiŋta Hyala, kə məndi. Wəzəə nava, ya hyelerəy, a ghəshi zləbavə kwəma va kwərakwə. Ghəshi na, ka gwərgwərə, ka hazləni və tərənəw.

²⁰ Ma ghay, ntsa caslakə məhərli tsa nza gha. Ka dī gha yən citəŋa, ndə banavə nəfə tsa ci kaa Hyala gwa'a tsəgha, kala ghəra sləni gəzəkə Hyala ghəci na mək na tsəghaw, pən na? ²¹ Zəzətiy dzəkən jijimmə *Abərahə. Tawa bəti Hyala ka ntsaa dzaa mbay dzəghwa kwəma nzə kala hazləni mbə nəfə cia? Sa ghərati na sləni gəzanakə Hyala na, sa bəvə na zəghwə ci *Izakə, ka dza ta slanti kaa Hyala. ²² Nay gha, sləni ghərati *Abərahə va na, jakə ghənzə lə nəfə tsa ci va banavə na kaa Hyala kəsa. Sləni ghərati na vay, ghənzə mənti na Abərahə ma ntsaa banavə nəfə tsa ci kaa Hyala katan katan. ²³ Tsəgha ghənzə mənta nja kwəma tsasli məndi va mbə

2:5 2:5 1:9; Lk 6:20-21; 1Kwər 1:26-28; ShiZhn 2:9   2:8 2:8 SləniTaH 19:18; Mt 22:39; Rm 13:9   2:9 2:9 2:1
 2:10 2:10 Mt 5:19; Gal 3:10; 5:3   2:11 2:11 Səvəri 20:13-14   2:12 2:12 1:25   2:13 2:13 Mt 5:7; 7:1; 18:32-35
 2:14 2:14 Mt 7:21; 1Zhn 3:17   2:15 2:15 Mt 25:35-36   2:17 2:17 Gal 5:6, 16, 22-24; 1Zhn 3:18   2:19 2:19
 Nəw 6:4; hyeler: Mt 8:29; Mk 1:24   2:21 2:21 Ghava 22:9, 12; Rm 4:1-5, 13-16, 19-22; Ebr 11:17   2:23 2:23 Ghava
 15:6; 2NəMezh 20:7; Rm 4:3

Zliya Hyala. Saa ni va: Sa zløbavø Abøraham kwøma gøzøkø Hyala, mba'a ðanavø nøfø tsa ci, va tsøgha ðøti Hyala ka ntsaa dzaa mbay dzøghwa kwøma nø kala hazlønì tìfba, kø. Na har Hyala ka madigata. ²⁴ Ka nay gha tsøgha køsa, ka ndø nza ka ntsaa dzaa mbay dzøghwa kwøma Hyala kala hazlønì tìfay, tø sa ðanavø ndø nøfø tsa ci na gwa'a tsøghaw. Awø, lø sa mønì ndø slønì gøzøkø Hyala na dìfba.

²⁵ Ava tsøgha na dìfba lø nahwøti møgwømba kwa ghwørhwøer mali nza sløn tsa nø vaa *Rahabø. Ghala vøghwø tsaa ghwønìkø ka *Izarayel ka kwal shi ta nìghø mølmø kar Rahabø vay, mba'a mali va niy ka 'wøtishi køghi tsa nø wøzø. Mba'a cintishi tsahwøti kwal nza ghøshi mbølishi. Tø slønì mali va va wøzø na mønti na kaa mbøzli va ðøti Hyala ka maliy dzaa mbay dzøghwa kwøma nø kala hazlønì tìfba.

²⁶ War njasa ka vøgha ndø vaa nza, piy søvøriy mbø, møti møti kiy. Ava tsøgha na ðanta nøfø kaa Hyala, kala mønì slønì gøzøkø na kwasøbø. Njasa ðanavø ma ndø nøfø tsa ci na tsøgha.

3

Nðøghwøtim ghani ghwøy wøzø wøzø!

¹ A ngwarmøhira, øntaa ghwøy taa nzøghøjwøy ta nza ðanþa ka ðønì shiy kaa mbøzli ma, sa nzanay a ghwøy sønay, caslakøþa ngwøvø ghwømmø, ghwømmø ka ðønì shiy kaa mbøzli dza naa nza kaa nihwøti mbøzli. ² Ghwømmø ghwømmø ke ngøriy, dalalay mømønì ghwømmø jikir lø kwal ghønghøn ghønghøn. War mba'a kø ndø kala mbølikø gøzø *kwøma jikir na søvøri mbø miy tsa ci, tsava ndø na ntsaa kørkamti kwøma na. Ntsaa mbøø ndøghwøti ghøn tsa ci va kwøma gømgøem na gwanata na tsava ndø. ³ A ghwømmø sønay, mba'a pø ghwømmø fanambø radzama mbø miy tsa gødøwøy, nza ghøci mbøø ði føti ta ðømmøø dzøti pøtsa ði ghwømmø ka naa nza. ⁴ Zøzøtim dzøkøn kwambøwal dìfba. Ya tsøgha na dikø tøerøjwøy, lø shiy jøwø tsøtsø ka ntsaa kabøø zhøghø dza kwa pøtsa ði na gwa'a. Ya war ø sækø safø ka zhøghø vø na, war ka dzøy dzøti pøtsa ði na. ⁵ Tsøgha na ghani ndø dìfba. Ghønzø na shi jøw ni tø vøgha ndø, zhini dìfba ki na, li ghwømmøø køli ghøn tsa ghwømmø.

A ghwømmø sønay, sa ka ndøø tsøratì ghwø tø tipø jøwø tsøtsøy, kar naa møtsøhøta ka ndamti gambà dikø tøerøjw. ⁶ Yømyøem na ghani nata gha va lø ghwø. Ghønzø ka naa bøkø kwøma jikir na kaa ndø dalala. Zhini mba'a ghønzøø lidivøri nzøy tsa ghwømmø lø gøzø kwøma jikir na va ka naa gøzø. Kar naa lidivøri nzøy tsa ghwømmø, ka gha tø vici ya ghwømmø pa' tø vici møti ghwømmø. Gøzø kwøma jikir na va ghani ghwømmø nay, va *ndø jaka tsa Hyala sækø na. ⁷ A ghwømmø sønay a børci va ndø ngøri ta itø ðøbøkø ghønghøn ghønghøn. Ya shi kwamti ghyanakø ni, ya 'yegwøerøy zli tø ghwømø, ya shiy dza lø hwøer, ya kørpi mbø yam gwa'ay, a ndø ngøriy mbay itishi. ⁸ Ma na ghani nanzøy, ndø tìfba va kwøtìj gar itiw. Ya njaa dzøghø ndø i nzøy, ka iva naw, sa nzanay, ghani ghwømmø na na, shi gømgøem ni na. Ghønzø ðø'wø ghøn tsa nzøy, darø kwa pøøslì ndø na. ⁹ Lø ghani ghwømmø va ka ghwømmøø fal Dømmø tsaa sløkøpø. Zhini li ghwømmøø bazla mbøzli Hyala, shi ngati na war we' ghøn tsa nøzø dìfba. ¹⁰ Fal sløn tsa Hyala, lø bazla mbøzli na, war lø ghani kwøtìj na va gøzøva na. E gøzøjwøy kiy ngwarmøhiray, øntaa ghwømmø mønì gøla shi tsøgha ni va ma. ¹¹ A ghwømmø sønay yam wøzø ni lø yam ndezhekø niy, ka hwø ghøshi kwa kø'wø tsa kwøtìj tsaw. ¹² Zhini ðay ngwarmøhiray, a ghwøy sønay, ma ðøjwø daskwaw, ka mbay naa yati ya shakønøw, tsøgha hikønì ða, ka mbay naa yati ya daskwaw. Ava tsøgha na kwørakwø ki, ka mbay yam ndezhekø niy zhøghøshi ka yam wøzø niw.

Møhørtiy sækø va Hyala

¹³ Ndø mbø ghwøy mba'a møhørti vø, mba'a sønata kwøma na? Mba'a kø tìfay, cikøvøri ghøci kaa mbøzli lø nzøy tsa wøzø tsa, lø ghøra slønì wøzø na, kala mønì ma føgø, war lø møhørti. ¹⁴ Mba'a kø ndø ni: «Ndø møhørti nzeø» kø, ka hørhø ghøci va nihwøti mbøzli, ka mønì shiy war ta tsa ci ghøn, ta mbøø tøjøti mbøzli gwa'a tsøghay, ghøn tsa ciy fal tsava ndø tø gøem, dzørvø ciy slasla tsava ndø. ¹⁵ Ma gøla na tsøgha na va møhørtiy, møhørtiy sækø va Hyala naw. Saa sækø mbø zøzø kwøma tikø tø hidì lø mbø zøzø kwøma ndø ngøri na nava, va *ndø jaka tsa Hyala sækø nava møhørti. ¹⁶ Dzøghwa tø pøtsa nza hørhø kwa jipø tsa mbøzli, ya tsamafa ndø na, war tsa ci ghøn sa tøkø naa dzøkøn

2:25 2:25 Zhø 6:17; Mt 1:5; Ebr 11:31   2:26 2:26 2:17, 20   3:2 3:2-10 Cem 141:3; Fir 10:19   3:2 3:2 1:26
 3:3 3:3 Cem 32:9   3:6 3:6 Fir 10:19; Mt 15:11, 18-19   3:7 3:7 Ghava 9:2   3:8 3:8 Cem 140:4; Rm 3:13; Ef
 4:29   3:9 3:9 Ghava 1:26-27   3:12 3:12 Mt 7:16   3:13 3:13 Rm 12:16   3:14 3:14 1Kwø 3:1-3; Gal 5:20-6:4
 3:15 3:15 1:5, 17   3:17 3:17 Mt 5:48; 1Kwø 13:4-7; Gal 5:22-23; Flp 1:9-11

gwa'a tsəghay, nihwəti shiy tifa ka dzava lə kwal tsa shi kwa jipə shi ghwəlaw. Ya tsamaḃa jikir na ta nza dza na tifa kwərakwə. ¹⁷ Ma na məhərliy səkə va Hyalay, kwətita na. Ntsaa kwəmavə gəla nava məhərliy, dəwdəw na nəfə tsa ci. Ka gəzə kwəma zərkəə dzəghwa jipə tsa mbəzli. Kwəf kwəf nəfə tsa ci. Wəzə nzəy tsa ci lə mbəzli. Ka məni caslakə ghənəw. Ka məni zhəhwər ta nihwəti mbəzli. Ka məni sləni wəzə na. Ka tərə mbəzli na ta ka 'wəshiw. Ka dakə mbəzli na lə gəzə kwəma pərikə tə ngwəlaw. Shiy gwərə mbə shi va gwanashi kiy, a kə ndə kwəmavə nəfə tsa dəwdəw tsa. ¹⁸ Ma mbəzliy gəzə kwəma zərkəə dzəghwa jipə mbəzliy, ə ka ghəshiy jakə ghən tsa shi lə nihwəti mbəzli ta mbəə nzəyshi wəzə li shi. Na shi sləni məni ghəshi gwa'ay, war saa vashanta nəfə tsa Hyala.

4

Ka nza ghwəmmə mbəzliy di shi tə hidī ma

¹ A ngwarməhira, a shiy mənishi va nza ghwəy war lə mbəz kwa jipə ghwəy, war ka həhəərəvaa? Shi səkwa hwətəl tsa mbə nefer ghwəy va ti shi, ngədiŋwəy vici va vici vay, ghəshi ka naa bəkə shi vaa dzəghwa jipə ghwəy. ² Mba'a ghwəy mawti nihwəti shiy na, a kwəmavəshi ghwəyəw. Ka ghwəy dza ki na, ka di bak-wamti nihwəti mbəzli ta kwəmavə shi va. Ka maw shiy ghwəy na, ka kwəmavəshi ghwəyəw. Va tsəgha ka ghwəy həhəərəva kwa jipə ghwəy, ka mbəz ki. Ma shiy mənishi kwəmavə ma ghwəy shi di ghwəy va kiy, sa nzana, kala di ghwəy dəwshi va Hyala, a ghənzə bəŋwəyshi. ³ Ya ə dəw ghwəy shiy va Hyala, kala bəŋwəyshi ghənzəy, sa nzana lə zəzə kwəmaa kama wəzə na ghwəy dəwshi na. War ta tihə ghəzli tar tsa ghwəy ghən ghwəy dəwshi gwa'a tsəgha. Ka ini nihwəti mbəzli ti shi.

⁴ Ghwəyəy, ka nəw Hyala ghwəy lə nəfə kwətīŋəw. Sənay ghwəy, ma ntsaa ḃanavə nəfə tsa ci kaa shi tikə tə hidī na, *ndə jaka tsa Hyala na pə ghwəy sa? Na nava mba'a kə ndəə di ḃanavə nəfə tsa ci kaa shi tikə tə hidiy, a tsava ndə zhəghəy ndə jaka tsa Hyala. ⁵ Əntaa ghwəy bəti kwəmaa tsasliṭa va mbə Zliya Hyala, nja kwəma gəmṭa na ma. Ma kə kwəma vay: «Ka di Hyala nihwəti shiy nza mbə nefer ghwəmmə dzəghwakən Safə tsa nzə va fambə na mbə nefer ghwəmmə tēpəw» kə.

⁶ Va tsəgha məntəmmə Hyala wəzə hwər tsa nzə dikə tsa, nza ghwəmmə mbəə zhəghanavə hwəm kaa shi tikə tə hidī. Njasa gəzəkə məndi va mbə Zliya Hyala, ma kə məndiy: «Kar Hyalaa di kwəma ka məməni fəgəw. Kaa mbəzliy mənti ghən tsa shi jəw jəw ka naa məni wəzə hwər tsa nzə» kə məndi.

⁷ Ghənzə tsəgha kiy, ə pə ghwəy di fəti va Hyala tərəŋw, ka zhananci ghən kaa ndə jaka. Ma ghaləḃay, nza hwəy kərakəə zlanwəy. ⁸ A pə ghwəy kətivaa dzəvəgha Hyala, nza ghənzə kətivaa dzəvəgha ghwəy kwərakwə. Ghwəy ghwəy mbəzliy məni jikirəy, yabantim *kwəma jikir na tə dividiyi ghwəy. Ghwəy ghwəy shiy dakə mbəzli ni lə kwəma pərikə tə ngwəlay, ə pə ghwəy yabanti nefer ghwəy. ⁹ Cəlīkwə, pə ghwəy məniŋwəy, va kwəma jikir na mənti ghwəy kwa kwəma Hyala. Wahə pə ghwəy wahə, ka təhwəni ghən tsa ghwəy. Ka 'wəshi ghwəy ma, ə pə ghwəy wahə, ka vəshi ghwəy ma, ə pə ghwəy tifəmə. ¹⁰ Məntim ghən tsa ghwəy jəw jəw kwa kwəma Ndə sləkəpə, ma nza kafakatəywəy.

Əntaa ghwəmmə ndərə nihwəti ng-warməhimmə ma

¹¹ A ngwarməhira, ka zəmə mətsəni nihwəti mbəzli ghwəy ma. Ma ntsaa zəmə mətsəni mbəzli, ka ndərə shiy, tsava ndə na, dzəkən *kwəma pəhəti Hyala gəzakən na *kwəma jikir na, zhini kaa kwəma va ghəci ḃanavə fəti diḃa. Mba'a kə ndəə bə fəti kaa kwəma pəhəti Hyala kiy, ndə di fəti ta kwəma va na tsava ndə ghwəla kiw. Ndə sla ngwəvəə dzəkən məniy na ghaləḃa. ¹² Hyala kwətita na kwa pəhə kwəma ta nəw məndi, zhini ghənzə kwətita kwa sla ngwəvəə dzəkən mbəzli. Ghənzə kwətita na sa nza bərci və gar mbay mbəlantəmmə, zhini ghənzə saa dzaa mbay zantəmmə. Gha na gha kiy, a ndə bəti gha ghən tsa gha, ḃanci gha fəti kaa ndə nja ghaa?

Əntaa ghwəmmə kəli ghən ma

¹³ Favə tə ghwəy kwəma dəe na gəzanwəy wəzə di. Ghwəy ghwəy mbəzliy ni va: «Ndatə, ya həzliməy, ta madī dza ghəy ta wə mbə məlmə tsa' na va, ta dzaa nzəyŋəy mbə, ka mənti piya, ta zhəghə dəvə mbəḃa, nza ghəy zəməvə gəna tərəŋw» pə ghwəy niy, ¹⁴ sənashi shiy dzaa məniya həzlimə ghwəy, ghwəy shiy gəzə kwəma va tsəgha na? A ghwəy sənay nzəy tsa ghwəy tə hidiy,

dəkwə tsətsə na, nja timbətimbə nza va tə kədi van nza'jəw na, mba'a zata. ¹⁵ Ma niy təbə gəzə kwəma ghwəy nza: «Mba'a kə Hyala zləbati zlay piy tsa ghwəmmə kwəriñəy, ta məni shi tsa' ni dza ghwəmmə, ya ni tsa' ni» ka ghwəy ni nza. ¹⁶ Dza ghwəy kiy, kala gəzə ma ghwəy tsəgha. Ka məni war fəgə. Ka kəli ghən tsa ghwəy lə kwəmaa səvəri mbə miy tsa ghwəy. Gəla kəli ghən tsa tsəgha tsa va kiy, kwəma gəmgəm na na.

¹⁷ Nay ghwəy na, mba'a kə ndə sənashi məni shi wəzə ni, kala mənishi ghəciy, kwəma jikir naa mənti tsava ndə.

5

Məni məhərli mbəzli ka shiy, va kwəmaa dzaa dzəkən shi

¹ Nana kiy, favə tə ghwəy kwəma dēe na gəzanjwəy wəzə, ghwəy ghwəy ka shiy. Ghatim təhwəni, ka ngəlvə va ngəra'wə tsaa dzaa səəkəə dzəkən ghwəy. ² A shi ghwəy ghwabantəvashi. A mbərtə ndəbamti ləkwəsahi hwəy gwa'a. ³ Dzəghwa tsahi mbəzə va ghwəy lə gəna ghwəy na, mba'a viya zəmantishi. Viya tə gəna ghwəy vay, ghənzə ciñwəy na, ma shi bəsəti ghwəy va gwa'ay, shi gəmsi ni ghəshi, kə. Ta zəmantı vəgha ghwəy dza viya, njasa ka ghwə vaa ndəhwə ndə. A ghwəy sənay, mbə kwə kərnı vəghwə nza, zhini bə na war ghwəlanjwəy mbə bəsə shi ghwəy. ⁴ A wanavə zhəmə mbəzliy mənıjwəy shiy səəkə kwamti ghwəyew. Fam gaka təhwəni mbəzli va, sa bəti ghəshi nəfə dzəkən ghwəy. A gaka wahə shi tsəhəta va Hyala kwa sləkəpə, sa nza bərcı və ka tanjəti ya nımafa shiy gwa'a gwa'a. ⁵ Ghwəy ka shiyəy, mbə ngwəba'a lə mbə vəshi na nzyə tsa ghwəy tikə tə hidı ni, ka zəmə shi dı ghwəy. Dza ghwəy, ndəgha ndəgha, ghwəy ndəghamtəvanjwəy, nza Hyala slanjwəy ngwəvə, njasa ka mbəzli vaa kəlamti kıfıbi ta hənishi. ⁶ Dza mba'a ghwəy banavəshi fəti kaa mbəzliy mənti ma *kwəma jikir na, ka bak-wamti shi. Ghəshi ki na, a zhinijwəy ghən ghəshi ya jəwəw.

A pə ghwəmmə sə'wa kwəma, ndəkəwə na Yesəw ta zhəghəvaa səəkə

⁷ A pə ghwəy mənti kiy ngwarməhiray, kəsətim nefər ghwəy ta sə'wa kwəma pa' tə nıci dza Ndə sləkəmmə Yesəw

*Kərıstəw zhəghəvaa səəkə. Zəzətim dzəkən ndə za di, sa ka naa tsəhwamti za kwatanjata ta ndəghə van. Sa ka van ghati nzyəmə na, ka tsəjwə hwəlfə shiy. Ka naa dza na, ka sə'wa dali mbə kwahe dza ci va. Ka ndəghə, ka ndəghə, pa' tə vici dza naa bəsə shi ci vaa səəkəə jighi. ⁸ Ava tsəgha na lə ghwəy kwərakwə ki. Ə pə ghwəy sə'wa kwəma ta ndəghə Yesəw Kərıstəw. Əntaa ghwəy dalıjwəy tanjan ma, sa nzanay, ndəkəwə na Ndə sləkəmmə Yesəw Kərıstəw ta zhəghəvaa səəkə.

⁹ A ngwarməhira, ka ngəngəlvəva ghwəy kwa jıpə ghwəy ka ghən tsa ghwəy ma. Kala tsəghay ta mənıjwəy ngwəvə dza Hyala. Sanay, ndal tərə ndə məni ngwəvə ta səəkəw. ¹⁰ A ngwarməhira, zəzəti tə ghwəy dzəkən ka gəzə kwəma Kwa sləkəpə kwatanja. Saa niy ghwənashi Kwa sləkəpə ta gəzəpə kwəma nzyə, a ghəshi niy sahwe ngəra'wə ghəngən ghəngən, ya tsəgha nzyə kiy, a ghəshi niy sə'wahwə. Va tsəgha kiy, nəwəm kwal tsa shi va sana ki. ¹¹ A ghwəmməə mbay gəzə, mbəzli vəshi vəshi ni, təfanatishi Hyala miy na ghəshi, pə ghwəmmə sana, sa nzana mba'a ghəshi sə'wamti ngəra'wə tsaa niy nza kən shi. A ghwəy səəkəə favə njasa niy sə'wahwə Zhəwbə ngəra'wə tərəjwə. Ma tə kwa kərnı ngəra'wə tsa vay, a Kwa sləkəpə niy təfanati miy. Sa nzanay, Hyala na nanzə na, kwa məni zhəhwər na ta mbəzli, ka mananshi wəzə kaa mbəzli gwa'a.

¹² Ngwarməhira, avandaa gəzanjwəy nahwəti kwəma dikə na: Ka zəmə fəla ghwəy ma. Əntaa ghwəy zəmə fəla ya lə slən tsa Hyala, lə shi tə hidı ma. Ka zəmə fəla ghwəy ya lə nımafa shiy tikə tə hidı ma. Mba'a pə ghwəy zləbavə kwəmay: «Yə» pə ghwəy gwa'a tsəgha. Ma kala zləbavə pə ghwəy: «Awə» pə ghwəy gwa'a tsəgha. Kala tsəghay, ta mənıjwəy ngwəvə dza Hyala.

A pə ghwəmmə sə'wa lə nəfə kwətiñ

¹³ Mba'a kə tsahwəti ndə mbə ghwəy mbə sa ngəra'wəy, sə'wə Hyala ghəci nza ghənzə kəsəti. Mba'a kə ndə mbə ghwəy lə vəshi mbə nəfə tsa ciy, cəm tsa ci kəə ha, ka fal slən tsa Hyala. ¹⁴ Mba'a kə ntsa shaw tsa mbə ghwəy, har mbəzliy 'wa kwal kaa mbəzliy nəw Yesəw ghəci, a ghəshi səəkəə sə'wəti Hyala ti, mba'a ghəshi varanati in lə slən tsa Ndə sləkəpə. ¹⁵ Ma mba'a kə ghəshi sə'wəti

4:15 4:15 SləniKY 18:21; Rm 1:10; 1Kwər 4:19; 16:7 **4:16** 4:16 1Tim 6:17; 1Zhy 2:16 **4:17** 4:17 Lk 12:47 **5:1** 5:1-6 Fir 15:6; Ezay 5:8-10; Amə 6:3-7 **5:1** 5:1 1:10; Lk 6:24 **5:2** 5:2-3 Mt 6:19 **5:4** 5:4 Səvəri 3:7; SləniTaH 19:13; Zher 22:13; Mala 3:5 **5:5** 5:5 Zher 12:3; 25:34 **5:7** 5:7 Zhəw 2:23; 2Pi 3:3 **5:8** 5:8 Rm 13:11-12; 1Tes 5:5-8; Ebr 10:25, 37 **5:9** 5:9 Mt 7:1-2 **5:10** 5:10 Mt 5:12; Ebr 11:32-38 **5:11** 5:11 1:12; Səvəri 34:6; Zhəwbə 1:21-22; 2:10; 42:10-17 **5:12** 5:12 Mt 5:34-37 **5:13** 5:13 1:5-6; SləniKY 16:25 **5:14** 5:14 Mk 6:13 **5:15** 5:15 Mt 9:2; Mk 16:18

Ndø sløkøpø læ næfø kwøtjønø, ta mbøliti ndø zølghwø tsa va dza na, ka satiy. Ka Hyala dza na, mba'a pølata kwøma ci jikir na mønti na. ¹⁶ Ghønzø tsøgha kiy, tsam titihwø va kwøma ghwøy jikir na kwa jipø ghwøy. Cø'wøm Hyala ya ta tsamaba ntsa ghwøy kwørakwø, a ghønzø mbøø mbølantønøwøy. Favø tø ghwøy e gøzanøwøy, mba'a kø ntsa slar tsa cø'wøti Hyala læ næfø kwøtjønø, a børci mbø cø'wø ci va ta mbay mønti shiy tønønøw. ¹⁷ Tøkøtim dzøkøn cø'wø *Eli va niy nza di. Ndø ngøri niy nza na nja ghwømmø. Sa niy cø'wøti na Hyala læ næfø tsa ci kwøtjønø øntaa van taa nønøwøy, dzøghwa Hyala mba'a garøti nønøwø van, ghala fēcava pa' tar piya mahkan mba'a tir kwanø. ¹⁸ Ma læy hwøm dibay, mba'a zhiniy cø'wøti Hyala, a van zhiniy nønøwø. Dzøghwa Hyala mba'a pølay van, mba'a zhiniy ghati nønøwø ki. Ma gha møndiy zavø shiy, ka kølishi, mba'a ghøshi nakøshi.

¹⁹ A ngwarmøhira, mba'a kø tsahwøti ntsa ghwøy zlay nøw kwal tsa katanø tsay, a pø ghwøy zhøghøkøø dzøghwa kwal tsa ci kwatanø. ²⁰ Sønay tø ghwøy, mba'a kø ndø zhøghøkø ntsaa møni *kwøma jikir na kwa kwal tsa nza na va gømgøm tsa, ta dzøghwa kwal tsa Hyala ghøciy, a tsava ndø mbøliti piy tsa ntsa va va møti. Tø mbørkø kwøma ci vay, a Hyala dzaa pølanay jikir tsa ntsa va, ya ðanø niy nza na.

Ava tsøgha kørøy gøzø kwømee kaa ngønøwøy, nza ghwøy nza ki.

Kwa taɲa zliya tsasli ti Piyer Kwəma dza ghwəmməə gha sənataa dzəkən zliya na

Piyer ntsa ta səfa Yesəw tsasli na zliya na. Ma kə nihwəti mbəzliy, ghəci mbə məlmə Rəm na ghalaba, kə ghəshi. Mbə zliya nay, mbə gəzə na Piyer də'wə ghən tsa ciy dzəkən məlmə *Babilanw (nighəm mbə vəh 5:13). Ma kə mbəzli va na, fir na sava bəli naa dzəkən məlmə Rəm, kə ghəshi. Ma kə nihwəti mbəzli na, ghəci mbə məlmə Babilanw na katan, kə ghəshi. Kaa mbəzli Kəristəw dzar mbə məlməhi ghəngən ghəngən tsasli ti Piyer zliya na. Tə hidfi har məndiy hidfi ka Tərki sənəva niy nza məlməhi va. A mbəzli Kəristəw mbə məlməhi va sahwə ngəra'wə tərənɔw tə sa nəw ghəshi Yesəw Kəristəw. Va tsəgha tsaslanaghəshi Piyer zliya na ki, nza ghəshi mbəə sə'wa kwəma, ya mbə ngəra'wə na ghəshi. A dī na mbəzli vaa sənay ngəra'wə tsaa niy sahwə Kəristəw va na ghəciy sa ghəshi kwərakwə, kə ghəshi. Ma sa ka vəghwə pəghəy ki na, nza ghəshi təhə zhimə ghəshi li. A dī na mbəzli vaa mənī wəzə tsa shi, ta canshi wəzə hwər tsa Hyala kaa mbəzli.

Avanay njasa nəwva kwəma mbə zliya na:

Vəh 1:1-12 Piyer zazanshi kaa mbəzliy nəw Yesəw njasa mbəlētishi Hyala dza kwa mətī Kəristəw.

Vəh 1:13 pa' tə vəh 2 Piyer gəzanshi kaa mbəzliy nəw Yesəw a ghəshi nɔy nɔy tsa wəzə tsa njasa dī Hyala kwa jipə mbəzli tikə tə hidfi.

Vəh 3:1-17 Gəzə kwəma kaa mi'i lə kaa zhər shi, mba'a kaa mbəzliy nəw Yesəw gwanashi.

Vəh 3:18 pa' tə vəh 4 Ya ə sa ndə ngəra'wə tə sa nəw ndə kwal tsa Kəristəwəy, war a kəə sə'wa, əntaa ghəci bə nəfə ma.

Vəh 5 Ma tə kwa kərnī kwəma mbə zliya ci kiy, a gəzanshi Piyer kaa ka 'wa kwal mbə mbəzliy nəw Yesəw lə kaa mbəzliy nəw Yesəw shi gwa'a, nza ghəshi nɔy nɔy tsa wəzə tsa kwa jipə shi.

Səkwəva

1:1 1:1 2:11; Zhk 1:1   **1:2** 1:2 2:9; Rm 8:29; Ef 1:4; 2Tes 2:13; 2Pi 1:10; miymiy: 1:19   **1:3** 1:3 1:23; 2Kwər 1:3; Tit 3:5   **1:6** 1:6-7 2Kwər 4:17; Zhk 1:2-3   **1:7** 1:7 Zhəwba 23:10; Cem 66:10; Ezay 48:10; 1Kwər 3:13   **1:8** 1:8
Zhnj 20:29; 2Kwər 5:7

¹ Yən tsasli na zliya na, yən yən Piyer, ndə kwal tsa Yesəw *Kəristəw. Kaa ngənjwəy ghwəy mbəzli Hyala tsəhavə na tsaslee, shiy ndanivərivashiy dzashi, ka mənshiy ka səəkə səəkə tə hidfi mbəzli ghəngən ghəngən. Tə hidfi ka Pənjw, lə shi ka Galatə, lə shi ka Kapadəsə, lə shi ka Azəy, lə ni tə hidfi ka Bitini gwa'a. ² Ə səkwənjwəy ya. A nə yay, waa Didi Hyala mə ghwəmə bərkəti na tsəgha, mba'a tsəhavənjwəy ghala kwatanjata, ma sa kəətītənjwəy Safə tsa nɔy na, mba'a ghwəy mənənjwəy ka shi nɔy, ta mbə ghwəy danci fəti kaa Yesəw Kəristəw, lə ta mbə miymiy ciy yabamətənjwəy kwəma ghwəy jikir na.

Məntənjwəy wəzə hwər tsa nɔy Hyala mba'a ndənjwəy zərkə mbə nɔy tsa ghwəy tərənɔw.

Kwəma fəy mbəzliy nəw Yesəw ghən tsa shi gəzlijə ti

³ 'Wəsa pə ghwəmməə mananta kaa Hyala, Dəy Ntsaa sləkəmmə Yesəw *Kəristəw. Sa nzana mba'a mərshiy mənī zhəhwər dalala tə ghwəmmə, ka ndammə piy tsa 'war'war tsa. Tə mbərkə sa zhakatiy Yesəw Kəristəw mbə mətī. Ava ghənɔzə na na ghwəmmə kwəma fəy ghwəmmə ghən tsa ghwəmmə ti gəzlijə. Ta kwəməvə piy dza ghwəmmə kwərakwə, pə ghwəmmə. ⁴ Zhini bə, mba'a ghwəmmə fəy ghən ta kwəməvə shi fənəy Hyala kaa mbəzli nɔy mə ghwəmə. Tə pətsa kama ghəshi gar ghəwəbəshi, kala gar lidfishi ghəshi, zhini kala gar ndənjwəshi rəfa, məbə fəy njwəyshi na. ⁵ Ghwəy ghwəy shi ndəghwə bərci nɔy va dikə ni pa' fəca dza mbəli tsa mbəzliy tsahwə, ge'i lə kwa kərnī vəghwə, ta mbə ghwəy mbəlējwəy, sa nzana mba'a ghwəy zləbavə kwəma Hyala mbə nəfə tsa ghwəy.

⁶ Va tsəgha kiy, war vəshi pə ghwəy vəshi ta kwəma va, ya tsəgha zhənjwəy nefər ghwəy va sa ngəra'wər sa ghwəy ghəngən ghəngən ni. ⁷ Ma kwəma nay ghwəy va ngəra'wər tsəgha ni va kən ghəy tiy, ta mbəə dzəghətənjwəy, ta sənay njasa bənavə ghwəy nefər ghwəy kaa Hyala na. A ghwəy sənay, ya shiy nja tsahi mbəzə ghəshi shiy kama ta kwa ndimndiməy, kar mənīy yiwamtishi mbə ghwə, ta mbəə yiwəkəvəri mbəzə wəzə na mbə shi gəmgəm ni. Hanaba nefər ghwəy va bənavə ghwəy kaa Yesəw ghəshi shi nza dimə ti shi va Hyala tərənɔw, tanj tsahi mbəzə shəkəna. War tsəgha dza mənīy dzəghantənjwəy kwərakwə. Ma

løy hwøm sa ka mændi dzøghantøywøy kiy, ma nza Hyala falñwøy, ka fə shëndəkə lə dikə dzəti ghwøy fəca dza Yesəw Kəristəw zhəghəvaa zhikə. ⁸ Senzənvay, ya tsəgha nay ma ghwøy lə mətəw tshəwøy na, war mbə dī ghwøy, ya war tsəgha nzana kala mbə nay mətəw ghwøy na, mba'a ghwøy banavə nefer ghwøy ngəci tsəgha. Va tsəgha nza ghwøy lə vəshi mbə nefer ghwøy tərəñw, kala mbay ndəə bərkəti nava vəshi. ⁹ Sa nzana mba'a ghwøy sənay, ta mbəliy dza piy tsa ghwøy, pə ghwøy, ghənzə kwəma fəy ghwøy ghən tsa ghwøy gəzliñə ti.

¹⁰ Ka gəzə kwəma Hyalaa niy gəzəkə kwəma kaa mbəzli ghala kwatanjataa dzəkən shi wəzə ni va niy fəññwøy Hyalay, tərəñw niy pəla ghəshi kwal tsa sənay njasa dza Hyalaa mbəli mbəzli, ka 'yambə ghən tsa shi mbə kwəma va wəzə. ¹¹ Ma sa nzana lə Safə tsa Kəristəw niy nza mbə nefer shi na, ka gəzanshi ghəci: «Sa ka Kəristəw səkəy, ta sahwə ngəra'wə dza na, ma løy hwøm na nza ghəci bə shëndəkə tsa ci» kə niy niy. Mba'a ghəshi jahambəvashi mbə pəla kwal tsa sənay vəghwə tsa dza shi vaa məniva ti, lə njasa dza ghəshiy məniva gwa'a. ¹² Dzəghwa ghala mbəradzəta ki na, mba'a Hyala canatishi. Ma kə na: «Ma kwəma ghwəniñwøy ya na ta gəzəy, ghwøy mbəw. A ghwøy gəzanshi sa mbəzli nə ya gwa'a tsəgha» kə kaa ngəshi. Ma mbəzli gəzə Hyala va kiy, ghwøy na. Dza mbəzliy gəzəñwøy Yəwən kwəma wəzə na, mba'a ghəshi gəzəñwøy kwəma va gwa'a. Sa nzana, lə bərci Safə tsa nə dəwdəw tsa banavəshi Hyala ghəshi niy gəzə kwəma va ngəñwøy. Ya ka kwal Hyala sənay ghwøy vay, mbə dī sənashi shi va ghəshi sana, kala kwəmavə ghəshi.

Njasa ka mændi nza, ka na təbanta kaa Hyala

¹³ Sa nzana va tsəgha kiy, a pə ghwøy gwəmati məhərli ghwøy wəzə ta mbə ghwøy ghəra sləni wəzə na. Məntim məhərli, ka ndəghwə ghən tsa ghwøy, a ghwøy fə ghən war ta shi wəzə ni va dza ghwøy ta kwəmavə fəca dza Yesəw *Kəristəw tshəwə. ¹⁴ Dantam fəti wəzə ya hwəmba kaa kwəma gəzəñwøy Hyala. Əntaa ghwøy taa zhiniy zhəghəvaa zhəmbə mənī shiy niy səkə nəzəghə ghwøy ti shi niy nza ghalaa niy sənata ma ghwøy kwəma Yesəw ma. ¹⁵ War njasa

nza Hyala ghwøy va harvəñwøy ta nza ghwøy ka ni nəzə mbəzli, kala jakəva ta na lə jikirəy, war tsəgha pə ghwøy mənīñwøy kwərakwə kala jakəva ma lə jikir; ya mbə namafa kwəma ghwøy mənī ghwøy. ¹⁶ Sa nzana, a Zliya Hyala gəzəkə, ma kəy: «Ghwəy, mənīñwəyem ka mbəzliy jakəva ma lə jikir, njasa nzee vaa ntsaa jakəva ma lə jikir» kə.

¹⁷ Ghala pətsa ka ghwøy cə'wə Hyalay: «A Dəñəy tsa mə ghwəmə» ka ghwøy ni kaa slən tsa Hyala. Sənay tə ghwøy nanzə, ma Hyala vay, ghənzə na kwa sla ngwəvə dība. Ka təra ghala naa dzəmbə mbəzli mbə ngwəvə nəw. Ghənzə tsəgha kiy, ə pə ghwøy ha'wə ti, ka mənī kwəma wəzə njasa gəzəkəñwøy na, ya hwəmba nza ghwøy tikə tə ghwəməñwøy gwa'a. ¹⁸ Ma niy nza kiy, kwəma jiji-hiñwøy niy nəw ghwøy, kwəma gamta na kwəma va. Dzəghwa Hyala nana ki mba'a mbəərəkəñwøy mbə kwəma va. Ma mbəərə mbəərəkəñwøy na vay, lə shiy gar yidi, ya gar kərəshi nja kar tsahi mbəzə lə kajəhə naw. ¹⁹ Awə, lə miymiy Kəristəw mbəərəkəñwøy nəw. Kəristəw ghəci sa dəwdəw tsa, kala ndəə dzar kwa, nja zəghwə təmbəkə tsa ka məndi vaa ta Hyala li. ²⁰ Ghala kwatanjata Hyala ghwəla ta madī ta nga hidī niy titi na Kəristəw ta mbəli mbəzli, dza na mba'a fəy. Dzəghwa na ge'i lə kwa kərnī vəghwə tsa ki na, mba'a ghwənikəvə ta mbəliñwøy. ²¹ War tə mbərkə kwəma ci kwəmavə ghwøy banavə nefer ghwøy kaa Hyala, Hyalaa zhanakati va mbə mətī ka banavə dikə. Nana kiy, a ghwøy banavə nefer ghwøy kaa Hyala va, mba'a ghwøy fəy ghən tsa ghwøy gəzliñə ta kətiñwøy ghənzə. ²² Ma nana ki, sa nzana mba'a ghwøy yabanti rəfa tar ghən tsa ghwøy lə fəti diti ghwøy ta kwəma katanj na va gəzəkə Hyala, sa dī ghwøy kwəma nihwəti ngwarməhiñwøy kwa kwal Hyalay, wəzə na nava. Nana kiy, zhiniy mətəshəm dīva kwa jipə ghwøy tərəñw lə nəfə kwətiñ ki. ²³ A ghwøy sənay nanay, mbəzliy yashi 'war'war ni nza ghwøy. Ya tsa yanñwøy ghwøy va 'war'war tsay, səvəri mbə didi tsa mətī naw, didi tsa mətī ma yakəñwøy na, lə kwəma ci ndimndim na, saa bənsi piy tsa kədi ma kaa mbəzli. ²⁴ Njasa gəzəkə məndi va mbə Zliya Hyala, ma kə məndiy:

Ya tsamafa ndə ngəriy, war njasa ka gwəzən vaa nza na.

1:9 1:9 Rm 5:2; 6:22; Ef 1:14   **1:10** 1:10-11 Lk 24:46; 1Kwər 15:3-4; 2Pi 1:19-21   **1:12** 1:12 Ef 3:9-10   **1:14** 1:14 Rm 12:2; Ef 2:3; 4:17-18   **1:15** 1:15-16 SləniTaH 19:2   **1:17** 1:17 Ezay 63:16; Zher 3:19; Mt 6:9; 16:27; Rm 2:6; Zhk 2:1; 1Pi 4:5   **1:18** 1:18 Mt 20:28; 1Kwər 7:23; 6:20   **1:19** 1:19 1:1-2; Zhj 1:29; SləniKY 20:28; 1Kwər 5:7; Ef 1:7; Ebr 9:12   **1:20** 1:20 Ef 1:4   **1:21** 1:21 shëndəkə : 5:1; Rm 5:2   **1:22** 1:22 2:17; 3:8; 4:8; Rm 12:9; Gal 6:10; 2Pi 1:7; 1Zhj 4:11   **1:23** 1:23 Zhj 1:13; Ebr 4:12; Zhk 1:18   **1:24** 1:24-25 Ezay 40:6-8; Zhk 1:10-11

Ya njaa njaa na mægəla tsa tɛ gwɛzənɔy, war ghwəliy ma na na, cəke' ka mbərə ghwəə shikəta ti.

²⁵ Ma na kwəma Ndə sləkəpə nanzə ki, ka kədi ya hwəmbaw, kə mənɔdi. Ava kwəma va na sa bəkəvəŋwəy mənɔdi va mbə gəzanjwəy Yəwən kwəma wəzə na va gəzanjwəy mənɔdi.

2

Nja hakwə tsaa gwəramtiy jihəti ciki na Yesəw

¹ Njana nzana tsəgha ki, bəkəvərim ya namaba kwəma ndrəm ndrəm na mbə nefer ghwəy gwa'a gwa'a, ka slasla dzərvə ghwəy ma, ka dakə mbəzli ghwəy lə kwəma pərikə tɛ ngwəla ma, ka hərhə ghwəy va ndə ma, ka tsətsəhə ghwəy dzəkən ndə ma. ² Ma pə ghwəy mənɔy, war kwəma Hyala slar na, pə ghwəy maw, ya hwəmba ta mbə ghwəy kwəmavə bərci kwa kwal Hyala, ta mbəliŋwəy ki. Njasa ka vərŋjə'wə vaa maw 'wa tɛ hati mbəghəy ta sa ya hwəmba, ta kəli ghəci li. ³ Ta na nava, sa gəzə kwəma tsasli ti mənɔdi, a ghwəy dzəghəti njasa nza wəzə tsa kwəma Ndə sləkəpə.

⁴ Kətivam dzəvəgha Ntsaa sləkəpə. Ghəciy, nja hakwə tsaa piy na. Dzəghwa mbəzli na, mba'a ghəshi bəti nashi ki, nja sa gəmgəm tsa. Ma na Hyala na, mba'a titi ka sa nza dimə ti. ⁵ Ghwəy kwərakwə ki, mənɔjwəyem nja hərəzli piy, kətivam dzəvəgha, a mənɔdi nga ciki tsa dza *Safə tsa Hyala dɛwdɛw tsaa nɔy mbə lə ghwəy. A ghwəy nza ka *ka ta Hyala dɛwdɛw ni, shiy banavə ghən tsa shi ta ghəranta sləni mbə slən tsa Yesəw *Kəristəw. Sləni dza ghwy vaa ghəranta kaa Hyala mbə slən tsa Yesəwəy, ghənɔ na nanzə kwəmaa dzaa təbanta. ⁶ Sa nzanay, vanta kwəma tsasli ti mbə Zliya Hyalaa dzəkən, ma kə Hyalay:

Avee titi ndə ka hakwə tsa nza dimə ti, mba'ee fəy ka hakwə tsaa gwəraa jihəti ciki

mbə məlmə *Shiyanjw.

Ma ntsaa dzaa banavə nəfə tsa ci kaa ntsa vay,

ka dza kwəmaa mbayəw, kə.

⁷ Va ghwəy ghwəy mbəzli nəw Yesəwəy, hakwə lə dimə ti na sava, ma va mbəzli banavə ma nefer shi kaa Yesəw na:

Ghəci na ntsa nja hakwə tsa bəti ka ndəbə shiy

ka hakwə tsa gəmgəm tsa, mba'a ghəshi ndəghanti.

Dzəghwa na mba'a zhəghəy ka ntsa nja hakwə tsaa gwəramti jihə ciki, kə. ⁸ Zhini ma kə mənɔdi mbə zliya dzəghwa tɛ tsahwəti pi bay:

Ma ntsa vay, nja hakwə tsa tsa mbəzli təhwəni ti na,

kəlbəa fəladɔ shidshid mbəzli, ka bə tərə ghəshi ti, kə.

Va wa tsa mbəzli təhwəni tiy, sa nzana kala dɔ ghəshiy zləba kwəma gəzəkə Hyala. Ta kwəma va tsagha niy bərkətishi Hyala ghala kwatanjata.

⁹ Ma na na ghwəy ki, mbəzli Hyala tsəhavə na nza ghwəy, ka ta Hyalaa ghəranta sləni nɔy, ghənɔ mazə tsa dikə tsa, mbəzli jakəva ma lə *kwəma jikir na, mbəzli Hyala ka shi nɔy. Hyala harkəvəriŋwəy na səvəri mbə kwəsli, mba'a banjwəy dzəti pətsaa mbərə wəzə tərəjw, ta mbə ghwəy gəzanshi kwəma sləni nɔy wəzə na kaa mbəzli. ¹⁰ Ma kwatanjata, mbəzli Hyala niy nza ghwəyəw, nana ki, mbəzli nɔy mənɔjwəy ghwəy. Kwatanjata bay, niy kwəmavə zhəhwər tsa Hyala ghwəyəw. Ma nana ki, a ghwəy kwəmavə zhəhwər tsa va.

Ka ghəra sləni Hyala pə ghwəy mənɔjwəy

¹¹ A madigahira, ma ghwəyəy, mbəzli səəkə səəkə ni, ka məlmə gə ghwəy tikə tɛ hidɔ ni, ə cə'wəŋwəy ya, a ghwəy ndəghwə ghən tsa ghwəy va mənɔ shi maw vəgha ghwəy. Ma shi maw vəgha ghwy va ki, shiy dzaa za piy tsa ghwəy na ghəshi. ¹² Ə kə nɔy tsa ghwəy mənɔy, ka sa wəzə tsa kwa kwəma mbəzli nəw ma Yesəw. Ghalaba, ya ka mbəzli jikir ni bətəŋwəy ghəshiy, war ta nata sləni wəzə na mənɔ ghwəy dza ghəshi, ka ghəshi dza na, ka fal Hyala, fəca dza Hyalaa tarəkə canshi kwəma.

¹³ Tə sa nzana mbə nəw kwəma Ntsaa sləkəmmə Yesəw *Kəristəw ghwəyəy, fam kwəma va mbəzli dikə dikə ni tɛ hidɔ gwa'a. Fam kwəma va mazə tsa dikə tsa tɛ hidɔ, ghəci sa dikə tsa kən niy tərmbə mezhizhə gwa'a gwa'a. ¹⁴ Fam kwəma va ngwamənahi fəy mazə tsa dikə tsa va kwərakwə. Ma kwəma fəyshi na tiy, ta i mbəzli məmənɔi *kwəma jikir na, mba'a

2:1 2:1 Ef 4:25; Zhk 1:21; 4:11   2:2 2:2 1Kwər 3:2   2:3 2:3 Cem 34:9   2:4 2:4 Cem 118:22; Ezay 28:16
2:5 2:5 2:9; Rm 12:1; Ef 2:21-22   2:6 2:6 Ezay 28:16; Rm 9:33   2:7 2:7 Cem 118:22; Mt 21:42; SləniKY 4:11
2:8 2:8 Ezay 8:14; Rm 9:33   2:9 2:9 1:2; Səvəri 19:5-6; SləniTaH 19:2; Nəw 4:20; 7:6; 14:2; Ezay 9:1; 43:21; 61:6;
SləniKY 26:18; Rm 5:17; 2Kwər 4:6; Ef 5:8; Tit 2:14; Ebr 13:12; 1Pi 2:5; ShiZhn 1:6; 20:4   2:10 2:10 'Wəzh 2:25; Rm
9:25   2:11 2:11 1:1; 17; Cem 39:13; Rm 7:15; 17-23; Gal 5:17; Ebr 13:14   2:12 2:12 Ezay 10:3; Mt 5:16; 2Kwər
5:10   2:13 2:13-14 Rm 13:1-7; Tit 3:1   2:15 2:15 3:16

ta fal niy mæni na wæzə na kwæma. ¹⁵ Mbə nzøy tsa ghwəy va lə mbəzli gəmgəm ni va sənata ma kwæma, nzøyshi war mbə tsəhtsəhəə dzəkən ghwəy, ə dī Hyala ghwəy kalay miy tsa shi lə mæni sləni wəzə na kwa kwæma shi. ¹⁶ Məniŋwəyəm mbə nzøy tsa ghwəy ka mbəzliy sləkə ghən tsa shi. Nanzə kiy, əntaa ghwəy taa ni ka nama sləkə ghəy ghən tsa ghəya, pə ghwəy, ka dzanwəy ta mæni kwæma jikir na tsəgha ma. Ka ghəra sləni Hyala pə ghwəy mənijwəy. ¹⁷ Ha'wəm tə mbəzli gwa'a, ka dī kwæma ngwarməhiŋwəy mbə nəw Yesəw, ka hazlənī va Hyala, ka ha'wə tə ntsaa sləkə hidī.

Nəw səbəhə ngəra'wə tsa sahwə Yesəw *Kəristəw ghwəmmə

¹⁸ Ghwəy ghwəy ka ghəra sləni kaa mbəzliy, dī pə ghwəy dānshi fəti wəzə kaa mbəzli gharanishi ghwəy va sləni, əntaa ghwəy taa dī fəti war kaa ni wəzə hwər ni mbəzli nza məhərli və shi gwa'a tsəgha ma. Dī pə ghwəy dānshi fəti ya kaa ni jikir məhərli ni mbəzli kwərakwə. ¹⁹ Ta na nava, mba'a kə ndə sə'wahwə ngəra'wə mbə kwæma tə sa dānta na fəti kaa Hyala, ya kala fəti və gar sa ngəra'wə mbə kwæma vay, kwæma wəzə na va Hyala. ²⁰ Ma mba'a kə ndə sə'wa ngəra'wə, ya ə də'wə mēndi tə kwæma təvəti na kəy, ndə tība taa ni na, tawa kəw. Ma mba'a kə ndə mbə mæni kwæma wəzə na, tapə mēndi ka sancī ngəra'wə, ka sə'wa ghəciy, kwæma wəzə na nava va Hyala. ²¹ Ghənzə na gəla kwæma haranwəy Hyala ti. Sa nzana, mba'a Kəristəw də'wə ghən tsa ci sahwə ngəra'wə tə mbərəkə ghwəy kwərakwə. Kwəl na sava citəŋwəy na a ghwəy mbəhə nəw səbəhə ci mbə sa ngəra'wə tsa va tsəgha ki. ²² Ya tsəgha sahwə na ngəra'wəy, na naci na səəkə naa mənəhwə *kwæma jikir na ya hwəmbaw, səəkə ndə fəvə kwæma dzərvə dzərvə na səkwa tə miy tsa ci ghala nza naw. ²³ Ghala pətsaa nza na tə hidīy, mbə tsəərə niy nza mēndi, na naciy, niy zhananishi na lə tsəərə kaa mbəzliy, ka sancī ngəra'wə mēndi na, kalaa niy gwələn ghəci, war dighevəy ghəci niy nzəy, mba'a zlanay kwæma kən ghən ci kaa Hyala, ghənzə kwa sla ngwəvə lə kwal tsa katan tsa. ²⁴ Kəristəwəy, ghəci bəhwə na kwæma ghwəmmə jikir naa dzəkən ghən tsa ci, lə mēti mētiy na sa dānwəvəgha mēndiy dzəvəgha tsəm, ta mbə ghwəmmə nza

kala kwæma jikir na tar kabaka ghwəmmə, lə ta mbə ghwəmmə mæni na slar na kwæma. Zheher paslanati mēndi vay, ghəshi mbəlītəŋwəy na. ²⁵ Sa nzanay, nja tenkesliy zashi niy nza ghwəy. Dzəghwa Hyala mba'a zhiniy zhəghəkəŋwəy dzəvəgha ndə ndəghwə shiy nana, ndə ndəghwəŋwəy piy tsa ghwəy.

3

Nzøy tsa kar zal lə mali ci

¹ Ghwəy kwərakwə kiy mi'y, ə pə ghwəy dī fəti va zhər ghwəy. Ta mbə zhər ghwəy nza, ya ə niy dī ma ghəshi yi kwæma Hyala na, mba'a nzøy tsa ghwəy zhəghəti məhərli shi ta yivə kwæma Hyala tsəgha. Ya kala dza ghwəy gəzanakəshi kwæma Hyala lə miy tsa ghwəy, ² war a ghəshi dzaa nay nzøy tsa ghwəy njasa nzana wəzə tsa ci, lə njasa dī ghwəy fəti. ³ Əntaa ghwəy dzanwəy dzəmbə pala təbə lə ghaslə vəgha ghwəy ta mbə məgəlaa nza tə ghəy, pə ghwəy ma. Ghaslə vəgha tsa gəzee vay, shiy nja kar gwəmanti mbərə ghən tsa tərənŋwə tsa, lə pa kwana gwəra gəna ti kwa wəri, lə titi gwa'a, mba'a pakən kwəbenjer tə dimə. ⁴ Lə kwəmaa səvəri mbə nəfə tsa ghwəy kə tsa ghwəy məgəlaa civa, lə mæni məhərli wəzə na, kala pala ma kwæma. Tsava məgəlay, ka lidīw. Ghəcia məgəla tsa gwəra dimə ti va mali kwa kwæma Hyala. ⁵ Lə gəla mæni nava kwæma niy mənishi mi'i ka nəw Hyalaa niy fəy ghən tsa shi ta Hyala mbərədzə, ka mi'i nza məgəla ti shi. Ka dī fəti va zhər shi. ⁶ Tsəgha niy nza *Sara. Tərənŋwə səəkə na mbə dī fəti va zata *Abəraham. Pəkw lə ka harhwə slən tsa ci: «A ntsaa sləkəra» kə ngəci. Ghwəy sənənzəva kwərakwə kiy, mba'a pə ghwəy mæni kwæma wəzə nay, ghəyhi nzə mənijwəy ghwəy. Ghwəy kala dzaa hazlənijwəy ya va nama ba kwæma. ⁷ Tsəgha ghwəy ghwəy zhər kwərakwə ba kiy, mbə nzøy tsa ghwəy lə mi'i ghwəy na, sənay tə ghwəy yəm na bərci mi'i lə ghəyəw, pə ghwəy. Ə pə ghwəy ha'wə ti shi, sa nzanay, ta kwəməvə piy tsa kədī ma va dza Hyala ta bəŋwəy təgəm dza ghəshi kwərakwə nja ghwəy. Tsəgha pə ghwəy mæni əntaa shiy dzaa makəti Hyala ta fa cə'wə ghwəy.

2:16 2:16 1Kwər 6:11, 19-20; Gal 5:13 2:17 2:17 1:22; 3:16; Fir 24:21; Mt 22:21; Gal 6:10; Flp 2:12 2:18 2:18-3:7
 Ef 5:21-6:9 2:18 2:18 Ef 6:5-8 2:19 2:19-20 5:12 2:20 2:20 4:14 2:21 2:21 Mt 16:24; 20:26-28; Zhŋ
 13:15; Rm 15:5 2:22 2:22 Ezay 53:9; Zhŋ 8:46; Ebr 4:15 2:23 2:23 3:9; Ezay 53:7; Mt 26:55-56, 67; 27:14, 27-31
 2:24 2:24 Ezay 53:4, 5; Rm 6:2, 11; Kwəl 2:14; Ebr 9:28 2:25 2:25 Ezay 53:6; Ezhek 34:5-6; Mt 9:36; Zhŋ 10:16;
 Ebr 13:20 3:1 3:1 1Kwər 7:16; Ef 5:22-24 3:3 3:3 1Tim 2:9 3:7 3:7 Ef 5:25-28; 1Tim 2:8 3:8 3:8 1:22;
 Ef 4:2-3; Flp 2:2-3

Sa ngəra'wə tə sa məni ndə kwəma wəzə na

⁸Ma nə ya nana dība kaa kwa kərnī gəzə kwəma kaa ngənjwəy kiy, zəzə kwəma kwətīnj na kə sa ghwəy mənta gwanənjwəy. Ə pə ghwəy zhəhwər ta ghən tsa ghwəy kwa jipə ghwəy, dīm ghən tsa ghwəy, sa mənīnjwəy ghwəy ka ngwarməmə, jəw jəw pə ghwəy zhəghəti ghən tsa ghwəy. ⁹Mba'a kə ndə mənənjwəy *kwəma jikir nay, əntaa ghwəy taa ni, war ghəy wati shi ghəy ti lə mananci jikir kwərakwə, pə ghwəy ma. Ya tsəərəə tsəərətənjwəy ndəy, ka nə ghwəy, kadiw a ghəy tsəərəwə kwərakwə, pə ghwəy ma. A pə ghwəy təfanci miy. Sa nzanay, ta mənī tsəgha harvənjwəy Hyala, ta mbə ghwəy kwəməvə təfə miy tsa nza. ¹⁰Njasa tsasliti mənđi va mbə Zliya Hyala, a kə mənđiy: Ya wa ntsaa dī ghəcīy kwəməvə nzəy tsa wəzə tsa war lə vəshi

ghəcī mbə nzəy tsa tə hidī vici gwa'ay, zlatə gəzə kwəma jikir na ghəcī səkwa tə miy ci,

lə sla dzərvə.

¹¹Mba'a zlatə mənī kwəma jikir na, ka mənī na wəzə na kwəma.

Ka pəla war kwəmaa dzaa mənīpə zərkə ya

pa' hwəmba gwa'a.

¹²Sa nzanay, war kən mbəzliy nəw kwəma ci

na məhərli Ndə sləkəpə, ka fa kwəma dəw ghəshi

və mbə cə'wə shi, ta mananshi.

Ma na mbəzliy mənī jikiray, tərəf ka naa zhəghanavəshi hwəm, kə mənđi.

¹³A pənəy, wa tsava ntsaa dza vaa mənīnjwəy kwəma jikir na, ghwəy kə 'yambə ghən tsa ghwəy dzəmbə mənī na wəzə na kwəmaa? ¹⁴Tala kiy, ya war ə sanjwəy mənđi ngəra'wə tə sa mənī ghwəy kwəma wəzə na va dī Hyalay, war vəshi na tə ghwəy. Va tsəgha kiy, əntaa ghwəy hazlənī va ngəra'wə tsa dza ndə ngəriy sanjwəy ma. Ka dza her ghwəy və tepə ma. ¹⁵Fəm dikəə dzəti *Kəristəw mbə nefer ghwəy, ghəcī Ntsaa sləkənjwəy. Gwəmatəvanjwəyəm wəzə ya hwəmba ta zləbanshi kwəma kaa mbəzliy dzaa dəw kwəma va ghwəy dzəkən kwəma Kəristəw na fə ghwəy ghən ti. ¹⁶Nanzə kiy, lə məhərli wəzə na, ka ha'wə tə mbəzli, pə ghwəy taa zləbanshi kwəma. Əntaa ghwəy mənī

kwəma jikir na ma. Ya war ə dza mbəzliy bətənjwəy ka ka yidī kwəmay: Mbəzliy dza vaa ni wəzə mənī ghwəy, kə ghəshi kaa kwəma mənī ghwəy va wəzə na kwa kwal tsa Kəristəw na, ta nza dza ha'wə kən shi va kwəma dza ghəshi vaa gəzəkə tsəgha na. ¹⁷A ghwəy sənay, mba'a kə ndə sa ngəra'wə tə sa mənī ndə kwəma wəzə nay, wəzəba nava na, Hyala kə mawti tsəgha, kən na ka ndə sa ngəra'wə tə sa mənī na kwəma jikir na. ¹⁸A ghwəy nay Kəristəw də'wə ghən tsa ciy, sa' sahəwə na ngəra'wə, ka mətīy, kwətīnj səfa, war tə kwəma jikir tsa mbəzli tə hidī gwanashi. Ghəcī kiy, na ci kwəma jikir na mənəhwə na tībaw, dzəghwa na mba'a mətīy ta kwəma mbəzli jikir na. War ta mbə ghwəy kwəməvə tsəhə vəgha Hyala mənī na tsəgha ki. Ghəcī lə vəgha ci tikə tə hidī pəsliti mənđi. Dza Hyala mba'a zhanakati mbə mətī lə Safə tsa nzə dəwdew tsa. ¹⁹Lə bərđi *Safə tsa Hyala vay, pəkw lə kaa məkəkwə mbəzli ta dza Kəristəw gəzanavə kwəma Hyala kwa fərshina. ²⁰Məkəkwə gəzəm vay, shi mbəzliy niy zləba ma kwəma Hyala va niy nza, ya tsəgha niy nza Hyala mbə sə'wa kwəma shi, ka ndəghə nda ka ghəshi zləba kə niy ni, ghala pətsaa niy fəđi *Nəwə va kwəmbəwal. Ghalabay, mbəzli jəwə tsətsə, dəghəsə dəvəshi niy dzashi naa dzəghwa kwəmbəwal, mba'a Hyala mbəlītishi va yaməə niy zamti mbəzli va. ²¹Ma yam va kiy, kwəma *batem tsa mənīnjwəy mənđi tsa sana ta mbəlīnjwəy niy 'wati ghəshi ciy səvəri. *Batem tsa vay, ta yabanti kwəma jikir na tə vəgha ndə mənī mənđiy, ta banavə ghən tsa ci ndə kaa Hyala lə nəfə tsa dəwdew tsa. Tə mbərkə sa zhakatīy Yesəw Kəristəw mbə mətī mbəlītənjwəy batem tsa va. ²²Yesəw tsa vay, a zhay dzəmə ghwəmmə mba'a dzaa nzəyəy tə kwa bəzəmə Hyala, ka mənī mazə dzəkən ka kwal Hyala, lə dzəkən nihwəti shi dikə dikə ni mə ghwəmə, lə dzəkən ya nimaba shi nza bərđi və shi gwa'a mə ghwəmə.

4

Nzəy tsa 'war'war tsa

¹Njana nzana mba'a *Kəristəw sahəwə ngəra'wə lə vəgha ci ghala pətsaa nza na tikə tə hidīy, ghwəy kwərakwə na, gwəmatəvanjwəyəm wəzə ta zləba sa ngəra'wə tsəgha, nja sa ci va. Sa nza na, mba'a kə ndə mbə sa ngəra'wə lə vəgha ci

3:9 3:9 2:23; Zhəwbə 31:30; Mt 5:44; Rm 12:17

3:14 3:14 4:14; Mt 5:10 3:15 3:15 1:3-5; Kwəl 4:6

7:27 3:19 3:19-20 Ghava 6:2; 2Pi 2:4; Zhəwdə 6

dəvə kwa bəzəmə: Mt 22:44; Rm 8:34; SləniKY 2:33

Gal 5:24 4:2 4:2 2:21

3:10 3:10-12 Cem 34:13-17; Zhk 1:26

3:13 3:13 Rm 13:3

3:16 3:16 2:15 3:18 3:18 2:21; Rm 5:6-8; 6:10; Ebr 4:15;

3:20 3:20 Ghava 6:14-22 3:21 3:21 Rm 6:3-4; Ebr 10:22;

3:22 3:22 SləniKY 1:9; Ef 1:21

4:1 4:1 2:24; 2Kwər 4:10;

ta kwøma Hyalay, a tsava ndø tøyhøvriway læ mæni *kwøma jikir na. ² Ma ghønzø tsøgha kiy, ghala ndatøø, pøkw ka nzøy tsa ghwøw køray tikø tø hidfiy, war njasa di Hyala ghwøw mæni kwøma pø ghwøw mæni. Æntaa ghwøw mæni shi sækwa hwøtøl tsa mbø vægha ghwøw ti shi ma. ³ A ghwøw sønay, niy nzay, ndimndim niy nza ghwøw mbø mæmæni shi di vægha ghwøw, njasa nza nihwæti mbøzliy nøy ma Hyala va. Møk na tsøgha ki. Ma ghwøw ghalaba niy nzay, war ka mæni ghwøwghwøw; ka mæni møytsø ta shi ndø, ka sasa shiy ghipe, ka tsø tsø, ka zøwø shiy tøyhøwshi, ka ta mbøri, kwømaa gwøramti mahalakø na va Hyala ki. ⁴ Ma nana ki, sa nanøywø ma mbøzliy nøy ma Hyala va ghwøw mbø zhiniy jakøva li shi ta mæni kwøma jikirkir na va mæni ghøshi ghwøla na. Tapø nava kwøma ka manan-shi nja madanja ki. Va tsøgha dzømbøshi ghøshi mbø tsøtsøyørywøy nana. ⁵ Ava ndøkwo na Hyala mbø søøkø ta sla ngwøwøø dzøkøn mbøzli tø ghwøwøshi ni læ niy bøkwoishi kwørakwø. A ghøshi taa dzøghøti ngøra'wø tsa shi. ⁶ Ava va tsøgha niy gøzanavøshi møyndi yøwøn kwøma wøzø na kaa mbøzliy bøkwoishi, ghala ghøshi tø ghwøwøshi, ta mbø piy tsa shiy mbøliy ta kwa ndimndim va Hyala. Ta na møyti møytishi ghøshi va kiy, ngwøwø køn mbøzli tø hidfi gwanashi na nava, ndø tifa kala dzaa møytiw.

Ghøram sløni læ børci ndøywøy Hyala

⁷ Avanyøw kiy, ndal tøyrmbo hidfi ta køyw. Va tsøgha kiy, mæni tøy ghwøw møyhørlø wøzø mbø nzøy tsa ghwøw, føyghø føyghø kø møyhørlø ghwøw, ta mbø ghwøw cø'wø Hyala. ⁸ Mbø kwøma va gwanatay, pøyba di pø ghwøw diva tøyryw tøyryw kwa jipø ghwøw. Sa nzana mba'a pø ghwøw diva kwa jipø ghwøwøy, ya ø møynti tsahwøti ndø *kwøma jikir na kaa tsahwøti na, ta pølay dza na mbø nøyø ci. ⁹ Ka'wø pø ghwøw ka'wøva køy ghyeghyer ghwøw kwa jipø tsa ghwøw læ vøshi, ka mæni tifyøn ghwøw va ntsa ghwøw ghøci søøkøy dzakø ghi tsa ghwøw ma. ¹⁰ Ghwøw gwanøywøy, a Hyala tøyhavøywøy børci ta mæni shiy ya nimaba. Va tsøgha ki, ya tsamaba ndøy, møyhørlø køy mæni wøzø ta ghøra sløni læ na ci vøli vølanavø Hyala ta køyti nihwøti mbøzli ghøci li. ¹¹ Mba'a kø ndøø *ndø gøzø kwøma Hyala kaa mbøzliy, kwømaa søøkø va Hyala kø taa gøzø kaa mbøzli. Mba'a kø ndø møynti ka

ndø ghøra sløni mbø *ciki Hyalay, njasa Ænavø Hyala børci kø dzaa ghøra sløni ci. Tsøgha pø ghwøw mæni, ta mbø sløni mæni ghwøw gwanataa fø dikø dzøti Hyala, tøy mbørkø sløni ghørti Yesøw *Køristøw, ntsa nza shøndøkø ti læ ntsa nza børci vø ya pa' hwømba. *Amin.

Sa ngøra'wø tøy mbørkø kwøma Yesøw *Køristøw

¹² A madigahira, øntaa ghwøw nighø ngøra'wø tsa dalala tsa tsa dzøghøywøy Hyala li nja nahwøti kwøma 'war'war na, kala kama gar dzøkøn ghwøw ma. ¹³ Vøshi pø ghwøw vøshi, sa nzana, ngøra'wø tsa niy sahwø Køristøw va na sava sa ghwøw kwørakwø. Ma føca ka Køristøw søøkø læ dikø tsa ciy, ta vøshi dza ghwøw kwasøbø kwørakwø. ¹⁴ War mba'a kø møyndiy tsøyørywøy tøy sa nza ghwøw mbøzliy nøy Yesøw Køristøw, kø møyndiy, vøshi na tøy ghwøw ghalaba na ghwøw ki, sa nzana, ghala pøtsa tsøtsøyørywøy møyndi vay, læ ghwøw na *Safø tsa Hyala shøndøkø tsa. ¹⁵ Nanzø kiy, øntaa ndø taa sa ngøra'wø mbø ghwøw, tøy sa nzana ka ndø bøkwoøø, aw na, tøy sa ghøli na ghøli, ya tøy sa tøyvøti na nahwøti kwøma, ya tøy sa 'yambø na miy tsa ci mbø kwøma mbøzli ma. Gøla tsava sa ngøra'wøw, ta kwøma Hyala naw. ¹⁶ Ma mba'a kø møyndiy sancø ngøra'wø kaa ndø war tøy sa nzana ka ntsaa nøy Køristøwøy, øntaa tsava ndø dzaa ha'wø ya jøyw tsøtsø va kwøma va ma. War 'wøsa kø dzaa zhiniy mananta kaa Hyala, sa har møyndi ka ntsa Yesøw.

¹⁷ E gøzanøywøy kwømay, a væghwø tsa dza Hyala ta sla ngwøwøø dzøkøn mbøzli søøkøy, pøyba tøy ni nzø mbøzli ka shi nzø dza Hyalaa gha sla ngwøwø va. Kwa væghwø tsa nzana pøyba tøy ghwøwømbø ghwøwømbø ni nzø mbøzli Hyala ghøti sla ngwøwøw, njaa dza naa nza køn mbøzliy zløba ma yøwøn kwøma Hyala va wøzø naa? ¹⁸ Njasa nøy nahwøti kwøma va mbø Zliya Hyala: «Kwa væghwø tsa nza na, ngahø ni nøy møyndiy ni mbøzli: "Ghøshi na mbøzli slar slar ni" køy møyndi kwømayø mbølishi kiy, njaa dza ngwøwø køn ka ndrøwø læ ka mæni jikir naa nzaa?» kø. ¹⁹ Ma ghønzø tsøgha kiy, mba'a kø ndøø sa ngøra'wø tøy sa di Hyala tsøghay, øntaa tsava ndø dzaa zlatø mæni kwøma wøzø na ya tsøgha nzø ma. Zlanay ghøn tsa ci ghøci gwa'a gwa'a kaa Hyala mbø døyvø nzø, ghønzø saa ngati ntsa va. Ka dza Hyalaa zlay tøywøw.

5

Gəzə kwəma kaa mbəzliyə 'wa kwal kaa mbəzliyə nəw Yesəw

¹ Nana kiy, kaa ngəñwəy, ghwəy ka 'wa kwal kaa mbəzliyə nəw Yesəw *Kəristəw dee gəzə kwəma. Yən kwərakwəy, ndə 'wa kwal tsa va nzee nja ghwəy. E nay lə mətsee njasa sahwə məndi ngəra'wə kaa Kəristəw. E sənay ta kwəməvə dikə tsa dza Hyala ta bə kaa mbəzliyə nze dzee. A nə yay: ² Gwəməvəm ndəghwə mbəzliyə Hyala ni nəw kwal tsa nze, ndanwəy na mbə dəvə ghwəy ta ndəghwəshi lə wəzə. Ndəghwəshim lə nəfə kwətiñ, njasa di Hyala. Əntaa ghwəy dzaa məni njasa 'yapənəwəy məndi ndəghwəshi ma. Əntaa ghwəy dzaa məni sləni va tə sa maw ghwəy kwəməvə shiy ti ma. War njasa nzana, ghwəy tarəvə məni sləni va mbə nəfə tsa ghwəy pə ghwəy məni. ³ Əntaa ghwəy məni njasa məni ghwəy mazə dzəkən mbəzliyə Hyala ndanwəy na ta ndəghwəshi ghwəy ma. War ka mbəzliyə dza ghəshiy mbay bəni nəw səəbə shi, ta dza ghəshi nja ghwəy kwa kwal Hyala, pə ghwəy məniñwəy.

⁴ Mba'a pə ghwəy mənti tsəgha kiy, sa ka Kəristəw, ghəci ntsaa sləkə ka ndəghwə mbəzliyə Hyala səəkə na, ta kwəməvə məgapa pəərə ghən tərənəw na dzaa kərə ma dza ghwəy ghalaba, ghəci na piy tsaa kədi ma.

Gəzə kwəma kaa gwəla

⁵ Ghwəy kwərakwə kiy gwəlay, dim fəti va mbəzliyə dikəba ghəshi ni kaa ngəñwəy. Ghwəy gwanañwəy, ka kəli ghən tsa ci tsahwəti ndə ya tsamaba ci mbə ghwəy ma, ə pə ghwəy kəkəəti ghən tsa ghwəy kwa jipə ghwəy. Sa nzanay, a Zliya Hyala gəzəkə:

Kar Hyalaa zləba kwəma mbəzliyə kəli ghən tsa shiw, kaa mbəzliyə mənti ghən tsa shi jəw jəw ka naa məni wəzə hwər, kə.

⁶ Ghənzə tsəgha kiy, məntim ghən tsa ghwəy jəwə kwa kwəma Hyala kwa bərci, nza ghənzə mbəə fə dikəə dzəti ghwəy fəca ka na tarəvə. ⁷ Ya nama zəzə kwəma nata ghwəy tanətəñwəy bərci gwa'ay, zlanavəm kaa Hyala kwətiya mbə dəvə nze. Sa nzanay, kən ghwəy na məhərliyə nze ya hwəmba.

Kwa kərnə gəzə kwəma ghəngən ghəngən

⁸ Ma pə ghwəy mənti, war kəñə pə ghwəy fəy məhərliyə ghwəy ka ndəghwə ghən tsa ghwəy wəzə. Sa nzanay, mbə dəzlimmə na ndə mbəz tsa ghwəmmə, ghəci ghəci *ndə jaka tsa Hyala, nja zhəl, ka pəla kwal ta ngədimməə dzəmbə məni *kwəma jikir na, ta mbəə zamti piy tsa ghwəmmə, njasa ka zhəl vaa nza mbə zhəzhəni mbə pala sə ta kəsə, ta pərə.

⁹ Garəñwəy lə bərci tə kwəma Hyala va banavə ghwəy nefer ghwəy. Ə pə ghwəy zhananci ghən, sa nzanay, a ghwəy sənay, war tsəgha sa nihwəti ngwarməhiñwəy kwa kwal Yesəw tə hidfi gwa'a ngəra'wə tsa va kwərakwə, njasa sa ghwəy va. ¹⁰ Ma ləy hwəm ngəra'wə tsa dza ghwəy vaa sahwə gar vici jəw dzaa nza kiy, ma nza Hyalaa gwəranti va tə zhəhwər kərnəy gwəmantəñwəy də'wə ghən tsa nze, ka məntəñwəy ka mbəzliyə gaga ni, mba'a dzaa ndanwəy bərci ta mbə ghwəy garə dzəñ dənə kwa kwal tsa nze. Hyala vay, ghənzə haranwəy na, ta mbə ghwəy kwəməvə dikə tsa nze tərənəw tsa, pa' kwa ndimndim, tə mbərkə jakəva tsa ghwəy lə Yesəw *Kəristəw. ¹¹ War mbə dəvə Hyala va kə bərci ya pa' hwəmba. *Amin.

Kwa kərnə səkwəva

¹² A ngwarməhira mbə nəw Yesəw, zliya jəw na na tsasləghəñwəy yay, ghəy lə Shilasə tsasli na. Ghəci zəməərə tsa mbə nəw Yesəw slar tsa. Ma zliya nay, ə dee mətsəhəñwəy bərci li, ka gəzəñwəy: «Wəzə hwər tsa Hyala va nza ghwəy mbəy, ghəci na sa wəzə tsa, ka zlay nəw ci ghwəy ma» pən, va tsəgha tsasliñwəy ya zliya na.

¹³ A mbəzliyə nəw Yesəw tikə mbə məlmə *Babilanəw səkwəñwəy tərənəw. Hyala tsəhavəshi na, njasa tsəhavəñwəy na va kwərakwə. Mbə səkwəñwəy na zəghwee Markə kwərakwə. ¹⁴ Səkwətim ghən tsa ghwəy kwətiñ kwətiñ tsa ghwəy, lə hwətəməva nja ngwarməmmə kwa hwər tsa kwətiñ tsa.

Nzəyəy zərkə tsa Hyala lə ghwəy gwanañwəy, ghwəy mbəzliyə nəw Yesəw *Kəristəw. Ava tifa kərayee, nza ghwəy nza ki.

Kwa baka zliya tsasli Piyer Kwōma dza ghwōmmō gha sōnataa dzākōn zliya na

Piyer ntsa ta sōfa Yesōw tsasli na zliya na. Kaa mbōzliy nōw Yesōw tō hidī ghōnghōn ghōnghōn tsasli na, aa niy tsaslanaghōshi nahwōti kwa taja (nighōm mbō vōh 3:1). Ma ghala vōghwō tsa tsasli na nana zliya, aa niy sōnay ndal tōree ta mōtiw kō (nighōm mbō vōh 1:14). A dī na mbōzli kōsōvō kwōma Hyala banavōshi na va bekir dōvō, ēntaa ghōn tsa shi taa zay ti, va tsōgha tsaslanaghōshi na zliya na ki.

Avanay njasa nōwva kwōma mbō zliya na:

Vōh 1 Piyer gōzanshi kaa mbōzli va njasa nza dimō tō har tsa harvōshi Hyala, ka canshi njasa dza ghōshiy mōni sa banavō ghōshi nefer shi kaa Yesōw, ka gōzanshi njasa nza kwōma Kōristōw va ka sa katarj na, ghōci Piyer dō'wō ghōn tsa ci na, ndō ndōgha fōti ta nzōy tsa nzōyōhwō Kōristōw tikō tō hidī.

Vōh 2 Piyer gōzanshi a ghōshi ndōghwō ghōn tsa shi wōzō va mbōzliy bōnipō nōw kwal Hyala va dzar kwa dzōrvō. Ka bōnipō shi vay, kwōma jikir na ghōnghōn ghōnghōn ka ghōshiy mōni, war ngōdī mbōzli Kōristōw ta nōw kwal tsa shi va na na mbōla ghōshi gwa'a tsōgha.

Vōh 3 A gōzanshi Piyer wōzō wōzō, ma Yesōw nacy, zhōghōkōvay naa dzōti hidī diw. Sa nzanay, a ndōghō na mbōzli tsati titūhwō tsa shi ka na gha sōkō.

Sōkwōpō

¹ Yōn tsasli na zliya na, yōn yōn Shimajw Piyer, ndō kwal tsa Yesōw *Kōristōw, zhini ndō slōni tsa cee dība. Kaa ngōjwōy ghwōy shiy banavō nefer ghwōy kaa Yesōw Kōristōw tōrōjwō tōrōjwō njasa banavō ghōy ni ghōy va kwōrakwō. Ndō slōkōmmō Yesōw Kōristōw, ghōci Hyala ghwōmmō mōnti na tsōgha, sa nzana lō kwal tsa nzō ghōci mōni kwōma. ² Mōntōjwōy wōzō hwōr tsa nzō Hyala mba'a ndanjwōy zōrkō, sōvōri mbō sōni tsa

sōnata ghwōy Hyala ghōshi lō Ndō slōkōpō Yesōw.

Jihōvam ta mbō nzōy tsa ghwōy nzaa sa wōzō tsa

³ A Yesōw *Kōristōw ndammō bōrci ta mbō ghwōmmō sōnata Hyalaa tsōhavōmmō, nza ghwōmmō mbōē nzōy li mbō dikō tsa nzō, lō mbō wōzō tsa nzō. Dza na lō bōrci ci dikō ni kiy, mba'a ndammō ya nimaba shiy kama va ghwōmmō shi mbō ghwōmmō kwōmavō yōwōn piy, lō ta mbō ghwōmmō dza njasa tōbantā na kaa Hyala. ⁴ Ava lō kwal tsa tsōgha tsa ndammō na shi tōrōjwō ni va niy gōzōkō na bōmmōshi ghala kwatanjata. Shi vay, shiy lō dimō ti shi tōrōjwō na ghōshi va ghwōmmō. Ma mōnti na tsōghay, ta mbōē nza sa ka ghwōy kwōmavō shi gōzōkōjwōy na vay, nza ghwōy mbay mbōlijwōy va shi gōmgōm ni va zapō tikō tō hidī, ma nza kwōma ghwōy nzaa sa kwōtiŋ na lō Hyala. ⁵ Va tsōgha nō va ngōjwōy kiy, lōy hwōm sa banavō ghwōy nefer ghwōy kaa Hyalay, ē pō ghwōy jihōva ta mbō dza ghwōy tōbō kwa kwal Hyala. Zhini dībay, nza ghwōy pōla mōnijwōy ka mbōzliy sōnata kwōma. ⁶ Lōy hwōm sa ka hwōy sōnata kwōmay, nza ghwōy pōla mōnijwōy ka mbōzliy mbay ndōghwō ghōn tsa shi. Lōy hwōm nava bā na, ka mbōzli ka sō'wa kwōma. Lōy hwōm sō'wa kwōma na, ka pōla mōni ka mbōzliy dānta fōti kaa Hyala. ⁷ Lōy hwōm dī fōti kaa Hyala ki na, nza ghwōy pōla mōnijwōy ka mbōzliy dīva kwa jipō shi, ka dī nihwōti mbōzli gwanashi. ⁸ Ma sa ka gōla mōni shi tsōgha ni va tōhōshi mbō ghwōy tōrōjwō kiy, ta bōjwōy bōrci dza ghōshiy dza, ta mbō ghwōy dza kwa kwōma kwa kwōma lō mōtsōhō sōnata kwōma Ndō slōkōmmō Yesōw Kōristōw. ⁹ Ma ntsa kama gōla mōni kwōma tsōgha na va mbō nōfō tsa ciy, nja ghwōlfō na. Ka nay pi naw. Dōjwōzl zamti na ghōn ta kwōma ci jikir na niy yabanamti Hyala.

¹⁰ Va tsōgha na kiy ngwōrmōhiray, jihōvam lō bōrci ghwōy tōrōjwō, ta mbō ghwōy kōsōvō mōni kwōma haranjwōy Hyala va, tsōhavōjwōy na ta mōni nzō. War mba'a pō ghwōy kōsōvō mōni nzō tsōghay. Ka dza ghwōy tōrōjwōy dzōmbō mōni *kwōma jikir naw. ¹¹ Ghalafa kiy, ghōpō tība ya jōwōw, ta ghwōnamtōjwōy kwal dza Hyala ta dzōti pōtsa slōkō Ndō slōkōmmō Yesōw Kōristōw ghōci ndō mbōlimmō. Ma pōtsa va kiy, pa' kwa ndimndim dza ghwōmmō nza ti.

¹² Va tsøgha nzana, war mbø zhinee gøzanjwøy kwøma va. Ya tsøgha sønata ghwøy gwanata, mba'a ghwøy garønjwøy læ bærci tø kwøma katanj na va bønivø ghwøy. ¹³ Ghala vøghwø tsa nzee tø ghwømera tikø tø hidiy, e sønay, wøzø na yøn zhiniy gøzanjwøy kwøma va ta mbø ghwøy nza færghe færghe. ¹⁴ Sa nzanay, e sønay, dikø tø vøghwø tsee tø hidiw, tsøgha niy gøzara Ndø sløkømmø Yesøw Køristøw niy nza. ¹⁵ Ava va tsøgha dzee jihøva ta møni ya namaba kwøma mbata børece møni nzø nana. Ta mbø ghwøy zøzø kwøma va taa nza, ya hwømba nzø, læy hwøm sa kee mætira.

Mbøzliy nay dikø tsa nza Yesøw li læ møtsø shi

¹⁶ Kwatanay, a ghøy niy gøzanjwøy njasa niy sækøy Ndø sløkømmø Yesøw *Køristøw læ bærci ci dikø ni. Øntaa ghwøy taa bøkø na, kwøma nja mbøraghwøti ka mändi vaa pøghøvø slatønjwøy ghøy, pø ghwøy ma. Læ møtsø ghøy nay ghøy dikø tsa Yesøw Køristøw. ¹⁷ Ghala vøghwø tsa banci Didi Hyala shøndøkø læ dikø kaa Yesøw Køristøwøy, tifa niy nza ghøy. Mba'a ghøy favø Hyalaa tanjti shiy gwanashi tø dikø ghønzø mbø gøzø, a køy: «Favø tø ghwøy, ava ghøci na zøghwee dfe, tøranjw yøn vøshi ti» kø. ¹⁸ Ghala gøzø na va kwøma vay, tifa niy nza ghøy dø'wø ghøn tsa ghøy kwasøbø Yesøw Køristøw mø kəlanj tsa dæwðew tsa. Mba'a ghøy favø gaka mæli va læ slimim ghøy, ghønzø mbø gøzø kwøma sækø mæ ghwøma.

¹⁹ Sa nata ghøy kwøma va tsøgha ki na, mba'a ndanjøy bærci tøranjw, ta zløba kwømaa niy gøzøkø ka gøzøkø kwøma Hyala va niy nza. Wøzøba møni ghwøy møhørliy dzøkøn kwøma va na kwørakwø. Sa nzana, kwøma vay, nja ghwø kwa gørkøwa vaa tsø ka møni wanj mbø kwøli na. War ø pø ghwøy møni møhørliy dzøkøn pa' sa ka pi waliy, fēcava kiy, Yesøw ghøci sasørkwø kwa kədi pi na, ta tsahwøy dza na ta møninjwøy wanj pi mbø nefer ghwøy.

²⁰ Kwa tanja kwøma dfe ghwøy sønata wøzø wøzøy: Kwømaa niy gøzøkø ka gøzø kwøma Hyala va niy nza mba'a ghøshi tsaslati tø Zliyay, søvøri mbø sønata kwøma ndø ngøri niy sækø kwøma vaw, ghøshi læ sønata kwøma shi niy bø na kwøma vaa søvøriw. ²¹ Sa nzanay, kwøma tifa mbø kwøma ghyaghya tsaslati ka gøzø kwøma Hyala, mba'a ghøshi tsaslati læ sønata kwøma shiw. *Safø tsa Hyala

dæwðew tsa niy sækøy naa dzømbø møhørliy shi, maa niy gøzø ghøshi kwøma gøzanshi Hyalaa søvøri.

2

Kwømaa dzøkøn ka bønipø nøy kwal Hyala dza kwa dzørvø

¹ Njasa niy tsahwøshi ka gøzø kwøma Hyala ka dzørvø va mbø mbøzli Hyala mbøradzøy. Tsøgha dza nihwøti ka bønipø nøy kwal Hyala dza kwa dzørvø tsahwøshi mbø ghwøy nana kwørakwø. Ta sækø dza ghøshi ta bøninjwøy kwøma dzørvø. Saa dzaa zantøpø. Dzøghwa fiyøkø ghøshi dzaa ndøghamti Ndø bønipø kwøma tsaa niy mbølantishi mbø kwøma shi jikir na. Mbø kwøma møni ghøshi va tsøgha nay, kwa kwøma jøy na, ta sækø dza Hyalaa zamtishi. ² Kwal mbø mbøzliy dzaa nza mbø nøy kwøma shi va ha'wø ha'wø naw. Tø mbørkø kwøma shi va tsøgha ki na, ka mbøzli dza ka gøzø kwøma gømgøm naa dzøkøn kwal Hyala tsa katanj tsa. ³ Ka bønipø kwøma dzørvø vay, tøranjw ka ghøshiy maw shi mbøzli. Ka ghøshiy dza na, ka slasla dzørvø, ka ngødijwøy ta mbø kwøma vø shi ghwøy. Mbøradzøta slanti Hyala ngwøvø dzøkøn shi, kwa kwøma jøy na kørøp dza naa sækøzø zamtishi.

⁴ Ya ka kwal Hyalaa niy møni *kwøma jikir na niy nzay, niy zlashi Hyalaw. Aa niy køesøvøshi, mba'a shakambøshi mbø ghwø, mba'a niy zlashi mbø kwøli d'ikwød'ikwø na, pa' fēcä dza Hyalaa sækø ta møni ngwøvø dzøkøn mbøzli. ⁵ Ya mbøzliy niy møni kwøma jikir na mbøradzø ghala vøghwø tsa kar *Nøwe kwørakwøy, niy zlashi Hyalaw. Aa niy ghwønøkø yam tøyay pøtsa tø hidiy, mba'a ghøshi zamti mbøzliy niy møni kwøma jikir na. War Nøwe ghøci saa niy gøzøpø kwøma katanj na na saa niy mbøli ti na, mba'a mbøzli ci mbørføn kwasøbø.

⁶ Mbøzli mbø mælmø *Sødøm læ *Gwømer d'ibay, a Hyala niy slækøn ngwøvø dzøkøn shi, bøk'idø ndamtishi læ ghwø, læ mælmø shi gwa'a. Mbø kwøma va tsøgha kiy, ø camshi na kaa mbøzliy yi ma føti vø, ta mananshi ngwøvø dza na tsøgha, kø. ⁷ Ghala pøtsa va na, mba'a Hyala niy mbøli tø *Løwtø. Sa nzana, ntsaa møni kwøma d'Hyala ghøci. Dalalay Løwtø niy nza mbø sa ngøra'wø va nøfø tsa ci sa zhanci na, va kwøma jikir na mømøni mbøzli. ⁸ Sa nzana, war mbø shi Løwtø niy nzøyøy tsøgha læ wøzø tsa ci vay, møtsø ci

na, mbə nata kwəma shi va jikir na mənı ghəshi, ka favə, na gəzə ghəshi gəzə gəzə na lə sləmə ci vici va vici va. Dzəghwa tərəjw nəfə tsa ci ka zhanci, sa dı ma na tsəgha ki.

⁹ Ma mbə gəla kwəmaa məmənta va tsəgha lə mbəzli mberadzə vay, ə citəmmə na, njasa sənay Ndə sləkəpə, kwal tsa dza naa mbəli ni ci mbəzli səvəri mbə kwəma ngəra'wə tsa kən shi, lə njasa sənay na pətsa dza naa fə mbəzli mənı kwəma jikir na ti, kala ndəghə vici dza naa sla ngwəvə shi ti ta sanshi ngəra'wə. ¹⁰ Kwatama dzəkən mbəzli nja mbəzliy bəliti mənı va war shi səkwa hwətəl tsa shi ti, dzəghwa mba'a ghəshi zhəghəti dikə tsa Hyala, ka shi kama vəri ti.

Mbəzli ka bənıpə nəw kwal Hyala va dza kwa dzərvə na shi gəzəjwəy va va kwəma shi. Ma na nashiy, shi gwərsə ghəshi və tıba ya jəwəw! War kwəmaa kəli ghən tsa shi ka ghəshiy mənı gwa'a tsəgha. Dza mba'a ghəshi fati ndərə tə kwəma mbəzli Hyala dikə dikə ni mə ghwəmə, ka tsəərəshi. ¹¹ Ya ka kwal Hyala, ghəshi shiy tənəti ka bənıpə nəw kwal dzərvə va tə dikə lə bərciy, pəla tsəərə mbəzli Hyala va dikə dikə ni mə ghwəmə ghəshi kwa kwəma Ndə sləkəpəw. ¹² Ka dzərvə vay, war kwəma kama ghən tiy mənı ghəshi. Ka mənı shiy nja shəkwareshi yakə mənı ta hənıshi gwa'a tsəgha. Dza ghəshi tapə dzəmbəshi mbə tsəərə shi kama kwal tsa shi li shi, shi sənashi ma ghəshi. Na kwa gwa'a nay, ta bakwamtishi dza Hyala, njasa ka mənı vaa bəkwə shəkwareshi kwərakwə. ¹³ Ta zhanashi ngəra'wə tsa shi dza Hyala, njasa sanamiy ghəshi va kaa nihwəti mbəzli kwərakwə. War shi gəmgəm ni dı vəgha shi ka ghəshiy mənı, ka vəshi tərəjw ta mənıshi ya havəghwə. Ka ghəshiy dzay, ka nəy lə ghwəy, ka zəmə shiy kwa pətsa kwətıj tsa lə ghwəy. Ha'wə tərəjw nava kwəma tə ghwəy tsəgha ki. Ka ghəshiy dzay ka vəshi ta ngəngədjıwəy. ¹⁴ War pala mi'i mbə ghi ta ghwərgwəw gwa'a tsəgha na nashi kwəma kavə ghəshi. Ka dali vəgha shi va məmənı shi jikir ni tərəw! War ka pəla ngali mbəzli daw bərci ni kwa kwal Hyala, ta shikəshiy dzəmbə kwəma jikir na va. War gəna ka ghəshiy dıy dzəghwa jəba shi na nashi. Nıva mbəzliy, mbəzli bəzlamti Hyala na ghəshi. ¹⁵ Na nashiy, a ghəshi səəməshi kwa kwal tsa katanj tsa, ka zljənərəshiy dzəmbə gamba

lə dza shi. Mba'a ghəshi nəwhwə səbə tsahwəti ntsa mberadzə va, niy nə mənı *Balam, kə mənı slən tsa ci, zəghwə Bəwsər. Saa niy dı vaa mənı war kwəma jikir na, ta mbə ghəciy kwəmavə gəna ti. ¹⁶ Dza mba'a Hyala nabəti Balam *ndə gəzə kwəma Hyala tsa va, va jikir tsa mənı na va. Ghala vəghwə tsa vay, mba'a kwantəmca gəzanakə kwəma nja ndə ngəri, kwəmaa səkə maa manta. Mba'a makəti ndə gəzə kwəma Hyala tsa va nəghətaa ghəci mənı kwəma dishəti dishəti na va.

¹⁷ Ma gəla mbəzli nja shi gəzəjwəy ya niy, yəmyəm na kwəma shi, lə pətsa mbasəshi yam ti. Yəm ghəshi lə kwəlefi van tsa sliy va, mba'a safə pamtishi. A Hyala gwəmantı pətsa dza naa kəlishi kwa, mbə kwəsli tərkwəsl na. ¹⁸ Ka ghəshiy dzay, ka mənı fəgə lə pə'wə kwəma kama ghən ti zlanjlanj. Ka məmənı shi maw vəgha ndə, ta mbə ghəshiy zhiniy ngədəhwə mbəzliy niy mbəlıkəvashi vaa səvəri shi mbə mbəzli mbə kwəsli dıba. ¹⁹ Ma ka mbəzliy pə'wə shi va vaa ni kaa mbəzli ka ghəshi vaa ngədıy: «Ghwəyəy, kwəmaa dzaa sləkəjwəy tıbaw! Ghwəy dza naa gwəra ghən tsa ghwəy» ka ghəshiy ni. Ya ghəshi də'wə ghən tsa shi, ghəshi ka gəzə kwəma va na, mēvıvı kwəma jikir na va dzaa zamtishi ghəshi dıba ki. Sa nzana, ya namaba kwəma nza bərci ndə daw vəy, mava tsa nava kwəma na ndə.

²⁰ Mba'a kə ndə niy sənay Yesəw *Kəristəw Ntsaa sləkəmmə, Ndə mbəlımmə, mba'a mbəlıkəvəriyay mbə dəvə bərci shi tikə tə hıdı dzaa zamtəpə, zhini na, mba'a zhini zhəghəghəvay ləy hwəm ka zhini ghəshiy mənı mazə dzəkənəy, kwa kərnı kwəma mbəzli vay, gəmgəmta dza naa nza. Wəzəba na kwa tanj dıba. ²¹ Wəzəbaa niy ghati ma ghəshi sənay kwal Hyala niy nza na, kən na nzana, mba'a ghəshi sənamtı shi dı Hyala, lə ni dı ma na gwa'a na, dza mbərəkə, ghəshi zlata mənı kwəma gəzanakəshi Hyala ba. ²² Ma kwəma mənı ghəshi va tsəgha na kiy, war we' kwəma gəzə mənı va mbə zliya lə fir na. Saa ni va: «Kiri zhiniy zəhwə vənəhwə tsa ci» kə. Zhini na, ma kə ba na: «Ngərdə tsa yabanti mənı dēwdēw tsa zhiniy hənambəvay mbə rədıbə ba» kə.

3

Ta zhəghəva dza Yesəw *Kəristəw

2:9 2:9 Zhəwəbə 4:7; 1Kwər 10:13; ShiZhnj 3:10   **2:10** 2:10 Zhəwədə 7-8   **2:11** 2:11 Zhəwədə 9   **2:12** 2:12 Zhəwədə 10   **2:13** 2:13 Zhəwədə 12   **2:14** 2:14 Mt 5:28; 2Tim 3:6   **2:15** 2:15 Bəla 22:7, 17; Zhəwədə 11   **2:16** 2:16 Bəla 22:28-31   **2:17** 2:17 Zhəwədə 13   **2:19** 2:19 Zhnj 8:34; Rm 6:16   **2:20** 2:20 1:11; Mt 12:45   **2:21** 2:21 Lk 12:47-48   **2:22** 2:22 Fir 26:11

zhəkə

¹ A madigahira, avanata kwa baka zliya na sana tsasliŋwəy ya. Ma kwəma pəlee mbə zliyahı tsasliŋwəy ya va bakə ni gwa'ay: Ə dəe gəzanwəy shi sənashi ghwəy mbəradzəshi ta mbəə fərgə məhərli ghwəy ta təkəə dzəkən shi wəzə wəzə. ² Ka dəe ghwəy zamti ghən ta kwəmaa niy gəzə ka gəzə kwəma Hyala dəwdəw ni mbəradzəw. A Ndə sləkəmmə Yesəw Kəristəw ghəci ndə mbəlimmə ghwənəkəŋwəy ka kwal ci ta bəniniwəy shiy. Kwəmaa niy gəzanwəy na va səvəri kwa miy shi ta mənı ghwəy, əntaa ghwəy zamti ghən ti dıba ma. ³ Ma kwəma gwərantee dı ghwəy sənata wəzə wəzəy, ge'i lə kwa kərni vəghwə na, ta tsahwəshi dza nihwəti mbəzli, ka məmənı shi gəngəm ni dı vəgha shi, mbəzli vay, ta sawəŋwəy dza ghəshi. ⁴ Ma dza ghəshiy niy: «Ya sa nə Yesəw ta zhəghəva dzee zhikə, kə kiy, kwəma na tsahwə ma na kia? Avanınəy, a jijihimmə bəkwəshi, shaŋ ghəci ta zhikəy. War njasaa niy nza shiy va ghala ghava hidiy, tsəgha tsəghavashi na ghəshi sana nashi» dza ghəshiy ni. ⁵ Gəla mbəzli tsəgha ni vay, a ghəshi sənay: «Lə kwəmaa səvəri mbə miy nəzə niy mənı Hyala hidı lə ghwəmə, mba'a bəkəvəri hidı mbə yam, mba'a təhəvəri kar hidı lə yam» kə ghəshi, lə dı shi zləba ma ghəshi kwəma va. ⁶ Lə yam bəkə naa dzəti hidı niy zamti Hyala kwa taja shiy niy nza tikə tə hidı dıba. Sa niy səəkəshi yaməy, mba'a ghəshi zləghwəhwə pətsa tə hidı gwa'a gwa'a. ⁷ Tsəgha na kwəma ghwəmə nata ghwəmmə na, lə hidı ni gwa'a sənənva. A Hyala gəzəkə: «Lə ghwə dza ghəshiy ndıva» kə. Sa nashi ghwəmmə tsa sənənva, Hyala zlazlashi na dı, ka ndəghə vici dza naa səəkə ta sla ngwəvəə dzəkən mbəzli jikir ni dı ma fəti və, ma nza zamti shi gwa'a ki.

⁸ A madigahira, a kwəma tıba kwətıŋ kala gar za ghən ghwəy ti: Va Ndə sləkəpəy, piya bələkwə mənı na, ghala mbə lə vici kwətıŋəy, vici kwətıŋ na, ghala mbə lə piya bələkwə bələkwə mənəw. ⁹ Ma kə nihwəti mbəzli mbə təkə kwəma shiy: «Ka mənı kwəma nəzə kwa sləkəpə kyanwkyanwəw, kwəma gəzəkə na, ta mən dzee kəy, ka mənı naw» kə ghəshi. Mbalaa tsəgha na kiw. A na Kwa sləkəpəy, ta mənı kwəma gəzəkə na va dza na. Ghwəy ndəghə na. Sa dı na mbəzli gwanashiy səəkə ta tsati titıhwə kaa ngətə

va kwəma shi jikir na, a ghənəzə pəlashi mbə nəfə tsa nəzə. Sa nzana kala dı ghənəzə ndəə zay ya kwətıŋ.

¹⁰ Ya tsəgha nəzə kiy, sa ka vəghwə tsa va bərkəy na, ta zhəghəva dza Ndə sləkəpə Yesəw Kəristəw səəkə. Na katanı katanı na nanəzəy, war vətəghə dza naa səəkə njasa ka ndə ghəli vaa səəkəə dzəkə ndə ta ghəli. Fəcavay tərəŋw dza mbəzliy favə gaka, ka tanəti dərəzli van səəkə mə ghwəmə. Ka ghwəmə dza na, mba'a zata. Mba'a ghwə dzaa səəkəə ndəhwə shiy dzəy tə ghwəmə gwanashi. Cəke' dza hidı ni, lə shi ti shi gwanashiy zashi kwərakwə ba.

¹¹ Njana nzana tsəgha shi va dzaa zamtəvashi kiy, ə pə ghwəy mənı məhərliy dzəkən nəzəy tsa ghwəy. Dəwdəw kə nəfə tsa ghwəy kwa kwəma Hyala, ka dı fəti və mbə kwəma gwanata. ¹² Ə pə ghwəy ndəghə vici dza Hyalaa səəkə ti. Dikəvanwəyem ta mənı kwəma wəzə na, a vəghwə tsa va mbəə mbatsəvəə səəkə. Fəca vici va dza ghwəməə ndıta, ka zata kwədəp. Shi mə ghwəmə gwa'a gwa'a na, mba'a ghəshi ndıshi kala tərə shiy ya jəw. ¹³ Ma kə Hyala kaa ngəmmə kiy, ghala na ta zhini dzee ngatəŋwəy nahwəti ghwəmə 'war'war na, lə hidı 'war'war ni, kə. Pətsa vay, ka dza mbəzliy mənı *kwəma jikir naa nza tıfaw. War mbəzliy mənı kwəma dı Hyala na shiy dzaa nza tıfa. Ava ghənəzə na kwəma ndəghə ghwəmmə sana.

¹⁴ A madigahira, va tsəgha dəe gəzanwəy ki, njana nzana mbə ndəghə vici va ghwəyəy, ə pə ghwəy jıhəva ta mənı kwəma wəzə na. Ta mbəə nza, sa ka na səəkəy na, nza kəsəŋwəy dəwdəw kala kwəma rəda rəda na mbə nəzəy tsa ghwəy. Nza ghwəy mbəə kwəməvə zərəkə kwa jipə ghwəy li. ¹⁵ Sənay tə ghwəy, sa nay ghwəy tsa Ndə sləkəmmə Yesəw Kəristəw kala səəkə kyanwkyanwəy, ə dı na mbəzliy kwəməvə kwal, ta tsati titıhwə tsa shi ta mbə ghəshiy mbəlıshi. A Pəl zəməmmə tsa mbə nəw Yesəw va dı ghwəmmə tərəŋw tsasləghəŋwəy kwəma va tsəgha ba. Hyala banavə na sənata kwəma, ta mbə ghəciy tsasliŋwəy kwəma va tsəgha. ¹⁶ Tsəgha ka Pəl gəzə kwəmaa dzəkən kwəma va kaa mbəzli mbə nihwəti zliyahı ci tsasli ti na dənı ni gwa'a. Mbə nihwəti zliyahı Pəl tsasli ti nay, a kwəma mbə shi caslakəta dalala ta favə ndə. Ka nihwəti mbəzliy sənata ma kwəma va kama bərçi kwəma Hyala mbə

nefer shiy dza na, mba'a ghèshi ghavèè zhèghanti kwèma va. Ka ladamti kwèma dî kwèma vaa gèzè. Tsègha sènaβèshi ghèshi mbè zhèzhèghè nihwèti kwemer dzar mbè Zliya Hyala dzar kwa kwal tsa gèmgèam tsa. Mbè kwèma mèni ghèshi va tsèghay, ngwèwè Hyalaa mbahè ghèshiy dzækàn ghèn tsa shi.

¹⁷ Na na ghwèy kiy madigahiray, ava ghèy gèzanwèy kwèma va, mba'a ghwèy favè gwa'a gwa'a, va tsègha gèzanwèy ya. Mènim mèhèrli tèrèjw vantaa mbèzliy yidi kwèma Hyala va ghavèè ngèdèhwèjwèy dzèmbè kwèma shi va, mba'a ghwèy taa shikèjwèy gèam. Ka zlèβa ghwèy ghèshiy ngèdèantèjwèy tè kwèma Hyala kèsèvè ghwèy va bekir dèvè ma. ¹⁸ Ma pè ghwèy mèntiy, mètsèhè pè ghwèy mètsèhè kèli ka dza kwa kwèma, lè nèw kwèma Ndè slèkèmmè Yesèw Kèristèw Ntsaa mbèlimmè, a ghèci mbèè mètsèhè mènièjwèy wèzè hwèr tsa ci ka mètsèhè ghwèy sènay kwa kwèma kwa kwèma.

Fal slèn tsa ci mbèzli tè hidî gwanashi, ghala ndatsè ka dzar pa' kwa ndimndim. *Amin. Ava tîβa kèrayee ki, nza ghwèy nza.

Kwa taŋa zliya tsasliiti Zhanj Kwøma dza ghwømmøø gha sønataa dzøkøn zliya na

Ma zliya nay, tsasliiti sløn tsa ci ntsaa tsaslii mbøw. Ma kə nihwəti mbəzliiy, Zhanj ntsa ta səða Yesəw tsasli na. Sa nzana, kwøma tsasliiti na mbø gha tsaslii zliya nay, aa di yəmøva lə Yəwən kwøma wəzə na va tsasliiti Zhanj, kə ghəshi. Nanzə kiy, gəzəkəvəri Zhanj bazhə bazhə naciw. Nda kaa ka wa tsasliiti na zliya nay, sənay məndiw. Ma kə nihwəti mbəzliiy, kaa mbəzlii ghəngħən ghəngħən tə hidfi ka Azəy tsasliiti na, kə ghəshi.

Avanay njasa nəwva kwøma mbø zliya na:

Vøh 1:1 pa' tə vøh 2:1-17 Zhanj gəzə kaa mbəzliiy nəw Yesəw, a ghəshi nzyə mbø wəŋ pi, mba'a ghəshi sənay, a Yesəw pəlatə kwøma shi jikir na, kə ghəshi. Mbø nzyə tsa shi va kiy, ka di nihwəti mbəzlii.

Vøh 2:18-29 Njasa dza ka jakə Kəristəw tsahwə dzəmbə mbəzliiy nəw Yesəw. Vøh 3 Njasa dza məndiy sənashi ndərazhi Hyala.

Vøh 4:1-6 Njasa dza məndiy mbay təra ghalaa dzəghwa na katanj na kwøma lə dzərvə.

Vøh 4:7-21 Ntsaa di mbəzliiy, Zəghwə Hyala na. Mba'a kə ndøø di Hyalay, ta di ndərazhi Hyala dza ndø kwərakwə.

Vøh 5 Zhanj gəzə njasa təfanakən mbəzliiy nəw Yesəw kaa shi tə hidfi. Zhini mba'a gəzata kwøma jəwəø dzøkən kwøma gəzəhwə naa dzøkən.

Gəzə kwømaa dzøkən ntsaa bəmmø piy

¹ Avanaŋəy tsasliŋwəy zliya dzøkən ntsa nza sløn tsa ciy «Kwøma Hyala» saa bənsi piy kaa mbəzlii. Kwøma vay, mađi Hyala ta nga shiy gwa'a gwa'a na ghənzə tifa. Ntsa har məndi vaa Kwøma Hyalay, a ghəy favə ghəciy gəzə kwøma, ka nay ghəy lə mətəhi ghəy, mba'a ghəy nay wəzə wəzə, ka dapəhwə lə dividivi ghəy. ² Ghalə pətsa səkə ntsa har məndi vaa «Kwøma Hyala» ta civa kaa mbəzliiy, a ghəy nay. Va tsəgha ndəgha ghəy fətiy dzøkən, ka gəzanjwəy kwømaa dzøkən ntsaa bəpə piy tsa kə di ma. Ntsa vay,

vəgha Didi Hyala mə ghwəmə niy nza na, ma səkə Hyalaa citəmmə nana. ³ Shi nashi ghəy lə mətəhi ghəy, lə shi favə ghəy lə slimim ghəy na shi gəzanjwəy ghəy ni kwømaa dzøkən shi kwərakwə, ta mbø ghəwəy nza kwasəbø ghəy mbø jakə tsa jakəŋəy ghəy lə Dəmmə Hyala, mba'a lə Zəghwə nzyə Yesəw *Kəristəw. ⁴ Ta mbø vəshi ghwəmmøø kərkəta, va tsəgha tsasliŋwəy ghəy kwøma na.

Hyala na wəŋ pi

⁵ Ma kwøma gəzanjwəy ghəy nay, kwøma favə ghəy va Yesəw *Kəristəw Zəghwə Hyala də'wə ghən tsa ci na. Ma kəy: «Wəŋ pi na Hyala. Kwøma kwəsli kwəsli na dzar kwa kabaka nzyə ya jəwəw» kə. ⁶ Ghənzə tsəgha ki, mba'a pə ghwəmmøø ni, mbəzlii jakəjakə ni nza ghəy lə Hyala, pə ghwəmmøø, dza ghwəlammø ghwəmmø mbø mənii kwøma dzar mbø kwəsli kiy. A ghwəmmø slavə dzərvə ghalaba. Kwøma Hyala katanj na mbø nəfə ghwəmmøø ya jəw tsəghaw. ⁷ Ma mba'a pə ghwəmmøø ka mənii kwøma mbø wəŋ pi, njasa nzana va mbø wəŋ pi Hyala kwərakwə kiy, mbəzlii jakəjakə ni nza ghwəmmøø kwa jipə ghwəmmøø ghalaba ki. Ma nza miymiy Yesəw, Zəghwə nzyə ya bəntəmmø kwøma ghwəmmøø jikir na gwanata, kala rəđa tar ghwəmmøø ghwəla ki.

⁸ Mba'a pə ghwəmmøø ni: «Ka mənii *kwøma jikir na ghəy na ghəyəw» pə ghwəmmøø, ava ghwəmmøø dzəmbəmmø mbø sla dzərvə kaa ghən tsa ghwəmmøø ghalaba ki. Gəzəkə kwøma katanj na ghwəmmøø ti ya jəwəw. ⁹ Mba'a pə ghwəmmøø tsati titihwə va jikir tsa ghwəmmøø kwa kwøma Hyalay, a Hyala dzaa pəlay jikir tsa mənii ghwəmmøø mbø nəfə tsa nzyə gwa'a, ka zhəghətəmmøø ka mbəzlii fəwəfəw ni. Sa nzanay, Hyala na, a ghwəmmøø sənay, ntsa slar tsa na. Kwøma nə na ta mənii dzeə kəy, ta mənii dza na tsəgha. ¹⁰ War mba'a pə ghwəmmøø ni: «Ka mənii *kwøma jikir na nza ghəyəw» pə ghwəmmøø, ghalaba na, Hyalaa na zhəghəti ghwəmmøø ka kwa sla dzərvə ki. Zləbavə kwøma nzyə ghwəmmøø mbø nefer ghwəmmøø tsəgha kiw.

2

Yesəw *Kəristəw na ntsaa dzaa kəatimmø

¹ A ndərazhee, ma kwøma tsasliŋwəy ya na kwøma na tiy, vantaa ghəwəy dzaa mənii *kwøma jikir na nə ya. Mba'a kə

kwøma jikir na mbølita va ndøy, sønay tø ghwømmø, a gal tsa ghwømmø tifa, ta køøtimmə kwa kwøma Didi Hyala, ghøci na Yesøw Køristaw. Na nacy, ntsa slar tsa na. ² Yesøw Køristøw dø'wø ghøn tsa ci zlay na ghøn tsa ci, mba'a mætij ka shi ta møndi Hyala li shi tø mbørkø ghwømmø. Ta mbø Hyalaa pølayømmø jikir tsa ghwømmø. War ta pøli tsa ghwømmø jikir gwa'a tsøgha naw. Øhøj, ta pølanshi jikir tsa mbøzli tø hidfi gwanashi mætij na.

³ Mba'a pø ghwømmø diti føti ta møni kwøma gøzøkø Hyalay, ghalaba na, a ghwømmø taa sønay, mbøzliij sønata Hyala nza ghwømmø, pø ghwømmø. ⁴ Mba'a kø ndø ni: «E sønata Hyala» kø, dzøghwa kala di føti ghøci ta møni kwøma gøzøkø Hyala møni nzøy, ndø dzørvø gøməy na tsava ndø. Kwøma Hyala katanj na mbø nøfø tsa ci ya jøwøw. ⁵ Ma ntsaa di føti ta møni kwøma gøzøkø Hyalay, a tsava ndøø di Hyala katanj. Ava ti dza ghwømmøø sønay jakøjakø nza ghwømmø lø Hyala, pø ghwømmø. ⁶ Ma ntsaa ni: «Jakøjakø nza ghøy lø Yesøw» køy, war njasa niy nza nzøy tsa Yesøw va tikø tøbø na ghøciy nzøy kwørakwø.

Nahwøti kwøma 'war'war na

⁷ A madigahira, ma kwøma tsasløghøjwø ya nay, mønta na nja nahwøti kwøma gøzøjwøyee 'war'war na ta møni, kala søkø ghwøy favøw. Kwøma søkø ghwøy favø na. Kwøma mbøradzøta na va niy nza tifa, mba'a tsøhøta va ghwøy ghala kwatanjata na. ⁸ Ya tsøgha nzø kiy, kwøma 'war'war naa tsasliøjwøy ya tø kwøma va. Tø nzøy tsa *Køristøw tø hidfi, lø tsa ghwøy nzøy sønay møndi kwøma katanj naa kwøma va, kø møndi. Sa nzana, mbø ðarvata kwøma mbø kwøslø, ma warj pi tsa katanj tsa na, mbø mbørvø ghøci nana.

⁹ Mba'a kø ndø ni: «Ntsa mbø warj pi nzee» kø, dzøghwa kala di kwøma ngwørmøhiy nøw ghøshi Yesøw li shi ghøciy, ghwølay na tsava ndø mbø kwøslø. ¹⁰ Ma ntsaa di ngwørmøhiyøy, ghøci na ntsa mbø warj pi. Tsava ndø kiy, kwøma tifa dzaa tørambøø dzømbø *kwøma jikir naw. ¹¹ Ma na ntsaa di ma kwøma ngwørmøhiy mbø nøw Yesøw vay, mbø kwøslø na tsava ndø ki. Mbø kwøslø dza naa dza dza ci, kala sønay ma kwa pøtsa dza na, sa nzana mba'a kwøslø ghwølfay.

¹² Ma kwøma tsasliøjwøy ya na kwøma na tiy ndørazhi yay, sa nzana, gwa'a gwa'a Hyala pølayøjwøy jikir tsa mønti ghwøy mbø nøfø tsa nzø, tø sløni mønti Køristøw. ¹³ Ma kwøma tsasliøjwøy ya na kwøma na tiy døshi ndørazhiy, sa nzana, mba'a ghwøy sønay ntsaa nza tifa ghala kwatanjata. Ma kwøma tsasliøjwøy ya na kwøma na tiy gwølay, sa nzana, mba'a ghwøy tødøfanakøn kaa *ndø jaka tsa Hyala va jikir tsa.

¹⁴ Ma kwøma tsasliøjwøy ya kwøma na ti ðay ndørazhiy, sa nzana, mba'a ghwøy sønay Didi Hyala. Ma kwøma tsasliøjwøy ya na kwøma na tiy døshi ndørazhiy, sa nzana mba'a ghwøy sønay ntsaa nza tifa kwatanjata. Ma kwøma tsasliøjwøy ya na kwøma na tiy ðibay gwølay, sa nzana, lø børci va ghwøy mba'a ghwøy køsøvø kwøma Hyala mbø nefer ghwøy. Dzøghwa, mba'a ghwøy tødøfanakøn kaa ndø jaka tsa Hyala va jikir tsa.

¹⁵ Ka søkwa nzøghø ghwøy ta nzøy tsa tikø tø hidfi ni, ya ta shiy jøw mbø shi tikø tø hidfi ma. Mba'a kø nzøghø ndøø søkwa ta nzøy tsa tø hidfiy, ka di Didi Hyala na mbø nøfø tsa ciw. ¹⁶ Ma na shi tikø tø hidfi gwanashi, shiy nja shi gømgøm ni maw vøgha ndø ngøri, lø møni møtsø ta shi tø hidfi, lø køli ghøn kiy, va Didi Hyala søkø niva shiyøw. Tikø tø hidfi søkø ghøshi. ¹⁷ Kar hidfi lø shi møni mbøzli va møtsø ti shi gwa'ay, ta køðishi dza ghøshi. Ma na ntsaa møni kwøma njasa di Hyala kiy, tø ghwømøy dza naa nza pa' kwa ndimndim.

*Ndøghwøm ghøn tsa ghwøy va ka jaka Yesøw *Køristøw?*

¹⁸ A ndørazhee, ndal tørmbø vøghwø ta kørø hidfiw. A ghwøy niy favø, ma kø møndi niy niy: «Ghala pøtsa dza hidfiy nza ndøkøw ta kørøy, ta søkø dza ndø jaka tsa Køristøw» kø møndi niy ni. Avønay sønzønva kiy, kwal mbø ka jakahi Køristøw tifa, sa søkøshi ghøshiw. Ava va tsøgha sønay ghwømmø kiy, a vici va søkøta nana ki, pø ghwømmø. ¹⁹ Ka jaka Yesøw vay, mbø ghwømmø søvøri ghøshi. Sa kama ghøshiy mbøzli mbø ghwømmø karkar niy, va tsøgha ðarvashi ghøshi mbø ghwømmø. Mba'a kø ghøshi niy nza ka mbøzli mbø ghwømmø karkar ni nzay, ka dza ghøshiy søvøri shi mbø ghwømmø nzaw. Ma sa zlamme ghøshi vay, ta mbøø citi nza tsa kama ghøshiy mbøzli mbø ghwømmø na.

2:2 2:2 4:10; Zhj 1:29   2:4 2:4 1:6; 4:6; Zhj 3:21; 8:44; 16:13   2:5 2:5 2:17; 5:3; Zhj 14:15; 2Zhj 6   2:6 2:6 Zhj 13:15; 15:5   2:7 2:7-8 4:11; Zhj 13:34   2:7 2:7 2:24; 3:11   2:8 2:8 Zhj 1:9-10; 8:12; Rm 13:12   2:9 2:9 3:10, 15; 4:20   2:10 2:10 Cem 119:165; Rm 14:13   2:11 2:11 Zhj 12:35-36   2:12 2:12 SløniKY 4:12   2:13 2:13-14 1:1-2   2:15 2:15 Zhk 4:4   2:16 2:16 Fir 27:20; Rm 13:14; Ef 2:3; Zhk 4:16   2:17 2:17 Mt 7:21; 1Kwø 7:31   2:18 2:18 4:3; Mt 7:15; 2Zhj 7   2:19 2:19 SløniKY 20:30   2:20 2:20 2:27

²⁰ Ma ghwøy ta na na ghwøyöy, a Yesew Këristew fambøjwøy Safë tsa ci mbë nefer ghwøy, mba'a ghwøy sënata kwëma katanj na gwanajwøy. ²¹ Sa sënata ma ghwøy kwëma katanj na tsasliñwøy ya kwëma tsasliñwøy ya na kiw. Sa nzana, mba'a ghwøy sënata na katanj na va kwëma, zhini mba'a ghwøy sönay, dzërvë mbë na katanj na kwëmaw, pë ghwøy. Va tsëgha tsasliñwøy ya. ²² A ndë dzërvë kia? Ya wa ntsaa ni Këristew Ntsa tivë Hyala na Yesewëw, këy, ghëci na ndë dzërvë, ghëci na ndë jaka tsa Këristew ki. Ntsaa zlëbavë ma kar Dëmmë Hyala va, ghëshi lë Zëghwë nzë. ²³ Sa nzana, ya wa ntsaa zlëbati ma Yesew ka Zëghwë Hyalay, zlëbavë Dëy Yesew tsa va na kwërakwëw. Ma ntsaa zlëbavë: «Zëghwë Hyala na Yesew!» këy, aa sönay Didi kwërakwë. ²⁴ Ghënzë tsëgha kiy, kwëma favë ghwøy va ghala kwatanjatay, mëntim mëhërliy dzëkën wëzë, mba'a ghwøy kësëvë mbë nefer ghwøy. War mba'a pë ghwøy kësëvë kwëma gha ghwøy vaa favë wëzë mbë nefer ghwøyöy, ghalaaba na, mbëzli jakëjakë ni nza ghwøy lë Yesew, mba'a lë Dëy kwërakwë bë. ²⁵ Ma kë Këristew kaa kwëma gëzëkëmmë nay: «Ta ndanjwøy piy tsa këdi ma dzee» kë.

²⁶ Kwëma tsasliñwøy ya nay, dzëkën mbëzliy ngëdijwøy va, ta zamtënjwøy tsasliitee. ²⁷ Na na ghwøy tala kiy, a Yesew ndanjwøy *Safë tsa Hyalaa dzëmbë nefer ghwøy. Njana nzana, mba'a Safë tsa Hyala mbë nefer ghwøy tsëgha kiy, kwal tsa ghwøy tiba lë pëla tsahwëti ndë bëniñwøy kwëma ghwëlaw. Sa nzanay, mbë bëniñwøy kwëma di Hyala gwanata na Safë tsa nzë va. Ni ghwøy shi bëniñwøy na vay, shi katanj ni na ghëshi, dzërvë dzar mbë shi ya jëwëw. Va tsëgha kiy, nzënjwøyëm jakëjakë lë Këristew, njasa banavënjwøy Safë tsa Hyala va.

²⁸ A ndërazhee, garënjwøyëm të jakë tsa jakënjwøy ghwøy va lë Këristew mbë nefer ghwøy, vantaa ghwëmmë taa hazlëni ta nza, fëca ka na sëökë. Kala dzaa ha'wëw mënimmmë kwa kwëma ci, fëca dza naa sëökë. ²⁹ Na na ghwøy kiy, a ghwøy sönay ntsa slar tsa na Këristew pë ghwøy. Va tsëgha na kiy, sönay të ghwøy, ya wa ntsaa mëni kwëma slar nay, Zëghwë Hyala na kwërakwë, pë ghwøy.

3

Ndërazhi Hyala nza ghwëmmë

2:22 2:22 4:3; 2Zhhj 7   2:23 2:23 4:15; 5:1; Zhj 5:23; 15:23; 2Zhhj 9   2:24 2:24 2:7   2:25 2:25 Zhj 5:24
 2:27 2:27 Zher 31:34; Zhj 14:16; 16:13   2:28 2:28 3:21; 4:17; Zhj 5:22; 15:5   2:29 2:29 3:10   3:1 3:1 3:10;
 4:6; Zhj 1:12; 3:16   3:2 3:2 2Kwër 3:18; Flp 3:21   3:5 3:5 1:7; 2:2; 4:10; Ezay 53:9; Zhj 1:29; 8:46; 2Kwër 5:21;
 Ebr 4:15; 9:14; 1Pi 1:19; 2:22, 24; 3:18   3:6 3:6 3:9; 5:18; Zhj 15:5; Rm 6:2, 14   3:8 3:8 Mt 12:26-29; Zhj 8:44
 3:10 3:10 2:9, 29

¹ Nighëtëm njasa cikëvëri Dëmmë Hyala më ghwëmë di tsa dîtëmmë na dikë tsa ci di, pa' ka harëmmë ghëciy ndërazhi ci. Ta na navay, ndërazhi ci nza ghwëmmë katanj. Va tsëgha mbë ma mbëzliy nëw ma Yesew sënammë, ka ndërazhi Hyala, sa nzanay, sënata Hyala ghëshi kwërakwëw. ² A madigahira, nana diy, ndërazhi Hyala mënimmmë ghwëmmë. A na kwëmëa taa nza kwa kwëma, nda njaa dza ghwëmmë nzay, sënata nava ghwëmmë diw. Na sënata ghwëmmë gwa'a tsëghay, sa ka Yesew *Këristew tsahwøyöy, ta nza dza ghwëmmë njasa dza na vaa nza ghalaaba. Sa nzanay, ta nay dza ghwëmmë njasa dza pa ciy nza wëzë wëzë. ³ Ya wa ntsaa fëy ghën tsa ci gëzliñë ta nza njasa nza Këristew kwërakwë kiy, mba'a mënti ghën tsa ci dëwdfew, njasa nza Yesew Këristew va dëwdfew kwërakwë ki.

⁴ Ya wa ntsaa mëni *kwëma jikir na gwa'ay, fëtiiy di ma tsava ndë ta *kwëma pëhëti Hyala. Sa nzanay, mëni kwëma jikir na na, di ma fëti va kwëma pëhëti Hyala na. ⁵ A ghwøy sönay kiy, ta yabanti kwëma ghwëmmë jikir na sëökëy Yesew Këristew tikë gwa'a tsëgha, ma ghëci na naci, kwëma jikir na vë ya jëwëw. ⁶ Ghënzë tsëgha kiy, ntsaa jakëy kwagwa'a lë Yesew Këristew mbë nëfë tsa ciy, aa zlata mëni kwëma jikir na. Ma na ntsaa nëw lë mëni kwëma jikir nay, sëökë tsava ndë nay Yesewëw, sönay Yesew na dibaw.

⁷ A ndërazhee, ka zlëba ghwøy mëndiy ngëdijwøy ma, ya wa ntsaa mënti kwëma slar nay, ntsa slar tsa na tsava ndë, njasa nza Yesew Këristew vaa ntsa slar tsa kwërakwë. ⁸ Ma na ntsaa nzëyëw war mbë mëni kwëma jikir nay, tsa *ndë jaka tsa Hyala na tsava ndë. Sa nzanay, ndë mëni kwëma jikir na na ndë jaka tsa Hyala naci ghala kwatanjata. Va tsëgha sëökëy Yesew Zëghwë Hyala tikë të hidï ta mbëw zamti slëni ndë jaka.

⁹ Ma na ntsaa mëniy ka Zëghwë Hyala naci kiy, ka nëw na lë mëni kwëma jikir na ghwëlaw. Sa nzanay, lë piy tsa sëökë va Hyala na mbë nëfë tsa ci. Ka mbay naa nëw lë mëni kwëma jikir na ghwëlaw. Sa nzanay, Dëy na Hyala. ¹⁰ Avana, njasa tëhëvërivashi ndërazhi Hyala lë ni ndë jakë tsa Hyala: War mba'a kë ndë kala di mëni na wëzë na kwëma, kala di mëtsë tsahwëti zëmbëghëy tsa mbë nëw Yesew ghëciy, tsava ndë na, mëniy ka Zëghwë Hyalaw.

*«Dim ghən tsa ghwəy kwa jipə ghwəy!»
kə Hyala*

¹¹ Avanta kwəma gha ghwəy favə ghala kwatanjata: «Dim ghən tsa ghwəy kwa jipə ghwəy» kə Yesəw. ¹² Nəghətəa ghwəmmə məni shiy nja *Kayən ma. Ghəci na naci, zəghwə ndə jaka tsa Hyala, jikir kwəma tsa niy nza na. Dza na mba'a pəəsliti zəmbəghəy. Ma kwəma pəəsliti na zəmbəghəy tsa va tiy, sa nzana kwəma wəzə na zəmbəghəy məni, ma ghəci ghəci Kayən naci ki na, *kwəma jikir na ghəciy məni.

¹³ A ngwarməhira mbə nəw Yesəw, ya əy di ma mbəzliy nəw ma Yesəw mətse ghwəyəy, əntaa məniŋwəy nja maɗaŋa ma. ¹⁴ Ghwəmmə na na ghwəmməy, a ghwəmmə sənay, mbəzli bəkwə kwəma ni niy nza ghwəmmə. Dzəghwa nana na, mba'a ghwəmmə satim mbə mət, mbə piy ghwəmmə ki. Tə wa sənay ghwəmmə mbəzli mbə piy nza ghwəmmə pə ghwəmməy, tə sa nzana mbə di kwəma ngwarməhimmə ghwəmmə. Ma ntsaa di ma kwəma zəmbəghəy vay, ntsa mət mət tsa na tsava ndə ghəwəy. ¹⁵ Ma ntsaa di ma kwəma zəmbəghəy tsa mbə nəw Yesəw kiy, ndə bəkwə mbəzli na tsava ndə. A ghwəy sənay, war mba'a kə ndə, ndə bəkwə mbəzliy, kwəməvə piy tsaa kədi ma tsava ndəw. ¹⁶ A Yesəw *Kəristəw dītəmmə, dzəghwa na mba'a səkəy mətəy tə ghwəmmə. Ava tə kwəma ci va dza ghwəmmə sənay, njasa ka ghwəmmə di kwəma ngwarməhimmə mbə nəw Yesəw kwərakwə, ta mbə ghwəmmə zləbavə, ya mət ta kwəma shi. ¹⁷ Sənənvay, mba'a kə ntsa nza shiy və tərəŋwəy nay tsahwəti zəmbəghəy tsa mbə nəw Yesəw kala shiy və, dzəghwa kala zhanci hwər tsa ci ti ya jəw, gar katay ghəciy, njaa njaa ka ntsa tsəgha tsa va mbə ni na: «Mbə di Hyala nzee lə nəfə tsee kwətij» kə kia? Tibaw. ¹⁸ A ndərazhee, əntaa ghwəmmə dzaa gəzə a ghwəmmə di nihwəti mbəzli, pə ghwəmmə kwataka lə miy gwa'a tsəgha ma. Əhəŋ, ə pə ghwəmmə di mbəzli mbə nəfə tsa ghwəmmə katanj katanj. Ka ci di tsa vaa səvəri lə məni kwəma wəzə na kaa mbəzli.

Njasa dza ghwəmməə mbəy garə kwa kwəma Hyala kala hazləni tifa

¹⁹ Mba'a pə ghwəmməə di nihwəti mbəzli tsəgha kiy, ti dza ghwəmməə sənay, mbəzliy nəw kwəma katanj na

nza ghəy, pə ghwəmmə. Dibay, ghənəzə na kwəmaa dzaa bəmmə bərci, ta garə kwa kwəma Hyala, kala hazləni tifa. ²⁰ Sa nzana, ya ə bəmmə nəfə tsa ghwəmmə fəti ta kwəma jikir tsa mənti ghwəmməy, ka dza her ghwəmmə kwa kwəma Hyalaw. A ghwəmmə sənay, a Hyala tanjəti nefer ghwəmmə tə sənata kwəma. Kwəma tifa kala sənata gwa'a gwa'aw. ²¹ Ava tsəgha na nava ki, madigahira, kala bəmmə fəti kə nəfə tsa ghwəmmə ta kwəma jikir tsa mənti ghwəmməy. A bərci va ghwəmmə ta garə kwa kwəma Hyala, kala hazləni tifa ki. ²² Ya nimaɓa shiy dəw ghwəmmə va Hyalay, ta ndammə shi va dza na kwərakwə ki. Sa nzana mbə di fəti ghwəmmə ta kwəma gəzəkəmmə na məni nze, ka məni kwəmaa təbanta ɓa. ²³ Avanaata kwəma gəzəkəmmə na, ta məni: Ə pə ghwəmmə ɓanavə nefer ghwəmmə kaa Yesəw *Kəristəw Zəghwə nze. Ka di ghən tsa ghwəmmə kwa jipə ghwəmmə njasa gəzəkəmmə Yesəw Kəristəw va. ²⁴ Ntsaa di fəti ta kwəma gəzəkə Hyala məniy, a jakəy lə Hyala, mba'a Hyala jakəta li kwərakwə. Lə Safə tsa nze va dəwdəw tsa ndammə Hyala, sənay ghwəmmə jakəjakə nza ghwəmmə li, pə ghwəmmə.

4

*Njasa dza ghwəmməə sənay təhəvəri
*Safə tsa Hyala lə tsa *ndə jaka tsa Yesəw
Kəristəw

¹ A madigahira, mba'a kə ndə səkəy dzəmbə ghwəy, lə Safə tsa Hyala nzee, kəy, əntaa ghəy zləɓa kwəma ci war tsəgha ma. Ə pə ghəy dzaa naghəti wəzə, ta mbə ghəy sənay nda Safə tsa Hyala na sa və katanj katanj, ka ghəy gha zləɓa. Va wa gəzanjwəy ya tsəghay, sa nzana, ɗaŋshi ka gəzə kwəma Hyala ka dzərəvə tsahwəshi dzəti hidfi nana. ² Avana njasa dza ghwəy sənay, a Safə tsa Hyala va ndə pə ghəy: Ya tsamaba ndə na ntsaa dzaa ni: «A Yesəw Kəristəw mənti ghən tsa ci ka ndə, mba'a səkəy tikə tə hidfi» kəy. Ava ghəci na ntsa nza Safə tsa Hyala mbə nəfə tsa ci. ³ Ma ntsaa ni: «Zhəghəy Yesəw ka ndə ngəri, mba'a səkəy tikə tə hidfi» kəy, tsava ndə na, Safə tsa Hyala mbə nəfə tsa ciw. Safə tsaa səkə va ndə jaka tsa Kəristəw na sa mbə nəfə tsa ci. A ghəy niy favə: «Ta səkə dza na» kə məndi niy ni. Aa səkəy dzəti hidfi nana ki.

3:11 3:11 2:7-8; 4:11; Zhj 13:34 3:12 3:12 Ghava 4:8 3:13 3:13 Zhj 15:18 3:14 3:14 2:11; Zhj 5:24; 13:35 3:15 3:15 Mt 5:21-22; ShiZhj 21:8 3:16 3:16 Zhj 15:13; Gal 1:4; Flp 2:17; 1Tes 2:8 3:17 3:17 Nəw 15:7 3:18 3:18 Zhk 2:15-17 3:21 3:21 2:28 3:22 3:22 Zhj 15:16 3:23 3:23 Zhj 2:23; 13:34 3:24 3:24 4:13; Zhj 14:16; 15:5; Rm 8:5, 9, 14 4:1 4:1 2:18; Mt 7:15; 1Tes 5:21 4:2 4:2 Zhj 1:14; Rm 10:9; 1Kwər 12:3 4:3 4:3 2:18, 22 4:4 4:4 5:5

⁴ Na na ghwøy tala kiy ndërazhiyay, mbözli Hyala nza ghwøy, a ghwøy 'wëshamti ka gëzë kwëma Hyala ka dzërvë. Sa nzanay, bërçifa mbë Safë tsa Hyala va mbë ghwøy na kën safë tsa mbë mbözli nëw ma Yesëw. ⁵ Ka gëzë kwëma Hyala ka dzërvë vay, mbözli nëw kwëma tikë të hidfi na ghëshi, sa nzana kwëma shi tikë të hidfi ni na shi kwëma gëzë ghëshi kiy, va tsëgha fë mbözli nëw ma Yesëw ghën ta fa kwëma gëzë ghëshi va. ⁶ Ghwëmmë na na ghwëmmë kiy, ndërazhi Hyalaa gë ghwëmmë. Va tsëgha kiy, ntsaa sënata Hyala na, ta fa kwëma gëzë ghwëmmë dza na. Ma na mbözli kamaa shi Hyalay, ka fa kwëma gëzë ghwëmmë ghëshi va jëwëw. Ava tsëgha dza ghwëmmë mbay tihëvëri mbözli gëzë kwëma lë Safë tsa Hyala dëwdëw tsa, lë mbözli gëzë kwëma lë safë tsa ndë dzërvë.

Të dfi tsa ditëpë Hyala sënay ghwëmmë dfi ghën tsa ghwëmmë

⁷ A madigahira, dfi pë ghwëmmë dfi ghën tsa ghwëmmë kwa jipë ghwëmmë. Sa nzanay, va Hyala sëkë dfi. Ya wa ntsaa dfi Hyala, ka dfi nihwëti mbözli, Zëghwë Hyala na tsava ndë, aa sënata Hyala. ⁸ Ma ntsaa dfi ma Hyala, kala dfi nihwëti mbözli, sënata Hyala tsava ndë na ciw. Sa nzanay, dfi na Hyala dë'wë ghën tsa nzë. ⁹ A Hyala ghwënikë Zëghwë nzë dzëti hidfi, zëkwëti ghëci vë, ta mbë ghëciy ndammë piy tsa këdfi ma. Kwëma mënti na va tsëghay, aa cikëvëri dfi tsa ditëmmë na wëzë wëzë. ¹⁰ Avana dfi njasa njana: Sa nzana mba'a ghwëmmë diti Hyala përbä ghwëmmë naw. Èhëj, sa nzana ghënzë saa 'waa ditëmmë përbä ghënzë. Dza na mba'a ghwënikë Zëghwë nzë të ghwëmmë, ta mbë ghwëmmë kwëmavë pëli kwëma ghwëmmë jikir na të mbërkë mëti ci.

¹¹ A madigahira, njana nzana tsëgha Hyala ditëmmë kiy, ë pë ghwëmmë dfi ghën tsa ghwëmmë kwa jipë ghwëmmë kwërakwë ki. ¹² A ghwëmmë sënay, ndë tifa mba'a sëkë nta Hyala njasa nzanaw. Ya tsëgha nzë, mba'a pë ghwëmmë dfi ghën tsa ghwëmmë kwa jipë ghwëmmë, jakëjakë na Hyala lë ghwëmmë. Ghalabä kiy, dfi tsa nzë va na aa kwëmavë bërçi mbë nefer ghwëmmë.

¹³ Sa ndammë Hyala va Safë tsa nzë dëwdëw tsay, ti sënay ghwëmmë jakëjakë nza ghwëmmë li, jakëjakë ghënzë lë

ghwëmmë kwërakwë, pë ghwëmmë. ¹⁴ Ghëy dë'wë ghën tsa ghëyëy, a ghëy nay lë mëtsë ghëy, dëmmë Hyala ghwënikë na Zëghwë nzë ta sëkë ta mbëli mbözli të hidfi. Va tsëgha gëzë ghëy kaa mbözli katan na kwëma va, pë ghëy. ¹⁵ Ya tsamabä ndë zläbati na: «Zëghwë Hyala na Yesëw» këy, jakëjakë na Hyala lë tsava ndë, ghëci kwërakwë na, jakëjakë ghëci lë Hyala. ¹⁶ Na na ghwëmmë, a ghwëmmë sënay, a Hyalaa dëmmë, pë ghwëmmë, mba'a ghwëmmë zläbavë dfi tsa nzë va.

Di na Hyala. Ma ntsaa dfi nihwëti mbözli, ka dfi Hyalay, tsava ndë na jakëjakë na lë Hyala, jakëjakë Hyala li kwërakwë. ¹⁷ Mba'a kë dfi tsa citëmmë Hyala va mbë ghëra slëni njasa dfi na mbë nefer ghwëmmëy, njasa niy nza nzëy tsa Yesëw *Këristëw va tikë të hidfi niy nzay, tsëgha dza tsa ghwëmmë nzëy nza ghalabä kwërakwë. Ka dza hazlëniy ghërammë kwa kwëma ci fëca dza naa basë ngwëvë dzëkën mbözli kiw. ¹⁸ Ma ntsaa dfi Hyalay, ka nza hazlëni mbë nëfë tsa ci ya jëwëw. Sa nzanay, gwa'a gwa'a ka dfi tsa Hyala va katan tsa bëkëvëri hazlëni mbë nëfë ci. Mba'a kë ndë hazlëniy, kwëmavë ghëra slëni dfi tsa Hyala va mbë nëfë tsava ndë njasa dfi naw. Ta kësë dza ngwëvë. Sa nzanay, të kwëma hazlëni sëkë ngwëvë dzëkën ndë.

¹⁹ Ma na na ghwëmmëy, a ghwëmmë dfi nihwëti mbözli, ka dfi Hyala. Sa nzanay, përbä Hyala 'wa naa ditëmmë. ²⁰ Mba'a kë ndë ni: «Mbë dfi Hyala nzeel!» kë, dzëghwa kala dfi ma mëtsë mbözli ghëciy, dzërvëw slasla tsava ndë, ka dfi Hyalaw. Kwa vëghwë tsa nzana kala dfi mbözli ghëci, ghëshi shi nashi na kwa mëtsë ciy, njaa ka na mbë diti Hyala nanzë, ghënzë sa sëkë ma naa nataa? ²¹ Ma kë Yesëw dë'wë ghën tsa ci kaa kwëma gëzëkëmmë na ta mëniy: «Ma ntsaa ni mbë dfi Hyala nzee këy, dfi kësë dfi ngwarmëhiy mbë nëw Yesëw kwërakwë!» kë.

5

Njasa dza mbözli nëw Yesëw 'wëshamti kwëma të hidfi

¹ Ya tsamabä ndë zläbati na mbë nëfë tsa ci: «Yesëw na *Këristëw tsa tivë Hyala va ta mbëlipë» këy, Zëghwë Hyala na. Ghënzë tsëgha mba'a kë ndë dfi kwëma Dëyëy, ta dfi kwëma nihwëti ndërazhi yakë Didi tsa va dza na kwërakwë.

² Vanay njasa dza ghwëmmë sënay mbë dfi ndërazhi Hyala nza ghwëmmë, pë

ghwəmmə: War mba'a pə ghwəmmə mbə dī Hyala, ka dī fəti ta kwəma gəzəkə nay, mbə dīshi nza ghwəmmə. ³ Ma kwəma dī tsa nə ghwəmmə va, a ghwəmmə dī Hyala, pə ghwəmməy, ghənzə na dī fəti ta kwəma gəzəkə na mənī nzə. Talay, 'yahə'yahə na dī fəti ta kwəma gəzəkə Hyala va mənī nzə va ghwəmməw. ⁴ Sa nzana, ya wa ntsaa mənīy ka Zəghwə Hyalay, ta mbay dza naa 'wəshamti bərci shi tə hidī ni. Sa nzana mba'a ghwəmmə banavə nefer ghwəmmə kaa Yesəw, va tsəgha dza ghwəmmə mbay 'wəshamti bərci shi tə hidī. ⁵ Wa tsahwəti ntsaa dzaa mbay 'wəshamti bərci shi tə hidī ni kia? Ghəci tība kala war ntsaa zləbati mbə nəfə ci: «Yesəw na Zəghwə Hyala» kəw.

Gəzə kwəmaa dzəkən kwəma Yesəw *Kəristəw

⁶ A Yesəw Kəristəw də'wə ghən tsa ci səkəkəy dzəti hidī, mba'a dzarəy kwa yam *batem, mba'a miymiy ci shəkəshi ghala pəesli mənī va. Kwataka dzar kwa yam batem dzarəy na gwa'a tsəghaw, a shəkamti miymiy ci dība. Dzəghwa *Safə tsa Hyala d'ewdew tsa də'wə ghən tsa ci, mba'a gəzəkənəy kwəma va: «Katanj na tsəgha» kə. Ma Safə tsa Hyala nacyi, ka sla dzərvə naw. ⁷ Mahkan na shiy cimmə, Zəghwə Hyala na Yesəw katanj, kə ghəshi. Ma shi vay: ⁸ Ana Safə tsa Hyala, lə yam, mba'a miymiy. Ma ghəshi mahkanavashiy, kwəma kwətīnj na na sa shi. ⁹ Mba'a kə ndə ngəri ndəghakən fətīy dzəkən kwəma nata nay, kar ghwəmmə zləbā tsəgha na, pə ghwəmmə. Fəti ndəghati Hyala də'wə ghən tsa nəzə kiy, aa tənətī fəti ndəgha ndə ngəri. Ghənzə ghənzə Hyala də'wə ghən tsa nəzə ndəghakən na fəti vaa dzəkən Zəghwə nəzə va tsəgha ki. ¹⁰ Va tsəgha na, ya wa ntsaa banavə nəfə tsa ci kaa Zəghwə Hyalay, war ta zləbavə fəti ndəghati Hyala va dza na mbə nəfə tsa ci: «Katanj na tsəgha» kə. Ma ntsaa banavə ma nəfə tsa ci kaa Hyalay, kwa dzərvə dza naa fəy Hyala. Sa nzana, kala zləbā fəti ndəghakən naa dzəkən Zəghwə nəzə ghəci.

¹¹ Avanta fəti ndəghakən Hyalaa dzəkən kwəma va, a kəy: «Aa ndammə piy tsa kə dī ma, səkəkə dzar kwa Zəghwə nəzə» kə. ¹² Ya wa ntsaa jakəy lə Zəghwə Hyalay, aa kwəmavə piy tsa kə dī ma. Ma ntsaa jakəy ma liy, kwəmavə piy tsa vaw.

¹³ Ma kwəma tsaslihwəy ya kwəma va ti, ghwəy mbəzliy banavə nefer ghwəy

kaa Zəghwə Hyalay, ta mbə ghwəy sənay katanj, a ghwəy kwəmavə piy tsa kə dī ma, pə ghwəy.

Kwəmaa dzəkən piy tsa kə dī ma

¹⁴ Mba'a pə ghwəmmə dzəghwa kwəma Hyalay, ka dza her ghwəmməw. Sa nzanay, a ghwəmmə sənay, mbə fa kwəma cə'wə ghwəmmə və na, kama kwəma va ge'i njasa dīti na. ¹⁵ Njana nzana mba'a ghwəmmə sənay, mbə fa kwəma cə'wə ghwəmmə və na, pə ghwəmməy, a ghwəmmə sənay kwərakwə kiy, ta ndammə dza na, ya nima bā shi cə'wə ghwəmmə va və, pə ghwəmmə.

¹⁶ Mba'a kə ndə nay tsahwəti zəmbəghəy tsa mbə nəw Yesəw mbə mənī *kwəma jikir naa dzaa kama gar mətī ghəci vəy, ə kə cə'wə Hyala ti. A Hyala dzaa banavə piy tsa kə dī ma kaa zəmbəghəy tsa va. Ma kwəma cə'wə gəzee vay, war ta mbəzliy mənī jikir tsa kama gar mətī ghəshi və, dza naa nza wəzə. Sa nzanay a kwəma jikir na tība kwətīnj gar mətī ndə və. Gəla nava kwəma jikir naa na dza ghwəy cə'wə tiw. ¹⁷ A ghwəmmə sənay, kwəma rəda rəda na mənī mənī dza gwa'ay, kwəma jikir na na. Nanzə kiy, kar nihwəti kwemer jikir niy nza tība na, kala gar mətī ndə və shi.

¹⁸ A ghwəmmə sənay, ya wa ntsaa mənīy ka Zəghwə Hyalay, ka nzəyəy na war mbə mənī kwəma jikir naw. Sa nzanay, war mbə ndəghwə ka Yesəw Zəghwə Hyalaa nza, ka mbay *ndə jakaa kwəmavə kwal tsa kwəfaghəyəw.

¹⁹ A ghwəmmə sənay, na na ghwəmməy, mbəzli Hyala nza ghwəmmə. Ma niy tərmbə mbəzli tə hidī gwanashi na, ni ndə jaka tsa Hyala niva.

²⁰ A ghwəmmə sənay, a Yesəw *Kəristəw Zəghwə Hyala səkəkəy tikə tə hidī, dza na mba'a ndammə məhərli ta mbə ghwəmmə sənata Hyala katanj na. Dzəghwa mba'a ghwəmmə kwəmavə jakəva lə Hyala katanj na, tə mbərkə jakəva tsa ghwəmmə lə Zəghwə nəzə Yesəw Kəristəw ki. Zəghwə nəzə vay, Hyala katanj na na də'wə ghən tsa ci, zhini ghəci saa bə piy tsa kə dī ma kaa mbəzli dība. Tsəgha.

²¹ Zhini bā kiy ndərazhiyay, mənīm məhərli, vantaa ghwəy dzanwəy dzəmbə ta mbəri. Ava tība kərayee, nza ghwəy nza ki.

**Kwa baka zliya tsasliiti
Zhanj
Kwøma dza ghwømmø
gha sønataa dzøkøn zliya
na**

Ma ntsaa tsasliiti zliya nay, gøzø sløn tsa ci na mbøw, war a na nø na: «Ndø 'wa kwal kaa mbøzliy nøw Yesøw na» kø. Ma kø mbøzli nashi ki na, Zhanj ntsa ta sødä Yesøw na. Sa nzana nøwøw tsa mbø zliya nay, aa di yømøva lø sa mbø kwa tana zliya Zhanj va. Dzøkøn mbøzli ka slasla dzørvø gøzø na lø dzøkøn di ghøn kwa kwal Hyala. Kaa nahwøti mali dikø na ghøshi lø ndørazhi nzø tsasliiti Zhanj zliya na. Ma kø nihwøti mbøzli na, ta vøli kaa nihwøti mbøzli Yesøw tsasliiti na, kaa mali lø ndørazhi nzø katanj naw, kø ghøshi.

Søkwøpø

¹ Yøn yøn ndø 'wa kwal kaa mbøzliy nøw Yesøw *Køristøw tsasli na zliya na kaa ngøña gha mali tøvavø Hyala, lø kaa ndørazhi gha va dæe. Kwataka yøn kwætira dñjwøw naw, mbø dñjwøw na ya tsamaba ntsaa sønata kwøma Hyala katanj na gwa'a. ² Sa nza ghwøw lø kwøma katanj na mbø nefer ghwøw, va tsøgha dñjwøw ya, lø sa nzana, mbø nefer ghwømmø ghønzo taa nza ya pa' hwømba.

³ Nza Didi Hyala ghøshi lø Zøghwø ci Yesøw Køristøw møntømmø wøzø hwør tsa shi, ka møntømmø zhøhwøw; ka fambømmø zørkø mbø nefer ghwømmø. Tsøgha dza shi vaa nza tø ghwømmø, ghwømmø shiy nøw kwøma katanj na va, ka dīva kwa jipø ghwømmø.

Kwøma katanj na, lø kwøma dī ghøn

⁴ Ma yønø, dalala vøshiree, sa favee njasa nøw nihwøti ndørazhi gha kwøma katanj na. Njasa gøzøkømmø Didi Hyala va møniy, tsøgha møni ghøshi. ⁵ A kwajinee na, ø pø ghwømmø dī ghøn tsa ghwømmø kwa jipø ghwømmø! Ma kwøma gøzanjwøw ya nay, nahwøti kwøma gøzøkø møndi 'war'war na ta møniy gha-kee tsasliñjwøw tiw. Kwømaa niy favø ghwøw va kwatanjata na. ⁶ Mba'a pø ghwømmø dī ghøn tsa ghwømmø, ka dī Hyalay, ghalaba na, mbø dī føti nza ghwømmø ta kwøma gøzøkømmø Hyala va ta møni. Ma kwøma gha Hyalaa gøzanjwøw kwatanjata ta møni ghwøwøy: «Dim ghøn tsa ghwøw» kø. Ava kwøma dza ghwøw nøw mbø nzøw tsa ghwøw.

⁷ Danj tsahwøshi ka dzørvøø dzøti hidī. Mbøzli vay, ka dī zløba ghøshi a Yesøw *Køristøw søøkøy tikø tø hidī, ka zhøghøti ghøn tsa ci ka ndø ngøri, kø ghøshiw. Ma ntsaa dī ma vaa zløba tsøgha kiy, ghøci na ndø jaka tsa Køristøw, ghøci na ndø slaslapø dzørvø ki. ⁸ Va tsøgha na kiy, mønīm møherli tøvøw. Vantaa sløni ghøratī ghøw va mbø ghwøw nza gømta, war mba'a ghwøw kwømavø zhømmø ghwøw gwanata dī na.

⁹ Sønay tø ghwøw, ntsaa fø ma ghøn ta nøw kwøma ya hwømba njasa banavømmø Yesøw Køristøw, war dzar kwa tsa ci kwal kwøtiy ghøciy dī møni kwømay, jakøw tsava ndø ghøshi lø Hyala ya jøwøw. Ma ntsaa nøw kwøma ya hwømba njasa banavømmø Yesøwøw, a tsava ndø jakøw lø Didi Hyala mba'a lø Zøghwø nzø. ¹⁰ Va tsøgha nø ya kiy, war mba'a kø ndø søøkøy, ka bønñjwøw shiy, dzøghwa kala dzøghøvashi shi va lø ni banavømmø Yesøw Køristøwøw, øntaa ghwøw taa zløba gala tsava ndø ghøciy dzakø ghi tsa ghwøw ma! Øntaa ghwøw søkwø ya søkwø nzø ma! ¹¹ Sa nzana, ma ntsaa dzaa søkwøtiy, jakø dza ghøshiy nza tø kwøma ci va jikir na lø tsava ndø.

Søkwøva lø kwa kørni gøzø kwøma

¹² Sønzenva kiy, mbøzliyay, danj na nihwøti shi dæe gøzanjwøw. Kala dæe tsasliñjwøw shi va tsasli tsasliy dzøti zliya. Ma dī yay, mba'ee tsøhara vøgha ghwøw dø'wø ghøn tsee, nza ghwømmø sløkahwø kwøma kwa matsø kwa matsø, ta mbø vøshi ghwømmø kørkøta.

¹³ Mbø søkwøña na ndørazhi zhamøña. Zhamøña tøvavø Hyala va, njasa tøvavøña na va kwørakwø. Ava tība køvayee, nza ghwøw nza ki.

Kwa mahkana zliya tsasliti Zhanj Kwōma dza ghwōmmō gha sōnataa dzəkən zliya na

Ma zliya nay, Zhanj ntsa ta sōda Yesōw tsasliti na, kō mōndi dīfa. Sa nzanay, aa yōmōva lō kwa baka zliya ci. Kaa «Gayōsō» madigay tsa dī na tərōjw tsat-sasliti na, ta mōtsahanci bōrci ta mōni wōzō, lō ta ka'wō ka mōlmō. Mba'a ta tsōhanaghwa sōeti kwa slēmō madigay, va tsahwōti ntsaa pōla ladamti wōzō tsa kwa jipō mbōzli Yesōw, slēn tsa ciy, Diyōtērefō.

Sōkwōpō

¹ Yōn yōn ndō 'wa kwal kaa mbōzliy nōw Yesōw tsasli na zliya na kaa ntsee Gayōsō, madigara tsa dēe katanj katanj tsa.

² A madigara Gayōsō, mbō cō'wō nzee va Hyala, a gha mbō mōtsōhō dza kwa kwōma kwa kwōma ya mbō namāba kwōma gha. Ka cō'wō va Hyala, a gha mbō nza kwōrinj, njasa nza kwōma mbō nōfō gha va wōzō kwa kwōma Hyala. ³ A nihwōti ngwarmōhimmō nōw Yesōw sōekō vōgha gha, mba'a ghōshi sōekō gōzara, a gha kōsōvō kwōma katanj na va, ka garōja ti, ka nōw lō nōfō kwōtinj, kō ghōshi. Sa gōzōkōra ghōshi tsōghay, dalala vōshiree ta kwōma gha. ⁴ Ma yōn, war favō mee njasa nōw ndōrazhee kwōma katanj na kwa kwal Hyalay, nahwōti kwōma tība ghwōla mba'a nōfō tsee vōshi ti nja savaw.

Slōni Gayōsō gwōraa tōbanati kaa Zhanj

⁵ A ntsee Gayōsō, ghay, e favō mbō tsōva nza gha lō kwal tsa katanj tsa mbō kōeti ngwarmōhimmō nōw Yesōw. Ya ni ghwōy mbōzli mbō mōlmō ghwōy, ya ka mōlmō sōekōshiy dzōmbō ghwōy gwa'a, kō mōndi. ⁶ Mbōzli kōetiti gha vay, ghōshi sōekō naa falja tikō, ka gōzō njasa dōhwōshi gha kaa mbōzliy nōw Yesōw. Va tsōgha na kiy Gayōsōy, ē cō'wōjēe, a gha zhiniy kōetitiishi njasa tōbō na va Hyala, mbō dza ta wō wōshi va. ⁷ Ma kafō tsa kafōshi ghōshi vay, ta gōzanshi kwōma Yesōw *Kōristōw kaa mbōzli kafōshi ghōshi, kala dī ghōshiy bō shiy va mbōzliy nōw ma Yesōw mbō dza va. ⁸ Ghōnzō tsōgha kiy, ghwōmmō ghwōmmō mbōzliy nōw Yesōw na, aa tōbō ghwōmmō kōeti gōla mbōzli tsōgha ni va.

Ta mbō ghwōmmō nza jakō li shi mbō ghōra slōni gōzanshi kwōma katanj na va kaa mbōzli ghalāba.

⁹ E niy tsaslanaghō zliya jōwō tsōtsō kaa mbōzliy nōw Yesōw. Ma dza Diyōtērefō, sa dī na mōniy ka ntsa dikō tsa mbō mbōzliy nōw Yesōw va na, kala dī ghōciy fa kwōma gōzōkōe dzōghwa slēmō ci. ¹⁰ Sa kee tsōhōray, ta cikōvōrinjwōy kwōma ci va jikir na mōni na dzee. Dzōrvō ka na vaa slaslaa dzōkōn ghōy. Nahwōti *kwōma jikir na mōni na dīfōy, ka dī naa ka'wō ya ngwarmōhimmō mbō nōw Yesōw sa ka ghōshiy sōekō vō dīfōw. Ya ē dī nihwōti mbōzli ka'wōshi na, ka makō mbōzli va ghōciy nza va ka'wōshi, ka tihōshi sōvōri mbō bāsōva tsa mbōzliy nōw Yesōw.

¹¹ A ntsee Gayōsō, ma pō ghaa mōniy, ka bōni nōw kwōma ntsaa mōni kwōma jikir na gha ma, kwōma ntsaa mōni na wōzō na kwōma pō ghaa bōni. Sa nzanay, ntsaa mōni kwōma wōzō na na, ntsa Hyala na tsava ndō. Ma ntsaa mōni war kwōma jikir nay, sōnata Hyala tsava ndōw.

¹² Ma na Demetōriyōsō kiy, ya tsamāba ndō gwa'a na, war mbō fal na. Ya kwōma katanj na va mōni nay, war mbō ci kwōma ci wōzō na naa sōvōri. Ya ghwōmmō na, mbō gōzō ghwōmmō: «Ntsa katanj tsa na» pō ghwōmmō. A gha sōnay kiy, ka sla dzōrvō ghwōmmōw.

Sōkwōva

¹³ Sōnzōnva kiy ntseyey, dānj na nihwōti shi dēe gōzōnja. Kala dēe tsaslinjashi, tsasli tsasli dzōti zliya. ¹⁴ Ma dī yay, kwa kwōma jōw na mba'ēe tsōhōra vōgha gha dō'wō ghōn tsee, ma nza ghwōm slōkahwō kwōma ghwōm kwa mōtsō kwa mōtsō.

¹⁵ Nza Hyala ndānja zōrkō mbō nzōy tsa gha.

Mbō sōkwōnja na madigahinja tikō. Nza gha sōkwōtōra madigahimmō kwōtinj kwōtinj tsa shi kwōrakwō ki. Ava tība kōrayee, nza gha nza.

Zliya tsasliiti Zhwədə Kwəma dza ghwəmməə gha sənataa dzəkən zliya na

Zliya nay, kaa slən ntsaa nəw Yesəw tsasliiti Zhwədə. Kwəma gwəra naa tsasli zliya na tiy, ta gəzə kwəmaa dzəkən mbəzliy bənipə nəw kwal Hyala va dzar kwa dzərvə, ta mbə mbəzliy nəw Yesəw ndəghwə ghən tsa shi və shi.

Tərənjw gəzəkə Zhwədə kwəmaa dzəkən shi, ka gəzə njasa dza Hyalaa slanshi ngwəvə (kwəshala 3-16). Dzəghwa dība ki, ka gəzanshi kaa mbəzliy nəw Yesəw a ghəshi nzyayshi jarjar kwa kwal Hyala (17-23).

Ma tə kwa kərnī ki na, dza Zhwədə ka fal Hyala kwa mbəlīpə.

Səkwəpə

¹ Yən tsasliŋwəy na zliya na, yən Zhwədə, ndə ghəra slənī kaa Yesəw *Kəristəw. Yən na yən zəmbəghəy Zhakə. Kaa ngəŋwəy ghwəy shi diti dəmmə Hyala va tsaslee zliya na, ghwəy ghwəy shi harvə na va ta nza ghwəy ka mbəzli nzə. Mba'a fəyŋwəy kaa Yesəw Kəristəw.

² Məntəŋwəy zhəhwər tsa nzə Hyala, mba'a ndəŋwəy zərkə mbə nzəy tsa ghwəy, mba'a fambəŋwəy dī tsa nzə mbə nefer ghwəy tərənjw dība.

Gəzə kwəmaa dzəkən mbəzliy bənipə nəw kwal Hyala dzar kwa dzərvə

³ A madigahira, tərənjw səəkee mbə dī tsasliŋwəy zliya ta gəzəŋwəy kwəmaa dzəkən mbəlī tsa mbəlītəmmə Hyala gwənanammə. Sa dītee tsəgha ki na, mbay yaa nzəyraw, wəzəba tsasliŋwəy ya zliya na, pən, ta bəŋwəy bərci nza ghwəy mbəə jihəva ta kwəma wəzə na va bənavə ghwəy nefer ghwəy. Kwəma wəzə na vay, Hyala bənavəshi na kaa mbəzli nzə, ka dza naa mbəərvə ya pa' hwəmbaw. ⁴ Sa wana gəzee tsəghay, sa nzana mba'a mbəzliy dī ma fəti va va Hyala ghələmbəvashi mbə ghwəy. Dza ghəshi ka zhəghə gəzə kwəmaa dzəkən wəzə hwər tsa Hyala. A Hyala ndapə kwal tsaə mənī va namaba kwəma ha'wə ha'wə na, kə ghəshi. Mbə kwəma gəzə ghəshi va tsəgha nay, a ghəshi ndəghamti Yesəw *Kəristəw ntsa ghwəmmə dikə tsa,

zhini ghəci mazə tsaə sləkəmmə kwətiy. Kwatanata tsasliiti mənđi mbə Zliya Hyala, ta basanakənsi ngwəvə dza Hyala kaa gəla mbəzli va, kə mənđi.

⁵ Ya tsəgha sənashi ghwəy shi dzee ni ta gəzəŋwəy kwəmaa dzəkən shiy, ta zazəvəŋwəyshi dfee dība. Niy nzay, a Kwa sləkəpə niy kətiiti ka *Izərayel, mba'a bəkəvərishi mbə hidī ka *Ezhipətə. Ləy hwəm kwəma va na mba'a nihwəti mbəzli niy nza mbə shi, kala bənavə nefer shi kaa Hyala. Dzəghwa Hyala mba'a bakwamti niva mbəzli. ⁶ Nihwəti ka kwal Hyala ngwərakwəy, mba'a Hyala niy bənavəshi bərci na, ka dī təfanakən ghəshi kaa na Hyala va. Mba'a ghəshi bərvashi tə pətsaa fəyshi Hyala. Sa mənđi ghəshi tsəgha na, dza Hyala mba'a kəəsəvəshiy tsəghwashi kwa dəŋw, mba'a fəyshi tə pətsa tərkwəsl kwəsl tsa, tība dza ghəshiy nza va hwəmba, pa' fəca dza Hyalaa mənī ngwəvəə dzəkən mbəzli.

⁷ Zəzətīm dzəkən məlmə *Sədəm lə məlmə *Gwəməw mba'a nihwəti məlməhi vəgha shi dība. Mbəzli mbə məlməhi vay, ghwərghwər niy mənī ghəshi nja ka kwal Hyala va, ka məməni shi gəmgəm ni, shi kama ndə ngəri gar mənishi. A Hyala shəkambəshi mbə ghwəə kədi ma ya pa' hwəmba. Kwəma vay, sətiy tsəghəghwa na kwa sləmə mbəzli nəghətəa ghəshi mənī shi tsəgha ni.

⁸ Ya tsəgha nzə kiy, mbəzliy səəkəshi va dzəmbə ghwəy na, tsəgha mənī ghəshi shiy, sa ka ghəshiy dzay, ka mənī ghwərghwər, tsəgha shiwti ghəy shiy, kə ghəshiy ni. Ka zləba ghəshi Hyalaa sləkəshiy, ka ghəshiy dza na, ka fə ndərəw dzəti mbəzli Hyala dikə dikə ni mə ghwəmə, ka tsəəreshi. ⁹ Ya Mishel, ghəci mazə tsa ka kwal Hyala gwanashiy, niy tsəərvəwə *ndə jaka tsa Hyala naw. Niy nza kwatanay, a ghəshi niy zləghwəhwəvashi lə ndə jaka tsa Hyala ta mbəri tsa *Məyizə. Niy kəliti ghən tsa ci Mishel mbə kwəma va kiw, niy bənavə fəti na lə gəzə kwəma gəmgəm na kaa ndə jaka tsa Hyalaw. War nza Ndə sləkəpə mənī ngwəvəə dzəkən gha, na kwəmaa niy gəzanci na. ¹⁰ A na mbəzli va kiy, ə tsəəw ghəshi shi sənashi ma ghəshi, ka məməni shiy pəmshi pəmshi nja shi mbə gamba. Shiy dzaa zamtiiti na niva shiy. ¹¹ A ngəra'wə dzaa nza kən shi, sa nzanay, səəbə *Kayən nəwvə ghəshi. Səəbə *Balam nəwvə ghəshi dība, ka mənī kwəma jikir na nja saa niy mənī Balam

1:1 1 Mt 13:55; Mk 6:3   **1:2** 2 2Pi 1:2   **1:3** 3 1Tim 1:18   **1:4** 4-13 2Pi 2:1-22   **1:4** 4 Gal 5:13; 2Pi 2:1

1:5 5 Səvəri 12:51; Bəla 14:29-30; 1Kwər 10:5; 2Pi 1:12-13   **1:6** 6 1Pi 3:19-20; 2Pi 2:4   **1:7** 7 Ghava 19:1-24;

2Pi 2:6   **1:8** 8 2Pi 2:10   **1:9** 9 Nəw 34:6; Zak 3:2; 2Pi 2:11; Mikayel: ShiZhnj 12:7   **1:10** 10 2Pi 2:12   **1:11**

11 Kayən: Ghava 4:3-8; 1Zhnj 3:12; Balam: Bəla 22:7, 17; 1Pi 2:15; Kwəre: Bəla 16:1-34

va, ta mbə ghəshiy kwəməvə gəna. War njasa niy zhini *Kwərə va ghənəy, tsəgha zhini ghəshi ghən kaa Hyala kwərakwə, va tsəgha bəkwə ghəshi.

¹² Ghala vəghwə tsa ka ghwəy basənjwəy ta zəmə shiy jakəjakəy, nja rədaa tek-watəvata va tə kwəbanj ka ghəshiy nza mbə ghwəy. War shiy ka ghəshiy sa jakə lə ghwəy. Kar ha'wə nza kwa mətəshiy ya jəw nzwə. War dzəkən tsa shi ghən ka ghəshiy zəzə gwa'a tsəgha. Ghala mbə shi lə kwələbiy nza va ngəri ni ka safə səəkəə pamtishi, kala nzwə van ghəshiw. Ghala mbə shi lə fəhiy ya ma va, ya ə mənuy vəghwə tsa ka ghəshiy ya tiw. Ghala mbə shi lə fəhi lakəmə məndi kwa hidī lə hililijə shi ta, mba'a ghəshi ghwəlishi hyanəw. ¹³ Ghala mbə shi lə yam dazləbə dazləbə niw. Kwəma shi va ha'wə ha'wə nay, tə ngwələta ka naa nza nja məshəni. War nja sasərkwəə da danərə va dzar tə ghwəmə na ghəshi. Mbəzli vay, a Hyala gwəmanatishi pətəsa dza naa kəəlishi kwa, mbə kwəshli tərkwəsl kwəsl na, tifa dza ghəshiy nzəy pa' kwa ndimndim.

¹⁴ Ghala kwatanjata niy nzay, a Henəkəwə, kwa kwanja jijiy *Adam niy gəzəkə kwəma cinti Hyalaa dzəkən mbəzli va. Ma kə ni niy: «Mbə səəkə na Ndə sləkəpə lə ka kwal Hyala ci danj tərənəw. ¹⁵ Ta mənuy ngwəvəə dzəkən mbəzli tə hidī gwanashi səəkə na. Ta basanakənshi ngwəvəə dza na kaa mbəzliy zləba ma nəw Hyala gwanashi, tə mbərəkə shi gəmgəm ni gwanashi məniti ghəshi kaa ngəci. Sa nzana shi məniti ghəshi vay, ghən zhini ghəshi kaa Hyala. Ta basanakənshi ngwəvəə dza Ndə sləkəpə kaa mbəzliy ha'wə ma va tə Hyala, tə mbərəkə kwemer gəmgəm ni va gazəkən ghəshi kən» kə niy ni. ¹⁶ Ava ghəshi na shi gəzə Henəkəwə va kwəma vaa dzəkən shi. Ya hwəmbay, war tifəmmə ka gha kəsashi, war ka ngwənəngwəni. Ya nimafa shi di vəgha shiy, war ə ka ghəshiy mənishi, jəw ka ghəshiy gəzə kwəmaa kəli ghən tsa shiw, ka ghəshiy dzay, ka dakə mbəzli nza mbəzli mbəə zləba mənuy kwəma di ghəshi va.

Njasa dza mbəzliy nəw Yesəw mənuy lə mbəzli ghəngghən ghəngghən

¹⁷⁻¹⁸ Ghala kwatanjata, a ka kwal Ndə sləkəmmə Yesəw *Kəristəw niy gəzanjwəy kwəmaa dzaa məniva. Ma kə ghəshi niy niy: «Ge'i lə kwa kəni vəghwəy, ta tsahwəshi dza mbəzli, ka ghəshi dzay, ka

sawanjwəy, ka mənuy kwəma gəmgəm na di vəgha shi» kə ghəshi niy ni. Na na ghwəy kiy madigahiray, əntaa ghwəy zamti ghən ta kwəma shi va ma. ¹⁹ Mbəzli vay, ghəshi naa faghwa tihəva kwa jipə mbəzli. Zəzə kwəma tə hidī na sa mbə ghən shi, *Safə tsa Hyala mbə nəfə tsa shiw.

²⁰ A na na ghwəy madigahiray, ə pə ghwəy jihəva ta kəətiva kwa jipə tsa ghwəy, nza ghwəy mbəə kwəməvə bərci tərənəw mbə kwəma Hyala na dəwdəw na banavə ghwəy nefer ghwəy. Ya hwəmbay, ə pə ghwəy cə'wə lə bərci Safə tsa Hyala dəwdəw tsa. ²¹ Mbə nzəy tsa ghwəy, əntaa ghwəy zamti ghən ta di tsa dītənəw Hyala ma. Tsəgha pə ghwəy nzəy ghwəy kala ndəghə vəghwə tsa dza Ndə sləkəmmə Yesəw Kəristəw zhəhwər tə ghwəmmə, mba'a ndammə piy tsa kədi ma.

²² A nihwəti mbəzli tifay bakə bakə na ghən tsa shi, zhənjwəy tə hwər tsa ghwəy ta gəla mbəzli va. ²³ Nihwəti bay, kwəmaa dzaa bəghəshiy dzəmbə ghwə na sa mənuy ghəshi. Ə pə ghwəy kəətishi va nəghətəa ghəshi dzashiy dzəmbə ghwə. Nihwəti mbəzli difay, kala zhənjwəy hwər tsa ghwəy ti shi, kala hazləni va nəghətəa ghwəy shikənjwəy dzəmbə kwəma shi va jikir na, pə ghwəy taa nza.

Ya kwəbənəy shi va hwayvashi va *kwəma jikir nay, ndəghwə tə ghwəy ghən tsa ghwəy wəzə va ndənəwəshi.

Fal Hyala ghwəmmə

²⁴ Fal Hyala ghwəmmə ghənzə saa dzaa mbay ndəghwətənəwəy va shikəə dzəmbə kwəma jikir na gwanata. Ə pə ghwəmmə fal, sa nzanay, ghənzə na saa dzaa mbay bəkwərinəwəy, kala fəti tar kabaka ghwəy, mba'a bəghənjwəy dzəmbə shəndəkə tsa nzwə, ka vəshi ghwəy tərənəw.

²⁵ Fal Hyala ghwəmmə, ghənzə na Hyala kwətita. Ghənzə mbəlītəmmə na səvəri mbə Ndə sləkəmmə Yesəw *Kəristəw. Ti kə shəndəkə, ka mənuy dikə, lə bərci və, ka sləkə mbəzli, ghava na tə vəghwə tsa dzəvəriy gwanay, lə sənəvəna, pa' kwa ndimndim. *Amin. Ava tifa kərayəe, nza ghwəy nza ki.

**Zliyaa dzækən
Shi nashi Zhanj
nja kwa shiy
Kwəma dza ghwəmməə
gha sənataa dzækən zliya
na**

Zhanj ntsa ta səfa Yesəw tsaslititi na zliya na. Sa cinti Yesəw shiy ghəngħən ghəngħən, mba'a gəzanci, tsaslitishi, kə, va tsəgha tsaslitishi na. A Yesəw sənay a mbəzliy nəw tə hidiy sa ngəra'wə dalala dzar mbə məlməhi ghəngħən ghəngħən, kə. Va tsəgha ci na shi va kaa Zhanj ta mbəə mətsahanshi bərci.

Mbəzli dān tərənjw pəlahwə na sənay ghən tsa shi bəlakə Zhanj ni ghəngħən ghəngħən mbə zliya na, shiy nja shi nja kəlməbə ni va, ya saa dza səfa tsa nza ghən va və mbərfənj. Ma kə nihwəti mbəzliy: «Ghənedemer mbərfənj ni vay, mezhizhə na ghəshi» kə ghəshi. Ma kə nihwəti bə na: «Shi gəzə Zhanj ni mbə zliya nay, a shi va mənishi ghala vəghwə tsa ci» kə ghəshi. Ma kə nihwəti mbəzli bə na: «Ghwəla na shi va ta məniva sahə, kwətij niva, kwətij niva dza ghəshiy məniva ka dzar pa' va kərə tsa hidī» kə ghəshi. Ya tsəgha nzə kiy, ntsaa sənashi slar tsa shi va tifaaw.

Avanay njasa nəwva kwəma mbə zliya na:

Vəh 1 Njasa nza shəndəkə tsa Yesəw.

Vəh 2 mba'a vəh 3 Zliyahī tsasli Yesəw kaa mbəzliy nəw mbə məlməhi mbərfənj.

Vəh 4 Njasa nza pi mazə tsa Hyala mə ghwəmə.

Vəh 5 pa' tə vəh 16 Ngəra'wə tsa dzəti hidī gwanayəy, Hyala pəlay na. Va tsəgha gəzə na kwəmaa dzækən dimə mbərfənj nahə nahə tə miy nahwəti zliya, lə njasa səkəkə ngəra'wə ghala vəghwə tsa balamti Yesəw diməhi va. Mba'a zhiniy gəzəkəkə dzækən ka kwal Hyala mbərfənj, shiy dzaa viy təlimə, ka tsahwəti ngəra'wə zhiniy səkəkə bə. Zhini mba'a gəzəkəkə dzækən nihwəti ka kwal Hyala mbərfənj lə hələpipi ta dəvə shi, tsahwəti ngəra'wə tsa vaa bəkəkə ghəshi bə. ngəra'wer vay, ta mbəə ci bə nəfə tsa bəti Hyalaa dzækən mbəzliy zləbə ma kwəma nzə, mba'a ta mətsəhə bərci kaa mbəzli nzə nza ghəshi mbəə garəshi wəzə wəzə kwa kwal tsa nzə bəkəkəhi Hyala.

Vəh 17 pa' tə vəh 20 Dzəkən bərci va Hyala, ka tanjəti shiy gwanashi, dza kwa Yesəw Kəristəw ghəci saa təfanakənsi kaa ka mbəz ci ghəngħən ghəngħən, lə dzəkən səkəkə tsa Yesəw ta sla ngwəvə.

Vəh 21 mba'a vəh 22 Dzəkən yəwən ghwəmə mba'a dzækən yəwən hidī, pətsa dza mbəzli Kəristəw nzəy ti.

Kwa tanja kwəma dza məndiy sənataa dzəkən shi nashi Zhanj va

¹ Ma zliya nay, dzəkən shi cinti Yesəw *Kəristəw kaa mbəzli ka ghəra sləni Hyala gəzə na kwəma. Hyala gəzanci na «canshi shi va» kə, ta mbə ghəshiy sənashi shiy dzaa məniva kwa kwəma jəw. Ava va tsəgha, ghwənanakə Yesəw Kəristəw *ndə kwal tsa Hyala tsa ci kaa Zhanj ndə ghəra sləni tsa ci ki, ta canci shi va. ² Dzəghwa Zhanj ki mba'a gəzənsi kwəma shi nashi na va gwa'a kaa mbəzli. Ma kə na: «Kwəmaa səkəkə va Hyala na sava katanj, Yesəw Kəristəw gəzə na: "Katanj na kwəma va" kə» kə.

³ Ntsaa dzaa jangə zliya na, lə mbəzliy dza vaa favə kwəma mbə, mba'a ghəshi fəti fəti vəshi na ta niva mbəzli. Sa nzanay, shiy gəzəshi va mbə zliya va gwanashi na, ndal tərmbə vici məniva tsa shi ta səkəkəw.

Zhanj səkəkə mbəzliy nəw Yesəw mbə məlməhi ghəngħən ghəngħən mbərfənj

⁴ Yən tsasli na zliya na, yən Zhanj. Kaa mbəzliy nəw Yesəw dzar mbə məlməhi ghəngħən ghəngħən mbərfənj tə hidī ka Azəy tsaslee. Məntənjwəy wəzə hwər tsa nzə Hyala, mba'a ndanjwəy zərkə mbə nzəy tsa ghwəy. Ghənzə na Hyala ghala hidī ghwəla ta ghava, ghənzə Hyala sana, zhini ghənzə sa dzaa səkəkə difa. Məntənjwəy wəzə hwər tsa ci safə tsa mbərfənj tsa va garəy kwa kwəma gəzli Mazə Hyala, mba'a ndanjwəy zərkə mbə nzəy tsa ghwəy. ⁵ Məntənjwəy wəzə hwər Yesəw *Kəristəw mba'a ndanjwəy zərkə mbə nzəy tsa ghwəy. Ghəci na ndə ndəgha fəti tsa katanj tsa, ghəci gha naa sati mbə məti, ghəci saa mənī mazə dzəkən mezhizhə tə hidī gwanashi.

Ma Yesəw tsa vay, aa dimmə. Ta mbəlimmə mətiy na. Miymiy ci va shikəshi tə ghwəmməy, ghəshi mbələntəmmə na mbə kwəma ghwəmmə jikir na. ⁶ Dza na mba'a zhəghətəmmə ka nīci mbəzli sləwa na. Dzəghwa na mbəər mbəərətəmmə ka hwəlfə mbəzli ka mazə *ka ta Hyalaa ghəra sləni kwa kwəma

Didi Hyala. Ghənzə tsəgha kiy, war Yesəw Kəristəw kə mbəzli y fal, ka fə dikəə dzəti ya pa' hwəmba. *Amin.

⁷ Nighə tə ghwəy, mbə səəkə na mbə kwələbi dzəy tə ghwəmə. Ya wa ndəy, ta nay dza na lə mətə ci. Ya mbəzli y niy dzərəhwə va lə gwapa gwa'a na, war ta nay dza ghəshi. War lə wahə dza naa nza kwa mətə hwəlfə mbəzli tə hidfi gwanashi va kwəma ci. Ava tsəgha dza naa məniva. Amin.

⁸ Ma kə Hyala kwa sləkəpəy: «Yən gha na shiy gwa'a gwa'a, zhini yən dzaa kərə shiy gwa'a gwa'a difa» kə. Hyala vay, və gwəramti bərci gwa'a gwa'a. Ghənzə na Hyala ghala hidfi ghwəla ta ghava, ghənzə Hyala sana, zhini ghənzə sa dzaa səəkə difa.

Njasa cinti Yesəw ghən tsa ci kaa Zhanj

⁹ Yən gazanjwəy na kwəma na sana, yən zəmənjwəy Zhanj. Mbəzli kwətij ni mənimmə ghwəmmə lə ghwəy tə mbərkə jakəva tsa ghwəmmə lə Yesəw. Mbə sa ngəra'wə nzee ta kwəma ci kwərakwə, njasa sa ghwəy va, mbə sə'wa nzee njasa sə'wa ghwəy va. Zhini mbə mazə tsa ci ghwəmmə gwanammə difa. Yən nee kiy, ə niy kəsəvəra məndi mba'am dzaa ndəghəyra tə nihwəti hidfi tə jipə yam, «Patəməsə» kə məndi kaa slən tsa shi. Sa wana niy ndəghəyram tifay, sa zləbavee kwəma Hyala, ka gəzə kwəmaa dzəkən Yesəw *Kəristəw kaa mbəzli. ¹⁰ Ma yən tə pətəsa ndəghəyra məndi va fəca dəmasə kiy, mba'a safə tsa Hyala səəkəy dzəkənee. Fee na, məli y gaka səəkə ləy hwəmee nja viy təlīmə. ¹¹ Ma kə məli va ngəra na: «A Zhanj, bəvə zliya, lanj gəta tsasli shiy, a gha tsasli shi dzee niy cija, njasa dza ghaa nashi. Sa ka gha tsaslantishiy, nza gha vəlanshi kaa mbəzli y nəw Yesəw mbə məlməhi mbərfənj tə hidfi ka Azəy: Kaa mbəzli mbə məlmə Efesə, lə ni mbə Səmirənə, lə shi mbə Pergam, lə shi mbə Tiyatir, lə shi mbə Sardə, lə shi mbə Filadelfi, mba'a shi mbə Lawədishə» kə.

¹² Dzəghwa sa gəzəra na kwəma va tsəgha na, tərəf yən zhəghətəvara, ta nay ntsaa gəzəra kwəma va. Nighə pən na, kar tə gərkəwahi mbərfənj, shi mənətim tə tsahi mbəzə. ¹³ Mba'a shiy dzəghwa tə jipəjipə gərkəwahi va, wa'i zəghwə ndə ngəri, kirip kwəbanj kən ghən ci pa' mbə hidfi. Dza biyakə məndi pəhəti kwəbanj tsa va sar tə hati ci lə kanda mənətim tə

tsahi mbəzə. ¹⁴ Njə'wə pə gha kaa shiti mbə ghən ci na, ndəba ghwəpə məgəpa pə gha tezlezl tsa shi. War birəw birəw birəw mətəshi ciy mənə, njasa ka ghani ghwə vaa mənə. ¹⁵ Ma shidshid' ci na, ka mbərə nja tsahi bənba 'war səvəri ni mbə ghwə kwa gəzla. Fa' pən kaa gaka zləngwə tsa məli ci na, ndəba gaka kwa mədzərə yam, pə gha. ¹⁶ Dza na mba'a kəsəvə sasərkəwəhi mbərfənj ta dəvə kwa bəzəmə ci, mba'a kafa'i səvəri kwa miy tsa ci, kikw kikw kikw miy ti, ka zəmə ya kwa namafa bəla nze gwa'a. Ma pətəsa mbə kwəma ci na, war ka bamə ndə, njasa ka vici vaa bamə ndə ghənzə kwa ghən. ¹⁷ Ma sa nay ya na, bəripə, yən mərə tə pi tifa kwa kwəma ci, nja ntsa mətə mətə tsa. Dza na bəm fati dəvə kwa bəzəmə ci tə ya. Ma kə kaa ngəra na: «A Zhanj, ka hazlənə gha ma. Yən na kwa tənə mbə shiy gwa'a gwa'a, zhini yən kwa kərnə mbə shiy gwa'a gwa'a difa. ¹⁸ Yən na ntsa tə ghwəməy tsa. Ma yənəy, e niy mətira, dzəghwa mba'ee satira mbə mətə. Tə ghwəmə dzee nza ya pa' hwəmba. A bərci vəyaa dzəkən mətə lə dzəkən pətəsa nza mbərkəti ti gwa'a. ¹⁹ Ma shi nashi gha niy məniva tikəy, ə pə gha tsaslitishi. Shiy məniva ni sənəzənva, lə niy taa məniva dzaa nza kwa kwəmay, ə pə gha tsaslitishi gwanashi. ²⁰ Ma sasərkəwəhi nashi gha ni mbərfənj ni ta dəvə kwa bəzəmee, ghəshi lə gərkəwahi mbərfənj ni ni mənətim tə tsahi mbəzəy, vanta kwəma di ghəshi gəzə: Sasərkəwəhi mbərfənj ni vay, ka kwal nze təy Hyala mbərfənj ta ndəghwə mbəzli y nəw Yesəw dzar mbə məlməhi mbərfənj ni va na niva. Ma gərkəwahi mbərfənj ni niy, ghəshi na mbəzli y nəw Yesəw, dzar mbə məlməhi mbərfənj ni va ki» kə.

2

Kwəma gəzə Yesəw kaa mbəzli y nəw mbə məlmə Efesə

¹ A kə ntsa va ki na: A Zhanj, tsasli kwəma dzee na ta gəzəraa dzəti zliya, kaa *ndə kwal tsa Hyala tsa ndəghwə mbəzli y nəwra mbə məlmə Efesə. A pə gha ngəciy: Avanta kwəmaa səvəri mbə miy tsa ntsaa kəsəti sasərkəwəhi mbərfənj ni va ta dəvə kwa bəzəmə ci, ntsaa dza mbə jipə gərkəwahi mbərfənj ni va ngatim tə tsahi mbəzə shamshama. ² «Ghwəyəy gwa'a gwa'a sənətee slənə ghəra ghwəy. E sənəy mbə jiləwa nza ghwəy ta ghəra slənə tərənjw. Gwa'a sənətee ya njasa

1:7 1:7 1:13; Dani 7:13; Mt 24:30; Zhj 19:34, 37; 1Tes 4:17

3:14; Ezay 44:6 1:9 1:9 22:8 1:10 1:10 17:3 1:11 1:11 4:5 1:12 1:12 Zak 4:2 1:13 1:13 Dani 7:13;

10:5 1:14 1:14 Dani 7:9; 10:6 1:15 1:15 14:2 1:16 1:16 mbərfənj: 4:5; kafa'i: 2:12; 9:15; Ebr 4:12 1:17

1:17 1:8; Dani 8:17-18 1:18 1:18 Rm 14:9; 1Kwər 15:3-4, 25-26 2:1 2:1 1:16, 20; Ef 1:1 2:2 2:2 Kwər 11:13;

1Zhj 4:1

nza ghwøy mbø sə'wa kwømaa gaganjwøy. E sənay, ghwøy, ka dī zləba kwøma mbøzliy mēni *kwøma jikir na ghwøyəw. Ma mbøzliy ni va, *ka kwal Yesəw nza ghøy, kə ghøshi ghavə gəm tsəghay, gwa'a naghanti ghwøy kwøma shi, mba'a ghwøy fəti ghən ta kwøma shi, "ka dzərvə na ghøshi" pə ghwøy. ³ Dalala sə'wa ghwøy kwøma. Mbø sə'wa ngəra'wə nza ghwøy tə mbərkə kwømee, kala dali ma ghwøy va sə'wa ci.

⁴ Ma nanzə ki ya tsəgha nzøy, a nahwəti kwøma tifa mbø nzøy tsa ghwøy kala dimee: Ghwøy, ka dī kwømee ghwøy ghwəla njasaa niy dī ghwøy va kwatanjəw. ⁵ Ava va tsəgha, nana kiy, zəzətim kwøma wəzəə dzəkən nzøy tsa ghwøy va kwatanjə, a ghwøy nighəti dzəghwa tə pətsa zhəyñwøy ghwøy ləy hwəm, nza ghwøy tsa titihwə tsa ghwøy kaa Hyala, mba'a ghwøy zhəghəti nzøy tsa ghwøy. Njasaa niy mēni ghwøy va kwøma kwatanjəy, tsəgha pə ghwøy zhiniy mēni. Ma kala tsəghay, ta səkə dzee banti gərkəwa ghwøy tə pətsa nzə va. ⁶ War ma kwøma nzee mbø falñwəy ti na ghwøy ya tsəgha nzøy, war kwøma nzana va, kala dī zləba kwøma bəni pə mbøzliy *Nikwəlayitə va ghwøy. Njasa nzee va kala dēe zləba gəla kwøma va kwərakwə.

⁷ Ma ntsa nza sləmə və ta fa kwømay, fə tə ghəci ghən wəzə ta kwøma dī *Safə tsa Hyala dēwdew tsaa gəzanshi kaa mbøzliy nəwra. Mbøzliy dzaa səvərishi ka miydalahiy, ta banavəshi kwal dzee nza ghøshi ngəli ya fə kwa tsa Hyala ta zəmə. Fə dza ghøshi vaa ngəli ya nzøy, fə kwa bə piy kaa mbøzli na» kə, pə gha kaa ngøshi, kə kaa ngəra.

Kwøma gəzə Yesəw kaa mbøzliy nəw mbø məlmə Səmirənə

⁸ A kə difa na: Tsasli kwøma dzee na ta gəzanjə dzəti zliya, kaa *ndə kwal tsa Hyala tsaa ndəghwə mbøzliy nəwra mbø məlmə Səmirənə. A pə gha ngəciy: Vanta kwømaa səvəri mbø miy ntsaa gha shiy gwa'a gwa'a, zhini ghəci dzaa kərə shiy gwa'a gwa'a. Ntsaa niy mətuy, mba'a zhakatiy mbø mətuy, mbø piy ghəci nana: ⁹ «Ghwøyəy e sənay ngəra'wə tsa nza ghwøy mbø. E sənata ndərma kən ghwøy gwa'a. Ya tsəgha nzə kiy, ghwøy na ka shiy tərənjw ni va Hyala. Kwøma gəgəzə nihwəti mbøzliy va gəmgəm naa dzəkən ghwøyəy, gwa'a favee difa. Mbøzliy gəgəzə kwøma va yay, *ka Zhəwifə gə

ghøy, kə ghøshi, mbalaa ka Zhəwifə na ghøshi kiw. Mbøzliy nəw *ndə jaka tsa Hyala na ghøshi. ¹⁰ Sana sənəzvay, ta sa ngəra'wə dza ghwøy, əntaa ghwøy dzaa hazləni ma. Ta kasaghwa nihwəti mbøzliy mbø ghwøy dza ndə jaka tsa Hyala dzəghwa fərshina, ta nighə kwøma ghwøy. Ta sa ngəra'wə dza ghwøy dza mbø hi mən. Ma kiy, əntaa ghwøy dzaa zlay nəw kwal tsee lə nəfə kwətij ya ə bəkwəñwøy mēndi ma. Ta ndanjwəy piy tsaa kərə ma dzee ka zhəmə ghwøy.

¹¹ Ma ntsa nza sləmə və ta fa kwømay, fə tə ghəci ghən wəzə, ta kwøma dī safə tsa Hyala dēwdew tsa gəzanshi kaa mbøzliy nəwra. Ma mbøzliy dzaa səvərishi ka miydalahiy, ka dza ghøshiy mətuy kwa baka sədfaw» kə, pə gha kaa ngøshi, kə kaa ngəra.

Kwøma gəzə Yesəw kaa mbøzliy nəw mbø məlmə Pergam

¹² A kə difa na: Tsasli kwøma dzee na ta gəzanjə dzəti zliya, kaa *ndə kwal tsa Hyala tsaa ndəghwə mbøzliy nəwra mbø məlmə Pergam. Ma pə gha ngəciy: Vanta kwømaa səvəri mbø miy ntsa nza kafa'i tsa kikw kikw miy tsa, ka zəmə ya dza kwa namaba bəla ci və. ¹³ «Ghwøyəy, e sənay njasa nza pətsa nza ghwøy va ti sənəzvə gwa'a. Pətsa nzøyəy ndə jaka tsa Hyala ka mēni mazə tsa ci ti na sava. Ya tsəgha nzøy, mbø nəwra nza ghwøy lə nəfə tsa ghwøy kwətij. Ya ghala vəghwə tsaa niy pəesli mbøzliy va Antipasə, ntsaa niy ni va ndə nəwñə nzee, kə kwa kwøma mbøzliy gwanashi mbø məlmə ghwøy, tə pətsa nza ndə jaka tsa Hyalay, niy zlara ghwøyəw.

¹⁴ Ma nanzə ya tsəgha kiy, a nahwəti kwøma tifa mbø nzøy tsa ghwøy, kala dimee: A nihwəti mbøzliy mbø ghwøy, ka nəw kwømaa niy bəni *Balam va kaa mbøzliy kwatanjə. Balam tsa vay, ghəci niy bananavə na kaa Balakə njasa ka na mēni ta mbəə ngadambə mbøzliy ka *Izərayel dzəmbə mēni *kwøma jikir na. Dza na ki mba'a ngadambəshiy dzəmbə zəmə sliw tsa ta mēndi mbəri li, mba'a dzəmbə mēni ghwərghwə. ¹⁵ Difay, a nihwəti mbøzliy mbø ghwøy kwərakwə ka nəw shi bəni pə mbøzliy *Nikwəlayitə va. ¹⁶ Ava va tsəgha, mba'a pə ghwøy dī kwøma yay, ə pə ghwøy tsati titihwə kwa kwøma Hyala, a ghwøy zhəghəti nzøy tsa ghwøy. Ma kala tsəghay, ta səkə dzee dzəmbə ghwøy kwa kwøma jəw ta zamti mbøzliy va, lə hwa kwa badəkwəə səvəri mbø miy tsee va.

¹⁷ Ma ntsa nza slēmō vō ta fa kwōmay, fē tē ghēci ghēn wēzō ta kwōma dī *Safē tsa Hyala dēwdēw tsa gōzō kaa mbōzliy nōwra. Ma mbōzliy dzaa sōvērishi ka miydalahi mbē kwōma vay, ta banavēshi shi zēmā mbōlēy Hyala dzee. Sa kee dza dīfay, vōkē vōkē tatahanavēshi hakwē tsa pay tsa, sar tsasl yōwēn slōn tē hakwē tsa va. Slōn tsa vay, ndē tīfā dzaa sōnay kala war ntsa bāncīm va ngōciw» kē, pē gha kaa ngōshi, kē kaa ngōra.

Kwōma gōzō Yesōw kaa mbōzliy nōw mbē mōlmō Tiyatir

¹⁸ A kē dīfā na: Tsasli kwōma dzee na ta gōzanāa dzōtī zliya, kaa *ndē kwal tsa Hyala tsa ndōghwē mbōzliy nōwra mbē mōlmō Tiyatir. A pē gha ngōciy: Vanta kwōmaa sōvērī mbē miy tsa Zōghwō Hyala, ntsa tsē mōtsōhi ci birōw birōw nja ghwō. Ma shīdshīd ci na, ka mbōrē nja tsahi bōnba 'war sōvērī ni mbē gōzla. ¹⁹ «Ghwōyēy, e sōnata slōni ghōra ghwōy gwa'a. E sōnay njasa dī ghwōy mbōzli, lē njasa nōwra ghwōy lē nōfē tsa ghwōy gwanay. Ya njasa sō'wā ghwōy kwōma. Ya njasa jahambōvanjwōy ghwōy va mbē ghōradā slōni yay, cōkē' sōnayee. Slōni ghōra ghwōy sōnzōnvay, e sōnay tōrōnjwā ghōnzō na kēn na kwatāna.

²⁰ Ma ya tsōgha nōzō kiy, a nahwōtī kwōma tīfā mbē nōzō tsa ghwōy kala dīmee. Kwal tsa bānavē ghwōy va kaa mali nē mōndī va Zhezabel, kē mōndī slōn tsa nōzō, ta nōzō ghōnzō mbē ghwōy, ka bānanshi kwōma dzōrvō dzōrvō na kaa mbōzliy ghōradā slōni, ta mbē ghōshiy mōni ghwōrghwōr, ka zōmō dāfa mbōriy, ava kwōma dīmee. Maliy gōzōpē kwōmaa sōkē va Hyalaa gee kōy, dzōrvōē slaslanjwōy na. ²¹ Mba'ee zlanay vōghwō, ka na tsa titihwō va kwōma nōzō va jikīr na, a ghōnzō zhōghōtī nōzō tsa nōzō, pōn na, dī zlay mōni ghwōrghwōr tsa nōzō vaw. ²² Ma njana mōnira na tsōgha nēē kiy, avee taa slōvati tē pi, war slōmahē dza naa nza tē gōzliy hōni, ka sa ngōra'wē tōrōnjw. Mbōzli ka na vaa mōni ghwōrghwōr tsa nōzō va li shi gwanashiy, ta sa ngōra'wē dza ghōshi tōrōnjw kwōrakwō. War ghōshi dza naa tsati titihwō va ghwōrghwōr tsa shi va, mba'a ghōshi zlay, dzee zlashi. ²³ Ta bakwamti ndōrazhi nōzō dzee dza gwanashi dīfā. Ta mbē mbōzliy nōwra gwanashiy sōnay, yōn na ntsaa sōnata kwōma tōkō ndē ngōrī, lē na dī na mbē nōfē tsa ci ta gwa'a, kē ghōshi. Ghwōy gwananjwōy, ta nganjwōy zhōmē ghwōy

dzee, kwōtīnj kwōtīnj tsa ghwōy, njasa dza naa nza ge'i ge'i lē kwōma mōnti ndē.

²⁴ Ta na na ghwōy, ghwōy nihwōtī mbōzliy nōw Yesōw mbē mōlmō Tiyatirōy, zlēbavē nōw gōla shi jikīrkir ni va bōnipē mali va ghwōyēw. Ma shi nē mbōzli va va: "Shi *ndē jaka tsa Hyala mbōmbē ni" kē ghōshiy, zlēbavē niva shiy ghwōyēw. Na na ghwōyēy, nahwōtī kwōma dzee gōzanjwōy mōni nōzō tīfā gar dalīnjwōy ghwōyēw. ²⁵ War garē pē ghwōy garōnjwōy tē kwōmēē wōzō wōzō mbē nōfē tsa ghwōy, ka nōw wōzō, pa' fōca vici dzee zhīniy zhōghōvaa zhōkē.

²⁶ Ma mbōzliy dzaa sōvērishi ka miydalahi, ka kōrkamti lē nōw kwōma dēē vay, ta mōntishi dzee ka mezhihē kēn mbōzli gwa'a gwa'a. ²⁷ Dikē tsa ndara Dirē vay, ghōci na sa dzee ta bānavēshi kwōrakwō. Mezhihē ghyanakē ghyanakē ni dza ghōshiy nza. Ta 'yapamti mbōzli dza ghōshiy dza, njasa ka mōndī vaa 'yapē imbē kwakwa. ²⁸ Kee dza dīfay, mba'ee bānavēshi sasōrkwō kwa kōdī pi.

²⁹ Ma ntsa nza slēmō vō ta fa kwōmay, fē tē ghēci ghēn wēzō ta kwōma dī *Safē tsa Hyala dēwdēw tsa gōzanshi kaa mbōzliy nōwra» kē, pē gha kaa ngōshi, kē kaa ngōra.

3

Kwōma gōzō Yesōw kaa mbōzliy nōw mbē mōlmō Sardē

¹ A kē dīfā na: Tsasli kwōma dzee na ta gōzanāa dzōtī zliya, kaa *ndē kwal tsa Hyala tsa ndōghwē mbōliy nōwra mbē mōlmō Sardē. Ma pē gha ngōciy: Vanta kwōmaa sōvērī mbē miy ntsa nza *Safē tsa Hyala tsa mbōrfōnj tsa vō, mba'a sasōrkwōhi mbōrfōnj ni va mbē dōvē ci: «Ghwōyēy, e sōnata slōni ghōra ghwōy gwa'a gwa'a. Nja mbōzliy kwōmavē piy pōzli ghwōy kwa kwōma mbōzli, mbalaa mbōzli bōkwō bōkwō ni nza ghwōy ki.

² Ma pē ghwōy mōntiy, fōrghōnjwōyōm, a ghwōy jihōkōvanjwōy ta bānta bōrci kaa naa tōrōmbōta va bōla vōgha ghwōy. Vantaa ghōnzō kōrnīy mōtīta. Sa nzanay e nata njasa nza slōni ghōra ghwōy. Mōnta na kwaakwa kwa kwōma Hyala yaw. ³ Va tsōgha, wōzōbā zōzōvō ghwōy na, njasa niy favē ghwōy kwōma Hyala kwatāna, lē njasa niy zlēbavē ghwōy. Ma sa ka ghwōy zōzōvōy, nza ghwōy tsati titihwō kwa kwōma Hyala, ka zhōghōtī nōzō tsa ghwōy, mba'a ghwōy zlatā mōni *kwōma jikīr na, ka nōw mōni war njasa niy gha ghwōy vaa favē. Ma kala fōrghē pē ghwōyēy, ta

sækæ dzee, ka dza ghwøy sənata vici dzee vaa sækæ tiw. War wøtəghə, dza ghwøy nara yən tsahwəra, njasa ka ndə ghəli vaa sækæə dzakə ndə.

⁴ Ya tsəgha nžə kiy, a nihwəti mbəzli tifa mbə ghwøy, mbə məlmə Sardə, kala hway kwəbenjer shi ghəshi lə rəfa. Na niva mbəzliy, a ghəshi mənishi gar pan-shi kwəbenjer tezlezl tezlezl ni va, ma nza ghəy dza li shi kwa zəərə kwətiŋ na. ⁵ Ma mbəzliy dzaa səvəriishi ka miy-dalahiy, ta panakənshi kwəbenjer tezlezl tezlezl ni dzam ngəshi. Ka dzee banti tsa shi slən kwa zliya tsaslati məndi slən tsa mbəzliy dzaa kwəməvə piy tsa kəfi ma ya njaabaw. Ma sa dzee nza kwa kwəma Dirə ghəshi lə ka kwal ci gwa'ay, ta gəzanshi dzee dza lə miy tsee: "Mbəzlee na shi ni" pən taa ni.

⁶ Ma ntsa nza sləmə və ta fa kwəmay, fə tə ghəci ghən wəzə ta kwəma di *Safə tsa Hyala dēwdew tsa gəzanshi kaa mbəzliy nəwra» kə, pə gha kaa ngəshi, kə kaa ngəra.

Kwəma gəzə Yesəw kaa mbəzliy nəw mbə məlmə Filadelfi

⁷ A kə difa na: Tsasli kwəma dzee na ta gəzanjaa dzəti zliya, kaa *ndə kwal tsa Hyala tsa ndəghwə mbəzliy nəwra mbə məlmə Lawədishe. A pə gha ngəciy: Vanta kwəmaa səvəri mbə miy tsa ntsa dēwdew tsa katanj tsa. Ntsa nza shi ghwəni ciki mazə *Davitə mbə dəvə ci. Mba'a kə ghwənamti piy, tsahwəti ndə tifa gar kalayəw. Mba'a kə kalay fa na, ndə tifa gar ghwənamtiw. ⁸ «Ghwəyəy, e sənata sləni ghəra ghwəy gwa'a gwa'a. E sənay ka daw bərçi nza ghwəy. Dzəghwa ghwəy ya tsəgha nžəy, war mbə di fəti ghwəy ta məni kwəma gəzanjəyee. Bazhə bazhə gəzəkəvəri ghwəy kwa kwəma mbəzli: "Mbəzli Yesəw nza ghəy" pə ghwəy. Avee ghwənamtəŋwəy miy pi. Ndə tifa mba'a taa mbay kalayəw.

⁹ Ə gəzanjəy ya, ta məni nihwəti shiy dzee kaa nihwəti mbəzli mbə ghwəy, mbəzliy nəw *ndə jaka tsa Hyala va. Mbəzliy ni va ka Zhəwifə nza ghəy, kə ghəshi, ka slasla dzərvə gəm, kala kama ghəshiy ka Zhəwifə. Ta kakəvəshi dzee lə bərçi, nza ghəshi sækə ta tsəfəkəwə kwa kwəma ghəshiy. Ta sənay dza ghəshi, e dŋwəy, kə ghəshi. ¹⁰ Avana, ta sækə dza ngəra'wə tsa tərəŋw tsa dzəkən mbəzli tə hidī gwanashi, ta dzəghə kwəma ndə, ya tsamaba ci. Na na ghwəy, ghwəy shiy

diti fəti va vəya, mba'a ghwəy sə'wahwə kwəma njasa niy gəzanjəy ya vay, ta ndəghwəŋwəy dzee va ngəra'wə tsa va. ¹¹ Ndəl tərē ta zhəghəvaa zhəkəw. Va tsəgha, ə pə ghwəy kəsəvə kwəma favə ghwəy wəzə. Vanta tsahwəti ndə dzaa zləghwəhəwə zhəmə dzee va ta bəŋwəy, ghwəy miydalahi. ¹² Ma ntsaa dzaa səvəriy ka miydalay, ta mənti dzee ka shəl tsa mbə ciki Hyalee. Ka zhəkəvəriy na ghwəla ya pa' hwəmbaw. Kee dzay mba'ee d'ahati slən tsa Hyalee mba'a slən tsa məlmə nžə dikə na ti. Məlmə nžə vay, ghənzə na "Zherəwzalem 'war'war na". Hyala dza naa vələkəghwa sækə mə ghwəmə. Kee dza dībay, mba'ee d'ahati tsee slən tsa 'war'war tsa tə ntsa va.

¹³ Ma ntsa nza sləmə və ta fa kwəmay, fə tə ghəci ghən wəzə ta kwəma dī safə tsa Hyala dēwdew tsa gəzanshi kaa mbəzliy nəwra» kə, pə gha kaa ngəshi, kə kaa ngəra.

Kwəma gəzə Yesəw kaa mbəzliy nəw mbə məlmə Lawədishe

¹⁴ A kə difa na: Tsasli kwəma dzee na ta gəzanjaa dzəti zliya, kaa *ndə kwal tsa Hyala tsa ndəghwə mbəzliy nəwra mbə məlmə Lawədishe. A pə gha kaa ngəciy: Vanta kwəmaa səvəri mbə miy ntsa nə məndi *Amin, kə məndi slən tsa ci. Ntsaa ndəgha fəti karkar naa dzəkən kwəma mənti Hyala, kala dzərvə kwa miy ci ya jəw. Ntsa ngati Hyala shiy gwa'a gwa'a lə dəvə ci. ¹⁵ «Ghwəyəy, e sənata sləni ghəra ghwəy gwa'a gwa'a. Ghwəyəy, jahambəvəŋwəy ghwəy dzəmbə slənee gar nə ya kwəram kwəram nza ghwəy pənəw. Zlata məni nžə ghwəy gar nə ya rəniki nza ghwəy pənəw. Ava tsəgha mənijəwəy ghwəy. Jəw dēe ghwəy tivə nahwəti kwətiŋ mbə, ka məni nee kiw. ¹⁶ Ma njana mənijəwəy ghwəy bətəbətə, kala jihəva maa dzəmbə sləni, kala zlata məni nžəy, ta təfəkəvəriŋwəy dzee səvəri mbə miy tsee.

¹⁷ Ma pə ghwəy kaa na bərəkə ghwəy mbə nefer ghwəyəy: "Ghəy na na ghəy na, gwa'a nza ghəy, a ghəy mənijəy. Ka shiy tərəŋw ni nza ghəy, nihwəti shi tərhashi ghəy tifa" pə ghwəy. Mbalaa sənay ghwəy kiw. Ghwəy na shi barciəkəwə ni, gar zhanci hwər tsa ndə tə ghwəy. Ghwəy na ka ndərma. Dirŋj dirŋjəwəy nza ghwəy, zhini ghwəlelesli ghwəy difa. ¹⁸ Ava va tsəgha dēe gəzanjəwəy kwəma sana nee ki, ghwəy kə gar zləbati. Səəkəm

pavəm tshai mbəzə rinrin ni yəwamti mändi mbə ghwə vəya. Ma ghalaba kiy, ta məninyəwə dza ghwəy ka mbəzli ka shiy tsərtsar ni. Ndim pavəm kwəbənjer tezezl tezezl niy dzəkən ghən tsa ghwəy vəya ba, ta mbə ghwəy banti ha'wə tsa kən ghwəy, va sa nza ghwəy dirin dirinyəwə. Ka ghwəy dza difay, pa' ghwəy pavə ghwə'i mətsevə vəya, ta mbə ghwəy nay pi.¹⁹ Ma yən na neyəkə, nabə kee nabə ni ya mbəzli dəe kwəma shi, zhini ka i shi. Ma pə ghwəy mənti kiy, ə pə ghwəy tsatəra titihwə, mba'a ghwəy zhəghəti nzəy tsa ghwəy, a ghwəy jihəva ta nəw kwamee wəzə wəzə.²⁰ Favəm, avanda məgarə miy dəgha, mbə harinyəwə. Ma ntsaa favə gakee miy dəgha ci, dza na bənyə'i ghwənamtəra dəgha ta mbee dzəkəy, ta dzəkə ghi tsa ci va dzee, ta dzaa nzyənyəy li, ka zəmə shi zəmə ghəy li gwanənyəy jakəjakə.

²¹ Ma mbəzli dzaa səvərishi ka miy-dalahiy, ta banavəshi kwal dzee ta nzyə vəghee kwa gəzli mazə. Njasa nzee va mənzyə tə pətsa kwətin tsa ghəy lə Dirə sana kwa gəzli mazə ci, sa nzee miydala.

²² Ma ntsa nza sləmə va ta fa kwəmay, fə tə ghəci ghən wəzə ta kwəma dī *Safə tsa Hyala dəwdew tsa gazanshi kaa mbəzli nəwra» kə, pə gha kaa ngəshi, kə kaa ngəra.

4

Njasa fə mändi dikəə dzəti Hyala mə ghwəmə

¹ Ma ləy hwəm kwəma gəzara na va, sa nə ya njə'wə, pənəy, kar tə miy dəgha ghwəni ghwəni mə ghwəmə. Ma fee ba na, məli ntsaa niy gəzara kwəma va, niy nza gaka məli ci, war we' gaka viy təlimə mbə gəzara kwəma difa, a kə na: «A Zhan səəmə tikə, e citənyə kwəmaa dzaa zhiniy məniva ləy hwəm shi va» kə. ² War ghwəla na nza'jəw *Safə tsa Hyala səəkəy dzəkənee tsəgha. Nighee na, gəzli nzyə mazə kwa mə ghwəmə tifa, mba'a tsahwəti ndə kwa mənzyə. ³ Ma pətsa mbə kwəma ci na, war ka mbərə kyasə, nja shi ghaslə. Shi har məndiy «Zhasəpə, lə Sardəwan». Ma gəzli nza na va kwa na, dəzlətsəbə ghənzə va bərinj. Bərinj tsa va na, tərənyə ghəci təbə kwərakwə, ka mbərə njasa ka shi ghaslə vaa nza. ⁴ Dzəghwa dəzlətsəbə nihwəti gəzli gəzli mezhizhə bakə mətsekə fadəti tsəbay nava gəzli mazə difa. Dərasə dərasə

dərasə pəhəpəhir zhər bakə mətsekə fadəti mənzyə kwa shi. Lə kwəbənjer tezezl tezezl ni kən ghən shi. War pəerə pəerə ghaa nay ghən tsa shi gwanashi lə shi pəerə ghən mazə məntim tə tshai mbəzə. ⁵ Ma ge'i dzəghwa tə pətsa nza gəzli mazə va ti, tə jipəjipə tsa va na, war ə piy wampidī ka ndəmdəmə, ka dərazli. Mbərəfən gərkəwahi tifa kwa kwəma nzyə, lə ghwə kwa shi, ngam ngam ngam. Gərkəwahi mbərəfən ni vay, ghəshi na safə tsa Hyala va mbərəfən tsa mbə nzyə kwa kwəma nzyə. ⁶ Mba'a shiy tifa kwa kwəma gəzli nzyə va, rinrin, nja nighə mətī, bənyə ghəshi ndəba kwəfa dikə na, pə gha.

Zhini ba na, mba'a nihwəti shiy piy tifa fadə, tə jipə shi gəzli nza mazə va kwa, dzar vəgha bəla nzyə fadanata ghəshi. Ma shi va na, war mətəshi ghaa nighəma vəgha shi gwa'a gwa'a, dzəghwa kwa hwəm tsa shi lə kwa kwəma shi. ⁷ Ma pa shi va ndəə nighə shiy, tsa kwa tanja va na, nja pa zhəl. Kwa baka na, nja pa məcar. Kwa mahkana na, nja pa ndə ngəri ghəci mbə kwəma ci. Ma kwa fadə na, nja pa zəlīkə ghənzə mbə zli tə ghwəmə. ⁸ Ya tsamaba ci mbə shi va gwanashi na, war lə bəkəbəkə kwən kwən kwən və. Paf paf paf ghaa nashi ma bəkəbəkəhi va, va mətəshi, mbəba mbəba lə pərikə pərikəshi gwa'a. Ma ghəshi, ya hwəmfa ki na, war mbə ha cəm havəghwə lə həvir gwa'a, kala dəkəva tifa, a kə ghəshiy ni na:

«Gha na Ndə sləkəpə, gha sa dəwdewdew tsa,

gha na Hyalaa gwəramti tə bərēci.
Gha na Hyala ghala hidī ghwəla ta ghava,
gha sa tə ghwəmə sana,
zhini gha saa taa səəkə ba» kə ghəshi.

⁹ Ava war tsəgha nzyəshi shi fadə ni va, mbə ha cəm ta fal Hyala mənzyə va kwa gəzli mazə nzyə, sa tə ghwəmə va ya pa' hwəmfa. Ma cəm tsa ha ghəshi vay, ta fə bama, ka fə dikəə dzəti, mba'a ta mananta 'wəsa, ha ghəshi. ¹⁰ Ghala pətsa ka shi fadə ni vaa nza mbə ha cəm tsa va tsəgha kiy, ma pəhəpəhir zhər bakə mətsekə fadəti ni va na, tsəfəkwə tsəfəkwə ghaa nashi ma, kwa kwəma ntsaa nzyəy va kwa gəzli mazə ci, ka fal, ghəci saa piy va pa' hwəmfa. Mba'a ghəshi palamti mēgapi pəerə ghən shiy pəlyəyshi kwa kwəma ci. A kə ghəshi na:

¹¹ «A Ntsaa sləkənyəy, a Hyala ghəy,

3:19 3:19 Fir 3:11-12; Ebr 12:5-6 3:20 3:20 Mt 8:11; Zhnj 14:23 3:21 3:21 1:6; Mt 22:44; Ebr 8:1 4:2 4:2-3 5:7; Cem 11:4; 103:19 4:3 4:3 Ezhek 1:26-28 4:4 4:4 pəhəpəhir zhər: 5:5, 8, 10; 7:11, 13; 11:16; 14:3; 19:4; Ezay 24:23; tezezl tezezl: 6:11 4:5 4:5 8:5; 11:19; 16:18; 17:9; Səvəri 9:24; 19:16; Ezhek 1:13-14 4:6 4:6 15:2; Ezhek 1:22; shiy piy fadə: 5:6, 8, 11; 6:1; 7:11; 14:3; 15:7; 19:4; Ezhek 1:5-12; 10:14 4:8 4:8 1:17; 11:17; Ezay 6:2-3; Ezhek 1:18; 10:12 4:11 4:11 Ghava 1:1, 31; ShiZhnj 5:9, 12; 11:15, 17; 12:10; 15:3-4; 19:6

gha na saa mənijaa ndə bərçi kən shiy gwanashi.

Mək nza gha ta fə shəndəkə mbəzli dzəti gha,

ka ha'wə tə gha.

Sa nzanay, gha ngati na shiy ya nimaba.

Lə dī gha ngatishi gha.

Gha zləbavə na nza ghəshi tifa» kə ghəshi.

5

Kwəmaa dzəkən zliya nahayəm, mba'a zəghwə təmbəkə tsa Hyala

¹ Zhini, sa nə ya njə'wə pən na, mba'ee nata zliya pəərə pəərə ta dəvə kwa bəzəmə ntsa kwa gəzli mazə va. Ma zliya va na, tsasli tsasli ghənzə mbəba mbəba lə pərikə pərikə gwa'a. Mba'a mənđi nahay lə dimə. Dzəghwa mba'am tetekwati dimə mbərfənj tiy, nahay. ² Nighee na, tsahwəti *ndə kwal tsa Hyala tsa dikə tsa kafəy, ka zlapə ghəci zlanzlan, a kə na: «Wa ntsaa taa mənij gar balamti dimə tə zliya naa ghwənamti kia?» kə. ³ Ma ki na, ndə tifa ya kwətiŋ, ya məba mə ghwəmə, ya tikə tə hidī, ya mbə mbəzli bəkwəshi, gar balamti dimə va, ka ghwənamti zliya vaa nighəti pətsa mbəba kiw. ⁴ Ma sa nay mee ndə kala tifa ya kwətiŋ, ta ghwənamti zliya va na, tapə yən dzəmbəra mbə wahə.

⁵ Dza ma kə tsahwəti ndə kwətiŋ ngəra mbə pəhepəhir zhər bakə mətsəkə fadəti ni va na: «A Zhanj, tawa wahə gha tay? Nighətima, a ndə tifa. Slən tsa ciy: "Zhəl tsa mbə takə tsa ka Zhəwda, Jijiy mazə *Davitə". War ghəci na saa mənij miydala, gar balamti dimə mbərfənj na va tə zliya, ka ghwənamti, ta nighə pətsa mbəba» kə.

⁶ Ma zhinee nighə ki na, zəghwə təmbəkə tifa məgarə kwa jipə gəzli mazə. Tə jipəjipə pəhepəhir zhər va, lə shi fadə ni va piy. War ma ndə nighə zəghwə təmbəkə tsa va na, war njasa niy səəkəm pəəsləhwə. Mbərfənj təlimim, mbərfənj mətəshi və. Ma shi mbərfənj ni vay, ghəshi na safə tsa Hyala mbərfənj tsa ghwənay naa dzəti hidī, ya pa' kwəmaba. ⁷ Dza zəghwə təmbəkə tsa va mba'a madiy, mba'a dzaa bəvə zliya va ta dəvə kwa bəzəmə ntsaa nzyəy va kwa gəzli mazə ki. ⁸ Ma sa bəvə zəghwə təmbəkə tsa va zliya va na, dzəghwa shi fadə ni va piy, ghəshi lə pəhepəhir zhər bakə mətsəkə fadəti ni va mba'a ghəshi tsətsəfəkwəshi kwa kwəma ci. Lə gəzəpəlihi ta dəvə

shi. Mba'a həlepipi mənđim tə tsahi mbəzə gyadə gyadə hililijə zən nja 'wərdi ti shi. Hililijə zən va nja 'wərdi nay, ghənzə na cə'wə cə'wə mbəzli Hyala. ⁹ Dza ghəshi ka ha cəm tsa 'war'war tsa, a kə ghəshi na:

«Gha na saa mənijə gar bə zliya na ta balamti dimə ti va,

ka ghwənamti.

Sa nzanay, a mənđi pəəslitəŋa, mba'a gha mbaranakə mbəzli kaa Hyala lə miymiy gha va shikəshi.

Ya mbə takə ka wa na ghəshi, ya kwəma ka waa gəzə ghəshi, ya mbə hwəlfə ka wa na ghəshi, ya səəkə tə hidī ka wa səəkə ghəshiy, cəke' mbaranakəshi gha.

¹⁰ Dza gha mba'a gha zhəghətishi ka ni gha mbəzli sləwa gha.

Dzəghwa mbər gha mbəərtishi

ka hwəlfə mbəzli ka mazə,

*ka ta Hyalaa ghəra sləni kaa Hyala ghwəmmə,

mba'a ta mənij mazə taa nzaa dzəkən mbəzli tə hidī» kə ghəshi.

¹¹ Zhinee nighə bə na, ka kwal Hyala mbə gaka tifa. Dənj tsa shi na, mba'a mənđi gar bələkwə bələkwə bələkwə dənj kala gar mbay ndəə mbəramtishi, dəzlətsəbə ghəshi tsəbay gəzli mazə tsa va, ghəshi lə shi fadə ni va piy, mba'a pəhepəhir zhər bakə mətsəkə fadəti ni va.

¹² Ka ha cəm ghəshi zlanzlan, a kə ghəshi na:

«A zəghwə təmbəkə tsa niy pəəsliti mənđi tsa,

gha na saa mənijaa ndə bərçi, kən shiy gwanashi.

A gha mənijə gar nzaa ndə sənata kwəma,

gar nzaa ndə shiy, lə gar nzaa ndə bərçi.

Gar ha'wə ndə ya tsamaba ci tə gha,

ka fə dikə dzəti gha, ka falja» kə ghəshi.

¹³ Ma zhinee fa bə na, shi ngati Hyala mə ghwəmə, lə ni kwəkə tə hidī, lə ni kwaba kwa hidī, lə ni mbə yam, gwanashi mbə ha cəm, a kə ghəshi na:

«Fal ntsa mənzyə va kwa gəzli mazə ci,

ghəshi lə ntsa nja zəghwə təmbəkə tsa va ghwəmmə.

Ha'wə ghwəmmə ti shi.

Ghəshi na mbəzli nza bərçi və shi.

Fə shəndəkə ghwəmmə dzəti shi,

ya pa' hwəmba» kə ghəshi.

¹⁴ Dzəghwa shi fadə ni va piy: «Amin» kə ghəshi zləbati. Ma pəhepəhir

5:1 5:1 10:2; Ezay 29:11; Ezhek 2:9-10; Dani 12:4, 9 5:5 5:5 4:4; Ghava 49:9; Mt 1:1; Rm 1:3-4; Ebr 7:14 5:6 5:64-6:7; WahəZher: 5:9, 12; 6: 7:17; 12:11; 13:8; Ezay 53:7; Zher 11:19; Zhj 1:29; 1Pi 1:19; safə tsa Hyala mbərfənj: 4:5; Zak 3:9 5:7 5:7 4:2, 9; 5:1, 13; 6:16; 7:10, 15; 19:4; 20:11; 21:5; 1Mezh 22:19; Ezay 6:1; Ezhek 1:26-28; 10:1 5:8 5:8 8:3-4; Cem 141:2; gəzəpəli: 15:2 5:9 5:9 4:11; 5:6; 7:9; 14:3; Cem 96:1 5:10 5:10 1:6 5:11 5:11 ndə kwal tsa Hyala: Zhəwbə 1:6; Dani 7:10; Ebr 12:22 5:12 5:12 4:11 5:13 5:13 Cem 150:6; Flp 2:10

bakə mətsəkə fadəti ni va ghalaba na, mətsəfəkəwə gwanashi kwa kwəma ntsa mənəzəy va kwa gəzli mazə ci, ghəshi lə zəghwə təmbəkə tsa va, ka falshi.

6

Kwəma zəghwə təmbəkə tsa bali dimə tə zliya pəərətə məndi va

¹ Zhini, ma sa nə ya njəwə pən na, zəghwə təmbəkə tsa va mađiy ta ghwəni zliyaa bəvə na va. Dzəghwa na, bal balamti kwa taŋa nahə mbə dimə mbərfəŋ na va niy nahati məndi. Mba'e'ə favə tsahwəti sə kwətij mbə shi fadə ni va piy ndəməndəməy, ndəba dərəzli van ə pə gha: «Ca səəkə» kə. ² Ma nighee na, gədəw tsa tezlezl tsa səvəriy tifa, lə ndə mə dallə, mba'a rigi mbə dəvə ci. Dza mba'a məndi panambə daghwəba miydala mbə ghen ci. Dza na ka tərə kwəshəl ghəci, ta zha ta mənə miydala difa.

³ Zhini zəghwə təmbəkə tsa va mba'a balamti kwa baka dimə nahati məndi va. Fee kwa baka sə ta shi fadə ni va piy ba na: «Ca səəkə» kə. ⁴ Mba'a tsahwəti gədəw ghəməy səvəriy, lə ndə mə dallə. Mba'a məndi banavə kafa'i tsa dikə tsa. Dza mba'a məndi banavə bərci ta hərəmə mbəzli tə hidfi gwanashi, ta mbəz ghəshi kwa jipə shi. Ka bəkwə ghen tsa shi, kala zərkə tifa.

⁵ Zhini zəghwə təmbəkə tsa va mba'a balamti kwa mahkana dimə nahati məndi va. Fee kwa mahkana sə ta shi fadə ni va piy ba na: «Ca səəkə» kə. Mba'a gədəw tsa ngərjəkəjəkə tsa səvəriy, lə ndə mə. Nighee na, ntsa mə va lə tasaw bərkə shiy ta dəvə ci. ⁶ Ma fee na, məliy gaka, war nja məli ndə ngəri səəkə mbə shi fadə ni va piy. Ma kə na: «A pə gha dzaa məniy, ma gəna ka ndə kwəməvə tə sləni vəghwə tsa ci kwətijəy, gar pavə ha tasaw kwətijəy. Ma cikizl kə na, gar ta er kwətij səfa. Ma na kar in ghəshi lə tay nashiy, əntaa niva taa nza caslakə mə» kə.

⁷ Zhini zəghwə təmbəkə tsa va mba'a balamti kwa fadə dimə nahati məndi va. Fee kwa fadə sə ta shi fadə ni va piy ba na: «Ca səəkə» kə. ⁸ Nighee na, gədəw tsa kwərtəhə tsa səvəriy dalle ndə mə. Məti, kə məndi kaa slən tsa ntsa va, mba'a pətsa ka mbərekətiy nza ti kwasəbə. Mba'a məndi banavəshi bərciy dzəkən nahwəti bəla hidfi kwətij, sa təhəvərişim fadə mbə. Nza ghəshi bakwamti mbəzli tə nava

bəla hidfi gwa'a lə kafa'i, mba'a lə ma, lə zəghwə ghəngən ghəngən, mba'a lə shəkəwədəshi.

⁹ Zhini zəghwə təmbəkə tsa va mba'a balamti kwa cafa dimə nahati məndi va. Njəwə pən na, piy tsa mbəzliy niy bakwamti məndi tə mbərkə kwəma Hyala lə tə mbərkə sa niy gəzə ghəshi kwəma va kaa nihwəti mbəzli kala hazləni ma. Piy tsa shi va na, ta pətsa ka məndiy fə shiy ti ta ta shi kaa Hyala ghəci. ¹⁰ Ka zlapə kwəma ghəshi zlanzlan, a kə ghəshi na: «A ntsa ghəy dikə tsa, gha na ntsa dəwdəw tsa, gha na ndə slə ngwəvə tsa katanj tsa. Va tsəgha dəw ghəy, nigəh, ndatsəma nza ghəy tikə kia? Hwəm bərkə gha basə ngwəvə dzəkən mbəzli tə hidfi, a ghəshi kəsl kərhiy dzəghwa ghəy, sa bakwamətəy ghəshi kia?» kə ghəshi. ¹¹ Dzəghwa məndi kaa ya tsamaba ndə mbə shi ki, mba'am banavə kwəbanj tsa tezlezl tsa. Ma kə məndi zləbanshi na: «Kadiwəm di, ndəghətim jəw. Daŋ na nihwəti ngwarməhiŋwəy dza məndiy zhiniy bəkwə tə mbərkə sa ghara ghəshi sləni ta Hyala njasa nza ghwəy va kwərakwə» kə məndi.

¹² Zhini zəghwə təmbəkə tsa va mba'a balamti kwa kwanə dimə nahati məndi va difa. Dzəghwa mba'a hidfi mənəkəfishi gwanashi, lə bərci tərəŋw tərəŋw. Njəwə pə gha kaa vici na, ndəba ləkwəsa ngəri na pə gha ngəri tsa nza, sa ləvəta na. Tir na, ndəba miymiy pə gha ghəm tsa ci. ¹³ Ma sasərkwəhi tə ghwəmə na, war ka kwətəkəwətiy səkwaa dzəti hidfi, njasa ka ya daskwaa təhəta ma vaa shikə səkwa mə daskwa, safəwə viy lə bərci. ¹⁴ Gwəravə ghwəmə tsəgha, bətə zata, njasa ka ndə vaa paramti kəshidfi. Dzəghwa məndi kaa dəlegwigwi ghəshi lə hidfi dzar tə jipə yam gwa'a, mba'a məndi bantishi tə pətsaa niy nza ghəshi. ¹⁵ Dzəghwa mbəzli gwanashi, mba'a ghəshi mbəmbəshi. Mbəzli nja mezhihə tə hidfi, lə mbəzli dikə dikə ni sləkəpə, lə ka sawji dikə dikə ni, lə mbəzli ka ghi tərəŋw tərəŋw ni, lə ni nza bərci və shi mbəzli tərəŋw, lə mevivi mbəzli, lə ni yaya ni gwa'a, mbəmbəshi dzar mbə ləgwəhi dəlagwa, lə dzar ta hərəzli. ¹⁶ A kə ghəshi na: «A dəlegwigwi ghwəy lə hərəzli ni, ngazlavam dzəkən ghəy, a ghwəy mbələyŋəy di. Nəghətəa mətsə ntsa mənəzəy va kwa gəzli mazə nanəy, lə vantaa zəghwə təmbəkə tsa bəti nəfə va dzaa nanəy. ¹⁷ Sa nzanay, a vəghwə tsa

6:2 6:2-8 19:11, 14; Zak 1:8; 6:1-7 6:8 6:8 Zher 14:12; Ezhek 14:21; 'Wəzh 13:14 6:9 6:9 1:2, 9; 12:11, 17; 19:10; 20:4; 1Zhŋ 1:1-2 6:10 6:10 18:24; Cem 13:2-3; Nəw 32:43; Lk 18:7 6:11 6:11kwəbanj tsa tezlezl tsa: 3:5, 18; 4:4; 7:9, 13; 19:8, 14; Ezay 61:10 6:12 6:12-13 8:5, 12; 11:13, 19; 16:18; Zhaw 2:10; Mt 24:29 6:14 6:14 16:20; 20:11; Ezay 34:4; Ebr 1:11-12 6:15 6:15 Ezay 2:10, 19, 21; 24:21 6:16 6:16 5:7; 'Wəzh 10:8; Lk 23:30 6:17 6:17 Zhəw 2:11; Nahwəm 1:6; Səf 1:14-18; Mala 3:2

gar ci sati nêfê tsa shi ti mênây, ta mênî ngwêwê dzêkên mbêzli. Va tsêgha na kiy, ndê tîba lê bôrci ghwêla mba'a dzaa zhiniy mbay garê kwa kwêma shiw» kê ghêshi.

7

Mbêzli 144'000 (bêlêkwê bêlêkwê mênj bêlêkwê, mba'a fadê mêtêkê fadêti ghên kên) fati Hyala lamba nê ti shi, mbê mbêzli ka *Izêrayel

¹ Ma løy hwêm nava kwêma ki, nighee na, ka kwal Hyala fadê, garê garê dza kwa bêla slêrêpêpi hidî fadânashi. Ma ghala pêtêsa garêshi ghêshi va na, mba'a ghêshi damêti safê tsa fadê tsa va, vantaag hêci viy, va dzêti hidî, va dzêy tê kwêfa, va va kwêfêghê fêhi. ² Ma nighee ßa na, tsahwêti *ndê kwal tsa Hyala sêêkêy kwa ghwêwê, dêmakê lamba Hyala kwa bêpê piy ta dêvê ci. Dza na ka zlapanshi kwêma kaa nihwêti ni fadê ni va ka kwal Hyala, shi ßanavêshi Hyala va bôrci, ta ladamti shi tê hidî, lê ni mbê yam gwa'a. ³ Ma kê kaa ngêshi na: «A mbêzli ni, kadiwêwê di, ka lidî shi tê hidî, va ni mbê yam, va fêhi ghwêy di ma. Ndêghêtim, a ghwêwêwê faghwa lamba Hyala kwa dêghanj kwêma mbêzliy ghêranta slêni kaa Hyala ghwêwêwê» kê. ⁴ Dzêghwa mba'a mândi gêzara njasa nza ßan tsa mbêzli dza mândi va ta fê lamba Hyalaa dzêghwa dêghanj kwêma shi gwanashi. Ma na ßan tsa shiy: Mbêzli bêlêkwê bêlêkwê mênj bêlêkwê, mba'a fadê mêtêkê fadêti ghên kên, (144'000). Mbêzli mbê takêhi mênj lê bakê ni va mbê hwêlfê ka Izêrayel na ghêshi gwanashi. ⁵⁻⁸ Mba'a mândi dzaa fati lamba Hyala tê mbêzli têravêwê mbê takêhi mênj lê bakê ni va. Ya mbê tsama takê na, mbêzli diwêy mênj, mênj lê bakê shi fanatishi mândi lamba. Vanay slên tsa takêhi va: Takê tsa Zhêwda, mba'a sa Rêwben, mba'a sa Gadê, mba'a sa Aser, mba'a sa Nefêtali, mba'a sa Manase, mba'a sa Shimêyanjw, mba'a sa Levi, mba'a sa Isakar, mba'a sa Zabalanjw, mba'a sa *Zhezhefê, mba'a sa *Benzhamênj. Tsêghaa takêhi fati mândi va lamba ti shi. Ya mbê tsamaßa takêy, mbêzli diwêy mênj, mênj lê bakê na shi fanatishi mândi lamba va.

Vêrêm tsaá ßasêy sêêkê mbê hwêlfê mbêzli tê hidî gwanashi

⁹ Ma løy hwêm, sa nê ya njêwêwê pên ßifa ki na, kar mêtêe tê vêrêm ndê ngêri tsaá sêêkê ya kwêmaßa na tê hidî, ya

kwêma ka waa gêzê na, ya hwêwêwê ka waba na, ya hwêlfê ka waba na. Kala gar mbay ndêwê bêlati ßanj tsa shi. Gar gar gar ghêshi gagarêshi kwa kwêma gêzli mazê va, lê kwa kwêma ntsa nja zêghwê têmbêkê tsa va. War lê kwêbênjêr tēzlezl tēzlezl ni ghaa nashi ma kên ghên shi. Mba'a kêslifi slêrpê ta dividivi shi. ¹⁰ Dza ghêshi ka gêzê kwêma zlanjlanj, ma kê ghêshi na: «Ghwêwêwê, war Hyala ghwêwêwê va mênzêy kwa gêzli mazê nêwê, ghêshi lê ntsa nja zêghwê têmbêkê tsa va na ni ghwêwêwê mbêzliy mbêlêtêwêwê na na ghwêwêwê» kê ghêshi. ¹¹ Ma ka kwal Hyala gwanashi na, war gar gar gar ghêshi garêshi, dzêlêtsêbê ghêshi tsêbay gêzli mazê, lê shi pêhêpêhir zhêr bakê mêtêkê fadêti ni va, mba'a sa shi fadê ni va piy gwa'a. Dzêghwa, tsêfêkwê tsêfêkwê ghêshi tsêtsêfêkwêshi, nzêywj, nzêywj, nzêywj kwêma shi mbê hidî, kwa kwêma Hyala, Ka fal ghêshi, ¹² ma kê ghêshi na:

«*Amin, tsêgha na katanj, Hyala ghwêwêwê,
ghênzê na Hyala kwa fal mândi pa' kwa ndimndim,
ghênzê na Hyala shêndêkê na,
kwa sênata kwêma, lê bôrci vê têrêywj.
Mananta 'wêsa ghwêwêwê, ka ha'wê ti.
War ghênzê na Hyalaa mênî mazê pa' kwa ndimndim.
Amin» kê ghêshi.

¹³ Ma kê tsahwêti ndê kwêtînj mbê pêhêpêhir zhêr bakê mêtêkê fadêti ni va ngêra na: «A zêghwêe, mbêzli njaa ni na ni nza kwêbênjêr pay pay ni ni kên shi mbê mbêzli ni baya? Sênay gha nda kwêma sêêkê ghêshi na?» kê. ¹⁴ Ma pên ngêci na: «A Ndê slêkêra, a kwêma sênatêe mbê kwêma va, kala war gha na saa dzaa sênay kia» pên. Ma kê ngêra na: «Ma mbêzli nashi gha niy, ghêshi na mbêzliy garêshi lê bôrci kwa kwal Hyala mbê ngêra'wê tsa têrêywj tsa sêêkê kên shi ta kwêma Hyala. Kwêbênjêr kên shi va tēzlezl tēzlezl ni nashi ghay, ê yabantishi ghêshi mbê miyimiy zêghwê têmbêkê tsa Hyala va shikêshi. ¹⁵ Va tsêgha nza ghêshi gar gar kwa kwêma gêzli Mazê Hyala, ya hwêmba nêwê. War ka ghêra slêni ngêta mbê ciki tsa nêwê, havêghwê lê hêvir gwa'a. War mbê ndêghwê shi ntsa mênzêy va kwa gêzli mazê ki. ¹⁶ Ma ghêshi nashi kiy, ya ma, ya ndir na, ka zhini naa ghêranshi ghwêlaw. Ya viciy, ka dza naa mbêwê ta ndindishi ghwêlaw. Nihwêti shiy tîba dzaa

ndindishi, ka sanshi ngøra'wø ghwølaw. ¹⁷ Sa nzana, ma ntsa nja zøghwø tømbeke tsa va kwa jipøjipø gøzli mazøy, ghøci dza naa ndøghwøshi. Ta pømøghøshi dza naa dzømøy yamøø bøpø piy. Ka Hyala dza na, mba'a sadamti wahø kwa møtsø shi» kø.

8

Zøghwø tømbeke mbø bali kwa mbørfanjanahø dimø

¹ Zhini zøghwø tømbeke tsa va mba'a balamti kwa mbørfanja dimø nahati møndi va ti. War sa nø na bal kø na, dzøghwa pøtsa tø ghwømø tsøgha, dekødekødekø nzøyøy. Gar minti mahkan møtsøkø, kala favø gaka nihwøti shiy ndø ya jøw nzø.

² Ma nighee na, ka kwal Hyala garøshi mbørføjn kwa kwøma nzø, mba'a møndi ta tahanavøshi tølimum kwøtinj kwøtinj ngøshi.

³ Dzøghwa tsahwøti *ndø kwal tsa Hyala mba'a søkø garøy vøgha pøtsa ngati møndi tø tsahi mbøzø, ta ndanta shiy ti kaa Hyala. Mba'a halapø møntim tø tsahi mbøzø ta ndanta hililinjø zøn nja 'wørdi kwa kaa Hyala vø ta døvø ci. Dzøghwam ðanj møndi tanaghwa hililinjø dza na va ta ndanta kaa Hyala, a ghøci ndanta tø pøtsa ka møndiy ndanta shiy kaa Hyala, kwa kwøma gøzli mazø nzø va, dzavødø lø cø'wø cø'wø mbøzli Hyala gwanashi. ⁴ Sa madi inøghwø tsa hililinjø va jakø lø cø'wø cø'wø mbøzli Hyala va gwa'a ta døvø ndø kwal tsa Hyala tsa møgarø va kwa kwøma Hyala ki na, ka dzømø. ⁵ Dza ndø kwal tsa Hyala tsa va, mba'a bøvø høløpøø niy nza hililinjø va kwa, gyadø ghøci hønzøvø ghwø kwa, kwa pøtsa ndanta na va shiy ti kaa Hyala. Sa hønzøvø na na, dza na føyik, ndøghakøghwaa dzøti hidfi. War sa ndøghakøghwa na na, ghavø shiy tsøgha ka dørazli, ka ndømndømø, ka wampidi. Mba'a hidfi gørgøøshi.

Njasa viy ka kwal Hyala tølimum

⁶ Ghaløfa kiy, mba'a ka kwal Hyala mbørføjn ni va, niy ðanavøshi møndi tølimum mbørføjn ngøshi ta viyshi gwømantøvashi gwa'a ta viy shi ki.

⁷ Dzøghwa kwa tanja *ndø kwal tsa Hyala tsa viy tølimum, mba'a viyata na ci tølimum. Ma sa viyata na na, dza kar kwacakasla lø ghwø, mba'a miymiy, dzavødø ghøshi shøkøkøghwavashi søkø mø ghwømøø dzøti hidfi. Ma sa tøhøvørim hidfi mahkan mbøy, dzøghwa nahwøti bøla kwøtinj, børkidø ghønzø ndita. Sa tøhøvøri

møndi føhi mahkan mbø difa na, mba'a nahwøti bøla shi kwøtinj ndita. Gwa'a gwa'a gwøzøn tsa nefekø tsa ndantøvay.

⁸ Dza kwa baka ndø kwal tsa Hyala tsa viy tølimum, mba'a viyata na ci tølimum kwørakwø. Ma sa viyata na na, dzøghwa møndi kaa nihwøti shiy, ndøfa døløghwa dikø na, pø gha ngøshi, war ka tsø ghwø søvøri mbø shi, føyik møndi ndøghakøghwashiy dzøti kwøfa dikø na. Ma sa tøhøvørim høl tsa dikø tsa mahkan mbø na, dzøghwa nahwøti bøla shi kwøtinj mba'a zhøghøta ka miymiy. ⁹ Dzøghwa shiy piy mbø yam ge'i ge'i lø bøløa zhøghøta va ka miymiy, cøkø' ghøshi bøkøwøshi kwørakwø. Tsøgha kwambøwaler lidfishi, ge'i ge'i lø bøla va kwørakwø fa.

¹⁰ Dza kwa mahkana ndø kwal tsa Hyala tsa viy tølimum, mba'a viyata na ci tølimum kwørakwø. Ma sa viyata na na, 'wakøvø sasørkwø dikø na, war ka tsø, baram baram baram ndøfa ghwø tø shihwø pø gha, mba'a tøkøkøvøta søkø mø ghwømøø dzøti kwa mahkana bøla yam kwa hølødefemer lø møtsøhi yam gwa'a. ¹¹ Sløn tsa sasørkwø vay, «shi 'yaghwakø ni». Dzøghwa kwa mahkana bøla yam va sa tøhøvøri møndi mahkan mbø, 'yaghwakø ghwakø ghwakø, ghøshi mønishi. Mba'a mbøzli bøkøwøshi tøønjw war sa sahwø ghøshi yam va, sa nza ghwø'iy bøkøwø mbøzli mbø shi.

¹² Dza kwa fadø ndø kwal tsa Hyala tsa viy tølimum mba'a viyata na ci tølimum kwørakwø. Ma sa viyata na na, dza nahwøti bøla kwøtinj mbø bøla vici mahkan, sa tøhøvørim, mba'a shirkwøta. Tsøgha nahwøti bøla tir kwøtinj sa tøhøvørim mahkan mbø shirkwøta difa, zhini tsøgha nahwøti bøla sasørkwøhi kwøtinj sa tøhøvøri møndi mahkan mbø difa. War kwøslø ghaa nata ma kwa mahkana bøla va shi va gwanashi. Ka mbøwø nahwøti bøla vici kwøtinj havøghwøw. Ka mbøwø na kar tir lø sasørkwøhi høvir kwørakwøw. Tsøgha.

¹³ Dzøghwa sa nø ya njø'wø pøn na, kar tø zølikø, dzøy tø ghwømø, møba kørakø. Fee na, ghønzø mbø wa zlanzlan, a kø na: «Waa ngøra'wø, waa ngøra'wø! Avana y sanay mahkan tørmøbø nihwøti ka kwal Hyala, ta viy na shi tølimum. Ya wa ndø sa ka na viyata na ciy, ta søkø dza ngøra'wøø dzøkøn mbøzli tø hidfi tøønjw» kø.

9

¹ Dza kwa cafa ndø kwal tsa Hyala tsa viy tølímø, mba'a viyata na ci tølímø kwørakwø. Ma nighee na, sasørkwø tørøkøvata sækø mø ghwømø dzøti hidí. Dza mba'a møndi ðanavø shiy ghwøni miy k'wø tsa tødøm tsa va tørønjw tsa ta dövø nzø. ² Dza sasørkwø va, ðønj ghwønami k'wø tsa tødøm tsa va ki. Ma sa ghwønami na na, ghavø inøghwø tsøgha, takwøm kwøm kwøm sømøy kwaða. Ndøða inøghwø tsa ndi vø'i, pø gha. Dzøghwa na, nza'jow, dømbo'wamti vici lø pøtsa dzar tø ghwømø ta gwa'a. Dzøghwa zhømbølbøl pi mønny. ³ Dzøghwa jør vødøm tsahwøy sømø kwa k'wø tsa va, søvøri mbø inøghwø tsa va. Mba'a dzaa pøslambøvay mbø mbøzli tø hidí. Mba'am ðanaghø børci ta ndindi mbøzli nja yiti. ⁴ Ma kø møndi kaa jør tsa va na: «A jør, mbala, ma sa ka gha tsøhønjay, øntaa gha taa kwøføghø nihwøti shi gømsi ni nja gwøzøn, ya fø, ya nimaba køslifi shiy ma. War ndø ngøri, mbøzli kama lamba Hyala kwa døghan kwøma shi nahø nahø gwa'a tsøgha, pø gha dzaa sanshi ngøra'wø» kø møndi kaa ngøci. ⁵ Nanzø kiy, ðanavø kwal møndi kaa jør tsa va ta bakwamti mbøzli ghøciw. War ta sanshi ngøra'wø kaa mbøzli, ge'i ge'i gar tir cifø ðanavø møndi kwal gwa'a tsøgha. War njasa ka yiti vaa zhanci kaa ndø ghønzø nditi ndøy, war tsøgha na zhipø tsa shigø ci va ghøci nditi ndø.

⁶ Ghala tir tsa cifø tsa vay, ta dövø møti dza mbøzli tø hidíy dza. Ka dza møtiy ðøshi kiw. Tørønjw ghøshi taa maw møti na, ka hwøta møti taa nza vø shi. ⁷ Ma pa jør tsa va ndøø nihøy, war ndøða gødewesli pahamti møndi ta dza ta mbøz, pø gha. Mba'a shiy mbø ghøn shi nja daghwøba tsa møntim tø tsahi mbøzø. Ma pøtsa mbø kwøma shi ndøø nihø na, war nja pøtsa mbø kwøma ndø ngøri. ⁸ Ndøða shiti mbø ghøn mi'i pø gha kaa shiti shi biti biti tsa shi. Ma sli'i shi na, war nja sli'i zhøl. ⁹ Dzøghwa møndi kaa pøtsa sati kwa hati shi mba'am pahamti lø shiy, nja røbøci tsa tsati møndi tø tsahi. Ma ndøø fa gaka bøkøbøkøhi ci na, war njasa ka gaka møwtiti gødewesli vaa nza mbø mbahø shiy, ghøshi mbø diva ta mbøz. ¹⁰ Jør tsa vay, lø shigø na ti kikw kikw kikw, njasa ka shigø yiti vaa nza. Lø shigø shi va dza ghøshiy ndindi mbøzli, ta sanshi ngøra'wø mbø tir cifø. ¹¹ Ma mazø tsa sløwashiy, ghøci na ndø kwal tsa k'wø tsa tødøm

tsa va, tørønjw tsa. Sløn tsa mazø tsa va lø kwøma ka Ebøry: «Abadønjw». Lø kwøma ka *Gørekø na: «Apøliøryw». Ma ði sløn tsa va gøzøy: «Ndø zapø na» ði na gøzø.

¹² Ava gwa'a kørøy kwa taja ngøra'wø naci ki. Ghwøla na tsahwøti ngøra'wø bakø mbø sækø.

¹³ Dza kwa kwanja ndø kwal tsa Hyala tsa viy tølímø, mba'a viyata na ci tølímø kwørakwø. Ma sa viyata nay, fee na, mølí ndøø gaka sækø dzar kwa bøla fadø na va tø pøtsa ngati møndi va kwa kwøma Hyala. Pøtsa vay, tø mbøzø ngati møndi ta ndanta shiy ti kaa Hyala. ¹⁴ Ma kø gaka møli va kaa kwa kwanja ndø kwal tsa Hyala tsa viyata tølímø va ki na: «A ndø kwal tsa Hyala, mbala pølashi nihwøti ka kwal fadø ni va pøhøti møndi miy høl tsa dikø tsa va nø møndi, "Eføratø", kø møndi kaa sløn tsa ci» kø. ¹⁵ Dzøghwa møndi ki mba'am pølashi ka kwal va. Ma ghøshi fadanashiy, Hyala niy pøhøtishi na, mba'a gwømøyshi, ta ghøra sløni ghøshi tø piya va, ge'i lø tir tsa va, zhini ge'i lø vici va, mba'a ge'i lø ler va ðifa. Sløni shiy: Sækø ta bøkøwø nihwøti mbøzli tø bøla kwøtinj, sa tøhøvørishim mahkan mbø. ¹⁶ Nighee na, ka sawji ðanj tørønjw sækøshi tifa mø gødøw mø gødøw. Dza mba'a møndi gøzara ðanj tsa shi. Ka sawji gar miliyanjw bøkøkwø bøkøkwø bakø ghøshi (200'000'000). ¹⁷ Ma yøn mbø nihø shi va nja kwa shiw kiy, mba'ee nashi gødewesli, lø mbøzli lø mbøzli mø shi. Ma mbøzli mø shi va na, lø kwøbenjer røbøci køn ghøn shi. Ghøm ghømshí tø nahwøti bøla, tø nahwøti bøla na, nja isl ghwømø, ma tø nahwøti bøla ða na, nja shamshama. Ma ghønøðemer gødewesli va na, war nja ghøn zhøl. Ka søvøri ghwø lø inøghwø, mba'a barøwøwø kwa miy shi. ¹⁸ Dzøghwa ngøra'wø tsa mahkan tsa va søvøriy mbø miy gødewesli va, mba'a zamti nihwøti mbøzli tø bøla hidí kwøtinj sa tøhøvørishim mahkan mbø. ¹⁹ Gødewesli vay, mbø miy tsa shi lø mbø shigigi shi na ni shi børci ghøra ghøshi mbøzli li shi. Ma ndøø nihø shigø shi va na, war nja shishi nja shishi, lø ghøn lø ghøn ti, li ka ghøshiy høeci mbøzli.

²⁰ Ma nihwøti mbøzliy tørbøshí kala bøkøwøshí va ngøra'wø tsa mahkan tsa vay, va tsøgha nzø na, tsa titihwø ghøshi kaa Hyala, ka zhøghøti nzøy tsa shiw. War ghwølashi niy nza ghøshi mbø ki kihø hyeler shi, ka tsøføkøwø kwa kwøma

mbøreketi ngati ghøshi tē tsahi mbøzē, lē tē tsahi bēnba, ya ni fēditi mēndi tē shēghwē, ya tē hērezli. Gēla shi vay, shiy nay ma pi, kala favē ma kwēma, kala mbøwē dza, na ghøshi. ²¹ Mbøzli va difay, war ghwēlashi niy nza ghøshi mbø bēbøkwē mbøzli, ka mēmōni mbøl, ka mēmōni ghwørg hwør, ka ghøghēli shi mbøzli.

10

*Ndø kwal tsa Hyala sækøy lē zliya jøwē ta døvø ci

¹ Zhini, sa nē ya njø'wø pøn dība na, ndø kwal tsa Hyala tsa dībødībø tsa mbø sækwa sækø mē ghwēmō. Vøgha ci na, lē kwēlēbi kēn, mba'a bōriñ pøerø pøerø dzar ta ghøn ci. War ndøba vici pø gha pøtsa mbø kwēma ciy mbøwē. Ma shidshid ci na, nja ghani ghwø. ² Tasl ghøci kēsøwē zliya jøwē, ghwōni ghwōni ta døvø ci. Dza na madø kēdāti sēdā kwa bözēmø ci tē kwēfa dikē na, ma kwa zlēbi ci na, madø tē hidfi. ³ Dza na mba'a ngwēmata lala zlanzlan, ndøba gaka wahø zhøl, pø ghø. Sa ngwēmata na lalay, dzøghwa van mbørføñ ghøci døræzliy, ta zlēbanci lala ci va. ⁴ Ma sa kēditi gaka døræzli van tsa va na, mba'ee niy gwēmantøvara, ta tsasli kwēma gøzøkø na mbø døræzli ci va. Ma fee na, mēli ndø mbø gøzara kwēma sækø mē ghwēmō, ma kē na: «A Zhan øntaa gha tsasli shi gøzøkø døræzli van va ma, mbølēyshi mbø nēfø gha» kē.

⁵ Dzøghwa ndø kwal tsa Hyala tsa niy nay ya va mēgarø, mba'a nahwøti sēdā ci tē kwēfa dikē na, mba'a nahwøti tē hidfi, kaf kafata døvø kwa bözēmø ciy dzøta ghwēmō. ⁶ Ka zēmø fēla ghøci lē sløn tsa Hyala tē ghwēmø ya pa' hwēmōba. Saa ngati ghwēmō, lē hidfi mba'a shi ti shi gwanashi. Saa mēnti kwēfahi lē shi kwa shi gwa'a. Ma kē na: «Shi vay, ta mēniva dza ghøshi, sēnzønvanata. ⁷ Ma sa ka kwa mbørfanja ndø kwal tsa Hyala viy na ci tēlimøy, ma nza Hyala kōrni mēni kwēma nzø mbømbø na, niy tøkøti na mēni nzø. Njasaa niy gøzanshi na kaa mbøzli ka ghøra sløni nzø, lē ka Hyala nzø dza na ta mēni» kē.

⁸ Fee na, gaka mēli niy favē vaa gøzara kwēma sækø mē ghwēmō, mbø gøzara kwēma dība, a kē na: «A Zhan, mbala bø zliya jøwē na va ghwōni ghwōni na ta døvø ndø kwal tsa Hyala tsa mēgarø va, tē kwēfa dikē na nahwøti sēdā ci, tē hidfi nahwøti» kē. ⁹ Øñkwa pøn, mba'ee

madīra, «ndara zliya va» pøn kaa ndø kwal tsa Hyala tsa va. Ma sa døwēe ki, ma kē ngøra na: «Bø a gha pørhøwø. Sa ghaa pøerø nanzø kiy, nja mbøzøkø dza ghaa favē njēmñmø tsa nzø mbø miy gha. Ma sa ka gha ndahwø na, ndøba tsønā gha taa favø kwa hwør gha» kē. ¹⁰ Dzee høn yøn bøvø zliya va vø ta døvø ci. Mba'ee pørhøwø. War tsøgha ghønzø njasa gøzara na va ki, ndøba mbøzøkø yøn favø mbø miy tsee yøn mbø pøerø. Ma sa ndahwēe na, ndøba tsønā yøn favø kwa hwør tsee.

¹¹ Dza ma kē mēndi ngøra dība na: «A Zhan, ta gøzø kwēma gøzøkø Hyalaa dzøkøn nihwøti hwølføhi mbøzli tē hidfi dāñ, lē dzøkøn nihwøti hidfi, lē mezhizhø shi gwa'a dza gha kaa mbøzli. Ya namaba ghaniy gøzø mbøzliy, ta gøzanshi kwēma gøzøkø Hyala dza gha» kē mēndi kaa ngøra.

11

Ka gøzø kwēma Hyala bakø ni va

¹ Dzøghwa mēndi mba'am ndara gwølwø tsa ka mēndiy bøkø shiy li ta døvøe, war nja gøta ghøci. A kē mēndi ngøra na: «A Zhan, mbala a gha dzaa bøkøti njasa nza dikē tsa *ciki Hyala, lē pøtsa ka mēndi vaa fø shiy ta ta Hyala ti gwa'a. Zhini mba'a gha bølati njasa nza dāñ tsa mbøzliy cø'wø Hyala mbøba. ² Ma nanzøy, øntaa gha dzaa bøkø ngwølaa tøerø va kwa køløm tsa va ma. Zlata tē gha nava. Sa nzanay, a Hyala banavøshi tsava pi kaa hwølføhi mbøzli ghønghøn ghønghøn, ka ghøshi dzay, ka kækødi mēlmø Hyala dēwdew na mbø tir fadø møtsøkø bakøti.

³ Ta ghwønashi ka gøzø kwēmēe va bakø ni dzee. Lē kwøbøner ka mēndiy tøhwøni mbøri li shi dza ghøshiy nza køn ghøn shi. Ka ghøshi dza na, ka gøzø kwēmēe kaa mbøzli mbø vici bøløkøwø bøløkøwø møn lē diwøy bakø mba'a kwøn møtsøkø ghøn køn na va» kē. ⁴ Ma ka gøzø kwēmēe va bakø ni kiy, ghøshi na føhi bakø ni va har mēndiy «*Wølivø». Mba'a gørkøwahi bakø ni va garøshi kwa kwēma Ntsaa sløkø shi tē hidfi gwanashi. ⁵ War mba'a kē ndøwø pøla mananshi jikirøy, ta søvøri dza ghwø kwa miy shi, nza ghønzø zamti ka mbøz shi. Ava war tsøgha dza mbøzliy pøla mananshi jikirøy zashi. ⁶ Ma mbøzli va, ghala vøghwø tsa dza ghøshi vaa nza mbø gøzanshi kwēma Hyala kaa mbøzliy, a børci taa nza vø shi ta garøti van kala

nzəmə ghəci. A bərci taa nza və shi ta zhəghanti yam ka miymiy difa. Ya hwəlfə tsamaba ngəra'wəy, a bərci taa nza və shi ta bəkəə dzəti hidī, njasa dza ghəshiy dī.

⁷ Ma sa ka ghəshi kədfamti gəzə kwəma Hyala kaa mbəzli kiy, ka saa dza səfa tsaa səmə va səəkə kwa kə'wə tsa tədfəm tsa va tərənjw tsa dzay, mba'a pəsliyi ti shi, ka mbəz li shi. Ka na dza na mba'a bakwamtishi. ⁸ War bəlahə bəlahə dza mbəreketi shiy nza dzar kwa kwal tsa dikə tsa mbə məlmə dikə na va. Mbə pətsaa niy danwəvəgha məndi va Ntsaa sləkə shi vəgha tsəm. «*Ezhipətə» ya «*Sədəm» kə məndi kaa slən tsa məlmə va kwa fir. ⁹ Ma mbəreketi mbəzli va vay, ta nashi dza mbəzli gwanashi dzaa tifa bəlahə bəlahə mbə vici mahkan mba'a reeta. Ya mbə hwəlfə ka wa na ndə, ya tə hidī ka wa səəkə ndə, ya mbə hwəhwə ka wa yakə məndi ndə, ya kwəma ka waa gəzə ndəy, war ta nashi mbəreketi mbəzli bakə ni va dza ghəshi. Ka dza ghəshiy zləba məndiy lashiw. ¹⁰ Tərənjw dza mbəzli tə hidiy vəshishi, Ka ta shi zəmə, ka tsə, ka vəli, tə sa nzana mba'am bakwamti mbəzli bakə ni va. Sa niy nzana tərənjwshi mbəzli va niy sanamiyshi ngəra'wə lə shiy niy məni ghəshi va.

¹¹ Ləy hwəm sa kərəta vici mahkan na va mba'a reeta kiy, dza Hyala mba'a viyanambə piy tsa nzə kaa mbəreketi mbəzli bakə ni va. Ma sa tsəhəy piy tsa va mbə shi na, mba'a ghəshi satishiy garəshi. Ya wa ntsaa nata nava kwəma na, mba'a her ci dzashi tərənjw. ¹² Ma fa ka gəzə kwəma Hyala bakə ni va satishi mbə məti na, məli ndə mbə gəzanshi kwəma zlanzlan səəkə mə ghwəmə, a kə na: «A mbəzli ni, ndim, səmənjwəyəm tikə» kə. 'Wakəvə ghəshi tsəgha, mba'a ghəshi kafəshi, ka dzashiy dzəmə ghwəmə mbə timbətimbə tifa kwa kwəma mbəzliyi dī ma mətsə shi va. ¹³ Ghala vəghwə tsa va difa na, mba'a hidī ghati gərgərə tərənjw. Dzəghwa bəla kwətij mbə məlmə dikə na va, sa təhətim mən, mba'a ngangzlatə. Ma ghala gərgərə hidī vay, mba'a mbəzli bələkwə bələkwə mbərəfənj mətsəkə bəkwəshi (7'000). Ma niy bəkwəshi ma va mbəzli na, mba'a her shi dzashi tərənjw. Mba'a ghəshi dzəmbəshi mbə fal Hyala dikə na mə ghwəmə.

¹⁴ A kwa baka ngəra'wə kədiy naci.

Mbə səəkə na kwa mahkana ngəra'wə kyanjwəkyanjw.

Kwa kəni *ndə kwal tsa Hyala viyata na ci təlimə

¹⁵ Dza kwa mbərfaņa ndə kwal tsa Hyala tsaa viy təlimə, mba'a viyata na ci təlimə. Ma fee na, məlihi mbə gəzə kwəma lə bərci lə bərci səəkə mə ghwəmə, ma kə ghəshi na: «Nana kiy, a mbəzli tə hidī sənay, kar Hyala kwa sləkəmmə ghəshi lə *Kəristəw tsa tivə na sləkə na mbəzli, kə ghəshi. Mazə tsa shi vay, ta kwa ndimndim na» kə ghəshi. ¹⁶ Ma sa gəzamti məlihi va kwəma na, dza pəhəpəhir zhar bakə mətsəkə fədfəti ni va, nzəyshi tə gizli gizli məzhizhə kwa kwəma Hyala, mba'a ghəshi tsətsəfəkwə shi kwa kwəma Hyala, nzənjw nzənjw nzənjw kwəma shi mbə hidī, ka fal. ¹⁷ Ma kə ghəshi na:

«A Hyalaa kwa sləkəpəə gwəramti tə bərci,

gha na Hyala ghala hidī ghwəla ta ghava, zhini gha Hyala sana ba.

'Wəsaa mənija ghəy ta bərci gha,

sa nzana mba'a gha fambə shiy mbə dəvə gha gwa'a gwa'a,

ka məni mazə ghaa dzəkən shi.

¹⁸ Hwəlfəhi mbəzliyi niy kamaa mbəzli ghay,

tərənjw niy satiy nəfə tsa shiy dzəkən gha. Nana kiy, a vəghwə tsa dza nəfə tsa gha ta satiy dzəkən shi ti səəkəy.

A vəghwə tsa dza gha ta basə ngwəvə tiy dzəkən mbəzliyi bəkwəshi səəkəy.

Vəghwə tsaa səəkəy vay,

mbə vəghwə tsa va dza ghaa nganshi zhəmə

kaa ka ghəra sləni gha,

mbəzli nja ka gəzə kwəma gha kaa mbəzli.

Mbə vəghwə tsa va dza ghaa nganshi zhəmə shi

kaa mbəzli gha dī fəti va gha gwanashi difa,

ya ni jəw jəw ni, ya ni dikə dikə ni gwa'a. Ma na mbəzliyi bəkwə mbəzli va tə hidiy, kərəp, dza ghaa zamtishi» kə ghəshi.

¹⁹ Ma sa kədishiy ghəshi lə gəzə kwəma va tsəgha na, 'wakəvə *ciki Hyala tsa dikə tsa mə ghwəmə bənj ghwənamti ghən tsa ci. A *sərndəkə tsa fəy məndi shi *sla kiri tsa kar Hyala lə mbəzli kwa niy nza mbəfa. Ya wa ndə nana ki na, mba'a nay wəzə wəzə. Dza pi ka wampidī, ka ndəmdəmə, ka dərəzli.

11:7 11:7 13:1-2; 17:8 **11:8** 11:8 Lk 13:33-34; Sədəm: Ghava 18:20; Ezay 1:10; Ezhek 16:46; Ezhipətə: Səvəri 3:16-19; 7:3-5 **11:10** 11:10 Zhanj 16:20 **11:11** 11:11 Ezhek 37:9-10 **11:12** 11:12 2Mezh 2:11; SləniKY 1:9 **11:13** 11:13 6:12-13; Ezhek 38:19-20 **11:15** 11:15 4:11; Səvəri 15:18; Cem 22:29-30; Dani 2:44; 1Kwar 15:24-28 **11:16** 11:16 4:4 **11:17** 11:17 1:8; 4:8; 15:3; 16:7; 19:6, 15; 21:22; Amə 4:13; 2Kwər 6:18 **11:18** 11:18 19:5; Cem 2:1-5; 11:0:5-6 **11:19** 11:19 4:5; 6:12-13; 8:7; 15:5; Zhəwbə 38:22-23; sərndəkə sla kiri: 1Mezh 8:1, 6

Mba'a hidî gërgërëshi. Tërënjw kwa-cakasla nzëmëkëvata sækë më ghwëmë.

12

Kwëma mali ghëshi lë sa nja këlmbë tsa

¹ Ma nighee bë na, nahwëti kwëma madanja madanja na tëlzita dzøy të ghwëmë. Nahwëti mali na sava tëlzita na. Kwëbanj tsa kën na, vici. Mba'a këdati sëda nöz të tir, mba'am mananavë salabiy miydala të sasërkwëhi mënj lë bakë. ² Ma mali va ki na, lë hwër ghënzë vëghë ta ya. Ka kemahë ghënzë, ma sa zhanta zëghwë tërënjw na, dza na ka wahë zlanjzlanj.

³ Zhëghwa nahwëti kwëma madanja madanja na mba'a tëlzita dzøy të ghwëmë difa. Tсахwëti së na sava tëlziy na, we' këlmbë ghëci. Ghëmøy ghëci, ava dikë tsa ci. Mbërfënj ghënedemer ti. Lë dzakwë mezhizhë lë dzakwë mezhizhë mbë ghënedemer ci va. Mba'a tëlirim mënj mbë ghënedemer va. ⁴ Dzëghwa na lë shigë ci, mba'a pavë nahwëti bëla sasërkwëhi të ghwëmë kwëtij sa tëhëvërishim mahkan mbë. Sa pavëshi na na, mba'a shëkëkëghwashiy dzëti hidî. Dzëghwa na mba'a sækëkë garøy ndëkwë ndëkwë vëgha maliy kemahë va ta ya. Ta ndëghë sëkwa tsa zëghwë nöz va. Sëkway ma zëghwë vay, nza bëhwëë ndahwë. ⁵ Dzëghwa mali va, baw yakë zëghwëë zal. Saa dzaa mëni Mazë tsa ghyanakë tsa dzakë hwe'fë mbëzli të hidî gwa'a gwa'a. Ma sa në na baw kë na, nza'jöv mëndi bëhwë zëghwë vaa dzaa fëy vëgha Hyala, ghënzë kwa gëzli mazë nöz. ⁶ Ma na mëmë nanzë ki na, mba'a hwëtaa dzëmbë gamba. Mba'a nözëta mbëbë, të pëtsa gwëmanati Hyala ta nöz ghënzë ti. Dzëghwa ka ndëghwë Hyala, ka zëmanta shi zëmë, mbë vici bëlëkwë mënj lë diwëy bakë mba'a kwanj mëtsëkë ki. (1'260)

⁷ Dzëghwa mbëz pizlë, ghay më ghwëmë tsëgha ki, kwa jipë kar *ndë kwal tsa Hyala tsa dikë tsa më ghwëmë, «Mishel» kë mëndi kaa slën tsa ci, ghëshi lë sa nja këlmbë tsa va. Ya wa ndë mbë shi na, lë ni ci mbëzli ta sëda ci, lë ni ci mbëzli ta sëda ci. ⁸ Dzëghwa ndë kwal tsa Hyala tsa har mëndi vaa Mishel, ghëshi lë ni ci va ka kwal Hyala, mba'a ghëshi banavëshi bali kaa kar sa nza këlmbë tsa va ghëshi lë ni ci va mbëzli. Kwërec ghëshi tëhëkëghwashiy sækë më

ghwëmë. Kala zhini ghëshiy kwëmavë pi gar nözëyshi ghëshi mëbë. ⁹ Dza mba'a ghëshi ndëghakëghwa sa nja këlmbë tsa va dikë tsa dzëti hidî. Ghëci na shishi tsa ndimndim tsa va hëhëerë mbëzli të hidî gwanashi.«Mazë tsa hyeler» kë mëndi kaa slën tsa ci. Zhini bë na: «*Ndë jaka tsa Hyala» kë mëndi kaa tsahwëti slën tsa ci.

¹⁰ Ma fee bë na, mëli ndë mbë gëzë kwëma sækë më ghwëmë zlanjzlanj, a kë na:

«Aya, nana kiy, a Hyala mbëlantëpë katanj!

Aa citëpë bërci mbë mazë tsa mëni na. Avanay sënzënva kiy, a *Këristëw ntsa tivë na cikëvëri dikë tsa bërci ci kwërakwë bë.

Sa nzana, ma ntsaa bänshi fëti va kaa nihwëti ngwarmëhimme, havëghwë lë hëvir kwa kwëma Hyalay, a ghëshi ndëghakëghwa sækë më ghwëmë dzëti hidî.

¹¹ Ma ngwarmëhimme vay, a ghëshi tëdanakën kaa sa nja këlmbë tsa va.

Sa nzana mba'a miymiy zëghwë tëmbëkë shikëshi ti shi.

Zhini mba'a sa gëzëhwë ghëshi kwëma Hyala kaa mbëzli.

Mba'a ghëshi zlëbavë mëndiy bak-wamtishi, të mbërkë kwëma va.

¹² Va tsëgha na ki, ma ghwëmë, ghëshi lë ni mëbë shiy gwanashiy, vëshi kë ghëshiy vëshi tërënjw.

Ma na hidî ghëshi lë kwëfahi dikë dikë ni ti shi gwa'ay,

a ngërä'wë kë ghwëy. Sa nzanay, të ghwëy sëkway ndë jaka tsa Hyala,

lë nëfë lë nëfë tërënjw.

Sa nzana mëndi sënay ndal tërbë vici nëe kwëma ta këdïw, kë» kë.

¹³ Dzëghwa, sa sënay sa nja këlmbë tsa va. «Yënyë, ntsa ndëgha ndëgha tsa nzee sækë më ghwëmë dzëti hidî nana» këy, dza na mad' madyi ta nëw maliy yakë zëghwëë zal va. ¹⁴ Ma dza mëndi na, mba'a mëndi banavë bëkëbëkëhi zëlikë dikë na kaa mali va, a ghënzë zli li shi, ta dzataa dzëmbë gamba, dzëti pëtsa nöz va ta zëmanta shiy mëndi mbë piya mahkan mba'a reeta. Dza tëhwël, sa nja këlmbë tsa va tëhwëlata kwëfëghë mali

12:1 12:1 Ezay 7:14; 26:17   **12:3** 12:3 tsahwëti së wa'i këlmbë: 12:7, 9, 13; 13:2; 16:13; 20:2; Dani 7:7, 24   **12:4** 12:4 Dani 8:10   **12:5** 12:5 19:15; Cem 2:9   **12:6** 12:6 1Mezh 17:1-7; 19:5-7; Mt 2:13; 1260 vichi: 11:2   **12:7** 12:7 Dani 10:13; Zhëwdë 9   **12:9** 12:9 20:2; Ghava 3:1; Ezay 14:12; 27:1; Lk 10:18; Zhj 12:31   **12:10** 12:10 4:11; 11:15; Bë fëti: Zhëwbë 1:9-11; Zak 3:1   **12:11** 12:11 6:9; Mt 16:25; WahëZher: 5:6; 1Zhj 2:14; 5:4   **12:12** 12:12 18:20   **12:14** 12:14 piy mahkan mba'a reeta: 11:2

va tē pētsa va ki. ¹⁵ 'Wakəvə shishi tsa nja kəlmə tsa va mba'a vənəhwəkə yam səkəkə ləy hwər ci, nja ghərakwəli kwasəbə mali va, ta mbə ghəshiy bəhwə. ¹⁶ Dzəghwa hidfi mba'a ghəshi yati mali va. Sa ghwənamtəvashi ghəshi, mba'a ghəshi samti yamə səkəkəshi va ləy hwər shishi tsa va gwa'a. ¹⁷ Dzəghwa ki, tərənjw sa nja kəlmə tsa va bəti nəfəd dzəkən mali va. Dza na mba'a zhəghətəvay, ta dza ta pa ghəshi lə ndərazhi mali va. Ndərazhi mali va va dza na ta pa li shiy, mbəzliy di fəti ta *kwəma pəhəti Hyala, mbəzliy nəw kwəma katan na va gəzəkə Yesəw, lə nəfə tsa shi gwanay.

¹⁸ Dza sa nja kəlmə tsa va ki, mba'a dzaa garəy niy kwəfa dikə na.

13

Kwəmaa dzəkən Shəkwadeshi bakə

¹ Zhini, ma nighee bə na, tsahwəti saa dza səfa səməy kwa kwəfa dikə na. Mbərəfj ghənəfemer və, mba'a təlimim mən dza mdzəm mbə ghənəfemer ci va. Ma təlimim mən ni va gwanashi na, war lə dzakwə mezhizhə lə dzakwə mezhizhə kwa ghən shi. Dzəghwa mba'a mēndi tsatsaslati kwəmaa tsəərə Hyala dzar tē ghənəfemer va gwanashi. ² Ma yən nay saa dza səfa tsa va kiy, sə war we' dəghwava ghəci. Ma shidshid' ci na, nja shidshid' fawər. Miy tsa ci na, nja sa zhəl. Dzəghwa sa nja kəlmə tsa va, mba'a bənavə nici va bərçi, lə mazə tsa mēni na va, lə tsa ci va dikə tsa mēni na difədifə tsa gwanay, kaa saa dza səfa tsa va ki. ³ Ma yən nighe tsahwəti ghən kwətij mbə ghənəfemer mbərəfj ni va tē saa dza səfa tsa va na, war njasa niy səkəkə mēndiy kəslamti bəzhehə mēndi niy pəsəly zhini mba'a zhi tsa va kədiy. Dzəghwa mbəzli tē hidfi gwanashi, ka nighe nava kwəma nja madəna, mba'a ghəshi dzəmbəshi mbə nəw saa dza səfa tsa va ki. ⁴ Dza ghəshi ka tsəfəkwə kwa kwəma sa nja kəlmə tsa va. Tə sa nzana mba'a bənavə bərçi ci va kaa saa dza səfa tsa va. Zhini tsəgha ghəshi tsəfəkwə kwa kwəma saa dza səfa tsa va. A kə ghəshi na: «Wa na ntsaa dza vaa yəməva lə saa dza səfa tsa kia? Wa ntsaa dza vaa mbəzli mbəz li kia?» kə ghəshi.

⁵ Dzəghwa mba'a mēndi bənavə kwal kaa saa dza səfa tsa va, ta məmēni kwəma fəgə ci njasa di na. Ka tsəərə Hyala. War tsəgha ghəci dzaa məmēni mbə tir fadə

mətsəkə bakə ti. (42) ⁶ Dzəghwa na mba'a ghəti gəzə kwəma, ka gəzə *kwəma jikir naa dzəkən Hyala, ka sawa slən tsa nze, lə pi tsa nze na ti, lə mbəzli mə ghwəmə gwa'a. ⁷ Mba'a mēndi zhiniy bənavə kwal ta dza ghəciy mbəz lə mbəzli Hyala, pa' ka dza ghəciy zəmanavəshi bali. Dzəghwa mba'a mēndi zhiniy bənavə kwal ta mēni mazə dzəkən hwəhwə tsa mbəzli tē hidfi gwa'a gwa'a, ya mbə hwəhwə ka wa na ghəshi, ya kwəma ka waa gəzə ghəshi, ya hwəlfə ka wa na ghəshi, ya tē hidfi ka wa səkəkə ghəshi. ⁸ Ma mbəzli tē hidfi gwanashi, ka tsəfəkwə kwa kwəma saa dza səfa tsa va. War mbəzli tsaslaghwa mēndi slən tsa shi ghala hidfi ghwəla ta ghava kwa zliya nza slənəfemer mbəzliy dzaa kwəməvə piy tsa kədi na na shiy tsəfəkwə ma kwa kwəma ci. Zliya nza slənəfemer shi va kway, sa zəghwə təmbəkə tsa Hyala va niy paslamtim na.

⁹ Ntsa nza sləmə və ta fa kwəmay, fə tē ghəci ghən wəzə ta kwəma dze na ta gəzə: ¹⁰ «Ntsa bərkanati Hyala, ghay, kəsə kəsə dza mēndiy kəsəhwəna na gha, kəy. Katan dza mēndiy kəsəhwə tsava ndə. Ma tsa bərkanati na, gha na na ghay, lə kafa'i dza mēndiy pəsəlija kəy, war katan katan dza mēndiy pəsəliiti tsava ndə lə kafa'i. Ma ghənzə tsəgha kiy, wəzəba jihəva mbəzli Hyala na ta sə'wa kwəma, ka bənavə nəfə tsa shi gwanay kaa Hyala.»

¹¹ Nighee bə na, tsahwəti kwa baka saa dza səfa səvəriy mbə hidfi. Mba'a təlimim bakə mbə ghən ci, war ndəba təlimim gamə, pə gha. Ka gəzə kwəma ghəci. Ma mēli ci na, nja sa kəlmə tsa va. ¹² Bərçi nza va, va kwa taja saa dza səfa tsa va na, ghəshi shi və kwərakwə. Ka mēni kwəma madəna madəna na ghəci kwa mətsə tsa kwa taja va. Dza na mba'a 'yapambə mbəzli, lə shi tē hidfi gwa'a gwa'a mbə tsəfəkwə kwa kwəma tsa kwa taja va saa dza səfa. Saa niy kəsəlyəm va bəzhehə, dzəghwa mba'a zhi tsa ci va niy kədiy. ¹³ Kwa baka saa dza səfa tsa vay, daj mənəhwə na shi madəna madəna ni. Ka naa dzay, mba'a bəkə ghwə səkəkə mə ghwəmə dzəti hidfi, kwa kwəma mbəzli gwanashi ¹⁴ Ma sa nzana mba'a mēndi bənavə bərçi mēni shi madəna madəna ni va kwa kwəma tsa kwa taja va saa dza səfa na, dza na tsəgha mba'a ngədəhwə mbəzli tē hidfi. Ma kə kaa ngəshi ki na: «A pə ghwəv mēntiy: Ngatim pa shiy war we' pa kwa taja saa dza səfa tsa va, ta

12:17 12:17 6:9; 11:7; 13:7; Dani 7:21 **13:1** 13:1 kwəfa: Dani 7:3; saa dza səfa: 11:7; 13:11-17; 16:10; 17:3, 7-13; 19:20; Dani 7:3-8, 21, 25 **13:2** 13:2 2Tes 2:9 **13:3** 13:3 17:8 **13:4** 13:4 Cem 89:7 **13:5** 13:5-6 Dani 7:25; 11:36; 42 tir: 11:2 **13:7** 13:7 12:17 **13:8** 13:8 3:5; WahəZher: 5:6 **13:10** 13:10 14:12; Zher 15:2; 43:11; Lk 8:15 **13:11** 13:11 Mt 7:15 **13:13** 13:13 16:14; 20:8 **13:15** 13:15-16 14:9, 11; 15:2; 16:2; 19:20; 20:4; Ezay 44:5; Dani 3:5

fə shəndəkə dzəti. Saa niy kəsłəy mēndi va bəzhehə ya tsəgha n zə na, ka zhini ghəciy piy» kə. ¹⁵ Dzəghwa saa dza səfa tsaa gəzə kwəma va va, mba'a kwəma və bərciy fanambə piy kaa pa saa dza səfa tsa ngati mēndi va, we' tsa kwa taŋa va, pək w ka gəzə kwəma ghəci. Ma kwəma mēnti na va tsəghay, ta mbə shi ngatim vaa bək wə mbəzli dzaa dī ma tsəfək wə kwa kwəma shi. ¹⁶ Dzəghwa saa dza səfa tsa va ki, mba'a 'yapambə mbəzli gwanashiy dzəmbə tsasli lambaa dzəghwa dəghan kwəma shi, ya tə dəvə kwa bəzəmə shi. Ya ndərazhi, ya mətikwək wə, ya ka shiy, ya ka ndərma, ya mevivi, ya ni yaya ni mbəzli na, cəke' 'yapambəshi mbə tsasli lamba va. ¹⁷ Ma ntsa kama lamba va tiy, ka pavə shiy naw, ka dələvə shiy naw, tsəgha. Lamba vay, slən tsa saa dza səfa tsa va na. Slən tsa vay, aa tsasli va lə bəla shiy difa.

¹⁸ Ma kiy, zəzə tə mbəzli kwəma wəzə. Ntsa nza məhərli mbə ghən ciy, ta sənay slən tsa saa dza səfa tsa va va tsasli tsi mēndi lə bəla shiy dza na. 'Bəla shi vay, slən tsa ndə ngəri na ghəshi: «Bələkwə bələkwə kwan mba'a kwan mətəkə kwan ti ghən kən» na slən tsa va, sa tsasli tsi mēndi lə bəla shiy (666).

14

Mbəzli Hyala mbə ha yəwən cəm, mə ghwəmə

¹ Nighee bə na, zəghwə təmbəkə tsa Hyala va mə garə mə ghən kəlan tsa har mēndiy «kəlan *Shiyanjw». Ghəshi lə mbəzli tsaslanaghwashim va slən tsa ci mba'a slən tsa dəy kwa dəghan kwəma shi. Mbəzli vay, mbəzli bələkwə bələkwə mən, bələkwə mba'a fadə mətəkə fadəti ghən kən, na ghəshi (144'000). ² Ma fee na, məliy gaka səkə mə ghwəmə, ndəba gaka yam kwa məd zərə yam, pə gha. Zhini gaka va difa na, ndəba dərəzli van, pə gha. Ma yən fa gaka məli va na, ka təbə fa n zə kwa sləmə, njasa ka mēndi vaa yəməti zləba tsa gəzəpəlihi. ³ Ma mbəzli bələkwə bələkwə mən, bələkwə mba'a fadə mətəkə fadəti ghən kən shi ni va gwanashiy, gar gar ghəshi gagarəshi kwa kwəma gəzli mazə Hyala va, lə kwa kwəma shi fadə ni va piy, mba'a kwa kwəma pəhepəhir zhər va gwa'a. Dza ghəshi ka ha yəwən cəm. Tsahwəti ndə tifa mba'a mbay hakə cəm tsa shi va, kala war ghəshi ghəshi

mbəzli mbəərəkə Hyala va tikə tə hidfi gwa'a tsəghaw. ⁴ Na nashi ghəshi niva mbəzliy, a ghəshi ndəghwəti ghən tsa shi dēw dēw, səkə ghəshi dzar kwa mi'iw. War dza dzashi kwa zərə kwa zərə ghəshi lə zəghwə təmbəkə tsa Hyala va, ya pa' kwəma bə gwa'a tsəgha na nashi kwəma. Na nashiy, mbəzli kar Hyala ghəshi lə zəghwə təmbəkə tsa n zə va na ghəshi. Ghəshi na mbəzli mbəərəkə Hyala mbə mbəzli tə hidfi. ⁵ Ma ghəshiy, səkə dzərvə sək wata tə miy shi ya kwətinjəw. Nahwəti *kwəma jikir na dzar kwa kabaka shiw.

Kwəmaa dzəkən ka kwal Hyala mahkan

⁶ Zhini sa nə ya njə'wə pən na, kar tə tsahwəti *ndə kwal tsa Hyala, dzəy tə ghwəmə məba kərəkə, ghəci mbə səkə ta gəzə Yəwən kwəma wəzə na. Kwəmaa taa nzaa sa kwa ndimndim na ta mbəzli tə hidfi gwanashi. Ta gəzanshi ghəci kaa mbəzli tə nihwəti hidfi ghəngən ghəngən ni, ya kwəma ka waa gəzə ghəshi, ya hwəlfə ka wa na ghəshi, ya hwəhwə ka wa na gwa'a. ⁷ Dzəghwa ka gəzə kwəma ghəci kaa mbəzli zlan zlan, a kə ngəshi na: «A mbəzli tə hidfi gwa'a! Ə pə ghwəy hazləni va Hyala, ka fə shəndəkə dzəti. Sa nzanay, a vəghwə tsa dza naa səkə ta slə ngwəvə dzəkən mbəzli kətikəvay. Ə pə ghwəy tsəfək wə kwa kwəma n zə. Ghənzə na Hyalaa ngati ghwəmə lə hidfi, lə kwəfahi, mba'a mətəshi yam gwanashi» kə.

⁸ Dzəghwa kwa baka tsahwəti ndə kwal tsa Hyala, mba'a tsahwəy tə səkə tsa kwa taŋa va. Tapə ghəci mbə gəzə kwəma, a kə na: «Aya! Gwa'a na kwəma, ngazla ngazla na məlmə *Babilanjw dikə na va. Waa ngazla ngazla na. Ghwərghwər tsa mbə məlmə Babilanjw dikə na vay, cəke' pəslambəvay naa dzəmbə hwəlfə mbəzli tə hidfi gwa'a gwa'a. Aa ghivəri mbəzli lə ghwərghwər tsa n zə va, njasa ka tay vaa ghivəri mbəzli» kə.

⁹ Nighee bə na, tsahwəti kwa mahkana ndə kwal tsa Hyala tsahwəy tə səkə ni bakə ni va 'waa səkə. Dza na ka gəzə kwəma zlan zlan, a kə na: «Ya wa ntsaa tsəfək wə kwa kwəma kar saa dza səfa tsa va ghəshi lə pa ci va ngati mēndi, dzəghwa mba'a mēndi tsaslanaghwa lamba ci, ya kwa dəghan kwəma ntsa va, ya tə dəvə ciy, ¹⁰ ta sa ngəra'wə dza na va Hyala tərən jw. Ka dza naa mēni zhəhwər ti

ya ce' tsətsəw, sa nzanay, tərənɟw satiy nəfə tsa nɔ. Ya wa ntsaa tsəfəkwə kwa kwəma saa dza sɔfa tsa vay, war ta sahwa ngəra'wə dza na mbə ghwə, lə mbə barəwdəw, kwa kwəma ka kwal Hyala dɛwdew ni mə ghwəmə, lə kwa kwəma zəghwə tɛmbəkə tsa Hyala va. ¹¹ Ma inəghwə tsa ghwə sa ghəshi va ngəra'wə mbəy, war mbə takwəsə dza naa nza ya pa' hwəmba. Mbəzliy tsəfəkwəhwə tsəfəkwə va kwa kwəma saa dza sɔfa tsa va lə kwa kwəma pa ci va ngati məndi, mba'a məndi tsaslanatishi lamba ciy, ka dza ghəshiy kwəməvə dəkəva tɛpəw. War tsəgha dza ghəshiy nza mbə sa ngəra'wə, havəghwə lə həvir gwa'a» kə.

¹² Ma na mbəzliy dī fəti ta *kwəma pəhəti Hyala, mbəzliy nəw Yesəw lə nəfə tsa shi gwanay ghəshi mbəzli Hyalay, ə kə ghəshiy sə'wa kwəma.

¹³ Ma fee ba na, məli ndə mbə gəzə kwəma səkə mə ghwəmə, a kə na: «A Zhanj bəvə gəta tsasli shiy, a gha tsasli kwəma dzee na ta gəzanja: Ghava na sənənva, pa' ka dzar kwa kwəmay, mbəzliy zləbavə kwəma Ndə sləkəpə, ka nəw ghəshi lə ghəra sləni pa' ka bəkwəshi mbəy, mbə vəshi dza ghəshiy nza» kə. Sa gəzəkə na tsəgha, ma kə *Safə tsa Hyala kaa zləba kwəma va na: «Yi katanj, tsəghaa nava. Gwa'a kədamti ghəshi sləni shi, ta dəkəva dza ghəshi va sləni ghərahwə ghəshi va tərənɟw na. Sa nzanay, mbə ci na sləni ghərahwə ghəshi va, mbəzli wəzə ni na ghəshi» kə.

Njasa dza ka kwal Hyalaa kərə shi tə hidī

¹⁴ Zhini sa nə ya njə'wə pən dība na, kar tə zhamakwa kwələbi dzəy tə ghwəmə zləlahə. Təzlezlezlezi ghaa nashima. Dzəghwa mba'a tsahwəti sə dzəy tə zhamakwa va mənəy war wə' ndə ngəri, mba'a daghwəba miydala tsa məniti tə mbəzə mbə ghən ci. Mba'a mbetə ta dəvə ci, ka zəmə mbetə tsa va.

¹⁵ Wakəvə tsahwəti *ndə kwal tsa Hyala tība bələhwətə səvəriy mbə *ciki Hyala. Tapə ghəci ta gəzanci kwəma zlanjlanj kaa ntsa mənəy va dzəy tə zhamakwa kwələbi, a kə ngəci na: «A ntsa lə mbetə tsa, ə pə ghaa kəsli shiy nakəshi ni lə mbetə tsa gha va. Sa nzanay, a vəghwə tsaa mənī shiy səkə kwamti mənīy. Ava gwa'a gwa'a nakaməvəshi shiy tə hidī, gar kəsli ghəshi» kə. ¹⁶ Dzəghwa tsa mənəy va ndə dzəy tə kwələbi

zhamakwa ki, tapə mbə kəsli shi tə hidī lə mbetə tsa ci va. Dza na pənɟw pənɟw, kəslanatishi.

¹⁷ Nighee ba na, tsahwəti ndə kwal tsa Hyala səvəriy mbə ciki Hyala tsa mə ghwəmə va, mba'a tsa ci mbetə və kwərakwə, ka zəmə mbetə tsa va.

¹⁸ Zhəghwa tsahwəti ndə kwal tsa Hyala mba'a səkəy dza kwa pətsa ka məndi vaa fə shiy ti ta pəsanta shiy kaa Hyala. Ma tsava ndə kwal tsa Hyala naci kiy, ghəci sləwa na ghwə. Dzəghwa na ka gəzə kwəma zlanjlanj kaa ndə kwal tsa Hyala tsa lə mbetə tsaa zəmə va ta dəvə ci, a kə na: «A ndə kwal tsa Hyala tsa lə mbetə tsa ta dəvə ci, ə pə ghaa slasla ya fəhi tə veher tə hidī lə mbetə tsa gha tsa zəmə, sa nzanay, a ghəshi təhantəvashi gwa'a gwa'a» kə. ¹⁹ Wakəvə ndə kwal tsa Hyala tsa va, mba'a slaslanti ya fəhi tə hidī, lə mbetə tsa ci va. Dza na mba'a basəvə ya fəhi va, mba'a dzaa shəkəghwəshi kwa tsə'wə tsa ka mənīy bəsə shiy kwa ta bəsəshi. Sa satiy nəfə tsa Hyala va tsəgha məniti na tsə'wə tsa va. ²⁰ Ma tsə'wə tsa ka mənīy vaa bəsə shiy kway, vəgha bəla niy fəy mənī, kala kama mbə məlmə. Ma sa kədi mənī ya fəhi va ta mbə mənīy bəsə yam səvəri mbə shi ki na, dza miymiy səvəri mbə shi, war ka hwə səmə, ka dzəy tə ngwala nja gharakwəli, ka dza kərakə, gar kiləwmetər bələkwə bələkwə mahkan (300). Təfəmə tsa həl tsa kəsli ghəshiy, gar pa' tə bazli ndə kwa.

15

Njasa dza ka kwal Hyala mbərfən, ta bə kwa kəri ngəra'wə mbərfən dzəti hidī

¹ Nighee dība na, nihwəti shiy təzlishi 'yahə'yahəshi dzəy tə ghwəmə, ka mənira madanja niva shiy tərənɟw. Shi vay, ka kwal Hyala na ghəshi mbərfən. Ya wa ndə mbə shiy, lə ngəra'wə kwətīn mbə dəvə ci. Ma ngəra'wə mbərfən ni va və shi kiy, ghəshi na kwa kəri ngəra'wə. Sa nzanay, li shi civa kwa kəri bə nəfə tsa Hyalaa dzəkən mbəzli tə hidī.

² Nighee ba na, nihwəti shiy tība, rinrin ndəba nighe məti, bənɟw ghəshi nja kwəfa dikə na. Zhini mba'a ghwə mbə shi kabə kabə. Nighee na, mbəzli tība, mbəzliy mənishi ka miydalahi, sa niy zləba ma ghəshi tsəfəkwə kwa kwəma saa dza sɔfa tsa va ghəshi lə pa ci va niy ngati mənī, zhini kalaa niy zləba ghəshi mənīy tsasli lamba ciy dzəti shi. Gar gar ghəshi

16

gagarøshi tē shi nja nighē mēti ni va. Lē gəzhəpīpiri ta dōvə shi, sa tahaNAVƏshi Hyala. ³ Dza ghəshi ka ha cəm tsaā niy ha *Məyizə ndə ghəra sləni tsa Hyala va. Cəm tsa va dibay, cəm tsa ntsa har mēndi vaa «Zəghwə təmbəkə» na. A kə ghəshi kaa ha cəm tsa va na:

«A Hyala kwa sləkənjəy, saa gwəramti tē bərçi gwa'a gwa'a,

a ta sləni ghəra ghay, dikə na tərənjw, wəzə na tərənjw,

ka tanjamti shiy gwanashi.

War lə kwal tsa nzə mēni gha na gha kwəma, ya hwəmba.

Ya hwəmbay, kwəma katanj na sa mēni gha difa.

Gha sləkə na hwəlfə mbəzli tē hidfi gwanashi.

⁴ A Ntsaa sləkənjəy, wa tsava ntsaa dza vaa ni:

“Gar hazləni nzee va gha neyew” kəa?

Kwəma səkə tsava ntsaa dza vaa dī ma fə shəndəkə dzəti ghaa?

Tsava ndə tifa va kwətīnjəw.

Sa nzanay, gha na sa dēwdēw tsa kwətīnja.

Ta səkə dza hwəlfəhi mbəzli tē hidfi gwanashi,

ta tsəfəkəwə kwa kwəma gha.

Sa nzanay, a mbəzli tē hidfi gwanashi

nata sləni ghəra gha njasa nza na lə kwal tsa nzə» kə ghəshi.

⁵ Nighee ba na, *ciki Hyala tsa mē ghwəmə ghwənantəvay. Mba'a ciki Hyala tsa tsati mēndi tē mēgapa, niy fəy mēndi shi *sla kiri tsa Hyala lə mbəzli kwa mbəba. ⁶ Nighee na, ka kwal Hyala mbərfənj ni va nza ngəra'wer mbərfənj mbə dōvə shi, mbə səvəri, cidfidfidfid, səkə mbə ciki Hyala tsa va. Lə kwəbənjer tərənjw tərənjw ni, tezlezl tezlezl ni kən ghən shi. Mba'a mēndi pəhəti kwəbənjer va lə kanda tē mbəzə sar mbə hati shi.

⁷ Dzəghwa tsahwəti kwətīnj mbə shi fadə ni va piy, kwətīnj kwətīnj kwətīnj ghəci tahaNAVƏshi hēlepipi kaa ka kwal Hyala mbərfənj ni va, pəya' pəya' pəya' nəfə tsa Hyala ti shi, sa satiy naa dzəkən mbəzli. Hyala vay, mbə piy na ya pa' hwəmba.

⁸ Dzəghwa inəghwə takwəs kwəs kwəs səkəy mbə bərçi Hyala, lə mbə shəndəkə tsa nzə, paf ghəci təhay ciki Hyala. Shan ndə kaa kwal tsaā zhəmbəy dzəmbə ciki Hyala ghwəla ghala pətsa va. Pa' ghala pətsa dza ka kwal Hyala vaa kədāmti mēni ngəra'wer mbərfənj ni va bəNAVƏshi mēndi kwal ta mēni shi gwa'a.

Ka kwal Hyala mbərfənj mbə shəkə kwa kərni ngəra'wer dzəti hidfi

¹ Ləy hwəm ki, ma fee na, mēli ndə mbə gaka zlanzlan, səkə mbə *ciki Hyala, mē ghwəmə. Ka gəzə kwəma ghənzə kaa ka kwal Hyala mbərfənj ni va, ma kə na: «A ka kwal Hyala mbərfənj ni ni, mbalam shikəm nəfə tsa Hyala va satiy pəya' pəya' pəya' tsa mbə hēlepipi dzəti hidfi. Shikəm, sa kwa hēlepipi va va mbərfənanavashi» kə.

² Sa gəzəkə mēli va kwəma va tsəgha na, dza kwa tanja ndə mbə ka kwal Hyala va mba'a dzaa shəkati tsa və va nəfə tsa Hyala mbə hēlapə dzəti hidfi. Ma sa shəkati na na, 'wakəvə zheher jikir gaga ni ka zhipə tərənjw, mba'a ghəshi ndandaghəti mbəzli nza lamba saa dza sōda tsa va va ti shi, shiy tsəfəkəwə va kwa kwəma pa ci va ngati mēndi.

³ Dza kwa baka *ndə kwal tsa Hyala, mba'a dzaa shəkati tsa və va nəfə tsa Hyala mbə hēlapə dzəti kwəfa dikə na. Ma sa shəkati na na, ndəba gwəyəm mbəri, pə gha kaa yam, sa zhəghəshi ghəshi. Dzəghwa shiy piy mbə yam va, mba'a ghəshi bəkwəshi gwa'a gwa'a.

⁴ Dza kwa mahkana ndə kwal tsa Hyala mba'a dzaa shəkati tsa və nəfə tsa Hyala mbə hēlapə dzəti yam kwa hēledemer, lə mətəshi yam gwa'a. Ma sa shəkati na na, mba'a yam va mbəərəshi gwanashi ka miymiy. ⁵ Fee ki na, ndə kwal tsa Hyala tsaā sləwa yam mbə fal Hyala, a kə na:

«A Hyala, war gha na Hyala kwətīnja.

Dēwdēw nza gha, gha na Hyala

ghala hidfi ghwəla ta ghava,

zhini gha Hyala sana ba.

Ngwəvə slati gha nay, ngwəvə lə kwal tsa nzə na.

⁶ Ma mbəzli tē hidfi niy, tərənjw səkə ghəshi mbə shəkə miymiy mbəzli ghaa dzəti hidfi, lə shi ka gəzə kwəma gha.

Sa dza gha sanay,

mba'a gha bəNAVƏshi miymiy ta sashi ghəshi.

Jəw mənta kwəma va lə kwal tsa nzwə» kə.

⁷ Fee ki na, mēli ndə mbə gəzə kwəma səkə mē pətsa ka mēndi vaa fə shiy ti ta ta Hyala, ma kə na:

«Yə katanj, Hyalaa gwəramti tē bərçi,

dzərvə mbə na gha ngwəvəw,

lê kwal tsa nzê ka ghaa sla ngwêwêwê dzêkên mbêzli» kê.

⁸ Dza kwa fadâ ndê kwal tsa Hyala, mba'a dzaa shêkâkên tsa vê va nêfê tsa Hyala mbê hêlapê dzêkên vici. Ma sa shêkâkên na na, dza vici ghala pêtisa va ki, mba'a kwê mavê kwal ta ndindi mbêzli têrêjw têrêjw nja ghwê. ⁹ Ya tsêgha ndindi vici mbêzli nja ghwê ki na, a dî tsa titihwê ghêshi kaa Hyala ka zhêghêti nzôy tsa shiw, zhini a dî fê shêndêkê ghêshiy dzêti Hyalaw. Dza ghêshi, tapê ghêshi dzêmbêshi mbê tsêtsêrê slên tsa Hyala. Sa nzana sêvêri mbê bêrci Hyala va ngêra'wê tsa sanshi ghwê va va sêkê.

¹⁰ Dza kwa cafa ndê kwal tsa Hyala, mba'a dzaa shêkâghwa tsa vê va nêfê tsa Hyala mbê hêlapê kwa gêzli mazê saa dza sêdâ tsa va. Ma sa shêkâghwa na na, 'wakêvê pêtisa mênî na va mazê ti têrkwêsl, mênîy va kwêslî. War ê mbêzliy pê pêrê sli'i shi va ngêra'wê tsa kên shi. ¹¹ Ya tsêgha na ghêshi mbê sa ngêra'wê va zheher ti shi va ki na, a dî tsa titihwê ghêshi kaa Hyala ta zlata mênî kwêma shi va jikir naw. War tsêrê na tsêtsêrê ghêshi Hyala mê ghwêmê, va ngêra'wê tsa va.

¹² Dza kwa kwanja ndê kwal tsa Hyala mba'a dzaa shêkâti tsa vê va nêfê tsa Hyala mbê hêlapê dzêti hêl tsa dikê tsa. «Eferatê» kê mênî kaa slên tsa ci. Ma sa shêkâti na na, dza hêl tsa va nza'jêw mbasay, ta mbê mezhihê tê hidî dza kwa ghwêmê kwê mavê kwal ta tanjê ghêshi. ¹³ Nigheê difa na, hyeler têzlishi tê pêtisa va mahkan, war nja gwambê nja gwambê gha nashima. Tsahwêti mbê hyeler vay, sêvêri mbê miy sa wa'i kêlmbê tsa va sêvêri na. Tsahwêti na, sêvêri mbê miy saa dza sêdâ tsa va. Ma tsahwêti tsa va na, sêvêri mbê miy ndê Hyala ndê dzêrvê. ¹⁴ Hyeler va mahkanashiy, sêkê va *ndê jaka tsa Hyala sêkê ghêshi. Ka ghêshiy dzay, ka mêmênî kwêma madâna madâna na dzar mbê mbêzli. Ka dza va mezhihê tê hidî gwa'a gwa'a, ta bêsâtishi, ta dza ta mbêz lê Hyalaa gwêramti va tê bêrci gwa'a gwa'a, fêca vici dza naa ci dikê tsa nzê vaa sêvêriy dzêti ngwêla.

¹⁵ Ma kê Ndê slêkêpêy: «Favê tê ghwêy wêzê. Yênyê, war vêtêghê dzee ta sêkê njasa ka ndê ghêli vaa sêkêê dzakê ndê. Ma ntsaa dzaa nzêyêy kala bê ma hi, lê kwêbêner ci kên ghenêy, lê vêshi dza naa nza. Na nacyi, ka dza naa nza hasêy gar

ha'wê ghêci kwa kwêma mbêzli sa kêe sêkêw» kê.

¹⁶ Ma sa dza hyeler mahkan ni vaa bêsêkê mezhihê ki na, sêkê ghêshi rêsêê ghêshi bêsêyshi tê pêtisa har mênî vaa: «Harmagedanjw» lê kwêma ka *Ebêrê.

¹⁷ Dza kwa mbêrfanja ndê kwal tsa Hyala mba'a dzaa shêkâmbê tsa vê va nêfê tsa Hyala mbê hêlapê mbê safê. Ma sa shêkâmbê na, fee na mênî ndê mbê gaka lê bêrci, sêkê mbê ciki Hyala, sa sêkê na tê pêtisa nza gêzli mazê Hyala va. Ma kê na: «Waa gwa'a na kwêma» kê. ¹⁸ 'Wakêvê pi tsêgha war ka wampidî, ka ndêmdêmê, ka dêrazli. Dzêghwa hidî mba'a ghêshi gêrgêrashi têrêjw têrêjw. Gêla gêrgêrê hidî vay, ghala ngati Hyala ndê ngêri na, sêkê hidiy gêrgêrhwê gêrgêrê tsêgha têrêjw tsa shiw. ¹⁹ Ma sa gêrgêrêshi hidî tsêgha na, mba'a mêlmê dikê na va tsatsavêrivata mahkan mbê. 'Wakêvê mêlmêhi tê hidî gwanashi, mba'a ghêshi ngangazlashi. Dzêghwa Hyala mba'a zhiniy zêzêvê kwêma *Babilanjw mêlmê dikê na va. Dza na mba'a sanamiy ngêra'wê têrêjw têrêjw, sa nzana têrêjw nêfê tsa nzê satiy dzêkên. ²⁰ Ma hidiy niy nza dzar kwa jipê yam na, ra'i ghêshi zashi. Zhini ra'i kêlêner kala nashi mênî ghwêla. ²¹ Dzêghwa kwa cakasla dikê dikê na, ndêba hêrambêzli ndêba hêrambêzli, mba'a nzêmkêvata sêkê mê ghwêmêê dzêkên mbêzli tê hidî. Ma shêndêkê tsa nzê kwêtiy mênîy bêrkêy, gar reeta bêhwê 'wênî. Tapê mbêzli dzêmbêshi mbê tsêtsêrê Hyala, sa zhan-shi kwacakasla va, ka sanshi ngêra'wê 'yahê'yahêy.

17

Kwêmaa dzêkên mêlmê bêtîm nja mali kwa ghwêrghwêr lê dzêkên saa dza sêdâ

¹ Ma løy hwêwê kwêma va ki na, dza *ndê kwal tsa Hyala kwêtiy ta ka kwal Hyala mbêrfêj ni va nza hêlepîpi mbêrfêj vê shi, ndês sêkêy dzêvêghêe, ka gêzara kwêma, a kê na: «A Zhanj, ndi e ciya njasa dza Hyala ta zanta ngêra'wê kaa mali kwa ghwêrghwêr dikê na va. Kwa ghwêrghwêr vay, ghênzê na mêlmê dikê na va løy mênî dzêy vêgha hêledêmer dâj. ² Mezhihê tê hidiy, têrêjw sêkê ghêshi mbê mênî ghwêrghwêr lê mali va. Zhini tsêgha ghênzê ghyamti mbêzli tê hidî lê ghwêrghwêr tsa nzê va, njasa ka tay vaa ghyamti mbêzli» kê.

16:9 16:9 20:21; 16:11, 21 **16:10** 16:10 13:1-2; kwêslî: Sêvêri 10:21-22; Ezay 8:22 **16:12** 16:12 Ezay 11:15; 44:27; 46:11 **16:13** 16:13-14 12:3; 13:1-2; Sêvêri 8:2; Cem 78:45 **16:14** 16:14 11:17; 13:13-14; 19:20; Mt 24:24; 2Tes 2:9; mbêzê: 19:11-21 **16:15** 16:15 3:3, 18 **16:17** 16:17-21 16:1; Ezay 66:6 **16:18** 16:18 4:5; 6:12-13 **16:19** 16:19 14:10; 18:2 **16:21** 16:21 11:19; 16:9 **17:1** 17:1 Zher 51:13 **17:2** 17:2 14:8; 17:18; 18:3; Zher 51:7; Nahwêw 3:4

³ War sa gøzøkə na tsøghay, nighee na safə tsa Hyala sækəy dzəkənee, dza ndə kwal tsa Hyala tsa va mba'a bəghəraa dzəti gamba. Ma yən mbə gamba va ki na, mba'ee nata mali tifa dallə ghənzə mə saa dza səda. Saa dza səda tsa vay, ngezhezhez ghəci. Mbərfənj ghənedemer ti, mba'a təlimim mən mbə shi. Dza mba'a məndi tsatsaslati slənedemer dzar tə vøgha ci gwanata, slənedemer va na, shiy tsəərə Hyala ghəshi. ⁴ Ma mali va nanzə ki na, mba'a paken kwədeler ka gəna tərənɔw tərənɔw ni. Dzəghwa na ghaslə ghaslə ghaslamtəwa tərənɔw, lə shi vasətim tə mbəzə, mba'a nihwəti shi ghaslə tə dimə ghəngən ghəngən. Mba'a həlape mbəzə və ta dəvə nzə. Pəya', kwəma jikirir na ti, kwəma nja ghwərghwər tsa nzə va ka naa mən. ⁵ Mba'a slən kwa dəghanj kwəma nzə tsasli tsasli, slən kala gar sənay bazhə tsa ci mbəzli. Ma kə mənidi kaa slən tsa va na: «Məlmə *Babilanj dikə na, mbəghəshi ka mənidi ghwərghwər lə ka mənidi kwəma rəda rəda na tə hidī gwa'a» kə mənidi.

⁶ Ma mali va na, tərənɔwee nata ghənzə ghita sa sahwe na miymiy mbəzli Hyala bakwamti mənidi, mbəzliy niy nəw Yesəw lə nəfə kwətinj. War sa natee tsəgha na, war ə nava kwəmaa mənidi madanə gwa'a tsəgha. ⁷ Dzəghwa ma kə ndə kwal tsa Hyala tsa va kaa ngəra na: «A Zhanj, tawa mənija kwəma va madanə shəka?» kə. Ma kə dība na: «Kadiw e citənə sləkar tsa kwəma kən mali nata gha na, sa kən saa dza səda tsa nata gha tsa ghənzə mə dallə. Saa dza səda tsa vay, ghəcivavay na sa nza ghən va ti mbərfənj, mba'a təlimim mən. ⁸ Ma saa dza səda tsa nay gha vay, sa tə ghwəməy tsa ka piy niy nza na. Nanay tə ghwəməy na ghwəlaw. Nanzə ki, taa nza kwa kwəma jəwəy, ta zhini dza naa piy. Ka na dza na, mba'a zhəkəməy kwa kəwə tsa tədəm tsa va. Sa ka na səməy na, ka Hyala dza mba'a zamti kwa bətə. Ghala ghava hidiy, a Hyala niy tsaslaghwa slənedemer mbəzliy dzaa piy ta kwa ndimndim kwa zliya. A nihwəti mbəzli tībay, niy tsaslaghwa slənedemer shi naa dzəghwa zliya vaw. Ma sa ka mbəzli kama slənedemer shi va kwa zliya va nay saa dza səda tsa vay, madanə dza ghəshiy nata nava kwəma. Sa nzana tə ghwəmə ghəci niy nza, mba'a mətīy na na, zhini kwa kwəma jəwə na, ta zhəkəy ghəci dza dība.

⁹ Ka ndə gha favə shini wəzəy, war ndə nzana lə məhərli və, ka mbata təkə kwəma tərənɔw dza ndə favəshi. Nighəti sana, ghən tsa nay gha tsa mbərfənj tsa tə saa dza səda tsay, dəlegwigwi mbərfənj, ghəngən ghəngən, Shi nzəyta mali va mə shi na ghəshi. Zhini, mezhizhə mbərfənj ghəngən ghəngən ghəshi dība. ¹⁰ Ma nihwəti mbəzli cifə mbə mezhizhə mbərfənj ni vay, gwa'a na tsa shi vəghwə tsa mənidi mazə. Kwa kwanə mazə nacyi, ghwəlay na sana mbə mənidi mazə tsa ci. Ma na kwa mbərfənya tsa tərmbə və nacyi, ghwəla na tsa ci vəghwə tsa dza naa mənidi mazə ti ta səkə. Sa ka vəghwə tsa ci va səkəyəy, ka dza naa hiy mbə mənidi tsa ci va mazəw. ¹¹ Ma saa dza səda tsa niy nza va tə ghwəmə ka piy, zhini kala zhini ghəcīy nza tə ghwəmə sana dībay, ghəci na kwa dəghasa mazə dəwə ghən tsa ci. Ghəci ba na, tsahwəti mazə mbə shi mbərfənj ni va ghəcī niy nza dība, ta zamti Hyala dza, kwa bətə. ¹² Ma təlimim mən ni va nashi gha mbə ghən saa dza səda tsa vay, mezhizhə mən ghəngən ghəngən na ghəshi. Ghwəla na ghəshi ta səkə ta mənidi mazə. Sa ka ghəshi səkəshiy, ta kwəmavə bərći dza ghəshiy dza, ta mənidi mazə kwasəbə saa dza səda tsa va, ge'i ge'i gar vəghwə jəwə tsətə gwa'a tsəgha. ¹³ Ghəshi ghəshi mezhizhə va mananavashiy, kwəma kwətīn na na sa mbə ghən shi. Kwəma mbə ghən shiy, ghəra sləni kaa saa dza səda tsa va lə bərći shi gwa'a gwa'a, ta mbə ghəcīy mənidi mazə, na kwəma mbə ghən shi. ¹⁴ Ma sa ka ghəshiy dzay, ka dza ta mbəz gwanashi lə ntsa nja zəghwə təmbəkə tsa va. Ka ntsa va dza ghəshi lə ni ci va mbəzli na, mba'a 'washamti shi, sa nzana Ntsaa sləkə mbəzliy sləkəy ghəci. Zhini ghəcī mazə tsa mənidi mazə dzəkən mezhizhə. Ni ci va mbəzliy nəw va lə nəfə kwətīnəy, mbəzli təravə Hyalaa harvəshi na ghəshi» kə.

¹⁵ Zhini ma kə ndə kwal tsa Hyala tsa va ngəra dība na: «A Zhanj, ma yam nashi gha va mali kwa ghwərghwər va mənəy kən shiy, mbəzli dən na ghəshi, mbəzliy səkə tə hidī ghəngən ghəngən, ya hwəlfə ka wa ghəshi, ya kwəma ka waa gəzə ghəshi. ¹⁶ Ma na təlimim mən ni va nashi gha, lə saa dza səda tsa va ta gwa'ay, ka dza ghəshiy dī kwəma mali kwa ghwərghwər vaw, ka ghəshi dzay, mba'a ghəshi papahwə shiy mbə dəvə nzə gwa'a gwa'a, mba'a ghəshi zlata dirinjta. Ka

17:3 17:3 Safə tsa Hyala: 1:10; 21:10; Ezhek 8:3; 40:2; saa dza səda: 13:1-2 17:4 17:4 18:3, 16; Zher 51:7; Ezhek 28:13 17:5 17:5 Zher 2:20; 'Wəzh 1:2 17:6 17:6 16:6 17:7 17:7-8 13:1-2 17:8 17:8 13:3; zliya: 3:5 17:9 17:9 13:18 17:12 17:12 Dani 7:7, 24 17:14 17:14 19:16, 19; Nəw 10:17; Cem 136:3; Dani 2:47; 1Tim 6:15 17:15 17:15 17:1 17:16 17:16 17:2; 18:8; SləniTəH 21:9; Ezhek 23:29; 'Wəzh 2:5 17:17 17:17 17:13

ghæshi dza difa na, banj kæsæti, ka pæw. Sa ka ghæshi pæwæy, ka ghæshi dza kaa naa dzaa tærmæ wægha nzæ bærkidæ ghæshi ndamti mbæ ghwæ. ¹⁷ Hyala mænti na nza kwæma kwætij na mbæ ghæn mezhizhæ mæn ni va, ta ghæra slæni ghæshi kaa saa dza sæda tsa va, ta mbæ ghæciy mæni mazæ. Ma mænti Hyala kwæma va tsæghay, ta mbæ mezhizhæ vaa mænti kwæma di na. Ma sa ka saa dza sæda tsa va dza ki na, ka mæni mazæ pa' ghala pætsa ka kwæma gæzæke Hyala dzæghwata kwa.

¹⁸ Ma na mali nata gha va ta na tsa nzæ ghæn kiy, ghænzæ na mælmæ dikæ na va, nza bærci væwæ dzækæn mezhizhæ tæ hidî gwa'a gwa'a» kæ.

18

Ngwævæ Hyalaa dzækæn mælmæ *Babilanw

¹ Ma læy hwæm kwæma va ki, sa næ ya njæwæ pæn na. Tsahwæti *ndæ kwal tsa Hyala mbæ sækæ mæ ghwæmæ, læ bærci væ tæwæy. War ka mbæwæ bama tæ wægha ci dzar tæ hidî gwa'a gwa'a. ² Dzæghwa na ka zlapæ kwæma ghæci zlanzlan, a kæ na: «Aya, waa gwa'a na kwæma, a mælmæ Babilanw dikæ na va ngazlata. Gwa'a gwa'a ngazlata Babilanw. Nanay, pætsaa nzæy tsa hyeler zhæghæta na. Mbæ basæva hyeler. 'Yegwer gæmgæm ni gwæramti mbæzliy dimay, mbæfa basæva ghæshi. ³ Sa wana ngazlata mælmæ Babilanwæy, sa nzana mba'a ngadambæ mbæzli tæ hidî gwa'a gwa'a dzæmbæ mæni ghwærghwær tsa nzæ va, mba'a ghyamtishi li, njasa ka ndæ vaa ghyi va tay. Mba'a mezhizhæ tæ hidî gwanashi dzæmbæshi mbæ mæni ghwærghwær li. Dzæghwa tæwæy ka zhæghæ dæwæ tæ hidî mænishi ka ka shiy, tæ mbærkæ shi nzæ va wæzæ wæzæ ni gwæra ndæ ngæriy maw» kæ.

⁴ Fæe difa na nahwæti mæli mbæ gæzæ kwæma sækæ mæ ghwæmæ, a kæ na: «Na na ghwæy ghwæy ni va mbæzliy. Sæwæriwæyæm mbæ mbæzli mbæ mælmæ va. Vantaa ghwæy dzaa dzæmbænwæy mbæ mæni kwæma shi va jikir na. Ka ghwæy nighæ na, jakæ ghwæy taa nza li shi tæ ngæra'wæ tsa shi va dza ghæshiy sa kwærakwæ fa. ⁵ Sæwæriwæyæm mbæ shi næ ya ngæriwæy. Sa nzanay, tæwæy na jikir tsa mænti mbæzli va. Zamti ghæn Hyala ta kwæma shi va jikir na tæwæy. ⁶ War æ pæ ghwæy wanshi ngæra'wæ tsa shi va kwærakwæ, njasaa niy sanamiy

ghæshi va kaa mbæzli. Tanj kwæma mananati ghæshi va kaa mbæzli pæ ghwæy mananshi. Bakæ sæda pæ ghwæy dzaa sanamiy ngæra'wæ tsa sanamiy ghæshi va kaa mbæzli. ⁷ War æ kæ mændi sanamiy shi ngæra'wæ tæwæy. Kæ pæzli ghæshi barciækwæ, ge'i ge'i læ dikæ tsaa niy fati ghæshi va tæ ghæn tsa shi, læ wahæ tsaa niy næ'wæ ghæshi va kwærakwæ. Ma kæ ghæshi mbæ zæzæ kwæma shiy: "Ghæyæ, nja mezhizhæ nza ghæy tæ pætsa nza ghæy tsa, nahwæti mælmæ nza va nja mali mbæri na mælmæ ghæyæw. Ka dza ghæy nza ta mbæri ka ghæy nza tæwæy" kæ ghæshi. ⁸ Sa zæzæ ghæshi va kwæma tsægha nay, awa war vici kwætij dza ngæra'wer ni gwanashiy sækææ dzækæn shi ki. Ka sækæ zælgwæ, ka bækwæ mbæzli, zhini ka sækæ ma, dza ghæshiy sækææ dzæmbæ mælmæ shi va, tæ vici kwætij na. Ka ghwæ dza difa na bærcidæ sækææ ndamti. Sa nzana Hyala kwa slækæpæy, Hyala dikæ na. Ghænzæ sla na ngwævæ vaa dzækæn shi tsægha» kæ.

⁹ Ma mezhizhæ tæ hidî gwanashi niy mænæhwæ ghwærghwær mbæ mælmæ va, ka mæni wahæ tsa shi mbæy, ta wahæ dza ghæshiy dza sa ka ghæshi nay inaghwæ takwæm kwæm kwæm mælmæ va mbæ ndi, mbæ mbæri dza ghæshiy nza ti. ¹⁰ Ka ghæshi dzay, mba'a ghæshi nzæyshi kærakæ kærakæ sa dza ghæshiy hazlænishi va gæla tsava ngæra'wæ tsa mbæ mælmæ va va. Ma kæ ghæshi taa ni na: «Akyæ kya kya kya! Ngæra'wæ, gwa'a kwæma mælmæ Babilanw dikæ na na niy nza læ bærci tæwæy ki mbæzlea! War dza mbæ ler kwætij gwa'a tsægha na, gwa'a Hyala manamti ngwævæ gha, gwa'a kwæma gha kæræta na? Æh æhæn» kæ ghæshi taa ni.

¹¹ Ka zhæghæ dæwæ tæ hidî kwærakwæy, ta wahæ dza ghæshi, mbæ mbæri dza ghæshiy nza ta mælmæ va fa. Sa kama ndæ tifa ghwæla kar sækæ ta pa shi shi va ka ghæshiy dæl. ¹² Ma shi ka ghæshi vaa dælæy, shiy nja kar tsahi mbæzæ, læ tsahiy mæni gæna, læ nihwæti shi ghaslæ nza dimæ ti shi, læ tærmiyi ka gæna ghænghæn ghænghæn, læ lækwæsahi. Nihwæti difa na, shæghwæ ka dimæ ghænghæn ghænghæn. Læ shi fæditi mændi dzar tæ sli'i ciw, læ tæ shæghwæ ka bærci, mba'a ni pæsliti mandî tæ tsahi mbæzæ, mba'a ni tæ tsahi ngæri ni, mba'a tæ hakwæ. ¹³ Ka zhæghæ dæwæ va difay, kar ghæshiy dæl shi ka mændiy mænîy dzæmbæ er ta mbæ ghæshiy nza wæzæ, ka dæl 'wærdihi ghænghæn ghænghæn, læ shæghwæ zæn wæzæ. Ka dæl tay, mba'a

18:1 18:1-24 Ezay 13; 47; Ezhek 27 **18:2** 18:2 14:8; 16:19; Ezay 13:20-22; 21:9; 34:11, 14; Zher 50:39-40; 51:8

18:3 18:3 17:2; 18:11-19; Ezay 23:8; Ezhek 27:22-23, 33

18:4 18:4 Ezay 48:20; Zher 51:45; 2Kwær 6:17 **18:5**

18:5 Ghava 18:20 **18:6** 18:6 Cem 137:8; Zher 50:29

18:7 18:7-8 Ezay 47:8-9 **18:8** 18:8 17:16 **18:9** 18:9-10

Ezhek 26:16-17; 27:30-35 **18:12** 18:12-13 Ezhek 27:12-24

in, ka døl hangway, læ ghwæpø gwa'a. Ka døl slay, læ tenkesli, mba'a gødewesli, læ mæwtiti gødewesli va shi gwa'a. Ka døl mevivi, ka døl læ piy tsa ndø ngøri ta gwa'a. Ka dza ndø nza tifa gar søækø ta pa shi va gwanashi va ka zhøghø døvø va ghwølaw. ¹⁴ Ka ghøshi dza ki na, ka wahø. Ma kø ghøshi dzaa ni kaa mbøzli mbø mælmø va na: «A kia, a mbøzli mbø mælmø Babilanw ki. Nashimam shi mbø mælmø ghwø ni wøzø wøzø ni niy maw ghwø lidishi katanj ki. Shiy niy nza ni va ghwø tøरणw ni, læ wahø tsaa niy mæni ghwø va na, ra'i niwa shiy zashi. Nøk kala dza ghwø zhiniy kwømavøshi ghwøla ka ghwø nza. Kay, kwøtita nava kwøma ki» kø ghøshi taa ni.

¹⁵ Mbøzliy niy zhøghø døvø va mba'a ghøshi kwømavø shiy ka mønishi ka ka gøna tøरणw tøरणw ni mbø mælmø vay, kørakø kørakø kørakø dza ghøshiy nzøysli sa dza ghøshiy hazlønishi va gøla tsava ngøra'wø tsa mbø mælmø va va. Ka ghøshi dza na, ka wahø dzøkøn, ta mbøri ghøshi dzaa nza ta mælmø va. ¹⁶ Ma kø ghøshi dzaa ni na: «Akyä, kya kya kya! Ngøra'wø. Gwa'a kwøma mælmø niy nza na dikø na ki mbøzlea! Niy nzay, ndøba maliy pakøn kwødeler ka gøna ghøngøn ghøngøn niy nza na. Dzøghwa tøरणw mændi niy ghaslamti pøtsa mbøfa læ shi vasøtim tø mbøzø, mba'a nihwøti shi ghaslø tø dimø. ¹⁷ Dzøghwa war mbø ler kwøtijn tsøtsø gwa'a tsøgha ki na, kwødøp shi mbø va ndishi ki mbøzlea!» kø ghøshi taa ni.

Ma sa ka mbøzliy kabø kwambøwaler læ mbøzli shi dikø dikø ni, mba'a ka zhøghø døvø dza kwa kwambøwaler va, mba'a ka dza kwa kwambøwaler gwanashi dza na, mba'a ghøshi nzøysli kørakø kørakø kørakø. ¹⁸ Ka ghøshi dzay, ka nighe mælmø va. Ma sa ka ghøshi nay inøghwø takwøm kwøm kwøm mælmø va mbø ndi na, ka ghøshi dza ka gøzø kwøma zlanzlan, a kø ghøshi taa ni na: «Nahwøti mælmø tifa ka yømøva læ mælmø dikø na naw» kø ghøshi dzaa ni. ¹⁹ Ta mbøri dza ghøshiy nza ta mælmø va, ka ngøre hidiy dzøkøn ghan shi, ka gøgøzø kwøma zlanzlan, a kø ghøshi dzaa ni na: «Akyä, ngøra'wø. Gwa'a kwøma mælmø niy nza na dikø na ki mbøzlea! Mbø mælmø na mønishi ka kwambøwaler ka mbøzli ka shiy tøरणw ni nay gha ki mbøzlea! Dzøghwa war bøkidiø ndita sana, war mbø ler kwøtijn gwa'a tsøgha ki! Kay» kø ghøshi dzaa ni.

²⁰ Ma ghwø niy ghwø ki, ghwø niy mbøzli

mø ghwømø, ø pø ghwø vøshi sa ndamti ghwø va mælmø va. Ghwø mbøzli Hyala, læ *ka kwal Yesøw, mba'a ka gøzø kwøma Hyalay, ø pø ghwø vøshi. Sa nzanay, tø kwøma møntøणwø ghøshi jikir na ßasanakønshi Hyala ngwøva va.

²¹ Løy hwøm kwøma va ki na, dza tsahwøti ndø kwal tsa Hyala læ børci vø mba'a madiy, dza na cimbøn ßakøn hakwø nja vøna dikø na. Kø bøzlimø ndøghghwa kwa kwøfa dikø na. Ma kø na: «Ava war tsøgha, dza mændiy ndøgha mælmø Babilanw dikø na va nata ghwø. War læ børci dza mændi ndøgha. Ka dza mændiy zhiniy nata ghwølaw. ²² Ma mbøzliy niy nza va mbø mælmø Babilanw, ka tsa gøzhøpipir nihwøti, ka haha cemer nihwøti, ka viy sherey nihwøti, ka viy tølimø nihwøtiy, ka dza mændiy favø gaka shi mbøfa ghwølaw. Ka dza mændiy nashi ka fødi shiy mbø mælmø va ghwølaw. Ya gaka jøvøna mændi mbø hæ liy, ka dza mændiy favø mbøfa ghwølaw. ²³ Ka zhini mændiy nay wan tsa ghwø kwa gørkøwa mbø mælmø va ghwølaw. Ka mændi nzay, ka dza mændiy zhiniy favø ßava tsa kar mali læ zal mbø mælmø va ghwølaw. Ma gha gha mælmø Babilanw kiy, ka zhøghø døvø mbø gha niy gwøra na, mbø mbøzli ka zhøghø døvø tø hidi gwa'a gwa'a kwatanja. Dzøghwa mbøzli mbø gha difay, ka mømøni shi dimødimø ni læ børci *ndø jaka tsa Hyala. 'Wakøvø ghøshi kaa møhørlø hwølføhi mbøzli tø hidi cøke' ghøshi ngødøhwø læ møni shi shi va» kø ndø kwal tsa Hyala tsa va.

²⁴ Mbø døvø mbøzli mbø mælmø Babilanw nashi Hyala miymiy ka gøzø kwøma nzø, mba'a miymiy mbøzli nzø bakwamti mændi. Zhini mba'a nashi miymiy mbøzli bøkwhøwøm gwanashi tø hidi mbø døvø mbøzli mbøfa tifa. Ava va tsøgha slanakønshi na ngwøvø va tsøgha.

19

¹ Ma løy hwøm kwøma va, fee na mølihi mbøzli mbø gaka mø ghwømø, ndøba mølihi mbøzliy ßasøshi tøरणw, pø gha, ma kø gaka shi va na:

«Kay, faløm Ndø sløkøpø.

Hyala ghwømø, ghønzø na kwa mbølipø,

zhini ghønzø sa shøndøkø na læ børci vø tøरणw.

² Ngwøvø katanj na na nanzø ngwøvø.

Lø kwal tsa nzø ka naa sla ngwøvø dzøkøn mbøzli.

Njasa nzana tsa sana,
mba'a basanakən ngwəwə nzə kaa mali
kwa ghwərghwər na.

Mali vay, gwa'a gwa'a yidivəri na mbəzli
tə hidfi

lə ghwərghwər tsa nzə va.

A Hyala basanakən ngwəwə,
sa bakwanamti na ka ghəra sləni nzə» kə
ghəshi.

³ Zhini ma kə ghəshi fa na: «Aleləwya
war ə pə ghwəy fal Ndə sləkəpə. Inəghwə
tsaa takwəsə tsa səkəkə mbə məlmə dikə
na na sa ndiva nay, ka dza naa kədi ya
hwəmbaw, war tsəgha dza naa takwəsə
pa' kwa ndimndim» kə ghəshi.

⁴ Dzəghwa pəhəpəhir zhər bakə
mətsəkə fəfəti ni va, ghəshi lə shi fəfə
ni va piy, tsəfəkəkə tsəfəkəkə ghəshi
tsətsəfəkəkəshi, ka fal Hyala mənəzəy va tə
gəzli mazə nzə, a kə ghəshi na: «*Amin,
tsəgha na katarj, Aleləwya, fal pə ghwəy
fal Hyala» kə ghəshi.

*Bəli fir dzəkən jakəva tsa kar zəghwə
təmbəkə tsa Hyala lə mbəzliy zləbavə
kwəma ci*

⁵ Ma ləy hwəm kwəma va ki na,
dzəghwa məli ka gaka səkəkə tə pətsa nza
gəzli Mazə Hyala va, a kə na:

«Waa ə pə ghwəy fal Hyala ghwəmmə,
ghwəy gwananjwəy ghwəy mbəzliy
ghəranta sləni,

lə ghwəy mbəzliy di fəti və gwa'a.

Ya ni jəw jəw ni mbəzli, ya ni dikə dikə ni
gwa'ay,

war ə pə ghwəy fal Hyala ghwəmmə» kə.

⁶ Zhinee fa fa na, məlihi mbə gaka
ndəba məlihi mbəzliy basəshi tərənəw, pə
gha. Ma gaka va difay, ndəba gaka yam
kwa mədzərə, pə gha yən fa, zhini gaka
va difa na ndəba dərəzli van, pə gha. Ma
kə kaa kwəma gəzə na na:

«Aleləwya, ə pə ghwəy fal Hyala
ghwəmmə,

ghənzə gwərəmti na tə bərēci gwa'a gwa'a.
Sa nzanay,

war ghənzə kwətita mənī na mazəw
dzəkən shiy gwanashi sana.

⁷ Waa ə pə ghwəmmə vəshi, ka gargarə
tərənəw,

ka fə shəndəkəkə dzəti Hyala.

Sa nzanay, a vəghwə tsa dza
məndiy pəhanci makwa zəghwə təmbəkə
tsa Hyala va səkəkəy.

Ava gwa'a gwa'a pəhantəvata makwa ci
va.

⁸ A mənđi banavə kwal kaa makwa ci va
ta pakən kwəbanj tsa tə dimə,
dəwdəw ghəci war ka mbərə wisl wisl
wisl» kə.

Ma kwəbanj tsa wəzə tsa va pakən makwa
va kiy, sləni wəzə wəzə na di Hyala
ghərati mbəzli Hyala na sava.

⁹ Ma kə tsahwəti *ndə kwal tsa Hyala
kaa ngəra na: «A Zhanj, bəvə gəta tsasli
shiy gha a gha tsaslaghwa kwəma na kwa
zliya. A pə ghay: "Ma mbəzli harashi
məndi va, ta dza ghəshi ta zəmə shiy
mbə pəhə makwa zəghwə təmbəkə tsa
Hyala vay, vəshi na ta niva mbəzli" pə
gha. Kwəma vay, kwəma katarj na, Hyala
gəzəkəvəri na lə miy tsa nzə» kə.

¹⁰ Ma sa favee kwəma va tsəgha na, dzee
mba'ee tsəfəkəkəra kwa kwəma ci, ta fal.
Ma kə kaa ngəra na: «Am, əhən Zhanjəw,
ka mənī gəla niva shiy gha ma. Yən tsa nay
gha tsay, ntsaa ghəranta sləni Hyala nzee
kwərakwə, njasa nza gha tsa sənəznəva
ghwəy lə nihwəti ngwərməhinjəa nəw
Yesəw. Va tsəgha na kiy, ka tsəfəkəkə gha
kwa kwəmee ma, kwa kwəma Hyala pə
ghaa tsəfəkəkə» kə. Ma kwəma cikəvəri
Yesəw vay, ghənzə na ghən tsa kwəma
gəzə ka gəzə kwəma Hyala kaa mbəzli.

Ntsa mə gədəw tsa pay tsa

¹¹ Ma nighee na, ghwəmə ghwənita,
mba'a gədəw təzliy payəy, dalə ndə mə.
Ma kə mənđi kaa slən tsa ntsa mə va
na: «Ntsaa mənī kwəma lə kwal tsa nzə,
ntsa katarj tsa» kə mənđi. Na ci ngwəwə
lə tsa ci mbəz gwa'ay, war lə kwal njasa
təbə na na ghəshi. ¹² Ndəba ghani ghwə,
pə gha kaa mətsəhi ci. Dza pəər pəər
pəerti məgapa mazə tə dimə ta ghən tsa
ci dfan. Mba'a mənđi tsasləti slən ti. Slən
tsa vay, tsahwəti ndə tifa mba'a sənay
kala ghəci kwətəyəw. ¹³ Dza kirip kwəbanj
tsa dikə tsa kən ghən ci. War miymiy
ghaa nay ma kwəbanj tsa va. Ma slən tsa
ntsa va ki na: «Kwəma gəzəkə Hyala» kə
mənđi. ¹⁴ Mba'a ka sawji mə ghwəmə
kwəsəbə, d'al d'al d'al ghəshi mə gədewesli
pay pay ni. Zhini lə kwəbənjer tə dimə
kən ghən shi, pay pay shi kwəbənjer va,
dəwdəw ghəshi fa. ¹⁵ Dza mba'a kafa'i
səvəri kwa miy tsa ci, kikw kikw kikw
ghaa nayma miy ti. Lə hwa va dza naa
'wəshanti mbəzliy zləba ma kwəma ci tə
hidfi gwa'a. Mazə tsa ghyanakə tsa dza
naa mənīy dzəkən shi. Ka na dzay, ka
kəədishi nja ya fə ka mənđi vaa kədi kwa

19:3 19:3 inəghwə: 14:11; Ezay 34:10 **19:4** 19:4 4:4, 6; 5:7; Cem 106:48 **19:5** 19:5 11:18; Cem 22:25; 115:13;
134:1; 135:1 **19:6** 19:6 11:17; 14:2; Cem 47:6-10; 96:7-10; Zak 14:9 **19:7** 19:7 21:2 **19:8** 19:8 6:11 **19:9**
19:9 14:12; Ezay 25:6; Mt 22:2; Lk 14:15-16; kwəma katarj na: 21:5; 22:6 **19:10** 19:10 6:9; 22:8-9 **19:11** 19:11 4:1;
19:2; Cem 72:1-14; 98:9; Ezay 11:4; Ezhek 1:1-3; SləniKY 7:56 **19:12** 19:12 1:14-15; 2:17 **19:13** 19:13, 15 Ezay
63:1-6 **19:13** 19:13 Zhnj 1:1 **19:14** 19:14 6:2-8, 11 **19:15** 19:15 1:16; 2:26-27; 11:17; 14:14-20; Zher 25:30-31

tsə'wə, ta bəse yam mbə. Ma kwəma dza na vaa mēni tsəghay, ta ci nəfə tsa bəti Hyalaa gwəramti tē bərci gwa'a gwa'a na. ¹⁶ Dza mēndi kaa slən tsa ci mba'am tsaslatiy dzəti kwəbanj tsa kən ghən ci va, mba'a dzar tē dərse ci. «Mazə tsaa mēni mazə dzəkən mezhizhə gwanashi lə Ndə slək mbəzliy sləkəpə gwa'a gwa'a na» kə mēndi kaa slən tsa va.

¹⁷ Nighee bə na, tsahwəti *ndə kwal tsa Hyala mə garə dzəy tē hwər vici. Dza na ka zlapə kwəma kaa slən igwə tsaa zli dzəy tē ghwəmə mbə kərakə, a kə na: «A 'yegwerəy zli kərakə ni dzəy tē ghwəmə, waa basəvam səəkə gwananjwəy ta mak-waghwa məntənjwəy Hyala. ¹⁸ Səəkəm, a ghwəy tsənjwə sliw tsa tē wəgha mezhizhə tē hidī, lə sa ka sawji, mba'a sa mbəzli shi dikə dikə ni. Səəkəm a ghwəy tsənjwə sliw tsa tē wəgha ka zlərə gədewesli, lə gədewesli shi ta, mba'a sliw tsa mbəzli gwa'a gwa'a. Ya sa mbəzli yakə mēndi yaya ni, ya sa ni papa ni. Ya sa mbəzli dikə dikə ni, ya sa mbəzli jəw jəw ni gwa'a» kə.

¹⁹ Ma nighee ki na saa dza səfa tsa va ghəshi lə mezhizhə tē hidī gwanashi, mba'a ka sawji shi, ghəshi basəshi ta dza ta mbəz lə ntsa mə gədəw tsa pay tsa va, ghəshi lə ni ci va ka sawji kwərakwə ki. ²⁰ Dzəghwa mba'a mēndi kəsəshwə kar saa dza səfa tsa va, ghəshi lə ndə Hyala ndə dzərvə tsa va. Ndə Hyala ndə dzərvə tsa va na saa ni məmēni shi madəna madəna ni va kwa kwəma saa dza səfa tsa va, mba'a niy ngəngədəhwə mbəzliy nza lamba saa dza səfa va ti shi. Mba'a mbəzliy niy tsəfəkwə va kwa kwəma pa saa dza səfa tsa va. Ma sa kəsəvə mēndi kar saa dza səfa tsa va, ghəshi lə ndə Hyala ndə dzərvə tsa va tsəgha ki na, mba'am dzaa shəkambəshi ləməcishi mbə ghwə pəhatam tē barəwdəw. Ndəba kwəfa, pə gha kaa nava ghwə. ²¹ Dzəghwa ntsa mə gədəw tsa pay tsa va, mba'a nzəratu niy tərmbə va mbəzli tē hwa mbə miy tsa ci va. Mba'a 'yegwer tē hidī gwa'a gwa'a basəkəvashi, ta tsənjwə sliw tsa shi. Bəhə bəhə ghəshi bahantəvashi.

20

Kwəmaa dzəkən piya bələkwə mən (1'000)

¹ Nighee bə na, tsahwəti *ndə kwal tsa Hyala mbə səkwa səəkə mə ghwəmə, lə shiy ghwəni miy kə'wə tsa tədəm tsa va, mba'a dənjw tsahi və ta dəvə ci. ² Dza

na tasl dzaa kəsəti sa nja kəlbə tsa va. Ghəci na shishi tsaa niy nza va kwatəna, sa nə mēndi va: «Mazə tsa hyeler» kə mēndi, tsahwəti slən tsa ci na: «*Ndə jaka tsa Hyala» kə mēndi. Ma sa kəsəvə ndə kwal tsa Hyala tsa na, dza na mba'a dzaa tsaghwa kwa dənjw, ta mēni piya ghəci bələkwə mən war tsatsa tsəgha. ³ Ma sa tsamti na na, fiyəkə dzaa ndəghaghwa kwa kə'wə tsa tədəm tsa va. Kə disl kalay kwəfa, kap fati gwəmbə ti, zhini nah nahay, va nəghətaa ndə jaka tsa va taa zhiniy kwəmvə kwal tsaa zhəkə ta hərəm hwəlfəhi mbəzli tē hidiy dzəmbə *kwəma jikir na difa. Ma sa ka na mənəhwə piya bələkwə mənəy, ma nza mēndi zhiniy pəlay taa nza ki. Ə na na nzanay, ka dza naa zhiniy nzata nza sa ka mēndi pəlayəw.

⁴ Ma ləy hwəm shi va ki, nighee na gizlgizl mezhizhə tifa, mənəy mənəy mbəzli kwa shi. Dza Hyala mba'a banavəshi kwal tsaa sla ngwəvə dzəkən mbəzli. Zhini difa na mba'ee nay piy tsa mbəzli bakwamti mēndi, tē mbərkə sa zləbavə ghəshi kwəma gəzəkə Yesəw, lə sa gəzanshi ghəshi kwəma Hyala kaa nihwəti mbəzli. Ghəshi na nashiy, zləbavə tsəfəkwə ghəshi kwa kwəma saa dza səfa tsa va, ya kwa kwəma shi mēnti mēndi va nja pa ciw. Niy zləbavə ghəshi mēndiy tsaslanshi lamba ci ya dzəghwa kwəma shi, ya dzəti hwər dividivi shiw. Nighee ki na, mbəzli vaa sati mbə mēti shi, ka zhini ghəshiy piy. Dzəghwa ghəshi ka mēni mazə kwəsəbə Yesəw *Kəristəw dzəkən nihwəti mbəzli. Piya bələkwə bələkwə mən ghəshi mēnti mbə mēni mazə tsa va.

⁵ Ghəshi na, kwa taja mbəzliy ghaa satishi mbə mēti mbə mbəzliy niy bəkwəshi. Ma nihwəti mbəzliy tərmbə bəkwə bəkwə niy, war ghwəlashi dza niva mbəzliy nza ka ndəghə piya bələkwə mən na va. Sa ka na kərəta ki na, ma nza ghəshi sati mbə mēti. ⁶ Mbəzliy dza vaa gha sati mbə mētiy, vəshi na ti shi nashi. A Hyala fəyshi vəgha bəla ta nza ghəshiy mbəzli nə. Ka dza ghəshiy zhiniy bəkwə kwa baka səfa ghwəla na nashi kiw. Ka ghəra sləni kaa Hyala lə kaa Kəristəw dza ghəshiy nza. Piya bələkwə mən dza ghəshiy mēnti mbə mēni mazə kwəsəbə Kəristəw.

Mēndi bəzlabə *ndə jaka tsa Hyala mbə ghwə

⁷ Ma sa ka ndə jaka tsa Hyala kəramti piya slanavə mēndi va bələkwə bələkwə

møn na war tsatsa kwa døjw, kwa kə'wə tsa təðəm tsa vay, wərət dza mändiy pəlikəmə. ⁸ Ka na dza na, ka dzay ta zhiniy ngəngədi hwəlfə mbəzli tə hidī gwanashi. Hwəlfə mbəzli vay: «Ka Gwəgə lə ka Magwəgə» kə mändi kaa slən tsa shi. Ka na dza ki basə basəti mbəzli va ta dza ta mbəz lə Hyala. Mbəzli vay, dāŋ dza ghəshiy nza tərəŋw nja ndarghə kwa həl. ⁹ Nighee ki na, bəlidifŋ ghəshi tsahwəshi, dza ghəshi ka tihəva dzar tə hidī gwa'a gwa'a, dza dəzletsəbə, ghəshi dəzlay pətsa nza mbəzli Hyala ti, lə məlmə gwəra Hyala vaa dī gwa'a. Ma sa dəzlay ghəshi mbəzli Hyala va gwa'a ki na, 'wakəvə ghwə tsəgha bəratatə nzməkəvata səkə mə ghwəmə dzəkən shi. Bəkidə ghənzə ndamtishi gwanashi. ¹⁰ Sar mändi kaa ndə jaka tsa Hyala va ghəci ndə ngədifə kwərakwə ki tasl mändi kəsəvə. Dza fiyəkə mändi ndəghatiy dzəti ghwə pəhata mändi tə bəwədwə, ndəba kwəfa, pə gha kaa nava ghwə. Ghwə vay, dzəmbə niy ndəghambə mändi kar saa dza səda tsa va ghəshi lə ndə Hyala ndə dzərvə tsa va. War tsəgha dza ghəshiy nza mbə ghwə va, ka sa ngəra'wə havəghwə lə həvir, pa' kwa ndimndim.

Njasa dza Hyalaa basə kwa kərni ngwəvə nzo

¹¹ Nighee difa na, gəzli nzəy mazə tifa payta, dikə ghənzə. Mba'a ndə kwa mənəy. War sa ghəvə kar ghwəmə lə hidī tsəgha na, ra'i ghəshi zazashi tifa kwa kwəma ntsa kwa gəzli va, kala zhini mändiy nashi ghwəla. ¹² Zhini nighee fa na mbəzliy bəkwəshi satishi mbə məti tifa, məgarə məgarə vəgha gəzli mazə va. Mbəzliy bəkwəshi dikə dikə ni, lə ni jəw jəw ni mbəzli gwa'a. Dza bəŋ bəŋ mändi ghwaghwanamti zliyahi tifa dāŋ. Dza mändi mba'am ghwənamti nahwəti zliya kwətŋ difa. Nava zliya kiy, zliya tsaslaghwa mändi slənedemer mbəzliy dzaa kwəmavə piy tsa kədi ma kwa na. Dza Hyala ki mba'a slanti ngwəvə dzəkən mbəzliy bəkwəshi. Ge'i ge'i lə sləniy ni mənəhwə ghəshi tə hidī niy tsaslaghwa mändi kwa zliya va. ¹³ Ma mbəzliy niy bəkwəshi kwa kwəfa dikə na gwanashi na, cəkə' ghəshi zhikəməshi. Niy niy bəhwə məti niy nza tə pətsa ka mbəreketiy nza na, cəkə' ghəshi zhikəshi

difa. Dza Hyala mba'a sləkən ngwəvə kən shi. Ya wa ndə na, ge'i lə sləni niy mənəhwə na tikə tə hidī mändi slanakən. ¹⁴ Dzəghwa mändi kaa kar məti ghəshi lə pətsa ka mbəreketiy nza ti ki, laŋ laŋ mändi bəbəvəshi, dza 'wapə mändi dzaa shəkambəshi mbə ghwə nja kwəfa na va. Mbəba na kwa baka məti dza mbəzli vaa məti gəzə mändi. ¹⁵ Ya wa ntsa tsaslaghwa ma mändi slən tsa ci kwa zliya nza slənedemer mbəzliy kwəmavə piy tsa kədi ma kwa na, mba'a mändi ndəghambə mbə ghwə nja kwəfa na va.

21

Ka shi 'war'war ni dza Hyalaa mənti shiy gwanashi

¹ Ma ləy hwəm shi va ki, nighee na, ghwəmə 'war'war na, lə ni 'war'war ni hidī təzlishi. Ma na kwa taja va ghwəmə ghəshi lə ni kwa taja va hidī nashi na, gwa'a niy zashi ghəshi. Ya kwəfahi dikə dikə ni na niy tərmbə ghəshiw. ² Nighee difa na, məlmə Hyala va har mändiy Zherəwzalem 'war'war na təzliya, ka səkwa ghənzə səkə mə ghwəmə, səkə va Hyala. Məlmə vay, tərəŋw niy ghaslamti Hyala, ka təbə tərəŋw nja maliy ghaslamtəvata va mändiy dza ta pəhə kaa zal. ³ Ma fee na, məli ndə mbə gaka, ka gəzə kwəma zlanzlan səkə tə pətsa nza gəzli mazə va, ma kə na: «Nanay, a Hyala mənti pi nzəy tsa nza mbə jipə ke ngəri. Ta nzəy dza na mbə shi. Ke ngəriy, mbəzli nza dza ghəshiy nza. Mbə shi dza Hyalaa nzəy də'wə ghən tsa nza. Ghənzə dza Hyala shiy nza kwətita. ⁴ Gwa'a dza naa sadanamtishi wahə kwa mətəsh. Ka dza ghəshiy zhiniy bəkwəw, ka nza təhwəni mbəri tifa ghwəlaw, ka dza ngəra'wə kəsashi ghwəlaw. Ma niy nza shiy tifa kwatanay, gwanashi dza niva shiy zashi» kə.

⁵ Dzəghwa ma kə ntsaa nzəyəy va kwa gəzli mazə ki na: «Avanaraa məni shiy gwa'a gwa'a, ka shi 'war'war ni» kə. Ma kə ngəra na «A Zhanj bəvə gəta tsasli shiy, a gha tsasliki kwəma na. Sa nzana, ma kwəma nay, kwəma katanay na, dzərvə mbə tərəw» kə. ⁶ Zhini ma kə ngəra difa na: «Nay gha na, gwa'a na kwəma. Yən gha na shiy gwa'a gwa'a, zhini yən taa kərə shiy gwa'a gwa'a difa. Zhini tə ya shiy kərəkəwa gwa'a gwa'a difa. Ya wa ntsa ghəranci

20:9 20:9 Bəla 2; 2Məz 1:10, 12; Cəm 78:68; Ezhek 38:22; 39:6 **20:10** 20:10 19:20 **20:11** 20:11 5:7; 6:14; 21:1; Cəm 114:3; 7; Mt 24:35; 2Pi 3:10 **20:12** 20:12-13 3:5; 22:12; Dani 7:9-10 **20:12** 20:12 Səvəri 32:32 **20:14** 20:1420:10; 1Kwər 15:26; kwa baka məti: 2:11 **20:15** 20:15 3:5 **21:1** 21:1 21:5; Ezay 65:17; 2Pi 3:13 **21:2** 21:2 3:12; 19:7; 21:9-22:5; 22:17; Ezay 52:1; Mt 22:2; Gal 4:26; Ebr 11:16; 12:22 **21:3** 21:3 7:15; SləniTaH 26:12; Ezhek 37:26-28; Zak 2:9; 2Kwər 6:16 **21:4** 21:4 7:17; Ezay 26:19; 35:10 **21:5** 21:55:7; 21:1; Ezay 43:19; 2Kwər 5:17; kwəma katanay na: 19:9 **21:6** 21:6 1:8; 7:17; 22:1; Ezay 55:1; Zak 14:8; Zhj 7:37

ndirøy, ta tanavø yam dzee tō gēm. Yam vay, sækøw kwa mætsø yam ka bøpø piy dzee tanakøshi. ⁷ Ma ntsaa dzaa mæniny ka miydalay, ta fanavø shi va dzee. Yøn yøn Hyala dza naa nzaa Hyala ci. Ma ghæci kwørakwø na zøghwee. ⁸ Ma na mbøzli nja ka hazlinin lø mbøzliy fanavø ma nefer shi kaa Yesøw, kar ka mæmæni shi gømgø m ni, lø ka bøkwe mbøzli, lø ka ghwørg hwø, lø mbøzliy dafanø shiy, lø ka ta mbøri, mba'a ka slasla dzørvø gwanashiy, na nashi na war dzømbø ghwø nja kwøfa na va pøhata mændi tō barøndøw dza mændiy shakambøshi. Ava ghønzø na kwa baka mæti gøzø mændi va» kø.

Mælmø Zherøwzalem 'war'war na

⁹ Dzøghwa tsahwæti *ndø kwal tsa Hyala kwøtinj, mba'a sækøy dzøvøghee. Ndø kwal tsa Hyala tsa vay, tsahwæti kwøtinj ta shiy niy nza va mbørføn ni na. Shiy niy nza va lø hølape lø hølape, pøya' pøya' pøya', kwa kørni ngøra'wø tsa dza Hyala ta sa kaa mbøzli mbørføn tsa kwa shi. A kø ngøra na: «A Zhanj, ndi e dzaa citønja makwa dza mændi ta pøhanci kaa zøghwø tæmbøkø tsa Hyala» kø. ¹⁰ War sa gøzøkøra ndø kwal tsa Hyala tsa va kwøma va tsøgha na, mba'a safø tsa Hyala dæw dæw tsa sækøy dzøkønee. War ghwøla ki na, lanj ndø kwal tsa Hyala tsa va bøghøraa dzømø ghøn dølaga dikø na, yakøyakø na. Ma ghøy mø dølaga va na, dza na mba'a citøra Zherøwzalem, mælmø Hyala dæw dæw na, ghønzø mbø sækwa sækø mø ghwømø, sækø wøgha Hyala. ¹¹ Njø'wø pø gha kaa nava mælmøy, war ka mbørvø ghøzli zli zli shi ghæslø nza dimø ti shi, zhini nja nighø mæti tsa mbørvø viciy dzøti, ka nay ghøn tsa ci ndø kwa. Shøndøkø tsa Hyala na saa mbørvø va tsøgha mbø. ¹² Dzøghwa mændi dæzlet søbø, mændi tsøbøy mælmø va gwanata lø zlara. Difødifø mændi ndøbøti zlara va, søbøt ghønzø ta ghwømø difø. Dza møy lø bakø mændi føy miy døghaa dzømbø. Mba'am føy ka kwal Hyala møy lø bakø ta ndøghwø miy døghahi va. Dza mændi kaa slønødemer takøhi møy lø bakø ni va mbø hwølfø ka *Izørayel tsasl tsasl mændi tsat-saslati tø miy døghahi møy lø bakø ni va gwanashi. ¹³ Dzøghwa mahkan mahkan mahkan, mændi føy miy døghahi va dza kwa bølahi mælmø va fadanashi. Mahkan ka dzøghwa ghwømø, mahkan ka dzøghwa hæci, mahkan ka dzømbø

mørkwø, mahkan ka dzati kwa møy. Tsøgha. ¹⁴ Ma hørøzli fø mændi va søfa zlara tsøbøy mændi va mælmø va li shiy, hørøzli dikø dikø ni møy lø bakø na ghøshi. Dzøghwa mændi kaa slønødemer ka kwal zøghwø tæmbøkø tsa Hyala va møy lø bakø ni, tsasl tsasl mændi tsat-saslati tø hørøzli va.

¹⁵ Ma ndø kwal tsa Hyala tsa gøzara kwøma vay, mba'a gøta mæntim tø tsahi mbøzø vø ta døvø ci. Gøta vay, saa bøkø shiy ghønzø. Ta dza ta bøkø dikø tsa mælmø va, lø miy døghahi ti va mba'a zlara dæzlay mændi va li dza na li. ¹⁶ Mælmø vay, fadø niy nza bølahi ti. Bølahi va fadanavashi na, war yømyø m ghøshi. Dzøghwa ndø kwal tsa Hyala tsa va ki bøkø bøkanti mælmø va lø gøta mbøzø ci va. Sa bøkanti na na, mba'a køsøy biti tsa nzø, kiløwmetørvø bøkøwø bøkøwø bakø mætsøkø bakøti (2'200). Tsøgha ghæci køsøy bønøy tsa nzø, zhini tsøgha biti tsa nzø dæzta ghwømø difø. ¹⁷ Dza ndø kwal tsa Hyala tsa va mba'a bøkøti njasa nza biti tsa zlara tsøbøy mændi va li, ka dzøta ghwømø kwørakwø ki. Mba'a køsøy biti tsa nzø, metørvø mbørføn mætsøkø bakøti. War njasa sønabøshi mbøzli mbø bøkø shiy bøkøti na shi va.

¹⁸ Ma hørøzli ndøbøti mændi va zlara va li shiy, *hørøzli ka dimø nø mændi: «Zhasøpø» kø mændi sløn tsa shi, na ghøshi. Ma na mælmø va dæ'wø ghøn tsa nzø, lø tsahi mbøzø rinjrinj ni, ka nay ghøn tsa ci ndø kwa ngati mændi. ¹⁹ Dza mændi kaa søfa zlara va mændiy fø ghæslø ghæslø mændi ghæslamti lø *hørøzli nza dimø ti shi ghøngøn ghøngøn. Kwa tanja hakwøy, hakwø Zhasøpø, kwa bakay, hakwø Safir, kwa mahkana na, hakwø Agatø, kwa fadø na, hakwø Emørvøwø. ²⁰ Kwa cefa na, hakwø 'Wønikøsa, kwa kwanja na, hakwø Sardøwan, kwa mbørfanja na, hakwø Kørisølite, kwa døghasa na, hakwø Børil, kwa mæslefa na, hakwø Twøpazø, kwa manja na, hakwø Kørisøpørase, kwa møy lø tanj na, hakwø Tørvøzø, kwa møy lø bakø ki na, hakwø Amøtisøtø, tsøgha na ghøshi. ²¹ Ma gizgizl miy døghahiy dzømbø mælmø va va møy lø bakø niy, nihwæti shi tø dimø niy nza ghøshi gwanashi. Pørvø, kø mændi kaa sløn tsa shi va. Ma kweler dzar mbø mælmø va na, rayiyi mændi shøkakøn tsahi mbøzø rinjrinj ni køn shi, ka nay ghøn tsa ci ndø kwa shi.

21:7 21:7 2Sam 7:14; Ezhek 11:20   **21:8** 21:8 2:11; 19:20; 21:27   **21:9** 21:9-22:5 Ezay 54:1-17   **21:9** 21:9 15:1
21:10 21:10 17:3; Ezhek 40:2; Mt 4:8   **21:11** 21:11 21:18, 23; Ezay 60:1-3, 19; Ezhek 43:2   **21:12** 21:12-13 7:5-8;
Ghava 35:22-26; Søvøri 28:21; Ezhek 48:30-35   **21:14** 21:14 Ebr 11:10; Ef 2:20   **21:15** 21:15 11:1; Ezhek 40:3
21:16 21:16 Ezhek 48:16-17   **21:18** 21:18-21 21:11; Ezay 54:11-12; Ezhek 28:13   **21:22** 21:22 11:17

²² Ma sa nighee pøtsa mbø mølmø vay, nay *ciki Hyala tsa ngati mændi ta cø'wø Hyala mbee tepøw. Sa nzanay mbøfa na kar Hyala kwa sløkøpø gwøramti gwa'a gwa'a tø børci, ghøshi lø zøghwø tømbeke tsa nzø va, ka dza mændiy dī ciki Hyala ghwølaw, ya kwøma cø'wø ndøy, tifa na ghøshi. ²³ Mbø mølmø va difay, nashi kar vici lø tīree mbørøw. Ndø tifa dæw mbørø tsa shi mbø mølmø vaw. Sa nzanay mbø mbørø na shøndøkø tsa Hyala mbøfa. Ma zøghwø tømbeke tsa nzø va na, ka møni wanj pi nja gørkøwa. ²⁴ Hwølfø mbøzli tø hidī gwa'a gwa'ay, wanj pi tsa mbø mølmø va dza naa canshi kwal. Ka mezhizhø tø hidī dzay, ka sækøø dzømbø mølmø va lø dikø tsa shi ta banta kaa Hyala. ²⁵ Mbø mølmø vay, ka dza mændiy køeli døghaw, sa nzanay, ka dza vørdiy nza tifa w. War havøghwø dza piy nza ya hwømba. ²⁶ War dzømbø mølmø va dza hwølfø mbøzli tø hidiy sækø lø dikø tsa shi, lø shi wøzø ni tø hidī. ²⁷ Nanzø kiy, shi gømgø m ni na, ka dza ghøshiy dzømbø mølmø vaw. Mbøzli gømgø m ni, lø ka slasla dzørvø y, ka dzømbøshi niva mbøzliw. War mbøzli tsaslaghwa mendi sløn tsa shi kwa zliya nza slønedfemer mbøzliy dzaa kwømvø piy tsa kødi ma na shiy dzaa tsøhø mbø mølmø va. Zliya vay, sa zøghwø tømbeke tsa Hyala va na.

22

¹ Dza ndø kwal tsa Hyala tsa va fa, mba'a citara høl tsa nza yamøø bøpø piy tsa kødi ma kwa. War rinrin ghaa nashima. Søvøri mbø gøzli mazø kar Hyala va ghøshi lø zøghwø tømbeke nzø va sækø høl tsa va. ² Ka hwø ghøci dzøy tø jipøjipø kwal tsa mbø mølmø va. Ma dzøy vøgha høl tsa va pørikø, lø pørikø na, mba'a døjw føø bøpø piy tsa kødi ma pøseta. Døjw fø vay, møj lø bakø sødā ka naa yahwø ya mbø piya kwøtinj. Njasa sækø tir va na, war mbø ya ka naa nza. Køslifi ti vay, ghøshi na ghwø'iy mbøli hwølfø mbøzli tø hidī.

³ Sløn tsa shi nø Hyala, shi gømgø m ni na nini shiy, køy, ka køsashi niva shiy ndø mbø mølmø vaw. Mbøfa dza gøzli mazø kar Hyalaa nza ghøshi lø zøghwø tømbeke tsa nzø va. Mbøzli Hyala ghøranta sløniy, mbøfa dza ghøshiy gøløbø kwa kwøma nzø. ⁴ Ghøshi na nashiy, ta nata Hyala dza ghøshiy dza mbø kwøma nzø. Lø sløn tsa

nzø dza ghøshiy nza kwa døghanj kwøma shi. ⁵ Ka dza vørdiy nza tifa ghwøla mbø mølmø vaw. Va tsøgha kiy, ndø tifa mba'a dzaa tsørø ghwøø dzøti gørkøwa ta nighø piw. Ndø tifa dzaa dī va mbørø tsa viciw. Sa nzanay, Hyala kwa sløkøpø dza naa mbørø wanj pi tsa nzøø dzøkøen shi mbø mølmø va. War mazø tsa shi dza ghøshiy møni tsøgha, pa' kwa ndimndim.

Kwømaa dzøkøen zhøkø tsa Yesøw

⁶ Dzøghwa ki, ma kø *ndø kwal tsa Hyala tsava ngøra na: «A Zhanj, nay gha na, ma kwøma favø gha na gwanatay, kwøma kataj na, dzørvø mbø tepøw. Hyalaa sløkøpø vøli na safø tsa nzø dæwdew tsa sækøø dzøkøen ka gøzø kwøma nzø kaa mbøzli, ta gøzø kwøma ghøshi kaa mbøzli nzø. Ghønzø ghwønikø na ndø kwal tsa nzø ta sækø ta canshi shiy dzaa møniva kwa kwøma jøw kaa mbøzliy ghøranta sløni nzø» kø.

⁷ Ma kø Yesøwøy: «A Zhanj, favø tø gha, yønøy, ndal tøree ta zhøghøvaa zhøkøw. Mbøzliy dī føti va ta kwøma citøra Hyala na mbø zliya nay, vøshi na ta niva mbøzli» kø.

⁸ Yøn yøn Zhanj tsa gøzø kwøma na tsa dø'wø ghøn tseyey, yøn favø na shi va lø slømee, mba'ee nashi lø møtsee fa. Ma sa famtee shi va, ka naghantishi gwa'ay, tsøføkøw yøn tsøføkøwø kwa kwøma ndø kwal tsa Hyala tsa citørashi va, ta fal.

⁹ Dza ma kø kaa ngøra na: «Am, øhøj Zhanj, ka møni gøla niva shiy gha ma. Yøn tsa nay gha tsay, ndø ghøranta sløni Hyala nzee kwørakwø njasa nza gha tsa sana, ghwø y lø nihwøti ngwarmøhinja mbø nøy Yesøw, ka gøzø kwøma Hyala kaa mbøzli, mba'a nihwøti mbøzliy dī føti ta kwøma tsasliiti mendi kwa zliya na. Va tsøgha na kiy, ka tsøføkøw gha kwa kwømee ma, kwa kwøma Hyala pø ghaa tsøføkøw» kø kaa ngøra.

¹⁰ Zhini ma kø ngøra fa na: «A Zhanj, favø gha na, øntaa gha mbøø dzøkøen kwøma cikøvørinja Hyala na, tsaslaghwa ghaa dzøghwa zliya ma. Ø pø gha dzaa ci kaa mbøzli. Sa nzanay, a vøghwø tsa niy bøkøti Hyala va, ta møniva shi va ti køtikøvay ndøkøw ndøkøw. ¹¹ Nana kiy, ya wa ntsaa ni war *kwøma jikir naa dfee møni nee køy, war ø køø nøy lø møni kwøma ci va jier na. Ntsaa ni war kwøma røda røda na dfee møni nee køy, war ø køø nøy lø møni sa ci. Ma tsaa ni ndø,

21:23 21:23 22:5; Ezay 60:1-2, 19:20; **21:24** 21:24 Cem 68:30; Ezay 60:3 **21:25** 21:25-26 Ezay 60:11

21:27 21:27 21:8; 22:15; Ezay 35:8; 52:1; Ezhek 44:9; 1Kwø 6:9-10; 2Pi 3:13; zliya nza slønedfemer mbøzliy dzaa kwømvø piy tsa kødi ma kwa: 3:5 **22:1** 22:1-2 21:6; Ezhek 47:1-12 **22:2** 22:2 21:21; fø:2:7 **22:3** 22:3 7:15; Zher 3:17 **22:4** 22:4 14:1; Cem 17:15; Mt 5:8 **22:5** 22:5 1:6; 21:23; Dani 7:18, 27 **22:6** 22:6 1:1; 10:7; 19:9; SløniKY 11:27-28; 13:1 **22:7** 22:7 3:11; 22:12, 20 **22:8** 22:8 1:9; 19:10 **22:10** 22:10 Dani 12:4 **22:11** 22:11 Ezay 56:1; Ezhek 3:27; Dani 12:10

wəzə dəe mənɪ kə na, ka nəw ghəciy lə mənɪ wəzə tsa ci. Ntsaa ni, Hyalaa nəwee lə nəfə kwətɪŋ na nee kə dɪfə na, war ka zhini ghəciy nəw sa ci» kə.

¹² Ma kə Yesəwəy: «A Zhanj, ndal tereet ta zhəghəvaa zhəkəw. Lə zhəmə mbəzli dzeet zhəghəvaa zhəkə. Sa kee səkəray, ka bānshi zhəmə mbəzli. Ya wa ndəy, ge'i lə sləni ghərati na dzeet bānavə zhəmə ci.

¹³ Yənəy, yən gha na shiy gwa'a gwa'a, zhini yən dzaa kərə shiy gwa'a gwa'a dɪfə. Yən na kwa taja mbə shiy gwa'a gwa'a, zhini yən kwa kərni mbə shiy gwa'a gwa'a dɪfə. Tə ya ghava shiy gwa'a gwa'a, zhini tə ya shiy kərka gwa'a gwa'a dɪfə» kə.

¹⁴ Vəshi na ta mbəzliy yabanti kwəbenjer shi dəw dəwdew. Ghəshi na mbəzliy dzaa kwəməvə kwal ta dzəkə kwa miy dəgha məlmə va. Na na shiy, a kwal və shi ta dza ghəshiy zəmə ya fə kwa bəpə piy tsaa kədi ma. ¹⁵ Ma ka mənɪ kwəma rəfa rəfa na ghəshi lə ka dafanə shiy, lə ka mənɪ ghwərghwər, lə ka bəkəwə mbəzli, lə ka ta mbəri, mba'a mbəzliy maw kwəma dzərvə dzərvə na, lə ka slasla dzərvə va bay. War pərikəshi tə ngwəla dza niva mbəzliy nza. Ka dza ghəshiy dzəmbəshiy dzəmbə məlmə va nashi tēpəw.

¹⁶ «Yən yən Yesəw də'wə ghən tsee ghwənɪkə na ndə kwal tsee, kaa mbəzliy nəwra, ta səkə ghəciy gəzanwəy kwəma kən shi va. Yən na ntsa ndəghə ghwəy va niy dza mənɪy yakə mbə takə tsa mazə *Davitə. Yən dɪbay, sasərkwə kwa kədi pi nzee» kə Yesəw.

¹⁷ Ma kə *Safə tsa Hyala ghəshi lə makwa dza mənɪ va ta pəhə kaa zləfa kwəma va na: «Yawaa, səkə» kə ghəshi. Ya wa ntsaa favə kwəma vay, «səkə» kə kwərakwə.

Ya wa ntsa ghəranci ndirəy, səkə ghəci ta sa yamə bə piy kaa mbəzli. War tə gəm dza mənɪy tanavəshi kaa mbəzliy di sa yam va.

Kwa kərni kwəma

¹⁸ Yən yən Zhanj sana kiy, kwəma na sana cinwəy ya, a ghwəy mbə mənɪ məhərli wəzə. Ma ghwəy ghwəy mbəzliy favə kwəma kwa zliya na na cikəvəri Hyalay, nighə tə ghwəy. War mba'a kə ndə mətsahakən nahwəti kwəma kən sa kwa zliya na nay, ta fanakən ngərə'wer gəzə Hyala ni kwa zliya va dza Hyala kwərakwə. ¹⁹ War mba'a kə ndə tamti nahwəti kwəma ya kwətɪŋ səvəri mbə kwəma cikəvəri Hyala na kwa zliya na dɪbay, ta banti na ci ya fə kwa bə piy kaa mbəzli dza Hyala. Ka dza naa kwəməvə kwal tsaa dzəmbə məlmə Hyala va gəzəkə mənɪ kwəmaa dzəkən kwa zliya naw.

²⁰ Avanta kwəma gəzəkə ntsaa ni, katanj na shi va gwanashi, kə. Ma kəy: «Yi katanj, ndal tereet ta zhikəw» kə.

*Amin, tsəgha di na katanj, ə pə ghaa zhikə Yesəw Ndə sləkəŋəy.

²¹ Ma di nay, mba'a Yesəw Ndə sləkəpə mananati wəzə hwər ya kaa tsamaba ndə gwa'a.

Amin. Ava tɪfa kəray zliya shi nashi Zhanj nja kwa shiw.